
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
3 N
7

Dispensatorium Medicum,

Continens

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM, LIB. V.

DE MATERIA MEDICA, LIB. III.

PHARMACOPOEAM ITIDEM SIVE ANTIDOTARIVM VARIVM & absolutissimum,

AVCTORE

IOAN. RENODAEO MEDICO Parisiensi Regio.

Quibus accessit

IOSEPHI QVERCETANI CONSIL. ET MEDICI REGII

PHARMACOPOEA DOGMAticorum restituta.

Item NICOLAI EPIPHANII Medici nobilissimi Empirica nunc è manuscripto luci data.

Hac editione omnia iam denuo revisa, aucta, suisq. indicibus necessariis instructa.

FRANCOFVRTI,
Apud PAULUM JACOBI, Impensis Ioannis Theobaldi Schönvvetteri. 1615.

CLARISSIMO ET OMNI GENERE VIRTVTVM CVMVLATISSIMO D. D. ANDREÆ LAVRENTIO, Regis Consiliario, & Archiatrorum Comiti.

HISTORIAM *Anatomicam, omnium absolutissimam, diuinum quidem opus, doctrina mira refertum, inuictißimo Galliæ & Nauarræ Regi consecrasti (Archiatre clarissime) & in fabrica* μικροκόσμου *describenda,* μεγαλοκόσμον *tui nominis celebritate, doctrinæ fœcunditate, titulorum dignitate exornasti. Vniuersam ego artis Pharmaceuticæ doctrinam, tibi & Medicorum principi, & Medico principum offero. Tibi, inquam, literarum ornamento, cui tota Apollinis familia multis nominibus obstricta est; non modo quæ Oceano & Aquilonio & Austrino littore circumuallatur, sed quæ vltra Gangem, & Asiæ fines Apollinem agnoscit. Ante te enim corporis humani structura pene latebat; & quæ de Anatomia vix finitæ controuersiæ orieban-*

tur, frustra doctiorum ingenia exercebant. Ante te febrium circuitus, symptomatum insultus, & morborum exitus tanquam in occulto iacebant. Ante tuum ophthalmologicum opus, singulorum oculi in oculorum admirabili structura, morbis & curatione caligabant. Te igitur viuente, lætius Musæ viuunt, quas tu perpetuo colis. Te viuente, Schola Parisiensis, cuius te alumnum profiteris, felicius exultat; quæ tãquam seminarium fœcundissimum Medicos Europæ totius celebres alit, erigit, diligit. Archiatros multos protulit, sed duos omnium maxime doctrina, splendore, & dignitate insignes, Fernelium & Laurentium. Felix quidem tam inclyta schola, viros quæ tam celebres educauit. Felicior, quæ quotidie Laurentium videt. Felicissima, quæ tantum Archiatrum nostris rebus consulentem, fauentem, beneque precantem agnoscit. Tanto quidem viro multa debet res literaria, præsertim Medica, quam iugiter, vbique, vndiq; dictis, factis, scriptis; laudat, auget, exornat. Omnium autem maxime, maxima tibi debeo, Medicorum regiorum Primarie, qui non modo publicam me Anatomen in dicta schola celebrantem, & de singulis corporis humani partibus differentem, tuâ præsentiâ cohonestaueris, sed in Medicorum regiorum ordinem cooptaueris, humanitus exceperis, ad hoc peragendum opus impuleris: Quod sub te, tanquam ex te natum, gaudeo in lucem prodire. Tuo enim vt eguit flamine, numine sic egebit, aduersus Sycophantarum morsus, mordacesque conuitiatores, qui seu nihil, nisi quod ipsi faciunt, rectum putant: seu inuidi & malæ sortis viri, aliorum famæ, rebusque secundis pessime insultantes, ab aliis aliquid edi animo iniquo ferunt, aut edere re-

nuunt

nuunt ipsi: atque dum quicquam luce dignum prostare vident, mox si non ridendo, sane ringendo, vel abnuendo, certum quoddam malæ mentis iudicium ostendunt. Hæc tamen à doctis viris, vt clarissimis Parisiensibus Medicis minime mihi pertimescenda duco, qui hoc habent cum Mompeliensibus eruditissimis commune, vt artem Asclepiadicam singuli Empiricorum, & circulatorum crimini subijci, patienter quidem ferre non queant: A dogmaticis vero, & probatis illustrari concupiscant omnes. Omnes, inquam, qui vel scriptis, vel prælectionibus publicis, vel Therapeuticis operibus, tam nobilem artem quotidie magis ac magis exornando, ipsius ditionem extendunt, augent, ac locupletant. Illius autem partem, quæ instituendo Pharmacopæo, simplicibus dignoscendis, & medicamentis componendis inseruit, cum tandem assiduis lucubrationibus ad coronidem perduxerim, vt tuæ dignitatis authoritate, & authoritatis dignitate splendorem quendam nanciscatur, tibi consecro, ac voueo. Permitte quæso, sub tuis auspicijs prodire: Æquum enim videtur, vt quod tuo nutu fuit quasi animatum, eodem erigatur, fulciatur, protegatur. Hoc si concesseris, animum ad maiora dabis, tuo nomini perpetuo consecranda. Bene vale, Medicorum princeps, & toti Galliæ diu viue semper incolumis. Lutetiæ ex nostro Museolo 3. Kal. August. 1608.

Tuus ad omnia paratissimus:
IOAN. de RENOV, Paris.
Med.

AVTHOR BENE-VOLO LECTORI.

HÆc eſt Pharmacopœa magna, candide Lector, aut ſi mauis, vniuerſa artis medicamentariæ doctrina, quam vix adhuc vllus in opus vnum congeſſit, aut debita methodo digeſſit, aut in artem redegit. Hæc, inquam, primæua eſt Medicinæ curatricis filia, quę ſedula artifex, ac veluti Medici manus, non modo ſalutarem quamuis Antidotum parat; ſed ingerendam exhibet, & topicum admouet ipſa, atque ſanandis ægrotis non exiguas ſuppetias adfert, cuius nunc laudes egregias à Medicina, tanquam radios à Sole prodeuntes huc attexere nec libet, nec licet: verum grauiter fero tam vtilem artem indigne ac perperam à multis exerceri, qui ne quidem priora illius elementa norunt, aut illis noſcendis operam nauarunt. Eorum autem, qui huic arti ſegnius incumbunt, alii in antiquiores Græcos ſuæ vecordiæ culpam reiiciunt, qui vel ſimplicia incognita, aiunt, aut inuſitata, aut indebite parata præſcribunt: Alii tũ in Barbaræ gentis idiomata, non ſatis fideliter ab interpretibus expreſſa, tum in ſimplicia, quæ exotica tellus eructat, ſibi inuiſa. Sunt qui ſuam opponunt ignauiam difficultatibus artis, cuius præcepta nullus hucuſque ſimul omnia coniunxit, aut optima methodo, ſine qua vix quicquam diſcitur, aut ſcitur, diſpoſuit, ſed hic tantum ſparſim quædam, ille alia, prout in ea parte ſeſe magis exercuit: Multorum tamen extant libri & vulgari, & Latino ſermone conſcripti, qui de re Pharmaceutica tractant, quam Fernelius

multis

multis præceptionibus stabiliuit, Sylvius præparationibus illustrauit, Rondeletius compositionibus ditauit, Wekerus laboriosus transcriptor & confectionibus aptis ornauit, & ineptis onerauit. Est vero cachinno dignum, multos composita medicamenta describere, quorum simplicia penitus ignorant, compositionis rationem, & apparandi modum. Est & flagitio plenum, imo cruce dignum alios non modo medicamentorum, sed monetarum adulterationem, & ponderis accretionem docere, & Pharmaca quædam literis mandare & laudare, quæ sine sanitatis iactura vix ingeruntur: Nam cum optima quæque sint adiaphora, & pro ratione boni vel mali vsus prosint vel obsint, si quæ ab imperitis, vel inexpertis, vel non probatis scripta dantur, suspecta sunt, infida, aut non satis secura. Ne quis autem in posterum se excusatum velit, si oscitanter Pharmaciam exerceat, & simplicia male seligat, paret, misceat, opus hoc Pharmaceuticum exhibemus: Quod multo fœcundius conscriptum, facundius elaboratum, felicius absolutum, ab alio quodam ex clarissimis Medicis Parisiensibus, quorum minimus sum, habuisses, candide lector: Quot enim viri sunt, tot oracula, tot Apollines, tot Medicinæ principes, qui tum docendo, tum medendo vitam quidē laboriosam, sed gratam, felicem, honoribus multis decoratam Lutetiæ degunt. In ea enim, quæ velut est orbis in vrbe, vix singulis datur horis diurnis, vel cibandi, vel placide respirandi tempus, illorumque Musæ silere malunt, quam scriptitare, vel ignauorum quorundam exemplo, ineptire. Ego vero nocturnis lucubrationibus, quibus sæpe delector, moderatis, vires diuturno labore fatigatas, vtcunque erigens, ac animum pharmaciam illustrandi desiderio recreans, cuncta, quæ ad hanc artem spectare dicuntur, aut vtiliter queunt referri, tam perspicua, & accurata docendi methodo contexui, vt nihil ad illius perfectionem desiderari videretur.

Totum autem opus in duas partes secatur, Prior Institutio-

nes

nes Pharmaceuticas, seu theoriam, posterior Officinam, seu praxim tradit. Inter vtramque sunt libri tres, de materia Medica, vt ambabus possint inseruire. Seu enim medicamenta in rem præsentem expetantur, quæ in Institutionibus multa sunt, seu ad futuros vsus, quæ in Officina adhuc plura describuntur, singulorum materia ex dictis libris quærenda & agnoscenda: quę idcirco sic aptius collocatur, quam in totius operis initio, licet prius debeant simplicia dignosci, quam seligi. In libro igitur priore de medicamentorum delectu agitur: In secundo, de præparatione: In tertio, de compositione: In quarto, de legibus in compositione seruandis: In quinto, de formulis remediorum. His accedunt alii tres libri, nempe de plantis, mineralibus, & stirpibus. Posterior pars, quam Officinam Pharmaceuticam, seu Antidotarium nominauimus, in duas rursus partes diuiditur; Prima de medicamentis sumendis, altera de admouendis differit. Atque denuo vtraque in libros tres distinguitur, & singuli in plures sectiones, pro rerum docendarum varietate, & ordinis elegantius disponendi ratione.

Omnia, Lector beneuole, grata mente accipias, & æqui, bonique consulas, rogo.

AD

AD CELEBERRIMVM AMPLISSIMVMQVE PARISIENSIVM MEDICORVM ORdinem.

Ester Renodæus (clarissimi artis Asclepiadicæ proceres) vestra, quæ fatetur è vestro orta horto, vobis reddit, libat, vouet, consecrat. E vestris floribus tanquam apes mellilegа, hæc Thymiamata suxit, congessit, digessit. Excipite, olfacite, quæso, fauum, non fumum olent, non pseudomedicum (a) *Hohanhebm*, seu hariolum *Bombast*, ex quo vespæ Heracliensе mel lambunt, suaque Balsama & Mumias mutuantur. Vestra fragrantius spirant, amabilius recreant, felicius experiuntur, salubrius ingeruntur. Κίττα laborant, qui lutum & carbones habent in delitiis, hisque torpet mens inscia recti, qui volatilis, & arsenicalis auræ suffitu recreantur. Istis per me suum relinquatur caput mortuum, vt & Tartarum, aliaque similia tenebrionum idola. Vobis vestra, hoc est, optimis optima, doctis docta, probatis probata magis placent. Probatis vero non obuia quæque, bardorum more, qui bonum & malum idem sæpe putant, &, vt vulgo fertur, vix ab auro Molybdenam sine Lydio lapide distinguunt, sed tanquam Diui Apollinis filii nihil incompertum habetis, nihil à vera Medicina alienum admittitis. Talem dico veterum, quæ Theorematis, ratione certa, & experientia firmatis nititur, & quæ simul medicamenta quædam, recentiorum doctrina probatorum sedulitate complectitur. Priscos enim omnia vidisse, dixisse, nouisse, non tulit ætas; Et neotericos de rebus præsentibus, quæ illis erant futuræ, certius loqui, & maiorem rerum experientiam callere certissimum est. Hinc petitis ætatis nostræ viris, quædam inuenire, & inuentis addere facile fas est. Etsi primis inuentoribus prima laus debetur; Posterioris tamen sæculi doctoribus spectatissimis sua non deneganda; vt clarissimis scholæ vestræ alumnis, D.D. Fernelio, Syluio, Holerio, Tagautio, Gorræo, Dureto, Palmario, Riolano scriptis qui doctissimis Hippocrateam artem illustrarunt. Datur siquidem rerum vicissitudo; Monarchiæ multæ fines imperii vix constituentes affatim conciderunt; Quædam quasi ex atomis natæ, coronas coronis adiunxerunt Sæuit in Ægyptios olim frequens Elephantiasis, in Romanos Mentagra; At hæc fere nunc prorsus inuisa, illa tam rara, vt non fuisse putetur. Europæis ann 1493. Indica lues noua fuit, & primo sui aduentu ita effera, vt pauci conualescerent: nunc ita mitis est, & quasi cicurata, vt in bene natis sponte sæpe desinat. Viros quoque ingenii acutie, & doctrina claros non quæuis ætas semper protulit, sed alia ignauorum, alia percelebrium ferax extitit. Destitit vero nunquam ferax virorum clarissimorum vestra schola, Theatrum quæ Apollinis est, in quo sedere tot Medicinæ principes; Templum quæ musarum, in quo virtutes omnes de excellentia certant: Terribilis quæ locus, vt vocitabat Carpentarius vester professor Reg In quo perpetuus est musarum concursus, in quo quot magistri, tot oracula, tot lumina, tot sydera micantia, quorum radiis & aspectu Hippocratica tribus fœcundatur: quorum præsentia contremiscunt ægyrtæ, circulatores & Empirici, qui

(a) *Sic se ridicule nominabat Paracelsus.*

** dum

ipocr. lib. lege. dum medicos agunt, vel his similes sunt, qui in tragœdiis introducuntur: Reges enim simulant, cum homines flocci sint, vel pseudosyderibus, qui stellas micantes & beneuolas referunt, cum cometæ sint perniciosi, terræ qui pinguedinem absumendo, famem, nec raro pestem inferant, & adferant. Genus hoc hominum odi, spectatissimi viri, mores & humores auersatus sum, & pharmaca, seu ingerenda, seu topica, toxica quæ cuncta sunt, improbaui. Optima vero sunt tantum, & salutaria, quæ probatis: Probatis, quæ vestra, hoc est, nostra. Videte, si placet, legite, gustate: vestri poma sunt fruticeti: omnia matura, gratiosa, salutaria. Gratiosa forsan dedissent vestri collegæ Ioan. Tagautius & Anton. Gallus, quibus ante 70. annos, hæc prouincia fuerat demandata: Sed cum vterque ad Pharmacopœam instruendam laboraret, immatura morte cuiusque, opus est interceptum, inquit Fœsius. *irca finem ...sat. sua ...harmac.* Eundem sponte laborem susceperat Stephanus Gormelenus: Verum tot, tantasque difficultates hoc in negotio honorandus, perdoctusque senex inuenit, vt ætatis occasu, & studiis irrequietis perfractus, vt sanitati prospiceret, ab incepto statim opere destiterit. Hunc autem operæ multæ laborem, vt libenter, & ex animo suscepi, sic, DEO duce, feliciter peregi. Valete, legitimi filij Hippocratis, diu viuite, & animo grato meas lucubrationes accipite.

Vester RENODÆVS, vobis singulis deuotissimus.

IOAN.

IOAN. DE RENOV LECTORI.

MVLTOS habes (candide lector) Antidotariographos, paucos, qui de medicamentis recte seligendis, accurate praeparandis, & debite componendis scripserint; Vix vllos, qui medicamenta tantum optima designarint, methodice simul congesserint, & inepta quaeque castigarint, & improbarint. In multis enim Antidotariis vulgaribus, tantum quaedam veluti farrago medicamentorum, seu Receptarum, vt vo ant, inutilium collecta videtur, quae & tibi sunt oneri si legeris; & damno Pharmacopoeis, si pararint, & forsan aegrotis periculo, si sumpserint. Nonnulla quaedam excipio, doctrina quae sunt politioris, experientia certioris, mixtura melioris, vt quae à dogmaticis, probatis, & expertis edita, illustrataque, Pharmaciae studiosos multum iuuare queunt. Nulla tamen videre contigit, quae omnium animos expleant: Quaeque enim regio suam vt habet viuendi legem, sic medicandi modum. Et quod aegrius ferendum, Pharmacopoei eiusdem vrbis, aut medicamenta inter se varia, aut eadem varie parant, & misere celebrem artem lacerant. Singuli enim codicillos quosdam manuscriptos in scriniis asseruant. In quibus compositionum secretiores formulas, & parandi modos se solos habere putant; quos aiunt, à suis magistris, aut seniore quodam Apothecario acceperunt. Sic. n. apud illos adeo inualuit haec improba cōsuetudo, vt tyrones cauto, si possint, magistrorum, quibus operā dederunt, eiusmodi codicillos surripiant ante discessum. Omnes vero singulis medicamentis typo non excusis, vel addunt, vel adimunt, & immutant, atque in sua ignorantia typum omnia fingunt. Vnde Pharmacopolia multa pilis, arculis, & aliis pluribus vasis nitentibus ornantur, sed medicamentis optimis & probatis destituta, vel parum referta: Atque pyxidibus inscriptiones apposita, simplicia aut composita quaedam saepe designant, quae nec Pharmacopola nouit, nec vidit vnquam; sed sat esse putat, si ad ostentationem ea plebeculae obiiciantur, à quibus gloriam aucupatur, simul & lucrum. Ne igitur diutius ancipites Pharmacopoei in Pharmacopoliis extruendis, & medicamentis habendis, parandisque relinquantur, illis hanc Officinam Pharmaceuticam damus absolutissimam, quam Antidotarium Dogmaticorum vetus, & renouatum nominamus: Selectiora enim & probatiora medicamenta à veteribus tradita, à Chymistis spreta, ab ignaris deprauata, Empiricis ignota pristinae dignitati restituimus: Eorum compositionis rationem ostendimus, parandi modum docemus, qualitates aperimus. Priscis tamen non tanta tribuimus, quin recentiorum quoque sedulitati multa nos debere fateamur, qui cum medicamentariam artem non parum auxerint, ex his confectiones quasdam salutares deprompsimus: Quibus adhuc alias, nobis vsu longo probatas, & ex ratione descriptas adiunximus. Bene vale, Lector, & omnia gratamente, si placet, accipe.

AD DOCTISSIMVM VIRVM DN. DE RENOV DOCTOREM MEDICVM.

HIPASTICHON.

EST, qui res nouiter cunctas, quot Tartara claudunt,
Quot cœlum, & Tellus, non ego mirer eum?
Est quoque, qui vires harum, atque effecta recenset,
Quanto plus tantum miror Aristotelem.
Est &, ad humanos qui cuncta hæc applicat vsus
Quæ nouit. Soter hic Deus est homini.

N. IABOT *Scholæ Med. Parif. Decanus.*

AD IOANNEM RENODÆVM MED. REG. DE PHARMACIA MAGNA ab ipso edita,

Εἰχαριστικόν.

ITE truces Parcæ, non isthic pulla trahuntur
Stamina; Non vestro colla paranda iugo.
Hic micat æternum volitans per secula nomen,
Hic nostras cingit laurus amica domos.
In te vera loquor, dulcis Renodæe, Videte
Vos proceres, si me talia cogit amor.
En medicas gemebunda trahens suspiria Phœbus
Collapsas artes viderat arce sua:
Vos iubet ire viam, proceres, qua semita monstrat
Ardua, qua gressus Pharmaca tuta tenent;
His dictis animos incendit; siccine inulta
Pharmacopœa iaces? Isne peribit honos?
Non tulit instantem Renodæus; Gloria soli,
Gloria nunc ipsi; Non peritura dies.
Exit opus tandem vario molimine mentis
Aureum, & hac calamo ferrea secla domans.
Ex illo quæ sint methodo tractanda periter
Phamaca; quæ mala sint, quæve sequenda vides.
Ex illo tibi parta salus: Morbonia dextras
Hic vides hostiles, Vitæ, perenne decus.
Ecquid erit pramij? Sic te tua fata secundent,
Vt sit, quanta operis, sic tibi longa dies.

IOAN. d'EGORRIS
Med. Parif.

INDEX CAPITVM

PRIMÆ PARTIS HVIVS OPERIS, QVÆ LIBROS OCTO CONTINET, IN QVORVM QVINQVE PRIOribus de Institutionibus Pharmaceuticis, in aliis tribus de materia Medica agitur.

Liber Primvs.

In quo Pharmaciæ vtilitas, dignitas, & Medicamentorum qualitas, effectus & delectus explicantur.

EIVSDEM LIBRI CAPITA.

Institutionum Pharmaceuticarum liber secundus, in quo de Medicamentorum præparatione agitur.

EIVSDEM CAPITA.

Institutionum Pharmaceuticarum liber tertius, in qua agitur de compositione Medicamentorum generalium.

EIVSDEM CAPITA.

Sectio secunda libri tertii, in qua generalis Medicamentorum externorum explicatio traditur.

EIVSDEM CAPITA.

Institutionum Pharmaceuticarum liber quartus. De legibus in compositione seruandis.

EIVSDEM CAPITA.

Institutionum Pharmaceuticarum liber quintus. De medicamentorum formulis, quorum vsus ad morborum præcautionum, vel profligationem celebratur.

SECTIO

SECTIO II.

De his quæ vel induntur, vel iniiciuntur. Et primum

SECTIO III.

De his quæ extrinsecus adhibentur. Et primo

*** DE

DE MATERIA MEDICA, COMPOSITIONIBVS IN PHARMACOPOLIO parandis & seruandis necessaria, Libri tres.

De Plantis,

LIBER PRIMVS.

EIVSDEM CAPITA.

XXIX. De

SECTIO II.

De ſimplicibus purgantibus.

SECTIO III.

De calefacientibus exoticis.

SECTIO IV.

De calefacientibus indigenis.

LIII. De

SECTIO V.

De simplicibus refrigerantibus.

SECTIO VI.

De fructibus.

SECTIO VII.

De Gummis.

DE MATERIA MEDICA,

LIBER SECVNDVS.

De Mineralibus.

VIII. De

SECTIO II.

De lapidibus pretiosis & medicatis.

De lapidibus quibusdam medicatis, nec pretiosis, & primum.

SECTIO III.

De Metallis.

DE MATERIA MEDICA,

LIBER TERTIVS.

De medicamentis ex animalibus integris, aut eorum partibus sumptis.

INDEX CAPITVM.

ISAGOGES.

OFFICINÆ PHARMACOPOEOrum seu antidotarii

LIBER I.

Est de medicamentis alterantibus, & præparantibus, habetque sectiones octo.

VII. De-

OFFICINÆ PHARMACEVTICÆ
Pars altera,

De medicamentis externis tribus adhuc libris distincta, in quorum primo agitur de omni oleorum genere, quibus additur appendix de balsamis.

Finis huius indicis.

INDEX

MORBORVM EORVMQVE REMEDIORVM IN TOTO HOC OPERE CONTENTORVM.

Dolor capitis.

Debilitas cerebri & capitis.

Sternutationem promouentia sunt:

Vertigo.

Insania, Mania & melancholia hypochondriaca.

Lethargus.

Epilepsia.

Apoplexia.

Paralysis.

Spasmus siue conuulsio.

Melancholia.

Catarrhus.

Incubus.

Debilitas visus.

Oculorum Rubor.

Dolor oculorum.

Oculorum vlcera.

Aphonia.

Aphonia.

Vitia pectoris & pulmonum.

Tussis & asthma.

Pleuritis.

Phthisis.

lac,318.*decoctum testudinum*, 328.*Syrupus resumptiuus*, 371.*lohoch de pulmone vulpis*,390.*antidotus analeptica*,444.*diamargarithum frigidum*, 428.*species diatrionsantalorum*,430.

Syncope.

Syncopem auferunt lapis bezoar,325.*Syrupus de pomis simplex*, 365.*confectio alkermes*,441.*confectio de hyacintho*,442.*antidotus analeptica*, 444. *Theriaca Andromachi*,450. *Aqua theriacalis*, 535.*diamargarithum frigidum*, 428.*electuarium de gemmis*,428.*puluis dianthos*,433.

Palpitatio cordis.

Palpitationem cordis sanant doronicum, 218.*ambra grisea*, 287.*argentum*, 302.*moschus*,320.*lapis bezoar*,324.*Syrupus de succo buglosi & borragine*,361.*Syrupus de pomis simplex*,365.*conserua buglosi*,380.*conserua anthos*, 381.*confectio alkermes*,441.*confectio de hyacintho*, 442.*Theriaca Andromachi*, 451. *Aqua theriacalis*, 535.*Electuarium de gemmis*,428.

Imbecillitas cordis.

Cor imbecillum confortant Opiata, 117.*conditum*, 118.*Tabula confortantes*, 121.*puluis,ibid.Epithema*,130.*sacculus*,141.*puluis pro suffitu*,144. *flores borraginis*, 155.*rosa*, 167.*crocus*, 168.*Myrobalani*, 170. *Zerumbet*,180.*Costus*, 181.*cinnamomum*,183. *Kermes*,187.*lignum aloes*,189. *Santali,ibid.angelica*,196.*acetosa*, 234. *mala citria*, 245.*arantia*,246. *succus granatorum*, 247.*Beniuinum*, 271.*styrax*, 274 *ambra grisea*,287.*corallia*,288.*rubini*, 293. *Granati*,294. *hyacinthi,ibid.argentum*,302.*moschus*,320.*Syrupus ex succo acetosa*,361.*Syrupus de agresta*, 364. *Syrupus limonum & granatorum,ibid.Syrupus regius*,367.*rob ribes*,378. *conserua buglosi*, 380.*conserua borraginis*,381.*radices enula condita*, 388.*rosata nouella*, 442. *antidotus analeptica*,444.*oleum caryophyllorum*, 493.*clareta*, 535. *clareta vulgaris*, 536.*electuarium de citro solutiuum*, 408.*Trochisci gallia moschata*, 456.*Trochisci alipta moschata*,457.*species diambra*,429.*diamoschum*, 430.*aromaticum rosatum*, 431.*puluis latificans*,432.*diacinnamomum*,434.

Coloris natiui defectus.

Colorem natiuum restituunt calamus aromaticus, 181.*cardamomi*,185.*syrupus ex quinque radicibus*, 358. *antidotum asyncritum*, 445. *Theriaca Andromachi*, 452.*electuarium senarum*,401.*Trochisci hysterici*,409.

Pestis.

Pesti aduersantur decoctum radicis helenii potum, 195.*angelica*,196.*gentiana*,198.

*****

Sudorifica.

Sudor diaphoreticus.

Venena & morbi venenati.

Imbecillitas ventriculi.

Singultus.

Vomitus.

Obstructio Mesenterii.

Hepatis nimia caliditas.

Obstructio & dolor epatis.

Colica passio.

Flatus discutientia sunt.

Hydrops.

Icterus.

Obstructio & dolor splenis.

Dysenteria & alii alui Fluxus.

Lumbrici.

Suppressio vrinæ.

Vrinæ ardor.

Ardor renum.

Calculus & dolor nephriticus.

Gonorrhœa.

Imbecillitas coeundi.

Sterilitas.

Veneris appetitus nimius.

Herni-

Herniæ.

Hæmorrhoides prouocantia sunt.

Hæmorrhoides sistentia sunt.

Ficus.

Mensium defectus.

Mensium

Mensium abundantia.

Fluor albus.

Suffocatio vteri.

Intestini recti & vteri prolapsus.

Defectus lactis.

Mammillarum & ventris puerperarum rugæ.

Pustulæ papillarum.

Variolæ & morbilli.

Podagra, Chiragra & affectus iuncturarum.

Sitis immoderata.

Inflammatio.

Tumores præter naturam.

Dolorem lenientia siue anodyna sunt.

Cutis vitia & fœditates.

Erysi-

Eryſipelas.

Eryſipelas curant, 223. *ſemperuiuum*, 231. *plantago*, 232. *polygonium mas*, 233. *vnguentum roſatum Meſue*, 499. *vnguentum de bolo*, 501. *Ceratum refrigerans Galeni*, 517. *Trochiſci narcotici Fernelij*, 463. *oleum omphacinum*, 470.

Vſtiones.

Vſtiones ſanant porrum, 202. *Androſæmum*, 216. *centaurium minus*, 221. *vnguentum album Rhaſis*, 500. *Emplaſtrum de ceruſa*, 527.

Herpes.

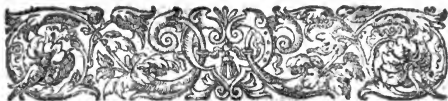
Herpetas curant ſemperuiuum, 231. *plantago*, 232. *polygonium mas*, 233. *pentaphyllon*, 238. *vnguentum roſatum Meſ.* 499.

Vulnera.

Vulnera ſanantia ſunt puluis vulnerarius autoris, 68. *aloe*, 171. *Kermes*, 187. *cicatrices nigras delet ſemen erucæ*, 194 *polium*, 206. *veronica*, 210. *hypericum*, 216. *Androſæmum*, *ibid. Symphytum*, 233. *hiſpidula*, 239. *millefolium*, 243. *ſanguis draconis*, 263. *aſa fœtida*, 264. *Terebinthina*, 270. *ſarcocolla*, 266. *ſyrupus de hiſpidula*, 355. *radices ſymphiti condita ſanant vlcera interna*, 387. *oleum mellis*, 492. *terebinthina*, *ibid. oleum caryophyllorum*, 493. *balſami vulnerarij*, 496. *balſamum D. Euonymi*, *ibid. balſamum mirabile*, 497. *vnguentum deſiccatiuum rubrum*, 502. *vnguentum Apoſtolorum*, 509. *emplaſtrum de ianua curat vulnera capitis*, 523. *emplaſtrum diapalma*, 526. *Emplaſtrum de gratia Dei*, *ibid. Tela galteri*, 533.

Vlcera.

Vlcera ſanant radix cyperi, 196. *Androſæmum*, 216. *Geranium*, 217. *decoctum lupinorum*, 241. *millefolium*, 243. *ſarcocolla*, 266. *chryſocolla* 283. *calcanthum*, *ibid. alumen*, 584. *plumbum*, 303. *æs*, 304. *ærugo*, *ibid. ceruſa*, 306. *cadmia*, 307. *pompholyx*, 309. *lithargyrus*, *ibid. ſyrupus de hiſpidula*, 355. *ſyrupus ex roſis ſiccis*, 367. *mel violatum*, 376. *oleum ſulphuris curat vlcera gallica*, 491. *oleum caryophyllorum*, 493. *balſamum vulgare*, 497. *balſamum mirabile*, *ibid. vnguentum album Rhaſis*, 500. *vnguentum de lithargyro*, 501. *vnguentum deſiccatiuum rubrum*, 502. *vnguentum diapompholygos curat maxime vlcera tibiarũ*, 503. *vnguentum de minio alias rubrum & caphuratum dictum*, 504. *vnguentum reſumptiuum alias baſilicum vocatum*. 506. *vnguentum mundificatiuum*, 507. *vnguentum aureum*, *ibid. vnguentum apoſtolorum*, 509. *vnguentum e calce*, 510. *vnguentum Ægyptiacum*, *ibid. Emplaſtrum de ianua curat vlcera capitis*, 524. *Emplaſtrum diapalma*, 526. *Emplaſtrum de gratia*

IOANNIS RENODÆI MED. PARIS. INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBRI QVINQVE.

De medicamentorum electione LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Quid Pharmacia, & eius vtilitas.

PHARMACIA [*Cor. Celſ cap 1. lib. 1.*] eſt *ſecunda Medicinæ curatricis pars, quæ per medicamenta* [*Gal. com. ad part. l. 6 li. 1. de vict. acut.*] *abſoluitur.* Vel, *eſt ars, quæ modum docet medicamenta ſeligendi, præparandi, & miſcendi.* In his ſiquidem tribus tota Pharmacopœæ doctrina conſiſtit, quæ ſalutare morbo omni pollicetur ſubſidium: Rerum enim optima parens Natura, ſuum cuique contrarium oppoſuit, ſed fatiſcentis naturæ [*Fernel. præfat. ad lib. 4. Meth.*] hebetudo idipſum perpetuo conſequi minime poteſt. Tum quia hominis vita breuis eſt, [*Aphor. 1 lib 1.*] qui citius fatis cedit, quàm vt artem perfecte nanciſcatur. Vnde conqueritur Hippocrates *Epiſt. ad Damoget.* quod iam ſenex nondum perueniſſet ad Medicinæ finem. Hæc ſiquidem ars longa eſt, quæ de omnibus ſublunaribus in hominis [*Ariſtot lib. 5. Polit.*] ſanitatem à DEO creatis diſſerit, vt primo ſint illi nutrimentum, dein medicamentum, vel aliud ad ſanitatem auxilium.

Ampliſſima igitur patet materiæ medicamentariæ ſeges, quâ & terræ viſcera grauidata turgent, & tota ipſius facies luxuriat, nihilque in aere volitat, aut voluitur, aut in *Medicam series amplissima.*

A aqua

Pharmacopœus. *Pharmacopola.* *Apothecarius.* *Seplasiarius.* nere, Pharmacopœus nominatur; vt Pharmacopola, qui rudes ac magna ex parte simplices medicamentorum materias, præsertimque exoticas vendit. Vocatur & Apothecarius ab apotheca, id est, à loco, in quo medicamenta reconduntur & væneunt; olim Seplasiarius, à Seplasia, foro Capuæ, in quo vnguenta optima conficiebantur. Sed hæc nomina sæpius indistincte vsurpantur, eorumque est inanis concertatio, quando res ipsa intelligitur.

Vita probitatem in Pharmacopœo desiderari. Vitæ autem probitas non tam in Philosopho quam in Pharmacopœo, qui vel tuendæ, vel resarciendæ sanitatis gratia, medicamenta parat & porrigit, expetitur; in eius enim manib. morbus & sanitas, vita & mors. Atque illi cum mala mens est, vel nescia recti, libera patet nocendi & necandi potestas: sicque præstat Pharmacopœum esse virum bonum, quam Socratem.

Qualis esse debeat Pharmacopœus. Debet autem inprimis esse pietatis studiosus, diuini nominis cultor, inuidiæ & liuoris omnis expers, sanus mente, artis Grammaticæ gnarus, bonorum fortunæ nec indigus, nec auri vel pecuniæ sitiens, & laboris diurni nocturnique patientissimus. Atheos enim vt nihil ducit Creatorem, sic nec creaturam; Et *inuidus alterius marcescit rebus opimis*. Fatuus vero id habet proprium, vt velit nocere; Et imperitus nil nisi quod ipse facit, rectum putat, atque eo nunquam quicquam iniustius. Auarus autem nulli bonus, adeo vt sibiipsi pessimus sit, & egenus facile fit veneficus; Ad turpia enim cogit egestas.

Indigni Pharmacopœi qui. Indigni quoque sunt Pharmacopœi nomine & dignitate scurræ, bibuli, histriones, mimi, errones, garruli impostores, agyrtæ, tenebriones, & circulatores, qui nugis, fraude, iactationibus, promissis vanis, adulatione & mendacio plebeculam decipientes, ipsius crumenam exhauriunt; nihil enim Reipubl. magis infensum id genus hominibus cane quouis peioribus & angue.

Cum autem idem sit subiectum Pharmaciæ & Medicinæ, nempe corpus humanum, quatenus sanitatis est vel morbi susceptiuum, multa habent inter se communia Medicus & Pharmacopœus, vt prudentiam, probitatem, diligentiam, & medicamentorum cognitionem; Sed cum Pharmacia inseruiat, ministret, atque subiecta sit Medicinæ, habeatque tantum pro obiecto medicamentum, & pro scopo & fine formam debitam medicamenti, dum vlterius progredi Pharmacopœus audet, pro Pharmacopœo veneficus & circulator habendus est. *Pharmaciam Medicinæ inseruire.*

Qui Pharmacopœi periclitatores. Multos Pharmacopœos in Gallia vniuersa noui, sed inter eos periclitatores semper expertus sum, qui verborum lenocinio ditiores mulierculas decipiunt, quas argento non tantum emungunt, sed fucos & purgantia gratissima, vt temere loquuntur, exhibendo, morbidas in posterum relinquunt. Sunt & horum nonnulli, qui viros etiam prudentiores, vt Senatores quosdam suis technis circumueniant: [*Plin cap.1.lib.29.*] Medicos etiam simulant, pulsum contrectant, vrinam inspiciunt, atque de morborum caussis, symptomatis, prognosi & curatione disserentes, ridicula multa fingunt & dicunt: sicque impie suam falcem immittunt in Medicorum messem, & iniquissime pharmaciam exercent maximo mortalium damno.

Qui Pharmacopœi improbandi. Nec sciolis quibusdam fidendum, qui medicamenta quæuis, modo benigna, quouis tempore sine consilio, posse tuto exhiberi pronunciant; Lactuca enim non oportune, & nimia quantitate sumpta interficere potest, vt cicuta; Et vino licet naturæ familiarissimo, plures sæpe pereunt, quam gladio, licet enim sit valde cardiacum, & veluti senum lac, ac principiorum vitæ restaurariuum, datum tamen non apto tempore, valde nocet. *Lactuca medicamentum esse potest, alimentum, & venenum.*

Officium Pharmacopœi. Officium igitur Pharmacopœi est medicamenta solummodo, tractare, atque ad vsum salutarem Medici probare iussu adhibere. Quod vt feliciter consequatur, primo debet ea seligere, secundo præparare, tertio componere. Sed antequam seligatur medicamentum, quid sit, noscendum est.

CAP. III.

Quid Medicamentum, quid Alimentum, quid inter vtrumque medium.

TOTVS homo totus morbus est, inquit Hipp *Epist ad Damog.* Talis enim ex vteri inquinamentis in lucem prodit Nam ex dissidio quatuor qualitatum, quibus constat illius corpus, [*Gal. de Elem. cap.* 24] ex iugi fluore, cui obnoxium est, & ex prauo rerum non naturalium vsu, in morbos pene innumeros incidit, quos ars Medica docet abigere, vel optima victus lege, vt docet Hip. *lib. de diata* & Gal. *lib. de sanit. tuend.* partim medicamentis, tum interius assumptis, tum topicis, seu exterius admotis.

...no mor... infinitis ...oxius.

Ea autem sunt vel simplicia, quibus vt plurimum vtebatur Hippocrat. vel debita arte composita. Simplicia dicuntur, quæ talia sunt, qualia natura produxit, vt cassia, rhabarbarum, polypodium, colocynthis, & infinita alia, quæ naturalem tantum compositionem, ex quatuor videlicet elementis sunt consecuta. Composita vero, quæ ex multis virtute diuersis arte & industria simul vnitis constant.

...edicamẽ...m quid.

Dissident autem inter se Medicamentum & Alimentum. Nam Medicamentum dicitur, *quicquid intro sumptum, vel foris admotum nostrum corpus immutare potest*, vt piper, euphorbium, pyrethium, nymphea, cichorium.

...limẽtum ...id.

Alimentum vero, *quod intro sumptum nostrum corpus nutrit, & auget*, vt panis, vinum, caro animalium volatilium & quadrupedum, non rapacium: Quæ enim viuunt ex rapto, praui sunt succi, prauumque sanguinem generant, & tanquam immunda reiicienda. Propterea diuina sanctione prohibitum est filiis Israel, ne comederent aquilam, vulturem, gryphem, coruum, accipitrem, & similia. Et prudenter nunc iuxta diuinum hoc decretum abstinemus à carne vulpium, luporum, leonum, & similium rapacium.

...limẽtum ...edicamen...sum.

Inter vtrumque medium est alimentum medicamentosum, *quod scilicet vtriusque est particeps*; partim enim nutrit, partim alterat & immutat, vt lactuca, rhaphan', cucurbita, allium, & infinita alia. Atque vt inter alimentum & medicamentum quoddam velut medium datur, sic inter alimentum & venenum: Illud enim reficit, conseruat, auget; hoc destruit, enecat, corrumpit. Inter autem vtrumque medicamentum est, quod neutrum efficit.

Medicamẽtum esse medium inter alimentum & venenũ.

CAP. IV.

De antiquitus solummodo simplicium vsibus, & mirabilibus eorum proprietatibus.

RECTE Galen. *lib. 1 de Elem.* ex Hippocrate scripsit, hominem nunquam dolere, aut vnico egere medicamento, si vnico elemento constaret: Esset enim vniuscuiusque vnica natura, vnicus effectus, ratio redeundi ad naturalem statum vnica. Id quod absurdum est, cum infinitæ sint morborum species, vt etiam præsidiorum tam simplicium, quam compositorum.

Inter simplicia numerantur oxymel simplex, diairis, diaprunum, & alia plurima, quę comparate tantum, & improprie simplicia dicuntur, quatenus scilicet ad alia magis composita referuntur. Proprie vero rosa, endiuia, plantago, mentha, absynthium, plantarum genus omne, atque vt vno verbo dicam, omnia creata, quæ ab arte nullam compositionem & mixtionem acceperunt, Simplicia à Medicis vocantur, quibus solis nonnunquam vtuntur, vt succo plantaginis, vel sedi, aut nenupharis ad Erysipelata & ignem sacrum, succo veronicæ ad cancrum, cui mirũ in modum conuenit, vt succo capreolorum vitis consilio Galeni, ad herpetas, vt carne citoniorum adhibita reg.oni stomachi ad cholleram morbum, & assumpta, ad dysenteriam, corpore prius repurgato, vt betonica ad cephalalgiam, vt fere omnibus plantis ad singulorum morborum expugnationem.

Medicamẽta quædam composita, quomodo simplicia dicuntur.

Superat vero fidem, quod de stirpibus multis scribitur, quæ videlicet effectus plane mirandos proferunt: Nam pæoniæ radix vel

cap iti

capiti apposita, vel collo tantum adnexa Epilepsiæ paroxysmos eludit, eamque sanat. Mentha lacti imposita ipsum coagulari, & in caseum densari non sinit, vt ex probatæ fidei authoribus creditur.

Pæonia antiepileptica est.

Æthiopis herba, si vera narrat Plin *cap* 4. *lib.* 26 solo attractu serras ferreas euellit. Idem asserit Matthiolus de Lunaria, quæ quod soleas ferreas ab equis transeuntibus quasi extorqueat, *Sferra cauallo* ab Italis vocatur.

Æthiopidis herba mira vis.

Author *libri sanitatis* asserit, cum Tribio picum auem, cuneum, seu clauum ligneum nidi orificium obturantem, herbulæ cuiusdam solo contactu foras excutere nonnulli hanc vim aui illi tantum tribuunt. Theophrast. rei herbariæ peritiss. alicuius plantæ meminit, quæ tam potenter congressus venereos concitat, vt si vera narrauit grauissimus author, credibile est, eam ipsam solis frigidis & maleficiatis vouisse naturam, vt salacibus viticem & nympheam.

Clymenum rubrum tanta vi pollet ad fici sanationem, vt qui radicem herbæ huius gestauerit, ab hoc morbo tutus erit. Vix credi potest, quod Iosephus scribit de planta mirabili, quæ à Baaran valle Iudeæ Baara dicta fuit Ea extra terram erumpens fulgur quoddam igneum emittebat & vt fax accensa noctu lucebat. A nullo autem hominum attingi patiebatur, nisi prius vrina, aut sanguine muliebri irrigata, alioquin illam, qui contrectarent, illico moriebantur: Euulsa vero deleteriam qualitatem amittebat. Et quod mirum est, maniacos, & à dæmonibus obsessos persanabat. Quod cum aduerterent regionis eius incolæ, illi canem prudenter & artificiose alligabant, qui postea fame coactus, aut accitus plantam trahebat & euellebat.

Ficaria herba.

Baara.

Alia multa Deus miracula in hoc pedum suorũ scabello quotidie oculis obiicit, quorum fidem vnica tantum experientia facit: Nihil tamen humano generi modo quocunque infensum educit, quin ex aduerso salutarem illi antidotum proferat & suggerat. Contrarium enim opponit contrario, dissimile dissimili, vt aconito, Aristolochiæ longæ radicem; Cicutæ, Apii semen; Hyosciamo, allium; Napello, semen Raphani; Viperæ Anchusam; Scorpiombus Polemoniam. Cuius radicem qui gestauerit, à scorpionibus non icitur, aut ictus nulla molestia afficitur. Manus quoque illitæ succo cotulæ fœtidæ, apum aut vesparum aculeis nunquam punguntur.

Contrario contrarium Deus opponit.

Quæ cuique veneno contraria.

Non præter rem hic notantur miræ & variæ plantarum naturæ. Quædam enim inter niues & gelu medium virent & florent, vt Aconitum hyemale & Eleborus niger: Aliæ vernum æquinoctium expectant: Quamplurimæ calorem æstiuum: Et quædam Autumno tantum floribus coronantur & induuntur, quo tempore reliquæ pene omnes & folijs, & floribus spoliantur.

Mira plantarum natura.

CAP. V.

De materia medicamentorum, & vnde sumatur.

PRÆCIPVÆ medicamentorum simplicium tam nostratium, quam exoticorum differentię sumuntur, vel ab eorum materia, vel à facultatibus Ex materia, cum triplex sit Dioscoridi & Galeno, tres statuuntur medicamentorum generales differentiæ. Aut enim ex plantis sumuntur, aut ex mineralibus, aut ex animalibus.

In primo genere continentur omnia stirpium genera, earum partes, & quæ ab ipsis proueniunt, vt radices, cortices, thyrsi, ligna, rami, folia, flores, fructus, semina, gummi, resinæ, succi, lacrymæ, fungi, liquores, visci, aquæ stillatitiæ, muscus, cachrydes, lanugo, nucamenta.

Medicamẽta ex plantis sumpta.

In secundo continentur elementa ipsa elementata, vt ignis, flamma, fumus, Aer serenus, aut ventis agitatus, calidus, frigidus, humidus, siccus; Aqua dulcis, salsa, pluuialis, marina, bituminosa, sulphurea, nitrosa, ænea, ferrea; Terræ omnes species, vt bolus armena, terra Lemnia, Melitea, Chymolia, rubrica, Ampelitis, Erithrea, Ochra, Creta,

Medicamẽta è mineralibus sumpta.

& vt paucis absoluam, omnia mineralia, quę scilicet è terræ visceribus effodiuntur, vt lapidum varia genera, vt lapis Æthites, Cyaneus, seu Lazuli, Iudaicus; vt metalla, quæ septem à multis agnoscuntur, aurum, argentum, stannum, plumbum, ferrum, cuprum, & hydrargyrus, pro numero septem planetarum, quorum nomen mutuantur, secundum Spagyricos. Ad mineralium ordinem referuntur adhuc salis genera, bitumen, naphta, calchantum, succinum, & ambra.

Metalla septem.

Syderum influxus, musici cantus & numeri secundum quosdam crisim mouentes, cum vix ad materiam medicamentariam spectent, impropriè à nonnullis ad istud genus secundum referuntur.

Quæ remedia impropriè ad mineralia referantur.

In tertio genere continentur animalia, vel integra, vel eorum partes. Integra, vt gallus gallinaceus annosus in iusculo ad ciendam aluum & corporis nutricatum, Hyrundo in pastu ad oculorum aciem, galerita assa ad colicum dolorem, Cancri fluuiatiles tabidis, Scorpiones triti ad ipsorum puncturas ac morsus, cantharides ad ruptoria.

Medicamẽta ex animalibus sumpta.

Partes animalium sunt cerebella passerum ad stimulum Veneris; Cerebellum leporis ad odontalgiam infantulorum; Pulmo vulpis ad phtisim; Hepar lupinum ad vitia iecoris; asininum ad epilepsiam; intestina lupi ad colicum affectum; Stincorum renes ad mentulæ tentiginem; sanguis hirci ad frangendum calculum; fel perdicis & milui ad visus claritatem; ossa cranii ad morbum caducum, os de corde cerui ad animi deliquium, dentes apri ad pleuritim nascentem, pudendum cerui ad natam & progressam; dentes Elephanti ad cordis robur; cornu cerui, Monocerotis & Rhinocerotis ad infringenda venena; vnguis Alces ad morbum sacrum, seu comitialem.

Partes animalium ad multa commendari.

Multæ sunt adhuc aliæ partes animalium, à quibus medicamenta sumuntur, vt medullæ; seuum; pinguedo vitulorum, ceruorum, suum, hœdorum, anatum, caponum, anserum; lac muliebre, asininum, ouillum; caseus, butyrum, coagulum, serum; oua gallinarum, perdicum, pauo gallinarum, senecta serpentis, testæ piscium, pili animalium & excrementa, vt ex medicamentorum compositione, quæ in nostra Officina, seu Antidotario describuntur, patet.

Cap. VI.

De facultatibus medicamentorum: Et quotuplex secundum generales facultates medicamentum.

Facvltas medicamenti est *causa quædam effectrix, à qua pendet eius actio.* [*Galen. lib. de plenitud. & lib. 1. simplic.*] Vnde colligere est, tot esse facultates, quot actiones, vt apparet in aloe, & permultis aliis simplicibus medicamentis. Aloe siquidem facultatem habet purgandi, ventriculum roborandi, vermes enecandi, tergendi, & palpebrarum humores exiccandi.

Facultas medicamenti quid.

Aloes facultas.

Triplex est igitur omne medicamentum secundum facultates, Alteratiuum, Purgatiuum, & Roboratiuum. Alteratiuum dicitur, quod intro sumptum, vel foris ad motum, manifestam corporibus nostris adfert mutationem; idque trifariam, vel secundum temperamentum, vel secundum materiam, vel secundum formam, ex Fernelio. Vnde tria medicamentorum alterantium genera constituuntur: Primum, quod impensè calefacit, refrigerat, humectat, aut siccat: Secundum, quod materiæ commoderationem & consistentiam mutat, vt quod nimis indurat, vel emollit, quod rarefacit, vel densat, quod adstringit, vel laxat, quod incrassat, vel attenuat: Tertium, quod substantiam & formam ipsam corrumpit, vel labefactat; cuiusmodi sunt, quæ præter manifestam qualitatem, qua calefaciunt, erodunt, vel refrigerant, & stupefaciunt, occulta etiam proprietate substantiam ipsam destruunt ac corrumpunt, & putredinem cum fœtore inducunt, vt cicuta, an-

Tria medicamentorũ alterãtium genera.

Medicamẽtum substãtiam corrumpens.

ta, anthora, napellus, aconitum, sublimatum, & alia quamplurima. Atque horum alia toti corpori, vt quæ dicta sunt; alia certis partibus inimica, vt lepus marinus pulmonibus, cantharides vesicæ, aconitum vtero, cerebro cicuta.

Roboratiuũ quid. Roboratiuum, seu Cõfortatiuum, vt vulgus loquitur, medicamentum est, *quod proprietate quadam partem nostri corporis aliquam respicit, roborat, ac conseruat*, vt cephalica caput, otica aures, ophthalmica oculos, odontica dentes, stomatica os, stomachica stomachum, cardiaca cor, hepatica hepar, splenem splenica, renes nephritica, vterum hysterica, neruos nerualia. Quæ singula, aut eorum multa aptius suo loco postea docebuntur.

Catharticum quid propriè. Catharticum, seu purgatiuum dicitur, *quod vitiosum, & sibi familiarem è corpore trahit humorem.* Quod enim sine delectu, ac promiscue quosuis humores euacuat, vere purgatorium dici non debet, vt Antimonium, Cataputia maior, & similia; sed quod familiarem ac proprium, ad quem ipsa eius facultas dirigitur, educit ac purgat. Ista enim violentiora ad interitum sæpe præcipitant; de hisque loquitur Galenus *cap. 12. lib. 2. de vict. acut.* dum scribit, cathartica qualitatem quandam deleteriam & venenosam habere. Quod sic confirmat Actuarius *cap. 7. lib. 3. Medicamenta*, inquit, *purgantia communi quadam generis ratione, ex consensu sunt eorum, quæ perniciem creant, atque deleteria & nostri venenosa ac mortifera appellant. Verum ab his, quæ magna sunt corrumpendi vi prædita, dissident, quod hæc eadem quantitate non perinde ac corrumpentia interimant.*

Purgãtium odor ingratus. Tanta vero est antipathia inter purgantia & nostram naturam, vt odore solo displiceant, qui multis vix nares ferit, quin simul corpus totum concutiat; aliis ventriculum subuertit, & quibusdam aliquando aluum subducit. *Eius vis.* De purgantium facultate, quomodo agat, & vnde erumpat, paulo post, nempe cap. 9. fusissime dicetur.

Cap. VII.

De primis & secundis medicamentorum facultatibus.

Cvm simplicia medicamenta sæpe duas habeant facultates, & aliquando tres simul. Prima dicitur simplex & elementaris, quæ ex elementorum quatuor permixtione consurgit. Altera materialis, ac secunda, quæ ex commoderatione & consistentia materiæ, cui diuersa proportione quatuor qualitates inhærent, emergit. Præter has nonnunquam tertia conspicitur, nempe purgatoria, quam Fernelius occultam nominat. Syluius cum quibusdam non vulgatioris doctrinæ quatuor simplicium medicamentorum facultates in vniuersum constituit, sed tertiam parum notam, & quartam adhuc incognitam asserit. Verum vtraque pro vnica passim vsurpatur. Nam quæcunque medicamenta proprietate quadam inexplicabili, aut non satis conspicua, nec à primis aut secundis prodeunte agunt, tertiis qualitatibus, aut totius substantiæ proprietate, aut viribus occultis agere dicuntur.

Facultas autem prima medicamentorum communis est, & tanquam basis reliquarum ex ipsis elementis prodiens. *Qualitate prima medicamentorum.* Eaque consistit maxime in calefaciendo, refrigerando, humectando, siccando: in quibus singulis vel obscure conspicitur, vt cum primo gradu agit, vel manifeste, vt secundo, vel vehementer, vt tertio, vel summe, vt quarto: atque in horum singulorum aut principio, aut medio, aut fine, ita vt medicamentorum & calidorum, & frigidorum, & humidorum, & siccorum ordines duodecim constituantur. Quod etiam locum habet in his, quæ coniugatas sortiuntur qualitates, quæ scilicet vires habent calefaciendi & humectandi, vel calefaciendi & siccandi, vel refrigerandi & humectandi, vel refrigerandi & siccandi. *Qualitates singulorum medicamentorũ quot.* Has siquidem exerunt non tantum obscure, manifeste, vehementer, aut summe, sed in singulis

singuli gradus principio tantum, aut medio, aut fine.

Qualitates secundæ. Qualitates secundæ primas, seu elementares ac simplices comitantur, earumq; adiutu vt sint, & vires suas patefaciant, opus habent. Nam aperiendi facultas, rarefaciendi, attrahendi, tenuandi calfactionem sequitur: Crassandi, densandi, claudendi, repellendi refrigerationem: Molliendi humectationem, Indurandi siccationem. Siccitas enim indurat, vt ex luto, aquilonio, vel æstiuo statu indurato, & ex lateribus igne siccatis videre est: vt etiam humiditas emollit, modo cum calore modico perseueret. Glaciei enim humiditas dura, quod omnino sit expers caloris.

Vires autem & qualitates secundæ in austeris, acerbis, acribus, amaris, aperientibus, tenuantibus, resoluentibus, contrahentibus, repellentibus, emollientibus, stupefacientibus, & dolorem lenientibus sunt manifestissimæ, atque euidenti ratione, quod possunt, præstant, perinde ac primæ seu elementares.

CAP. VIII.

De tertia medicamentorum facultate seu proprietate occulta.

PRÆTER primas ac secundas medicamentorum facultates, tertia quædā dicitur occulta & inexplicabilis, quod eius certa ratio minime reddi possit, nec scientia exactissima comprehendi, sed per solam cognoscatur experientiam: Nam cur iaspis, inquit Galenus *cap. 7 lib. 3. meth.* tacto vulnere, vnde sanguis prorumpit, eum sistat, nondum noui. Atque si particulatim cuiusque naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse putarem. At vero proprietates quędam omnino dici, aut explicari non possunt ex Galeno *ibid. & Com. in 6. epid.* Nullus enim rationem adferre validissimam potest, cur cantharides vesicam inflammatoria dispositione lacessant, ab ipsa etiam longius adhibitæ; vt neque cinis cancrorum, exiccatorius cum sit, cur & per se mirabilis sit proprietate specifica ad canis rabidi demorsos, & cur efficacior sit & præstantior gentianæ & thuri potius, quam aliis medicamentis commixtus.

Facultas inexplicabilis.

Cineris cancrorum proprietas.

Certum ac securum huiusce medicamenti successum admiratus Galenus *c. 30. lib. 11. de simplic.* in causæ perquisitione non sese parum exercuit, tandemque librum pollicitus est De his, quæ occulta proprietate quid agunt; non tamen promissis stetit, forsan veritus, ne famæ iniuria fieret, si susceptum opus imperfectum relinqueret, nec in eo docte, vt in omnibus aliis consueuit, peragendo, sibi & lectoribus satisfaceret.

Tertia facultatis medicamentorum latitudo. Illa autem tertia facultas magnam habet latitudinem, complectiturque sub se purgantia, morbos occulta vi curantia, partem quandam respicientia, periammata seu suspensa medicamenta & venena, de quibus particulatim disserere cogitamus.

In alimentis qualitas inexplicabilis notatur. Neque vero tantum ineffabilis quædam proprietas agnoscitur in medicamentis & venenis, qua illa medentur, hæc perimunt, & quosdam aliquando morbos expugnant, sed etiam in alimentis, quæ perennis effluuii iacturam resarciunt. Esculenta enim multa multi fastidiunt, alii appetunt auidissime, quæ licet primum dissimilia, post multas coctiones similia redduntur, & naturæ nostræ familiaria, vnde magna inter nutriens & nutritum similitudo perhibetur, quam vix vllus possit definire, & quare hic potius hoc edulio, ille alio delectetur. Carnium & piscium esus vniuersæ genti familiaris est: At plures nouimus, inquit Amatus Lusitanus *curat. 36. cent. 2.* qui ab esu carnium in totum abhorrebant: alios, quibus caseus non solum comestus, sed odoratus pro veneno habebatur: Sed & alium nouimus, natione Hispanum, qui nunquam pisces gustarat: at eum ab amico semel ad cœnam fuisset inuitatus, ouaque degustasset, quibus siccati piscis puluis caute fuerat admixtus, in animi angustias, cordis pressuras, cum vomitu

Historia notatu digna.

vomitu & secessu incidit, ita vt prope exanimis defecerit. Vidit & idem author celebris Monachum Venetum, qui sine animi deliquio rosatum odorem non poterat perferre: quod etiam obseruaui in nobili matrona, & Iul. Scaliger in illustrissimo Cardinali, vt asserit *in exercitationibus contra Cardanum, exerc.* scilicet 153. *part.* 10. vbi meminit cuiusdam fœminæ spectatæ formæ & virtutis, cui Francisca nomen erat quæ ante 14. annum suasu nullo flecti potuit, vt carnibus vesceretur. Asserit & vnum ex liberis omnino brassicam auersatum, vt eum ipsum Cressones: & in ciuitate Mediolanensi familiam quandam haustu cassiæ fistulæ interire: *Peculiare enim suum cuique est*, & multi vinum quasi venenum respuunt, alii tanquam Deum colunt.

Vinum tăquam venenŭ multi auersantur.

In cæterorum animantium pabulo obseruatur adhuc illa inexplicabilis & occulta qualitas. Quis enim rationum momentis aperire posset? cur Struthiocamelus ferrum habeat in deliciis? cur ceruus serpentes, vrsus formicas, asinus ferulam, quæ perimit equos? Quædam enim tantum piscatu, alia venatu, quædam granorum cultu, alia plantatum solo naturali prouentu viuunt. Optime siquidem anas, ardea, fiber pisciculis aluntur; accipiter, aquila, vulpes auiculis; gallina, perdix, equus cerere; bos, dama, ceruus paruulis stirpibus integris, aut earum partibus tenellis At cur illa potius illo, quam hoc alimento gaudeant & pinguescant, hæc potius hoc, quam illo, ratione non satis dilucida explicatur. Fame enim citius perit vultur, quam triticum attingat; phasianus, quam ex rapto pabulum quærat.

CAP. IX.

De facultate medicamentorum purgantium, vnde promanet, & quomodo agat.

MEDICAMENTORVM purgantium facultatis disquisitio multorum exercuit ingenium: in illa enim dignoscenda quot capita, tot fere sensus. Chymiatri manifestam credunt, vt quæ à mixtorum sale suboriatur, & sales omnes purgatorios mordicus asserunt. Alii prorsus abditam tenent, nec ratione euidenti explicabilem. Sunt, qui à speciali mixtionis temperie oriri credunt; alii veluti quintam qualitatem concedunt. Mesue illam deducit à cœlo, & cœlestem facultatem nominat: *Medicamentum*, inquit, *purgans non est à temperamento tale, non vt contrarium agens in contrarium, non vt simile trahens simile, neque vt graue deorsum, aut leue sursum humorem exagitans, sed quia talem cœlitus sortitum est facultatem.*

Chymistarum opinio de purgatoria facultate.

Est vero cœlestis ea facultas, forma cuiusque medicamenti purgantis, aut formę ipsius proprietas, quæ nullo sensu, nullaque ratione manifesta deprehendi potest, sed sola experientia, & ex effectis, quę substantiæ ipsius facultatem demonstrant.

Appellatur autem ipsa cœlestis facultas à quibusdam Medicis [*Fernel*] & Philosophis [*Scaliger.*] facultas occulta, aliquando proprietas rei totius, aliquando intimum cuiusque rei principium, aliquando causa incognita, virtus superelementaris, totius substantiæ proprietas, & à quibusdam quinta qualitas; sicque diuersa rei eiusdem nomenclatura. Quia tamen vis illa cathartica ex primæ notæ philosophis, à syderibus ortum ducit, non impropriè cœlestem Mesue vocat: sed male putat humores educere, non tanquam simile trahens simile, contra verorum decreta, rationem & experientiam. Hippocrates enim *lib. de nat. human.* medicamentum purgans humoribus detrahendis esse simile, sic docet: *Pharmacum*, inquit, *cum corpus intrauerit, primo id, quod omnium maxime sibi secundum naturam cognatum, atque simile est in corpore trahit; deinde reliqua ducit & purgat.*

Varia qualitatis purgantium appellationes.

Id ipsum autem manifestissime probat hac eleganti comparatione, quemadmodum semina & stirpes terram ingressa, sibi quæque, quod in terra idoneum est, ac naturale

turale, trahunt, vel acre, vel dulce, vel amarum, vel salsum vel quodcunque, primumque & plurimum, quod ipsis maxime secundum naturam est allieiunt.

Opinio Galeni de purgatrice facultate.

Hoc pluribus ostendit Galenus *lib. 1. de natural. facul* & *cap. 23. lib. 3. de simplic & lib. de Ther.* vbi bis expressis scribens, qualitatum, quæ in substantiis sunt, proprietate actiones perfici. Idcirco medicamentorum purgantium quædam, vbi forte purgatione frustrantur, non modo corpori nullam noxiam afferunt, sed etiam homini alimentum præbent; alia vero in corruptionem & venenum vertuntur, non tamen perpetuo est permista vis venenosa. Quare non perpetuo licet non purget, incommodabit. Verum co-ctionem accipiet, talemque producet humorem, qualem trahere natum erat, quod nunquam contingit in medicamentis mo chlicis, seu valentioribus.

Medicamenta igitur purgantia similitudine quadam substantiæ humores attrahunt & educunt: eaque ratione magnes attrahit ferrum & succinum paleam; non autem ferrum magnetem, aut palea succinum. Licet enim magna sit similitudo inter magnetem & ferrum, tamen simile non est idem, nec magnes est ferrum, nec ferrum magnes. Trahens autem esse debet validius tracto, propterea ferrum non trahit, sed trahitur.

Obiectio.

At vero cum tractio fiat propter substantiæ similitudinem, quare magnes magnetem, & ferrum ferrum non trahit?

Responsio.

Respondeo, vnam & eandem rem seipsam non trahere, sed quod cū ea ipsa affinitatem quandam habet & similitudinem. Sic agaricus pituitam attrahit, Rheum bilem, senna melancholiam, quod inter illa sit quædam affinis conditio, aut conuenientia magis, quam similitudo. Illa autem conformitas nec plane manifesta est, longe siquidem rheum à bile distat, agaricus à phlegmate, à melancholico humore senna.

Quæ purgent trahendo.

Licet autem omnia cathartica humores attrahant, eorum tamen quædam specialius dicuntur purgare attrahendo, quæ nempe sunt potentioris virtutis, & humorem habent excrementitium, inquit Mesue, vt scammonium, turbith, euphorbium: alia

Quæ comprimendo.

comprimendo, vt myrobolani omnes, & rhabarbarum: alia, quæ lubricando & leniendo aluum subducunt, vt cassia fistula, tamarindi: alia denique, quæ tantum molliendo, vt atriplex, viola, vt malua, lapathum, vt multa olera.

Quæ lubricando.

Cap. X.

De medicamentis, quæ citra ventris solutionem, occulta proprietate morbos multos sanant.

INNVMERA & mira sunt medicamenta simplicia, quæ per os sumpta, aut exterius tantum adhibita, cæca vi, ac specifica proprietate morbos futuros arcent, & factos perfecte sanant, aut mirabiles alios effectus proferunt, vt in paucis quibusdam supra demonstrauimus, & mox in quàm plurimis demonstrabimus. Illa autem abdita facultas non in plantis modo, verumetiam in animalibus & mineralibus cernitur. Nam literarum monumenta fidem faciunt pollicem Pyrrhi lienosos solo tactu sanasse, & Christianissimus ac potentissimus Galliarum rex solius manus attactu strumas ad perfectam reducit sanitatem.

Pollex Pyrrhi quid præstiterit.

In corporibus quoque demortuis occulta & efficacissima illa qualitas cernitur. Os enim milui piscis aurum trahere author est Simplicius, cui assentitur Scaliger *exercit.* 102. & 112. Et renes Scincorum triti, & cum vino poti, aut cum idonea conserua subacti & sumpti veteri tentiginem excitant, & ad Veneris ludibria potenter mouent.

Os aurum trahens.

Priapus cerui siccatus, in puluerem læuigatus, & cum aqua cardui aut tussilaginis sumptus, valde pleuriticos iuuat.

Idem efficit dens apri in scobem tenuem redactus & haustus, maxime in huius morbi principio.

Cornu monocerotis mirabiliter cor tuetur

tur à venenis & pestilentibus morbis omnibus succurrit.

Effectus fere similes experiuntur, qui cornu cerui & rhinocerotis sumunt. Bouis astragalus cum oxymelite potus lienem minuit.

Caro leporis vsta, trita, & pota, calculos atterit & expellit.

Senecta anguium. Viperæ exuuium pulueratum, & impositum alopeciis, mirum in modum pilos regenerat. Idem pollicentur vsta murium capita partibus glabris ex melle illita.

Galerita seu alauda cristata assata, vel elixa, sępe comesta colicis affectibus obnoxios, vel detentos, efficacissime iuuat. Galen *lib. de Theriac.*

Vngula capræ, aut eius vesica, vel etiam ouilla cremata, & ex posca sumpta, medetur his, qui noctu stragulas permingunt.

Hepar lupi hepaticos proprietate specifica iuuare scripsit Galen. *li. 8. comp med local.*

Aspidis senecta puluerata ex melle illita, visum facit acutissimum.

Excrementa animalium. Excrementa quoque animalium occulta proprietate morbos quosdam abigunt, vt stercus pauonum epilepsiam, stercus canum, vt etiam nidi hyrundinum anginam.

Pauca hæc pro multis ex animalibus sumpta sufficiant, vt ea omittam, quæ lædunt, vt leporem marinum & torpedinem. Hæc enim neruosum genus vi abdita afficiendo stuporem inducit, ille solos hominis pulmones lædit; vt etiam cantharides, quæ vesicam inflammatione tentant, & vrinam sistunt, vel stranguriam mouent.

Occulta proprietas stirpium. Hanc proprietatem occultam in multis stirpibus admiratione dignam obseruamus: nam sarsaparilla, guaiacum, sassafras & illa radix, quæ à Chyna nomen habet, speciali & occulta proprietate luem veneream perfecte curant.

Satyrium & eruca penem erigunt, Venerem accendunt, & frequentiores congressus efficiunt.

Vitex & nymphea contra libidinis ardores mitigant, semen extinguunt, & testium accretionem impediunt.

Opium phreneticos & delirantes iuuat, & placidum somnum conciliat, etiam paruula quantitate sumptum.

Viscus quernus tritus & potus, epilepsiam fœliciter curat.

Vua passa familiaritate quadam substantiæ hepati benefacit.

Staphisagria vi non satis cognita pediculos enecat, vt conyza pulices.

Brassica ebrietati reluctatur, vt etiam hedera.

Ptarmica sternutationem mouet. Necnon eleborus vterque.

Dictamnus facultate prorsus abdita spicula euellit.

Fraxinus serpentes fugat, & eorum venenis medetur.

Lithospermon, saxifraga, & sanguis hirci calculos expellunt.

Sabina menses & fœtum, seu viuum, seu mortuum educit.

Symphitum maius vulnera cito glutinat.

Veronica vlcera maligna corrigit, ad sanitatemque accelerat.

Therebinthina vulnerum est balsamum optimum, quæ facilime & citissime sanat.

Mirum est autem, plantas quasdã quadam sui parte hunc effectum præstare, alia alium & sępe diuersum, vel etiam contrarium: nam flores chamæmeli olfactu prosunt capitis dolori, folia summe nocent, si Galeno *cap. 2. lib. 2. comp. med.* fides non denegatur. *Plãtas quasdam cõtrarias habe facultate*

Lapathi folia ventrem subducunt, semen assumptum retinet.

Brassicæ decoctum aluum soluit, ipsa brassica comesta vel comprimit, vel pigriorem reddit.

Gallorum vetulorum ius ventrem quoq; mouet, caro sistit. Idem adhuc asserit Galenus *lib de Ther. cap 6.* de ostreis & cochleis marinis.

Lactis pars serosa ac butyrosa subducit ventrem, caseosa cohibet, ac siccat.

Miraculo autem tribuit Galenus, quod trifolii decoctum morsibus phalangii aut viperæ pro fotu adhibitum, statim dolores sedet, & virus adimat: Parti vero sanæ idem admotum, dolores similes his, quos

inuehit, excitat. Huius tamen effectus ratio non videtur valde obscura, nec à reliquarum stirpium natura & conditione aliena. Mirum enim non est, si fotus, cuius ope pars inquinata liberata est, & ab ea venenum eductum, parti sanæ adhibitus, eidem impressum, veneni, cuius est particeps, relinquat vestigium.

Non miranda trifolij qualitas cũ Galeno.

De specifica & admiranda hydrargyri virtute ad luis Indicæ curationem, deque aliorum mineralium virtutibus occultis, & fere diuinis speciatim fusius *lib. 3. de materia medica* disputabimus.

CAP. XI.

De simplicibus medicamentis, quæ proprietate specifica partes quasdam respiciunt.

MVLTA simplicia certis partibus tanta amicitia coniunguntur, vt eas vel sumpta, vel admota, vel sæpe solo odore iuuent, reficiant, & à morbis multis liberent. Non tamen illa ob id ita particularibus membris deuota censeo, vt omnes earum affectus tollant, aut aliis quoque partibus non conferant, sed speciali dote, quædam hanc potius, quam illam partem respiciant & tueantur, alia aliam.

Cephalica.

Sic multa Cephalica dicuntur, quod tota sua substantia capiti sint amica & conferentia, longa virorum doctorum experientia & vsu sic comprobata, vt inter aromata moschus, ambra, ziberthum, caryophilli, macis, calamus aromaticus, schœnanthum, caphura, & inter alia simplicia vulgatiora, bethonica, rosmarinus, saluia, maiorana, melissa, stœchas, cneoron, m rthus, flores vethonicæ caryophillatæ, & arantiorum.

ὀφθαλμικά

Ophthalmica sunt euphrasia, chelidonium, feniculum, ruta, & hormium, cuius grana oculis imposita nullum molestiæ sensum adferunt. Facile enim sub palpebris continentur, & oculos à sordibus purgant.

ὀδοντικά

Odontica quædam dicuntur, quæ dentes roborant & nitidiores reddunt, vt lentiscus, saluia, myrthus, laurus.

Pulmonibus dulcia omnia conueniunt, sed peculiari facultate herba quædam pulmonaria dicta ad illorum affectus commendatur.

Pulmonica.

Pulmo vulpis si hominis pulmoni conferat, vt veterum multi crediderunt, id propter familiaritatem substantiæ contingit.

Passæ, strobyli, pistacia, dactyli, iuiubæ, mel benefaciunt quidem pulmonibus, sed tantum dulcedine; iris, hyssopus, & prassium attenuatione.

Cardiaca.

Cardiaca sunt aurum, argentum, lapides pretiosi, cinnamomum, & alia aromata suaueolentia. Item & borago, buglossum, carduus benedictus, scabiosa, vlmaria, oxytriphillum, viola, rosa, crocus.

Stomachica.

Quæ stomachum respiciunt, stomachica dicta, sunt nux moschata, mastiche, absynthium, mentha & anethum; hæc enim proprietate particulari illi prosunt. Alia quoque pene innumera benefaciunt quidem, sed potius calore, quam speciali virtute, vt piperis genera, zinziber, synapi, vinum.

Hepatica.

Hepati familiaria sunt, hepatica quædam dicta, vt agrimonium, cichorium, fumaria, rhabarbatum.

Splenica.

Splenica sunt ceterach, hemionitis, capparis, tamariscus, epithymus, vt & alia multa, quæ causa breuitatis omitto.

Nerualia.

Neruos proprietate roborant saluia, rosmarinus, & primula veris; articulos & hæc, & chamæpitis.

Quę speciatim singulas partes respiciunt, huc nolo reducere, cum his lector etiam morosus facile contentus esse poterit. Granum enim salis ei sat esse potest, qui ipsius saporem voluerit dignoscere.

CAP.

CAP. XII.

De periammatis seu Amuletis, quæ gesta, vel appensa mira & cæca virtute morbos multos curant.

AD medicamenta, quæ abdita facultate quasdam ægritudines soluunt, pertinent, quæ periamınata, periapta & amuleta, hoc est, alligata & suspensa remedia vocantur. Ea autem duûm sunt generum: Alia enim solis characteribus & verbis constant: Alia simplicibus collo, aut alteri membro subnexis. Priora tanquam infida, incertàque aspernantur Medici; de his enim nec loquitur Physicus, nec Metaphysicus, nisi forsan cacodæmon aliquis ad suam metaphysicam referat. At Medicus & Philosophus est moralis, qui vitæ probitate, omnia secundum bonum & æquum molitur, nec illicitis artibus ignatos & credulos decipit, & naturales, qui rerum omnium causas perquirit. Scire enim est rem per causam cognoscere, & felix, rerum qui poterit cognoscere causas. Vnde Galenus, *Medicina fit non morbo, sed causa morbifica, qua sublata tollitur effectus.* At periammata nec causam, nec morbum tollunt, neque symptoma, vt falso sibi persuadent hi, quibus fuerunt appensa, eorum suasu decepti, qui dæmones colunt & inuocant, atque eorum nomine & virtute omnia fieri sine alia causa putant; de quibus, horumque similibus nequissimis viris sic ait Poeta:

Amuleta duplicia.

Periammata.

Gens inuisa diis maculandi calida cœli,
Quæ nunc stare polos & fulmina mittere nouit,
Æthera sub terras adigit, montesque reuellit.

Duobus autem modis id præstant: nam alii malos dæmones virtute quadam maxime diuinorum nominum aduocant, & cogunt, quippe cum omnis creatura timet & reueretur nomen illius, qui fecit eam: alii istis pessimis viris nequiores se dæmonibus submittunt, illis sacrificant, & cultum quendam reddunt.

Cur vero illi Goetici solis vtantur malis dæmonibus, ea ratio in promptu est, quia boni angeli difficile comparent, quia Dei iussum exspectant, nec nisi mundis corde & vita sanctis hominibus congrediuntur. Mali autem faciles se exhibent ad inuocandum, falso fauentes, & diuinitatem mentientes, semper præsto sunt, vt astu suo decipiant, vt venerentur, vt adorentur.

Cur cacodæmones à perditis viris inuocentur.

Ex horum dæmonicolarum taberna profluxerunt omnes isti tenebrarum libri, quos improbatæ lectionis Vlpianus IC. vocat, protinusque comburendos esse statuit: cuiusmodi primus excogitasse dicitur Zabulus quidam, illicitis artibus deditus, deinde Barnabas quidam Cyprius, & nostris temporibus Cornelius Agrippa, atque alii multi viri perditi, inter quos Paracelsus, cuius impietas sordes omnium vitiorum comites habuit, primas sibi vendicauit.

Libri improbatæ lectionis qui.

Theophrasti impietas.

At vero cum ex eiusmodi virorum nefariorum officina characteres & verba suspensa prodierint, nullis rationibus stabilita, & humano generi pestifera, non solum Medici, sed omnes Deicolæ debent aspernari.

Characteres vnde prodierint.

Fernelius tamen summus & Medicus & Philosophus, & nostra ætate inter clarissimos maximus magnam vim verbis & omnibus amuletis tribuit. Et certe si Hebræos virtutis & omnium disciplinarum optimos authores sequi velimus, maiorem in verbis, quam rebus naturalibus vim inueniemus: *Quicquid enim*, aiunt, *est in mente, in voce, in verbo, in oratione, totum hoc in scriptura est, cuius litera mysteriorum cælestium plenissima sunt, ac in syderum positionem exarata: vnde rerum altissimus creator seipsum nomine duarum literarum Α & Ω vocare voluit.*

Vis verborum secundum Hebræos.

Præterea secretiores Hebræorum mechubales ex literarum figura, & simplicitate, compositione, tortuositate, defectu, abundantia, coronatione, apertura, ordine, transmutatione, colligantia, & reuolutione literarum, punctorum & apicum omnia explicare promittunt.

Literarum figura.

Verba igitur & characteres vim habere di-

ountur ad multorum morborum profligationem, hancque curandi viam Trallianus non omisit: *Ad podagram*, inquit, *curandam, effodito ante solis occasum, cum luna est in Aquario, aut piscibus alter cum herbam, dicasq; Adiuro te herba sacra per sancta nomina Iaoth, Sabaoth, Adonai, Eloi, Deus, qui terram firmauit, & fixit mare fluuiis abundans fluentibus, & qui exsiccauit vxorem Loth in statuam salinariam. Adiuro, inquam, te, vt sistas fluxionem pedum.* *Circa finem lib. 11.*

Ad dentium dolorem ridiculum hoc à nonnullis appenditur, *Galbes, galbat, Galde, galda*.

Ad fluxum sanguinis sistendum quidam hæc verba obmurmurant, *Charat, Cara, Sarite, Confirma, Consena, Imabolite*.

Ad canis rabidi morsum, pani comedendo hæc verba à quibusdam inscribuntur, *Irioni, Rhiciori, Estera, Rhuder, fere*, vel pomi frustulo, *Hax, Pax, Max, Deus adimax*. deinde voratur.

Vulgare est illud Quint. Sereni Samonici aduersus Hemitritęum, *Abracadabra*, quod ita depingitur, vt in conum ad extremam vsque literam desinat, sicque collo appenditur.

Lamella aurea, in qua voces hæ sculptæ sint ὀρύω, ὀράδη. collo subnexa lippientem sanat, ex Marcello.

Profluentem sanguinem vt sistas, digito annulari partem tanges, & vicies septies dices, & quoties volueris, repetes, donec fluorem peruincas, *Socnen, Socnen*, mire prodest.

Ad paronichiam digito parietem continges, inquit Marcellus, & rursum digitum ducens, dicens ter, *Pu, pu, pu, Nunquam ego te videam per parietem repere.*

Inepte sic mederi suadet lippitudini Marcellus: *De manu sinistra*, inquit, *cap. 8. lib. de Medic. muscam capies, & dum capies, dicere debebis nomen eius, cui remedium facturus es, te ad curandos oculos eius muscam prendere: tum viuam eam ligabis in linteo, & suspendes collo dolentis, nec retro respicies.*

Quamplurima farinæ similis exempla leguntur apud Mercurium, Marcellum, Trallianum, Albertum Villanouanum, & inter recentiores apud Fernelium *lib. 2. de abdit. rerum caus.* qui omnes grauissimi viri verbis tantam inesse vim, pronuntiant, vt pene omnem naturam subuertere credant. Apuleius enim vir perdoctus asserit magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, ventos inanimes expirari, solem inhiberi, stellas auelli, diem tolli, noctem teneri, de quibus sic ait Poeta:

Carmine vel cœlo possunt deducere Lunā, *Leuis Poetarum credulitas.*
Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis,
Atq; satas alio vidi traducere messes.

Et Ouidius:

Cum volui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes rediere suos, concussaq; sisto.

Item Lucanus.

Cessauere vices rerum, dilataq; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Vis autem verborum maxime patet in morborum profligatione. Illa enim & prolata & inscripta, ac gesta multos affectus mira celeritate soluunt. Quod Medici cuiusdam talia demirantis non parum exercuit ingenium, vt refert Pomponatus: cum enim duorum puerorum curam suscepisset, quorum alter morbo velut Erysipelate laborabat, alter vero in ignem inciderat, quidam superuenit, qui hos pueros solis verbis & carminibus liberauit: Additque alium fuisse, cui ferrum infixum erat, quod nulla arte Medicorum poterat euelli, ab eodem tamen eadem curandi methodo euulsum. *Historia notatu digna.*

In oppidis fere singulis quædam anus reperiuntur, quæ verbis aliquot nulli hominum notis, matricem releuant, sic enim loquuntur; hocque etiam in viris pollicentur, licet matricem non habent.

Mille exempla alia possem reçensere, quę quod ridicula sint & inepta, præstat reticere qui enim ipsis vel suspensis, vel prolatis melius se habere fatentur, id fit potius quadam opinione, quam illorum virtute. *Authoris opinio.*

Quidam asserere non erubuit, se à febre liberatum

liberatum ex Amuleto, cui hæc erant inscripta, *Sancti Petre & Paule stultum hunc persanate*. Alius hoc Amuleto conualuit: *Rapiat eum dæmon & similes eius*. Sed hæc ægre refero: de aliis, quæ magis probantur, nunc sermo noster instituetur. Quæ vero amuleta simplicibus medicamentis suspensis vel alligatis constant, non omnino à Medicis improbantur. Et re vera proprietate quadam abdita effectus sæpe salutares proferunt. Experientia enim docet, radicem pæoniæ collo appensam epilepsiam sanare. Idem præstat viscus quercinus, vt etiam vngula Alces annulo tantum inclusa. Stercus lupi ad ilia gestum, instar amuleti, inquit Aetius *cap. 31. tet. 3. ser. 4.* colicos dolores sedat. Similis effectus tribuitur ipsius intestinis siccatis, & ventri adhibitis. Radix cynoglossi circa collum alligata linguæ nigredinem, quam vulgus imperite cancrum nominat, delet. *Res enim quadam paruæ molis solo tactu nonnunquam maximas inducunt alterationes*, ait Galen. *cap. 5 libr. 6 de loco aff.* Dictamnus adhibitus incredibili proprietate spicula trahit. hydrargyrus gestatus à morbis pestilentibus tuetur. Æthites lapis inter mammas, aut ventriculo alligatus fœtum retinet, femori adnexus præcipitat: quod & de radice hyosciami traditur. Selenites annulo inclusus nudæ carnis contactu sanguinem è parte quauis manantem sistit. Viridis iaspis quadam proprietate auxiliatur stomacho & ori ventris appensis, ait Aetius *cap. 35. tet. 1. ser. 2.* Heraclius lapis, magnes vulgo dictus, præter miram vim, quam habet ad trahendum ferrum, manu tantum detentus Chiragricorum & podagricorum dolores leuat. Qui gestabit pedes & chelidas anteriores cancri, aprorum incursum vitabit. Democritus *in Geopon.*

Icteri curatio miranda. Non præter rem est Icteri miranda curatio, quæ tum accidit ægro, si ipse hanc auem, quam Holerius galbulam, Galli loriotum vocant, attente conspexerit. Est & mirum, autem ægre conspectum ictericì perferre.

Curatio morsus venenati per musicam. Huc spectat & tarentulæ morsus curatio, quæ frustra medicamentis quibuslibet tentatur; feliciter autem sola musica sanatur.

Similes multorum morborum curationes aliæ quamplures narrantur, quas breuitatis causa omitto.

Cap. XIII.

De venenis.

OCCVLTA quoque qualitas venenis inest, de quibus Physiologi ac rerum naturalium indagatores aliquando loquuntur, item & scelerati venefici; illi, vt omnipotentis naturæ prudentiam & sagacitatem in bonis simul & perniciosis rebus agnoscant, & ornatum mundi contemplentur, hi peste peiores, & humani generis hostes perniciosissimi, vt singulos, quorum vitam, ac fortunas moleste ferunt, exaniment, atque ex rerum natura tollant. Miro siquidem artificio saporem, odorem, coloremque venenorum adulterare solent, quæ adeo astute cibis & medicamentis recondunt, vt etiam prudentes & cautos decipiant, & pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro sacharo sublimatum porrigunt: Sicque boni à malis non tam possunt esse tuti, quam omnes homines ab omnibus serpentibus & aliis belluis.

De illis vero loquitur Medicus, vt Logicus de Sophismate & fallaciis, quas docet aduertere & auertere, Theologus de v[illegible], quæ monet fugere: Nec mala suadet, vt inde bona contingant; in quo sane discrepat à Medico, qui nefarios quidem veneficos damnat, de venenis tamen loquitur, quatenus in corporibus nostris vel generantur, vel mala sorte ingeruntur, vel ad malignorum morborum curationem expetuntur, alioquin eorum tractatio perniciosa. & reuera eos damnat Galen. *cap. 42. lib. 2. de antid.* qui venenorum compositionem tradiderunt, vt Horummendesium, Aratum, Heliodorum Atheniensem, & Orpheum. *Improbantur, qui venena componunt.*

De simplicibus autem venenatis libere scribit, vt ante hunc Dioscorides, & post vtrumq; Nicander, vt dignoscantur, vitentur, & in-

& in quibusdam morbis feliciter à docto Medico vsurpentur. Ad carnem enim vlcerum cadauerosam arsenicum aliquando adhibetur; Oleum viperarum ad luis Indicæ stigmata, pustulas & duritates gummosas: Oleum scorpionum ad ipsorum ictus; pilus canis tabidi ad vulnus ex ipsius demorsu inflictum: Trochisci de vipera intus & extra ad venenatos quosuis affectus.

Venena in corpore hominis interdum genita. In corpus vero non solum ingeruntur, sed aliquando generantur, ex Galen. *cap. 5. libr. 6 loc. aff.* similesque producunt & affectus & effectus his, qui pernicioso epoto veneno contingunt. Nam pestis venenum est, quæ interdum sponte sine causa manifesta in corpore generatur, atque in mulieribus histericis retentum semen venenatæ qualitatis est particeps. Et canes per æstatem feruidissimam facile rabie percelluntur. Hæc autem Medicis præscienda sunt, vt sanitatem ab omni labe tueantur, & morbos quosuis profligent.

Venena aliquando nutrire. Etsi autem venena deleteria sint, consuetudine tamen, quod valde mirum, alimenta fiunt. *Historia.* Nota enim historia, puto, de puella quadam, cuius Auicenna, Ruffus & Gentilis meminerunt, quæ à primis annis veneno solo educata, halitum pestiferum, & proxime astantibus deleterium inspiraret.

Alia Agrippinæ vixit, referente Alberto, quæ araneas in deliciis habeter, cum tamen [illegible] o vino epoto, in quo suffocata sit aranea, multi perire possint.

Rex anguiuorus. Porus quidam Indorum Rex serpentibus & venenis quotidie vescebatur, hocque alimenti genere diutissime alitus, adeo venenosus factus est, vt cæteros homines vel tactu, vel halitu, vel screatu perinde ac serpentes alii perimeret.

Ophiogenes. In Helesponto genus est quoddam hominum, qui venenis solum aluntur, Ophiogenes propterea dicti.

Marsi & Psilli simili victu delectabantur, nec serpentum morsus & venena reformidabant: Cuius rei certum dedit experimentum vnus ex ista familia Exagon vocatus, qui Consulum Rom. iussu in dolium serpentibus plenum iniectus, intactus euasit. *Plin cap. 2. lib 6.*

Athenagoras Argiuus dicitur à scorpionibus nunquam lædi potuisse, vt neque Æthiopes hydaspidis fluuii incolæ.

Alia historia. Refert Galen. *lib 3 simp. c. 17.* anum quandam Atheniensem innoxie magnam sæpe cicutæ quantitatem esitasse. Idem narrat Sex. Empiric. de alia vetula.

De Liside ferunt historiæ, quod opii vnciam dimidiam sine sanitatis iactura vorabat. Vidi mulierem Nemoxii, quæ quotidie semidragmam sumeret.

Familia quædam in Creta solo aspectu fascinabat, & pueros in tabem deducebat. Quid plura? venenis assueti ab his tandem sunt immunes.

A quibus venena sumantur. Desumuntur porro omnia venena vel à plantis, vel animalibus, vel mineralibus. A plantis, vt à papauerum genere, ab hyosciamo & mandragora, quorum licet qualitas perhibeatur venenata, vsus tamen quotidie feliciter ad morborum curationem celebratur. Et quæ hominibus ac belluis præsentissimum sunt aliquando venenum, si rite tractentur & dentur, sępe securum sunt auxiliũ.

Venena sunt sæpe medicamenta. Aconitum pharmacum quidem toxicum est, oculorum tamen medicamentis leuandi doloris gratia adiicitur. Et cicuta sacros ignes & viceta serpentia illitu restinguit.

Nerium quoque contra serpentium morsus præsidium est è vino potum. Sedum maius Erysipelata & herpetas extinguit. Solanum omne adhibitum dolores quosuis mitigat.

At hæc omnia venena sunt Dioscoridi, vt etiam ranunculus, esula, hermodactylus, quorum vt quotidianus, sic saluberrimus est vsus. Præterea Napellus, herba Paris, taxus, stibium, & alia pleraq; sunt & medicamenta & venena; interficiunt namque & medentur.

Fungi vero non quidem medicamenta sunt, sed aliquando alimenta, aliquando venena. horum enim esu ingenui quinque adolescentes Luteriæ literis operam dantes interierunt; Aulici tamen talium eduliorum auidissimi sunt liguritores.

Alias

Alias ſtirpes venenatas, quæ medicis vſibus quotidie feliciter inſeruiunt, nolo recenſere, cum pauca quædam attigiſſe ſufficiat; Omnia ſiquidem hoc capite complecti nec opus, nec facile eſt.

Ex animalibus venenatis medicamenta ſumta.

Ex animalibus autem venenatis quotidie medicamenta parantur. Nam caro Stincorum pigrioribus maritis ad ciendum libidinis æſtum ſæpe datur.

Viperæ Elephanticis & venenatis affectibus detentis quaſi miraculo proſunt. Item & Colubri, quorum, vt decet, apparata caro multa ad venena ſecuriſſimum eſt alexipharmacum.

Draconem marinum eſſe alimentum & venenum.

De Dracone marino ſuperat fidem, quod narratur: Is enim aculeum oſſeum in dorſo gerit, adeo homini infenſum, vt quæcunque punxerit, niſi mature ſuccurratur, ad interitum præcipitat. Illius autem caro ſalubriter & ſuauiſſime hominem alit, vulgus Gallorum Viuam nominat, ſicque mirum videtur, quod animalia quædam ſimul & alimentum, & medicamentum, & nonnunquam venenum homini ſuggerant. In ipſorum enim parte quadam vita eſt, in alia interitus.

Adhuc vero valde mirum, animalia venenata, cum corporibus ſuis noſtro prorſus inimica ſint, ſubitoque nos interimant, morſibus ac puncturis à ſe illatis ſecure mederi, & fere ſola ab eiuſmodi vulneribus & periculis liberare; quia nempe ſimile ſibi ſimile allicit, & quaſi ſuam ſubſtantiam reuocans, partem læſam à veneno & damno vindicat. Sic à Crocodilo læſos ipſius adeps impoſitus ſanat, & à Scorpionibus icti, ab iiſdem tritis & admotis conualeſcunt. Idem efficit mus araneus, vbi aliquem momordit, ſi tritus adhibeatur.

Venena venenum trahere.

Admiratione quoque dignum eſt, venena non ſolum venena trahere, ſed plurima etiam ſpicula & aculeos à corporibus noſtris ſine dolore foras educere, quæ ante vix vi, aut arte vlla extrahi potuerant.

Multa autem animalcula tota homini malefica ſunt, vt cantharides, bupreſtis, ſalamandra, pinorum erucæ, lepus marinus, rubeta, rana paluſtris muta, non tamen ſemper inutilia & ſanitati incommoda. Nam cantharidibus, lacertis, ſcorpionibus, formicis & ſimilibus animalibus extra audacter vtimur, interius vero non ita libere. Tutum enim minime eſt, quæ praua qualitate à natura donata ſunt, in corpus ingerere. Sic nefarie egit circumforaneus quidam & imperitus Agyrta, qui probo, ſed parum prudenti viro mihi noto, medicamentum ad tentiginem mentulæ proritandam poſtulanti, cantharides exhibuit, cumque non ad campos Veneris amœnos, ſed Charontis cymbam demiſit.

Idem fecit maledictus ille Hebræus Francofurtanus, Aaron vocatus, qui ante biennium ad Cacodæmones ſuos abiit.

Nonnulla vero etſi malefica, quæque vel morſu vel inſtratu lædunt, ab expertis artificibus præparata, à Medicis doctis præſcripta, & opportune data non modo non nocent, ſed mirabiles & ſalutares præſtant effectus. Vinum enim, in quo vipera quodam caſu extincta fuit, elephanticum iamdiu à communi ciuium ſocietate ſeiunctum perfecte ſanauit. Idem polliceri & præſtare poteſt coluber. Quid igitur vtriuſque caro vt decet apparata?

Ex mineralibus venena multa.

Ex mineralibus denique venena quamplurima habentur efficaciſſima, tam ſponte naſcentia, vt hydrargirus, cinnabaris, gypſum, myſi, ſory, ſandaraca, magnes, antimonium crudum, atque etiam adamas: quam arte talia reddita, vt ſublimatum, calx, ærugo, ceruſa, aqua fortis vulgo dicta, & alia pene innumera, quæ præſtat ignorari, quam ſciri. Sat enim eſt, ſimplicia quædam attingere morbis quibuſdam vtilia, quorum alia aliis vt naturæ minus infenſa, & rebus ſanitatis magis idonea præferuntur.

CAP. XIV.

De facultatibus medicamentorum in genere, quæ ab effectis denominatur.

MEDICAMENTA multa ſpecifica virtute quaſdam partes reſpicere & roborare,

borare, vt cephalica caput, ophthalmica oculos, pulmonia, hepatica, splenica, pulmones, hepar, lienem, & alia alias, ab ipsisq; denominari, paulo superius ostendimus: Nunc quæ ab effectis suam nomenclaturam habent, breui & generali dilucidatione recensemus, vt in promptu sint medicinam facturo, ad propositos & consequendos effectus, medicamentorum qualitate requisita dignotio & appellatio. Verba enim cum sint notæ rerum, si ipsis conuenientissime, vt decet, aptentur, aptius docent, & artificem melius regunt & dirigunt.

Medicamẽtorum appellatio à quibus. Medicamenta autem fere omnia idioma Græcorum, à quibus primo fuit impositum, retinent: Nonnulla ex Arabum balbutie profecta, vix ad antiquam euphoniam redierunt, & annorum lapsu quandam gratiam compararunt. Ab effectu igitur medicamenta sic à classicis authoribus appellantur.

Καθαρτικόν. Catharticum medicamen dicitur, quod modo quouis à corpore noxios humores, seu per vomitum, seu per secessum educit.

Χολαγωγόν. Cholagogon Medici vocant, quod biliosum humorem ducit: Phlegmagogon, quod pituitosum; Melanagogum, quod melancholicum; Hydragogum, quod aquas seu serosos humores purgat; & Panchymagogon, quod omnes.

Polychrestum sic nominatur, quod multos exhibet vsus.

Eccoproticon inter benigna medicamenta numeratur, atque id dicitur, quod tantum feces deturbat.

Υπερκαθαρτικόν. Hypercathartica, hoc est, superpurgantia sunt, quę primum humorem sibi familiarem purgant, dein alios ad sequendum paratiores, postremo sanguinem, adeo vt dysenteriam suscitent.

Εμετικόν. Emetica vocantur, quæ vomitum excitant, & foras humores per os excludunt.

Alliotica, hoc est, alterantia, quæ intemperiem quandam emendant, vt calida frigidam, frigida calidam, humida siccam. Euchyma & cacochyma ad alimenta spectant; Illa, quæ sanguinem optimum, hæc, quæ prauum gignunt, dicuntur. Epicerastica, quæ succum optimum paulatim sufficiunt in locum praui paulatim vacuati, vnde Epicrasis.

Hypnoticum, quod somnum potius quam soporem conciliat. [*Galen. lib. 9. Method.*] Narcoticum, quod non modo soporem, sed stuporem & sæpe necrosim, siue mortificationem adducit.

Vreticum, quod vias diducendo, laxando & pellendo vrinas & arenas mouet, & sæpe expellit.

Lithontriptica, hoc est, saxifraga, quæ lapides seu calculos frangunt, seu atterunt, & foras eiiciunt.

Anodynum, quod moderato calore dolorem aliquem delinit & sedat. Vocatur quoque Paregoricum, & aliquando Lysiponium, hoc est, laborem soluens, seu dolorem sedans.

Chalasticum medicamentum generali significato vocatur, quod partem quandam, cui adhibetur, lenit, & temperato calore solatur: Strictius vero sumptum, quod relaxat & tensioni medetur, sine qualitatis excessu, vt, adeps, butyrum, œsypus.

Quod venenatum orificia diducit ac reserat, & sanguinem ad exitum suo calore & acrimonia excitat, ἀναστομωτικὸν dicitur, cuiusmodi est allium, sabina, porrum, cyclamen, & alia quamplurima. *Αναστομωτικόν.*

Repercussiuum medicamentum Græci ἀποκρουστικὸν nominant, quod qualitate refrigerante & astringente humores in membra irruentes repellit, vt plantago, sorbæ, pilosella. Quædam tamen sola qualitate refrigerante repellunt, vt aqua & alia similia repercussiua [*Gal. lib. 14. method.*] Omnia autem repellentia medicamenta tantum admouenda sunt in principio fluxionis, ex Galeno & Oribasio. *Αποκρουστικόν.*

Helcticum, seu epispasticum vocatur, quod humores ex alto euocat, contrariumque est repellentibus; calidum enim est, & partium tenuium, repercussiua frigida, & crassarum. [*Gal. lib. 10. compos. med. loc. cap. 25 lib. 1. synops. cap. 16. lib. 5. simplic.*] Et quodcunque calidum trahit; frigidum quoduis repellit. *Ελκτικόν. Επισπαστικόν.*

repellit. Quod gradu secundo calidum est, manifeste trahit: quod tertio, partim trahit, partim digerit, vocaturque μετασυγκριτικὸν. Attrahentium autem medicamentorum quatuor sunt differentiæ. Quædam enim qualitate elementari trahunt, vt quæ calida sunt secundo recessu; Alia casu, vt putrefactione, eoque modo fermentum validissimum est tractorium: Alia quadam similitudine, vt venena venenum; alia occulta proprietate, vt dictamnus spicula, magnes ferrum.

Μετασυγκριτικόν. *Attrahentia quadruplicia.*

Διαφορητικὸν est, quod seu intro sumptum, seu foris adhibitum, attenuando & detergendo non solum meatus aperit, sed obuios humores incidit, digerit, ac sudore vel halitu resoluit. Eorum duo traduntur discrimina, quædam debiliora sunt ἀραιωτικὰ dicta, hoc est, relaxantia, quæ calida quidem sunt ac tenuium partium, sed non desiccant, & magis humores ad resolutionem apparant, quam resoluunt. Materia resoluentium multa est: nam quæ à medio secundi gradus ad finem tertii calefaciunt, & sunt tenuium partium, resoluunt.

Διαφορητικόν.

Στυπτικὸν, seu σφιγκτικὸν, hoc est, stipans seu obstruens, anastomotico contrarium est: Vasorum enim oscula claudit, & vacuationes sistit: Eius siquidem substantia crassa est, proinde facile occludens.

Στυπτικόν.

Πυκνωτικὸν, seu condensans, vim quidem habet occludendi, sed imbecilliorem, atque cutis rantum meatus stipat; Stegnoticum officia venatum.

Πυκνωτικόν.

Εμπλαστικὸν, seu glutinosum vocatur, quod parti cuipiam illitum tenaciter adhærescit, & cutis meatus obstruit, multoque infarctu implet, vt resinæ & gummi. Quædam Emphractica dicuntur, quæ scilicet poros suo lentore obstruunt, & viscidirate opplent.

Εμπλαστικόν.

Incrassans, Græce παχυντικὸν dictum, succos consistentia tenues & liquidiores, multo crassiores reddit: Illius vis sita est in materia crassa & terrestri, acrimoniæ omnis experte.

Παχυντικόν.

Huic contrarium est λεπτυντικὸν, quod nempe crassos & compactos humores attenuat, varieq; dissoluit. Valde tenui substantia constat, seu frigidum sit, vt acetum; seu calidum, vt aqua vini, quam vulgus aquam vitæ, & Chymistarum multi Elixir nominant.

Λεπτυντικόν.

Εκφρακτικὸν, id est, infarctu liberans, quod humore viscido & lento vias expedit. Eius autem facultas varia est, pro varia humoris obstructionem committentis ratione. Nam quæ à glutinoso succo nascitur, Ecphractico attenuante & incidente opus habet; Quæ simul duritiem coarctat, emolliente qualitate simul eget.

Εκφρακτικόν.

Μαλακτικὸν, seu emolliens appellatur, quod durum corpus, vt scirrhum, emollit, & in statum naturalem reducit, estque saltem gradu secundo calidum, & in humiditate & siccitate temperatum, [c.4. & 8. lib.5. simpl.] Quod in calore temperatius est, potius suppuratorium existit. At, quod duritiei ex siccitate natæ adhibetur, esse debet humidius, & in calore moderatius, vt oleum, & medullæ multæ.

Μαλακτικόν.

Διαπυητικὸν, seu suppuratorium vocatur, quod nostræ naturæ simillimum est, atque calore & humiditate quasi symmetrum; [c.5. 7. & 8 lib.5 simpl.] Vnde manus admota cuipiam parti, in qua materiam in pus vertere cupimus, si in ea diutius detineatur, facile suppuratum efficiet & mouebit. Remollientia vero callidiora sunt, non ita tamen, vt ea qualitate humiditatem exuperantem discutiant. Itaque suppurantia potius quantitate, remollientia qualitate id ipsum, quod pollicentur, præstare dicuntur.

Διαπυητικόν.

Πεπτικὸν, simillimum est, sed peculiariter id dicitur, quod humorem concoquit, Diapyeticum, quod in pus mutat.

Πεπτικόν.

Ρυπτικὸν, seu detergens ac mundificatiuum, humores quosuis crassos & tenues, & sordes omnes expurgat, vnde purgatiuum quoque dicitur: Sapore id fere amarum est, at salsuginoso & aliquantum exiccante.

Ρυπτικόν.

Εναιμον dicitur, quod cruentis vulneribus adhibetur: vocatur ἴσχαιμον, hoc est, sanguinem sistens.

Εναιμον.

Σαρκωτικόν. Σαρκωτικὸν, quasi incarnatiuum, seu medicamentum, quod vim regenerandæ carnis habet, dicitur. Estque siccum primo gradu & modice, ac sine morsu detergens. *cap. 15 lib. 5. simpl. & 3. Meth.*

Κολλητικόν. Κολλητικὸν, hoc est, glutinatorium, medicamentum appellatur, quod agglutinat & coniungit solutas partes, vt in naturalem vnitatem redeant. Dum cruentis vulneribus adhibetur Εναιμον & τραυματικὸν, à quibusdam Symphyticum & aggregatiuum dicitur.

Κατυγματικόν. Κατυγματικὸν, quod fractis ossibus solidandis & poro sarcoide citius meliusque ferruminandis conuenit.

Επουλωτικόν. Επουλωτικὸν, vel Synuloticum, quod vlceri cicatricem inducit, hocque præstat efficacissima siccitate & astrictione moderata; Siccat enim tertio recessu, Colleticum secundo, Sarcoticum primo tantum.

Καθαιρετικόν. Καθαιρετικὸν, medicamentum est, quod superfluam carnem, cui adhibetur, absumit, & ad natiuam superficiem reducit; vnde à

Σαρκοφαγόν. quibusdam σαρκοφαγὸν nominatur: Calidum est tertio gradu.

Εσχαρωτικόν. Εσχαρωτικὸν, quasi crustificum, quod vehementissimo ac igneo calore partem adurendo ei crustam relinquit, cuiusmodi est sublimatum & pyrotica.

Σηπτικὸν, id est, putrefaciens, malignæ qualitatis est particeps, & partem, quam attingit, fœtorem & prauam qualitatem inducendo, destruit ac putrefacit, vt Sandarach, aconitum & alia multa.

Quædam ἐκτυλωτικὰ dicuntur, quæ callum absumunt, quæ vere cathæretica sunt, aut hæc facile in illorum locum substituuntur.

Hæc præcipua cum sint facultatum medicamentorum ab effectis sumpta nomina, cætera non persequemur.

Cap. XV.

De generali delectu medicamentorum purgantium.

TRIA si bene nouerit pharmacopœus, artis suç peritissimus habetur, Simplicia nempe medicamenta seligere, eadem præparare & componere. Electio cognitionem pronuntiat; Vix enim bonum à malo secernet, & seliget illud, nisi nouerit vtrumque. Præparatio quoque supponit industrium artificem, qui in arte diu exercitatus, multis modis, aqua, igne, manu simplicia maligna castigat, bona meliora reddit, imbecilla validiora efficit. Compositio autem sine electione & præparatione nulla: Simplicium namque cumulus confusio, non compositio est.

Delectus quid. Erit itaque delectus medicamentorum, prima pharmacopœi officium, qui sic solet definiri. Delectus est boni à malo discretio ac distinctio, noxii ab innoxio, malefici à benigno. *Benignum medicamentum quid.* Benignum medicamentum purgans, seu beneficum dicitur, quod clementer purgat, & placide aluum subducit, vt cassia, manna, thamarindi, rhebarbarum. *Malignum.* Malignum & insalubre, quod violenter trahendo purgat, nostraque corpora conturbat, ob eam, quam habet nostræ naturæ essentiam aduersam.

Medicamentum malignum quotuplex. Est vero medicamentum malignum duplex. Vnum toto genere tale, cuius nempe genus vniuersum effrene est, & violentum, qualecunque sit, & vndequaque desumptum, vt Euphorbium, Laureola, Antimonium. Alterum specie aliqua & ex accidenti secundum aliquod indiuiduum sui generis, quod à natura sui desciuit, atque degenerauit, vt agaricus niger, turbith nigrum, Colocynthis vnica in planta, vel ex vnica planta in agro, [*Mesue*] quia sola in agro planta, vel solum in planta pomum, omnem vel agri, vel plantæ amarorem & malignitatem creditur ad se rapere.

Quando malignis purgantibus liceat vti. Ab his autem ambobus malignis purgantibus abstinere debemus, nisi in magnis quibusdam affectibus, quibus benigna aut nihil, aut parum prosunt, aut desunt. Tunc enim malignis rite correctis & præparatis peritus Medicus poterit vti, quandoquidem morbis multis venena etiam sæpe sunt salutaria, vt vipera Elephantiasi, cato scorpionum vulneribus ab iisdem excitatis, sanguis canis

canis rabiosi, à cane rabioso demorsis; Vnde prouerbium: *A scorpionibus ictis, solent ab ipsis remedium accipere.*

Quando à benignis abstinendum. Ab his etiam, quæ blanda vocantur, abstinendum, nisi ea optime, vt decet, exhibeantur iusta quantitate & tempore, & quibus conferre creduntur. *Sanas enim carnes habentibus*, ait Hippocrates *Aphoris. 16. lib. 4. medicamentum purgans noxium*, iuxta illud, [*Matthæi 9.*] *Bene valentibus non opus est Medico.*

CAP. XVI.

Vnde sumatur purgantium medicamentorum delectus.

Essentia medicamenti quid. ELECTIO medicamenti purgantis desumitur ex ipsius essentia, seu natura & facultatibus. Essentiam vocamus ipsam cuiuscunque medicamenti rationem, quæ ex materia & forma consurgit: Vel, id omne, quod in medicamento spectatur, & inest absolute citra vllam comparationem.

Facultas medicamenti quid. Facultatem vero vim ipsius medicamenti, quam in nostris corporibus exercet, vel exercere potest.

Bonam vel malam medicamenti purgantis essentiam ostendunt illius substantia, qualitates primæ, seu temperamentum, qualitates secundæ, temperamentum sequentes, & dispositio extrinsecus acquisita.

Substantia medicamentorum. Substantiæ nomine intelligitur materiæ commoderatio & consistentia, quæ ab elementis certa inter se proportione mistis, nascitur; vnde alia grauia, vel leuia, alia densa, vel rara, alia crassa vel tenuia, alia lenta vel friabilia dicuntur. Ex quibus differentiis dispositio quædam nascitur, & virtus ipsi medicamento, per quam in eodem genere bonum à malo distingui potest.

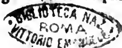
Temperamenti quot differentia. Secundo à primis qualitatibus delectus sumitur, hoc est, à temperamento, cuius octo constituuntur differentiæ, calidum, frigidum, humidum, siccum, quæ simplices qualitates vocantur, & totidem compositæ calidum humidum, calidum siccum, frigidum humidum, frigidum siccum, quibus adiungitur medium temperamentum, seu temperatum, in quo consistit hominis natura, à qua cum variæ recedant aliæ temperaturæ, quædam vno, quædam duobus, quædam tribus, & quædam quatuor gradibus, ob eam caussam gradus varii excessus distiguuntur.

Secundæ qualitates quot differentiis includantur. Tertio sumitur electio medicamentorum à secundis qualitatibus, quæ quatuor potissimum generibus distinguuntur: Etenim aliæ tactiles sunt, aliæ odoratiles, aliæ gustatiles, aliæ visibiles. Audibiles omittuntur, quoniam ab his certus non potest sumi medicamentorum delectus: Tactiles dicuntur, quæ tactus iudicio discernuntur, quarum aliæ sunt elementorum propriæ, quibus scilicet qualitates primæ, calidum, frigidum, humidum, siccum, tactu diiudicantur. Aliæ temperamentum sequuntur, & dicuntur secundæ, quarum ratione medicamentum graue dicitur, aut leue, durum vel molle, lentum vel friabile, asperum aut leue, vt dictum est.

Odor quid. Quarto medicamenta seliguntur ab odore, qui vaporosa quædam est substantia, quæ à re odorabili expirans, & ad nares delata sensum mouet odoratus. Eius autem tot sunt species, quot saporum: Odores enim saporibus proportione respondent, ab hisq; denominationem plerumque mutuantur. Non ita tamen sunt distinctæ species odorum atque saporum, quia sensus odoratus in hominibus est admodum obtusus; hinc fit, vt mille sint odorum species, qui propriis nominibus careant: Generaliter tamen omnia odorabilia in beneuolentia & graueolentia distinguuntur.

Sapor quid. Quinto à sapore de medicamentorum delectu sumitur iudicium, certius quidem quam ab odore, quia saporum quam odorum magis sint species discretæ, [*lib. 4. simpl. med. Gal. cap. 21.*] Est enim sapor qualitas gustu perceptibilis, cuius nouem differentiæ constituuntur; quarum tres à vincente caliditate in substantia vel crassa, vel tenui, ortum habent, acer nempe, amarus, salsus; tres ab exuperante frigiditate, acidus seu acetosus, *Sapores quot.*

C 3 tosus,

tosus, austerus, acerbus; & tres à moderato calore, dulcis, pinguis, insipidus; horum posttemus ad frigiditatem, dulcis & pinguis ad calorem magis inclinant.

Selectio medicamentorum à dispositione extrinseca.

Sexto medicamenta seliguntur à dispositione extrinsecus acquisita, quæ oritur à tempore aut loco. [*Galenus capit. 2. lib. 4.*] Addit Mesue magnitudinem, paruitatem & numerum; his enim medicamenti qualitas validior aut imbecillior redditur. De temperie & delectu medicamentorum, à calore & sono certa satis & vniuersalis regula statui non potest, per quam maligna à benignis discerni queant. Cum enim potissimum à substantia, temperamento & facultatibus benignitas vel malitia medicamenti pendeat, in singulis coloribus frigida, humida, calida, sicca reperiuntur, nec colores ipsi medicamentorum temperamenta insinuant. Potest enim facillime color medicamenti extrinsecus immutari.

A sono etiam vt à calore incertissima est benignitatis vel malignitatis medicamentorum indicatio: Vniuersalis enim non est illa dignotio, sed particularis tantum, & ex accidenti in quibusdam, vt in cassia, carthamo, & paucis quibusdam.

Cap. XVII.

Quomodo sumatur medicamentorum electio à rebus enumeratis.

Catharticvm quidem omne consocialem sibi humorem primum attrahit in aluum, sed specialius quædam dicuntur à Mesueo trahendo purgare, vt omnia valentiora; alia comprimendo, vt styptica; alia leniendo, vt viscida ac lubricantia; & quædam molliendo, vt malactica multa.

Eorum, quæ trahendo purgant, quænam meliora.

Inter ea vero, quæ trahendo purgant, quo leuiora, eo meliora iudicanda; grauiora vero maligna: leuitas enim substantiæ tenuitatem & raritatem indicat; grauitas densitatem & crassitiem. Quæ vero crassa materia constat, grauius afficiunt. Quæ etiam humiditatem habent superfluam, quo leuiora, eo meliora, nisi exoleuerint: leuiora siquidem minus habent superfluæ humiditatis, quæ ventriculum subuertit & tormina concitat.

Quæ comprimendo purgant, quomodo seligenda.

Contraria est eorum ratio, quæ purgant comprimendo facultate quadam styptica in terrestri materia residente, quæque natiua conditione ac temperie solida sunt, non rara; Quæ etiam pleno & vacuo iudicantur, ceu quæ natura sua plena debent esse, non vacua. Hæc enim quo grauiora sunt, eo meliora; vt etiam quæ purgant, leniendo, lubricando, & molliendo. Molliendi siquidem facultas, vt & lubricandi, ab humiditate est, quæ grauitatem inducit. Humiditas autem illa naturalis est, & à proprio temperamento, non excrementitia, quæ deteriora semper efficit medicamenta.

De reliquis autem substantiis, videlicet de rara vt de leui, de densa vt de graui iudicandum est. Leuitas enim est comes raritatis, vt grauitas densitatis, eaque inter se reciprocantur. At non est eadem friabilis & tenuis ratio: Non enim quicquid friabile est, idem & tenue, nec quicquid lentum, idem & crassum; nec contra: Sed si quod tenue est, id quoque purum fuerit, erit & friabile ac tenerum: Et si quid crassum est, idem etiam impurum fuerit, erit quoque glutinosum ac viscidum: His exceptis, quorum substantia est lenta humida, vt mel, manna, butyrum, oleum. In his enim quod purius, idem & melius: quod impurius, deterius. Crassum proprie dicitur, quod ægre læuigatur, seu quod vix in tenues partes comminuitur; Tenue, quod facile; Densum, quod nullis aut perexiguis meatibus est peruium; Rarum, quod multis; Graue, quod in se coactum, pondere quam mole magis est conspicuum; Leue, quod laxius mole quam pondere. Lentum & Friabile sic inter se opponuntur, vt vix illud rei trahenti & terenti cedat; Hoc vero sæpe digitorum attactu & compressu in pollinem minuatur.

Crassum. Tenue. Densum. Rarum. Graue. Leue. Lentum. Friabile.

Ratione autem temperamentorum calida me-

da medicamenta frigidis, humida siccis in simplicibus temperaturis sunt meliora. In compositis calida humida salubriora; frigida sicca pessima. Si ab intentionis gradu delectus capiatur, cum hominis temperamentum in mediocritate sit constitutum, quanto medicamentum est hominis temperamento medio propinquius, tanto salubrius indicatur: Quanto remotius, tanto malignius; Ita vt quæ à medio quatuor gradibus dehiscunt, deterrima sint: & quæ extreme, quatuor nempe gradibus superant, venena potius dicenda sunt, quam medicamenta.

De delectu in secundis qualitatibus. Ratione vero qualitatum secundarum, vt tactilium, sic iudicandum est. Quando in eodem genere medicamentorum quædam dura, alia mollia esse contingit, aut aspera vel læuia, in his mollia duris, & læuia asperis anteponenda sunt. *Durũ quid.* Durum id vocamus ex Gal. *cap. vlt. lib. 3. de differen pulf.* cui nostra caro cedit: *Molle.* molle contra, quod cedit nostræ carni: Estque tale vtrumq; bifariam, natura nempe, vel arte sic effectum. *Laue quid.* Læue autem vocatur, cuius superficies est æqualis: *Asperum.* Asperum, cuius hæc eadem inæqualis est, propter partes quasdam eminentes, alias vero depressas, vt in prunis, Sebesten, myrobalanis, & aliis multis.

Delectus ab odore. Ab odore autem ea de causa fit medicamentorum delectus, quia odor suauis spiritus reficit, vires instaurat, partes principes exhilarat, & facultates roborat. Grauis odor & fœtidus contra, caput ferit & grauat, mentem percellit, ventriculum subuertit, inficit spiritus, nauseam mouet, & difficilem ac laboriosam purgationem efficit, & vomitum sæpe concitat. Propterea medicamentis purgantibus, & electuariis cardiacis aromata solent misceri, quibus illorum ingratus odor emendatur, & partes principes aduersus qualitates malignas medicamentorum muniuntur. *Omnia aromata esse cardiaca.* *Aromata enim omnia corroborant,* vitæ fontem & principium. Proinde suauis odor olido & fœtenti præferendus. Hic enim cordi & cerebro inimicus, ille vero vtrumque exhilarat [*Galen. cap.* 21. *lib.* 4. *simpl.*] Est enim spiritui contento in ventriculis cerebri familiaris, quem dum reficit, facultates vegetiores reddit.

CAP. XVIII.

Particularis saporum disquisitio.

Ex nouem saporibus diximus cum melioris notæ Medicis [*Oribas cap.* 5 *lib.* 14. *collect.*] tres esse calidos, tres frigidos, & temperatos tres. Calidissimus omnium est acer, qui à calore nostro excitatus, à quo in actum de potentia reducitur, mordicat, rodit, igneæ qualitatis sensum exprimit, & propemodum exurit, vt capsicum, seu piper Indicum, vt pyrethrum, vt flammula. *Sapor acer qualis.*

Sunt autem acrium multa genera [*Galen. cap.* 17. *lib.* 4. *simpl.*] nam alia sunt ignea & sicca, quarum caloris gradum superantia, & venena sunt, vt sublimatum, calx, & arsenicum. *Acrium multa genera.* Alia cum igneo calore multam habent humiditatem admixtam, à qua dulcia quodammodo sunt, & esui apta, vt allium, cepa, porrum, nasturtium hortense, & similia. Alia intra tertium ordinem continentur, vt galanga, piper, sabina, thlaspi, arum, helenium. Alia moderate talia sunt, vt hyssopus, thymus, anisum, coriandrum, raphanus, origanum. Sunt & acria quædam absolute & simpliciter talia, & quædam aliis saporibus permixta, vt quæ acria sunt, simul & amara.

Amarus sapor acri proximus est, præsertim qui ex tenuium partium terrestrium assatione oritur, habetque vim non rodendi, vt acer, sed detergendi magis, quam salsus, adeo vt linguam moleste exasperet. *Amarus sapor.* [*Paul. Ægin cap.* 1. *lib.* 7. *Galen cap.* 10 *lib* 4. *simplic.*]. Est vero duplex; vnus calidus, iam dictus, qui ex partium terrestrium assatione generatur, quo modo dulcia fiunt amara, vel coctione, vel vetustate: alter frigidus, qui ex vehementi congelatione fit, velut in opio, in cichorio syluestri, in lactucis, cicuta, & fructibus quibusdam immaturis, vel qui fit à coctione inchoata, seu imperfecta, vel potius à calore remisso, qui pro frigore habetur, vt alius ab intenso. Vix

enim

enim mixtum datur, quod naturis & qualitatibus diuersis non sit præditum. Vnde mirum non est, si opium & cicuta partim sint calida, partim frigida. Scriptulus enim colocynthidos poterit aquæ duabus libris amarorem, non calorem, nisi valde occultum & perpusillum inducere. Schegkius tamen putat, nonnulla propter amaritudinem calida esse, sed abstrusa & occulta vi refrigerare, vt opium & cichorium. [*lib. de occulta medic. facul*] Est autem amarus sapor, vel simpliciter talis, vt in aloe; vel aliis saporibus permistus, vt in absynthio, cui coniuncta est stypticitas seu astrictio, vt etiam in multis fructibus experimur, qui perfectam magnitudinem nondum adepti, sæpe sunt acidamari, maturi vero simul & amari, & acido-dulces.

Salsus. Salsus sapor amaro finitimus est, sed minus calidus & siccus propter aqueam humiditatem, à qua substantia terrena in eo temperatur. [*Orib. & Gal cap 20. lib. 4. simplic.*] Proinde moderate abstergit, linguamque abluit moderatius, quam amarus, estque gustantibus satis gratus, aliquid habens astrictionis, non tamen quæ linguam contrahat, vt sapor austerus, vel acerbus.

Est autem salsus sapor duplex; vnus naturalis; artificialis alter. Naturalis, vt in sale, in aqua maris, & in salibus multis fossilibus. Artificialis, vt in lixiuio, calce, capitello, & in salibus chymicis.

Acidus. Acidus omnis sapor ex se frigidus est, siue talis fit à natura, vt in his, quibus frigida intemperies tenuitati substantię coniuncta est, vt in succo limonum, arantiorum, acetosæ, agrestæ, & similium; siue ex accidenti, vt à putredine, [*Aet. cap. 1. tetr. 1. serm.*] qua ratione vinum acidum dicitur, non tamen absolute; Est enim acrimoniæ cuiusdam particeps, vt docet Galenus *libro 1. simplic.*

Hinc acidi saporis alia statuitur diuisio, in eum videlicet, qui exacte talis est, nullius alterius saporis particeps, cuiusmodi sunt enumerati succi; & in eum, qui non exacte acidus est, sed cum alio sapore coniunctus, siue dulci, seu amaro, vel acri. Hinc acidodulces fructus, vt mala punica, pruna, mora, cerasa. Multi quoque fructus cum aciditate amarorem habent adiunctum, vt mala persica & cerasa quædam. Acetum autem est acrimoniæ particeps, & mistæ qualitatis, vt loquitur Galenus *cap. 19. 21. & 26. lib. 1. simplic.* propter caliditatem acquisitam. Vincit tamen in eo aciditas acrimoniam, vt acrimonia aciditatem in oleis sulphuris & vitrioli, arte Spagyrica eductis, quæ propterea linguam vellicant & rodunt, & sola exhibita insigniter calefaciunt. Porro sapor acidus, quantum ad impressionem in lingua attinet, penetrat, mordicat, deterget, vellicat, sed citra calefactionem, nisi mixtam habuerit aliam qualitatem, inquit Galenus *cap. 2. lib. 4. simplic.* in quo discrepat ab acri, quanquam acida terram fermentent ob partium tenuitatem, cum caliditate à putredine nata.

Austerus sapor siue stypticus moderate linguam & os constringit, exasperatque, atque quodammodo siccat & refrigerat, estque valde peculiaris multis fructibus immaturis, vt malis cotoneis, cornis & pyris multis, præsertim agrestibus. Consistit in media materia, quæ scilicet terrestris & aqueæ est naturæ particeps, & in qua frigiditas dominatur. Quare sapor omnis austerus frigidus est, moderate astringit, & fluxiones repellit: differtque ab acerbo, quia magis aqueus minusque stringit & exasperat: *Cuiuscunque enim saporis vires aquea retundit ac hebetat humiditas*, inquit Galenus *cap 7. lib. 4 simpl.* *Austerus.*

Cum autem naturalis calor in ea ipsa materia dominari cœperit, & aquea illa materia terrenæ mista pepansim, hoc est, maturationem acceperit, tunc depulsa, ac euicta aucta austeritate in eadem materia succedet dulcedo: sicque dulcescunt fructus austeri post maturationem, non tam materię, quam qualitatis mutatione.

Acerbus sapor ponticus & stypticus aliquando dictus, ab austero maioris tantum & minoris ratione dissidet [*Aet. cap. 1. tetr. 1. ser. 2.* *Acerbus.*

fer.1.] Eo enim grauior & molestior, atque os & linguam magis constringit, & asperitate validiore coarctat [*Act c.4.lib.2.*] In materia siquidem magis terrena siccaque consistit, nec aqueæ humiditatis manifeste particeps, in eaque non calor, sed frigus cum siccitate dominatur: nam acerbum omne frigidum est. Est vero maxime conspicuus hic sapor in galla, in mespilis & sorbis immaturis.

Dulcis. *Dulcis sapor gustu suauis est, & iucundus, & ventri ac visceribus amicus*, inquit Gal *cap.14 lib.4. simpl com. ad aphor.37. lib.5* quia caliditatem habet mitem, seu temperiem laudabilem, quare dulcia solum nutriunt, & infans in vtero solum trahit sanguinem dulcissimum. Ab vnctuoso vero dulce distinguitur, quod minus sit gustu iucundum, cum alioquin temperamento conueniant, & fere similes in linguâ impressiones faciant. Quod enim dulce est, linguæ fibras lenit & dilatat, asperitatem demulcet, & quicquid inhæret linguæ, abluit. Elucet vero dulcis sapor potissimum in saccharo, melle, manna, glycyrrhiza, lacte, passulis, iuiubis, & fructibus maturis. Eius saporis à Theophrasto quatuor species constituuntur, lacteus, melleus, aquosus, vinosus.

Ab vnctuoso quomodo differat.

Vnctuosus. Vnctuosus sapor, qui & oleosus, & pinguis dicitur, dulcis est, & nutrit. *Et quicquid nutrit, ex genere est dulcium.* ait Galenus *c.9. lib.4. simpl.* Inter se tamen dissident, quod dulcium humiditas aquea sit, pinguium aerea, vnde celeriter in igne liquescunt, & eduliorum sunt potius condimenta, quam alimenta [*cap.10 lib.3. de aliment.*] Exasperatas enim linguæ partes leniunt & implent, vt butyrum, medulla, oleum. Est vero sapor vnctuosus, vel exquisite talis, vt sunt oleosa & pinguia; vel moderate, vt radix altheæ & liliorum.

Insipidus. Insipidus sapor ad dulcem accedit, deflectit vero magis ad frigiditatem, ob aqueam substantiam ab insito calore minus elaboratam, inuenitur que in rebus imperfecte coctis & frigidis, nam alimentum omne ex insipidis pituitosum est [*Galen. cap.64. lib.2. de facul. alim.*] Proprie vero in aqua, citrul'o, cucurbita, blito, spinachiis, & similibus obseruatur: nulla enim manifesta qualitate linguam afficit, nec proprie sapor est, sed saporis velut quædam priuatio, vt nominis indicat notatio. Latini fatuum solent appellare, quod nulla qualitate manifesta sensum excitet, impressionem vero relinquat ei fere similem, quæ ab hydræleo excitatur.

Cap. XIX.

Quis medicamentorum delectus à saporibus sumatur.

NATVRÆ nostræ conseruatio in sanitate; sanitas in temperamento consistit: à quo, quæ magis recedunt, maligniora sunt iudicanda; & quæ naturæ nostræ magis sunt affinia, eo salubriora. Ex saporibus autem acer & amarus maxime sunt naturæ nostræ alieni & ingrati; dulcis familiaris & amicus. Quapropter, quanto medicamentum purgans ab acri & amaro magis recedit & longius, tanto minus malum putandum est. Nam quæ exacte acria sunt, pessima habentur & nocentissima, vt euphorbium & thymelea, quæ ob acrimoniam & caloris vehementiam viscera exulcerant. *Exacte acria pessima.*

His proxima sunt acria simul & amara, vt succus rhamni. Ab his quæ exacte amara, vt colocynthis, & cucumeris syluestris succus, elaterium dictum.

Acria & amara. Quæ acria & amara sunt simul, & styptica, vt aloe, (quæ venas potius occludit, quam aperit, contra Serapionem) non ita mala Minus adhuc mala, quæ acria sunt & styptica simul, vt epithymum. [*Diosc. cap.24. lib.3. Galen. cap.4. lib 5. meth Pint. cap.4 lib.27.*] *Aloen venas occludere.*

Amara & styptica. Amara & styptica omnium minime mala, vt rhabarbarū, & absynthium ponticum. Licet enim amara omnium minime putrescant, minimeque vermes procreent, attamen quæ exacte talia sunt, cum omnibus prope animantibus, nedum hominibus, esui inepta sint, authore Galeno, *cap 19. lib.4. simplic.*

simplic. quo sapor aliquis est minus amarus, eo magis seligendus.

Dulcia saluberrima. In bonorum & salubrium genere, saluberrima sunt dulcia, vt cassia, manna, mel, glycyrrhiza, zizipha.

Insipida. Secundo his proxima insipida, vt althea, lapatum, violæ.

Tertio, dulcia & acida simul, vt pruna, tamatindi.

Quarto, dulcia & amara, vt polypodium.

Quinto, dulcia, amara, & styptica, vt rosę. Quæ enim astrictionem habent, salubriora iudicantur. Ideoque quibus medicamentis purgantibus à natura non datur astrictio, ea sæpe adiicitur arte.

Cap. XX.

De tempore colligendi medicamenta, quamdiu vis eorum perduret, & quo tempore melior.

Illa medicamenti dispositio, quæ extrinsecus acquiritur, quæque magnam vim habet ad ea ipsa seligenda, vel ortum habet à tempore, quo colligenda sunt, vel à loco, in quo sunt asseruanda. De tempore vero tria hæc scitu dignissima sunt: Primum, quando sint colligenda. Secundum, ad quod vsque tempus vis eorum integra perduret. Tertium, quo tempore melior ac vtilior existat. Quædam enim recentia meliora sunt, quam vetera: alia contra, vetera quam recentia: alia medio tempore.

Quo tempore colligenda medicamenta. Quod attinet ad primum, dicimus medicamenta tunc esse colligenda, quando vis eorum melior est, ac vtilior. Verum enimuero non æque ac vno & eodem tempore omnes stirpium partes efficaces sunt & salutares; Nam alio tempore radices, alio tirsi seu caules, alio folia, alio flores & fructus, semina, succi, lachrymæ colligi debent.

Quouis tempore quædam radices colligendæ. Sicque radices singulis anni constitutionibus possunt colligi, & non autumno tantum, vt placuit Dioscoridi, Auicennæ, & aliis multis. Neque etiam vere solo, vt voluit Saladinus: sed nonnullæ quouis tempore effodi queunt, & colligi, quæ scilicet semper vegetæ sunt & succulentæ, licet caulis aruerit, cuiusmodi sunt radices buglossi, acetosæ, glycyrrhizæ, osmundæ regalis, apii, rusci, cyperi, cyclaminis, liliorum, altheæ, & aliorum quamplurium. Nonnullæ cum primum suis foliis exuuntur, quo videlicet tempore vis plantæ confugit ad radicem, tuncque magis est percoctus humor, quam alio tempore, vt enula campana, angelica, pæonia, brionia, buglossum. Quædam vero euellendæ ac colligendæ antequam in stolones, folia, flores, & semen tota plantæ vis abeat, vt polypodium, iris, sigillum beatæ Mariæ, gentiana, satyrium. Quædam tamen vere & autumno collectæ optimæ sunt, vt radix altheæ, liliorum, eringiorum, acori, oxalidis, raphani, & multorum, quæ copiosum naturalem succum continent.

Stipites autem & caules colligendi sunt, cum perfecti fuerint: folia & flores, antequam sponte decidant; semina, cum siccari cœperint, & antequam excidant; tunc enim magna ex parte perfecta sunt: Fructus, vbi maturuerint. Succi herbarum & foliorum, germinantibus adhuc cauliculis.

Lachrymæ vero eliciendæ & exprimendę inciso caule per adolescentiam, vt vere nouo, aut æstatis initio, dum in stipitem succus ascendit Omnia vero, si fieri possit, cœli constitutione serena colligenda sunt, consilio Dioscoridis.

De duratione virtutis medicamentorum. Quamdiu autem vis medicamenti non modo purgantis, sed etiam alterantis & roborantis perduret, non definite statui potest, ac iudicari. Cum enim sua sit cuiusque ætas, & suum in singulis vetustum ac recens, non idem est omnium durationis tempus. Nam rhabarbarum trium annorum adhuc recens est ac masculum, hoc est, potens ac validum. Alia citius exolescunt, vt ex radicibus, quæ tenues sunt & substantiæ raræ, velut radix phu, asari, satyrionis, quæ efficaces & valentes anno tantum durant.

Nonnullæ quinq; vel sex, vt aristolochia, cyperus,

cyperus, ruſcus, aliæ decem, vt centaurium maius. Et, vt placet Theophraſto, aliæ triginta annos durant, vt veratrum: aliæ quadraginta, vt chameleo niger: & quædam centum, vt elaterium. Et ſi vera narrat idem author, elaterium repertum eſt ducentorum annorum, quod optimum erat & pretioſum. Ideoque in genere vix ſtatui poteſt, ad quod vſque tempus vis medicamenti, præſertim purgantis, perduret efficax, ſed ſpeciatim tantum de ſingulis, cum de his particularim diſſeretur in officina pharmacopolarum, vbi medicamentorum compoſitio fuſiſſime declarabitur.

Hæc tamen regula generalis de his ſtatui poteſt, ſi non perpetua, ſaltem in pleriſque vera; vt quæ medicamenta rara tenuique ſubſtantia conſtant, quæque plurima luxuriant humiditate, breuiore tempore durant efficacia. Quæ vero craſſa & ſolida, minuſq; humida, longiore; quia vis eorum non ita facile exoluitur aut perit.

Quãdo vis medicamentorum præſtantior. Tertium ſupereſt inueſtigandum, quo ſcilicet tempore vis medicamentorum purgantium ſit melior; cum alia recentia ſint meliora, quam vetera; alia contra; alia ætate media. Atque vt hæc dignotio certa ſit, & electio optima fiat, deſumi debet ex quibuſdam ſaporum differentiis, & ex ſubſtantiæ varietate, quibus iudicamus, recentia quædam vetuſtis eſſe meliora, vt ſtyptica, vt amara. *Quando recentia meliora.* Quę cum propter inſitam ſiccitatem mala ſint, vetuſtate fiunt deteriora, quia ſiccitas in his tempore augetur. Recentia vero humiditatem obtinent, quæ in ipſis exceſſum tum caloris, tum ſiccitatis temperat.

Quæ etiam virtute imbecilla ſunt, vt flores violarum, borraginis, hyacinthorum, bugloſſi, roriſmarini, vel quorum in ſuperficie virtus eſt poſita, ob idque facile reſolubilis, propter ſubſtantiæ raritatem, ea recentia vetuſtis ſunt meliora, vt flores pene omnes, quorum præſertim odor cito perit.

Quando vetuſta meliora. Contra vero vetuſta quædam recentibus meliora ſunt; primum quidem acria, quæ tenuium ſunt partium, quia igneus calor in ſuperficie poſitus, à quo mordent & vrunt, vetuſtate exſpirat. Quę vero acrimonia intus remanet, tempore miteſcit ac frangitur, vt de euphorbio narrat Galenus *cap. 2. lib. 3. de comp. med gen.*

De allio & cepa non eſt eadem ratio, quoniam acrimonia à calore eſt cum humiditate multa coniuncto, qua aſſumpta, redduntur acriora: proinde recentia ſunt meliora.

Secundo, quæ validam habent à temperamento virtutem, & difficile reſolubilem, ob ſubſtantiæ denſitatem, nec in ſuperficie poſitam, ſed intus reconditam, ea vetera recentibus ſunt meliora: quæ enim eſt in his excrementitia humiditas, ac ſuperflua, tempore abſumitur, manente naturali, ob ſubſtantiæ denſitatem.

Quæ media ætate meliora. Media vero ætate multa meliora ſunt: Primo, dulcia: Secundo, inſipida: Tertio, ſalſa. Dulcia quidem, quia recens collecta ob humiditatem multam indigeſtam flatulenta ſunt; vetuſtate vero amareſcunt.

Inſipida etiam recentia humore ſuperfluo abundant, à quo flatulenta ſunt & nauſeabunda; antiqua vero exanimata ſunt.

Salſa denique nec valde recentia, nec vetuſta debent eſſe: hæc enim propter auctam ſiccitatem & abſumptam humiditatem propriam amara fiunt & acria, proinde deteriora; illa vero propter ſuperfluam humiditatem ventriculum turbant ac ſubuertunt.

Vetuſtum & recens non omnibus æquum. Antiqua autem & recentia pro cuiuſque natura, non ex dierum, menſium, vel annorum pari numero ſunt intelligenda: vnde vetuſtum ac recens in omnibus æque ſtatui non poteſt, cum non eodem dierum numero omnia perdurent omnino, ſed alia citius, alia tardius ſeneſcant.

CAP. XXI.

Quis medicamentorum purgantium ex loco ſumatur delectus.

MEDICAMENTVM purgans benignum à malo ſecernitur loco, vel natali,

 in quo

in quo plantæ nascuntur & viuunt; vel alteri plantæ vicino aut remoto; vel soli propinquo, aut remoto magis, vel illi exposito, aut obtenebrato. Neque enim parui est momenti, quo quæque loco planta proueniat, cum ab eo vna cum alimento virtutem quoque alliciat, quam ipsa natura ipsi loco impertiuit, [*Galen. cap. 1. lib. 3. de sympt. caus.*] Arbor enim ex Perside non solum in Numidiam & Ægyptum translata, malignam qualitatem deponit, sed etiam apud nos aduecta salutaris est, & poma fert esui gratissima & salubria.

Cloacarum fœtor ac putredo plantas insalubres reddit.

Locus autem, in quo planta & medicamenta à plantis desumpta proueniunt, vel est congestitius, & fimo, cœno, terrisque halitibus conspurcatus, vel liber ab omnibus olidis inquinamentis, vel calidus aut frigidus, humidus aut siccus.

Hortorum suburbanorum insalubria olera.

In loco libero, eloacarum sentinam & sordes non admittente, plantæ medicamentosæ, atque etiam alimentares proprietatem acquirunt suo generi & propriæ naturæ debitam ac conuenientem, dum naturali sua facultate attractrice humorem ex terra sibi familiarem attrahunt, & in sui nutricatum conuertunt; vt quæ dulci gaudent humore, dulcem; quæ amaro, amarum; quæ salso & nitroso, salsum & nitrosum.

In loco vero non libero & coacto, vt sunt horti sub vrbani, qui magis fimum, quam terram redolent, alioqui melones, cucumeresque alere minus idonei, non suo generi, vel naturæ debitam, sed rei admixtæ, vt fimi vel alterius rei acquirunt proprietatem. Proinde melones, lactucæ, aliaque olera, quæ in eiusmodi locis putidis aluntur, insalubriores. Et omnia medicamenta, quæ in loco libero nascuntur, meliora, & potius eligenda.

Calida loco calido nata, qualia.

Quæ vero immoderate calida sunt, in loco calidiore nata, deteriora sunt; frigida, in frigidiore. Loci enim ad plantas similitudo qualitatem & malitiam intendit & auget, dissimilitudo temperat ac reprimit. Vnde quæ humido abundant excrementitio, vt turpethum, hermodactili, polypodium, in loco humidiore nata & educata, quia propter humiditatem terræ siccitas & acrimonia retunditur, vt ex pyrethro, hydropipere, & aliis quam multis est notum.

Vicinia autem & societas plantæ vnius ad alteram, qualitatem aliquando meliorem, & sæpe deteriorem efficit: proinde nec est ad medicamentorum delectum aspernanda.

Lupini enim vitem meliorem reddunt, quod racemos ferat dulciores, si iuxta eam serantur; rhaphanus hermodactilos.

Epithymus ex thymo laudatur: improbatur, qui colligitur ex ocymo. Polypodium quernum optimum est; quod ex muris & parietibus vetustis colligi solet, damnatur.

Cassia quoq; arbor in agro sola, vel eiusdem arboris vnica siliqua melior. Contrarium vero de colocynthide verum esse superius, *cap.* nempe 8. *huius lib.* ostendimus. Quædam enim vicinia & numero meliora, alia deteriora fiunt.

A loco autem subsolari, seu soli, vel astris quibusdam magis propinquo aut remoto, quædam meliora existunt, aut deteriora. Sic senna orientalis, iris Illyrica & Florentiana, angelica Hispanica, thymus Creticus, bitumen Iudaicum, cuminum Æthiopicum, petroselinum Macedonicum, capillus Veneris Mompelliensis, stœchas Arabica, opium Thebaicum, amomum Scythicum, mastiche Chia; pruna Damascena; manna Calabriensis, rhabarbarum, hoc est, radix Barbariæ, Arantia ex agro Narbonensi aduecta meliora, quam aliunde creduntur, ob terræ proprietatem, & causæ efficientis, nempe cœlestis, virtutem.

Verum à Solis & syderum aspectu, & à vicinia parum certa est indicatio, & maligni à benigno parum tutus delectus; quoniam vix scire possumus, quo loco quæq; proueniant, vicina aliis necne: aut quæ astra benigna vel maligna quæque respiciant, estque fides penes eos, qui vel radices effodiunt, vel reliquas plantarum partes colligunt.

Et quemadmodum in quibusdã numerus

vim immutat & qualitatem, vel intendit, vel remittit, vt pomum colocynthidos in planta vnicum ostendit; sic etiam magnitudo, aut paruitas: nam vis plantæ & terræ diffusa, multisque remissior est: coacta vero in plantam vnicam, aut vnicum fructum, valentior. Multi tamen fructus paruitate, vt cappares & Massilienses ficus; alii magnitudine, vt semen carthami & medullosa semina laudantur.

CAP. XXII.

De delectu medicamentorum purgantium à facultatibus sumpto.

QVOMODO medicamenta purgantia seligi debeant, indicat one sumpta ab illorum substantia, temperamento proprio, qualitatibus secundis temperamentum sequentibus, à dispositione extrinsecus acquisita, ratione loci, temporis, numeri, magnitudinis & paruitatis, breuiter, perspicue tamen, ostensum est. Superest, vt eorundem delectum, qui à facultate purgatrice sumitur, paucis adhuc perstringamus. Ea autem licet inuetur à primis & secundis qualitatibus, cœlestem tamen, ait Mesue, sortitur originem, & eam proprietatem habet specificam, qua medicamentum in ventriculo receptum, & à nostro calore solicitatum, humorem sibi familiarem, vt alibi notauimus, ex venis & meatibus corporis sensum effugientibus, ad se, ac in aluū attrahit: tuncq; grauata natura & medicamenti & humoris attracti onere, viam vtrique parat ad excretionem; aut vomitu per os, aut deiectione per inferiora. Vnde purgantium medicamentorum duo genera distinguuntur; vnum vomitorium seu eiectorium; alterum deiectorium: quæ distinctio ab excretionis seu vacuationis modo sumitur.

Est vero deiectorium vomitorio per se optabilius, cum natura viam inferiorum expurgandis recrementis dicauerit; superiorem vero excipiendis alimentis. Vnde frequentius, dum sua sponte agit natura, nulla lacessita causis morbificis, per loca conferentia, inferiora nempe ducit, seu deiicit. Interdum tamen vi medicamenti per se vomitorii, aut humoris turgentis impetu proritata, medicamentum & humores simul foras per os excludit. Quo fit, vt eiectoria deiectoriis aliquando potiora & vtiliora, vt his accidit, quibus prima corporis, & maxime superioris ventriculi regio multa bile saturata est, quæ propter leuitatem & tractionis facilitatem facilius & citius per vomitum extruditur. Propterea his & gracilibus, qui vt plurimum biliosi sunt, Hippocrates imperat vomitum, præsertim æstate: *Graciles*, inquit *Aphor. 6. lib. 4. & ad vomendum faciles, per superiora purgandi cauendo hyemem.* Et *Aphor. 40. lib 4. Æstate superiores magis ventres, hyeme inferiores purgare decet.* Humor enim crassior & frigidior hyeme collectus per secessum facilius educitur. Vnde peritus Medicus aliquando deiectoriis, & nonnunquam eiectoriis vtitur, prout humoris turgentis conditio postulat, & ægri natura facile fert. *Nemo enim cogendus est vomere*, ait Galenus *libr. 1. de loc. affect. nisi sit ad vomendum procliuis. Et tabidi nunquam per vomitum purgandi. Nec qui pectus habent angustum.*

πικρόχολος αὐω quomodo purgandi.

Quod si vomitus aliquando, quibus conuenit, imperandus, per ea concitetur medicamenta, quæ sine molestia graui ventriculum subuertunt, minimeque per elleborum album, Galeni iudicio, [*libro quos, quando, & quib. medicam.*] ne vas aliquod thoracis disrumpatur. Minus adhuc multo per stibium, quo vafri circulatores multos, & interdum seipsos interimunt, vt ex mirabili constat historia apud Cornelium Gemmam *ca. 4. lib. 2. pag. 239. linea 14.*

Qua vomitoria seligenda.

Idem delectus seruandus in cæteris purgantibus, vt benignioribus semper vtamur morbificis humoribus analogis: *Nam oportet biliosis dare cholagogum*, ait Galen *pituitosis phlegmagogum, melancholicis melanagogum: aliter grauiter peccatur.*

Sanguinis autem per os, aut sedem purgan- *Sanguini-*

urgando medicamentum non dandum. Historia notanda.

do, *nullum præscribitur medicamentum hæmagogum, quia iugulare, non purgare homines foret*, ait Galenus *cap 6. lib. de purg med. facul.* Quod confirmat historia cuiusdam rustici Thracii Bithiniensis, qui herbam inuenit, quam si quis assumpsisset, sanguinem primo, tum vitam emittebat. Multis itaque hoc pacto morientibus, cum hoc facinus diligenti inquisitione dignum arbitraretur magistratus, veneficum comprehendit, qui interrogatus, à quo tam deleterium edidicisset venenum: Respondit, à nullo didicisse; verum cum in suburbanum aliquando iecur suillum deferret, vrgente ventre super herba quadam iecur deposuisse, quod aliquanto post, cum sustulisset, vidisse ex vniuerso iecore vniuersam saniem ad herbam confluere.

Herba sanguinem purgans.

Ex hoc coniectura facta corpori sanguinem ea detrahi posse, periculo mox in obuio quodam facto, vt verum comperit, quod fore iudicabat, ad malos vsus herbam deinceps transtulisse; se tamen alicui hanc herbam, quæ in illa regione erat plurima, monstrasse negauit. Hæc veneficus inter tormenta retulit, & vinctis oculis ad crucem ductus est, ne inter eundum herbam indicaret.

Medicamenta partibus affinia.

Relictis igitur medicamentis, quæ sanguinem ducunt, tanquam venenis, alia aliis humoribus analoga non modo seligenda, sed etiam quæ partes quasdam affinitate respiciunt. Sic prudentes Medici præscribunt agaricum, stœchadem, betonicam ad capitis multos affectus; mannam & cassiam ad thoracis & tenuum morbos; Aloen, myrobalanos, absynthium & ventriculum purgandum & roborandum; Sennam, asplenium, seu scolopendrium ad lienem; Hermodactilos & chamepytim ad articulos; Saluiam & rorem-marinum ad neruos. Non ita tamen astricta sunt cuipiam parti hæc medicamenta simplicia, quin aliis quoque conueniant.

Et quemadmodum familiaritate quadam multa medicamina, siue simplicia, siue composita, peculiariter certam partem roborant: Sic nonnulla opposita ratione partes corporis quasdam destruunt, vel manifeste lædunt, vt lepus marinus pulmones, cantharides vesicam, cicuta cerebrum, vt superius notatum est. [*Gal. cap. 1. lib. 1. compos medic. per genera.*]

FINIS LIBRI PRIMI.

INSTI-

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER SECVNDVS;

In quo de medicamentorum præparatione agitur.

Cap. I.

Medicamentis omnibus, vt alimentis, aliquam præparationem deberi.

ON modo medicamen compositum, antequam ex multis arte & industria simul vnitis emergat, varia præparatione eget, sed etiam, quod sua sponte & naturaliter tale est, ac simplex, ad vsus humanos vix refertur, apparatu quodam non immutatum. Alimenta etiam quibus vescimur, si assatione, aut elixatione, aut alia præparatione conuenienti careant, belluarum magis, quam hominum videntur esse. Boum siquidem est & iumentorum fœno vesci & eruo, naturæ solius opera paratis; quæque simul & creat, & apparat maris insecta pisciculis, & piscibus pisciculos. At homini quasi ingrata tellus & male feriata, neque vinum, neque panem porrigit, sed messoribus tantum post indefessos labores & exspectationem longam, triticum pollicetur, quo solo multa cœli volatilia, quadrupedaque nutriuntur optime: homo vero nequaquam, nisi ex eo aqua & fermento conficiat panem. *Homini enim non sufficit idem cibus ac potus*, ait summus Dictator, *lib. de veter. medicam. qui boui ac equo, & omnibus aliis. veluti sunt ex terra nascentia, fructus, herba, & fœnum, ex quibus aluntur & viuunt. Nam differt corpus à corpore, natura à natura, alimentum ab alimento*, inquit idem *lib. de flatib.* Non enim omni animantium generi, eadem aut non conferunt, aut commoda sunt, sed sunt alia aliis magis conuenientia.

Quę vero nunc inuenta sunt edulia, multa parte sunt à Medicis excogitata, qui ex tritico cortice purgato, molito, cribrato, subacto & cocto panem conficere docuerunt. *Medici panificium docuerunt.*

Si igitur esculenta, potulentaque hominis temperamento familiaria, præparatione quadam, vt assumantur, egent: multo magis medicamenta simplicia. De compositis enim dubium non est, cum talia esse non queant, nisi arte prius & præparatione multa condita fuerint ac concinnata.

Inter autem simplicia, quod catharticum appellatur, naturæ nostrę qualitatem aduersam habet, ac pene deleteriam [*Actuar. cap. 7. lib. 3*] qua ratione tale est, & vincere, non vinci natum, habetque medicamentum omne purgans quidpiam ipsi ventriculo, & præcipue stomacho infensum & ingratum. Proinde vt noxia vis ab eo remoueatur, aut gratia quædam ipsi concilietur, præparatione & correctione, priusquam exhibeatur, eget, vt eius actio sit melior, & ægro ipsi minus molesta. Nihil enim à natura gignitur, quod in hominis mensam trahi debeat citra quandam præparationem.

Præparantur autem medicamenta, vt vsui & compositioni reddantur commodiora: Ea enim vel gratiora, vel validiora, vel salubriora, vel magis miscibilia, vt loquitur Syluius, efficit præparatio. Sic vtimur radicibus & foliis lotis & coctis, non crudis; vt etiam pulueribus, infusionibus, succis, aquis stillatitiis, liquoribus, decoctis, non plantis integris. Sic medicamenti facultatem vnam noxiam tollimus, vt cum viperæ virgis cæsæ, ac capite & cauda abscissis, minus venenatæ redduntur; vel desideratam detegimus, vt cum sanguis hirci ad comminuendum calculum redditur efficacior, si prius saxifragis & lithospermo educatus fuerit; vel nouam acquirimus, vt cum capram aut asinam scammonio, esula, aut aliis purgantibus herbis alimus, vt lac purgatoriam facultatem nanciscatur.

Cap. II.

De præparationum differentiis.

Præparationes tantum tres generales.

OMNIS medicamentorum præparatio generaliter fit tribus modis, additione, detractione, & immutatione. Additione præparatur agaricus cum zinzibere & vino: coriandrum cum aceto: caro viperarum præmissis flagris cum pane & aniso. Detractione præparantur cantharides abscissis pedibus & alis: hordeum detractis glumis & cortice: amygdalæ dum mundantur: radices dum lauantur, purgantur, & illarum medullia neruea eximuntur. Immutatione, cum artificiosa quadam industria ipsum medicamentum sic paratur, vt vis eius noxia ab eo remoueatur, vel melius ipsum aut ad vtendum, aut ad componendum efficiatur. Indiget vero sæpe artificiosa ista præparatio aliis duobus modis, adiectione scilicet eorum, quæ prosunt, & eorum detractione, quę obsunt. Sic additur castoreum & crocus opio, vt illius malefica vis emendetur: sic cyaneus lapis vritur, vt illius pereat purgatoria facultas, antequam abeat in confectionem Kermeticam.

Quatuor præparationes secundum Mesuem.

Præparationis autem medicamentorum artificiosæ quatuor modi magis particulares à Mesue traduntur, coctio nimirum, lotio, infusio & tritura; præter quos alii plures traduntur à Medicis recentioribus, qui Pharmacopœam excoluerunt, vt lotio, purgatio, infusio, humectatio, maceratio, dissolutio, clarificatio, emollitio, colatio, extractio, solutio, digestio, fermentatio, tritura, puluerisatio, confricatio, rasio, limatura, fissio, coctio, calefactio, vstio, frixio, assatio, liquatio, puttefactio, insolatio, extinctio, refrigeratio, despumatio, exsiccatio, induratio, destillatio, digestio, mixtio, farsuta, extractio, conseruatio, duratio Generaliter tamen humectatio, maceratio, dissolutio, emollitio, & quæ aqua vel humido quodam emolliuntur, sub infusione solent comprehendi; puluerisatio, rasio, & quæ attritu læuigantur, sub tritura; calefactio, vstio, frixio, & quæ igne aut calore parantur, sub coctione: sicque infiniti pene præparationum modi ad aliquot summa genera facilius reducuntur.

Spagyricis frequentes sunt isti præparanum modi, calcinatio, digestio, fermentatio,

tio, destillatio, circulatio, sublimatio, fixatio. Ad destillationem pertinent exhalatio, exhalatio, circulatio, cohobatio, rectificatio. Cohobationem vocant destillationem iteratam, qua liquor destillatus denuo affunditur ad suum caput mortuum, & rursus destillatur.

Cohobatio quid.

Verum relictis præparationibus chymicis, quas sæpe præstat scire, quam experiri, medicamentorum solitos apparatus & principum Medicorum salutaria remedia persequamur, quibus secure, ac sine metu periculi, quiuis ad morborum depulsionem & sanitatis tutelam vti possit: cuiusmodi sunt ea quæ à Pharmacopœis quotidie palam ac coram omnium oculis parantur: atque vel in rem præsentem, vel ad multum tempus in officinis conseruantur. Ex his enim pro rei exigentis necessitate, modo hæc, modo illa seligit Medicus, & quantū & quale huic vel illi morbo conueniat abigendo, præscribit. Non vero parat, neque præbet, sed fidus Pharmacopœus, qui propterea Medici manus vocatur. Sic enim tutius est sanitatem & vitam duobus committere, quam vni, qui dum solus medicamenta præscribit, parat & præbet, vitus habet vitæ & necis, sic impune sæpe occidit. Quod cum sit impium, instituendus est Pharmacopœus, qui solito more medicamina paret, & ad futuros vsus conseruet.

Quæ potissimum medicamenta probanda.

Pharmacopæus Medici manus.

Nolo tamen omnia Chymicorum remedia à Pharmacopolio ablegare: multa enim sunt eximiæ virtutis ad plures affectus contumaces soluendos, sed quibus docti tantum debeant vti non ignari circulatores & agyrtæ vafri, qui vix norunt antimonium calcinare & vitraum efficere, quin Galeno & Gebro doctiores se profiteantur.

Chymica remedia non negligenda.

Qui debeant vti chymicis remediis.

Ad rem igitur reuersus, varias esse dico medicamentorum præparationes; quas vt ordine persequar, initium sumam à lotione: mox de his acturus, quæ interdum cum aqua etiam simpliciter fiunt, sæpe cum medicamentaria, vel alio succo aut liquore: Tum eos apparatus ostendam, qui ictu, aut attritu & confricatione perficiuntur. Quarto, quos calor absoluit, explicabo, quibus eos adiiciam, qui mixto modo peraguntur.

Lotio.
Infusio.
Trituratio.

CAP. III.

De lotione.

Lotio medicamentorum vltimus est præparationis modus Syluio, quibusdā medicis; nobis vero primus, quod plura medicamenta priusquam vsui nostro inseruiāt, ante omnem præparationem debeant primo lauari, licet quædam non nisi vsta, aut trita, vel pinsita abluantur.

Primus præparationis modus. & cur.

Est autem lotio medicamentorum duplex, vna superficiaria tantum, quæ sordes in superficie radicibus herbarum & aliorum medicamentorum simplicium inhærentes detrahit: Estque communis etiam cæteris rebus, quæ luto, aut aliis inquinamentis cōspurcatæ abluuntur. Altera vero magis intima, quę scilicet fit foris & intro, & per totam rei abluendæ substantiam; Fitque ea medicamentorum præparatio in aqua vel alio liquore ad noxiam quandam qualitatem remouendam, vel vtilem aliquam introducendam, prout morbus, vel ægri natura, vel occasio postulat.

Lotio duplex.

Lotio quid.

Res autem abluenda vel dura est, solida, & lapidosa, qualis est testarum, ossium, lapidum, succorum concretorum, lacrymarum siccatum, & metallorum; vel per se liquida, vt terebinthina, vt oleum; aut facile liquabilis, vt cera, pix, resina, butyrum; aut dissolubilis, vt calx, bolus armena, lythargyrium.

Quæ dura sunt & solida, ante lotionem tenuissime puluerisanda sunt; aut vrenda, deinde terenda, si citra vstionem teri non queant, vt ebur, aut cornu: sicque humor aut liquor partem quamlibet attingit, abluit & purgat.

Quæ facile liquantur, vt cera, prius calfacienda sunt, vt liquata facilius cedant, & permeabilia fiant. Si per se prompte dissoluuntur; aqua vel succo quodam perfundenda sunt, deinde lauanda. Si per se liquida sunt, talia sunt abluenda, qualia ipsa sunt.

In quibus liquoribus fiat lotio.

Liquor autem, in quo fit lotio, aut aqua pura est, vt fontana vel pluuialis; aut medicamentosa, qualis sulphurea, marina, bituminosa, vel alius humor, vt lac, vinum, acetum, succus plantarum, aquæ stillatitiæ, & decocta simplicium medicaminum. Est vero lotio vel multa & fortis, vel pauca & leuis, vel mediocris. Res enim, quæ lauantur ad sordium detractionem, vel fortiter vel leuiter ablui postulant, toties aqua mutata, donec pura remaneat, & omnis impuritas fuerit segregata & eiecta.

Imbutio quid.

Quæ vero medicamentoso liquore lauantur, ea in ipso per noctem aut horas aliquot residere debent, vt ex liquore maiorem vim attrahant, aut malignam à se qualitatem magis abiiciant. Abusiue tamen lotio dicitur Syluio, cum sit potius infusio, aut maceratio, vel, vt ipse loquitur, imbutio. Liquor enim medicamento facultates vel non, vel raro adfert, sæpius aufert, vt in infuso rheo videmus, cuius vis purgatrix in succo, aut liquore remanet.

Quid efficiat ablutio. *Aloe cur abluatur.*

Medicamenta autem non tam lauantur, vt eorum facultas aboleatur, quam vt augeatur. Sic aloe lauatur, Mesuei iudicio, cum aqua specierum aromaticarum, vt magis roboret; & aliquando cum decocto purgante, vt aluum magis subducat. Non tamen semper lauatur, vt eius purgatrix facultas intendatur, sed calor illius obtundatur, vt cum aqua endiuiæ, vel cichorii, aut simili abluitur, ne iecur illius vsu nimium exæstuat; frequentius autem nutritur, quam lauatur.

Itaque lotio medicamentis vel adfert, vel aufert, efficitque non modo, vt sordes detergeantur, sed vt acrimonia quorundam hebescat, malignitas pereat, violentia obtundatur, & felicius assumantur, vel admoueantur.

Metallica vt abluenda.

Metallica vt commode lauentur, debent tenuissime læuigari, deinde in aquam puram, aut aliam medicamentosam immissa, totum diem in feruido sole rudicula commoueri, & per noctem residere: Mane vero aqua effunditur, & alia denuo affunditur, atque simul omnia, vt prius agitantur, donec aqua tandem effusa pura remaneat ac limpida: hocq; pacto mordacitatem & acrimoniam, si quæ sit, deponunt. Pompholix enim sic lota, mordacitatis omnis est expers, atque ob id ea vtimur ad tenues & acres fluxiones oculorum, ait Gal. *cap. 2 lib. 4. de comp. med. local.* Idem sentiendum de calcitide, misy & pluribus aliis metallis, quæ vsta & lota acredinem multum remittunt, vt pluribus docet idem *4. comp. s. med gener. cap. 2.*

Tutia lotio.

Cadmia lotio & præparatio. *Vlcerib. oculorum cadmia lota conuenientissima.*

Veteres cadmiam vstam lacte asinino mitigabant: Secundo & tertio vrebant & extinguebant, tum in mortario diutissime à qua affusa ducebant, siccatam rursus bis aut ter in mortario cum aqua ducebant: Tandem siccabant, & ad vlcera oculorum siccanda, & arcendas fluxiones seruabant.

Cerusa lotio.

Cerusa sæpe in lacte lauatur, nonnunquã in aqua pluuia; & aliquando in stillatitia pro vario Medici scopo.

Chalybis lotio vulgaris.

Vulgus Pharmacopœorum chalybis scobem in aceto lauat, Arabum consilio; deinde siccat in latere calido, vel feruente sole; siccam rursus ex aceto terit, siccat vt ante: idque septies repetit. Iste tamen apparatus simplex non est lotio, sed multiplex præparationis modus. Laboriosius adhuc à Chymicis præparatur limatura ferri, quo suum Crocum martis efficiunt, de quo *libr. 3. offic. pharmac.* disseruimus.

Plumbi lotio.

Plumbum dicitur ablui, quando aqua pluuia in mortario plumbeo tamdiu pistillo plumbeo agitatur, ac ducitur, donec aqua instar limi cuiusdam nigricantis crassescat: Tunc liuescens ille liquor colatur, exsiccatur, in pastillos formatur, & seruatur.

Adipum & medullarũ ablutio.

Adipes, & medullæ liquantur, deinde percolantur, vt eximantur fibræ, venulæ, & membranæ: Tum in aqua succussantur, quæ postea effunditur, & rursus alia affunditur, donec pura remaneat.

Iecoris lupi præparatio.

Iecoris lupi præparatio, illius lotio est & exsiccatio. Lauatur vino odorato simplici; sæpe & eo, in quo absynthiũ fuerit incoctũ. Probe lotũ exsiccatur in clibano, deinde cũ absynthio sicco aut mẽta recõditur in loco sicco.

Intestini lupi præparatio. A quibusdam commendatur ad hepatis atoniam & imbecillitatem, illius tamen saporis & odoris insuauitas officit, & apud me vix commendatur, sed omnino reiicitur.

Eodem modo lauatur & seruatur intestinum lupi, sed in aere tantum aquilonio exsiccatur. Laudatur à quibusdam proprietate speciali ad colicum dolorem, vt notauimus supra.

Olei lotio. Oleum, dum in aqua lauatur, nō est multum verberandum, ne aquæ adeo misceatur, vt post ablutionem vix possit ab aqua separari, sed ita, vt paulisper quiescere sineris, facile queas innatans detrahere, ait Galenus *cap. 15. lib. 2. simpl.*

Resinarum & picis lotio. Resinæ, cera, pix liquantur primum ad ignem, deinde in aquam puram fontis demerguntur, vbi permouentur & expurgantur, ex Gal. *cap. 14. libr. 1. comp med. gener. c. 38 lib. 9. de simpl. med. fac. cap. 3. li. 6. Meth.*

Calcis ablutio. Calx quoque, licet vehementer vrat, abluta tamen bis, terque mordacitatis est expers, & neruo puncto exquisitissimo sensu prædito salubriter admouetur. Melius nonnulli septies vel etiam pluries aqua noua abluunt, & postea cogunt in offas, quæ siccantur & seruantur.

Minutius autem singulas cuiusque medicamenti præparationes inuestigare superfluum, ac lectori onerosum videretur: tum quia de his iam fusissime Sylvius egit: tum quia in officina nostra multas multorum medicamentorum lotiones, aliasq; præparationes adiunximus, quæ compositiones in illa descriptas ingrediuntur.

Cap. IV.

De purgatione medicamentorum.

Lotione quidem sordes permistæ medicamentis eluuntur, sed pars illorum inutilis, aut superflua, vel noxia non repurgatur. Millies enim elotum hordeum vix decorticatur; neq; alia semina à suis glumis & inuolucris, nec fructus à cute ac corticibus, aut nuces à putaminibus, neque adipes à suis membranis sola lotura repurgantur. Proinde cremor hordei, iussu Hippocratis, ab eo ipso prius mundato, seu cortice purgato elicitur. Et prudenter artis Pharmaceuticæ proceres semina quatuor frigida maiora in Catholici descriptione à suis squamis polienda esse statuunt.

Radicum purgatio. In vniuersum omnia pene medicamenta plus minus repurgantur detractione, quæ non tam lotione fit, quam sectione, rasione, fractione, aut alia quadam artificiosa manus industria. Sic radicum cortex exterior abraditur, aut capillamenta præscinduntur, aut meditullium eximitur. Aliquando tamen medicamēta non quidem à cortice purgantur, sed cortex ab illorum partibus singulis tanquam superfluis vel inutilibus. Ex cynamomo enim sola cortex multum expetitur, ex zinziber radix, ex santalis, lignum; ex cannis medulla; ex capillaribus folia, ex rosis flores, ex pipere semen. Reliquæ partes fere inutiles cum sint, repurgantur, vel minus expetuntur.

Eam ob rationem medulla fistularis secernitur è canna & seminibus, passulæ purgantur ab acinis, dactyli à nucleis, ex rosis eiicitur lanugo, ex colocynthide semen, ex multis seminibus cortex, ex multis fructibus nihil. Cortex namque citri, seu mali medici succus, semen, odor, omnia vtilia. *Malum Medicum.*

Nucum & amygdalarum præparatio. Nuces & amygdalæ cum triplici induantur inuolucro, ter debent repurgari. Primum siquidem corium aliis crassius eximitur, dein nucamentum cōstringitur, tum quod proxime nucleum, tanquam amnios fœtum inuoluit, seiungitur.

Debent vero in aqua calente macerari, & digitorum contrectatu confricari, vt facilius repurgentur: hordeum tamen vix exuitur post macerationem, nisi multo pistilli attritu vatie ductum fuerit ac commotum.

Adipum purgatio. Adipes vt purgentur à membranis, frustratim solent diuidi, & cultello aut digitis separari. Nonnunquam igne liquantur, & per linteum traiiciuntur, sic enim pinguedo sola facile transmittitur, remanentibus in linteo pelliculis & membranis.

Metallorũ purgatio. Metalla solent repurgari attritu, fusione, & aliis præparationibus, de quibus postea fusius agemus. Quibusdam vero maior purgatio debetur, aliis minima, quibus scilicet rei inutilis est perpusilla portio.

Cap. V.

De infusione.

Infusio quid. INFVSIO *est præparatio medicamentorum, quæ in humore aliquo nostræ intentioni conueniente, medicamenta minutim incisa, aut trita infunduntur*; idque per horam tantum, aut plures, vel dies, vel etiam hebdomadas, pro varia medicamenti natura, & Medicorum scopis. Quæ enim duram habent substantiam, compactam, & qualitatem firmiter substantiæ inhærentem, diutius terenda & infundenda sunt: Quæ raram & imbecillem, minus.

Infusionis vsus. Infusionis autem tres potissimum vsus traduntur; vt malefica vis medicamentorum emendetur, aut penitus absumatur; vt bona melior reddatur; vel vt eorum qualitas in humorem aut succum vtendum transferatur.

Turpethi præparatio. Mezerei & laureola præparatio. Infunditur turpethum in lacte recens mulcto, deinde siccatur, vt minus ventrem, dum assumitur, torminibus exerceat. Mezereon & laureola, quibus conueniunt, antequam dentur, in vino albo solent infundi, dein siccari, vt eorum vis nimis effrena magis hebescat.

Quinque radicum aperientiũ præparatio. Vrticæ semẽ quibus conueniat. Catharticorum infusio. Radices quinque aperientes in aceto sæpe macerantur, vt viscidam pituitam magis incidant, & viam exercendo lotio dicatam citius diducant. Semen vrticæ infusum in decocto tragacanthi, & assumptum ad vitia thoracis (tussiculosis enim & asthmaticis prodest) guttur, & alias partes, quas permeat, vtere desinit.

Maxime vero purgantia medicamenta & aromata infunduntur in vino aut aqua simplici, vel in decocto conueniente, aut aqua stillatitia, vel succo ex plantis extracto, pro variis Medicorum scopis, vt qualitates proprias amittant, & in succum aut liquorem transmittant. Sic rheum, agaricus, & radix Mechoacana solent infundi, non modo, vt illorum virtus in liquorem idoneum abeat, sed vt melior reddatur.

Vinum hypocraticum. Ex vino simplici componitur hypocraticum, relictis in illo per infusionem cynamomi viribus ac dissoluto sacharo. Sæpe tamen caute aliquid ex zinziberе permiscetur à Pharmacopolis, vt bibulorum palato magis arrideat.

Gummorũ infusio. Infunduntur in aceto, & interdum in vino gummi, ammoniacum, galbanum, opoponax, & sagapenum, antequam vel accedant ad mixturam emplastri de mucaginibus, vel dissoluantur ad alios vsus.

Florum infusio. Flores nymphææ, rosarum, & violarum infunduntur in aqua simplici calente, vt inde colatura facta, & addito sacharo, syrupi coquendo conficiantur.

Cap. VI.

De humectatione, aliisque infusionum differentiis.

AD infusionem reduci solent humectatio, infectio, seu tinctura: Ad humectationem immersio, & irrigatio, seu inspersio. His enim modis humescunt medicamenta aceto, lacte, aut aqua, vel alio humore infuccata, vt commodius & felicius in compositionem & vsum veniant.

Quæ medicamenta egeant humectationẽ. Vtilis est humectatio ad exotica medicamenta, quæ ad nos è longioribus plagis aduecta, sicciora sunt, & minus succulenta: Proinde natiuam humiditatem resarcimus, vel fouemus immersione leui, vel irrigatione: Sæpe etiam sola repositione & asseruatione in vdo loco, vt cum cassia in cella vinaria asseruatur, vel theriaca in pyxide plumbea reponitur, ne vis illorum tam cito exhalet.

Aromatum humectatio. Aromata etiam multa, vt caryophilli, ambra, moschus solent humectari, si terenda sint, ne subtiliores partes ac magis odoratæ dissipentur.

Vtilissima vero est humectatio ad condiendos fructus, atq; à corticib. repurgãdos. Amygdalę enim siccę vt facile exuãtur, a qua tepen-

tepente prius humectandæ sunt. Et nuclei pinei, & nuces virides, ante condituram pluries in aqua sunt infundendi, humectandi & macerandi, vt illorum acrimonia & amaritudo retūdatur. Mitescunt enim omnia, quæ insignem habent qualitatem, si in aquam, aut alium liquorem sæpe immergantur.

Caphura, colocynthis, euphorbium & alia pleraque puluerandа, ante trituram pauco oleo amygdalino aut alio humectantur, vt comminuantur facilius, & eorum vis difficilius expiret.

Ad humectationem reducitur irrigatio, quæ velut parua quædam humectatio est. Quæ enim improbantur, vt sicciora, leui aspergine humescunt, & vsui sunt aptiora.

CAP. VII.

De nutritione.

Vix probabili ratione medicamenta dicuntur nutriri, nisi quatenus mutua appositione duorum vel trium, aut plurium medicamentum aliquod accretionem capessit, quam vulgus Pharmacopœorum nutritionem vocitat. Fortassis etiam id nominis inditum est, quia medicamenti miscendi, vt nutrimenti nutriendi fieri debeat alteratio.

Nutritio humectationi affinis. Est autem nutritio humectationi non multum dissimilis: In vtraque enim humor aliquis, aut succus necessario permiscetur, sed qui copiosus est in humectatione, in nutritione paucus, in qua non affatim, vt in illa, sed paulatim ac subinde affunditur. Nam quod semel humore pauco irrigatum est, illico siccatur Sole, aut igne, dein adhuc humectatur, atque ter, quater, aut quinquies iterum irrigatur. Quemadmodum Sarcocolla lacte mulieris, aut asinæ nutritur, sed pauco: copiosiore enim lactis copia macerata liquatur, acescenq; lac ante sarcocollæ desiccationem.

Sarcocollæ nutritio. Spagirici solent metallica humore cognato certo modo apparato nutrire, vt facilius liquescant, aut diluantur; vel succo velut nutrita & aucta tumescant.

Vnguentum crudum quibus constet. Ad confectionem vnguenti crudi, seu de lithargyro, quod paratur ex parte vna lithargyri, quatuor olei, & aceti quinque, tamdiu terendo nutritur his succis lithargyrus, vt in vnguenti consistentiam absque ignis ope, & ceræ mixtura coeat.

Myrobalanorum nutritio. Radices mu'tæ nonnunquam vino, interdum aceto irrigantur, vt turgeant, quemadmodum & myrobalani lacte nutriuntur aliquando, vel alio liquore, pro vario Medicorum proposito.

Aloe nonnunquam nutritur decocto aromatum, aut alio liquore idoneo pro Medici scopo: Sæpissime vero succis herbarum, foliorum & florum, vt rosarum vel rubrarum ad robur, vel pallidarum ad purgatricem eius vim augendam: aliquando in succo endiuiæ ad calorem ipsius mitigandum. Dissoluitur autem primum in succorum ipsorum aliquo, deinde exsiccatur: teritur rursus, eademque succi eiusdē portione diluitur, agitatur, nutritur, & denuo exsiccatur, atque hoc toties iteratur, donec succi aut liquoris expetitam quantitatem aloe ebiberit.

CAP. VIII.

De maceratione, infectione & digestione.

MACERATIO humectationi tam finitima est, vt pro vno eodemque præparationis modo vsurpentur. Ad eosdem enim vsus, & eodem artificio medicamenta infunduntur, humectantur, & macerantur: longiori tamen spatio temporis est opus ad macerationem; flores enim populi & semen abietis, Galeni consilio, *cap. 14. lib. 2. de sanit. tuend.* macerantur oleo, sæpe tres, aut quatuor, vel plures etiam menses: postea oleum exprimitur, ad omnem lassitudinem soluendam aptissimum. *Oleum [illegible] pum.*

Zinziber, radices duriores, amygdalæ virides & duri fructus ante condituram tanto tempore macerantur, donec mollescant, vel inutilem aut ingratam qualitatem amittant,

Syrupus de papauere. In syrupo de papauere simplici macerantur capita papaueris in aqua diem integrum aut alterum, & sæpe triduum, donec tenerescant, & illorum qualitas ad aquam transmittatur.

Guaiacum radix China. Lignum pali sancti, & illa radix peregrina, quam Orientales Indi Lampatan vocant, suas qualitates vix suggerunt, nisi longa maceratione prius maduerint ante concoctionem.

Idem fit in cæteris lignis & radicibus, quæ diutissime macerantur in apto liquore, vt vires eorum, qualescunque sint, in decoctum aut aquam transmittantur.

Dactyli tres dies integros aceto macerantur, Mesuei decreto, antequam ad Diaphœnici mixturam trahantur. Macerantur quoque tamarindi & myrobalani in sero lactis capræ, aut aqua, vel succo conueniente, ne lædant stomachum, ait Mesue, & nocumentum emendetur.

Infectio seu tinctura. Affinis quoque est infusioni, humectationi, & macerationi tinctura seu infectio: quæ enim inficiuntur, debent in succum quendam immergi. Non tamen semper medicamentum immergitur, vt colorem solum acquirat, sed etiam qualitatem præstantiorem, vt cum sericum crudum succo cocci baphicæ tingitur, antequam confectionem Alkermes ingrediatur, vt vim magis cardiacam nanciscatur, coloremque magis rubellum, imo totum ipsum quod habet laudabile, ab eo succo mutuatur.

Digestio. Ad macerationem adhuc digestio reduci potest, per quam res digerenda vase, tanquam ventriculo includitur, & maceratur, eiusque pars minus & tractabilis, & mitis edomatur digerendo, & mitior euadit, atque operibus aptior, superaddito vino, vel aceto, vel oleo, aut succo conueniente. Latius tamen patet Chymicis digestio, sub qua rectificationem, insolationem, & nutritionem aliquando complectuntur.

* * *

CAP. IX.

De tritura.

CVM medicamenta per se dura & solida assumi, vel conuenienter adhiberi non queant, à Pharmacopœis tanta industria solent præparari & immutari, vt eorum vsus sit postea facilis & salutaris. Ea enim ipsa percussu vel friatu comminuunt, & in puluerem reducunt, aut tenuiorem, aut crassiorem, pro vario Medicorum proposito.

Tres scopi triturationis. Sunt autem tres præcipui terendorum medicamentorum scopi, vt aliis nempe medicamentis exacte commisceantur, vel vt ipsis noua facultas conquiratur, vel vt malefica corrigatur.

Terendi modus varius. Modus vero terendi plurimum varius; multa namque in mortario lapideo, vt marmoreo; alia metallico, vt ferreo, æneo, plumbeo, & aliquando vitreo: alia in ligneo, vt buxeo, cum pistillo, simili fere materia concinnato, teruntur. Pistillus siquidem ferreus mortario ferreo aptior est, ligneus ligneo, plumbeus plumbeo, vitreus vitreo.

Gemmarũ tritura. Nonnulla minime possunt ita exacte puluerari percussu, atque friatu, qui fit super lapidem planum, ac marmoreum, seu porphyrium, cui pistilli loco apponitur parua mola marmorea, quæ manu concepta, hac illac circumducitur, vt nihil intactum ex medicamento terendo relinquatur. Hocque modo gemmæ, & lapides pretiosi solent læuigari, donec amplius nulla digitis inæqualitas percipiatur. Sic læuigatum tum puluerem vulgus porphyratum vocitat; quo modo solent ea medicamenta attenuari, quæ vel tabellas cardiales, vel vnguenta ophtalmica ingrediuntur.

Quædam modis versatilibus colliduntur seu moluntur, perinde ac triticum aut hordeum in pistrino. Sic enim magna seminum duriorum quantitas facile & pauco tempore colliditur, & in pollinem abit.

Qua pudicam tritu- Pauca autem debet esse tusio eorum medicamentorum, quæ ad coctionem tantum

appa-

ram deside-rent. apparamus, atq; eorum, quæ raram habent texturam, & virtutem facile dissipabilem, quæ nimirum multa tritura exoluuntur prompte, cuiusmodi sunt flores pene omnes.

Quæ multam trituram desiderant. Multam vero trituram pariuntur medicamenta dura, crassa, solida, neruosa, & fractu contumacia, quæque maligna qualitate participant, vt colocynthis, quæ cum leuiter trita sumitur, eius portio crassior gyris intestinorum inhærens, partem eam exulcerat, ac dysenteriam mouet.

Quæ moderatam. Quæ mediocri substantia constant, vt aromata multa, moderate terenda sunt, ne tenuior eorum portio ac magis oderata exhalet, atque dissipetur. Si quando tamen ad electuarii alicuius confectionem trahenda sint, tunc tenuissime læuiganda.

Quæ tenuissime læuiganda. Quæ partes remotissimas petere volumus, in pollinem reducenda: si eadem in ventriculo, intestinis, & primis venis diutius immorari, nec prompte vasorum ora subire cupimus, crassiuscule puluerãda, modo nulla sint prædita maligna qualitate. Nonnulla quoque leuissime terantur, vt citius id actu sint, quod potestate esse dicuntur, hoc est, vt celerius suas vires exerant.

Radices & herbæ nunc teruntur virides, nunc siccæ, nunc crudæ, nunc coctæ in varios vsus. Semper vero mediocriter teruntur, dum concoqui debent. Maior tamen tritura radicibus, quam foliis semper debetur, fructibus minor, seminibus mediocris. Medio siquidem modo inter herbas & radices semina teri desiderant.

Colocynthis, caphura & sericum quomodo facile terenda. Porro multa vix possunt sola in puluerem reduci, nisi quid admisceatur, vt pomum colocynthidos, sericum crudum, caphora, & alia multa quæ terendo latescunt, si quid ex oleaginosis non superaddatur. Nonnunquam vino quædam irrorantur, vt etiam aquæ tantillo, tum vt commodius teri possint, ac puluerari, tum vt felicius intentioni nostræ inseruiant.

Partes animalium duriores, vt ossa, cornua, & vngues: si assatione, vel vstione, vel alio modo torrida sint, puluerantur facilius.

Male sericum aduritur, vt pulueretur. Sunt qui sericum crudum, lanam & pilos animalium ante trituram adurunt, sed vires amittunt priores, & nouas conquirunt. Proinde minutim præstat eadem secare, deinde valenter terere, & in puluerem minutulum reducere.

Quæ pistillo vix queunt puluerari. Semina quædam oleosa, vt quatuor frigida maiora, quia sub ictu pistilli percutientis latescunt, ac pinguescunt, minutim crebro cultelli verberatu inciduntur, cortice tamen ante spoliata.

Multa gummi, lacrymarum, & succorum genera fibrosa, & velut coriacea, ac fractu & solutu contumacissima, atque per se sicca minus, quam vt sola puluerari queant, minutim inciduntur, dein cum aliis siccioribus teruntur. Tragacanthum, mastiche, gummi Arabicum, thus, sarcocolla, & succi, qui lentum retinent humorem, non facile tundendo puluerantur, nisi pistillus velut friando per fundum ad latera mortarii ducatur, & in quibusdam prius affusis aliquot aquæ guttis.

Quæ facile ac cito læuigantur. Quædam adeo sunt friabilia, vt etiam digitis summis attrita cito læuigentur, vt amylum, agaricus albissimus, & multæ terrarum species. Alia & valide & diutissime contundenda ac terenda, antequam in vsum veniant, quæ scilicet crassam, duram, ac compactam habent substantiam & virtutem profundam, ac validam, & ægre vanescentem, vt metallica, ligna, ossa, cornua: hæc enim omnia tundendo vix puluerantur.

In genere autem quæcunque validam concoctionem postulant, eadem & maiorem trituram: & quæ minus aut mediocriter coquenda, minus quoque vel mediocriter terenda.

Debet vero inter terendum corio quodam aut charta mortarium operiri, ne dũ aromata aut gemmæ teruntur, pars subtilior exhalet, aut fragmenta foras euolent & pereant: vel dum euphorbium & veratrum puluerantur, tenue pollen nares aromatarii moleste feriat & sternutationem moueat importunam.

Is ve-

Is vero seruandus est ordo, inquit Sylius, in medicamentis puluerandis, vt primum iniiciantur in mortarium crassa, dura, lenta, deinde minus solida, tandem quæ pistillo minus reluctantur.

Puluis plumbi. Plumbum sic ex Fernelio *cap.16 lib.6.method.* pulueratur. In laminas tenellas primum ducuntur, quæ minutissime concisæ, aceto quam acerrimo immerguntur, macerantur que triduo, permutato quotidie, si videtur, aceto, postea exemptæ, & igni siccatæ citra vstionem, in mortario laboriose teruntur, sic tandem in tenuissimum puluerem redguntur, cuius vis eximia est ad maligna vlcera blande corrigenda, & expurganda, & ad cicatricem perducenda.

CAP. X.

De variis trituræ speciebus.

VT multiplex est materia terēda, sic multiplex ac varius terendi modus, non solum enim medicamenta comminuuntur terendo, molendo, ducendo & friando, sed etiam atterendo, confricando, secando, frangendo, tradendo, limando: hinc trituræ multæ species constituuntur, quæ pistillo quidem & mortario minime peraguntur, sed aliis instrumentis vt cote, malleo, securi, scalpro, lima: vnde attritio, confricatio, sectio, fractio, rasio, limatio.

Attritio. Attritio dicitur Syluio præparationis quidam modus, quo medicamenta nonnulla in cote medica, qualis ad nos Naxia ex Cypro insula aduehitur, [*Plin. cap.7. lib* 16.] atteri solent, vt lapis Iudaicus, aut collyria in pastillos formata & sicca, quæ ad cotem cum aliquo humore idoneo confricantur, vt materia hoc apparatu tenuior facta dolentem oculum, cui adhibebitur, minime lædat vel exasperet. Galen. *cap.4. lib 4. comp. medicam. local.*

Atteritur nonnunquam butyrum in mortario plumbeo, cum pistillo materiæ similis, donec similem colorem acquirat, ad pruriginem, & cutaneos affectus miſcendos; sicque butyri qualitas non communicatur butyro, sed plumbi qualitas isto attritu butyro permiscetur. Idem sentiendum de cæteris liquoribus aut succis similiter in simili materia attritis.

Confricatio. Confricatio leuis quædam est attritio, per quam res facile puluerabiles, digitorum friatu, aut solidioris corporis confricatu cito læuigantur, vt amylum, aut cerusa, quæ statim vt confricantur, puluerantur: sicque confricatio & attritio secundum magis & minus tantum discrepare videntur.

Sectio. Ex arboribus radices & ligna primum serra aut securi præsciinduntur, dein ad pharmacopolium aducta minutius secantur, vt in pyxidibus aut folio commodius queant asseruari, tandem minutuli fiunt pulueres vsibus nostris inseruiendi. Ossa, vngulæ, cornua iisdem ferramentis diuidi solent, vt frustulatim veneant: vsus tamen tempore scalpro rasorio & tusione assuescuut læuigari. Hic autem apparatus, qui per sectionem fit, ab instituendo Pharmacopœo non parum remotus censetur, cum potius ad medicamenti venditorem, quam emptorem spectet: Proxime tamen ad eum spectat subtilior illa sectio, per quam semina oleosa, vt cucumeris, citrulæ, melonis, peponum, pistaciorum, & similium, scalpro suiorio, huc, illucve identidem inclinato, vel frequentissimo cultelli verberatu in tenuissimas partes inciduntur, pro Medici instituto.

Secantur crassiuscule forcipibus aut cultello radices multæ, caules, & folia plantarum, antequam terantur, vt elixentur ad medicinales vsus.

Fractio. Franguntur herbæ tenellæ, dum manibus prahensæ intorquendo trahuntur: partes vero illarum sicciores nonnisi extremis ad sese adductis per medium quasi crepitando abrumpuntur. Mineralia sæpe casu franguntur, sæpius industrioso percussu.

Fissio. Finduntur eo modo radices cultello, nec non caules multi, quo doliarii sua vimina findunt. Crassiora & duriora ligna interdum asceia egent, interdum & cuneo ferreo, & malleo.

Radun-

Rasio. Raduntur multæ radices tum ad corticem eximendam, tum ad inutilia expurganda. Ligna vero seu duriora, vt buxus, guaiacum; seu minus compacta, vt xyloaloe, santala, dentes apri, cornua cerui, vnicornis, & rhinocerotis, vngulæ Alces, priapi animalium siccati, & pleraque alia, vt facilius post ea puluerentur, vel coctione suas vires in humorem transmittant.

Rheum, agaricus, zinziber, nux moschata & sacharum sæpe lamina ferrea, incurua, multis exasperata foraminibus abraduntur: nonnunquam & mala cytonia, vt ex his maior succi quantitas eliciatur, quam si in mortario terantur, inquit Sylvius.

Limatio. Limantur præsertim metalla, quæ rasione aut tusione puluerari non queunt, diutissime namque percussa, vel tudi aut pistillo non cedunt, aut latescunt potius, quam læuigentur.

Aurum & argentum ideo limantur, vt illorum scobs minutula citra præparationem aliam exhibeatur. Chalybs, ferrum, æs, plumbum fere limantur, vt vtantur, atque postea teruntur, vt rei exigenti inseruiant. Limantur & dentes, vel verius cornua elephanti, ossa caluariæ humanæ, & quædam ligna perdura: sic enim minutius, quam rasione, diuiduntur: nam limaturæ ramentis sunt tenuiores.

Cap. XI.

De coctione.

VT medicamenta gratiora salubriora, & vsui ac compositioni magis idonea reddantur, solent concoctione conuenienti commutari: *Coctio quid.* Est enim coctio [*Probl 7. sect. 12. Problem*] *rei concoquendæ alteratio, vel commutatio.*

Eius autem tres [*cap. 3. lib 4 Meteor.*] constituuntur differentiæ, maturatio, elixatio, & assatio. Sed quia maturatio, πέπανσις Græcis dicta, naturalis quædam est coctio, hic omittitur, quoniam de artificiali tantum agimus, ad quam elixatio, vstio, calfactio, frixio, despumatio, & quæ calore mutationem quandam acquirunt, tanquam ad genus solent referri.

Pro rerum autem coquendarum substantia & viribus, fit coctio leuis, aut valida, aut mediocris. Quædam enim leuem tantum coctionem sustinent, quorum scilicet virtus longiore coctione facile resoluitur, vel quia imbecilla est, aut in superficie posita, aut quia rara substantiæ textura constant, vt semina quædam, aromata multa, & flores pene omnes.

Alia longiorem coctionem desiderant, vt quæ contrario modo affecta sunt, quorum nempe virtus non facile resoluitur; aut quia valida est, ac firma; aut quia in substantia crassa ac densa residet; aut quia in profundo est sita: cuiusmodi sunt radices, ligna, gummi, lapides, & acria, vt cepæ & allium, quæ coctione mitescunt. Quædam mediocrem coctionem patiuntur, quæ inter dicta extrema media sunt, in substantia & viribus, vt santalia omnia, iuiubæ, passulæ, tamarindi, molliusculi fructus & semina multa.

Elixatio quid. Coctio autem, quæ fit in humido à calore moderato, elixatio dicitur. At humidum illud, cui medicamenta incoquuntur, magna ex parte aqua est, eaque vel simplex, vt communis, vel medicamentosa, & composita, ad quam reducuntur lixiuium, hydromel, lac, serum, vinum, acetum, succi plantarum, aquæ salsæ, vel sulphureæ, & liquor omnis, in quo medicamenta excipiuntur & incoquuntur.

Multiplex elixationis vtilitas. Est vero multiplex elixationis vsus: Primo siquidem humorem medicamenti excrementitium coquendo resoluit; vnde colocynthis & elleborus coquuntur, ne moleste ventrem perturbent, & torminibus exerceant. Contrarium tamen accidit his medicamentis, quæ leniendo & lubricando purgant, quæque cum plena sunt, eadem meliora, vt cassia & tamarindi: coctione namque deteriora fiunt, quia humiditas illorum natiua imminuitur, & vis purgatiua deperditur.

Secundo, elixatio flatus crassos & mor-

daces ad nauseam ventriculum lacessentes, ab eodem medicamento dissipat, vt in senna, polypodio, carthamo, ebulo.

Tertio, acrimoniam, violentiam & qualitatem vlcerantem frangit, vt de scammonio scribit Mesue, quod illius iussu, in malo austero, vt citonio, vel succo rosarum coquitur, & præstantius redditur, vt omnia acria coctione fiunt meliora.

Quarto, vehementiorem medicamenti attractionem & maligniorem obtundit: proinde elleborum album, & medicamenta valentiora incoquimus, vt illorum violentia fracta maneat; sicque omnia medicamenta redduntur benigniora, dum in aqua vel succis herbarum, seminum aut fructuum coquuntur.

Denique elixatio facultates medicamentorum diuersas optime permiscet, vt ex his omnibus vna resultet, veluti concreta facultas: quæ si fuerit imbecilla in planta quadam, leuius coquenda est; si potentior ac validior, validius; eoque magis, quo substantia illius crassior, solidiorque fuerit. Ideirco primum ligna, dein radices, tertio semina, postea lignorum cortices, tum fructus, postremo flores igne lento, tetti fumi experte concoquuntur, dum arida duraque mollescant, cætera contabescant, & in aquam aut liquorem suas vires deferant.

Ordo coctionis medicamentorum.

Hic elixationis ordo semper tenendus in omni medicamentorum & maxime apozematum apparatu, quæ fiunt ex decocto radicum, foliorum, seminum & florum sacharo aut syrupis quibusdam dulcorato.

Quo modo fiant apozemata.

Tempus autem coctionis, non vna hora, aut aliquo temporis certo spatio, vt quidam arbitrantur, sed vno artificis periti iudicio definitur. Quædam enim ad elixationem multum temporis, alia parum exigunt.

Tempus coctionis.

Cap. XII.

De assatione & frixione.

Assatio quid.

Assatio est *medicamentorum cum succo tantum proprio concoctio*: Quo præparationis modo carnes, radices, & fructus sine aliquo humore aduentitio coquuntur.

Ea autem assatio fit modis pluribus: Carnes enim veru transfixæ versatili ad ignem coquuntur; vel catino figulino exceptæ in clibano; vel supra positæ crati suppositis prunis ardentibus assantur. Radix quoque betæ nigræ sub cineribus assatur, vt & castaneæ in pertusa sartagine: sed hæc cuncta magis ad popinam, quam pharmaciam pertinere creduntur.

Assationis modi.

Beta Romana.

Assantur vero medicamenta multa, vt qualitatem inutilem deponant, & retineant salutarem: alia vt fiant mitiora: nonnulla vt facilius & citius puluerentur. Sic rheum assatur aliquando, vt minus sit purgatorium, & valentius astringat: quemadmodum & scylla, vt illius vehementia obtundatur, qua meranea lædit, ex Dioscoride. Sic & cerebella passerum assantur, vt sicciora sint & magis puluerabilia, vt commodius his permisceantur, quæ venerem suscitant.

Assationis varii vsus.

Cerebella passerum Venerem excitant.

Multa quoque præparantur assando, vt copiosa & excrementitia illorum humiditas absumatur. Dum vero super tegulam ignitam, vel in furno aut sartagine assantur, cochleari aut rudicula quadam ferrea debent versari, ne vrantur, atq; amoueri, antequam nigrescant.

Hoc autem discrimine dirimuntur inter se assatio & frixio, quod illa fiat cum succo proprio: hæc vero cum aduentitio, vt cum oleo, butyro, vino, aceto, aut alio succo vel liquore: quo modo multa alimenta friguntur, vt fabæ & cicera, tum vt suauiora sint, tum vt flatum magis deponant, ex Gal. *cap. 2. lib. 2. de aliment.*

Frixio.

Coriandrum frigitur, hoc est, præparatur cum aceto, vt illius qualitas cerebro noxia obtundatur. Frigitur & viticis semen, vt flatus magis discutiat, & Venereos appetitus inhibeat. Nonnulla vero friguntur in oleo amygdalarum dulcium, vt myrobalani citrini, chebuli & nigri in compositione Tryphera Persicæ: alia in omphacio; & quædam in vino, aut alio succo, pro vario Medici scopo, vt qualitatem meliorẽ acquirant, vel deteriorem amittant.

Coriandri præparatio.

CAP. XIII.

De vstione.

MVLTA medicamenta præsertim solidiora, vt mineralia, vel quæ malignam habent qualitatem, priusquam veniant in vsus humanos, vruntur: nonnulla etiam vruntur, vt citius queant puluerari, vt ossa, cornua, vngues, sericum, & pili animalium: alia, vt mutent colorem: alia, vt facultatem, & nouam nostro proposito idoneam nanciscantur; multa acria interdum vruntur, vt mitescant, & acrimoniam amittant: & quædam non acria, vt eandem acquirant. Sicque acria, vt notauit Galenus *in proœmio lib. 9 simplic.* multum caloris amittunt vsta; at quæ eiusmodi non sunt, assumunt. Hoc probat exemplo calchanti, quod mitius moderatiusque redditur per vstionem. Nonnulla vero non acria, vrendo redduntur calidiora, & magis erodentia, vt fex vini, hydrargyrus, calx cruda, & alia multa.

Cur acria per vstionem acrimoniam amittant, non acria vero eandem acquirant.

Qua autem ratione idem efficiens effectus tam oppositos promat, sic sentiunt medicinæ proceres. Acrimonia acquiritur, aucto calore ad certum gradum, quem dum per adustionem excedant acria, suam acrimoniam amittunt. Quæ vero acria non erant, cum ad istum caloris gradum, seu secundum aut tertium peruenerunt, eandem acquirunt, quorum vsus à Galeno improbatur. Laudat enim æs vstum rubrum, reiicit nigrum, quod nimis sit vstum.

Spagyrici tamen malunt acrimoniam amitti vstione, propter dissipationem sulphuris & salis volatilis; acquiri vero in non acribus, discusso sulphure volatili, cui nulla aut exigua erat acrimonia, ac remanente sale fixo, cuius acrimonia hebes erat, & obscurata à sulphure ante vstionem.

Multiplex vrendi modus.

Porro varius est vrendi modus. Quædam enim in clibano vruntur; in patina; alia in olla fictili cruda; alia in vrceolo æneo, alia in catino cupreo: & quædam in fornace aurifabrorum, vel in reuerberio Chymistarũ.

Puluis leporis vsti ad calculos atterendos.

Vritur lepus in clibano, quo vsque possit in puluerem læuigari, ad calculos atterendos & saburram renum pellendam vtilissimum.

Viperarum vstio.

Vruntur viperæ, Galeni consilio, *cap. 2. lib. 11. simpl.* in olla noua ad salem theriacum, lepris & impetigini agresti discutiendis maxime idoneum. Sed inter vrendum cauendum est, ne vapor teter, ac venenatus cerebrum lacessat.

Vruntur animalia pleraque integra, si pusilla sint; vel partes grandiorum, vt ossa, cornua, pili, pennæ, corium, vngues. Excipiuntur vero fictili nouo, & in furno, vel fornace, & interdum solis circumcirca prunis subditis vruntur, donec facili negotio puluerari queant. [*cap. 13. lib de theriac.*]

Rami arborum, arbusta, sarmenta, & multa simplicia per se accensa, interdum & vase quodam terreo aut metallico concepta, solent vri.

Puluis cancrorum vstorum quos affectus sanet.

Cancri nonnunquam vruntur in sartagine ærea, quandoque in olla, sæpe inter carbones ignitos, donec cinefiant; vel saltem quousque ex his torridis fieri queat puluis tenuissimus, qui commendatur ad cancerosos affectus, & eos, qui à rabioso cane infliguntur.

Lapidum vstio.

Lapides inter prunas ardentes à follibus excitatas vruntur. Cyaneus tamen, Phrygius, & alii pretiosi in partes exiguas, ante vstionem frangi debent, & olla fictili noua, operculo tecta perforato, excipi, vt facilior exhalationi pateat exitus, dein tamdiu vri, donec igniantur.

Vstionis terminus.

Vstionis enim terminus in quibusdam est ignitio; in aliis, dum nihil fumidum amplius exspirat. Multi tamen lapides ter aut quater igniuntur, & toties humore quodam suffunduntur ante trituram.

Fecis vini vstio.

Fex vini tamdiu torretur, donec albescat, atque tantam acrimoniam acquirat, vt linguam & palatum quasi vrendo mordicet.

Ouorum putamina, ostreorum, & limacum testæ, cornua & dentes animalium ita debent accendi, vt conflagrent, & albescant, & fiant puluerabilia.

Accenduntur & vruntur nonnunquam resinæ, styrax, thus, pix, terebinthina, & multa similia,

similia, vt ex his accensis fuligo quædam medicamentosa excipiatur ad futuros vsus.

Aluminis vstio. Alumen in patina ignita vritur, quousque bullas excitare desierit. Et calchantum, donec colorem mutauerit.

Salis vstio. Sal vritur olla exceptus & opertus, ne exiliat. Exilit vero & strepit vrendo, donec perfecte crematus fuerit. Nitrum quoque est eodem modo vrendum.

Cerussæ præparatio. *Cerussa*, inquit Dioscorides *cap. 103. lib. 5. trita in fictili nouo, flagrantibus igni carbonibus, assidue versando vritur, donec cinereum colorẽ traxerit: tunc exime, refrigerato vtitor. Vel, in patinis nouis super prunas vrito, & ferulacea rude moueto, donec colore fiat similis Sandarachæ. Quæ vero sic parata est, Sandix à quibusdam dicitur*, inquit idem author.

Sandaracha. Sandix. Est autem Sandarach non quidem gummi iuniperi, quod vulgo vernix, & à Mauritanis Sandarax dicitur, sed species auripigmenti rubelli. *Sandarach quid.* [*Brasaual. in exam simpl. ca. 66. lib. 9. simpl. cap. 53 lib. 9. simpl.*] Eadem enim in fodina Sandarach & auripigmentum effodiuntur: Imo simul mista sunt, & vires easdem possident. Alio nomine Sandaracha vocatur, à Chymistis Arsenicum rubrum, vt & Auripigmentum, Arsenicum croceum. Porro, *Cerussa vsta in Sandicam transit*. ait Galenus. *nunquam tamen in Sandaracham quæ est vrentis facultatis*. Sandix vero nulla sui parte calefacit, sed potius refrigerat: Hacque pictores vtuntur, vt Cerussa, cuius colorem vrendo, & aliquando acetũ permiscendo varie permutant.

Arsenicum rubrum. Auripigmentum. Arsenicum croceum. Sandarachæ vires. Sandicis qualitas. Auripigmenti vstio. Auripigmentum torretur in testa noua, viuis carbonibus subiectis, assidueque versatur, donec igne flagret, & mutet colorem. Et *Sandaracha eodem modo vretur & dos vtriusque eadem*, ait Dioscor. *cap. 80. & 81. lib. 5.* Crustas enim cum vredine vehementi excitant, capillos euellunt, excrescentia reprimunt, & tubercula discutiunt.

Cadmia præparatio. Cadmia crematur carbonibus obruta, donec translucida spectetur, & scoriæ ferri modo bullet, mox extinguitur, [*cap. 45. lib. 5. Dioscor.*] Nonnulli exustam terunt in vino, rursumque fictili crudo vrunt, donec pumicosa videatur: Iterumque tritam ex vino tertio vrunt, donec prorsus in cinerem redigatur.

Pumicis vstio. Pumex crematur flagrantissimis carbonibus obrutus, & vbi canduerit, extractus vino restinguitur odorato; Iterumque incensus restinguitur, & tertia vstione exemptus, & per se refrigeratus ad vsus conditur. Dioscor. *cap 125. lib. 5.*

Æruginis vstio. Vritur ærugo minutissime fracta & comminuta in fictili patina flagrantibus prunis superposita, versaturque, donec se mutet, & colorem cinereum concipiat, *ibidem. lib. 5.*

Chalciteos vstio. Chalcitis vritur fictili nouo viuis carbonibus superposito. Finis autem vstionis in humidiorib. est, vbi ipsa chalcitis bullas excitare desierit, & perfecte inaruerit. In reliquis vero, dum mutata in floridum colorẽ fuerit, & sanguineum aut miniatum colorem contraxerit, tum demum eximenda est.

Chrysocollæ vstio. Chrysocolla patinis supra carbones vritur: & Ochra cadmiæ modo. Dos Chrysocollæ ad purgandas cicatrices, excrescentem carnem coercet, astringit, excalfacit, & modice corpus mordendo exest. Ochra vero astringit, erodit, collectiones & tubercula dissipat. Dioscor.

Plumbum multis modis vri. Plumbum multifariam crematur: antequam tamen vstionem experiatur, solet vel in scobem, vel in laminas attenuari, dein fictili nouo excipi, & addito sulphure ita conflagrari, vt in cinerem perfecte redigatur. Interiicitur vero sulphur laminis, & dum vtrumque conflagratur, rude ferrea versatur; interea sedulo cauendum, ne halitus plumbi nocentissimus naribus excipiatur. *Halitus plumbi cur cerebro & neruis noxius.* Cerebro enim multum obest propter admixtam hydrargyri portionem, cuius ratione neruos etiam lædit; & plumbariis sæpe stuporem & paralysim inuehit.

Adiicitur vero ad rem combutendam aliquando sulphur, aliquando nitrum, cum scilicet admodum valida est, & indomita rei compages: alioquin volatilia eiusdem citius dissiparentur, quam fixa vincerentur à flamma, vt placet Spagyricis.

Et

Et quemadmodum assatio finitima est vstioni, imo quoddam velut iter ad vstionem, sic vstio ad calcinationem, & calcinatio ad cinefactioné. Proprie tamen cinefactio rebus cremabilibus & flammas concipere natis cõpetit. Ex mineralibus enim, in quibus vix comperitur flammæ pabulum, vix cineres post vstionem relinquuntur; ex lignis succensis, quid nisi cinerum cumulus? Æque tamen cremabilia & incremabilia possunt læuigari; illa, dum cinefiunt, hæc vero, dum post vstionem puluerando, vel super tabula marmorea ducendo in alcool, seu pollinem læuissimum attenuantur. Hæc si lectoris animum non expleuerint, specialiorem medicamentorum, quorum est frequens apud nos vsus, vstionem, in officina pharmacopœorum à nobis illustrata comperiet.

CAP. XIV.

De extinctione.

Extinctio quid.

EXTINCTIO est *ignita materia in aliquo humore suffocatio.* Illa vero materia extinguitur sæpius vsta, sæpe & ignita tantum; vt cum gemmæ, & multa metallica, priusquam vrantur perfecte, vino, aceto, aqua simplici, vel stillatitia, vel succo quodã, aut liquore extinguuntur, donec plane refrixerint.

Multa pluries extinguuntur, vt lapis pyrites; nonnulla semel tantum, vt galla, & quædam extinguuntur ex se sola, citra materiæ cuiusdam humectantis affusionem.

VVeckerus Syluii transscriptor argentum viuum saliua hominis ieiuni extingui dicit. Improprie tamen non ignita dicuntur extingui, sed emendari, seu præparari. Præparatur autem hominis ieiuni saliua, emendatur saluia: Nam vt melius aliis miscendis concorporetur recte saliua cogitur, quæ tamen illius qualitatem nihilo meliorem efficit: Saluia vero castigat, & minus efferam reddit. Dicitur enim saluia quasi saluatrix: cerebrum namque & neruos plurimum roborat, quibus argenti viui malefica vis plurimum obest, quæ succo saluiæ debet emendari.

Auri massa sæpius ignita nonnunquam extinguitur aqua communi, quæ vtiliter datur dysentericis ad occludenda vasorum oscula, & elephanticis ad robur partium principum & exhilarandos spiritus. Non enim temere creditur aurum, vt exteriora reficere, sic & interiora. *Aqua extinctionis auri.*

Vt aqua salutaris est ad multorum affectuum profligationem, in qua pluries chalybs fuerit extinctus: Sic chalybs ipse in scobem redactus, ignitus, & extinctus aceto eximius est ad multos vsus, de quo alibi fusius.

Tanta vis est extinctionis, vt vires humoris, quo aliquid extinguitur, in se trahat & retineat. Sic cadmia interdum vino, interdum aceto, pro varia intentione Medici extinguitur: Et ferrum ignitum nonnunquam hydræleo extinguitur, vt magis ductile fiat, ad cassides & alia arma facienda: aliquando vero aqua sola extinguitur, & magis fragile redditur.

CAP. XV.

De calfactione, insolatione, & refrigeratione.

Calfactio quid.

CALFACTIO est *medicamentorum tam simplicium quam compositorũ praparationis quidam modus, quo ea ipsa non quidem coquuntur, aut vruntur, sed moderate calefiunt, vel in sole, vel igne, vel rerum putridarum calore*, vt commodius percolentur, vel malaxentur, vel misceantur, vel facilius & felicius exhibeantur. Sic medicamentum infusum, antequam percoletur, calefit, vt illius qualitas non modo tota in liquorem transmittatur, sed vt liquor promptius permeet, & totus eliciatur.

Clysteres colico dolore laborantibus præscripti, solent feliciter à Pharmacopœis paulo calidiores inijci, modo non sit à bile; febrientibus vero tepidiores, ne feruor magis incandescat, sed mitescat: Et vomiturientibus aqua tepida bibenda datur, vt naturæ motum adiuuet, humorisq; fiat sursum per os facilior exclusio. Cum vix quidpiam actu

frigidum debeat exhiberi, siue topicum sit remedium, vel intro sumendum, vt & balneæ, & ipsa linteamina, priusquam ægrotis inseruiant, debent modice calefieri. Multa quoque medicamenta calefactione indigẽt, vt facilius terantur, misceantur, dissoluantur, & percolentur.

Insolatio. Insolatio calefactioni tam est finitima, vt altera alterius vicem facile queat subire. Vtraque enim eundem effectum pollicetur, & instar cuiusdam coctionis est: vt cum circa caniculam, aut vigentibus cœli squaloribus, dies circiter quadraginta insolatur hydromel, vt sic magis concoctum vinosum reddatur. Non tamen ea arte sola fit vinosum, sed quod paratur ex libris quatuor aquæ fluuiatilis & vna mellis, tamdiuque coquitur ante insolationem, donec ouum crudum supernatet.

Hydromel vinosum quomodo fiat.

Conseruæ recentes insolantur, vt omnes earum partes simul fermententur, & humidior quædam materia discutiatur; maxime vero quæ ex foliis aut floribus frigidis paratæ, ad multum tempus debent æstuari.

Scillæ succus, consilio Gal. [*cap. vlt. lib. de puero epileptico.*] elicitur insolatione. Obscuro tamen cœlo, igne extrahitur. Et quæ medicamenta insolari hyemis constitutio denegat, eadem igne calefiunt per hyemẽ, vt æstate per solem.

Olea multa ex infusione florum, vel rerũ aliarum permixtione parantur, insolanturq; diebus vel pluribus, vel paucioribus, pro infusæ rei quãtitate & viribus. Calidiora namque & sicciora, aut nulla aut pauca egent insolatione, frigida & humida diuturniore.

Par est ratio de aceto, variis floribus alterato. Rosaceum enim diutius debet insolari, sambucinum minus, & quod allia, mẽtam, & vetonicæ garyophillatæ flores admittit.

Refrigeratio. Refrigeratio quoque medicamentorum ad apothecarium spectat. Quæ enim post coctionem cogi desiderat, ea ipsa refrigerat, vt gelatinam: Quæ etiam calore præparata in pharmacopolio reponit, vt electuaria solida, conseruam siccam, & emplastra. In hoc vero differt refrigeratio ab extinctione, quod quæ extinguuntur, refrigerantur, non contra.

CAP. XVI.

De putrefactione & fermentatione.

PVTREFACTIONEM ab externo semper oriri calore, in materia humida, ex Aristotele docuit Galenus, *cap. 9. libr. 2. de diff. feb. & comm. ad part. 1. libr. 3. epid.* Vt enim calor internus coquit, non corrumpit: Sic quod omni ex parte siccum est, nunquam manifeste putrescit: neque siquidem regula, nec aurum, nec argentum putrefieri cernuntur.

Et quia putrida ab alieno calore talia sunt, putrefactio coctio quædam est, vt cum medicamentosa quædam materia putrere relinquitur in ampulla sepulta fimo, seu ventre equi, vt loquuntur Chymistæ (sic enim forsan arti fictæ ficta nomina donant) dies triginta & aliquando quadraginta, qui postremus terminus ab illis vocatur mensis philosophicus, vt & liquor putrefactionis, menstruum.

Mensis philosophicus chymicorum.

Menstruum quid chymicis.

Hunc autem præparationis modum Spagyrici tanquam peculiarem sibi vendicarũt: Galenus tamen multis seculis ante illos natos, calcitim & lithargyrum olla noua cum aceto excepta, & obruta fimo putrefieri docuit. Nostræ ætatis pharmacopœi Galenum quoque secuti, surculos populi nigræ plures menses macerant & putrefaciunt, vel axungia porci, ad confectionem vnguenti populeonis, vel oleo ad medicamenta acopa, seu lassitudini conferentia.

Fermentatio. Fermentatio non tãtum ad medicamenta, sed potulenta & esculenta pertinet: fermentatur enim massa triticea subacta, vt ex ea panis conficiatur & suauior, & salubrior.

Fermentantur vinum & zithum, dum efferuescunt, fitq; tunc sincerι succi à fecibus segregatio: fermentantur quoque syrupi, conseruæ, & electuaria, dum recens parata in vasis efferuescunt.

Sua est & chymicis fermentatio, quam interdum

terdum viuificationem, & aliquando resuscitationem vocant. Per eam enim, inquiunt, velut ex mortuis reuocatur destructa materia, & vires acquirit nouas.

Talem fermentationem vani pollicentur aurifices ad metallorum transmutationem, sed fermenti materiam nondum norunt, nec conficiendi modum.

Cap. XVII.

De dissolutione.

Ἀλέασις. Medicamenta varie solent immutari, priusquam exhibeantur: vt plurimum vero cum integra displiceant, tritura quadam & dissolutione in succo quodam apparantur. Est autem dissolutio velut tritura quædam, per quam medicamenta tam simplicia, quam composita diluuntur in humore quopiam idoneo, ad consistentiam mediocrem: & aliquando liquidiorem, vel crassiusculam pro variis Medicorum scopis.

Dissolutionis vsus multiplex. Ob varios autem vsus medicamenta dissoluuntur: primo, vt facilius assumantur: dein, vt promptius aliis misceantur ad compositionem: tertio, vt citius distribuantur: quarto, vt in affectam partem penetrare valeant, & illic, si fuerit opus, diutius immorari, vt eum in vterum, vesicam, intestina, aut vlcus sinuosum liquida medicaměta iniiciuntur: quinto, medicamenta dissoluuntur, vt postea queant percolari, atque vt illorum virtus ab excrementis repurgata, citius partes subeat interiores.

Lithontriptica. Sic medicamenta, quæ calculos atterunt, dissoluuntur interdum in vino albo, aliquãdo in succo limonum & aqua parietariæ, raphanorum, aut simili, vt facilius tenuium cuniculos & vreterum ductus possint peruadere. *Anacharsasis quomodo mouenda.* Contra quæ sputo mouendo imperantur; in liquore quodam spissiore, vt syrupo bechico dissoluenda, vt potius eclegma vel linctus, quam potus appareatur.

Vt vero dilutioni inseruit tritura, sic & infusio, & sæpe calefactio. Quæ enim dura sunt, aut lenta, vel viscida, vix possunt dissolui, nisi prius terantur aut infundantur, & sæpe calefiant ad ignem aut solem.

Sic multa medicamenta statim diluuntur trita, & multæ terrarum differentiæ: alia non nisi diu agitata, vt blattæ byzantiæ, conchæ, opium thebaicum, & infinita aliaquædam maceratione & calefactione egent, vt gummi multa, quæ, vt dissoluantur, debent prius aceto forti, vel aqua vini, aut vino generoso macerari.

Non quauis in quouis liquore diluit. Non autem in quouis succo aut liquore metallica, atque etiam mineralia facile dissoluuntur, sed vel in succo limonum, vel aceto distillato, aut aquis illis, quas Spagyrici valentes nominant. Ideoq; non omnia in omni liquore dissoluuntur, sed in idoneo & quasi determinato. Terebinthina enim diem naturalem in aqua aut decocto ducta, vix vnquam diluetur, nisi quid ex ouorum vitellis superaddatur.

In summa liquantur igne axungiæ, medullæ, pinguedines, vt dissoluantur, & ingrediantur facilius vnguentorum & emplastrorum compositionem. Diluuntur species aromaticæ in aquis cardiacis, vel alterantibus pro epithematis. Soluuntur catapotia, vel alia purgantia tam simplicia, quam mixta in aqua vitæ, vel alia conuenienti, ad extractorum eliciendorum artificiosam sedulitatem. Denique solida quæ sunt, cum ea forma non possint aut debeant exhiberi, prius sunt atterenda, & idoneo succo, aut humore dissoluenda, vt facilius & vtilius assumantur.

Cap. XVIII.

De liquatione.

Possvnt quidẽ omnia dissolui, prius, vt decet, apparata, sed pauca liquari. Vruntur namq; lapides, accenduntur ligna, concreta tamen cum non sint à frigore, haud quaq; liquantur. *Liquatio quid.* Est enim liquatio, ait Aristot. *cap. 6 lib. 7. meteor. eorum, quæ à frigido concreuerunt, in liquidiorem consistentiam ac fluxilem, à calore facta solutio*, vt adeps, medulla, oleum hybernum, & similia, quæ cum leui frigore cocant, leui quoque calore funduntur.

Sed

Sed quæ vehementi ac diuturno frigore obriguerunt, ęgerrime liquescunt, vt aurum, æs, & ferrum, quorum sane fusio ad eos potius, qui metallica, quam qui phairmaceutica tractant, pertinet.

Dissolutio non nisi fit cum humore. Differt autem liquatio à dissolutione, quod liquatio semper fiat à calore, & sine aut raro cum humore, dissolutio vero semper cum humore, & raro cum calore.

A calore solo facile liquatur plumbum, sulphur facilius, pix, & resinæ. In aqua calida nonnunquam liquantur sal, manna, saccharum, gummi, hederæ, pruni, iunipeti, & pleraque alia, quæ sic sæpe funduntur, vt dissoluantur.

Quomodo metalla facile liquentur. Chymici pyrotheeniam illustrarunt, multaque adinuenerunt, quibus ars fusoria ditatur, vt cum illorum doctrina, sal ammonius semel sublimatus cum sale communi, postea bis per se, statim fluere facit dura metalla. Aliter quoque breui cuprum funditur, si inter liquandum aliquid vngulæ caballinę iniciatur.

Porro magnus est liquationis in phatmacia vsus. Efficit enim, vt medicamenta formam mutent, & aliam nanciscantur; tum, vt purgentur, & eorum pars impurior à syncera & puriore separetur.

Cap. XIX.

De mollitione & duratione.

MVLTÆ medicamentorum præparationes tantam inter se habent affinitatem, vt eædem fere iudicentur, vt liquatio & mollitio, quæ tantum secundum magis & minus videntur discriminari, ita vt mollitio sit liquationis principium. Cuncta enim, quæ liquantur, prius mollescunt, & multa postquam fuerint emollita, si diutius calefiant, liquescunt, non tamen omnia. Ebur enim, vngues & cornua possunt emolliri, non liquari.

Mollitionē fieri duobus modis. Fit autem mollitio duobus modis, vel solo calore ignis, solis, aut animalis, vel rei cuiusdam putrescentis, vel affuso humore, vt cum cæra emollitur in aqua calente; aut cum massa quædam medicamentosa durior in aliquo syrupo aut succo idoneo malaxatur, vt mollescat, & tactui cedat. Arbiter enim duri corporis & mollis tactus est, ait Galenus, *cap. vlt lib. 3. de differ. puls.*

Vniones, conchæ, & ouorum putamina, aceto destillato macerata adeo mollescunt, vt ad lib.tum tractentur, & ducantur. Ebur quoque [illegible]o creditur emolliri, atque etiam, dum sex horas cum radice mandragoræ percoquitur.

Cornua mollescunt igne rarefacta, aut aqua diutius cocta, vel sub fimo per septem dies sepulta. Et corallia succo berberum, & margaritæ succo limonum, & lapides mulri ceteris liquoribus, vt decet, apparatis creduntur emolliri.

Duratio. Porro cum dura sint, ait Galenus, *cap. 1. lib. 4. de dignos. puls.* quibus caro nostra cedit, & mollia, quæ carni, durationis & mollitionis, vt oppositorum, eadem erit ratio doctrinæ. Locum autem habet in pharmacia duratio, in medicamentis compositis, quæ ad conseruationem & vsum, plus, minus sicca, solidaque debent esse, cuiusmodi sunt, electuaria, conseruæ siccæ, emplastra, pilulæ, trochisci, & mixtarum genera.

Quot modis medicamenta indurentur. Indurantur vero medicamenta frigore, calore, & rerum siccarum admistione. Frigore, quando, quæ liquata sunt, aut tantum emollita, ab igne remouentur, & aeri exposita refrigerantur & coalescunt. Calore, dum ad iustam consistentiam medicamenta coquuntur, & pars humidior absumitur; tunc enim ficciora reddita indurantur. Admixtione quoque rerum siccarum medicamenta durescunt, siue vt diutius asseruentur, siue vt consistentia facilius & felicius exhibeantur.

Cap. XX.

De siccatione.

QVÆ in hyemem sunt asseruanda simplicia, vel ad nos è peregrinis regionibus aduehenda, priusquam in arculis, aut pyxidibus & sacculis reponantur, debent accura-

accurate ficcari. Extremè ofa enim illorum humiditas coacta, nec difflata cito corrumpitur, perit q; tunc falutaris cuiuslibet medicamenti qualitas.

Quare medicamenta ficcentur. Neque vero conferuationis gratia tãtum medicamenta ficcantur, fed fæpe vt puluerentur, vel vt viribus polleant infignioribus. Quicquid vero humidius eft, & aridum expetitur, idipfum vel igne, vel fole ficcãdum, vel in vmbra relinquendum perflatili, pluuiæ & pulueris experte, donec tabefcat, illiusq; fuperflua humiditas penitus diffipetur.

Ignis calore ficcantur ad puluerationem, quæ in fornace, vel clibano vruntur, vel in carbonibus accenfis, vt offa, vngues, cornua, conchæ; vel in olla fictili, vt pili animalium; & quæ fartagini calidæ imponuntur, vel catino, aut calatho excepta, fupra aut intra furnum, à quo panis de nouo extractus eft, reconduntur. Sic enim pruna, pyta, cerafa folent deficcari, fructusq; alii humidiores.

Quæ in sole melius ficcentur. Solis calore ficcantur æftate & autumno potiffimum folia & flores, quorum color in his aridis expetitur, vt etiam femina, quæ collecta ante perfectam maturitatem, vel cœlo pluuiofo, vel neceffitas rei cogit aliquando, vix nifi fole aut igne poffunt exacte ficcari.

Radices quoque craffiores & magis fucculentæ, nifi minutius diuidantur, melius in loco foli expofito, vel aeri perflatili & aquilonio, quam in vmbra ventis non agitata ficcantur, eftq; multorum minus idonea deficcatio, nifi præcefferit infolatio.

Paruæ tamen radices in vmbra facile arefcunt, vt aliæ maiores, quæ per fruftula, ac taleolas incifæ & transfixæ filo, vmbrofo aeri, ac ventofo & minime pluuiali exponuntur. Facilius vero folia, quæ manipulis ligata, in folio penfa, partim aeri externo, partim calori ignis fere iugis officinarum exponuntur: Omnium faciliime flores: Papyro enim aut catino excepti & fubinde verfati cito ficcefcunt.

Quomodo cortices & flores ficcandi. Exficcata vero folia facculis cannabinis, aut papyraceis reponuntur, radices, flores & femina, vafis vitratis aut ligneis.

Flores nenupharis quia craffiores & humidiores funt, filo transfiguntur, vt fic aeri expofiti, commodius arefcant. Eodem modo & cortices arantiorum, limonum, granatorum, & lignofæ radices in officinis folent deficcari.

Pulmones vulpium in vino loti ficcantur in clibano parum calido, priapi ceruorum in aere libero, inteftina lupi in vmbra, ficus & paffulæ in folatu, vt & confectiones folidæ, quæ poft condituram in facharo, fiue fyrupis debent afferuari.

Cap. XXI.

De expreßione.

VT purior tenuiorque medicamentorum fubftantia feparetur à terreftri & craffiore, valido fæpe compreffu opus eft, quem cum folæ manus exequi minime valeant, prælum quoddam fiue torcular à Mefueo eft inuentum, quo medicamenta facculo excepta, aut panno forti, vt cannabino, aut fetaceo inuoluta, tam valide comprimuntur, vt tenuis fubftantia tota exilire cogatur, remanente craffiore & magis compacta.

Sic in torculari ab vuis attritis vinum expreffum in dolia aut cupas delabitur. Sic pomorum educitur fuccus ad pomacei aut Syrupi regis Saboris confectionem. Eodemque modo feplafiarii plantæ frumentaceæ nondum adolefcentis fuccum extrahunt, ad condimentum illud cum pauco aceto pane toſto, & fpeciebus aliquot parandum, quod intinctum viridem nominant. Quibufdam Græcis οἶνος βοτανώδης, vinum ex herbis vocatur. *Pomaceum qui fiat. Intinctus viridis. Vinum ex herbis.*

Pleraque tela excipiuntur, dein manibus premendo contorta, fufficienter exprimuntur, vt fuccus agreftæ, portulacæ & plantaginis, pro aqua aluminofa, additis ouorum albuminibus & alumine. *Aqua aluminosa quibus conftet.*

Simili modo fit expreffio rhabarbari, vel agarici, aliorumque medicamentorum in decocto, aut aqua conuenienti infuforum, vt ex his, quod profuturum eft, habeatur, eiiciatur, quod noxium.

Acacia. Acacia ex ſucco ſeminis ſpinæ Ægyptiæ exprimitur, qui ſiccatus in vmbra, niger, ſi ex maturo ſemine, ſubruſus, ſi ex viridi eliciatur, apparet.

Expreſſio igitur fit aliquando ſucci tantum ſimplicis alicuius medicamẽti, nonnũquam eiuſdem in decoctione vel aqua macerati, vt cum exprimitur infuſio oleorum, & decoctio ſyruporum & apozematum. Mel Anacardinum exprimitur ex Anacardiis exiguis ac recentibus diutius coctis. Ex his enim ſic tabefactis, liquor aliquis enatat fere mucaginoſus, quem mel Anacardinum appellant. *Mel Anacardinum qui fiat.* Quod vt probe fiat ſecundum Arnaldum de Villa noua, *cap. de memor. defect.* debent Anacardi teri, & diebus ſeptem in aceto macerari; octauo coqui lento igne ad duarum partium diſſipationem. Colatura autem cum melle cocta à multis perhibetur mel Anacardinum.

Quomodo ſucci diu ſine putredine ſeruandi. Vt expreſſi ſucci diutiſſime ſeruentur abſque putredine, ſal admiſcetur, vel reponuntur in vaſe oris anguſti, ſuperfuſo oleo ſufficienti, vt digiti craſſitudine.

Infuſa medicamenta & ſucci nunc leui, nunc forti expreſſione extrahuntur. Olea vero ſimplicia, vix niſi validiſſimo compreſſu extrahi queunt, ſiue cum, ſiue ſine igne. Vtroq; enim modo educitur amygdalinum. & quod ex nucibus, piſtaciis & fructibus multum oleoſis elicitur.

CAP. XXII.

De extractione.

OMNIS expreſſio quædam extractio eſt, ſed non contra: Nam multa extrahuntur ſine expreſſione, vt ſucci & reſinæ ex plantis inciſis vel percuſſis; Sic enim euphorbium ex Lybica arbore conto vulnerata extrahitur, *Euphorbiũ, unde & quomodo colligatur.* nam ſuccus è plaga confeſtim ſtillat in pelles ouinas arbori circumligatas; Tanta ſiquidem eius eſt acrimonia, vt guſtum & olfactum moleſtiſſime feriat, & ardorem ori naribuſque maximum excitet. Propterea ruſtici quidam vocantur ad huius ſucci collectionem, qui ſpe mercedis allecti corticem arboris feriunt è longinquo, vt minus ab acerrimo euphorbii feruore lædãtur; nunquam tamen tuti ac illæſi diſcedunt.

Elaterium quomodo parandum. Ex fructu cucumeris agreſtis elaterium extrahitur conſilio Dioſcoridis, [*cap 148 lib.* 4.] hoc modo: Decerpti cucumeres, qui tacti protinus exiliunt, ſeruantur vna nocte. Poſtridie impoſito ſupra craterem aut peluim rariore cribro, vtriſque manibus præhenſi, ſigillatim ſupino cultro, ſurſum verſus aciem habente finduntur, atque per cribrum humor in vas ſubiectum exprimitur, & quod carnoſum cribro hæſit, vt facilius exudet, eliditur. Humor in pelui agitatur, dein reſidere ſinitur. Tum linteo opertus ſoli exponitur: cum ſteterit, ſupernatans aqua identidem effunditur, qua partim effuſa, partim exhauſta, quod remanet ſedimẽtum in mortario teritur, & cogitur in paſtillos.

Succi. Ex plantis integris, vel earum partibus, extrahuntur non modo ſucci, vt hypociſtis ex germinibus adnatis ciſti radicibus; ſuccus glycyrrhizæ & laſerpitii ſeu Cyreniacus; ſed alii quoque varii liquores, ex inciſis arborum, & fructicum cortice, & ſtipitibus, vt gummi, reſinæ, lacrymæ.

Gummi. In gummi cratu numerantur ammoniacum, ſagapenum, opoponax, galbanum, bdellium, myrrha, ſtyrax, thus, & alia multa, quæ pro varia cuiuſque natura facilius, aut difficilius extrahuntur. Nonnulla ſine arboris vulnere, dehiſcente per calores æſtiuos cortice, ſponte defluunt.

Reſina. Reſinæ extrahuntur facilius, quia magis fluxiles, & fere ſine manuum auxilio deciduæ, vt quæ ex Terebintho lacrymatur, quæ reſinis omnibus antecellit, ait Dioſcorides *cap. 67. lib.* 1. Proxima lentiſcina, dein, quæ è pinu & abiete extrahitur.

Lacryma. Inter lacrymas multa locum habent, vt aqua è vite reſecta defluens, lac tithymalorum omnium, & papauerum ſuccus ille craſſior, qui dum plene coaluit, opium nominatur.

Sauciatur ergo in plantis multis tantum cortex, inde ſtillat *δάκρυον*, hoc eſt, lacryma in pel-

in peluim aut aliud vas appensum. In multis radix vulneratur, vel secatur omnino: interdum & rami. Ita Balsamum extrahitur cortice fruticis præciso, cultello quodam eburneo. Ferrum enim sine magno sui dispendio tolerare minime potest.

Fit adhuc oleorum extractio, sed modo multifariam artificioso. Vel enim extrahuntur destillatione, quæ fit per ascensum, vel descensum, de qua plenæ sunt Chymicorum farragines; vel expressione; vel infusione: de quibus iam supra locuti sumus, fusiusque loquemur in pharmaceutica officina.

CAP. XXIII.

De extractis Chymicorum.

NON paruum est discrimen inter extractionem Pharmacopœorum & Chymicorum: Illi enim liquorem tantum quendam, vel lacrymam, resinam, & gummi, vel quid simile ac fluidum extrahunt, secernuntque à substantia crassiore ac solidiore: Hi vero non modo corpus illud crassum deserunt, sed & tenuiorem substantiam exhalant, relicta eius portione crassiuscula ac paucula, cui, vt subiecto, virtus vnita adhærescit. Vnde extractum quasi essentiam à corpore separatam appellant.

Eiusmodi enim extractum parua mole vires habet eximias, illiusque dragma non minoris est efficaciæ, quam vncia medicamenti tota cum sua substantia crassiore exhibita.

Solent vero his extracta dari, quorum nauseat ventriculus super pharmacopœorũ medicinis, & quibus maxima est rei familiaris vbertas. Extractum enim rhei aut vnionum pauperi præscribere, vitam illi eripere est.

Extractum quomodo parandum. Fiunt autem extracta ex medicamentis tam simplicibus, quam compositis sæpius hoc modo. Immergitur medicamentum minutim incisum, vel si fuerit massa catapotiorum aut electuarii, dissoluitur in aqua vitæ optima, vel alio liquore idoneo, ita vt ad duos digitos emineat, in vase bene obturato; tum relinquitur duos aut tres dies in loco calido; dein valida fit expressio; quæ postea in balneo Mariæ ponitur, vt separetur aqua vitæ à facultate medicamenti, quod exigua quantitate crassiusculum remanet in fundo vasis; Tuncque colligitur, & reponitur in vase vitreo, aut fictili, sed vitrato.

Cum validius extractũ quis parare voluerit, in priore expressione aliud eiusdem generis medicamentum macerabit, & post diutinam ac perfectam infusionem exprimet, vt ante. Idque ter, aut quater, si extractum potentius expetierit; randemque facta expressione vltima, vel ignis calore blando, vel balneo Mariæ segregabit aquã vitæ; vel insolatu dissipabit, solo remanente extracto, quod exiguo corpore viribus est eximium.

Rhabarbarum & alia medicamenta pretii maioris, post primam macerationem & expressionem abiicienda non sunt, vt vulgaria, sed bis, aut ter, vel etiam quater, in alia aqua vitæ infundenda, donec colorem & saporem prorsus amiserint, & quicquid illis inerit virtutis, in aquis ipsis reliquerint: tunc enim fieri debet vltima expressio, quæ aliis miscetur, à quibus omnibus aqua vitæ separatur, per balneum Mariæ, quousq; subsidentia, seu extractum relinquatur.

Non vero semper extracta fiunt per aquã vitæ, sed multoties per herbarum decocta, aquas stillatitias, & aliquando per aquam pluuiam vel fontanam. Massæ enim pilularum nonnunquam macerantur in aqua pluuia per octiduum, adhibitis, si videtur idoneum, succis buglossi, vel betonicæ, vel alterius pro exigentia rei. Postea igni lentissimo coquuntur, filtrantur, & coagulantur. *Extractum pilularum.*

Hoc modo rhei optimi minutim concisi libra vna maceratur per diem integrum, in libris duabus succorum depuratorum borraginis & fumariæ; deinde igne lentissimo coquitur, donec succi absumantur: tunc fit expressio fortis, quæ denuo igne coquitur lento in diplomate ad mellis crassitudinem. Sunt qui sacchari duas vncias adiiciunt, *Extractum rhei.*

ciunt, sed augetur moles, & hebescit extracti facultas.

Multis aliis modis extracta parantur, quos pluribus persequi nostri nunc non est instituti, quandoquidem Pharmacopœi instituendi methodum, non Chymici meditamur.

Cap. XXIV.

De cribratione.

VT agricola paleas & acus à tritico excutit vanno, sic ab optimis marcida secernit semina cribro, ipsique potius, quam Pharmacopœo, cribrario competit, sed vterque illo vtitur instrumento ad farinam à furfure secernendam, quod ramisium vulgus nominat, nonnulli incerniculum, & aliquando setaceum, quod ex seta equina concinnetur, interdum ex tela cannabina, & aliquando ex sericea. Cribrum vero fit ex pergamena multis foraminibus rotundis aut longis peruia, per quæ lolium & semina minutula facile descendunt, remanentibus succulentis, ac melioribus. Vsurpatur itaque cribratio pro eo medicamentorum apparatu, qui cribro, aut incerniculo peragitur.

Cribrationis vsus. Est autem multiplex huius præparationis vsus; per eam enim flos seminum molitorum, seu farina à furfure separatur: Radices coctæ à corticibus mundantur, & fructus ab acinis repurgantur.

Pulpa quoque fistularis cannæ cribro equina tela concinnata transmittitur, vt medulla sic à siliquis confractis & seminibus perpurgata sola extrahatur.

Eodem modo & Tamarindi & dactyli macerati aceto vel alio liquore per setaceum traiici solent ad definitos vsus.

Semina multa coquuntur ad crepaturam, vt radices & folia ad putrilaginem, deinde transmittuntur per setaceum crinibus equinis concinnatum ad cataplasmatum, vel aliorum diuersæ formæ remediorum confectionem.

Pulueres cardiaci, vt etiam alii, qui medicamentorum compositiones ingrediuntur, tamisio sunt tenuissimo cernendi, & maxime qui obstructionibus liberandis, vrinæ & mensibus mouendis dicantur. Quo enim tenuiores sunt, eo citius ad partes attingendas deferuntur.

In quibusdam pulueribus cernendis tamisia setacea exquiruntur, in aliis multitia, vel quæ ex linteo fiunt tenui & raro.

In summa cribratio fit ad mixtionē commodiorem rerum pulueratarum, vel certe iam mole minimarum, & ad tenuioris portionis sæpe melioris, à crassiore sæpe deteriore, separationem.

Varius cribrandi modus. Vt autem varia sunt, quæ cribrationi inseruiunt instrumenta, sic varius cribrādi modus, nam proprie Cerealia, vt & legumina cribro excepta suspenso, manu agitantur, & hac, illac versando semina, quæ mala sunt, ablegantur, retinentur quæ bona.

Pulueres cardiaci quomodo cribrandi. Eodem modo cardiaci pulueres cernuntur, cribro inter manus versato, nec violenter succussato, vt tantum pulueris pars tenuior transmittatur, relicto crassiore.

Nonnulla vero vt optime trāsmittantur, debet incerniculum numeroso percussu in abacum aut aliud corpus solidum succussari, ne partes crassiusculæ cribro impingantur. Proinde terenda fere sunt omnia, antequam cribro voluuntur. Et quę cribrum vix permearunt ob crassitudinem, denuo terenda, donec ob tenuitatem tota transmittantur.

Cap. XXV.

De colatione & filtratione.

QVA ratione medicamenta sicca cribrantur, eadem colantur humida: Vt enim sordes omnis secernatur, habeaturque purus humor ac syncerus, colo transmittitur, vel denso, aut raro, vel textura mediocri, pro rei exigentia & commodiore vsu. Ideoque pharmaciæ proceres iubent in officinis multa cola asseruari rara, aut densiora: eaq; vel lanea, vel linea, aut cānabina, vel setacea, & sępe detrita. Sępius tamē noua, vt ra-

vt validiori compressu totus succus colandæ rei absque telæ crepatura traiiciatur.

Ad crassorum & viscidorum colaturam quid requiratur.

Vt recte colentur crassa & viscida, tria expostulant, vt ampliore humore diluantur, vt colo traiiciantur rariore ac nouo, & diutius calefiant ante colaturam. Sic enim illorum densitate magis rarefacta facilius transmeant. Myua seu gelatina carnium & fructuum, sic prius calefacta colatur. Et mellis genus omne, & manna per os ex liquore quodam sumenda, vt res quædam extranea ac sordida, si quæ sit admixta, per colaturam separetur.

Quæ tenuia sunt, vt succus herbarum, limonum & multorum fructuum, tepida colari solent, & sæpe frigida; Sic namque terrestrior pars ac crassior remanet, traiecta puriore ac magis syncera, veluti defecata. Lac tamen colatur frigidum, nec non aqua turbida; vt ab illo pili, si qui sint allapsi, ab hac vero vt consputcamenta secernantur. Sæpe tamen per residentiam ab aqua id omne separatur, à quo turbida reddita est, vt in cisternis videri potest.

Vinum quoque Hippocraticum ter aut pluries colatur frigidum per manicam laneam, oblongam & acuminatam, ad sachari; vini & aromatum, quibus conficitur, mixturam & consistentiam iucundiorem.

Quædam tamen non nisi calidissima percolanda sunt, alia frigida, quædam tepida. Et multa vnica tantum colatura egent, quædam duabus, & nonnulla tribus, donec clarescant.

Apozemata percolantur stamine vulgari extenso; interdum & sacculo laneo, aut lineo: Syrupi vero, qui ob sachari vel mellis admixtionem & longiorem coctionem crassiores sunt, nec tam facile transmeare queunt, linteo raro, dum percolantur, egent.

Simili modo decocta colantur, quibus vnguenta parantur, vt etiam vnguenta ipsa liquefacta, dum quid crassiusculum, quod vim pistilli aut ignis effugerit, secernendum est.

Multorum medicamentorum tenuior portio à crassiore segregatur per aliam colationis speciem, quæ filtratio nuncupatur: *Filtratio.* Quo apparatus modo solent vti, qui lac virginale dictum conficiunt, vel tenuiorem alicuius medicamenti substantiam tantum expostulant. Fasciam enim laneam, duos, aut tres digitos latam & oblongam assumunt, eiusque extremum in vasis fundum, quod medicamentum filtrandum continet, immergent; Alterum vero extra vas ascendens in aliud vas propinquum spectat, ac propendet, in quod humorem, quem à priore vase continenter quasi sugendo trahit, stillatim eructat.

Cap. XXVI.

De spumatione.

Spuma quid.

Despumatio dicitur, cum spuma innatans detrahitur vel cochleari solo, vel penna, si pauca fuerit, vel colatura. Nam cum spuma sit *succus quidam lentus includens flatum*; *generatio* enim *omnis spumæ duarum substantiarum mixtura perficitur*, inquit Galenus *comm. ad aphor. 43. libr. 2. quarum spirituosa vna est, altera humida, proinde varia agitatione mouetur ac dissicitur*; Idcirco spumæ secernendæ ouorum adduntur albumina, quæ suo lentore & viscidirate eam ipsam cogant, ac colligent, vt quando gelatina, syrupi multi & apozemata coquendo despumantur.

Spumæ efficientes causa.

Cum autem motus & calor sint efficientes caussæ spumæ, nihilque crudum & immotum spumescat, despumari tantum debent, quæ agitatione vel coctione spumam edunt.

Vt mel aut sacharum despumetur, numoris æqua portio, & sæpe dupla adiicitur, dein coquendo, spuma cochleari pertuso deraditur, ne simul cum ea ipse humor, in quo fit concoctio, abiiciatur. Quod si hac arte imperfecta videatur despumatio, singulis libris singula ouorum albumina adiunguntur, quæ continuata elixatione simul vt indurantur, spumam colligant, vnde postea spumæ facilis est à liquore secretio, vt quæ per colaturam vna cum albuminibus in

colo seu stamine relinquantur, humore synceto solum transmisso. Si mel valde impurum est, cum triplo humore coquitur ad dimidias, vt optime despumetur. Idem iudicium de cæteris rebus despumandis valde impuris.

Quando mel per se despumandum.

Per se autem mel aliquando despumatur & purgatur, si modo cuiusdam alienæ qualitatis expers sit, vel cum tam longam coctionem sustinere non potest viribus integris, vt ea, quæ cum illo admiscentur: Tunc enim præstaret non despumatum miscere, quam cum miscendis despumare.

Sacharum despumandum tamdiu coquendum est, vt post despumationem admixti liquoris vnciæ duæ aut tres solum, pro sachari libra supersint.

Condiendi fructus dum coquuntur cum sacharo, aut mellis portione, vt nonnulli faciunt, solo cochleari despumantur; vt decocta & succi laneo colatorio. Solent enim traiici per pannum extensum clauis affixum, vt spuma & feces desuper relinquantur.

CAP. XXVII.

De clarificatione.

CLARIFICATIO est sordium crassiorum à medicamentis liquidis expurgatio; sic enim gratiora palato redduntur, & facilius distribuuntur. Clarificantur autem multa per se sola, dum portio magis feculenta subsidet, vt succus pomorum, arantiorum, citriorum, buglossi, acetosæ: Quædam despumatione, alia colatione, nonnulla coctione, additis sæpius albuminibus ouorum; aliquando etiam sine his; vt cum succi plantarum & fructuum coquuntur ad tertiæ partis consumptionem, deinde biduum sinuntur, donec clarescant. Vnde clarificatio modis quinque fieri dicitur, quiete, colatione, despumatione, aceti vel acidæ rei mixtione, & albuminum ouorum cum re clarificanda agitatione, & coctione. Decocta enim & syrupi si acetum recipiant, per se magis ac magis aceti vi purgantur. Ouorum autem

Clarificatio quot modis fiat.

albumina scopulis agitanda sunt, donec tota spumescant, tum syrupis admiscenda vel decoctis, quæ postea recoquuntur. Et vbi coctione perfecta perfecte albuminibus spuma colligata est, artificiose detradenda ac separanda vel traiectione communi, quæ fit per pannum quatuor angulis totidem clauis firmatum; vel colatura magis particulari, quæ fit per manicam Hippocratis. Debet vero ter aut quater iterari colatio, donec syrupus aut decoctum plane claruerit.

Recentiores quasdam potiones forma iulepi conficiunt, quæ cum consistentia valde claræ, Claretæ nuncupantur. Tales vero redduntur modis superius enumeratis.

CAP. XXVIII.

De aromatizatione.

AROMATIZATIO dicitur artificiosus præparationis modus, quo medicamenta magis odorata ac suaueolentia redduntur, ad gratiam palati, cordis, ac facultatis vitalis, & animalis robur & oblectationem. Medicamenta siquidem ventriculum subuertentia, si caryophillis aut cinamomo, aut aliis aromatis condiantur, minus infensa sunt, ac molesta partibus præcipuis, & salubrius humores excrementitios per secessum, aut etiam vomitum, si contigerit, educunt.

Aromatizatio quid.

Licet autem aromata calida sint omnia Galeno, *cap. 15, lib. 2. de aliment.* facultatemque vitalem exhilarent, quædam tamen magis respiciunt cerebrum, vt caryophilli; quædam cor vitæ fontem, vt cinamomum; alia ventriculum, vt nux moschata; alia iecur, vt santali; & quædam vterum, vt moschus, ambra, zibethum; non quod sane his delectetur vterus sub odoris specie; organum etenim non est odoratus, sed afficitur tantum odoribus ratione materiæ tenuissimæ, seu vaporis aerei, quo recreantur spiritus, quibus genitalia turgere omnibus est in confesso.

Quæ aromata hanc vel illam partem corporis magis respiciant.

Multas confectiones aromaticas descripsit Mesue, vt diacinamomum, aromaticum rosa-

rosatum, diamoschum vtrumq;, diambram, electuarium de gemmis, & pleraque alia, quorum felicissimus est vsus ad robur principibus membris conciliandum & conseruandum, putredinem arcendam aut corrigendam, & reficiendos spiritus.

Qui ex morbo conualescunt, aut valde sunt senes, satisque valent opibus ad iacturam virium resarciendam, consilio Medicorum, conditis solent vti paratis ex conseruis, syrupis & pulueribus cardiacis, quorum eximia vis aromatum odori suauissimo maxime tribuitur.

Cur medicamenta aromatizentur.

Similem ob causam syrupi multi aromatizantur confectione Alkermes, aut trochiscis galliæ moschatæ, vel moscho, ambra, zibetho & aliis suaueolentibus inclusis nodulo, ita vasi, quod syrupum aut liquorem continet, alligato, vt circa illius medium suspensus maneat. Sic enim aromatica vis æque distribuitur ad totum humorem, quod etiam norunt Oenopolæ, qui vinum fragrantius & suauius reddunt, suspensis in dolio zinz bere, cinamomo & similibus.

Quibus salaces ad Venerem vtantur.

Qui inter aulicos ditiores sunt, salaciores & magis desidiosi, vt belluarum more potentius ruant in Venerem, ad illiusque ludibria sint vegetiores exercenda, ouis interdum vescuntur sorbilibus, vel frixis cum multo moscho aut zibetho, ita vt naturam destruant magis, quam reficiant.

Multi vero fructus, vt nuces & pyra, ante condituram cinamomo aut caryophillis cōfiguntur: cum vt palato, tum vt cordi gratiora sint & magis amica. Iulepi sæpius aromatizantur aqua rosacea, apozemata cinamomo aut santalo citrino; opiatæ & condita confectionibus aromaticis, pomatæ ambra, vel moscho, vt & alia multa medicamenta styrace, belzoin, caphura.

CAP. XXIX.

De coloratione.

LICET color, docente Galeno *cap. 2. lib. 1. Simpl. cap. 30. lib. de histor. philos.* medicamenti facultatem non ostendat, quia tamen qualitas est corporis visibilis, quæ quod vel obsit, vel prosit magis aut minus expetitur: Vt enim nigredo visui di vires lædit, vt etiam albedo: sic viridis color exhilarat, vt præter experientiam Philosophus scripsit *Probl. 60. sect. 32.* Ex medicamentis tamen nonnulla magis expetuntur alba, quædam rubra, alia nigra, vel alius coloris. Color autem illis acquiritur quatuor potissimum modis, lotione, agitatione, coctione, mixtione. Lotione candida fiunt multa, vt oleum, terebinthina, cera. Quædam etiam agitatione talia euadunt, vt penidia, vnguentum album Rhasis, emplastrum diachylon, & ceratum refrigerans Galeni: Ea enim omnia, quo diutius tractantur & subiguntur, eo magis albescunt, vt pilulæ albæ, Bechicæ confectiones, & saccharata omnia: Motus siquidem seu agitatio colorem expetitum medicamentis conciliat. Hoc non tantum in enumeratis cernitur, sed manifestissime in vnguento crudo, quod ex lithargyro, oleo & aceto paratur: Hæc enim tamdiu in mortario agitantur, donec formam vnguenti albescentis acquirant. Coctione adhuc medicamenta magis colorata fiunt, aut albiora, aut nigriora, prout concoctio validior ac diuturnior, vel imbecillior erit. Sic emplastrum ex cerussa cruda paratum candidum est, ex eadem vsta rubrum, & ceratum, quod æruginem crudam recipit, viride est, quod vstam, album ac melinum. Denique pro rerum admixtarum vario colore, varius est medicamentorum color. Quæ enim recipiunt crocum, flauescunt; quæ cinnabarim, rubent; quæ cerussam, albescunt; quæ cassiæ medullam, nigrescunt.

Coloratio quot modis acquiratur.

Vnguentum crudum ex quibus constet.

CAP. XXX.

De conditura, salitura, & fartura.

VT salitura & fartura potius ad popinam quam Pharmacopolium spectare videntur, sic conditura ad artem aromatariam. Medicamenta tamen iisdem interdum egent: nam salitura plurimum facit ad conseruationem, fartura ad saporis gratiam, conditura ad vtrumque. Condiuntur enim non tantum fructus, aut flores: sed & cauliculi,

liculi, cortices, & radices tenellæ, tum vt diutius asseruentur, tum vt iucundius edantur. Sic radix zinziberis tenellæ, siliquæ cassiæ fistularis, quæ non multum adoleuerunt, nuces moschatæ, myrobalani, & alii fructus exotici recentes condiuntur, vt felicius ad nos sine magna virium iactura è longinquis regionibus aduehantur. Nostrates fructus dulces subacidis aut alius saporis iucundi palato, statim atque selecti fuerunt, & à cortice nudati, si sit opus (multi enim non decorticantur, vt ribes, berberis, agresta) cum sacharo, aut melle vel vtroque coquuntur. Amari vel acidissimi & acres tamdiu in aqua macerantur, donec vehementem qualitatem deposuerint.

Solent vero potissimum Pharmacopœi condituras, vt vocant, humidas parare, sicut dum cum sacharo & aqua, vel cum syrupo fructus aut radices tamdiu concoquunt, vt humiditatem omnem aqueam amittant, & cum syrupo perfecte cocto condi ti ac recondi ti asseruentur.

Aromatarii vero non solum condituras eiusmodi conficiunt, sed etiam siccas, vt loquuntur, quæ fiunt ex fructibus vel sacharo extrinsecus incrustatis, vt tragetæ omnes species, vel intrinsecus coquendo sacharatis & postea insolatu exsiccatis. Fructus vero multi vel sale condiuntur solo, vt cappares, vel addito aceto, vt cucumeres in frustula secti, vt portulaca, lactucæ, & multa olera, vt sine putredine ad hyemem vsque possint asseruari. Sal enim miram vim habet desiccandi & conseruandi: vnde carnes & pisces saliti in plures non tantum menses, sed annos, sine corruptela reconduntur. Ob eam rationem animaā philosophis quibusdam dicta est sal corporis, quia quamdiu in ipso remanet, tamdiu ab omni putredine vindicat ac tuetur. Confert etiam vt medicamenta qualitatem aliam, præter peculiarem nanciscantur, propterea carnes viperinæ & multorum animalium partes inspergunturi sale marino, aut fossili, (sunt enim omnes eiusdem facultatis Galeno) coque pauco, si saporis vel copiosiore; si conditura gratia adhibeatur.

Salitura.

Epicureis anima pro sale.

Quæ autem alimenta medicamentosa desiderantur, si cauitatem habeant manifestam, fructibus aut herbis farciuntur, aut radicibus, quibus etiam sæpe configuntur. Nunc multa animalia farciuntur ante assationem vel elixationem, vt palato magis arrideant, & aliquando vt sanitati reficiendæ aut conseruandæ magis conueniant, vt cum polypodium, cappares, passulæ, hordeum, vel aliæ plantarum partes ventre exenterati caponis vel anseris includuntur. Gallinaceus annosus hordeo solet farciri, vt simul cum facultate aluum subducendi, qua pollet ex Galeno & Oribasio, detergeat & nutriat. Cucufæ sæpe farciuntur è cephalicis pulueribus, exceptis bombace, sindone duplici intersuto, vel vt vulgus loquitur, interbastato. Simili modo paratur topicum remedium forma scuti, quod regioni stomachi adhibetur. Excipit vero pulueres roborantes & stomachicos, quales præscribi solent in ventriculi debilitate. Propria tamen fartura dicitur, per quam exenterata animalia, vel excauati fructus medicamentosis rebus, vel alimentosis, & aliquando aromaticis tantum ad iucunditatem farciuntur.

Fartura.

Cap. XXXI.

De destillatione.

Destillatio est *humoris aquei vel oleosi ex re quapiam vi caloris eductio.* Fit autem ea vel per ascensum, vel per descensum, idque calore humido aut sicco. Humido calore destillationes fiunt in balneo Mariæ, & in vapore aquæ calentis. Balneum Mariæ, aut maris, vt aiunt nonnulli, dicitur vas quoddam cupreum aut æneum, aquam calidam continens, in quod vas aliud immittitur, quod materiam destillandam contineat. Cucurbita seu boccia vocari solet, cui aliud vas rostratum superimponitur, quod vulgus alembicum seu capitellum nominat, deinde glutine ex farina

Destillatio quid.

Balneum Mariæ.

Cucurbita.

rina & ouorum albuminibus facto, simul arctissime compinguntur.

Balneum roris. Destillatio in vapore aquæ calentis fit quoque in vase duplici, vnum materiam destillandam continet, & in alterum vas oblongum cupreum aut æneum immittitur aqua semiplenum, ita vt relinquatur sufficiens spatium inter cucurbitam & aquam bullientem, cuius solo vapore sursum elato, destillanda materia incalescat, & ad capitellum rostratum vapores extollat.

Variæ sunt formæ balnei. Variæ vtriusque balnei formæ describi solent; quisque enim pro arbitrio aliquid mutat, innouat, addit, aut detrahit, potius ad vasorum elegantiam, quam destillationis facilitatem. In omnibus autem ignis, qui causa est efficiens destillationis, tam conuenienti loco est astruendus, vt negotio facili materiam in boccia contentam calefaciat.

Ignis in destillatione qualis. Debet vero ignis luculentus esse, non fumidus, aut fœtidus, vt qui ex ligno putri aut carbonibus indebite extinctis paratur; atque ita regendus, vt nec valentior sit, & materiam adurat; nec ita paruus, vt ante perfectum opus extinguatur. Antequam aqua feruendo deficiat; alia substituatur calida, aut saltem tepida, atque eo feruoris gradu calefacienda, quem materiæ postulat conditio. Quædam enim vapore tantum benigno, alia validiore, nonnulla aqua feruente commodius destillantur.

Plantarum destillatio. Plantæ recentes integræ, vel earum partes infiusta sectæ in humido balneo conuenientissime destillatur. Siccæ si fuerint, humore quodam idoneo madere debent ante destillationem. Sic enim aquæ destillatæ plantarum vires & qualitates melius retinent; sed quia sunt magis excrementosæ, non ita possunt seruari. Aquæ tamen multæ sapores plantarum non retinent, quod substantiæ terrenæ ita inhæreant, vt colore etiam vehementissimo non ascendant.

Balneum autem humidum aquis destillandis, siccum vero (si modo balneum dici debeat, vt multis placuisse video) & aquis & oleis educendis aptissime conuenit. Proprie quidem dicitur siccum, quod cucurbitæ non supponatur aqua, sed solus ignis, interpositis aliquando cineribus aut arena vel limatura ferri aut chalybis. Quod vt commode fiat, ea industria fornax astrui debet, quæ ima sui parte ostium apertum habeat, per quod cineres eximantur, qui à prunis accensis craticulæ transuersæ superpositis deciderint. Super cratem aliud patebit ostium, per quod carbones immittentur, dein super ostii concamerationem, trabeculæ ferreæ transuersim inserentur. *Balneum siccum. Fornacis structura.* Tum desuper lebes æneus, aut figulinus, vel ferreus collocabitur, in quem cucurbita imponetur, sepelieturque adiectis arena aut cineribus. Tandem capitellum rostratum superponetur. In fornacis parte summa, quædam ventilia seu foramina constituentur, per quæ fumus exilire queat.

Alembicus. Frequens nunc est vsus instrumenti cuiusdam cuprei, quod alembicum vocant, in cuius camera inferiore trabeculæ ferreæ, quæ prunas ardentes sustinent, continentur, in media boccia, in suprema capitellum rostratum acconiforme, & aliquando rotundum cum refrigeratorio instar aheni efformato, vt copiosam aquæ quantitatem continere valeat, quæ dum validius incaluit, per epistomium in eius parte decliui situm, effunditur, vt noua & frigida denuo affundatur.

In multis alembicis rostrum prominet longissimum, rectumque, & sæpe instar serpentis, à quo subinde nominatur, flexuosum, vt per dolium frigida plenum traiiciatur, & aqua prolectata magis concrescat & contemperetur.

Retorta vesica. Inseruit quoque destillationi, quæ fit per arenam, aut cineres boccia quædam vitrea, incurua, retorta, dicta vt etiam alia recta, quæ à vesica nomen habet, figura ouali, vitrea aut cuprea intus stanno obducta, quæ his inseruit destillandis, quæ facili negotio in altum subleuantur, vt radices, semina, folia, flores, & aromata. Quæ vero difficilius attolluntur, vt pinguedines, resinæ, lacrymæ,

gummi, resotta, vitrea, densissima, aptius sublimantur.

Varia destillandi formæ.

Sunt vero tam variæ destillandi formæ, tamque varia destillandi instrumenta, & in strumentorum materiæ, vt vix possint certis legibus coerceri. Vetus tamen hæc inualuit consuetudo, vt vulgus Pharmacopœorum plantas recentes multaque alia medicamenta destillet alembicis plumbeis intus stannatis, quæ non tantum adferunt nocumenti, vt plerique reformidant. Vitrea tamen & figulina meliora sunt, sed quæ facile franguntur, fracta eiiciuntur inutilia. Quæ autem caloris vehementiam non sustinent, melius in balneo Mariæ destillantur, dein in cineribus, in quibus, vt in balneo, calor mitis ac temperatus asseruari potest ac foueri. In arena & limatura ferri non item. Hæc enim vix, nisi calore acerrimo incalescunt, vnde oleis destillatione prolectandis commodissime vsurpantur. Debent vero aquæ destillatæ dies aliquot insolari in vasis charta foraminulenta obturatis, vt impurior magisque excrementitia portio resoluatur, simulque impressum deleant ignis vestigium, quod aquas destillatas solet comitari.

Quomodo aqua destillata insolanda.

Cap. XXXII.

De destillatione per descensum.

Vtroque calore & humido, & sicco fit destillatio, tam per ascensum, quam per descensum. Per ascensum, quando vi caloris ignis solius, vel aquæ, vel alius corporis interpositi, materiæ in cucurbita latentis portio tenuior sursum ad capitellum aduolat, ibique condensata ad rostrum declinat, & ad lagenam aut vas aliud, recipiens dictum, rostro subditum effluit. Atque vt destillatio per ascensum fit pluribus modis, sic etiam quæ per descensum. Alia enim proprie dicitur fieri per descensum, quando sine exaltatione humor eductus stillat deorsum. Alia per inclinationem, alia per transudationem, alia per lacinias seu filtrationem.

Varij destillationis per descensum modi.

Quæ fit sine calore, vt exprimendo & colando, impropriè destillatio nuncupatur, ad huncque locum minime debet referri.

Destillatio autem per descensum, aliquando fit sine calore, vt cum in aere vapido, vt in cella vinaria sacculus suspenditur impletus myrrha aut tartaro. Hæc enim, vt alia mul[t]a, in vdo loco diu asseruata tabescunt, & succum purum velut exudant, atque in catinum subditum emittunt. Frequentius vero fit cum igne, cuius vi non solum aquæ, sed etiam olea per descensum prolectantur. Sic enim aqua rosarum aut florum quorumlibet optime destillatur. Olla sumitur cuprea, aut ænea, vel figulina, panno tegitur lineo, aut cannabino vndequaque firmiter succincto; rosæ desuper aut alii flores imponuntur, dein patina prunis impleta superponitur floribus, ex quibus calefactis exudabit aqua optima in ollam subiectam. Ignis autem ita regendus, ne flores adurantur, proinde multi prudenter chartam inter vas ignem continens & flores adhibent: Sic enim vim caloris tutius perferunt. Hic vero destillandi modus vt facilis, sic plebeculæ familiarissimus.

Destillationem fieri interdum sine calore.

Quomodo aqua educatur per descensum.

Sunt qui in fimo aut alia re putrente aquas destillant, sed quibus facile carere possit Pharmacopœus, penes quem munditieş omnis esse debet, & selectiorum remediorum præparatio. Magis arridet illa destillatio, quæ fit in calore Solis, hoc modo: Rosis aut aliis floribus impleta matula, ollæ alteri subiectæ probe applicetur, & firmiter coniungatur, dein Soli exponatur splendidissimo: Sic enim illius radiis ollam superiorem verberantibus, aqua stillabit optima in inferiorem.

Destillatio in fimo.

Destillatio in calore Solis.

Oleorum autem per descensum destillatio difficilior est, vixque nisi magno cum apparatu, labore, & tempore perficitur. Est vero Chymicis valde familiaris, qui variis modis olea per descensum prolectant. Ita enim vasa, aliaque instrumenta destillationi inseruientia apparant, vt via non detur sursum ascendendi, sed velut colliquefactus & eductus humor deorsum instar stillicidii exudat. Locum habere solet in his, quæ calor ascensorius destrueret, vel à fortibus spiritib. diffi-

Oleorum destillatio per descensum.

dissiparentur, antequam consistere possent.

Destillatio per transsudationem. Huius autem destillationis varii traduntur modi: Alia enim fit in fornace per transsudationem, per quam humor prolectatus transsudat, & guttatim in excipulum delabitur, igne supra adhibito: Alia quoque fit per transsudationem, sed inhumando, quando scilicet fouea in terra excauatur, in quam demittitur olla, cuius orificio alterius ollæ fundum foraminulentum adaptatur, & optime coniungitur. Orificium vero superius superioris ollæ materiam destillandam continentis operculo commodo tegitur, & firmiter agglutinatur; tum adhibita terra sepelitur vtraque olla vsque ad ventrem superioris, ita, vt commissura lateat: Dein ignis admouetur per gradus, pro destillandæ materiæ conditione & natura. Res enim solidior maiorem postulat calorem, minus solida minorem.

Destillatio per inclinationem. Est vero alia destillatio media inter ascensoriam & descensoriam, quæ fit per inclinationem, in qua scilicet parua fit eleuatio, indeque mox deorsum reflexio. Vocatur quoque destillatio per retortam, quia fit in boccia reflexa, in cuius curuatura spiritus coadunati descendere coguntur in receptaculum inferius locatum, & proboscidi retortæ probe iunctum. Debet vero retorta in fornace, vt decet, extructa decumbere, cuius venter in catino arenario vel cineneo sepeliatur, & cornu per rimam extra propendeat.

Quando retortæ in destillationibus vsurpanda. Porro solent vsurpari retortæ in his, quæ difficillime ascendunt, vt in oleis metallicis & spiritibus mineralium, in quibus educendis, cum ignis sæpius vehementissimus desideretur, cauendum, ne retortæ disrumpantur. Proinde antequam igni adhibeantur, luto, aut argilla, aut alia conueniente materia debent incrustari, maxime vero, si ipsis nitrosa includantur, & sine intermedio cineре aut sabulo igni violentissimo adhibeantur. Sed quia nostri non est instituti, Spagyricorum destillationes recensere, nec illorum matralia, cucurbitas, ampullas, vasa hermetica, circulatoria, sublimatoria, catinos, ollas & fornaces describere, destillationis præcepta non vlterius persequemur: hæc enim multo facilius & citius praxi & manuum actione ediscuntur.

Plures autem non modo destillationes, sed præparationes aliæ à Chymicis traduntur, vt sublimatio, cohobatio, exhalatio, euaporatio, exaltatio, & aliæ multæ, quarum pleni sunt eorum libri. Sublimatio dicitur, quando extractum vasis partem sublimem attingit, ibique subsistit. *Sublimatio* Cohobatio, quando id, quod prolectum est, denuo capiti mortuo redditur. *Cohobatio.* Caput vero mortuum illis est velut exucca fex, & expers qualitatis excrementum: fit tamen interdum materia salis chymici. *Caput mortuum.* Exhalatio est spirituum siccorum per calorem in aera dissipatio. *Exhalatio* Euaporatio humidorum resolutio. *Euaporatio* Exaltatio autem non idem ac sublimatio designat. *Exaltatio.* Est enim artificiosa præparatio, per quam res quodammodo immutatur, vt ad altiorem substantiæ & virtutis dignitatem perducatur; vt cum rude quidpiam crudumve maturatur & perficitur. Huic dicuntur inseruire maturatio & gradatio; maturationi, digestio & aliquando circulatio. Maturatio est exaltatio è rudi crudove ad coctum & magis elaboratum atque perfectum. *Maturatio.* Digestio est maturatio simplex, per quam res inconcoctæ & intractabiles calore digestorio coquuntur, & mitiores tractabilesque redduntur. *Digestio.* Circulatio est liquoris puri per solutionem circularem, ope caloris in vase Hermetis, seu Pelicano, exaltatio. *Circulatio* Gradatio vero proprie ad metalla pertinet. *Gradatio.* Est enim illorum ad bonitatis & perfectionis gradum maiorem exaltatio, qua pondus, & color, & consistentia ad excellentiorem gradum perducuntur. Sed ne longius à proposito digredi videar, Chymicis suas præparationes relinquam. Tractatio enim destillationum eo me impulit, vt hæc obiter attingerem, & velut parergon, ad latus, breuibus lineis depingerem.

FINIS LIBRI SECVNDI.

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER TERTIVS;

De compositione medicamentorum generalium.

CAP. I.

Cur medicamenta componantur.

VT simplex compositio natura prius est, sic medicamẽta simplicia compositis; primumque veteres Medici, referente Plinio, *cap. 2. lib. 26. nat. hist* ad morborum curationem simplicia tantum præscribebant, vt Diocles, Praxagoras, Chrysippus, & Erasistratus. Hippocrates quoque, qui primus artis Medicæ fundamenta stabiliuit, ac leges condidit, omnibus pene affectibus medebatur solis simplicibus medicamentis. Necessitas tamen exercitatos coegit Medicos, inquit Aetius, *cap. 25. tetr. 4. serm. 2.* aliquando noua conquirere remedia, & ex simplicibus quædam componere, cum scilicet simplicia vbique mederi non possunt. Nam si solis simplicibus, ait Galenus, *cap. 5. lib. 1 comp. med. general.* vniuersos præter naturam affectus curare liceret, nullus vtique compositi vnquam vsus foret. At nullum datur tale simplex, quod præstare id valeat: quare compositionis medicamentorum necessarius est vsus; maxime vero in morbis, qui contrarias simul medicamenti facultates desiderant, quæ in his, quæ suapte natura proueniunt, non inueniuntur.

Multæ autem sunt compositionis medicamentorum causæ [*Serapio cap. 1. lib. 7.*] Prima, quando morbo profligando deest aliquod simplex medicamentum omnino contrarium: tunc enim aliquod compositum vsurpatur, quod simplicis suppleat defectum; vt cum ad vlcus moderate detergendum, miscemus duo simplicia medicamenta: vnum, quod potenter; alterum, quod negligenter id præstat, ex quorum concursu ac commistione vnum nasc tur moderate detersorium. Secũda compositionis causa est, vt violẽtia medicamẽti obtũdatur, vel vt eius ignauia excitetur. Violẽta eius quali-

Multas esse causas compositionum medicamẽtorum.

1.

2.

qualitas hebescit admixtione benignioris, aut oppositi, vt cum actibus lenientia permiscentur, amaris dulcia, impense calidis
3. refrigerantia, malignis cardiaca. Tertia ratio deprompta est ab affectuum curandorum varietate. Quot enim sunt affectæ partes & humores noxii, tot medicamenta his analoga & destinata debent præscribi. Cerebro siquidem & pulmonibus, aut aliis partibus male affectis, id dari medicamentum debet, quod singulis prospiciat, & à
4. causa morbifica liberet. Situs quoque & dignitas partium affectarum compositionem necessariam demonstrant; nam pars quælibet non solum roboranda, quæ principatum obtinet; vt cerebrum cephalicis, cor cardiacis, vt iubet Galenus *cap. 1. libr. 1. comp. med. gener.* sed etiam sæpe alteranda, & ab humore peccante vindicãda, quod vno atque simplici medicamento fieri minime potest. Pars insuper longe à remediis dissita, ostendit sæpe attenuantia permisceri debere, vt facilius qualitas medicamenti ad partem deferatur, vt ostendit Galenus *libr. 2. de comp. med. per genera.*

5. Sunt aliæ quædam compositionis causæ minus necessariæ, vt cum ad gratiam palati, vel cordis medicamenta dulcorantur sacharo, aut melle; vel condiuntur cinamomo, aut aliis aromatis; vel diluuntur in decoctis idoneis, vel in forma boli, aut electuarii solidi componuntur. Ad odorem enim, saporem, colorem, & iucunditatem medicamentorũ, atque ad eorundem conseruationem in futuros vsus, multa sæpe adiunguntur, permiscentur, & simul vniuntur.

CAP. II.

De syrupis in genere.

CVM plantæ multæ non semper nobis sint ad manum, sed earum vel folia aruerunt, vel radices in terra latent hyeme, vel earum vis post flores & folia amissa perit, nec dum vrgente necessitate expetuntur, possunt inueniri; ex his ad futuros vsus aut succi extrahuntur, aut decocta parantur, mellis, aut sachari, aut vtriusque simul quantitate sufficienti condita, vt possint in tempus longissimum, viribus integris manentibus, asseruari, præcedente multa concoctione, vt syrupi consistentiam acquirant. Est autem syrupus *medicamẽtum quoddam liquidum, ex succis, vel decoctionibus, cum melle aut sacharo, ad saporis gratiam & conseruationem tamdiu coctum, donec iustam consistentiam acquirat*: cuius indicium est, si guttula in marmor effusa non diffluat, sed hæreat, aut digitis excepta, horum abductione in fila ducatur. *Syrupus quid.*

Sunt vero syrupi Arabum inuenta, quos Auicenna *lib. 5. serm. 1. tract. 6.* vocat decoctiones, vel succos inspissatos cum dulcedine, iuxta vocem Arabicam *Scarab*, quę potum quemlibet, modo suauem, vel *Srab*, *Scarab.* quæ vinum dulce vel potius syrupum nostro more paratum, aut potionem medicatam designat: Græci propomata, vel proporismata, & aliquando ἀποχυλίσματα, vocare solent: Sæpius tamen his nominibus veteres Oinomel, aut alias potiones mellitas intellexerunt: nam antiquioribus Græcis vix Syrupi nomen, eiusque parandi modus innotuit.

Contendunt nonnulli probabilius syrupos dici ab ὀπῶς, id est, succis, & σύρω, id est, *Nominis syrupi etymologia.* traho, quasi sint succi extracti: siue quod è Syria primum sint allati; siue ab eo, quod Alexandro Aphrodiseo dicitur σίραιον, defrutum, mustum, sapa, aut dulcis ex vino & melle potio.

Perfecte autem coquuntur syrupi cum melle aut sacharo, ne corrumpantur, totoq; anno sint vsui, habentque propterea consistentiam crassiorem, eamque mediam inter sapam & iulepum, vt apozema inter iulepum & syrupum. Syrupus enim est minus crassus sapa, syrupo iulep, apozema iulepo. Sapæ enim vt & syrupi, quia crassiores diutius & tutius sine corruptione seruãtur, apozemata & iulepia, quia tenuiora minusque cocta, minus: Vix enim integram hebdomadam perdurant, solentque

à Medicis in rem præsentem imperari, vt quoties rei necessitas postularit, ægrotis exhibeantur. De his vero fusius libro sequenti tractabimus: Nunc enim de his agimus, quæ apud Pharmacopolas in longissimum tempus asseruantur ad futuros vsus: ex illis tamen in rem præsentem, vel apozemata conficiuntur, si in plantarum decoctis; vel iulepia, si in aquis stillantiis dissoluantur. Sæpe quoque eclegmatum, opiatarum, & conditorum confecturam ingrediuntur, tum vt gratiam & vim præstantiorem, tum vt consistentiam acquirant scopo proposito conuenientiorem. Per se tamen & impermisti sæpissime præscribuntur: maxime vero qui sensim lambendo, ad expectoratum mouendum debent assumi, vt syrupi omnes bechici, cuiusmodi sunt syrupus de tussilagine, violarus, de glycyrrhiza, capillorum Veneris, de hysopo, aliique quamplurimi, qui propter dulcedinem sputum concoquunt.

Materia syruporum. Fiunt autem syrupi ex decoctione herbarum, radicum, fructuum, seminum, florum, vel earum succis, atque etiam aliis quibusdam, quæ feliciter possunt decoqui. Eliguntur vero decoquenda, quæ intentioni respondeant, seu ad partem quandam roborandam, seu ad humorem quemlibet vitiosum emendandum, vel educendum, vnde syruporum nunc prostat tanta varietas. Componuntur enim ad calefaciendum, refrigerandum, humectandum, siccandum; ad aperiendum, obstruendum, incidendum, incrassandum, & purgandum.

Decoctio vero eorum, ex quibus syrupi parantur, fieri debet in aqua, interdum pluuia, sæpius fontana, aut fluuiatili, eaque optima, qualitatis scilic. omnis expertε. *Aqua optima qua.* Cuius quantitas rerum coquendarum quantitati & duritiei respondeat. Quæ enim duriora sunt, vt radices & ligna, vix nisi tẽpore multo, & aqua multa coquuntur citra adustionem. Proinde quantitas aquæ augenda est, quando simplicia diutius coquenda sunt, vt etiam quando nimis sunt amara.

Decoctum colatum & clarificatum denuo coquitur cum pari quantitate sachari, aliquando mellis, sæpe cum ambobus, & interdum cum sapa & alterutro, vt in Officina patebit.

Cap. III.

De Propomatis.

Propomata quid. MELLE dulcoratos omnes potus, generali significato, veteres Græci [*Aet. c. 30. cent. 3. ser. 1.*] Aetii & Pauli [*Paul. Æg. c. 15. lib. 7. de remed.*] iudicio Propomata nominarunt. Cum enim illis vix sacharum innotuisset, potulenta multa ad gratiam palati mellita reddebant, quæ nunc nos sacharata, vt suauiora efficimus. Quædam tamen non sachari defectu, melle cōdiuntur, tum ad peculiarem saporis conditionem, tum ad qualitatum, quibus pollet, eximiarum consecutionem. Mel enim præter dulcedinem, quam adfert linguæ iucundissimam, tantam vim habet conseruãdi, vt salis loco in multis vsurpetur. Babylonii [*Dionys. Areop.*] enim corpora mortuorum olim in melle sepeliebant: & Appius *Melle qui corpora condiebant.* [*Herod. in Thalia.*] cocus, vt sine sale diu carnes asseruaret, melle contegebat. Multa quoque condita, vt & alia pleraque medicamenta, mel excipiunt, tum vt magis arrideant, palatoque sint gratiora, tum vt securius absque corruptela conseruentur, & vires acquirant insigniores. Vnde Galenus *cap. 177 de simpl. medic.* recte scripsit, mel omnibus antidotis posse tuto commisceri: Est enim dulcissimum [*cap. 11. lib. 1. de alim.*] succumq; gignit tenuissimum; & medicamentis admixtū efficit, vt ea permaneant [*Paul. cap. 14 lib. 7 de remed.*] ac durent. Non tamen omnibus æque salutaris est illius vsus: nam vt [*cap. 8. lib. 2. de fac. nat.*] senibus & frigidis confert, sic acute febricitantibus & iuuenibus præsertim biliosis obest sæpissime, quia in corporibus calidis cito mutatur; & bilescit, & amarescit, atque igni si plusculum admoueatur [*cap. 16. lib. 4 simpl.*]

ama-

amatum efficitur, vt etiam vetustate. Patet enim [*cap. 11. lib. 1. de Antidot.*] Galeni mel quoddam habuit ita amatum, ac si in Ponto natum foret, eo in tractu, vbi ex absynthio mel apes colligunt: idipsum tamen & Atheniense & optimum fuisse dicebat: verum temporis diuturnitate amatum euasisse. Mel autem primus ostendit Aristæus quidam Atheniensis, authore Plinio, *cap. 56. lib. 7.* Et Curetes populi omnium primi, illius vsum docuerunt, licet Bacchus illius perhibeatur author ab Ouidio, dum ait;

Pater Galeni mel amarum habebat.

Mellis primus inuentor.

Liber & inuenti præmia mellis habet.

Porro ex melle multa medicamenta parantur, necnon potiones quædam vel liquidiores, iucundæ Paulo dictæ, vt hydromel aquosum & parum coctum; vel crassiusculæ, & diutius coctæ, vel insolatæ, vt hydromel vinosum vulgo dictum, vt oxymel, & alia pleraque medicamenta, quæ à melle habent nomenclaturam, vt mella medicamentosa ex violis, anacardis, rosis, & similibus.

Quid hydromelitis nomine intelligendum.

Hydromelitis vero nomine multa comprehenduntur, vt mulsa, melicratum, hydromel aquosum & vinosum, simplex & compositum. Nullum tamen est adeo simplex, quin melle constet & aqua, vt nominis indicat notatio, verum sic ad differentiam magis compositi nuncupatur, cuius multæ differentiæ sparsim describuntur à primæ notæ Medicis, *vt à Galeno lib. de Dinamid. & Paulo lib. 7. de re med.*

In hydromelite qua mellis ad aquam proportio.

Varia autem est in hydromelite conficiēdo mellis ad aquam proportio, pro vario Medici scopo, atque sumentis temperatura. Æstatis enim tempore, & iuuenibus aquosissimum præscribitur; hyeme, & senibus, & pituitosis magis vinosum seu melleum. Sic enim placuit maioribus nostris hydromel parum aquosum & perfecte coctum, non improprie nominare. Saporem namque & calorem vini cuiusdam generosi, vt maluatici, referre videtur. Spuium enim potenter mouet, pituitam concoquit, calorem fouet natiuum, & stomachum roborat. Eius genuina descriptio & parandi modus traditur in officina à nobis edita.

Hydromel vinosum.

Melicratū, mulsa, & hydromel, idem.

Et licet vna non sit aquosi melicrati seu mulsæ, aut hydromelitis (hæc enim nomine tantum, non re discrepant) conficiendi norma, vulgaris tamen præparatio, à Mesue *part. 3. distinct. 6.* tradita, est aquæ librarum octo ad vnam mellis, tamdiu solum simul coctorum, donec spuma amplius non emergat, quam opinionem sequitur author luminacis maioris. Multi tamen cuique libræ mellis, aquæ libras decem, & aliquādo duodecim miscent, pro intentionis varietate.

Hydromel rusticorum.

Rustici loturam fauorum colatam æstate decoquunt, optimeq; despumant, dein in vasis amplissimis reponunt, & suspenso in vase pauco fermento nodulo ligato, biduum aut triduum relinquunt; tum magna voluptate ad sitim explendam bibunt. Est enim potus hic dulcoacidus, & illorum palato suauissimus: alii incoquunt mellis libras sex in aquæ fontanæ libris quinquaginta, optimeque despumant: deinde fermenti vnciam vnā cum dimidia vel vncias duas dissoluunt, & in dolia coniiciunt, relicto quodā spatio, vt duorum aut trium digitorum vacuo.

Apomeli.

Apomeli vero parum dilutum est, vitesque vt æquat hydromelitis vinosi, sic mellis ad aquam proportionem habet eandem, eundemque parandi modum, vt *in officina* demonstrauimus.

Oinomel.

Inter potiones mellitas annumeratur Oinomeli, quod fit ex partibus duabus vini veteris, & vna mellis. Interdum etiam ex partibus sex musti & vna mellis secundum Oribasium *cap. 25. lib. 5. collect.* Et quia mel tenuium est partium, atque dulcissimum, medicamenta, quæ illud admittunt, ad crassorum humorum attenuationem, coctionem & expurgationem maxime conducunt.

CAP. IV.

De syrupis mellitis.

QVOD Græcis oxymeli dicitur, & Arabibus Secaniabin, Pharmacopœi sæpe, nec improprie ace-

acetum mulsum nominant. Est enim acetosus syrupus, ex aqua & melle, seu mulsa, & aceto paratus, vnde dulco-acidus gustu percipitur: Saporemq; vt mistum habet & varium, sic quoque vires mistas, tam ratione mellis ad acetum, quam aceti ad seipsum. Acetum enim pugnantibus qualitatibus cōstat, estq; [*Gal lib 1 simpl. & libr. 2 comp. med. loc*] frigidum & calidum, discussorium & repulsorium. Proinde oxymel morbis calidis prodest & frigidis, humores crassos & lentos incidit & attenuat, abstergit, sputum educit, obstructiones aufert, humores frigidos ad expulsionem praeparat, calidos temperat, & sitim extinguit. Mel enim humoribus frigidis reluctatur, acetum illorum lentori, aqua calori: efficitque praeterea, vt mel diutius concoquatur, commodius despumetur, & oxymel eius virtus melius distribuatur, vt recte Mesuei interpres notauit.

Acetum esse calidum & frigidū.

Oxymelitis qualitas.

Non solum autem mel esse debet optimum, dulcissimum nempe & acerrimum, colore pallidum, nec valde crassum, nec dilutum, & quod spumae parum egerat; sed etiam aqua, quae cum sit tam sanis, quam aegrotis commune solatium, vt loquitur Galenus *cap. 27. lib. de renum dignot. & medicat.* omnibusque maxime necessaria purissima, ac optima esse debet. Talis autem indicatur gustu, visu, olfactu: Gustu, si nullam plane qualitatem prae se ferat, sed videatur ab omni qualitate immunis: Visu, si pura, sincera, & exquisite clara: Olfactu, si eorum nihil insit, quae in aquis vitiosis esse olfactus testatur. Acetum quoque optimum sit, est necesse, & album potius, quam rubrum, non stillatitium, nec aquosum; sed acerrimum, quod vim habet ad incidendum & tenuandum potentiorem. Ab aceto siquidem id habet oxymel, vt inter pharmaca numeretur, cum vix in eorum censu sit mulsa, inter vtrumque est Apomeli, à Serapione Acumeli dictum.

Mellis optimi nota.

Aqua bonitas qui dignoscatur.

Acetum quodnam optimum.

Cum autem cuiuslibet aceti non sit eadem virtus, nec singulis hominibus in gustando eadem delectatio, apud omnes mellis ad acetum non est eadem proportio. Sunt enim, qui magis, alii, qui minus mellitum, aut acetatum desiderant. Vnde Serapio censet, debere fieri secundum illum, qui bibit ipsum, vt loquitur. Descriptio tamen à Mesue & Oribasio tradita recipitur, & vbique parata inuenitur.

Fit autem ex aceti vna parte, aquae partibus duabus, & mellis quatuor: omniaq; simul coquuntur ad consistentiam syrupi liquidioris. Licet enim minus perfecte coquatur, ratione tamen mellis, tuto ac diu sine corruptela seruatur.

Oxymelitis praeparatio.

Dicitur vero oxymel simplex, collatione facta ad magis compositum, quod scilicet praeter aquam, mel, & acetum, multas excipit radices, aut fructus, cuiusmodi multae formulae describuntur à Nicolao Myrepso, & recentioribus.

CAP. V.

De succis mellitis.

RVSTICORVM sacharum est mel, quo saepe cerasa, ribes agrestam, & pyra condiunt. Pharmacopoei vero non sachari defectu, sed recto Medicorum consilio fulti, fructus quosdam, succos & flores melle cōficiunt, efficiuntque velut conseruam, sapam, & syrupum. Conseruam quidem, vt mel illud rosatum, Geleniabin Arabibus, & Rhodomel Graecis dictum, quod fit ex vna parte florum rosarum rubearum contusarum, & triplo mellis despumati: Sapam, vt mel passulatum, quod ex libra vna passularum mundatarum, in libris tribus aquae per diem integrum maceratarum, coctarumque ad dimidias, & postea colatarum, & aequa mellis despumati quantitate conficitur: Syrupum, vt mel aliud rosatum, quod ex pari mellis despumati & succi rosarum rubrarum pondere paratur. Mel quoq; mercuriale simili modo conficitur, & coquitur in consistentiam scilicet syrupi crassioris.

Geleniabin.

Conserua rosarum.

Mel passulatum.

Vt autem varia est mellis rosati consistentia, sic varia descriptio praeparatioque. Multi enim eandem quantitatem rosarum abvnguibus purgatarum & mellis ponunt, vt Mes-

vt Mesueo placuit, non tamen, vt ille, decoquunt igne, sed Soli æstiuo per dies decem aut duodecim exponunt, antequam in Pharmacopolio reponant. Sic circa colaturam paratum rhodomel, à recentioribus vocari solet mel rosatum foliatum, & à nonnullis, Conserua mellis rosatum.

Rhodomel. Mel rosatū foliatum.

Quod vero ex partibus æquis succi rosarum rubearum, & mellis despumati conficitur, propter saporem, consistentiamque, syrupus mellis rosati nuncupatur. Inter vtrumque medium est, quod partim ex foliis rosarum & earum succo, atque pari mellis pondere præparatur. Prior tamen parandi modus magis recipitur, illiusque instar cætera mella medicata ex aliis floribus conficiuntur.

Cur præstet hæc insolari quam coqui.

Præstat autem ea insolari, quam igne decoqui, quia facile dissipabilis florum odor perit, illorumque qualitates vix integræ remanent post cocturam. Insolatum vero facillime ferunt, qui calore potius blando, ac longiore, quam feruido ac breuiore agens, ista medicamenta melius permiscet. Mel tamen illud, quod ex rosis paratur recentibus, igne lento solet concoqui; quod ex siccis, tantum insolari.

Quoquo modo paretur mel rosatum, seu ex floribus integris, vel pistis, ante vsum debet paululum calefieri, vt percoletur, vocaturque tunc mel rosatum colatum.

Quomodo mel ex fructibus parandum.

Vt autem fructus duriores sunt, coctu difficiliores & minus dissipabiles foliis & floribus, sic mel ex illis medicatum dissimili modo paratur. Insolatus enim non sufficit, sed longa concoctione opus est; idque in aqua, priusquam mel accedat ad confectionem. Atque vt rite fructus percoquantur, debent viginti quatuor horas in aqua tripla macerari, dein ad tertias aut dimidias ferueficeri: Tandem colaturæ par mellis pondus additur, peraguntque concoctio ad consistentiam syrupi.

CAP. VI.

De sapis.

Ex herbis fructibusque succi educuntur, qui vbi colati & expurgati fuerint, & Solis aut ignis beneficio consistentiam nacti fuerint duriusculam, sapæ & succagines medicinæ, Græcis ἀπoχυλίσματα, & Arabibus Rob, seu Robub nominantur. Sapa tamen proprie loquendo, vinum est ex vuis albis maturisve expressum, & ad mellis consistentiam percoctum, estque verum Rob Arabum. Alia vero quæuis succago extracta, & ad iustam spissitudinem percocta, generalius Robub appellatur.

Rob & Sapa quid.

Robub.

Ista tamen Barbarorum nominum distinctio fere negligitur, & sine discrimine Rob & Robub pro quouis inspissato succo vsurpantur, vt ex Mesue liquet, qui proprii idiomatis non ignarus, quosuis concretos succos, potius Rob, quam Robub nominat, licet aliter senserit interpres.

Extrahuntur autem succi vel prelo, vel solo manuum compressu, dein per mantile traiciuntur, vt quicquid inest sordium, linteo adhærescat, & purior tantum succus transmittatur; qui postea lebete, aut alio vase exceptus insolatur, vel igni lento coquitur, dum crassescat, & formam solidam acquirat. Sic enim illius aquea humiditate resoluta, in multos menses annosve sine putredine asseruatur.

Porro succaginum aliæ simplices sunt, aliæ compositæ. Ex simplicibus quædam substantiam habent friabilem, & facultatem purgatoriam; coquunturque diutius, vt perfectam soliditatem acquirant: cuiusmodi est aloe, scammonium, & similia: Aliæ substantiam habent magis lentam & viscidam, & qualitatem vtplurimum astrictoriam acidamque, vt sunt omnia Rob à Mesue *distinct. 6* tradita. Compositæ succagines dicuntur, quæ præter succos concretos sacharum admittunt, vt Rob berberis conditum, rob citoniorum, mororum, & similium fructuum.

Sapæ simplices & compositæ.

Defrutum quid. Vt ergo defrutum dicitur *vinum dulce ad tertias tantum coctum & expumatum, ac liquidum adhuc manens*, sic sapa proprie dicitur vinum expressum in consistentiam duriusculam calore inspissatum, quod & rob,& robub dici potest. Si quis nominum, quam rerum magis solicitus est, liceat illi Robub ad omnes æque succos potius referre.

Saparum vsus. Vsus sapatum ad multa commendatur, præsertim ad morbos otis, sæpeque præscribuntur per se, nonnunquam & aliis confectionibus admiscentur, vt diamoro, diacodio, & quibusdam syrupis.

CAP. VII.

De conseruis.

FLORVM virtus facile cum fit dissipabilis, vix diu retinetur integra, sed multum coctione, vel tempore imminuitur & resoluitur sæpe. Vt autem retineatur, flores sacharo aut melle conditi solent, efficiturque conditum, quod multos menses annosve sine magno virium dispendio conseruatur, vnde conserua non improprie nominari consueuit: cuius duæ differentiæ statuuntur, vna dicitur liquida seu mollis: digitis enim prementibus cedit, illisque nonnihil lentoris relinquit; altera vocatur sicca, quæ solidior est multo, atque in pastillos efformatur, quibus potius digiti cedunt. *Conseruarum differentia.*

Quia vero flores omnes substantiam non habent æque compactam, nec eandem temperiem, non omnes modo simili condiuntur, nec eandem sachari quantitatem in sui conditura postulant.

Qui humidiores sunt, in loco, nec humido, nec valde calido, diem vnum aut alterum parum tabescent, vt superflua illorum humiditas resoluatur. Sicciores, quo recentiores & magis succulenti, eo meliores.

Inter humidiores, ex quibus conseruæ fiunt, numerantur flores nenupharis, rosarum, cichorii, violarum, borraginis, & buglossi. Sicciores sunt flores saluiæ, hyssopi, rorismarini, arantiorum, iasmini, betonicæ, persicorum, atque multorum aliorum simplicium, qui nunquam aut rarissime condiuntur.

Humidiores maiorem quantitatem sachari ad sui confectionem desiderant, sicciores minorem. Quibusdam æquum sachari pondus sufficit; aliis sesquiportio multis duplum requiritur: rosis & nympheis conceditur triplum.

Nonnulli cum sachari duplo pondere, aut quantitate idonea integri commiscentur, & vnum aut duos menses, pro florum crassitie vel tenuitate relinquuntur insolari.

Conserua rosarum qui fiat. Alii, vt rosæ ex vnguibus purgatæ, in mortario lapideo, cum pistillo buxeo laboriose teruntur, & sachari triplo exquisite permiscentur: postea reconduntur in vase figulino, vitrato, charta recte obturato, non foraminulenta, ne florum vis dissipetur.

His peractis vas mensem integrum aut dies quadraginta insoletur; Sic enim nulla virium aut odoris dissipatione, optima fiet conditurae fermentatio, cuius singulas partes calor solis felicius peruadet, si singulis hebdomadis bis aut ter rudicula quadam agitetur.

Quidam sacharo liquato, & ad electuarii consistentiam cocto, flores aliquando integros, sæpius tamen tenuissime tritos, immergunt, perfecteque commiscent. Dein vbi eiusmodi mistura refrixit, pyxidibus recondunt & insolant.

Quomodo conserua rubra fiat. Si inter condiendum parum succi limonum aut agrestæ adiiciatur, rubeus color, viuidusque comparabitur, vix intra annum delebilis, si adhuc calens vase reponatur: Simul enim atque refrigescit, crustula quædam in superficie adnascitur, quæ colorem, odorem & virtutem diutius tuetur.

Folia autem cum substantiam habeant magis compactam, & qualitatem minus euanidam, raro conseruæ ex illis parantur. E longinquis enim regionibus feliciter aduehuntur viribus integris. Quædam tamen cum facultatem habeant eximiam, eamque in superficie positam, vix sine facultatum iactura exsiccantur, vt oxalis & capillus veneris verus. Proinde ex illis optime repurgatis con-

Monspelię̃sis ager mul tis simplicibus luxuriat. Conseruæ parantur, vt ex capillo veneris Monspeliensi, Præ cæteris enim laudatur, vt & alia multa simplicia, quæ vberrime illo in tractu luxuriant; Audio tamen Mompessulum magis ob Medicorum, quam medicamentorum præstantiam commendari.

Mompessulani Medici celebres. Vtut sit, cõserua capillorum veneris optima ex agro Monspeliensi in multas Galliæ regiones aduehitur, quæ ex æquis partibus foliorum mundatorum tritorum, & sachari puluerati simul mistorum, parata est, & legitimo tempore ac sufficienti insolata.

Sunt, qui hanc conseruatam mel orem putant, si ex herbæ decocto & sacharo syrupus fiat perfecte coctus, cui rursus folia herbæ mundata & optime trita permisceantur. Sic enim vim acquirit præstantiorem, & consistentiam magis idoneam.

Conserua ex rosis siccis. Conserua vero sicca fit ex rosis siccis tenuissime læuigatis cùm octuplo sacharo ad consistentiam electuarii cum aqua rosacea cocto, cui parum succi cuiusdam acetosi, vt limonum, aut agrestæ commiscetur. Redditenim hoc aciduium conseruam non modo dulco-acidam & gustui suauissimam, sed colore magis rubram, ac iucundiorem.

Eadem arte ex aliis floribus siccatis ac tritis, siccæ conseruæ parantur.

CAP. VIII.

De conditis in genere.

Conditura cur fiat. RADICES, fructus & aliæ plantatum partes condiuntur, vel ad conseruationem, vel ad saporem, vel ad vtrumque. Ad conseruationem, sale vel aceto, & ambobus sæpe multa condiuntur, vt oliuæ, cappares, crithmum, cucumeres & flores genestæ. Ad saporem, cortex citri, arantiorum, amygdalæ, pinei, caryophilli, nuces, & multa semina, melle aut sacharo conficiuntur. Ad vtrumque radices multæ, vt & fructus & flores Sic enim radix Satyrionis, pyra, pruna, berberis, agresta, & flores buglossi, aut violarum sua uius eduntur, & melius ad tempus longum asseruantur.

Condita liquida. Quæ autem condienda sunt, prius syrupo idoneo concoquuntur, & vasis fictilibus aut vitreis simul cum eo reponuntur, asseruanturque, & à Pharmacopœis condita liquida nuncupantur Quod si post coctionem perfectam, ea ipsi aeri exponantur, donec illorum extima superficies arescat, vdusque lentor, quo digiti contrectantium inuiscantur, plane resolutus fuerit, confecturæ siccæ nominantur. *Confecturæ siccæ.*

Huc quadam rerum affinitate referri posset quædam conditi species, quæ pasta regia vocari solet, sed de ea magis apposite libro quinto agemus, in tractatu remediorum particularium.

Ad condita solida spectant ista bellaria, quæ aromatarii trageas & tragemata nominant. Ignis enim adiutu, & appulsu sachari præparantur, vt cætera condita, modo tamẽ dissimili. Si enim semina, exempli loco, condienda sint, sacharum prius in consistentiam syrupi coquitur, dein sensim super semina affunditur: Tum manu agitantur. Idque toties repetitur, donec ea ipsa sacharo prorsus obducta sint & incrustata. Hoc modo arantiorum cortex minutim secta, vt & cynamomum solet conditi. Fructus cum sint humidiores, liquidam confecturam desiderant; semina, quia sicca, siccam. *Tragemata.*

CAP. IX.

De pulueribus.

PVLVERIBVS ars pharmaceutica minime carere potest. Cum enim medicamenta plus minus humida sint, vel arida, ξηρὰ Græcis dicta; hæc pulueres, vt plurimum sunt, illa maiori ex parte, sunt pulueribus concinnata, vt electuaria, conseruæ solidæ, trochisci, emplastra, & pleraque alia medicamenta, tum quæ intrinsecus assumuntur, tum quæ adhibentur exterius. Nihil siquidem in Chirurgia tam frequenter auditur, præscribiturue, quam puluis sarcoticus, astringens, escharoticus; Nihilque tam sedulo à Pharmacopœis præparatur ac custoditur, atque pulueres cardia- *Puluerum in Chirurgia frequẽ. vsus.*

ci, cephalici, & roborantes, qui non solum aliis remediorum formis commiscentur, sed etiam per se sæpissime imperantur ad varios vsus, affectusve, vt ad principes partes roborandas, conseruandas vires, extinguenda venena, fluxiones compescendas, coctionem iuuandam & aluum sistendam aut ciendam.

Puluis vulnerarius optimus.

Affectus vero externi sæpe solis, vix sine illis curantur, vt vulnus puluere rubro, ex partibus duabus sanguinis draconis, & vna thuris composito; vt vlcus cauum & detersum puluere sarcotico; vt ad cicatricem vtrumque perducendum puluere epulotico, cuiusmodi est puluis pompholigis, cadmiæ, cerussæ, spodii, terræ lemniæ, & plumbi, vt decet, præparati.

Puluis epuloticus optimus.

Pulueres in medicina quid præstent.

In summa, vel medicamenta forma puluerum dantur, vel ex his solidiores formæ parantur, materiamque mutuantur suam. Hi etenim non solum in varias formas medicamentorum coaptantur, sed ipsorum, seu corpus, seu qualitatem spectes, ex maxima parte sunt basis.

Fiunt vero pulueres ex selectissimis medicamentis, plus minusve tritis, pro medicamenti natura & exigentia rei. Verum, quæcunque læuigata sunt, ac in pollinē redacta, generali nomine, Latinis pulueres dicuntur, quos distinctius Arabum idiomata his tribus designant, suffuf, alkool & sief. Suffuf puluerem quemlibet, læuem aut crassiusculum complectitur: Alkool tantum signat tenuissimum: Sief quorundam trochiscorum attritionem denotat, quæ fit in cote, ex aqua rosarum, aut fœniculi, vel alterius conuenientis, ad affectus oculorum.

Alkool, Suffuf. Suf.

Ex pulueribus autem nonnulli condimentis sunt tantum destinati, qui scilicet ex aromaticis parantur, vt pipere, zinzibere, nuce moschata, galanga, cinamomo, & similibus aromatum speciebus, vocanturque à seplasiariis minutæ species, quas solent in sacculis coriaceis asseruare. Alii dicuntur cardiaci ac roborantes, qui ad medicamentariam artem tantum spectant, vt puluis diarrhodonis abbatis, diacinamomi, diamū, lætitiæ Galeni, & similes pulueres cordiales, qui reponi debent in pyxidibus aut vasis vitreis, vel figulinis optime clausis, ne subito eorum virtus expiret. Alii parantur pulueres cathartici potius in rem præsentem, quam in futuros vsus, quia diutius asseruati vires amittunt, aut imbecilliores multo redduntur.

Minuta species. Pulueres cordiales.

Vix autem quilibet puluis intro sumitur solitarius & immixtus, sed aqua vel alio liquore excipitur. Exterius vero non item; nam vulneribus & vlceribus sæpe solus adhibetur.

Suffitores & cosmetici, quique fucis vetulas erugant, & tetrum expirantem ab edentulis odorem fascinare ac tegere pollicentur, varios pulueres ex aromatis & suaueolentibus conficiunt, vt ex radice ireos, rosis, santalis, storace calamita, belzoino, schœnanto calamo aromatico, cinamomo, caryophillis, maiorana, ambra, moscho, zibetho. Ex quibus & aliis odorem iucundum spirantibus, varia proportione mixtis, pulueres duos insignes, Chyprium nempe & violeteum, vt vocant, conficiunt, aliosque multos ac varios, pro varia eorum, à quibus expetuntur, delectatione. Solent vero reponi in sacculis sericeis, & in arculis cum vestibus asseruari & gestari. De his autem parum solicitus esse poterit Pharmacopœus, quem magis decet puluerem diamargaritonis habere optimum, quam chyprium.

Cosmeticorum studium.

CAP. X.

De Eclegmatis in genere.

AD asperæ arteriæ & pulmonum affectus medicamentum quoddam paratur, syrupo crassius, & electuario quouis liquidius, quod Arabibus Lodoch, Græcis Eclegma & ἐκλεικτόν, & aliquando ἀρτηριακόν, Latinis linctus nominatur: Sensim enim velut lingendo, seu lambendo sumitur, vt sic in via diutius cunctando, aliquid in thoracem deerret, vel saltem illius bechica vis ad inania thoracis spatia & bronchia

gula

pulmonum deferatur, sputum concoquat & moueat ad exclusionem, quæ feliciter naturæ robore suscipitur ex sputo concocto, per anacathasin, seu per os expectorationem.

Eclegmatũ vsus. Exhibentur non solum mane, ieiuno stomacho, sed etiam vesperi, ac inter pastus sæpe, ad varios effectus, pro varia intentione & medicamentorum, quibus constant, materia, intentione, & qualitate: dantur enim ad leniendum, detergendum, incrassandum, incidendum, expectorandum, & sanguinem sistendum. Proinde ex medicamentis cuiuslibet saporis, vt olim veteres, eclegmata possunt confici. Displicent tamen valde amara & acerrima, quæ scilicet, præter ingratum, quem adferunt palato, sensum, tracheam arteriam & fauces exasperant, & pulmones moleste lacessunt. Acidula tamen interdum præscribũtur ad crassorum humorum attenuationem.

Nunc vero sic apud omnes inualuit bechicorum vsus ad eclegmatum confecturam, vt solis dulcibus fere componantur, vt succo glycyrrh zæ, pineis, iuiubis, sacharo cando, aut rosato, penidiis, diatragacantho, & eiusmodi electuariis tritis, & melle aut syrupo idoneo exceptis.

Quod si alicuius præter naturam affectionis conditio amara vel acria postularit, ea minore copia reliquis medicamentis immiscenda sunt, tum vt liberius sumantur, tũ vt humorem contentum alterando, continentem partem non lædant. Eiusmodi lohoch propter vim, quam habent insignem, incidendi & aperiendi imperantur Asthmaticis, & his, qui propter crassos humores pulmonibus contentos difficile spirant. *Quæ eclegmata conueniant Asthmaticis.*

Solent vero eclegmata sumi ex bacillo glycyrrh zæ parum contuso, vel ex cochleari, & in ore detineri, donec sua sponte liquescant, & sensim dum per œsophagum delabuntur, aliquid in subditam arteriam sese insinuet.

Reponuntur in vasis fictilibus vitreatis, & annum integrum asseruata vires seruant integras. Quæ tamen amygdalas, nuces aut pineas excipiunt, vt rancescunt citius, sic illorum vittus citius senescit.

Prostat in officinis electuarium quoddam liquidiusculum pro clysteribus, ex libra vna decocti violarum, maluæ, mercurialis, parietariæ, betæ & absynthii, cum pari pondere medullæ cassiæ & mellis despumati paratum; Quod cum syrupo quouis crassius, & à cassia colorem mutuetur & virtutem, lohoch de cassia nominatur. *Lohoch pro clysteribus.* *Lohoch de cassia.*

CAP. XI.

De electuariis in genere.

MEDICAMENTA, quæ foris adhibita, veneno cuilibet, siue intra corpus sumpto, seu morsu inflicto, medẽtur, Alexiteria dicuntur Græcis; vt antidota, quæ non quidem extrinsecus adhibita, sed intro sumpta, grauissimis affectibus auxilio sunt. Latini vero interdum, vt nomen vtrumque retinent & confundunt, sic sæpius electuarii nomine designant. Veterum enim antidota, recentiorum electuaria sunt, quorum pro consistentiæ varietate duo genera constituuntur: Alia enim solida sunt, & in tessellas, seu lozengias, vt vulgus Pharmacopœorum loquitur, complanata; Alia molliora in opiatæ consistentiam subacta & formata. *Electuaria liquida.*

Si vero Galeni arbitrio, antidotorum, seu electuariorum differentia sumatur ab illorum qualitate, & viribus, alia medicamentorum lethalium gratia assumuntur; Alia valent aduersus bestias virus eiaculantes; Alia morbis ex prauo victu contractis offeruntur. Sunt vero quædam ad hos omnes vsus accommoda, vt quæ non modo salubriter intro sumuntur, sed etiam exterius admouentur, vt theriaca, & mithridatium.

Pro varia igitur electuariorum soliditate, quædam dicuntur sicca & tabulata; alia minus dura, quæ scilicet opiatæ consistentiam, eamque mediam inter eclegma & pilulas, vt omnes antidoti, quarum pulueres sapa, melle, aut vino subiguntur; *Electuaria sicca ac tabulata.*

qui si sachato, vt decet, apparato, excipiantur, & ligneo pistillo agitentur, iustam electuarii solidi consistentiam acquirunt; Ita vt pro mellis aut sachari adiectione, & artificiosa mixtione, vnum & idem electuarium, liquidum aut solidum possit efformari. Raro tamen quæ cassiæ medullam, aut fructuum pulpas admittunt, in tabellas complanantur.

Proportio mellis, aut sachari in electuariis.

Tanta vero esse solet mellis proportio ad pulueres in electuariis liquidis, quanta sachari in solidis, ita nimirum, vt vni libræ sachari, aut mellis, tres vnciæ puluerum commisceantur. Alterutrum tamen modo augetur, modo minuitur, prout antidoti vis desideratur validior aut imbecillior. Quo enim maior sachari aut mellis quantitas pulueribus additur, eo vis electuarii erit imbecillior, quo minor, eo maior.

Tabellis purgantibus solet dragma vna tantum pulueris vnciæ sachari paulo supra consistentiam syrupi, in aqua aut succo cocti permisceri. Cardiacis accedunt sæpe vnciæ duæ sachari ad dragmam vnam puluerum, quorum quantitas tanto minor esse debet, quanto qualitas validior, & sapor magis ingratus.

Medicorum error.

Debent autem Medici iustam sachari mellisve quantitatem definire. Dum enim vt usque tantum, quantum satis, more nimium solito, in suis formulis præscribunt, ancipitem in electuario conficiendo Pharmacopolam relinquunt, illiusque arbitrio salutem committunt ægroti, ita vt possit vim medicamenti vel imbecilliorem, vel intensiorem, vti libuerit, efficere; Vixque duos Pharmacopœos inuenies, qui eidem remedio, eadem proportione mel aut sacharum adiiciant, vbi quantitas vtriusque subticetur.

Electuarii liquidum faciendi modus.

In mollis antidoti confectura, mel cum aqua pauca diluitur, sensimque moderato igne coquitur, ac despumatur, dum aqua, vel alius liquor ante mixtus exhalarit. Tum ab igne remouetur, & antequam plane refrixerit, puluerum confusorum vnciæ tres in mellis sic præparati singulas libras paulatim inspergutur, & ligneo pistillo permiscentur, dum mixtorum quædam sit æqualitas.

Si pulpa cassiæ, vel tamarindorum, aut manna, dactyli, amygdalæ, aliive fructus admiscendi sunt, non debet istorum causa, mellis pondus immutari. In legitimæ enim consistentiæ electuario conficiendo, puluerum maxime siccorum ad sapam, mel, aut sacharum est habenda ratio.

Non debet autem electuarium molle in pyxide reponi, antequam plane refrixerit, ne illius pars superior extrinsecus velut membranula quadam incrustetur, melius fermentetur, & vbique sit æqualis crassitudo.

Electuarium siccum faciendi modus.

Sacharo quoque sua debetur præparatio, antequam pulueres excipiat. Debet enim aqua stillatitia, aut alio liquore idoneo solui, igne despumari, & lente ac tamdiu coqui, dum syrupo crassior euadat, eiusque gutta extracta propter spissitudinem vix effluat: Dein aliquantum refrigerato, species paulatim admiscentur, contunduntur, & agitantur pistillo, donec totum soliditatem & æquabilitatem adeptum sit. Tum marmori priusquam refrixerit, admouetur, pistillo dilatatur, complanaturque. Refrigeratum in tabellas discinditur, quadratas, vel rhomboideis, eiusque pondere dragmæ vnius aut duarum, triumue, quæ postea in sachari duritiem concretæ, in arculis reconduntur.

Cuiuscunque sit consistentiæ electuarium, siue solidum, siue molle, simplicium vires optime, ac diu seruat integras. Diutius tamen solido, molle, cuius humiditas maior medicamenti facultates magis coercet, impeditque, ne tam cito ab aere dissipentur.

Quo electuaria quæuis palato gratiora sunt, eo citius hebescit illorum energia ac facultas: Vix enim annum durant efficacia. Amara & ingrata biennium, & triennium sæpe; Interdum theriaca sine magna virium iactura decennium.

CAP.

Cap. XII.

De Hieris.

HIERÆ parum admodum differunt ab opiatis, opiatæ ab electuariis liquidis: Consistentia enim omnibus est eadem, & sæpe vis purgandi. Electuaria tamen & opiatæ interdum nec purgando aluum turbant, nec molestè feriendo gustum, palato displicent. At hieræ præter purgatoriam, quam semper habent, facultatem, valde sunt amaræ, & ingratæ, vt cognominis indicat notatio. Picræ siquidem dicuntur, ob insignem amarorem, vt hieræ, id est, sacræ, ob insignes effectus. Conficiuntur ex laxantibus & amaris, eustomachicis tamen, quæ scilicet à ventriculo, & regione prima corporis, crassos ac pituitosos humores incidunt, & clementer expurgant: Maxime vero ea, quæ à Galeno *cap. 11. lib. 8. comp. med. local.* immutata & emendata, ab ipso nomen habet, quæ biliosarum quoque ventris affectionum, optimum est remedium, inquit ipse, adeo, vt in vno die sæpe multos stomachicos creditos persanet. Nam ex his, quæ ei admiscentur, cum aloe stomacho valde sit commoda, & cinamomum vim habeat aperiendi, extergendi & attenuandi, (est enim partium tenuissimarum) si quid crassum sit, aut viscosum in humoribus, ad omnes affectus circa ventrem, & stomachum ex vitiatis succis vtiliter exhibetur, modo ex acuta febre non incanduerint.

Hiera picra vnde habeant nomen.

Hiera picra Galeni dicitur, quod eam emendarit.

Eius efficacia.

Quibus conueniat, & quibus non.

Hieræ siquidem facultas calfactoria cum sit & exsiccatoria, febribus his, per quas humores accenduntur in vasis, & corpus totum æstuat, vix secure potest exhiberi, licet per febres non vehementes, aliquando Galeni consilio detur.

Sunt vero hierarum, præter picram Galeni, varie descriptam, variæ compositiones, quæ omnes ab effectu, hieræ, à sapore, picræ nomen sibi vendicant: vt à materia, quæ in compositione, quantitate aut qualitate præpollet, quædam hiera colocynthidos dicitur; & aliæ Logadii, Pacchi, aut Myrepsi nomine conficiuntur, quod illarum compositiones primi inuenerint, aut inuentas castigarint, auxerint, immutarint.

Hiera varia descripta.

Singularum descriptiones extant in officina, earum compositio docetur, & vires fusissime explicantur.

Porro, ex hieris, quædam vim purgatoriam ab aloe tantum mutuantur, eamque fortem non habent, & vix, ait Galenus, *cap. 2. lib. 4. de loc. affect.* vsque ad locos circa hepar conscendunt, nisi ampliori pondere sumantur. Suffusionibus enim oculorum vtiliter dantur, quatenus ex stomacho potius, quam cerebro noxios humores educunt. Verum quæ colocynthidem, vel agaricum, vel vtrumque recipiunt, aut scammonium, potenter aluum turbant, & inutiles succos ab vniuerso corpore trahunt, forasque propellunt.

Cap. XIII.

De opiatis in genere.

INTER electuaria liquida opiatæ numerantur, id sortitæ nominis, vel ab opio mixto, aut hypnotico simili, vel ab illius recens inspissati consistentia, & fortassis colore, qui vt plurimum idem est in opio & in mollibus antidotis, tam cardiacis, quam laxantibus.

Et licet angustiori significato, opiatæ tantum dicantur veteribus, medicamenta, quæ opium admittunt, cuiuscunque sint consistentiæ, vel solidæ, vt ladanum Chymicorum, & pilulæ de cynoglosso; vel molles, vt Philonium Romanum, nunc tamen latius pro quibusuis confectionibus molliusculis vsurpantur, cardiacis, alterantibus, purgantibus & narcoticis; seu opium admittant, vt Theriaca; siue cardiacis tantum & alterantibus constent, vt confectio Alkermes & de hyacintho; siue purgantibus, vt Triphera, Diaprunum, & similia, quæ tamen frequentius electuariorum & confectionum nomine designantur.

Opiatorum appellatio amplissima.

Fuerunt autem opiatæ ab antiquioris notæ Me-

Opiata cur inuenta.

tæ Medicis [*Galen cap. 2. lib. 2. de loc. affect. Aet. cap. 12. lib. 4 de sign. & caus. diut. morb.*] inuentæ, ad sæuitiam dolorum leniendam. Nam cum dolor sit tristis sensus, naturæ grauis, & toleratu molestissimus; humores varie exagitat, sanguinem corrumpit, febrem accendit, deniqque vires; ita vt cogatur interdum Medicus, morbum relinquere priorem, vt tanto symptomati his præsidiis medeatur, quæ licet morbi caussam non tollant, sensus tamen sopiendo conciliandoque somnum, vires symptomatum acerbitate satiscentes, animumque adeo reficiunt, vt postea vegetiore conatu morbificam caussam facilius extrudant.

Dolor quid. Eius effectus.

Narcoticorum igitur vsu fallenda nonnunquam doloris acerbitas, quæ multos eo dem[illegible]tiæ impulit, vt crucem, quam vitam pot[illegible]eligentes, manus sibi violentas attulerunt.

Doloris vehementia desperationis interdū parens.

Tam sæuos cruciatus multoties obseruauit Galenus *cap. 5. lib. 7 comp. med. loc.* in doloribus colicis, qui nullis mitescerent remediis communibus, vt ad illorum sedationem opiatas quasdam narcoticas, posteritati consulens descripserit, confectionesque nominauit colicas, vt quæ symptomatis huius feritatem lenirent, motum compescerent humoris, & sensus stupidos redderent. Hinc opiatæ dicuntur narcoticæ, quod veluti necrosim quandam, seu mortificationem adferant. Vocantur & anodynæ, quod dolorem ad tempus mitigant sedantve. Anodyna namque non sunt vniusmodi omnia. Alia enim vocantur paregorica, seu lenientia, quæ temperata sunt, & nostro calori similia, vt hydreleum, radix liliorum in lacte cocta, & oleum amygdalinum. Alia dicuntur Alliotica, quæ cum lenientia sint, sedant quidem dolorem, cui præterea quadam qualitate opposita aduersantur, vt oleum rosaceum aut violarum ad dolorem moderate, nenupharium ad impense calidum; Laurinum vel anethinum ad frigidum. Alia denique Narcotica sunt, quæ sensum stupefaciendo, dolorem auferunt: quorum tamen vsus non est temere vsurpandus; nam diutius admota, calorem partis extinguunt, neruos resoluunt, vnaque motum & sensum adimunt; & quantitate paulo maiore sumpta, Galeno iudice, *capit. decimo octauo, libro quinto simplic. med.* interficiunt.

Confectiones colicæ.

Paregorica quæ.

Alliotica.

Narcotica.

Quod ex periculosis circulatorum experientiis constat, qui cum suo stibio vitrato, tormina, atque sæuissima symptomata excitarunt, vt suum errorem alio tegant peiore, narcoticis indebite paratis, & exhibitis, dolores quidem summouent, & facile somnum conciliant; verum ægrotos in æternum dormituros, ad cimbam Charontis intrudunt. Vnde Empiricorum hypnoticum, sæpe malorum omnium medicina est.

Somnifera Empiricorum.

Nolo nunc historias de sceleratis istis periclitatoribus mihi notissimas memorare, ne longius à proposita institutione discedam, quia in immensum cresceret opus, si quæ à fide dignis viris accepi, huc referre vellem.

Ipsa autem Narcotica improprie, ac solum nomine tenus, anodyna vocantur: Præter enim qualitatem elementarem, qua refrigerant, aliam habent calori natiuo inimicam & deleteriam, nisi exigua quantitate, ac debite apparata, & quando conuenit, sumantur, vt opium, mandragora, hyosciamus, cicuta.

Anodyna vero proprie sumpta, paregorica sunt, calida in primo gradu, seu temperata, vel parum symmetriam excedentia, quæque tuto sumuntur & admouentur.

Anodyna quæ.

Medicamenta igitur, quæ opium vel alia narcotica excipiunt, paruo pondere sumenda sunt, vereque opiatarum nomen, cuiuscunque sint consistentiæ, merentur: Reliquæ tamen confectiones molliusculæ, alterantes, purgantes, & roborantes, etiam nunc opiatæ vocitantur.

CAP. XIV.

De Pilulis.

PILVLA à paruæ pilæ & velut globuli forma sibi nomen adoptauit, quæ quod non

Pilula cur ita dicta.

Vnde dicatur catapotia. non diluatur, sed deuoretur integra, *καταπότιον* Græce dicitur. Propter enim ingratum saporem, odoremve simplicium, ex quibus pilulæ conficiuntur, vt aloe, colocynthide, agarico, opopanace, sagapeno, & aliis acribus, fœtidis, & amaris, consistentia solida, ac sphærica effigie formantur, & parua exhibentur quantitate, vt facilius ac minore molestia sumantur. Efficit namque medicamenti exigua moles, vt iucundius deglutiatur; Soliditas, vt minus diluatur, forma teres, vt citius delabatur, in ventriculo diutius immoretur, à partibus remotis efficacius trahat, nec tam cito prorumpat ad intestina, vel per vomitum excludatur. Medicamenta namque liquida, eodem instanti sæpe sumuntur & euomuntur.

Forma pilularum quid præstet.

Ad insuauitatem catapotiorum tegendam ac fallendam, auro foliato extrinsecus artificiose velantur, aromataque varia nonnunquam permiscentur, quibus gratia conciliatur maior visceribus & palato. Si tamen paulisper ante deglutionem stabulentur in ore, atque dentibus aut lingua compressius attingantur, quendam tristitiæ sensum gustui non tantum excitant, sed velut horrorem & ventriculi subuersionem.

Pilularum sapor ingratus. Omnes autem pilulæ amaræ sunt, paucis exceptis, vt bechicis, quæ non affatim deuorantur, sed diu in ore detinentur, vt liquescant ac sensim deglutiantur, non catapotia aut pilulæ, sed pastilli seu trochisci potius nominantur.

Insuauitas vero pilularum aloe potissimum tribuenda, quæ est earum fere omnium basis, quæque vix alio modo sumi potest propter insignem illius amarorem. Tum quia visciditatis cuiusdam est particeps, qua pulueres facile coniungit, & in pilulas cogitur.

Augetur ista amaritudo rerum ingratarum, vt colocynthidis, agarici, sennæ, & aliorum purgantium commixtione. Quæ eo magis palato displicent, quo plura fuerint admixta, euiusmodi sunt, quæ ex colocynthide, aloe, agarico, scammonio, & gummi Arabico parantur, quas ad plures excrementorum purgandas species imperat Galenus *cap. 14. lib 5 method.*

Pilularum magna varietas. Sunt vero pilularum differentiæ multæ, partim sumptæ à membrorum, quibus destinantur, partim ab humorum, quos trahunt, diuersitate. Partium ratione, quædam dicuntur Cephalicæ, quæ scilicet à capite pituitosos humores purgant, vt Cochiæ, & de agarico: Aliæ opticæ, quia multis constant, quæ oculis conferre creduntur, vt pilulæ lucis, maiores & minores: Aliæ stomachicæ, vt pilulæ ante cibum, & de rhabarbaro: Aliæ artheticæ, quæ ab articulis educunt humores: A quorum discrimine quædam dicuntur phlegmagogæ, quæ pituitam; aliæ cholagogæ, quæ bilem; aliæ melanagogæ, quæ melancholicum succum deturbant. Atque pro operandi modo aliquando dicuntur aluum soluere constringendo, vt pilulæ de rhabarbaro, & de myrobalanis; vel moderate trahendo, vt pilulæ de agarico; vel trahendo simul & fundendo, vt pilulæ de euphorbio.

Pilularum compositio vt recte fiat. Porro ad massam catapotiorum conficiendam, maxima pars miscendorum simplicium, in puluerem tenuem debet comminui, dein excipi melle despumato, vel tragacanthi mucagine in succo conuenienti soluti, aut potius syrupo quodam idoneo, ita vt viscositatem aliquam, habeat, quod pulueres confusos est excepturum, vt commodius mixtura cohæreat, siccitate non tam cito interbiet, simplicia intus conclusa fermententur, & minus prompte eorum exhalet facultas. Ob eam causam inquit Sylvius, pilularum species melle cocto debent comprehendi. Nam aqua aut succo comprehensæ non cohærent, & panis furfuracei modo, prompte siccantur, facile friantur, cito senescunt.

Quod si lacrymas, gummi, aut succos inspissatos induratosve pilulæ exceperint, ea liquore quodam tenui ante debent mollescere, calido pistillo duci; dein pulueres commisceri: Ac postremo mellis, aut liquoris alius viscidi tantum, quantum mistura

 postu-

postulat, confuse permisceri, vt fiat velut pasta quædam, seu massa primum molliuscula, in dies enim induratur, quæ exacto biduo, aut triduo, pauco oleo amygdalino extrinsecus liniatur. Tum aluta obuoluatur, aut corio quodam tenui; tandem in stannea pyxide reponatur.

Crassities pilularum qualis esse debeat.

Vsus tempore, istius massæ portio, quæ definitæ dosi respondeat, cum idoneo succo, si opus fuerit, teritur, vt mollescat, ex eaque globuli maiores, minoresue aut mediocres finguntur, prout eos diutius aut minus in ventre cunctari desideramus.

Pilulæ validiores quando sumendæ.

Quæ valide trahunt à capite & aliis partibus remotis, horis quatuor, aut quinque à cœna tenui, vel circa mediam noctem debent exhiberi; quibus sumptis superdormire confert.

Benigne quando.

Quæ blande purgant, tuto hora vna, aut duabus ante quoduis pastus deuorantur. Quæ medio modo se habent, securius ieiuno ventre, ac mane sumuntur.

Pilularum dosis.

Ad aluum ciendam tantum, dragmæ dimidiæ pondus, ex eccoproticis sat esse potest. Ex validioribus, ad validius purgandum integra dragma sæpe datur, & aliquando sesquidragma in robustis corporibus, quæ crassis potissimum humoribus scatent.

Sunt, qui pilulas omnes auersantur; alii nullas: Quidam non nisi crassiores: paruulas vero tantum ex cochleari cum multo syrupo sumunt. Alii quasuis, modo pauciores: Multi vix nisi cerasorum conditorum, aut passulárum cortice inuolutas assumunt: nõnulli in oui vitello reconditas, aut spinachiorum vel lactucarum coctis foliis obductas; alii alio modo facilius degluriunt: Ingratus enim sapor, eas mille modus sumendi adinuenit.

CAP. XV.

De trochiscis.

APlacentularum effigie medicamenta quædam ἀρτίσκοι, quasi parui panes, rotundi, lupinis similes, & aliquãdo τροχίσκοι, Latinis pastilli, & orbiculi dicuntur. Sic autem efformantur ad medicamentorum conseruationem, & interdum castigationem. Tutius enim medicamenta sine virium dispendio, in ea forma solidiore conseruantur, quam in puluerem redacta.

Vsus tamen tempore, cum assumi vix queant integri, pulueratur, his solũ dẽptis, qui diutius in ore detinentur, vt liquescant, pilulæ bechicæ, à nonnullis vocati. Nam trochisci de Scilla & de viperis in Theriacæ confectura, pastillorum formam amittunt, dum in pulueres reducuntur.

Pilulæ bechicæ.

Fiunt vero ex medicamentis, vt plurimũ siccis, tritisue, cum aqua, aut vino, vel alio liquore malaxatis, donec catapotiorum consistentiam acquirant; dein formantur in rotulas aut orbiculos, qui postea siccantur in vmbra, priusquam in pyxidibus reponantur, vbi annum durant integrum; sæpe duos, & aliquando tres, præsertim qui opium excipiũt, vel medicamentum quoddam validissimũ, cuius vires non facile dissipantur. Trochisci igitur ob duritiem & densitatem vim medicamentorum, quibus constant, diutius conseruant, faciliusq; resistunt iniuriis aeris: Pulueres multo minus; quia cum tenues sint, statim aer eos subit, atque ita facile alterantur: Non tamen omnes trochisci fiunt ex pulueribus, vt qui ex medicamentis quibusdam, quæ minime possunt puluerari, vt Scilla & viperarum carne parantur.

Non solum autem trochisci intus assumuntur, sed adhibentur extra. Qui per os ingeruntur, vt ex omni medicamentorum genere parari queunt, sic facultatem habent roborantem, aut purgantem, vel alterantem. Roborare dicuntur, qui partem quampiam specialius respicientes, illius robur adaugent; vt trochisci galliæ moschatæ, cerebrum; terræ lemniæ, cor; rhabarbari iecur; diarrhodonis, ventriculum; capparum, lienem. Qui conficiuntur ex catharticis, simplicium vires retinent, & aluum ducendo foras humores propellunt, vt trochisci de agarico, alhanhal, & de rhabarbaro. Idem iudicium de alterantibus, qui quali-

Trochisci roborantes.

Purgantes

Alterantes

qualitate opposita intemperiem quamuis immutant; vt frigidam, calida, calidam, frigida; sicca humidam; humida, siccam.

Nec desunt etiam affectibus externis pastilli, vt illi sunt, qui à forma, colore, authore, trochisci albi Rhasis nominantur: vt que alii multi, qui atteruntur in cote, vt fiat sieff, pro collyriis ad multos affectus oculorum.

Peculiaris trochiscorum confectio, in officina fusissime explicatur. Sequitur nunc, vt de his medicamentis agamus, quæ tantum extrinsecus adhibentur.

SECTIO II.

LIBRI TERTII, IN QVA GENERALIS MEDICAMENTORVM EXTERNORVM EXPLICATIO TRADITVR.

CAPVT I.

De oleis.

VT morbi omnes intus generantur, vel extrinsecus adueniunt; sic remedia, quæ illis subueniunt, vel interna sunt, de quibus abunde supra; vel externa, de quibus nunc agendum: Inter quæ oleum cum iure quodam primas tenere dicatur, ab eo medicamentorum localium explicationem auspicabimur. Multis siquidem medicamentis Pharmacopœus interdum carere potest; oleo vix vnquam. [*Gal. cap. xx. lib. 6. simpl. med*] Ad mensam enim non tantum trahitur, præsertim quod dulce est, & ex oliuis maturis expressum; De eo namque semper est intelligenda olei absolute dicti denominatio, sed lituum, vnguentorum, emplastrorum, & ceratorum velut basis est, & commune simplicium, ex quibus conficiuntur, vinculum. Atque per se, quod temperatum sit, seu calidum & humidum in primo recessu, vel, vt loquitur Galenus *cap. 25. lib. 3. simplic. medicam.* inter calefacientia & refrigerantia, humectantia & siccantia medium, acopum est, seu lassitudines tollit, asperitates lenit, squalidam cutim emollit, aliisq; multis affectibus, quorum alibi, nempe *cap. 6. & 7. lib. 2. simpl. medic.* meminit, salubriter, suauiterque medicatur.

Oleum alimentum est & medicamentum

Olea autem, quorum vsus est frequens, vel simplicia sunt, vel composita. Simplicia dicuntur, quæ homogenea sunt, habentque nihil ab arte præter extractionem, quæ sine rerum aliarum mixtura peragitur. Quo modo Pallas omnium prima oleum eduxit, vel artem educendi docuit, vt scribit Diodorus: nam ante illius hortum erat oliua omnibus ignota; oleique vsus tunc nullus antequam exprimendi modum docuisset.

Oleorum differentia.

Pallas olei inuentrix.

Simplicia vero fere sunt olea omnia, quæ expressione trahuntur, vt oleum simpliciter dictum, quod ex maturis oleæ fructibus; omotribes, seu omphacinum, quod ex iisdem immaturis exprimitur; vt oleum amygdalinum, caryinum, & alia multa ex fructibus seminibusue educta; quæ tantum inter sese discrepant, quantum ipsa semina à se inuicem dissident. Ex seminibus calidis, calidum; ex frigidis, frigidum oleum extrahitur. Vetustate tamen oleum quodcunque aliquantum immutatur, & aquosioris partis dissipatione, quod ex se calidum est, potentius calefacit, quod frigidum, segnius refrigerat: nam vetus oleum, iudice Galeno, *cap. 6. lib. 1. compos. med. secundum gener.* digerendi vim, quæ effectus est caloris, habet.

Oleum omotribes.

Pro fructus etiam ipsius, ex quo trahitur oleum, diuersitate, cum is maturus aut immaturus extiterit; præparandi modo, & alteratione artificio inducta, aliam atque aliam acquirit qualitatem & efficaciam

alterandi. Oleum de vitellis ouorum, exempli loco, licet sit impermixtum, ob præparationem tamen, humiditatem quãdam amittendo, calidius ac siccius efficitur, fitq; medicamen vtilissimum ad cutim detergendã, impetiginem, & alios plures cutaneos affectus persanandos, & vlcera quædam fistulosa & maligna curanda.

Oleum ouorum.

Idem omnibus accidit, quæ vi ignis exprimuntur, ex quo calorem acquisititium perpetuo retinent. Et cum simili modo amygdalinum extrahitur, tantum extrinsecus applicatur: cum absque igne, instar lohoch pergrati lingitur, ad demulcendam trachææ arteriæ asperitatem, & ad sputum coquendum ac mouendum; vt solet dari cum pauco sacharo pueris tussiculosis, & quibus aliquid è cerebro ad pulmones delabitur. Extra quoque calasticum, & omnium maxime anodynum medicamentum.

Olei amygdalini facultas.

Vt exprimantur olea, debent fructus & semina repurgari; perperamque faciunt apothecarii, vt obiter dicam, qui ex amygdalis non decorticatis oleum extrahunt. Mundata semina pistillo contunduntur: contusa excipiuntur lebete, igni adhibito, agitanturque paulo diutius, vt calefiant, dein setaceo inuoluuntur, subiiciunturque ligneo torculari, donec compressu validissimo olea exprimantur.

Olea exprimendi modus.

Quæ nullo caloris aut ignis adiutu educere volumus, vbi minutim attrita fuerunt, statim prælo committuntur, vt oleum guttatim exudet.

Inter olea simplicia annumeratur, quod ex petra eductum petroleum vocatur. Sed de his nostra tantum agit institutio, quæ arte parantur. Simplicia quoque sunt liquidambor & balsamum, quæ ex arboribus exoticis incisis guttatim stillant, de quibus in Officina fusius agemus.

Interdum etiam eliciuntur destillatione tam per ascensum, quam per descensum olea quædam simplicia, vt è iunipero, guaiaco, caryophillis, & similibus, tam lignis, quam fructibus siccis; quibus olla comprehensis, vi ignis suppositi aut superpositi, oleum in vas superne, aut inferne annexum ascendit, aut descendit. Non omnia tamen, nec semper caloris adiutu, per descensum eruuntur. Ex tartaro namque & myrrha sacculo conclusis, & in vdo loco, vt cella vinaria suspensis, absque ignis interuentu, oleum facile exudat, de quibus olea parandi modis omnibus alias.

Olea educta per ascensum & descensum.

Composita vero olea, quibus potissimum pharmacopola debet esse munitus, ea sunt, in quæ stirpium, fructuum, florum, & quorumuis simplicium materia immergitur, maceraturque. Deinde totum insolatur, dum materiæ istius vires in oleo remaneant, quod postea exprimitur, atque reconditur. Hoc modo fit oleum violaceum, rosatum, hypericonis, nenupharinum, lumbricorum, & alia multa, quæ veteribus Græcis μύρα, Latinis vnguenta nominabantur, potissimumque ea, quæ lacrymarum & rerum odoratarum admixtione spissiora redderentur. Vnde myropolæ seu vnguentarii dicuntur, qui eiusmodi olea odorata & vnguenta vendunt, apud quos oleum quoduis fragrans, vt lautinum, pro vnguento sæpe est, vt vnguentum pro oleo.

Olea veteres vnguenta nominabant.

Vix eorum probatur sententia, qui olea tantum simplicia vocant, quæ ex floribus, fructibus, aut aliis simplicibus in oleo oliuarum infusis, maceratis, & insolatis parantur: Composita vero, quæ cum vino, aqua, infuso, aut decoctione idonea, lento igne coquuntur, donec omnis fere admixtus humor absumatur. Hæc enim illis non minus, imo magis videntur composita, quod rerum infusarum non modo tota vis, sed substantiæ, cui inhæret, non exigua portio confuse, cum oleo post expressionem remaneat. Hinc oleum, licet nullius excessus particeps, sed temperatum, tale perpetuo est, qualis infusæ rei conditio: si frigida, frigidum, si calida, calidum; & exsiccatorium, si ea ipsa vim siccandi habuerit.

Quæ expressione sola, vel maceratione & expressione simul eruuntur olea, optime seruantur reposita in vasis vitreis aut figulinis,

Quibus vasis olea seruanda.

nis, validissimo fornacis calore perfectè induratis. Quæ vero destillatione tam per ascensum, quam per descensum eliciuntur, quæ vulgus Chymicorum essentias appellat, in vasis semper vitreis, ac solidissimis, & angusto ore, bene obturato seruari debent, ne substantia ac qualitas eorum facile dissipabilis cito expiret.

CAP. II.

De vnguentis.

VNGVENTA veteribus dicuntur, Galeno teste, *cap. vlt. lib. 7 simpl med.* oleagina medicamenta ex odoramentis confecta; Actuario [*cap 1. lib. 5 meth.*] quæ exterius adhibentur, & illita tantum opem ferre creduntur partibus, quæ alia remedia non facile ferunt; *vt quæ*, inquit, Oribasius *cap. 27. lib collect. cataplasmatis grauantur, & madefactionibus fluentibus læduntur.*

Vnguenta cur dicta & inuenta. Sunt vero vnguenta crassioris consistentiæ, quam olea, & velut media inter hæc & emplastra; vt linimenta, inter olea & vnguenta. Vnguentum siquidem liquidius, sæpe vocatur linimentum, de cuius parandi modo & vsu *lib 5.* fusius. Consistentia tamen cum sit parum dissimilis vnguentorum, linimentorum, & ceratorum, pro iisdem fere vsurpantur. Nam linimentum dicitur, quo iuuandæ partes liniuntur; vnguentum, quo inunguntur; Ceratum, quod ex cera & oleo paretur.

Arabes sub vnguenti nomenclatura, cerata & emplastra sæpe complectuntur, vt multi olea quæuis spissiora, vt veteres Græci odorata sola. Sic Dioscorides *lib. 1.* olea pleraque odorata, vnguenta vocat: & Hippocrates *lib. de medic.* Medicum non tantum optima corporis constitutione, & ornatu decenti, apud ipsum vulgus, gloriam captare debere vult, sed etiam vnguentis odoratis, hoc est, rebus aromaticis, ac suaueolentibus.

Vnguentum quid. Clarioris tamen explicationis gratia à se inuicem distinguuntur; Et specialius, vnguentum dicitur, *medicamentum quoddam oleaginosum, media inter oleum & emplastrum consistentia:* quæ tamen semper vniusmodi non manet. Nam quo tempore calor vehementior est, vnguinosa & pinguia magis liquat, & vnguenta liquidiora & molliora reddit; quo imbecillior, eo solidiora. Propterea solent myropolæ plus olei hyeme; minus æstate, vnguentis commiscere; frigus siquidem vnguentum quantumuis fluidum, vt & oleum ipsum inspissat: quod etiam obseruauit Galenus *cap. 1. lib. 8. comp. med. gener.* in cerati stomachici compositione.

Olei proportio in vnguentorum confectura qualis. Ea vero proportio olei in vnguentorum confectura seruatur, vt vnciæ olei, pulueris dragma, & ceræ dragmæ duæ commisceantur, siue vt loquitur Galenus *cap. 2. lib. 4. comp. med. gener.* ceræ quadruplum oleum adiiciatur, pulueribus octuplum, hoc est, singulis olei vnciis singulæ drachmæ puluerum, quorum materia ex herbis arefactis, metallis, & terris depromitur; eaque cerato refrigescenti confuse ac paulatim permiscetur; & accurate rudicula agitatur, ne quid grumosum remaneat.

Cum succos vnguenta recipiunt siccos, puluerare eos oportet & dissoluere: Si liquidos & fluidos, reliquæ materiei commiscere, & coquendo absumere.

Quæ probe puluerari queunt, tenuissime debent læuigari, vt radices, ligna, resinæ, & ipsa etiam gummi, quando sunt sicciora: Sin minus, pistillo calido subiiciuntur, vt mollescant, vel aceto aut humore idoneo soluuntur.

Quæ humidiora sunt, vt terebinthina, instillantur. Herbæ humidiores, vt & animalia, vel eorum partes vix puluerabiles, vino, vel alio liquore perfecte coquuntur, donec tabescant, & absumpta prope sit humiditas: Dein in percolato liquore, reliqua dicta proportione, commiscentur materialia, vt legitimæ consistentiæ fiat vnguentum; Cui oleum & cera, non modo formam, & multam materiæ portionem suppeditant, sed reliquorum admixtorum vim connectunt, & diutius asseruant.

Fiunt vero vnguenta nunc igni, vt omnia, quæ ceram admittunt, nunc sola sub-

Vnguentũ crudum. actione, sed longa, vt quæ sine ceræ concursu paratur; cuiusmodi est vnguentum crudum, siue de lithargyro, quod ex oleo, aceto, & lithargyro, simul diuturno pistilli percussu nutritis, nutritum nominatur.

Vnguentorum varietates. Porro multæ sunt vnguentorum differentiæ, partim sumptæ ab eorum coloribus, vt viride, album, citreum, aureum; partim ab effectis, vt resumptiuum, analepticum, mundificatiuum; partim à qualitatibus primis, quarum ratione quædam dicuntur calida, vt apostolicum, Ægyptiacum, Martiatum, Enulatum: alia frigida, vt nutritum: alia siccantia, vt diapompholix, & desiccatiuum: alia humectantia, vt rosatum.

Cera autem alba magis expetitur ad frigidorum, flaua ad calidorum vnguentorum confectionem: Sine tamen discrimine Pharmacopœi modo hanc, modo illam assumunt, prout suæ res alterutram habendi, faciliorem præstant commoditatem.

Quibus vasis vnguenta reponenda. Reponuntur vnguenta pyxidibus, seu vasis stanneis, & aliquando fictilibus vitratis; durantque annum integrum, sæpe biennium, & quædam triennium.

CAP. III.

De ceratis.

Ceronea & cerata à cera dicta. CERATA vnguentis, ceronea emplastris sæpe designantur: illa, quod molliora; hæc, quod duriora: Ambo sic dicta, quod ceram admittant, vt emplastra multa, quæ indiscriminatim ab his ceronea perpetuo dicuntur, qui omnibus morbis emplastra quædam catagmatica, in myropolarum officinis empta, adhibent; ita vt adeo inualuerit nunc apud vulgus Ceroneorum vsus, vt omnia emplastra ceronea dicantur. Quidam Lutetiæ emplastrum quoddam, ceroneum vocat, ad omnem dolorem, omneque morbi genus adhibet.

Ceratum quid. Est autem ceratum, de quo præsens examen suscipitur, *medicamentum consistentia quodammodo medium inter vnguenta & emplastra:* his etenim non ita solidum, illis non ita molle. Quisque tamen modo olei pondus adauget, modo minuit, & pro arbitrio, ceratum, nunc vnguento solidius, nunc liquidius efficit. Vt re vera vniusmodi si semper paretur, sic semper, dum asseruatur, diu manere non potest. Nam cum glaciali tempestate, & rigido cœlo, quantumuis liquidum facile concrescat, & æstuoso solidum liqueret, hyeme plus olei, minus ceræ; æstate plus ceræ, minus olei adiungitur. *Olei quantitas in cerato non semper eadem.*

Cum vero ambientis aeris constitutio vel temperata fuerit, vel qualitates primas non multum excesserit, solet quadrans ceræ, aut paulo plus minusue olei libræ liquari & permisceri, vt per cœli mutationes, cerata non contingat multum liquescere, aut incrassari. Pauca tamen diu in pharmacopoliis asseruantur, quia omni & pauco tempore parari queunt ex oleo & cera, à quibus cerata proprie dicta, vel potius Cerelæa nominantur. Quædam enim minus proprie sic dicuntur, quod præter ceram & oleum alia multa recipiant, cuiusmodi sunt, ceratum, santalinum, stomachicum, ac pleraque alia; vt quæ ex tempore, prout res postulat, fiunt ex emplastris, oleo liquatis, quando scilicet partis affectæ conditio, solidioris cuiusdam emplastri duritiem ferre minime potest. Sic enim cerata quædam acopa, seu lassitudinem leuantia, fatigatis neruis, & affectis lassitudine musculis vtiliter adhibentur.

Adhibentur & regioni lienis, ventriculi, iecoris, vteri, & ossium fractorum, extensa prius super corio, ad similitudinem partis, cui superponenda sunt, efformato. *Ceratorum efformatio pro ratione partis affecta.*

Quod ad lienem imperabitur, formam habebit oblongam, instar bubulæ linguæ. Quod ad ventriculum, erit scutiforme; ad reliquas partes, pro varia singularum inter se figura, varie concinnabitur.

Cerelai conficiendi modus. In cerelæi confectione cera minutim secta in oleum conijcitur, eaque igne lento liquantur; liquata ab igne remouentur, & continenter spatha permiscentur, dum coeant. Postremo affusa paulatim frigida denuo agitantur, & percutiendo lauantur. Sic

Sic enim ceratum, aquæ multæ affusione, quantum scilicet absorbere poterit, subactũ, accurateque madefactum, magis refrigerat, & Galeno iudice, *cap. 6. lib. 1. de simpl. med.* morbis omnibus calidis admotum confert, maxime, si vbi affectæ partis ardore nimis incaluerit, subinde mutetur.

Cum ceratis minus proprie sumptis, adipes, medullæ, axungiæ, & mucagines adduntur, vt sæpe fit, ea paulatim refrigescentibus permisceantur, quemadmodum & puluertes, quorum eadem ac in vnguentis ad olea proportio fere obseruatur.

Reponuntur in vasis stanneis aut fictilibus, sed quæ facile quouis tempore parari possunt, ea præstiterit recentia habere.

CAP. IV.

De emplastris.

QVÆ medicamenta topica, in solidiorem massam coacta, Arabes Cerota & Græci veteres [*Gal cap. 12 lib. 1. comp. med. gen.*] emplasta vocarunt, iuniores euphoniæ cuiusdam gratia, addita litera, maluerunt emplastra nominare; qua detracta, eorum qualitas non emplastrica, sed emplastica, seu ἐμφρακτικὴ, quasi dicas infarciens appellatur. Dum enim emplastrum parti superinducitur, propter substantiæ, qua constat, viscidìtatem, cutis meatus videtur occludere, halituosos retinere spiritus, & calorem partis coercendo, suppuratum aliquando mouere. Illius namque glutinosa substantia vix intro sese insinuat, sed foris tantum insidens, tenaciter corporis meatibus inhæret. Minime tamen ipsius qualitas otiosa manet, sed calore partis excitata, adiutaque, varios effectus pro varia ipsiusmet facultate producit [*cap. 9. lib. 5. de simpl. med.*] Si glutinatoria, labrorum vulneris coalitum adiuuat: Si catagmatica, ossium fractorum ferruminationem: Si sarcotica, hanc naturæ fert opem, vt facilius nouam carnem generet; quod non tam medicamentorum, quam ipsius naturæ proprium est opus.

ἐμφρακτικὰ medicamenta.

Sarcosis nõ tam medicamentorum, quam natura est opus.

Vt autem varia ac multiplex est emplastrorum compositio, sic etiam qualitas: Ex omnibus enim prope medicamentis componuntur; vnde non omnia perpetuo emphractica sunt, seu lentore suo poros stipantia, sed quædam ecphractica, hoc est, tractu liberantia, & quasi expurgantia; alia epispastica seu extrahentia, & diaphoretica; alia rhyptica, quæ sordes ex cute & vlceribus detergunt: Et quædam, quod multis affectibus conueniant, vt pleraque alia medicamenta polychresta dicuntur, quæ scilicet contrariis constant medicaminibus, *teste Gal initio lib. 5. comp. med gener.*

Eccathartica emplastra.

Debet tamen medicamentum emplasticum omni mordacitate vacare: nam si qua illi insit acrior & mordacior qualitas, hærere poris vix poterit, ait Galenus *cap. 9. lib. 5. comp. med. gener.* sed excernetur facile, aliquam partem liquando, aut humorem aliquem ex alto attrahendo; proin terrenæ consistentiæ & viscosum esse oportet emplasticum.

Porro componendorum emplastrorum duo sunt scopi præcipui, consistentia crassa, ac solida, & facultas. Odor & color sæpe expetuntur, atque ad ægrorum potius gratiam, quam quod medicamentorum naturam & efficaciam concilient.

Emplastrorum conficiendorum scopi.

Consistentiam idoneam & materiam suggerunt, cera, oleum commune, lithargyrus, & interdum resinæ; virtutem vero nullam aut exiguam. Quæ supera addũtur prope omnia, corpus emplastro & facultatem impertiuntur, vt mineralia, metalla, radices, surculi, ligna, flores, semina: Quæ si arida fuerint, pulueranda, & emplastro ab igni remoto, miscenda. Si qua ex his vix friabilia sint, humore aliquo soluuntur, qui absumitur coquendo, antequam illa emplastro perficiendo commisceantur; vel simul eidem sæpe commixtus coctione dissipatur.

Herbæ virides, vt quæ in puluerem attenuari non possunt, ex idoneo liquore coquuntur, colo traiiciuntur, miscentur; vel succo ex his tritis educto, alia incoquuntur;

tur; quo absumpto, viribus tamen relictis, si quæ supersint adiicienda, quæ longam coctionem non ferunt, postremo commisceantur.

Durius vero coquenda sunt emplastra, quæ succos, vel aquam, acetum, vinum, aut decoctum aliquod recipiunt; quia cum emplastrum esse debeat omne spissum, & viscidum, vt parti, cui adhibetur, adhæreat, humiditas illi contraria est, quæ tamen sæpe admiscetur, & calore resoluitur, vbi qualitas illius accessura est, & in emplastro conficiendo retinenda. Nam quæ succis incoquuntur, eorum facultates seruant, etiam ipsis exhalatione dissipatis. Efficit quoque humiditas, quæ conficiendis emplastris accedit, vt reliquorum virtus altius subeat, & ad partes magis dissitas deferatur.

Humiditas emplastris conficiendis aduersa.

Ex materialibus oleum quidem additur, non modo, vt corpus emplastris præstet, sed, vt cera cum ipso liquetur, acria vel austera obtundantur, & vim magis anodynam & emollientem emplastra nanciscantur.

Oleum vetus simplex, & quod infusione paratur, vel quoduis compositum, aliquando in emplastrum immittitur, vt præter materiam suam quoque virtutem immittat.

Cera vero materiam duntaxat emplastris præbet, sed vim agendi nullam, vt & resinæ quædam. Non tamen omnia ceram aut resinam excipiunt, quæ scilicet aliunde materiam illis analogam, vt thus aut ladanum copiosum, aut simile medicamentum admittunt.

Emplastrorum conficiendorum modus.

Primum autem, si cera emplastrum ingrediatur, ea liquatur in oleo: si lithargyrium, & id quoque in illo coquitur, dein mucagines, succi, liquores, si permiscendi, cum his adhuc feruefiant, dum aquea & humidior portio resoluatur: tum resinæ & adipes inducuntur, vt & gummi genera; ex quibus nonnulla pura miscentur, alia non nisi vino, oleo, aut aceto macerata & percolata. Postea permiscetur terebinthina emplastro percocto; & ab igne remoto, vt nullam ignis vim, vel minimam sentiat. Postremo his omnibus confusis, & in legitimam consistentiam decoctis, igne subducto, pulueres creti paulatim inspergantur, & sedulo rudicula versantur, agitanturque, dum omnia in massam coeant, nec mollem, nec plane duram, sed lentam, glutinosam, & adhærentem, non ita tamen, vt partem, cui adhibetur, vel inquinet, vel difficillime auellatur.

Et vt magis legitima emplastri forma existat, si in illius confectionem adeps veniat, aut medulla, aut terebinthina, minuendum erit oleum: Si arida quæuis, vt lacrymæ non pingues, friabiles succi, resinæ, stirpes aridæ, & mineralia puluerata commiscenda sint, augenda olei quantitas.

Ea autem olei proportio ad arida seruatur, vt singulis puluerum vnciis tres olei tribuantur. Cera vero quadrupla sit ad oleum, adeo vt ad huius quartarium ceræ libra aut paulo minus esto.

Olei proportio in emplastrorum confectura.

Hæc tamen singulorum in temperatione quantitas, cum potius iudicio, quam certis legibus vbique definiri vix queat, hodie pulueris & olei designato ponderi, ceræ quod satis est, adiici solet, vt liquidis, siccis, viscidis, malaxatione simul coadunatis, lenta, sequax, ac idonea emplastri moles inducatur: Ex qua magdalæ vnciæ dimidiæ, vel etiam integræ, si libuerit, pondere formentur, chartis oleo inunctis inuolutæ, vt sic in pharmacopolio ad futuros vsus reponantur.

Sic fiunt emplastra proprie dicta ad aliorum discrimen, quæ citra ignem & ceram parantur, quorum scilicet materialia, melle, aut mucaginibus, aut viscido quodam cremore malaxata, in emplastri consistentiam coagmentantur: cuiusmodi est emplastrum de crusta panis, & de baccis lauri, & alia quædam parari solita, quæ inter emplastra & cataplasmata ambigunt.

Ad emplastra quoque refertur & ceratum illud durius ex pari ceræ & olei pondere confectum, vt & cerota, seu cerONEA, de quibus abunde supra.

CAP.

Cap. V.

De Sparadrappis.

Tela Galderi. TELA vtrinq; emplastica in multis prostat officinis, quam recentiores modo Sparadrappum, modo telam Galterii, primi forsan illius inuentoris, vel potius infectoris nominant. In emplastrum enim idoneum, iam paratum, sed liquefactum, tela vetustate quodammodo attrita demergitur, & inculcatur sæpe, dum plane infecta & inquinata fuerit, ac vndequaque velut incrustata: tum extrahitur, & exponitur aëri, vt refrigerata obdurescat, ac postea ad rerum exigentiam seruetur.

Eius autem varietates inueniuntur multæ, quæ non à telæ, sed ab emplastrorum, in quæ immergitur, diuersitate sumuntur. Aliæ enim catagmaticæ sunt, quæ fractis ossibus solidandis, & roborandis partibus conueniunt, quæ scilicet ex emplasticis astringentibus, & roborantibus parantur: vt,

℞. ol. citonior. & rosat. seu ariet. an. ℥iij. thuris, mastiches, picis, boli armena, farina volatilis an. ℥ij. cera alba q. s. fiat emplastrũ, in quod liquatum tela immergatur.

Tela catagmatica. Aliæ vim habent exsiccantem & epuloticam, & vlceribus ad cicatricem perducendis commendantur, cuiusmodi est, quæ sic describitur.

Cicatricem inducens. *℞. ol. rosat.* ℔. *j cera citrina* ℔. ß. *cerussa veneta, thutia an* ℥*ij lithargyri auri* ℥*iij. fiat emplastrum*, & cum tela vetustate quodammodo iam attrita, fiat Sparadrap.

Plures alias formulas describit Ioannes Vigonius in suo opere chirurgico, quas huc transscribere nec volui, nec debui: cum minimo negotio, quisque varia, pro vario scopo, emplastra sumere potest, & in his liquatis linteum inculcare: nam qui præscribendi & conficiendi emplastra modum nouit, is ex iisdem telam inquinare, seu sparadrappum efficere facile poterit.

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER QVARTVS, De legibus in compositione medicamentorum seruandis.

Cap. I.

Quis primus medicamenta composuerit, & quæ ratio compositionis.

CVm morbus omnis sit via ad interitum, antequam supra modum augeatur, omni præsidiorum genere profligandus, atque in medicamentis inuestigandis, seligendisque, tanta sedulitas est adhibenda, vt quæ singulis præter naturam affectibus oppugnandis conducunt, perpetuo sint ad manum, & quasi medicamētorum eximiorum sylua præsto sit nobis.

Ea autem nec simplicia exhibentur, nisi arte quodam modo immutata, nec composita, sine multo præcedente apparatu, vt supra demonstratum est, quo simplicia singula non solum abluuntur, siccantur, teruntur; vel infunduntur, macerantur, exprimuntur; aut alia præparatione commixtioni magis idonea, vel vsui feliciora redduntur, sed ea ratione, & proportione simul vniuntur, vt omnium concursu noua quædam è totius complexione mixtura compareture, seruata tamen singulorum virtute, si non integra, saltem primis mensibus conspicua, cum adhuc scilicet recens est mixtorum coitio, nec perfectam adepta fermentationem, *cap. 2. lib. 1. comp. med. gener.*

Quia vero medicamenta interdum exhibita sola nocent, cæteris admixta prosunt mirifice; cum medicamenti cuiuspiam qualitas probatur, improbatur alia: diuersas enim qualitates in simplicibus medicamentis reperiri, certum est: per compositionem, alterius admixtione, noxia delentur, aut obtunduntur; optima magis exurgit, & effectus præstat insigniores. Et licet quædam simplicia non lædant, quia tamen non satis iuuant, citra alterius mixturam non veniunt in vsum, vt medicamen emplasticū, quod simplex nullum tale est, inquit Galen. *cap. 13. lib. de ther. ad Pis.* vnde primi emplastrorum authores non temere ex oleo quædam liquare, & emplastra conficere excogitarunt.

Ob multas rationes alias libro allatas superiore, medicamentorum fit compositio, cuius omnium primus defenditur Mantias Herophilæus, dein Cappadox Heras, Musa, Asclepiades, & Andromachus, *cap. 2. lib. 2. comp. med. gener.* Sed omnium maxime Galenus *cap. 2. lib. 1. comp. med. gener. Epilogismo.* pharmaci componendi rationem inuenit, mixtorum legitimam proportionem, & vtendi modum docuit; Non Empiricorum more, qui ad insomnia, casum, & fortunam medicamenta prope omnia referunt, paucis exceptis; quæ communi * iudicio, quod pluribus eiusdem facultatis constent, per compositionem meliora redduntur, & ex eis nonnulla curandi corporis naturæ

Quis primus medicamentorū compositionem tradiderit.

Sarcoticum optimum ex facultatibus oppositis.

tura idonea inueniantur. Quod tamen exemplo optimi Sarcotici, ex cerato & duodecima æruginis parte confecti, Galenus *cap. 3 lib. 6. comp. med. loc.* negat, probatque, medicamenta ex duobus aut pluribus oppositæ facultatis, optime componi. Ceratum namq; sordes parit, ærugo carnem vlceratam erodit, ex his tamen pharmacum exurgit optimum, quod carnem generet, & cauum vlcus impleat. Sic calida frigidis, discutientia roborantibus, cardiaca venenis miscentur, & ex diuersi generis simplicibus medicamenta præstantissima componuntur.

Historia Galeno nota.

Cuidam [*referente Galeno cap. 29. lib. 9. de facul. medic.*] ex eorum numero, qui citra rationem, & experientia sola medicamenta esse composita tenent, pharmacum podagricum iactanti, aduenit forte fortuna, quidam podagricus, qui tam mediocriter laborabat, vt incedere etiam posset, qui pedi medicamentum apposuit. At misellus totam noctem egit insomnem; ac postero die, tantum abest, vt commode sicut antea, incederet, vt nec quidem gestari posset.

Ex fortuita igitur medicamenti compositione, fortuitus & sæpius infœlix euentus, vt pluribus ostendit Galenus, præter historiam allatam, qua pseudomedici vanitatem & ignauiam irridet, censetq; Medicum non modo compositorum medicamentorum causam, sed componendi viam & rationem habere, & ad singulos affectus, optima pharmaca, dum est necessum, componere; ne illi graue forsan accidat, quod duobus Medicis [*cap. 1. lib. 2. comp. med. gener.*] Galeno cognitis, quorum ob amissas medicamentorum compositorum formulas quasdam, alter contabefactus periit, alter ab operibus medicis destitit.

Historia notanda.

CAP. II.

De basi medicamentorum & eorum collocatione in formulis.

IN medicamento præscribendo debet primum illius quædam basis constitui, hoc est, medicamentum aliquod simplex, in compositione præcipuum, & morbo depellendo accommodatissimum, cui cætera innitantur. Vt cum morbus aliquis suscipitur oppugnandus, si quidem fuerit simplex, nullo prauo symptomate comitatus, seligendum est tantum aliquod simplex medicamentum, quod viribus sit par, & partem iuuet. Sed si simplex nullum detur idoneum; ex multis vnum concinnetur, cuius basis, & veluti columen affectui auertetur: atque alia adiiciantur, quæ membrum affectum roborent, qualitatem medicamenti ad partem longe dissitam deferant, atque reliqua permisceantur, quæ vel palato gratiam concilient, vel opus felicitent, ac promoueant.

Basis autem sæpius qualitate, quam mole præpollet, vt in confectionibus aromaticis & purgantibus; atque quo depellendus morbus fuerit grauior, eo basis remedii præscribendi maiores vires habeat: Et sæpe ad expugnationem affectionis alicuius prauæ, multæ bases confuse in quandam compositionem referuntur, quæ in mutuam operam conspirant, & vicem gerunt vnius; vt cum ad sedationem doloris vehementioris, multa simul anodyna medicamenta confunduntur.

Multæ bases aliquando in vno medicamento.

In componendis igitur medicamentis, primum basis quærenda affectui & affectæ parti accommodatissima, sed non semper omnium prima in compositione collocatur. Non enim affatim, ac promiscue inordinateque omnia, quæ in compositionem veniunt, simul confunduntur, sed alia aliis priora aut posteriora. Et cum miscendorum ordo negligitur, medicamentum sæpe nec vires habet eximias, nec formam idoneam. Quæ enim longiore coctione egent, si parum; & quæ breuiore, si multum coquantur; nec illorum integra virtus, vt quæ nondum exteriit; neque horum, vt quæ iam periit, comparabitur.

Ordo seruandus in describendis formulis medicamentorum.

Accurate quoque debitus ordo seruandus in formulis medicamentorum describendorum faciendis, vt ne posterius in recepta, vulgi more, vocata, scribantur, q̃ priore eius

eius parte & capite describenda sunt: In quẽ errorem incidunt, qui medicamentorum substantiam, qualitates, & apparatum ignorant: Vt etiam interdum iuniores Medici, qui longo medendi vsu nondum probati, quæcunque veniunt in mentem, modo facultates illorum norint, confuse inordinateque describunt.

Peius agunt, qui, quæ citra virium iacturam vim ignis non patiuntur, diu concoquunt; quæ propter insignem amarorem in bolum fingenda & tegenda, in potu dant; Quæ debent concoqui, cruda; quæ puluerari, integra; Quæ tantum infundi, dissoluta, nec expressa porrigunt.

Qui ista parum cauti negligunt, vix antiquiorum Pharmacopœorum effugiunt censuram, qui à peritioribus Medicis edocti, non solum componendi medicamenta modum habent compertum, sed ex his multi rationem ordinis, quo simplicia singula collocanda sint, habent perspectam.

Prima lex medicamẽti describendi. Hæc autem sit prima lex describendi medicamenti, vt ea primo loco scribantur, quæ longiore apparatu, vt diuturna coctione, aut laboriosa tritura egent, veluti radices & ligna non odorata: Postremo, flores & aromata: Medio inter vtrumque, herbæ, fructus, semina. Qui secus faciunt, ligna, radices, folia, flores, & aromata, nullo ordine, & affatim, eodemque instanti miscentes & cõcoquentes, vel horum qualitatem facile dissipabilem non seruent, vel illorum ægre separabilem non assequuntur; istoque improbo parandi ac miscendi modo medicamentum efficiunt, quod nec singulorum vires genuinas habebit, nec Medici votis respondebit.

Secunda lex. Secunda ordinis seruandi lex in præscribendis medicamentorum formulis hæc est, vt si angustia temporis vrgeat, & quædam coquenda sint, vel infundenda, & alia pulueranda, ab his semper incipiatur, quæ cocturam vel macerationem postulant; vt dum hæc fiunt, alia comminui & læuigari queant, & eodem tempore suum quæque habeant apparatum.

Tertia. Tertia obseruatio est, vt quæ vel quantitate, vel qualitate præpollent, cæteris in compositione describenda præmittatur, ita tamen, vt præparationis, mixtionisque modus, cuius potior est habenda ratio, non dissentiat.

Quarta. Hæc quarta lex fere perpetua seruatur, vt in compositionum formulis ea postremo scribantur loco, quæ materiæ rationem habent vt mel in magnis confectionibus, saccharum in electuariis solidis, in multis vnguentis oleum aut cera, & sæpius vtrumque.

Hic ordo si seruetur, tyronibus medicamenta parandi miscendique viam aperiet feliciorem, atque in mixto firmiores eorum vires manebunt; quæ nisi arte debita retineantur, aut hebescunt, aut periclitantur.

CAP. III.

De formis & fine medicamentorum.

VT qui sano sunt corpore, difficile feruntur [*aphor. 37. lib. 2. Hippoc.*] sic minus appetunt medicationes. Et qui vel ad προφύλαξιν imminentis morbi, vel præsentis ἀλλοίωσιν seu profligationem medicamento quodam opus habent idoneo, sæpius antequam mali feritas inualuerit, Medicum nõ vocant, aut medicamentum respuunt, aut ea arte & mixtura paratum desiderant, vt odore, colore, sapore, naribus, oculis, palato arrideat. Sed apud imprudentes eiusmodi viros & pueros, Coquus, inquit Galenus *lib. 2. de pranotione*, ex Platone, Medico præstat, & maiore laude dignus, vt qui gulæ noua quotidie irritamenta paret. *Coquus apud quos Medico præferatur.*

Sed cum per ea puniatur, per quæ quis peccat, morborumque pene omnium nutrix sit immanis gula, iure quasi diuino, medicatio, quæ fit per os, vltionem commissi peccati in eo ipso relinquit. Medicamenta enim fere omnia, præsertim cathartica, propter dissentaneam, quam cũ nostra natura qualitatem habent, gustui ac olfactui displicere, non est mirum; Cum non vt alimenta mutati, sed mutare nata sint, & noxiam humorum qualitatem emendare, vel eosdem foras protrudere.

Qua

Quæ inodora insipidaq; sunt, & mole parua varie corpus exagitando, sursu deq; humores excutiunt, vt stibium, his postponenda medicamentis, quæ maiore quantitate exhibita, licet ingrata, blande, ac cum delectu è partibus affectis vitiosos succos educunt.

Forma medicamentorum quid præstet.

Forma autem medicamentorum non solum efficit, vt assumantur ipsa facilius, (alii enim liquidis, alii solidis tantum delectantur) sed vt eff. ctus diuersos, pro formæ diuersitate, polliceantur. Quod enim ad incidendum & extenuandum imperatur medicamentum, forma liquida accommodatius est, vt solida ad astringendum.

Non hic formam, quæ dat esse rei, nec ipsam rei facultatem effectionis causam appello, sed ipsam compositi medicamenti consistentiam qualemcunque, solidam, liquidam, medioctem: præter quam & alia interdum in multis, præsertim siccis, industria Pharmacopœi manu effingitur, aut sigillo imprimitur; aut materia in pilulas, trochiscosve formatur, vel complanatur in tessellas, nunc quadratas æquilaterales, nunc rhomboides, seu altera parte longiores.

Ista vero impressa forma exterior, & veluti sigillatio, parui momenti est, vt quæ nihil opis adferat ad effectum medicamenti promouendum, aut felicitandum, vt superstitiosi quidam autumarunt, vt illud omittam, quod Spagyricorum nonnulli somniant, de signaturis plantarum externis, quibus illarum dotes partibus corporis accommodant, cum quibus certis notis, aut externa forma, si Deus voluerit, conueniunt. At illa medicamenti forma, qua ipsum densum est, tenue, vel liquidum, multos ac varios præstat vsus: Nam idem nunc vrinam mouet, nunc aluum deiicit, pro vario componendi modo. Galen. *cap. 13. lib. 4. de sanit. tuend.*

Crassities aut tenuitas pulueris quid efficiat.

Quæ tenuissime læuigantur, instar pollinis, citissime deferuntur ad renes & vesicam: quæ crassiuscule, diutius subsistunt in intestinis, & aluum per secessum turbant. Si obstructionem quis liberare voluerit, menses que mouere, nec satis feliciter solida medicamenta exhibebit: vt neque liquida, si è celebro & partibus difficilis noxium sit educturus humorem.

Et vt partibus quibusdam roborandis, & affectibus depellendis, medicamenta quædam crassa debentur, alia liquida: sic nonnullis, inter ambo media, qualia sunt eclegmata, & antidota quædam inter remedia interna; vnguenta, litus, mucagines cataplasmata inter externa.

Quæ autem forma singulis medicamentis sit idonea, superius abunde dictum est, speciatim vero de his postea disputabitur, quatenus formantur varie, pro partium conditione, quibus adaptantur, vt cum ex emplastro stomachico scutum formatur regioni ventriculi apponendum pessarium sinui pudoris, glans subdititia podici, turanda vulneri.

Nimis sumptuosa medicamentorum confectura sæpe vana. Historia.

Sunt, qui nulla ratione formam medicamentorum non tantum idoneam, sed illorum quoque sumptuosam confecturam expetunt, alioquin tanquam vilem & inutilem aspernantur; cuiusdam diuitis exemplo, qui cum à Galeno *cap. 10. lib. 3. comp. med gen.* postulasset, excepissetque formam medicamenti, quo vlcus malignum in famulo curaret, vidissetque omnia, quibus constabat pharmacum, esse vilis pretii: *Hoc,* inquit, *mendicis serua, me autem sumptuosius aliquod medicamen doceto.*

Artis arcana non detegenda.

Sic multi medicamenta etiam eximia parui ducunt, si nouerint; vilia vero ignota sibi, pro secretis habent, & tanquam aliquod deductum è cœlo remedium sæpe mirantur. Proinde Medicinæ dignitati consulunt minus, qui tam diuinæ artis arcana detegunt, & plebeculæ, vt arrideant, medicamenta idiomate vulgari conscripta præbent.

Præstiterit enim gratis medicinam facere, & pauperi medicamentum dare, aut aliquod parui pretii præscribere, quam illius compositionem docere; quam dum semel nouit, periculum in aliis, vt in se, feliciter tētans, eos ducit ad exitium. Medicamentum enim quoduis, maxime catharticum, bonum

num & malum est, & pro ratione bene vel male vtentis, sanat vel interficit.

Finis compositionis. Finis autem compositionis medicamentorum est, cuius gratia ea ipsa suscipitur: vel ad quem omnia, quæ mixtioni sunt necessaria, referuntur, vt tandem medicamenta ex arte composita, sanitati vel tuendæ, vel exornandæ, vel morbis profligandis inseruiant.

Cap. IV.

De medicamentorum ponderibus, & eorum notis.

Ponderum magna varietas. Vique nationi & ditioni sua semper fuerunt, vt adhuc sunt, pondera & mensuræ. Libra mercatorum Constantinopolitanorum pendet vncias viginti sex: Mediolanorum, viginti quatuor: Parisiensium sexdecim: Lugdunensium quindecim: Hispanorum quatuordecim: Genuensium & multorum aliorum duodecim: aurifabrorum octo tantum; vulgus Markum nominat.

Veteres quoque Græci, Arabes & Romani non solum propria habebant idiomata & characteres, sed etiam pondus. Et nisi regia potestate arcerentur mercatores, nulla esset certa ac definita statera, quandoquidem pondere volunt emere maximo, & minimo diuendere.

Quia vero in Medicina sæpe bis peccare non contingit, & errata in præscribenda dosi fere semper periculi plena sunt, Medicis omnibus communia & definita debent esse pondera, vt vna lege vnus sit omnium consensus.

Libra Medicorum. Libra autem illorum semper vncias duodecim pendet, quæ sic scribitur, lib. j. Vncia dragmas octo, cuius hæc est nota, ℥ j. Dragma scrupulos tres, quæ sic pingitur, ʒ j. ita vt in vncia tot sint scrupuli vel scriptuli, quot in Alphabeto Græco literæ, nempe viginti quatuor, iuxta illud Fannii Poetæ:

Vncia fit dragmis bis quatuor, vnde putandum,
Grammata dicta, quod hæc viginti quatuor in se
Vncia habet, tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit, noctemque, diemque.

Quibus verbis scriptuli videntur quasi vicem gerere literarum; dragmæ syllabarum; vnciæ, dictionum; libra, orationis; vel saltem periodi completæ. Sunt tamen pondera quædam minutiora scriptulis; nam granum est omnium ponderum minimum, seu minutum, è quo fit obulus, seu scriptulus dimidius, qui sic notatur ℈ ß. Granum vero duabus literis gr. simul iunctis, & aliquando g solo designatur. *Granum est omnium ponderum minimum.*

Cum sesquilibram, seu libram vnam cũ dimidia, & sexcunciam, hoc est, vnciam vnam semis notare volumus, maiori ponderi picturam hanc lib. j. ß. minori istam ℥ j ß. damus.

Granum igitur λεπτὸν Græcis, omnium minimum est, indiuisibile & minutum, minutia ob id nominatum. *λεπτόν.*

Chalcus, seu æreolum, pendet minutias seu grana duo.

Siliqua, seu Ceration, Kirat Arabice dictum, chalcos duos, hoc est, grana quatuor.

Semiobulus æreola tria, id est, siliquam vnam & dimidiam.

Obolus siliquas tres, seu chalcos sex, aut grana duodecim.

Scriptulus duos obulos, seu chalcos duodecim, aut grana viginti quatuor. *γράμμα.*

Denarius est octaua pars vnciæ Romanorum, & pendet scriptulos tres, seu obulos sex, vel grana septuaginta duo. *δηνάριον.*

Dragma est octaua pars vnciæ Græcorũ, & leuior est denario, pendetque tantum sexaginta grana, hoc est, scriptulos tres vulgares, quorum singuli grana solum viginti pendunt. *δραχμή.*

Olim denarius decem asses seu libras valebat, vnde illi nomen, ait Syluius, nunc libræ tantum est pars octogesima quarta, vt dragma nonagesima sexta: Libram intelligo Medicam, quæ vncias duodecim pendet.

Multi [*Scrib. Larg.*] autem pro denario dragmam ponunt, illo non multo leuiorem, vt pro

vt pro dragma denarium, iuxta Græcorum interpretum versionem, qui cum nihil haberent, quod exacte denario Romano responderet, pro denario dragmam reliquerunt.

Sicilicus duas dragmas valet, estq; quarta pars vnciæ.

ἡμιούγγιον. Semivncia media est vnciæ pars, sicilicos duos continens.

Vncia medica octo dragmas, negotiatoria denarios totidem pendit.

ἑξάγιον. Dragmam quoque interdum ab antiquis Hexagion dici comperio, mercatores vulgo *grossum* appellitant.

Bes continet vncias octo, & media pars est mnæ, seu minæ medicæ, quæ sexdecim vncias continet, videturque libra mercatorum. *Ex Dioscor. & Gal.*

At Medicorum λίτρα, id est, libra, minor est, & vncias tantum duodecim valet.

Omnia autem sic in pauca contrahere lubet, vt memoriæ mandentur facilius.

Libra seu pondo, & As sæpe dicta, pendet vncias duodecim; deunx, vndecim: dextans, decem: dodrans, nouem: bes seu octunx, octo: septunx, septem: semis, sex, vel mediã ponderis cuiusque notati partem: quincunx, quinque: triens, quatuor: quadrans seu quattarium, tres.

Vncia continet sicilicos quatuor, sicilicus dragmas duas, dragma scriptulos tres, scriptulus obulos duos, obulus duas siliquas semis, siliqua duos chalcos, chalcus duo grana.

Nomina ponderum Arabica. Nomina ponderum Arabibus familiaria non subticuissem, sed tam varia deprehendi, vt infida arbitratus sim, apud quos vnciam *adar*, *alsatil*, *sacros* & *assathis* dici comperi. Dragmam quoque modo *alchi*, modo *nabach*, & aliquando *darchamet* nominant; vt scriptulum aliquando *guanthem*, sæpe *germin*, & aliquando *hermec* & *armo* nominant: Obolum vero *Seminen*, *Seminet*, *Onolos*, *Onolosat*, *Oleginat* indiscriminatim efferunt, mediam eius partem Danich, tertiam Kirat nuncupantes: Ipsis autẽ sua vocabula relinquenda, nobis nostra ex vsu sunto.

Herba quomodo mensurantur. Porro cum herbæ mensurentur manipulis, per literam M. flores pugillis, per literam P. designantur. Manipulum vocant Medici, quantum manu complectuntur; Pugillum, quantum tribus digitis capere valent. ***Manipulus quid.***

Ana quid signet. Cum vero æquale pondus, aut mensura duorum aut plurium simul medicamentorum præscribitur, hæc dictio *Ana* additur, quæ singulorum medicamentorum præscriptorum æqualem assumendam esse portionem indicat.

Inter notas ponderum, vel potius quantitatis finiendæ in præscribendis medicamentorum formulis, cum fructus multi nec trutina librentur, nec cyathis, conchis, acetabulis, aut vasis similibus concauis mensurentur, sed numero tantum ponantur, solita litera N. apposita, numerus illorum notatur; Non tamen quantus, nisi quoq; notam ponderis, quo opus est, vna subiungatur; vt exempli loco, si amygdalæ, sebesten, pruna, aut similia præscribenda sint, quæque numero duo, tria, quatuor, quinque, sex aut plus, minusve pro vario Medici scopo præscribuntur, præstat Rondeletio testante, in numero signando nótis priscorum Romanorum vti, quæ sic depinguntur, I, II, III, IIII, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII. quam aliis characteribus, Ziphræ nomine vulgari nuncupatis, atque sic designatis, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Ne forsan ignarus quidam tyro dum dragmas duas aut tres sic ʒ. 2 ʒ. 3 depictas oscitanter legit, perperam triginta duas aut triginta tres dragmas assumat.

CAP. V.

De Medicorum mensuris.

NON sine ratione DEVM omnia pondere, numero & mensura creasse, literæ Sacræ testantur. Nam cum numerus sit actus rationis, Plato hominem animal ideo sapientissimum asseruit, quod nouerit numerare, omniaque Deus iusto pondere & mensura præcepit trutinari. *Leuit. 19. & Deut. 25.*

Per

Per mensuras, instrumenta quædam instar pyxidum concaua, certis speciebus excipiendis, mensurandisque accommodata, intelligimus, quibus medicamenta, tam simplicia, quam composita, sicca, liquidave non modo Pharmacopœi, sed mercatores dimetiri solent.

Sæpius tamen ad liquores, vt oleum, acetum, prisanam, decoctum, vel similia dimetienda efformantur, eaque industria adaptantur ponderibus, vt alia sint vnciæ tantum vnius, alia duarum, aut trium, alia libræ vnius, alia quinque aut decem, vel plurium sit capax.

Omnium minima mensura capere potest ℨj. & ℈ ß vini substantiæ mediocris, vocaturque cochlearium. *Cochlearium.*

Alia maiuscula, Cheme dicitur, & duplo superiore maior est, capitque vini ℨ ij & ℈ j.

Tertia adhuc maior, ligula interdum dicta, & à nonnullis mystrum, seu cochlearium paulo maius, capit eiusdem ℨ ij. ß. aut ℨ iij. *Ligula. Mystrum.*

Concha continet mystra duo, seu chemas duas, vel ℨ v. *Concha.*

Cyathus conchas duas seu ℨ x. vel ℥ j. ß. *Cyathus.*

Acetabulum, Oxybaphum Græcis dictũ, sesquicyathum, seu ℥ ij. & ℨ ij. vel ℥ ij. ß. ad summum. *Acetabulũ. Oxybaphũ.*

Quartarius acetabula duo, seu ℥ iiij ß. vel paulo plus.

Hemina, seu hemisextarius quartarios duos, seu ℥ ix. *Hemina.*

Sextarius, seu chopina Parisiensis, duas heminas, hoc est, ℔ j ß.

Chœnix, seu modulus sesquisextarium, nempe ℔ ij. & ℥ iij. *Chœnix.*

Chus seu Congius sextarios sex, hoc est, lib ix. *Congius.*

Vrna congios quatuor, seu libras quadraginta. *Vrna.*

Amphora vrnas duas, seu libras octoginta. *Amphora.*

Metretes seu Ceramium Græce, Cadus Latine, sesquiamphoram. *Metretes. Cadus.*

Culeus amphoras viginti, seu vrnas quadraginta. *Culeus.*

Sic enim ab ea mensura, omnium minima, sensim ad maximam progrediendo mensuræ liquidorum, vt solidorum à granis, incipiunt. Atque vt maior numerus continet minorem: sic maius pondus, aut mensura, vtrunque minus.

Mensurarum igitur aliæ paruæ sunt, aliæ magnæ, aliæ mediocres: Et ex illis quædam liquidis, aliæ siccis, aliæ ambobus mensurandis destinantur.

Culeus, amphora, vrna, congius & quartarius, liquidis, modius & semimodius, siccis; sextarius, hemina, acetabulum, cyathus, his & illis dimetiendis inseruire solent. *Modius.*

CAP. VI.

De quantitate medicamentorum exhibendorum.

IN componendis medicamentis non tantum simplicium qualitas requiritur, sed qua quantitate singula misceri debeant, vel iam compositum exhiberi, est inquisitione dignum. Minor enim quantitas, vt sæpe non prodest, sic maior obest sæpius; nec minus lactuca interficit ipsa cicuta; pluresque vinum, quam aconitum occidit.

Quod si alimenta plus æquo ingesta veneni sunt loco, summa artis & artificis laus est medicamentorum iustam describere quantitatem, & quæ, ac quanta, cuique sexui, ætati, naturæ, & tempori conueniunt, definire. Purgat enim potenter turpethum, colocynthis, veratrum; imbecillime polypodium, tamarindi, ius galli veteris: moderate cassia, senna, rheum: difficillime, senes & melancholici autumno: facillime pueri humidiores hyeme, & vere, vt & biliosi æstate: Qui mediorum participes sunt, medio modo purgantur. *Alimentorum nimia quantitas periculosa.*

Et cum per ætatum, tempestatumq; mutationes humorum conditionem mutari contingat, contingit quoque, vt idem medicamentum eadem quantitate non similiter moueat ac operetur. Nam cum humores turgent & vrgent, natura leui sæpe medicamento protitata, molitur excretionem ma- *Idem medicamentum non eadem semper pr... mouet ac operatur.*

teriæ

tertiæ grauantis, eamque vel per secessum, aut vomitum excludit. Vt contra, cum propter lentorem tenacius impingitur, nec sua qualitate naturam ad exclusionem lacessit, validissimum nonnunquam medicamentū ignauum est, nec aluum satis turbat, ducitve, aut certe molestos ac redundantes succos tantum mouet, non promouet.

Fallit hæc sæpe diuersitas humoris incautos, qui cum experientia didicerint, cassiam vnciis, non granis; scammonium granis, non vnciis; rhabarbarum dragmis præscribi & exhiberi, dum cuiusque pro efficacia agēdi conuenientem dosim præscripsisse putant, ne semel quidem, aut contra, impense & profuse vident aluum moueri. Nam cum in orgasmo natura est, turgetque superfluus humor, pauca sæpe grana rhei ventrem turbant, imo & cathartici cuiusvis odor cum aliquando solus exagitat.

Odor medicamenti cur ventrē aliquando ducat.

Quare non imprudenter agunt Medici, si ab ægrotis, à quibus vocantur, & à se nunquam antea visis sciscitentur, num illorum aluus facile & blando eccoprotico moueatur, an mochlico & validiore indigeat; vel sic, Sit ne perpetuo liquida, vel dura, & clysmis quotidie solita moueri. Sic enim felicius imperabitur medicamētum purgans, quod nec supra, nec infra vires ventrem agitabit; & quanta, & qualia purgari oportet, purgabit. Ea tamen lege, vt si totum corpus prauis scateat humoribus, non affatim, sed partite; nec vno die, sed pluribus, si opus fuerit, moueantur. Natura siquidem non facile fert magnas cuiuscunque humoris, etiam laudabilis, euacuationes; Semperque cum ea bene agitur, si omnia paulatim fiant, nec quicquam immoderate ac violenter ducatur.

CAP. VII.

Iustam medicamentorum quantitatem vix definiri, non tamen, dum parum excedit, aut deficit, periculosam.

MEdica quidem ars coniecturalis est, sed quam experientia iuuit, auxit ratio, & doctorum authoritas stabiliuit, qui ex causarum indagatione effectus perquirentes, ac longa obseruatione prudentiores facti, theoremata posteritati reliquerunt multis rationibus validissimis, & necessariis fulcita, quibus morbi dignoscuntur, remedia inueniuntur, & medicamentorum quantitas describitur, si non iusta ac definita, saltem adeo naturæ & morbo accommodata, vt illa vincat, hic vincatur. Quid enim mali reformidandum, si vbi cassiæ vncia, aut rhabarbari dragma conuenit, illius tantum dragmæ septem, vel etiam nouem, huius vero scriptuli duo aut quatuor exhibeantur? Nā paruulus error non valde pertimescendus; Atque vt sine sanitatis insigni iactura, per medicamentum humores excrementitii nō semper omnes educuntur, sic cum præter illos nonnihil ex his, qui qualitate non lædunt, educitur, graue quid suspicari nihil est necesse: Cum nec ipsa edulia potulenta ve eadem semper copia, nec iisdem horis ingerantur. Vt nec si cacochyma sint, morbos statim inuehunt. Multis sæpe contigit innoxie aliquot cicutæ folia in iusculis comedisse ancillarum incuria, quæ petroselinum, cui externa quadam forma conuenit, selegisse putabant. Et qui ranas habent in deliciis, buffonum coxas interdum sine periculo mandunt.

Paruulus error non pertimescendus.

Summo autem iudicio, artificiosaque coniectura efficiendum est, vt medicamenti quantitas naturæ viribus, & educendæ sarcinæ respondeat, quæ si copia grauet, nec medicamentum illi proportionatum vna vice tuto possit exhiberi, melius erit partite diebus singulis, vel alternis, totam illuuiem deplere, quam affatim humores & vires simul deiicere.

Miserum est etiam corpus iterato medicamento repurgare, cum vnico tantum egeat, aut violentum porrigere, cum oneri tollendo blandum satisfaciat. Hypercatharsis namque seu superpurgatio timenda, quæ venas nimium reserando, dysenteriam interdum excitat, sanguinem vacuat, & virium integritatem prosternit. Prodest siquidem

Superpurgatio timēda.

M magis

magis aliquid ex superfluis humoribus deserere, quam immoderata vacuatione portionem optimorum vna cum exerementitiis protrudere.

Quomodo medicamentum idem varios promat effectus.

Et quemadmodum idem medicamentum eidem homini, eadem quantitate, sed diuersis temporibus datum, plerumque diuersos promit effectus: sic semper dum variat illius quantitas, agit varie, & modo huic, modo illi morbo tutius feliciusque datur. Si enim [*aphorism 1. lib 4. Hippocr.*] grauidam purgare consilium est, vt certe quadrimestrem vsque ad sextum mensem, fas est, medicamentum roborans audacter illi parua quantitate dabitur, vt molestię causa, de qua per grauiditatem primis mensibus conqueri solet, blande subtrahatur, nullamque ex medicamento fœtus aut prægnans percipiet.

Quæ magna religione ponderanda.

At vero cum opii, diagridii, aut alius medicamenti, quod parua mole maximas vires habet, quantitas exquiritur, ea religiosius, ac prudentius præscribi debet ac ponderari, vt si iuste definiri vix queat, solum tantillo plus exuperet aut deficiat. Cum enim lex non fit de minimo, nec de eo iudicet prætor, vt vulgo fertur, leuiter in excessu vel defectu minimo peccatur.

CAP. VIII.

De his, quæ innoxie magna quantitate sumuntur, quibus conueniant, & quando.

OMNE medicamentum aliquod naturæ negotium, aut maius, aut minus facessit, prout illius facultas imbecillior fuerit aut validior. Quod catharticum est, vt odore, saporeve magis displicet; sic molestiam adfert maiorem. Nam *quæcunque purgant, omnia*, inquit Galenus, *cap. vlt. lib. quos, quando & quibus. ventriculum lædunt, & maxime eius ostium, quod neruis quamplurimis constat, & acute sentit.* Propterea excogitatum est purgantibus beneuolentia, & plerunque castigantia admiscere, vel ea seligere, quę non multum ingrata sunt, nec aluum immoderate turbantia: Quæ talia dum habentur, non tamen imprudenter exhibenda, sed quibus conueniunt, atque ea quantitate, quæ viribus naturæ respondeat, eaque facile ferat.

Dosis medicamentorum purgantium.

Quantitas autem illa varia est, pro varia singulorum facultate; quæ quo imbecillior est, eo maiore dosi sumitur; quo validior, eo minore. Imbecilla dicuntur purgantia, quæ lente ac benigne ventrem ciendo, primam corporis regionem eluunt, atque vnciis potius, quam dragmis mensurantur: cuiusmodi est manna, pulpa tamarindorum, medulla cassiæ, & similia: Valida, quæ exigua mole, vt quæ granis tantum aut scrupulis ponderantur, magnos & sæpe violentos præstant effectus, de quibus postea. Inter imbecilla quoque numerantur omnia, quæ vnciis; inter violenta, quæ granis mensurantur: inter ambo media quædam sunt, vt rheum, senna, aloe & similia, quæ dragmis ponderantur; quæ omnia, vt quæcunque lubricando & roborando purgant, maiore quantitate sumuntur.

Alterantis dosis.

Idem est iudicium de alterantibus medicamentis, quæ quo minus à symmetro corpore distant, vt calida, aut frigida primo ordine, vsque ad secundum, eo maiore dosi præscribuntur; Quo longius ab eodem recedunt, vt quæ ad quartum recessum caloris aut frigoris accedunt, eo minor ipsorum quantitas exhibetur: Tutum siquidem non foret piper, pyrethrum, euphorbium, aut cicutam, hedum, nympheam larga copia porrigere, cum horum vsu algerent interiora; illorum, conflagrarent.

Roborantia vero cum à se inuicem dissideant agendi viribus, valde dissimili quantitate præbentur, vt aquæ cordiales, vnciis; conseruæ principū partiū robotatrices, dragmis; Alexiteria efficaciora, scrupulis; lapis bezoardicus & cornu monocerotis, granis.

Qui medicamentis validis, qui benignis egeant.

Quæ item forma liquida sumuntur, ad roborandum, alterandum, aut purgandum, ea semper dosi maiore solent imperari.

Porro non ex parte tantum medicamenti, sed corporis status & humoris, quantitas augeri

augeri debet, vel minui. Robuſtū, firmumq; corpus, laboribus & crebris purgationibus aſſuetū, aut multis obſtructionibus impeditum, blanda imbecillaque medicamenta aſpernatur. Molle, ac rarum, quale puerorum & mulierum eſt, vt è diuerſo, macilentum, exuccumve, medicamētis tantum eget blandioribus, vt & mulieres grauidæ, & qui ex longo morbo reſurgunt.

Frigidus & craſſus humor tardius purgatur. Humoris quoque ſpecies & copia medicamenti quantitatem diſtinguit. Nam lentus humor, craſſus, frigidus, melancholicus, pituitoſus, & tenaciter cuipiam parti adhæreſcens pigre delabitur, validioreque catharticoad illius excluſionem habet opus. Tenuis, calidus, bilioſus, interdum ſponte per vomitum excernitur, aut facile blando medicamento purgante per ſeceſſum educitur.

Medicamēti doſis pro cœli & ſoli natura immutanda. Præterea cœli ſtatus, regionis natura, & anni tempeſtatisque conditio, non idem ſemper medicamentum, eademque copia exhibendum arguunt. Nam cum tempeſtate aquilonia alui duræ ſint, [*aphor. 5. libr. 3.*] & hyeme rigida corpus coarctetur, denſeturque præſertim in regione gelida, humor tunc partibus tenaciter obhæreſcens, non niſi valido medicamento, aut blando liberalius, aut ſæpius exhibito profunditur. Et vt annus tales plerunque morbos facit, qualis eſt eius conſtitutio, [*aphor. 5. lib. 3.*] pro humoris morbum committentis ſpecie, cuius prouentum magnum facit aut minorem; ſic immutari quoque ſuadet non tantum medicamenti genus, ſed quantitatem, quæ copioſior eſſe ſemper debet, cum vel ratione corporis, humoris, cœli ſtatus, regionis, conſuetudinis purgatio difficilis eſſe ſolet: vt contraria ratione cum facilis eſt, illius etiam copia debet eſſe minor, vt mox docebitur.

CAP. IX.

De his, quæ parua quantitate præſcribuntur.

SVA cuiuſque medicamenti eſt purgandi virtus fortis, aut imbecilla; ſua & virtutis particularis proprietas, qua hunc potius, quam illum humorem blande aut potenter educat. Blandum illud dicitur, *quod mediocri tantum quantitate ſumptum, aluum pigre ac benigne mouendo, pauca deiicit; ſuperflua tamen ducit, dum ſuperfluo pondere ſumitur.* *Blandum medicamētum quale.* Si enim rhei vel caſſiæ, quæ inter familiariſſima naturæ pharmaca recenſentur, immoderata quantitas, vt illius ſeſquiuncia, & huius ſelibra ingeratur, magna, immoderataque ventris turbatione, humores agitando, per ſeceſſum, aut vomitum, aut vtrumq; mouebit.

Potenter purgat, *quod exigua mole, vt qua granis ponderatur, citam ac copioſam deiectionem efficit*; *Potenter purgans.* proinde parua ſemper quantitate datur: vt & omnia, quæ ingrata ſunt, aut rara, magnoque venduntur pretio, aut vires habent efficaciſſimas, ac malignæ cuiuſdam qualitatis participes.

Ingratum quale. Ingrata ſunt, quæ vel odore moleſte feriunt nares & cerebrum, vt caſtoreum, ſagapenum & aſſa fœtida, quam ob tetrum halitum Germani ſtercus diaboli vocant; vel ſapore, cuiuſmodi ſunt amara, vt colocynthis, centaurium minus; acria, vt euphorbium, pyrethrum; acidiſſima, vt oleum ſulphuris & vitrioli, cuius aliquot guttæ ſyrupo violato proportione debita commixtæ, eundem colore ex rubro micante, fucant, & acidulum ſimul reddentes, oculis & palato ſuauem admodum efficiunt. Eiuſmodi ſyrupum arte dicta alteratum, aulicus quidam Medicus, primo ſui aduentu, omnibus æque morbis, propriis manibus dabat, plebeculamq; vanis oſtentationibus fallendo, arcanum omnium arcanorum aſſerebat.

Quæ rara ſunt, nec niſi magno emuntur, vt gemmæ, ſmaragdi, vniones, balſamum, aromata pretioſa, ambra, moſchus, zibethū, & quæ quarto receſſu calfaciendo aut refrigerando corpus immutant, minore quantitate præſcribuntur.

Quæ magna cautela ſumenda. Religioſius adhuc aſſumuntur, quæ antipathia quadam & ſpeciali dote vitæ primordia ſpiritum & calorem impetere, carnes colliquare, & ſanitatis integritatem deſtrue-

re nata sunt, vt caro viperarum ad pestem & lepram, renes, vel potius lumborum caro stincorum, ad æstum Veneris ciendum, cantharides ad ischuriam; hæ enim, vt decet, præparatæ, aliisque medicamentis idoneis permixtæ, & quantitate parua datæ, vrinam mouent innoxie, maiore copia sistunt, & vesicam impense calefaciunt. *Rondeletius.*

Cantharides an & quomodo moueant vrinam.

Mineralia quoque, vt ea omnia, quæ facultates habent efficacissimas, parcius, quàm minus validas ac remissas, liberalius sumuntur.

Quæ parua dosi præscribantur, & tuta.

Præterea, quæ ad aromatizationem, vel correctionem, vel aliorum medicamentorū deductionem conducunt, ea semper minori quantitate ponuntur, vt cinamomum, vel santali, aut schœnantum ad odoris, saporisve suauitatem pharmacis conciliandum, zinziber ad agarici, crocus ad opii castigationem; incidentia & aperientia ad reliquorum medicamentorum virtutem medicandis partibus deferendam.

Nihil vero æque pharmaci cuiusdam magnam dosim dehortatur, atque vis illius effræna, præpotens & maligna, quæ cum intro subit, simul vt educitur in actum, sæpe naturam anxie ducit, & symptomatum excitat catervam.

Quæ rara sunt, pretiosaque principibus & diuitibus, maiori pondere, si res postulārit, audacter præscribuntur.

CAP. X.

Qua quantitate simplicia medicamentis componendis permisceantur.

MEDICAMENTA pauca inueniuntur multis simplicibus eadem proportione mixtis composita, quin duo, vel plura reliquorum quantitatem superent. Superant, quæ materię vicem gerunt, & idoneam medicamentis formam inducunt, vt oleum, cera, lithargyrus emplastris & vnguentis: vel præcipuam agendi vim præstant, & basis locum in compositione obtinent, vt aloe in multis catapotiis: vt etiam, quæ sub magna mole vires habent imbecillas, vel ad reliquorum conseruationem adhibentur, vt mel & sacharum in electuariis & syrupis.

Hæc vero præcipua lex in medicamentorum miscendorum proportione seruanda est, vt, quo quid maiorem medicamento vtilitatem affert, eo in huius compositione, copia maiore adhibeatur.

Æquali pondere miscentur, quæ symbolo quodam conueniunt, habentque inducēdæ formæ medicamento aptam materiam, & æque affectu, affectæ parti, causæ & symptomati aduersantur; quod videtur obseruatum in vnguento tetrapharmaco, seu basilicone, quod ceræ, picis, resinæ, adipis tauri partibus constat æquis: vt etiam in electuario Iustino descriptione Nic. Myrepsi *cap. 403* quod partes æquales, triginta simplicium excipit, quæ proprietate quadam omnia calculos atterere, & vias lotio dicatas reserare creduntur. His excipiendis additur mel aut sacharum diuersa proportione commistum, vt ex omnibus simul electuarium paretur, quod formam sibi conuenientem, ac consistentiam idoneam habeat, & ad futuros vsus diutius conseruetur.

Quæ simul æquo pondere possunt misceri.

Electuariū Iustinū ad quid vtile.

Porro ex medicamentis simplicibus alia pondere, alia numero, alia vtroque modo, quædam mensura, nonnulla manipulis, alia pugillis mensurantur.

Radicum quantitas pro singulis dosibus varie, pro varia illarum virtute & agendi efficacia mensuratur. Si blande aluum ducendi facultatem habeant, dragmis; si potenter, scrupulis: si tantum alterant, vnciis integris, vel mediatis: Et cum balneas ingrediuntur, libris, & aliquando manipulis, si tenuiores sint, pondetantur.

Radicum quantitas in medicamento componendo.

In syrupis magna quantitate conficiendis, ponuntur ab ℥ j. ad ℥ ij. aut ℥ iij. In apozematis pro vna dosi, à ʒ ij. ad ℥. ß vel ℥ j. aut plus, minusve, pro radicum viribus. Si pro multis dosibus parandum sit decoctum, eadem proportione ipsarum augenda quantitas.

Cum vero duæ, vel tres, vel plures qualitatis eiusdem, aut fere similis radices præscribuntur, singularum minor quantitas poni debet,

debet, adeo, vt omnes simul iunctæ æquipolleant vnius quantitati, inquit Rondelet. Quod etiam fieri debet in omnibus aliis simplicibus medicamentis, facultate similibus, dum æque affectui propugnãdo, & partiiuuandæ conueniunt. Atque vt paucis repetam, quæ acrimoniam quandam, aut facultatem habent eximiam, parua quantitate, quæ blandam, aut imbecillam, maiore ponuntur.

Herbarum quantitas. Idem est iudicium de herbis tam recentibus, quam siccis, quæ manipulis mensurantur, aut singulis, aut pluribus, pro illarum facultate, & medicamenti parandi natura. Singulas enim ad vnam dosim, aut alteram, manipulo solo, & plerumque tantum dimidiato metimur ad fotus parandos, manipulis duobus: ad balneum pluribus, & interdum fasciculis vsurpamus.

Flores. Minutuli flores sicci, aut recentes, vt rorismarini, violarum, buglossi, modo pugillis, modo pondere mensurantur. Maiores ac recentes, vt liliorum, nymphææ, rosarum sæpius manipulis: aridi dragmis, vnciisve in trutina expenduntur.

Semina. Semina quæuis calida, frigida, temperata, acria, acerba, amara, vel ingrata, pondere semper librantur, sed diuersa quantitate in compositione medicamentorum ponuntur, pro illorum diuersa virtute & Medici scopo.

Calidissima, frigidissima & narcotica, dum extrinsecus adhibere consilium est, dantur à ℥ ij. ad ℥ j. Si intrinsecus sumere, à ℈ j ad ʒ j aut paulo plus, aut minus, pro illorum vi potentiore aut imbecilliore.

Fructus numero & pondere mensurantur. Fructuum, vt radicum cum sit diuersa magnitudo & qualitas, diuersa quoque illorum quantitas præscribitur, diuersoq; modo indicatur. Minimi pondere, vt Ribes & berberis: maiusculi numero, vt sebesten & pruna: nonnulli vtroque modo, vt amygdalæ, iuiubæ, & passulæ. Multi, quia crassissimi sunt, nec integri expetuntur, frustatim secandi sunt, & à cortice, nucleis, & acinis repurgandi, postea dragmis aut vnciis mensurantur.

Breuis epilogus. Et vt summatim omnia complectar, liquida sæpius mensuris, solida pondere, fructus numero, folia manipulis, flores pugillis mensurantur. Atque pro varia singulorum qualitate, varia quæque dosi præscribuntur: hinc lignorum, corticum, leguminum, animalium, & eorum, quæ ab ipsis sumuntur, dosim, mensuram, & pondus minutius persequi superfluum videtur, cum ex eorum consistentia & qualitate, atque ex his, quæ superius dicta sunt, hæc omnia facile dignoscantur.

CAP. XI.

De medicamentorum repositione.

VT accuratam ac dilucidam medicamentorum compositionem explicaremus, illarum conficiendi modum, basim, formã, finem, & singulorum mixturam ingredientium quantitatem, atque eorundem æqualitatis aut inæqualitatis rationem fusissime aperuimus. Sequitur nunc, vt medicamenta jam composita his in locis reponantur, in quibus diutissime viribus integris queant asseruari.

Medicamentum autem quodq; seu simplex, seu compositum, nam vtrumque asseruandum est, non vbi vis ante vsum reponitur, sed in loco idoneo, ne alteretur, corrumpaturve, & adhuc validum vtendi tempore, quibus conuenit, opportune ac feliciter detur.

Simplex primum seligitur, & à sordibus, eiusque partibus excrementitiis, aut inutilibus repurgatur: dein, vt asseruetur, siccatur: humida namque diu seruari non possunt, quin marcorem & putredinem acquirant.

Herbarum repositio. Siccantur autem herbæ in vmbra, vel sole non multum feruido, nec loco marcido, sed sicco, aut fumi, pulucrisque experte, & manipulis aut fasciculis colligatæ, reponuntur in sacculis cannabinis aut papyraceis, ne à prædictis detrimentum capessant. Flores modo simili siccantur, reponuntur, & conseruantur. Est que conseruatio, tam affinis repositioni, vt hæc ad illam referatur.

Frigus non item officit, cum ab eius rigiditate tuta sint omnia, quæ sicca sunt aut crassa, sed liquida ac humida facile cogit, quæ adueniente tepore statim ad pristinum statum redeunt. Aquæ tamen destillatæ, immoderato gelu concretæ, de sua bonitate non parum amittunt, sæpiusque lagenis vitreis, quibus continebantur, per hyemis sæuitiam abruptis effunduntur, nisi prudentes aromatarii prouiderint.

Sæuitia hyemis anni 1608. Anno salutis 1608. mensibus Ianuario & Februario, dum hæc conderem, hebdomadas sex integras adeo sæuit hyemis rigiditas, vt vasa confringeret non modo figulina, vitrea, stannea, sed cuprea etiam crassissima, quibus aqua continebatur: Atque tum panis recens è clibano extractus, mox in duritiem velut lapideam concrescebat, nec in cellis vinariis à glacie tutus erat. Mitescente vero frigoris sæuitia, singulæ ædes Lutetiæ intus & extra horrido gelu incanescebant. Multi autem morbi pulmonum & partium spirabilium toto illo tempore grassabantur, quibus quamplurimi peribant.

Fructuum. Fructus reponuntur aliquando in horreis, vt poma, interdum in doliis, vt pruna, sæpe in pyxidibus vitreis aut ligneis, charta, vt decet, obturatis, vt iuiubæ, ne à fumo aut puluere alterentur, aut à muscis inquinentur, & erodantur.

Seminum. Semina prius siccata reponuntur in vasis vitreis, & aliquando ligneis, & loco sicciore seruantur.

Radicum. Radices purgatæ, & arefactæ seruantur in arculis & pyxidibus ligneis, gossipio non nunquam inuolutæ, si pretiosæ sint, vt rhei, ne ab aëris nociua qualitate, aut caloris edacitate, vis earum pereat, ac cito corrumpatur.

Succorum. Succi liquidi excipiuntur lagenis, aut aliis ore angusto vasis, quibus desuper oleum affunditur, ne ab aëre alterentur.

Sicci pyxidibus ligneis, aut vasculis vitreis, fictilibusve reponuntur; vt etiam lacrymæ, gummi, animalia, vel eorum partes, & mineralia.

Liquorum & oleorum. Liquores & olea, vt liquidambar & balsamum vitreis lagenis excipiuntur, & subere, aut cera & membrana quadam obturantur, ne citius ab aëre dissipentur.

Terebinthina non tantum optime vase ex ferro albo, aut vitreo reposita seruatur, sed etiam figulino.

Quædam in ædium parte suprema; alia in media; alia non nisi in cella vinaria, aut alio loco madente, & vliginoso, feliciter reponuntur & conseruantur, vt cassia.

Medicamenta composita pro diuersa illorum consistentia & viribus, in diuersis vasis reponuntur, vt hydromel in doliis, syrupi in vasis fictilibus, & aliquando vecturæ facilioris gratia, ex ferro albo confectis, vt syrupus capilli Veneris Mompeliensis, qui eiusmodi vasculis exceptus, commodius ad longinquas regiones vehitur; electuaria solida in arculis ligneis; liquida in vasis stanneis & figulinis vitratis; pulueres in vitreis; vnguenta in ollis stanneis. Sicque singula varie, pro varia singulorum natura reponuntur. *Syrupus capilli Veneris Mompeliensis.*

CAP. XII.

De conseruatione & duratione medicamentorum.

VT medicamenta composita pro vna tantum dosi non solent confici, sic nec simplicia colligi, sed quæque ad futuros vsus maiore quantitate seliguntur & parantur: atque vt à puluere, fumo, putredine, iniuriis aeris & insectis, vt muscis formicisve tuta sint, reponuntur in vasis idoneis, aut includuntur sacculis, aut inuoluuntur chartis, & in pharmacopoliis asseruantur, his solum exceptis, quæ in loco vel humidiore, vel sicciore vtilius asseruantur, vt cassia in spelunca vinaria; & saccharum, conditura, tragemata, omniaque saccharata in fornace aut scrinio, iuxta ignem.

Multa ad sui conseruationem aceto, aut sale, aut vtroque condiuntur, vt cucumeres, cappares, oliuæ; vel sacharo, aut melle, vt omnia

mnia medicamentorum genera, ex quibus electuaria vel syrupi componuntur.

Decocta, æstate biduum, aut triduum; hyeme hebdomadam integram; aquæ destillatæ & conseruæ annum vnum durant.

Syrupi perfecte cocti, electuaria, trochisci, pilulæ, olea, vnguenta & emplastra biennium sæpe conseruantur; vt & radices, ligna, cortices, succi ficci, lacrymæ, gummi, triennium & aliquando quadriennium; elaterium triginta annos; vngues, ossa, cornua seculum.

Præter hæc quædam vix diu conseruantur, nisi eorum fruantur præsentia, cum quibus familiaritatem quandam habent, vt magnes cum ferro, cuius limatura, quasi nutritur, qua absente cito senescit, amittitque vigorem.

Ferrũ magnetis alimentum.

Alia securius vires suas tuentur, si rerum quarundam appulsu, ab aeris iniuriis & teredine vindicentur. Sic camphura granis milii aut psyllii obruta tutius seruatur; mala citria, arantiaque aceruo tritici sepulta tardius putrescunt, & radix Mechoacam absynthio inuoluta, non tam cito carie eroditur, eiusque facultas magis integra conseruatur.

Moschus & zibethum tuto seruantur in pyxidibus plumbeis, nec credibile est, ea mediis in latrinis suspensa, aut recondita, vires amissas, vt Plateario placuit, resarcire.

Non probatur Plateariĳ consiliũ.

Crocus, caryophilli, piper, macis, & alia aromata optime ac diu seruantur in sacculis coriaceis: Storax, benioin, in pyxidibus vitreis: Santali, xyloaloe, lentiscus, schœnantum, semina, & alia pene innumera in capsulis, seu vasis ligneis, vt fusius in Officina docebitur.

Medicamenta igitur tam simplicia, quam composita, si dicto modo, ac sedulo seruentur, diutius durant; si negligenter, celerius senescunt.

Pars autem illorum maxima singulis annis debet mutari. Si quæ tamen colorem, odorem, saporem diutius seruant, durant quoque diutius, vt sesquiannum, aut biennium, aut triennium; vt quæ crassam habent substantiam, & vires firmiter substantiæ inhærentes, vt contra, quæ easdem facile vanescentes habent, & substantiam raram, minus durant, vt flores, & ea omnia, quorum virtus superficialis est, & cito dissipabilis. Tutius vero ac diutius semper seruantur, quæ in arculis optime clausis, aut vasis stricte opercularis includuntur: sic enim illorum virtus securius retinetur. Multi theriacum in vase plumbeo durabiliorem putant, quæ tamen tempore Galeni in pretioso, vt nunc in figulino fere semper reconditur.

Quādo medicamenta mutanda.

CAP. XIII.

De his, quæ antonomasia quadam cæteris præstant, à qua illorum denominatio sumitur.

Vt erueret Deus hominem ab ærumnis & ægritudinibus, quibus quotidie lacessitur, terram hanc tanquam paradisum inferiorem, seu hortum locupletissimũ stirpibus innumeris ditauit, quarum amœno halitu reficitur, colore vario recreatur, in sanitate nutritur, in morbo iuuatur, & à morte liberatur.

In illo autem fœcundissimo solo permulta fruticant, & quotidie nobis occurrunt generis eiusdem, & qualitatis parum dissimilis, quæ eodem quoque nomine designantur ac nuncupantur. Nam iridum & graminum infinitæ pene dixerim, recensentur differentiæ, nec certo quis hucusque numero eas definire valuit; vt nec geraniorum, hyacinthorum, anemones, narcissorum, aliarumque multarum stirpium, in quarum omnium varietate varianda naturam delectari, & quasi ludere videmus.

Ex his vero dum absolute quædam scribuntur, sine ampliori aut peculiari singulorum descriptione, ea semper sunt eligenda, & vsurpanda, quæ meliora & vsu longo probata; hocque theorema in his, quæ analogiam habent inter [illegible] est obseruandum, vt in quoquo genere [illegible] assu- [illegible]

Aloë quænã melior.

mendum est, quod optimum. Veluti quando aloë simpliciter ponitur de ea, quæ succũ citrinum habet, succotrina vulgo dicta, nominis significatio intelligenda venit.

Atque vt pauca, pro multis exempla sint, cum simpliciter acetum ponitur, non acetum zythi, sed vini sumendum est. Si balsamum, natiuum illud ex arbore Ægyptiæ elicitum. Si benioin, illud quod à maculis candidis, instar amygdalarum, amygdaloides dicitur, sumendum.

Quando etiam absolute cassia ponitur, fistula vsurpanda, quando corallus, ruber, qui præstantior iudicatur.

Sic quoque cætera de præstantioribus semper intelliguntur: vt,

Dictamnus	De	Cretensi.
Aristolochia		Rotunda.
Dulcis radix		Glyzyrrhiza.
Endiuia		Cichorio latifolio.
Epithymus		Cassytha thymo innata.
Fœniculus		Marathro.
Fel terræ		Centaurio minore.
Gummi		Arabico.
Granatum		Acido.
Hepatica		Lichene.
Hedera		Corymbifera.
Iasminum		albo.
Hyoscyamus		albo.
Lactuca		Satiua.
Lilium		albo, ac bulboso.
Marrubium		Prassio albo.
Menta		Vera & hortensi.
Nigella		Semine tantum.
Nymphea		alba.
Nasturtium		Semine eius.
Oleum		Oliua.
Opium		Thebaico.
Papauer		albo.
Polypodium		Querno.
Querccula minor		Chamædri.
Quinque neruia		Lanceolata.
Rosa		Rubra.
Regina prati		Vlmaria.
Stœchas		Arabica.
Santalum		citrino.
Tapsus barbatus		albo.
Terebinthina		Veneta.
Veronica		Mascula.
Viola		nigra, vel potius cærulea.
Xyloaloë		nigricante.
Iris		Florentiniana.
Zinziber		Maluatico, quod nulli bonitate cedit, & à Persis, Arabibus, & aliis Barbaris maxime omnium expetitur.

CAP.

Cap. XIV.

De radicibus, seminibus, floribus, lapillis, & aquis, quæ dignitate quadam cæteris præferuntur.

PERMVLTA simplicia etiam diuersi generis, qualitates habent affines; Ex his tamen alia aliis esse præstantiora, vsus comprobauit, & ad morborum profligationem conuenientiora, vt quæ qualitate quadam alterante, roborante, vel purgante cæteris præstant, & effectus exhibent feliciores; cuiusmodi sunt plantæ multæ, vel earum partes, & quædam mineralia: Quæ cum absolute scribuntur, ancipitem sæpe eum relinquunt Pharmacopœum, quem latet genuina dilucidatio; cuius tenuitati fauentes, dicimus, radicum quinque aperientium nomine, radices apii, asparagi, petroselini, fœniculi, rusci intelligi. Præter quas adhuc aliæ quinque, nempe, graminis, rubiæ maioris, œnones, capparis, eryngii multum celebrantur.

Radices aperientes maiores. *Radices aperitiuæ minores.*

Semina frigida quatuor sunt maiora, citruli, cucurbitæ, melonum, cucumeris: & quatuor minora, lactucæ, portulacæ, endiuiæ, cichorii.

Semina frigida 4. maiora.

Totidem etiam calida, tam maiora, anisi, fœniculi, cimini, carui; quam minora, ameos, amomi, apii, dauci.

Semina 4. calida maiora, & totidem minora.

Flores cordiales tres tantum perhibentur, violarum, buglossi, & borraginis: qui si tales sunt, maxime quidem, dum recentes sunt adhuc, & colorem saporemque retinent. Exsiccati enim vt insipidi & inodori, sic nullius aut imbecillimæ sunt qualitatis.

Flores cordiales tres.

Idem est iudicium de floribus aliis seruari solitis, quorum odore, sapore, colore pereuntibus qualitas perit.

Rosas vero, quæ cum suauitate hæc omnia diutissime retinent, maxime cardiacas puto; vt & flores vniuersos, qui odore gratioso spiritus exhilarant. Flores enim suauiter olentes, non herbarum modo, vt tunicis, lilii conuallii, sed etiam arbustorum, arborumve, vt lilacis, arantiorum, tiliæ, cordiales sunt, possuntque in vsu medicamentario feliciter vsurpari.

Flores chamæmeli, meliloti, anisi inter cordiales calidos numerantur; sed arantiorum, iasmini, ireos, saluiæ, anthos, vetonicæ, caryophillatæ, aliosque pene innumeros flores, qui fragrantia ac suauitate nares iucunde feriunt, & mentem recreant, præfero.

Capillares herbæ quinque sunt, capillus Veneris verus, Mompeliensis vulgo dictus, adiantum vulgare, polytrichum, ceterach, seu asplenium, & ruta muraria, nulla ratione saluia vita dicta; quibus epithymum & cassutæ species possunt annumerari.

Herbæ capillares quinque.

Quatuor emollientes herbæ communes sunt, malua, althea, viola nigra, acanthus satiuus, seu brancha vrsina: quibus adhuc aliæ quatuor adiunguntur, Mercurialis, parietaria, s[c]ela, vulgo beta, & atriplex. Omnium siquidem vsus æque celebratur in decoctis clysterum & cataplasmatum emollientium parandis.

Emollientes herbæ octo sunt.

Fragmenta pretiosa multa sunt, sed quinque potissimum in vsu Medico commendantur: Sapphiri, granati, smaragdi, hyacinthi & sardæ seu cornallinæ.

Fragmenta pretiosa quinque.

Quatuor aquas cordiales plebecula tantum nouit, endiuiæ scilicet, cichorii, buglossi, borraginis, nec quintam dari censet: Ego vero præter has adhuc octo etiam magis cardiacas puto, cardui nempe benedicti, scabiosæ, calendulæ, morsus, hoc est, succisæ, oxytriphilli, vlmariæ, acetosæ, nenuphatis.

Duodecim aquæ cordiales.

Cerebro quoque roborando quædam aquæ conferunt, cephalicæ propterea dictæ, quæ quaternario numero describuntur, videlicet, aqua betonicæ, melissæ, rosarum & florum arantiorum.

Quatuor aquæ cephalicæ.

Præter ea quatuor in officinis vnguenta calida prostant, Aregonium, Martiatum, Altheæ, & Agrippæ. Et totidem frigida, album, rosaceum, populeum & citrinum.

Quatuor vnguenta calida, & quatuor frigida.

N Cap.

mendum est, quod optimum. Veluti quando aloë simpliciter ponitur de ea, quæ succũ citrinum habet, succotrina vulgo dicta, nominis significatio intelligenda venit.

Aloë quanã melior.

Atque vt pauca, pro multis exempla sint, cum simpliciter acetum ponitur, non acetum zythi, sed vini sumendum est. Si balsamum, natiuum illud ex arbore Ægyptiæ elicitum. Si benioin, illud quod à maculis candidis, instar amygdalarum, amygdaloides dicitur, sumendum.

Quando etiam absolute cassia ponitur, fistula vsurpanda, quando corallus, ruber, qui præstantior iudicatur.

Sic quoque cætera de præstantioribus semper intelliguntur: vt,

Dictamnus		Cretensi.
Aristolochia		Rotunda.
Dulcis radix		Glyzyrrhiza.
Endiuia		Cichorio latifolio.
Epithymus		Cassytha thymo innata.
Fœniculus		Marathro.
Fel terræ		Centaurio minore.
Gummi		Arabico.
Granatum		Acido.
Hepatica		Lichene.
Hedera		Corymbifera.
Iasminum		albo.
Hyoscyamus		albo.
Lactuca		Satiua.
Lilium		albo, ac bulboso.
Marrubium		Prassio albo.
Menta		Vera & hortensi.
Nigella	De	Semine tantum.
Nymphea		alba.
Nasturtium		Semine eius.
Oleum		Oliua.
Opium		Thebaico.
Papauer		albo.
Polypodium		Querno.
Quercula minor		Chamædri.
Quinque neruia		Lanceolata.
Rosa		Rubra.
Regina prati		Vlmaria.
Stœchas		Arabica.
Santalum		citrino.
Tapsus barbatus		albo.
Terebinthina		Veneta.
Veronica		Mascula.
Viola		nigra, vel potius cærulea.
Xyloaloë		nigricante.
Iris		Florentiniana.
Zinziber		Maluatico, quod nulli bonitate cedit, & à Persis, Arabibus, & aliis Barbaris maxime omnium expetitur.

CAP.

CAP. XIV.

De radicibus, seminibus, floribus, lapillis, & aquis, quæ dignitate quadam cæteris preferuntur.

PERMVLTA simplicia etiam diuersi generis, qualitates habent affines; Ex his tamen alia aliis esse præstantiora, vsus comprobauit, & ad morborum profligationem conuenientiora, vt quæ qualitate quadam alterante, roborante, vel purgante cæteris præstant, & effectus exhibent feliciores; cuiusmodi sunt plantæ multæ, vel earum partes, & quædam mineralia: Quæ cum absolute scribuntur, ancipitem sæpe eum relinquunt Pharmacopœum, quem latet genuina dilucidatio; cuius tenuitati fauentes, dicimus, radicum quinque aperientium nomine, radices apii, asparagi, petroselini, fœniculi, rusci intelligi. Præter quas adhuc aliæ quinque, nempe, graminis, rubiæ maioris, œnones, capparis, eryngii multum celebrantur.

Radices aperientes maiores.

Radices aperitiua minores.

Semina frigida quatuor sunt maiora, citruli, cucurbitæ, melonum, cucumeris: & quatuor minora, lactucæ, portulacæ, endiuiæ, cichorii.

Semina frigida 4. maiora.

Totidem etiam calida, tam maiora, anisi, fœniculi, cimini, carui; quam minora, ameos, amomi, apii, dauci.

Semina 4. calida maiora, & totidem minora.

Flores cordiales tres tantum perhibentur, violarum, buglossi, & borraginis: qui si tales sunt, maxime quidem, dum recentes sunt adhuc, & colorem saporemque retinent. Exsiccati enim vt insipidi & inodori, sic nullius aut imbecillimæ sunt qualitatis.

Flores cordiales tres.

Idem est iudicium de floribus aliis seruari solitis, quorum odore, sapore, colore pereuntibus qualitas perit.

Rosas vero, quæ cum suauitate hæc omnia diutissime retinent, maxime cardiacas puto, vt & flores vniuersos, qui odore gratioso spiritus exhilarant. Flores enim suauiter olentes, non herbarum modo, vt tunicis, lilii conuallii, sed etiam arbustorum, arborumve, vt lilacis, arantiorum, tiliæ, cordiales sunt, possuntque in vsu medicamentario feliciter vsurpari.

Flores chamemeli, meliloti, anisi inter cordiales calidos numerantur; sed arantiorum, iasmini, ireos, saluiæ, anthos, vetonicæ, caryophillatæ, aliosque pene innumeros flores, qui fragrantia ac suauitate nares iucunde feriunt, & mentem recreant, præfero.

Capillares herbæ quinque sunt, capillus Veneris verus, Mompeliensis vulgo dictus, adiantum vulgare, polytrichum, ceterach, seu asplenium, & ruta muraria, nulla ratione saluia vita dicta; quibus epithymum & cassutæ species possunt annumerari.

Herbæ capillares quinq.

Quatuor emollientes herbæ communes sunt, malua, althea, viola nigra, acanthus satiuus, seu brancha vrsina: quibus adhuc aliæ quatuor adiunguntur, Mercurialis, parietaria, scla, vulgo beta, & atriplex. Omnium siquidem vsus æque celebratur in decoctis clysterum & cataplasmatum emollientium parandis.

Emollientes herbæ octo sunt.

Fragmenta pretiosa multa sunt, sed quinque potissimum in vsu Medico commendantur: Sapphiri, granati, smaragdi, hyacinthi & sardæ seu cornallinæ.

Fragmenta pretiosa quinque.

Quatuor aquas cordiales plebecula tantum nouit, endiuiæ scilicet, cichorii, buglossi, borraginis, nec quintam dari censet: Ego vero præter has adhuc octo etiam magis cardiacas puto, cardui nempe benedicti, scabiosæ, calendulæ, morsus, hoc est, succisæ, oxytriphilli, vlmariæ, acetosæ, nenupharis.

Duodecim aquæ cordiales.

Cerebro quoque roborando quædam aquæ conferunt, cephalicæ propterea dictæ, quæ quaternario numero describuntur, videlicet, aqua betonicæ, melissæ, rosarum & florum arantiorum.

Quatuor aquæ cephalicæ.

Præter ea quatuor in officinis vnguenta calida prostant, Aregonium, Martiatum, Altheæ, & Agrippæ. Et totidem frigida, album, rosaceum, populeum & citrinum.

Quatuor vnguenta calida, & quatuor frigida.

CAP. XV.

De Succedaneis.

SVCCEDANEIS raro, nec nisi, quasi coacti Medici debent vti, cum scilicet quædam desunt vel incognita, vel non satis probata, vel ita rara, vt haberi, vel ita pretiosa, vt emi vix queant: tunc enim Pharmacopœi Medicorum consilium secuti, in eorum, quæ deficiunt, locum alia subrogare possunt; ita tamen, vt succedanea deficientibus specie, genere, viribus, sint valde similia, & affinia. Debet enim, si fieri possit, simplex medicamentum poni pro simplici, compositum pro composito, vt;

planta pro planta,
radix pro radice,
cortex pro cortice,
semen pro semine,
liquor pro liquore,
gummi pro gummi,
resina pro resina,
oleum pro oleo,
minerale pro minerali,
sal pro sale,
terra pro terra,
lapis pro lapide,
gemma pro gemma,
metallum pro metallo,
animal pro animali,
pars pro parte.

In compositis quoque seruatur eadem lex, sed non adeo stricte. Solet enim & debet sumi puluis pro puluere, eclegma pro eclegmate, electuarium pro electuario, syrupus pro syrupo; sæpe tamen est tanta virium affinitas inter composita medicamenta consistentiæ diuersæ, vt facile admittatur substitutio. Si quis enim auersatur eclegma bechicum, ei secure & feliciter imperabitur syrupus iuiubinus, aut de vngula caballina; & qui catapotia respuerit, quidni catharticum aliud forma potus, aut boli, viribus analogum assumet? Sic nonnunquam Medici solent ægrotis indulgere, quibus solida respuentibus, liquida præscribunt, aut contra, solida imperant, quibus nauseat ventriculus super liquidorum vsu.

Medicamentum compositum facile admittit substitutionem.

Non semper autem substituitur simplex medicamentum pro simplici: nam cum vix duo simplicia facultatibus omni ex parte similia reperiantur, sæpe alicuius penuria, cui nullum simile datur, duo aut plura miscentur, quorum concursus illi vires similes exhibet, vel in qualitatibus elementaribus caloris, frigoris, humiditatis, aut siccitatis, vel in secundis, quæ materiæ commoderationem sequuntur. Sat enim est, si supposititium medicamentum id efficiat, quod genuinum ac defectiuum pollicebatur. Qui enim eguerit simplici quodam raro & pretioso, secundo gradu calefaciente, aut refrigerante, habueritque duo alia, vnum, quod tertio gradu, aliud quod primo sit tale, ambo si permiscuerit, vnum quid efficiet, quod pari recessu aut calefaciet, aut refrigerabit, scopo proposito accommodatissimum. Eadem est in attenuantibus, incrassantibus, detergentibus, & aliis permiscendis ratio.

Quia vero solum & cœlum qualitates simplicium immutant, vt ostendimus supra, de arbore persica, diligenter obseruandum, quæ optime substitui possunt; nam multum est discriminis inter iridem nostratem & Florentinam. Hæc enim cephalica & bechica est, illa phlegmagoga & potenter serum ducendo ventrem subducens. Et quemadmodum vinum Canariæ generosius est Hispanico, & Hispanicum Gallico: sic & tacemi, è quibus exprimitur, aliam atque aliam sortiuntur qualitatem, saporem nempe & caloris excessum. Proinde licet eiusdem generis & speciei simplicia deligantur, non tamen pari qualitatum recessu suam temperiem nacta sunt omnia; nam quod in solo calidiore creuit, calidius est: quod in frigidiore, frigidius.

Iris ab iride multum differt.

Quando igitur idipsum, quod ratione loci calidius est, præscribitur, nec reperitur, aliud eiusdem generis substitui potest, licet frigidius, modo maiore quantitate sumatur.

Quomodo gradu tertio aut quarto calidum substituitur pro minus calido.

Quod

Quod enim quarto recessu calidum est, ea potest quantitate sumi, vt tertio tantum gradu vel etiam secundo calefaciat. Euphorbium, exempli gratia, quod quarto recessu calefacit, si infra quatuor grana detur, tertio tantum gradu calefaciet; atque quo minor illius quantitas dabitur, eo minus calefaciet. Verum cuilibet medicamento est determinata dosis, alioquin posset dari medicamenti tam exigua portio, atque etiam ipsius ignis, vt nec calefaceret, nec vreret. Et caryophylli ordine tertio calidi, si minus octo granis dentur, infra tertium gradum calefacient, vt principio, vel medio, vel fine secundi, pro maiore, vel minore illorum quantitate. Et sic de reliquis qualitatibus in singulis gradibus dicendum.

Cuiusque gradus tres partes.

Cuiusque autem gradus tres partes, seu mansiones constituuntur, principium, medium, & finis, quæ sic inter se habent, vt principium vnius coincidat cum fine alterius, vt principium quarti cum fine tertii: Sic finis hyemis vix veris initio dissimilis.

Dosis calidorum in quarto gradu.

Vsitata dosis calidorum in quarto gradu est granorum quatuor, cuius cum sint tres mansiones, summa eorum dosis, quæ finem eiusdem gradus attingunt, est granorum duodecim: quæ medium, granorum sexdecim: quæ principium, granorum viginti, qualis est eorum dosis, quæ in fine tertii ordinis calefaciunt.

Quocirca, qui medicamentum aliquod in fine primi gradus calidum, aut frigidum non habebit, aliud quod initio secundi tale erit, poterit substituere: qui medicamento in fine secundi calido indigebit, aliud pro succedaneo, quod calefacit, in principio tertii exhibebit.

Compositorum autem doses cum è simplicibus deducendæ sint, pro singulorum deficientium qualitate, alia substituentur ipsis analoga, in quorum mixtione, si dictæ leges seruentur, compositum exurget, optimum deficienti substitutum.

CAP. XVI.

Quæ & quando rectè substituantur.

NE quid igitur nostræ institutioni pharmaceuticæ desit, nec præsidiis destituatur æger, cum ad opem illi ferendam vocatus Medicus nonnulla præscribit, quæ nec in officinis, nec hortis pharmacopolarum inueniuntur, quædam in eorum, quæ deficiunt, locum supponenda, quæ ob id Græci ἀντιβαλλόμενα, Latini succedanea & substituta; myropolæ vulgo, quid pro quo nominant.

Quid pro quo.

Debent autem substituta viribus esse his similia, quorum defectum supplent, vicemque gerunt, vt dictum est. Quæ si talia non queant inueniri, ea saltem eligenda veniunt, quæ ab illis non multum dissentiant, sed in pluribus respondeant. Absurdum namque est, succedanea illa vocare, quæ non succedaneas & symbolas, sed oppositas qualitates sortiuntur: neque vlla ratione, euphorbium pro agarico, pyrethrum pro lapatho, melilotum pro malo cydonio in quibusdam codicibus videtur substitutum. Hæc enim inter se affinitate nulla consentiunt, vt sane consentire debent, quæ subrogantur.

Substitut. quæ mala

At vero cum meliorum penuria quædam imbecilliora substituuntur, horum qualitas quantitate aucta, compensatur, & duplum pondus substituitur: vt contra, succedaneum validius si sit, & efficacius, de eius quantitate detrahitur, vt qualitas minuatur.

Succedan. sine Medi. consilio n. esse danda

Hoc autem fieri neutiquam fas est, absque periti Medici consilio, quod tamen permulti non aspernantur modo, sed medicamenta præscribunt ipsi, magna ciuium internecione, cuius maxime sunt authores nonnulli vafri nebulones, ac importunæ dicaculi, qui compto vestitu ægrotis assident, & blando sermone & fallaci incautos decipiunt. De improbis tantum loquor, qui de corio humano audacter ludentes medicastulos simulant, & inique bardos ac

imperitum genus fœminarum ludificantur. Sciunt pellaces, quid velim, in quos tamen nihil acerbius dicam, cum pauci sint, multi vero & pii & prudentes, qui nil temere suscipiunt, & cum de hominum salute agitur, Medicos accersunt, quorum consiliis & præceptionibus adiuti affinia, legitimaque antiballomena, in eorum, quæ desunt, vel iam exoleuerunt, locum apposite substituunt.

Qui sine delectu & ratione, quæuis medicamina, vt quæ manibus sese offerunt priora, pro genuinis & optimis reponit, periculosum medicamentum, quid pro quo facete dictum, dedisse creditur.

De tali ardelione quidam festiue illud ex Niniuita inculcare solebat, *Sape loco illius quid pono.*

Ne igitur in succedaneorum repositione quis error committatur, recentiores Galenum secuti, simplicia deficientia, aut exoleta ordine alphabeti scribunt, illisque antiballomena, seu simplicia substituenda opponunt: vt quæ incipiunt à litera;

A. Primo loco, quæ à litera B. Secundo, & ita deinceps scribantur. Ergo substituitur, pro

Absynthio,	origanum vel abrotonum.
abrotono,	origanum.
acacia,	hypocistis.
acantho,	malua.
acoro,	radix asari.
adianto vero,	commune.
ammi,	anisum.
amomo,	acorus.
ammoniaco,	propolis.
amygdalis amaris,	nuclei persicorum.
adipe vulpis,	adeps mustelæ.
adipe cerui,	adeps capræ.
alumine,	sal fossilis.
althea,	malua.
arsenico,	sublimatum.
aqua pluuia,	fontana.
aqua marina,	salita.
aniso,	daucus.
aristolochia rotunda,	longa.
Balaustio,	malicorium.
balsamo,	terebinthina limpida.
borragine,	buglossum.
bethonica,	melissophyllum.
blito,	atriplex.
butyro,	oleum.
Calamo aromatico,	schœnantum.
cardamomo,	cyperus.
calamintha,	mentastrum.
chamædry,	chamepythis.
cinamomo,	canella vulgaris.
cinnabari,	minium.
citri succo,	succus limonum.
Dauco,	pastinaca.

dactylis,

dactylis,	ficus Massilienses.
dictamno,	saluia.
dente apri,	porcinus.
diphryge,	æs vstum.
dulci radice,	passulæ.
Ebulo,	sambucus.
eleboro albo,	elaterium.
eleboro nigro,	lapis lazuli.
epithymo,	epithymbrum.
eruca,	erisimum.
eupatorio,	lichen.
eryngio,	œnone.
Fenugræco,	orobus.
fœniculo,	apium.
felle perdicis,	fel cothurnicis.
flore æris,	ærugo.
fumaria,	cicerbita.
foliculis sennæ,	duplum foliorum.
foliis myrti,	eius baccæ.
Galanga,	acorus.
galbano,	sagapenum.
gentiana,	radix tormentillæ.
glyzyrrhiza,	passulæ.
Hepatica,	agrimonium.
helenio,	iris.
hysopo,	satureia.
hypocisti,	acacia.
Iasmini floribus,	anthos.
iuiubis,	passulæ.
iunco odorato,	cardamomum.
hyoscyamo,	papauer.
Lactuca,	cichorium satiuum
lapatho,	viola nigra.
laureola,	mezereum.
lacca,	styrax.
lepidio,	nasturtium creticum.
Magnete,	phrygius lapis.
malua,	attriplex.
mandragora,	papauer.
melle,	sacharum.
mumia,	pissasphaltum
Nardo Syriaca,	schœnanthum
nepetha,	mentastrum
nuce moschata,	caryoph.
nymphea,	lactuca.
Oesypo,	medulla vituli.
oleo,	butyrum.

 omphacio

omphacio,	succus limonum.
opio,	meconium, vel succus lactucæ.
opobalsamo,	stacte vel oleum caryophillorũ.
opoponace,	ammoniacum, vel galbanum.
oryza,	farina tritici.
oxyacantha,	ribes.
Papaueris succo,	mandragoræ succus.
peplo,	tithymalus.
petroselino,	apium.
plantagine,	pilosella.
pompholige,	cadmia vsta.
Quercula minore,	chamepythis.
quinqueneruia,	plantago.
Raphani semine,	succus eius.
rosmarino,	maiorana.
ribes.	berberis.
ruta,	tanacetum.
Sagapeno,	resina pini.
saluia,	calamenthum.
sambuco,	ebulus. *Vers. surcu-*
santonico,	abrotonum. *li lentisci.*
sapa,	vinum dulce.
sepiæ ossa,	pumex.
satureia,	thymus.
saxifraga,	pimpinella.
sedo,	solanum.
spica alba,	lauendula.
Tanaceto,	parthenium.
taraxaco,	cichorium.
trifolio acetoso,	oxalis.
thymo,	satureia.
thimelæa,	chamelæa.
tamarisco,	asplenium.
tussilagine,	pulmonaria.
Valeriana hortensi,	syluestris.
veronica mare,	fœmina
venereæ concha,	ostreorum conchæ.
veratro albo,	turpethum.
viola nigra,	alba,
vino rubro,	album.
Xylocassia,	cinamomum.
xylobalsamo,	radix ligustici
Zinzibere,	piper.
zibetho,	moschus.

Quia vero in medicina bis peccare sæpe non contingit, diligenter caueant illi barbatuli ac iuniores apothecarii (de ignaris loquor) sine consilio quidpiam substituere: alioqui vt illi ipsi succedanei, vel verius spurii sunt, sic spuria medicamenta pro legitimis vende-

vendere & exhibere solent. Vt ab ignaris quibusdam audaculis fieri millies obseruaui, qui sine discrimine simplicia quæuis in eorum, quæ deficiunt, locum perperam substituunt.

CAP. XVII.

De medicamentis adulteratis.

IMMANIS hominum auaritia eo nequitiæ multos interdum rapit, vt medicamenta notha & adulterata pro veris & natiuis exhibeant, quorum d gnotio magni est in medicina facienda momenti, & à Medicis & Pharmacopœis accurate perdiscenda, vt ægrotis medicamenta tantum optima exhibeant, quibus feliciter adiuti, breui conualescant, non adulterata, quibus anxie lacessiti, vel statim periclitentur, vel misere diuturno languore pereant.

Illa igitur subticuisse non visum est, ne parum prudens Pharmacopola à præstigiatoribus & circumforaneis quibusdam agyrtis decipiatur, qui sæpe carthami flores pro croco, & ebur pro monocerotis cornu vendunt, vt & alia multa simulant, præsertim rarissima & pretiosissima, quorum vsus multum expetitur, & ob vires eximias celebratur.

Propterea, ne Pharmacopœus, penes quem ægrotantis est mors & vita, imprudenter ab improbis & cautis institoribus circumuentus, pecuniæ resarciendæ, aut maioris lucri causa ægros circumueniat, his artibus instructus impiorum dolos ac fraudes aperiet & vitabit.

Moschi adulterium. Moschum simulat massa quædam è sanguine hœdi, pane asso, & trito, atque ladano subacta, in pyxide aut alio vase idoneo seruata, in quo diu moschus verus asseruatus fuerit. Fraus subtilius occultatur, si portio moschi optimi commisceatur. Sed detegitur non modo consistentia & colore, sed odore, qui in fictio cito vanescit.

Ambra. Ambra fingitur puluere Agalloci læuigato, benjoin, styrace calamita, ladano, & pasta auicularum Cypriarum.

Verum peculiaris ambræ natiuæ halitus facile ab artificiali discernitur: Adde quod illa longiore manuum attritu mollescit, hæc potius friatur.

Cinnamomi. Cinnamomum adulteratur corticibus tamaricis in aqua cinnamomi maceratis, & postea siccatis; Sed gustu facillime à vero distinguitur.

Caryophyllorum. Caryophylli iam vetustate inodori fragrantes redduntur, si vino maduerint, quod optimos ante caryophillos ad macerationem admiserit. Verum fugax est acquisititius hic odor, & qui breui perit.

Belzoin. Belzoin fraudulenter simulatur mixtis simul resina, thure masculo, cum pauco styrace. At vt odor valde dissimilis, sic & color, qui maculis albidis in spurio, vt in vero non est variegatus.

Camphora. Camphoram nonnulli referri putāt gummi solo iuniperi: sed rudioribus tantum & ignauis sic maliciose vafri imponunt. Quisq; enim vel mediocriter in re medicamentaria versatus primo intuitu fraudem aperit.

Balsamo liquidambar affine. Opobalsamum oleo liquidambar repræsentatur dolo parum fallaci, cum verumque viribus sit affine. Tam astute autem solet à multis adulterari, vt etiam exercitatissimos fallat.

Terra Lemnia orientalis. Terra orientalis Lemnia dicta fingitur bolo. vel etiam argilla vulgari siccata, puluerata, aqua plantaginis subacta; in pastillos formata, & Turcarum Imperatoris sigillo, cuius multiplex à Bellonio character datur, notata. Ast deprehenditur falsitas, si vtraque multa diluatur aqua, quæ post residentiam in Lemnia reperitur pinguior, in spuria tenuior ac limpidior.

Bituminis. Bitumen vitiatur pice mista; quod facile dignoscitur igni, dum admouetur: Nam quod picem admisit, halitū efflat grauiorem.

Opij. Opium adulteratur meconio, seu succo foliorum & caulium papaueris nigri; sed error innotescit ex pinguedine, quę in illo maior, ac fere resinosa, in hoc minor, vel potius nulla.

Manna thuris. Manna thuris adulterium admittit facile, cum pollen resinæ illam perbelle referat. Ignis autem fraudem detegit.

Tacama-

Tacamahaca. Tacamahaca, gummi, vel potius resinæ; elemi mixta inexpertis syncera putatur; Vtriusque enim color idem, aut parum absimilis consistentia affinis & odor non multum varius; Altera tamen gratius altera nares ferit.

Sagapenum, galbanum, opoponax, Serapinum, quod satis vulgaria sint, adulterari non solent. Bdellium, quod rarius, illorum quodam admixto nonnunquam immutatum idiotis venditur.

Sassafras antiquioribus Europeis fuit ignotum, & cum primum adferri cœpit, magno vendebatur: ob id adulterio non fuit diu expers. Noui hominem, qui puluerem buxi & seminis fœniculi pro sassafras polline vendidit. Sed cum vbertas natiui postea fuisset aducta, desiit adulterari.

Os è corde boum pro osse cordis cerui latrunculi quidam vendunt. Sed qui vtrumque norunt, illud multo maius affirmant, hoc prorsus expers eximiæ qualitatis.

Pro Thamarindis nonnulli pruna crassiora non male substituunt: verum hæc inique Tamarindos nominant, cum nucleo, pulpa, sapore, manifeste dissentiant.

Mille possem alia medicamenta & adulterandi modos ex Dioscorid. & aliis antiquis, nec non ex recentioribus recensere, sed reticere melius duco, Cum mens hominis non tam ad bona, quam praua, prona sit, & fallendi satis gnara. Hoc obiter adhuc dicam, aquas, liquores, succos & medicamenta composita facile posse adulterari, simplicia difficilius, præsertim integra.

FINIS LIBRI QVARTI.

INSTI-

INSTITVTIONVM PHARMACEVTICARVM

LIBER QVINTVS;

De Medicaminum formulis, quorum vſus ad morborum præcautionem vel profligationem celebratur.

Sectio prima de his eſt, quæ per os ſumuntur.

PRÆFATIO.

VT alimenta quædam rerum diuerſarum mixtura condiuntur, laborioſoque parantur artificio, vt ſine corruptela aut marcore poſſint diutiſſime conſeruari, vt artocreæ, Lucanicæ, farcimina multa, & panes bis cocti, quibus nautæ, dum velis, ventoque feruntur ad Indos, anno ſæpe, & interdum biennio veſci coguntur: vt & puluis ille Turcarum caſtra ſequentium zonis, quibus cinguntur, loculorum inſtar efformatis, incluſus, quo ſolo, aqua diluto, & ad pultis conſiſtentiam cocto, menſem integrum victitant. Alia vero diem vnum, aut biduum, imo quædam tantum horam ſine alteratione conſeruantur. Sic medicamenta multa annum integrum, aut biennium viribus integris durant, vt quæ ſuperius à nobis in genere tradita, in pharmacopoliis, tanquam in penu ditiſſimo ad futuros vſus conſeruantur. *Miles Turca fert in zona victũ mẽſtruum.*

Alia vero recens tantum parata optima ſunt, vel diem, aut biduum, O vel ad

vel ad summum triduum, æstate, sine virium iactura perdurant, vt ea medicamenta, quæ in rem præsentem parantur, curandis ægrotis exhibenda, de quibus ordine, hoc postremo libro disputare, nunc nostrum est consilium; Initio ab his sumpto, quæ intra corpus sumuntur, vel per os, vel alia loca conferentia, vt nares, sedem, vterum, vesicam: quæ non solum pro varietate morbi & naturæ varie componuntur, sed etiam partis affectæ; Cui vt commode adhibeantur, vel inhæreant, vel vt ad eam facilius deferantur, aliam atque aliam consistentiam nancisc untur, vel liquidam, vt quæ bibuntur, vel iniiciuntur; aut solidam, vel mediam, quæ sumuntur, deuorantur, induntur, adhibentur. Quæ omnia vt sigillatim persequamur, à potulentis auspicabimur, dein alia medicamenta solidiora in libri huius sectione prima describemus. In secunda, quæ in anum, aut vterum induntur, iniiciuntur ve lectione speciali subiungemus; In tertia vero eorum medicamentorum descriptionem dabimus, quæ tantum externis corporis partibus adhibentur.

bri huius ... positio.

CAP. I.

De solemnibus quibusdam decoctionibus longo vsu celebratis.

SIMPLICIVM medicamentorum substantia non raro per se datur, vt aliquando succus, & sæpissime decoctio, quæ, vt facilius vtriusque assumatur, fieri solet in aqua simplici, aut stillatitia, vel aliquo humore conuenienti pro medici intentione & exigentia rei. Is vero liquor, in quo fit decoctio, per os sumenda (de ea enim tantum loquimur) qualitatem non valde insuauem, nec violentam debet habere. Potulenta siquidem decoctione in succo absynthii, centaurii minoris, sorbarum immaturarum, vel in lixiuio, aut aceto parare, nec tutum, nec gratum esset: quæ vero exterius adhibentur, vt vnguenta quædam, cataplasmata, fotus, ad quorum præparationem decoctione est opus, humore quouis idoneo decoqui possunt, amaro, acerbo, salso, ac etiam oleo, si ita curandi morbi, & partis sanandæ conditio postularit.

Decoctio potulentorum ex valde ingratis non paranda.

Nunc autem de ea specialiori agimus decoctione, quæ colata, per os assumitur, vel sola, vel aliis mista simul dissolutis. Cuiusmodi est decoctio communis medicinæ, & decoctio pectoralis, quibus vix bonus therapeuticus carere potest.

Quarum decoctionũ frequens vsus.

Est vero omnis decoctio leuis aut valida, aut mediocris, pro rerum coquendarum substantia & viribus. Quædam enim leuiter tantum decoquenda, vt quæ facultatem habent imbecillam, facileque dissipabilem, & substantiam raram; Alia validiorem decoctionem sustinent, quorum scilicet substantia firma est, crassa, densaque, & virtus non facile resoluitur; Alia mediocrem, quæ substantia & viribus inter dicta media sunt, vt fructus, qui nec tam leuiter, vt flores, nec tam valide, vt radices decoquuntur.

Quæ parum aut multum decoquenda.

Cum vero absolute imperatur decoctio sine speciali liquoris designatione, semper ea fieri debet in aqua, vel pura & simplici, vt fontana, aut fluuiatili, & aliquando pluuia, cuius quantitas simplicium decoquendorum quantitati respondeat, ita, vt nec multum exuperet, aut deficiat. Nam cum per decoctionem simplicia vires suas in aquam deponant, si hæc valde copiosa fuerit, & illa pauciora, decoctio tandem colata vires habebit imbecilliores: Vt contra, si in aqua pauca decoquantur multa simpli-

Aqua quãtitas in de-

coctis parandis. simplicia, illius cita fiet exhalatio, dissipatioque; horum potius vstio, quam elixatio, quæ à calore moderato fit in humido, naturæ, & quantitati rei coquendæ proportionato.

Quæ longissimam decoctionem sustinent, copiosiorem aquam postulant; quæ breuiorem, minorem. Multam quoque, quæ multa sunt, ita, vt hæc in aquam demersa, ab ea duos digitos, aut tres, si duriora sint, & coctu difficilia, superentur. Sicque certa aquæ mensura vix potest definiri, & industriæ Pharmacopœi sæpius relinquitur.

Aqua quātitas pro dosi paranda. Cum vna dosi tantum paranda decoctio proponitur, sat est, pauca quædam simplicia in libra dimidia igne lento, ad partis mediæ dispositionem elixare; Si pro duabus, in libra integra; Si pro quatuor, in duabus. Hocque pacto sensim, vt aquæ, sic simplicium quantitas augenda.

Tres decoctiones valde vsuales. Tres porro decoctiones in medicina facienda valde sunt vsuales. Prima dicitur communis, quæ communiter ad dissoluenda purgantia, & interdum in coquenda folia sennæ, aut alia quædam tantum infundenda vsurpatur.

Secunda vulgo dicitur pectoralis, quod omnibus constet. quæ partes ad pectus attinentes iuuant. Tertia est decoctio clysteris, de qua postea suo loco.

Singularum autem descriptiones apud omnes eædem non sunt, quisque pro suo arbitrio quicquam adiiciens, aut detrahens. Vulgaris & maxime vsualis decoctio communis hæc est.

Decoctio communis medicina. ♃. *hordei mundat. p. j. prunorum dulc. nu. vj passul glycyrrhiza rasa an. ℥ ß. anisi, & fœnicul. an. ʒ ij.* hyeme: Æstate vero, *sem. quatuor frigid. maior. an. ʒ ij. flor trium cord. an. p. j. ß. decoctio in lib. ij. aquæ. ad partis mediæ consumptionem.* Colata hæc decoctio satis esse potest, pro dosibus quatuor mediocribus, vel tribus tantum maiusculis.

Decoctio pectoralis, cuius frequens est vsus in effectibus pectoris, varie quoque præscribitur; sed quam Rondeletius restituerat, sic non inepte Bauderonius emendauit.

Decoctio pectoralis. ♃. *hordei integr. p. j. caricarium iniubar. an. nu vj. dactylor. num vj. passul glycyrrh. an. ℥ ß. hyssopi mediocriter sicca m. ß. bull. in lib. ij. aqua pluuia aut fontana ad dimidias.*

Sunt, qui sebesten pro iuiubis substituunt, alii hyssopi quantitatem augent, alii capillares & flores cordiales adiiciunt, sed cum satis pectoralis sit eorum vis, quæ in præscripta formula continentur, eam pluribus onerare nihil videtur necesse, cum præsertim difficilius parentur, assumanturque ea, quæ pluribus, quam quæ paucioribus simplicibus medicamentis constant.

CAP. II.
De dosi.

DOSIS vocatur illa medicamenti conueniens ac certa quantitas, quæ vna vice, ac iterum, si sit opus, ægroto præscribitur, vel potius datur: *Δόσις* enim datio est, *Δόσις.* cuius tot sunt varietates, quot medicamentorum, & corporum, quibus offeruntur, naturæ & diuersæ proprietates. Alia enim dosis est liquidorum; alia solidorum; alia me- *Dosis medicamentorum varia.* diam consistentiam habentium. Dosi quoque varia dantur cathartica, quæ semel corpus ingressa, si validiora sint, aut maiore copia exhibita, superfluos humores non solum exagitant sed etiam laudabiles, & viscera lacessendo, facultates illis inhærentes lædunt. Item & alia medicamentorum dosis pueris datur, alia adultioribus, vt & prouectioribus ætate & senibus alia, pro singulorum natura, consuetudine & viribus. Liquidorum dosis vnciis mensuratur, daturque. Solidorum nonnunquam granis, sæpius dragmis, & interdum vnciis.

Alterantium medicamentorum dosis. Alterantia medicamenta raro vncia sola, nisi pueris dantur, aut qualitates eximias habuerint ac validissimas, cuiusmodi est, aqua vitæ, cinamomi, & ea, quæ imperialis vulgo dicitur.

O 2 Vsita-

Vsitatior dosis vnciarum est trium, aut quatuor. Quæ maiore copia exhibentur, nauseam sæpe mouent, ventriculum subuertunt, ac sine prospero successu foras per os excluduntur.

Roborantium dosis. Roborantia quoque potissimum liquida, dantur ab vncia vna ad vncias tres aut quatuor. Solida aliquando granis, vt puluis monocerotis; aliquando scriptulis, dragmisque dantur, vt cardiacæ confectiones, & antidota multa.

Purgantium. Eodem modo mensurantur, danturque purgantia, quorum nonnulla dantur à granis tribus ad sex aut octo, vt diacrydion; Et forsan stibium, quod licet efferum sit ac immite, arte tamen castigatum atque domitum, & à prudente Medico exhibitum, sæpe felices producit effectus: Eiusque vsus ad contumacis morbi curationem, cum meliora desint, non videtur omnino respuendus.

Neotericorum in inueniendis remediis sedulitas. Si enim fas est, ex serpentum carne, imo ex eorum senecta & recrementis, in hominis subsidium remedia mendicare, vix nefas esse potest, ex illis medicamentis solatium expectare, quæ recentiorum sedulitas inuenit, industriosa dexteritas secura reddidit, multa experientia probauit, licet illa veteres minus norint, aut neglexerint, vel indebite dederint; vt nunc certe multi ac venefici circulatores, qui suo stibio male parato, & improba dosi, nec quibus, nec quando conuenit exhibito, pene innumeros interficiunt.

Quam varia catharticorum dosis. Et vt ad propositum redeam, quædam cathartica tantum parua dosi, vt granis paucis dantur; alia scrupulis, vt colocynthis & verartum; alia dragmis, vt rheum; alia vnciis, vt manna, cassia, tamarindi.

Dosis igitur medicamenti quantitatem idoneam, vna vice exhibendam denunciat, vt cum forma potus, pharmacum quoddam ex vnciis, vt plurimum, tribus, aut quatuor, decocti, vel aquæ stillatitiæ paratur, In quo, vel roborantia, vt pulueres, antidota, & confectiones cardiacas aliquando diluimus; vel cathartica infundimus, vt agaricum; vel dissoluimus, vt catholiconem aut diacarthamum; quorũ etiam sua dosis est particularis, qua singula maiore aut minore copia dantur, pro cuiusq; viribus imbecillis, aut validioribus. Hæc vero singula pro cuiusque medicamenti & corporis natura velle complecti, integram curandi methodum amplecti est.

Cap. III.

De potione purgatoria.

Medicamentorvm genus omne forma quauis dari potest, sed sanando morbo & iuuandæ parti non semper idonea. Vsitatior cuiusque forma liquida est, eorum præsertim, quæ meatus obstructione liberant, vasa diducunt, & menses, atque vrinam mouent. Maxime vero, quæ vim habent purgatoriam, forma potabili sunt conuenientiora. *Sic enim promptius sese diffundunt, subeuntque venas exiles, & humores partibus inhærentes efficacius deducunt.* Sola siquidem dragma solidioris medicamenti humore quodam diluta, non minus aluum turbare solet, quam eiusdem integri duplum pondus. Vnde *cum medicamentum purgans absolute dicitur, de potione solutiua semper intelligitur*; Cuius dosis raro tres vncias excedere debet, ne ventriculum prorritando, vomitu statim excludatur. *Purgantia cur in forma potabili sint conuenientiora. Catharticum liquidum citius ducit.*

Sunt autem variæ potionum purgantium differentiæ, pro varia humorum ducendorum & medicamentorum natura; Nam singuli humores proprio cathartico ducuntur, sanguinem si exceperis, qui sola venæ, aut arteriæ sectione vacuatur Quod bilem purgat, cholagogum dicitur; Melanagogum, quod melancholicum succum, phlegmagogum, quod pituitam.

Ex his vero singulis, tam simplicibus, quam compositis, liquore idoneo maceratis, infusis, vel solutis, aut coctis, purgatoriæ potiones parantur, vt ad bilis eductionem, hoc modo.

℞. radic. cichor. oxalyd. glycyrrhiza an. ℥ y. endiuia, fumar. agrimon. an. m. ß. *Cholagogon.*
flor.

flor. trium cordial. an. p. j. fi. decoct. in parua quantitate aqua, in qua infund. rhabarb. ℥ ij. ß. *santal. citr.* ℈ ß. *in express. dissol. syrup. violat.* ℥ vj. *fi. potio.*

Cum validius purgandum est, augenda rei quantitas, aut potentiora præscribantur medicamenta, vt:

Alia potio validior.

♃. *diaprun. solut. vel electuar. de succo rof.* ℨ. iij. *Dissol. in* ℥ iij *decoctionis supra descripta, vel aqua endiuia, adde syrup de cichor. composit. cum rhabarb.* ℥ j. *fi. potus.*

Ad purgandum humorem pituitosum, vt ad biliosum, multa dantur tam simplicia, quam composita medicamenta: Ex quibus pauca quædam, pro multorum exemplo, forma potius sic optime præscribuntur.

Phlegmagogon.

♃. *polypod. quern. graminis, passul. an.* ℨ iij. *sem. cartham.* ℨ ij. *chamadr. chamapith. betonic. an. m.* ß. *anis* ℨ j *fi. decoct. in qua decoque lento igne folior. senna* ℨ. ij. ß. *in colatura infunde agaric.* ℨ j. ß. *macis* ℈ ß. *in express. dissolue syrup. rosar. pallid.* ℥ *j. fi potio.*

In simili decocto colato possunt dilui *electuarii diacarthami* ℨ *iij. vel* ℥ ß. *& syrupi rosar. pallid.* ℥ *j vt fi. potus.*

Senna quoque, rheum, & polypodium pituitam vacuant, vt & turpethum, semen carthami, colocynthis, mezereon, veratrum album, semen & radix ebuli, benedicta laxatiua, diaphœnicum: Ex quibus artifex peritus varias potiones purgatorias parare potest.

Melancholiam qua ducant.

Sua quoque sunt melancholico humori ducendo destinata cathartica, vt epithymum, lapis lazuli, senna, elleborus niger; & inter composita confectio Hamech, catholicum, diasenna, Syrupus regis Saboris. Ex quorum vno aut altero in conuenienti liquore soluto, aut infuso, aut cocto purgans medicamentum, potabili forma confici potest, hoc modo:

Melanagogon optimũ.

♃. *cortic. radic. cappar. tamarisc. radic. bugloss. glycyrrhiza, passul. corinthiacar. an.* ℨ *iij. hordei integr.* ℨ ß. *ceterac. adianti, politric. calendu. borrag. an. m.* ß. *flor. trium cord an. p. j fi. decoctio, in qua infunde & coque folior. senna* ℥ ß *sem. fœnicul. dulc.* ℨ *j. in colatura dissolue syrupi regis Saboris* ℥ *j. fi. potus.*

Item, ♃. *glycyrrh. passul. mundat. an.* ℨ *iij. iniubar. nu. vj. epithymi, scolopendri, summitatum lupuli, oxalydis, fumaria an. m.* ß. *flor. genista. p. ij. fi. decoctio, in qua dissolue confectionis Hamech.* ℨ *j.* ß. *diasinna* ℨ *ij. syrup. violar.* ℨ *vj. aut* ℥ *j. fiat potus.*

Catholicum polychrestum est.

Vtiliter quoque catholicum ad melancholiam ducendam imperatur. Cum enim polychrestum sit & quosuis humores noxios clementer purget, facile his sese accommodat, quibus permiscetur, vt additum rheo bilem purgat; dilutum decocto sennæ, aut commixtum confectioni hamech, melancholicum succum.

CAP. IV.

De Iulepis.

IVLEPI & syrupi vix est dissimilis apud Arabes acceptio, qui de vtroque simul ac confuse iisdem capitibus loquuntur: & per iulepum absolute positum, sacharum aqua rosata dissolutum, & in modum syrupi coctum intelligunt. Nos autem distinctius loquentes, de ambobus diuersis capitibus & libris scribimus; de syrupis nempe, longiore coctione inspissatis, in officina, de iulepis vero nunc assumendis, & leuius coctis, in hoc libro de remediorum formulis.

Iulep quid.

Est autem iulep *nomen Persicum, potionem dulcem significans*, quam Græci ζουλάπιον nominant, parantque ex aquis quibuslibet stillatitiis, dulcoratis, vt syrupis ex succis, vel decoctis simplicium, cum sacharo aut melle ad crassiorem substantiam elixatis.

Ad fugiendam odoris & saporis insuauitatem, Serapio ex aqua sola & sacharo iulep, vel potius hydrosacharum conficit, quod

Syrupus simplex. Syrupum simplicem vocat. Auicenna maioris suauitatis gratia tertiam rosaceæ partem adiieit. Mesue non tantum ex aquis iulepos conficit, sed etiam ex succis, infusionibus & decoctis. Et vulgus potiones quaslibet limpidissimas & sacharatas, non tantum ex aquis distillatis, sed etiam ex pauciorum simplicium, nec insuauium, & aquæ multæ decoctione colata, clarificata & dulcorata paratas, iulepos vocat; Cuiusmodi est iulepus *Iulepus zizyphorum.* zizyphorum, vel verius syrupus. Cum enim fiat ex iuiubis maiusculis numero centum, & aquæ fontis libris quatuor ad medias coctis, cum libra vna sachari, consistentiam habet zulapio crassiorem, sæpeque vtendi tempore aqua simplici, cocta, aut ptisana diluitur, cum ex se iulepi satis sint diluti. Improprieque syrupus ille, qui ab Alexandria, *Syrupus Alexandrinus.* vbi frequens est eius vsus, nomen habet, iulepus rosatus nominatur, cum æque, ac reliqui syrupi, coctione inspissetur, & asseruetur.

Iulepus rosatus qui fiat. Iulepus rosatus fit vere ex aqua rosarum cum dimidio sacharo cocta prope ad crassitiem syrupi, aut multo minus, si mox sit assumendus, vt vulgares iulepi, qui in rem præsentem fiunt ex sacharo, vel syrupo quodam cum aqua tripla; vt

Syrupus rosaceus Rondeletii. ℞. *Aqua endiuia* ℥. *iij syrupi limonum* ℥. *j. fi. iulapium.*

Sic iulepi consistentiam habent liquidiorem, vt colari possint: sed qui diutius concoquuntur, vel duplam tantum aquam ad sacharum recipiunt, vt rosaceus Rondeletii, vel vtriusque æquale pondus, vt Syluio placuit, ob crassitiem pigre defluunt, vixque colo traiiciuntur.

Pro diuersa igitur coctione & quantitate aquæ ad sacharum fit, vel syrupus, ex vtriusque scilicet partibus æquis; vel iulepus, ex aqua tantum tripla ad sacharum, vt Ioubertus voluit.

Paratu cum sint facillima eiusmodi iulapia, vnius tantum aut alterius formulam subducam.

Dosis iulepi. ℞. *aquarum fumaria & oxalydis an.* ℥. *ij. sachari* ℥. *j. coque lento igne ad vnius vncia resolutionem, fi. iulep pro vna dosi.*

Ad somnum conciliandum iulep hypnoticum sic recte parabitur. *Iulepus soporif.*

℞. *Aqua nenupharis* ℥ *ij. aqua betonica & syrupi de papauere simplicis an.* ℥. *j. misc. fi. iulep*, hora somni sumendum.

CAP. V.

De distillatis restaurativis.

OMNIA medicamenta analeptica, quæ scilicet habitum corporis, longo vel morbo, vel inedia absumptum reficiunt, & instaurantia, quæ ad virium languore quodam effœtatum, resarciendum robur imperantur, non tantum ex medicamentosa, sed etiam alimentosa materia sumuntur. Cum enim partim alant corpus, partim affectibus, à quibus male habet, medeantur, multiplici, ac varia qualitate esse prædita, ratio manifesta suadet.

Dicuntur autem distillata, quod per alembicum guttatim in vas subiectum distillent; Instaurantia vero, quod ex carnibus euchymis, conseruis, pulueribus cardiacis, atque his omnibus, quę vel odore, vel substantia, spiritus instaurare, & partes nobiles roborare valent, extrahuntur. *Distillata cur dicta.*

Multi porro maiorum consuetudinem vix probant, qui carnem caponum, aut perdicum crudam ab ossibus & pinguedine purgatam distillant, adiectis pulueribus & conseruis. Cum enim caro cruda non nisi longo tempore possit concoqui; facultas vero puluerum sit cito & facile dissipabilis, non iusta ratione, simul cruda & dura pulueribus dictis commiscentur: tum quia ex carne cruda, quæ primum stillat aqua, citius corrumpitur. Æquius videntur agere, qui carnes ex dimidio coctas cum proprio succo, in vase distillatorio, cum reliquis materialibus permiscent.

Neque eorum iudicium probatur, qui catenas aureas cum carnibus decoquunt, cum nihil ex ipsis dissoluatur, aut extrahatur præter *Catenarum aurearum decoctio non vtilis.*

ter

ter sordes, quæ ex contrectantium manibus impuris contrahuntur.

Laudabilior est eorum consuetudo, qui panniculos auri coniiciunt, vt solent Parisienses Pharmacopœi, qui nullis sumptibus parcunt, vt sua probe distillata restauratiua, vt & reliquas compositiones conficiant.

Sic vero ista solemnis & eximia distillatio parabitur optime.

Distillatū restaurati-uum optimum.

℞ *iuris vnius caponis & duarum perdicum* ℔ *ij. aquarum buglossi, oxalydis & nenupharis an. q. s. conserua violarum, cichorii, & rosarum an* ℥. *ij. pulueris diamargariti frigidi, electuarii triasantali & diarrhodonis abbat. an.* ʒ. *j trochiscorum de camphura* ʒ *ij foliorum auri nu. xij ponantur omnia in alembico vitreo pasta recte obturato & per balneum Mariæ fiat distillatio, vt artis est.*

Distillatum aliud ad febres syncopales & malignas imperari potest hoc modo describtum.

Aliud valde cardiacum.

℞. *aquarum oxalydis, vlmariæ, cardui, cichorii, an* ℥. *iij decoctionis caponis vnius agresta alterati* ℔. *j. conserua nenupharis & rosarum an.* ℥ *j theriacæ* ℥ ß. *radicum angelicæ, tormentillæ puluerataru̅m an.* ʒ. *ij. dictamni* ʒ. *j. sem. cardui benedicti & citriorum an.* ʒ. *ij florum saluia & arantiorum an. p. iij. ponantur omnia in vase vitreo, bene obturato, quod in lebetem aqua feruida plenum postea immittatur, & fiat distillatio.*

Vsus tempore distillati huius portioni addi poterit succus quidam idoneus, vt citri, vel granatorum cum pauco sacharo communi, vel rosato, si ita efflagitarit ægrotus.

Cap. VI.

De apozematis.

Felix quidem Germania, vt obiter dicā, quæ simul viros percelebres gignit, & cunctis opibus luxuriat: vt tamen arbos frugifera simul cum pomis fragrantibus fungos vel inutiles, vel venenatos aliquando profert, sic illa magnum naturæ monstrum peperit, pseudomedicum scilicet Paracelsum, qui suæ medicinæ diabolum authorem professus est, atque characteres & verba, medicinas dæmonum nominauit, vt syrupos & apozemata hominum. Sanctius hæc, vt & reliqua medicamenta Philosophus antiquus [*Herophilus*] deorum manus auxiliatrices nuncupauit, vt quæ diuinis ac mirandis viribus prædita corpus humanum, vel morbidum sanent, vel salubre tueantur. Ob eam rationem Heraclitus inter philosophos non illecebris, sacrificia solebat medicamenta vocare, quoniam pharmaci præpotentis instar, animam, vt medicamenta corpus, à suis morbis expurgant. *Cal. Rhod. cap. 2. lib. 12.*

Characteres sunt medicina dæmonum Paracelso.

Vere autem dixit nebulo, & forsan semel, apozemata esse hominum medicamenta, quibus scilicet peccantium humorum rum qualitas contemperatur, mille cruciatus sedantur, mortis ante diem ferocientis impetus eluditur, symptomatum acerbitas lenitur, partes ad natiuam bonitatem & vigorem reducuntur. Parantur enim ex omni genere medicamentorum, præsertim alterantium & roborantium: quibus interdum simplicia quædam purgantia ac benigna, atque exigua quantitate infunduntur: Vocare enim apozema, decoctum quoddam nigricans, valde ingratum, & multa senna laxatiuum, cui crassioris cuiusdam electuarii, vt catholici, vel lenitiui sesqui vncia dissoluta fuerit, absurdum est: nam ἀπόζεμα Græcis decoctum est, à verbo ἀποζέω, ferueſacio, decoquo & apozema tantum pro herbarum tenuiore decocto vsurpatur.

Apozematum effectus.

Apozema quid, & vnde dicatur.

Est vero omnis apozematum materia à plantis, ex quarum aquis fiunt iulepi, decoctis apozemata & syrupi; inter quæ præcipua hæc differentia constituitur, vt iulepi tenues sint, syrupi crassi, apozemata vtcunque media; omnia melle aut sacharo, vel vtroque simul dulcorata, & pro varia cuiusque consistentia, magis aut minus cocta.

Apozematū materia. Iulepi, syrupi, & apozemata, quomodo differant.

Olim

Veterum apozemata. Olim veteres aquam mulsam, cui plantarum folia quædam incoxerint, apozematum vice vtebantur, vt multi adhuc hodie iusculis virentium stirpium mixtura alteratis. Æque enim in brodio pulli per elixationem relinquitur herbarum vis, atque in aqua simplici; & minore sumptu, auidiusque eiusmodi alterantia iuscula sumuntur, quam apozemata. Potest tamen æger his & illis vti, & à coquo, qui nil præter lebetem & veru nouit, iuscula herbis idoneis, Medici consilio, alterata tepetere; A Pharmacopœo vero apozemata, iusta ratione, industriosoque artificio parata; non quidem ad alendum, vt iuscula, sed calefaciendum, refrigerandum, humectandum, siccandum, aperiendum, aut alio quouis modo immutandum. Propterea radices, aut aliæ plantarum partes sæpius amaræ, aut alia quantitate insuaues, modo vtiles, aliquando sumuntur, purgantur, & in aqua sufficienti coquuntur: Atque ex iusculo colato, sacharo aut melle dulcorato, & santalis aut cinnamomo, si ita videtur, aromatizato, apozema ad plures aut pauciores, pro decocti quantitate doses paratur.

Quomodo apozemata distent à syrupis. Neque vero æstate tantum, dum adhuc stirpes virent, sed etiam hyeme, cum desunt, aut aridæ tantum suppetunt, apozemata conficiuntur, licet per idem temporis, syruporum sit frequentior vsus, qui ab apozematis non differunt, nisi *coctione*, quæ in syrupis longior est ad maiorem crassitiem & custodiam, in apozematis, breuior: ita vt syrupus vicem apozematis gerat hyeme, apozema syrupi, æstate: videturque eadem res, nomina diuersa: sed in syrupis maior quantitas sachari requiritur, vt huius & decoctionis æquale pondus: in apozematis varium, vt tertia, aut quarta tantum pars sachari, vel mellis ad decoctum. Sat enim est singulis huius libris, quadrans, hoc est, vncias tres sachari, vel syrupi, vel ad summum triens, seu vncias quatuor permiscere: cum tamen liquoris sapor valde est ingratus, sachari pondus solet augeri, & cum ouorum albuminibus apozema paratum despumari, & à sordibus expurgari.

Porro apozemata varie fieri solent, ad varias intentiones, vt ad liberandas obstructiones, hoc modo:

Apozema aperitiuũ. ℞. *rad. asparag. rusci, graminis, cichor. glycyrrhizæ passul. mundatar. an.* ℥ ß. *fol. adianti, polytric. agrimonij, pimpinellæ, summitatum lupuli; arthemisiæ an. m.* ß. *summitatum hyssopi p. ij. florum trium cord. an p. j* *fi. decoct. in* ℔ *ij.* ß. *aqua ad medias. in colatura dissolue syrupi capilli veneris, aut sachari* ℥ *iiij. fiat apozema clarum*, pro quatuor dosibus.

Ad bilis feruorem contemperandum aliud sic parabitur.

Apozema ad contemperandum feruorem bilis. ℞. *radic. cichor. oxalydis, lapati acuti an.* ℥ ß. *glycyrrhizæ, passul. corinthiac. an.* ʒ *iij fol. endiuiæ, scariol. tarraxaci, oxytriphylli, fumariæ, lactucæ, portulacæ, an. m. j. florum rosar. alb. recentium m.* ß. *vel florum trium cordial. an. p. j fi. decoct. in sufficienti quantitate aquæ. In colatura dissol. syrupi de succo acetosæ, aut limonum, vel sachari rosati* ℥ *iiij fi. apozema clarum aromatizatum santali citrini* ʒ ß, pro quatuor dosibus.

CAP. VII.

De gargarismatis.

AD oris, gingiuarum, palati, pharyngisque vitia gargarismata instituuntur, quæ vim habent, inquit Celsus *cap. 23. libr. 5.* vel læuandi, vel reprimendi, vel euocandi. Læuant lac, & cremor hordei: Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sint. Euocant synapi, piper & acria similia; Quibus ramen gargarizationes non fiunt, nisi dulcibus quibusdam admixtis, Actuario iudice *cap. 6. libr. 3. method. meden.* ne gustum plurimum offendant.

Nam cum liquor haustus ad gurgulionem

nem vſque reuocetur, totum oris concauum eluit, & mordacius, dum acrior eſt, organa guſtatoria ferit. Proinde acria, quibus gargariza'us fiunt, hydromelite miſceri ſolent, vel aqua ſimplici, cui ſyrupus vel de ſtœchade, vel de roſis ſiccis, aut alius, qui propoſitæ rei conueniat, ea quantitate diſſoluitur, vt acria, vel amara, multum de ſua qualitate ingrata deponant: vt cum è cerebro & faucibus eſt elicienda pituita, gargariſma ſic rite parabitur.

Gargariſma ad educendam è cerebro pituitam. ℞. *radicis pyrethri* ℨ *ij. rad. cyperi, turpethi an.* ℨ *iij. rad enul. campan.* ℥ *ß. ſummitatum origani, hyſſopi, ſaluia an. m. j. fi. decoct. in* ℔. *j. ß. ad conſumptionem tertia partis. In colat. dilue oxymelit.* ℥ *iij. fi. gargariſma*. vel ſic:

℞. *glycyrrhiza, ſem. carthami an.* ℨ. *ß. baccarum lauri, ſtaphyſagria, an.* ℨ *iij. ſynapi, macropiper. an.* ℨ. *ij. galang.* ℨ. *j. ſtœchad. betonic an. m. ß fi. decoctio in hydromelite.* Colatura ſit pro gargarizatu.

Ad roborandum & detergendum collutiones oris multæ fieri ſolent, vt quæ ſequuntur.

Gargariſma roborans & detergens. ℞. *foliorum pruni, ſummitatum rubi, plantaginis, piloſella, roſarum an. m. j. balauſtiorum, ſummitatum myrthi an. m. ß. hordei, berberis an.* ℨ. *ß. fi. decoctio in* ℔. *ij aqua ad medias: Colatura adde ſyrupi roſar. ſiccar. & ſapa an.* ℨ. *ij. fiat gargariſma.*

Ad vlcera pharyngis venerea, & reliquarum oris partium, hæc confert garganzatio.

Ad vlcera pharyngis venerea. ℞. *ſcobis ligni ſancti* ℨ. *j. ſarſaparilla, ſaſſafras an.* ℨ. *ß. lentiſci* ℨ. *iij. fiat decoctio in* ℔. *ij. aqua ad tertia partis abſumptionem, addendo ſub finem glycyrrhiza,* ℨ. *vj. roſar. m. ß. florum ſaluia & anthos an. p. j. Colatura detur ad oris collutionem ſæpiſſime iterandam.*

Vtendum gargariſmatis quouis tempore, præcipueque matutino, & ſubinde inter paſtus; atque his quidem recenter paratis: diutius enim ſeruata corrumperentur, & ore excepta, eius concauo partes contentas læderent, non ſanarent.

CAP. VIII.

De emulſionibus.

VT morbus vnus multis ac diuerſis forma medicamentis aliquando curatur, ſic vnicum medicamentum morbos ſæpe diuerſos curat, vt emulſio, iunioribus dicta, quæ ad vſus multos inſtitui poteſt. Plurimum enim confert ad pectoris pulmonumque vitia lenienda, ſomnium conciliandum, immoderatum calorem refrigerandum, acrimoniam vrinæ contemperandam, & renum ardorem extinguendum. *Emulſioni vſus multus.* Proinde videntur illi falli, qui gonorrhϾ virulentæ curationi emulſiones tantum inſeruire putant: In multis namque apozematum vicem gerunt & hordeatorum, cum ex contuſis ſeminibus fiant, quæ vim habent refrigerandi, leniendi, vrinam mouendi, interdumque ſomnum conciliandi; quibus inter conterendum, vel ptiſana ſuperfunditur, vel decoctio ſimplicium, quæ viribus polleant, inſtitutioni propoſitæ conferentibus; vt cum ad faucium aſpredinem contunduntur amygdalæ mundatæ, & ſtrobili cum decocto iuiubarum & paſſularum; ad viſcerum æſtus ſemina frigida, cum decocto lactucarum & florum nenupharis; ad vrinæ acrimoniam, eadem cum decoctione radicum vel ſeminis altheæ, glycyrrhizæ & ficuum.

Pro quantitate ſeminum contuſorum decocti quantitas augetur, vel minuitur, ne emulſio craſſior ſit, aut liquidior, & velut media inter apozema & ſyrupum, cuiuſmodi ſunt amygdalata dilutiora, quæ colore & ſapore, non multum ab emulſionibus differunt: fere tamen ſunt ſpiſſiora, vt hordeata amygdalatis, & ſyrupi hordeatis, eclegmata ſyrupis, electuaria eclegmatis.

His vero formulis emulſiones optime deſcribuntur, vt ad pectoris & pulmonis vitia.

P ℞. *amy-*

Hordeati praeparatio.

ette sumptum. Debet vero sumi, Galeni consilio [*c.2. li. de ptisana.*] hordeum carnosum, nullius adscititiae qualitatis particeps, non nimis recens, nec nimis vetustum, nec corrugatum: Ita selectum in aqua maceratur, dein in mortario tunditur, vt exterior cortex & quodque glumosum excutiatur: tum manibus confricatur, abluitur, à furfure purgatur; postea siccatur & seruatur. Cum autem vsus postulat, eius portio cum aquae optimae & probatissimae partibus duodecim igne lento diutissime coquitur, vt quam amplissime intumescat, flatum omnem deponat, & in succum laeuem, continuum, aequalem, & lubricum abeat. Sic suam veteres ptisanam primum coquebant, & aegrotis exhibebant: eorum tamen nonnulli sapam, aut mel, aut amylum, vel cuminum; alii parum olei, aceti, & salis permiscebant. Nos vero forsan delicatiores nihil istorum addimus, sed tantum sacharum, & aliquot interdum amygdalas: atque vt antiquam mixturam non retinemus, sic neque nomen, & hordeatum non impropriè vocamus, quod Hippocrates & Galenus ptisanam propriè vocant, quae sic Lutetiae parari consueuit.

Antiquorū ptisana.

Hordeatū optimum.

℞. *hordei electi, à corticibus purgati,* ℥. *ij. coquantur lento igne in aqua limpidissima, qua vbi parum efferbuerit, proyciatur & affundatur alia. Tum coquantur denuo per quatuor horas aut quinq., igni blando, dein colo transmittantur. Colaturae adde sachari* ℥. *vj. aut* ℔ *j. postea rursus parum coque.*

Sic enim hordeatum habebis crassius & magis nutritorium. In Italia non solet recoqui post colaturam, tuncque liquidius est, & auidius à multis sumitur aegrotis, sed minus nutrit, propterea non tantum semel in die circa horam somni datur, sed bis, & saepe ter, zulapiorum ritu.

Hordei qualitas.

Cum autem hordeum frigidum sit ex Galeno, *com. ad part. 30. lib. 1. de vict. acut. cap. 16. lib. 1. de aliment.* nam quocunq; modo paraueris, nunquam calefacit, ptisana ex his duobus parata more Hypocratis, febricitantibus optimum est & medicamentum, & alimentum. Nutrit enim & medetur, & nutriendo vicem praestat potus & cibi, ac similiter operatur, vt alicae vel oryzae succus, vt narrat Galenus, *libr. 1. de alimen. libr. 1 de vict. acut. cap. 237. libr. de simpl. i. medicament.*

Cap. XI.

De lohoch seu eclegmatis in rem praesentem imperandis.

De eclegmatis in genere egimus fusissime, nunc de his, quae ex tempore parata solent aegrotis exhiberi, nec diu sine alteratione queunt asseruari: altero siquidem aut tertio die tanta fermentatione exurgunt, vt vix in pyxidibus possint arceri, nisi rudicula, aut bacillo glycyrrhizae, vt mos est, subinde agitentur. Sic enim sacharum liquori accuratius permiscetur, & mixtura facilius subsidet, ac securius cohibetur. Praescribuntur autem lohoch ad varios effectus, pro varia medicamentorum, quibus constant, materia & qualitate, quae cum dulcis est ac palato gratiosa, asperam arteriam lenit, humores concoquit, sputum mouet, educit: si dulcoacida, pituitam, lentam & crassam incidit, attenuat, praeparat; si dulcoamara, deterget, coquit, expurgat. Quia tamen amaror propter insuauitatem valde gustui displicet; amara vix nisi parua quantitate veniunt in eclegmatum confecturam: Solis enim dulcibus fere componuntur, vt succo glycyrrhizae, iuiubis, pineis, sacharo rosato, aut cando, penidiis, electuario diaireos, aut diatragacantho, aut confectionibus aliis similibus, pulueratis, & melle aut syrupo idoneo, & interdum vtroque simul exceptis & subactis.

Eclegmatū vsus.

Ad crassos humores incidendos & attenuandos conferet lohoch hac arte paratum.

℞. *electuarii diaireos simplicis* ℥ *j. sachari candi* ℥. ß. *anisi conditi* ʒ *ij. syrupi de hyssopo & oxymel. simplicis an.* ℥. ß. *j. f. lohoch:*

Lohoch incidens.

cuius

cuius frequens sit vsus mane ieiuno stomacho, & inter pastus.

Ad humorum coctionem & expectorationem, aptissimus erit eclegmatis sequentis iteratus sæpe vsus.

Lohoch concoquens & expectorãs. ℞. *diatragacanthi frigid.* ʒ *vj. diairis Salomonis. Alphenici an.* ℥ ß. *cum syrup de glycyrrhiza aut capill. Vener. q. s. fiat lohoch.*

Ad compescendum catarrhi in pulmones irruentis impetum, sic præscribatur eclegma.

Lohoch catarrhum sistens. ℞. *penidiarum, diatragacanthi frigid. an.* ℥. ß. *sachari rosati* ʒ *vj. terræ lemniæ* ʒ *ij cum syrupo de papauere albo vel iulepo rosato, fiat linctus.*

Item ad fluxiones erodentes & vitia pulmonum sananda, vel saltem ad meliorem statum reducenda.

Ad fluxiones erodentes & vitia pulmonum. ℞. *manus Christi perlatæ* ℥ *j. terræ sigillatæ, pulu diatragacanthi frig an.* ʒ *j. coralli rubr.* ʒ ß. *lapidis hæmathit.* ℈ *j. cum syrupo resumptiuo, fiat lohoch.*

CAP. XII.

De apophlegmatismis.

MVLTIPLICI remediorum genere caput humore excrementitio, maximeque pituitoso grauatum depletur, sed nullum hoc præstare sine reliquarum partium molestia cernitur. Potiones enim phlegmagogæ, vel catapotia, dum è cerebro pituitam eliciunt, importune ventriculum & associata membra lancinant, aluumque turbando dolores sæpe mouent acerbos, nec raro cordis morsus & lipothymiam excitant. *Apophlegmatismorum vtilitas.* Apophlegmatismi vero sapore non ita ingrato, leniter totum oris concauum ferientes, per emissaria palati, copiosam pituitam cerebro attrahunt, quæ sensim postea, frequenti sputatione facile excluditur. Sunt autem omnia simplicia, quibus parantur apophlegmatismi, calidæ & sæpe acris facultatis, per quam non solum humorem frigidum attenuant, incidunt, attrahuntque, sed etiam facultatem expultricem ad opus suum stimulant.

Materia. Per palatum hæc pituitam facile proliciunt masticata aut gargarizata mastiche, saluia, staphysagria, thymus, pulegium, carthamus, piper, synapi, pyrethrum, zinziber, acorus, radix ireos, & cyperi: ex quibus nonnulla, vel in partes minutas concisa masticantur, atque dentibus atteruntur, vel puluerata liquore idoneo excipiuntur, & in globulos seu trochiscos confinguntur, vel tenui linteo obuoluta in nodulos efformantur, vel elixantur, & colata decoctio in ore, instar gargarismatis continetur.

Vsitatior forma solida est, vt diutius in ore detineatur, & subinde masticetur; vnde apophlegmatismus pro masticatorio, & contra masticatorium pro apophlegmatismo vsurpatur. Caput autem inter masticandum inclinandum est, & labra diducenda, vt attractus & congestus humor liberius ac citius effluat.

Multæ huiusce remedii formulæ parari possunt, quas hic recensere lectori forsan esset molestum, cum vna aut altera tantum illius animum explere valeat, vt:

Pastilli masticatorii. ℞ *staphysagriæ* ʒ *iij. mastiches* ʒ. *ij. cubebar.* ʒ. *j. pyrethri* ʒ. ß. *fiat omnium puluis, qui excipiatur succo vel syrupo rosar. pallidar. fiant pastilli mansiles*, vel sic:

Globuli. ℞. *radic. ireos* ʒ *ij. piperis longi, synapi, pyrethri, agarici an.* ʒ. *j staphysagriæ* ʒ. *ij.* ß. *terantur omnia, excipiantur melle, & fingantur globuli, linteo raro inuoluendi*, qui vsus tempore in ore contineantur.

CAP. XIII.

De bolo purgatorio.

QVI vomituriunt, & dilutas purgationes aspernantur, nec catapotia propter insuauitatem, aut cœli squalores admittunt, medicamento egent, inter potum & pilulas, consistentia medio, quod bolum iampridem vsitatus mos nominare consueuit. Sic enim dicitur, quod frustatim, seu per morsellos,

vt

Bolus quid. vt loquuntur barbari, sumatur; ita vt bolus sit *medicamenti cuiusdam purgantis opiata consistentia frustulum, ingestioni aptum, cuius crassitudo ea sit, qua integra deuorari facile possit*; eam nonnulli Latinorum bucceam vocant.

Eius materia. Paratur ex omni purgantium genere, his solum exceptis, quæ vel propter insuauitatem fastidium mouent, horroremq; excitant, vel malignitatem castigari, nec in propria substantia dari debent.

Nonnunquam ad efferam purgantium vim corrigendam, vel gratiam odoris saporisve conciliandam, vel partium quarundam robur augendum, alterantia & aromatica permiscentur, sed parua quantitate, ne boli moles nimis intumescat, quod ægroti plurimum auersantur: Multi enim ad primum medicamenti cuiusque solidi frustulum rigent, ad secundum stomachantur, ad tertium desipiunt. *Delicatuli purgantia auersantur.*

Modus conficiendi bolum simplicissimus est, vt qui ex cassia fere sola & sæpe paretur. Est enim velut basis reliquorum medicamentorum in bolis, vt aloe in pilulis. Per æstus cœli feruidiores, eiusmodi bolus, vt frequens, sic aptus & salutaris esse solet.

Bolus eccoproticus & refrigerans. ℞. *pulpa cassia oriental è canna pingui recens extracta* ℥ j ß. *pulueris santali citrini* ℈ j. *misce, fiat bol cum sacharo, vel syrupo violato*, ex cochleari, paulo ante iusculum sumendus: vel sic,

℞. *medulla cassia optima recenter mundata* ʒ. *vj. pulpa tamarindorum pinguium* ℥ ß. *electuarij lenitiui* ʒ *ij. fiat bolus.* Sumatur cum syrupo capilli Veneris.

Sæpe solet cassiæ thabarbarum, aut aliquid ex diagridiatis adiungi, vt ad bilis eductionem, hoc modo:

℞. *medulla cassia orientalis recens mundata* ℥ *j. diapruni solutiui* ʒ *ij. puluer. glyzyrrhiza* ℈ *j. fiat bolus cum sacharo, vel syrupo cichorij sumendus.*

Quia vero cassia flatus excitando sæpe dolores in aluo parit, quorum molestia leues animi defectus delicatulis interdum contingunt, eius quantitas vel minor esse debet, vel ad eorum vaporem, quæ flatus discutiunt, extrahi, vel ex his nonnihil permisceri, vt,

℞. *pulpa cassia fistula ad vaporem decoctionis anisi extracta* ʒ *vj. electuarij de succo rosar.* ʒ *ij. rhabarbari optimi* ʒ ß. *cum sacharo fiat bolus.*

Si defuerit cassia, nec deerit tamen boli conficiendi modus & vsus, cum ex pulpa prunorum, tamarindorum, passularum, & electuariis multis facile queat parari. Ex his enim & aliis pluribus medicamentis purgantibus, tam simplicibus, quam compositis fiunt opiatæ laxatiuæ, quæ forma boli ieiuno ventre sumuntur. *Boli nō semper cassiam habent pro basi.*

CAP. XIV.

De opiatis.

QVID de opiatis in genere sentiendum, abunde supra [*cap. 13. lib. 3.*] disseruimus, nec bis de re eadem idem dicere, cum non videatur æquum, particulares quarundam opiatarum formulas tantum hic paucis describam, quarum paradigmate, quasuis alias conficere non erit arduum.

Non solum autem opiatæ ad conciliandum somnum imperantur (ab opio enim appellationem habent suam) sed ad purgandum, roborandum, & alio modo quouis immutandum, vt electuaria liquida, in quorum censu iure numerantur: cum eandem consistentiam habeant, & compositionis rationem. *Opiatorum vsus.*

Fiunt enim ex pulueribus, syrupo aut melle, & aliquando sapa exceptis, & accurate pistillo simul subactis, quibus conseruæ quædam, aut aliæ confecturæ cordiales aut cephalicæ permisceri solent, vt ad roborandum cor, & facultatis vitalis integritatem tutius conseruandam, & exhilarandam: Prouditioribus opiata recte parabitur in hunc modum. *Materia.*

℞. *conserua florum bugloss. & borraginis an.* ʒ *iij. conserua flor: calendula, corticis citri* *Opiata mulum cordialis*

citri conditi an. ʒ. *j. confectionis alkermes & de hyacintho an.* ʒ *j. puluer. electuarij de gemmis, diamargarit. frigid. & lætitiæ Galeni an.* ℈ *j lapidis bezahardici & cornis monocerotis an.* ℈ ß. *cum* ℥ *ij. syrupi de conseruatione myrobalanorum, vel limonum fiat opiata.*

Qui minus valent opibus, hanc sibi parandam curabunt.

Alia pro pauperibus. ℞. *conserua rosarum* ℥ *j. conserua rad. enulæ campanæ* ʒ *j.* ß. *boli orientalis in aqua vlmariæ vt cardui lota* ʒ ß. *cum syrupo acetoso, fiat opiata.*

Robotando cerebro, & sopitis facultatibus animalibus recreandis formula sequens valde conferet.

Opiata cephalica. ℞. *conserua betonicæ* ʒ *vj. conserua rosarum* ℥ ß. *confectionis alkermes* ℈ *iiij. pulueris electuarij dianthos* ℈ *ij. specierum electuarij diamargarit. frigid. dianisi. diamoschi an* ℈ *j. cum syrup. de stœchado q. s. fiat opiata.*

Languenti ventriculo ob frigiditatem, vel humiditatem, & coctricis facultatis imbecillitatem, prospero successu imperabitur opiata, hoc modo concinnata.

Opiata stomachica. ℞. *conserua veteris rosarum* ℥ ß. *conserua anthos* ʒ *ij. nucis moschatæ conditæ* ʒ *j. pulueris aromatici rosati* ℈ *ij. puluer. diacinamomi* ℈ *j. diambræ* ℈ ß. *syrupi de menta, vel iulepi rosati q. s. fiat opiata*, cuius ʒ j. detur mane ieiuno stomacho, & in fine singulorum pastuum.

Cap. XV.

De conditis.

Ad commoditatem earum partium, quæ principatum in naturæ œconomia tenent, mixtura quædam inuenta est, opiatis suauior, quam recentiores conditum vocarunt.

Materia conditorum. Paratur ex conseruis, pulueribus cardiacis & sacharo, quantitate multum inter se dispari mixtis. Granulatum enim vt fiat, plus additur conseruæ, quam in opiatis, minus pulueris & sachari plurimum, soletque conspergi foliis auri conditura, tum ad oculorum gratiam, tum ad virium præstantiam. Conficitur namque ex omni genere cardiacorum, modo gustui non ingratorum. Cum enim eius vsus frequens esse debeat, quibus imperatur, vt macilentis, languidis, & his, qui ex longo morbo conualescere incipiunt, nullius, si fieri possit, aut pauculæ insuauitatis particeps esse debet.

Sic vero ad iactutam virium omnium resarciendam, conditum recte parabitur.

Conditum cordiale. ℞. *corticis citri conditi* ʒ *ij. conserua buglos. & rosar. an.* ℥ ß. *specierum electuarij de gemmis, diambræ, & diamargaritionis frigidi an.* ℈ *j. ossis de corde cerui* ℈ ß *scobis vnicornis, lapidis bezoardici an. gr. vj. folia auri n. vj. sachari rosati triplum, aut quod sufficit, fiat conditum granulatum.*

Quibus præ imbecillitate subinde nauseat ventriculus, vel esculenta, potulentave, statim vt assumpta fuerunt, eructat in intestina, feliciter exhibebitur conditum si iuxta formulam hanc conficiatur.

Contra euomitionem assumptorum. ℞. *conserua veteris rosar.* ʒ *vj. conserua symphyti maioris* ʒ *ij. pulueris diarrhod abb.* ℈ *ij. scobis eboris, coralli rubri an.* ℈ *j cum sachari rosati triplo pondere, aut q. s fiat conditum*, de quo mane ieiuno venire, atque ante & post singulos pastus ℥ j. sumatur.

Cap. XVI.

De pasta regia.

Pasta regalis & opiatæ non parum habent affinitatis, ex iisdem enim fere constant ambo, eaque sola, Rondeletio teste, distinctio intercedit, quod *regalis pasta sit opiata siccior, & electuario humidior*, imo vtroque solidior: consistentia enim electuarii & opiatæ tam parum dissimilis est, vt eadem esse putetur. *Differentia inter pastam regalem & opiatas.* Vtut sit, pasta regia non quidem mazapanis est, vt putat Gorræus, sed confectio quædam sic à recentioribus dicta, quæ alio nomine electuarium regium à

Mesue

Electuarium regium. Mesue nuncupatur. Propter enim vires, quibus pollet, regias, id est, eximias, ad expectorationem & alios pectoris affectus, id nominis sibi vendicauit.

Constat vero conseruis, pulpis, syrupis, pulueribusque tanta industria præparatis, & simul subactis, vt ex mixtura quædam exurgat tractabilis massa instar pastæ, à qua nomen, & ex qua boli, aut paruuli panes dulciarii cuiusuis figuræ concinnantur, qui sensim exsiccantur, ne vsus tempore digitos contrectantium lentore quodam commaculent. Sic autem eiusmodi pastæ conficiuntur *Panes dulciarij.*

℞. *amygdalar. dulc. pistacior. mundatorum, strobilorum per diem in aqua rosarum maceratorum an.* ℥ ß. *pulpæ tamar. dactylor. passular. damascenar. an.* ʒ *iij. gummi tragacanthæ* ʒ *j. amyli* ℥ ß. *sachari rosat. quod sufficit, fiat pasta.*

Ad sputum mouendum Rondeletius pastam imperat descriptam hoc modo:

Pasta regia ad sputum mouendum. ℞. *conserua capillor. vener. & bugloss. an.* ℥ ß. *puluer. diatragacanti frigid. diatreos simplic. an.* ʒ *ij penidiarum sachar. cand. an.* ℥ *ij. syrupi de glycyrrhiza parum, vel quantum sat est, fiat pasta:* cuius consistentiam, si paulo maior syrupi quantitas liquidiorem effecerit ex pasta opiatam efficiet.

CAP. XVII.

De mazapane.

MAZAPANIS vel marcipanis confectio est, à recentioribus sic nominata, quæ pro bellariis frequentioribus habetur. Esui enim gratiss. ma est, plurimumque nutrit, vnde macilentis imperatur, & his, qui pulmonum pectorisque præter naturam affectibus diuexantur.

Marcipanis quibus constet. Ad eius confectionem bechica ac dulcia multa accedunt, vt sacharum, pistacia strobili, & alii fructus suaues, ex quibus tusis, & cum aqua vel simplici, vel rosacea accurate subactis sit massa, de qua placentulæ, vel morselli, vt loquitur Rondeletius, concinnantur, & in furno leniter concoquuntur, donec colorem ex ruso flauescentem & duritiem mediocrem acquirant.

Marcipanis quibus constet. Vulgaris huius confecturæ modus apud dulciarios pistores simplicissimus est, vt qui ex amygdalis, rosacea & sacharo tantum præparent.

Aromatarii vero præter hæc adiiciunt nonnunquam Medicorum consilio, quæ partem quandam respiciant, humorem noxium contemperent, & simul alendo & medendo sanitatem tueantur, vel resarciant.

Est autem vsitatissima suauissimaq; massę panis hæc confectio.

Marcipanis optimus. ℞. *amygdalar. dulc. decorticatar.* ℥ *iij. pistaciorum mundat* ℥ *j. pistentur in mortario lapideo cum pauca aqua rosar. adde sachari albiss.* ℔. ß *fiat pasta*, de qua formentur cylindri, vel placentulæ, quæ in clibano leuiter coquantur.

Est & hic conficiendi marcipanis modus vsitatus, & ad flatus discutiendos accommodatus.

Panis marcip. flatus discutiens. ℞. *pistaciorum* ℥ *j. amygdalar. dulc. à cortice purgatarum* ℥ *ij anisi* ʒ *j. cinamomi* ℈ *j. terantur fructus in aqua rosata; adde sachari* ℥ *iij fiat pasta*, quæ si ob aquæ copiam liquidior fuerit, lento igne leuiter feruefiat in pelui, donec crassescat; deinde formentur placentulæ in furno, post extractum panem parum coquendæ.

Panis biscoctus. Huc etiam affinitate spectare possunt illi paruuli ac oblongi panes, ex farina, triplo, aut quadruplo sacharo, & pauco coriandro, cum exigua ouorum portione subactis simul confecti, quos vulgus panes biscoctos appellat. Sed cum sua cuique relinquenda sint, nec in messem alienam falx iniicienda, eiusmodi dulciarii panes pistoribus conficiendi sunt relinquendi.

CAP. XVIII.

De piniolato, seu pignolato.

NON multum dissimili modo fit aliud pastæ genus, à neotericis pignolatum & piniolatum dictum, quod ex pineis mundatis paretur immersis in sacharum liquatum, & ad sachari rosati consistentiam coctum.

Vt autem pinei rancorem omnem deponant, debent prius in aqua diem integrum, aut saltem dimidium macerari, & sacharum in rosacea liquari. Sic enim confectura gustui erit amicior, vt & olfactui, si moschi aliquot grana commisceantur, vt in multis bellariis interdum fieri videmus, quæ in principum mensis apponuntur. Vsitatior autem conficiendi piniolati formula hæc est.

Pineolatum optimum. ℞. *sachari paulo infra consistentiam electuarij solidi in aqua rosarum cocti* ℔ ß. *misce pinearum mundatarum, & in aqua subinde mutata per duodecim horas infusarum* ℥ *ij. dein rudicula agitentur simul, vt probe tota massa subigatur, cui antequam plane refrixerit, adde moschi* ℈ *j fiat pasta*, de qua formentur cylindri super charta reponendi & exsiccandi, vt indurescant.

CAP. XIX.

De pandaleis.

ALIVD solidioris adhuc pastæ genus, pandaleon dictum, ad pulmonum & pectoris affectus à Rondeletio præscribitur. Ex multis enim constat, quæ humorem lentum attenuant & coquunt, & ad expectorationem mouent; videnturque pandalea omnia bechica esse nec ab eclegmatis & syrupis pectori destinatis, nisi consistentia, differre, vt nec ab electuariis solidis, nisi forma quadam externa. Simili namque modo componuntur, parantur, & coquuntur; sed electuaria solida duriora sunt, & in tabellas complanantur figuræ cuiuslibet, quadratæ, aut oblongæ; pandalea vero integra seruantur in pyxide lignea, perinde ac conseruæ in

Pandalea qui differant ab eclegmatis & electuarijs solidis.

vitrea aut fictili, & vtendi tempore frustum aliquod cochleari aut cultello confringitur, quod perinde ac tantillum alphœnici aut tabellæ alicuius bechicæ in ore retinetur, vt liquescat, & paulatim instar lohoch deglutiatur. Eandem consistentiam habent, & in similibus vasis solent asseruari, atque sacharatæ illæ confectiones, seu conditurae, in Hispania celebratæ, quas vulgus Marmeladas appellat. *Marmelada.*

Fiunt igitur vt plurimum ex puluere quodam non insuaui, & sacharo in aqua conueniente liquato & perfecto cocto, vt concrescere valeat.

Conseruæ nonnunquam adduntur, vt & portio mellis; si ita rei exigentia postularit, ita tamen paratum pandaleon, vtcunque palato displicet; arridet vero plurimum, quod paratur hoc modo:

℞. *puluer. diaireos Salomonis* ℨ *j. diatragacant. frigid.* ℈ *ij. puluer. santal. citrini* ℈ *j. sachari in aqua tussilaginis, vt decet, cocti,* ℥ *iiij. fiat pandaleon*, quod in vase ligneo reponatur.

Sunt etiam, qui pandalea conficiunt ex pineis, vel amygdalis decorticatis atque contusis, & sacharo, vel melle, ad hunc modum:

℞. *pinearum mundatarum & contusarum* ℥ *j. penidiarum* ℥ ß. *mellis despumati & cocti quantum satis, fiat pasta solida, seu pandaleon.*

CAP. XX.

De hypoglottidibus, vulgo sublinguis.

TVSSIS & oris fœtor obuios quosuis exercent molestissime, cum aures illa, hic vero nares importune feriat. Vtrique affectui medentur bechici & aromatici quidam parui pastilli, qui à terete forma, quam illis non raro Pharmacopœi tribuunt, & à qualitate, qua insigniter pollent, ad humorem tussim committentem expectorandum, pilulæ bechicæ nominantur; ab vtendi modo, quod sub, vel potius super lingua contineantur,

Moscardini. tineantur, hypoglottides; ab odore, quem à moscho mutuantur, moschardini nuncupantur.

Suaues sunt, quæ iuxta hanc formulam componuntur.

℞. sachari albissimi ℥ j. ß. penidiarum ℥ ß. ireos ʒ ß. santali citrini, cinamomi an. ℈ j. moschi ℈ ß. cum mucagine gummi tragacantha in aqua rosacea extracta, fiat pasta: de qua formentur parui pastilli figura cuiusuis, teretis, quadrata, rhomboidis, in ore sæpe inter pastus continendi.

Facilis quoque est paratu & vsu suauissima hæc descriptio:

℞. sachari rosati ℥ ij. sachari candi ℥ j. amyli ʒ ij specier. diacinamomi, dianisi, & ireos an ℈ j. macis ℈ ß. zibethi gr. vj. cum mucilagine tragacanthi in aqua melissæ extracta, fiant hypoglottides.

CAP. XXI.

De tabellis.

TABELLÆ ad electuaria solida pertinent, imo electuaria sunt ipsa, cum ex pulueribus fiant & sacharo perfecte cocto, vt consistentia durior acquiratur, & diutius ac securius absque virium dispendio conseruetur.

Sachari quantitas in tabellis. In tabellis autem conficiendis par sachari quantitas, vt mellis in electuariis liquidis additur. Alterutrum tamen nunc augetur, nunc subtrahitur, prout electuarii virtus expetitur validior aut imbecillior.

Portio sachari in tabellis purgantibus. Tabellis purgantibus dragma vna tantum pulueris solet commisceri vnciæ sachari in aqua aut alio liquore, vt decet, cocti. Roborantibus ad gratiam palati, maius sachari pondus additur, vt vnciarum duarum, ad dragmas singulas puluerum.

De tabellis autem paucis nunc, ac obiter tantum in hoc libro de remediorum formulis ago, cum iam supra [*cap. 11. lib. 3.*] in medicamentorum, quæ in officinis diutissime conseruantur, descriptione, non modo de electuariis liquidis, sed & solidis seu tabellis fusissime disseruerim.

Sed vt medicinam facturo omnia remedia, quæ ad manum esse debent, suggeram, aliquot tabellarum roborantium formulas describam, vt;

Tabellæ roborantes. *℞. specierum electuarij diamargarit. frigid. electuarij de gemmis an. ʒ ß. puluer. ossis de corde cerui ℈ ß. scobis eboris tenuissime lauigati ℈ j. cum sachari in aqua rosar. soluti ℥ iij. fiant tabellæ pondere ʒ j. aut ʒ ij.* Singulæ sumantur mane ieiuno stomacho.

Qui valent opibus, & ex longo morbo resurgunt, vel à quacunque causa, Asthmo, aut lipothymia laborant, has tabellas curabunt præparari.

Aliæ confortantes. *℞. puluer. aureæ Alexandrinæ ʒ ß. diacinamomi, hyacinthor. smaragdor. margaritar. subtilissime tritarum an. ℈ j. cornu monocerotis, lapid. bezoardic. an. ℈ ß. cum sachari in rosacea dissoluti ℥ iij. aut iiij. fiant tabellæ paruæ.*

Ad hoc caput attinent tabellæ, manus Christi, vulgo nuncupatæ, quæ nihil aliud sunt, quam *sacharum rosatum, vel simplex, vt vulgare, vel magis compositum, quod margaritas recipit, vocaturque manus Christi perlata*, cuius hæc est descriptio.

Tabellæ manus Christi. *℞. sachari albissimi in aqua rosarum optima soluti, & supra syrupi consistentiam cocti ℥ ij. margaritarum electarum tenuissime lauigatarum ʒ j. fiant tabellæ.*

CAP. XXII.

De pulueribus.

PRÆTER eos pulueres, qui in officinis ad futuros vsus asseruantur, de quibus alibi diximus, alii quoque multi in rem præsentem solent præparari, vt ad frigiditatem ventriculi, & facultatis coctricis imbecillitatem, puluis digestiuus vulgo dictus, qui ex stomachicis, roborantibus, coctionem iuuantibus & flatus discutientibus conficitur, hoc modo:

Puluis flatus discutiens. *℞. anethi & coriandri preparatorum an. ʒ ij corticis arantiorum conditorum ʒ j. ß. cinamomi ʒ j. macis, caryophillor. an. ʒ ß. sachari candi ℥ ij. aut ℥ iij. fiat omnium puluis.*

Q Alius

Alius quoque puluis virtutis eximiæ ad corroborationem ventriculi & partium sanguificationi dicatarum, & ad flatuum dissipationem sic parari poterit.

Alius. ♃. *fœniculi dulcis & coriandri conditorum an.* ℨ j. *schœnanthi, calami aramatici an.* ℨ ß. *dianisi. diamargar. frigid. & diacinamomi an* ℈ j. *crusta panis tosta* ℨ ij. *sachari albissimi* ℥ ij. *fiat omnium puluis.*

Ad earum partium, quæ nobilitate cæteris præstant, & facultatum robur, in febribus malignis confici possunt pulueres cardiaci, & alexiterii, hoc modo:

Puluis cordialis. ♃. *radic. angelica, tormentilla an.* ℨ ß. *ligni aloes* ℈ j. *seminis citri, cinamomi an* ℈ ß. *ossis de corde cerui, scobis eboris, margaritarum electarum an.* ℈ j. *cornu monocerotis, lapidis bezoardici an.* ℈ ß. *dictamni* ℨ ß. *sachari rosat.* ℥ j. ß. *fiat omnium puluis*, qui ieiuno ventre, aut longe post pastus detur cum aqua scordii, aut cardui, aut distillato restauratiuo, vel alio liquore idoneo.

Fiunt & pulueres topici, qui vulneribus solidandis, vel vlceribus carne implendis admouentur, de quibus suo loco.

SECTIO II.

DE HIS, QVÆ VEL INDVNTVR, VEL INIICIVNTVR; ET PRIMVM,

CAP. I.

De Errhinis.

MEDICAMENTA vel sumuntur, vel induntur & iniiciuntur, vel admouentur. Assumuntur zulapia, apozemata, syrupi & alia pleraque, quæ non, nisi per os ingeruntur, de quibus supra: Induntur, iniiciunturve errhina, glandes, pessi, & enemata: Admouentur vnguenta, emplastra, forus & alia multa, de quibus ordine nunc differendum, initio ab his sumpto, quæ corpus quidem ingrediuntur, sed non per os, sed per nares, vterum, aut sedem; per easque partes habent egressum, per quas ingressum.

Quæ naribus immittuntur, errhina ob id, & nasalia vulgo dicta, medicamēta sunt, quæ naribus purgando capiti exhibentur; vnde & caputpurgia etiam communi therapeuticorum Medicorum consensu vocantur. *Nasalia.*

Fiunt ex his, quæ facultatem acrem habent & extergentem, qua vis expultrix validius lacessita, humorem in cerebro stabulantem mouet & foras excutit: cuiusmodi est beatæ, cyclaminis, cucumeris agrestis, & maioranæ succus; vt & puluis euphorbii, ellebori, piperis, & similium qualitate acri præditorum, qui in nares insufflatus sternutamentum mouet, & cerebrum purgat Nonnulla quoque fiunt ex astringentibus & agglutinantibus, vt quæ ad hæmorrhagiam sistendam præscribuntur. *Errinorum materia.*

Dantur sub varia forma, vel liquida, quæ per nares attrahitur, vel solida, quæ intra ipsas inditur, vel forma pulueris, qui insufflatur.

Errhinum liquidum sic recte parabitur.

Errhinum liquidum. ♃. *succorum radicis beta & foliorum maiorana, an.* ℥ j. *succorum brassica marina & cyclaminis an.* ℥ ß. *misce & fi. errhinum*, cuius portio vt ℥ ß. mane per nares attrahatur, & subinde iteretur, & aqua in ore contineatur, ne ad ipsum è naribus errhinum refluat.

Quædam dantur forma vnguenti, quo narium interiora liniuntur, valentque in diuturnis capitis affectibus, oculorum caligine, epilepsia & odoratus hebetudine, corpore prius, vt decet, repurgato. Sic vero parabuntur optime.

Errhinum in forma vnguenti. ♃. *radicis cucumeris sylvestris, pyrethri an* ℈ j. *piperis albi, carpesiorum, staphysagria an* ℨ ß. *cum pauco oleo ireos & cera fiat linimentum.*

Errhinum solidius ad sistendum sanguinis è naribus profluuium, sic poterit parari.

Aliud solidius ad ♃. *boli armena, sanguinis draconis an.* ℨ j. *rosar. balaustior. puluerатorum an* ℨ ß.

sistendam hæmorrhagiam aurium. cum pauco albumine oui simul agitentur, immergantur pili tenuiores leporis, vel lanugo salicis, & fiat velut turunda, seu errhinum forma pyramidali naribus intromittendum, cui filum alligabitur, vt pro arbitrio queat extrahi.

Puluis sternutatorius. Puluis ptarmicus seu sternutatorius, cum ad nasalia pertineat, sic à nobis describetur.

♃. *ellebori vtriusque an.* ʒ j. *euphorbij* ℈ ß. *radicis Ireos nostratis siccæ* ʒ ß *fiat omnium puluis tenuissimus*, de quo portio tantilla in nares insuffletur, præmisso conueniente cathartico.

CAP. II.

De pessis.

NOMINE pessi, seu pessarii omnia, quæ intra sinum pudoris adhibentur, intelligere licet, quæ ab Hippocrate πρόσθετα vno verbo nominantur, vt vnguenta, litus, radices, aut herbæ intritæ, & penicilli. Hic vero sumitur pro medicamento oblongo, digiti crassitudinem & longitudinem æquante & aliquando superante, quod intra mulierum naturalia reconditur, eique filum alligatur, cum penitius intrudendum est, vt commodius extrahi possit. *Priapiscota.*

Pessorum forma. Forma pessarii pyramidalis esse debet, læuis, rotunda, nullaque inæqualitate aspera, ne collum vteri lædat; debentque duo aut plura inæqualis magnitudinis parari, vt primo tenuius immittatur, postea crassiora.

Duæ differentiæ. Sunt autem duæ huius remedii differentiæ: vel enim ex materia quadam solidiore, vt plumbo, fit pessus, turundæ canulatæ similis, qui vtero angusto, agglutinato, obstructo & clauso inseruit, aperiendo, reserando & dilatando; vel ex alia materia medica, & sanguini tenuando, vel incrassando, vel mouendo vel sistendo conuenit. Fere autem ex aromaticis parantur, cum menses præsertim ducendi sunt, aut hystericæ suffocationis symptomata compescenda. [*aphor 28. lib. 5. Lib. de morb. mul. Hip.*] Aromata enim non parum, recreant vterum, licet non sub odoris specie, sed suo vapore benigno & aëreo vasorum ora diducunt, & obstructa liberant, ob idque fluorem menstruum concitant. Sed cauendum, ne acria valde sint ipsa, aut talia simul misceantur, ne os vteri & ceruicem exulcerent, quando diutius in vteri vagina pessus hærere debet. *Aromata recreare vterum.*

Ante vero intromissionem pessarii, aditus vteri rebus odoratis inungatur, vt oleo moschelino, aut liquidambar, vel simili, quod zibethum aut moschum exceperit; ex quibus & cera fiunt sæpe litus, quo virginum naturalia inunguntur: pudor enim puellaris pessaria respuit, quæ non nisi refractis virginitatis repagulis queunt intromitti.

Porro materia pessorum fere ad vnguenti formam reducitur, in eamque liquatam immergitur lana pexa, aut gossipium, & formatur pessus iustæ longitudinis tenui linteo aut panno sericeo inuolutus, cui filum appenditur, propter causam superius allatam.

Sic autem ad menses ducendos conficietur pessus.

Pessus ad mensium accelerationem. ♃. *nigellæ, baccarum lauri an* ʒ ß. *myrrhæ* ʒ j. *sabinæ, dictamni an.* ℈ ij. *castorei* ℈ j. *puluer hieræ picræ* ʒ ij. *cum oleo nardino & pauca cera, fiat linimentum, quo insuccata lana pexa panno sericeo inuoluatur, & fiat pessarium, oleo moschelino aut nardino, ante intromissionem liniendum.*

Non omnia priapiscota obuoluuntur, sed instar suppositorii, ex materialibus ad consistentiam solidiorem redactis formatur pessus, qui penis longitudinem referat, vt ad sistendos menses, hoc modo.

Pessus ad menses sistendos. ♃. *boli armenæ, sanguinis draconis an.* ʒ ij. *pulueris myrtillorum, rosarum, balaustiorum hypocistidis an.* ʒ j. *vnguenti comitissæ* ʒ j. *igne lento simul commisceantur, & fiat pessus forma pyramidali, & iusta magnitudinis.*

Cap. III.

De nodulis, vel potius penicillis.

PARTIS cuiusque conditio & natura non omnia semper remedia etiam eximia ferre potest. vt quæ propter pondus grauant, vel duritiem lædunt. Vnde emplastra ad effectus alicuius curationem etiam optima relinquuntur, vel ad formam vnguenti reducuntur, vt facilius possint tolerari: hinc in ano, qui condylomatis vel rhagadibus exasperatur, & in orificio pudendi muliebris externo, quod vlceribus scatet, nec suppositoria, nec pessi adhibentur, sed penicilli molles, quos non satis proprie quidam nodulos vocitant, cum apophlegmatismi vetius nomen hoc sibi valeant arrogare.

Penicilli namque non in nodum efformantur, nec perinde sunt duri, sed mollissimi, vt qui ex cotone, vel lana fiant, succo vel vnguento quodam idoneo insuccata: Sicque à partibus affectis sine molestia admittuntur, & facile feruntur. Vt etiam in curandis vulneribus fieri cernimus, intra quorum labra duo, aut plures aliquando reconduntur.

Sæpe autem adhibentur ano, vt anteriori vuluæ, cum harum partium vlceratarum conditio alia remedia non facile ferat: fiunt vero ex materia diuersa pro affectus, cui destinantur, varietate, vt ad dolorem ani, quem acer humor inuexit, demulcendum.

Penicillus anodynus. ℞. *cerati refrigerantis Galeni* ℥ ß. *vnguenti crudi seu nutriti* ℥ ij. *cum dimidio oui vitello fiat linimentum, quo flocculus lanæ inungatur, & admoueatur affectæ parti.*

Ad vlceris sordidi detersionem penicillus hic erit vtilissimus.

Alius detergens. ℞. *syrupi de absynthio, mellis rosati an.* ℥ j. *myrrhæ, aloes an.* ʒ ß. *misce, & cum lana fiant penicilli.*

Idem præstat hapsus lanæ aut gossipii, vnguento de apio imbutus & parti admotus.

Ad vlceris desiccationem commendatur & hic.

Alius desiccans. ℞. *vnguenti albi Rhasis* ℥ ß. *desiccatiui rubri, & vnguenti diapompholigos an.* ʒ ij. *misce & cum pexa lana, vel carpto bombace fac penicillos.*

Cap. IV.

De suppositoriis.

EX ventris torpore humorum fit confusio & immensa morborum propago, quæ vt vitetur, aluus pigrior alimentis humectantibus lubricanda, vel clisteribus eluenda, vel glandibus subdititiis solicitanda, vt singulis diebus, præcedentis diei excrementa deponat: fecibus namque diutius cohibitis, nec pro assumptorum ratione descendentibus, ad caput vapores ascendunt, corpus ingrauescit, ciborum concoctio læditur, ac reliquæ functiones euadunt deteriores. *Ventris segnities naturam male lacessit.*

Quibus igitur pudor obrepit, vt virginibus, sæpe nates Pharmacopœo nudare, de aluo per clysterem solicitanda, cogitanti, aliud dabitur medicamenti genus, à supponendo, suppositorium dictum, quod quisque propriis manibus, intra anum recondere facile poterit.

Olim subdititium hoc medicamentum, glandis formam à qua & glans sæpius vocatur, referebat, nunc vero longius efficitur, & digiti aut pessi cuiusdam longitudinem æquat. *Glans subdititia.*

Est autē plurimus suppositoriorum vsus: cum enim facultas expultrix hebes est, nec stato tempore fæces ad exclusionem cogit, suppositorio acri, velut aculeo stimulanda, seu quando rectum intestinum induratis fecibus nimiopere saturatum, nec clysmum admittere potest, seu iam admissum egerere nequit. *Suppositoriorum vsus.*

Multum vero conferunt eiusmodi subdititia medicamenta ascaridibus enecandis, & his affectibus, quibus aluum fluere optimum est, nec enematis eluere tutum, vt in

in enterocele, & in intestini recti ab humiditate nimia prolapsu & inuersione.

Suppositoriorum basis. Basis eorum est mel, quo solo sæpe cousque cocto dum crassescat, nec amplius inquinet digitos concinnantur. Mel enim cum tenuium sit partium, acrimoniæ quiddam habeat, necesse est, ait Galenus *cap. 38. libr. 3. de aliment.* qua aluum ad excretionem prorritet.

Melli nonnunquam additur sal communis, aut gemmæ, aut puluis hieræ, aut alius simplex, vel compositus.

Suppositorium commune ad facultatis excretricis stimulum paratur hoc modo.

Suppositorium commune. ℞. *mellis* ℥. ij. *salis communis* ʒ. ij. *vel salis gemmæ* ℈. iiij. *lento igne coquantur in paruulo cacabo ad crassitudinem legitimam, & fiant suppositoria iusta longitudinis multa pro quantitate mixtorum.* Vix enim vnicum suppositorium ex cocto melle tantum paratur, sed simul plura fieri consueuerunt, ne exigua mellis portio, quæ conficiendæ glandi sat esse potest, citius vratur, aut patina ignita pereat, quam tractabilem consistentiam acquirat.

Ad vermes sedis enecandos, & ad pituitam qua nutriuntur, educendam, sic parata suppositoria feliciter induuntur.

Aliud ad vermes. ℞. *aloes* ʒ. j. ß. *agarici, absynthii an.* ʒ. j. *salis gemmei* ʒ ß. *fiat omnium puluis, cui admisceantur mellis, vt decet, cocti* ℥. ij. *fiant suppositoria*, quorum singula oleo amygdalarum amararum, aut absynthii, vel felle bouis peruncta, dum opus erit, indantur in anum.

Pro infantibus interdum exacuitur fustulum oblongum saponis albi, ad formam glandis, & inditur; aliquando & cauliculus betæ vel mercurialis butyro illita vicem gerit suppositorii : hæc enim omnia blande aluum exonerant.

CAP. V.

De clysteribus seu enematis.

Clyster vel clysmus nomen à Græcis mutuatum ablutionem significat, vt enema iniectionem, atque pro eadem vtraque vox vsurpatur; per inferiora enim aluus ablui non potest, nisi iniectione quadam præmissa, quæ per sedem in intestina infunditur, ad vim eorum excretoriam pigriorem iusto prorritandam, duritiem ventris emolliendam, intemperiem alterandam, dolorem sedandum, flatus discutiendos, fluorem cohibendum, intestinorum vermes enecandos expellendosque.

Ad alios quoque multos effectus consequendos clysteres instituuntur, quia nulla fere corporis pars est, quæ ex illo solamen aliquod non percipiat; *com. ad aphor. 17. lib. 18.* Si caput dolor exerceurit, si oculos lippitudo, si fauces strangulatio, si pectus suffocatio, si ventrem inflatio, si renes inflammatio, si mesenterium obstructio, si vesicam dysuria, ischuriave, his omnibus prospere clysmus medetur malis. *Magnus clysterum vsus.*

Sui quoque sunt & vtero clysteres, per metrenchytem in illius fundum iniiciendi, sui & vesicæ; Sui nec vlceribus desunt, quorum os angustum est, & sinuosa profundaque cauitas.

Sumitur vero pro medicamento liquido, quod per sedem in intestina infunditur, cuius descriptiones traduntur variæ, pro affectuum, quibus destinantur, varietate, vt ad emolliendam aluum, hoc modo.

Decoctio communis clysteris. ℞. *maluæ, violarum, althææ, brancæ vrsinæ, mercurialis, parietariæ, an. m. j. seminis fœniculi,* ℥. ß *hyemali tempestate, æstate* ʒ. *æstiua vero, seminum quatuor frigidorum maiorum* ℥. j. ß. *decoctio in sufficienti quantitate aqua, de cuius colatura sumatur* ℔. j. ß. *ad summum pro grandioribus, libra dimidia pro infantibus, &* ℔. j. *vel paulo plus aut minus, pro his, qui inter pusillos et proceros mediæ sunt staturæ.*

Quandiu decocta pro clyst. possint incorrupta seruari. Seruatur eiusmodi decoctio biduum æstate, in frigidiore loco incorrupta, hyeme quatriduum; recens tamen parata semper melior iudicanda, perperamque faciunt multi Pharmacopœi, qui hebdomadam integram idem decoctum ad quosuis vsus seruant.

In ea sæpe decoquuntur folia orientalia,

vel dissoluuntur electuaria quædam & mel, pro vario Medicorum scopo, vt ad segnitiem ventris & humorum illic cunctantium eductionem.

℞. quatuor emollientium, atriplicis, parietariæ florum meliloti & chamameli an. m. j. fiat decoctio in sufficiente quantitate aquæ, in colatura ad ℔. j dissolue mellis mercurialis ℥ ij. sachari rub. ℥ j. benedictæ laxatiuæ ʒ. vj. hiera picra Galeni ℥. ß. fiat clyster, iniiciatur manu, vel longe post pastus.

Clysteris inuentionem auis dedisse fertur. Ad sopitam vim magis irritandam, quidpiam salis communis, vel gemmei solet adiici, cuius facultatem ad ciendam aluum nouisse creditur, auis quædam nomine Ibis, ciconiæ non multum dissimilis, quę aqua marina rostro oblongo excepta, ac in aluum immisso, se proluit, vsumque clysteris, etiam referente Galeno *in præfatione sui introductorii* docuit. Cauendum tamen, ne clystetibus ad dysenteriam præscriptis, salsugo quædam dissoluatur, dolorem namque intestinorum redderet multo acerbiorem

Clyster carminatiuus. Ad flatus discutiendos clyster, carminatiuus vulgo dictus, ad hunc parabitur modum.

℞. althea, parietaria, comarum anethi, origani, calamenti, abrotoni, florum meliloti & chamameli an. m j. coriandri, anisi, cumini an. ℥. ß. fiat decoctio in colatura ad ℔. j dissolue mellis anthosati ℥ ij benedictæ laxatiuæ ʒ vj. electuarij de baccis lauri ℥ ß. olei anethi ℥ ij. fiat enema.

Sunt, qui pro oleis ex infusione paratis, ʒ. j. olei, anisi arte spagyrica educti, aut paulo plus, minusve, pro corporis & morbi conditione dissoluunt: quod sæpe successu felici sum expertus, dum cætera votis non respondebant.

Validius purgant clysteres qui pinguia non admittunt. Hic notandum venit, enemata, quibus oleum permiscetur, aut butyrum, vel vtrumque, segnius humores attrahere. Pinguium enim adiectione, catharticorum vis magis hebes, ac ignauia redditur, sed leniuntur, sedanturque citius dolores intestinorum. Propterea ad emolliendum potius & leniendum, quam attrahendum olea, pinguiave committentur, vt:

℞. decoctionis quatuor emollientium ℔. j. dissolue mellis violati. sachari rubri, catholici an. ℥ j. ß. olei chamameli & butyri recentis an. ℥ ij. fiat clysmus.

Quousque enemata pertingant. Nec omittendum est, enemata non solum inferiora intestina proluere, sed etiam media, & superiora nonnunquam, cum scilicet ventriculus male affectus est, & ab inferioribus intestinis trahit, ita vt, inquit Galenus *cap. 1. libr. 3. de sympto. caus.* nonnulli portionem clysteris per vomitum excluserunt, quamuis alibi contrarium tenere videatur.

Hoc quoque accidit, dum macilento clyster ex lacte, vel decocto carnium paratus iniicitur, cuius dulcedine & gratioso tepore famelicus, & inanis ventriculus allectus, velut sugendo liquorem ad se trahit, quo sese reficiat, vt ex Auenzoare scriptum legimus *in suo Theysir. cap. 18. tract 10 lib. 1.*

Ad lethargum, apoplexiam & alios affectus cerebri, in quibus sensus torpent, ignauaque est vis facultatum, clysteres hoc debent modo parari.

Ad apoplexiam. *℞. betonica, maiorana, calamenti, saluia, origani, an. m. j. mercurialis, atriplicis, an. m. ij fiat decoctio, in qua bulliat foliorum senna ℥ j. cum ʒ ij. anisi In colatura ad ℔ j. dissolue mellis anthosati ℥ ij. confectionis hamech & hiera diacolocynthidos an ℥ ß. aut ʒ. vj. salis ʒ ij aut ʒ iij fiat clyster.*

Ad dysenteriam & alium ventris fluxum citatiorem cohibendum dabitur enema sic paratum.

Ad dysenteriam. *℞. plantaginis, centinodia, tapsi barbati an. m. j. bulliant in ℔ j. lactis & ℔ ß. aquæ fabrorum ad tertiæ partis consumptionem In colatura dissolue boli armena, amyli an ʒ. ij. vitellum oui j. fiat clyster.*

* * *

SECTIO

SECTIO III.

DE HIS, QVÆ EXTRINSECVS ADHIBENTVR; & primo,

CAP. I.

De balneis.

CVM absolute balneum dicitur, de tepido ex aqua dulci, seu pluuiali, seu fluuiatili parato, intelligitur, non de sordido Celtiberorum balneo, qui vrina diu seruata lauari, vel potius conspurcari curabant, nec de balneis medicatis, quæ in diuersis terræ plagis scaturiunt, quæque pro varietate mineralium, quæ proluunt, varium saporem & halitum sortiuntur, & vim ad multos affectus curandos eximiam. Tot enim fere medicatarum aquarum scaturigines, quot morbos, terra profert. [*Galenus cap. 5. lib. 1 de sanitate tuenda.*] Multas nunc insignesque Normania, peneque tota Gallia fundit, vt & Germania, Italiaque, sed hic loquimur tantum de balneo, quod ex aqua simplici, vel herbarum decocto, in singulorum ædibus parari potest.

Balneorum vsus triplex. Paratur autem triplicem ob caussam, ob delicias nempe, sanitatis custodiam, & morborum depulsionem. Prioris, quod scilicet ad mollitiem & voluptatem refertur: veteres Romani fuerunt olim cultores mirum in modum profusi, nam balnea publicis vsibus, *Balneorum superba structura.* magna mole ac inimitabili artificio struxetunr, Alexandrino & Numidico marmore. Nam parietes Thasio lapide partim fulgebant, partim picturis nitentes visum non parum reficiebant, atque in eorum piscinas argentea epistomia aquam vel tepidam, vel calidiorem ad libitum fundebant. Tanto enim studio prosequebantur balnea, vt ex his nonnulli septies singulis diebus lauarentur; maxime vero Imperatores & patritii, qui seorsim lauabantur. Cum tamen balneum voluptaria sit res, vt asserit Iureconsultus *Vlpianus*; ad maiorem voluptatem, olim ante Antoninum Philosophum, promiscua fuerunt viris æque & mulieribus lauacra, quæ gymnasia vocantur à Iudæis, qui apud Tripolim & Damascum degunt. *Balnea Romani habebant in delicijs.*

Ad sanitatis custodiam, qui feruido sunt iecore, vel cutim habent squalidam, balneas aquæ tepidæ ac dulcis sæpe & feliciter ingrediuntur. *Oribasius c. 27. lib. 1.* *Balneorum magna vtilitas.*

Ad morborum depulsionem multus quoque est balneorum vsus. Laudat namque Galenus [*c. 10 lib. 10 method. med. c. 20. lib. 12.*] in hectica febre, in diaria, & etiam aliquando in putrida, obseruatis obseruandis.

In pleris que morbis confert Hippocrates [*Part. 44. libr. 3. de victu acutor.*] ante Galenum multis in locis scripsit. Cutis enim spiracula soluit, humores discutit, feruorem viscerum temperat, lassitudinem tollit, terrenumque ac melancholicum humorem diluit, temperat, lenit.

Hecticis ditioribus parabitur balneum ex lacte vel solo, vel aquæ portione adiecta. Aliis minus opulentis aqua sufficiet, eaque potius fluuiatilis, aut pluuia, quam fontana aut pluuia, cui proderit stirpes quasdam vel integras, vel earum partes incoquere, vt:

♃. *altheæ, maluarum, violarum, foliorum vitis & tussilaginis an. m iij* bulliant in sufficienti quantitate aquæ fluuiatilis aut pluuiæ pro balneo. *Balneum è decoctione herbarum.*

Ad morpheam & alias cutis fœditates proderit, corpus primum in balneum immergi supra descriptum, modo ante per vniuersalia remedia, chartasim phlebotomiamque, praua succorum colluuies emendata fuerit, & sanguinis copia imminuta; dein in infra descriptum, quater aut quinquies, aut pluries in ipsum, si vitium postularit, lauare.

♃ *foliorum enulæ campanæ, oxylapathi, scabiosæ an. m vj. clymeni rubri, fumariæ an. m. iij. bull. in sufficienti quantitate aquæ, balneo quæ satisfaciat parando.* *Balneū ad morpheam & alias cutis fœditates.*

Credidit olim nimis insipienter perdita quædam

quædam gens, Elephantiasim balneo ex humano sanguine parato sanari; Sed hoc cum sit horrendum etiam dictu, & à cacodæmone quodam inuentum, prorsus fugiendum. Tantum enim malum, in quo tota naturæ œconomia labefactata est, nec remedio cuipiam externo, nec ei, quod intrinsecus assumitur, nec sæpe simul omnibus cedit.

Cap. II.

De semicupio, seu insessu.

VT balneum corporis totius est lauacrum, excepto capite, quod tamen sæpe vaporibus tentat sic semicupium dimidii: Est enim balneum abdominis tantum, vel dimidium solium, aqua vel decocto idoneo plenum, cui æger ad ventriculum vsque insidet, cruribus & tibiis extra porrectis. A Græcis *ἐγκάθισμα* vocatur, à Latinis insessus, & insessio, & aliquando semicupium. Fit ex eadem materia, qua fotus & balneum; quorum altero maius & altero minus est, ac velut inter vtrumque medium.

Semicupii vsus. Huius præsidii multiplex agnoscitur vsus. Inseruit enim vtero molliendo, vasis eius reserandis, colicæ affectionis cruciatibus sedandis, & aliis doloribus, qui vel renes à calculo obsitos, vel vreteres obstructos, vel alias ventris partes imas excruciant, mitigandis.

Ad doloris nephritici sedationem, vbi emollitione & vasorum diductione opus est, sic parabitur semicupium.

Semicupiũ ad nephriticum dolorẽ. ♃. *betulæ, althea, maluarum, violarum, parietaria, florum meliloti, summitatum anethi an. m. iij. seminis lini ℥ ij. coquantur omnia in aqua pluuiali, vel fontana pro semicupio.*

Sunt, qui materialia excipiunt sacco, parti magis dolenti, in ipsa insessione admouendo. Ante ingressum corpus crudis & viscidis humoribus scatens medicamento idoneo, si tempus permiserit, repurgandum, sin minus, aluus tantum clystere laxanda.

Ad ventris exsiccationem, duritiem, tensionem & colicum dolorem encatisinata parantur aliquando ex omazorum decoctione, quibusdam lac additur, aliis vinum, nonnullis oleum.

Vbi dolor colicus à flatuum copia ortus, ventrem distendit & excruciat, semicupium parabitur ad hunc modum.

Aliud ad colicam flatuosam. ♃. *polii, calamenti montani, origani, summitatum anethi, florum meliloti, maiorana an. m. iij. seminum anisi, fœniculi, cumini, baccarum lauri an ℥ j. Includantur omnia duobus sacculis, qui bulliant in aqua sufficienti, & fiat semicupium*, in quod æger resupinus, à genibus ad vmbilicum demergatur.

Cap. III.

De vaporario.

EX iisdem paratur vaporarium, quibus semicupium, sed quantitate minore. Sat enim est in lebete pauca quædam concoquere, quorum vaporum vapor sursum per cathedræ foramen, cui æger insideat, delatus, vel vterum, vel anum feriat. His enim maxime partibus medetur, cum scilicet reserandus est vterus, menses euocandi, vel sistendi, hæmorrhoides aperiendæ, vel constringendæ, dolor sedandus, & intemperies quædam alteranda.

Ad mensium prouocationem, ne vapor disgregetur & in ambientem exhalet aerem, cathedra pertusa, cui mulier insidebit, accurate pannis multis inuoluetur; Sic enim sursum ascendens, ad sinus pudoris orificium facile defertur, & vasorum ora permeans, sanguinem attenuabit, & ad motum concitabit.

Remedium hoc sequenti formula descriptum, mensibus & hæmorrhoidibus ciendis erit idoneum.

Vaporariũ ad mẽsium & hæmorrhoidũ concitationem. ♃. *fol. alth. arthemisiæ, calamenti, calaminthæ, hyssopi, satureiæ, maiorana, an. m. j. sabinæ, m. ij. florum melilot chamæmeli & iasmini an. m. ß* fiat decoctio in aqua & quarta parte vini albi, cuius vapor admittatur dicto modo.

Ad fluorem vtrumque sistendum, accommodatissimum erit sic descriptum.

♃. *bur-*

Ad fluorem vteri vtrũque sistendum. ℞. *bursa pastoris, centinodia, pilosella, plantaginis, equiseti an. m. j rosarum m. ij. balaustiorum m. j. fi. decoctio in aqua fabrorum, cuius vapori inhient naturalia.*

Ad hæmorrhoidum dolorem leniendum, placandumque, sic parabitur.

Ad dolorem hæmorrhoidum sedandum. ℞. *tapsi barbati m. ij. althea m. j. sem. lini* ℥ ß. *bulliant in lacte, & podice tepidus vapor excipiatur.*

Cap. IV.

De Hypocausto, seu sudatorio.

Hypocaustũ quid. HYPOCAVSTVM locus est, ad fornaculæ cuiusdam instar concinnatus, in quo sudor elicitur sicco calore, ab igne subiecto, per spiracula parua ascendente. Alio *Vnde dicatur laconicum.* nomine vocatur laconicum, quod eo præcipue Lacones vterentur, vt balneo Romani. *Eius vsus.* Morbis confert frigidis ac diuturnis: Illius enim calor acer & feruidus, cum externum corporis habitum non modo calefaciat, sed etiam præcordia & partes omnes internas, potenter meatus aperit, humores calefacit, liquat, & per sudores prolicit.

Sed quia calor eiusmodi sic extrinsecus occursando & simul intro sese insinuando, humores affatim prolicit, vix horæ quarta parte tolerari potest, sine spirituum dissipatione, & iactura virium, quam lipothymiæ non raro consequuntur. Maxime vero delicatuli in hypocausto animo deficiunt, vt etiam hi, quibus est corpus impurum, & ex *Quæ ingressum hypocausti præcedere debent.* crementis pluribus onustum. Proinde qui suæ sanitati optime consultum voluerit, ipsas fornaculas adibit nunquam, nisi prius humorum sarcina, medicamento sublata idoneo, & sanguine, si plenitudo suaserit, imminuto. Sic enim vtilius succorum, qui habitum corporis infarciunt, reliquiæ foras per sudores ablegabuntur.

Non est improbanda rusticorum consuetudo, cum inopia Laconici, artificiosa industria, vt decet, extructi, dolium iustæ magnitudinis, vel ad ignem, vel cacabo carbonibus ignitis, vel decocto quodam feruente impleto, ac in fundo illius reposito, calefaciunt, illicque sedentes profuse sudãt, & facile sine animi deliquiis.

Ex his nonnulli furnum, à quo nuper panis extractus est, ingrediuntur, atque caput extra præfurnium tantum exerunt, & illic sudant ad libitum.

Ad sudorem his promouendum, qui lue venerea laborant, Chirurgi quoddam æstuarium ex viminea textura effinxerunt, instar caueæ cuiusdam, in qua cicurandæ aues incarcerantur vocantque nec improprie, nec infacete caueam, in qua quidem aues non nutriunt, sed ab his nutriuntur.

Illic inclusi misselli, cum lateribus aliquot ignitis, & stragulis inuoluti, coguntur, donec sudor copiosissimus ex vniuerso corpore proliciatur, præbibito ante guaiaci cremore aut sarsa patillæ, aut alterius alexiterii, quod simul sudores moueat & virus luis venereæ deleat.

Cap. V.

De fomentis, seu fotibus.

TANTA fotus habet commoda, vt nulla pars est corporis, quæ foueri, hoc est, per fotum curari non patiatur. Hunc præscribit Aetius oculis male affectis; Trallianus *initio libr. 6.* auribus, alui profluuio, imo dolori cuilibet sedando quoddam describit conuenientissimum. Nec in febre *Fotuum magna vtilitas.* Celsus *cap. 12. libr. 3.* omisit fomenta validiora, vt nec omittenda pleuriticis, hepaticis, lienosis, calculosis, arthriticis, & partibus omnibus, quarum nec vlcus continuitatem diuisit, nec vulnus secuit integritatẽ: cutim enim ad transpirationes raram faciũt, ait Oribasius *cap. 19. libr. 9.* sanguinem attenuant, eius portionem discutiunt, & sic efficiunt, vt affectæ partes mitius dolore premantur.

Ad multas igitur intentiones fit fomentum, vt ad robur ventriculo reconciliandum sic:

Fomentum roborans ventriculum.

℞. absynthii, menthæ vtriusq; comarum anethi, rosarum an. m. ij pulegij, maiorana an. m. j. balaustiorum, nucum cupressi contusarum an. ℥ j. bulliant in aqua cum quarta parte vini sub finem decoctionis additi, fiat fotus cum spongiis.

Ad lienis mala Trallianus varios fotus præscribit, ex his, quæ vel ipsum roborant vel humores incidunt, digeruntque, vel eius intemperiem quamlibet immutant; vt, ad illius robur, obstructionemque liberandam, corpore prius rite purgato, fiet sic fomentum.

Fom. spleneticum.

℞. ceterach, scolopendrij, absynthii Romani, stœchados vtriusque, tamarisci, an. m. ij. florum genistæ, iasmini an. m. j. fiat decoctio in aqua & vino, modo nulla sit inflammationis suspicio, vel, In aqua sola, & singulis decocti libris olei capparum ℥ iij. adiiciantur, pro fotu partis cum spongiis, vel sacculis, dictis simplicibus impletis.

Ad pleuritidem fotus sic descriptus vtiliter admouebitur.

Aliud ad pleuritidem.

℞. altheæ, violarum, maluæ an. m. ij. florum meliloti & chamæm. comar. anethi an. m. j. sem. lini ℥ j. ß. decoctio in aqua vel lacte, pro fotu lateris dolentis, cum lana aut spongiis.

A fotu liniatur pars oleo quodam paregorico, vt liliorum, amygdalino, violarum, aut butyro recenti.

Fotus calculosis sæpe imperantur, tegioni renum adhibendi, vt:

Aliud pro calculosis.

℞. nasturtii aquatici, parietariæ, betulæ, violarum an. m. ij fœnugraeci ℥ ij. fiat decoctio in hydraleo, pro fotu regionis renum.

CAP. VI.

De epithematis.

Differentia inter fotum & epithema.

INTER fotum & epithema nihil discriminis quidam constituunt; Fernelius contra, medicamenta diuersa esse tum formula, tum viribus recte putat. Fotuum siquidem est multiplex qualitas, & parandi modus, fereque partibus singulis possunt admoueri. Epithemata vero duabus potissimum qualitatibus eximia sunt, alterante, qua intemperiem quandam emendant, & roborante, sæpeque alexiteria, qua viscus nobile tuentur, & virus aliquod oppugnant, atque iecoris fere cordisque regioni tantum admouetur.

Epithematum materia.

Paratur sæpius ex aquis stillatitiis, cardiacis & alterantibus, aut liquidissimis decoctis, quibus pulueres viribus singulares permiscentur. Proportio pulueris est scrupuli vnius, aut dragmæ dimidiæ tantum ad vncias singulas stillatitiarum aquarum, quibus parum aceti solet commisceri.

Diluitur interdum puluerum loco, nonnihil ex confectione quadam alexipharmaca, tempore pestilenti, vel cum ægrotus ipse maligno quodam morbo, qui cor & facultatum robur impetit, iam correptus est: tunc enim securum est parum Theriacæ, aut mithridatii epithematis commiscere.

Ad iecur ex febre exæstuans, refrigerandum & roborandum sic fiet epithema.

Epithema hepar refrigerans.

℞. aquarum cichorii, endiuiæ, nenupharis & plantaginis an ℥ iij aceti rosati ℥ j. pulueris triasantali ℥ j ß. pulueris diarrhod abbat. ℥ j trochisci de caphura ʒ ß. fiat epithema, quo tepido insuccentur panni lanei, vel linei, & subinde admoueantur regioni hepatis.

Ad muniendum cor, & tuendum vitalis facultatis robur, epithemata sic parata optima sunt.

Aliud confortans cor.

℞. aquarum bugl. ossi scabiosæ, cardui, oxalydis & rosarum an ℥ iij aqua theriacalis ℥ ij specierum diamargar. frigidi, triasantali an ʒ j. ß. pulueris radicum tormentillæ, gentianæ, dictamni & grani tinctorii an ʒ. ß. misce, & fiat epithema, quo linteum insuccatum regioni cordis applicetur.

Veteres pannum coccyneum laudant, qui cum in baphia arsenico multo inficiatur, à recentioribus improbatur. Probo tamen ego in morbis venenatis, in quibus ipsa venena sæpe sunt salutaria.

CAP.

CAP. VII.

De lotione.

NON hic per lotionem intelligimus balneum aquæ frigidæ, quemadmodum Oribasius *cap. 7. libr. 1. & Paulus cap. quinquagesimo primo, libr. 1.* sed particularis alicuius membri ex decocto medicato ablutionem, ad sordes auferendas, intemperiem corrigendam, humorem digerendum, partem roborandam, dolorem mitigandum, & somnum conciliandum. Ad pediculos quoque capitis enecandos lauari capillitiũ prodest, vt decocto ad hunc modum parato.

Lotio ad phthiriasim.

℞ staphysagriæ ℥ ij absynthij, tanaceti, betonicæ, centaurij minoris an. m. ij. bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad tertias. Coletur decoctio, qua caput abluatur cũ spongiis vel linteis.

Vetulis, quæ molestè ferunt canos habere capillos quod à maritis despiciantur, hæc denigrans capillos impetrabitur lotio.

Lotio denigrans capillos.

℞. corticum quercus & alni an. ℥ ij. gallarum ℥ ij corticis nucum viridium ℔. ß. *foliorum mali granati & myrthi an. m. j fiat decoctio, cui adde aluminis ℥ ij vitrioli ℥ j.* Decocto colato abluatur capillitium, nec detergeatur linteis, sed in sole non feruido, aut aere calidiusculo exsiccetur.

Quæcunque tamen præ deliciis seipsas ornant, inquit Galenus *cap. 2. libr. 1. de compos. med. local.* harum nulli tale quippiam à me petenti exhibui. Sic enim multæ sese fucant, vt fallant.

Olim autem frequentius, quam nunc, caput lauabatur, nec sine ratione, vulgare prouerbium auditur, *nunquam caput lauandum, raro pedes, sæpe manus.*

Ad somnum conciliandum lauantur aliquando pedes, decocto simplicium, quæ calorem mitigant, & sensus sopiunt, ad hunc modum parato.

Lotio pedũ concilians somnum.

℞. lactucarum m iij. betonicæ, florum nenupharis an. m. ij. florum papaueris m. j. fiat decoctio in aqua pro lotione pedum.

CAP. VIII.

De embroche & aspersione.

PER embrochationem oleum, vel alius liquor, vt decoctum affectioni curandæ accommodatum, instar pluuiæ, super partem aliquam delabitur, sicq; dicitur à Græca dictione βρέχω, id est, pluo, seu irrigo, vnde embrochatio, quasi à pluuia descendente irrigatio. Hoc medicamentum in vsum venit, ait Aetius *cap. 172. ser. 3 tetr. 1.* vbi ob aliquam circumstantiam balneum adhiberi prohibetur. Et in vigiliis, & in febribus, & in delirantibus valde conuenit, velut est decoctum papaueris & chamæmeli. Archigenes præceptorem suum Agathinum ex vigiliis delirantem, confestim à delirio & vigiliis liberauit, capite eius multo oleo calido irrigato.

Eiusmodi irrigationes à fotu tantum dissentire videntur, quod illæ supra partem ex alto delabantur, hic vero admoueatur cum spongiis, aut pannis, & aliquando sacculis.

Iam vero irrigamus, inquit Oribasius *capit 13. lib. 9.* vbi inflammatio resoluenda, aut abscessus suppurandus. Aspersione vero vtimur ad faciem, atque in febribus ardentibus; æstiuo tempore, aqua frigida; hyberno, ea ipsa calidiore. Verum in simplicioribus febribus, & in stomachi subuersione etiam poscam aspergimus. Vtimur adhuc aspersionibus in oculis fluxione infestatis, ocymi decoctum velut efficacissimum adhibentes, sed subiicienda menta spongia sicca, ne defluat aqua ad pectus. *Irrigatio.* *Aspersio.*

Componitur autem embroche, seu irrigatio ex simplicibus, vino, aqua, lixiuio, aut oleo coctis, vt ad lethargum, hoc modo: *Embroche ad lethargum.*

℞. cyperi, calami aromatici, iridis, ligni lauri an ℥ ß. saluiæ, rorismarini, pulegii, sampsuci, calamenti, stœchados vtriusque an. m. ß schœnanthi, seminis coriandri, cumini an. ℥ ij. fiat decoctio in libris tribus aquæ ad tertiã partis consumptionem. Colaturæ adde aquæ vitæ ℥ iij. fiat embroche capitis.

Ad somnũ vero conciliandũ, ex simplici-

bus contrariam facultatem habentibus parabitur irrigatio ad hunc modum:

Irrigatio somnum prouocans.

♃. *lactucarum m. ij florum nymphea, rosarum albarum an. m. j florum papaueris, betonica an. m. ß fiat decoctio, cuius colatura pro embroche capitis esto.*

Ad irrigationem referri potest aquarum medicatarum, vt Borbonensium stillicidiũ, seu guttùrnium, de quibus agere, nostri non est nunc instituti.

Cap. IX.
De linimento, seu litu.

LINIMENTVM mediæ est consistentiæ inter vnguentum & oleum: Illo siquidem liquidius est, hoc vero crassius; nam ad sui spissitudinem parum ceræ aut pinguedinis admittit, ne tam facile diffluat, nisi sole aut igne parum ante incaluerit. Basis illius oleum est, cui nonnunquam additur aliquid ex resinosis & pinguibus præter ceram, ita tamen, vt consistentiam semper retineat molliusculam. Est enim litus seu linimentum nil aliud, quam *vnguentum valde molle*, ad cuius confectionem oleum quoduis assumi potest, modo viribus polleat proposito scopo accommodatis. Omnis autem fere litus, cum paregoticus sit, & doloris sedatiuus, ex oleo, vt plurimum simplici, vel amygdalino, violato, aut simili, quod nullo excessu temperiem quandam immutet, conficitur, vt ad lateris dolorem in pleuritide sedandum hoc modo:

Linimētum quid.

Litus ad pleuritidem

♃. *olei amygdalarum dulcium* ℥ *ij. ß. butyri recentis insulsi* ℥ *j. ceræ parum, fiat litus.*

Ad dolorem ex intemperie ab humore frigido natum, oleum quoddam assumendum est, quod pari gradu calefaciat, quo & humor ipse à temperie discessit. Idem est iudicium de intemperie contraria, ad medicamentum viribus contrarium. Litus enim ad dolorem ex humore calido natum, ex oleis refrigerantibus parandus est, vt;

Litus ad dolorem ex humore calido.

♃. *olei nenupharini* ℥ *ij. ß. olei rosati* ℥ *ß. cera* ʒ *ij. liquescant omnia simul, & fiat linimentum.* Vel sic:

♃. *olei violati* ℥ *ij. mucaginis seminis althea, vel lini,* ℥ *j. ceræ parum, fiat litus*, affectæ parti admouendus.

Intemperiei frigidæ sic paratus litus applicabitur.

Alius ad intemperiem frigidam.

♃. *olei chamæmeli & anethi an* ℥ *j. ß. axungia anatis* ℥ *j. cera* ʒ *ij. liquescant omnia simul, & fiat litus.*

Cap. X.
De mucaginibus.

QVONIAM de mucagine sæpe fit mẽtio, quæ vel sola admouetur, vel aliis remediis admiscetur, de ea quoque paucis, vt agamus, nunc nostrum suadet institutum.

Mucaginũ vsus.

In primis autem efficax est ad molliendum, humectandum, & dolorem leniendum, vt quæ ex glutinosis radicibus & seminibus extrahitur: nonnunquam & ad digerendum, & attrahendum, vt quæ ex gummis multis educitur. Semina fere sunt lini, fœnugræci, maluæ, citoniorum, psyllii & altheæ, cuius & radices aqua tepida maceratæ, multa mucilagine luxuriant. Multum quoque eructant ficus, gummi Arabicum, tragacanthum, & ichthyocolla, si per noctem, in aqua, vel alio liquore infundantur, & postridie recalfacta, excepiaque tela noua, aut sacculo fortiter exprimantur. Sic extrahitur mucago bdellii, sagapeni, ammoniaci, galbani ad confectionem emplastri de mucilaginibus accessura.

Singulis autem aquæ vel liquoris alterius vnciis, singulæ radicum, vel seminum vnciæ solent imponi. Si tamen crassior mucago expetatur, augenda seminum aut radicũ quantitas; si liquidior, minuenda, & dragma tantum seminis vnciæ liquoris infundatur.

Ad inflammationes quasuis proderit mucaginem adhibere sic paratam.

Mucago ad inflammationem.

♃. *radices althea* ℥ *ß. seminis psyllij* ʒ *ij. infunde super cineres calidos, per diem integram aut dimidiam in aquarum nymphea & solani* ℥ *iiij. dein eliciatur mucago*, dolenti parti admouenda.

Alia ad dolorem oculorum ex causa calida.

Oculorum dolori à causa calida mitigando, conueniet, & quæ sic elicitur,

♃ *seminis citoniorũ* ʒ *iij. infunde per noctẽ in aquarũ nenupharis, solani & euphrasia an.* ℥ *j. ß.*

℥j.ß. *mane fiat extractio mucaginis*, affectæ parti admouenda.

CAP. XI.

De collyriis.

MEDICAMENTVM optimum non tantum affectui, sed affectæ parti accommodatum est. Non enim quoduis auribus, ori, naribus, vtero præscribitur, sed quod accommodate singulis exhiberi potest. Oculis peculiaria quædam decernuntur, collyria dicta, quæ qualitatibus eximiis prædita, illorum viriis eximie succurrunt. Cuiusmodi sunt, quæ Galenus *libro de oculis, & libris 4. & 5. composit. medicament. loc.* literis mandauit, vt etiam Paulus & Aetius *multis in locis*.

Collyriorũ differentia. Collyria sicca. Sunt autem collyriorum duo genera; alia sicca, ab Arabibus Sief, à Græcis ξηροκολλύρια. à Latinis collyria sicca dicta; alia ὑγροκολλύρια, quæ humida sunt, & à recentioribus absolute collyria nominantur, seu quod ex forma liquida melius adhibeantur: vix enim oculi remedium aliquod durum crassumve perferunt, seu quod ex collyriis siccis fiant, ad cotem læuigatis, & in aqua, aut alio succo idoneo solutis. *Tuthia preparatio.* Ex humidis quædam habent consistentiam mellis, aut vnguenti molliusculi, vt tuthia multa vstione & lotione præparata, & cum succo fœniculi, aut alio idoneo liquore ad vnguenti formam redacta: alia plane liquida sunt & fluxilia, vt quæ ex aquis euphrasiæ, rosarum, aut plantaginis cum exigua portione trochiscorum alborum Rhasis parantur.

Hæc in vitreis lagenis reponi solent, vt solidiora in vasis æreis.

Collyriorũ materia. Et vt numerosæ oculorum affectiones collyriis sanantur, sic eorum est materia multiplex, quæ desumitur, vt tota reliquorum medicamentorum familia ex mineralibus, animalibus, & plantis, ex quibus vel pulueres fiunt, vel aquæ destillantur, vel succi extrahuntur, vel excrementa sumuntur.

Cum visus acuendus est, paratur collyrium oxydorcicum, ex his, quæ oculorũ caligini medentur, vt sunt fella animalium, aquæ chelidonii & euphrasiæ, vel aqua communitatis, vulgo dicta, quæ sic parata, optima est. *Aqua communitatis ad acuendũ visum.*

℞ *euphrasiæ m. iij. chelidonij, fœniculi, verbenæ, sileris montani an. m. ij. rutæ melissæ an. m. j. caryophillorum, macis, piperis longi an. ℥ß. macerentur per noctem in aquis partibus aquæ rosarum albarum & vini albi, tum fiat distillatio lento igne.* Aqua seruatur pro collyriis.

Ad palpebrarum scabiem pruriginosam, commendatur collyrium Bruni sic descriptum.

℞ *vini albi, aquæ rosarum an. ℥j.ß. aloes hepaticæ subtiliter puluerata ʒj. fiat collyriũ.* *Collyrium ad scabiem palpebrarũ.*

Roborantia & refrigerantia collyria ad hunc rite parantur modum.

℞ *aquarum plantaginis & rosarum rubrar an. ℥ ij albuminis ouorum ℥ß. misceantur, agitenturq; simul, & fiat collyrium.* *Collyr. roborans & refrigerans.*

Oculorum dolori sedando vtiliter adhibetur collyrium sic descriptum.

℞ *aquarum portulacæ & plantaginis an. ℥j.ß. mucaginis seminis citoniorum in aqua solani extractæ ℥j fiat collyrium.* *Aliud ad dolorem oculorum.*

Ad desiccationem, roborationem, & refrigerationem, collyrium sic paratum, efficacissimum est.

℞ *aquarum pilosellæ, rosarum & euphrasiæ an. ℥j. trochiscorum al. Rhasis ʒj. tuthiæ præparatæ ʒß. fiat collyrium.* *Exsiccans, robor. & refrig.*

Collyrium Eleisir, vulgo dictum, roborat oculum, & vueæ prolapsum impedit. Sic vero conficitur.

℞ *antimonij, hæmatites an. ʒx. acaciæ ʒß. aloes ʒj. terantur subtilissime, & cum aqua corrigiolæ, fiant trochisci.* Ex quibus vsus tépore dissoluatur vnus in aqua rosarum. *Collyrium Eleisir.*

Aliud cognominatur de plumbo, quod vim habet sarcoticam & consolidatiuam, ad huncque modum conficitur.

℞ *plumbi vsti, antimonij, tuthiæ lotæ, æris vsti, gummi Arabici, tragacanthi an. ℥j. opij ʒß. fiat omnium puluis, & cum aqua rosar fiant trochisci*, quorum singuli vsus tempore diluantur in liquore quodam idoneo. *Collyrium de plumbo.*

Collyrium Lanfranci. Ad vlcera venerea commendatur collyrium Lanfranci, apud quem tamen inuenisse, mihi illius opera excurrenti nondum contigit. Eius descriptio à recentioribus datur sic:

℞. *vini albi* ℔. *j. aquarum plantaginis & rosarum an. q. s. auripigmenti* ℥ *ij. viridis aris* ℨ *j aloes, myrrha an.* ℈ *ij terantur subtilissime, & fiat collyrium.*

Cap. XII.

De lacte virginali.

Lac virginale ex his est, quæ iuniorum adinuenit sedulitas, qui non paruam apud vulgus gloriam captant, cum ex duobus succis vnicoloribus & aqueis simul mixtis, lacteam quandam substantiam, albam, viscidam & lentam instar lactis oculis subiiciunt. Sic enim multi ingenii sui specimen exhibentes, quasi miracula facere crediti sunt, & soli naturæ secreta rimari. Dicitur autem lac virginale, partim *à colore*, quem habet lactis, partim *à consistentia & viribus*, quibus pollet maximis, ad vitia cutis delenda, quæ virgineum faciei colorem immutant. Est vero multiplex huiusce topici medicamenti parandi modus, sed vsitatior hac formula describitur: *Lac virginale cur dictum.*

Lac virginale qui fiat. ℞. *lithargyri subtiliter puluerati* ℥ *iij. aceti, vini albi optimi* ℔. ß. *misceantur, agitentur, & si tres horas relinquantur: dein panno villoso ita filtrentur, vt liquor infusus in excipulum subiectum guttatim stillet. Tum aque sic filtratæ alia aqua vel pluuialis, vel fontana, cui parum salis fuerit solutum, commisceatur: Ex vtriusq. enim concursu lac prodibit virginale.*

Est & hæc vsitata parandi methodus.

℞. *aceti albi optimi* ℔. ß. *lithargyri, auri tenuissime triti* ℥ *j. bulliant simul ad consumptionem tertia partis. Colatura addo parum olei tartari, & fac lac virginale.*

Aliud sic adhuc fit:

℞. *cerusa* ℥ ß. *lithargyri* ℥ *j. trochiscorum de camphora* ℨ ß *aceti fortissimi* ℔. ß. *macerentur tres aut quatuor horas, agitentur filtrentur. Liquori extracto admisceatur aqua florum fabarum, vel plantaginis, aut rosarũ, cui salis parum fuerit dissolutum, & fiat lac virginale.*

Valet plurimum faciei rubori, herpetibus & aspredinibus cutis. *Eius virtus*

Cap. XIII.

De aqua aluminosa.

Rerum affinitas aliam aquam exhibet, ad multa eximiæ virtutis, quæ ab alumine, quod habet pro basi, aluminosa nuncupatur. Eius confectionem cum multi succi ingrediantur, quos recentes habere melius sit, quam asseruatos, vix ante & post æstatẽ paratur, sed fere circa finem Augusti, aut initium Septembris. Tunc enim agrestæ succus copiosus est, & acidissimus, quia immaturus, propterea aquæ huic parandæ magis idoneus.

Extrinsecus vtiliter adhibetur ad inflammationes, herpetas, & alias plerasque cutis infectiones cohibendas, detergendasque. Admota quoque super lingua per febres acutas nigricante, illius non modo scabritiem delet, sed calorem temperat, & ad colorem naturalem reducit. *Aqua aluminosa facultas.*

Eius descriptionem vsitatiorem & magis probatam hic exhibeo, cui peritus Medicus alia facile poterit adiungere, si cuiusdam affectionis particularis natura ac conditio ita suaserit. Formula autem parandi talis est:

℞. *succorum plantaginis, portulaca agrestæ, aluminis rupei an.* ℔. *j. albuminum ouorũ n xij. agitentur omnia simul baculo aut rudicula, & postea distillentur in alembico.*

Sunt, qui præstantiorem reddunt ad pityriasim & alias affectiones cutis, succos solani & limonum commiscentes, vocantque aquam aluminosam magistralem. *Aqua aluminosa magistralis.*

Cap. XIV.

De frontali.

Frontale ἀνακόλλημα Græce dictũ, medicamentum est, quod fronti impositum, capitis dolore laborantes iuuat. Datur quoque sæpe ad illius ardorem extinguendum, & conciliandum somnum, cum per febres perpetuæ vigiliæ vires deiiciunt, sanguinem

nem corrūpunt, & mentem exagitant. Tunc enim salutare est, topico refrigerante & hypnotico, super osse coronali admoto, dolorem lenire, feruorem minuere, sanguinem temperare, & fumos sursum repentes cohibere. Ad oculos quoque lippientes, aut fluxione obsessos, ex Nicolao Myrepso, vtile est, frontalia adhibere, vt decet, confecta. Sed cauendum, ne cerebro pituitoso humectantia, refrigerantiaq; frontalia adhibeantur, præsertim hyeme, ac senibus, cum ne quidem ipsis, æstate conueniant, nec aliis quibuslibet frigidis naturis. Iuuenibus vero & biliosis, & calido morbo, qui molestissimum capitis dolorem inuexit, lacessitis, tempore quouis admota prosunt.

Quibus frontalia bene vel male conueniant.

At vero puellis, quorum ossa cranii adhuc hiant, nec verticem obseruant firmiter, minime tutus est frontalium vsus; atque horum præsertim reformidandus, quæ vel acetum recipiunt cerebro inimicum, aut qualitatem habent narcoticam, aut valde refrigeratoriam, aut calfactoriam, aut alio excessu eximiam.

Prosunt, quæ primis gradibus quatuor qualitatum intemperiem quandam immutant, vapores compescunt, sensus benignè sopiunt, & cerebrum roborant.

Frontalium forma varia.

Omnia autem frontalia sunt plus, minus ve humida, vel prorsus sicca; humida, polyphormia sunt, & variam inter se consistentiam habent: vel enim forma vnguenti parantur, vel litus, vel opiatæ, vel cerato malagmatis, vt cum herbis intritis oleagina quædam superadduntur, & ex mixtura conficitur frontale.

Sicca quoque non vniformia sunt, sed ex foliis & floribus plantarum integris, vel pulueratis, & duplici sindone intersutis parātur.

Familiare est etiam mulierculis, quod fit hoc modo.

℞ foliorum lactucæ & betonicæ minutim incisorum, rosarum, an m j. madeant in oxyrrhodino, & fiat frontale.

Frontale feruorem mitigans.

Capitis feruori mitigando, & somnum conciliando valebit, quod sequitur.

℞ conseruæ nenupharum ℥ vj. conseruæ rosarum ℥ß florum pabauer. alb p. ij pistentur simul in mortario cum pauco vnguento populeone fiat frontale.

Somnumq; concilians.

CAP. XV.

De cataplasmatis & pultibus.

CATAPLASMA Græcis & Latinis dicitur, *medicamentum quoddam molle, quod dolori sedando, repellendo, molliendo, laxando, calefaciendo pus mouēdo, vacuando, & digerendo extrinsecus tantum applicatur.*

Cataplasma quid.

Consistentiam habet pultis, à qua sæpe nomen assumit; sed proprie loquendo, puls alimentum dicitur, cataplasma medicamentum topicum, quod non modo ex melle, cui incocta essent, vel mixta medicamenta scopo accommodata, paratur, vt olim ab antiquis solebat. sed ex radicibus, herbis, farinis, oleo & butyro: atq; nunc sæpe à clinicis mulieribus ex lacte, mica panis, oleo, & vitellis ouorum vtiliter fit, ad mitigandum, leniendum, & concoquendum. Sic vero paratum cataplasma, pultem qui vocarit, vt pultem ex farina hordei, mucagine seminis lini & vitellis ouorum, cum Fernelio cataplasma, nusquā aberrabit. Vtriusq; enim eadem est consistentia, inter vnguentum scilicet & emplastrum media, & quasi ex materia amborum mixta; vtriusq; eadem ratio conficiendi & & vtendi.

Eius vsus.

Fernelius existimat, veteribus cataplasma & malagma idem esse. Galenus tamen *initio lib 7. de comp. med. gener* medicamenta solū, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, iuxta antiquorum sentētiam nominat: ita vt medicamentum malacticum, seu mollitiuum, & malagma non discrepare, nec rem diuersam constituere credibile sit.

Materia.

Fiunt ergo cataplasmata ex radicibus, foliis, cauliculis ad putrilaginem coctis, farinis, pinguedinibus, & oleis. Stirpes siccæ, si expetantur, in puluerem reducuntur tenuissimum; si virides coquuntur, dum contabescant, pinsuntur, cribro traiiciuntur; traiectis adduntur mucagines, pinguia, aut oleagina, & aliquando farinæ, atque denuo coquuntur, dum pultis crassitiem acquirant.

Ad

Ad doloris sedationem, & duritiei mollitionem hoc cataplasma laudatur.

Cataplasma, anodynum, & malacticũ. ℞ *radicum liliorũ & altheæ an. ℥ij maluarum, parietariæ, violarum an. m. ij. coquãtur omnia ad putrilaginem, pistentur, cribro transmittantur. Cribraturæ adde farinæ lini ℥ij. olei lilior. ℥iij fiat cataplasma.*

Valde quoque emollit, & dolorem quemuis mitigat, quod paratur ex seminis lini farina in hydrelæo, ad iustã cõsistentiam cocta.

Flatus dissipans. Ad setosos humores eliciendos, poros cutis aperiendos, & flatuum dissipationem, valet cataplasma hoc modo confectum.

℞ *radicis bryoniæ* ℔. *j. radic. ebul. & cyclaminis an. ℥iij. mercurialis m ij. coquantur ad putrilaginem in aqua cum quarta parte vini albi, terantur. & cribro cernantur. Cretis adde pulueris baccarum lauri ℥ß puluer. sem. fœniculi, cumini & florum chamæmeli an. ℥ij farinæ lupinorum & fœnugraci an. ℥j. olei irini q. s. fiat cataplasma.*

Syncomistum. Cataplasma ex pane cibario syncomistum vocant, ad omnia, si Oribasio credimus, vtile est: *Omnibus enim propemodum*, inquit, *inflammationibus conuenit, cum aqua & oleo rosaceo paratum.* Ad multa quoq; vtile est, quod ex fermento & oleo conficitur. Duritiem enim maturat, contusiones sanat, humores delitescentes ad cutim attrahit, digerit, resoluit.

Formulæ cataplasmatum variæ apud authores sparsim leguntur, quas hic recensere, vt operosum, sic non satis vtile, cum paucio-rum exempla sufficiant.

CAP. XVI.

De catapasmatis, empasmatis, & diapasmatis.

Catapasma quid. CATAPASMATA proprie dicuntur pulueres odorati, ex pluribus compositi, qui ad fragrantiam & suauitatem, vestibus insperguntur. Pulueres quoque sic dici possunt, qui partibus corporis, vt stomacho, post litum, ad illius robur adhibẽtur; quemadmodum & qui ex pluribus aromatis ad condimenta parantur, nec non ad vsus alios, veluti sunt pulueres sarcotici ad carnem vlceribus generandam. Catheretici, ad hypersarcosim absumendam, epulotici ad cicatricem inducendam. *Paul. cap. 13. libr. 7.* Sed quia eiusmodi pulueres iam supra attigimus, de his ne verbum quidam effluxisset, nisi cataplasmatis & catapasmatis paronomasia eo nos redegisset.

Similis vocum affinitas de empasmatis & diapasmatis aliquid enuntiare, & differentiam, quæ inter vtrumque & cataplasma datur, aperire, nobis occasionem obtulit: *Empasmata sunt*, inquit Oribasius, *ca. 31. lib. 10. quæ vt immoderati sudores, aut alia per halitum digestio cohibeatur, aut cutis extremitas scarificetur, aut pruritu tẽtetur, adhibentur. Diapasmata, quæ ad suauem oderem cuti aut toti corpori conciliandum, forma quacunque ac pulueris, aut vnguenti, aut litus accommodata sunt.* Cataplasmata sunt, quæ admodum superiore capite descriptum, & ad vsus dictos conficiuntur. *Empasma quid.* *Diapasma quid.*

Empasmata autem inseruiunt, vel profusioni sudorum sistendæ, qui immoderate fluunt, nec critici sunt, & vires exsoluunt naturæ, vel hydropicis, ischiadicis, & orthopnoicis. Quæ sudorum eruptionem compescunt, parantur ex gypso, myrrho sicca læuigata, malicorio, rhoe Syriaco, sorbis siccis, tritis, galla, acacia, & similibus astringentibus. Quæ hydropicos, ischiade laborantes, & recta solum ceruice spirantes iuuant, fiunt ex arena, fece vini vsta, nitro, sale, sulphure, sinapi, nasturtio, pipere, pyrethro, & similibus acribus, ex quibus dropaces & sinapismi, quorum eadem est cum empasmatis agendi ratio, parantur.

CAP. XVII.

De sinapismis, seu phœnigmis.

SINAPISMVS species cataplasmatis quædam esse dicitur: vtriusque enim consistentia similis est, sed vires multum diuersæ, quod in sinapismo fere sint vniusmodi, & perpetuo calefacientes: In cataplasmate multiplicis qualitatis, quæ efficit, vt ad calefaciendum, refrigerandum, emollien-

dum,

dum, laxandum, & alios affectus supra dictos præscribatur. In acutis autem morbis raro, imo nunquam adhibetur sinapismus, nec in tabidis & colliquatis, inquit Oribasius *cap.13. lib.10.* sed in lethargicis, in catoche, in perfrictione, quæ ægre calefiat, atque in stupidis & segnioribus naturis, vt sensus partis hebes excitetur, facultas affulgeat, calor excitetur, humor discutiatur.

Sinapismi conficiendi modus.

Conficienda sinapismi modus ex Oribasio & Aetio *ca.181. tetr.1. serm.3.* est huiusmodi: *Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet, postridie vehementer expressas contundere, dein acerrimum sinapi per se terere, caricarum cremorem inter terendum paulatim affundendo, quo facilius teri possit, non tamen fiat aquosum. Tum in massas loues re digito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Et cum vehementem sinapismum volueris. duas sinapi partes vni caricarum addito; si mediocrem, vtriusque partes aquas; si imbecillam, tertiam tantum sinapi partem duabus caricarum.*

Si ex aceto paratur sinapismus, inefficacior est ac imbecillior, qui sinapi virtutem discutit acetum.

Linteo autem excipi debet sinapismus, vt parti adhibeatur, quam sæpe intueri oportet, vtrum ex illius admotione satis ruboris contraxerit; alii enim citius, alii serius eius sensum percipiunt. Propterea certum temporis spatium, quo in parte manere debet, definiri non potest. Quod si longo temporis spatio sinapismus cuipiam parti admotus non agat, nec cutis colorem immutet, spongiis aqua calida imbutis fouenda est, vt facilius intro facultas illius queat subire. Vt enim sinapismus ad cutim excrementa possit euocare, hanc si non vlcerare, saltem rubrificare debet; vnde & phœnigmus, hoc est, rubrificans medicamentum solet appellari.

Phœnigmus.

Post sufficientem sinapismi vsum, in balneum ducendus est æger, à quo pars rosaceo illinenda.

Cap. XVIII.

De dropace & picatione.

Dropax topicum quoddam medicamentum est, interdum emplastri modo ductũ, interdũ, vt malagma molle, prout postulat vsus. Est vero dropax alius simplex, qui tantum pice & oleo modico paratur, vocaturque πίττωσις, id est, picatio, alius compositus, qui scilicet præter oleum & picem multa calefacientia recipit, vt piper pyrethrum, bitumen, sulphur viuum, salem, cinerem sarmentorum.

Dropax quid. *Differentia.*

Conuenit autem maxime diuturnis morbis, inquit Aetius *cap.180 tetr. 1. serm.3.* & omnino ante & post sinapismum adhibetur: Ante, vt corpus ad sinapismum præparet: Post, vt reliquiæ affectionis exscindantur. Simplex sic & fit, & adhibetur.

Quibus modis conueniat.

Pix arida cum modico oleo liquatur, deinde calida adhuc cuti illinitur, & prærasis locis agglutinatur, & priusquam perfecte frigescat, auellitur. Ea rursus ad ignem calfacta agglutinatur: & similiter, priusquam frigescat, auellitur: atq; hoc sæpe repetitur.

Picatio quomodo fiat.

Vtilis est assidue vomentibus, cœliacis affectionis, cruditatibus, & partibus alimentum non sentientibus.

Picatio quibus affectibus conueniat.

Compositior dropax fit ex calefacientibus enumeratis, cum videlicet partem quandam perfrigeratam ad pristini caloris bonitatem reducere oportet, & cum exsiccandi est opus, inquit Oribasius *cap.30. lib.1.* additur sal, sulphur viuum, cinis sarmentorum: Si aperire, euphorbium & lyrnness, quæ alio nomine adarce vocatur. Singula autem hæc trita picei liquefactæ inspergunttur.

Dropax magis compositus.

Oportet autem dropacem calidum adhibere, crassitudinem habentem pro ratione virium ægri, pilis ante, vt dictum est, abrasis, in locis, quibus adhibetur.

Porro dropax confertim auulsus, spiritum remissum firmat, ad superficiem reuocat, & propriorum operum commonefacit, *Aet. lo. co dicto.*

Dropacis effectus.

Nonnunquam & adhibetur psylothri vice, ad euellendos pilos capitis achoribus obses-

quædam gens, Elephantiasim balneo ex humano sanguine parato sanari; Sed hoc cum sit horrendum etiam dictu, & à cacodæmone quodam inuentum, prorsus fugiendum, Tantum enim malum, in quo tota naturæ œconomia labefactata est, nec remedio cuipiam externo, nec ei, quod intrinsecus assumitur, nec sæpe simul omnibus cedit.

CAP. II.

De semicupio, seu insessu.

VT balneum corporis totius est lauacrum, excepto capite, quod tamen sæpe vaporibus tentat sic semicupium dimidii: Est enim balneum abdominis tantum, vel dimidium solium, aqua vel decocto idoneo plenum, cui æger ad ventriculum vsque insidet, cruribus & tibiis extra porrectis. A Græcis ἐγκάθισμα vocatur, à Latinis insessus, & insessio, & aliquando semicupium. Fit ex eadem materia, qua fotus & balneum; quorum altero maius & altero minus est, ac velut inter vtrumque medium.

Semicupii vsus. Huius præsidii multiplex agnoscitur vsus. Inseruit enim vtero molliendo, vasis eius reserandis, colicæ affectionis cruciatibus sedandis, & aliis doloribus, qui vel renes à calculo obsitos, vel vreteres obstructos, vel alias ventris partes imas excruciant, mitigandis.

Ad doloris nephritici sedationem, vbi emollitione & vasorum diductione opus est, sic parabitur semicupium.

Semicupiũ ad nephriticum dolorẽ. ℞. *betulæ, althea, maluarum, violarum, parietariæ, florum meliloti, summitatum anethi an. m. iij. seminis lini ℥ ij. coquantur omnia in aqua pluuiali, vel fontana pro semicupio.*

Sunt, qui materialia excipiunt sacco, parti magis dolenti, in ipsa insessione admouendo. Ante ingressum corpus crudis & viscidis humoribus scatens medicamento idoneo, si tempus permiserit, repurgandum, sin minus, aluus tantum clystere laxanda.

Ad ventris exsiccationem, duritiem, tensionem & colicum dolorem encatisinata parantur aliquando ex omazorum decoctione, quibusdam lac additur, aliis vinum, nonnullis oleum.

Vbi dolor colicus à flatuum copia ortus, ventrem distendit & excruciat, semicupium parabitur ad hunc modum.

Aliud ad colicam flatuosam. ℞. *polii, calamenti montani, origani, summitatum anethi, florum meliloti, maioranæ an. m. iij. seminum anisi, fœniculi, cumini, baccarum lauri an ℥ j. Includantur omnia duobus sacculis, qui bulliant in aqua sufficienti, & fiat semicupium*, in quod æger resupinus, à genibus ad vmbilicum demergatur.

CAP. III.

De vaporario.

EX iisdem paratur vaporarium, quibus semicupium, sed quantitate minore. Sat enim est in lebete pauca quędam concoquere, quorum vaporum vapor sursum per cathedræ foramen, cui æger insideat, delatus, vel vterum, vel anum feriat. His enim maxime partibus medetur, cum scilicet reserandus est vterus, menses euocandi, vel sistendi, hæmorrhoides aperiendæ, vel constringendæ, dolor sedandus, & intemperies quædam alteranda.

Ad mensium prouocationem, ne vapor disgregetur & in ambientem exhalet aerem, cathedra pertusa, cui mulier insidebit, accurate pannis multis inuoluetur; Sic enim sursum ascendens, ad sinus pudoris orificium facile defertur, & vasorum ora permeans, sanguinem attenuabit, & ad motum concitabit.

Remedium hoc sequenti formula descriptum, mensibus & hæmorrhoidibus ciendis erit idoneum.

Vaporariũ ad mẽsium & hæmorrhoidũ concitationem. ℞. *fol. alth. arthemisiæ, calamenti, calaminthæ, hyssopi, satureiæ, maioranæ, an. m. j. sabinæ, m. ij. florum melilot chamæmeli & iasmini an. m. ß* fiat decoctio in aqua & quarta parte vini albi, cuius vapor admittatur dicto modo.

Ad fluorem vtrumque sistendum, accommodatissimum erit sic descriptum.

℞. *bur-*

Ad fluorem vteri vtrũque sistendum.

℞. *bursa pastoris, centinodia, pilosella, plantaginis, equiseti an. m. j. rosarum m. ij. balaustiorum m. j. fi. decoctio in aqua fabrorum, cuius vapori inhient naturalia.*

Ad hęmorrhoidum dolorem leniendum, placandumque, sic parabitur.

Ad dolorem hæmorrhoidum sedandum.

℞. *tapsi barbati m. ij. althea m. j. sem. lini ℥ ß. bulliant in lacte, & podice tepidus vapor excipiatur.*

Cap. IV.

De Hypocausto, seu sudatorio.

Hypocaustũ quid.

HYPOCAVSTVM locus est, ad fornaculæ cuiusdam instar concinnatus, in quo sudor elicitur sicco calore, ab igne subiecto, per spiracula parua ascendente. Alio nomine vocatur laconicum, quod eo præcipue Lacones vterentur, vt balneo Romani. Morbis confert frigidis ac diuturnis: Illius enim calor acer & feruidus, cum externum corporis habitum non modo calefaciat, sed etiam præcordia & partes omnes internas, potenter meatus aperit, humores calefacit, liquat, & per sudores prolicit.

Vnde dicatur laconicum.

Eius vsus.

Sed quia calor eiusmodi sic extrinsecus occursando & simul intro sese insinuando, humores affatim prolicit, vix horæ quarta parte tolerari potest, sine spirituum dissipatione, & iactura virium, quam lipothymiæ non raro consequuntur. Maxime vero delicatuli in hypocausto animo deficiunt, vt etiam hi, quibus est corpus impurum, & excrementis pluribus onustum. Proinde qui suæ sanitati optime consultum voluerit, ipsas fornaculas adibit nunquam, nisi prius humorum sarcina, medicamento sublata idoneo, & sanguine, si plenitudo suaserit, imminuto. Sic enim vtilius succorum, qui habitum corporis infarciunt, reliquiæ foras per sudores ablegabuntur.

Quæ ingressum hypocausti præcedere debent.

Non est improbanda rusticorum consuetudo, cum inopia Laconici, artificiosa industria, vt decet, extructi, dolium iustæ magnitudinis, vel ad ignem, vel cacabo carbonibus ignitis, vel decocto quodam feruente impleto, ac in fundo illius reposito, calefaciunt, illicque sedentes profuse sudãt, & facile sine animi deliquiis.

Ex his nonnulli furnum, à quo nuper panis extractus est, ingrediuntur, atque caput extra præfurnium tantum exerunt, & illic sudant ad libitum.

Ad sudorem his promouendum, qui lue venerea laborant, Chirurgi quoddam æstuatium ex viminea textura effinxerunt, instar caueæ cuiusdam, in qua cicurandæ aues incarcerantur vocantque nec improprie, nec infacete caueam, in qua quidem aues non nutriunt, sed ab his nutriuntur.

Illic inclusi misselli, cum lateribus aliquot ignitis, & stragulis inuoluti, coguntur, donec sudor copiosissimus ex vniuerso corpore proliciatur, præbibito ante guaiaci cremore aut sarsa parillæ, aut alterius alexiterii, quod simul sudores moueat & virus luis venereæ deleat.

Cap. V.

De fomentis, seu fotibus.

TANTA fotus habet commoda, vt nulla pars est corporis, quæ foueri, hoc est, per fotum curari non patiatur. Hunc præscribit Aetius oculis male affectis; Trallianus *initio libr. 6.* auribus, alui profluuio, imo dolori cuilibet sedando quoddam describit conuenientissimum. Nec in febre Celsus *cap. 12. libr. 3.* omisit fomenta valídiora, vt nec omittenda pleuriticis, hepaticis, lienosis, calculosis, arthriticis, & partibus omnibus, quatum nec vlcus continuitatem diuisit, nec vulnus secuit integritatẽ: cutim enim ad transpirationes raram faciũt, ait Oribasius *cap. 19. libr. 9.* sanguinem attenuant, eius portionem discutiunt, & sic efficiunt, vt affectæ partes mitius dolore premantur.

Fotuum magna vtilitas.

Ad multas igitur intentiones fit fomentum, vt ad robur ventriculo reconciliandum sic:

Fomentum roborans ventriculum.

℞. absynthii, mentha vtriusq; comarum anethi, rosarum an. m. ij pulegij, maiorana an. m. j. balaustiorum, nucum cupressi contusarum an. ℥ j. bulliant in aqua cum quarta parte vini sub finem decoctionis additi, fiat fotus cum spongiis.

Ad lienis mala Trallianus varios fotus præscribit, ex his, quæ vel ipsum roborant vel humores incidunt, digeruntque, vel eius intemperiem quamlibet immutant; vt, ad illius robur, obstructionemque liberandam, corpore prius rite purgato, fiet sic fomentum.

Fom. spleneticum.

℞. ceterach, scolopendrij, absynthii Romani, stœchados vtriusque. tamarisci, an. m. ij. florum gemista, Iasmini an. m j. fiat decoctio in aqua & vino, modo nulla sit inflammationis suspicio, vel, In aqua sola, & singulis decocti libris olei capparum ℥ iij. adiiciantur, pro fotu partis cum spongiis, vel sacculis, dictis simplicibus impletis.

Ad pleuritidem fotus sic descriptus vtiliter admouebitur.

Aliud ad pleuritidem.

℞. althea, violarum, malua an. m. ij. florum meliloti & chamam. comar. anethi an. m. j. sem. lini ℥ j. ß. decoctio in aqua vel lacte, pro fotu lateris dolentis, cum lana aut spongiis.

A fotu liniatur pars oleo quodam paregorico, vt liliorum, amygdalino, violatum, aut butyro recenti.

Fotus calculosis sæpe imperantur, regioni renum adhibendi, vt:

Aliud pro calculosis.

℞. nasturtii aquatici, parietaria, betula, violarum an. m. ij fœnugraci ℥ ij. fiat decoctio in hydraleo, pro fotu regionis renum.

Cap. VI.

De epithematis.

Differentia inter fotum & epithema.

INTER fotum & epithema nihil discriminis quidam constituunt; Fernelius contra, medicamenta diuersa esse tum formula, tum viribus recte putat. Fotuum siquidem est multiplex qualitas, & parandi modus, fereque partibus singulis sunt admoueri. Epithemata vero duabus potissimum qualitatibus eximia sunt, alterante, qua intemperiem quandam emendant, & roborante, sæpeque alexiteria, qua viscus nobile tuentur, & virus aliquod oppugnant, atque iecoris fere cordisque regioni tantum admouetur.

Epithematum materia.

Paratur sæpius ex aquis stillatitiis, cardiacis & alterantibus, aut liquidissimis decoctis, quibus pulueres viribus singulares permiscentur. Proportio pulueris est scrupuli vnius, aut dragmæ dimidiæ tantum ad vncias singulas stillatitiarum aquarum, quibus parum aceti solet commisceri.

Diluitur interdum puluerum loco, nonnihil ex confectione quadam alexipharmaca, tempore pestilenti, vel cum ægrotus ipse maligno quodam morbo, qui cor & facultatum robur impetit, iam correptus est: tunc enim securum est parum Theriacæ, aut mithridatii epithematis commiscere.

Ad iecur ex febre exæstuans, refrigerandum & roborandum sic fiet epithema.

Epithema hepar refrigerans.

℞. aquarum cichorii, endiuia, nenupharis & plantaginis an ℥ iij aceti rosati ℥ j. pulueris triasantali ʒ j ß. pulueris diarrhod abbat. ʒ j. trochisci de caphura ʒ ß. fiat epithema, quo tepido insuccentur panni lanei, vel linei, & subinde admoueantur regioni hepatis.

Ad muniendum cor, & tuendum vitalis facultatis robur, epithemata sic parata optima sunt.

Aliud confortans cor.

℞. aquarum buglossi scabiosa, cardui, oxalydis & rosarum an ℥ iij aqua theriacalis ℥ ij specierum diamargar frigidi, triasantali an ʒ j. ß. pulueris radicum tormentilla, gentiana, dictamni & grani tinctorii an ʒ. ß. misce, & fiat epithema, quo linteum insuccatum regioni cordis applicetur.

Veteres pannum coccyneum laudant, qui cum in baphia arsenico multo inficiatur, à recentioribus improbatur. Probo tamen ego in morbis venenatis, in quibus ipsa venena sæpe sunt salutaria.

CAP. VII.

De lotione.

NON hic per lotionem intelligimus balneum aquæ frigidæ, quemadmodum Oribasius *cap. 7. libr. 1. & Paulus cap. quinquagesimo primo, libr. 1.* sed particularis alicuius membri ex decocto medicato ablutionem, ad sordes auferendas, intemperiem corrigendam, humorem digerendum, partem roborandam, dolorem mitigandum, & somnum conciliandum. Ad pediculos quoque capitis enecandos lauari capillitiũ prodest, vt decocto ad hunc modum parato.

Lotio ad phthiriasim.

℞ staphysagriæ ℥ ij absynthii, tanaceti, betonicæ, centaurii minoris an. m. ij. bulliant in sufficienti quantitate aquæ ad tertias. Coletur decoctio, qua caput abluatur cũ spongiis vel linteis.

Vetulis, quæ moleste ferunt canos habere capillos quod à maritis despiciantur, hæc denigrans capillos imperabitur lotio.

Lotio denigrans capillos.

℞. corticum quercus & alni an. ℥ ij. gallarum ℥ ij corticis nucum viridium ℔. ß. *foliorum mali granati & myrthi an. m. j. fiat decoctio, cui adde aluminis ℥ ij vitrioli ℥ j.* Decocto colato abluatur capillitium, nec detergeatur linteis, sed in sole non feruido, aut aere calidiusculo exsiccetur.

Quæcunque tamen præ deliciis seipsas ornant, inquit Galenus *cap. 2. libr. 1. de compos. med. local.* harum nulli tale quippiam à me petenti exhibui. Sic enim multæ sese fucant, vt fallant.

Olim autem frequentius, quam nunc, caput lauabatur, nec sine ratione, vulgare prouerbium auditur, *nunquam caput lauandum, raro pedes, sæpe manus.*

Ad somnum conciliandum lauantur aliquando pedes, decocto simplicium, quæ calorem mitigant, & sensus sopiunt, ad hunc modum parato.

Lotio pedũ concilians somnum.

℞. lactucarum m iij. betonicæ, florum nenupharis an. m. ij. florum papaueris m. j. fiat decoctio in aqua pro lotione pedum.

CAP. VIII.

De embroche & aspersione.

PER embrochationem oleum, vel alius liquor, vt decoctum affectioni curandæ accommodatum, instar pluuiæ, super partem aliquam delabitur, sicq; dicitur à Græca dictione βρέχω, id est, pluo, seu irrigo, vnde embrochatio, quasi à pluuia descendente irrigatio. Hoc medicamentum in vsum venit, ait Aetius *cap. 172. ser. 3 tetr. 1.* vbi ob aliquam circumstantiam balneum adhiberi prohibetur. Et in vigiliis, & in febribus, & in delirantibus valde conuenit, velut est decoctum papaueris & chamæmeli. Archigenes præceptorem suum Agathinum ex vigiliis delirantem, confestim à delirio & vigiliis liberauit, capite eius multo oleo calido irrigato.

Eiusmodi irrigationes à fotu tantum dissentire videntur, quod illæ supra partem ex alto delabantur, hic vero admoueatur cum spongiis, aut pannis, & aliquando sacculis.

Irrigatio.

Iam vero irrigamus, inquit Oribasius *capit 13. lib. 9.* vbi inflammatio resoluenda, aut abscessus suppurandus. Aspersione vero vtimur ad faciem, atque in febribus ardentibus; æstiuo tempore, aqua frigida; hyberno, ea ipsa calidiore. Verum in simplicioribus febribus, & in stomachi subuersione etiam poscam aspergimus. Vtimur adhuc aspersionibus in oculis fluxione infestatis, ocymi decoctum velut efficacissimum adhibentes, sed subiicienda menta spongia sicca, ne defluat aqua ad pectus.

Aspersio.

Componitur autem embroche, seu irrigatio ex simplicibus, vino, aqua, lixiuio, aut oleo coctis, vt ad lethargum, hoc modo:

Embroche ad lethargum.

℞. cyperi, calami aromatici, iridis, ligni lauri an ℥ ß. saluiæ, rorismarini, pulegii, sampsuci, calamenti, stœchados vtriusque an. m. ß schœnanthi, seminis coriandri, cumini an. ℥ ij. fiat decoctio in libris tribus aquæ ad tertiã partis consumptionem. Colaturæ adde aquæ vitæ ℥ iij. fiat embroche capitis.

Ad somnũ vero conciliandũ, ex simplici-

bus contrariam facultatem habentibus parabitur irrigatio ad hunc modum:

Irrigatio somnum prouocans.

℞. *lactucarum m. ij florum nymphea, rosarum albarum an m. j florum papaueris, betonica an m. ß fiat decoctio, cuius colatura pro embroche capitis esto.*

Ad irrigationem referri potest aquarum medicatarum, vt Borbonensium stillicidiũ, seu gutturnium, de quibus agere, nostri non est nunc instituti.

Cap. IX.

De linimento, seu litu.

Linimentvm mediæ est consistentiæ inter vnguentum & oleum: Illo siquidem liquidius est, hoc vero crassius; nam ad sui spissitudinem parum ceræ aut pinguedinis admittit, ne tam facile diffluat, nisi sole aut igne parum ante incaluerit. Basis illius oleum est, cui nonnunquam additur aliquid ex resinosis & pinguibus præter ceram, ita tamen, vt consistentiam semper retineat molliusculam. Est enim litus seu linimentum nil aliud, quam *vnguentum valde molle*, ad cuius confectionem oleum quoduis assumi potest, modo viribus polleat proposito scopo accommodatis. Omnis autem fere litus, cum paregoricus sit, & doloris sedatiuus, ex oleo, vt plurimum simplici, vel amygdalino, violato, aut simili, quod nullo excessu temperiem quandam immutet, conficitur, vt ad lateris dolorem in pleuritide sedandum hoc modo:

Linimẽtum quid.

Litus ad pleuritidem

℞. *olei amygdalarum dulcium ℥ ij. ß. butyri recentis insulsi ℥ j. ceræ parum, fiat litus.*

Ad dolorem ex intemperie ab humore frigido natum, oleum quoddam assumendum est, quod pari gradu calefaciat, quo & humor ipse à temperie discessit. Idem est iudicium de intemperie contraria, ad medicamentum viribus contrarium. Litus enim ad dolorem ex humore calido natum, ex oleis refrigerantibus parandus est, vt;

Litus ad dolorem ex humore calido.

℞. *olei nenupharini ℥ ij. ß. olei rosati ℥ ß. ex cera ʒ ij. liquescant omnia simul, & fiat linimentum.* Vel sic:

℞. *olei violati ℥ ij. mucaginis seminis althea, vel lini, ℥ j. ceræ parum, fiat litus*, affectæ parti admouendus. (plicabitur.

Intemperiei frigidæ sic paratus litus ap-

Alius ad intemperiem frigidam.

℞. *olei chamameli & anethi an ℥ j. ß. axungia anatis ℥ j. ceræ ʒ ij. liquescant omnia simul, & fiat litus.*

Cap. X.

De mucaginibus.

Qvoniam de mucagine sæpe fit mẽtio, quæ vel sola admouetur, vel aliis remediis admiscetur, de ea quoque paucis, vt agamus, nunc nostrum suadet institutum.

Mucaginũ vsus.

In primis autem efficax est ad molliendum, humectandum, & dolorem leniendum, vt quæ ex glutinosis radicibus & seminibus extrahitur: nonnunquam & ad digerendum, & attrahendum, vt quæ ex gummis multis educitur. Semina fere sunt lini, fœnugræci, maluæ, citoniorum, psyllii & altheæ, cuius & radices aqua tepida macerataæ, multa mucilagine luxuriant. Multum quoque eructant ficus, gummi Arabicum, tragacanthum, & ichtyocola, si per noctem, in aqua, vel alio liquore infundantur, & postridie recalfacta, exceptaque tela noua, aut sacculo fortiter exprimantur. Sic extrahitur mucago bdellii, sagapeni, ammoniaci, galbani ad confectionem emplastri de mucilaginibus accessura.

Singulis autem aquæ vel liquoris alterius vnciis, singulæ radicum, vel seminum vnciæ solent imponi. Si tamen crassior mucago expetatur, augenda seminum aut radicũ quantitas; si liquidior, minuenda, & dragma tantum seminis vnciæ liquoris infundatur.

Ad inflammationes quasuis proderit mucaginem adhibere sic paratam.

Mucago ad inflammationem.

℞. *radices althea ℥ ß. seminis psyllij ʒ ij. infunde super cineres calidos, per diem integram aut dimidiam in aquarum nymphea & solani ℥ iiij. dein eliciatur mucago*, dolenti parti admouenda.

Alia ad dolorem oculorum ex causa calida.

Oculorum dolori à causa calida mitigando, conueniet, & quæ sic elicitur,

℞ *seminis citoniorũ ʒ iij. infunde per noctẽ in aquarũ nenupharis, solani & euphrasia an. ℥ j. ß.*

℥j. ß *mane fiat extractio mucaginis*, affectæ parti admouenda.

CAP. XI.

De collyriis.

MEDICAMENTVM optimum non tantum affectui, sed affectæ parti accommodatum est. Non enim quoduis auribus, ori, naribus, vtero præscribitur, sed quod accommodate singulis exhiberi potest. Oculis peculiaria quædam decernuntur, collyria dicta, quæ qualitatibus eximiis prædita, illorum vitiis eximie succurrunt. Cuiusmodi sunt, quæ Galenus *libro de oculis*, *&* *libris* 4. *&* 5. *composit. medicament. loc.* literis mandauit, vt etiam Paulus & Aetius *multis in locis*.

Collyriorũ differentia. Collyria sicca. Sunt autem collyriorum duo genera; alia sicca, ab Arabibus Sief, à Græcis ξηροκολλύρια. à Latinis collyria sicca dicta; alia ὑγροκολλύρια, quæ humida sunt, & à recentioribus absolute collyria nominantur, seu quod ex forma liquida melius adhibeantur: vix enim oculi remedium aliquod durum crassumve perferunt, seu quod ex collyriis siccis fiant, ad eorem læuigatis, & in aqua, aut alio succo idoneo solutis. *Tuthia præparatio.* Ex humidis quædam habent consistentiam mellis, aut vnguenti molliusculi, vt tuthia multa vstione & lotione præparata, & cum succo fœniculi, aut alio idoneo liquore ad vnguenti formam redacta: alia plane liquida sunt & fluxilia, vt quæ ex aquis euphrasiæ, rosarum, aut plantaginis cum exigua portione trochiscorum alborum Rhasis parantur.

Hæc in vitreis lagenis reponi solent, vt solidiora in vasis æreis.

Collyriorũ materia. Et vt numerosæ oculorum affectiones collyriis sanantur, sic eorum est materia multiplex, quæ desumitur, vt tota reliquorum medicamentorum familia ex mineralibus, animalibus, & plantis, ex quibus vel pulueres fiunt, vel aquæ destillantur, vel succi extrahuntur, vel excrementa sumuntur.

Cum visus acuendus est, paratur collyrium oxydorcicum, ex his, quæ oculorũ caligini medentur, vt sunt fella animalium, aquæ chelidonii & euphrasiæ, vel aqua communitatis, vulgo dicta, quæ sic parata, optima est. *Aqua communitatis ad acuendum visum.*

♃ *euphrasiæ m. iij. chelidonij, fœniculi, verbenæ, sileris montani an. m. ij. rutæ melissæ an. m. j. caryophillorum, macis, piperis longi an.* ℥ß. *macerentur per noctem in aquis partibus aquæ rosarum albarum & vini albi, tum fiat distillatio lento igne.* Aqua seruatur pro collyriis.

Ad palpebrarum scabiem pruriginosam, commendatur collyrium Bruni sic descriptum.

♃ *vini albi, aquæ rosarum an.* ℥j. ß. *aloes hepaticæ subtiliter puluerata* ʒj. *fiat collyriũ.* *Collyrium ad scabiem palpebrarum.*

Roborantia & refrigerantia collyria ad hunc rite parantur modum.

♃ *aquarum plantaginis & rosarum rubrar. an.* ℥ ij *albuminis ouorum* ℥ß. *misceantur, agitenturq́ simul, & fiat collyrium.* *Collyr. roborans & refrigerans.*

Oculorum dolori sedando vtiliter adhibetur collyrium sic descriptum.

♃ *aquarum portulacæ & plantaginis an.* ℥j. ß. *mucaginis seminis cotoniorum in aqua solani extracta* ℥j *fiat collyrium.* *Aliud ad dolorem oculorum.*

Ad desiccationem, roborationem, & refrigerationem, collyrium sic paratum, efficacissimum est.

♃ *aquarum pilosellæ, rosarum & euphrasiæ an.* ℥j. *trochiscorum al. Rhasis* ʒj. *tuthiæ præparata* ʒß. *fiat collyrium.* *Exsiccans robor. & refrig.*

Collyrium Eleisir, vulgo dictum, roborat oculum, & vueæ prolapsum impedit. Sic vero conficitur.

♃ *antimonij, hæmatites an.* ʒx. *acaciæ* ℥ß. *aloes* ʒj. *terantur subtilissime, & cum aqua corrigiolæ, fiant trochisci.* Ex quibus vsus tempore dissoluatur vnus in aqua rosarum. *Collyrium Eleisir.*

Aliud cognominatur de plumbo, quod vim habet sarcoticam & consolidatiuam, ad huncque modum conficitur.

♃ *plumbi vsti, antimonij, tuthiæ lotæ, æris vsti, gummi Arabici, tragacanthi an.* ℥j. *opij* ʒß *fiat omnium puluis, & cum aqua rosar. fiant trochisci*, quorum singuli vsus tempore diluantur in liquore quodam idoneo. *Collyrium de plumbo.*

Collyrium Lanfranci. Ad vlcera venerea commendatur collyrium Lanfranci, apud quem tamen inueniſſe, mihi illius opera excurrenti nondum contigit. Eius deſcriptio à recentioribus datur ſic:

℞. vini albi ℔. j. aquarum plantaginis & roſarum an. q. ſ. auripigmenti ʒij. viridis aris ʒj aloes, myrrha an. ℈ij terantur ſubtiliſſime, & fiat collyrium.

Cap. XII.

De lacte virginali.

Lac virginale ex his est, quæ iuniorum adinuenit ſedulitas, qui non paruam apud vulgus gloriam captant, cum ex duobus ſuccis vnicoloribus & aqueis ſimul mixtis, lacteam quandam ſubſtantiam, albam, viſcidam & lentam inſtar lactis oculis ſubiiciunt. Sic enim multi ingenii ſui ſpecimen exhibentes, quaſi miracula facere crediti ſunt, & ſoli naturæ ſecreta rimari. *Lac virginale cur dictum.* Dicitur autem lac virginale, partim *à colore*, quem habet lactis, partim *à conſiſtentia & viribus*, quibus pollet maximis, ad vitia cutis delenda, quæ virgineum faciei colorem immutant. Eſt vero multiplex huiuſce topici medicamenti parandi modus, ſed vſitatior hac formula deſcribitur:

Lac virginale qui fiat. *℞ lithargyri ſubtiliter puluerati ʒiij. aceti, vini albi optimi ℔. ß. miſceantur, agitentur, & ſi tres horas relinquantur: dein panno villoſo ita filtrentur, vt liquor infuſus in exipulum ſubiectum guttatim ſtillet. Tum aqua ſic filtrata alio aqua vel pluuialis, vel fontana, cui parum ſalis fuerit ſolutum, commiſceatur: Ex vtriuſq; enim concurſu lac prodibit virginale.*

Eſt & hæc vſitata parandi methodus.

℞. aceti albi optimi ℔. ß. lithargyri, auri tenuiſſime triti ℥j. bullant ſimul ad conſumptionem tertia partis. Colatura adde parum olei tartari, & fac lac virginale.

Aliud ſic adhuc fit:

℞. ceruſa ʒß. lithargyri ℥j. trochiſcorum de camphora ʒß aceti fortiſſimi ℔. ß. macerentur tres aut quatuor horas, agitentur, filtrentur. Liquori extracto admiſceatur aqua florum fabarum, vel plantaginis, aut roſarũ, cui ſalis parum fuerit diſſolutum, & fiat lac virginale.

Eius virtus Valet plurimum faciei rubori, herpetibus & aſpredinibus cutis.

Cap. XIII.

De aqua aluminoſa.

Rervm affinitas aliam aquam exhibet, ad multa eximiæ virtutis, quæ ab alumine, quod habet pro baſi, aluminoſa nuncupatur. Eius confectionem cum multi ſucci ingrediantur, quos recentes habere melius ſit, quam aſſeruatos, vix ante & poſt æſtatẽ paratur, ſed fere circa finem Auguſti, aut initium Septembris. Tunc enim agreſtæ ſuccus copioſus eſt, & acidiſſimus, quia immaturus, propterea aquæ huic parandæ magis idoneus.

Aqua aluminoſa facultas. Extrinſecus vtiliter adhibetur ad inflammationes, herpetas, & alias pleraſque cutis infectiones cohibendas, detergendaſque. Admota quoque ſuper lingua per febres acutas nigricante, illius non modo ſcabritiem delet, ſed calorem temperat, & ad colorem naturalem reducit.

Eius deſcriptionem vſitatiorem & magis probatam hic exhibeo, cui peritus Medicus alia facile poterit adiungere, ſi cuiuſdam affectionis particularis natura ac conditio ita ſuaſerit. Formula autem parandi talis eſt:

℞. ſuccorum plantaginis, portulaca, agreſta, aluminis rupei an. ℔ j. albuminum ouorũ n. xij. agitentur omnia ſimul baculo aut rudicula, & poſtea diſtillentur in alembico.

Aqua aluminoſa magiſtralis. Sunt, qui præſtantiorem reddunt ad pityriaſim & alias affectiones cutis, ſuccos ſolani & limonum commiſcentes, vocantque aquam aluminoſam magiſtralem.

Cap. XIV.

De frontali.

Frontale ἀνακόλλημα Græce dictũ, medicamentum eſt, quod fronti impoſitum, capitis dolore laborantes iuuat. Datur quoque ſæpe ad illius ardorem extinguendum, & conciliandum ſomnum, cum per febres perpetuæ vigiliæ vires deiiciunt, ſanguinem

nem corrũpunt, & mentem exagitant. Tunc enim salutare est, topico refrigerante & hypnotico, super osse coronali admoto, dolorem lenire, feruorem minuere, sanguinem temperare, & fumos sursum repentes cohibere. Ad oculos quoque lippientes, aut fluxione obsessos, ex Nicolao Myrepso, vtile est, frontalia adhibere, vt decet, confecta. Sed cauendum, ne cerebro pituitoso humectantia, refrigerantiaq; frontalia adhibeantur, præsertim hyeme, ac senibus, cum ne quidem ipsis, æstate conueniant, nec aliis quibuslibet frigidis naturis. Iuuenibus vero & biliosis, & calido morbo, qui molestissimum capitis dolorem inuexit, lacessitis, tempore quouis admota prosunt.

Quibus frontalia bene vel male conueniant.

At vero puellis, quorum ossa cranii adhuc hiant, nec verticem obseruant firmiter, minime tutus est frontalium vsus; atque horum præsertim reformidandus, quæ vel acetum recipiunt cerebro inimicum, aut qualitatem habent narcoticam, aut valde refrigeratoriam, aut calfactoriam, aut alio excessu eximiam.

Prosunt, quæ primis gradibus quatuor qualitatum intemperiem quandam immutant, vapores compescunt, sensus benignè sopiunt, & cerebrum roborant.

Frontalium forma varia.

Omnia autem frontalia sunt plus, minus ve humida, vel prorsus sicca; humida, polyphormia sunt, & variam inter se consistentiam habent: vel enim forma vnguenti parantur, vel litus, vel opiatæ, vel cerato malagmatis, vt cum herbis intritis oleagina quædam superadduntur, & ex mixtura conficitur frontale.

Sicca quoque non vniformia sunt, sed ex foliis & floribus plantarum integris, vel pulueratis, & duplici sindone intertutis parãtur.

Familiare est etiam mulierculis, quod fit hoc modo.

℞ foliorum lactucæ & betonicæ minutim incisorum, rosarum, an. m j. madeant in oxyrrhodino, & fiat frontale.

Frontale feruorem mitigans.

Capitis feruori mitigando, & somnum conciliando valebit, quod sequitur.

℞ conseruæ nenupharum ℥ vj. conseruæ rosarum ℥ß florum pabauer. alb p. ij pistentur simul in mortario cum pauco vnguento populeone fiat frontale.

somnumq; concilians.

CAP. XV.

De cataplasmatis & pultibus.

CATAPLASMA Græcis & Latinis dicitur, *medicamentum quoddam molle, quod dolori sedando, repellendo, molliendo, laxando, calefaciendo pus mouẽdo, vacuando, & digerendo extrinsecus tantum applicatur.*

Cataplasma quid.

Eius vsus.

Consistentiam habet pultis, à qua sæpe nomen assumit; sed propriè loquendo, puls alimentum dicitur, cataplasma medicamentum topicum, quod non modo ex melle, cui incocta essent, vel mixta medicamenta scopo accommodata, paratur, vt olim ab antiquis solebat. sed ex radicibus, herbis, farinis, oleo & butyro: atq; nunc sæpe à clinicis mulieribus ex lacte, mica panis, oleo, & vitellis ouorum vtiliter fit, ad mitigandum. leniendum, & concoquendum. Sic vero paratum cataplasma, pultem qui vocarit, vt pultem ex farina hordei, mucagine seminis lini & vitellis ouorum, cum Fernelio cataplasma, nusqnã aberrabit. Vtriusq; enim eadem est consistentia, inter vnguentum scilicet & emplastrum media, & quasi ex materia amborum mixta; vtriusq; eadem ratio conficiendi & & vtendi.

Fernelius existimat, veteribus cataplasma & malagma idem esse. Galenus tamen *initio lib 7. de comp. med. gener* medicamenta solũ, quæ partes præter naturam induratas emolliunt, iuxta antiquorum sentẽtiam nominat: ita vt medicamentum malacticum, seu mollitiuum, & malagma non discrepare, nec rem diuersam constituere credibile sit.

Materia.

Fiunt ergo cataplasmata ex radicibus, foliis, cauliculis ad putrilaginem coctis, farinis, pinguedinibus, & oleis. Stirpes siccæ, si expetantur, in puluerem reducuntur tenuissimum; si virides coquuntur, dum contabescant, pinsuntur, cribro traiiciuntur; traiectis adduntur mucagines, pinguia, aut oleagina, & aliquando farinæ, atque denuo coquuntur, dum pultis crassitiem acquirant.

Ad

dum, laxandum, & alios affectus supra dictos præscribatur. In acutis autem morbis raro, imo nunquam adhibetur sinapismus, nec in tabidis & colliquatis, inquit Oribasius *cap.13.lib.10.* sed in lethargicis, in catoche, in perfrictione, quæ ægre calefiat, atque in stupidis & segnioribus naturis, vt sensus partis hebes excitetur, facultas affulgeat, calor excitetur, humor discutiatur.

Sinapismi conficiendi modus. Conficienda sinapismi modus ex Oribasio & Aetio *ca.181.tetr.1.serm.3.* est huiusmodi: *Caricas in aqua tepida pridie macerare oportet, postridie vehementer expressas contundere, dein acerrimum sinapi per se terere, caricarum cremorem inter terendum paulatim affundendo, quo facilius teri possit, non tamen fiat aquosum. Tum in massas leues redigito, alteram ex caricis, ex sinapi alteram. Et cum vehementem sinapismum volueris, duas sinapi partes vni caricarum addito; si mediocrem, vtriusque partes aquas; si imbecillam, tertiam tantum sinapi partem duabus caricarum.*

Si ex aceto paratur sinapismus, inefficacior est ac imbecillior, qui sinapi virtutem discutit acetum.

Linteo autem excipi debet sinapismus, vt parti adhibeatur, quam sæpe intueri oportet, vtrum ex illius admotione satis ruboris contraxerit; alii enim citius, alii serius eius sensum percipiunt. Propterea certum temporis spatium, quo in parte manere debet, definiri non potest. Quod si longo temporis spatio sinapismus cuipiam parti admotus non agat, nec cutis colorem immutet, spongiis aqua calida imbutis fouenda est, vt facilius intro facultas illius queat subire. Vt enim sinapismus ad cutim excrementa possit euocare, hanc si non vlcerare, saltem rubrificare debet; vnde & phœnigmus, hoc est, rubrificans medicamentum solet appellari. *Phœnigmus.*

Post sufficientem sinapismi vsum, in balneum ducendus est æger, à quo pars rosaceo illinenda.

Cap. XVIII.
De dropace & picatione.

Dropax quid. Dropax topicum quoddam medicamentum est, interdum emplastri modo dutū, interdū, vt malagma molle, prout postulat vsus. Est vero dropax alius simplex, qui tantum pice & oleo modico paratur, vocatur que πίττωσις, id est, picatio, alius compositus, qui scilicet præter oleum & picem multa calefacientia recipit, vt piper pyrethrum, bitumen, sulphur viuum, salem, cinerem sarmentorum. *Differentia.*

Quibus modis conueniat. Conuenit autem maxime diuturnis morbis, inquit Aetius *cap.180 tetr. 1.serm.3.* & omnino ante & post sinapismum adhibetur: Ante, vt corpus ad sinapismum præparet: Post, vt reliquiæ affectionis exscindantur. Simplex sic & fit, & adhibetur.

Picatio quomodo fiat. *Pix arida cum modico oleo liquatur, deinde calida adhuc cuti illinitur, & prærasis locis agglutinatur, & priusquam perfecte frigescat, auellitur. Ea rursus ad ignem calfacta agglutinatur: & similiter, priusquam frigescat, auellitur: atq; hoc sæpe repetitur.*

Picatio quibus affectibus conueniat. Vtilis est assidue vomentibus, cœliacis affectionis, cruditatibus, & partibus alimentum non sentientibus.

Dropax magis compositus. Compositior dropax fit ex calefacientibus enumeratis, cum videlicet partem quandam perfrigeratam ad pristini caloris bonitatem reducere oportet, & cum exsiccandi est opus, inquit Oribasius *cap.30. lib.1.* additur sal, sulphur viuum, cinis sarmentorum: Si aperire, euphorbium & lymnestis, quæ alio nomine adarce vocatur. Singula autem hæc trita pici liquefactæ insperguntur.

Oportet autem dropacem calidum adhibere, crassitudinem habentem pro ratione virium ægri, pilis ante, vt dictum est, abrasis, in locis, quibus adhibetur.

Dropacis effectus. Porro dropax confertim auulsus, spiritum remissum firmat, ad superficiem reuocat, & propriorum operum commonefacit, *Aet. lo. co dicto.*

Nonnunquam & adhibetur psylothri vice, ad euellendos pilos capitis achoribus obses-

sculum, tanquam fonticulum perenniter effluit, sed vlcus sæpe dysepuloticum relinquit.

Vesicatoriorum vtilitas. Prodest vero ad odontalgiam, pone aurem dentis dolentis vesicatorium admouere, vt aliquando ad pedum, in gonagra, podagraque, sed pituitosis magis, quam biliosis conferre creditur. Vid tamen herpetem vesicatorio admoto perfecte sanatum, qui nullis aliis præsidiis cesserat. Marcellus laudat *cap. 19. lib de re med.* ad lichenem, & alios affectus cutis sanandos, si vulneri ex morsu ferarum inflicto, & bubonibus malignis applicetur vesicatorium, ex alio virus euocat, & faciliorem ac tutiorem curationem efficit.

Vesicatoriū rusticorum. Rustici parare solent ex sola radice tanunculi intrita & admota; Pharmacopœi ex cantharidibus puluetatis, pauco aceto & fermento mixtis: Optimum est, quod ex earum puluere, pauco gummi elemi excepto, conficitur. Sic quoque recte fit.

Aliud. *℞. euphorbij ℈ß. piperis gr vj. cantharidum præparatarū ℈ß. fiat omnium puluis, qui excipiatur pauco fermento veteri & aceto, fiat massa mollis*, de qua exigua portio extendatur super panno serico, & fiat vesicatorium.

Cap. XXI.

De pyroticis, seu cauteriis.

Recte scribitur ab Hippocrate, *aphoris. vlt. lib. 7 quæcunq. non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat, ea sanat ignis: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putanda.* Sæpe enim morbi cuiusdam feritas tam sæua est, vt nullo sit medicamento locus, sed vel pars secanda, vel vrenda, vel vtroque modo curanda. Vtitur sæpe ferro candente, sed cum hocce remedium etiam fortissimorum terreat animos, Medicorum sedulitas illius tanquam vicarium adinuenit, quod ab agendi vi & effectu, pyroticum nominatur. *Pyroticum cur dictum.* Ignis enim efficaciam præstat, quando ipsius admotione, caro viua demoritur, mortua absumitur, & pars sana perforatur, vt morbidæ excretionem suscipiat; morbida aperitur, vt proprium excrementum eructet. Sic abscessus cauterio diuiditur, vt pus extra prosiliat, sic rumpitur vomica, sic pertunduntur bubones, vt suum quodque virus euomat.

Ad humoris rheumatici resolutionem, vel diuersionem, in diuersis partibus corporis adhibetur pyroticum, modo in capite, modo in brachio vtroque, modo in tibia alterutra. Admouetur quoque ad curationem enteroceles super ea peritonei productione ampliore, qua spermaticæ venæ feruntur ad testes, vt caro noua in locum deperditæ succenturietur, quæ viam intestino descendenti intercipiat, & sic in loco proprio, intestinum labi solitum contineatur. *Cauterium ad hernia.*

Hac curandi methodo multi circulatores incautos euitant, dum vasa seminalia simul cum productione pyrotico identidem repetito adurunt.

Pyroticorū materia. Desumitur autem pyroticorum omnis materia ex adurentibus, seu causticis, quæ scilicet quartum caloris gradum superant, veluti est: calx viua, arsenicum, sublimatum, tartarū, auripigmentum, vitriolum, nitrum, & lixiuium forte, vt quod paratur ex cineribus sarmentorum.

Conficiendi modus. Est vero multiplex pyrotica conficiendi modus quisque enim sua, suoque modo parata seruat, quæ omnium præstantissima profitetur. Noui barbitonsorem omnium maxime ignarum, qui sublimatum tantum admouebat, pauco vnguento Ægyptiaco subactum, omniumque pyroticorum securissimum mordicus contendebat.

Marianus in sua Chirurgia, plurimi facit cauterium quoddam ex Io. Vigonio surreptum, quod sic describitur.

℞. lixiuij ℔ vj saponis, vitrioli Romani an. ℥j. bulliant omnia simul in vase aeneo ad aquæ consumptionem. Quod in fundo remanebit, colligatur, atque ex eo fiant cauteria diuersa magnitudinis pro arbitrio.

Cardanus ex solo sapone & calce mixtis, tritis, & ad vnguenti consistentiam subactis, cauteria sua conficiebat; Nunc vero parantur ad ignem, & formam nanciscuntur solidiorem, & magis idoneam. Vt hoc modo.

℞ calcis viuæ ℔j. salis nitri ℥j. infunde per diem integrum in ℔.iiij. lixiuij ex cineribus vasorum vinariorum, vel herbarum calfacientium parati: Subinde baculo tota mixtura agitetur, prostridie coletur, ter, quaterque, dum aqua clara euaserit, quæ aneo vase excepta coquatur ad ignem luculentum, ad aquæ consumptionem, non tamen *ad perfectã lentoris exsiccationem. Tum ex ea massa fiunt cauteria multa, multiplicisq; magnitudinis,* quæ in vase vitreo, oris angusti diligenter operculato ad futuros vsus asseruentur.

Sic adhuc recte ad hunc, conficiuntur modum.

℞ cineris sarmentorum ℔iiij. salis gemmeæ ℥iij. calcis viuæ ℔j. ß. infunde per horas quatuor, aut quinque in ℔.xv. aquæ pluuiæ, omnia simul, ac sæpe agitando: tum bulliant parum; Atque cum tota plane mixtura refrixerit, sexies, aut septies per linteum satis crassum coletur. Colatura limpidissima excipiatur area pelui, tam diuque concoquatur, donec in ipsius fundo relinquatur petrea quadam materia, ex qua pyrotica varia magnitudinis formentur.

Inter Parei farragines cauterium quoddam inuenitur, ridiculo nomine, sericeum, dictum, cuius vanam pollicitationem cum effectus improbet, eius descriptionem subticebo.

Cap. XXII.
De scuto.

Ventriculi intemperiei frigidæ, ac imbecillitati multa medentur tam assumpta quam admota. Assumuntur blanda purgantia & eustomachica, vt pilulæ ex aloe, & rheo, aromaticum rosatum, & pulueres digestiui, vulgo, dicti.

Admouentur calefacientia & roborantia, vt litus, fotus, de quibus supra, & scutum, de quo nunc agendum.

Scutum cur sic dictum, & cui parti accommodatum. Sic autem vocitur medicamentum quoddam ventriculo peculiare, quod scuti formã habet, illiusque calorem suscitat, robur adauget, & coctionem iuuat admotum.

Eius differentia. Concinnatur interdum ex emplastro quodam stomachico, super aluta extenso & admoto, & aliquando ea parte, qua proxime carnem contingit, raro syndone inuoluto.

Sæpius tamen fit ex arida materia, quæ ventriculo confert roborando, crassiuscule trita, bombace excepta, & duplici linteo ad scuti formam consuta.

Materiam illam copiosissimam nobis suggerit calefacientium & roborantium vberrima seges, inter quæ ea potius seligenda, quæ speciali dote ventriculum respiciunt, vt nux moschata, macis, caryophilli, calamus aromaticus, schœnanthum, rosæ, menta, absynthium, & alia multa, quæ suaui odore spiritum recreant, & amico calore iuuant concoctionem. Sic autem parati potest scutum viribus ad dictos vsus efficacissimũ. *Ventriculum peculiariter respicientia.*

Scutum roborans & calefaciens. *℞ cyperi, ligni aloes, calami aromatici an. ℥j. schœnanti, cinnamomi, caryophill. nucis moschatæ an. ʒß. macis ℈j. rosarum rubearum, maioranæ, absynthij, menta an ʒij. saluiæ ʒj. fiat omnium puluis, qui cotone moschato exceptus & interfutus gemmis linteis, in scuti formam concinnetur.*

Minori sumptu confici poterit, quod sic describitur.

Aliud. *℞ galangæ, ireos, piperis, an. ʒj. baccarum lauri, cumini an. ʒß. absynthij vtriusque mẽtæ, saluiæ & rorismarini an m. ß. fiat omnium puluis, excipiatur carpto gossipio, & fiat scutum regioni ventriculi admouendum.*

Cap. XXIII.
De cucufa, & semicucufa.

Cvm cerebrum sit velut magna glandula Hippocrati *lib. de glandul.* & caput sit pituitæ sedes ac locus: instar enim cucurbitulæ trahit, magna congeries humoris frigidi in toto capite solet asseruari, qui nisi medicamentis idoneis vacuetur, aut perennis illius generatio impediatur, ad membra subiecta, puta fauces, pulmones, thoracem, & reliquas partes inferiores delabitur. Multi tamen adeo medicamenta vacuantia auersantur, aut tanta cerebri frigiditate laborant, vt etiam repurgati, sæpe de capitis grauitate, ac catarrho conquerantur, maxime si crepusculo sese commiserint, aut subdiu caput pauculo tempore nudarint.

Post

Post igitur vniuersalem purgationem, ad robur capitis, ad frigidam eius intemperiem, ad dolores inde genitos, ad destillationem sistendam, ex gossipio pulueribus cephalicis consperso, & duplici linteo interfuto, cucufa capiti apta ac conueniens, instar pileoli formatur. *Cucufæ capiti sunt peculiares.*

Earum materia. Omnis porro materia puluerum, ex quibus infarciuntur cucufæ, nō ex stirpibus siccis tantum pendet, sed ex mineralibus & animalibus quædam sæpe mutuamur, quæ multum adferunt, vt suauitatis, sic vtilitatis.

Suauis & vtilis est puluis ad cucufas, capiti roborando aptandas, qui sic paratur.

Puluis ad cucufas. ℞. *caryophilli cinam, calami aromatici, schœnanthi, ireos an.* ʒ *j. baccarum lauri* ℈ *ij. styracis, benioin an.* ʒ ß. *macis* ℈ *j. maioranæ, rorismarini an.* ʒ *ij. moschi* ℈ ß. *fiat omnium puluis, qui excipiatur bombace ad cucufam.*

Quibus non licet propter rei familiaris angustiam, cucufas sic paratas gestare, minore sumptu conficientur, hoc modo.

Alius. ℞. *betonicæ, melissæ, saluiæ, stœchados vtriusque, rorismarini an m* ß. *ligni lauri* ʒ *ij. cumini* ʒ *j. fiat omnis puluis ad cucufam concinnandam.*

Is quoque puluis ad eosdem vsus tuto ac feliciter capillis inspergitur.

In summa, vna est & eadem cucufæ & scuti parandi ratio; sed illius forma, capiti adaptatur, huius stomacho; vtriusque facultas parti, cui destinatur, iuuandæ ac cōmodandæ; stomachica, stomacho, Cephalica, capiti, cui astringentia quandoq; miscemus, dum catarrhos sistere consilium est.

Et vt cucufa totum cranium inuoluit, sic semicucufa tantum dimidium; vel certe puluis medicamentosus vni tantum parti, quæ scilicet male habet, adhibeatur, & cum bombace interbastetur, vt loquitur vulgus, ad semicucufam.

Cap. XXIV.

De sacculis.

Cvm minutula semina, ac etiam paulo maiora, magna ex parte integra & sicca, ex vsu sint Medico, vixque per se sola partibus corporis possint adhiberi, ante illorum vsum sacculo includuntur, vel magno, vel paruo, pro partis, cui adhibentur, conditione. Ad auris tinnitum, non nisi paruus admodum vsurpatur; Ad colicum dolorem & Tympanitem, magnus, vt qui sæpe totum abdomen operiat. Eius magnitudo, qui regioni cordis admouetur, proportione quadam illi respondere debet, vt nec multo maior, aut minor concinnetur: cuiusmodi sunt, qui ex cardiacis & alexiteriis pulueribus parantur, & tēpore pestilenti super cordis regione, ad illius & facultatum tutelam, gestantur.

Sunt autem vel sicci, vel humidi; Sicci alio nomine à veteribus, fomenta sicca vocātur, apud quos idem est vsus sacculorum & fotuum. Admouentur multis corporis partibus, capiti, cordi, ventriculo, iecori, lieni & vtero, sub eadem forma, quadrata nempe, quæ tamen oblonga esse debet, instar linguæ bubulæ, dum lieni, vt scutiformis, dum ventriculo adhibetur. *Fomenta sicca.*

Vt autem æquabilis sit materiæ per omnes sacculi partes dispensatio, is transuersim filo acu traiecto, consuendus est. Qui cordi applicatur, ferè sericeus est; qui reliquis partibus, lineus, aut cannabinus, sed rara filorū serie contextus.

Ad refrigeratos artus, ad flatus dissipandos, ad humores euocandos & absorbendos, sacculi non nisi calentes adhibentur, veluti sunt, qui ex seminibus frixis, & vino aut aceto irrigatis fiunt, vt ad colicum dolorem, & Tympanitem hoc modo.

Sacculus ad Tympanitem & colicum dolorem. ℞. *milii* ℔ ß. *baccarum lauri contusarum* ℥ *iij sem. fœniculi, anethi, cumini, an.* ℥ *j. salis communis* ℥ *ij. ocymi, maioranæ an. m.* ß. *torrefiant omnia simul in sartagine, & calidiora recondantur in sacculo* qui affectæ parti inducatur, quique refrigescens denuo calefiat & admoueatur; vel duo simul parentur, vt vicissim adhibeantur.

Ad cordis affectus eximiæ est virtutis sacculus hoc modo paratus.

℞. *radicum angelicæ, ireos, enulæ campanæ, cy-*

Sapores dulces grati, Odores qui grati. rationem reddens Galen. *c. 6. li. 1. de sympto. caus.* & proportionem constituens odoratus ad gustum, sic *libris simplicium* [*c. 21 lib. 4. de simplic. med facult.*] loquitur: *Quemadmodum sapores grati & familiares, iidem quoque & dulces sunt; ingrati nec dulces, nec familiares: Sic odores familiares spiritui animali, iidem quoque grati & suaues sunt. Qui vero non familiares, non suaues sunt, & male olentes.* Atqui vt dulcia tẽperata sunt Galeno [*cap. 10. lib. simpl lib. 1. de caus. plant.*] sic odorata suauia moderatum habent calorẽ, vt placet Scaligero.

Quæ cum ita sint, odores suaues grati erunt cerebro & partibus principibus. Quædam tamen odorata tertium caloris gradum attingunt, vt cinnamomum, caryophilli, calamus aromaticus, verum his non vtimur, nisi parua quantitate, aut his admixtis, quæ calorem illũ contẽperant; Odorata namque magna quantitate narib. obiecta, grauem odorem & cerebro noxium spirare solent, quę minima quantitate recreant, quod vnitus odor, & grauis temperetur aere ambiente, aut rerum aliarum permixtione. *Male olentia ingrata & facultatibus noxia.* At male olentia quantumuis aere temperentur, non solũ qualitate sua, sed etiam substantia cerebro, & partibus neruosis aduersantur ex Galeno [*cap. 10. lib de instru. odorat.*] Quod confirmat Aristoteles, dum *cap. 24. lib. 8. de hist animal.* scribit, mulieres ad odorem lucernæ extinctæ abortire.

Cum igitur suauis rerũ odoratarũ halitus sit consocialis spiritibus, illorumq; familiare pabulum, Medicus non modo captabit gloriam apud vulgus, si fuerit vnguentatus, sed etiam ipse aliis odoramenta præscribet, ad spirituum robur & custodiam sanitatis.

Ea vero vel forma pulueris, vel vnguenti, vel pomi, vel trochiscorum describuntur. Forma pulueris diapasma, vel odoramẽtum sic fiet suauissimum.

Puluis odoratus. ℞. *calami aromatici* ℥ *iij. ireos florentia* ℥ *ij styracis calamita, benioin an.* ℥ *j. rosarum* ℈ *ij. caryophillorum* ℥ ß. *moschi, ambra an.* ℈ ß. *fi. omnium puluis*, accurate seruandus, ne vis eius exhalet.

A recentioribus celebratur puluis quidã, Cyprius vulgo dictus, vt & violeteus, cuius cum variæ descriptiones dẽtur, quisque puluerem odore suauissimo fragrantem Cyprium, vel violeteum nominat. *Puluis Cyprius.*

Vnguenti forma facile parabitur odoramentũ, si puluis supra descriptus excipiatur pauco oleo liquidãbar & cera, vt consistentiam acquirat idoneam. Vel sic:

Odoratum vnguentũ. ℞. *santali citrini, calami aromatici, schœnanthi, cinamomi an.* ℥ *j. styracis calamita benioin, macis an* ℥ ß. *cera* ℥ *iij. ol. moschelini q. suff. fiat vnguentum.* Vel hoc modo:

Aliud. ℞ *macis, cinamomi an.* ℥. ß. *benioin* ℈ *ij. Zibethi, moschi, ambra an* ℈ ß. *caphura gr. v. cum oleo amygdalino fi. litus.*

Fit quoque ex aromatis selectis odorata massa, ex qua vel pomum, vel trochisci formantur, quorum suauitas magni fit. vt:

Odorata massa. ℞. *corticis citri sicci, cinamomi, ladani an* ℥ *j. styracis calamita* ℥ *ij macis, caryophillorũ, ligni aloes, ireos an.* ℈ ß. *caphura* ℈ *j. moschi. Zibethi, ambra an.* ℈ ß, *cũ mucagine gũmi tragacanthi in aqua rosarum extracta, fiat massa.* ex qua fiat pomum, vel orbiculi, aut pastilli cuiussuis figuræ.

CAP. XXVII.

De suffitu, & auiculis Cypriis.

SVAVES quidem odores, spiritus omnes exhilarant, sed multa suum, nonnisi vi ignis halitum communicant; Proinde prunis ignitis incẽduntur, aut ita certe calefiunt, vt quoquo versum odorem spargant.

Sic sua Thymiamata primi DEI cultores parabãt; sic suos suffitus Medici ad sanitatẽ; sic suos Aulici ad voluptatẽ cõficiunt. Non tamẽ in prunas sẽper materia suffituũ iniicitur, sed cocula quadã, sic Põpeio dicta, ęnea, vel argẽtea, quã vulgus Cassoletã nominat, excipitur, simul cũ aqua rosarũ, vel arãtiorũ, in eaq; dũ feruet tota mixtura, suppositis in eius media parte carbonibus accensis, vapore suaui totam ædiculam implet. *Cocula. Cassoleta.*

Est igitur suffitus vel humidus, vel siccus, & vterq; vel voluptatis, vel sanitatis. Humidus paratu facilis est, & familiaris mulierũ splendide viuentium, quæ dum ægrotant, vel saltem his diebus, quibus medicamenta purgãtia sumũt, ex cortice arantiorũ, citrio- *Suffituum differentia*

rum, caryophillorum, cinamomo & aqua rosatum simul mixtis, & ignita Cassoleta receptis, cubiculum suffiunt.

Siccus à Pharmacopœis Medicorum consilio frequentius paratur, non modo ad voluptatem, sed etiam ad vtilitatem.

Voluptatis suffitus dari solet his, qui deliciis & cultui corporis indulgentes, res paternas effuse diripiunt.

Suffitus ad sanitatem. Qui sanitatis est, his præscribitur, quibus spiritus reficiendi sunt, roborandum cerebrū cor exhilarandum, & à malignitate extrinsecus aduenientè vindicandum.

Suffitus quibus affectibus conueniunt. Confert etiam pulmonibus infarctu à crassa pituita liberandis, non tamen omnibus affectionibus circa thoracem consistentibus idoneus est: Sanguinem enim spuentibus aduersatur, inquit Aetius *cap. 144. tet. serm.* 3. cū per eorū, quæ suffiuntur, vasa sursus aperiantur, neque his adhuc, qui siccū morbum circa thoracem habent; Verum Asthmaticis, Orthopnoicis, & quibus thorax copia crudorum humorum infestatur, prodest, vt etiam lue venerea laborantibus,

Lues indica suffitu non nunquam curatur. si ex medicamentis idoneis, quæ istius morbi virus, per frequentem saliuationem abiiciunt, vt decet, paretur, atque corpore prius per vniuersalia remedia vacuato, vsurpetur. Fere autem forma pulueris crassiusculi, suffimigium datur, vt ad roborandum & siccandum cerebrum, hoc modo:

Puluis pro suffitu cerebrum corroborans & exsiccans. ℞ *styracis calamitæ, benioin an. ʒj ß. gummi iuniperi, thuris an. ʒj. caryophillorum, cinamomi an. ℈ ij. foliorum lauri, saluiæ, rorismarini, maioranæ, an. ʒß fiat omnium puluis crassiusculus*, cuius portio prunis candentibus inspergatur, vt odoratum fumum expiret æger.

Alius ad sistendum humorem delabentem ad pulmones. Ad sistendum humorem, qui è cerebro ad pulmonem delabitur, ad hunc modum parabitur suffitus.

℞ *nucum cupressi, balaustiorum, ladani an. ʒj. rosarum ʒij. baccarum myrrhi, mastiches, an. ʒj. ß fiat puluis pro suffimigio.*

Ad corroborationem cordis. Cordi roborando & relaereiendis spiritibus, suffitio confert ad hunc confecta modum.

℞ *calami aromatici, xyloaloes, schœnanti, cinamomi, an. ʒj. styracis calamitæ, benioin an. ʒj. ß. macis, caryophillorum an. ʒß. rosarum, maioranæ an ℈ ij. aliptæ moschatæ ʒij. fiat omnium puluis ad suffitum.*

Auiculæ. Cypreæ. Ex iisdem pulueribus cum carbone salicis, & liquore quodam idoneo aliquando conficitur massa, ex qua fiunt pastilli, vel tedæ, vel auiculæ, vulgo Cypreæ dictæ, quæ citra flammam, ignem facile admittunt, & suauem fumum exhalant. Sic rite possunt fieri.

℞ *benioin ℥j. styracis calamitæ ℥ ij. ladani ℥ ß. aliptæ moschatæ ʒij. caryophillorum, schœnanthi, an. ʒij ligni aloes ʒj. carbonis salicis ℥ij. terantur omnia: puluis excipiatur gummi tragacāthо aqua rosarum soluto, fiat velut pasta, ex qua formentur vel auiculæ, vel claui, aut orbiculi, cuiuslibet figuræ.*

Suffitus confert mensibus mouendis. Adciendos menses vult Hippocrates *lib. de nat. mulieb.* vt mulieres singulis quibusq; diebus bis sufficiantur, infundibuli fistula, per quam fumus deducitur penitissime in sinum pudoris intromissa. Eligenda vero, quę ptimo, aut ad summum secundo gradu calefaciunt; dein ad vehemētiora transeundum, ea tamen cautione seruata, vt non valde acria vsurpentur, ne caput grauetur, & vteri ceruix exulceretur, vt iussit Hippocrates, *lib. de superfœtat.*

Fiunt vero suffimenta, vt vasa diducātur, & proxime vterus accurrat ad orificium, sicque sanguis extra facile prorumpat. Sed cum mensium cunctatio à duritie & siccitate vteri proficiscitur, materia suffitus aliquo liquore excipienda est, quo possit vterus humescere, vt cera & oleo simplici, vel odorato, aut terebinthina, vel ladano, vel gummi tragacantho, vt fiant pastilli, qui vsus tempore in carbones ignitos iniiciantur, vel potius in cineres calidos, vt voluit Aristoteles *in problematis*, vt:

Suffitus menses prouocans. ℞ *radic. cyclaminis. asari, myrrhæ, bdellii, ireos, an. ʒj styrac. calamitæ ʒ iij. nigellæ Romanæ ʒ ij. cinnamomi, caryophill. an. ʒj. sabinæ, maioranæ, calaminthæ, dictamni an. ℈ ij.*

℈ij galliæ moschat. ʒj. fiat omnium puluis pro suffitu muliebrium; vel excipiatur terebinthina Veneta, & fiant pastilli ad eundem vsum.

Vlceribus quoque dyspuloticis, quibus frustra tentata fuerunt alia remedia, & indicæ luis suffimenta sæpe feliciter vsurpantur, maxime vero quæ ex cinnabari fiunt, cui, vi hydrargyro, cuius est multum particeps, mira virtus inest, & alexiteria, ad venerei morbi virus, per saliuationem excludendum. Illius namque fumus, toto exceptus corpore, per spiramenta cutis sese transfert in corpus internum, & humorem attenuando, impellendo ac deiiciendo, tandem ad os deducit, & frequenti sputatione foras excludit. Sicque non modo vlcera, quæ pharyngem & internas oris partes occupant, perfecte delet, sed & dolores sedat & materiam, quæ tubercula & pustulas committebat, optime sanat. Sic autem parari debet ad huius mali curam suffitus.

Suffimenta ad luem veneream.

℞. *benioin, thuris libani an.* ʒij *baccarum lauri, calami aromatici an.* ʒj. *cinnabaris* ʒ x. *fiat omnium puluis, qui excipiatur styrace liquida pro suffimigio.* vel sic:

℞. *granorum iuniperi, thuris, mastiches, ladani an.* ʒj. ß. *cinnabaris* ʒj ß. *terantur omnia, & ad vsum seruentur pro suffimento.* hoc quoque modo recte parabitur.

℞ *styracis calamitæ, benioin, caryophyllorum, thuris masculi, ladani an.* ʒj. *myrrhæ* ℈ij *galliæ moschatæ* ʒij. *mastiches* ʒj *cinnabaris* ʒj ß. *terantur omnia, & excipiantur terebinthina, vt coeant in massam*, ex qua fiant pastilli pro suffimigio.

Eiusmodi autem suffitus non nisi summa prudentia sunt adhibendi, ne strangulationem, aut neruorum resolutionem, aut tremorem adferant. Cinnabaris enim, vt & hydrargyrus, eum vix naturæ legibus coerceātur, non nisi à peritis & expertis Medicis debet exhiberi.

Historia.

Vidi quendam pedissequam regis à muliercula suffitum, qui ob recurrentium neruorum resolutionem, duos menses ante obitum, à maligno fumi halitu concitatum, ἄφωνος seu loquendi impotens misere periit.

Alios obseruaui ab Empiricis & ignaris cinnabari indebite parata, tractataque suffitos paralyticos euasisse, nec arte vlla post ad sanitatem redire potuisse.

Nolo plures historias eorum, qui à circulatoribus suffiti, sæuis doloribus cruciati, ac tandem victi interierunt, enarrare. Si quis enim misellus lue venerea infectus, vel guaiaci decocto, vel hydrargyrato litu, vel cinnabaris suffitu tandem conualuit, idem eādem opem, quam ipse sensit, in aliis vult experiri. vnde multi sartores, fabri, & etiam baiuli his remediis Lutetiæ nunc istius morbi curam audacter pollicentur, & infeliciter suscipiunt.

Sic videor omnes remediorum formulas, tum in hoc, cum in tertio libro descripsisse. Si quæ alio nomine ab antiquis designantur, sub illis continentur, vel iā eorum tanquam inutilium exoleuit vsus, quod si quis nauseabundus has lucubrationes fastidiat, ac malo animo famæ nostræ insultet, det illi Deus meliorem; atque maleuolo cum sit & omnibus displiceat, illi forsan displicere, non nefas. Sequitur nunc, vt beneuolo artis Pharmaceuticæ studioso Officinam extruamus.

FINIS LIBRI QVINTI.

T IOAN-

IOANNIS RENODÆI MED. PARIS. DE MATERIA MEDICA, COMPOSITIONIBVS IN PHARMACOPOLIO PArandis & seruandis necessaria,

Libri Tres.

LIBER PRIMVS

De plantis.

PRÆFATIO.

NIVERSI compendium homo, viuentium perfectissimus, diuinum animal, & corporum omnium μετριότης naturæ lege, sæuissimis ac innumeris morbis, ἀπὸ τῶν ἐνεόντων, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν lacessitur; Ex principiis enim generationis humanæ connascitur infausta quædam labes, ex qua morborum seges immensa sobolescit; nam seminalis hæreditas non ex omni parte beata, sed iniuriis permultis, quæ ad interitum necessario fatalé iter parant, obnoxia. Ex qualitatum siquidem oppositarum, quibus constat corpus, dissidio, ex perenni, ac triplici ipsius effluuio, excrementorum prouentu, prauo rerũ non naturaliũ vsu, animi pathematis, humidi primigenii iactura, & caloris extinctione natiui, qui virtutis est finitæ, atq; vt agens physicũ repatitur agendo, quotidie morimur. Summus tamen Opifex, optimus rerũ & conditor & conseruator, hominem vt foueret, ac tueretur, totũ repleuit terrarũ orbẽ omni genere auxiliorum, ex quib. ille nõ modo victũ & vestitũ habet, sed adhuc auxilia multa, vt medicamenta saluberrima, quorũ gratuito fauore & virtute eximia suæ sanitati prospicit, & morbos futuros præpedit, vel iam factos felicissime pellit.

μικρόκοσμος.

Moriendi necessitas.

Auxilia illa sunt stirpes, mineralia, animãtia, ex quib. medica materies sumitur, quam his trib. libris examinamus, nõ quidẽ totam; laboris enim esset immensi, & forsan inutilis, sed eam tãtum, quæ singulas cõpositiones in nostra Officina, seu Antidotario descriptas ingreditur. Qui integram plantarũ historiã desiderauit, præter eruditissimã Dioscoridis lectionẽ, Ruellii, Ma-

Ex quibus sumitur materia medica.

thioli, Dodonei, Lobelii, Dalecāpi & Clusii laboriosissimos cōmentarios poterit consulere. Qui de mineralibus & metallis prolixiorem textum postulat, adeat Georgiū Agricolā; qui animalium historiam, legat *libros* 9. *Arist. de animal.* Conrad Gesnerū, & Edoard. Vuottonū, qui de ea materia doctissime scripserunt. Quæ enim breuiter nunc & dilucide sumus explicaturi, tum instituendo Pharmacopœo, tum instruendo Pharmacopolio sat esse putamus, cum ex his omnia medicamenta vsitatiora & præstantiora tam in rem præsentem, quam futuros vsus soleant parari.

Prioris libri dispositio.

In prima autem primi libri sectione, multa simul congessi adeo vulgaria, vt non solum in pharmacopoliis, sed singulorum ciuium ædibus ex parte maxima reperiantur, quorū tamen vsus in medicina tam frequens est, & necessarius, vt sine illis, vix medicinam aliquis faciat, aut medicamenta quædā recte paret, & feliciter exhibeat. Quid enim in cōmuni medicamentorū vsu vsitatius aqua, vino, aceto sacharo, melle, manna & florib. cordialibus? Quid frequentius celebratur quatuor emollientibus, quinq; capillaribus, quinq; radicibus aperitiuis, quatuor seminibus frigidis, totidem calidis, tam maioribus, quam minoribus? & aliis quibusdam in huius libri fronte descriptis.

Hæc igitur omnia in reliquorum classes minus apte referenda putaui, cum ex vsu sint quotidiano, & illorū portio in area, alia in vestibulo pharmacopoliorū prostet, alia in cella vinaria, alia in popina, aut taberna posteriore conseruetur. In abaci vero capsulis anteriorib. semina frigida, calidaq; reponi solent, vt præsto sint perpetuo, eaq;, dum vsus postulat, mox Pharmacopœus habeat præ manib. Sic duximus æquum, de stirpib. aliquot, aut earū partib. inter se qualitatib. valde oppositis, sectione simul eadem methodice tamen agere.

Ab aqua aūt auspicari visum est, vt quæ sit nō modo cōmunissima, sed vtilissima, qua sine nec sumus, nec viuimus sani, aut ægroti conualescimus. Ex ea, tāquam vulgatissima, vt obiter dicam, Christus imbecillitatis nostræ memor primum instituit sacramentum, quo lauit nos à protoparentis crimine, aliaque multa miracula fecit, quæ qui tantum physicus est, minime capit. Qualitates vero naturales & eximias, dum accurate perquirit, dignoscit, experitur, in omnibus diuinum cogitur mirari Conditoris opificium.

CAP. I.
De aqua.

AQVA diuersa ratione & elementum & alimentum dicta, non solum communis sobolis humanæ solatium est, sed animātium & vegetantium omnium subsidium, quo nullum viuens carere potest. *Aristoteles cap. 2. lib. 4. de gen. animal.* Degunt enim animantia multa absq; ignis vsu, sine aqua nullum, & qua sola virginem Hispanam diu vitales auras traxisse viri grauissimi produnt: [*Cal. Rhod. cap. 23. libr. 13.*] Melancholi-

Historia.

Alia historia.

cholicum quendam vidit Albertus, qui septē hebdomadas ab omni pabulo abstinuit, solo aquæ haustu diebus alternis sumpto, recreatus. Animalia multa non solum ex aqua generantur & nutriuntur, sed & plantæ sine huius benigno appulsu nec fruticant, nec florescunt, sed exuccæ & aridæ cito tabescunt, vt contra, lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, ait Propheta, fructum suum dabit in tempore opportuno: vnde forsan prodit Hesiodi opinio, aquam omnibus elementis antiquiorem asserentis; cui assentitur Thales, eam rerum principium cōstituēs vnicum: in quorum sententiam descendit Empedocles, qui omnia ex aqua fieri credidit, & Hippon quidam apud Arist. *cap. 2. lib. 1. de anima.* animam vocauit aquam, vt Hippocrates principia vitæ aquam & ignem; sed per aquam, ille semen hic, humidum radicale intellexit.

Psalm. 1.

Aqua & ignis vitæ principia.

Aquæ differentia.

Aqua fontana melior.

Aqua porro, de qua nunc loquimur, vsibus humanis maxime necessaria, seu ad sitim extinguendā, seu ad alimenta & medicamenta coquenda & paranda, elementata est, frigidæ nomine sæpius designata. Eaque vel fontana, vel fluuiatilis, vel putealis, aut pluuia & cysternia: fontana, quia è terra fūditur, dicta, vt salubrior præfertur omnibus. Nonnullæ tamen improbantur, quod viscera terræ eluentes, secum alienas qualitates adferunt; nam pro locorū varietate, per quæ trāseunt, varium odorem, saporemque mutuantur. Sic quædam visæ sunt, per loca sulphure plena traiectæ, adeo calentes, vt non possint esse vsui. Aliæ ob anfractus aluminosos & vitriolatos, quos abluunt, tam acidæ sunt & ingratæ, vt quiuis siticulosus auersetur. In Germania trans Rhenum, maritimo tractu, fons erat aquæ dulcis, qua bibita, dentes intra biennium deciderent.

Pucenses aquæ, medicatæ.

In multis Galliæ regionibus alieni & insoliti insuauisq; saporis aquæ scaturiunt medicatæ, vt Pucenses, quas singulis annis, ægroti innumeri adeunt, & redeunt feliciter. Sed de his agere nostri nunc non est instituti, sat est, si ostēdero, quibus qualitatibus debeat insigniri aqua potabilis, ac medicamētis in pharmacopolio conficiēdis necessaria.

Ea autem, inquit Arist. *lib. de sensu & sensibil. in seipsa omnium saporū genera permista, vel materiā, quæ tanquā saporum seminariū sit, habere debet*; vel, vt loquitur Galenus *cap. 15. lib. 1. & capit. 2. libr. 2. de alim.* ἄποιον, id est, insipida, seu omnis qualitatis expers esse debet, atq; leuissima, sed nō ponderе, vt multi putant, nam aqua ex niue leuis est, tamen insalubris, sed *quæ tenuium sit partium, celeriterq; calescat*, vt vult Hipp. *et. & cito refrigeretur*, qualis fontana aut fluuiatilis modo pura sit, cuius defectu, pluuia ex Gal. *lib. de ptis.* sumatur, præsertim ad hydromelitis cōfectionem. Cysterninas aquas schola Parisiens. iudicauit insalubriores: Sūt enim velut mortuæ, quæ ab aere, à quo decidunt, à tectis quæ abluunt, à fouea, in qua consistunt, quam nonnulli cauedium, quasi cauum ædium vocant, vitium quoddam cōtrahunt. Aeris enim inquinamēti aut pestilētis, aliaue putri qualitate infecti, vix non potest imber particeps fieri, qui lateres ædium proluens, quosdam sæpe feles mortuos, & alias sordes secum rapit, quibus facile inficitur, cum careat motu, qui velut aquæ anima est. Et licet cum multo sabulo stabuletur aqua in cisterna, illuc tamen cum fiat iugis aquæ impuræ delapsus, tandem sabulū sordescit, inquinaturq;: hinc aquæ postea è cisterna effluentis pessimus odor, sapor, vsus. Auget corruptelam pluuiæ conditio, quæ aeris lenitate referta citissime corrūpitur: Et per imbres, pisces multos dicemus habere, vt Capitonē & Cestrēū, seu mugilem viri grauissimi scripserūt; nā oculi eorū albescunt, & per id tēporis macilēti capiūtur. Aqua igitur optima est fontana, aut fluuiatilis & putealis modo non limosa, nec fœtida, sed insipida, quæ scilicet nullū habet sapor s manifestū qualitatem, nec alienas qualitates permixtas, salis, nitri, sulphuris, bituminis, aluminis, aliorūq; id genus. *Gal. cōm. ad part. 10. lib 4. epid.*

Quid per leuitatem aquæ intelligendum.

Cisternæ aquæ cur insalubres.

Motum esse animum aquæ.

Aqua optima quæ.

CAP. II.

De vino.

VETERES olim Romani diis sacrificaturi ppetuo vinū offerebāt, hinc poeta Ouid. *Red-*

Redduntur merito debita vina Ioui. Nam dij vina dedere, inquit Plato *in sympos. vt pellant hominum curas, & mentem lætitia diffundant: nam Bacchus & afflictis requiem mortalibus adfert.* Natura siquidem è suo penu nihil quicquam largita est præstantius vino Vulneribus enim curandis est præstantissimum balsamum, *Luc. 12.* viribus reficiendis cardiacum eximium, nutriendo corpori alimentum optimum, quod nominis indicare videtur notatio: nam Græce dicitur οἶνος ὀνήσεως, id est, iuuamine, iuxta illud Homericum; *Iuuamen senties si biberis*: lætificat enim cor hominis, mentem exhilarat, ætatem floridam facit, mœstitiam aufert, calorem natiuum fouet, viscera calefacit, coctionem iuuat, stomachum roborat, obstructiones tollit, viam abigendis excrementis parat, vrinas mouet, somnum conciliat, venena frigida obtundit, spiritus resarcit, flatus dissipat, crassos humores attenuat, coquit, discutit; atque vt paucis cum Androcide sapientia claro dicam, *vinum est sanguis terræ lac, snû ex vite, quasi vita prodiens, vitam conseruans aquam vitæ suppeditans*, quam Chymici subinde Elixir vitæ nominant. Hæc omnia cum verissima agnouisset, & expertus esset poeta Græcus, tam alacri animo vinum excoluit: nam *Laudibus arguitur vino vinosus Homerus*, vt non modo rerum abstrusarum cognitionem adeptus est, sed summam in scribendo facundiam consecutus: *facundi* enim *calices quem non fecere disertum*? Nam vt vulgo dici solet, *vinum acuit ingenium, & vina*, ait poeta, *parant animos*. Ob id poeta Ennius nunquam se accingebat carminibus scribendis, nisi prius multo madidus mero. Æschilus quoque nisi potus, ad tragœdias nunquam exarandas prosiliit. Facetum est autem, quod de Lampride narratur, qui cum vino ingurgitatus multa apposite diceret & responderet, se thuri similem esse fatebatur, quod non nisi calefactum suauem spirat odorem: *In vino etenim facundia, in vino veritas, in vino alacritas*: vetulam enim etiam nolentem saltare, compellit, vt prouerbio fertur; nam vinum forte, ait sapiens, quod abstinere olim apud Hebræos nefas erat, Persarumque fuit mos, vt postquam vino maduerant, de rebus maximis decernerent. *Alexan. ab Alex.* Plato tamen, ait Galenus, neque permittebat in exercitu, vt vinum gustarent milites, neque serui, neque principes, neque hi, qui de re aliqua essent consulturi, quod scilicet velut tyrannus animæ facultatibus imperet, excessuque sumptum vires eneruat, sanitatem destruit, vnde Hippoc. *in vino morbus & sanitas, mentis temperantia & feritas, bellum & pax*: iuxta illud: *Vinum alit lites, lites dissoluit easdem.* Vinum ergo adiaphorum, ac indifferens est, & pro ratione boni vel mali vsus bonum vel malum, atque vt sanis robur est, sic in firmis infirmitas, præsertim his, qui à causa calida male habent.

Vini vtilitas.

Ennium & Æschilum non scripsisse carmina, nisi vino fuerint madidi.

Vinum, quibus fuerit interdictum.

Vinum sanis robur.

Vini differentia.

Porro vini multæ differentiæ numerãtur, à calore, sapore, substantia, odore, virtute, & loco, omnes sumptæ: A colore, quoddam dicitur album, rubrum, nigrum, flauescens, rubellum, pallidum: A sapore, dulce, austerum, acerbum, acre, insipidum: A substantia, crassum, tenue, fæculentum: Ab odore, suaue, fragrans, inodorum: A virtute, vinosum & aquosum, polyphorum & oligophorum dictum: A loco, Falernum, Albanum, Græcum, de quibus antiquatis modice bibendum ait Galenus *cap. 6. libr. 5. de sanit. tuend.* caput enim omnia grauant, sed his omnibus caremus; nostratia tamen non minus sunt vinosa, vt Aurelianum, Burgundianum, Andinum. Aiunum, & quæ in Lutetianis vineis coluntur, vt Meudonianum, Ruellinum, Argentolianum; quæ omnia generosa sunt, indigentque Amphictione, qui primus aquam vino commiscuit. Vt vero in conuiuiis semper vinum præstantissimum expetitur; sic etiam in pharmacopoliis, tum ad medicamenta, quæ per os sumuntur, paranda, vt theriacam & mithridatium, tum ad ea, quæ extrinsecus adhibentur, vt vnguenta multa & emplastra. Ex illo quoque destillato, aqua quædam habetur, ardorem & flammam cito con-

Qui primus aquam vino miscuerit.

cipiens,& ad multos vsus celebrata, quam aquam vitæ nominant. In summa, nihil est in vino, quod non sit eximium, odor, sapor, spiritus; ex quibus non solum homo recreatur, alitur, fouetur, sed etiam ex illo mortuo & in acetum mutato, nec non ex illius fæcibus, quas chymiatri tartari nomine designant, & medicamenta & alia adiumenta multa mutuatur.

CAP. III.

De aceto.

ACETVM ὄξυς Græcis dictum, est velut acre vinum, vel potius, vt multis placet, vinum mortuum. Ex vino enim vapido, propriis spiritib. & insito calore destituto producitur: atq; vt omphacium elegantet vinū crescens, sic acetū vinū decrescēs dicitur; nā inter vtrumq; est vinū. Sed vtroque acetū tenuius, acutius & liquidius; ob id non concrescit, nec gelu contrahitur, præcipue quod fit è vino, quod præstantius est salubriusq;: Nam quod è zytho putrescente in quibusdam regionibus parari solet, vt ingratum, sic minime sanum, debetque à pharmacopolio ablegari; & cum absolute acetum ponitur, semper idipsum, quod ex vino laudabili, vetustate, aut artificio, non maleficio, seu malignæ cuiusdam rei mixtura, tale euasit, sumendum est, quod ob vires eximias trahitur, & in culinam ad acetaria & condimenta, & in pharmacopolium ad oxycrati, syrupi acetosi simplicis, oxymelitis, vnguenti Ægyptiaci & de lithargyro, æruginis & cerusæ præparationem.

Aceti qualitates. Acetum autem omne vim habet attenuandi, incidendi, discutiendi simul & reprimendi, nec non refrigerandi, & aliquantum calefaciendi. *Galen cap 10. lib. 2. comp. med. loc.* Nam caloris in se quædam semina retinere, etiam agnouit Homerus: vnde mistæ qualitatis esse Galenus scripsit, *cap 19. lib. 1 de simplic. med.* nam vt lac vniuersum non est homœomeres & similare, neque vndequaque sibi idem; sic nec acetum, quod multi calidum, alii frigidum nominant. At maiori parte frigidius quam calidius his liquido constat, qui vere eius facultatem expenderint. *cap. 10. eiusdem lib.* Atque longe ab illorum coniecturis recedendum, qui cauterii instar calidum putant: nam sensu constat admorum valde acre, & principio refrigerare, sublatum tamen calorem quendam relinquere, qui acrimoniæ ratione, & per accidens spatio temporis fit, tametsi non vbique, nec in omnibus corporibus. *cap. 11. eiusdem lib.*

Hinc colligitur, acetum quidem frigidum esse, sed accidentarium habere calorem, vel vt loquitur Galenus, *cap. 13. eiusd. lib.* nec esse summe frigidum, nec summe calidum, sed neutrius extremorum particeps. Multa enim ex pugnantium facultatum mixtura nascuntur, & pleraque ad sensum simplicia sunt, quæ ex pugnantibus qualitatibus constant, & de his cum ambigitur, sint neutra, necesse est, vt acetum, quod ingenitam perdidit qualitatem, & alienam ex putredine adeptum est. Cuius sententiæ est Theophrastus & Aristoteles; nam vinosæ vini partes dum in acetum transeunt, refrigerantur, & aqueum recrementum putrescens; adscititiam caliditatem obtinet, velut cætera omnia, quæ putrescunt. *cap. 2 lib. 4 simplic.* Fitque acetum quiddam ex contrariis facultatis partibus compositum, partim refrigerantibus, partim calidis, sicut vstorum lignorum cineres. Miras autem præbet acetum mortalibus vtilitates, sed multi frequentius eo, quam Pharmacopœi vtuntur.

CAP. IV.

De omphacio.

OMPHACIVM est *vua acerba, ac nondum maturescentis*, quæ Græcis ὄμφαξ, in officinis agresta dicitur, *succus*, non Solis calore in Rob mutatus; cuiusmodi erat olim Dioscoridis omphacium: Nunc enim instar vini exprimitur in torculari, colatur, in doliis reponitur, & parum salis permiscetur. Ex vuis autem magnitudinem, *Omphaciū quid.*

nem, sed nondum maturitatem adeptis, vt hi progressus ad vini exspectationem, sic a vino regressus ad acetum, quod viribus omphacio in multis conuenit: vtriq; enim vis inest refrigeratoria, sed in omphacio imbecillior, in aceto vero tanto est validior, quanto tenuior, cui & acrimonia quædam inest aliquantum excalefaciens ex putrido calore orta. Proinde Aristoteles recte scripsit, acetū proprio vini calore frigidum esse, calidum aduentitio: ista tamen caliditas satis esse non potest ad superandam aciditate pro uenientem frigiditatem. At vero omphacium ne minimum quidem habet caliditatis, nec ita tenue est, nec ita expedite meatus corporis permeat: acidum quippe non modo est, sed acerbum, *teste Gal. ca. 11 libr. 4 de simpl. med.* ob id ad hypochondria ardentia præstantius est, quam acetum, quod non tantam habeat violentiam, ac ferientem frigiditatem, nec eam mordaci admistam caliditati. Debent enim, qui tali caloris excessu laborant, sine violentia mitigari, nec fotis vllam admittere calitatem aut acrimoniam mordacem. Hinc est, quod summe ardoribus omphacium prosit, inquit Galenus, *cap. 2. lib 4. de simpl.* siue ori ventris impositum, siue alijs partibus, quas refrigerare lubet.

Acetum calidum & frigidum.

Omphacium quibus prosit.

Frequentius autem per os sumitur, tam alimentis ad voluptatem, quam medicamentis ad sanitatem mixtum. Eo enim alterata iuscula faucibus & palato gratissima sunt; eo acidulata condimenta appetitum reuocant: atque eius vsu iecoris feruor extinguitur, sanguinis æstus temperatur, vēteramenta non aucescunt: hæc autem omnia rite præstat syrupus ex eo paratus, quem officinæ de agresta vocant.

Licet autem ex vua qualibet immatura omphacium possit haberi optimum, in Gallia tamen ex ea tantum sub finem æstatis, & ante vindemiarum tempus exprimitur, quam vitis alba promit, in hortis culta, cuius palmites longiores, crassioresque ad topiariorum pergulas & fornices deduci solent; quæque racemos profert oliuarum fere magnitudine, succo multo turgido, ex quibus vel etiam maturis cum vix bonum possit vinum haberi, ex iisdem nondum maturis optimum habetur omphacium: à cuius saporis affinitate, oleum ex oliuis immaturis expressum, acidulumque, omphacium dicitur.

CAP. V.

De sacharo.

SACHARVM antiquioribus incognitum, nunc tam frequens est, vt Iconia quadam, pharmacopola sine sacharo, vocetur, cuius officina eo non luxuriat. Non à cœlo deciduum est, roris instar, nec ex plantarum foliis colligitur, vt putarunt hi, qui tantum nomine tenus, idipsum vestigarunt, sed ex arundinacea planta, quæ non solum in India, sed in multis aliis Asiæ & Aphricæ locis, vberrime fruticat. Nunc in quibusdam Galliæ hortis prouenit, sed vix hyemis sæuitiam aufugit secura.

Est igitur arundo planta hæc sacharifera, septem, octove pedes longa, crassissima, geniculata, foliis vtrinque multis, longis, angustis, striatis obuallata, fungosa, medullosa, & intus dulcissimi succi vbertate referta, qui vel inciso trunco, instar lacrymæ cuiusdam ex arbore stillat; vel medulla à cannis apertis, incisisque secreta, & ignis vi tamdiu elixa, donec totus liquor in sacharum, salis modo in fundo vasis concreuerit. Radices promit cannæ nostratis æmulas, sed minus lignosas, magis succulentas & dulciores, à quibus germina quædam erumpunt, quæ auulsa & legitimo transplantata tempore virent & adolescunt. Comosos flores gerit, vt arundines, inter quas numerari recte, vel eius sola facies suadet.

Planta sacharifera.

Succus ex ea tractus, vnica coctione imperfecte elaboratus, adhuc rubet, & sacharum rubrum nonnulli, alii spumam sachari nominant. Quando coctione longiore & elaboratiore magis defæcatur, albicatque plurimum

plurimum, facharum absolute vocatur. Ex Madarensi & Canatiensi regione albissimū quoddam defertur, quod vt candore, sic dulcedine & suauitate alio quouis sacharo præfertur, quod officinæ facharum Madarense nuncupant. Sæpe tamen quoddam minus album institores aduehūt, illo non minus bonum. Multi enim, vt Madarense facharum ementiantur, commune cum lixiuio quodam eluunt, excoquunt, & portionem nigriorem abstergunt; hocque pacto albissimum quidem reddunt, sed minus dulce, minus gratum, magis rancidū.

Sacharum Madarense.

Sacharum qui albescat.

Sacharum Candum quomodo fiat.

Ex sacharo commune Candum fit hoc modo: liquatur sacharum cum pauca aqua, & elixatur, vt crassus syrupus, qui in ollam fictilem iniicitur, in qua bacilli lignei cancellatim, decussatimque aptati fuerint. Reponitur olla super assere in loco calido, relinquiturq; quindecim aut viginti dies; tum syrupus non concretus effunditur, & pauca aqua calida affunditur ad eluendam syrupi pinguedinem, qua denuo effusa reponitur vas in loco calido, & die sequenti frangitur, inueniunturque bacilli sacharo cando, instar salis fossilis, aut crystalli, collucescente onusti.

Est quoddam sacharum minus album, minusque crassum, partim puluetatum, partim in grumos crassiores redactum, quod vulgus Cassonadam & Castonadam nominat. cuius non modo in popinis, sed officinis est frequens vsus.

Castonada.

Quod ex longinquis regionibus aduehitur, in metas turbinatas pyramidum æmulas coactum (vulgus panes sachari vocat) vt cando minus coctum, minusque durum, sic minus calidum, magisque ad condimenta, obsonia, & alimentorum sapores dulcorandos & suauiores reddendos admittitur. Acria siquidem lenit, acida retundit, austera palato gratiora efficit, & saporibus omnibus gratiam affert maiorem. Vnde non tantum Seplasiarii, sed pistores & coci sacharum frequenti habent in vsu: nam ad gulæ delicias fere nihil mensis apponitur, quod aliquid sachari non receperit: Aqua enim, vinum, fructus, caro, pisces, & reliqua edulia, potulentaque si displiceant, sacharum permisceas, & venter postea nullus auersabitur.

Est autem sacharum omne calidum, sed moderate, & linguæ scabritiei, pectoris asperitati, tussi & sputo mouendo conducit, sed dentibus officit: eos enim nigros reddit, & mobiles, & rubigine inficit.

Vires.

CAP. VI.

De melle.

SCRIBIT Athenæus, Cyrnos Corsicæ incolas ideo longæuos esse, quoniam melle vtantur assidue: Et interrogatus Democritus, quonam pacto sanus quis posset diu viuere? *Si interiora*, respondit, *melle rigaris, oleo exteriora.* [*Galen. cap. 11. lib. de atten. vict. rat.*] Mel enim cum sit dulcissimum, succum gignit tenuissimum, & in [*cap. 8. lib. 2. de facul nat.*] senibus sanguinem optimum; in iuuenibus tamen & biliosis facile vertitur in bilem: nam quod in melle dulce est, ait Actuarius *cap. 8. lib. de spirit. anim. mot.* in biliosum humorem mutetur, necesse est.

Est vero facilis hæc mutatio, quia, *teste Paul. 4 cap. lib. 1. de Synops. & Oribas. lib. 5. collect.* calefacit & exsiccat ordine secundo, adiunctamq; habet dulcedini acrimoniam. Præstantissimum siquidem est mel, quod hisce duobus excellit, hoc est, quod dulcissimum est, simulque & acerrimum ex Galeno *cap. 17. lib. de Antidot.* Mustum vero ex vuis dulcibus expressum, & ad dimidias tertiasve coctum, licet melli dulcedine non vbi cedat, vt aqua tamen obtusum est, nec sensum vellicat.

Mel præstantissimū quod.

Mustum quid.

Solum autem mel quasi [*cap. 177. lib. de simplic. Galen.*] compositionem in se habet, quia ex multarum herbarum succo vel flore colligitur, & omnibus valetudinibus prodesse potest maxime tamen senibus, temperamento frigidis, & hyemis tempore: nam vbi [*cap. 16. lib. 4 simplic.*] calorem nactum fuerit, bilem procreat.

Hinc duorum concertationem irridet Gale-

Historia.

notanda. Galenus *cap. 5. lib. 1. de alim. facult.* quorum alter mel salubre, alter insalubre affirmabat, vterque ex illo sibi à melle affectu coniectans: Sed neuter intelligebat, homines non vnum ab initio temperamentum habuisse; neque si habuissent, immutabile ipsum ætatis decursu tueri potuissent. Alter enim erat senex & pituitosus; alter vero iuuenis & biliosus.

Mel quid. Est vero mel *secundum Galen. cap. 177. lib. de simpl. med.* succus roris cœlestis, ab apibus collectus: nam cum omne alimentum vel ab animalibus, vel à plantis desumatur, mel ab vtroque est secretum. Oritur enim in plantarum foliis, aut floribus, neque est earum succus, neque fructus, neque pars, sed eiusdem cum [*cap. 38. lib. 3. de alimen facult.*] rore generis, nec tamen assidue, nec copiose, vt ille, prouenit. *Vnde fiat.*

Ad illius autem bonitatem vel malignitatem aliquid accedit ex [*cap. 61 lib. 1. collect. Oribas.*] plātis, ex quibus colligitur, vnde venenatum dicitur illud, quod in aconitis ex apibus excerpitur, vt [*cap. 52. libr. 5. Paul. Ægin.*] Heracliense; & amarum est, quod ex Ponto aduehitur, vbi absynthiorum prouentus luxuriat.

Mel optimum. Debet autem mel colore pallidum esse; consistentia, neque crassum, neque valde concretum, neque dilutum, sed vnitum omni ex parte. Optimum est, quod præter dulcedinem, thymi acrimoniam præ se fert, sed tamen odorem eius non reddit, ex Oribasio *cap. 62. lib. 1 collect.*

Porro vt mel longiore coctione amarescit, sic quoque assetuatione longiore; nam pater Galeni [*cap. 11 lib. 1. de antid.*] mel quoddam habuit ita amarum, ac si in Ponto natum foret, eo in tractu, vbi ex absynthio apes mel colligunt, idipsum tamen & Atheniense & optimum fuisse dicebat. Verum temporis diuturnitate amarum euasisse. De melle fusius differere, superuacaneum esset, cum de eo iam abunde *in cap. 3. lib. 3. Institut.* locuti fuerimus.

* * *

CAP. VII.

De manna.

PRÆSTANTISSIMVM naturæ donum & miræ diuinitatis plenum est manna, non modo, quæ præter naturæ leges, Israeliticis alendis è cœlo pluit, sed quæ nobis quotidie medicandis mellei aut sacharei roris modo, è Iouis nubibus, super frondes exudat. Non minus enim, vt illi suas olim grandines sachareas, nunc nostrates agricolæ vulgarem & granatam mannam mirantur, dum exultantes canunt; *Iupiter melle pluit:* hunc aereomeli, Arabice *Tereniabin*, & à sacris paginis mutuato nomine, manna dicitur; cui solum nomine tenus conuenit manna, vel potius manna thuris, quæ velut pollen thuris est, ex magnis fasciculis concussu elisis, proueniens: fragmenta enim exigua & micæ congeruntur, colliguntur que pro manna thuris. Est alia quædam manna Largna dicta, ex effractis laricis ramis collecta. Vtraque tamen licentiose nimis mannæ nomen assumit. Nam manna proprie & secundum Medicos vsurpata (de Man-hu enim seu Manna Hebræorum non loquor) est *velut ros cœlestis, dulcis & gratus, qui ex aere sudoris instar exudans, sublucanis horis, super frondes & ramos arborum, herbarumq; delabitur, & breui concrescit, ac gummi modo concrescit.* *Aeromeli.* *Manna thuris.* *Manna Larigna.* *Man-hu.* *Manna quid.*

Quæ ex frondibus colligitur, præstantior est, vocaturque vulgo manna de folio; vt pessima est, quæ de terra nominatur. Præstantissima vero censetur Calabriensis, & maxime quæ ex Oenotriæ quodam loco defertur, in quem singulis æstatibus descendit, & ab omnibus excerpitur. *Brassauol in exam. simpl.* *Manna de folio.* *Manna Calabriensis.*

Hunc autem locum reges Neapolitani olim occluserunt, inquit Brassauolus, ne quis sine vectigali assumeret. Occluso loco defiit manna, nec descendit. Eo recluso & vectigali remoto, iterum descendere cœpit. Sed rursum clauso loco & recluso, & postea clauso cessauit, ita vt reges postea liberum *Historia.*

V locum

locum reliquerint, & omnibus colligere permiserint. Idem scribitur de Tragasæo sale in Epiro, cui cum vectigal iniunxisset Lysimachus, euanuit, mox dempto, succreuit. *cap. 11. lib 9 Rhod. cal.*

Sed ne longius à proposito discedam, frequens est in Gallia quædam manna Brianſonnēſis dicta, quæ Calabriensis inopia medicum aliquando venit in vsum, licet multo minus idoneum.

Brianſonnenſis manna.

Est & alia quædam, mastichina dicta, rotunda: quæ è ramis & foliis arborum, ventorum impetu in terram delabitur, grandinis modo, nec à cœlo aut aere decidit: verum impropríe manna vocatur, cum verius sit lachryma, & veluti saliua arborum concreta.

Manna maſtichina.

Manna temperata est, aut paulo calidior guttur, aſperam arteriam & thoracem lenit, aluum blande mouet, & serosos humores purgat, maxime vero id præstat manna granata, vt Calabra, non Tereniabin, quod mannam quandam instar mellis liquidam esse, Arabes scripserunt, quo non vtimur, quia caremus.

Manna qualitates.

Tereniabin.

CAP. VIII.

De floribus cordialibus, & primum de violis.

VIOLA ἴον Græcis dicta, in opacis & asperis locis ad murorum basim, & hortorum margines nascitur, & aliquando in pratis. Viret toto anno; floret sæpe Februario; sæpius Martio, vnde viola Martis dicitur, interdum quoque autumno, si cultus adhibeatur, folia gerit hederæ non multum dissimilia, sed minora, tenuioraq; cauliculis, vel potius pedunculus statim à radice prodit, cuius extremo flos ex cœruleo purpurascens irini odoris æmulus adnascitur. Semen minutum in rotundis foliculis extrema fere æstate producit.

Est autem viola martia multiplex, ac colorum variorum, quædam enim alba est, alia violacea, alia inter vtrumque media. Datur & alia, quæ surrectis & duriusculis cauliculis sese erigit, quibus flosculi purpurascentes emergunt. Est & alia tricolor, in locis ſiccioribus naſcens, foliis angustioribus, longioribus & lasciniosis, caulibus quadratis tenellis, ſucculentis, brachiatis & reptantibus. Ab eius trino colore quidam ex recentioribus herbam trinitatis nominant: alii violam flammeam, vulgus Gallorum minutam penseam.

Violarum differentia.

Minuta penſea.

Aliæ quædam paruæ admodum stirpes violarum nomine donantur, quæ quod nunquam vel rariſſime ad medicos adhibentur vsus, vt viola mariana & matronalis, omittuntur. Martia vero tota vſurpatur; nam flores, quod vim habeant cor exhilarandi, medicamentis cardiacis fere ſemper commiſcentur: ſemen & folia, quod malacticа ſint, enematum decoctionem & cataplasmatum confectionem ſæpius ingrediuntur. Floribus autem violarum vim ineſſe refrigerandi omnes aſſeuerant, acrimonia tamē, quam in ore, dum maſticantur, relinquunt, cuiuſdam caloris eſſe participes, denuntiat: Sed quia fugax est iste calor, qui ab exuperante frigiditate vincitur, frigidos Medici credunt.

Vires.

CAP. IX.

De flore buglossi.

BVGLOSSVM, a bubulæ linguæ figura, quam non inepte refert, sic dictum, quod vi magna polleat ad hilaritatem inducendam ex Dioscor. & Plinio *εὔφρόσυνον* nominatur: folia gerit longa, lata, aspera, symphiti similia, sed angustiora, breuioraq; , nec ita obscure virentia. Cauliculos gerit bicubitales, brachiatos, hispidos, flores stellatos, cœruleos, nitentes, quos semen consequitur oblongum, obscurum, medullosum. Radice fulcitur longa, crassa, exterius nigricante, intus alba, ſucculenta, dulci. Naſcitur tum in hortis, tum in ſabuloſis & campeſtribus locis.

Hortensis siue naturam, siue effigiem spectemus, nullæ sunt varietates, nisi in florum colore, qui in quodam albus, in alio purpureus, vt in quodam Italico, in vulgari cœruleus. Verum ſylueſtis multæ diuerſitates

sitates agnoscuntur: aliud enim perpetuo virens dicitur, quod nullo cœli statu marcescat: aliud asperum & Echioides, cuius folia bullis prominulis, cum rigida sint admodum horrent, perperamque à nonnullis pro Anchusa sumitur, à cruore, quo radix eius inficit, sic nominata.

Buglossum calidæ & humidæ, vel potius mediæ est temperaturæ; vnde inter plantas exhilarantes numeratur, quod etiam Galenum *cap. 80. lib. 6. de simpl. med.* agnouisse certum est, qui buglossum vino immersum lætitiæ & hilaritatis causam esse scripsit.

CAP. X.

De flore borraginis.

Differentia inter buglossum & borraginem.

BORRAGO cuiuis notissima, buglosso non parum foliis & viribus affinis est: vtriusque enim folia longa sunt, ad bouinæ linguæ figuram accedentia, sed borago eadem breuiora & latiora gerit, & aduenienter hyemis rigore cito marcescit, at commoritur; buglossum vero stat vegetum, nec segniter frigus perfert, præsertimque eius radix, vt & folia, quæ non longe à terra recedunt. Flores patulos edit cæruleos, & interdum albos, atque ampliores, quam buglossum, in quorum medio velut centro, coronis quædam fusca, extremo acuminata quasi defixa est.

Nascitur in fundo quouis, sed altius viret in humidiore & pingui. Floret tota æstate, atque etiam autumno, dum tardius seritur. Semen nigrum profert, in reliquis idem cum buglosso.

Vires.

Folia in iusculis sumpta peculiarem dant gratiam, & aluum subducunt; atque in vinum coniecta, potantibus animi lætitiam & voluptatem adferre viri graues scripserunt, iuxta illud; *Ego Borrago gaudia semper ago.* Flores in acetariis oculos & fauces recreant, & in medicamentis virtutem cardiacā augēt.

Borrago semper virens.

Huic valde cognata est alia stirps frigoris patientissima, quæ modo buglossum, modo borrago semper virens nominatur: vtriusque enim effigiem & naturam præ se fert, & viribus iisdem pollere creditur. Nascitur in locis campestribus multis, & ab his, qui simplicium varietate delectantur, in hortis seritur, & colitur.

CAP. XI.

De communibus quatuor emollientibus, & primum, de maluis.

QVATVOR sunt emollientes herbæ communes, malua, althæa, viola nigra, & acanthus, seu branca vrsina, quibus adhuc aliæ quatuor minoris famæ adiunguntur, mercurialis nempe, parietaria, sicla, vulgo beta, & atriplex. Omnium siquidem vsus æque celebratur in decoctis enematum, & cataplasmatum emollientium parandis.

Malua vnde sic dicta.

Est autem malua, sic ob præcipuam molliendi vim dicta, vel hortensis, quæ cultu & mangonio aliquando arborescit, & in altissimam assurgit proceritatem: vel syluestris, quæ cuique nota est: vbiq; enim foliis quam plurimis luxuriat, crassiusculis, circinatis, angulosis. Flores tota æstate promit, ex purpureo pallidos: Radices pusillas, longas, lignosas; semen paruū, planum, ac orbiculatū.

Maluarum differentia multa.

Multæ autem maluarum agnoscuntur differentiæ. Prima nomen generis retinet, quæ vbiq; viarum & arearum prope vrbes importuna sæpe germinat. Secunda, minus copiosa, pusilla magis, ramulis repit minoribus, prope rudera & inculta pagorum loca, flosculis purpureis albicantibus.

Arborescēs.

Tertia dicitur arborescens, quæ instar fruticis assurgit, senum & octonum cubitorum. Quarta à multiplici, qua pollet facultate, dicitur Althea, à Latinis Bismalua, & Ibiscus: Maluacea enim habet folia, lenia, oblonga, incana, flores albidiores, & semina cæteris maluis syluestribus similia.

Althea.

Radices profert crassas, longas, rotundas, in multos surculos diuaricatas, ac plurima mucagine prægnantes. Thirsi eius surrecti folia proferunt maluacea, oblonga, incana, & aliquantum tomentacea; flores subalbidos, & semen paruum, planum, ac orbiculatum, vt cæteræ maluarum species. Calefacit gradu primo, facultatemq; habet digerendi, laxandi, & pus coquendi.

Alcea. Quinta dicitur Alcea, quæ facie maluæ prodit, ortu & cauliculis, sed altius incisis: Ex radice prodeunt numerosa virgulta, sesquicubitalia, floribus rubellis ornata; quibus defluxis, semen emergit rotundum, compressum reliquarum maluarum modo.

Transmarina. Sexta vocatur transmatina & rosacea, à floris rosei elegantia & similitudine. Cuilibet genti notissima est, cum in hortis sata & & culta multos annos perduret, radice denuo primo vere sese propagante.

Althea varietates. Ad maluarum familiam referuntur Ibisci quædam species, videlicet althea arborea althea palustris, althea Theophrasti floribus luteis. Totidem adhuc alceæ inueniuntur differentiæ, vulgaris, exotica & fruticosior, quæ est folio pentaphyli.

Vires. Malua omnis vim habet emolliendi, vnde nomen; eiusque folia decocta tritaque prosunt factis ignibus & ambustis. Valet & contra venena imposita, & dolores ab ictibus apum & vesparum excitatos leuat.

CAP. XII.

De acantho, seu branca vrsina.

ACANTHI vox non solum ad spinosas plantas, vt carduos, sed alias multas hortenses nullis aculeis horridas refertur, vt ad cynaram, seu scholimum, & ad brancam vrsinam, officinis acanthum dictam, quam nonnulli marmorariam vocarunt, quod olim in columnarum epistiliis eius folia insculpta viderentur.

Nascitur in hortis & locis humentibus, ait Dioscorides: folia promit longa, lata, pinguia, lævia, nigricantia, incisuris erucæ modo diuisa: caulem bicubitalem edit, læuem, digiti crassitudine, à medio ad verticem ex interuallis exornatum foliolis quibusdam oblongis, velut nucamentis parum acuminatis, sed non spinosis, è quibus flos candicans erumpit: semen illi oblongum est & luteum: caput thyrsi specie.

Subsunt radices mucosæ, longæ, rubentes, glutinosæ, quarum nullus aut rarus in medicina vsus, etsi vstis & luxatis illitæ prosint, potæ moueant vrinam, & tabidis conferant: folia enim tantum vsurpari solent ad enematum decocta, cui soli duntaxat vsui tota planta destinatur, & à Pharmacopœis seritur, & seruatur in hortis: syluestrem enim apud nos reperire, perrarum.

Brancam vrsinam nonnulli vocari contendunt, quod eius folia pedes vrsæ anteriores referant. Inuenimus & Pæderotam & melamphyllum nuncupari. *Pæderota.*

De viola, quæ inter quatuor emollientes præcipuas numeratur, abunde supra locuti sumus.

CAP. XIII.

De aliis emollientibus, & primum de Mercuriali.

MERCVRIALIS à Mercurio nomen habet, à quo inuenta perhibetur, vnde Græcis ἑρμοῦ βοτάνιον sæpe, sæpius tamen Linozostis vocatur. Eius duæ sunt differentiæ; prima dicitur mas; secunda fœmina, vtrique surculi rotundi, leues, geniculis aliquot asperi, cubitales, brachiati, folia circa hos multa sunt, oblonga, mucronata, ambitu serræ modo incisa, ozimi foliis affinia. Semina masculæ bina simul iuncta, pediculis cohærentia, è foliorum sinu prodeunt, aparines ritu: fœminæ vero exiguæ, spicæ erumpunt cum flosculis muscosis, racematim cohærentibus, quos tabescentes semen nullum consequitur. *Linozostis.* *Differentiæ.*

Vires. Æstate integra viret, hyeme perit, vere redit. Eius vires maxime se produnt, & expetuntur ad aluum exonerandam; eiusque succo conficitur mel, mercuriale dictum, ad sopitam vim expultricem ciendam, & aluum detergendam, eluendamque aptissimum.

Est & tertia mercurialis Cynocrambe dicta, seu mas syluestris, quę passim secus vias, & in locis vdis nascitur, quæ quod mari multum affinis sit, placuit eius nomine, cum viris literatis insignire.

CAP. XIV.

De parietaria.

PARIETARIÆ plantæ vulgaris & ancillis ipsis notissimæ multiplex appellatio effecit,

effecit, vt quid ea ipsa esset, & quo nomine insignita legitime, viri docti dubitarint. Frequentius autem in arte pharmaceutica helxine nuncupatur, qua tamen voce planta gemina à Dioscoride describitur: Prima cognominatur Cissampelos, estq; conuolului species, quæ nascitur in sepibus, vicinasque stirpes amplectitur: Altera in parietibus & maceriis, vnde parietaria, & herba muralis dicitur; vt etiam helxine, quod vestibus hæreat, flosculos emittit herbidos, pallentes, muscosos, & folia admodum hirsuta, quæ quod detergendis vitreis calicibus aptissima sint, à nonnullis vitreola nuncupatur. A quibusdam quoq; herbam venti nominari comperio, sed id nominis æquius sibi vendicat anemone, vt suo loco dicetur. Cum autem parietaria vulgaris sit notitię, longiori descriptione non eget.

Muralis herba.

Vires. Vim habet refrigerandi & detergendi, & illitu condylomata & inflammationes sanat Cum oleo vel butyro frixa, & regioni renum admota nephritico dolori prodest, & meatus reserando calculi exclusionem mouet & accelerat. Ob id recte syrupi de althea confectionem, ex Fernelii statuto ingreditur.

Cap. XV.

De beta & atriplice.

Differētia. Beta vel rubra est, vulgo nigra dicta, vel candida, vel flauescens: tot enim colorū varietates in his reperiuntur. Rubra adhuc est duplex; vna vulgatis, ab aliis, radice, foliis, colore minime distincta, sed colore tantum; alia Romana, quæ magis nigricat, radicem crassissimam habens rapi modo, vnde & beta-rapa; à multis satis proprie beta erythorisos; à Fuchsio rapum rubrum, sed improprie nuncupatur.

Beta rapa.

Candida inter cibos magis recipitur. Eius tamen succus potius vsurpatur ad errhina: sua enim facultate nitrosa pituitam è cerebro deducit: hinc colligitur, betam non adeo fatuam seu insipidam esse, vt putauit Martialis, stomachum enim lacessit & grauat, parumque nutrit, vnde mensis tantum rusticorum & pauperum apponitur, nisi quis prima mensa ad ciendam aluum illa velit vti; maxime vero candida, quæ vt potius ventrem, sic rubra vesicam protitat & exonetat. Optime igitur ad confectionem diacassiæ accedit.

Atriplex Atriplex quoque vulgo arrochia, Græcis ἀτράφαξις dicta, inter herbas emollientes optimo iure numeratur. Inter enim olera vix datur vnum, quod facilius & efficacius aluū subducat.

Vires. Refrigetat enim primo recessu, humectat secundo, estque qualitatis omnis expers, hoc est, fatua & insipida, atque aquaticam & vliginosam habet naturam: ob id citissime subit inferiora, & aluum aperit.

Cap. XVI.

De quinque capillaribus, & primum de vero capillo veneris.

Quinque affines herbæ, capillares in Officinis appellantur. Capillus veneris verus, seu adiantum verum, adiantum commune, asplenium, seu scolopendrium, Ceterach vulgo dictum Polytrichum, seu trichomanes, & saluia vita, seu ruta muraria. Sunt, qui epithymum & cuscutam verius capillares dici existimant, quod crines & capillamēta melius referant: proinde non tam à forma, quam facultate, qua pollent ad tingendos capillos & amissos resarciendos, quinq; herbæ prius enumeratæ capillares dici vidētur.

Herba capillares vnde habeant nomen.

Adiantū verum. Capillus autem veneris verus nullibi frequentius inuenitur, quam in tractu Narbonensi: raro in reliquis Galliæ partibus præsertim frigidioribus prouenit, & qui Luteriæ anno præterito læte virescebat in horto Ioā. Gonetii Pharmacopœi meritissimi, præ rigiditate hyemis anni 1608. periit.

Herbula est sine caule, flore, semine nascens in locis vertucosis, petrosis, vmbrosis, vdis, & in fontium aspetginibus. Pro caule cincinnos habet plusculos, capillosos, fuscos, quibus adhærent patuula folia, ac tenella, coriandri foliis non multum dissimi-

lia, vnde à Mesueo coriandrum putei vocatur. Nomen autem adianti datum fuit, quod aqua perfusum, vt etiam cæteræ species, *ἀδίαντον*, hoc est, minime madent, asserente Theophrasto *cap. 13. lib. 7. de hist. plantar.* quod tamen asserendum non est de longiore maceratione; nam si diutius aquæ fuerit immersum, perinde ac aliæ plantæ madescit.

Vires. Adiantum in caliditate & frigiditate symmetrum est, ex Galen. *lib. 6. de simplic. med.* verum desiccat, extenuat, digerit, alopecias capillis vestit, strumas & abscessus discutit, lapides frangit epotum, & mirum in modū thoracis, hepatis, renum & lienis affectibus opitulatur. Vires illius profuse à Mesueo *capit. 20 de simplic.* describuntur.

CAP. XVII.

De adianto vulgari.

PRÆTER adiantum verum, quod absolute dictum capillum veneris verum portendit, Theophrastus *capit. 13 lib. 7.* duas adhuc eiusdem nominis plantas humiles notat, Adiantum videlicet album & nigrum: vtrique tamen ramuli nigro colore nitent; folia similia, crispa nempe, densa & punctulis rubigineis altera parte conspersa, atque prorsus eædem vires: sed cum alterum cauliculos, neruulosve proferat nigriores, & obscuro virore magis saturatos, nigrum vocatur. Misero ægrotorum damno hallucinantur, qui pro vtroque dryopteridem vsurpant.

Adiantum cur dictum. Miraculo quidam nimis creduli tribuūt, quod aqua perfusum non madeat, vt dictū est, aut aquam ita respuat, vt siccum semper videatur: sicque ab euentu nomen adianti detortum. Verum longior eius in aqua demersio, infusione contrarium docet: nōnulli putant, sic iustius nominari, quod à pluuia descendente non cito madeat, pennarum anatum ritu; vel aquarum margines, ac puteorum parietes circumuestiens, aquam tamen quasi fugiens non attingat; perinde ac hyrundines, quæ in hominum ædibus delectantur & nidificant, ab hominibus tamen contrectari & cicurari nusquam patiuntur.

Adiantum porro ex radice pusilla, filamētis pluribus compacta & nigra exiles surculos emittit, iunceos, rectos, sesquipalmum altos, & aliquando longiores, ex herbido nunc pallentes, nunc nigricantes, foliolis mollibus vtrinque vestitos, filicis maris diuisura, situ, & ritu, sed multo tenuioribus & minoribus, altera facie magis, altera minus virentibus, & punctis aliquot maculatis. Locorum opacitate gaudet, perpetuo viret, folia nō amittit, sed nec florem vllum, nec semen edit.

Vires. Vires adianti ad multa commendantur. Capillorum enim defluuium prohibet, vel eosdem fluxos reparat: Asthmaticis & suspitiosis prodest, menses mouet, strumas discutit, atq; eosdem plane effectus præstat, quos capillus veneris verus.

CAP. XVIII.

De Polytricho.

VT adianti nomine tres plantæ comprehenduntur, sic vnica sub triplici designatur. Trichomanes enim, polytrichum & callitrichum ex herbariæ rei peritis, idem: nam Trichomanes Romanis dicitur capillaris, quod fluentem capillum expleat; Polytrichum, quod capillos multos ac densos efficiat; & callitrichum, quasi pulchricomum, quod eosdem pulchriores reddat. *Ruel. cap. 133. li 3.*

Sunt, qui pinnulam adhuc, alii filiculam, & nonnulli adiantum vocant.

Nascitur in parietibus & locis opacis, & vmbrosis, & iuxta specus ac fontium aspergines, vt adiantum. Radix ei pusilla, nigra, ex qua velut capillamenta, nitida, rigida, fusca, breuiter rumpunt; vtrinque folia paruula, optimo disposita ordine, & aduersos inter se pediculos habentia lentis magnitudine & effigie, sed tenuiora, & subter maculis ferrugineis signata.

Nec flores, nec semen gerit, vt adianta, quibus in facultatum conditione conuenit.

CAP.

CAP. XIX.

De Ceterach.

TOTA Pharmacopolarum turba in hoc diu stetit errore, Scolopendrium & hemionitidem, vulgo linguam ceruinam nihil inter se discriminis habere, & vnicam plantam esse: sed Medicorum vel nudis verbis, vel libris peritiores facti, nunc agnoscunt, asplenum seu splenium, vulgari ac barbara voce Ceterach dictum, verum scolopendrium esse, cuius folia paruula sunt, polypodii modo diuisa, subtus flauescentia, hirsuta, angusta, corrugata, viridia, pediculo vix palmum longo & nigricante adhærescentia, aduersa serie disposita, ita tamen, vt alia non directe aliis, vt in polytricho, sed aliorum interstitiis, vt in polypodio quodam opponantur.

In petris inuenitur, & opacis parietibus, atq; quibusdam aliis locis saxosis & vmbrosis. Nullo caule, sed pediculo tenui fulcitur, nullo flore coronatur, nullo semine grauidatur.

Vires. Vim habet eximiam ad lienem minuendum, calculos atterendos & pellendos, vrinam mouendam singultum sedandum, & ictetum sanandum.

CAP. XX.

De Saluia-vita.

VIRIBVS & effigie proxima est capillaribus alia planta, quæ à similitudine foliorum rutæ, cui perbelle conuenit, & à loco natali, in quo sponte & læte viret, ruta muraria, in officinis Saluia vita vocatur. Petras opacas, manantia saxa, ædificia vetusta & specus amat. Et velut saxa diuidens è mediis eorum incisuris erumpit, tenuibus, breuibus, & iunceis surculis, & velut filamentis adianthi valde similibus, quibus foliola adhærescunt parua, crassa tamen, incisa, ex albido colore virentia, & ad rutam accedentia.

Tota planta vix palmum æquat, flore & semine vidua, perpetuoq; viret, vnde frequēs est eius vsus per hyemem, cum scilicet aliæ stirpes desunt, vel aridæ non satis cōueniūt.

Vires. Vim habet meatus reserandi, obstructiones liberandi, excrementa mouendi, humiditates serosas exsiccandi: propterea iecoris, lienis & mesenterii infarctibus expediendis conducit, menses & vrinam ciet, calculos pellit, hydropi medetur, & vitiis, quæ intra sunt thoracem, opitulatur. Falluntur, qui paronichiam esse putant.

CAP. XXI.

De quibusdam aliis capillaribus, minus proprie dictis, & primum de Hemionitide.

A Virium efficacia, quibus ad splenem minuendum pollet hemionitis, à Pharmacopolis vocatur nunc asplenum, nunc scolopendrium, vt ceterach, quod ea in re cæteris omnibus medicamentis antecellit: reuera tamen hemionitis scolopendrium non est, aut asplenum, seu ceterach vulgare, sed alia quædam herba caulis, floris & seminis expers, & foliis tantum extra terram prodiens, vnde Phyllitis sæpius, quasi foliosa herba dicitur. *Phyllitis.* E radice enim multis capillamētis fibrosa & nigricante folia multa exeunt, crassa, rigida, longa, ceruorum linguæ modo, hinc ceruina lingua multis dicta, superne læuia, inferne multis lineis transuersis ferrugineis asperula. Gaza herbam mulam nominat. *Herba mula.*

Vires. Multi est ad lienem vsus, cuius non modo obstructionem tollit, duritiem & tumorem minuit, sed etiam hepatis affectus multos feliciter sanat.

CAP. XXII.

De cuscuta, & epithymo.

CVSCVTA, seu cassitha herbosis fruticibus adnascitur, epithymi modo, nullaq; radice nixa, sed velut ab alarum sinu prodiens, cirrhis, capillamentisve longissimis repit, inquit Matthiolus. Eius autem vberior esse solet prouentus in segete linaria, crebrisque volutionibus lini fastigia scandit, vnde podagram lini officinæ appellitant.

Fuchsius

Fuchsius non sine ratione credit, Cassithā primum radiculis n ti, quæ tum arescunt, quando cirrhi, seu capillamenta plantam inuoluunt, à qua sugunt alimentum: proinde temperamentum mutat & qualitatem, pro varia plantarum, quibus innascitur, natura, putantq; multi, epithymum & cuscutam nō differre, nisi quod hæc lino, illud thymo innascatur.

Differentia inter cuscutam & epithymum. Mathiolus tamen refragatur, & effigiem vtriusque non parum dissimilem tradit, necnon qualitates, etiam Galeni testimonio. Epithymum enim calefacit ordine tertio, & cuscuta tantum secundo, ita, vt verisimile sit, epithymum suas vires à thymo, cuscutā à lino mutuari. Perperam igitur faciunt, qui podagram aliarum plantarum assumunt pro vero epithymo, aut cuscuta.

Vtrique nulla sunt folia, sed cirrhi tantū, & velut tenues, ac subrubræ testudinum fides, quibus flores paruuli, quasi stellulæ albicantes dehiscunt, pusillo semine grauidati, quod syrupi de cichorio laxatiui rhabarbaro ingreditur compositionem.

Vires. Vim habet abstergendi & roborandi. Iecoris & lienis obstructiones tollit, vrinam mouet, ictero succurrit, & affectibus ab humore bilioso & melancholico ortis prodest.

CAP. XXIII.

De quinque radicibus aperientibus, & primum de apio.

RADICES aperientes multæ sunt, quarum quinque cæteris dignitate quadam præferuntur, ex quibus tres hortenses sunt, petroselini, asparagi, fœniculi; aliæ agrestes, quæ scil. in locis incultis nascuntur, apii & rusci.

Apium. Apium autem Latinis, & ἄπιος Græcis multum inter se dissentiunt, vt & Persilium vulgo dictum, & petroselinum verum.

Apios. Nam apios ex Dioscor. *cap.177. lib.4.* folio constat rutaceo, breui, caulibus ternis, aut quaternis, humi prostratis, radice exterius nigra, intus alba, pyri effigie, & corpus susque, deque mouet, licet non ita vehementer. Atque aliquando apios pro forma pyri, aliquando pro sapore fatuo aut vix perceptibili sumitur.

Apium vero sic vulgo dictum, seu Selinon, vel potius eleoselinum, vt Dioscorides *capit. 75. lib 3.* nominat, apio satiuo, persilio, vulgo dicto, simile, sed grandius; Ad eademque efficax, sed propter ingratum saporem & odorem, inter olera minime locum habet.

Nascitur in locis, vt plurimum incultis, vdis ac riguis, vnde Paludapium non improprie nominatur, & apium rusticum.

Calidum est secundo gradu, siccum tertio, [*Galen. lib. 8. simpl.*] menses & vrinas mouet: flatus quoque discutit, & magis semen, quam ipsa herba, valetque ad aranearum morsus, ait Plinius. Radix vero sæpissime vsurpatur ad diducendos meatus, & obstructiones liberandas, folia comesta pulmonibus conferre putantur. *Vires.*

CAP. XXIV.

De Petroselino.

QVOD veteres apium hortense, seu satiuum vocarunt, nos petroselinum nostras, ac vulgare persilium, hortis omnibus frequentissimum, & iusculis, ac cibis condiendis familiarissimum vocamus, quod nō nisi in hortis lætum ac copiosum viret, in quibus ad gratiam, quam cibariis admixtū concedit, sedulo seritur; & in locis tam calidis, quam frigidis vberrime prouenit, modo pinguibus, adsitque iugis humor, cuius rigatu facile animetur; vnde nullum cœlum & solum respuit, modo cultum. Semē autem illius omnium tardissime germinat, nimirū quadragesimo die à satu, & nonnunquam quinquagesimo.

Folia fert coriandro similia, crispata, radices longas & capillaras, esui gratissimas, medicinæ vtilissimas.

Dantur vtiliter calculosis, ictericis, & iis mulieribus, quibus stati menses non procedunt, nec non his, qui vrinæ difficultatibus laborant. *Vires.*

CAP.

CAP. XXV.

De asparago.

Vnde asparago nomen. ASPARAGI dicuntur sic, *quod in virgultis asperis nascantur.* Eorum enim scapi asperi sunt, non læues, vel *quia sua sponte sine satu prosiliant*; Ex arietis quippe tusis & defossis cornibus prodire viri grauissimi scripserunt: Olerum tamen & aliarum plantarum recentissimi turiones, ac tenella germina, priusquam in folia explicentur, ex veterum placitis asparagi nuncupantur.

Corruda. Est vero asparagus vel syluestris, corruda dictus; vel hortensis, seu satiuus; Et vterque vulgaris notitiæ, inquit Dioscorides *cap. 151. lib. 2.* multis ramis & foliolis longis, tenuibus & numerosis se attigit, quæ instar fœniculi in capillamenta abeunt.

Hoc olus siccitate lætatur, & rigationem auersatur frequentem, ingruente tamen Autumno, dum irrigantur, thyrsulos edunt teneriores & magis succulentos.

Vires. Subsunt radices rotundæ & numerosæ, quæ vim habent aperiendi, meatus diducendi, iecur & renes obstructionibus liberandi, felle suffusos sanandi, menses & vrinam mouendi.

CAP. XXVI.

De fœniculo.

FOENICVLVM ad varios vsus totum celebratur: nam coma tenella acetariis mixta suauitatem addit; Semen cum senna decoctum ab ea flatus & tormina excitari solita discutit, aliaque innumera, vel per se, vel aliis commixtum, beneficia præstat; Radices obstructionibus expediendis vnice commendantur.

Planta est ferulacei generis, hominis interdum proceritatem superans, caule geniculato; fungosa intus medulla, cortice exterius læui, & herbaceo, folio peucedani, tenui, longo, molli, capillaceo, grato odore, muscario rotundo, patulo, lato, subluteo, in orbem circinato, ex quo semen nudum, oblongum, ex pallido flauescens dependet: radice longa, crassa, alba, odorata.

Sunt vero duæ fœniculi species; prima Græcis dicitur marathrum, cuius adhuc duę agnoscuntur differentiæ: vnum dulce est, in Italia frequentissimum: Alterum vulgare, cuius semen est acrius & minutius. *Marathrū*

Secunda species dicitur erraticum, seu Hippomarathron, à magnitudine sic appellatum, satiuo enim grandius ac procerius est, & in Mauritania nonnunquam duodecim cubitis assurgit, crassitudine quatuor palmorum, semine miliaceo, radice alba & odorata.

Fœniculum calefacit tantum gradu secundo, aut in principio tertii. *Vires.*

Contra serpentum ictus in vino potum confert, menses & vrinas mouet, lac generat, suffusis medetur.

Hippomarathrum vero ad omnia fœniculo efficacius: Potenter enim menses pellit & vrinas, calculos eiicit, regium morbum purgat, & contra serpentum morsus nihil æque conducit.

Elaphoboscum nonnulli inter fœniculorum genera recensent, quod ei fœniculaceus sit caulis, vt & muscarius, folia tamen valde dissimilia, vt & color, odor, sapor, virtus & facies. A quibusdam ocellus ceruæ, ab aliis gratia Dei vocatur. *Elaphoboscum.* *Ocellus.*

CAP. XXVII.

De Rusco.

RVSCVS, & Officinis Bruscus, videtur esse myrthacantha, seu ruscus syluestris: Exurgit enim facie & foliis myrthe.s, sed rigidioribus, durioribus, mucronatis & inodoris. Virgultis adhærescunt baccæ prærubræ, magnitudine cerasorum, quibus nuclei bini, terniue includuntur ossei, ac tritura vix puluerabiles.

Huic affinis est alia planta, Hypoglossum, & laurus Alexandrina dicta, sed folia gerit molliora & maiora, è quorum media ac superna parte foliola, velut lingulæ supernascuntur. *Hypoglossum.*

ne, & scariolæ folio. Addunt nonnulli alias duas, Cecilianam & Cypriam, seu Græcam: Præter quas in locis incultis alia nascitur, quæ à lacte & semine potius, quam effigie, lactuca dicitur, à Galeno Thridacine. Nonnulli à colorum varietate varias enumerant, albas, rubentes, nigras, purpureas.

Vires. Omnis autem lactuca, vt & semen eius refrigerat, & somnum conciliat. Eoque remedio feliciter vsus est Galenus ad vigilias immoderatas, quæ illi acciderant ob studia longiora & raro intermissa.

Semen vero, quod inter refrigerantia minora sumitur, ad multa vsurpatur: valet enim ad gonorrhœam virulentam, ad vrinæ ardorem, ad humectandum, refrigerandum, leniendum, sitim extinguendam, & somnum conciliandum.

CAP. XXX.

De portulaca, eiusque semine.

PORTVLACÆ semen etiam numeratur inter semina refrigerantia minora. Est vero portulaca vna ex hortensibus, quæ omnium maxime in iusculis & acetariis expetitur, sæpeque pauperum & diuitum mensas inchoat, & apud multos aceto & sale condita ad hyemem integram seruatur.

Species. Duo autem portulacæ discrimina traduntur: Est enim vna syluestris, quæ passim in vineis multis sponte nascitur, multisque surculis in terram reptantibus, ex viridi rubentibus luxuriat. Altera domestica seu hortensis, quæ studiosissime excolitur. Folia emittit ampliora, magis carnosa & succulenta: surculos magis erectos & minus duros. Vtriusque effigies patum dissimilis, sed vires aliquantum variæ. Satiuam enim refrigerare omnes asserunt, syluestrem calefacere nonnulli contendunt.

Vires. Alterutrius folia tusa & clauis pedum adhibita secure medentur; Ignibus sacris etiam auxiliantur: capitis dolores insolatu contractos, cum oleo rosaceo sedat. Commanducata dentes mobiles firmat, oris & tonsillarum vlcera sanat.

Est & portulaca quædam marina & aquatica, sed istarum nulla medicamentorum compositiones in Officina nostra descriptas ingreditur.

CAP. XXXI.

De aliis seminibus frigidis minoribus, ac obiter de cichoraceis.

DVo alia semina frigida minora desumuntur ex cichoraceis, ad quæ stirpes multæ referuntur; vt Chondrillæ, Hieracia, Sonchi, Scariolæ, lactucæ syluestres & intybacea omnia: sed cum absolute cichorium ponitur, semper erraticum & syluestre intelligendum est, cuius scilicet frequentior est in medicina vsus: estque genus ad alias intybaceorum, tam satiuorum, quam syluestrium differentias. *Cichorium.*

Satiuum autem cichorium, seu intybum, Græcis dici solet seris, quia seritur: cuius duæ sunt species, vnum latifolium, quod à nonnullis endiuia hortensis; alterum angustifolium, quod seris, seu Seriola & Scariola, & Syluio intybus dicitur. Vtrumque intubolachanum, quasi cichorium olus vocat Galenus, quod inter olera tam ad altera iuscula, quam acetaria conficienda reponatur. *Intybum. Seris. Scariola. Endiuia hortensis. Intybolachanum.*

Ad syluestre refertur taraxacum, seu cichorium luteum, Dens leonis, & Hedipnois, quasi somnum concilians dictum. A Rondeletio Chondrilla Dioscoridis nuncupatur. A quibusdam caput monachi, ab aliis vrinaria quoque dicitur. *Taraxacũ Dens leonis. Hedipnois*

Cicerbita, seu Sonchus, Gallice *laicteron*, quod eius sit lacteus succus, dicta, ex endiuiarum familia est, passimque in locis cultis & incultis prouenit; eiusque tres differentiæ à Dioscoride statuuntur, aspera, læuis, & arborescens. Prima rostrum porcinum à multis nuncupatur. Clusius agnouit quinque inter se discrepantes, duas vulgares, læuem & læuiorem, duas Austriacas læuem & læuiorem, & Pannonicam. *Cicerbita. Rostrum porci.*

Ad syluestre quoque cichorium referun-

Chondrilla. tur omnes Chondrillæ ſpecies, quas alii duas tantum, alii quatuor agnoſcunt, præter zacintham, ſeu cichorium verrucarium, & perdicum, ſeu perdion, quod nonnulli chondrillam marinam, alii bulboſam nominant. Sicque in vniuerſum chondrillatum erunt ſex varietates, quæ magis viribus, quam facie cichoraceis reſpondent.

Hieracia. Quod ſi ex qualitatum affinitate conforme genus inferre liceat, hieracia inter cichoreacia, aut vt alii volunt, inter ſonchos, cum quibus magnam habent ſimilitudinem, reponere nihil vetat. Sunt vero hieraciorum varietates multæ, nempe maius, latifolium, anguſtifolium præmorſa radice, longius radicatum, villoſum, montanum, folio hedipnoidis, foliis & facie Chondrillæ, & Narbonenſe falcatum. De quibus conſule recentiores rei herbariæ ſcriptores.

Cichorii varia nomina. Cichorii autem varia nomina, vt ad inſtitutum redeam, cichoraceis obſcuritatem attulerunt. Genus enim pro ſpecie, ſpecies pro genere, & vna ſpecies pro altera ſæpe ponitur, & eodem nomine deſignatur. Nam cichorio ſæpe hæc nomina dantur, Ambubeia, Picris, Intybum, Seris, Endiuia, Seriola, Scariola, Intubolachanum: atque omnes hieracii, cicerbitæ, ſeu ſonchi, chondrillæ & lactucæ ſylueſtris ſpecies cichorii nomine ſæpius donantur.

Lactuca ſylueſtris. Lactuca ſylueſtris partim affinis eſt cichoraceorum generi, folia enim ſcariolæ hortenſis gerit, & partim naturæ papauerum, cum opii odorem vtcunque eructet ſoporiferum & viroſum.

Semina frigida minora. Semina autem cichorii ſylueſtris & endiuiæ ſumuntur pro ſeminibus frigidis minoribus, quorum qualitates appellatio ſatis indicat.

Cap. XXXII.

De ſeminibus quatuor calidis maioribus, & primum de aniſo.

SEMINA quatuor calida maiora deſumuntur ex aniſo, fœniculo, cumino & caruo. Quid ſit fœniculum, ſupra diximus, quid aniſum, ipſæ etiam mulierculæ dicere queunt, eum eius ſemine ſæpius vtantur ſacharo incruſtato. Et quæ inter eas opere piſtorio delectantur, panificii quoddam genus conficiunt (biſcoctum nominant) cui ſemen aniſi permiſcent, quod odorem, ſaporemque conciliat pergratum. Idipſum multis adhuc condimentis adiiciunt ad gratiam maiorem. Oris enim halitum commendat, vrinam ciet, hydropicis prodeſt, & nullum ex oleraceis ſeminibus ventriculo magis amicum, [*Dioſcorid cap.65. lib.3*] Calefacit & ſiccat ordine tertio ex Galeno, *lib.5. ſimpl.* guſtus tamen nondum percepit tantum caloris exceſſum. Latinis & Græcis aniſum vocatur, eſtque nomen ſeminis & plantæ, quam à nonnullis anicetum vocari comperio. *Vires.* *Anicetum.*

Planta nec apio ſimilis eſt, vt ſcribit Fuchſius, nec etiam fœniculo, vt aſſerit Ruellius, ſed inter vtramque media: folia enim nec ita lata, vt apio, nec ita tenuia & capillacea, vt fœniculo. Sed cum vulgaris ſit notitiæ, in deſcribenda illius hiſtoria non diutius immorabor.

Non eſt tamen prætereundum, illa ſemina calida & Pharmacopœis Carminatiua, hoc eſt, flatus diſcutientia, vt interpretantur, vocitari, etymo non ſatis noto, niſi forſan à verbo Græco κερματίζω, id eſt diſcerpo, & in minutas partes diuido, vel potius à carmino, id eſt, pecto, vnde apud Arabes *Carmos* ad capillos veneris refertur, & carminare eſt pilos ſeu lanam pectere, idque non affatim, ſed paulatim, perinde ac flatus ſenſim diſcutiuntur. Non tamen mihi ſatis conſtat vera carminatiui vox & origo, licet vſu iamdiu admiſſo comprobetur. *Carminatiua vnde dicta.* *Carmos.*

Cap. XXXIII.

De cumino.

CYMINVM, ſeu Cuminum, & ſeminis, & plantæ cuiuſdam fœniculo ſimilis nomen eſt; cuius duo genera perhibentur, vnum

vnum satiuum, ac domesticum, aliud syluestre. Satiuum regium Hippocrati dictum, morbis mulierum multis ab eodem commendatissimum, à Dioscoride Æthiopicum, à quibusdam Ægyptium & Atticum nuncupatur.

Id fere vnicaule, raro cubitale, sæpe pedem tantummodo altum, interdumque humilius, frequentibus ramulis brachiatum: folia in tenues particulas secantur ad fœniculum accedentia, sed breuiora, minoraque: In virgularum fastigiis exeruntur vmbellæ, primum flosculis ornatæ, postea seminibus onustæ, nudis, angustis & canaliculatis: Radix subest aliquantum tenuis & odora, quæ seminibus maturis abescit. Seritur & vbere prouenit in Hispania, Italia, & quibusdam Galliæ regionibus calidis, modo semen in pingue solum iniiciatur. Inter olera maxime fructificat, atque eo magis, si cum probris & maledictis feratur, vt ioiotæ putant, quos irridendos magis, quam probandos puto.

Cuminum syluestre. Syluestre cuminum gingidii folia profert, cauiculos exiles, scandicis seu pectinis venerei ritu: in cacumine capitula quina, aut sena, rotunda, villosa, in quibus semen est acetosum. *Dioscor. cap. 69. lib. 3.*

Est alterum satiuo valde simile, quod à floribus singulis cornicula promit in sublime exerta, in quibus semen est melanthio simile, ait Dioscor. hocque videtur ea esse planta, quam Officinæ pedem alaudæ & consolidam regiam dicunt. *Consolida regia.*

Vires. Cuminum calefacit & siccat tertio recessu, attenuat, digerit, resoluit: Sumptum & adhibitum flatus discutit, frigidos humores incidit, tumores pituitosos dissipat, venenis aduersatur: contra colicum dolorem & Tympaniam prospere vsurpatur.

CAP. XXXIV.

De caro.

TOTVS aromatariorum chorus Caron, siue Careum, vno consensu Carui vocitat, Athenæus Pastinacam maiorem, cui viribus & vultu apprime respondet. Caule assurgit cubitali, & sæpe altiore, quadrangulari, geniculis quibusdam intercepto, intus cauo, foliis pastinacæ agrestis, vel dauci nigri, quem vulgus carotiam nominat. Radix ei carnosa, gracilis tamen, oblonga, candida, interdum flauescens, sapore pastinacæ. Semen fœniculi modo in surculorum summitatibus multum, subnigricans & angulosum. Ab Arabibus vocatur Cardumeni, quod pro Cardamomo vsurpat Sylvius, sed eum deceptum credunt Arabicæ linguæ peritiores.

Vires. Caruum tertio quodam modo recessu calefacit & siccat, vrinam mouet, menstrua pellit, flatus discutit, stomachum roborat, coctionem iuuat, vtiliter miscetur antidotis, & anisi vicem gerit. Eius radix cocta, pastinacæ modo manditur ex Dioscoride *cap. 66. lib. 3.*

CAP. XXXV.

De aliis quatuor seminibus calidis minoribus, & primum de Ammi.

AMMI Cumino tam affine est, vt quod in Æthiopia nascitur, pro Cumino habeatur. Semen notum est, inquit Dioscorides, & minutulum, multoque minus cumino. Quod videtur indicare ipsius appellatio; ἄμμι siquidem perpusillum & quasi arenaceum semen portendit; qua voce & tota planta designatur.

Duplici autem discrimine Ammi notatur: Vnum dicitur Æthiopicum, quod maius est & vulgare, foliisque constat latioribus.

Alterum minus, tenuifolium, nec adeo frequens. Prius caule sese erigit herbaceo, rotundoque, surculis multis & exiguis; folio oblongo, angusto, pluribus incisuris in ambitu diuiso; muscario aneti proximo, paruulis floribus coronato, seminulis multis origanum spirantibus, cum acrimonia amaricantibus referto.

Ammi minori culmus breuis est, multis ramulis diremptus, folia oblonga, capillacea, sursum versus magis attenuata; flores vt prioris, paruuli, albidi, in vmbellas coacti: semen oblongum, paruulum, & acre. A quibusdam pro Sisone vsurpatur: nam cum Sison, seu Sinon, secundum Dioscor. semen sit exiguum, in Syria natum, apio simile, nigrum, feruens, oblongum, ac ammi paruo simile, pro eo si non sumi, certe substitui potest.

Vires. Ammi gustu acre ac subamarum est; incidit, tenuat, calefacit, siccat, & digerit: vrinam & menses mouet; inflationes & tormina discutit.

Creduntur mulieres facilius concipere, si post coitum ammi halitum odorentur.

Cap. XXXVI.

De amomo.

NON modo inter exoticas stirpes, sed prorsus incognitas, Amomum numeratur: Nullus enim antiquorum illius effigiem, aut accuratam descriptionem dedit; & inter recentiores Clusius rei herbariæ studiosissimus, & amomi perquirendi dignoscendique auidissimus triplicem quidem illius iconem exhibuit, sed vix probabili coniectura sciri potest, quænam illarum amomo vero respondeat: forsan nulla. Prior ico, vt ipse scribit, est ramuli cuiusdam arboris, odore & suauitate ei affinis, quæ caryophillos gerit, fructibus tamen & folijs rotundioribus & minoribus. Secunda surculos Tithymali paralii non male refert. Tertia ramum breuem, granis cardamomo vtcunque similibus racematim onustum refert. Verum vt fatetur vir nobilis, difficile est statuere, quid sit verum amomum.

Amomum Dioscoridæum. Amomum Creticum. Ipsius quidem viribus, à Dioscoride recensitis, optime respōdet minutulum quoddam semen & oblongum, aromaticum, gustu suaue & calefactorium, quod in officinis seruatur, Amomum Creticum nuncupatum; verum ex quanam planta natum, non dicitur. Hoc vt & alia multa simplicia rara in pharmacopolio Pasch. Bazoini, viri pietate & doctrina probatissimi sæpe vidi & gustaui, maxime vero amomum vulgare, quod verum si minime teneatur, illius tamen optimum est succedaneum, non Amomum Plinii, frigoris impatientissimum, quod Lutetiæ in vasis figulinis alitur, surculis rectis, copiosis, viridi cortice vestitis, foliis myrteis, sed longioribus, floribus candidis, stellatis, quos sequuntur fructus alkekengi, modo teretes, crassi, ex rubro flauescentes, multo succo & semine turgidi. Galenus Amomo substituit acorum, licet illius nomenclatura Cardamomo magis cognatum portendat. *Amomum Plinii.*

Vim habet amomum calefaciendi, astringendi, & exsiccandi. Eius decoctum iecori & renibus conuenit, atq; eos iuuat, quos scorpius percussit. *Vires.*

Cap. XXXVII.

De dauco.

DAVCVS tres sub se nominis eiusdem plantas differentes complectitur: Prima *Species.* 1. generis nomen retinens, absolute dicitur daucus, qui de Cretico intelligendus est; quique secundum Dioscoridem foliis fœniculo similis est, caule dodrantali, vmbella coriandri, flore albo, semine oblongo vt cumini, lanugine quadam albescente hirsuto, suauis odoris in mandendo, cuius potissimum celebratur vsus in syrupo de Arthemisia; aliis quoque medicamentis multis vtiliter permiscetur.

Daucus hic non in sola Creta fruticat, sed in multis aliis regionibus, vt in Germania & Italia; & qui nunc emitur Venetus, solum nomine tenus Cretensis est; nam ex alpibus & Genuensium tractu adfertur, nec tamen Cretico vllâ in re cedit.

Secunda dauci differentia apio similis est, sed acrimoniam quandam habet, halitum maiorem, sapore mque feruidiorem. 2.

Tertia foliis est coriandri, floribus albis, coma & semine anethi, sed oblōg ore & acri. 3.

Aliæ

Aliæ quædam ſtirpes daucis affines, pro daucis nonnunquam habentur: Sic Carotta à Theophraſto daucus appellatur; ſic & paſtinaca ſylueſtris & Caucalis illius nomenclationem ſæpe mutuantur.

Vires. Dauci ſemen medicis vſibus frequentiſſimum calefacit, ſiccat, aperit, incidit, vrinam & menſtrua mouet, & flatus diſcutit.

De apio, cuius ſemen numeratur inter calida minora, ſuperius egimus.

CAP. XXXVIII.

De eximiis aliquot floribus, ex quibus aqua & olea trahuntur efficaciſſima, & primum de Roſis.

ROSA vix poteſt non eſſe omnibus nota, cum mire ſit ferax, & in dumetis ac ſepibus ſponte naſcatur. Eius duo conſtituunt genera; ſylueſtris vna, quæ Cynorrhodon, ſeu roſa canina vocatur, & altera hortenſis, quæ abſolute roſa dicitur. Cuius multæ ſunt differentiæ, rubra, alba, pallida, ſeu ex albo rufeſcens, incarnata, lutea, cœrulea, quæ in multis Italiæ locis naſcitur, & moſchata, quæ omnium vltima, nempe autumno floret. *Roſarum varietates.*

Ex his mangonio & arte immutatis, multæ videntur aliæ varietates ſuboriri, ſed triũ præſertim vſus in medicina expetitur, albarum, rubrarum, pallidarum. Ex albis aquæ diſtillantur: Ex rubris, mel roſatum, conſerua, oleum roſaceum, & ſyrupus de roſis ſiccis parantur: Ex pallidis ſyrupus roſarum laxatiuus.

Roſarum partes. In roſis multæ partes diſtinguuntur, flos, vnguis, capillamenta, granula, floſculi, calix, ſemen, lanugo. Floſculos capillamentis appenſos, Antheram male nonnulli vocant, cum Anthera non ſit medicamentum ſimplex, ſed compoſitum, & ad oris affectus vſurpatum, vt conſtat ex Actuarii *cap. 7. lib. 6. meth. med.* Celſi *cap. 11. lib. 6.* Oribaſio & Marcello. *Anthera quid.*

Vires. Roſæ autem non omnes eandem habent facultatem: laxant enim pallidæ, aſtringunt rubræ, roborant ambæ, vt & albæ communes & moſchatæ: nam ſuauis omnium odor partes eas, quæ principatum tenent, vt & ſpiritus omnes, maxime vitales & animales recreat & reficit.

CAP. XXXIX.

De nymphea.

NYMPHEA, quam à Nympha zelotypiæ ſtimulo erga Herculem, mortua natam Poetæ fabulantur, inter plantas aquarum alumnas maxime ad medicos vſus commendatur. Eius duæ in officinis agnoſcuntur differentiæ; vna maior, quæ flores gerit candidos; altera minor, quæ luteos. Vtraque naſcitur in ſtagnantibus aquis & paludibus. *Species.*

Maior folia fert ampla, orbiculata, herbacea, caules graciles, longos, læues, & rotundos; flores candidos, lilio candore & magnitudine ſimiles, in medio quid croceum continentes; radicem nigram, nodoſam, longamque. A quibuſdam lilium aquaticum vocatur, ab aliis nenuphar, à nonnullis heraclea.

Minor è limoſo & aquoſo etiam fundo prodit, iunceis pediculis, trium ſæpe cubitorum, quibus adnaſcitur flos luteus ac nitens, roſæ ſimilitudine. Radix ſubeſt alba, nodoſa, aſpera, ſubdulcis.

Nymphea inſigniter refrigerat, Veneris inſomnia compeſcit, ſemen immodice fluẽs retinet, idipſum extinguit potum & illitum, ſomnum conciliat, gonorrhœæ multum prodeſt, & Venerem in totum adimit, ſi diutius ſumatur eius decoctum vel conſerua, aut ſyrupus ex floribus paratus. *Vires.*

CAP. XL.

De lilio.

LILIVM à Græcorum nonnullis κρίνον, ab aliis, qui ex Iunonis lacte natum credunt, Iunonia roſa dictum, in coronamentis roſæ proximum eſt: Illius enim can-

candor eximius, odor suauissimus, & elegantia formæ nobilitatem illustrant.

Planta est bullosa, fœcundissima, quæ ex vna radice quinquagenos sæpe profert, & alit bulbos. Simplici caule sæpius assurgit bicubitali, & interdum tricubitali, comoso, foliis Satyrii, sed longioribus, foris striatis, ex herbaceo nitentibus, vt coronæ Imperiali, dictæ, quæ lilium quoddam est: flore calathi effigie, resupinis per ambitum labris ex calicis fundo emicantibus aliquot apicibus, & velut staminibus luteis, in extremitate tuberosis.

Flos ille patulus, latus & elegantissimus pedunculo tenui, languidoque adhærescens, hic vero surculo crasso & rigido, foliis vndiquaque cincto, qui circa finem æstatis marcescit, & adueniente autumno radices eius denuo pullulascunt.

Species. Sunt autem liliorum genera multa; nam præter candidum & commune, quod sic absolute dicitur, aliud est candidum Byzantinum, à loco, vbi nascitur, nonnihil discriminis mutuatum; aliud cruentum quoddam luteum; aliud puniceum. Est & paruulum quoddam conuallium, seu lilium vernum dictum. Est & magnum lilium Persicum, vulgo coronæ Imperialis, *Tusai* Barbaris nominatum: quibus adiunguntur hemerocallis Chalcedonica, Byzantina & martaga multa, de quibus omnibus agere nostri non est nunc instituti.

Vires. Radix lilii candidi malactica est & anodyna, & vsus plurimi ad enematum decocta, & cataplasmata emollientia, & pus mouentia conficienda. Ex floribus infusis paratur oleum ad eosdem vsus commendatum. Ex iisdem adhuc destillatis habetur aqua ad facies mulierum erugandas, & niueo candore illustrandas summe expetita.

Cap. XLI.

De croco.

IN ordinem florum eximiorum referimus plantæ cuiusdam bulbosæ florem, aureo cruore nitentem, quem Medici Crocum, Galli Mauritanorum idioma secuti Safranum nominant. Est autem bulbosa stirps, viuax & carnosa, folio angusto & gramineo, flore hermodactyli pratensis, purpureo & cruore aureo nitentibus filamentis, odoris intensi cum quadam acutie. Iuxta fontes & semitas læte fruticat, gaudetque calcari & atteri pedibus, pereundoque, inquiunt, melius prouenit.

In Coryco tamen *Ciliciæ* monte omnium præstantissimus nascitur. Fragrantius enim spirat, & colore plus aureo est. Vere viret, tota æstate sese in latum diducit, autumno flores leguntur, qui non tantum in medicos & culinarios trahuntur vsus, sed alios quoque multos, in quibus aureus color desideratur. *Crocus præstantissimus vbi nascatur.*

Est vero crocus vel domesticus, cuius Dioscorides multas enumerat species; vel syluestris, cuius Dodonæus adhuc plures describit, quas omnes breuitatis causa desero. *Species.*

Calefacit ordine secundo, primo siccat: eiusque moderatus vsus cerebro prodest, sensus vegeriores reddit, somnum & torporem excitat, cor recreando lætitiam gignit, humores ad coctionem perducit, multisque commodis beat illum, qui eo ipso prudenter vti scit. Ex eo parat oleum Mes. quod emplastri confectionem de ranis ingreditur. Ad alias quoque compositiones accedit, vt syrupum regis Saboris, & emplastr. Oxycroceum, quibus non modo colorem, sed etiam vires largitur eximias. *Vires.*

SECTIO II.

DE SIMPLICIBUS PURGANTIBUS.

PRÆFATIO.

Absoluta libri huius prima sectione, in qua vulgaria quædam simplicia, quæ velut præparan-

parantia sunt, & passim in medicina facienda, medicamentisq; componendis occurrunt, breuiter, perspicue tamen explicauimus. Secundum nunc aggredimur, in qua multa cathartica, seu humores aluũ subducendo purgantia describuntur, quæ aliquando vel per se sola exhibentur, vel aliis compositionibus in Officina nostra descriptis permiscentur. Ea autem magna ex parte peregrina sunt, & à regionibus barbaris mutuata, quæ ob id non nisi arida, aut sacharo condita, vt siliqua Cassiæ teneriores, ad nos deuehuntur. Eorum tamen ad nos aliquando semen delatum, & in solo pingui, aprico, & soli exposito satum, germinat. Sed ob hyemis rigiditatem planta hinc nata raro adolescit, aut adulta sobolescit, & vix vnquam primigeniam retinet naturam. Medicæ igitur ditionis augendæ, & fœlicius hominum sanitatis conseruandæ gratia, ab Indis & Arabibus multa mutuamur simplicia, quibus præsentissima morbis infinitis auxilia adferimus: Non tamen est adeo nostra ingrata tellus, quin optima quoq; purgantia liberali manu suggerat, vt ex hac sectione demonstramus.

CAP. I.

De Rhabarbaro.

ÆTATIS præteritæ multi Rhaponticum & Rhabarbarum idem esse putarunt, nec centaurium maius & Rhaponticũ inter se dissentire: sicque de diuersis tribus plantis vnicam effecerunt. Rhabarbarum autem nostrum vulgare, non esse Rhaponticum, manifeste conuincit eius descriptio, à Dioscoride tradita; vt neque etiam Rhaponticum ipsum esse centaurium maius, author ipse docet, qui diuersis capitibus de vtroque agit, diuersamque faciem & virtutem agnoscit.

Rhabarbarum nostrum vulgare non esse rhaponticum, nec hoc centaurium maius.

Est vero Rhabarbarum vulgare sic dictũ, quod sit insignis radix populi Barbari, seu Indici, vel prouinciæ cuiusdam Barbaræ dictæ, vt Troglodyticæ: forsan & à Rha fluuio Ponti nomen habet, vt de Rhapontico probabili ratione scribitur. Sed cum Rha peregrino idiomate radicem designet, antonomasia quadam rhabarbarum, seu Rha, quasi optima radix, ab Arabibus *Raued*, à Chinensibus *Rauam*, apud quos frequentissima est, optimaque sæpius sine additione denotatur.

Rhabarbarum vnde dictum.

Maxime autem laudatur Rheum, quod ex Sinarum regione, vbi duntaxat vbertime, ac fere sponte prouenit, adfertur in Indiam, in *Ormus*, in Persiam, Arabiam, & Alexandriam: ex quibus regionibus, dum ad nos postea aduehitur, Indicum, Arabicum, Antiochenum, Turcicum quoque nuncupatur.

Rhabarbarum optimum vbi nascatur.

Est vero rhabarbarum Hippolapathi rotundi ac nostratis facie admodum simile. Radix est crassissima, rotunda, colore exterius subnigro ac rufescente, & interius ex rubro flauescente, & ad nucis moschatæ colorem internum accedente: & præterea cum maceratur, vel masticatur, croceo inficit colore.

Medicamentum est cholagogum, benignum, ac iecoris & ventriculi roboratiuum; Affectui dysenterico, cholerico, & aliis ab hepatis imbecillitate natis conuenit, confertque plurimum.

Vires.

CAP. II.

De cassia.

TRIPLEX cassiæ nomine stirps designatur; cassia odorata, quæ Theophrasto cneoron, & forsan Virgilio lauendula dicitur; cassia lignea, seu canella; & cassia nigra, seu fistula, aut siliquosa, quæ arbor procera est instar iuglandis, folia habens ei valde similia, ex pluribus composita. Ligni materies valde compacta, duraque est; cortex non valde crassus, & aliquantum flauescens.

Fructus siliquæ sunt, longæ, rotundæ, nigræ, exterius lignosæ, intus medulla multa, nigra, & multis seminibus rotundis & planis, quæ à se inuicem membranis ligneis ac transuersis diuiduntur, prægnantes.

Antiquiores hanc vel non norunt, vel ignaue neglexerunt. Arabes omnium primi, cum illius salubrem vsum essent experti, valde commendarunt.

Cassia vires. Medulla cassiæ plurimum humectat, calorem immoderatum temperat, aluum lubricat, lenit, subducit, & clementer sine torminibus fæces educit. Vtiliter datur pueris, senibus, & grauidis.

Cap. III.

De Tamarindis.

Tamar Arabum est idioma, quod dactylum seu palmulam notat, non quod arbor, in qua fructus hic nascitur, palmulæ sit congener, cum valde sit illi dissimilis; sed quod vulgato nomini & impropriè vsurpato aliud aptius dare Barbari non curarunt, à quibus Tamarindi, hoc est, dactyli Indiæ vocantur.

Propter eorū aciditatē Græci ὀξυφοίνικα, id est, acidas palmulas nominant, aliquando & dactylos, sed minus rectè, quod nullum ex digitis satis eleganter referant.

Arbor, in qua nascuntur Tamarindi, procera est, inglandis, aut fraxini modo dura, compacta, multis cincta ramis, & foliis armata minutim incisis, palmi magnitudine. Fructus hi virent immaturi, & acidi sunt; maturi subnigrescunt, eorumque tunc aciditas suauitate non caret.

Male vero putat Mesue, Garciæ iudicio, tamarindos esse fructus palmæ syluestris Indicæ; cum in tota India palmæ non reperiantur, sed ex Arabia in Indiam aduehantur: Excerpunturque ex arbore aspectu pulcherrima, ramis brachiata multis, foliis vmbrata pluribus, speciosis, filicis cuiusdam feminæ, Hispanis *helecho* dictæ similibus, floribus coronata pulchellis, odoratis, candicantibus: post quorum occasum fructus emergunt initio virescentes, qui noctu sese foliis inuoluunt, frigoris vitandi causa, interdiu vero explicantur: Illa tamen foliorum inflexio singulis noctibus etiam per inopiam fructuum adesse solet, tuncque arboris rami foliis inuoluuntur.

Helecho.

Nomina. In Malauar tamarindi vocantur *puli*, in Guzarate *ambeli*, in Canarin *chincha*, in aliis regionibus aliam sæpe sumunt denominationem.

Vires. Valent ad aluum blandè subducendam, humores adustos leniendos, contemperandos, promouendos: tertio recessu refrigerant, siccant secundo.

Cap. IV.

De Myrobalanis.

Si nomina rebus potius iuxta, quam vltra naturam ipsarum debeant imponi, hi fructus Syriaci, Arabici ve nulla ratione myrobalani, seu myrobalana, dicendi sunt, cum nec glandium ideam referant, nec vnguenti aut odoramenti fragrantiam redoleant, vt nominis etymon pollicetur.

Quod si Galenus & Dioscorides fructui cuipiam iuxta naturam eius myrobalani nomen dederunt, tantum is à myrobalanis vulgaribus differt, quantum res inodora à fragrante, aut à glandibus pruna.

Myrobalani quid. Recepta tamen potius longo vsu, quam ratione myrobalanorum nomenclatura dicimus, eos omnes prunorum quædam genera esse, qui à tot diuersis arboribus excerpuntur, quod cognominibus distinguuntur. Singulorum enim diuersa effigies & facultas illorum errorem demonstrant, qui in eadem arbore nasci, sed diuersis temporibus colligi contendunt.

Species. Sunt vero quinque numero, flaui, Indici seu nigri, Bellirici, Chebuli, & Emblici, quorum magna pars in regno Cambayæ inuenitur, & ab incolis singulorum nomina Garcias ab horto deprompsit, & paucis arbores & fructus singulos delineauit.

Citrini. *Arare*, inquit, seu myrobalanus citrinus rotundus est, & folia sorbi profert: *Rezanuale* seu niger, aut Indicus, octogonus est, & folia salicis habet: *Gotim* seu Belliricus, foliis est lauri, sed pallidioribus & subcineritiis: *Arereca*, seu Chebuli myrobalani magni sunt & ro-

Indici. *Bellirici.* *Chebuli.*

& rotundi, oblongiores tamen, cum perfectum incrementum nacti sunt, folia persicis similia habent: *Anuale*, hoc est, emblici folia habent minutim incisa, & palmum longa. *Emblici.*

Sunt arbores singulæ magnitudine pruni, omnes sylvestres, sponte nascentes, & nuspiam domesticæ. Avicenna myrobalanos vocat *Delegi*; peculiariter vero flavos *azfar*; Indicos *asuat*; Belliricos *beleragi*; Chebulos *quebulgi*; Emblicos *embelgi* vocant Arabes.

Vires. Singuli myrobalani peculiares habent dotes: Nam citrini seu flavi cholagogi sunt: Indi seu nigri melancholiam ducunt & exhilarant: Chebuli & Emblici phlegmagogi. Omnes autem clementer purgant attringendo, & ventriculum, cor & iecur roborant.

CAP. V.

De Aloe.

Aloes nomine quædam herba perennis, vt & succus eius medicis vsibus multum commendatus appellatur. Per os enim seu sumatur, seu adhibeatur exterius, salutares præstat effectus. Est vero aloe planta vix, aut parum scyllæ similis, vt quidam crediderunt; folia enim crassiora sunt, pinguiora, longiora, latiora, vtrinque aspera; crenata, retrouersum repanda, spinulis aliquot retusis aculeata, lento tenacique succo turgida, foliorum sedi maioris modo: Caulem erigit pedalem: flores multos, candidos, & semen vt asphodeli. Radix singularis ac crassa, cuiusdam pali in terram adacti effigie. *Aloes descriptio.*

Vbi plurimum nascatur. Copiosissima prouenit apud Indos, vnde succus eius defertur, vt etiam ex Arabia & multis aliis regionibus calidis.

Hæc sæpe biennium, & aliquando diutius pensilis in tabulatis, suo tenaci lentore viuit, incrementum capit, & noua folia promit; at solo demissa marcescit. Ob viuacem eius naturam (perpetuo enim viret) sempervivum marinum à quibusdam vocatur: nisi tamen à frigore, cuius est impatientissima, studiose conseruetur, cito tabescit.

Porro tota aloes planta grauis est odoris, & saporis amarissimi, præsertimque succus eius, qui à quauis ipsius parte extractus bonus est, & in medicina facienda vsitatissimus.

Eius autem concreti liquoris duæ differentiæ ad nos aduehuntur; vna arenosa & sordibus conspurcata, quæ veterinariis, seu equis medicandis dicata est, & caballina vocatur; alia hepatis modo coacta, vnde hepatica, vel Succotrina, quasi succo-citrina, quod eius puluis citrinus sit, dicitur; aut, vt quidam volunt, Socotorina, quod ex Socotorina insula deferatur præstantissima. Laudatur rufa, pinguis, nitida, friabilis, iecoris modo coacta, facile liquescens: improbatur nigra, dura, arenosa, & impura. *Aloe caballina.* *Succotrina*

Aloe calida est ordine primo, sicca tertio. Admota densat, stringit, exsiccat, vulnera glutinat: sumpta aperit, meatus referat, menses & hæmorrhoidas stimulat ac mouet, ventriculum roborat, aluum subducit, humores biliosos ac pituitosos purgat, ventris tineas ac lumbricos enecat & expellit, infarctus tollit, putredinem arcet, & cadauera diu absque corruptela conseruat. *Aloe vis.*

CAP. VI.

De senna.

Vt omnia Medicinæ præcepta statim in artem redacta non fuerunt; sic nec omnia medicamenta cognita, aut in vsum adhibita: nam prioris seculi Medicis ignota fuit senna, Persis Abalzemer dicta, qua nullum medicamentum purgans frequentius, vsitatius, vtilius. Est vero planta siliquosa, è regionibus orientalibus ad nos primum aduecta, colluteæ admodum similis, cuius tamen folia ad myrthi maioris effigiem accedunt. Flores ex alarum sinu erumpunt lutei, tenuibus pediculis appensi, quibus succedunt folliculi oblongi, plani, compressi, incurui, seminibus paruis, fuscis, compressis, gygartis similibus, grauidati. *Abalzemer.*

Radices eius medicis vsibus inutiles sunt, longæ ac tenues, idque plus minus pro stirpis ætate; quæ cum sit frigoris impatiens, in plagis septemtrionalibus vix quadrimestre viuit, atque etiam in Italia raro vltra autumnum perdurat.

Species. Huius duæ statuuntur differentiæ; vna dicitur syluestris, cuius folia minora sunt, rotundiora, ac minus vtilia; altera domestica, cuius ea ipsa maiora sunt, acutiora & meliora.

Vires. Non autem senna adeo calefacit, vt plerique autumant, cum vix gradum caloris primum excedat, & circa finem secundi siccet, aut initio tertii. Purgat vero blande pituitosos humores, vt crassos & melancholicos, simulq; terget, digerit, & à cerebro, pulmone, liene, hepate, ventriculo & mesenterio lentos humores, nec non bilem vstam expurgat. Proinde morbis dictarum partium ab eiusmodi succis proficiscētibus medetur.

Datur & in forma pulueris, cum scilicet electuariis admiscetur, vt electuario diabalzemet & catholiconi, & infusa ac decocta, vt cum ex ea syrupus de pomis fit purgatorius, vel apozemata quædam solutiua parantur: quia vero flatus & tormina solet excitare, dum coquitur, simul anisum, aut coriandrum, vel fœniculum ad discutiendos flatus permiscetur.

CAP. VII.

De radice mechoacan.

EX prouincia Mechoacan radix quædam eiusdem nominis, crassa, per taleolas secta & exsiccata, ad nos ab hinc paucis annis adferri cœpit. Radix, inquam, peregrina, purgatoria, ex pallido candicans, & valde crassa, ex qua rami multi, longi, imbecilli, qui nisi quodam nitantur fulcro, in terram sparguntur. Ad perticas vero accedentes scandunt, & multiplici eas nexu amplexantur, bryoniæ ritu, cui valde est vultu similis, sed viribus dissidēs; nam bryonia acris est & calida multum, Mechoacan fere insipida, nec vllius acrimonia particeps. Bryoniæ folia lata sunt quinquangularia, & ad vitium similitudinem diuisa, sed asperiora, hirsutiora, & albiora: flores parui, candidi, racemosi, & vuarum ritu congregati. Mechoacanæ vero folia ampla quidem sunt, sed tenuia, atro-virentia, & altera tantum parte mucronata, non vt bryoniæ angulosa: fructus multi, racematim cohærentes, coriandri magnitudine, autumno maturescentes. Deligenda radix albicans, ac recens. *Differentia inter bryoniam & Mechoacam.*

Quænam mechoacana improbetur. A nonnullis rhabarbarum album vocatur, ab aliis scammonium Americanum, in officinis radix mechoacana, quæ valde cādida, aut nigra, aut cariosa improbatur.

Vires. Calefacit tantum primo gradu, siccat secundo. Pituitam ac serosos humores sine molestia purgat, nec partes vt reliqua purgantia debilitat, sed roborat. Cum vino melius, quam cum alio liquore soluitur, daturque tuto senibus & pueris: tussi veteri, colico dolori & venereæ lui plurimum conuenit.

CAP. VIII.

De Agarico.

FVNGI vel terreni sunt, boleti, & Campiniones vulgo dicti, proxime & affatim è terra exeuntes, vel arborei, truncis nempe arborum adnati: vix enim vlla senescens arbor datur, cui non adnascatur fungus, vel rugosus & nigricans, vt in quercubus & inglādibus; vel crassus, durus & albicans, vt in betula; vel albus, plenus, mollis & friabilis, vt agaricum, quod præstantissimum ex larice excerpitur. Hæc enim arbor triplici excremento nobilitatur, resina Larigna, quæ omnibus aliis humidior est, omnisque expers acrimoniæ, & male pro terebinthina à quibusdam venditur, Manna quadam laxatiua, quæ ex effractis illius surculis colligitur, & agarico, trunco illius arboris iam antiquæ adnato. *Agaricum. Resina. Larigna. Manna. Laricea.*

Larix. Est vero larix arbor conifera, eximiæ proceritatis; caudice assurgens recto, cortice crasso,

crasso, in frequentes rimas dehiscente, foliis circa ramulos multis, ab vno tuberculo numerosis, simul cohærentibus, breuioribus, mollioribus & tenuioribus, quam pini, nec aculeatis, sed retusis. Coni admodum parui sunt, cupressinis fere similes.

Agaricum optimum quod. Laudatur autem agaricum, quod ex larice decerpitur, cuius est velut apostema: præstantissimum vero album, rarum, friabile, optimo gustatu dulce, mox amarum & stypticum. A Democrito medicamentum familiæ vocatur.

Vbi nascatur. Nascitur in Galacia & Cilicia, sed præstantissimum in Agaria Sarmatiæ regione, à qua nomen. Nunc habemus optimum ex Delphinatu Galliæ prouincia, & multis Italiæ regionibus, in quibus larices proceræ ac copiosæ proueniunt, quarum truncis agaricum adnascitur; vnde radicem esse minime credendum est, vt apud Dioscoridem & Galenum comperio.

Vires. Calefacit primo gradu, siccat secundo: pituitam purgat, obstructa liberat, attenuat, terget, flatus dissipat, & omnibus morbis ab humoribus crassis, lentis, & frigidis opitulatur.

Cap. IX.

De Polypodio.

POLYPODIVM hic dicitur, quod eius radice prodeant nodi multi, & cirrhi polyporum piscium ritu. Vocatur & Dendropteris, seu arborum filix, quod arboribus increscat, & aliquando lapidibus vmbrosis, muscosis, & muris quibusdam humidioribus.

Herba est sine caule, flore, semine, radiceque tota constat, & foliis tantum filicis maris similibus, sed minoribus, parte auersa fuluis maculis conspersa. Radix illi longa & hirsuta est, minimi digiti crassitudine, per obliquum repens, & multis quasi verrucis exasperata, intus porracea & virescens, vt pistacium. Sapor admodum dulcis est, subamarus, austerus, & aliquantum aromaticus, sed linguam ignaue feriens.

Vires. Neutiquam vero tertio recessu calefacere, vt asseruit Mesue, sensus indicat, siccare secūdo credibile est. Præterea humores crassos, lentos, & viscidos terget, digerit, & siccat: bilem atram & pituitam lentam educit, et à ab articulis, si largiore copia sumatur. Longissimam coctionem sustinet, & raro solum datur, sed aliis commistum purgantibus, quę illius purgatoriam vim, alioquin multum imbecillam augent. Sic ius galli veteris, aut decoctū betæ, vel maluæ illius vim summopere iuuat. Admotum quoque quibusdam affectibus prodest, vt Dioscorides *cap.188. lib.4* scribit.

Cap. X.

De carthamo.

VT carthami nomenclatura quid purgatorium, sic cnici quid spinosum dicit. Est enim carthamus planta, & ventris subductoria & carduorum cognata, caule bicubitali & sæpe altiore assurgens, recto, duro, admodum lignoso & superne ramoso. Oblonga ei folia sunt, in medio & prope surculos lata, in fastigio acuminata, in ambitu aculeata.

E surculorum extremitatibus erumpunt capitula rotunda, oliuæ magnitudine, & sæpe maiora, multis squamulis spinosis obuallata, è quibus staminei ac crocei flores exeunt, adeo crocum referentes, vt non nisi à perspicacissimis discernantur: hinc venia quadam plebecula digna, quæ crocum syluestrem appellitat.

Succedunt semina oblonga, læuia, alba, angulosa, splendentia, seminum floris Solis Peruuiani effigie, quorum cortex admodum durus, medulla candida, pinguis, subdulcis. Carthamus à Seplasiariis sæpe crocus syluestris, à Medicis cnicum sæpius nominatur: cuius duo agnoscuntur genera; satiuum vnum, quod carthamus vulgaris est; alterum syluestre, cuius adhuc duas Theophrastus differentias tradit, *cap.4. lib.6.* vnam recto caule, quo priscæ mulieres pro colu vtebantur, & Ruellio *cap.155. lib.3.* attractilis est, & carthamus syluestris, alteram *Species Cnicum*

humiliorem, torosiorem, hirsutiorem, humi pene serpentem, quæ in officinis carduus benedictus est, de quo postea.

Vires. Semen canhami inter medicamenta purgantia locum habet; eius enim medulla phlegmagoga & per sesumpta, vel aliis mixta medicamentis humores frigidos & lentos expurgat; non vero calefacere tertio recessu sensus iudicat contra Galenum.

Cap. XI.

De Ebulo.

Ebvlvs adeo sambuco, foliis, muscario, flore & fructu similis, vt magnitudine sola differre videantur: vnde Dioscorides vtrumque sambuci nomine indigitat, vnum sambucum maiorem, seu arborem, alterum sambucum minorem, seu chamæacten nominans.

Sambucus. Sambucus in arborem assurgit sæpe proceram, virgis arundinum ritu cau s, medullosis, rotundis, primum viridibus, deinde cineritiis, lignosis & duris, folio iuglandis, sed graueolente, & pluribus incisuris per ambitum serrato, floribus multis, paruulis, albis in vmbellam elegantem dispositis, quos baccæ consequuntur sanguineo cruore turgentes: sambucus syluestrium prima germinat, & nouissima foliis nudatur.

Chamæacte vero seu ebulus herbosior est, & humilior, vt cuius caudex lignosus non est, nec perpetuus, sed quotannis tabescit, & foliis commoritur. Vberrime fruticat in locis vdis, & pinguibus, præsertim incultis: foliis per interualla binis, amplis ex pluribus compactis, per ambitum serratis: flosculis in vmbella numerosis, candidis, odoratis, nec fœtidis: postea fructibus, vt sambuci, paruis rotundis, nigris, succo multo & granulis prægnantibus. Radices ei crassæ, longæ, carnosæ. Ex fructibus autumno maturis secernuntur acinuli seu parua semina, & in officinis seruantur.

[...]s. Ebuli radices, vt & seminula, vim habent hydragogam, eamque validam & aperientem, ob id non tantum hydropi, sed aliis quoque morbis ab humore seroso natis vtilem.

Cap. XII.

De Esula.

Species. Inter herbas lactarias Tithymalorum genera septem numerantur, quibus esulæ multum sunt congeneres, & veluti species. Omnes enim plantæ lactariæ sunt, & moleste ac torminose pituitam purgant. Esula tamen multorum rusticorum consuetum est, & familiare rhabarbarum, cuius vsu nonnulli sæpe conualescunt, & intereunt multi.

Alsebran. Dicitur vero Esula, vel caula, Arabibus Alsebran, Dioscoridi peplus, in officinis esula rotunda, quod orbiculata constet coma. Nascitur in vinetis, sepium marginibus, & pluribus locis incultis.

Peplo seu esulæ cognata est alia planta, peplis & peplium à Dioscoride, & à nonnullis plantago aquatica dicta, quæ vires habet easdem; potius tamen venit in vsum peplus, seu esula, præsertim rotunda & minor, nam maior, quæ foliis & floribus est Tithymali, raro vsurpatur.

Esula calida est, acris, vlcerans, & cum violentia humorem pituitosum educens. Substantia enim tenui constat ignea, acri, incidente, tenuante fundente, aperiente & siccante. Præter pituitam & aquas trahit atram bilem etiam à iuncturis.

Vires. Castigatur illius feritas infusione in aceto facta, vt in Officina *cap. 8. lib. 2.* docuimus, vel cardiacorum & roborantium admistione.

Cap. XIII.

De Hermodactylis.

Differentia inter ephemerum colchicum & hermodactylum. Hermodactylvs & ephemerum colchicum, bulbosæ sunt plantæ vultu affines, sed viribus dissimiles: nã ephemerum dicitur strangulatorium, quod vna die suffo-

catu interficiat, nec multum purgando aluum ducat; hermodactylus nullum assumenti periculum adferat, & pituitam rite etiam à iuncturis expurget.

Ephemerū nostras. Est aliud ephemerum nostras, quod nō nulli bulbum agrestem & crocum pratensem nominant, cui folia terna aut quaterna sunt, oblonga, vtcumque lata, læuia, pinguia: flores colore & forma croco similes, eodemque tempore, nempe Autumno exeuntes: radix bulbo similis. In pratis nascitur, & locis humidioribus. Magno errore à quibusdam ignaris pro hermodactylo vsurpatur: is enim exsiccatus flaccidus est, vietus, & minime purgatorius, nec perniciosus, vt colchic⁹, qui vna strangulat. At vero hermodactylus officinarum peregrinus est, non flaccidus, vt nostras, sed durus, compactus, & qui leui contusione in farinaceum puluerem abit, sumptusque humorem è partibus remotis, vt iuncturis educit. Est ergo ephemerū quoddā lethale & strangulatorium, vt colchicum; aliud non strangulatorium, vt nostras, & tertium purgatorium, idque tutum, vt Syriacum, quod in pharmacopoliis hermodactyli nomen habet.

Hermodactylus officinarum. Vires. Hermodactylus calefacit, siccatque initio secundi ordinis, cum humiditate tamen quadam excrementitia, flatulenta, nauseabunda, quā ventriculo aduersatur, maxime dum humores à medicamento commoti, in illum confluunt. Pituitam lentam, ac alios humores viscidos etiam ab articulis efficaciter trahit: ob id chiragræ, podagræ, & omnibus iuncturarum doloribus ab eodem humore natis conducit.

CAPVT XIV.

De Turpeto.

De Turbith varia opinio. NVLLA est tam anceps & controuersa, atque ea, quæ de Turbith fertur, enarratio: Mesue lactariam, ferulaceamque herbam nominat: Serapio radicem Tripolii existimat: Actuarius modo pityusæ radicem esse putat, modo Alypum Dioscoridis, præsertim cum albicat. Nonnulli credunt esse radicem Tapsiæ; alii Scammoniæ Antiochenæ; sed Garcias ab horto plantam ab his diuersam mordicus tenet: Nam *planta est*, inquit, *radice neque magna, neque longa, caule hederæ modo per terram extenso, digiti crassitie & aliquando crassiore, duos palmos & aliquando plures longo. Folia gerit althea, vt etiam flores, eosque candides, & nonnunquam rubentes, nec colorem ter in die mutantes, sicut tripolium, vt ridicule multi crediderunt.* *Turbith descriptio.*

Non est vero totum Turbith gummosum, sed pars caulis tantum radici proxima, eaque vtilior: reliqua pars gracilior est, ac comosior, quam vt esse possit vtilis.

Pituitam duntaxat purgat, non atram bilem, vt Alypum, quod à quibusdam herba terribilis vocatur: eius enim folia, flores, semina purgationes terribiles commouent. Ob similem vim agendi, aut paulo mitiorem, forrassis Turbith, quasi turbatorium dictum est, & Arabibus Terbeth, qua voce phlegmagoga valentiora nominant. *Herba terribilis.*

Turbith igitur Garciæ, nec radix est Alypi, nec Tripolii, nec Scāmoniæ, nec Tapsiæ, vt neque planta lactaria, aut ferulacea; nec si gummosa, optima, nec domestica, vt asserit Mesue. Vtut sit, nulla est officina, in qua Turbith optimum, & his notis insignitum, quas illi tribuit Mesue, non inueniatur; cuius viribus & illud respondet, quod aliis lineis à Garcia depingitur, Arab. *Caritamion* dictum.

Quid autem sit verum Turbith, adhuc ambigitur. Laudatur, quod subalbum est, aut cinneritium, fractu facile, ac recens, nam vetus imbecillum est, & viscera conturbans. *Quodnam Turbith optimum.*

Calidum est ordine tertio: purgat trahendo mediocriter: correctum pituitam crassam, lentam, & putrem à ventriculo, thorace & remotis partibus, etiam iuncturis educit. *Vires.*

CAP. XV.

De Scammonio.

SCAMMONII nomine succus plantæ cuiusdam concretus, & planta ipsa intelligitur;

ligitur, quibusdam tamen magis proprie hæc Scammonia, ille Scammonium dici videtur. Est vero planta lactaria, voluulosa, scausonia, lævis, smilacis modo, cui folijs, flore, facie, valde similis est, sed radice non parum dissimilis, quæ in smilace tenuis est, in Scammonio crassa, prælonga, intus candida, odore grauis & multo succo prægnans; ex eaque tenues & viticulosi surculi prodeunt, qui vicinos frutices conscendunt, amplexantur, & se implicant: folia ei lata & acuminata sunt instar arisari, sed minora: flores albidi concaui, calathi figura. Nascitur vberius in pingui solo, præsertim in Antiochia & Syria.

Scammonia planta.

Ex ipsius radice, Scammonium vulgo dictum, seu liquor colligitur pluribus modis; primo resecatur caput radicis, dein cultro excauatur, vt in spatium concameratum succus confluat, qui postea vasis idoneis excipitur. Secundo, terra foditur iuxta radicem, vt concamerato sinu scrobs relinquatur, in quam, subiectis iuglandium foliis, profunditur succus, qui concretus extrahitur. Tertio, radix omnino euulsa inciditur, lac inde profluens siccatur, & in offas quasdam formatur, & seruatur. Quarto, ex foliis & caulibus tritis succus extrahitur, siccatur, cogitur, & seruatur; sed nigrum est, aut ex nigro virescens eductum hoc modo postremo Scammonium & omnium pessimum. Præstantissimum quod ex incisa radice superna exudat, & maxime quod ex Antiochia defertur, dein Armenium; Europeum omnino prauum.

Scammonia succus quomodo extrahendus.

Scammonium Antiochenum optimum.

Vt vero sit optimum, debet esse nitidum, splendidum, clarum gummi modo, subalbum, rarum, fungosum, tenuissimis fistulis spongiosum, cito liquescens, tenerum, friabile, non valde ponderosum, nec odoris teter, licet non suauis, sed proprij, & taurino glutini simillimum. Ab his notis, quod longe recedit, pessimum.

Quibus notis dignoscatur Scāmonium optimum.

Scammonium omne valenter, cum labore atque molestia mouet aluum: bilem flauam & serosos humores, tenues & acres purgat, & si paulo largiore copia sumatur, intestina abradit, viscera lædit, venarum ora aperit, erodit, sanguinem sæpe per inferiora ducit, dysenteriam excitat, cor, hepar, & reliqua viscera conturbat, & ventriculum subuertit. Calidum & siccum est tertio recessu.

Vires.

Scāmonii feritas.

Illius effera vis castigatur admixta aloe: Melius vero si in malo citonio excauato, vti veteres docuerunt, clibano, aut prunis decoquatur, pasta vndique circumlita, præsertim additis quibusdam seminibus, vt apii, fœniculi, dauci; vsitatior tamen correctio fit ex solo citonio, vel succo rosatum.

Scammonii correctio.

Castigatum, vt decet, Scammonium, Dacrydium, quasi lacrymula dicitur, & in Officinis, corrupto vocabulo diagredium. Nimis recens efferum est, antiquatum imbecillum & torminosum; mouet enim, non promouet; Bimum bonum.

Cur Dacrydium dictū.

CAP. XVI.

De Elleboro.

Elleborvs, seu helleborus albus est, aut niger. Albi duæ sunt differentiæ, maior & minor. Maior folia gerit plantaginis, vel potius gentianæ similia, sed maiora, magisque venosa, striata, & velut plicas habentia. Caulis ei tectus & longus, plures species proferens, è quibus flosculi candidi emergunt: Radix cepose, crassa & candida, cui multæ fibræ adhærescunt. Calefacit & siccat tertio gradu: varios humores, sed maxime pituitosos ducit, idque cum molestia: vomitum excitat sumptus, & eius puluis naribus admotus sternutamentum mouet. Est & elleborine, seu ellebotus humilis albus, ei vultu multum similis, quē Officinæ non seruant.

Species albi.

Niger vero quadruplex est, vnus dicitur vetus; alius pseudoelleborus, seu elleborus niger falsus hortensis; Tertius est elleborus Dioscoridis, seu Consiligo, Quartus est elleborus falsus syluestris. Adduntur à nonnullis elleborus niger ferulaceus, & elleboraster maximus.

Species nigri.

Prior

Elleborus niger verus.

Prior folia edit lata, plana, ex pluribus cõbinata, lævia, duriuscula, veluti lauri, per ambitum serrata: flores à cespite prodeunt lati, patuli, primum albidi, postea aliquantum purpurascentes, è quorum decidentium meditullio enascuntur siliquæ breues, exiguo semine prægnantes. Radix subest multiplex, in fibras, seu radiculas plures nigras disterminata. Floret circa solstitium hybernum, & in mediis niuibus.

Elleborus hic præ omnibus aliis in vsum medicum venit, semperque vsurpandus, cũ absolute & simpliciter ellebori vox designatur, Latinis veratrum, Arabibus *cherbachen* nominatur.

Vires nigri veri.

Purgat humorem melãcholicum. Prodest insanientibus, maniacis, hypochondriacis, lienosis, epilepticis, elephanticis, quartanariis, & omnibus morbis, quos atra bilis, vel humor melancholicus procreat, periculosus est autem sanis, pueris, & imbecillioribus.

CAP. XVII.
De Colocynthide.

COLOCYNTHIS cucurbita quædam syluestris est, sic Græcis & Latinis dicta, Arabibus *Landhel*, ac plantarum nex, Persis fel terræ, vt quæ suo amarore reliquas stirpes superet & sua vicinia veneni modo, inquit Mesue, inficiat. Repit autem per terram cucurbitæ satiuæ ritu, & foliis multum similibus, amplis, lanuginosis, sarmentis longis, humi serpentibus; floribus ex luteo pallescentibus, cucumeri similibus, ex quibus nonnulli cito marcescunt, nec vllius fructus prodromi; alii poma suppeditant totunda, mediocris pilæ forma, conglomerata, vehementer amara, fungosa, medulla intus candida, & seminibus cucumerinis similia, grauidata, primum colore herbaceæ, & vbi ad perfectam magnitudinem & Autumnum peruenerunt pallida; semper vero amarissima & stirpibus infensissima, quæ non tantũ ob eius viciniam intereunt, sed & terra vicina afficitur, & quasi adusta videtur, Mesue referente, qui de Colocynthide multa scribit, quæ tanquam parum momentanea minime referenda putaui.

Vires.

Calefacit & siccat ordine tertio: pituitam & alios humores crassos ab omnibus partibus etiam remotis, vt cerebro, neruis, musculis & articulis attrahit. Bilem quoq; purgat, & summopere colico dolori apoplexiæ, vertigini, epilepsiæ, asthmati, & aliis affectibus multis, quibus clementiora medicamẽta nihil profuerunt, sæpe medetur felicissime, qui plura volet, legat Mesuem *cap. 4. lib. 2. de simplic. medic. purgant.*

Cucumer asininus.

Est alius cucumer syluestris, seu erraticus in Officinis, modo asininus, modo anguinus dictus, foliis, surculis, floribus à superiore non multum discrepans, sed fructu longe alienus. Non enim poma, vt ille, rotunda profert spongiosa & alba, sed glandes oblongas è glauco virescentes, quæ magnitudinem adeptæ perfectam, digitorum leui contrectatu, leuiter, citoque subsiliunt.

Elaterium

Ex his succus elicitus & coactus elateriũ est, de quo alibi.

CAP. XVIII.
De Mezereo & Chamelaa.

OScitanter nimis multi Mezereon, Thymelean, Chamelæam, & chameleonẽ nigrum confundunt. Thymelæa quidem & Chamelæa cognatæ sunt natura & effigie stirpes, diffident tamen inter se & ab vtraque Chameleon niger: Illæ enim frutices sunt, & surculos edunt tenues, rigidos, ligneos, folia admodum parua, vt mali granatæ: hic vero ex carduorum censu est, foliaque gerit scolymi, sed minora, tenuiora & spinosa, eiusque radici venenatam qualitatem tribuit Galenus.

Mezereon.

Est vero Mezereon planta quoque venenata, sic Arabibus, quasi viduifica, seu viduas faciens, aut vitam rapiens, aut leo terræ dicta, cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos, inquit Mesue, & folia eius sunt similia foliis oliuæ, sed maiora, granaque profert myrthi similia.

Quænam autem sit hæc planta, ab his, qui commentarios in Mesuem ediderunt, igno-

ignoratur: videtur tamen Chamelææ quædam esse species, atque ea potissimum, quæ Tricoccos, quasi scilicet tria grana simul cohærentia gerit, appellatur.

Nam vt in multis plantarum generibus, quædam amicæ satis & familiares nostræ sunt naturæ, aliæ perniciosæ, sic in Chameleæarum societate, quarum vna efferà est, & malignæ cuiusdam qualitatis particeps, Mezereon, seu Almezerion nuncupata, alia melior & minus formidolosa, quæ tuto sæpe medicum venit in vsum.

Chamelæa. Oliuella. Dicitur vero Chamelæa, quasi parua olea, quod sit oleæ non multum dissimilis: Estque suffrutex surculosus, ramis tenuibus, & cubitalibus & sæpe longioribus, foliis oliuæ, sed minoribus, amaris, acribus, mordacibusque, linguam ferientibus & vlcerantibus. Fructus ei paruus, rotundus, initio viridis, post rubens. Tota planta acris est & vrentis facultatis. *Vires.* Folia ex Dioscoride, pituitam, bilemque detrahunt, præsertim in catapotiis sumpta: Sic enim vtilius vsurpantur.

CAP. XIX.

De Thymelæa.

Thymelæa. THYMELÆA, à nonnullis Cneorum & Cnestron male dicta, frutex est, in quo nascitur coccum gnidium, ramos emittens speciosos, tenues, bicubitales, foliis chamelææ, sed angustioribus, & admodum glutinosis, ac pinguibus: floribus in virgarum summitatibus albidis, & interdum rubentibus, pusillis, frequentibus, quos consequuntur grana quædam parua, quæ gnidia vocant, primum viridia, dein ex flauo rubentia, rotunda, bacearum ritu, nucleis exterius nigris, intus albidis.

Thymelææ facultas. Thymelæa tota, & maxime folia & fructus vim habent acrem, calefactoriam & vrentem: quare cum aceto optime præparantur. Folia circa canem colligenda, in vmbra siccanda, in vsum seruanda; ea, vt & fructus, pituitam purgant, aqueos & serosos humores.

CAP. XX.

De Laureola.

IN syluis multis nascitur sponte syluestris alia planta, tribus his nuper descriptis minus facie, quam facultate cognata, quæ in multorum hortis alitur, & à foliorum pulchritudine eupetalon, ab eorundem cum lauro similitudine laureola, & chamedaphne vocatur. *Laureola.*

Nascitur in locis nemorosis, incultis, mōtosis & asperis, vt in multis Galliæ locis opacis & vmbrosis.

Abs radice multos surculos profert, crassiusculos, obsequiosos, crasso cortice vestitos; folia oblonga, lata, carnosa, læuia, ex viridi nigricantia, splendentia, laurinis similia, sed minora & molliora, & plurima circa surculorum fastigia; flosculos oblongos, cauos, è virore candicantes, sub foliis adnatos, fructus tandem seu baccas nigras, nucleo duro prægnantes.

Vires. Laureago seu laureola pituitam ac serosos humores per inferiora ducit: Ob id capitis dolori ab iisdem succis nato, hydropi & omnibus affectibus conducit, qui à seroso humore proficiscuntur, non temere tamen sumenda, nisi, vt decet, præparata, & à docto Medico præscripta; efferam enim qualitatem habet, qua viscera & partes internas lædit.

CAP. XXI.

De Ricino.

RICINVS sic dicitur à similitudine parui ac fœdi cuiusdam animalis, bouino generi infestissimi, quod illius semen refert. Cici quoque croton, lupa, myrasola, kerua, palma Christi, & Arabice *Albemesfuch* vocatur.

Herba est arborem figura & facie repræsentans; nam eius folia platani vel ficus æmula sunt, ampla, ac lata, diuisa, angulosa; caudicem ac ramos arundinum modo concauos: flores muscosos & pallentes: fructus capitulis triquetris & racematim cohærentes & maculosos, exterius cortice aspero & echinato

echinato vestitos; medulla plenos candida & pingui; ex qua tusa & torculari commissa oleum exprimitur, non tantum lucernis, sed aliis vsibus expetitum. Nam aluum purgare, & alui lumbricos enecare asseruit Dioscorides. Valet quoque scabiei, capitis vlceribus & veteri suffocationibus curandis.

Vires. Ricinum calefacere & siccare secundo recessu, & vim purgatoriam habere, certum est. Eius grana viginti, aut plus, minusve, pro sumentis ætate & vigore, mundata, trita & pota, bilem & aquas per aluum deiiciunt.

Cap. XXII.
De Brassica marina, seu Soldanella.

Species. I. BRASSICA marina, Officinis Soldanella dicta, duas sub se plantas multum inter se differentes complectitur, quarum prior vulgari satis est similis effigie, sed perdifolia, & quotannis germinans, noua profert folia: vocatur Brassica multiflora & monospermos.

2. Alia multum dissimilis, quæ ex conuoluulorum familia creditur, ob vultum congenerem: eaque semen profert mucagineū, nigrum, duriusculum, angulosum, quod vim habet hydragogam, & sumptum hydropicis multum adfert vtilitatis, licet stomacho inimicum, Dioscor. Opportune tamen datum, & aliis mixtum, quæ intestanea roborant, sine violentia aquas ducit, vtiliterque admiscetur Hydragogo eximio à nobis descripto. *Vires.*

Alia multa simplicia purgatoria facultate nobilitata tellus nostra promit, vt frangulam & rhamnum, spinam cerui dictam, quæ huc congerere nolui, quod vel raro vsurpentur, vel nostras compositiones minime ingrediantur.

SECTIO III.
DE CALEFACIENTIBVS EXOTICIS.

India medicamentis, quam Medicis beatior, multas mirāda virtutis stirpes occultat, quas politioris vita & peritioris literatura Medici mendicant, vt his felicius medeantur morbis, qui herbarum nostratiū vires aspernantur. Ex diuersis autem eius Orientalis, Occidentalisve partibus diuersa eruuntur planta aromatica, cardiaca & calefacientes. Ex quibus eas tantum explicandas suscipio, qua compositiones in Officina nostra descriptas ingrediuntur. Ab his autem, qua cum excessu calefaciunt, initium duco, dein qua minus, postea qua inter calefacientia & refrigerantia ita ambigunt, vt potius temperata, & à quibusdam calefacientia, ab aliis refrigerantia dicantur, paucis describo.

Cap. I.
De Zinzibere.

ZINZIBER seu gingiber planta est à Barbaris mutuata, & sic nominata, iridi aquaticæ similis, sed foliis magis nigricantibus. Radix illius repit geniculatis internodiis, folia arundinacea proferens, quæ bis, terve in anno reuirescunt. Nascitur in multis Indiæ regionibus, semine, aut radice satum. Optimum censetur, quod ex Malauar defertur, vbi frequentissimum est, & cura multa colitur, alioquin minime bonum. *Zinziber optimum vnde ad nos deferatur.*

Cum eruitur, internodium radicis in scrobe defosso relinqui solet ad plantæ perennitatem; Terra namque opertum anno sequēti germinat, & radices alias, ac folia noua profert. Tenella radix in taleolas secta, cum aceto, oleo & sale in acetariis suauiter editur; Ad nos tamen non nisi sicca aduehitur, aut sacharo condita; nulla enim arte potest in nostro solo cicurari. Quid vero sit discriminis inter zinziber, zedoariam & zerumbet, mox aperietur.

Calefacit zinziber ordine tertio. Coctionem iuuat, & ventriculum roborat imbecillum: eius tamen vsus solito nunc est infrequentior, nec ita condimentis admiscetur, fereque tantum ad quorundam medicamentorum castigationem vsurpatur.

CAP. II.

De Zerumbet.

ZERVMBET, siue Zurumbet, zedoaria & zinziber, plantæ sunt peregrinæ & cognatæ, sed vix cognitæ omnibus omnes. Nam ex Arabibus Serapio *cap. 172. libr. de simplic.* ex authoritate Isaac, zerumbet zedoariam esse scribit: deinde ex authoritate sua asserit, zerumbet radices esse rotundas, aristolochiæ similes, colore & sapore zinziberis. Et alibi *cap. 271. eiusd. libr.* scribit, arborem esse magnam in montibus Indarum Orientalium.

Auicenna *lib 2. tract. 2. cap. 247.* ait, Zerumbet esse lignum cypero simile. Nonnulli putant, esse Arnabo, cuius meminit Paulus Ægin. *cap. 3. lib. 6.* falluntur tamen, nam Arnabo multorum opinione, arbor procera est, suauissime fragrans, vel, vt aliis placet, planta quædam nunc illo nomine incognita.

Arnabo quid.

Zerumbet vero graminacea stirps est, quę partim seritur in prouincia Malauar, partim sponte prouenit in locis quibusdam syluosis huiusce regionis, ibique zinziber syluestre vocatur. *Garcias.* Eius siquidem vultus, vt & radices, cum zinzibere magnam habent affinitatem: in zurumbet tamen omnia maiora, nam folia longiora sunt, & latiora, & radices crassiores; quæ erutæ conciduntur & siccantur, deinde in Persiam & Arabiam deuehuntur, vnde post in Europam.

Quid zerumbet, quomodo à zinzibere differat.

Zerumbet inopia, zedoaria rotunda poni recte potest, nam vtraque planta vt nominis, sic virtutis, & forsan generis eiusdem nō male putatur, non secus, quam cyperus longus & rotundus.

Commendatur plurimum zerumbet aduersus venena, & ad cor exhilarandum, atq; ad partes interiores roborandas, & conseruandas.

CAP. III.

De Zedoario.

NOmine Zador, zeduar, geiduar & zadura, vulgaris officinarum zedoaria intelligenda est, quam Mesue radicem rotundam esse scribit, quæque zinziberis faciem refert: odoratior tamen est, vtcumque amara, nec adeo, vt zinziber, acris & calida.

Differentia inter zedoariam & Zinziber.

Deuehitur è Sinarum regione, & ab extremis Indiæ finibus. Affinis est zerumbetho, sed vulgatior & notior; verum vtraque planta Europeis integra fere inuisa.

Cypero zedoariam similem esse scripsit Auicennas, alii costo, de quo postea: omnia vero aromatica, & viribus, quam vultu similiora.

Calefacit, siccatque zedoaria ordine secundo, flatus discutit, animalium venenatorum morsibus medetur, colicis doloribus opitulatur, alui tineas enecat, & antidotis optime miscetur.

Vires.

CAP. IV.

De Galanga.

GAlangæ duæ agnoscuntur differentiæ, maior & minor; vtraque in eodem solo prouenienis: sed minor, quæ odoratior est, lætius & vberius in Sinarum regione fruticat. Maior in *Iauar & Malabar:* Estque duorum cubitorum alta, & sæpe amplior, præsertim in pingui solo sata.

Species.

1. Maior.

Folia ei longa sunt duorum fere cubitorum, superne multum, inferne minus virentia. Caulis ex eorundem inuolucris vestitur, vt in Orchidum generibus videtur: flos candidus & inodorus: semen paruum: radix iuxta caput crassa, bulbosa & arundinis modo nodosa In reliquis partibus zinziberi admodum similis, similiterque propagatur, radice nempe, non semine; sataque mirum in modum luxuriat, ac sobolescit: Iridi tamen videtur similior, non modo radice, sed foliis & facie.

Minor galanga palmos tantum duos alta est, foliis myrtheis, radice nodosa & vltro sępius nascens. Male nonnulli calamum aromaticum, & acorum cum galanga confundunt. Chynenses & Malabarenses frequenter vtuntur galanga in cibis & medicamentis.

2. Minor.

Calefacit & siccat ordine tertio: ventriculum

Vires.

lum roborat, colicos dolores sanat, flatus discurit, & frigidis omnibus morbis succurrit. Seligenda vero minor, vt præstantior.

CAP. V.

De Acoro.

ACORVS radix est odora, geniculata, iridi multum similis, sed foliis longioribus & angustioribus, nec non caule tenuiore & longiore. Ipsius quoque radices tenuiores sunt, oblique iuxta terræ superficiem proserpentes, foris & intus albicantes, & gustu acres cum quadam amaritudine.

Turpiter errant, qui Galangam vtramq; zinzibet & acorum non discrepare contendunt; nec excusandi, qui calamum aromaticum & acorum indistincte vsurpant, & ambas stirpes vnicam esse credunt: non parum enim inter se distant, vt ex singularum descriptione patet. Adde, quod Europa tantum acorum profert, nunquam aut raro, & quasi inuita calamum aromaticum; India calamum aromaticum nunquam, aut ægre acorum.

Vires. Reponitur acorus, ex mente Galeni, inter ea, quæ tertio recessu calefaciunt & siccant.

CAP. VI.

De Calamo aromatico.

CALAMVS aromaticus planta est Indica, & arundinacea, cuius scilicet caulis instar calami aut tubi cauus est, assulatim fractu facilis, nam percussu cito in assulas d ssilit.

Calamus aromaticus quomodo ab acoro distet. Ab acoro non parum distat, nec similiter inter radices connumeratur, sed potius inter surculos ligneos, concauos, geniculatos, arundinis modo intus albidos, exterius fuluos, odore fragrantissimo, sapore cum acrimonia non exigua amaro, & in mandendo admodum glutinoso.

Ex India sola deuehitur, & pro eo radix quædam, & rei alterius, quam calami veri & aromatici, quem Hippoc. myrepsicum, hoc est, vnguentarium ab odoris suauitate nominat, in Officinis multis venditur, quam rei herbariæ peritiores calamum Officinarum, nonnulli Cyperum Babylonicum nominant, qui nunc alitur, vt & aliæ plantæ rarissimæ in horto celeberrimæ scholæ Medicorum Parisiens. Ioan. Robini Regii Botanici industria & labore; antiquorum tamen calamus aromaticus & verus non est, hic enim acrior & calidior perhibetur, & folia habet strictiora, magis iuncea, & admodum triangula, vulgaris latiora, & sete itiina. Sed cum facie & facultate alter alteri non parum sit affinis, pro exotico nostras, seu pro raro vulgaris recte substituetur.

Vires. Calefacit & siccat ordine secundo, leniter astringit, parum acer est, & partium quatundam tenuitate meatus aperit, menses mouet, spiritus recreat, & colorem iuuat natiuum.

CAP. VII.

De Costo.

COSTVS planta peregrina est, à veteribus quidem celebrata, sed suis lineamentis non satis accurate signata, ac descripta: vnde vera illius dignotio perfecte nondum recentioribus patuit. Omnes quidem vno ore radicem esse pronunciant, sed ex quanam stirpe, & an ex vnica tantum, vel diuersis, nullus adhuc indubitanter asseruit.

Species. Quod si antiquis fides non denegetur (vt certe in his potissimum, quæ probe norunt, celebrarunt, & longo comprobarunt vsu, non nisi denegabitur iniuste) tria costi genera agnoscemus, Arabicum, Indicum & Syriacum.

Arabicus candidus est, leuis, & odoris suauitate cæteris præstans, recens, abunde plenus, densus non cariosus.

Costus amarus & dulcis. Indicus leuis quidem, sed niger & amaricans. Syriacus flauescens, tuberosus, gustu acer, odoratus, ac suauiter fragrans. Arabes vero tantum eius duo genera constituunt, amarum & dulce: credit tamen Clusius, genus costi duntaxat vnicum esse, nec nisi collatione quadam cum amariore, vel acriore costo dulcem nominari: quam saporis diuersitatem

rem in plantis omnibus agnoscimus quotidie, quæ recentes dulciores sunt ac suauiores; vetustiores, teredinibus erosæ & corruptæ, acriores, amariores, & insuauiores.

Co stus vulgaris. Costus autem vsibus medicis nunc receptus & vulgaris, radix est fere zinziberis effigie, intus albida, læuis, parum grauis, exterius è pallido flauescens, subamara suauissime fragrans, ac sæpe tam odorata, maxime cum adhuc recens est, vt importune caput feriat. Nascitur in multis Indiæ tractibus, vt in Guzarate, & circa Amadabat, vrbem istius regionis percelebrem, Græci & Latini Arabum nomenclaturam retinuerunt, omnesque vno ore Cost, aut Gostum efferunt.

In Pharmacopoliis nonnulli pro costo radicem quandam atomaticam plantæ nunc vulgaris vsurpant, quæ è Seseleon genere deprompta videtur: ad Æthiopicum enim Mathiolo dictum proxime accedit, radice, foliis, caule, magnitudine, facie, viribus. A quibusdam pseudocostus, ab aliis Costus Belgarum, ab aliis Costus officinarum solet appellari. Qui hunc pro vero substituere vetebitur, angelicam illi sumere licebit.

Vires. Costus cum subamarus sit, modice astringit; & quia acer, calefacit insigniter, suaque odoris eximii gratia, cor & spiritus reficit & exhilarat.

CAP. VIII.

De Been vtroque.

BEN vel Been, *ex Rhas. par. 135. de nomin. Arab.* vox est Arabica, arborem quandam in Æthiopia nascentem, & tamarisci similem designans, cuius granum dicitur Abelban, ex quo oleum manat, Muscillinum dictum; Qua voce ipsa etiam planta insignitur: nam Been secundum Rhasim *capite 145. lib. 21.* & Arabes Muscillinum dicitur. Quænam vero sit illa planta, dilucidius non explicat, vt nec etiam Auicenna, qui dum *cap. 85. tract. 1. libr. 2.* quærit, quid sit Ben, respondet ipse, frusta lignea, aut radices esse contractas, ex siccitate habentes rugas, seu lineationes, ac duplici sub specie contentas, quarum vna alba est, altera rubra; vtraque calida & sicca in gradu secundo. Alibi tamen *tract. 2. lib. de medic. cord.* vtrumque Ben siccum primo recessu scripsit, & rubeam albo calidius esse: Contrarium tamen videmus in istis duabus radicibus, in officinis Ben nomine celebratis; nam quæ albicat, calidissima est, & acriter fauces & linguam ferit: rubra id solummodo præstat languide & ignaue.

Opinio Auicennæ de Been.

Seraplo plantam vtramque non clarius depingit: *Ben*, ait, *species sunt duæ. & ambæ magnitudine radicis pastinaca parua, & quadam tortuosa. Deferuntur ab Armenia: Odor earum bonus: & ambæ viscida, calida, humida.*

Opinio Serapionis.

Cum igitur Arabes antiqui de planta indigena solum nomine tenus conueniant, quid si nostrates in ea describenda, aut obmutescant, aut pauca quædam & probabilia tantum enuntient? Nullis sane Pharmacopoliis non cognitæ sunt duæ radices, quæ passim Been nomine albi & rubri celebrantur: Illa tamen dignotio penes tantum superficiem est, nec dum veram quis ipsius effigiem dedit.

Ex Arabum autem sententia Ben corroborat, corpus impinguat, semen auget, confert tremori, & alia multa commoda præstat, quæ vix in nostro vulgari albo agnoscuntur. Ob id Syluius radicem Eryngii substituit, ego angelicam nostratem vel Hispanicam prætulerim, vt magis cardiacam, aut tormentillam.

Polemoniū. Sunt, qui polemonium opinentur Ben album esse, & bistortam, rubrum, sed leuiori coniectura, quam vt pluribus sit opus improbare.

CAP. IX.

De Scecachul.

SCECACHVL varie nominari ab Arabibus, comperio, vt lochachium, lichimum, habet, alithimum, apud quos illius semen, seu potius granum Culcul dicitur, & folium, inquiunt, est simile folio Albega, seu Iulben. Hæc siquidem vocabula apud

apud Serapionem & authorem Pandectarum videntur confundi, & pro Secacahul vsurpari, secundum quos planta est, breuicaulis, venosæ & nodosæ radicis, è cuius singulis geniculis folia emergunt balsami, Serapio dicit basai, similia.

In illius summitate circa veris initium flores erumpunt violacei, violis tamen maiores, nec similes, quorum occasum sequuntur grana nigra ciceris magnitudine, humiditate dulci saturi, quæ grana *culcul* barbara gens nominat. Rhasis tamen suo idiomate Kilkil mauult appellare, cuius qualitates recenset *lib. 23.* calidumque & humidum secundo recessu tenet: Serapio in vtraque qualitate tantum primo. Ambo autem plurimum valere ad rem veneream excitandam scribunt; auget enim semen, erectionem veretri facit, & ad congressum pigros alacres reddit. Nascitur Secacahul, seu Secacul, in locis vmbrosis, atque iuxta radices arborum.

Culcul. *Kilkil.*

Neque autem radices, neque grana Secacul ad nos deferuntur: Et cum è planta prorsus exotica & herbariis recentioribus incognita desumantur, à formulis remediorum debent expungi. Absurdum enim est à Barbaris ea mendicare, quibus facile carere possumus, vel forsan ipsi carent, cum illorum nullus adhuc Secacul accurate descripserit, aut ad nos mitti curarit, vel saltem venale in suis emporiis, perinde ac reliqua simplicia rariora ostenderit.

Vires.

Cum rebus Venereis inseruiat, quoties dicta planta opus erit, vel satyrium præscribendum, aut iam præscriptum augendum, aut pistacia, aut nuclei pinei, aut ornithoglossum, aut alia illius, quæ ludibria mouent, substituenda.

Cap. X.

De Cinnamomo.

QVID sit cinnamomum, vix scitur ex antiquis, qui de eo multa somniarunt; necdum ex recentioribus innotuisset, nisi illius natale solum peragrassent, vt Garcias ab horto, qui idipsum vidit in multis Indiæ orientalis regionibus, vt in Zeilan, vbi laudatissimum prouenit & in Malabar.

Illius autem dignotioni magnam attulit obscuritatem multiplex, qua designatur, apud nos & barbaram gentem, appellatio: Nam in Malayo *Cais Manis*, hoc est, dulce lignum vocatur: In Ormus *Darchini*; quo nomine etiam à Persis & Arabibus enuntiatur. Apud nos vero modo Cassia & Casia, modo canella, modo cynamomũ, qua si Chynæ amomum, vel potius amomum ex Chyna delatum vocatur; vnde tot diuersæ plantæ, quot nomenclaturæ sunt reputatæ.

Cais Ma. *Darchini* *Cassia* *Cynamomum.*

Re vera tamen, si Garciæ fides adhibenda, vt certe tanquam testi oculato & fidissimo narratori debetur, Cassia, cinnamomũ, & canella, vnum & idem sunt medicamentum: Nec cinnamomi genera plura sunt duobus; vnum, quod in Zeilan; alterũ, quod in *Malabar* & *Iaca* nascitur. Pro bonitatis quidem gradu quinque eius diuersitates ab authoribus recensentur, sed genere tantum duplici distinctæ.

Cassiam & Cinnamomum esse idem. *Cinnamomi species.*

Canella autem crassior, xylocassia est, seu cassia lignea durior & crassior; Arabibus, Persis, & Indis *Salihacha* dicta. Quæ magis odorata est, fragrantior, & tenuior, cinnamomum est verum, quod lignum odoratum portendit, ex eodemque arbuto habetur atque canella, sed hæc ex trunco, cuius cortex crassissimus est, illud ex ramis excerpitur. Quod videtur innuere Theophrastus, dum cinnamomum in multas partes discerpit, quarum, quæ radici propinquæ sunt, deteriores & minus odoratæ, quæ in supremo sunt arbuto, odoratissimæ & præstantissimæ, quæ in medio mediæ.

Canella. *Salihacha*

Displicet tamen Matthiolo hæc Theophrasti & aliorũ opinio, qui cassiam & cinnamomum idem esse scripserunt, fatetur quidem cassiam & canellam non differre, sed ab vtraque cinnamomum non tantum distingui, sed nec inueniri. Et si inueniatur, non illius corticem, sed lignum solummodo odoratissimum, & in vsum venire medicum.

Bona

Bona tamen illius venia, cinnamomum nunc habemus præstantissimum; nec differt à canella, seu cassia odorata, nisi quodam accidente, vt gradu bonitatis. Atque eo modo accipiendæ sunt cinnamomi varietates, à Dioscoride enumeratæ. Estque eorum optima ratio, qui asserunt, canellam seu xylocassiam esse crassissimum & extimum corticem, cinnamomum interiorem, tenuiorem, odoratiorem, præstātiorem, & ad vsus multo commodiorem.

Tempore Galeni cinnamomum adeo rarum erat, vt soli Imperatores haberent, & curiose seruarent in scriniis, sed huius aromaris præstantia effecit, vt ad nos è regionibus peregrinis adueheretur copiosissimum & præstantissimum.

Arbor canella. Est autem canellæ seu cinnamomi arbor syluestris, ac sponte nascens, magnitudine oleæ, ramis multis, ac rectis, foliis citri colore, lauri effigie, floribus candidis, fructu nigro & rotundo, oliuarum paruarum magnitudine.

Vires. Eius eximia virtus in cortice est; excalefacit, concoquit, menses & partum accelerat, & mire cor recreat.

Est altera canella Peruana, illi vultu similis, cuius odor, sapor, & virtus non in cortice, vt in Indica orientali, sed in fructu tantum deprehenduntur, vt ex Nicolao Monardo refert Clusius *cap. 21. lib. simpl.*

Cap. XI.

De nuce moschata, maci & macere.

Ex India defertur eximia quædam nux aromatica, quæ ab odoris suauitate *Moschocaryon.* Moschocaryon, Moschocarydion, caryon aromaticum, & nux myristica seu vnguentaria & moschata vocitatur. Excerpitur ex arbore peregrina pyri magnitudine, foliis persicæ, sed breuioribus, roseo flore, odore peramœno.

Arbor nucis moschatæ. Arbos hæc veteribus, præsertim Græcis, fuit incognita. Nascitur in insula *Banda*, vbi *Palla*, & Macis *Bunapalla* nominatur.

Huius autem arboris fructus, propter odoris suauitatem, moschatus dictus, etiamsi moschum non oleat, duplici putamine vestitur; altero externo & crassissimo, quod per maturitatem dehiscit, vt in iuglandibus; altero tenuiore, quod nucleum, seu nucem proxime ambit, quodque rubescens, ac eleganti facie se dat in conspectum, vbi cortex exterior dehiscit, & paruulus remanet.

Macis. Istud vero tenuius inuolucrum & rubeū macis est, quod etiam exsiccata nuce dehiscit, & per calorem immutato tandem rubore, colorem quodammodo aureum acquirit.

Macis quid. Est ergo macis *membrana tenuis ex rubro flauescens, quæ nucem aromaticam, seu moschatam contegit & amplectitur.*

Porro macis & macer inter se discrepant, nam macis est inuolucrum nucis aromatitis, vt dictum est; macer vero *ligni cuiusdam cortex crassus, flauescens, seu cum Plinio rubeus, ex Barbaria allatus, gustu valde amarus & astringens.* *Macer quid.* Ex qua autem arbore, neque ex veterum, neque ex recentiorum lectione certo scitur: vnde maceris quoque cognitionem incertam credimus.

Nucis moschatæ optima nota. Nux moschata probatur recens, grauis, pinguis, & quæ acu puncta succum mox reddit oleosum.

Vires. Eius vires, vt etiam macis, roborando vētriculo, & coctioni iuuandę plurimum commendantur.

Cap. XII.

De Piperibus.

Species. Multæ plantæ multum inter se dissimiles piperis nomine donantur, vt piper album, nigrum, longum, Calecutianum, seu Capsicum, & piper aquaticum seu Persicaria. Nec defuerunt, qui viticem seu agnum castum & Ribes nigrum piper agrestæ vocarunt: Sed cum absolute piper ponitur, Garcias rogat Pharmacopœos, vt album tanquā præstantius seligant, nostrates tamen forsan albi penuria nigrum sumunt.

Planta autem, quæ piper fert album, ab ea, quæ nigrum, tam parum differt, vt eadem esse dicatur. Vtraque scansilis est, atque adeo imbecillis & caduca, vt nisi fulcro quodam nitatur, ad terram illius sarmenta flexilia &

lia & lenta delabuntur, lupuli vel periclymeni modo. Propterea vel perticis fulcitur, vel seritur ad radices arboris, ad cuius fastigium sese conuoluendo scandit. Folia eius rara sunt, Assyriæ mali effigie, sed minora: radix pusilla: fructus parui rotundi, & simul multi ac racemarim cohærentes.

Vires. Piper omne potenter calefacit, atque potentius album nigro, & odoratius. Sed vt planta rarissima est, sic rarissimus fructus. Est & piper quoddam caudatum, de quo suo loco.

Piper longũ. Planta vero, quæ longum piper edit, non minus effigie quam qualitate ei, quæ nigrũ, conuenit, referente Clusio, contra Garciam, qui stirpes valde diffidentes asseruit; nam folia vtriusque magnitudine æqualia, hederacea nempe, sed neruosiora & pediculo breuiore subnixa.

Piperis lõgi descriptio. Huius plantæ fructus Iulos Coryli perbelle referunt; ex plantæ singulis internodiis prodeunt, atque ex opposita pediculi foliorum parte, vt in aliis piperibus: fructus illi ex multis granulis constant, eleganti serie secundum pediculi longitudinem congestis. Virides autem sunt, quia ante maturitatem collecti, & nunc longiores, nunc breuiores, aut crassiores, vt in aliis fructibus contingit, perfectum incrementum non assecutis.

Macropiperis vires. Macropiper seu piper longum vehementer mordet, ait Dioscorides *cap. 189 lib. 2.* & quia ante maturitatem decerptum est, sub amarum relinquitur. Antidotis & Theriacis medicaminibus expetitur.

CAP. XIII.

De Caryophillis.

CARYOPHILLA, seu caryophilli grana quædam sunt, seu fructus arboris exoticæ eiusdem nominis, quæ nascitur in insulis Moluccis, lauri forma & magnitudine, foliis persicæ, vel magis salicis, aliquantum angustis; surculis multis; flore copioso, primum albo, dein virescente, tum rufescente; qui vbi solis æstu induruit, nigricat, & rudimentum quoddam fructus, seu imperfectum fructum & exsiccatum refert, tanquã clauum, quatuor velut exertis apicibus in extremo exasperatum.

Fructus hic adhuc virens suauitate omnes alios superat: erumpit in extremis surculis, claui modo, vnde vulgus clauum gyrofleum vocitat. Rectius enim claui cuiusdam refert effigiem, quam nucis aut nucifolii, vt recepta videtur notare nomenclatio. Nam caryophillum dicere, nucifolium dicere est.

Calefacit & siccat vltra secundum ordinem. Plurimus est eius ad esculenta condienda, & ad medicamina vsus. *Vires.*

Cordi & cerebro benefacit: iecori & stomacho auxiliatur: oris fœtorem emendat, & halitum gratiorem reddit: coctionem iuuat: oculorum aufert caligines, & visum acuit, Venerem stimulat, & obstructiones tollit.

CAP. XIV.

De Cardamomis.

CARDAMVM, cordumeni, & cardamomum stirpes sunt nomine quidem parum, sed reipsa multum diffidentes. Nam cardamum seu cardamine nasturtiũ quoddam est, folio & semine calidissimum, & pene adurens vt sinapi. *Cardam* Cordumeni non cardamomum est, vt putauit Syluius, sed carui Romanum. *Cordumeni.*

Cardamomum peregrina plãta est, amomo, si non effigie, saltem facultate cognata, vt nominis affinitas prætendit, atque in India nascens: cuius duo traduntur genera; *Cardamomum.* maius vnum, quod Arabes *Cacolaa quebir,* & *Cacula quebir:* minus alterum, quod *hayl* seu *Kakolahil* appellant. *Species.* Vtrumque ex planta cubitali & siliquosa nascens, non ex arbore procera, vt quidam autumarunt.

Leguminosa vero est illa, & vbi adoleuit, siliquas multas profert, & singulæ siliquæ multa grana, *Cacolaa* barbaris nominata, *Cacolaa Hayl.* quibusdam grana paradisi, alia tamen huius nominis dignitate insignita circumferuntur, malagetæ à prouincia Melegueta, vnde aduehuntur, dicta.

Cardamomum nunc notissimum est & vulgare, licet peregrinum, atq; medicis vsi-

bus vtrumque optatissimum: Sed minus, vt odoratius est, sic præstantius, & magis expetitum; maius, minus.

Vires. Vtrumque cardamomum calefacit, partes, quæ principatum tenent, recreat, calorem natiuum roborat, flatus discutit, & coctionem iuuat.

Cap. XV.

De Cubebis.

VISI sunt antiquiores Arabibus tantum tribuere, vt quicquid ex eorum ore vel properanter effluxerit, pro certa lege debeat haberi. Sed non tam displicet in sermone barbaties, quam in re eorum dissidium, qui vix de stirpibus in propriis nascentibus hortis conueniunt: vnde minus mirum, si de his, quæ nullo cultu ruri nascuntur, dissentiant, vt in Cubebarum descriptione manifestum est, quas Auicenna Carpesiũ, Serapio myrtum syluestrem nominat. Indi vero ex istis nullam, sed aliam longe diuersam plantam, quæ cubebas profert, agnoscunt, quas eorum nonnulli *Cubab Sini*, alii *Cumuc*, alii *Quabeb* & *Cubebe* nuncupant.

Planta autem, ex qua colliguntur, syluestris est, ac sponte nascens, imbecilla & fruticibus smilacis, aut piperis modo adhærescens, foliis myrtheis, fructibus racematim congestis, sed singulis granis cohærentibus pediculis longioribus.

Fructus hic in *Iaoa*, & aliis regionibus, in quibus prouenit, tam i fit, vt ab incolis decoquatur, antequam venalis detur institoribus: Verentur enim, ne aliena in solo satus radices agat & luxuriet.

Turpiter errant, qui cubebas, viticis semen, aut rusci fructum esse contendunt, cum inter stirpes has omnes nihil sit cognationis & similitudinis. Actuarius magis tolerandus, qui Auicennam secutus, combebas; sic enim loquitur, *carpesium affirmat esse; nam aromatica & calefactoria est in ambobus qualitas*: verum effigies diuersa; nam carpe-

Carpesium. sia ex Galeno, festucæ sunt tenues, surculis cinnamomi, facultate & odore similes, vocati *Phu*, sed validiore, & nonnihil aromatico, quem gustus percipit: quia tamen sunt tenuiora, viscerum obstructiones expeditius tollunt, & vrinam mouent, & calculum pellunt. Non tamen adeo tenuia sunt, vt cinnamomum.

Vires. Cubebæ admodum raræ sunt; ventriculum calefaciunt & roborant, hepar infarctu liberant, flatus discutiunt, intemperiem vteri frigidam emendant, & Veneris sopitam vim excitant.

Cap. XVI.

De Carpobalsamo, & cæteris balsami partibus.

Arbor balsami. BALSAMVM arbuscula est peregrina, olim in Iudæa, Ægypto, & in valle Syriæ, ac maxime in Hiericho nascens, aspectu non valde grata, colore cineracea, ramis tenuibus, foliis sampsuchi, quæ quotannis Decembri labuntur, medio vere repullulant; floribus ad paruum Iasminum luteum accedentibus, quos paruum consequitur semen, aromaticum, flauescens, plenum, gustu mordax, & acre, atque modice opobalsamum redolens, quod carpobalsamum nominatur.

Carpobalsamum. Planta hæc ad radicem vsque sarmentosa, cuius surculi tenues admodum sunt, fului, odorati, frequentibus nodis asperati, balsamelæum nonnihil spirantes.

Xylobalsamum. Vbi adoleuerunt, sarmenta præscindun tur, emunturque ab institoribus, qui in aduenas regiones deferunt, quæstus magni gratia; vbique enim expetuntur, & magno semper væneunt, ob insignes, quibus pollent, facultates; xylobalsamum Medici nominant.

Opobalsamum. Nonnunquam fruticis huius abscinduntur surculi, quibus appenduntur lagenulæ cera oblitæ, in quas guttatim oleosus eximiæ fragrantiæ liquor stillat. Sæpius tamen ineunte autumno cultellis vitreis, aut osseis, vt eburneis truncus, aut rami crassiores vulnerantur; nam ægerrime ferrum ferunt, è quorum scarificatu succus crassior oleo perquam similis, & suauiter spirans emanat,

nat, qui Balsamelæon & Opobalsamum nominatur.

Inter olea quæuis & balsama omnia laudatissimum hoc est, præstantissimum & toto orbe maxime celebratum, vt quod vires habeat abigendis morbis nulli medicamento secundas, siue interius assumatur, vt aliquando, siue exterius adhibeatur, vt sæpe fit, vel aliis commisceatur medicamentis.

Balsamum optimum quod. Laudatur Syriacum, tenue & perspicuum, quale in vasis aqua pleni fundum delabi ac subsidere solet, quod omnibus balsamis legitimis commune est, atque ei maxime, quod ex horto celebri Turcarum Imperatoris habetur, in quo magna sedulitate paruula dicta arbos colitur & custoditur, ex qua nempe tres partes excerpuntur, ad multorum morborum expugnationem vtiles, lignum, liquor, semen; xylobalsamum, opobalsamum, & carpobalsamum propriis & vsitatis vocibus Medici designant, quæ quod rarissima sint, & in paucis regionibus læte prouenientia, à regibus tãtum, vel solis magnatibus possideantur: Nam vulgare carpobalsamum legitimum non est, tanquam viribus ignauum; fere inodorum, vietum, rancidum, exoletum, nec suauiter spirans. Idem dicendum de ligno, quod xylobalsamum nominant; nam surculi sunt lentisci, plerumque cariosi, aut ita vetusti, vt & insipidi sint, inodoti & inefficaces.

His tribus Medici succedanea analoga, prout materiæ medicæ concedit vbertas, adinuenerunt, vt carpobalsamo cubebas, xylobalsamo lentiscum recentem, opobalsamo oleum caryophillorũ & nucis moschatæ, vt etiam lacrymam limpidissimam terebinthi instar olei tenuem. Nam terebinthina ipsa balsamum est, & omnium balsamorum artificialium veluti mater, cuius omnes partes optime respondent vero & naturali balsamo.

Balsamum Peruuianũ. Alia nunc duo Balsama incipiunt circumferri: vnum Peruuianum, quod ex nouo orbe aduehitur ex fructu quodam mediocris magnitudinis in Peru nascente elicitum, cuius meminit Clusius: alterum à regione quadam Indica balsamum de Tolu vocatur. Stillat hoc ex arbore saneata pumilis pinis simili: vtrumque vires habet eximias, & in Syriaci locum poterit optime substitui. *Balsam. de Tolu.*

CAP. XVII.

De Kermes.

STIRPES multæ in regionibus tantum meridionalibus, aliæ septemtrionalibus virent: Nonnullæ in his & illis viuaces sunt, & læte fructicant, vt granum Kermes Mauritanis vocatum; cuius vocis vsurpatio, plantam magis exoticam esse, & in Asia, Armenia, Cilicia, vt vult Dioscorides, & in Arabia copiosiorem, satis indicat. Ad duos enim vsus insignes dum accedit, eius Arabica nomenclatio retinetur, ad solennem videlicet confectionem Alkermes dictam, & ad pannos Kermesio colore, omnium optatissimo inficiendos.

Est autem kermes, seu *karmas*, vt aliquãdo loquitur Serapio, nomen suffruticis ex ilicum genere, & grani cuiusdam ei adnascẽtis, quod Coccus baphica, seu granum infectorium vulgo nominatur. *Kermes Karmas quid.*

Nascitur tum in dictis regionibus peregrinis, tum in multis Gallo-prouinciæ Arelatensis & Italiæ locis calidioribus, atque his maxime, quæ ad mediterraneum mare vergunt, reponiturque inter aculeatas illices. Multiplex enim agnoscitur illicum varietas; aliæ siquidem glandiferæ sunt, quæ in proceras arbores adolescunt; aliæ cocciferæ perpetuo humiles; quædam bacciferæ inter ambas mediæ, vt Aquifolia, in septemtrionali solo frequens & viuax. Nonnulli tamen ab illicum excludũt numero, licet duæ priores tantam nõ habeant inter se affinitatem, quanta posteriori cum illis intercedit similitudo.

Est ergo planta, cui adnascitur kermes, pusilla quædam illex, plures sæpe surculos, præduros à radice proferens, foliis obtenebratos perpetuo virentibus, oblongis, in ambitu crenatis, densis, sinuosis, angulosis, spinosis, aculeatis, horridis, quæ ima sui parte,

parte, vere primo granum quoddam, tanquam ouum paruulum concipiunt, & superne reflexis spinis obuallant; quod postea augescens, ex albido cinereum, tandem maturescens purpureum, ac perelegantem colorem acquirit. Totum enim granum id fatur ac prægnans est sanguineo cruore, qui post maturitatem perfectam diutius in membranula coactus in vermiculos abit, vesicula tenui vacua pene relicta; qui vbi adoleuerint, nonnunquam fiunt alati, & volatu aufugiunt. Ante tamen ipsorum procreationem studiose liquor dictus elici solet, ad syrupi de kermes apparatum, vel sericum tingendum, antequam accedat ad nobilem huius nominis confectionem.

Impeditur dictorum animalculorum generatio, vel interitus cito citatur, sola aceti aspergine, qua exanimata cadauerula colliguntur, in massam miniatam cogûtur, Scoletium dictam, Plinius Cusculium dicit, ad tincturam purpurei coloris, quem vulgus Scarlatum nominat.

Non est Coccus, seu granum illud Kermes fructus illicis, sed potius excrementum, & tanquam saliua rubens & lucida in parua Kisti conclusa, quæ circa foliorum exortum nascitur; hæc enim ilex pumilla non tantum coccigera, sed glandigera quoque est, in cuius nempe, præsertim vetustæ, surculis glandes quernis longiores & nigriores adnascuntur: Verum tunc desinit coccum eructare; propterea eius præscinduntur surculi, vt ex nouorum regeneratione noua fiat coccorum productio.

Vires. Kermes vim habet eximiam, cor & facultates omnes roborandi. Neruis quoque præcisis vtiliter adhibetur, vt & vulneribus, quibus coalescendis sua vi astrictoria prodest.

Cap. XVIII.

De Schœnantho.

Schoinanthum quasi flos iunci, vel potius ob eius fragrantiam iuncus odoratus, ex Arabia, vbi magnus est eius prouentus, per fasciculos defertur in alias regiones, in quibus nulla arte potest cicurari.

Planta iuncea est, ac graminea, ex radice exigua, arida, duriuscula, nodosa, multos calamulos, prædurus, sparsos, rotundos, plenos, non concauos, nitidos, pedem altos, & in summo graciles profetens: folia rigida, sesquipalmum longa, mucronata, pallida surculos gramineos amplexantur.

Eorum fastigia ornat gemina series flosculorum, ex pallido rubentium & papposorum. Nonnulli vocant paleam de *Mecha*; alii pastum Camelorum, quod eorum summitatibus vescantur & delectentur Aphricani cameli. Raro cum floribus aduehitur, licet ab eis denominationem habeat.

Schœnanthum moderate & calefacit, & astringit: Et quia tenuium quoque partium est, mediocriter digerit, & repellit: radix cæteris plantæ partibus astringentior; flos calidior, vrinas & menstrua satis potenter promouens. *Vires.*

Cap. XIX.

De folio, seu Malabathro.

Ex India folium quoddam eximium, Arabibus *Cadegi Indi*, hoc est, folium Indum ad nos defertur, quod illius incolæ *Tamalapatra*, officinæ vero natiui nominis alteratione malabathrum vocitant. Est vero folium Indicum mali medicæ folio simile, colore ex pallido virescens, tribus per longitudinem excurrentibus costis, odoratum, ac caryophillos aliquantum spirans. *Tamalapatra. Malabathrum.*

Non aquis innatat, nec in paludibus Indicis prouenit, neque sine radice est, vt Dioscorides putauit, sed ex arbore desumitur procera, procul ab aquis, & in aridis locis fruticante.

Est autem malabathrum calidum gradu secundo, odoratum; vrinam mouet, halitum oris commendat, vestes à tineis tuetur, & in aliis qualitatibus nardo conuenit, quæ illius penuria substitui potest. *Vires.*

CAP. XX.

De spica Indica, & nardis.

Species. DVo scribit Dioscorides *cap. 6. lib. 1.* esse Nardi genera; vnum Indicum; alterum Syriacum: vtrumque eodem in monte prouenienś, sed altera parte, quæ ad Indos flectit, Indicum; altera, quæ ad Syrios, Syriacum. Adiungit tamen adhuc postea Celticum, quod in Liguriæ alpibus nascitur, Saliunca patrio nomine appellatum, & montanum quod in Cilicia & Syria viret, *Thylacitis* & *Niris* aliquando dictum.

Species nardi Celtica. Celticæ nardi duas adhuc differentias agnoscit Lobelius; vnam gentianæ cruciatæ foliis, & radice valerianæ maioris; alteram hirculum dictam, cuius meminit Clusius, eam inter spicæ Celticæ fasciculos nactus.

Lauendula maior. Præter exoticam nardum & eius relatas species, spicæ quædam nostrates celebrantur, nardi nominibus insignitæ, vt lauendula maior alba, Gallico & vulgari idiomate, *aspic*, & à multis pseudonardus nominata, *Pseudonardus Aspica.* ex qua oleum artificio chymico educitur, & cum additione literæ a, vulgo oleum de Aspica nominatur: vt etiam alia lauendula maior, cærulea, seu Italica; atque adhuc alia minor eiusdem coloris, odoris, & faciei. Ad easdem, si nominis etymon spectetur, stoechas, quæ vere spicata est, potest referri.

Cum autem sine adiuncto spica, seu nardus effertur, de Indica semper intelligenda est, ex cuius radice exili spicatæ comæ nascuntur, & confertæ glomerationes, quasi per cirrhos ac torulos discriminatæ, è quarum spatiis mediis folia quædam iuncea exurgunt.

Vires. Spica nardi, hoc est, nardus Indica, docente Galeno *lib. 8 simpl.* excalfacit primo gradu, & desiccat secundo: iecori & ventriculo prodest, vrinam mouet, stomachi morsus sanat, & mesenterii humiditates exsiccat.

Omnium vero maxime Indica seu nigra nardus corporis affectibus sanandis confert.

CAP. XXI.

De Agallocho seu ligno aloë.

LIGNVM aloë, Græcis Xyloaloë, & Agallochum dicitur. Arbor est oleæ instar, interdum maior, non cute, vt scribit Dioscorides, sed cortice crasso vestita. Lignum eiusdem odoratum est, nigricans, cinereis venis discurrentibus, & velut punctis maculatum, ponderosum, crassum, compactum, succulentum, igni adhibitum, & accensum (ægre autem flagrat) liquoris plurimum exudans.

Eius autem odor non per vniuersam ligni materiam diffusus percipitur, sed in meditullio fragrantior est & vegetior; atque in sicciore, quam in virescente, aut recens secto.

Rarissima est arbor, in India sola nascens, *Cur agallochum rarissimum.* & maxime in his regionibus & promontoriis, in quibus Tigres & ferocissimæ belluæ victitant & commorantur: vnde non nisi summo cum periculo arbor grandiuscula cædi potest, aut iunior euelli, & sine vitæ discrimine transportari. Hinc antiquioris ætatis simplicissima gens inepte credidit, eam in solo terrestri paradiso nasci.

Eius plura genera recenset Serapio, quæ nec vidit ipse, neque nouit: forsan alia ligna odorata, quæ multa sunt, ad Agallochum refert. Sic quod in promontorio Comorin nascitur, odoratum, à quibusdam lignum aloës vocatur, cum tamen non sit, inquit Garcias.

Agallochum, seu lignum aloës, Auicennæ Agalugen dictum, calefacit & siccat ordine secundo, & ad cordis affectus plurimum valet. *Vires.*

CAP. XXII.

De Santalis.

ARBORIS cuiusdam peregrinæ & proceræ iuglandis ritu lignum ad nos defertur, quod in insula *Tymor*, vbi frequens est, *Chandama*; in Arabia Sandal; in Europa Santalum vocatur. Cuius tria dignoscuntur genera, album, pallidum, vtrumque in insula *Species.*

dicta vberrime luxurians; & rubrum, quod alibi, nempe in insula *Tanasarim* prouenit, vt ex Garcia ab horto narratur, qui tantam affinitatem esse scribit inter arbores santalorum, vt vix pallida à candida queat discerni, nisi forte ab ipsis incolis, qui eas arbores cædunt; cæsas mercatoribus vendunt. Facies enim vtriusque similis, folia eadem, admodum virentia, lentisci æmula, flores ex cæruleo nigricantes, fructus cerasorum magnitudine, primum virides tum nigri, fere insipidi & facile decidentes.

Santalum optimum med. Pallida seu citrina santalorum arbor, in locis apricis lætior prouenit, odoratior & præstantior, eiusque lignum albo, album rubro longe præstat. Rubrum vero inodorum est, bersilio valde simile, sed non dulce est, nec inficit, vt brasilium, nec ita durum ac ponderosum.

Vires. Vires autem eximias veteres santalis dedere: Cor enim & partes vitales exhilarant & roborant, ait Auicenna; Calidis morbis, vt febribus aduersantur, obstructiones liberant, & hepar valde recreant.

Cap. XXIII.

De Sassafras.

NASCITVR in Florida arbor quædam prægrandis, Indis *Paccame*, Hispanis *Sassafras* dicta, caudice procero, cortice cinereo, ac tenui vestito: ramis in cacumine expansis: foliis ficulneis, in tres angulos diremptis: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arboris ætate, per summos terræ cespites expansis, aliquantum aromaticis, & fœniculum spirantibus.

Arbos hæc læta fruticat in locis maritimis & temperatis. Radix eius omnibus aliis partibus præfertur, præsertimque eius cortex, qui calidus & siccus est initio tertii ordinis.

Cæteræ eius partes gradu tantum secundo qualitatem vtramque sortiuntur. Præter qualitates istas elementares aliæ quædam peculiares agnoscuntur ad multa perutiles & expetitæ. Sed ob raritatem circulatores interdum buxi scobem & fœniculi semen simul terunt, & pro puluere sassafras vendunt: Sat enim esse putant fallendæ plebeculæ, si pro vero sassafras, quod fuluo colore & fœniculi odore commendatur, puluerem flauescentem & fœniculum exhalantem exhibeant.

Vires. *Decoctum sassafras*, inquit Clusius, *commendatur in omni morborum genere, præsertim in obstructionibus tollendis, partibus internis roborandis, morbis mulierum multis, & venerea lui curanda.*

Cap. XXIV.

De Guaiaco.

MEDICAMENTA sex simplicia valde commendantur ad luis Indicæ curationem, sassafras, guaiacum, sarsaparilla, Chyna, Mercurius, & Cynabaris. De sassafras capite superiore, de aliis postea. Guaiacum sic à *guaiacam* voce, Indis germana, dictum, Latinis sæpe lignum sanctum, ex insulis occidentalibus *Boriquen*, *Cueuca*, *Nagrando*, & *Nicaragua* defertur.

Guaiaci descriptio. Arbor est procera ad illicis, aut fraxini magnitudinem & faciem multum accedēs, ramosa, meditullio nigricante, ac præduro, cortice crasso & pingui, foliis exiguis, & duris: flore luteo, ac purgatorio, quem Indi cōdiunt & sumunt ad corpus purgandum.

Flores consequuntur fructus magnitudine castaneæ, ac forma duorum lupinorum simul iunctorum.

Palus sanctus. Palma sancta. Est & alia species Guaiaci minoris, præstantioris tamen, quod Palus sanctus, & aliquando Lignum sanctum nominatur. Arbuscula est colore, viribus, magnitudine & vultu guaiaco non parum dissimilis: Nam materia ligni illius alba est, & cōcolor, multumque fibrosa, sapor acrior, odor fragrantior, qualitates efficaciores. Sed quia raro aduehitur, eius penuria, guaiacum vsurpatur, quod quidem vires habet easdem, sed infirmiores.

Vires. Vtrumque autem plurimum valet ad luis Indicæ curationem; nam calefacit, incidit, attenuat, meatus aperit, sudores mouet, putredinem

tredinem arcet, & proprietate speciali virus venereum extinguit.

Cap. XXV.
De Sarsaparilla.

Ex insulis occiduis, & maxime ex *Peru*, & prouincia Honduras, radix quædam prælonga & vniformis defertur, quæ nunc Sarsaparilla, nunc *Salsaparilla*, & *Sarzaparriglia* vocatur, quam Mathiolus & Dodonæus putant esse eandem cum Smilace nostrati. Dissident tamen inter se multum, nam smilacis asperæ radix nodosa est, & geniculata, graminis ritu, multoque breuior & mollior. Enodis vero est sarsaparillæ radix, nullis geniculis asperata, dura, fibrosa, rugosa, medullosa, & aliquando viginti pedes longa, atque viminis instar facile finditur. Cæteræ eius partes similaci similes sunt, & simili modo frutices vicinos scandunt & amplexantur.

Differentia inter Sarsaparillam & Smilacem.

Sarsaparilla primis qualitatibus calefacit, sed moderate, calidis aperit, & sudorem prolicit, tertiis venereum virus extinguit.

Sarsaparillæ vires.

Eius cremore vtuntur Indi ad venereæ luis, quę illis vernacula & endemialis est, curationem.

Cap. XXVI.
De Chyna radice.

Nec prætereunda est alia Indicæ luis antidotus, radix nempe quędam insignis, quæ, vt & tota planta, à Chyna nomen apud nos habet: in solo vero patrio patrium nomen retinens, *Lampatan* vocatur. Nascitur in Chynarum vastissima regione, Indiæ Orientalis Scythiæ contermina, nec in montibus & fundo ficciore, vt arbitrati sunt quidam, sed locis vdis, palustribus & aquosis, arundinum more, vt iuxta maris litus, & cuiusdam Lybiæ fluuii oras.

Radix ei crassa est & nodosa, vt arundinibus, dura & tuberosa, vt rubo, rubea & tortuosa, vt bistortæ. E radice tenues cauliculi exumpunt & imbecilli, foliis admodum raris cincti, qui licet humiles, vt recti us stent, fulcro indigent, quo nitantur.

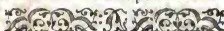
Vulgaris nunc est ista radix, quā antiquiores aut non vidit, aut oscitanter prætermisit. Nunc vero lippis & tonsoribus notissima, neque datur tyrunculus vllus, qui de Chyna radice nō garriat; qua tanquam medicamento polychresto vtuntur Indi ad omnium morborum, atque eorum maxime, qui alia remedia illis consueta temnunt, curationem.

Valet autem plurimum Chyna ad luis venereæ curationem. Vertigini quoq; prodest, stomachi dolorem sanat, hydropi conuenit ex Cardano, colicis doloribus & affectionibus vteri prodest, obstructiones tollit, meatus aperit, vrinam mouet, sudores elicit, conuulsioni & paralysi confert, & articulorum dolores leuat. Carolus enim Imperator huius nominis quintus, ab aliis medicamentis nullum, à Chyna maximum leuamen, aduersus arthritidem, quæ sæpe eum male exercebat, percepit. Sunt, qui tabidis prodesse contendunt, calidiorem tamen puto, quā vt atrophiam tollere, intemperiem siccio rem emendare & habitum optimum resarcire possit.

Vires.

Historia.

Garcias enim ob eius vsum in tantos ardores hepatis incidit, vt totum pene corpus inflammatione obsessum fuerit; & re vera nunc rarior solito eius incipit esse vsus.

SECTIO IV.
DE CALEFACIENTIBUS INDIGENIS.

Multas quoq; calefacientes plantas habemus; quæ peregrinis in re nulla cedunt, de quibus seorsim in hac sectione disceptaturus, eas primum describam, quæ seu vltro ruri, seu in hortis nostris cultura prouentiant, cum excessu magno calefaciunt, dein eas attingam, quæ remisse suas vires calefaciendo exerunt; tandem quæ segniter sese dant in conspectum, nec nisi à perspicacissimis earum qualitates accurate dignoscuntur. De his igitur, quæ ignea quadam qualitate insigniuntur, prior erit sermo, vt:

Cap.

in siliquis postea dat, quod aliquando euariat, & interdum album, interdum ruffum conspicitur.

Sinapi nomen dedit nobili medicamento, Sinap sinum vocant, cuius vsus ad multa valde celebratur, vt ad vetustos capitis dolores, comitiales affectus, vertigines, orthopnœam, tusses antiquas, destillationes, & arthriticos dolores.

Vires. Sinapi calidum & siccum est quarto recessu: incidit attenuat extrahit, pituitam in ore detentam elicit: Tritum & naribus admotum sternutamentum mouet, fœminas histetico pathemate suffocatas excitat: sed qui caligonosos habent oculos & imbecillos, eius vsum prorsus vitare debent.

CAP. III.

De Thlaspi.

RECTE quidem & apposite sinapi & Thlaspi eadem serie describuntur. ambo enim si non effigie, saltem qualitatibus multum conueniunt, passimque thlaspi, sinapi rusticum vocatur. *Species.* Sunt vero thlaspeos, seu thlaspidii, vt cum Dioscoride loquitur Plinius, multa genera, inter quæ tria præcipua notantur; maius vnum, minus aliud, & quoddam medium, ad quæ alia hoc nomine donata referuntur.

Thlaspi primum. Primum vberrime in agris cultis, incultisque prouenit, foliis latioribus, oblongis, parum crenatis, in acutum sensim desinentibus, ramulos è caule sesquipedali prodeuntes, ambientibus, floribus primum albidis, sub æstatem frequentibus, pastoriæ bursæ parum dissimilibus, in duas glumas, & tanquam valuulas subrotundas hiantibus, ex quibus semen nigricans, feruens, & acre, sapore sinapi, aut nasturtii emergit.

Thlaspi secundum. Secundum caulem similiter ramosum edit, pedem altum, folia minora angusta, acuminata, in terram versa, flores albidos, semen paruum, acre & feruens, nasturtio cognatum.

Thlaspi tertium. Tertium & minus thlaspi, herbula est angustis foliis, digitum longis, in terram se conuertentibus, in extremo parum incisis, flosculis albicantibus, caule tenui, ac ramoso, pedem alto, cui eleganti serie valuulæ multæ, paruæ, planæ, breui pediculo nixæ, ac ligularum, seu lenticulæ effigiem exprimentes, adnascuntur, in quibus semen coarctatur paruum, gustus acerrimi & sinapi, ac nasturtii modo, dum manditur, os linguam feriens.

Nascitur in locis incultis, saxosis, montosis, soli expositis, calidis, siccis, vt in multis parietibus & tectis, vnde & Nasturtium tectorum sæpe ab herbariis vocatur, & aliquando sinapi rusticum. Huius semen vsurpari solet in officinis ad Antidota, nec tamen errabit, qui eius defectu aliorum semina vsurpabit.

Multi multas adhuc alias stirpes semen feruens & acre ferentes ad thlaspidia referunt sed cum effigie multum dissideant, alii malunt ad eas, quæ vultu magis sunt affines, reducere. *Thlaspi Crateuæ.* Thlaspi enim Crateuæ, quod esse videtur, viola latifolia, vulgo bolbonac, vt etiam Draba quibusdam thlaspi dicta, nihil aut parum cum reliquis thlaspidiis habet affinitatis.

Thlaspi vires. Thlaspi semē calidum & siccum est quarto recessu: Internos abscessus rumpit, menses cit, fœtus enecat, Ischiadibus prodest: per sedem infusum sanguinolenta euacuat, & alia multa commoda pollicetur, dum rite & opportune vsurpatur. Admiscetur vero antidotis quibusdam, vt theriacæ, &c.

CAP. IV.

De Eruca.

ERVCA, quam vulgus Roquetam, Græci Euzomon vocant, in hortis colitur cōdimentorum gratia; acetariis enim vt musculis commixta simul & suauiter, & vtiliter estur ab his, quibus languet calor internus, ignauusque est libidinis stimulus: Venerem namque reuocat Eruca morantem, & tardos ad congressum maritos, celeres facit, vnde à poetis herba salax vocitatur. *Herba salax.*

Proceritate cubitali assurgit, folio admo-

dum longo & angusto, vtrinq; profundis incisuris, sed raris laciniato, floribus pallescentibus, & aliquando luteis ac quadrifoliis: Semine in siliquis napi modo, radice candida & dura. Nascitur aliquando sponte inter rudera, & in locis asperis & incultis.

Eruca sylvestris. Est alia etiam eruca syluestris, quæ squalido solo, & secus vias & pomœria gignitur, foliis ad taraxacum accedentibus, sed tenuioribus, ac minoribus, floribus luteis & brassicæ æmulis, media æstate erumpẽtibus.

Erysimum quibusdam Irio, aliis tortela dictum, vultu & gustu syluestrem Erucam tam bene refert, vt ipsius nomine à multis donetur, Cum tamen Erysimum inter cerealia à Galeno reponatur, vix inter Erucas repono.

Est vero etiam Eruca cuiusdam insecti putidi, brassicis & oleribus aliis infestissimi nomen, quod Græcis κάμπη vocatur, euius multæ varietates in colore & magnitudine dignoscuntur, de quibus agere nunc nec volumus, nec debemus, sed de his tantum simplicibus, quæ compositiones pharmacopolio necessarias ingrediuntur.

Eruca vires. Eruca calefacit & siccat ordine tertio: lienem extenuat, graue virus alarum tollit, morsibus muris aranei medetur, venerem excitat, vrinas mouet, cicatrices nigras delet cũ felle bubulo illita, & lentigines emaculat.

Cap. V.

De Vrtica.

Species. VRTICARVM duæ generales traduntur differentiæ; vna foliorum improba mordacitate, & surculorum lanugine quadam pungente lędit contrectantium manus, vel aliam partem corporis nudam, altera innoxie, ac sine molestia contrectatur. Illa Græcis modo Acalyphe, quod iniucundo sit tactu, modo Cnide, quod moleste pungat, vulgo vrtica viua & griaca dicitur. Hæc vero lamium, & anonium, & vrtica alba, & mortua, ac iners nuncupatur.

Vrentium porro vrticarum tres notantur varietates, nempe maiores duæ, & minor vna: omnes vero syluestres & vbique fere sponte prouenientes. Sunt tamen, qui specialius quasdam syluestres & fœminas vocant, alias vero mares, vt quæ reliquas proceritate superant.

Vrtica mas. Omnium prima Romanis dicitur mas, quæ teretes surculos emittit sesquicubitales, & aliquando longiores, canos & vacuos: folia lata, mucronata, fimbriata, ambitu serrata, vndiquaque aspera & mordaci lanugine obsita, quæ pustulas & vredinem etiam leui contactu excitant, & cutim rubefaciunt. Semen in paruis velut pilulis includitur, rotundis, hispidis, quæ è foliorum alis prodeunt.

Vrtica fœmina. Secunda vrtica fœmina est, eaque non globulorum modo semen profert, sed tanquam vuas racemosas, longas, mercurialis fœminæ ritu, secundum surculos & alas exeuntes: caulem erigit altiorem, ramosioremque & folia latiora; omnia vero mordaci pube multum importuna.

Tertia omnium minima, ramosissima, mordacissima, & odore grauissima est, racematimque semen producit, sed non prædictorum modo: nam è foliorum alis granula multa simul erumpunt, sed singula singulis pediculis breuibus è surculo natis prodeuntia vrticæ maris ritu. Tertia hæc vrtica cania solet appellari, & omnibus mordacior percipitur.

Nascuntur vrticæ locis incultis, & iuxta sepes, dumos, & vetustos parietes: nonnunquam & in hortis, & in solo pingui.

Vrtica vires. Vrtica omnis siccat insigniter, sed non item calefacit, nam licet ab vrendo dicatur, vredo tamen ab eius contactu excitata, non tam calori, quam illius lanugini aculeorum instar pungenti tribuenda: nam *vt scribit Macer. capit. 2. lib. 1.* trita aut decocta vrtica igneque calida est. Orthopnoicis, mensibus & vrinæ mouendis conducit: semen vero venerem stimulat, & cicutæ veneno præsentissimum est alexiterium. Valet etiam ad malignam hyosciami, fungorum, & argenti viui qualitatem, necnon ad serpentum & virulentarum bestiarum morsus. Maris autem vrticæ

vrticæ semen cæteris præstantius creditur. Non est omittendum ad dolorem & pustulas ab vrtica excitatas oleum plurimum conferre, vt & sambuci folia trita & apposita; Proprietate enim hanc affectionem tollunt.

Inter vrticas reponuntur totidem aliæ plantæ, quæ nunc lamia, nunc vrticæ mortuæ & inertes vocantur; Ad quas etiam refertur multorum iudicio, alia stirps, Romanis vrtica *labeo* dicta, quam putant multi Agripalmam, seu Cardiacam esse, alii Galeopsim & Galeobdolon.

Lamium. Vrticarum mortuarum prima cubitali proceritate assurgit, foliis vrticæ, in ambitu serratis mollibus, aliquantum hispidis, nec mordacibus; floribus aliquando albis, aliquando purpurascentibus cassides referentibus.

Altera superiori valde similis, sed minus ramosa, flores edit multos hormini affines, sed purpureos ex surculorum geniculis verticillatim prodeuntes.

Tertia minor est, imbecillior, fœtidior & foliis rotundioribus: vix eius in facienda medicina celebratur vsus. Ex aliarum autem *Syrupus de Lamio.* floribus recentiores syrupum parant, quem vocant de Lamio ad vitia pulmonum & thoracis, quem tamen parum commendabilem effectus indicat.

CAP. VI.

De Iride.

A Floris variegato colore illius æmulo, qui arcus instar in opaca nube soli opposita pingitur, lilium quoddam Iris vocatur. Cuius viginti duas varietates sæpe distinxi, quas omnes nunc recensere, nostrum commentariolum non sinit.

Duæ autem præ cæteris species in vsum veniunt medicum: nostras nempe, quæ flore est cæruleo & suauissimo odore, cuius radix potenter aquas educit, dein Tusca, seu Florentiana, cuius radix candida est, sed multo candidior flos, atque suauissime vtraque fragrans; Ideoque reliquis omnibus præferri solet & debet, nisi cum ex aluo serosos humores ducere consilium est.

Folia fert iris omnis longa, instar gladii, vnde gladiolus sæpe dicta, radices nodosas paucis exceptis, quæ easdem bulbosas habent, flores valde patulos, lilioformes, sed foliolis magis reflexis, quorum tria minora sunt, inter alas reliquorum trium sita, ac velut ansulas constituentia, quibus marcidis siliquæ se produnt duæ tresve, crassæ, triangulares, in quibus semina angulosa coarctantur.

Iris cærulea, lilium cœleste multis dicta in Pharmacopoliis multum expetitur. Nam *Vires.* eius radix hydragoga est, & hydropicis vtiliter datur. Ex floribus autem paratur oleum, ad multa quoque commendatum. Florentiana vero omnibus præstat: vim enim habet cephalicam, aromaticam, cardiacam; incidentem & aperientem. In vniuersum omnes irides calefaciendi, extenuandique vim habent, torminibus medentur, menses pellunt, & magni, inquit Dioscorides *cap. 1. lib. 1.* ad omnia vsus.

CAP. VII.

De Helenio.

HELENIVM, siue Inula, & Officinis Enula campana, mox à radice folia promit, longa, lata, aspera, mucronata, numerosa, tenui lanugine hispida: caudicem durum, tricubitalē, & sæpe longiorem: flores aureos stellatos, buphthalmi, aut Conizæ mediæ æmulos, qui in scappos abeunt, remanente semine carduino non multum dissimili.

Radix ei magna est, crassa, longa, ex russo flauescens, odorata, ac suauiter spirans. Nascitur in locis pinguibus, & humentibus. In insula Helena laudatissimum, vbi lacrymis Helenæ natum poetæ fabulantur, vnde nomen. Alii tradunt, potius ab Helena satum fuisse, ad serpentum internecionem. Valet enim mirum in modum ad venena, non modo quæ corpus inficiunt humanum, sed & reliquorum animantium, præsertim quadrupedum. Datum enim ouibus, cum vino aut aceto, eas ser-

uat & sanat à peste quadam, cui sunt obnoxiæ, quam vulgus Clauelatum vocat.

Pro radicibus behen vix cognitis, nonnulli credunt, radices helenii sumi debere, quibus libenter assentior: Helenium enim, si behenium non est, ei sane optimum est substitutum.

Vires. Radix helenii manifeste calefacit, vrinam & menstrua mouet, commanducata dentes firmat, condita tussim emendat, *Dioscor. ca. 27. libr.* 1. Potum radicis decoctum, conuulsis, orthopnoicis, pesti & serpentum morsibus medetur.

CAP. VIII.

De Cypero.

Cyperus iuncus est triangulus, in riguis & palustribus locis enitens, cubitali & sæpe altiore proceritate, ab imo candicans, fastigio niger. Folia promit longa, gracilia arundinacea, dura, cultellata, panicul[illegible] cacumine dependentes, inter quas semen occultatur. Subsunt radices rotund[illegible] nodosæ, longæ, sibi implicitæ gr[illegible]minis modo serpentes, foris nigricantes, intus ex [illegible]aureo albicantes, odoræ, suaues, amaræ: hæ solæ inter plantæ partes magno sunt vsui, reliquæ fere inutiles.

Vires. Excalfacit Cyperi radix citra mordacitatem: Proinde vlcera validius exsiccando, citius ad cicatricem perducit, & propter vim quandam astrictoriam vlceribus oris valde conuenit; vrinam quoque mouet, menses restitantes excitat, & ad calculum & aquam subter cutem vtilissime bibitur.

Cyperus rotundus. Est aliud cyperi genus, vultu illi simile, sed radice magis nodosa & rotunda, vnde cyperus rotundus nominatur.

Cyperus Indicus. Meminit & cyperi Indici Dioscorides, zinziberis effigie, qui masticatus croceum succum reddit, gustu amarus, [illegible] & acer: [illegible] vim psylothri habet.

CAP. IX.

De Angelica.

Mirum est, antiquos eam stirpem nobilem, quam propter raras dotes, Angelicam recentiores nominant, non nouisse, vel ubicu sse, qua vix tota Europa promit fragrantiorem & suauiorem. Est vero planta bicubitalis, & interdum altior, caule geniculato, striato, pallescente, cano & ferulaceo. Folia edit amplissima, hipposelini æmula, mollia, virescentia, ex pluribus cohærentia, serrata: flosculos albicantes in vmbellis: semina subflaua, plana, lata, membranosa. Radix ei valde crassa & longa, plures in ramos aliquando dirempta, odoratissima, ac aroma suauissimum spirans, ex qua liquor sæpe oleosus exudat, pinguis, odoris eiusdem, quem & folia ipsa & surculi exhalant.

Tres autem Angelicarum agnoscuntur differentiæ, duæ nempe hortenses, & vna syluestris. Ex hortensibus vna maior est, supra nempe descripta, quæ videtur esse laserpitii quædam species; alia minor, ei odore *Angelica minor.* facie, viribus, similis, ac sola magnitudine discrepans. *Angelica syluestris.*

Ipsis cognata est alia syluestris, radice caule, foliis, vmbellis, odore, flore, gustu, multum similis, minus tamen suauiter spirat & sapit. Frigidis locis delectatur, vdis & pratensibus. Ea videtur esse, quæ à Dodonæo & Clusio Archangelica vocatur. Id tamen nominis si cuipiam stirpi conueniat, Angelicæ veræ melius conuenit. *Archangelica.*

Vires. Angelica calefacit & siccat ordine secundo, aperit, attenuat, digerit; humores crassos incidit & discutit: venenis aduersatur; pestilentibus morbis conuenit, menses promouet, cor & facultates recreat.

CAP. X.

De Libistico, seu Ligustico.

Libisticum. Simplicium multorum affinis vultus in discernenda specie magnam adfert ambiguitatem. Quid enim sit Laserpitium, qui distin-

distinguatur à libistico, qui vtrumque ab angelica, Imperatoria & Smyrnio, vix ex doctorum lectione colligi potest. Quantum vero coniecturis & rationibus assequi valeo, Ligusticum, Officinis Leuisticum, planta est altitudine frutices multos æquans, caule geniculato, intus concauo, foliis paludapio similibus, sed maioribus, laciniosis, ac velut in partes plures distetminatis & incisis, atque ex pallido viridantibus & nitentibus. Vmbellis comatur, flosculis paruis ac subluteis, hinc inde micantibus, quorum fenio semen oblongum, rotundum, striatum succedit, fœniculo proximum, gustanti acre & aroma olens *Dioscor. cap. 51. lib 3.*

Ligusticum *Leuisticum.*

Radix ei candida est odorata, Panacis Heracleotici similis, vnde & panacea quibusdam dicta.

Panacea.

Falluntur, qui Smytnium aut Hipposelinum vocant; atque grauius errant, qui non modo Silphium, seu Laserpitium esse contendunt, sed succum ex eo eductum, Belzoinum nominant: Ex arbore enim procera hoc aroma exilit; ex laserpitio, quod ferulacea planta est, succus Syrenaicus: ex Libistico vel nullus educitur succus, vel eductus minime seruatur. An succus Syrenaicus sit Asa dulcis, vel Belzoinum, suo dicetur loco.

Smyrnium. *Silphium.* *Belzoinum.*

Ligusticum in Liguria copiosum nascitur, ac in Apennino monte; ibique Panacea vocatur, quod radice, caule & viribus Heracleoticum panaces referat. Quadruplici vero discrimine Panaces agnoscitur, Sytium, Heracleum, Chitonium & Centaurium, quibusdam Pharnaceum dictum. Sed hæc relinquo exactius discutienda his, qui vniuersam simplicium historiam describendam suscipiunt; Redeo ad propositum.

Panaces quadruplex.

Radicibus & seminibus ligustici vis inest calefactoria; ob id coctionem iuuat, ventriculum roborat, flatus dissipat, vrinam & menstrua mouet, strangulatus vteri tollit, & serpentum morsibus medetur.

Vires.

CAP. XI.

De Seseli.

PLANTÆ multæ effigie plurimum dissidentes Seseleos nomine donantur; vt Massiliense, Æthiopicum herba, Æthiopicum frutex, Creticum siue Thordylium, Peloponnense Pratense & Herbaceum, seu ex facie Cicutæ est. Massiliensi, cuius frequentior est vsus, caulis est ferulaceus, bicubitalis, geniculatus, durus: folia veluti fœniculi, sed ampliora, latiora, crassiora: flosculi in vmbellis albicantes: semina oblonga, vt fœniculi, admodum acria, non tamen ingrata, quæ sæpe medicis vsibus inseruiunt.

Seseli Massiliense.

Æthiopico surculi lignosi sunt rigidi, subrubei, & cubitales; folia oblonga, mediocriter lata, latina, ex albo virentia: flosculi in vmbellis flauescentes: semina oblonga, vt Libistici.

Æthiopicum frutex.

Aliud Seseli Æthiopicum herbaceum surculos ferulaceos habet, bicubitales; folia lata ex pluribus consistentia, Paludapio similia; vmbellas flosculis albicantibus refertas; semen membranosum, latum, planum, paleaceum, odoratum & gratum.

Æthiopicum herba.

Seseli Peloponnensi geniculatus ac ferulaceus caulis est; folia lata varie dissecta; vmbellæ patulæ; flosculi sublutei; semen latum, oblongum, planum; radix crassa, exterius subnigra, interius albida, acris & amara, & stomacho grauis.

Peloponnense.

Cretico surculus humiles est, & obsequiosus; folia incisa, & in margine crenata; flores parui in vmbellis albi, semen paruum, latum, planum, odoratum, & acre. In Pharmacopolis raro vsurpatur.

Tordylium.

Omnium Seseleon semen calefaciat & siccat ordine secundo, vrinam pellit, menses & fœtum trahit, & vrinam à renibus & vesica trahit, & educit: Massiliensis autem semen aliis præfertur.

Vires.

CAP. XII.

De Gentiana.

GENTIANA non immerito à Gentio Illyriorum rege nomen habet, & miris laudibus effertur: est n. solenne pestifugum, putredinis exitium, & veneni alexiterium. Folia gerit plantagini, aut potius elleboro albo similia, ex viridi aliquantum rubentia, venosa, pedem longa, sapore perquam amara. Caulis ei cubitalis est, sæpe altior, è cuius singulis geniculis flores exeunt, verticillatim dispositi foliolis sex, angustis, stellæ radiantis instar explicati, quibus succedunt semina lata, ac tenuia, calicibus oblongis, è quibus flosculi emerserunt inclusa.

Vbique nascitur, sed delectatur magis in locis montosis, opacis tamen, atque præstātissima in Illyrico, vnde sibi regium inuentoris nomen arrogauit. Vsus eius in radice est præcipuus, & à Medicis magis laudatus.

Vires. Tanta vis inest Gentianæ, præsertim radici, vt non solum homines, sed etiam bruta aduersus venena tueatur. Stomachum corroborat ex aqua pota, lumbricos necat, putredinem arcet, virus pestilens domat, & venenatorum animalium ictibus secure medetur.

Cruciata. Gentianella. A similitudine quædā aliæ plantæ Gentianæ vocantur, vt Cruciata minor, & Gentianella, sed quod earum vires, aut nihil, aut parum ad veram Gentianam accedant, vix in antidotorum veniunt compositionem.

CAP. XIII.

De Tormentilla.

TORMENTILLA, quod tormentum, cruciatumve dentium leniat, dicta, à septena foliorum partitione, Septifolium, Græcis Heptaphylon nominatur. Nascitur in locis vmbrosis, nemorosis, ac opacis: surculos edit complures, tenues, imbecillos, humi procumbentes: folia singulis internodiis septena, inter se inæqualia: flosculos luteos: radicem crassam, tuberosam, breuem, foris nigricantem, intus rubentem, cuius magnus & eximius est ad morborum pestilentium curationem vsus.

Radix tormentillæ moderate calefacit, insigniter siccat, tertio nempe recessu, mediocr ter astringit, putredini mirum in modū reluctatur sudores mouet, pesti, & morbis venenatis efficaciter succurrit. *Vires.*

CAP. XIV.

De Paonia.

PÆONIA herba est insignis nomine, flore, viribus, multos stolones edens, pedum sæpe duorum altitudine, in summitatibus flores pulcherrimos eructans, vel rubros, vel ex albo rubentes, multiplices, amplos, & rosarum æmulos, vnde rosæ D. Mariæ quibusdam vocantur.

Eius tres sunt differentiæ: Prima dicitur mas, quæ folia iuglandis nucis similia, sed ambitu minora & crassiora obtinet. *Species.*

Secunda Smyrnii modo folia diuisa & superiore minora gerit, ex obscuro virentia, surculos breuiores atque omnia minora.

Tertia videtur quasi neutra, vel potius promiscua, quæ scilicet vtriusque ideam gerit & effigiem, neque plane rubra, neque candida, sed veluti pallida est.

Quædam nunc in multorum hortis cernitur prorsus alba & pulcherrima; omnium tamen elegantissima est multiflora, cuius scilicet flos non reliquarum more simplex, sed polyanthos, ac multiplex datur.

Omnes tuberosas radices habent & multifidas; quædam tamen magis glandulosas; caules oblongos, folia diuis; flores valde patulos; in summo caule siliquas amygdalis similes, in quibus dehiscentibus, multa grana, parua, prærubra, cocci colore, splendentia, acinis granatorum conformia inueniuntur, & in medio quædam nigra, lucida, medullosa, sapore medicato, acri, subastringente,

gente, cum nonnulla amaritudine. Hæc omnia breuiter describo, ne in maiorem opus accrescat molem. Multa autem superstitiosa de pœoniis narrantur, quæ tanquam literis indigna, lubens omitto.

Pæoniarum vires. Radices pæoniarum maxime laudantur ad neruorum & cerebri robur, ad epilepsiam arcendam, sanandamque, & totum caput roborandum.

CAP. XV.

De Rubia.

RUBIA à rubedine Latinis, & Erythrodanum Græcis dicta, ramulis à terra prodit quadrangulis, asperis, geniculatis: foliis angustis, oblongis, subasperis, ac ordine circum genicula in stellæ modum digestis. Flores in ramulorum summitatibus patui, ac dilute lutei hiant, post quos semen paruum ac rotundum emergit, primum viride, dein rubens, postea nigricans.

Radices prolixissimę sunt, numerosæ, flexibus multis humi sparsæ, foris, intusque rubentes, quibus lanæ & coria inficiuntur: officinis rubia tinctorum, vulgo garensa nominatur. Sponte nascitur in locis vmbrosis & opacis, omnesque regiones fere scatent ipsa radice gustu amara & anchusæ modo rubicanda, pellibus tingendis & inficiendis velleribus commoda, ob id à nostris infectoribus expetita.

Vires. Rubiæ radix vrinam & menstrua mouet, icterum sanat: Semen potum ex aceto lienem absumit: radix imposita menses, secundas, & partum trahit, & lichenas ex aceto illita curat.

CAP. XVI.

De Oinone.

Resta bouis. Remora aratri. ONONIS, vel potius Oinone sic dicitur à vini colore, quem illius flos repræsentat: A Barbaris arresta & resta bouis; à Romanis remora aratri, quod inter arandum, radices illius longissimæ & fibrosæ, boues aratrumque remorentur: dicitur & Acutella, *Acutella.* à duris & acutis spinis, quibus transeuntes, qui eam attingunt, pungere solet. Planta notissima est, in mediis agris & sæpius iuxta eorum margines nascens, & maxime in solo pingui & glutinoso, viuaxque supra modum; nam cum fundum lætum inuenit, sese multum propagat, singulis annis nouos surculos eructans, qui in terram vicinam vagantur modo cultam & pinguem. Surculos emittit breues, rigidos, spinosos, quos folia rutæ admodum similia, sed maiora & molliora in serti modum coronant. Capitula exerit circinata, folia parum hirsuta, gratum halitum spirantia, florem pisi, sed minorem, & vnicolorem & purpurascentem.

Vires. Radix excalfactoria & extenuatoria est, vrinam mouet, calculos comminuit & pellit, obstructiones tollit, menstruum quoque sanguinem pellit, & ictero prodest.

CAP. XVII.

De Eryngio.

ERYNGIUM & corrupte Iringium vel marinum est, ad loca nempe mari vicina læte germinans, foliis latis, angulosis, spinis durioribus circumseptis, vel campestre seu vulgare, cuius plures dantur varietates: *Species.* quoddam enim dicitur planum, aliud pumilum, & à regione quoddam dicitur Hispanicum, Pannonicum, Alpinum, præter alia quædam spuria.

Folia vulgaris in varias secantur particulas, acuminatas ac spinosas. Caulis cubitalis est, ac ramosus, in cuius summitatibus capitella in globum coacta, muricato spiculorum vallo, in stellæ modum radiantur. Ex mediis capitulorum spinis horridis exeunt flosculi cærulei, & interdum flauescentes, radix crassa longaque est, exterius nigra, interius alba, succulenta, dulcis, odorata.

A capitulorum indefinito numero multi centum

centum capita vocant, rustici carduum lepusculum, & carduum volutantem. Planta enim integra marcescens, vi ventorum euellitur, & per medios agros dum volutatur, currentem lepusculum eminus diceres. Falluntur, qui eryngium secacul esse credunt, vt ex Serapione liquet, qui de vtroque, diuersis capitibus agit, & diuersam vtriusque tradit descriptionem. Dicitur vero eryngium Arabice *Astaraticon*, non *Secacul* aut *Seekakul*, vires tamen habere pares, ex doctiorum lectione constat; quam ob causam secacul nobis incogniti defectu, eryngium vulgare substitui potest.

Vires. Radix eringii vim habet calefaciendi, meatus diducendi, vrinas & menses mouendi, arenulas ex renibus & vesica pellendi, & Veneris languores proritandi.

Cap. XVIII.

De gramine vulgari.

Species graminis quot. CVM gramen ambitu suo plantam vniuersam, quæ folia & ideam segerum profert, amplexetur, non ita mirum, si eius 46. differentiæ à rei herbariæ peritis quibusdam enumerentur: Istud tamen solum, quod Canarium vocatur, medicatum est, & à Pharmacopœis seligitur; reliqua omnia terram operiunt, vt pecudes potius alant, quam hominibus medeantur.

Est autem Canarium, seu caninum gramen agricolis vt maxime cognitum, sic infensum, qui manibus & rastris segetes eo repurgant, alioquin mire cum sit ferax, pabulum tritico, vicinisque plantis surripit: Proserpit enim radiculis pluribus, geniculatis, viuacibus, quæ ad se totam terræ pinguedinem attrahunt.

Folia ei dura sunt, vt arundinis paruulæ lata, tenuia & acuminata, vnde gramen acuminatum & dentē canis mulierculæ vocant.

Vires. Laudatur gramen ad renum, aliorumque viscerum farctus liberandos, tum & ad lumbricos intestinorum enecandos. Radix vero ea potius præstat, quā reliquæ plantæ partes.

Cap. XIX.

De Glycyrrhiza.

ADVLCADINE radicis, tota planta glycyrrhiza, hoc est, dulcis radix, & à pharmacopolis liquiritia dicitur. Nonnulli ἄδιψος appellant, quod in ore retenta sitim sedet atque arceat.

Radix est fruticosa longa, numerosa, humi sparsa, ex qua caules assurgunt alti trium sæpe cubitorum, foliis lentiscinis, densis, pinguibus, glutinosis tactu, ac gummosis, fraxinellæ similibus, floribus, purpureis, & interdum albicantibus.

Mense Iulio, & aliquando citius fert siliquas paruas cicerculæ magnitudine. Glycyrrhisa à Theophrasto *cap. 23. lib. 9.* Scythica dici videtur, qua scilicet Scythæ contenti sola vndecim & duodecim dies sitim tolerant. Eandem pueri habent in delitiis frustatim sectam & aquæ demersam vitreis ampullis pro siti sedanda: mox enim vt aquam ex infusa glycyrrhiza flauescentem ebiberunt, aliam in lagenulam affundunt, agitant, iterandæ potionis causa. Ex glycyrrhizæ radicibus succus expressus, & in pastillos condensatus ad nos singulis annis ex Cappadocia & Hispania, vbi frequens est, aduehitur. *Succus glycyrrhizæ.*

In omnibus qualitatibus temperata dicitur, ad calorem tamen magis accedit: Asperitates lenit arteriæ & vesicæ scabræ, tussi conuenit, expectoratum mouet, & ad pulmonum & thoracis omnia vitia vtilis. *Vires.*

Cap. XX.

De Cyclamine.

CYCLAMINIS varia multaque nomenclatio: Barbaris enim Arthanita, officinis panis porcinus, quibusdam Tuber terræ, aliis malum seu pomum terræ, nonnullis Cissophyllon dicitur. *Arthanita. Panis porcinus. Tuber terræ.*

Nascitur in locis vmbrosis sub arboribus, in vepribus & syluis multis. Circa initium autumni floret: folia habet hederę, angulosa, ambitu *Cissophyllon. Pomū terræ.*

Species. ambitu leuiter serrata, ex viridi purpurascentia, in quibus & supra infraque maculæ plures albicant.

Est altera cyclaminis species, cui lata quidem folia sunt, sed fere nihil angulosa, & quasi rotunda, nec nisi obscure maculata.

Tertia agnoscitur, radice minore, flores magis purpureo & odore suauiore: eamque nonnulli putant esse, quam Plinius Chamæcisson vocauit.

Cyclaminis qualitates. Vires multas, insignesque cyclamen obtinet: nam potenter incidit, aperit, menses mouet, fœtus etiam mortuos expellit, ictero prodest, calculos expellit, contra steatomata efficax, maculas omnes emendat, venenis aduersatur, menstrua & fœtus potu & appositu trahit. Aiunt, si prægnans mulier radicem cyclaminis transgrediatur, abortum fieri. Sed leuis coniectura sæpe credulos fallit.

Aliæ adhuc duæ à recentioribus traduntur, à superioribus foliorum forma & magnitudine, florum & colore, & inuersione differentes. Præterea quædam vere tantum florent, aliæ autumno, nonnullæ medio inter vtrumque tempore.

Cap. XXI.

De Scilla.

SCILLA, quod cæpaceo generi cognata sit, & locis calidis, arenosis, mari propinquis delectetur, vel etiam sponte proueniat, cæpa marina iamdiu cœpit appellari. Qui enim intus, & in cute scillæ & cæpæ anatomiam fecit, vtriusq; eadem interanea, eademque segmina nouit. Multum tamen dissimilia, folia, flores, semina.

Scillæ foliis marcescentibus caudex assurgit cubitalis, è cuius medio, flores albidi fragrariæ similes, in spicam circa fastigium desinentes, pullulant: hos sequuntur siliquæ breues, triangulares ac compressæ, semine nigricante, pleano, ac paleaceo grauidatæ.

Diutissime autem culmus floridus præstat, pro triplici florum exortu: Primo enim tempore flores bulbo propiores, tempus multum visuntur expansi; deinde, qui medium sertum occupant; tandem, qui extremum. Mirum vero est, caudicem & folia simul viuere & virescere non deprehendi: nam caule tantum inarescente folia erumpunt; his tantum marcidis caudex assurgit, contra reliquarum stirpium naturam, quæ primum folia emittunt, deinde caulem proferunt; in scilla caulis prior erumpit, quam vllum folium. *Scilla vires*

Scilla calefacit ordine secundo, & admodum incidentem facultatem obtinet. Præstat vero assam aut elixam sumere, ait Galenus: sic enim qualitas eius vehementior castigatur. Commendatur ad cerebri & neruorum frigidos affectus, vt decet, parata; quo modo eam repurgatam, minutim sectam & in meliterio reconditam, ac quadraginta dies insolatam præparauit Galenus pro puero epileptico. *Meliterium est vas, in quo mel fuit repositum.*

Cap. XXII.

De Bulbis.

Species. BVLBVS vel coronarius est, vel medicamentarius, vel esculentus: inter coronarios recensentur narcissorum, lilionarcissorum, seu Tulipparum & hyacinthorum pene innumeræ varietates: Inter medicamentarios scilla, hermodactylus, Pancratium, bulbus vomitorius: inter esculentos, qui etiam ad medicos, eosque eximios trahuntur vsus sæpe, porrum, ascalonium, & hi, qui antonomasia quadam regii dicuntur, omnibus præstantiores, & ad Venerem stimulandam vtiles, quique veteribus in frequentissimo fuerunt ciborum vsu, pro quibus nunc cæpis & ascaloniis tantum vtimur, quæ veri nobis bulbi sunt, eosque pollicentur & præstant effectus, quos veterum bulbi, similiterque describuntur, adeo, vt in antidotis dum bulbi semen expetitur, cæparum vel ascaloniorum, escallotas vulgus nominat, semen vsurpari potest.

Bulbus quid. Bulbus autem dicitur radix quædam sæpius corticosa, breuis, rotunda, membranis pluri-

pluribus tunicata, quarum exterior omnium maxima, extra terram sæpius frondescit, omnesque simul coeuntes, capillamenta multa, seu radiculas tenues producunt, quæ succum è terra conuenientem alliciunt in totius bulbi nutricatum.

Frondes ei cæparum ritu teretes, angustæ, inanes in mucronem desinentes: cauliculi dodrantales, in quorum fastigio flosculi emicant purpurascentes, quibus deciduis semen succedit exterius nigrum, album interius.

Vires. Bulbi omnes acrimoniam habent, inquit Dioscorides *cap.* 200. *lib.* 2. excalfaciunt, Venerem stimulant, multum alimenti suppeditant, inflationem pariunt, ob id veretri tentiginem excitant. Sed copia eorum largior in cibo vitanda, quoniam neruos tentant. Præ omnibus autem bulbis, libenter crederem, Satyrium stimulandæ Veneri conferre, alios ignauius, nec nisi quia flatuosi sunt, ipsius ludibriis inseruire.

Cap. XXIII.

De Satyrio.

A radicum effigie plantæ quædam testiculi dicuntur, ab effectu Satyria, quod pronos ad Venerem reddant, Satyrarum ritu. Inter bulbosas radices numerantur, quarum, quæ vnico bulbo radicatur, proprie satyrium; quæ duobus, Cynosorchis, seu testiculus canis, quæ tribus, triorchis nominatur: cuiusque vero multæ differentiæ statuuntur, à forma bulbi, foliorum numero, florum colore & serie dispositâ sumptæ: Omnes tamen viribus affines & Veneris amicæ. Verum præ cæteris commendatur id, cuius radix vnica est, rotunda, mali magnitudine, exterius fulua, intus candida, ac multa carne turgida, gustanti dulcis & ori non ingrata. Ex ea tria folia emergunt, vnde trifolium aliqui nominant, ad terram depressa, lilii figura & colore similia, sed minora. Caulem pedalem erigit, flores paruos & candidos: huius radices præ alliis sunt eligendæ ad condituram, & pro vero satyrio credendæ.

Species.

Satyria condita analeptica sunt, & vtiliter dantur tabidis, atque his, qui res venereas frequenter exercent. Tanta enim vi radix satyrii ad congressus excitandos pollere creditur, vt sola manu detenta Venerem stimulet. Vnde Græci plantas pene cunctas libidinem irritantes, satyrii nomenclatione designant. *Vires.*

Cap. XXVI.

De Porris.

Porrum studiosissime seritur in hortis culinæ dicatis: Planta enim vesca magis est, quam medica, vt olitores & coci satis agnoscunt: eius tamen succus interdum pharmacariis remediis vsurpatur, vt pulueribus pilularum fœtidarum excipiendis, & interdum empyreumati extinguendo, vel potius educendo; licet enim calidus sit, mira vi, impressum caloris vestigium ad se alliciens, aufert.

Est vero porrum vel hortense, vel agreste, atque vtrumque duum generum: hortense prius, dicitur capitatum, alterum sectiuum; illud quod radice constat cæparum modo rotunda, hoc quod longiore & frequenter secetur. Ex syluestribus vnum dicitur schœnoprasum, quod folia gerit tenuia iunci ritu; alterum ampeloprasum, quod in vineis & aliis multis locis sponte nascitur. *Species.*

Vnius nempe capitati meminit Dioscorides, cuius scilicet caput, vel verius radix in latum excrescit, & sese dilatat, quod vt facerent antiqui, tegulam, aut silicem superponebant, atque ita crassescere competiebant. Alii multi traduntur modi, quibus incrementum porris conciliatur quasi prodigiosum, sed hæc omnia rei hortensis cultoribus & scriptoribus relinquenda.

Porrum omne calefacit insigniter, reficcat, extenuat, aperit, incidit, resoluit, serpentum morsibus & vstionibus auxiliatur. *Vires.*

Eius

Eius semen tritum & ex passo, aut vino albo bibitum, vrinæ difficultates soluit, & meatus vrinæ dicatos diducit. Nonnulli scribunt, porrum comestum Venerem stimulare, & ebrietatem discutere, frequens tamen eius esus tumultuosos somnos facit, visui officit, & bilem æruginosam gignit.

CAP. XXV.

De Raphano & rapo, seu Buniade.

MAGNA est affinitas inter raphanum, rapum, & rapistrum: Raphanus notior est, quam vt longa verborum serie explicari debeat; nam infima plebecula eo admodum delectatur, & sese cum pane & pauco sale sustinet, atque omnibus fere gentibus non parum in cibatu placere video. Triplici vero discrimine notatur: alius enim raphanus dicitur maior, vitibus valde inimicus; alius minor, seu raphanus, & aliquando radicula satiua minor; tertius raphanus niger dicitur, quem nonnulli raphanidem syluestrem, hortulani Reforum vocitant. *Raphani species.*

Rapum à tumente figura, Bunias, à rotunda gonzylon, vel potius strongylon; vulgo napus dictum, ex radice valde crassa, carnosa, tuberosa, alba, vix capillata, folia edit oblonga, aspera, viridia, profundis incisuris vtrinque dissecta: caules bicubitales & ramosos: flosculos luteos, quibus siliquæ succedunt, seminibus brassicæ similibus, sed minoribus prægnantes, quæ ad Mithridatii confecturam accedunt, cuius vis ad venenatorum morborum expugnationem summopere commendatur. *Rapum vnde dicatur bunias.*

Suspicantur vero nonnulli, buniadem à napo vulgari distare, illiusque non huius semen ingredi mithridatii compositionem; alterutrius tamen defectu hoc vel illud substitui potest.

Tria porro naporum seu raporum dantur discrimina, à figura radicum sumpta: Primum orbiculatum, seu turbinatum & breue est; secundum crassum & oblongum; tertium minus & vulgare, quod vulgus absolute napum nominat. *Raporum species.*

A soli & cœli conditione, vt magnitudinem, sic bonitatem acquirunt napi: qui in agro Cadomensi fruticant, tam suaues & grati sunt, vt omnibus aliis præferantur.

Rapistrum syluestre quoddam rapum esse videtur non bulbosum, quod passim in aruis germinat, foliis latis, virentibus, laciniatis, floribus luteis, cuius semen mulierculæ nauetam vocant. *Rapistrum*

Alia est eius differentia foliis erysimi, lampsana dicta; vt & tertia quædam erucæ folia gerens & flores candidos: omnia vero semina, parua, nigra, rotunda, siliquis inclusa proferunt.

Raphani crudi tantum mensis apponuntur & esitantur, napi non nisi cocti; omnibus inest calefaciendi, aperiendi, & vrinas mouendi facultas. *Vires.*

CAP. XXVI.

De Anemone.

Altera pa

SVPRA de calefacientibus tantum egimus, quorum radices magis celebrantur, paucis aliquot exceptis, propter excedentem calorem in huius sectionis initio descriptis, quorum inutilis radicum qualitas perhibetur; nunc de his, quorum aliæ potius partes veniunt in vsum, disseremus, initiumque ducemus ab anemone, deinde cætera persequemur. Dicitur autem anemone aliquando herba venti, quod eius flos non nisi vento flante sese diducat & aperiat. Poetarum fabellæ ex Adonidis cruore natam asserunt, vnde & flos Adonis quibusdam dicitur. Eius duæ generales differentiæ traduntur, hortensis vna, & altera syluestris; atque vtriusque præsertim hortensis adhuc multæ varietates agnoscuntur, florum colore & multiplicitate tantum distinctæ: quædam enim florem habent candidum, aliæ rubrum, aliæ cæruleum, nonnullæ phœniceum, aliæ rubellum, aliæ violaceum, *Herba venti.* *Flos Adonis.* *Species.*

aliæ ex herbaceo cruentum: quæ omnes ob florum præstantiam & pulchritudinem eroonis tantum dicantur: Syluestres vero pauciores sunt, & ad medicos vsus magis requisitæ, vt ad confectionem vnguenti Martiati des. Myrepsi, in quo syluestris anemone, præsertim ea, quæ vulgo herba venti, & pulsatilla vocatur, debet vsurpari. Earum autem omnium varietates, cum eleganter pictæ & descriptæ dentur, à celebribus viris D. D. Dod. & Clus. in illis longius describendis non immorabor.

Vires. Qualitatem omnes anemone acrem habent, aperientem, incidentem, detergentem, & exsiccantem.

Cap. XXVII.

De Keiri.

KEIRI Mauritana vox est, leucoion luteum designans, perpetuo virens & frigoris patientissimum, contra reliquorum leucoiorum naturam, quæ adueniente hyemis rigiditate cito marcescunt, nec nisi nouo semine sato renascuntur; violas excipio pumilas, tam hortenses, quam incultas, quæ quotannis repullulascunt; in hoc herbariorum distinctionem secutus, qui de vocum natura parum solliciti, leucoia à violis albis distinguunt, licet leucoion proferentes, albam violam enuncient.

Species. Vt autem violarum multæ sunt differentiæ, vt supra ostendimus, sic & leucoiorum, inter quæ, quod luteum florem gerit, nempe Keiri, vsibus maxime medicis commendatur. Vbiq; fere nascitur & in maceriis, muris ædificiorum, vetustis ruderibus, aliisque saxosis & aridis locis. Seritur quoque & læte viret in hortis iuxta muros ac parietes. Caules ei ramosi sunt, multi, rigidi, tenues: folia oblonga, angusta, ex glauco virentia, aliis cuiusuis leucoii foliis minora, rigidioraque, flores lutei, odorati, suaues, siliquæ oblongæ, tenues, in quibus semen paruum planumque coarctatur.

Vires. Ex floribus per infusionem paratur oleum, humoribus resoluendis, frigidis doloribus sedandis, & neruis roborandis idoneum. Semen ℥ ij. pondere ex vino datum, aut cum melle subditum, menstrua, fœtus, lochia, & secundas educit. Idem efficit insessus ex florum decocto institutus.

Cap. XXVIII.

De Thymo.

THYMVM omnibus notum, inquit Dioscor. planta parua est, surculosa, exilibus & angustis foliis, quamplurimis vestita capitulis, in fastigio flosculis albescentibus refertis. Eius duo sunt genera; primum dicitur Cephaloton, stœchadi multum simile; alterum ab eo distat, quod durius sit, perpusilla habeat folia & flores, non in capitulis aut spicis, sed iuxta folia Datur & aliud exoticum, Peruuianum dictum, quod minus surculosum & foliosum est, sapore minus acre, odore magis suaue, in reliquis aliis simile. *Species. Cephaloton. Peruuianum.*

Vires. Thymum calefacit, siccatque tertio gradu, incidit, attenuat, menses mouet, fœtum trudit, viscera expurgat, & à pulmonibus educit: Oculorum claritati multum prodesse creditur.

Sæpius vero in genere condimentario reponitur; nam culinæ eo quotidie & viridi & sicco vtuntur.

Cap. XXIX.

De Serpillo.

Species. SERPILLI duo genera traduntur; vnum hortense, quod maius est, magisque succulentum, cultu & solo pingui gaudens; alterum agreste, quod locis petrosis, squalidis, siccis, sterilibus, & aruorum marginibus & collibus delectatur. Vtrique fere thymi facies, odor & sapor, & à serpendo nomen: humi namque serpunt ramuli, & inibi radices figunt, vbi terram attingunt. Vulgari ac syluestri exiles & tenues sunt viticuli, foliis

foliis exiguis, thymi similibus induti, duri, lignosi, quorum nonnulli palmi altitudine assurgunt; alii procumbentes in terram fibras capillatas, seu radiculas demittunt.

In summitatibus capitula rotunda habent, è quibus flosculi prodeunt ex albo rubentes & purpurei, quorum vt & plantæ totius odor grauis & suauis.

Pulegium montanum. Inuenitur & in multis locis aliud serpillum maius & agreste, cuius cauliculi non serpunt aliorum more, & in officinis pulegium montanum vocatur.

Hortense serpillum propter gratum & suauem halitum inter coronarias stirpes locum habet. Surculos emittit longiores & crassiores: folia item latiora & habitiora, & capita flosculis maioribus coronata.

Vires. Serpillum acre & calidum est insigniter, menses & vrinam mouet, tormina ventris sedat, lethargo conducit, contra venenatorum animalium morsus valet, atque serpentes, dum vritur, suo fumo repellit.

CAP. XXX.

De Sampsucho & Maiorana.

Sampsuchum. SAMPSVCHVM Dioscoridis maiorana non est, cum sit herba ramosa per terram repens, foliis calaminthæ tenuifoliæ, *Maiorana.* rotundis & hirsutis; maiorana namque minime repit, sed surculis multis, rectis assurgit in altum, nec foliis constat rotundis, sed mucronatis; attamen sampsuchi penuria vsurpari recte potest. Est enim planta viribus & facie valde affinis illi, cuius gratiosus odor saporque efficit, vt sedulo in hortis & vasis figulinis alatur, & cura maiore conseruetur: hinc forsan maioranæ nomen, vel à Maro, *Marum.* vt sentit Dodoneus; adeo maiorana & ma- *Hysobrium.* rum, seu hysobrium, vt ex Dioscor. dea eius descriptione colligit, sint vnica planta, sampsuchum & amaracum altera, ex Dioscoride & Theophrasto: Amaracus tamen Galeno *Amaracus.* Parthenium est, ex Dodoneo, sic non suo, sed alieno lapsu nominatum, cum re vera amaracus sit sampsuchum.

Eorum vero nusquam admittenda ratio est, qui ad mari familiam Clynopodium referunt, quod vulgus Gallorum *mastic* nominat, cum inter se non parum dissideant: nam marum Dioscoridi herba est surculosa, flore origani, foliis multo candidioribus, eique vulgo cognita & Origanis dicta: Plinio vero exotica planta est, nec inter vernaculas numerata. Clynopodium, quod nonnulli Cleonicon, alii zopyron nominant, vulgare est, & serpillo simile. *Clynopodium.*

Porro maiorana vel frigoris impatiens est, vel patientissima: hæc hyemalis dicitur, & inter niues medias innoxie viret; illa æstiua & algidioris brumæ cuiusdam occursu petit.

Calefaciendi vim habet manifestissimam, cephalicam & hystericam, atq; menses subdita, vel pota accelerat. *Maiorana vires.*

CAP. XXXI.

De Pulegio.

PVLEGII duæ sunt differentiæ; vnum dicitur mas, seu satiuum, verum & latifolium; alterum syluestre & angustifolium. Vero pulegio abunde caules exeunt multi, rotundi, sæpe procumbentes, in altum tamen sese attollentes, folia è singulis geniculis bina exeunt subrotunda: flores subcærulei, circulatim culmos iuxta foliorum exortum circumdant. Suauem pulegium odorem halat, maxime cum floribus ornatur. Eius odorem aqua vase vitreo, vt decet, stillata, seruat. Vt pulegium verum parum distare videtur à secunda Calaminthæ differentia, sic syluestre à serpillo. Nascitur optimũ in locis aridis, saxosis, & montibus, vnde pulegium montanum & regale, quod officinæ multæ Clynopodium esse dicunt. Pulegium recens incensum pulices necat, vnde fortassis nomen. Ad pulegia autem plantæ multæ odoratæ referuntur, in quibus designandis vix authores conueniunt. *Species.* *Pulegio vnde nomen.*

Vires. Pulegium calefacit ordine tertio, valenter exsiccat, attenuat, menses & secundas mouet,

pectoris pituitam digerit, coctiones iuuat, conuulsis auxilio est, contra serpentum ictus ex vino confert, lienosis admotum medetur, & podagricis & comitiali morbo affectis prodest.

CAP. XXXII.

De Polio.

Polii nomen vnde. POLIVM capitulo quodam paruo in corymbi speciem coacto hirsuto, tomentaceo & albescente, capillitium hominis cani similitudine quadam effingit, vnde nomen. Assurgunt ei ab vna radice surculi numerosi, tenues, duri, lignosi, rotundi, sesquipalmum longi: folia oblonga sunt, crenata, rigidiuscula, chamædryos affinia, sed angustiora, in ambitu serrata, in virgulatum summitatibus flosculi albida lanugine pubescentes, simul plures in capitulis coacti: semen paruum, nigrum, oblongum.

Tota planta incaua est, in locis squalidis & montosis lætius virens, vnde polium montanum in pharmacopoliis nuncupatur, cui etiam Teuthrio nomen est, secundum Dioscorid. *cap.* 124. *lib.* 3. Grauem odorem spirat, sed non iniucundum, & ad Medicos vsus sæpe adducitur.

Est alterum non vsque adeo valens odore & viribus infirmius, cuius etiam surculi rigidi sunt, & rotundi, folia breuiora & angustiora Flosculi multi, simul congesti, lanugine tenui incanescentes.

Alia duo recenset adhuc Remb. Dodoneus. Pena vero quatuor, quæ his inuestiganda relinquo qui vniuersalem stirpium historiam describendam susceperunt.

Vires. Polium calefacit ordine secundo, siccat initio tertii, hydropicis, ictericis, lienosis medetur, vrinas & menstrua mouet, substratum, suffitumve serpentes fugat; vulneribus ad cicatricem perducendis opitulatur.

CAP. XXXIII.

De Ozymo.

OZYMVM planta cum sit odoratissima, hoc præ cæteris nomen iure sibi vendicauit, ne posthac minus apte Ocymum vocitetur, quod pabuli genus est, teste Varrone, ex varia segete adhuc virente, boum causa, fieri solitum. Ob eandem fragrantiam, vulgus etiam basilicum, quasi basilica, seu regia domo dignum appellat; Ozymum tamen non male dici credunt multi cum Pompeio, à nascendi celeritate, nam tertio à satu die, & interdum ocyus erumpere solet, traduntque nonnulli nimis superstitiose, aut potius ridicule lætius prouenire, si eum maledictis feratur. Verum significantius per z. scribitur ab ὄζω, hoc est, oleo, quia tota planta suauem efflat odorem. Mirum est, quod de ozymo scribit Plutarchus, cuius nempe surculi sicci, aut paleæ tenues à succino expelluntur; cuiusuis autem alterius segetis festucæ, aut paruulæ stipulæ attrahuntur. Hollerius Medicus Parisiensis *cap.* 1. *libr.* 1. *de morb. interd.* rem notatu dignissimam narrat, de quodam Italo, cui ex frequenti odoratu ozymi, quod basilicam herbam nominat, scorpio natus in cerebro vehementes & longos dolores, postea mortem attulit: Libyes tamen asseuerant, si quispiam eo die, quo ederit ozymum, feriatur à scorpione, non posse lædi. *Historia.*

Quatuor autem ozymi perhibentur differentiæ, tria nempe satiua & syluestre vnum, Acinos dictum. Ex satiuis duo latifolia sunt, & vnicum tenuifolium, quod basilicum minus dicitur. *Species.*

Vulgare ac latifolium cubitali prosilit altitudine; surculosum est, ramulis teretibus, folio mercurialis, sed minore: Flosculi ei interdum candidi, nonnunquam purpurascentes: semen nigrum & pusillum, quod in syrupo de arthemisia D. Fern. vsurpatur.

Ozymum manifeste calefacit, flatus dissoluit, vrinas mouet, mœrores, quos atra bilis inuehit, muscet, tristes exhilarat, timidos animat. A Chrysippo tamen improbatur, vt stomacho & oculorum sanitati officiat, & insaniam inducat. *Ozymi vires.*

CAP.

Cap. XXXIV.

De Origano.

Species. QVATVOR sunt origani genera; primum & commune dicitur Heracleoticum, seu Cunila; secundum Onitis; tertium syluestre; quartum Tragoricum: cuius adhuc duæ narrantur varietates, quas breuitati studens fusius describere non libuit.

Verum autem origanum foliis & virgultis est maioris maioranæ simile, in summitate gerens vmbellam, non circinatam, sed in paruis thyrsis, spicatis, hinc inde congestis, media æstate adolescit; atque vt facie, sic odore, ad maioranam accedit; verum hyemis sæuitiam tolerantius subit; nam inter niues innoxie viret. Brassicæ multum aduersatur & serpentum generi; quare testudines eum illis dimicaturæ origano sese muniunt, & contra frigida venena maximę valet.

Vires. Omnia origana calefaciendi, siccandi, incidendi, attenuandi, & vrinas mouendi vim habent: purgationes fœminarum cient: peripneumonicis & tussientibus ex melle in eclegmate & sorbitione feliciter dantur.

Cap. XXXV.

De Mentha.

LICET Mentha cuique nota sit, etiam Dioscoridis testimonio; nam viuacissima cum sit, vbique facile germinat, vix tamen *Species.* species eius omnes exacte describuntur, & sæpius confuse mentha, menthastrum, sisymbrium, & calamintha designantur. Sic vero distinguuntur.

Hediosmos seu mentha, vel hortensis est, seu domestica & vera; vel syluestris, seu notha, menthastrum dicta. Menthæ veræ quatuor sunt species: *Prima menthæ species.* Prima caules habet quadrangulos, obscure rubentes, aliquantum pilosos, folia subrotunda, flosculos subrubros, circum cauliculos orbiculatim natos: Radix illius, vt reliquarum, serpit, nouos subinde turiones germinans.

2. Species. Secunda radice, foliis, odore, magnitudine priorem æmulatur, sed color magis ex rubro nigricat, & flores in ramulorum fastigiis spicantur.

3. Species. Tertia foliis constat longioribus flosculis spicatim insidentibus.

Quarta. Quarta quoque foliis est oblongis & acutis, sed floribus subpurpureis, geniculatim cauliculorum internodia instar primæ convestientibus.

Præter has à rei herbariç peritissimis connumeratas, aliam addit Matthiolus, quæ à Goritiensibus Mentha Græca, à Val Cordo Sarracenica, à quibusdam herba D. Mariæ, à nonnullis saluia Romana, ab aliis Lassulata, à plerisque *herbe du coq*. Gallice nominatur. *Mentha Græca. Herba D. Mariæ. Lassulata.*

Planta est in hortis passim nascens, foliis maioris saluiæ, aut betonicæ, ex viridi albicantibus & serratis, caulibus cubitalibus & sæpe longioribus, in quorum fastigiis flores exeunt corymbacei, colore melino, tanaceti modo: huius sapor amarus est, odor vt mentharum grauis, non tamen ingratus.

Species menthastri. Menthastri, seu menthæ syluestris suæ sunt etiam species: Prima, vbiuis secus mœnia & scrobes vrbium scatet, foliis maioribus, rugosis, leuiter crenatis, floribus spicatis. Secunda pratensis est, quæ viret aquosis marginibus, folia gerens hispida, incana, subrotunda, flores, vt prior, spicatos; vtraque grauis, nec odore insuauis.

Vires. Mentha in re cibaria vtilis est, peculiaremque gratiam tenella habet in acetariis, adultior autem vt prædura, sic ingrata est. Natura manifeste calida est, & eximie stomachica: Proprietate enim ventriculi calorem auget, robur firmat, coctionem iuuat, flatus dissipat & tormina sanat.

Sisymbrium. Tanta vero est Sisymbrii cum mentharum familia cognatio, vt cultu, aut neglectu inuicem transmutentur: Officinæ balsamintham nominant, vulgus mentham crispam. Longe autem distat à Sio, seu Berula, vt & à Cardamine, seu Cressione, quem Sisymbrium aquaticum vocant: nam verum Sisymbrium, serpillum syluestre multis dictum, *Sion. Cardamine.*

dictum, menthæ hortensis admodum simile est, sed odoratius & latiore folio, viresque medicas habet insignes. *Dioscorid. cap.* 155. *lib.* 2.

Cap. XXXVI.

De Calamintha.

Species. 1. CALAMINTHÆ tres sunt species, prima montibus familiaris; secunda pulegio cognata; tertia menthastro. Prior, quod locis squallidis, tuberosis, montosis fœcundius luxuriet, montana dicitur; propter tamen eius elegantem faciẽ & gratiosum odorem, nunc in hortis eicutata seruatur, vt men thæ omnes, quibus & viribus, & nomenclatura vtcunque respondet; nam calamintha pulchram mentham portendit, atque nominis iste complexus illius nobilitatem signat; in Officinis calamentum montanum nominatur.

2. Secunda calaminthæ species, foliis regali pulegio similis est: sed aliquanto maioribus, albidis, variegatis maculis, floribus ex candido purpurantibus, virgas cubitales amicientibus. Gaudet locis apricis & expositis soli. Repetitur & in multis aruis post segetem demessam. Vocatur quoque interdum nepeta, Dioscoride referente, à quo nec improbatur, nec probatur hæc nominis vsurpatio.

3. Tertia menthastro similitudine respondet, foliis oblongioribus, caule & ramis maioribus, quam superiores, sed viribus est inefficacior. *Herba Cattaria.* Dodonæus pro hac tertia calamintha Cattariam herbam exhibet; Fuchsius aliam in multis dissimilem, & reuera Dioscoridis lectio vix vllam Cattariæ lineam describit: iuste tamen ad calaminthatum familiam referenda, vt quæ illis sit cognata, & viribus herba præstans, antiquis forsan ignota. Cauliculos edit multos, quadratos, duriusculos, folia marrubii incana, singulis nodis bina, flores in extremo spicatos, menthæ aut menthastri modo. Dicitur cattaria, quod valde à catis expetatur, qui eius folia iucunde & quasi lasciniendo contrectant, & auide depascuntur. Vulgus Pharmacopœorum nepetam vocitat. *Nepeta.*

Insigniter calefacit & attenuat; peculiari dote conceptum iuuat, atque vterum reddit fœcundiorem.

Vires. Omnis vero calamintha essentia est tenui, calida & sicca in tertio quodammodo recessu, tormina sedat, lumbricos & ascaridas enecat, icterum sanat, menstrua ducit, sugillata tollit, asthmaticis medetur, strenue humores digerit, ad omnia autem efficacior montana.

Cap. XXXVII.

De Absynthio.

LICET Absynthium herba sit, Dioscoride referente, vulgo nota, in eius recensendis speciebus ac describendis, vix duo consentiunt. Relictis autem breuitatis gratia, opinionum varietatibus, dicimus tres esse absynthii differentias, *Species.* Absynthium vulgare, absynthium Santonicum, & absynthium Seriphium. *Absynthiũ Romanum, esse vulgare.* Falluntur vero, qui vulgate aliud à Romano & Pontico existimant, quique Santonicum appellant absynthium Romanum: vulgare enim Romanum est, sic olim dictum, quod fuerit plebi Romanæ sacrum, & quia in agro Romano, antiquisve ruderibus passim inueniatur: Ponticum vero & à Ponto, & à stypticitate, seu astrictione.

Xantonicum. Ad quód Santonicum, vel potius Xantonicum appellatur, à Xantonum tractu, vbi plurimum nascitur, id nominis sortitur: hinc eius semen à nonnullis immutata voce sanctum, cum sanctonicum dicendum esset, appellatur. Tota planta absynthio vulgari similis est, sed minor, minusque candicans, seminibus non adeo multis, floribus exiguis.

Absynthiũ Seriphium, siue marinum. Tertium absynthium Seriphium, seu marinum dictum, copiosum nascitur in monte Tauro, iuxta Cappadociam. Herba est tenuis, abrotoni parui similitudine, referta semini-

ſeminibus minutulis, ſubamara & grauiter olens cum quadam calfactione: Toraque adeo ſimillima abrotoni fœminæ vulgaris hortorum, vi non facile ſit, vtramuis ab altera diſcernere.

Vires. Abſynthium omne aromaticam, ſuauem admodum, acrem & amaram poſſidet qualitatem, ait Galenus: Attamen vulgare quoddam in hortis multis inuenitur, minime amarum, ſed dulce, ſoloque ſapore à Pontico diſtinguitur. Omnia vero ſtomacho conferunt roborando, coctionem iuuant, & alui lumbricos tam ſumpta, quam admota enecant. De abſynthiorum differentiis & qualitatibus videndus eſt Dioſcorides, vt & Caſparus Bauhinus, Medicus Baſilienſis, qui librum integrum edidit de abſynthiis.

Cap. XXXVIII.

De Artemiſia.

Species. ARTEMISIÆ ſpecies plures ſunt duabus, contra multorum opinionem; nam præter vulgares, latifoliam vnam & tenuifolias duas, marina quædam eſt, quæ ab vna radice lignoſa, pluribus fruticat ſarmentis, foliis imis & humi fere ſtratis. Et Ruellio & Fuchſio ſi credimus, vt certe de re hac credere nefas, matricaria & tanacetum artemiſiæ ſunt ſpecies.

Omnes autem artemiſiæ ſunt ſylueſtres, quarum prior latifolia eſt, lacinoſa, ac per margines diſſecta, caules habens rectos, rotundos, ſtriatos, bicubitales, & ſæpius longiores, floſculos exiguos, abſynthii æmulos. Naſcitur ſecus vias, & mediis interdum in hortis.

Secunda tenuior eſt, flore paruulo, candido & graueolente.

Tertia tenuifolia quoque in ſepibus, & iuxta ductus aquarum naſcitur, cuius flores & folia contrita odorem maioranæ vtcunq; referunt. Vſurpanda vulgaris ad confectionem ſyrupi, qui ab ea nomen habet.

Ab Artemiſia regis Mauſoli vxore ſic enunciatur, cum olim Parthenis diceretur, hancque ſuperſtitioſi multi herbam D. Ioannis vocitant, qua ſacris illi diebus lumbos cingunt.

Calefacit ordine ſecundo, aperit, attenuat, menſes, ſecundas & fœtus pellit, & affectibus vteri multis auxiliatur. *Vires.*

Cap. XXXIX.

De Meliſſa, ſeu Meliſſophyllo.

QVA dulcedine & voluptate feruntur catti ad cattariam herbam, de qua ſupra, eadem apes ad apiaſtrum, ſeu meliſſophyllon, quaſi folium melleum, vel citraginem, ab odore citri, quem refert, ſæpe dictum. Eius plures videntur eſſe differentiæ: *Species.* nam præter ſylueſtrem, quæ improprie meliſſa dicitur à Fuchſio, cum Cymices redoleat, vulgaris maxime celebratur, deinde Hiſpanica, tum & aliæ magis peregrinæ, quæ è Moluccis inſulis aduectæ, Moluccæ dicuntur.

Meliſſa noſtras cunctis notiſſima, ſurculis quadrangularibus aſſurgit, foliis latis, rugoſis, ſubaſperis, citrium malum olentibus, binis prominentibus iuxta internodia, è quibus prodeunt exigui calices, cum floſculis candicantibus, ſuccedente poſtea ſemine minuto nigricante.

Hiſpanica, effigie, odore, viribus, ei valde ſimilis eſt, folia tamen minora, nec ita rigida ſunt, ac virentia.

Meliſſæ Moluccæ duæ ſunt, prior læuis dicta, altera ſpinoſa: vtraque culmos, ac folia edit multa, meliſſæ noſtrati non parum affinia. *Meliſſa Molucca.*

Calefacit meliſſa ordine ſecundo, ſiccat primo: in inſeſſionibus valet ad ducendos menſes, & in potu, ac illitu contra ſcorpionum, phalangiorum, & canum morſus conducit. Capur roborat, memoriam auget, & facultates animales recreat. *Vires.*

CAP. XL.

De Prassio.

Species. PRASSII, seu Marrubii duo sunt genera, vnum album, aliudque nigrum, quod *Ballote* vocatur. Vtrumque abs radice ramosum, altitudine sesquipedali, ac iuxta parietes & agrorum margines nascens. Candidum, quod magis est in vsu, caules edit quadrangulares, tenui pube hirsutos: folia per interualla bina, subrotunda, rugosa, ambitu incisa & lanuginosa: flosculi ex calicibus emergunt exiguis, qui verticillatim surculorum genicula circumdant. Omne marrubium in ruderato solo, & prope collapsas ædes delectatur. Nonnulli marrubiastrum seu marrubium nigrum albo præferunt; ego album nigro cum peritioribus viris prætulerim.

Vires. Calidum est ordine secundo, siccum tertio: Obstructiones tollit, pulmones expurgat, menses ducit, ruptis, conuulsis & neruorum contractionibus confert, daturque ad serpentum morsus & pocula venenata.

CAP. XLV.

De Betonica.

Betonica. BETONICA plane syluestris est planta, loca amans opaca, nec aquosa; propter tamen eius dotes eximias, in hortis culta adolescit. Foliis emergit oblongis, latis, virentibus, subasperis, in ambitu serræ modo incisis. Cauliculi tenues sunt, quadrangulares, aliquantum hirsuti, ac cubitales: flores fert spicatos, rubentes, & quibusdam in locis albidos. Græcis dicitur κέστρον & ψυχότροφον, Latinis Betonica; quæ vox ad aliam plantam detorqueri solet, quæ Vetonica altilis & tunica, à quibusdam flos Armerius, à Germanis flos superbus nominatur.

Vetónica. Præter betonicam vulgarem, alia quædam latifolia multis in locis reperitur, quæ cultu magis delectatur, atque in hortis lætius viret.

Betonicæ vires. Betonica calida & sicca est secundo recessu: vim habet cephalicam & alexiteriam: quare morbo comitiali, comati, & morbis venenatis prodest, maxime vero demorsis à cane rabido & serpentibus, & si quis hanc præsumpserit, lethale venenum haustum nihil nocebit.

CAP. XLII.

De Veronica.

Species. VERONICA duplici agnoscitur discrimine, vna dicitur mas, altera fœmina, elatine multis dicta. Illa Paulo Æginetæ Betonica dicta, surculis pedalibus, crebris, hirsutis per terram serpit, foliis oblongis betonicæ minoribus, serratis, & nonnihil ad Teucrium accedentibus, sed exigua lanugine pubescentibus, flosculis ordine digestis, purpurascentibus; semine paruo, rotundo, nigricante, in calicibus loculi formam referentibus contento: radice tenui huc illuc diuaricata.

Elatine. Veronica repens. Veronica fœmina, multis Elatine, nonnullis Veronica repens dicta, surculis pedalibus, tenellis, flexilibus, lanuginosis, multis, foliosis, ab exili radice serpit; foliis ad nummulariam vulgo dictam accedentibus, incanis, pilosis, floribus pusillis, albidis, anthirrhini similibus, semine exiguo, rotundo, nigro, anagallidis finitimo. Plurima nascitur inter segetes, & in veruactis, atque locis sabulosis.

Agnoscunt nonnulli veronicam quandam surrecticaulem, quæ rigidioribus surculis sese erigit, tenuibus ramosis & foliosis, atque superiori valde similis.

Exit & in pratis, inquit Dodoneus, ac humentibus locis alia quædam Veronica, effigie & magnitudine ad fœminam multum accedens, cuius tamen folia minora sunt, nec pubescentia, sed læuia & virescentia: viticuli per terram repentes; flosculi cærulei; semen in theculis conclusum, paruum & nigricans. Huius vt & superioris, vel nullus, vel rarus in medicina vsus.

Vires. Veronicam calidam & ſiccam eſſe, ſenſus indicat, aſtrictoriam quoque & vulnerariam experientia docuit. Confert ſcabiei & omnibus cutis vitiis, atque vlcera & vulnera optime ſanat. Peculiari autem virtute cancroſis vlceribus conuenit, ſi non perfecte ſanandis, ſaltem mitigandis. Falſum eſt, quod ſcribit Fuchſius, Regem Galliæ Elephantiæ morbo correptum, huius herbæ adiumentó ſanatum. Nullus enim Galliarum Rex hac fœda lue, vt nec peſte, correptus fuit vnquam.

Cap. XLIII.

De Dictamno.

DIGTAMNO cauliculi cubitales aut paulo breuiores, in alas quaſdam diuiſi aſſurgunt, in quorum ſummitatibus velut ſpicæ ſquammatim compactæ dependent, floribus ex eorundem interſtitiis exeuntibus. Folia ei ſunt rotunda, ſed altera parte acuminata, multa lanugine pubeſcentia, ac pulegio admodum ſimilia; ſed alatiora. Laudatur maxime quod in Creta naſcitur, & maxime quod in Dicte, illius regionis monte, à quo nomen. *Vnde dictamno nomẽ.* Græcorum nonnulli Beloacon, hoc eſt, telorum remedium, & Belotocon, quod infixa ſpicula excludat, vocarunt. Ceruæ enim ſagittis confixæ ad dictamnum accurrunt, cuius contactu, quaſi partu quodam ſpicula excluduntur. Inde quidam dorcidium, quaſi ceruariam nuncuparunt, quod ceruæ illius vim omnium primæ demonſtraſſe creduntur. Oſtenderunt & id capræ eo paſtæ & vulneratæ, cito telis dec dentibus. Folia vero dictamno tomentoſa ſunt, & flores ex violaceo nigricantes.

Aliud quoddam in multis locis, præſertim maritimis quibuſdam, vt in littore Baroſluctuenſi in Normania inuenitur, illi foliis valde ſimile, quod pſeudodictamnum appellatur, ſed flores habet verticillatim ſurculos ambientes, & vires, quam legitimum, inefficaciores. *Pſeudodictamnus.*

Vires. Dictamnum, & ſecundum quoſdam dipthamnum, in qualitatibus primis calidum & ſiccum eſt gradu tertio, in aliis ac peculiaribus, veterum teſtimonio tela extrahit, intro ſumptum venenum extinguit, peſti prodeſt, menſtrua, fœtum & ſecundas excludit, lienem minuit & ſtrangurias ſanat.

Cap. XLIV.

De Stœchade.

INIQVE ſtœchas Arabica cognominatur, cum vbique terrarum æque bona viteat & vigeat, & in Creta, & in Belgia, & Normania, vbi innoxie inter niues viuit, & in Stœchadibus inſulis, à quibus nomen, vel à faſtigio ſpicato. *Vnde dicitur.*

Eius tres differentiæ notæ fuerunt Dodoneo, prima communis eſt & vera; ſecunda Belgica, facie parum priori diſſimilis; tertia folio eſt ſerrato; præter quas alia datur, cuius coma aurei coloris eſt, Eliochryſo ſimilis, & chryſocome, ſeu ſtœchas citrina noſtras vocatur. *Species.* Hæc cauliculos edit admodum breues & tenues, folia anguſta, incana & hiſpida: flores luteos, ſplendentes, bullis exiguis ſimiles. Naſcitur in locis aſperis & arenoſis, eiuſque tres differentias Pena diſtinguit, de quibus is videndus.

Vera ſtœchas caules emittit à radice multos, cubitales, tenues, lignoſos; comam in ſummitatibus ſpicæ modo anguloſam; folia oblonga, lata lauendulæ minoris ritu, & ſimiliter incana: floſculos in ſpica foliacea paruos, cœruleos, odoratos, ſuauem halitum ſpirantes.

Vires. Stœchas manifeſte calida eſt, amara, moderate aſtringens, plurimum cephalica. Caput enim & facultates omnes præſertim animales recreat, humores frigidos diſcutit, mentem exhilarat, & omnibus capitis affectibus ab intemperie frigida natis conducit, & omnia viſcera, totumque corpus roborat.

CAP. XLV.

De Saluia.

Species. SALVIA, aut domestica est, aut syluestris: Domestica bina; maior nempe, & minor. Vtraque Elelisphacos dicta, licet maior hoc nomine sola à quibusdam donetur; minor sphacelos ab iisdem vocata, ab aliis tantum syluestris, quæ etiam Bosci saluia nuncupatur.

Est & alia Cretensis baccata, figura, odore, sapore, nostrati valde similis, cuius Pena meminit.

Saluia ramosus est frutex, ait Dioscorid. *c.* 41. *lib.* 3. virgas habens quadrangulas, incanas, & folia coroneæ mali effigie, sed angustiora, asperiora, crassiora, & magis albicantia. Flores in summis ramulis eminent falcati, hormino similes, cœrulei.

Vires. Saluia quasi saluatrix, vim habet cephalicam, nerualem, calefacientem, siccantem, aperientem, menses & vrinas cientem. Minor autem, vt præstantior, seligenda ad syrupi de stœchade confectionem, ipsius tamen defectum maior facile supplebit.

CAP. XLVI.

De Hormino.

HORMINVM, vel satiuum est, quod scilicet cultu, satu & solo pingui delectatur; vel agreste, quod sponte in pratis & locis macilentis nascitur. Vtrumque notissimum, ab vna radice caules emittens interdum multos, cubitales, præsertim satiuum, & sæpe altiores, angulosos, subhirsutos: folia, lata, mucronata, aspera, marrubii similia: flores iuxta folia surculos verticillatim ambientes, ex purpureo ad cæruleum vergentes, & interdum albicantes, & in quibusdam prorsus albos, atque ex pyxidulis erumpentes, quæ hiantes per maturitatem deorsum spectant: semen his includitur paruum, oblongum & nigrum; in syluestri rotundum & fuscum.

Horminum & Oruala tam affines sunt plantæ, vt inter vtramque gratissimi viri, & rei herbariæ peritissimi, nihil discriminis constituerint; distingui tamen debere certissimum est, vt inter recentiores Mathiolus notauit. Dicitur horminum à verbo ὁρμᾶν, quod eo vtentes in venerem ruant; à nonnullis Geminalis nuncupatur. Oruala vero vulgo dicitur. Tota bona, aliquando Gallitrichum, nonnullis Galli centrum, aliis Sclarea, quibusdam Scarlea, cuius quatuor varietates tradit Dodon. quas hic speciatim recensere, nostri non est instituti. *Vnde dicatur.* *Oruala.* *Tota-bona.* *Gallitrichū* *Sclarea*

Vires. Hormino manifestissima caliditas inest: Eius semen cum vino potum venerem stimulat, oculorum albugines aufert, aquæ conuenienti mersum mucaginem quandam eructat, quæ mira vi multis oculorum affectibus prodest. Syluestre autem viribus maioribus pollet.

CAP. XLVII.

De Scordio.

SCORDIVM sic ab allii odore, quem refert, dicitur. Planta surculosa est, humi procumbens, foliis è singulis geniculis, binis, oblongis, chamædri similibus, sed maioribus, ambitu serratis, molliusculis, hirsutis, inalbicantibus. E surculorum alis rubentes exeunt flosculi, floribus vrticæ inertis, sed lamii valde similes, sed minores. Non solum quod in Creta prouenit, laudatur, sed etiam quod in aliis regionibus offenditur. *Vnde dicatur.*

Miraculo proximum est, quod de scordio viri grauissimi scribunt, & præ cæteris Galenus *cap.* 24. *lib. de anti.* corpora nempe, quæ cruento genere belli cæsa mansissent humi diutius insepulta, quæcumque supra scordium forte fortuna ceciderant, multo tardius aliis computruisse, partesque cadauerum, quæ herbam attigerant, fuisse prorsus à putredine vindicatas. Ob quam rem sane persuasum est, inquit Galenus *ibidem*, omnibus tam reptilium venenis, quam noxiis medica-

medicaminibus, quæ corpus putrescere faciunt scordium aduersati. Vberrime prouenit in locis palustribus multis, secus scrobes, ac loca concaua, & humentia: reperitur quoque in montibus multis vliginosis & pinguioribus.

Vires. Calefacit, siccat, à putredine conseruat, venenis resistit, pesti curandæ conuenit, & morbis contagiosis pluribus.

Contra serpentum morsus & lethalia venena vtilissime bibitur; expurgatque viscera, & menses, & vrinam mouet.

CAP. XLVIII.

De Ruta.

Species. INTER graueolentes herbas ruta numeratur, seu domestica, cuius vna solum differentia agnoscitur, omnibus perspicua; seu syluestris, cuius plures dantur. Est autem ruta suffrutex bicubitalis, ramosus, surculosus, foliosus, & semper virens, flosculos gerens luteos, à quorum occasu capitulum emergit quadrangulare, tot septis & loculis, quot angulis diuisum, in quibus semen continetur, quod in syrupi de Stœchade venit compositionem.

Dicitur autem ruta Græce πήγανον, quod eius præsicco spiritu & calore genitale semen arescat, aut extinguatur; vires tamen alias insignes, easque multas habet, quæ eius vsum valde commendant, eamque plurimi faciebat Mithridates, in sua peculiari antidoto, qua se à quibuscunque venenis tuebatur.

Antidotus Mithridatis quibus constiterit. Constabat ducentis foliis rutæ, ficubus duabus, iuglandibus siccis duabus simul tritis, cum grano salis.

Ruta syluestres quot. Syluestris vero rutæ duæ præcipuæ differentiæ dantur, vna foliis, odore, & effigie hortensi similis est, vocaturque montana, quod in montibus fruticare soleat. Est & alia, quæ cum rarissima sit, & varie nominata, multorum in ea designanda exercuit ingenium. Dioscorides *cap. 53 lib. 3.* videtur eam *Moli* nominare: capite tamen sequenti moly describens, eius folia graminea facit, & radicem bulbosam, quod rutæ male congruit, ineptéque Cappadoces id nominis illi dedere. Syri vocant *Besasan*, Arabes *Harmel Besasan*. & *Harmalam*, quod nomen in Officinis *Harmel* pluribus pro ruta vulgari sumitur, vt recte *Harmala* quidem defectu veræ harmalæ, quæ est secunda species rutæ syluestris, vsurpari potest.

Harmel descriptio. Ista harmala abs radice multos edit cauliculos dodrantales, folia angusta, tenuia & oblonga, florem album & quinquefolium, semen in calicibus rutæ hortensis modo, sed triangulis. Grauem spirat odorem. Nascitur in Cappadocia, & multis Hispaniæ tractibus incultis.

Vires. Calida & sicca est tertio ordine: attenuat, incidit, humores crassos digerit, & semen extinguit.

De ruta capraria nihil nunc, cum sic improprie nuncupetur. De ea forsan dicetur conuenientiore loco.

CAP. XLIX.

De Lithospermo, seu Milio Solis.

Vnde dicatur. LITHOSPERMVM, sic ab eius seminis duritie, quasi petreum semen dictum, folia gerit oleæ similia, sed longiora, hispida, asperiuscula, è virore nigricantia, surculos rectos, tenues, ligneos, asperos, & hirsutos: flores candidos ex foliorum alis prodeuntes, breuibus pediculis innixos.

Flores consequitur semen paruum, rotundum, durissimum ac splendens, præsertim lucente sole, vnde forsan Milium solis in officinis nuncupatum.

Species. Eius duo sunt genera, vultu & viribus paria, sola magnitudine dissidentia, præter quæ & alia duo agnoscuntur illis affinia, quorum vsus tanquam inutilis, aut non satis expertus negligitur.

Vires. Milium solis calefacit & siccat ordine secundo, vrinas mouet, calculos atterit & expellit, obstructiones tollit, meatus aperit, & stranguriæ auxiliatur.

Cap. L.

De Saxifraga.

MVltæ plantæ, multumque diuersæ, à facultate, quam habent atterendi calculos, saxifragæ nuncupantur: Sic Betonica Saxifraga Galeno dicitur: sic Dioscoridi quædam herba ferulacea, & epithymo similis; sic & pimpinellæ, & aliæ multæ stirpes lithontripticæ, Saxifragæ vocantur, vt & aliæ quædam, quæ non tam ab atterendis & comminuendis, qui in renibus, aut vesica continentur, lapillis, quam ab exortu in petris sic dicuntur, vt Empetrum, seu Crista marina, quæ saxa quasi findens, ex eorum rimulis prodit, & viuax diu fruticat.

Vulgaris autem saxifraga pimpinellę valde similis est, præsertim maior, cuius folia varie sunt discissa, & ambitu serrata: caulis cubitalis & sæpe altior, angulosus, striatus: vmbellæ candicantes, & semen, quale apii hortensis, acre & feruentis gustus.

Est & alia minor, à superiore vix nisi magnitudine dissidens. Pimpinellam sola hirsutie à saxifraga differre multi scribunt, illa enim pilosa est, hæc glabra.

Saxifraga alba. Aurea. Ad saxifragarum familiam referuntur aliæ duæ, quarum vna saxifraga dicitur, quæ florem album gerit, altera aurea, quæ aureum. Maioris saxifragæ semen seligi solet & debet ad Benedictæ laxatiuæ confectionem.

Vires. Calida & sicca est euidentissime; attenuat, incidit, digerit, expurgat, obstructiones aufert, menstrua cit, quæ in thorace glutinosa sunt, educit, vrinam cit, calculos atterit & pellit.

Cap. LI.

De Aristolochia.

Vnde dicatur Malum terræ. ARistolochia dicitur, quod puerperis conueniat, & earum lochia ducat: A multis malum terræ, quod fructum ferat veluti pomum: peculiariter tamen hæc nomenclatio rotundæ datur: nam aliarum fructus est turbinatior.

Aristolochia varietates. Porro quinque Aristolochiarum differentiæ numerantur, longa, rotunda, Clematitis seu sarmentitia, Saracenica & Pistolochia, seu Polyrhizon: quæ omnes caule, frondibus & flore adeo similes sunt, vt vix nisi à perspicacissimo distingui valeant.

Multis in Galliæ locis nascuntur iuxta vineas, marginesque aruorum ac sepium, læto ac resti bili solo. Longa copiosa viret ad Sequanæ ripas.

Dioscorides Aristolochias tres tantum agnouit, longam rotundam, & clematitum; priorem masculam vocat, secundam fœminam; illa quibusdam dactylitis quoque dicitur: vtrique vires eximias tribuit, non modo aduersus animalia venenata, sed etiam ad ossium squamas & spicula extrahenda.

Vires. Rotunda, quæ ad hieræ Pacchii confectionem accedit, calefacit, siccatque potenter ad venena, asthma, singultum & lienem prodest, & quæ à partu relinquuntur, attrahit, vnde Aristolochiæ nomen; remorantes enim puerperis secundas valenter ducit, & menses suppressos mouet.

Cap. LII.

De Asaro.

ASarum à quibusdam vulgago, ab aliis Perpensa & baccharis, sed male dictum, in Officinis asarum cum Græcis & Latinis nominatur. Folia gerit colore & magnitudine hederacea, sed non acuminata, imo rotunda, vel magis oblonga, nec perfectum circulum constituentia, & auriculæ signaturam, vt loquuntur Spagyrici, referentia; quam cum iactaret Riuerius Empiricus, ex eo quæsiit Medicus Parisiensis doctiss. An asari folia morbis auricularum sanandis optima sint & determinata? Sed neque plantam, neque partis proprios affectus illum vnquam nouisse, ridicula ipsius responsio patefecit. Flores autem asari exigui sunt, sub

ipsius

ipsius foliis latitantes, purpurascentes, hyoscyami citini similes, sed minores, in quibus semen paruum, angulosum, & aliquantum asperum continetur. Radices multæ sunt, tenues & graciles, oblique diffusæ, & sibi inuicem implicatæ.

Vires. Radices asari vim habent excalfactoriam & exsiccantem, vt etiam folia, sed imbecilliorem Vrinam & menses promouent, vomitum excitant, & crassos, pituitososq; succos expurgant. Valde prosunt ad iecoris & lienis infarctus & scirrhosos tumores, vnde vino macerata vtiliter dantur ictericis & aquis cutem subeuntibus.

Cap. LIII.

De Pimpinella.

Species. Pipinella, seu pimpinella à nonnullis inter saxifragas numerata, duplex est; vna hortensis, quæ seritur, & cultu delectatur; altera syluestris, quæ in pratis & alijs locis pluribus incultis viret. Vtraque saxifragis in multis conuenit, non tantum facie, sed facultatibus quoque. Nonnulli peponellam, alij bipennulam, alij sanguisorbam & sanguinariam appellant. Sunt qui nomine compositissimo Dionysionymphadem nuncupant, quod in vinum coniecta suauitatem quandam satis gratam inter bibendum conciliet.

Celebrior est hortensis, quam syluestris vsus. Vtrique folia oblonga sunt ex pluribus ad vnum pediculum congesta, quorum singula subrotunda, per ambitum serrata, aliquantum hirsuta: caulis cubitalis est, & sæpe longior, quadrangularis, & nonnihil striatus, & ramosus; atque in singulorum cauliculorum summitatibus capitula erumpunt rotunda, foliolis oletaceis velut squamulis, simul & flosculis compacta, quę nonnunquam ante flosculorum ortum, & post occasum, fructum mori effigiant. Includuntur semina multa, angulosa, fusca.

Radix subest longa, sed non multum crassa, & dura, & inutilis.

Vires. Pimpinella calefacit, siccatque initio secundi recessus: peramica est partibus, quæ principatum tenent cordi, hepati, & alijs visceribus: Sanguinem puriorem efficit, renes purgat, calculos & saburram eiicit, à cane rabido demorsis auxiliatur, & febribus malignis ac pestilentibus conducit.

Cap. LIV.

De Chamædry.

Vnde dicitur. Chamædrys nascitur in petrosis & asperis locis: Suffruticula est dodrantalis, folia gerens parua quernis simillima, vnde Chamædryos, seu querculæ nomen.

Vocatur & Trissago, & aliquando Teucrium, male tamen, propter effigiem Teucrio affinem. Huic nullas Dioscorides substituit species, multas tamen neoterici agnouerunt, quæ magna cognatione illi congruunt: nam Fuchsio duæ dicuntur mares, & totidem fœminæ: Dodoneo duæ repentes, & assurgentes totidem, quarum postrema tantum illi dicitur syluestris, cum & omnes sint syluestres.

Vires. Chamædrys calefacit & siccat gradu tantum secundo, viscera infarctu liberat, menses educit, alijsque ventrem multis beat commodis, de quibus videndus Dioscorid. c. 12. lib. 3.

Cap. LV.

De Chamæpyti.

Species. Tres veræ chamæpyteos differentias statuit Dioscorides, quibus adiungit tres alias spurias Dodoneus. Prior dicitur *Aiuga, Abiga.* Aiuga, vel Abiga, ab abiere, propter pinus odorem.

Folius est semper viui minoris, sed multo tenuioribus, pinguioribus, hirsutis, & circum ramulos densis: flore tenui, ex luteo albicante. Vocatur & Iua arthritica, quod *Iua arthritica.* arthriticis doloribus sanandis conferat.

Secunda

Secunda cubitalibus est ramis, prætenuibus, incuruis, flore candido, semine nigro, paruu lo. Tertia chamæpytis mas dicitur: paruula est, foliis exilibus, candicantibus, hispidis, cauliculo aspero, flosculis luteis, & semine iuxta alas. Omnes pinum redolent; nulla moschum, vt credunt nonnulli.

Vires. Chamæpytis vim habet aperiendi, calefaciendi gradu secundo, siccandi tertio: morbo regio & vrinæ difficultatibus prodest, menstrua mouet, aduersus scorpionum ictus confert, neruos roborat, ischiadi & aliis doloribus arthriticis conducit.

CAP. LVI.

De Parthenio.

PARTHENIVM diximus supra, Artemisiam non esse, nunc esse matricariam fatemur, non cotulam fœtidam, vt à perito viro quodam assertum audio. Est vero Parthenium, vt posuit Dioscorides, foliis coriandri tenuibus, varie incisis, ambitu crenatis; flore per circuitum albo, intus luteo, chamæmeli ritu, odore viroso, amaro sapore. Radix quamplurimis fibris scinditur, tenuibus, duriusculis, totaque planta diluto colore viret, & cuiuis notissima.

Matricaria Officinis dicitur, quod mulieribus matricis suffocationibus obnoxiis, & aliis ab ea ortis affectibus multis salubriter medeatur.

Species. Eius duæ dantur varietates, vnum simplici flore, quod vulgare est; alterum pleno seu multiplici, quod in hortis ob elegantiam alitur, & nisi in solo pingui seratur, & cultu foueatur, in simplex degenerat. Aliud ab Alpibus, vbi copiosum & sponte prouenit, nomen habet, Alpinum dictum, quod odore & facie priori multum respondet, minus tamen est, flores simplices perpetuo gerens, & vmbellatim congestos.

Vires. Parthenium calefacit ordine tertio, secundo siccat, aperit, incidit, expurgat, menses, secundas, fœtus mortuos potenter educit.

Pro parthenio igitur matricaria sumenda est, non cotula fœtida, nec parietaria, nec mercurialis, quæ male secundum quosdam hanc nomenclationem vsurpant.

CAP. LVII.

De Hyperico.

HYPERICVM vulgo perforata & millefora dicitur. Planta est surculosa, cubitalis altitudinis, folia gerens myrthinis æqualia, sed tenuiora, molliora & magis flauescentia, ac innumeris poris, & tanquam foraminibus peruia: flosculos luteos in surculorum summitatibus, ex quinis foliolis aureo nitore collucescentes, gerens, staminibus exilibus in medio concoloribus, quibus rabescentibus erumpunt siliquæ paruæ, & oblongæ minutis grauidatæ seminibus, quæ confricata resinam olent.

Radix eius duriuscula est, multis fibris & capillamentis sulcata, flores & folia intrita succum quendam cruentum exprimunt, & flores oleo macerati idipsum cruore sanguineo tingunt.

Confert hypericum mensibus & vrinæ ciendis, & vulneribus optime sanãdis, ischiadicis medetur; neruorum affectibus conuenit: calefacit, & siccat, neruosum genus roborat, & vtiliter medicamentis vulneribus dicatis admiscetur. *Vires.*

Multi ascyrum & androsæmum cum hyperico confundunt, quod sint plantæ congeneres, multum tamen inter se vultu dissident, suntque diuersæ stirpes.

CAP. LVIII.

De Androsæmo.

ANDROSÆMVM sic dicitur, quod foliorum & granorum succus sanguinem humanum referat. Planta est fruticosa, ac ramosa, surculos multos, tenues, rubentes emittens, foliaque lata, mucronata, hederæ satis similia, sed tenuiora & lætius virentia, *Vnde dicatur.*

virentia, quæ trita vinoſo ſucco manant, ait Dioſcorid. complures alas habet in faſtigio vtrinque expanſas, pinnataſque: circa quas puſilli flores & lutei. Semen profert in calicibus paruis, velut papaueris nigri. Illius trita coma reſinoſum ſpirat odorem.

Sponte prouenit in multis Northmaniæ ſyluis, & aliis locis incultis, eiuſque folia mulierculæ colligunt, & puſtulis quibuslibet, furunculis, & omnibus fere cutaneis affectibus adhibent, frequentiſſime optato & felici ſucceſſu: Experientia enim norunt, parti cuilibet admotum vel benefacere, vel nunquam obeſſe.

Vires. Androſæmum calefacit, ſiccat, agglutinat, ſanguinem compeſcit, ambuſta ſanat iſchiadicis prodeſt, vulneribus cohibendis, vlceribus carne implendis, & ad perfectam curationem ducendis confert. Semen tritum & ℥ ij. pondere ſumptum, biliosa alui excrementa per ſeceſſum ducit.

CAP. LIX.

De Melanthio, ſeu nigella.

INTER Melanteriam & Melanthium non parum eſt diſcriminis: nam melanteria minerale quoddam eſt Myſio congener, Melanthium vero ſeu Gith, & in officinis Nigella, ſtirps eſt, quæ fruticis inſtar aſſurgit, ramulis tenuibus, foliis coriandri ritu minutim inciſis, floribus in virgarum faſtigio candidulis, interpoſitis pluribus cirrhis, & ſtaminibus, tanquam virentibus capillis, quibus capitula ſuccedunt quadrangularia, ſuperne corniculis prominentibus & reflexis armata, membraneis ſeptis diſtincta, ac nigro ſemine, anguloſo, acri, odorato grauidata.

Melāthium citrinum. Eſt aliud Melanthium citrinum, à ſemine citrino, citrinum dictum, priori, ſi ſemen exceperis, prorſus ſimile.

Syluestria. Totidem ſunt & ſylueſtria melanthia, quæ inter ſegetes naſcuntur, ſatiuis valde ſimilia; præter quæ aliud pſeudomelanthium eſt, quod inter cærealia numeratur.

Prior melanthii ſpecies in officinis Nigella Romana vocatur, licet Romæ pauca ſit, in hortis vero Germaniæ multis multa.

Vires. Potenter calefacit, ſiccatque, lumbricos interimit, menſes mouet, orthopnoicos iuuat, flatus diſſipat, & morbis ab vtero multis opitulatur, ac benefacit.

CAP. LX.

De Hyſſopo.

HYSSOPVS nulli non cognita, inquit Dioſcorides *cap. 26. lib. 3.* herba eſt fruticoſa, pedali longitudine, foliis ſatureiæ, aut thymi, ſed longioribus, latioribuſque: floribus cæruleis, thirſos ſpicę modo veſtientibus, radice longa, dura, lignoſa.

Eſt vero duum generum; montana vna, quæ ſponte fruticat in locis aridis, altera hortenſis, quæ ſeritur & colitur, culinarum gratia, quibuſdam namque eſculentis gratiſſima eſt, & iuſcula, ſi modus adſit, delectabili ſaporis & odoris ſuauitate commendat.

Vires. Vtraque deſiccat & calefacit ordine tertio; minus tamen hortenſis agreſti, & ea præſertim, quæ flores albos gerit, quæ in multis Angliæ & Galliæ locis prouenit, adhuc minus calida, ſiccaque exiſtimatur. Eius facultates pluribus perſtringit Dioſcorides *lib. 3.* vt etiam Galenus *lib. 8. ſimpl.* vt etiam & Meſue Omnes autem fatentur, plurimum tuſſi diuturnæ, ſuſpirioſis, deſtillationibus, & orthopnoicis auxiliari.

CAP. LXI.

De Geranio.

Species. DIOSCORIDES duo tantum geranii genera facit, Matthiolus tria, tertium ex Plinio mutuatus, Fuſchius ſex, Dodoneus octo, præter alia duo à Fuſchio deſcripta, quæ paucis attingit.

Primum ſurculos emittit à radice ſubrubentes, admodum lanuginoſos: folia anemones, diuiſuris pluribus, longioribuſque

secta; flores rubellos, quibus decidentibus emergunt in virgularum summitatibus capitula, quæ gruum, aut ciconiarum rostella, acus longitudine, vtcunque referunt, vnde recentiores modo rostrum gruis, modo ciconiæ, modo acum pastoris nominant.

2. Alterum surculis paruis, pilosisque, sesquipedem longis, foliisque maluaceis; sed candidioribus prodit; floribus purpureis; in summitatibus, capitellis gruum instar, rostella tenuia educentibus. In errore versantur, qui amomum esse dicunt.

3. Tertium surculos erigit, pedales, geniculatos, incanos, hispidos, odore ingratos, folia Chærephilo finitima; flores rubellos, capitula ciconiarum modo rostrata.

Herba Roberti. Tota planta euidentissime rubet, vnde Ruberta olim vocata: nunc Rubertiana, & aliquando Robertiana & herba Roberti nuncupatur.

4. Quartum folia quoq; laciniata, rubentia, & flores purpureos gerit, capitulaque rostrata, vt superiora.

5. Quintum batrachoides dicitur, quod folia ranunculo similia promat, flores magis patulos, subcæruleos, rostella aliis affinia. Hoc duplici agnoscitur discrimine; vnum maius, quod cæruleos flores; alterum minus, quod rubellos eructat.

6. Sextum ramulos pandit tenues, lanuginosos, folia tenuia, in lacinias diuisa; flores in summitatibus purpureos, quibus rostella prædictis similia succedunt.

7. *Tuberosum.* Est & geranium tuberosum, sic dictum, à radice crassa, nodosa, tuberosa. Multis luxuriat surculis rotundis, foliis ad anemones effigiem accedentibus, in multas lacinias diuisis, floribus in cauliculorum fastigio rubris, patulis, pulchris, paruulis rosis similibus.

Præter hæc adhuc alia numerantur, vt montanum quoddam, vt scandix, seu pecten Veneris, pes columbinus; atque aliud percelebre, quod ab odore moschi, quem apprime refert, geranium moschatum nominatur; quod in multis Normaniæ locis, præsertim maritimis læte viret, & suauiter olet. *Geranium moschatum.* A nonnullis herba camphorata dicitur, sed male; quandoquidem camphorata ad chamepythim accedit, & chamœpeuce videtur esse. Attamen abrotonum camphoratam à nonnullis dici comperio; nam camphoræ halitum vtcunque spirat.

Defectu camphoratæ sumendum est geranium moschatum ad vnguenti martiati confectionem: Si vtrumque defierit, prima geranii species sumenda, quæ vbique reperitur.

Omnia gerania virtutem non sortiuntur eandem. Moschatum calefactoriam vim habet, nerualem, discussoriam: Rubertianum detersoriam quoque & vlceribus accommodatam. *Vires.*

CAP. LXII.

De Doronico, & Damasonio.

DORONICI Mesueo, Actuatio Carnabadium est, nobis Doronicum Romanum vulgare, forsan Paulo Mamiras, Matthiolo inepte Aconitum Pardalianche: qui vt suam de eo opinionem fulciret, in cane periculum fecit, quem illius esu misere periisse profitetur. Ego præter grauissimorum virorum authoritatem experientiam adhuc oppono: illius namque multum cani quantitatem dedi, quam innoxie & auide esitauit. Singulis quoque diebus tantum abest, vt periculose, imo felicissime datur, & in decoctis, & electuariis cordialibus; vt de gemmis. Et clarissimus vir Conr. Gesnerus refert, se doronici radices, melle conditas, sæpe ingessisse, atque harum contritarum aliquando dragmas duas ex aqua hausisse, & ægrotis sæpe illam radicem, & per se, & aliquando mistam medicamentis vtilissime consuluisse.

Et licet Matthiolo detur, doronicum canes interficere, non propterea sequitur, hominibus esse lethale. Differt enim natura à natura, alimentum ab alimento, inquit Hippocrates *lib. de flatib.* Aloe enecat vulpem, non hominem; Nux vomica feles

feles & aues multas, nobis est salutaris medicina.

Non est igitur improbandum doronicum tanquam venenum, quod aliqui laudant, si non tanquam aroma, certe vt alexiterium; qua forsan vsurpatione videtur à Mesueo institutum in electuario de gemmis, ei siquidem inest theriacalitas inquit Auicenna *tract. 2. de med. cord.*

Est autem doronicum planta admodum pusilla, cui teneri sunt caules, folia mollia, oblonga, vt plantaginis, ex viridi vtcunque flauescentia, hirsuta, pilosellæ ritu, & ambitu rotundo, nonnihil lacinioso & parum acuminato: Radices exiguæ, rotundæ, orbiculatæ, in extremo sensim in angustum adductæ, quæ scorpionis corpus & caudam non male referunt: color albidus: sapor dulco amarus, & parum astrictorius: flores in summo lutei & radiati buphthalmi ritu.

Species. Nonnulli tres tantum doronici agnoscunt varietates, fere sola magnitudine discrepantes. *Alisma.* Clusius septem enumerat, inter quas damasonion, Alisma aliis dictum, comprehendi non male videtur: optimaque ratione credunt authores classici, radicem damasonii pro radice doronici vulgaris sumendam esse in confectione electuarii de gemmis, & aliis compositionibus cardiacis: nam ad venena vel inflicta, vel ingesta commendatur radix damasonii à Dioscoride *cap. 69. lib. 3.* proin melius dictis concoctionibus permiscetur, quam doronicum, de cuius viribus alii dubitant, alii non tanta pollicentur.

Damasonium. Est autem damasonium effigie doronico non parum simile, folia gerens plantaginis, sed angustiora, laciniosa, & in terram conuexa: caule tenui, simplici, cubito altiore: flore ex albido pallescente: radicibus tenuibus, acribus, odoratis, & ad venenata conferentibus.

Vires. Doronicum accedit proxime ad tertium caloris & siccitatis gradum, vteri flatus discutit, cordis palpitationi prodest, venenosis & pestilentibus morbis confert & serpentum morsibus.

CAP. LXIII.

De Carduo benedicto.

Species atractylidis Recticaulis. ATTRACTYLIDIS, quæ Cnici syluestris species quædam est, duæ sunt differentiæ; prior, quod recta assurgat, Recticaulis dicitur, secunda, quod surculis aliquantum humi stratis procumbat, straticaulis, & vsitatiore & conuenienti nomine, *Carduus benedictus.* Carduus benedictus dicitur. Planta est omnibus cognita, cuius caules teretes sunt, obsequiosi, brachiati, humi accumbentes: folia vtrinque laciniata, subspinosa: in singulorum surculorum fastigiis capitula, spinosis foliis, aculeisque pungentibus stipata, ac muricata, vnde Acanacia dicta molli lanugine & semine oblongo, fusco, velut pilis barbato, turgida: flos ex luteo pallescit; radix pro ramorum & foliorum numerosa mole parua, albida, & in fibras diuisa.

Vires. Carduus benedictus ob insignem amarorem calefacit, cor & partes vitales roborat, sudorem mouet, venenis resistit, pestilentibus morbis confert, renum ac laterum dolores mitigat, lumbricos ventris interimit, & contra serpentum morsus valet.

CAP. LXIV.

De Cardiobotano, seu Cardiaca.

MYREPSUS ad Martiati vnguenti confecturam ponit Cardiobotanum, Nic. Præpositus Cardumcellum: quid vero sit vtrumque, facile non est diuinare: nonnulli pro Carducello chamæleonem album, non aculeatum; pro Cardiobotano, carduum benedictum sumunt: alii Cardiacam, seu Agripalmam.

Dicitur vero Cardiaca ab effectu; Ad cordis enim affectus conuenire creditur: Mirum tamen, quomodo tanta halitus insuauitate, cor lætificet, quod suaueolentibus vnice delectatur. *Agripalma.* Est autem cardiaca, seu agripalma (sic enim sæpe nominatur) planta cubitalis; raro enim breuior est,

altior sæpe quadrangulos caules proferens, dutos, crassosque ex nigro rubentes: folia lata, obscure virentia, ad vrticam accedentia, laciniosa, profundisque incisuris diuisa: flores paruos ex purpureo candicantes, verticillatim surculos ambientes, & ex cauliculis exeuntes. Nascitur locis incultis, lapidosis, asperis. Nonnulli melissam esse dicunt: alii Syderitidem Herculanam.

Vires. Calida & sicca est ordine secundo: abstergit, expurgat, ventris lumbricos interimit, obstructiones tollit, conuulsis prodest, & cordis affectibus medetur; minime tamen cardiacam esse, fœtor illius portendit.

CAP. LXV.

De Chamæleone nigro.

CARDVORVM pene innumeræ sunt varietates, ad quas refertur Chamæleon vterque, albus videlicet, nigerque. Albus fere sine caule est, & è mediis foliis per terram stratis, latis, longis cynaræ finitimis, caput echinatum promit. A multis non sine ratione pro Carduncello sumitur. Niger vero Vernilago & Carduus niger Romanis dictus, caulibus assurgit crassioribus, altioribus, foliis longis, latisque, vtrimque profundis sectionibus diuisis. In summitatibus erumpunt velut glomeruli multi, in vmbellam coacti, flosculis pluribus micantes. Radix valde crassa est, exterius nigra, interius flauescens, gustu valde acris.

Chamæleon albus.

Vernilago. Carduus niger.

Radix chamæleonis nigri malignæ cuiusdam qualitatis est particeps, nec vnquam sumitur intra corpus; exterius vero sæpe & tuto adhibetur, præsertim aliis mixta medicamentis, vt in emplastro tonsoris videre est. Aliorum enim simplicium concursu, retunditur illius feritas, & quibusdam postea affectibus effectus salutares pollicentur, vt ischiadi & pluribus cutis infectionibus.

* * *

CAP. LXVI.

De Cynara, seu Scolymo.

TRIVIALIS est notitiæ Cynara, Scolymos Græcis dicta, cuius potissimum duæ constituuntur differentiæ: altera enim sic dicitur simpliciter, seu Articaulis; altera spinosa & Hispanica, quæ è genere carduorum est, imo vtraq; ex eorum tribu deprompta, sed cultu & arte lætiorem faciem & saporem gratiorem adepta. *Species.*

Cynaræ folia longa, lataque sunt & incisuris profundioribus vtrinque laciniata, colore cinericio albicantia, vnde forsan Cynaræ nomen: Surculi bicubitales sunt, in summitatibus fructum foliis triangulis, crassis, duris, medullosis, squamarum instar compactum, pini cono similem proferentes. Fructus hic tamdiu coctus, vt mollescat, esui gratissimus est, vulgo pomum articaulis vocatur: non tamen adeo rebus venereis inseruit, vt plerique autumant. Parum enim materiæ genitalis, & flatulenti spiritus dat corpori, succi melancholici plurimum, Galenus *lib. 2. de alim facult.* Flores ex tenuibus & innumeris staminibus conglomerati eleganter ex cæruleo purpurascunt, qui senescentes abeunt in pappos, remanentibus seminibus patuis, oblongis, vt carduorum. Cynaræ spinosæ vultum gerit Scolymos syluestris, seu carduus coagulatorius. Caules tenelli Cynaræ (quam multi Atticocum & Atticocalum vocant) sacharo conditi esui grati, & in obsoniis celebrati. *Scolymus syluestris.*

Cynara Galeno edulium est praui succi: calefacit ordine secundo, biliosum & melancholicum succum generat, vrinam mouet: Radix eius ex vino cocta & pota, graueolentiam alarum, & totius corporis per vesicam vna cum lotio pellit. *Vires.*

CAP. LXVII.

De Phu, seu Valeriana.

PHV, quod nonnulli, referente Dioscoride, syluestrem nardum appellant, Plinius nardum

Marinella Species. nardum Creticam, Valeriana est, quibusdam Matinella dicta; cuius quinque nascuntur & noscuntur varietates; prima dicitur mas; secunda fœmina; tertia parua; quarta rubra; quinta Græca.

Prior sola D oscoridi nota, caulem promit cubitalem, & sæpe altiorem, geniculatum, concauum, interuallis rarioribus articulatum: folia ei oblonga, lata, læuia, virentia, sinuata, Elaphobosci foliis admodum similia, bina è singulis surculorum geniculis exeuntia. flores pulchelli, parui, vmbellatim in summis ramulis collecti, purpurantes, odori: Radix digitalis spissitudinis, transuersa fibris pluribus terræ summæ adhæret.

Vires. Vim habet calefactoriam & alexiteriam, vnde quibusdam Ther acaria, & herba benedicta dicitur. & antidotis miscetur. Vrinam quoque & menstrua pellit.

Reliquarum Valerianarum descriptio, quarum nullus aut rarissimus est vsus, ex rei herbariæ scriptoribus petenda.

Cap. LXVIII.

De Fumaria.

Vnde dicatur. Capnos, seu fumaria, vel fumus terræ Latinis dicitur, quod succus eius oculis immissus, lachrymas quasi vellicando excitet, vt fumus. Herbula est notissima in aruis, hortisve nascens, coriandro aliquantum similis, fructicosa & prætenera. Flosculos edit plurimos, rubellos, & interdum albidos, atque altera parte instar cristę auiculæ Coridalis, quam alaudam cristatam, seu galeritam vocant, acuminatos. Eius duæ differentiæ traduntur; prima & vulgaris inter segetes, & in locis apricosis fruticat; alia vix nisi in hortis inuenitur bulbosa, subcineritia, floribus interdum albis, interdum luteis, aut alio colore variegatis.

Vires. Fumaria omnis acris est, & amaræ facultatis, biliosam vrinam mouet, sanatque iecoris obstructionem & imbecillitatem.

Eius vero succus in oculos instillatus mirifice oculorum caliginem summouet, & visum acuit.

Vulgaris in frequenti est vsu, à qua duo syrupi nomen habent; vnus de fumaria minor, alter maior dicitur: hic perpetuo paratus seruatur in officina Pasch. Bazoini Pharmacopœi doctissimi.

Cap. LXIX.

De Euphrasia.

Euphrasia à nonnullis ophthalmica & ocularis herba dicta, pumila planta est, vix pedē alta. cauliculos è radice tenui & fibrosa graciles & nigricantes proferens, folia parua, serrata ad chamædryn accedentia, flosculos albos minutis punctis maculatos. Nascitur ruri in locis macilentis, siccis, strigosis, incultis, secus vias & agrorum margines modo non vmbrosas. Circa autumni initium floret, tuncque colligitur & seruatur, vel aqua ex ea recenti destillatur optima ad oculos, quibus præ aliis valde conuenit, vnde Germanis solamen oculorum dicitur, quibusdam Euphrosyne, quod animum exhilaret; quem ob effectum eadem etiam nomenclatione designatur buglossum.

Calefacit leniter, desiccat potenter, oculis confert insigniter: Sumpta enim & adhibita caliginem aufert, morbisque omnibus oculorum pituitosis prodest. Vinum, cui multa euphrasia vindemiarum tempore maceratum fuerit, mira efficacitate iuuat oculos, & eorum affectus expugnat. *Vires.*

Cap. LXX.

De Centaurio minore.

Centaurii duo traduntur discrimina; vnum dicitur maius, quod rhaponticum non est, vt diximus supra; alterum minus, quæ vultu & viribus multum inter se diffident: nam maius caules erigit bicubitales, folia oblonga, ex multis

Ee 3 cohæ-

cohærentia, in margine crenata; in virgarum fastigiis capitula turbinata, Iaceæ modo squamis herbidis inducta, ex quibus flores erumpunt staminei, cærulei & elegantes. Istud non magni fit in re medicamentaria, licet dignitate quadam veteres modo Centaurium, modo ex his nonnulli Panaces dixerint.

Minus vero frequentius vsurpatur, & à virium, quibus pollet, dignitate ad febrium halosim, seu expugnationem Febrifugum sæpe vocitatur: aliquando ab insigni eius amarore fel terræ, aliquando & Limnision nuncupatur.

Fel terræ. *Limnision.*

Planta parua est, cauliculo assurgens pedem tantum alto, anguloso, foliis induto exiguis hyperici similibus, per interualla binis: floribus in summitate coronato paruulis, purpureis, interdiu explicatis ante exortum, & post occasum Solis reclusis: Succedunt siliquæ perbreues, in quibus grana minutula coarctantur. Nascitur vltro locis incultis, herbosis, macilentis, aeri libero expositis. Inuenitur in multis locis cum flore luteo, interdum albo: Vidi, qui comam media sui parte purpuream altera albam gereret.

Vires.

Centaurium minus potenter calefacit, vlcera antiqua expurgat, ad cicatricem ducit. Eius decoctum hepatis obstructiones tollit, & lienem induratum iuuat: Succus in passo vsurpatus, menses & fœtum educit; cum melle oculis illitus caliginem tollit.

CAP. LXXI.

De Rhapontico.

RHAPONTICVM Rhabarbarum non est, neque etiam Centaurium maius, vt multi multa inter has stirpes affinitate decepti crediderunt; Nam Rhaponticum peregrina radix est, in his, quæ supra Bosphorum Thracium, ac Pontum Euxinum sunt, regionibus proueniens rhaphani maioris crassitudine, subnigra, ac rufescens, centaurio magno similis, fractu facilis, intus colore ex atro subrubescente & ferrugineo, sapore subamaro, astrictorio, acrimoniæ omnis experte, odore fere nullo.

In multis Galliæ hortis, eorum maxime, qui ratis simplicibus perquirendis, emendis, studiose alendis operam sedulam nauant, nunc Rhaponticum læte virens inuenitur, quod antiquorum Rhapontico tam bene conuenit, vt ipsissimum esse & autopsia efficit, & ratio suadet, vt credamus.

Optima Rhapontici radix ea dicitur, quæ cariem non sensit & commanducata, cum remissa astrictione in ore lentescit, coloremque reddit ex pallido rufescentem, & ad croceum vergentem, qualem quotidie videmus in Pharmacopoliis Lutetianis. Nunc enim valde rara non est, & à cunctis pene seplasiariis agnoscitur.

Valet ad stomachi imbecillitatem, ad lienosos, hepaticos, coxendicum dolores, ad conuulsa, rupta, febrium circuitus, venenatorum animalium morsus, & vtilissime antidotis admiscetur. *Vires.*

CAP. LXXII.

De Meu.

MEV, siue, vt alii volunt, Meum duplex est, vnum laudatissimum, quod in Macedonia reperitur, sed copiosum in Athamanthe, vnde Athamanticum dictum: alterum magis vulgare, quod in multis Galliæ & Italiæ regionibus viret, quod herbarii nunc anethum syluestre, nunc fœniculum tortuosum vocant. Vtrique folia tenuia sunt, angusta, capillacea; surculi graciles cubitales, in quorum summitatibus prodeunt vmbellæ cum flosculis candidis, quos semina consequuntur angulosa, oblonga, cumino maiora, odorata, cum acrimonia quadam amaricantia. Subsunt radices admodum tenues & odoratæ.

Species. *Athamanticum.* *Anethum syluestre.* *Fœniculum tortuosum.*

Meum calefacit ad ordinem tertium, siccat ad secundum: incidit, attenuat, expurgat, obstructiones aufert, vrinam & menstrua cit, inflationes stomachi discutit, iecoris infarctus tollit, & vitia renum emendat. *Vires.*

CAP.

CAP. LXXIII.

De Anetho.

ANETHVM & Medici & mulieres commendatissimum habent: Hæc enim sedulo Iunio mense, quo scilicet tempore suis flosculis comatur, & suauissime fragrat, excerpunt vel secant, siccant, seruant, & simul cum vestibus recondunt, ad iucundum illis odorem conciliandum. Medici vero simul & semine vtuntur ad multa vtilissimo, vt dicetur.

Assurgit autem anethum bicubitali proceritate, surculis rotundis, geniculatis, foliis tenuissime dissectis, & veluti capillaribus: flosculis in muscario luteis: semine dein plano, admodum tenui, ac foliato, ex flauo pallescente: radice dura, ac fibrosa. In hortis seritur, & semel satum sæpe quotannis ex deciduo semine reuiuiscit. Grauis vtcunque est anethi halitus, sed tamen iucundus ac suauis.

Vires. Excalfacit & siccat ordine secundo, atque intro sumptum vrinam ciet, tormina ac inflationes sedat, singultum lenit, lac euocat, & eius copiam auget, incidit, attenuat, & humores ad coctionem perducit.

CAP. LXXIV.

De Petroselino Macedonico.

PETROSELINVM aut vulgare est, ac nostris in hortis frequens, Medicis apium hortense, vulgo Persilium dictum, quod vt gratissimum olus, in culinis celebratur, vt prima sectione notauimus; vel Macedonicum, quod non prorsus simili modo à rei herbariæ scriptoribus depingitur. Lobelius enim fere domestico simile contendit, caule, foliis, vmbellis, seminibus, sed in locis præruptis & saxosis gignitur, vnde Petrapii & petroselini nomen, adeo, vt vnum sit nostras & hortense; aliud vero syluestre & Macedonicum. Fuchsius vero folia dat ei pimpinellæ, & semina ammi, eaque odorata, acria, & aroma olentia perhibet. Hoc non tantum ex Dioscoride resciuit, sed vidit, & expertus est. Cum enim semen petroselini, quod pro Macedonico seruabat, terræ mandasset, plantam habuit & foliis pimpinellæ respondentem, & semen his conditionibus absolutum, quas ei tribuit Dioscorides.

In Macedonia copiosum & laudatissimũ nascitur; maxime vero in locis saxosis & asperis. Læte virens in horto Ioan. Generii Pharmacopœi Parisi. alitur, vt & aliæ multæ stirpes raræ & pretiosæ.

Calefacit & siccat insigniter, vrinam mouet, menstrua ducit, colico dolori prodest, tormina sedat: laterum quoque, renum & vesicæ doloribus sumptum medetur, flatus discutit, attenuat, incidit, vtilissime Antidotis admiscetur. *Vires.*

CAP. LXXV.

De Coriandro.

TAMETSI Coriandrum herba sit virosum & tetrum odorem spirans, hortense plane est, & studiose seritur & colitur. Eius enim grana dum resiccantur, halitum grauem & ingratum deponunt, & suauiter olent. Surculus ei admodum tenuis, teres, cubitalis & ramosus: folia primo exortu adianti similia, laciniosa, in tenues ac varie incisa: nam eorum pars cauliculo propior minus, remotior, magis secatur: flosculi candidi sunt in vmbellis laxis: semen nudum, rotundum, firmum, nonnihil striatum, ac inane, quod primum viret, dein atescens ex luteo albicat: radix breuis, dura, ac fibrosa: foliorum teter ac putidus odor & cimices redolens.

Semen aceto solet præparari ad qualitatis cuiusdam inimicæ castigationem, quam tamen sola desiccatione amittit, & innoxie sine præparatione sumitur.

Coriandrum, seu Coriannon, aut Corion ex Dioscoride, vim habet refrigeratoriam, & cum pane aut polenta, erysipelatis, herpetibus & inflammationibus medetur, à quo tamen optima ratione dissentit Galenus, probatque calidum esse, nec valere ad erysipelas exactũ, seu exquisitum, sed tantum *Vires.*

œdema-

œdematodes: nam calefacit moderate, exsiccat manifeste, atque astrictionis nonnihil obtinet.

Cap. LXXVI.

De Capparibus.

CAPPARIS in multis regionibus sponte nascitur, nullo aut exiguo cultu, atque vberiore prouentu in locis siccis & agris desertis, citra rusticorum opem. Frutex fenticosus est, humilis, spinis aduncis hamatus, cuius ramuli aculeis horrentes orbiculariter per terram sternuntur: Folia circinata veluti mali cotoneæ, è quorum alis pediculi erumpunt longi, vmbones, seu capitula rotunda proferentes, quibus dehiscentibus, flores candidi panduntur, quibus succedunt fructus oblongi, acinoso semine pleni.

Illa florum rudimenta, seu capitula priusquam sese explicent, & adhuc nodosa solent euelli, muria condiri, & in pharmacopoliis seruari pro capparibus, quæ minores maioribus creduntur præstantiores. Conditura redduntur suauiores & salubriores ad medicum vsum & esum. Radix quoque præscinditur, cortex separatur, siccatur, seruatur. Parum autem alimoniæ Cappares vescentibus promittunt, quod partium tenuitate polleant, & medicinæ potius cibo nascantur: à Muria tamen quendam mutuantur saporem stomacho pergratum, qui fastidientes sæpius inuitant ad epulas, & languentem appetitum reuocant.

Vires. Capparis (& fructum & radicem intelligo) excalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, lienem roborat, iuuat, minuit, obstructa tollit, & morbis à splenis infarctu & imbecillitate originem ducentibus conducit.

Cap. LXXVII.

De Periclymeno.

Nomina. PERICLYMENON Romanis volucrum maius dicitur, aliquando Caprifolium, à Scribonio Largo Mater syluæ & matrisylua; à nonnullis Lilium inter spinas. Frutex est surculosus, lignosus, scansorius, & sese vicinis arboribus conuoluens ac circumligans, & ad summa earum fastigia sæpe surculis obsequiosis ascendens. Folia profert ex longis interuallis & singulis geniculis bina, oblonga, læuia, mollia, ex albo virentia, prona parte albiora: flores candidos, & aliquando flauescentes, in longitudinem porrectos, fistulosos, in extremo hiulcos, simul multos, ac velut in serto congestos, & suauiter olentes, apicibus aliquot è medio exeuntibus. Fructus partim rubens, rotundus, racematim cohærescens, in quo semen duriusculum; radix crassa & lignosa; cuius nullus est in medicina vsus.

Nascitur in syluis & dumetis, & arbusta tam arcte sæpe amplexatur, vt suæ circumuolutionis impressum illis relinquat vestigium.

Ex periclymenis quoddam frutices amplexando suos gyros ab oriente ad occidentem, aliud ab occidente ad orientem ducit, idque semper & locorum vbique.

Periclymenum euidentissime calefacit, siccatque, lienem minuit, orthopnoicis confert vrinam mouet, singultum arcet, partus celeritatem facit, calculos pellit, faciei lentigines delet, & longo vsu sterilitatem & viris & mulieribus adfert. *Vires.*

Xylostron periclymeno vultu quidem simile est, sed nullis, vt hoc ipsum, eget adminiculis, vt fulciatur, sed per se subsistit.

Cap. LXXVIII.

De Genista.

GENISTAM ipsæ etiam ancillæ agnoscunt, quam colligunt & colligant ad scopas. Nascitur in locis incultis, macris, & aridis, præsertim nostras, quæ syluestris est, nam Hispanica, non nisi apud nos hortensis, atque vix fruticans, syluestri similis, sed virgultis, foliolis, & floribus maioribus.

Hispanicæ flores grauius spirant, virgulta

virgulta suauius, syluestris contra flores suauiores, virgulta admodum tetra.

Genistella. Est quædam humilis genista, seu genistella dicta, cuius cauliculi hac illac, in membraneas alas, pro foliis extenduntur, à Medicis autem negligitur, nec vllus eius celebratur vsus. Genista floret initio veris, tuncq; flores nondum perfecte explicati, & aceto & sale conditi, seruantur ad hyemem pro acetariis capparum more.

Vires. Calefacit & siccat ad recessum vsque secundum: flores potissimum commendātur ad lienis, & iecoris infarctus expediendos: semen tritum & potum ad ʒ j. aut ʒ. j. ß. cum aquæ mulsæ ℥ iij. aluum turbat & subducit, vesicamque aperit, & stranguriæ medetur.

CAP. LXXIX.

De Sabina.

Species. SABINÆ duæ traduntur differentiæ, vna baccifera, altera fructus omnis expers: Vtraque vix procera, iunipero valde similis, & perpetuo virens. *Non baccifera.* Quæ baccis non grauidatur, grauéolentior est, rigidior, & breuibus spinulis asperior, coma perpetuo virente, odore molesto, sapore feruido & acri: Hæc pumila semper fere est, in latitudinem sese diffundens, nonnunquam tamen in altum assurgit, dum eius rami caulem circumdantes præscinduntur.

Baccifera. Altera minus horrida est, nullis pungentibus spinis aculeata, & ramarisci admodum similis, odorem minus tetrum spirans, quam superior, baccas edens sub puniceas ac resinosas. Hæc raro in regionibus frigidis delectatur, in multis vero calidis, vt in Gallo prouincia sponte, & copiosa nascitur.

Arborescēs. Præter dictas, alia arborescens amygdali situ ac magnitudine à Belonio visa est, in Creta & Mysia, cui credere malo, quam in ibi peregrinari.

Vires. Sabina tertio gradu calefacit, siccatque, sanguinem per vrinas ducit, menstrua suppressa mouet: Cum vino sumpta, vel adhibita fœtum excutit, vel viuētem, vel mortuum

CAP. LXXX.

De Roremarino.

Species. DVABVS plantis multum diuersis nomē Libanotidis, quam Roremarinum dicunt, à Dioscoride *cap.* 87. *lib.* 3. datum est: Prior ab eodem vocatur libanotis fœcunda, frugiferaque, cuius folia fœniculi similia sunt, humi sparsa, iucunde olentia: caulis cubitalis, aut altior, coneauus, vmbellis capitatus, ex quibus semen habetur oblongum, & acre, Canchrys dictum. *Rosmarin ferulaceū.* Tres huius differentiæ perhibentur, Prior enumerata; Secunda illi valde similis, excepto semine, quod latū est, vt Spondyli, nec mordax, nec acre; Tertia nec florem, nec semen profert.

Est aliud rosmarinum coronarium dictum, ferulaceo superius descripto multum dissimile: est enim frutex lignosus, caules habens multos, tenues, longos, foliis angustis, crebris, duriusculis, subtus albicantibus, superna parte viridibus conuestitos, ac floribus hinc inde multis, ex cæruleo candescentibus coronatos. Odor vtcunque grauis, non tamen ingratus, vt qui caput ac cerebrum & neruos roboret. Passim in hortis plantatur, & in calidioribus Galliæ regionibus sponte prouenit. Bis floret quotannis, Vere & Autumno.

Vires. Excalefactoria qualitate præditum est. Ictero feliciter medetur, si eius decoctio ante exercitationem bibatur; deinde exercitatus balneum ingrediatur, & merum potet, neruorum resolutioni prodest, stupori & morbis omnibus cerebri à frigidis humoribus natis.

CAP. LXXXI.

De Agno casto, seu vitice.

IN multis calidis regionibus, ac fluminum ripis, & asperis locis, vt torrentium alueis, arbuscula quædam nascitur odora, Agnus castus, seu Lygos, & vitex dicta, foliis cannabinis, sed in ambitu non serratis; oblongis, acuminatis, & vnico pediculo cohærentibus

tibus. Ramos promit longos, lentos, fractu pertinaces: flores subpurpureos, verticillatim, ac spicato ordine surculorum fastigia circumdantes: Semen rotundum Cardomomo minori simile. *Dioscorid. cap. 36. lib. 1.* Dicitur Agnus castus, quod ad castitatem conferat, foliis & floribus sumptis & substratis.

Vires. Calefacit & siccat insigniter, & flatus omnium maxime discutit, venenariis ictibus & lienosis auxiliatur, menses ciet, seminis motum cohibet, nocturnas veneris imaginationes, vt semen rutæ compescit, ob id matronæ in Thesmophoriis Atheniensium, castitatem custodientes huius foliis toros sibi sternebant.

Cap. LXXXII.
De Fraxino, & Ornithoglosso.

FRAXINVS arbos est procera, Melia & Milea Græcis dicta, non modo ad supellectilium ligneorum fabricam, sed rem medicam vtilissima & aptissima, ex cuius cortice, ligno, fructu multa percipiuntur commoda. Assurgit autem caudice multum crasso, & alto, cortice inuoluto, tenui & læui, foliis oblongis, velut ex multis constantibus, & vno pediculo adhærentibus, glyzyrrhizæ, aut iuglandis modo.

Absque prægressis floribus conspicuis, siliquæ simul multæ & colligatæ ex vno pediculo, à ramis teneris prodeunt, quæ quod auium linguam referant, aut medulla intus conclusa veluti ligulam exprimat, linguæ auium, Ornithoglossa Græcis dicta, nominantur.

Tanta vero antipathia à veteribus traditur inter serpentes, & hanc arborem esse, vt malint ipsi in ignem prosilire, quam frondes aut ramos pertransire, si iisdem & igne circūdentur: potius enim lignum, quam ignem aufugiunt.

Vires. Fraxini folia, vt etiam cortex, moderate calefaciunt, efficaciter siccant, semen vero, quod Ornithoglossum, & aliquando Orneoglossum nominant, calidum & siccum est recessu secundo. Quod si tanta sit huius arboris contra serpentes facultas, vt etiam sola ipsius vmbra abigantur, multo potentiores aduersus venena præstabunt effectus folia, aut succus, aut aliæ partes arboris, dū assumuntur, vel adhibentur. Ob id feliciter vsurpātur ad eorum affectuum curationem, qui malignæ cuiusdam qualitatis sunt participes, vtiliterq; antidotis admiscentur. Semen autem valde commendatur ad stimulos veneris excitandos: medetur & iecoris, lienisq; doloribus ex causa frigida cum vino.

Cap. LXXXIII.
De Visco querno.

Species. VISCI tria sunt genera, vnum Plinio, Scribonio, & Hesichio venenum est,
1. quod ex chameleone nigro, appetente canis ortu, interdum collachrymate traditur, ab ipsis Ixia nominatum; alterum malacticum
2. est, auibus inuiscandis & captandis dicatum, quod ex corticibus aquifoliæ elixatis, in fimo sepultis, putrefactis, tritis, & aqua lotis, ad corticum separationem paratur, remanēte tantum viscilagine.

3. Tertium est veluti planta plantæ adnata, quā scil. *non sua seminat arbos*, inquit Virgil. *6. Æneid.* Et quæ, cum in terra non fetatur, aut sata nusquam virescat, in aliena planta læte nascitur & fruticat, perpetua fronde ac semper virente. Nascitur autem non in arbore singula, sed in quamplurimis, iisque dissimilibus, vt in quercubus, pomis, pytis & domesticis, & syluestribus, salicibus, oxyacanta, populo & aliis multis.

Excedit vero rarissime cubiti altitudinem, sed in latitudinem sese diffundit, ramis multis, breuibus, geniculatis, lignosis, dilute virentibus; foliis oblongis, latiusculis, striatis, ex viridi nonnihil flauescentibus: baccæ eius geniculis adnascuntur, rotundæ, albæ, splendidæ, quibus hyeme turdi, merulæ, palumbi, & aliæ aues vescuntur: radices nullæ, nisi arboris viscigeræ fibræ ac rami pro radicibus habeantur. Anile & fabulosum est, quod asserunt nonnulli, viscum nempe non nasci, nisi à semine per auis alicuius, vt turdi aut similis ventrem, prius reddito.

Æque

Æque ridiculum, quod Athenæus scribit, Si οἰνάς, id est, vinago, seu columba syluestris visci semen comederit, super quacunque arbore aluum exonerarit, viscum nasci: Nascitur enim non ex semine, non ex animalis stercore, sed *veluti ex sudore arboris illius, cuius trunco adhærescit.* Præstantissimũ autẽ & laudatissimum, quod ex quercu habetur.

Viscum unde nascatur.

Quodnam sit optimũ.

Vires.

Calefacit cum acrimonia & amaritudine; Ex eorum tamen est genere, quæ non protinus a mora calefaciunt, sed quæ tempus requirunt. Discutit, emollit, attrahit: Tubercula, parotidas, cæterosque abscessus cum resina & pari cera mixtum maturat, & morbo comitiali efficacissime prodest.

Cap. LXXXIV.

De Populo.

Species.

POPVLVS arbos triplici discrimine notatur, vna dicitur alba, quibusdam farfarus; alia nigra; tertia Lybica, vulgo tremula: Hæc locis vdis & siccis æque viret, aliæ riguis tantum delectantur. Prior caudicẽ habet crassum, procerum, læui & albicante cortice indutum: folia lata, incisa, angulosa, superne læuia & virentia, inferne albicantia, lanuginosa, tussilagini similia, prolixo pediculo adhærentia, tremula.

1. Populus alba.

2. Populus nigra.

Nigra citius in altitudinem sese gerit caudice crasso, læui, albicãte: folio rotundo, oblongo, superne acuto, hederaceo, pediculo longo & tenui appenso. Iulos profert longos, ac veluti racemum, cui acinuli hærent piperis rotundi modo, qui, vbi maturuere, decidunt, antequam sæpe in pappos dehiscant.

Prima huius germina foliorum futurorũ rudimenta, oblonga & acuta, pingue quid dam oleosum, ac resinosum habent, digitis adhærescens & subflauũ: A Pharmacopœis oculi populi vocitantur, quos Veris initio excerpunt, tundunt, & cum axungia suilla ad mensem Iunium in figulino vase recondunt, ad vnguenti populei confectionem. Ex foliis eius apes lachrymam quandam colligunt, ex qua propolidem conficiunt.

Populus Lybica, tremula, seu montana.

Lybica, seu tremula, aut montana populus à nigra vultu vix variat, sed folia gerit duriora, minora, in ambitu profundius serrata, pediculis longioribus cohærentia: ob id ad motum ventorum flatu citatiora, & mutuo inter se collisu crepitãtia. A quibusdam Cercis putatur; hęc tamen secundum Theophrastum videtur ea esse, quæ apud nos arbor Iudæ vocitatur.

Vires.

Gemmę autem populi nigræ (sic enim rectius, quam oculi nominantur) tantum in re pharmacaria vsurpantur, facultatemque calefacientem & siccantem habent & partium tenuitate incidentem ac mollientem: Folia vim eandem sortiuntur, sed imbecilliorem: Cum aceto trita & illita podagricis doloribus vtiliter medentur.

An ex populo defluat lachryma in Padum amnem, & coeat in succinum, vt plerique Dioscoridem secuti putant, postea aptius suo dicetur loco.

SECTIO V.
DE SIMPLICIBVS REFRIGERANTIBVS.

Medicamenta non omnibus in regionibus nascuntur optima, sed alia in calidis, alia in frigidis vberius & latius; nã hic segetes, illic veniunt felicius vuæ. Quæ ad meridiem & æstuosum cœli aspectum vergit regio, calida simplicia. quæ ad Septentrionem, frigida & præstantiora fœcundius alit. Quod si materiei medicamentariæ studiosius incumberent hi Medici, qui Asiam, Aphricam, & peregrinas regiones incolunt, ad suam & suorum incolumitatẽ fidelius tuendã, multas è nostro solo stirpes, quas nõ habẽt, virib. eximiis præditas efflagitarẽt, quarũ nõnullis & suauius ad alendũ, & aliis felicius ad medicãdũ vterentur. Multas siquidem habemus, quæ nec in Ægypto, nec in Chyna, aut alibi sub Polo Antarctico virent, aut arte vlla queunt excurari. Quauis enim cœli facies, in quouis solo, plantam quamlibet animare, latam, viuacem & fœcundam reddere minime potest. Europa autem præter calefacientia multa, infinita pene refrigerantiã producit; Inter quæ ea

Nunc tamen nec eſtur, nec ſeritur, ſed ſponte etiam inuitis hortulanis ſecus vias germinat, adoleſcit, floret, & baccas gerit nigras, vnde Galli Morellam nominant: Officinæ Solatrum, Græci Strychnon.

Morella.

Planta eſt pedem alta, racemoſa, foliis ozymi, ſed maioribus nigricantibus baccis, racematim coeuntibus, rotundis primum viridibus: à maturitate nigris. Præcedunt flores purpurei, elegantes, ex quorum vmbilico prodit apex luteus, ſpecioſuſque.

Vires. Refrigerandi facultatem obtinet inſignẽ: ob id ignibus ſacris conuenit, capitis dolori à cauſa calida prodeſt; æſtuanti ſtomacho auxiliatur. Eius baccæ ad vnguentorum Diapompholigos efficaciter accedunt. Stillatitius liquor ad oculorum inflammationem, & aliarum partium ardores vtiliter vſurpatur. Vim quoque ſtupefacientem cum obtineat, ſomno conciliando ſæpe prodeſt.

Solanum Somniferũ. Aliud quoddam Somniferum, ſeu Dormitorium nuncupatur, quod videlicet inſigniter ſomnum conciliet. Ramoſa planta eſt, fructu contumax, foliis multis, ac maiuſculis, aliquantum hirſutis, & ad effigiem coroneæ mali accedentibus, ſubobſcuris: radice exterius rubra, & vbi aruerit, albicante; flore ampliuſculo, ſubrubro nec aſpectu valde grato; è cuius cauo fructus emergit rotundus, ceraſæ magnitudine, qui præſentem vtentibus adfert interitum. Soporiferum quidem opio validius. Multis in locis agreſtibus, & incultis læte fruticat, & præſertim in rupibus à mari non longe diſſitis, vnde botanici ſolanum marinum, Officinæ ſolatrum vocitant.

Solanum furioſum. Tertium ſolani genus maniacum, ſeu furioſum & lethale, quibuſdam, Thryoron, aliis Periſſon dictum, folia gerit erucæ ſimilia, ſed maiora ad acanthum accedentia promit; caules multos, proceros, ſpecioſos; florem nigricantem, quem fructus conſequitur racemoſus, niger, rotundus, decem aut duodecim acinis prægnans. Id eſſe creditur, quod multi Doryon, vel dorycnion nominant. Sunt qui nihil diſcriminis eſſe inter Solanum ſomniferum & furioſum, ſeu Manicum putarunt, quod tamen magnum rei herbariæ periti agnoſcunt.

Solanum lignoſum. Quartum quoddam genus eſt Strychnodendron, ſeu ſolanum lignoſum, quibuſdam amara dulcis, vel dulcamara, dictum, quod vitium ritu pergulas & ſepes ſcandit, foliis & ſurculis ſmilaceis, ſed durioribus & nigrioribus, floribus purpuraſcentibus & violaceis, ac inuerſis. Ex quorum vmbilico luteolus emicat apex. Succedunt baccæ, paruæ, ſucculentæ & viroſæ.

Vua lupina. *Aconitum pardal.* *Solanum tetraphyllum.* Ad ſolana multorum conſenſu iuſte refertur alia planta, quibuſdam Vua lupina, aliis Aconitum pardalianches, nonnullis herba Paris dicta, quam Geſnerus Monococcon, Pena Solanum tetraphyllon nominat. Verum his omnibus ſolanis, hortenſe ſi exceperis, aut nunquam, aut raro Medici vtuntur; nam eorum vſus minime tutus eſt. At *mala ea medicina eſt, quæ maioris mali periculum adfert.*

Stramonium. Alia adhuc ſtirps ob effigiei & virtutis cognationem inter ſolana refertur, quæ Stramonium, vel rectius Strychmonium, à quibuſdam Lycoperſium, ab aliis Metel, à nonnullis hyoſcyamus Peruuianus & Baryococcalon dicitur: cuius duo traduntur diſcrimina, vnum maius eſt, quod hominis proceritatem æquat, & ſæpe ſuperat: alterum minus bicubitale, aut paulo altius vel breuius. Vtriuſque facies eadem & flores vtrumque gerit albos, maiuſculos, ſmilacis æmulos & poma craſſa, ſpinoſa, echinata, in minore rotunda, in maiore acuminata, cui & folia & omnia maiora.

Solanum pomiferum. Poma mirabilia. Refertur etiamnum ad ſolana alia planta illis cognata, quam officinæ Solanum pomiferum, nonnulli Lycoperſicum vocant. Mala enim gerit ex aureo crocea, quæ herbarii poma mirabilia, aureave nuncupant. Sunt, qui & Ammonum Plinii ad ſolana deducere tentant. Diſpar tamen vultus, & natura refragatur.

* * *

Ff 3 CAP.

Corniculatum. Ceratiees seu corniculatum folia habet subalbida, in ambitu erratici modo serrata, flores luteos fructum paruum, seu fili quam, vt cornu inflexam, corniculo fœnigræci similem.

Passim in hortis studiose cultis & pinguibus ob florum elegantiam seri solent *Papauera polyanthea.* papauera polyanthea, fimbriata, patula, rosea, variorum colorum.

Vires. Omnibus autem inest refrigeratoria facultas, sed erratico cæteris maior; ita, vt eo solo quis vti non possit innoxie, sicut satiuo ac hortensi. Omnibus quoque vis hypnotica, sed validior nigro, quod malignæ cuiusdam qualitatis est particeps, adeo, vt si quis immodice vtatur, veterno quodam, tanquam lethargicus detineatur.

E papauere vulnerato aliquando sponte gummeus quidam liquor dimanat, quem *Opium.* κατ' ἐξοχὴν, ὄπιον, & ὄπος antiqui nominarũt, ad sensus stupefaciendos, somnum conciliandum, & immanitatem alicuius doloris placandam, vel certe fallendam vtilissimum, quo solent Turcæ castra sequentes vti, vt ad pugnam sint alacriores, & tanquam ebrii ad pericula quæuis minus formidolose sese præcipitent.

Opij qualitates. De eius qualitatibus primis adhuc certatur, cum primæ notæ Medici, qui de remedicamentaria scripserunt, asseuerent, frigidum esse, vltra tertium gradum; cui tamen qualitati refragantur illius amaror & acrimonia, quibus organa gustus feriuntur, ac vellicantur; quod occasionem dedit multis calidum esse confiteri.

CAP. VI.

De Semperuiuis.

SEDVM plebeculæ lombarda est, quasi Iouis barba, Aizoon Græcis, Semperuiuum Romanis dictum, quod semper viteat, & quasi sit frondibus æternum, patientissimum frigoris: nec vlla hyemis rigiditate marcescens.

Aizoon maius. Nascitur in locis aridis, Soli expositis, vt super muris & pauperum tectis, ac domorum suggrundiis, in quibus læte fruticat, frondibus crassis, carnosis, mucronatis, cynaræ ritu succulentis & virentibus, circa radicem densioribus, caule interdum pedali, aliquando humiliore, sæpius altiore, frondibus squamatim dispositis vestito ad cacumen, vbi in alas diuiditur paucas flosculis herbaceis & subrubeis coronatas.

Sunt autem aizoi multa discrimina, ex *Species.* quibus tria in vniuersum agnosco genera, maius, minus & medium. Ad maius, si nominis & effigiei habeamus rationem, aloe *Aloen ad Aizoa spectare.* ipsa non præter rationem potest referri: hanc enim ex illius sobole quasi natam, vtriusque conditio contendit. Ad medium, *Aizoon medium.* Crassula, seu Telephion Græcorum; quod Officinæ fabam inuersam, vulgus Orpinum nominat, veteriam militaris aizoides, sedum aquaticum dictum, videtur attinere. Nam vtrumque peruiuax est, perpetuoque virens, & aizoo valde cognatum, estque medium inter semperuiuum maius, & alia omnia, mox describenda: atque rectius aizoon medium dicitur, quam aliud quoddam hortense, teretifolium & esculentum, quod acetariis admiscetur, nonnullis paruum, aliis medium sedum, vulgo *Triquemadame*, nuncupatur; quod à radice paruula ramulos multos & graciles edit, foliolis onustos paruis, oblongis, rotundis, carnosis, mucronatis, & flosculis luteis & stellaris.

Parua autem semperuiua plurima sunt: *Aizoon tertium.* quorum minimum Illecebra est, Græcis *Illecebra.* ἀνδράχνη ἀγρία, vulgo panis auium nuncupata, quam multi tertiam sedi minoris differentiam constituunt. Pusilla ac pulchella planta est, ramulis multis repens: floribus aureis, stellatis. Muros & loca saxosa amplexatur: gustu calidissima est, & exulcerans, vnde Germani piper mutinum nominant.

Secunda aizoi parui differentia quibus- *Vermicularis.* dam Crassula minor, Italis *Granellosa*, Of- ficinis vermicularis, & aliquando Cauda *Cauda muris.* muris dicitur. Paruula quoque planta est, *Crassula minor.* foliolis rotundis, oblongis, carnosis, instar vermium mucronatis, è totis ramis exilibus, breuibusque pendulis: flosculis palli-

Granellosa. pallidis, & interdum albidis, vnguenti martiati compositionem ingreditur. Hæc duo aizoa minora insigniter calefaciunt & exulcerant.

Aizoon tertium æstiuum. Tertium est sedum quoddam maiusculum, æstiuum dictum, quod surculis aliquanto maioribus assurgit, foliis rotundis, carnosis, vt vermiculatæ: sed maioribus. Nusquam semper viret, sed adueniente hyeme marcescit.

Aizoi varietates. Plures adhuc aliæ stirpes, folio sempiternæ, ac perpetuo virentes, & Semper viui vultu, viribusque cognatæ, ad eorum familiam iuste referuntur, vt Aizoon hematoides, Aizoon scorpioides; Sedum quoddam Petreum, montanum, ac pusillum, aliud quoddam magnum & arborescens, aliud & pusillis, rigidisque surculis fruticis more assurgens.

Vires. Aizoum maius refrigerat ordine tertio: ob id ad erysipelata, herpetas, & inflammationes quasuis valde conuenit. Ex minoribus quædam refrigerant quidem, sed excessu minore, alia efficaciter calefaciunt simul & exulcerant, vt vermicularis & illecebra,

CAP. VII.

De Cynoglosso.

CYNOGLOSSO folia sunt molliecea, lenta, oblonga, pauca lanugine pubescentia, ad tactum minime aspera, ex glauco virentia, effigie & mollicie linguæ canis æmula.

Surculi ei teretes sunt, incani, cubitales, & sæpe longiores, in alas diuisi, floribus puniceis ac purpurascentibus coronati. Singulos flore consequuntur quaterna semina, parua, simul cohærentia, hirsuta & lapparum modo vestibus inhærentia. Subest radix crassa symphyti magnitudine & colore, atque odore pene soporifero, cuius laudatur vsus ad acres & tenues fluxiones. Multum enim incrassat, & manifeste refrigerat, vnde ambustis vtiliter à muliercul is adhibetur. Frigida & sicca creditur gradu secundo, facultatemque habet cohibendi & incrassandi: ob id basim præstat quibusdã catapotiis ab eo denominatis, quæ dantur efficaciter omnibus morbis, qui ab humoribus fluentibus proficiscuntur.

CAP. VIII.

De Plantagine.

Species. PLANTAGO, vel aquatica est, cuius vires agnoscuntur differentiæ, raro ad medicos vsus ductæ; vel terrestris & communis, à planta absolute plantago dicta, cuius frequens sanitati tuendæ, & morbis profligandis vsurpatio. Eius duo à Dioscoride traduntur discrimina, maior & minor. Maioris tres sunt varietates, vulgaris, incana & rosea.

Vulgati folia betacea sunt, crassa, lata, lætequè virentia: caulis angulosus, subruber, interdum cubitalis, sæpe breuior, in summo spicatus, tenui semine, ac copioso prægnans. Nascitur in vdis & lacunosis locis, & secus vias.

Plantago rosea. Rosea dicitur, quod vmbellam herbidam, patulam, foliolis permultis, rosę modo, simul cohærentibus compactam gerat. In cæteris supradictæ prorsus similis est.

Lanceolata. Minor plantago foliis viret angustioribus, minoribus, mollioribus & tenuioribus: cauliculo anguloso in terram inclinato: flosculis pallentibus, seminibus paruulis, surculorum summitatibus connatis. Vocatur in Officinis Lanceolata, & aliquando Lanceola, quod eius folia lanceæ cuiusdam ritu sint acuminata. A quinque fibris & velut neruis, quibus habet distincta, & velut sulcata folia interdum quinqueneruia nominatur: vt etiam septineruia, cum præter quinque fibras insignes aliquando paruulæ adhuc duæ quibusdam in foliis emicant. Nonnulli deprauate ex quinqueneruia Centineruiam effecerunt. Vocatur & Arnoglossum, quod folia agninæ linguæ similitudinem referant. Speciatim tamen quibusdam sic tantum dicitur, quæ folia promit rotundiora & lanuginosa.

Quinqueneruia.

Arnoglossum.

Vires. Plantago refrigerat & siccat ordine secundo, astringit, densat, cohibet, abstergit: ob id ad herpetas, erysipelata, inflammationes, & omnes sanguinis eruptiones cõducit, fluxio-

fluxiones sistit, dysenteriæ & omni alui fluori conuenit, putredinem arcet, & partes quascunque roborat.

CAP. IX.

De Centinodia, seu Polygono.

Corrigiola. *Sanguinaria.* *Proserpinaca.*

CENTINODIA, à nodorum frequentia, vt aliquando Seminalis & Polygonum à feminis multitudine dicta, nunc Corrigiola, nunc à cohibendo sanguine, Sanguinalis & sanguinaria, interdumque Proserpinaca, vel potius Serpinaca à serpendo nuncupatur. Herba est humilis, humi reptãs, graminis ritu, ramis exilibus, copiosis, nodosis, & geniculatis, foliis rutæ, sed longioribus, molliori busque, sub quibus minutulũ, & multum semen turget, prævijs flosculis ex rubeo pallentibus. Nascitur sponte in locis incultis & semitis, pedibusque solet conculcari, nec imbecillius viret.

Vires.

Polygonum mas (sic enim ad alterius fœminini differẽtiam dicitur) vim habet refrigerandi, astringendi, & spissandi eximiam, proinde contra herpetas, ignem sacrum, & omnem inflammationem valet.

Succus eius per os sumptus, cuiuslibet partis profluuium & exercreationem cruentam compescit: aluum impensius fluentem sistit.

Datur & feliciter contra stomachis ardorem, & venenatorum animalium morsus.

Polygonum fœmina.

Aliud Polygonum, seu Centinodia fœmina dicitur, vno caule, arundini tenellæ, vel magis equiseto simili, in locis aquosis assurgens, densis geniculis, quæ folia tenuia, piceæ frondibus similia in orbem conuestiunt.

Polygonum marinum.

Datur & marinum quoddam Officinis ignotum, & insuitatum.

Polygonatum.

Sunt, qui vocum affinitate decepti pro Polygono Polygonatũ, & vicissim pro hoc, illud assumunt, sed dissimilis est multum vtriusq; effigies. Nam Polygonatum, seu Sigillum Salomonis, planta cubitalis est, & sæpe altior, caule rigido, incuruo, radice crassa, & nodosa.

Sigillum Salomonis.

CAP. V.

De Symphyto.

Species.

SYMPHYTA tria magna sunt; Alum, seu vulgare & consolida maior dictum, tuberosum, & maculosum. Totidem media, petræum, bugula, & prunella. Parua vero multa, vt Bellides omnes, Margaritæ, à plebecula nominatæ, quarum multæ traduntur varietates, coronamentis potius, quam officinis dicatæ.

Symphytũ maius.

Symphytum maius seu consolida maior, & à foliorum similitudine, auricula asini, dictum, caulem edit bicubitalem, folia ampla, longa, lata, crassa, aspera, hispida, ad buglossi effigiem accedentia, sed latiora, obscuriora, & mucronata. Ex surculorum alijs prodeunt velut foliorum productiones, in quibus flores eleganti serie dispositi, intus cani, pallidi, aut subrubei adnascuntur, quos nigra sequuntur semina, verbasci similia: subiacent radices glutinosæ, exterius nigræ, intus candidæ, quarum est in medicina frequens vsus.

Vires.

Symphytum refrigerat, contrahit, astringit, densat: Enterocelas cohibet, ossibus fractis medetur, sanguinis screatum & fluorem sistit, dysenteriæ prodest, & vulneribus consolidandis adeo est efficax, vt simul cum carnibus, si concoquatur, easdem conglutinet.

Symphytũ maculatũ

Symphytum maculatum, quod passim pulmonaria nominatur, thyrso, fronde, flore præcedenti simile; verum folia ei breuiora, in quibus albicantes maculæ conspicuæ sunt plures. Nascitur in syluis & locis opacis ac vmbrosis. Creditur ad vitia pulmonum opem adferre.

Symphytũ petræum.

Symphytum petræum, quod in petris & saxosis locis nascatur, dictum, ex paruis & tenuibus ramis sese erigit, origani similibus, foliis paruis, capitulis thymi, radice subrufa, longa, crassaque. Sunt, qui putent, hoc symphytum bugulam esse, sed cum lignosum sit & odoratum, & capitula habeat thymi similia, non parum à bugula differt, vt mox patebit.

Bugula. Bugula medium quoddam symphytum est, de quo senior ætas multa & mira prædicauit, adhucque plebecula sibi persuadet, eum nec Medico, nec Chirurgo egere, qui bugulam habuerit: Addunt & qui saniculam. Folia gerit crassa, oblonga, parum & mucronata, & in ambitu incisa, & subrubra, caules quadrangulos, modice hirsutos, flores cæruleos à mediis surculis ad fastigium multos. A nonnullis Morandola, ab aliis Laurentina, ab aliis consolida media nuncupatur. Heiba vulneraria est, commendaturque plurimum ad disrupta, fracta, cæsa, conuulsaque membra.

Morandola. Laurentina. Consolida media.

Prunella. Prunella seu brunella, vt volunt nonnulli, ex symphytorum tribu est, humilis quidem planta, surculis tenuibus quadrangulis, hirsutis, humi procumbentibus, foliis latis, mucronatis, sed breuibus, parum hispidis, obscure virentibus, viscidis, & pinguibus. Flores vt betonicæ spicatim in surculorum summitatibus erumpunt, è cæruleo obscure purpurei. Ad eadem commendatur, ad quæ bugula; maxime vero ad linguæ nigredinem, quæ per febres oritur delendam, si eius decocto os colluatur.

CAP. XI.

De Oxalide, seu acetosa.

INTER rumicis seu lapathi genera à Dioscoride numeratur oxalis, non quod sit vtriusque sapor similis, qui in lapatho subdulcis est, & fere insipidus, in oxalide, seu acetosa acidus, vnde nomen, quod ὀξὺ Græce dictum, modo ad folia lapathi mucronata, modo ad oxalidis acidum saporem accommodatur.

Species. 1. Acetosa autem omnibus nota est, eaque duplici genere agnoscitur: Vna syluestris, omnium minima & acidissima, quæ multo luxu sabulosis locis, macilentis, & sæpe inter segetes nascitur. A Belgis acetosa veruecina, ab aliis vineta cognominatur.

2. Altera maior est, quæ in locis humidioribus delectatur, vt in pratis & hortis multis; cuius duæ statuuntur differentiæ; vna quæ semper hortensis est, & repens, ab aliis effigie valde dissimilis; folia namque habet rotunda, & colorem ex subcinericio virescentem; saporem vero acidum, vt reliquæ oxalidis species, sed palato magis arridentem: altera maioris acetosæ differentia omnibus nota est, de eaque vox acetosæ absolute intelligenda est, ob sacros seu magnos effectus herba sacra quibusdam dicta.

Oxytriphillum. Oxalis in memoriam reuocat oxytriphillum, seu trifolium acetosum, mulierculis panis cuculi, officinis pluribus *alleluya*. Fracastorio Luyula dictum. Planta humilis est, in locis syluosis vere nouo nascens, cauliculis tenuibus breuibusque, in quorum summitatibus foliola tria insident, tenuia, pallide virentia, sapore acida, grataque. Flores è breuibus pediculis prodeunt candidi, quinque foliolis cohærentes. Pusilla hæc herba cor recreat, putredinem arcet, refrigerat, & aqua ex ea destillata febribus continuis & pestilentibus confert. *Vires.*

CAP. XII.

De Oxylapatho.

NE huic simplicium examini confusio obscuritatem pariat, discrimen constituetur inter Lapathum, Hippolapathum, Hydrolapathum, Oxylapathum, & Lapathum sanguineum. Lapathum simpliciter dictum, seu rumex, olus est culinis expetitū, coquis *Patientia*, herbariis parella vulgo dictum. *Lapathum.*

Hippolapathum. Hippolapathum vel latifolium est, vel rotundifolium: vtrumque cultum & Rhabarbarum monachorum, & aliquando Pseudorha recentiorum nuncupatum.

Hydrolapathum. Hydrolapathum duum est generum, magnum & paruum: vtrumque præcedentibus simile, nec nisi palustribus & aquosis locis læte viret & adolescit.

Oxylapathum. Oxylapathum in locis incultis vberrime prouenit, radice longa, crassaque, intus flaua, seu crocea, surculo bicubitali, bracchiato, foliis longis, latis, striatis, acuminatis, semine herbaceo, lato ex pediculis minutissimis dependente, & tenuibus membranis inuoluto, colore ruso.

Lapa-

Lapathum sanguineum. Lapathum sanguineum seu maculatum, multi non satis considerate sanguinem draconis vocitant, vt docebimus postea fusius & commodius suo loco.

Piger Henricus. Ex lapathis quoque est oxalis, de qua supra, vt etiam herba quædam, nescio, qua ratione Piger Henricus dicta, quam spinaceum olus syluestre puto.

CAP. XIII.

De Hepatica, hepatorio, & Eupatorio, seu agrimonia.

HERBARIÆ doctrinæ periti hepaticam, hepatorium, & eupatorium ita distinguunt, vt hepatica sit lichen; hepatorium vulgare eupatorium; verum eupatorium, agrimonia: hæc tria, quod hepati roborando & sanando conueniant, eupatoria sæpe & recte dicuntur.

Hepatica. Hepatica autem sæpe nominatur lichen, quod contra lichenas omnibus remediis anteponatur, vel quod lapides lingat. Folio constat succulento & crasso, petris vdis & vmbrosis adhærente, sub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula stellata habentes exeunt. Abstergentem modice, refrigerantem, ac roborantem habet facultatem.

Hepatoriũ. Hepatorium à radice fibrosa moderatæ magnitudinis, surculos promit bicubitales, ac ramosos, foliis conuestitos oblongis, cannabinis, per ambitum serratis: flores patulos, muscosos, dilute rubentes, qui vbi vmbellam pulchellam coronarunt & contabuerunt, desinunt in pappos.

Eupatorium. Agrimonia. Eupatorium verum seu agrimonia, herba frutecosa est, potentillæ valde similis, sed foliis magis virentibus, vtrinque in partes plures diuisis, per ambitum serratis & hirsutis: Caule tenui, recto, cubitali, vel altiore, piloso, ex cuius partibus diuersis exeunt flosculi, parui, lutei, quos sequuntur semina admodum parua, & altera parte asperula, qua vestibus laneis facile adhærescunt. Agrimonia ab Eupatore inuentore, eupatorium nominatur.

Vires. Vim habet attenuandi & expurgandi, & peculiari virtute iecori & aliis visceribus prodest.

Non omittendum est, Mesuem pro eupatorio aliam plantam cubitalem, valde amaram, foliis centaurii minoris, sed in ambitu serratis & asperis vsurpare, quæ à nonnullis herba Iulia, à Græcis Ageratum nominatur. *Ageratum.*

CAP. XIV.

De Primula veris, seu herba Paralysis.

VVLGARIS huius herbæ varia denominatio veram dignotionem obscurauit; nam primuleriam, seu primulam veris, herbam sancti Petri, herbam paralyticam & arthriticam, phlomidem, brachulam cuculi, Tusculanam violam, betonicam albam, & verbasculam vocitari comperio. *Nomina.* Sed inanis esto nomenclaturæ perquestigatio, modo res intelligatur ipsa. Primula veris dicitur, quod primo statim vere virear & floreat; cuius tres præcipuæ traduntur varietates, hortensis, pratensis, nemoralis. Hortensis vel simplex est, vel multiflora; atque vtraque vel flore herbaceo, vel ex luteo pallescente. *Species.* Quæ virent in pratis & syluis, foliis quidem valde similes, sed non parum dispares floribus, qui in illis crocei, parui & fere inodori; in his pallentes, magis patuli & odori.

Primula veris folia multa promit, rugosa, betonicæ similia, sed longiora, latiora, pallidiora, è quorum medio centro multi velut styli exeunt tenues & longi, in quorum summitatibus dehiscunt modo tres, quatuor, aut quinque flores sublutei, penfiles, summis labris denticulati. Aliquando & vnicus tantum flos pedunculo exili adnascitur.

A florum diuersitate octo differentias obseruaui: aliæ enim florem herbaceum, ac viridem & elegantissimum gerunt; aliæ album, atque etiam venustum; nonnullæ rubeum; aliæ aureum; aliæ subflauum. Prætcrea quædam tantum simplici flore coronantur; aliæ multiplici; aliæ ita

Gg 2 proh-

prolifico, vt alter alteri adnatus videatur. Quæ simplicem ac luteolum florem gerit, copiosa ac sponte prouenit in multis intimæ Neustriæ locis, ac maxime in agro Vallonensi, in quo aliæ stirpes multæ insignes ne læte proueniunt.

Vires. Neruorum resolutioni, seu paralysi confert, & articulorum dolori.

Radicis decoctum commendatur ad infarctus renum expediendos, saburram protrudendam, & calculos vesicæ expellendos.

CAP. XV.

De Brassica hortensi.

BRASSICA seu caulis, Græce dicta Crambe, adeo vulgaris est, vt superuacaneum videretur, longo verborum amplexu eam designare, cum propter esum vbique gentium & locorum seratur, plantetur, colatur, eius tamen omnes varietates non omnibus in regionibus læte virent, sed quædam hanc, aliæ aliam tellurem postulant;

Species. vnde quædam Sabauda dicitur, quod Sabaudiæ tractu magis delectetur, quæ multum patula est, parum occlusa, foris virens, intus alba; alia marina, quæ maritimis in locis sponte nascitur; alia cauliflora, ac Italica, quæ non nisi in Italia, vel ex semine ex eiusdem solo aduecta, prouenit; alia vulgatis, quæ apud omnes vberrime fruticat; alia caulorapa, quæ medio caule turbinata est, seu rapata, & quasi bulbosa.

Præterea à foliorum conglomeratione, explanatione, incisura, planitie, læuitate, asperitate, albedine, viriditate, rubedine, obscuritate & capite crispo, racemoso, lascinioso, vel sessili, caulium, seu brassicarum varietates multæ desumuntur, quæ olitoribus & coquis, quam Pharmacopœis potius relinquendæ, marinam si exceperimus, vt magis medicamentosam.

Vires. Crassum succum brassica gignit, ac melancholicum, & caput ebrioso modo tentare creditur, vnde forsan à Germanis tam auide in cibos recipitur. Rubra speciali dote pectori conuenit, & in aliis in eclegmate de caulibus solet præferri.

CAP. XVI.

De Psyllio.

PSYLLIVM herba pulicaris, ab eius seminis effigie dictum, planta est parua inter veruacta & sabulosas scrobes nascens, foliis Coronopo non multum dissimilibus, oblongis, angustis, hirsutis: Coma è medio caule incipit, capitulis hinc inde ex alis foliorum eminentibus, spicatis, & squamatim pimpinellæ globulorum ritu cohærentibus, è quibus flosculi pusilli, pallidi, lanuginosi prodeunt, quibus succedit semen paruum, nigricans ac splendens, quod aluum mollit & clementer subducit.

In secundo gradu refrigeratorium est, in humectando & siccando quodammodo symmetrum ex Galeno. Hanc vim refrigerandi in psyllio etiam agnoturt, & asserueruut Dioscorides & Plinius: vnde mirari subit Mesuei falsum de illius qualitatib. iudicium, qui semen eius scripserit, quarto recessu calidum, acre, vlcerans, & venenosum. Hoc credo, ex aliorum relatu præcipitanter scripsit, vel ex codice mendoso excerpsit, vel forsan, quod verissimum scripserat, abs quodam immutatum fuit. Minor igitur & tutior illius qualitas & vsus, quam ex Mesuei lectione patet. *Vires.*

CAP. XVII.

De Tussilagine.

TVSSILAGO Romanis dicitur, Græcis Bechion, à præsentissima vtilitate, quam tussicolosis & anhelosis præstat. Pharmacopœorum vngula caballina est, sic nuncupata, quod eius folia vnguibus equorum sint vtcunque similia, inferiore & auersa parte tomentosa & albicantia, superiore & aduersa, viridia.

Caulis eius ita breuis est, vt vix palmum æquet, vnde sine caule nasci nonnulli crediderunt, ait Dioscorides. Flos luteus, radiatus, aureus, taraxaci æmulus, qui nondum egressis foliis, Februario & Martio erũpit, & cũ paucos dies perstiterit, dehiscit in pap-

pappos. Radix tenera eſt, candida, geniculata, quæ vda loca, & fluminum crepidines amat *Dioſcor. cap. 109 lib. 3. & Galen. lib. 6. ſimplic.*

Vires illius potiſſimum commendantur ad tuſſim & orthophnœam, ait Plinius, atque etiam ad thoracis abſceſſus, quos illius fumus per arundinem hauſtus rumpere creditur.

Tota planta nonnunquam Romanis dicitur Farfarella. A quibuſdam adhuc Filius ante patrem nuncupatur.

CAP. XVIII.

De Lupulo.

LVPVS ſalictarius, nunc in officinis Lupulus dictus, planta ſcanſoria eſt, quæ ſenſim proſerpens arborum veſtigia petit.

Naſcitur ſponte in ſepibus & pratorum marginibus, folia habens aſpera, cucumeris, aut bryoniæ modo triangula, frutices interentia; flores ſubalbidos, herbaceos, multis foliculis ſquamatim compactos, & racematim pendulos, in quibus paruum ſemen continetur. Apud Belgas in magna eſt authoritate, nam hoc frugibus admiſto ſuas vindemias parant, potum nempe illis, vt & Anglis familiarem, quem cereuiſiam zythumq; nominant. Vere inchoante turiones adhuc tenelli coquuntur, eduntur q; aſparagorũ modo ex butyro, vel oleo & aceto. *Cereuiſia.*

Lupulus moderate refrigerat, ſanguinis ardores compeſcit, bilem vtcunque ducit, meatus diducit, obſtructiones liberat, vrinã mouet, ictero medetur, pituitam & aquam in intercute per aluum exigit, & ſtomachi inflammationes ſedat.

CAP. XIX.

De Biſtorta.

BISTORTA ſic ab intortis & conuolutis radicibus dicta, à quibuſdam pro dracunculo, ab aliis pro Limonio, à nonnullis, male tamen, pro Behen Arabum ſumitur: Tolerabilius à multis Britannica nominatur, cum eius quædam ſpecies aſſeueretur, & ſolo radicum colore ab ea diſtinguitur: nam vtriuſque facies ſimilis, & vis vix diſſimilis. Peculiari dote commendatur Britannica ad Stomacacen ſeu Sceletyrben, graue malum Germanis multis, & quibuſdam ſeptemtrionalibus familiare; in quo ſimilis interdum contingit, quæ Cæſaris olim militibus accidit, qui cum trans Rhenum iter feciſſent, fontem inuenere, cuius aquam cum bibiſſent, dentes eis intra biduum deciderent, compageſq; in genibus ſoluerentur. Eſt autem reperta auxilio herba, quæ vocatur Britannica. Plin. *cap. 3. lib. 25.*

Porro biſtorta ex radice nodoſa, intorta, & rubeſcente, folia longa promit, lata & acuminata, rumicis inſtar, venoſa, ſuperne virentia, inferne ex cæſio colore albicantia: caules teretes, cubitales, aut paulo breuiores, à medio ad ſummum per interualla minoribus foliis circumueſtitos, ſpicatos, & floſculis purpuraſcentibus micantes: ſemẽ paruum, triangulum, acetoſæ ritu.

Radix potiſſimum biſtortæ in vſus medicos venit Inodora eſt, refrigeratoria & aſtrictoria: partes interiores roborat, putredinem arcet, venenis reſiſtit, & morbis peſtilentibus medetur. *Vires.*

CAP. XX.

De Fragaria.

FRAGARIA perpetua fronde anno toto viret, nullis caulibus nixa, ſed pediculos tenues, lanuginoſoſq; abs radicibus emittens, quorum nonnulli folia tantum, alii flores albos, & quinque folios, gerunt: quaſdam adhuc fibras promit humi repentes, quibus ſoboleſcit; vbi enim terram attingũt, agunt radices, & nouellam plantam [illegible]ſtrant: folia in vno pediculo terna, lata, oblonga, in ambitu ſerrata, pentaphyllo finitima. A floſculorum occaſu globulus herbaceus erumpit, qui ſenſim augeſcens albicat, matureſcens rubet, & morum paruum exhi-

bet, aliquando candidum, molle, medullosum, vinosum, humidum, gustu suaue, minutulis granis refertum, quod Fragum à fragaria, vulgo Fraizaa nominatur.

Radix subest fibrosa, capillata & nigricās, cuius, vt & foliorum in medicina vix commendatur vsus, licet ad vnguenti martiati cōfectionem accedat: vis enim tota plantæ commendabilis in fructu est, vt rosarum in floribus, malobathri in foliis, zinziberis in radicibus. Sponte nascitur in syluis & locis vmbrosis, lætius tamen viret in hortis, & fraga fert crassiora, & suauiora.

Vires. Fraga refrigerant, sitim sedant, æstus ventriculi compescunt, parum nutriunt, fugacéque alimoniam corpori exhibent. Aqua ex his stillatitia maculas delet, faciem expurgat, eamq; nitidiorem reddit.

CAP. XXI.

De Pentaphyllo.

PENTAPHYLLON, seu quinquefolium sic à numero foliorum dictū, plures è radice vnica surculos mittit, sæpius pedales, festucaceos: flores in summitatibus luteos, fugaces, potentillæ similes: folia à singulis pediculis quina, raro plura, oblonga, in ambitu crenata serræ modo. Tota planta subhirsuta est, inalbicans, radiceque nititur oblonga, exterius nigricante, subrubra interius. Sponte prouenit ruri iuxta margines aruorum.

Alterum quinquefolium datur foliis magis crenatis, superna parte virentibus, inferna candicātibus & lanuginosis. Tertium quoddam inuenitur repens, cuius viticuli tenues sunt, imbecilli; folia læuia, virentia; flosculi lutei; radices fibrosæ & exiles. In locis sta[illegible]bus nascitur aliud foliis & magnitudi[illegible]mo valde simile, floribus vtplurimùm geminis, obscure rubentibus, quibus capitulum suboritur seminibus multis refertum.

Vires. Pentaphyllon (cuius præcipue radix vsurpatur) ad tonsillarum & asperæ arteriæ inflammationes confert: contra alui fluorem & dysenteriam vtiliter datur: coxendicum & iuncturarum dolores in potu sanat, erysipelata & scabiem curat, strumas discutit, herpetas cohibet, œdemata reprimit. Radicis adhuc tenellæ succus aduersus venena prodest, & contra iecoris & pulmonum affectus valet.

CAP. XXII.

De Spargula seu aparine.

Species. APARINE surculos habet & folia, vel mollia, & Mollugo, vel aspera, & Asperugo, vel Spargula, & Asperula dicitur. Tota enim planta scabritie quadam tenaci prætereuntium vestibus adhæret, vnde etiam Græci Philanthropon & Philadelphon nominant, Plinius Lappaginem, vulgus Grateronem.

Est autem Aparine planta iuxta sepes, scrobes & inter sentes nascens, vicinis fruticibus adhærescere solita, surculis imbecillis, obsequiosis, quadrangularibus, plures cubitos interdum longis: foliis angustis, stellæ ritu decussatis, ac orbiculatim ramulorum geniculis cohærentibus, vt in rubia, cui non parum similis est: flos ei paruus, albus: semen durum, album, rotundum, concauum, vmbilici forma, vnde Omphalocarpon quibusdam dicitur.

Vires. Aparine modice extergit & desiccat: Succus totius plantæ haustus ex vino, phalangiorum & viperarum morsibus auxiliatur: Is infusus aurium doloribus medetur: folia trita, in fæce vini collecta strumas discutiūt.

Gallion. Spargulę vel potius mollugini valde simile est Gallion, alia planta, quæ à lacte, cui aliquando additur, pro coagulo nominatur, idipsum enim citissime coagulat.

CAP. XXIII.

De Scabiosa.

EX veteribus vix scimus, quid sit Scabiosa, cum Scob: Dioscoridis non sit, nec plora

psora Aetii. Est vero planta ob frequentiam & præstantes effectus notissima, folia gerens oblonga, lata, hirsuta, laciniata & incisa erucæ ritu. Radix illi admodum simplex & longa, caulem sæpius vnicum, sesquipedalem, interdumq; longiorem promens, in cuius fastigio flos conspicitur, compluribus flosculis factus, quorum circumambientes maiores sunt, medii minores: Omnes cum staminibus connatis è cæsio colore inalbicant.

Scabiosa minor. *Scabiosa ouilla.* Est & altera paruula scabiosa, minor dicta, vix palmum alta, quæ illi flore, foliis & colore optime respondet. Tertia quædam est mediæ magnitudinis, ouilla dicta, cuius folia latiora sunt, oblonga, hirsuta, ambitu crenata. Quarta datur, primæ non multum dissimilis: caules gerit cubitales, foliosos, & flores discorum instar in surculorum summitatibus è cæruleo albicantes.

Vires. Scabiosa scabiei mederi creditur, pulmonem purgat, tussi confert & aliis thoracis affectibus, nec non pestilentibus morbis, nō nulli frigidam putant, alii calidam, alii temperatam, nec vlla qualitate exuperantem.

CAP. XXIV.

De Gossipio.

GOSSIPIVM, siue Xylon, vulgo bombax dictum, planta cubitalis est, ramosa, brachiata, foliis vitis, sed minoribus; floribus luteis, in medio purpurascentibus, qui post se nuculas relinquunt, aut potius mala paruula, aristolochiæ rotundæ magnitudine, quæ maturescentia sponte dehiscunt, ex quibus parant liberum mollissimæ, albissimæque lanugini, intus conceptæ & editæ, vna cum semine, forma cubebæ, copioso, medulla alba, turgido, & exterius nigricante. Illa lanugo in multos vsus humanos trahitur, semen tantum in medicos, eosque multos. Nascitur Gossipium, Barbaris ac Arabibus Cotum nominatum, in Sicilia & multis Italiæ & Germaniæ locis vdis & Soli expositis.

Semen cotonis seu gossipii tussientibus, difficile spirantibus, anhelosis & tabidis prodest, nec non aliis vitiis pluribus pulmonum, hepatis & renum. Oleum ex eodem per expressionem tractum, pustulas & lentigines faciei delet. *Vires.*

CAP. XXV.

De Hispidula, seu Æluropo, quem vulgus Pedem cati nominat.

A SIMILITVDINE pedum quorundam animalium, quam multæ stirpes referūt, denominationem mutuantur, vt Lagopus, Coronopus, Leontopodium, pes vituli, seu Aron, vngula caballina, æluropus, vulgo pes cati, qui à tomentosa lanugine, nunc Pilosella, nunc Gnaphalium, & sæpe Hispidula vocatur.

Planta est admodum paruula, in collibus ac locis siccis & Solis expositis nascens, ac viticulos tenues spargens, quibus fœcunde propagatur. Cauliculos emittit aliquando pedem longos, sæpius breuiores, folia admodum parua, flosculos suaue rubentes, & interdum albidos, omnia lanuginosa, imo tota fere planta extra terram lanugo tangenti & videnti est, maxime vero flores, qui à tomento multo, quo vestiuntur, pedem cati pilosum repræsentant, vnde nomen. Copiosam vidi in sylua Byetensi, prope regium ac structura, omniq; ornatu mirandum castellum Fontis belaquæ, vnde Melodunum & Lutetiam defertur.

Inter moderate refrigerantia & efficaciter astringentia atque agglutinantia reponitur; atque idcirco herba vulneraria perhibetur, cuius vsus maxime commendatur ad rupta, anastomoses vasorum, & pulmonum affectus, qui ob imbecillitatem, laxitatem nimiam, & continendi sanguinis impotentiam oriuntur. *Vires.*

Ex ea recentiores syrupum parant de pede cati illis dictum, cuius vsum ad vitia thoracis salubrem competerunt. Illius descriptionem in nostro Antidotario dedimus.

CAP.

CAP. XXVI.

De Meliloto.

TRIFOLIORVM multa sunt genera, ad quæ refertur tota melilotorum familia: Omnes enim ternis diuisuris folia habent seiuncta, iisdem in locis virent, & faciem pene eandem sortiuntur. Sunt vero tres præcipuæ meliloti varietates. Prima vulgaris est, inter segetes passim in Gallia nascēs. Secunda multo rarior, flosculos albos gerit, surculos & folia priori similia. Tertia omnium rarissima, quia peregrina, flores eructat purpurascentes, interdum cæruleos & elegantes, In Syria prouenit copiosa.

Species.

Vulgaris, forsan Sertula Romanis dicta cauliculos hinc inde spargit multos, pedales, teneros: folia tribus diuisuris disterminata, trifolio, aut potius fœnugræco similia, in ambitu aliquãtulum fimbriata; flores luteolos, vel melinos, pisorum effigie, aceruatim velut in spicam coactos, à quorum occasu perbreues erumpunt siliquæ latiusculæ & nigricantes, semine paruo pallidoq; turgentes. A quibusdam trifolium odoratum, ab aliis corona regia, à nonnullis Serta & Sertula campana vocatur.

Vires.

Melilotus in qualitate refrigerante & calefaciente ambigere videtur, sed astringendi quandam facultatem obtinet. Omnes inflammationes emollit, præcipue vteri, sedis, in passo decocta & illita. Peculiariter & contra melicetidas efficax: Succus eius cum passo instillatus aurium dolores sedat: Cephalalgiam lenit, si cum aceto rosaceo adhibeatur.

CAP. XXVII.

De Lino.

LINVM æque de planta & semine intelligitur: Planta suo cortice ad syndonum texturam, semen sua medulla ad medicinã commendatur. Est vero planta exilibus cauliculis, cubitalibus; foliis oblongis, acutis; floribus cæruleis & speciosis, post quorum celerem occasum (breui enim decidunt) capitula parua sese produnt, semine rufo, oblongo, læui, glabro, splendente grauidata. In Gallia esculentum non est, vt neque his in regionibus, vbi laute viuitur; olim tusum, melli adiectum & frixum rusticis Asianis in frequenti cibo fuit, quoquo tamen modo apparatum vix suaue est & salutare; stomacho enim aduersatur: ob id ad vestimenta & medicamenta, non alimenta seruitur.

Vires.

Easdem vires suum habet, quas & fœnũgræcum. Dioscorides *cap. 125. lib. 2.* Discutit, emollitq; intus & foris inflammationem. Eius decoctio erosionibus vuluæ, & aluo clandæ vtilis. Oleum ex semine trito & torculari expresso, lenit, emollit, lentigines aufert, varos & cutis vitia emendat.

CAP. XXVIII.

De Fœnugræco.

FOENVMGRÆCVM siliquosa planta est, ex vnico caule primum emergens, dein multos in ramos, alasque, brachiata, folia gerit trifolio pratensi non multum dissimilia, sed rotundiora, minora, & superne magis virentia, inferne subcineritia: flores exiguos & albicantes sequuntur siliquæ longæ, incuruæ corniculorum ritu, in quibus semina angulosa, flauescentia, pisi parui magnitudine continentur. Fœnumgræcum in officinis dictum, Hippocrati Epiceras, Theophrasto Buceras, Dioscoridi *cap. 24 lib. 2.* Tellis nominatur.

Vires.

Farina fœnugræci vim habet emolliendi & discutiendi: cum aceto & nitro subacta lienem minuit: suo lentore lenit, & calorem mitigat: cum oxymelite in pultem redacta podagricos dolores aufert. Fœnumgræcum, inquit Galen. feruentes inflammationes irritat, quę vero minus sunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat. Illius sapor & odor calefactoriam qualitatem denunciant, licèt in refrigerantium vel magis temperatorum seriem retulerimus.

CAP. XXIX.

De ciceribus rubris.

Species. LEGVMINA multa sunt, inter quę primas tenent pisa & fabæ, quæ ad alimenta potius referuntur, & cicera, quę ad medicamenta. Sunt vero cicerum, vt pisorum multæ differentiæ. Aliud enim dicitur cicer satiuum, aliud syluestre. Satiuum videtur idem esse

Satiuum. cum Arietino, à Dioscoride solum nomine tenus descripto, cuius est magnus in Italia prouentus, vbi non tantum ad Medicinam sed mensam trahitur. Folia fert pisis affinia, sed minora, flores ex purpureo punicantes, siliquas rotundas, multis granis prægnantes. *Dioscor. cap. 126. lib. 2.* In quibusdam locis cicera plane alba sunt, quæ non raro esitantur, in aliis nigricant, sæpe ex fusco purpurascunt, cæteris præstantiora, & ad medicos vsus magis expetita.

Syluestre. *Vires.* Est aliud cicer syluestre, foliis parum, sed semine multum satiuo dissimile. Vtrumque renum vias aperit, menses ac partus expellit, lac auget, extergēdi facultatem obtinet. Flatus gignit, & veretri tentiginem excitat.

CAP. XXX.

De Orobo, siue Eruo.

ERVVM Græcis dicitur, quod in officinis Orobus, quoddam nempe genus leguminis ciceri multum simile, in locis macilentis nascens, in quibus magis delectatur:

Species. nam in solo pingui satum, sæpe nimis luxurians corrumpitur. Eius duo traduntur discrimina, vnum candidum est, quod dulcedine præstat, estq; minus vulgare; alterum rufum, quod in omnibus pharmacopoliis solet haberi. Vtrumque notum omnibus, Dioscoridis *cap. 131. lib. 2.* iudicio; multi tamen cicerculam agrestem, seu eruiliam, frugibus infensissimam pro orobo negligentius assumunt: Illa enim verius syluestris viciæ quædam species esse videtur, quæ sponte, ac sine satu, inter segetes, etiam inuitis agricolis nascitur.

Orobus vero domesticus magis seritur & colitur. Assurgit autem cubitali culmo, & interdum longiore, geniculato, incuruo, concauo, leniter striato: foliis & floribus ad cicera accedentibus. Surculis adnascuntur siliquæ teretes, granis protuberantes ternis, aut quaternis, nulla disiunctis membrana.

Desiccat eruum manifestissime; tam lente *Vires.* vero calefacit, vt temperatum à multis credatur: incidit, attenuat, extergit, obstructiones tollit, resoluit. Vix vnquam per os sumitur: sæpissime adhibetur exterius; seminis enim illius farina in cataplasmatis celebratur.

CAP. XXXI.

De Lupinis.

LVPINVS è fabarum genere videtur esse: Caulem enim edit vt faba, rectum & suapte natura stantem, sed rotundum, cauū & aliquantulum tomentosum. E radice fere singulari & fibrosa caulis emergit cum ramis alterno situ dispositis, foliis Staphysagrię æmulis quinquefariam dissectis, floribus albicantibus, æstate ad autumnum ter erumpentibus; quibus defluxis adolescunt, siliquę fabaceis minores & magis planę, quibus singulis, quina, senave grana intus continentur, rotunda, compressa, foris albida, intus sublutea, & perquam amara.

Lupinus editur coctus, diebus ante mul- *Vires.* tis maceratione in aqua suam dimittens amaritudinem. Lumbricos enecat illitus, aut cum melle linctus, aut cum posca potus. Eius decoctum alphos, achoras, scabies, psoras, & vlcera maligna curat, partim digerendo, partim extergendo, & citra mordacitatem siccando: Strumas & parotidas in aceto cocti discutiunt, & cicatricibus colorem candidum reddunt. Propter amarorem vtcunque calefaciunt non inepte tamen in hac sectione describuntur.

***

Est altera minor, alba dicta, quæ foliis latioribus est, longioribusque, vt mali punicæ, & colore minus obscuro, ac ex albo virescente, vnde cognomen. Cultura nonnunquam in arboris mediocris altitudinem assurgit, vt nos in quibusdam hortis maritimis vidimus Vtraque myrtus flores promit albos, suaueolentes, ex quibus arte debita aqua stillatitia elicitur suauissime fragrans.

Myrtidanum.

Circa myrti caudices adnatum quid verrucosum, inæquabile, ac concolor prominet, quod velut manus myrti ramos amplectitur, Myrtidanum à Dioscoride *cap. 156. libr. primi* appellatum: sed nullus nunc eius vsus, cum ab institoribus nec ematur, nec adferatur, nec væneat.

Myrtus syluatica.

Vaccinia nigra.

Est & alia syluestris ac paruula myrtus, quæ locis syluosis, siccis, macilentis, aeri expositis delectatur, quæque baccas fert nigras esculentas & suaues, quas multi vaccinia, quasi baccinia nominant; Alii aliis nominibus ad arbitrium fictis designant: In Normania vulgus à colore nigro, qualis est Æthiopum, qui Mauri vocantur, moreta dictos fructus appellat.

Myrtus ex contrariis substantiis constat, vincere frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum, ob id ex Galeno efficaciter desiccat.

Vires.

Fructus autem vt & folia vtiliter & assumuntur, & adhibentur, & propter qualitatem astringentem, sanguinis excretiones sistunt, atq; alios quosuis humores profluētes compescunt Eorum decoctum ad laxatos artus, & ad ossa fracta atque ferruminationi repugnantia valde prodest. Alia quoque multa commoda myrtus pollicetur, de quibus videndus Dioscorides *capite 156. libri primi.*

CAP. XXXV.

De Millefolio.

MVLTÆ stirpes à foliorum pluralitate & incisura multiplici millefoliorū nomē assumunt aliquando, vt Achillea, Oxytis, & Strathiotes aquaticus, semperuiuo similis, qui secundum Plinium in Ægypto tantum nascitur, vt etiam Strathiotes Chyllophyllum, & Myriophyllum, de quibus diuersis capitibus loquitur Dioscorides.

Chyliophyllum.

Strathioti chyliophyllo cauliculus breuis est; folia pennas iuuenum auicularum imitantia, breuitate & scabritie ad syluestre cuminum accedentia; flores vmbella densa anethi modo fulcit, parui, candidi. Nascitur secus vias in locis aratro non proscissis.

Vires.

Eximii est vsus, inquit Dioscorides *capit. 103. lib. 4.* ad vlcera vetera, recentiaque, profluentem sanguinem & fistulas, vnde rustici Carpentariam, seu herbam fabri lignarii, qui vulgari idiomate, dicitur illis carpentarius, appellant. A nonnullis militaris herba nuncupatur.

Myriophyllum.

Myriophyllo caulis vnicus est, tenellus, vnica è radice prodiens, innumeris foliis, tenuibus, capillaceis, fœniculo similibus surculus flauescit varius, ac veluti ex industria sic delineatus. In pratis & locis vdis nascitur atque palustribus.

Vires.

Qualitatem habet astringentem, exsiccatoriam & vulnerariam: vulneribus enim adhibita optime confert, ea ab inflammatione vindicando, desiccando, & glutinando; vlceribus quoque prodest, & sanguinem vndecunque fluentem sistit.

CAP. XXXVI.

De Tamarisco.

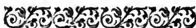
TAMARIX, seu Tamariscus indigne fruticis nomine donatur à multis, cum sæpe in proceritatem assurgat notabilem, atque in crassitudinem tantam increscat, vt ex eius trunco & ramis calices fiant, & alia vasa lienosis inseruientia; Et si Columellæ creditur, è tamarisci trunco aluei excauantur, & aqua replentur, vt subinde sues bibant, sicque lienis incremento, quo sæpe & pessime laborant, sanentur.

Ramulos autem complures tamariscus emittit, & folia circa hos frequentia, exilia, tenuia, rotunda, veluti quibusdam lineolis transuersis ac obliquis, sine incisuris in superficie exasperata: flores muscosos, tomentosos, albidos, aut ex albido purpu-

rascentes, quamplurimos, fastigia surculorum occupantes, ac in pappos demum euolantes. Subest radix lignosa, valde crassa pro arbusti ætate.

ecies. Sunt autem Myricæ seu tamarisci duę varietates; vna syluestris & infrugifera, seu sterilis, quæ in multis syluis nascitur; altera domestica, ei facie & viribus finitima, quæ semina quædam profert.

ires. Abstergentis ac incidentis est facultatis, absq; manifesta desiccatione: habet quoque astrictionem quandam. Mirifice autem & speciali proprietate confert indurato, obstructo & imbecillo lieni, atque omnibus affectibus, qui ab humore crasso & melancholico proficiscuntur.

SECTIO VI.

DE FRVCTIBVS.

Stirpes eas è quibus radices, culmi, ramuli, ligna, cortices, folia & flores Officina Pharmaceutica compositiones ingrediuntur, superioribus sectionibus accurate descripsimus: Sequitur nunc, vt de fructibus tam esculentis, quam medicamentosis agamus, quibus Pharmacopolium recte non carere potest. In eorum autem enarratione & examine fidili eos primum, qui dignitate, suauitate, vtilitate, magnitudine & vsu communi cæteris præstant, explicabimus, cuiusmodi sunt Poma, sic dicta secundum Varronem, quod potu, aqua nempe, dum inseruntur, indigeant, vel potius, quod ex his potus paretur suauissimus & saluberrimus: Vnde non sine ratione, pomorum inuentio, quæ Græci Mela vocant, Libero patri tribuitur, quod sic ex Theocrito liquet. Atque sinu medio Bacchus sua mala recondit.

CAP. I.

De Pomis.

Species. POMORVM tam multæ sunt varietates, vt vix queant enumerari, imo nec dici: nam cum tellus quæuis ipsa proferat, insitione, miscellanea & margonio varie immutantur: arte enim agrestia cicurantur, acerba mitescunt, acida dulcescunt, pumila crassescunt, rubra flauescunt, aut alium colorem nanciscuntur.

Et licet vbiuis arbos pomigera, seu malus fetax sit, in Normania vero non modo fœcundior est, sed poma gerit præstantiora, e sui gratiora, amicioraue, & saluberrimæ potioni conficiendæ, quam Pomaceum vocãt, aptiora. Cuius, vt vini variæ differentiæ cõperiuntur; sed quod ex pomis quibusdam Coccyneis dictis, paratur, sapore, suauitate & præstantia vix generoso vino cedit. *Pomaceum.*

Sunt vero notissima cuilibet genti poma, quibus nec vlla mensa carere solet, nec officina, quæ eorum succis vtitur ad confectionis Kermeticæ, & Syrupi regis Saboris condituram, vt etiam ipsorummet carne ad vnguenti pomati confecturam.

Generali autem pomorum nomenclatione fructus oẽs opori cõprehendũtur, herbaceo colore virentes, lignosi nihil exterius habentes, vt poma curtipendula, rambura, & similia. Contra vero Acrodrya dicuntur, quę putamen habent exterius lignosum, durumque, vt pistacia, nuces, amygdalæ. Veniunt & pomorum nominatione mala cotonea, Armeniaca, Persica, & quamplures alii similes fructus.

Omnium vero præstantissima, suauissima, & iucunde fragrantia, quæ vulgus Normanorum vocat gulorogeria, paradisiana, passipoma caluillea, rubeliana, renetea, curtipendula, & alia pene innumera, quæ ob salubritatem & suauitatem odoris, saporisq; habent hi in deliciis, etiam qui lautius viuunt.

Aliorum adhuc incredibilis apud Septemtrionales datur varietas & vbertas; quę quod sint, vel amara, vel acidiora, vel austera, vel dulcoacida, vel dulcoamara, in horreis post perfectum incrementum congeruntur, vt maturescant, deinde molis trusatilibus contunduntur, prælo committũtur, copiosus *Vires.*

posfus vt succus exprimatur, qui in doliis reconditus, diutissime & incorrupte seruatur pro potu Normanis familiari & salutari, quem à colore citri, citrum; & corrupte sydrum nominat. *Sydrum.*

Vires. Glycymela, hoc est, poma dulcia temperata sunt; acida frigidiora, vt & austera; amara calidiora. Omnia fere aluum molliunt, sed maxime dulcia, humorem biliosum contemperant, atque etiam melancholicum.

Cap. II.

De Pyris.

PYRVS arbor à turbinata pyramidis instar effigie, sic dicta, omnibus notissima est; Ea enim horti & vireta terrarum vbique luxuriant, fructus tamen ex eadem expetuntur auidissime: Pyra enim quædam adeo esui grata sunt, vt illis alia quæuis edulia à multis postponantur.

Species. Eorum autem in colore, sapore, magnitudine & forma tot sunt varietates, vt enumerare nemo queat. Veteres quædam superba cognominarunt parua & ocyssima, quæ forte nostri hodie Moschatula, à gratioso sapore moschum referente, nominant, quæ minuta omnium sunt, quina, senave, sæpe plura, ab vno otiu prolixis pediculis dependentia, quæ fere omnium prima maturescunt.

Commendantur Lutetiæ & Rosea, à succo sic nuncupata, bieipitia, magnitudine satis conspicua, Callotia, Sertelia, Dagobertiana, Fusea, Bergamotia, Bonchristiana omnium gratissima, in agro Turonensi & Metensi laudatissima, ac pene in tota Gallia nunc frequentissima.

Laudantur & quædam à magnitudine, vt quæ liberalia dicuntur, atque alia nonnulla crassiora, quæ primum Rhodo aduecta sunt, vnde Rhodensia nominata, qualia forsan antiquis cucurbitana, aut Pompeiana cognomine mammosa. Alia multa dantur his minora, carne firmiuscula, quæ frequentius cocta, quam cruda manduntur, & hybernas mensas terminant.

Ex Pyris autem nunc in multis Galliæ locis potio paratur, vini albi in colore, & calore sæpius æmula. In sapore non multum varia, quam Pyraceum nominant, quo non minus, quam mero ac vino generoso poti se se inebriant. *Pyraceum.*

Exsiccantur ruri pyra in clybano, & seruantur ad Quadragesimale tempus, seu Ichthyophagian: Aliquando coquuntur in defruto, sæpe caryophyllis configuntur, sacchato condiuntur, & seruantur pro bellariis, aut obsoniis.

Pyrorum genera, aut magis aut minus astringentia pro saporis asperitate aut dulcedine: Decocta vt grata, sic salubria; Cruda stomacho grauia. *Vires.*

Cap. III.

De malo Citrio.

CITRIVM non tam dicitur Pomum medicum à Medo solo, quam à medicis dotibus, quibus pollet multis: eius enim odor, cortex, caro, pulpa, succus, grana, vires habent medicas, easque eximias. Ipsius autem tria potissimum traduntur discrimina; Primum limo, seu malum limonium dicitur, quod oblonga effigie turbinatur, & ex herbaceo colore viret; succoque turget acidiore, acerbiore, frigidiore, & cortice admodum tenui, nec vt arantiorum amaro. *Species.* *Limonia*

Secundum vulgatius est Citrum, huic multum simile, sed colore magis luteo nitet, cortice crassiore, rugosiore, & magis capterata, estque cratius, odoratius, medicatius, antidotis conuenientius. Quod ex eodem genere prægrande est, melonum modo, orbiculatum, cortice calloso, carnoso, pollicem interdum crasso, & superficie concolore, Poncerium, Citroniatum, pomum Assyrium, & pomum Adami vocitatur. Quæ omnia specierum vulgata nomina, à citro deflexa videntur, & affinem vt habent ideam, sic quoque qualitates. *Citrum.* *Poncerii*

Vt ponceria magnitudine, sic Limæ paruitate omnia mala citria superant; vix enim mediocre ouum æquant, & multæ magnitudinem perfectam adeptæ, armeniaco malo mini- *Lima.*

minime sunt crassiores. Harum nonnullæ oblongæ sunt, aliæ breues, ac rotundæ: omnes suaueolentes, cortice tenui vestitæ, succo multo satiatæ, sapore dulco acidæ, ac palato gratissimæ. Vberes ac eximiæ in Italia, ac potissimum agro Lucensi proueniunt.

Citrus. Arbores, ex quibus colliguntur, perpetuo virides sunt, lauri folio, non Cedri, licet sic visæ aut putatæ Theophrasto, omnibusque horis pomiferæ, aliis namque nascentibus, aliis adultioribus, aliis maturescentibus, aliis decidui.

Vires. Omnia citria refrigerant, putredinem arcent, cor recreant, & venenis obsistunt: *Historia.* Quod mirabili historia probat Athenæus de duobus reis, qui eum iussu regis Ægyptii aspidibus in prædam essent exponendi iuxta leges Ægyptias, in itinere singuli citrum à caupona quadam obuia, illorum vicem dolente oblatum comederunt, moxque ab istis serpentibus ferocissimis demorsi, nihil molestiæ senserunt: Quod admiratus iudex, causamque quæritans, audiuit singulos singula citria in via esitasse. Postridie iussit vni dari, alteri denegari, ac denuo ad supplicium vtrumque deduci: Quo facto, qui comederat, nihil mali passus est, alter illato aspidis morsu, vndique liuidius factus confestim interiit.

C A P. IV.

De Aurantiis.

AVRANTIA, vulgo aurengia, & aurea mala, ab aureo colore dicta, in arbore nascuntur, quæ parum à citria malo effigie distat; Idem enim color, odor, flos, vt & folia, quorum tamen pars pedunculo proxima, non æqualis est, vt citriæ mali, sed veluti pinnata, & quasi gemina, dilute virentia, odorata, & citriæ malo concoloria. Arbos ipsa parum procera est, ramosa multum, perpetua fronde virens, singulis mensibus atque etiam diebus pomifera, aliis nascentibus, aliis turentibus, aliis maturescentibus, Flores gerit toto anno arbos, elegantes, suaueolentes, æstate fragrantiores, quorum nonnulli nodoso pediculo adhærescunt, & fœcundi sunt, alii steriles & enodes labuntur. Ex his aqua Naphæ vulgo dicta stillatur, mira suauitate & fragrantia commendabilis, qua matronæ & delicatuli aulici vultum, & comam aspergunt, & manus abluunt. *Aqua Naphæ.*

Ex Hispania, Italia, Gallo-prouincia magna aurantiorum vbertas in alias regiones defertur, quorum nonnulla dulcia sunt, & ingrata, vel certe gustui non satis amica, alia acida, iucunda, cardiaca, & palato gratissima; Omnia vero rotunda, aureo colore nitentia, seu multum flauescentia, vnde mala aurea sæpius dicta.

Quæ dulcia temperata; quæ acida refrigerantia, putredinem arcentia, venenis resistentia, corroborantia: cortex vero acer & amarus, & calidus est, & propter odorem gratiosum intinctibus gratiosus & expetitus: sacharo conditus oris commendat halitum. *Vires.*

C A P. V.

De granatis.

ARBOR punica, granata vulgo dicta, vt & fructus, malum granatum, à granorum, quibus fractum est, innumera multitudine, vel forsan à regione Granata, vbi frutecat vbertime: aere calido delectatur, & solo minime aquoso: folia gerit myrthea, & singulis annis caduca, florem puniceum, oblongum, aspectu iucundum, & effigiem calathi referentem; Balaustium vulgus nominat, licet id nominis ad syluestrem, Dioscoride iudice, potius queat deduci.

Duæ porro sunt mali punicæ differentiæ; *Species.* vna syluestris, quæ florem quidem gerit, sed infructuosum, quem scilicet pomum consequitur nullum; Altera domestica, cuius tres statuuntur species; vna, quæ poma fert acida; altera, quæ dulcia, tertia, quæ vinosa ac dulco acida. Omnia ex totúdo sunt angulosa, crassa grauis innumeris, angulosis, succo multo immersis prægnantia. Cortex

Cortex vocatur mali corium, cuius color ex viridi flauescit, instar vitrioli, cuius particeps perhibetur à Spagyricis, à nonnullis Sidion nominatur. Flos oblongus, purpureus, pulcherrimus, veluti Cytinum referens, quem vna cum flosculis ex eo erumpentibus Balaustium Plinius appellat.

Vires. Qualitatem habet totum granatum astrictoriam & refrigeratoriam: sed præstantiores succus facultates habet, vt qui præter cætera, correcreat, feruoribus stomachi auxiliatur, & cholerae morbo prodest. Dulcia tamen, quæ Apyrena vocantur aliquando, stomacho inutilia creduntur.

CAP. VI.

De malo Cotoneo.

Vnde dicatur. CITONIA mala ex arbore prodeunt, quam à M. Catone Coroneam, quasi Catoneam nonnulli dixerunt, & scripserunt; Ante tamen longe à Græcis Cydonia, à Cydone, Cretæ oppido, vnde primum fuit aduecta, nomen habuit. Libentius crederem, nomen hoc ascivisse à cortice tomentoso, & fere bombacem, quem vulgus cotonem vocat, referente; Tenui enim lanugine tanquam Cotone poma dicta videntur indura.

Est autem humilis arbos, ex qua excerpuntur, sæpiusque tantum instar fruticis assurgens: Cortice induitur asperulo, hinc inde hiulco, & quasdam veluti squamas producente: ramos emittit multos, breues, tortuosos, cinericios, folia subrotunda, mucronata, superne viridia, inferne albicantia, mollia, lanuginosa; flores albos, non nihil purpurascentes, quinquefolios: fructus crassos, aureo colore flauescentes, tomentosos, odoratos, halitu quibusdam iucundo, aliis ingrato fragrantes: sapor omnibus idem, interior caro lutea; succus austerus; Semen vt reliquis pomis membranis inclusum: & tanquam in capsulis reconditum.

Vbiuis ferax est cotonea malus, sed maxime in regionibus calidis, atque locis cultis, & hortorum sepimentis, in quibus pomis pluribus, aureis, melinis, fœta cernitur.

Eorum quædam rotundiora sunt, breuiora, minora, & pomorum vulgarium figuram magis referentia, absolute Cotonea dicta; alia maiora, crassiora, longiora, turbinata, & pyris similia, vulgus Coignacea vocat, quæ cæteris bonitate postponuntur. *Species.*

Quædam insuper candidiora, alia struthea, omnia tamen magis lutea, & fere aurea, vnde & Chrysomela dicuntur. Quotquot autem, tenui lanugine pubescunt, & odore fragranti quibusdam feriunt caput.

Ex his parantur medicamenta multa Eustomachica, vt Myua, Citoniatum, Syrupi, quorum in mensis tam sanorum, quam ægrotorum frequens est vsus.

Crudorum porro citoniorum vix vllus est esus; Cocta palato gratiora, & naturæ amiciora; ventriculum enim roborant, vomitum sedant, alu fluores reprimunt, Dysentericis & Cœliacis conferunt, & his, qui vel sanguinem spuunt, vel fluorem mensium aut hæmorrhoidum immoderatiorem perpetiuntur. *Vires.*

CAP. VII.

De Mespilo.

MESPILVM pomum quoddam rotundum primum viride, durum, & nonnihil hispidum, dein rufum, ac molle dum maturuit, Triganum quibusdam dictum, Galeno Tricoccum, quasi trinssum, quod tria intus grana quasi lapidea, aut ossicula seminis loco contineat, aliquando tamen quatuor, & sæpe quinque reperiuntur pro numero vnguiculatum ex margine vmbilici multum patuli exeuntium. Ante maturitatem tam acerbus est fructus hic, vt à quopiam deglutiri non queat, Maturum, & gratum, & vltima mensa salutare.

Arbor, ex qua decerpitur, Nesslierus vulgo dicta, duplici differentia notatur, vna syluestris est, spinosa, in syluis, dumetis & viniis sepibus sponte nascens, quæ poma gerit *Species.*

gerit parua, oblonga, per initia acerbissima, post maturitatem parum grata, Aronia Dioscorid. vocat. Altera domestica cultu & insitione talis. Poma, quæ profert, crassiora, magis plena, vtcunque compressa, rotunda, altera parte sæpe hiulca. Vtraque tortuosa, rigida: hæc tamen spinis minus horret, Setania Dioscoridi, Satanea Theophrasto dicta.

Mali vulgaris assurgit magnitudine, ramis in gyrum comosis, & nonnihil aculeatis: foliis promissis, latiusculis; floribus albis, quinque foliis, quibus poma succedunt mespila dicta, magnitudine mediocria: vmbilico lato, quinis vnguiculis foliosis discreto: carne albida, austeraque, quæ dum maturescit, rufescit, dulcescit.

Vires. Mespila immatura acerba multum sunt & astrictoria, eorum tamen puluis ex Ant Musa, lapillos in renibus comminuit & excludit. Maxime vero id præstare creduntur eorum officula trita & assumpta. Ad fluorem alui cohibendum, & partes roborandas commendantur.

CAP. VIII.

De Sorbis.

SORBA parua poma sunt, qualitate mespilis affinia, forma & magnitudine multum dissimilia: vtraque enim initio viridia, dura acerba, esui inepta; Per maturitatem rufa, mollia, palato non ingrata, & succo vinoso turgidula.

Species. Sunt vero secundum Plinium quatuor sorborum discrimina, quædam vulgatiora, & pyrorum instar turbinata, quæ Cormas rustici nominant; alia rotundiora malorum modo; quædam oliuarum ritu oblonga: alia torminosa dicta. Dioscorides Pyroformium seu vulgarium tantum meminit, quæ scilicet ex sorbo seu Cormiero vulgari Autumno decerpuntur.

Est autem Sorbus arbor prægrandis, caudice recto, cortice læui, colore cineritio, foliis ex pluribus compactis, lateribus pediculi prolixioris cohærentibus, fraxini, vel potius Orni æmulis, floribus candidis, minutis racematim congestis; quibus caducis fructus succedunt turbinati, primum viridis, dein flauescentes, atque perfecti maturi, rufi, & molles. Qui fructus oliuarum effigie profert, Torminalis, atque etiam Ornus sorbi syluestres creduntur.

Vniuersum Sorborum genus acerbum est, & astrictorium: ob id Dysenteriæ, & fluxionibus omnibus sistendis conuenit. Vulgaria autem ex vsu sunt frequentiore; vomitiones reprimunt, sanguinis eruptiones compescunt, & partes roborant. Ex his maturis, torculari commissis & expressis, vinum quoddam pallidulum paratur, pyraceo vicinum, quo plebecula in regionibus multis vtitur. *Vires.*

CAP. IX.

De Cornis.

CORNA fructus sunt oblongi, phaseolorum magnitudine, non tamen plani, sed rotundi, rubelli, nucleo intus, osseo, albido, duro prægnantes, sapore austero cum quadam aciditate. Colliguntur ex arbore nō multum procera, scabro vestita cortice, foliis læuibus, latis, mucronatis, venosis, Euonymo similibus. Prima ferme omnium floret, fructus æstate virides gerit, autumno cornos rubentes dat, montes & valles diligit, & sæpe citra culturam nascitur. Habetur tamen in hortis multis, vt sint promptius ad manum fructus pro facienda medicina.

Est alia cornus thelycronia Theophrasto, quasi fœmini cornus dicta, quæ caudice fungoso sese effert, & baccas fert Autumno maturescentes, perquam acerbas, multum insuaues, & cunctis animantibus ingustabiles. *Fœmini-cornus. Cornus thelycronia.*

Nodos autem cornus omnis omnes habet per interualla geminos, & inuicem respondentes, vt in vite & vitice, corticem ex pallido flauescentem: maris autem lignum adeo solidum est, vt duritie cornibus ferme respondeat, eiusque baccæ succo cruento, austero, & aliquantum acido prægnantes turgent.

Corna

Virtu. Corna refrigerant, deficcant, astringunt; Ob id vtiliter contra alui profluuia, mensium & hæmorrhoidum immoderatiorem fluxum dantur.

Cap. X.

De Prunis.

PRVNORVM varietates nec lubet, nec licet persequi, cum liceat aptius ex rei rusticæ & hortensis scriptoribus, quam nostris commentariolis illorum differentias omnes perquirere, quæ fere sunt explicabiles, ac innumeræ, insitione, mangonio, & arte sic redditæ. Eorum enim (si colorem *Species.* spectemus) alia colore perfunduntur herbaceo, alia albo, alia eburneo; quædam luteo, aut ex albo flauescente, aut purpureo: alia nigro aut violaceo, alia variegato, alia rubeo.

Distinctio quoque eorum fumitur à magnitudine, figura, sapore & loco: quædam enim vel parua, aut magna, aut mediocria: alia rotunda, ouata, oblonga: nonnulla acida, dulcia, austera, vel dulcoacida, vel alterius mistæ qualitatis. A loco commendatur Damascena, deinde Brignolensia, tum Rhemensia & Turonensia. In prædiis tamen nostris nunc habemus præstantissima & suauissima, quæ vulgus Pardigonia vocat, vt & Imperialia dicta, necnon Damascena rubella, nigra & violacea, *Prunida-byla.* & quæ Datta, nominant: quæ omnia mensas etiam lautiores nobilitant, & officinas locupletant.

Colliguntur ex pruno arbore omnibus notissima, quod passim vbique & sponte nascatur, præsertim sylueftris, quæ licet admodum pumila sit, & fructus parum suaues ferat, cultu tamen & insertione plurimum immutatur: nam in proceram arborem abit, & pruna quotannis dat suauissima colono. Sed longius in rei notissimæ dilucidatione immorari nefas.

Κοκκυμη-λα. Pruna Græcis Coccymela, Siculis Brabyla dicta, humectant, refrigerant, emolliunt, & ventrem lubricant; Ex Damascenis *Virtu.* præsertim nigris elicitur pulpa ad Diapruni confectionem. Siccantur in furno pruna ad Ichthyophagiam, & medicinam, & sacchаro condiuntur ad merendam.

Cap. XI.

De malis Armeniacis.

ARMENIACA mala ob odoris gratiam & saporis dulcedinem plurimum arrident, & magnatum lautiores mensas tam cruda, quam sachato condita nobilitant: eorum enim in halitu gratioso, & gustu iucundo suauitas etiam saturos ad se inuitat & allicit. Quidam ad Persicorum, alii ad prunorum genera referunt, verum inter vtraque media videntur esse, efficitque Iuniorum sedulitas, vt pruna quædam habeamus, quæ nunc pruna bricioccia; quæ scilicet in sapore, forma, magnitudine, partim pruna, partim abricoccia referunt, nominentur. Ab antiquis autem mala Armeniaca tantum vocabantur, postea Galenus præcoccia nominauit; nunc vero recentiores paucis literis mutatis abricoccia dicunt.

Leguntur ex arbore magnitudinis moderatæ, pyro videlicet minore, & Persica maiore: duriore, durabiliore. Caudicem emittit crassissimum, ramos multos, non vt Persica prolixos, sed breuiores & crassiores; folia lata & mucronata pyri modo; flores albos, primo Vere erumpentes, ante foliorum exortum; fructus rotundos Persicis similes, colore foris & intus luteo, carne multa, succulenta, palato grata.

Virtu. Abricoccia humida censentur ordine secundo, frigida primo, vel potius temperata, vt dulcia omnia. Aluum lubricam efficiunt, & cito corrumpuntur in corpore infirmo, maxime si immoderata quantitate ingerantur. Eorum autem nullus in Medicina celebratur vsus.

***

CAP. XII.

De Persicis.

PERSICA, seu Persea arbor est plurimis Galliæ regionibus notissima & frequentissima, qua scilicet omnia pene vineta consita sunt. In mediocrem proceritatem assurgit, ramos emittens longos, fragiles, foliis raris, salignis fere similibus, ambitu serratis gustu amaris & aroma vtcunque redolentibus, indutos: flores, amygdalinis similimos, sed dilute purpurascentes.

Arborem hanc, inquit Dioscorides *cap. 146 lib.1.* prodiderunt aliqui, in Perside exitiosam esse: translatamque in Ægyptum, mutata natura innocuam, & in cibos receptam. Quod confirmatur etiam à Galeno *lib. de caus. symptom.* Eorum tamen opinioni refragatur Mathiolus *cap. 1. libr.3.* sed coniectutis adeo leuibus, vt tantorum virorum authoritatem infirmare non queat, nedum improbare.

Poma autem profert abunde, albida pube obducta, sublutea, succulenta carne turgidula, & velut cruore quodam foris & intus variegata, aliquando prorsus lutea. Corticis externus color internam carnis tincturam ostendit, rubellus rubellam, luteus luteam, variegatus variegatam.

Poma hæc rotunda quidem sunt, sed quæ altera parte parum depressa cuiusdam rimæ figuram ostentant. Succus eorum Galeni iudicio *cap 19. libr.2. de aliment. facult.* paruus est, vt etiam caro, quia facile corrumpitur: propterea syrupus, ex succo paratus, quibusdam vsitatissimus, nullo encomio commendandus, sed negligendus.

Vires. Mala Persica frigida & humida perhibentur recessu secundo, succumque exhibent cito corruptibilem, & pessime mensa vltima sumuntur: ante alios cibos sumpta, minus mala.

Eorum nuclei calidi & sicci sunt, aperiunt, incidunt, extergunt, aduersus iecoris & lienis infarctus conferunt.

Folia amara sunt, calefacientia, incidentia, & viscerum obstructiones tollentia, aluum subducentia, & bilem mouentia.

Ex floribus paratur syrupus hydragogus, & vermibus enecandis conuenientissimus.

CAP. XIII.

De Cerasis.

CERASORVM multæ sunt varietates: alia enim sunt syluestria, eaque parua, longipendula, primum viridia, dein rubra, & vbi maturuerint, nigra, Gallis Merisia dicta, quasi amara: Alia domestica, multo crassiora, quorum alia rubra, alia nigra, alia alba, quædam alborubea. Omnium minima, præcocissima, ingratissima sunt merisia, quibusdam syluestria cerasa dicta, quorum nonnulla plane rubra, alia nigerrima. Hæc sequuntur alia maiora, fugacia, dulcissima, tenerrima, & adeo post maturitatem mollia, vt gestatum non tolerent, Guignea vulgo dicta, inter quæ alia nigerrima, & crassa, turbinatiore pomi figura, Actia veteribus & Iuliana nuncupata; alia obscure, alia dilute rubra. Species.

In dulcedine principatum obtinent Duracina, quibusdam Pliniana, Francis Bigarrella dicta, omnium durissima etiam matura, dulcissima, palato iucundissima, vt quæ adhuc formam cordis, vel parui cuiusdam scroti veruecini referunt. In salubritate reliqua superant Aproniana, quæ valde rubra sunt, acidula & esui valde grata.

Quædam adhuc suauiter & salubriter eduntur perfecte matura, crassissima, rotunda, obscure rubentia, Agriota nominata. Sunt quædam acidula, alia austera; illa amarena, hæc Merona cognominantur. Omnia cerasa, bigarellis exceptis, succo multo prægnantia videmus, inter quæ, nigra aut obscure rubra, tenera sunt, & suo cruore contrectantium manus inficiunt.

Vires. *Cerasa corpori succum laudabilem suppeditant*: stomacho æstuanti conducunt, ventrem subducunt, *febricitantibus vtilia sunt*,

sunt, humorem biliosum contemperant,& *iecoris infarctus tollunt*; quædam tamen hos effectus insignius, alia segnius pollicentur.

CAP. XIV.

De Moris.

Species. SVÆ sunt Mori species; vna dicitur nigra, quæ fructus nigros; altera alba, quæ albos profert: vtraque procera est, radicibus flauis, caudicibus crassis, corticibus scabris, ac frondibus alni, longis, latis, iuxta margines serratis, quibus bombices vescuntur. *Præstantissimum vero sericum nent, cum alba Mori foliis aluntur, vt quæ illis sint gratiora, & materiam suppeditent sericeis filis ducendis largiorem & aptiorem.*

Fructus mori nigræ, quos Mora Celsi vulgus Pharmacopœorum vocat, suaues sunt,& sæpe mensis apponuntur, ex eorumq; succo & Syrupus & Rob conficitur, huius tamen vsus fere nunc exoleuit.

Qui vero in alba moro nascitur fructus, quasi fatue dulcis est, admodum ingratus, & ad alendum Ineptus, ita vt arboris præstantia, non tam ex fructu, quam frondibus perquirenda, quibus dicti vermes educati sericeum vellus præstantissimum suggerunt.

Porro domesticarum arborum nouissima morus germinat, vt mense Maio, cum scilicet hyemis plane desiit rigiditas: fructus fert Iulio & Augusto, oblongos, è granis compactos, moris in rubo nascentibus, finitimos, sed longiores, crassiores, maiores, initio virides per maturitatem purpurascentes, postremo nigricantes, rubente succo prægnantes.

Vires. Mora immatura refrigerant, & siccant ordine propemodum tertio, & valenter astringunt, atque ad oris & faucium inflammationes conducunt, ait Dioscorides *cap. 18. lib. 1.* Matura vero humectent, ac parum refrigerant; aduersus sitim valent, appetentiam prostratam reuocant, ventriculo non aduersantur: parcissime autem corpus nutriunt.

CAP. XV.

De Moris syluestribus & Idæis.

RVBVS vel syluestris est, spinis horridus, *Species.* βάτος Græce dictus, & corrupte, batinus; vel domesticus & veluti cicuratus, qui quod in Ida monte fœcundius luxuriet, Idæus nominatur: cuius, vt illius duæ agnoscuntur differentiæ; vnus fructu rubro, alter albescente, sed vtriusque syluestris fructus primum viret, dein rubet, tandem nigricat.

In dumetis, agrorum marginibus, & locis incultis feracissimo prouentu, & agricolis importuno nascitur rubus, surculis prolixioribus, lentis, obsequiosis, virescentibus, nonnunquam quadrangulis, maxime antiquioribus, intus medullosis, foris aculeis minacibus, spinosis: foliis ex pluribus cohærentibus, per ambitum incisis, superne virentibus, inferne candicantibus, asperis & secundum costarum longitudinem spinosis: floribus albis in surculorum summitatibus digestis, quos fructus sequuntur, officinis Mora bati, & batiua dicti.

Rubus Idæus per se consistit, rectaque *Rubus Idæus.* assurgit ad hominis interdum proceritatem, surculis medullosis exterius paruulis spinis, non multum horrentibus, exasperatus, foliis, & floribus syluestri similibus, nec non fructibus, sed vel rubeis, vel pallidis, acinosis, esui atque olfactui pergratis. Nostrates Frambœsias nominant, ab odoris, vt arbitror, fragrantia, quam mandendo ori repræsentant, & illud præ cæteris vinum laudatur, quod frambœsiam olere dicitur.

Mora syluestria vim habent æstringen- *Vires.* tem & domesticis vicinam: manducata enim oris & tonsillarum inflammationes reprimunt, & fluores alui cohibent. Idæa similes quoque facultates possident, sed infirmiores, & ad esum, quam vsum medicum, aptiores.

* *
*

CAP. XVI.

De Sebesten, seu Myxis.

SEBESTEN, seu Myxi, vel myxaria sunt fructus in Syria & Ægypto nascentes, ex arbore eiusdem nominis, satis procera, pruno valde simili; cortex caudici albicat, ramis viret, qui foliis induuntur subrotundis, ac firmis & amplis; flores albidi racematim, aut potius in vmbellis laxioribus cohærent: quibus caducis suboriuntur fructus paruis prunis similes, qui maturitatem adepti ex atro virescunt, intusque nucleum durum, & quasi osseum, ac triangularem continent.

Myxa seu sebesten, vt officinæ loquuntur, matura leguntur, insolantur, & in rugas passularum, aut prunorum modo contracta seruantur. In Italia olim rarissima erant, & peregrina, nunc vberrimo prouentu in illius hortis nascuntur.

Vires. Venerem molliunt, vt pruna, danturque vtiliter febrientibus, tussientibus, & linguæ asperitati: vrinæ item difficultati & ardoribus: Sitim quoque contemperant in linctu, aut alio quouis modo sumpta, & ventris tineas enecant & pellunt.

CAP. XVII.

De iuiubis.

IVIVBÆ, zizipha & zinzipha Græcis dictæ, nascuntur in Syria, & nunc in multis Italiæ & Narbonensis agri locis nascuntur, ex arbore pusilla rhamni non multum dissimili, surculis præduris, spinosis, foliosis, floribus muscosis. Caudex ei contortus est, scaber ac rimosus: rami tenues, longi, obsequiosi, duri tamen & virgultarum genistæ ritu protensi: folia duriuscula, oblonga, Clematidis æmula, ex interuallis longioribus alterno ordine disposita: iuxta quæ muscosi ac palliduli flores parui emicant; post quorum occasum accedunt baccæ oblongæ, cerasorum magnitudine, carnosæ, tenellæ, cortice tamen membranoso, ac duro vestitæ, quas Galenus Senca vocat.

Fructus hi luteoli sunt, vel ex luteo purpurascentes, oliuarum mediocrium figura & magnitudine, dulces, carne multa, vinosa, & nucleo parua, foris rufo turgiduli, qui maturitatem adepti, leguntur, siccantur, in rugas contrahuntur, & seruantur.

De eorum qualitatibus & salubritate non inter Græcos & Arabes omnes constat: Galenus enim stomacho inutiles esse, imbecillime nutrire, & difficile concoqui scripsit: Arabes vero ad vsus varios accommodant & commendant; in quos licet paulo acerbius insultet Fuchsius, contendatque iuiubarum vsum inutilem esse, ab Actuario tamen Græco Nic. Alexandrino, & à Dogmaticis omnibus, atque his, qui certa experientia salutares norunt earum effectus, celebrantur.

Valent plurimum ad tussim, difficultatem spirandi, arteriæ asperitatem, humores concoquendos & expuendos, & ad vitia pulmonis & thoracis multa. Renibus quoque prosunt, ardori vrinæ, & vesicæ dolori. Vires.

CAP. XVIII.

De Ficubus.

FICVS vbique locorum viret, sed in frigidis vel sterilescit, vel grossus inutiles gerit, ac paruos & insuaues fructus, qui nunquam maturescunt. In calidis vberrime, bisque fruticat, verna fœtura & autumnali. Arbor est moderatæ magnitudis, non omnino recto caudice assurgens, nec cortice læui, sed asperiusculo, præsertim cum adolescit. Lignum ei album est, molle medullosum, album: folia ampla in quinque partes disterminata, & totidem angulis conspicua, aspera, dura, obscure viridantia: fructus sine præuio flore, aut prægressis Iulis, iuxta foliorum exortum erumpunt, initio paruuli, tempore maiores, forma turbinata, colore primum virides, dein vel albescentes, vel subrubentes pro peculiari natura: nam vt ficus aliæ aliis præcociores sunt & suauiores, sic vel albidiores, vel magis rubescentes, aut nigrican-

gricantes. Omnes vero molles sunt, medullosæ, granulis innumeris grauidatæ. Ex his immaturis, foliorum pediculis & cortice tenello vulneratis, lacteus quidam succus effluit acer & amarus.

Ficus pumila. Præter dictam altera est pumila ficus, illi si proceritatem exceperis, simillima, quæ in locis apricis, & soli expositis, atque interdum in regionibus septemtrionalibus fouetur.

Ficus sylvestris. His adhuc effigie respondet quædã syluestris, infœcunda, & vix ad vsus quosdam medicos commendabiles expetita.

Ficus Indica planta folia est. Est & ficus Indica, quem nonnulli Opuntiam Plinii putant, quæ fine caudice, & ramis adolescit, totaq; planta nil nisi folia; verum quos habeat in medicina vsus, nõdum licuit experiri.

Vires. Ficus omnium laudatissimæ Massilienses, quæ dactylorũ inopia substitui possunt: mediocriter calefaciunt & nutriunt, & aluũ molliunt, sed sanguinem valde laudabilem non gignunt: attenuant, leniunt, concoquunt, maturant, asperæ arteriæ, pulmonibus, renibus, vesicæ conueniunt. Ficus reficcata Carica dicitur, Græcis ἰσχὰς, qua voce etiam apios Matthiolo designatur. Frondes nostratis ficus hæmorrhoidibus eiendis prosunt, si podex his confricetur. Ex ficubus, ruta & nucibus fit Mithridatis antidotus tantopere decantata, cuius compositionem dedimus in tutæ historia. Aliæ quamplures ficuum vtilitates narrantur, quas breuitatis gratia subticeo; in his enim recensendis multus est Dioscorides, *cap 183. & 184 lib. 1.*

Cap. XIX.

De Dactylis.

Dactyli sunt fructus Palmæ in Ægypto, Creta, & Iudæa nascentis, qui vbi maturuerint, à Dioscoride & Galeno Phœnicobalani vocantur. *Dactyli optimi qui.* Valde probantur è Iudæa allati, magni, flauescentes, parum rugosi, molliusculi, pleni tamen carne multa, intus sub luta, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, sapore vinoso, & qui concussi nihil aut parum sonant. Deteriores sunt flaccidi, duri, excarnes.

Species. Est autem non parua, Galeno *lib. 2. de alim facult.* iudice, in palmulis differentia, aliæ namq; ait, siccæ sunt, & astringentes, vt Ægyptiæ; aliæ molles, humidæ, dulces, vt quæ Caryotæ nuncupantur. Hæ autem præstantissimæ nascuntur in Syria, Palestina, & Hierechunte, & multis orientis populis, quibus cibos potusque suppeditant.

Palmæ truncus crassus, teres & altissimus, exterius densis, gradatisq; pollicibus scaber & salebrosus, quorum inæqualitate regionũ orientalium rustici facile sine alio adiuto, ad cacumen arboris scandunt: folia arundinacea, longa, latiuscula, acuminata, simul ab vno ex ortu secundum rami longitudinem multa. Fructus in summitate gerit multos, quasi racematim, sed pediculis longioribus cohærentes; quorum genera quamplurima traduntur, sed maxime commendantur. Mustei ac succo multo pingui vinoso prægnantes, cuiusmodi sunt, qui in Iudæa nascuntur, necnon in Hierechunte, Syriæ Palestinæ oppido. Iudicio Galeni omnium dulcissimi, colore rufi, aut lutei, neque amplitudine, neque exilitate insignes: Mali viri des, exucci, & insuaues.

Vires. De Palmæ & eius fructus qualitate sic censet Galenus *lib. 8. simpl. Phœnix*, inquit, *arbor, palma dicta, astrictoriæ facultatis omnibus sui partibus est particeps: nam ramorum succus austerus, ex aquea substantia, tepida, terrea, & frigida constans.*

At fructus præsertim dulcis non paucam obtinet caliditatem, stomacho & thoraci prosunt, nutrimentum laudabile suggerunt, & sunt gentibus multis pro cibo.

Cap. XX.

De oliuis.

Olivas & pinguem earum succum, quẽ oleum nominant, ad rem escariam pertinere nemo nescit: magnatum enim men-

sas oliuæ ad appetitum excitandum opulentant; oleum vero non tantum ad acetaria conficienda, pisces frigendos, aliaq; edulia multa paranda, sed etiam ad vnguentorum & emplastrorum confectiones vsurpatur.

Sunt autem oliuæ fructus arboris, magnitud nis moderatæ, quam Oliuetum Galli, O eam Latini nominant, quæ caudice interdum prægrandi assurgit, maxime satiua; nam syluestris semper humilior est, ramis multis in latum diff. sis foliis oblongis, parum latis, duris, ex pallido viridantibus, salicis æmulis: floribus albis, racemosis, quos baccæ, seu fructus cōsequuntur, oliuæ nempe oblongæ, multa carne & pingui succo turgidæ, nucleo intus duro, initio virentes, postea nigricantes. Ab arbore fructus, à fructu succi denominatio efficit, vt oliua ex olea, & ex oliuis oleum dicatur.

Gaudet arbos ipsa in locis siccis & argillosis, atque regionibus calidis, vt Hispania, Italia, & Galio prouincia; feruidum enim squalidumq; tractum & statum cœli libenter amplectitur; In septemtrionalibus agris vix virescit, aut sterilescit, aut cito tabescit.

Oliuas nigrescere incipientes, & maturas Græci δρύπεπεις Galli druppas appellant: Sale ac muria conditæ ἁλμάδες & κολυμβάδες illis dicuntur. Ex maturis oleum simpliciter dictum, quod & sapore & odore multum suaue est, ex immaturis, omphacinum elicitur Hæc autem vberius tractanda rei rusticę scriptoribus committuntur.

Vires. Oliuæ immaturæ vim habent astrictoriam, maturæ qualitatem temperatam; Conditæ delectabili suauitate palatum recreant, & appetitum excitant, humentem nimis ventriculum reficcant & roborant, sed parum nutriunt, nec sanguinem laudabilem gignunt. De oleo & eius qualitatibus alibi fusius egimus.

***

Cap. XXI.

De vuis acerbis & passulis.

Vitis nomen multis stirpibus inditum, viniferis tantum proprie congruit, viburnum enim, sigillum beatæ Mariæ, & aliæ similes plantæ, quæ in altum surrectæ, alias, vt stent, amplexantur, falso id nominis sibi vendicant. Proprie siquidem vitis dicitur; quæ vinifera est, eaque domestica, cuius multæ sunt varietates, tum à sapore, magnitudine, colore, tum à soli & cœli conditione sumptæ.

Generali acceptione, vitis quidem omnis vel alba, vel nigra dicitur; cum tamen aliæ quædam inueniantur variegatæ, seu coloris mixti, quæ nec albæ, nec nigræ, sed potius subrubræ, aut flauescentes comperiantur. Racemos, aut vinum ex his expressum intelligo, quod nec absolute album, aut rubrum, aut nigrum est, sed colore mixtum; cuiusmodi sunt vina multa, quæ licet alba vocitentur, magis tamen flaua sunt, aut rufa, aut gylua, aut obscura, pro vuarum expressarum varietate, aut vario colore. *Species.*

Porro vt omnes racemi maturi dulces sunt, sic immaturi agrestes, acerbi & insuaues, vnde ex vua qualibet immatura, expressaque omphacium haberi potest, sed ex ea potissimum petitur, qua etiam matura, vinum expressum acidum est, & minus suaue, cuius videlicet palmites crassiores longioresve sunt, & ad topiariorum pergulas & fornices deduci solent, vuasque acerbas & racemos crassiores proferunt, ex quibus rufis succus exprimitur, tum ad omphacium, tū ad syrupum de agresta conficiendum, qui propterea Syrupus de Agresta nominatur. *Omphacill.*

Passulæ autem sunt fructus maturi vitis viniferæ, sic dictæ, quod aridæ & rugosæ sint, & vim caloris exsiccantis expertæ, vnde & passæ sæpius nominantur. A dulcedine quoque, quam calore adipiscuntur, id nominis sortiri queunt, vt vinum passum, seu *Passula quid & vnde ducātur.*

seu γλυκύ, id est, dulce. Sunt enim vuæ passæ omnes ardore solis siccatæ, dulces. Nostrates, quæ in clibano siccantur, dulcoacidæ sunt.

Species passularum. Sunt vero passarum, quæ tum ad popinā, tum ad pharmaciam trahuntur, tres differentiæ; maiores seu Damascenæ; minores, seu Corinthiacæ, & mediæ seu nostrates.

Vires. Omnes vero calidæ sunt primo gradu, seu temperatæ, admodum tamen astrictoriæ, si cum acinis edantur: Sic enim dysentericis prosunt. Vuæ autem acerbæ seu agrestæ refrigerant, & adstringunt.

CAP. XXII.

De Ribes, & vua crispa.

RIBES seu Ribesium fruticosa stirps est, nullis plane spinis horrida, multos ramos parum surrectos, sed tortuosos & inflexos emittens, ac frondes vitis æmulas, sed minores, & fructus vuæ modo congestos, paruulos, rotundos, rubentes, sapore acidos.

Grossula, siue grossella rubra vulgus nominat, Mauritani Riben, à quibus officinæ suum Ribes fecerunt.

Species. Huius fruticis duæ tantum à rei botanicę scriptoribus traduntur differentiæ; alter fructu rubro, propter vitium præstantiam commendatus; alter nigro, qui vix in vsum medicum recipitur, sed topiarium; induit enim eleganter hortorum areas. Tertius reperitur, fructum qui profert album & gratum, quem in horto Ioan. Generii sæpe vidi. Recentiorum nonnulli Ribesium nominant Crespinum, & vuæ Crispæ alteram esse speciem contendunt. Sicque illius fructus grossula rubra, huius alba nuncupantur. Effigie tamen, colore, sapore, magnitudine non parum inter se distinguuntur.

Vua crispa. Nam vua crispa spinosus est frutex, multis ramulis, tenuibus, albicantibus & aculeatis luxurians; foliis latis, crenatis ambitu incisis; & flosculis ex herbaceo albidis, fructibus non racematim congestis, sed baccarum modo pediculis oblongis cohærentibus, initio viridibus, dein albicantibus, & cum exacte maturuerint, flauescentibus succini ritu. Vicem vuæ acerbę gerunt ante maturitatem in iusculis & condimentis.

Vires. Ribes refrigerat, siccat, moderate stringit, & roborat: febrium æstus extinguit, bilem reprimit, feruidum sanguinem contemperat, sitim temperat, putredinem arcet, febribus malignis confert, ventriculi subuersioni & dysentericis affectibus à causa calida natis. Eius succo syrupus paratur ad hæc omnia efficacissimus & vsitatissimus.

CAP. XXIII.

De Berberis.

BERBERIS horridus est spinis frutex, sepimentis idoneus, surrectus, virgis prædurís, quinque aut sex cubitorum, quæ aliquando arborescunt. Earumque cortex læuis est, ac subalbicans, vt radicum flauescēs, ligni materies lutea: folia numerosa sunt, rigida, acuta, oblonga, dura, dilute virentia, ambitu crenata, & non nihil aspera: flosculi ex pediculis oblongis cohærent lutei, muscosi & emicantes: fructus parui, oblongi, rubri, racematim cohærentes. Vocatur hæc planta, vt etiam fructus, spina acida, siue oxyacantha. In officinis Berberis, nomine deducto ab Amyrberis Auicennæ, vt sentit Dodoneus, qui hunc fructum oxyacantham vocat, non oxyacanthum, qui spinæ acutæ, seu Burgespinæ, aut albæ spinæ fructus est, rubens, dulcis & rotundus. Vulgus Sceliam vocat, vt Berberum, Spinivinetam.

Vires. Berberis refrigerat, & siccat moderate, validius astringit, fluores sanguinis, & aliorum humorum cohibet, calorem viscerum mitigat, vomitum sedat, & viscera recreat.

CAP. XXIV.

De Auellanis.

Abellinæ. NVCVLIS nihil notius ipsis, quas Græci λεπτοκάρυα, quasi nuces exiguas nominant, Pharmacopœi Auellanas, olim Abellinas, forsan ab Abellino Campaniæ oppido

oppido, vbi earum prouentus est vberrimus. Nonnulli Ponticas nuncupant, quoniam è Ponto in regiones alias venerint: alii Prænestinas dicunt, quod Prænestini his abundêt, & aliorum ciborum defectu famem diu tolerarint.

Nuces Ponticæ.
Nuces Prænestinæ.
Species.

Sunt autem vel vrbanæ ac cultæ, vel syluestres: Ex domesticis, quibus hortorum pergulæ ornantur, aliæ sunt oblongæ, & abditæ latent in calicibus longis, callosis, herbaceis, in extremo fimbriatis; aliæ rotunditate insignes, & calicem exteriorem breuiorem, & magis patulum habentes inter longiores, quæ membrana rubente obuelantur, sunt præstantiores. Syluestres paruæ admodum sunt, minus gratæ, & in sepibus, dumetis & syluis passim nascuntur.

Omnes vero colliguntur ex arbore pumila, quam Corylum nominant, cuius rami præsertim iuniores recti sunt, fere enodes & obsequiosi: folia lata, acuminata, ambitu serræ modo incisa: cortex tenuis: radix crassissima. Vt fructus, sic frutex notissimus.

Vires.

Auellanæ ad eclegmatis de pineis confectionem accedunt: Sacharo interdum incrustantur, vt bellariorum vices impleant, & suauius edantur, difficile tamen côcoquuntur, propter terrestrem & solidam, qua constant, substantiam Bechicam quandam vim obtinent, ob dulcissimum earum saporem, & recte medicamentis thoraci dicatis adiniscentur.

Cap. XXV.

De Pistaciis.

Pistacia nuculæ sunt ex arbore terebintho simili, quarum exterius ac primum tegumentum tenue admodum est ac virescens, secundum nucamenti titu lignosum, fragile tamen & albicans: Nucleus inclusus, vtcunque viret: Sapor amarodulcis, ac iucundus. Illa in Italiam ex Syria Vitellium primum intulisse, & in Hispaniam Flaccum Pompeium equitem Romanum Plinius author est, *cap. 5 lib. 13.*

Arbor, ex qua promanant, hucusque exotica fuit, sed recentiorum sedulitate nunc cicurata, in plagis septemtrionalibus multis fruticat, sed fructus perfectionem & maturitatem raro aut nunquam assequuntur. In officinis fistici solent appellari. Posidonius Bistacia, nonnulli phistacia nominant.

Fistici.

Calidi & humidi sunt, seu temperati, & optimi succi. Phthisicis ac tabidis valde conueniunt: materiam in pulmonibus contentam coquunt & expurgant, viscera infarcta liberant, semen & Veneris stimulos augent, nephriticis auxiliantur.

Vires.

Cap. XXVI.

De Amygdalis.

Amygdalus non adeo videtur similis Persicæ, vt scribitur, nam frondosior est, procerior, vita diuturnior, & cortice côstat crassiore, duriore atque foliis angustioribus, longioribusque, ambitu crenatis. Raro in Aquilonio tractu floret, rarius fructum parturit; flores tamen algoris patientissimi sunt; nam ante finem hyemis explicati, innoxie brumam & gelu tolerant, & amygdalas autumno copiosas largiuntur, quas nonnulli Græcas nuces & Thasias cognominarunt.

Nuces græcæ.
Nuces Thasiæ.

Ex his quædam amaræ sunt, quæ calidiores & minus esculentæ; aliæ dulces & culinæ, & officinæ delectabiles. Ambæ in arbore simili nascuntur. Ex omnibus oleum exprimitur; ex amaris amarum, quod auriû affectibus conferre putatur; ex dulcibus dulce, quod temperatum est & naturæ amicissimum. Datur siquidem fœliciter omni ætati & sexui: atque ipsis infantulis tussientibus familiare & securissimum est medicamentum: humores in thoracem delapsos optime coquit, & ad expectorationem ducit.

Species.

De amygdalis amaris duo memoranda traduntur, earum nempe esu vulpes interfici, & ebrietatem arceri: cuius rei narrat historiam Plutarchus; *Fuit*, inquit, *apud Drusum Tyberij Cæsaris filium, Medicus quidam ama-*

Historia.

amaras amygdalas comessari solitus, qui sic omnes potando superabat, nec temulentia tentabatur.

Dulces vero, quia suaues bellariorum vices multis modis implent; nam decorticatæ mensis apponuntur, aut adhuc tenellæ, aut adultiores & resiccatæ, aut sacharo incrustatæ & conditæ, & integræ, vel ex his tritis sacharo & aqua rosarum panes dulciarii fiunt, quos vulgus Macharones nominat. Amygdalarum quoq; paratur forma potus lactei, puerperis familiarissimum.

Amygdalæ amaræ calidæ sunt & detersoriæ: dulces calidæ, vel potius temperatæ, origiatæ, & alimoniam corpori conferentes.

CAP. XXVII.

De Nucibus.

NVx iuglans, quasi Iouis glans, aut iuuans dicitur: Illius enim truncum fabri lignarii quærirant, corticem infectores, fructum pueri, ad lusum & esum, Pharmacopœi ad medicum vsum; quem etiam nouit Mithridates, qui ex nucibus antidotum, paucis additis, conficiebat suum; vt etiam Galenus, qui ex earundem succo suum parabat Diacaryon, seu Dianucum, addito mellis tanto, quanto ad suauitatem opus esse videbatur: quo medicamento ipse sanauit hortulanum ab vua, tonsiliis ac glandibus fere suffocatum, vt testatum reliquit *lib. 6. compos. medic local. cap 2.*

Est vero nux arbor prægrandis, foliis neruosis, fraxini modo cohærentibus, & facie similibus, sed maioribus. In agris, secus vias pingui ac restibili solo læte proficit, atque etiam in hortis, sed quia sua vicinia & halitu segetes & stirpes proximas male afficit & quasi inficit, secus agrorum semitas plantatur, iuxta illud poetæ: *Nux plantis inimica.*

Me, sata ne lædam, nam sata lædere dicor
Imus in extremo margine fundus habet.

Circa solstitium æstiuum nuces virides & adhuc tenellæ à cortice externo purgantur, & tamdiu in aqua subinde mutata infunduntur, vt amaritudinem deponant. Dein coquuntur vt mollescant, postea cinnamomo aut caryophillis configuntur, & sacharo coquuntur, & seruantur ad ventriculum imbecillum roborandum, & coctionem iuuandam.

Siccæ nuces calefaciunt & siccant, ex hisque rusis & expressis oleum elicitur, quod vim habet calefaciendi, digerendi, resoluendi, & neruos roborandi, & flatus dissoluendi: Ob id vtiliter clysmis ad colicum dolorem, à flatu & frigidis humoribus natum præscriptis, admiscetur. *Vires.*

CAP. XXVIII.

De nucibus Pineis.

PINVS, Picea, Abies, Cedrus & Larix arbores sunt præcelsæ, coniferæ, resinifluæ, & inter se vultu non multum dissimiles: Earum tamen aliæ exoticæ sunt, nec facile in nostro solo & cœlo cicurantur, vt Cedrus Palæstina ac Libania: Aliæ nostrates quidem sunt, sed syluestres perpetuo, nec nisi ad spectaculum in hortis habentur, nec cultu delectantur, vt abies, Picea, agrestes pini. Vera autem pinus magis vrbana est, ac mansueta, quæ vbi crasso caudice ascenderit, circumquaque ramos edit multos, foliis tenuibus & longis, in extremo aculeatis vestitos & comatos.

Fructus coni dicuntur, vulgo poma pini, ex multis velut squamis, cynaræ ritu, crassitudinis, lignosis, capitatis compacti; in quorum finibus, ac veluti toris includuntur nuclei, oblongi, rotundi, tenui membrana nigricante inuoluti, dulces, qui modo pini nuces, modo Strobili, modo Coccali & sæpius pinei nominantur. *Galenus.*

Nucleus hic temperatus, ad calorem tamen magis accedens, vnde rebus venereis inseruire creditur: semen enim & lac auget, multum alit, exasperata lenit, tussi veteri prodest, nec non phthisicis ac tabescentibus. *Vires.*

Præter pinum veram, aliæ sunt multæ syluestres, vt Picea, tres maritimæ & aliæ quædam, quæ inter rupes & loca prætupta ac montosa sponte nascuntur. Omnes autem,

tem, quemadmodum & abies & larix, quæ illis affines sunt, lacrymosæ cernuntur, & sponte, vel illato vulnere succos effundunt, aut liquidiores, aut spissiores, albiores, vel nigriores: de quibus sectione sequente disseremus.

CAP. XXIX.

De nucibus cupressi.

CVPRESSVS sempiterna fronde viret, caudice procero, tereti, crasso, surrecto; summitate fastigiata, atque in orbem coacta; folio pini, sed carnosiore, breuiore, obtusiore, amaro, ramis compluribus, foliosis, in angustum cohibitis, odore grauibus, tactu asperis, neutiquam pungentibus.

Profructu conos, seu nuces effigiem coni referentes exhibet, quibus fatiscentibus, & vetustate, vel calore dehiscentibus, semen paruum intus conclusum, vel sponte, vel leui attactu delabitur. Materia ligni solida flauescens, santali æmula, odorata, ad supellectilium ligneorum fabricam maxime idonea.

Species. Huius autem arboris duæ traduntur differentiæ; vna mas dicitur; altera fœmina: vtraque comæ perpetuæ ac semper virentis. *Mas.* Illa fæcunda est terque in anno galbulos, seu nuces promit, Ianuario, Maio, Septembri, vultuque veluti morosa est, fructibus torua, *Fœmina.* odore grauis, nec vmbra delectabilis. Altera, quæ fœmina dicitur, sterilis est, nec galbulos, nec semen proferens, & ramos in latum magis diffundit: cætera mari vix dissimilia; nam idem vtriusque color, odor, sapor, virtus, & vultus. Solet cupressus hyemem salua perferre; Lutetiæ tamen euasit nulla per rigiditatem hyemis anni 1608.

In Creta insula, referente Theophrasto *cap. 2. lib. 2. & lib. 3.* læte & sponte etiam sine semine prouenit, vt etiam in Idæis montibus, Leucisque vocatis, in quorum summis iugis, quibus nix nunquam deest, cupressum comperiri affirmant, quamuis alibi non nascatur, nisi teporem inuenerit. *Theophrast. cap. 1. lib. 4.* E cupresso resina quædam lar rignæ consistentia similis exudat, acerrima sapore, cuius rarissimus est vsus.

Tota cupressus vim habet calefacientem, exsiccantem & astringentem, sed eius maxime folia, germina, nuces, & semina vsurpantur. Conferunt laxis partibus roborandis, dysentericis, & cœliacis affectibus cohibendis, & humoribus sistendis. *Vires.*

CAP. XXX.

De fructibus seu baccis Lauri.

LAVRVS δάφνη Græcis dicta, Apollini consecrata, cuius scilicet ramo vulso in diuinationis signum sese coronauit, frutex est perpetua fronde, semperque virente, in iustam arboris proceritatem caput erigens, ramis multis, crassis, cortice virescente indutis foliis oblongis, latis, mucronatis, duris, viridibus, suauem odorem spirantibus; floribus albidis secundum ramulorum ductum erumpentibus; quibus marcescentibus succedunt fructus, seu baccæ, ouali figura, seu oblongæ, nigricantes, solidiore nucleo grauidatæ, aroma olentes, cum quadam acrimonia amaricantes.

Vbertime germinat & proficit in tota Gallia, in Normania enim iuxta mare quasdam vidi, quæ mediocris quercus magnitudinem æquarent. Lætius tamen & vberius nascitur in Italia, & locis calidioribus; hyemem enim rigidiorem, qualem Septemtrionales perpeti solent, non innoxie tolerat, nam rami & folia gelu percussa sæpius commoriuntur: his tamen abscissis postea ex radice viuacissima noui surculi, seu stolones denuo erumpunt. Hanc autem arborem non solum solam à fulmine tutam esse, sed etiam ædes, in quibus rami illius adsunt, nunquam à cœli fulminibus tangi, multi scripsere: Idcirco Tyberius Cæsar cœlo coruscante & tonitru fragore perterritus lauro coronabatur.

Baccæ lauri insigniter calefaciunt, siccant, attenuant, flatus discutiunt. [*Dioscorid. cap. 108. lib. 1.*] Ad medicamenta autem adhiben- *Vires.*

bentur, quæ neruorum lassitudines reficiunt, Acopa vocant, & ad vnguenta, quæ calefaciunt & resoluunt. Oleum ex his expressum, aut decoctione elicitum, scabiem, psoram, & multas cutis fœditates delet ac sanat, suggilata & ecchymoses aufert, & humores effusos discutit.

Cap. XXXI.

De granis Iuniperi.

IVNIPERVS lignosus est frutex, spinosus, ramosus, mediocris arboris magnitudinem sæpius æquans, cortice membranoso, sæpius d frumpente indutus, odorus, baccas ferens primo virides, & per maturitatem nigras, pisorum magnitudine. Materia ligni flauescit, santali citrini modo: foliola angusta, acuminataque spinas potius, quam frondes referentia. Nascitur sponte in locis aridis & incultis, ibique lætius fruticat, præsertim montosis & squalidis: nam in planis nasci recusat. Sola inter arbores fructus suos in biennium protogat, qui etiam antiquati, & in arbore relicti citius marcescunt, quam sponte decidant. Cedro valde similis est Iuniperus, & à quibusdam male oxycedrus nominatur, licet enim Iunipero & oxycedro, præsertim phœniceæ caudex sit tortuosus, foliola acuta, viridia semper, baccæ paruæ & rotundæ, multum tamen inter vtrumque est discriminis; nam Oxycedrus vtraque exotica planta est, cuius baccæ fuluę sunt, odoratæ & suaues, & ligni materia rubescens. Spōte nascitur in Asia, vt Iuniperus in Gallia. *Oxycedrus.*

Belonius agnouit iuniperum quandam maiorem, quæ in mediocris arboris altitudinem sæpe assurgit, baccasque gerit auellanarum magnitudinem, vt plurimum superantes, & gallas sæpius æquantes: nostras tamen cum minime sit inefficacior, & forsan præstantior, in medicis vsibus tantum celebratur.

Sandarax. Vernix. Ex Iunipero manat gummi quoddam resinosum Sandarax Serapioni, Latinis vernix dictum, cuius loco nonnulli vocum affinitate decepti, Sandaracham Græcorum, quæ auripigmenti species est, periculose substituunt; ea enim Sandaracha exitiale venenum est: nam cum Arsenicum triplice discrimine notetur, croceum seu auripigmentum, Risagalum quibusdam dictum rubrum, seu Sandaracha, & album, seu vulgare; atque vnumquodque deleterium, Sandaracha auripigmentum rubeum est, & exitiosum, nec tuto pro vernice, seu gummi Iunipero vsurpatur, ne postea minus cautos decipiat vocum affinitas, apud quos interdum Sandarax, & Sandaracha pro re eadem periculose sumuntur. Legitur & Sandaracha apud Plinium *cap. 7. lib. 11.* pro re multum dissimili, pro cibo videlicet apum, quo, dum fauos conficiunt, operantur. Ab eodem vocatur adhuc Erithace, & Cerinthus. *Risagalum. Sandaracha.*

Baccæ Iuniperi calefaciunt, stomacho prosunt, vrinam mouent, crassos & viscidos humores expurgant; contra inflationes, tormina, serpentum ictus, tussim & pectoris vitia vtiliter dantur, & antidotis conuenientissime admiscentur. *Vires.*

Cap. XXXII.

De Gallis.

GALLÆ velut pilulæ quædam salebrosæ, ac spurii fructus, qui præter legitimos in glandiferis arboribus, noctu fere erumpunt, Sole de Geminis exeunte; quo feruidiore existente, tabescunt, nec iustam magnitudinem adipiscuntur. In Bohemia & Hispania nascuntur vberes, in quercubus multis, quarum truncis & ramis etiam tenuibus, absque pediculis, vt plurimum adnatæ cohærescunt.

Gallarum genera multa traduntur, inter quas duæ potissimum, & ad medicamenta quædam paranda, & ad coria densanda accommodantur, vna Omphacitis dicta, quæ parua est, rugosa, nodosa, solida, nullo foramine peruia; altera plana, leuis, flauescens, interna parte laxior & maior, & perforata, ex cuius videlicet *Species. Omphacitis.*

Kk 2 fora-

foramine quoddam exiit insectum, seu musca, aut vermiculus, vt contingere solet, aut aliud simile animalculum.

Hemeris. *Mydion.* Ex quercubus Hemeris & Robur præstantiores semper gallas eructant. Hemeris autem ea esse quercus creditur, quam nonnulli Mydion nominant, cui caudex in orbem comatur, contorquetur, & multis ramorum alis consurgens glandes, præter gallas, gerit non insuaues.

Robur. *Δρῦς.* Robur Latinis Quercus, Theophrasto δρῦς dicta, gallarum feracissima est, quarum vbertatem æstate præter glandes suppeditat, necnon alias pilulas exiguas foliis mediis si ne pediculo adhærescentes, vt in nostratibus quercubus videmus. In summa, quercus non tantum glandes & ramos germanos promit, sed adulterina multa, viscum, gallas, poma, fungos, & multos alios; seudo[illegible].

Vires. Gallæ refrigerant ad recessum vsque secundum, resiccant ad tertium, & potenter astringunt: partes laxiores contrahunt, imbecillas roborant, fluxiones cohibent, atque efficaciter ad astringenda aut siccan[illegible], quæ opus sunt, vsurpantur, inquit Dioscor. *cap. 147. lib. 1.*

SECTIO VII.

DE GVMMIS.

Nihil tam vulgare, tamque controuersum & anceps, atque gummosum, resinarum & lacrymarum, quæ ex plantis colliguntur, vera dignotio, & inter se distinctio: vix enim aliquis datur classicus author, qui singula in artem redegerit, & de omnibus apposite asseruerit. Vnus Syluius ordinem meditatus meliorem, gummi multa tanquam in fasciculum congerens, simul de Electro & ambaro odorato, (ambram griseam Officinæ nuncupant) egit, & Galbanum, Hammoniacum, Sagapenum & Scammonium inter liquores numerauit. VVekerus promiscue de gummis, resinis, succis concretis & liquoribus disseruit. Rei herbariæ authores modo de his, modo de illis pro varia resinifera, aut gummifera stirpis describendæ natura, velut per transennam tantum verba fecere: Nos vero in Pharmacopœorum gratiam, hanc singula noscendi methodum instituimus, & qui gummi à resinis, & hæ ab illis & liquoribus vulgo dictis, diffideant, ostendimus.

CAP. I.

De Succis, seu plantarum humoribus.

VT cornua ceruis, & comæ atque pili multis animalibus quotannis decidūt, sic folia, Iuli, flores & fructus plantis, quibus non modo sua caro est, neruus, os, vena, & suus velut sanguis, & humor in plantæ singulas partes alendas destinatus, sed & sua sunt velut menstrua, perinde ac mulieribus, quæ certis temporum circuitibus supereffluunt, vt lacrymæ vitibus, gummi ceraso, amygdalo, & aliis arboribus permultis, resinæ Lentisco, piceæ Larici, aliis alius liquor; illis quantitate molestus. Vt enim sanguis animalibus turget & viget, sic plantis humor, seu succus, cui seu sponte, seu arte detur exitus, ad ipsarum semper leuamen profluit & incolumitatem.

Sanguis autem stirpium succus proprius est, qui in ficubus est, vt lac, ait Aristot. *lib. 1. de plant.* In vite velut humor; in quibusdam tinnis est picis liquidæ, in aliis velut oleum; in nonnullis vt gummi. Et quædam, inquit idem philosophus, succum habent, vt resinam, myrrham, & thus, & thymiama. Præterea nonnullæ venas habent, & ventrem, & partes, vt in animalibus similes, licet animalia non sint contra Anaxagoram. *Sanguis plantarum varius.*

Humor autem ille plantarum, quo deficiente, deficere incipiunt ipsæ, & exsiccato tabescunt, communi nomine caret, sed vocabulo magis vsitato, ait Theophrastus *cap. 3. lib. 1. de hist. plant.* succus appellatur, quem alii lacrymam, alii liquorem, alii humorem dicunt. *Anonymos plantarum humor.*

dicunt, qui in singulis variam coctionem subiens, variam spissitudinem & colorem acquirit.

Hinc inter stirpium humores, si consistentiam spectemus, alii tenues & aquosi, alii crassi & lenti, alii calloſiores: alii densati facile possunt alii nequeunt. Theophrastus *cap. 17. lib. 6. de cauſ. plant.* Si vero saporem & qualitatem, alii vinosi sunt, ceu vitis, pomi, mori, myrthi: alii pingues, vt Oleæ, lauri, nucis, amygdali; alii lenti & resinosi, velut abietis, pini, laricis: alii dulces, vt ficus, palmæ iuiubarum: alii acres, vt origani, piperis, sinapi: alii amari, vt absynthii, fellis terræ, colocyntidis.

CAP. II.

Quid Gummi, & qui differat à Resinis, & aliis liquoribus concretis.

QVAMVIS ſucci plantarum, cum plurimi sint, facile comprehendi non possint, ex Oribasio *cap. 5. lib. 14. coll.* singulos tamen ad sua genera qui reduxerit, de his certam doctrinam constituere valebit.

Succus quid. Χυλὸς autem seu succus proprie *is humor est, quo plantæ nutriuntur, qui non sponte, sed præcedente tritura & expressione, vel alia præparatione elicitur*, estque semper tenuior, nisi calore exsiccatus induretur, vt in Rob & succis inspissatis contingit.

Liquor. Liquor vero crassior est, & interdum sponte, sed vulnere sæpius illato delabitur, & lacrymatim profluit, vnde *Lacryma.* lacryma fere semper nominatur. Is si oleaginosus fuerit, & liquidus, specialiore nomenclatura ῥητίνη dicitur: *Resina.* Si terrestrior, admodum aqueus & concretus in truncis arborum, gummi: *Gummi.* quæ mediam inter gummi & resinas possident naturam, *Commi resina.* suntque partim terrestria, & aquea, partim oleaginea & pinguia, Gummi resinæ nobis dicuntur.

Gummi quid. Est autem Gummi, vt exotico nomine, κόμμι, vt Græco vtar, *lacryma coagulata, concretaque in truncis arborum ipsam pro-* *ducentium, Gal. cap. 40 lib. de simplic.* cuius aquea magis est substantia, vt resinæ oleaginosa: proinde gummi aqueis promptius miscentur, oleaginosis ægerrime: Resina contra, quæ & flammam facile concipit; gummi vero in igni crepitat; licet enim calidum stillando procedat, vbi tamen aerem contigerit, coagulatur, & aquæ simile est, inquit Aristot. *libro 2. de plantis circa finem.* vnde ad prunas ardentes iniectum fragorem edit.

Cum autem multa sint eius genera, ex diuersis arboribus prodeuntia, quædam enim coagulantur, quomodo lapides & conchæ, ait Aristoteles *ibid.* alia sunt mollíuscula: quædam pellucida, aureo colore flauescentia, alia obscuriora, pallidiora: nonnulla ex arboribus peregrinis, alia ex nostratibus profluentia, de eo primum agam, quod è spina Acacia prouenit, & simpliciter Gummi dicitur.

CAP. III.

De Gummi Arabico.

GVMMI nomen ab Arabibus depromptum est, & absolute dum ponitur, idipsum est intelligendum, quod Officinæ priuilegio quodam Arabicum, Galenus Thebaicum, nonnulli Babylonicum, alii *Nomina.* Acanthinum nominant. Ex arbuscula quadam manat, quam Dioscorides Acaciam *Acacia gummi flua.* nominat, cuius duas species constituit; Prior erecta assurgens virgulta profert lignosa, spi- *Acaciæ species.* nis exertis, & albis hinc inde stipata: folia longa, quasi ex multis foliolis cohærentibus 1. composita, flores albidos; siliquas breues, planas, lupinorum situ; semen glabrum, & splendens. Male depictam eius iconem tradit Mathiolus.

Altera Acacia in Cappadocia & Ponto 2. prouenit, ait Dioscorid. priore minor, tenerior, humilior, foliis habens rutæ, & virgulta quibusdam aculeis spinosa. Ex hac succus *Acacia succosa.* quidam educitur, qui arbusculæ nomen retinens, Acacia dicitur; sed ob eius raritatem

subtitui solet succus sylvestris pruni, quam Dodoneus Germanicam nominat. Ex illa gummi profluit Arabicum, quod laudatur vitri modo pellucidum, syncerum, in vermiculorum speciem contractum, dein candidum: sordidum ac resinosum inutile.

Vis eius ad spissandum & refrigerandum efficax, ocularibus medicamentis & arteriacis commodissime miscetur: cutis meatus obstruit, & procidentes oculos reprimit. Vt optime pulueretur, debet in mortario & pistillo calidis verberari.

Cap. IV.

De Gummi Tragacantho.

Tragacanthum quid. TRAGACANTHVM est gummi pellucidum, album, subdulce, leue, ac syncerum, quod à radice cuiusdam plantæ spinosæ vulnerata, nominis eiusdem manat. Ea radix summo cespite nititur, & humiles, rigidosque surculos emittit, in quibus minuta folia, multa & tenuia, quæ sub se spinas occulunt, albas, rectas & firmas. Arbuscula hęc *Spina hirci.* Tragacantha Græce, Spina hirci latine dicitur. Nascitur in Creta, & multis Asiæ locis, lacrymamque non incisura, sed sponte profluere contra Dioscoridem, asserunt Theophrastus *cap 8. lib. 9. de hist. plant.* hanc enim cædere, inquit, opus nequaquam est. Licet autem omnino peregrina sit, & à nostratibus herbariis raro visa, cicuratam tamen & satis læte virentem in horto Ioannis Gonerii, rei medicamentariæ peritissimi, vidimus. Illius vero coagulatus succus, seu gummi gentilitio nomine Tragacanthum, & Officinis Diagaganthum dictum, ipsis etiam tyronibus notissimum est, quod non facile, vt obiter dicam, læuigatur, nisi pilis & pistillo calidis.

Vsus eius commendatur ad oculorum medicamenta, scabrities arteriæ, raucedines, tusses, retusas voces, cæterasque defluxiones cum melle, aut saccharo in delinctu.

Cap. V.

De Ammoniaco.

GVMMI Ammoniacum dicitur, quod stillet in arenis iuxta Iouis Ammonis oraculum. *Vnde habeat nomen.* Ex qua autem stirpe, non liquido constat, nam Plinius ex arbore, quam Metopion, Dioscorides & ex frutice, quem Agasyllim nominat, & ex ferulacea planta manare dicit: vix autem ferulaceum genus fruticum generi consentit.

Ferulæ porro lacrymam esse, Galenus asserit *6. simpl.* ex qua vel syncerum gummi, densum, nullis sordibus conspurcatum, & minutis glebis coactum, vel impurum & inquinamentis quibusdam infectum colligitur. Illud Thrausma, hoc Phyrama Dioscoridi *cap. 98. lib. 3.* dicitur. *Thrausma. Phyrama.*

Probatur, quod nullis arenis, terra, aut aliis rebus extraneis sordescit, in thuris masculi similitudinem effigiatur, odore castoreum vtcumque refert, & sapore amaricat. Ammoniacum, Officinis corrupte Armoniacum dictum facile aqua, aceto, vino albo, & aqueis dissoluitur.

Vim habet emolliendi adeo efficacem, vt *Vires.* iuncturatum tophos dissoluat, & alia tubercula discutiat, lienes induratos sanet, & potu datum obstructiones etiam contumaces tollat; menses & vrinam mouet, calculos trudit, & admorum chætadas dissoluit.

Cap. VI.

De Lacca, & Cancamo.

QVID sit Lacca, quid Cancamum, an vtrumque sit idem, vel alterum ab altero dissideat, & si dissideant, quid singula sint, ex authorum libris non plane constat. Serapio, Paulus & inter recentiores Mathiolus, Laccam, Cancamum Dioscoridis esse firmiter credunt. Brasauolus, Garcias ab horto, & Clusius rem diuersam tenent. Qui veritatis perdiscendæ cupidi varios orbis tractus lustrarunt, Cancamum Dioscoridis non

non modo à Lacca varium, sed incognitum putant: nam cum ad suffimenta præsertim vsurpetur, aliaque multo fragrantiora & suauiora thymiamata habeamus, negligitur. Adde, quod ex arbore peregrina, Arabica nempe profluere perhibeatur, nec à regionibus tam longinquis mercatores hanc ad nos deuehere lacrymam dignantur. Vtut sit, *gummi quoddam est, sapore virosum; odore probatum, & valde rarum.* Lacca autem vtraque qualitate destituitur, frequens inuenitur, nec Chermes Arabum existit, neque ex sorbi, aut mespili, aut myrti ramis colligitur, vt nonnulli putant, neque myrrhæ similis est, vt scripsit Auicennas, cui forsan ignota fuit. Sed si vera loquitur Garcias ab horto, quædam veluti sauago est, & liquor in arboris vastæ ramis concretus, & formicarum alatarum suctu & ope coactus.

Cancamū quid.

Lacca quid.

Hæc autem arbor in Arabia non nascitur, sed in India, & maxime in prouincia *Pegu*, vbi Lacca, *Trec* vocatur; vt etiam in *Bengala* & *Malauar*, vbi *lec*, & *lac*, vnde Lacca dicitur. Hanc opinionem, & ratione, & enarratione multa tueri conatur Garcias, & ex Amato Lusitano efficere contendit, Cancamum id aroma esse, quod alio nomine *Anyme* vocat, cuius duo facit discrimina, vnum album, quod Dioscoridis Cancamum est, suadente Brissoro Medico Parisiensi; alterum subnigrum, quod est myrrha, seu potius Mynea, aut Amynea.

Trec.

Sic rei cuiusdam obscuritas cogit ad vocum affinitatem confugere, perquirendæ veritatis gratia. Vt tamen libere dicam, credo Anymen, seu Amyneam, vt quidam loquuntur, myrrham & Cancamum tres plane diuersas esse: Laccam autem Officinarum quadam vsurpatione, Cancamum veterum incuria vocitari, qui vocularum aliquot è gente Barbata depromptarum ignari, quæ minus fideliter audiere, crediderunt. Sicque longo vsu Laccam Cancamum nominantes, hanc veluti præscriptionem & loquendi libertatem æuati posteriori reliquerunt.

Sunt, qui illorum sententiam tuentur, dicuntque, tres Laccæ varietates assignant: Prima est Cancamum Dioscoridis nulli fere visum: Secunda Lacca vulgaris: Tertia factitia est, qua infectores vtuntur: cuius adhuc plures differentiæ notantur, quas breuitatis gratia omitto.

Vulgaris dura, pellucida & rufa est, myrrhæ admodum similis, surculos arboris exoticæ circulatim inuoluens, quam suctu à formicis Indis ex arbore elicitam, elaboratam, & ramis cohibitam esse, vt asseruit Garcias, vix credibile est, sed potius lacrymarum & reliquorum gummi modo, sponte exudasse & concreuisse. Nam cum animalia ex Philosopho, laborent & pugnent pro victu & coitu, quæ in hyemem futuram tota æstate panem illis familiarem quæritant, aut panificium quoddam elaborandum suscipiunt, non ramis arborum, aut loco aeris & cœli iniuriis obuio exponunt, sed in latibulis recondunt. Formicas autem Indicas Laccam frustra, nec pro cibo congerere & cogere, sed deserere, perpauci credunt. Quæ ad nos adfertur, bacillos arboris circumnectit, estque dura & pellucida, & facile aquets dissoluitur; hæcque trochiscos de Catabe & Dialaccam ingreditur, non factitia, vt perperam ignari quidam putant.

Lacca vulgaris.

Non tantum ad Medicos, sed alios plures mechanicos vsus celebratur, vt ad ceram, quæ literis obsignandis inseruit, inficiendam, & ad tincturas, quæ ligneis supellectilibus inficiendis dicantur, parandas, atque ad eos colores excipiendos, qui Laccæ commixti elegantius micant.

Vires.

CAP. VII.

De sanguine Draconis.

SANGVINIS draconis peruestigatio iamdiu multorum exercuit ingenium. Quidam enim Plinii [*cap. 7. lib. 3.*] erroneam opinionem secuti, draconis animalis ab Elephante collisi sanguinem esse crediderunt. Quem errorem non modo sequitur Solinus, sed Cinnabarin, sanguinem draconis officinarum tenet. Serapio scribit *capit.* 341. esse succum plantæ cuiusdam, illi *Sidrichis*,

ebu, & Egilos dictæ, quam herbarii nostrates quartam syderitis speciem existimant. Ignari quidam Pharmacopœi pro sanguine draconis, rem quandam è terra synopica rubia tinctorum, & quibusdam aliis factitiam, in rotulas conuolutam, ab impostoribus emunt.

Brasauolus inepte tria sanguinis draconis facit discrimina, primum ex pseudobolo factitium, secundum lacrymam cuiusdam arboris dicit, tertium gummi. Sed vt sanguis draconis adulteratus verus non est, sic improprie duplex eius constituitur species, vna, quæ lacryma, altera, quæ gummi sit eiusdem arboris: omne siquidem gummi, quod lacrymatim ex arbore stillat, generali significato lacryma dici potest.

Aloysius Cadamustus, patritius Venetus *cap. 4. lib. 1. sua naugat.* sic melius originem illius expressit. *Est*, inquit, *in insula, cui nomen portus sanctus*, (è Canariis vna est.) *Sanguis draconis, qui lacryma est arboris: nam stato anni tempore, arbores ferro sauciant, quæ vbi incisæ sunt, anno sequente, gummi per incisiones emittunt. Id ahenis coctum, defæcatumque sanguis efficitur, quem Draconis nominant.* Eius arbor fructum in star cerasi profert, mense Martio, gustu eximium, coloris veneti.

Nic. Monardus huic opinioni videtur assentiri, & sanguinem draconis, non alicuius animantis saniem, sed arboris lacrymam esse, sic asserit: *Attulit*, inquit, *ante paucos dies ex noui orbis continenti Episcopus Carthaginensis fructum arboris, ex qua manat lacryma illa, quam sanguinem draconis vocant.*

Est autem hic fructus admirandus, nam sublata, qua integitur, pelle, ilico dracunculus apparet tanto artificio à natura fabrefactus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuus.

Ab eo fructu nomen arbor sumpsit, & eius lacryma, q̄ vulnere illato effluit. Et laudatissima ex Carthagine Peruana defertur.

Arbos illa procera est, cortice satis tenui, & facilis vulneratu, cuius nomen cum veteres ignorarent, de sanguinis draconis natura & origine nihil certi tradiderunt. Clusius illam vidit, & accurate descripsit.

Sanguis igitur draconis & arboris cuiusdam exoticæ, & gummi in ipsius ramis concreti, duri, purpurei nomen est. *Sanguis draconis quid.*

Vim habet collecticam & agglutinatoriam: ob id vulneribus coalescendis conuenit, & partibus laxioribus & stringendis, & roborandis. Ante vsum facile aqueis dissoluitur. *Vires.*

Cap. VIII.

De Asa fœtida.

Multi ex veterum quorundam opinione Asam duplicem constituunt, dulcem seu odoratam, & fœtidam: hanc *Altit* Arabum esse, illam Belzoinum officinarum: atque vtrumque è Lasere, seu Laserpitio prouenire contendunt. Verum quid sit Asa dulcis, nondum compertum est: & forsan tam est ignota recentioribus, quam vix perspecta veteribus fœtida: cuius haud scio, si meminerint. Nunc vero tam frequens est in Pharmacopoliis, vt importune tyronum nares feriat. Innascitur ferulaceæ stirpi, vt Benzuinum arbori proceræ, cui Asæ nomen nuspiam inditum inuenimus. Vt igitur singulorum diuersus odor, sapor, & origo, sic diuersa nomenclatio.

Est autem Asa fœtida *excrementum, seu gummi Laseris, seu Laserpitii*, quod Silphiō, Dioscorides *cap. 94. lib. 3.* Auicennas *Altit*, siue *Antit*, Indi *Anjuden*, Officinæ Assam, sed magis proprie Asam, quasi laser, ex quo depromitur, nominant: nam Laser lacryma est, Laserpitium planta, ex qua elicitur laser, seu Asa, non Assa, quæ secundum Rhasim herba est, quibusdam ysopus, aliis thymum dicta. Laserpitium vero ferulacea est stirps, caule annuo, quem *Masspetum* vocitant; folliis apio simil bus, sed flauescentibus, semine lato, foliaceo, radice nigra, crassa, longa, ac interdum cubitali. Audacter quidem *Asa fœtida quid. Qui differat Asa ab Assa. Laser. Laserpitium. Masspetum.*

Garcias

Garcias Asam lacrymam esse Laserpitii cōtendit, sed timide ac ieiune nimis eius descriptionem exhibet; tantum enim de foliis breuiter loquitur, quæ coryli similia credit. Peculiare huius culta fugere loca: quamobrem si colatur, mitescatque solum, deuiat, atque omnino degenerat, vtpote natura culturæ aspernans, inquit Theophrastus *cap.2. lib 9. de hist. plant.* ferocitatisque constans vernaculum.

Laserpitii cultura impatientissimum.

Singulas autem huius plantæ partes speciali nomenclatura designari comperio: nam radicem nonnulli Magudarim vocant; Caulem, Silphion; folia, *Maspetum*; semen, *folium*: nam *folium* id semen est, ait Theophrastus *cap.3. lib.6 de hist.* Magydarim tamen à laserpitio differre annuit. Seu autem pars sit eiusdem, vel planta affinis, Asa Laserpitii lacryma est, seu gummi quoddam, quod vel è radice, vel è caule carpitur: illud Radicarium, hoc Scapatium ex Theophrasto vocatur.

Magydaris.

Radicariū. Scaparium.

In Armenia, Media, Lybia, Syria nascitur, vnde aliquando succus vocatur Lybicus, interdum Medicus, & Syriacus, olim Cyrenaicus, quod ex Cyrenensium agro copiosus & laudatissimus haberetur: sed is nunc plane defecit Barbarorum nequitia, qui odio quodam in Cyrenenses ducti, radices Laserpitii pene omnes eruerūt, vt ex Strabone docetur. Post Cyrenaicum, Syriaco magna authoritas datur, deinde Medico, qui nempe è Media deuehitur.

Succus Lybicus. Medicus. Cyrenaicus.

Traduntur autem Asæ duæ varietates, vna pura, ac syncera, & translucens, altera turbida, & impura, cui nempe farina, aut fursur, & secundum quosdam Sagapenum permiscetur, cuius halitum apprime refert, simulque virorem quendam ac odorem teterrimum.

Asa species.

Hinc Germani diaboli stercus nominant *Brasauol.* Vtraque odoratissima est, grauis tamen; nec in eorum facile descendo sententiam, qui priorem Asam dulcem ad fœtidæ discrimen vocant; eius namque halitus non nisi cum fastidio toleratur. Vnde mirari subit, quod scribit Garcias ab horto, nullum medicamentum simplex per totam Indiam maiore esse in vsu, quam Asam fœtidam, cum in medicamentis, tum *in condiendis cibis*. Eam autem solent Indi suis iusculis & oleribus commiscere, confricato primum ex ea lebete, nec alio condimento vtuntur omnibus in cibis, ipsamque sumunt, vt appetitus deiecti fastidia tollant. Verum si hoc fabula non sit, ex duobus alterum coniecto, aut Asam fœtidam in India non fœtere, aut Indos æneum guttur, vt vulgo fertur, habere. Adeo autem nobis est ingratus illius odor, saporque, vt venia quadam dignum censeamus Matthæum Syluaticum, qui inter venena reposuerit. A Dioscoride tamen commendatur cibis, aut sali permista.

Teufels drecf.

Asæ vires tot, tantasque agnouit Dioscorides, vt eas recensuerit ad fastidium; recentiores efficacissimas quidem credunt, ad paucos tamen affectus, nec frequentissime vsurpant, nisi in vteri ascensu, aut aberratione, & paucis quibusdam morbis muliebribus.

Vires.

CAP. IX.

De Sagapeno, seu Serapino.

SAGAPENVM, & Officinis Serapinum, liquor est concretus; qui in Media ex ferulaceæ stirpis radice sanciata manauit. Eius autem plantæ descriptionem subticuit Dioscorid. quod eam fortassis minus nouerit, quam succum. Illam vero nondum videre, nec illius historiam à probatis authoribus enarratam legere mihi contigit. Exotica enim planta cum sit, vix cicuratur, aut cicurata sterilis est, exucca, & marcida. Ideoque tantum ad nos eius succus concretus aduehitur, & copiosissimus, & optimus. Laudatur trāslucidus, foris colore fuluo, intus albido, gustu acri, odore graui, substantia crassa.

Sagapenu quid.

Sagapenum calefacit ordine tertio, siccat secundo: purgat pituitam crassam, & alios humores lentos, Mesuei testimonio. Ignaua tamen est multum illius purgatoria facultas, sed alias multo potentiores vires habet.

Vires.

habet. Potum enim aut suppositum menses euocat, fœtum enecat, dolori & præfocationi vteri prodest; resoluit, attenuat, dissipat, mouet, soluit.

Cap. X.

De Galbano.

Metopium.

GALBANVM quoque ferulæ Syriacæ in Amano monte luxuriantis succus concretus, quem aliqui Metopium nominant. De ipsius autem plantæ dignotione nihil Dioscorides scripto reliquit, vt qui gummeum illius succum magis, quam plantam agnosceret. Vt vero cognatæ sunt ferulæ, sic earum liquores & succi, non modo consistentia, sed colore, odore, sapore, viribus; nam Galbanum aspectu Asam non male refert, odore Opoponacem. Laudatur cartilaginosum, syncerum, ad similitudinem Ammoniaci, minimeque lignosum, & in quo nonnihil seminis ferulæ sit admistum, odore graui, neque valde humidum, neque squalidum. Aqua, aceto, vino, facile dilui potest, vt omnia gummi.

Vires.

Vim habet excalfactoriam, extractoriam & discussoriam. Menstrua & partus accelerat, & appositu, & suffitu. Aceto dilutum, & pauco nitro mixtum, lentigines delet: furunculis quoque discutiendis prodest, strumis & iuncturarum nodis: aduersatur venenis, & serpentes fugat.

Cap. XI.

De Opoponace.

OPOPONACEM succum esse Panacis, & nomen ipsum indicat, & Dioscorides prodidit: sed cum multa sint Panacis genera, ex quonam illorum profluat, non satis aperte liquet, ob variam eorum, qui ea de re statuerunt opinionem. Mesue ex ferulaceo Panace manare scribit: Dioscorides ex Heracleo; nonnulli ex Chironio.

Panaces Syriacum.

Dodoneus ex peregrino quodam, vtpote Syriaco, quod foliis est amplis, ex aliis pluribus commissis, aliquantum asperis & hirsutis, longis, latisque. Caulis ei geniculatus, ferulaceus, tres aut quatuor cubitos altus, superna parte plures in ramulos diremptus: flosculi ex amplis vmbellis exeunt lutei, quos sequitur semen latum, planum, & subflauum; radix albicans & longa, succulenta, & odorata. Ex vulnerato caule, maxime circa radicem æstate, gummeus succus sponte concrescens, effluit, qui Plinii, multorumque aliorum iudicio opoponax est, ad vsus plurimos commendatissimus, quod indicare videtur plantæ, ex qua eruitur, nomenclatio; nam Panax seu Panaces dicitur, quod omnem morbum & dolorem abigat, vel omnibus remedia promittat: hinc multi Agyrtæ & pseudomedici, medicamenta quædam, sæpe morbis ipsis periculosiora, Panaceas nominant. Sic sæpe, dum viueret, Aulicos & nimis credulos fefellit Medicus quidam, hominum mendacissimus, bibacissimus, vanissimus, salacissimus.

Vires.

Opoponax inter gummi locum habet, & aqueis facile dissoluitur. Excalfacit ordine tertio, siccat secundo: emollit, digerit, attenuat, flatus dissipat, lenit, expurgat. Probatur valde amarus, interne albus, aut subfuluus, pinguis, tener, friabilis, statim liquescens, odore graui. Niger ac mollis improbatur.

Cap. XII.

De Sarcocolla.

SARCOCOLLA cuiusdam arboris peregrinæ, & gummi ab ipsa manantis nomen est. Nascitur in Perside fruticosa & spinosa, ramis nodosis, & arbori appressis, ex quibus sauciatis & interdum sponte profluit lacryma thuris, pollini similis, colore subrufa, amara sapore. *Plin. cap. 9. lib. 12.*

Vires.

Calfacit ordine secundo, siccat minus: coquit, terget, carne implet, & glutinat, vnde Sarcocollæ nomen; nam cruentis vulneribus, ac diuturnis vlceribus mirifice medetur. Ea quippe propria dote à sordibus mundat, carne noua replet, & cicatrice obducit.

Ara-

Arabes non tantum Sarcocollam ventrem subducere, sed humores crassos & glutinosos è partibus dissitis, vt articulorum cauitatibus educere, scriptitatunt. Ratio tamen id videtur denegare, nec effectus comprobare. Efficaciter autem vulnera conglutinat, oculorum fluxiones inhibet, & ex Galeno *lib. 4. compos. med. part.* digerit, sed minus, quam galbanum: lacte asinino quinque dies macerata in vase vitreo, quotidie lacte mutato mirifice prodest oculorum albugini, nubeculis, & cicatricibus.

CAP. XIII.

De Gummi hederæ.

E Maioris hederæ trunco vulnerato, & interdum sponte lacryma quædam, seu gummeus succus exit ex flauo rubescens, odore grauis, sapore multum acer, quem gummi hederæ nominant. Est vero hedera arbor scansoria, quæ muros interdum vestit, interdum arbores vicinas, quas suo multiplici complexu & virore interimit.

Hedera species. Sunt autem eius prima genera duo; vna maior, quæ in altitudinem sese erigit; altera minor, quæ viticulis tenuioribus & obsequiosis, humi defixa repit, nec florem, aut fructum vllum profert.

Species maioris. Maior triplici notatur varietate; quædam enim dicitur alba, quę fructum gerit album; alia nigra, quæ nigrum; tertia Helix, quæ nullum, & à nonnullis pro minore hedera sumitur.

Hedera alba. Alba nonnunquam Corymbos, seu fructus, aliquando folia alba exhibet, & interdum à folia emittit velut brachia, seu capreolos, quibus tam arcte complectitur arbores, vt totum humorem sugendo enecet: inopia enim succi marcescentes facile emoriuntur, vel tam pertinaciter parietibus hæret, vt vix possit seiungi. Nam tot initia & radicum rudimenta effert, quot brachia, quibus muris obrepit, & ita viuax permanet, vt pluribus locis intercisa, non tabescat.

Nigra. Nigra & magis vulgatis, quam Dionysiam vocant, ait Dioscorides, vbique per *Dionysia.* parietes & macerias reptat, & arbores etiam procetas radicosis velut digitis amplectitur: folia promit angulosa, in principio fere triangula, dein magis rotunda, dura, & perpetuo virore nitentia: flores exiles; baccas primum herbaceas, mox nigras, oblongis pediculis quasi racematim adhærentes. Cætera ad genus hederaceum spectantia notiora sunt, quam vt longiore discursu & explicatione indigeant.

Vires. Hedera omnis calida est, tatoque medicis inseruit vsibus, folia si exceperis, quæ fonticulis, ex pyrotico relictis, Sparadrapi loco nonnunquam adhibentur, vt ichores & serosos humores ad partem alliciant. Eius gummi lentes interimit, insigniter calefaciendo sensum adustionis imprimit, & pilos destruendo caput nudat. Illitu enim est psylothron efficax.

SECTIO VIII.

DE RESINIS.

Sectionem de Resinis specialem constituimus, vt certius cognoscantur, & fidelius distinguantur à gummis, & posthac simul ambo antiquata iampridem inscitia minime confundantur. Turpe enim est, in re vulgari adeo oscitanter errare, & liquores plantarum, concretos & aqueos, quales sunt gummi, cum pinguibus & oleaginosis, quales resinæ sunt, congerere, & indiscriminatim vsurpare. Vt enim diuersa est illorum inter se natura & origo; (nam ex plantis ferulaceis nonnunquam educuntur gummi, non resinæ, sed ex arboribus ex parte magna proceris) sic quoque qualitas & agendi virtus. De resinis ergo instat, vt agamus.

CAP. I

Quid resina, & eius varietas.

Resina quid. RESINA ῥητίνη Græcis dicta, lacryma, seu liquor est, pinguis ac oleaginosus sponte sæpius ex arbore, & interdum ea vulnerata defluens. Qui nullo vulnere profilit, αὐθόρρητος, & à quibusdam ἀκρόρρητος dicitur.

Omnis resina cum partium tenuitate substantiam habet oleosam; ob id in oleosis, vtpote cognatis, prompte solubilem, atque in eo à gummi dissidentem, quod cum aquea magis substantia constet, aqueis expeditius & accuratius permiscetur, vt dictum est supra.

Resina liquida. Sunt autem resinarum, si consistentiam spectemus, duæ generales differentiæ; vna dicitur liquida, Græcis ὑγρά, hoc est, humida, seu fluxilis, vt Terebinthina; alia durior & siccior, quam φρυκτὴν, id est, frictam, seu tostam subinde vocitant; cuiusmodi est Colophonia, sic dicta, quod ex Colophone olim aduehebatur, quæ omnium siccissima, flauissimaque; in puluerem tamen redacta alba est. *Fricta. Colophonia.*

Resina sicca. Hæc præ cæteris nuncupatur φρυκτὴ, & aliquando συλλογιστή, quasi confusa, quod ex multis simul congestis in massam indurverit. Contingit enim sæpe, vt primiflua resina negligentius collecta arenas, silices, lignosas, quisquilias, aut alias sordes contrahat & retineat; à quibus vt repurgetur, igni liquatur, extranea reiiciuntur, & purior redditur, sicque durior & siccior.

ξηρά. Est alia ex se cito concrescens absque ignis ope, ξηρὰ Græcis, sicca Latinis dicta, quæ minus, quod sit pinguedinis particeps, arescit, φύσημα πιτύινον, quasi germinatio picea, à Galeno nuncupatur, *lib. 3. & 7. de comp. med. gener.* *φύσημα πιτύινον.*

Vires. Quæ venalis prostat in officinis, dura, flauescens & friabilis, confusa quædam est resina, ex abiete nempe, Strobilina & Pityina constans, fumum quæ reddit, dum accenditur, thuris æmulum.

Strobilina. Strobilinæ passim meminit Galenus *cap. 1. lib. 2. comp. med. gener.* quam alii ex pinu, alii ex picea, alii ex pineis nucibus, quas Strobilos vocant, manare dicunt. Hæc resinarum calidissima est; Terebinthina ambabus qualitatibus omnium moderatissima; omnes siquidem resinæ calefaciunt & exsiccant, sed hæ magis, illæ minus.

Omnium siccissima est, quam nonnulli frictam, alii Colophoniam vocant, vt & omnis, quæ igne purgatur, & in frictam mutatur, ex Galeno *cap. 1. lib. 7. compos. med. gener.*

Abietina vtraque qualitate media est inter calidissimam & siccissimam, quæ male à quibusdam dicitur Colophonia, nam liquida diu durat, parum siccat, & nascitur admodum modica; ob id pretiosior.

Omnibus resinis præfertur Terebinthina, deinde Lentiscina, quæ etiam gummiresina est; tum quæ de abiete colligitur; postea quæ de pinu & picea.

Vsus resinarum, multus est, non tantum in arte pharmacaria, sed in rebus aliis pluribus. Emolliunt, calefaciunt, digerunt, & commodissime emplastris & vnguentis ad vlcerum & vulnerum curationem dicatis, admiscentur. *Vires.*

De pinu autem & arboribus coniferis supra disseruimus *Sectione de fructibus.*

CAP. II.

De Pice.

HÆC frequenter occurrunt in resinarum enarratione & dilucidatione vocabula, Pix, Teda, Pissa, Palimpissa, Zopissa, Pissaphaltos, & pix naualis; nec quid per ea designetur, omnibus in promptu est. Pix dicitur *resina combusta fluxus:* sic tamen melius, *pinguis est & resinosus liquor ex accensa teda colliquatus & eductus.* *Pix quid.*

Est vero Teda non arboris genus, vt falso putauit Plinius, sed *morbus arboris, pini videlicet, per senectutem nimia pinguitudine veluti strangulata.* Vbertas enim resinosæ materiæ, qua totum pini lignum refertur, illi *Teda quid.*

illi interitus est, & fere tota in Tedam abit, quæ artificiosa sedulitate accensa, picem fundit, quam Pissam Græci nominant.

Pissa.

Palimpissa.

Palimpissa quasi *iterata pix, ac secundo cocta* dicitur, quando scilicet è liquida co-ctione & elaboratione crassescit, purgatur, atque durior & siccior euadit, *ξηρὰ πίσσα*. quoque, id est, sicca pix dicitur.

Zopissa.

Zopissa est *pix à nauibus maritimis derasa*, quæ propter salsuginem quandam ab aqua maris contractam, omni pice ad exsiccandum & discutiendum est efficacior. A nonnullis Apochyma nominatur.

Apochyma.

Pix naualis.

Pix naualis propriè in pharmacopoliis dicitur à nauibus picandis, non iamdiu picatis, vt zopissa. Et cum absolute pix naualis ponitur, illa sumenda, vt hæc, dum zopissæ designatio notatur.

Pissaphaltum.

Pissaphaltum est *bitumen pici commixtum*, quod ad mortuorum condituram olim vsurpabatur. Dioscoridi tamen non videtur mixtura artificiose parata, sed naturaliter talis: *Nascitur*, inquit, *in Apolloniatarum agro circa Epidaurum, quod pissaphaltum nuncupatur.* Sed de eo postea, nempe *sect. vlt cap de Mumia*, fusius agemus.

Qui differant pix & resina.

Differt autem pix à resina, quod illa per ignem transierit, hæc sponte effluxerit: vtraque arborum earundem soboles; verum pix est veluti resina cocta & ignis adiutu educta.

Picis faciendæ modus.

In pice autem educenda sic fere proceditur, vt in carbonis faciendi modo. In loco lapidibus aut lateribus artificiose strato, tedæ in hastulas concisæ aggeruntur: Superponuntur rami abietum & picearum: Omnia ita conteguntur terra, aut luto, aut alia materia non vitibili, vt ne rimula quidem circumquaque pateat, sed in vertice tantum, aut alia parte magis idonea foramen relinquatur, per quod ignis immitti, & flamma primum emitti queat: accensis tedis, omnia arctissime occludenda, ne flamma erumpat, & picis exspectatio pereat. Quod si rimula quædam hiarit, & flammam aut fumum admiserit, terra aut luto obstruenda. Tum assulæ tedæ vi ignis æstuantes copiosum liquorem exprimunt in canales affabre constructos, per quos & ipse deducitur in scrobes ac vasa idonea, fluenti pici excipiendæ dicata. Nigredinem autem acquirit à fumo & calore, vnde pix nigra solet esse; nam quæ flaua est, resina potius dicenda.

Pix cur nigra.

Quæ primum exsultat, fluxilior est, humidiorque, & pix liquida officinis, Cedria Plinio, Pisselæon Dioscor. dicitur, quod maxime tale euadit, separato, qui superna tat pici, sicuti lacti serum, aquoso humore. Separatur vero, dum pix coquitur, velleribus mundis supra halitum eius expansis, & cum eo præmaduerint, expressis. Verius tamen pisselæon medicamentum ex oleo & pice compositum, quam simplex dicitur.

Pix liquida.

Pix cedria

Pisselæon.

Quæ secunda fluit, crassior, sicciorque. Quæ vltima, crassissima & durissima, & ad exsiccandum efficacissima.

Ad liquidam refertur alia quædam grauis odoris, quam Seplasiarii nunc oleum Cadinum, nunc Takinum vocitant, cuius vsus ad pecudum genus transfertur.

Oleum cadinum seu takinum.

Cum pix vniuersa vel liquida, vel siccior, vtraque sincera, leuis & splendens laudatur. Illa emollit, digerit, dolorem lenit, coquit, pus mouet, scabros vngues extricat, impetigines emendat, & duritias vuluæ & sedis discutit. Siccior hæc omnia præstat, sed imbecillius; potentius vero siccat, & coalescendis vulneribus magis conuenit.

Vires.

CAP. III.

De Terebinthina.

Terebinthina qui

Vera Terebinthina ex Terebintho, seu Terminthо, vt Græci dicunt, habetur. Est enim *liquor pinguis ex eius trunco & ramis defluens.* Optima est clara, perlucida, alba, aeris, & odorata: quæ prædictis dotibus suo flauescit, non improbanda. Laudatur, quæ ex Chio insula defertur, Chia ob id nuncupata, quæ odore & gustu cæteris antecellit, & plus Terebinthi refert. Post hanc Lybica probatur, etiam Andromachi testimonio

monio; dein Pontica, Minus celebratur Cypria, Syriaca, Iudaica, Arabica.

Est autem Terebinthus arbos contorta, fruticosa, ac mediocri magnitudine, caudice crasso, ramis multis, oblongis, foliis fraxini modo longis, ex multis ad vnam costam cohærentibus, sed crassioribus & pinguioribus, quorum singula laurinis similia cernuntur: flores admodum parui sunt, muscosi & purpurascentes: fructus exigui baccarum ritu racematim cohærentes, rotundi, oblongi, duri, pingues ac resinosi & manus contrectantium inficientes.

Fert præterea veluti quandam siliquam oblongam, instar corniculi incuruam, in qua vermiculi similes culicibus reperiuntur. Aliquando etiam humor quidam, vt in vlmorum vesiculis continetur. Materia ligni lenta nec valde dura est, radices validæ in profundo.

Terebinthorum quædam mascula dicitur, quæ sterilis est, alia fœmina, quæ fructus gerit. Hæc adhuc pro fructus vario colore duplici differentia signatur; vna, cui fructus lentis magnitudine ruber; altera, cui & grandior & pallidus est, & suauius fragrat. *Terebinthus mas. Fœmina.*

Nascitur copiosa in regionibus calidis, atque his potissimum læta viret; à quibus eius liquor nomen & laudem assumit, vt in insula Chio, in Cypro, Syria, & circa Idam & Macedoniam. Sunt, qui perhibent ad nos deuehi terebinthinam duram siccamque, sic ignis ope concretam, quæ pro resina venditur: vix tamen suspicor, nonnullos adeo esse mentis inopes, vt terebinthinam coquendo deteriorem & viliorem reddant, & è longinquis regionibus adferant. Terebinthina enim qualiscunque fuerit, semper pluris emitur, quam ea ipsa resina, industria qualibet concreta.

E larice quædam resina humidissima habetur, quæ terebinthinæ, quod sit valde similis, pro ea sæpe ab institoribus exhibetur, & venditur ignorantibus eas discernere, inquit Galenus *lib. 2. comp. med. gener. cap. 4.* Sed Larigna odore, gustu, & facultate, quam terebinthina acrior, atque tenuioribus partibus, & maiori discutiendi virtute prædita est. *Terebinth. Larigna.*

Ex resinis omnibus, principatus debetur terebinthinæ, post eam lentiscinæ secundū Dioscoridem; tum ei, quæ de picea educitur & abiete: post quas pinea strobilinaque numeratur. Galenus tamen lentiscinam terebinthinæ præfert, *cap. 5. lib. 3. compos. med. gener.*

Terebinthina resinarum mitissima est, vulnerum familiare balsamum: moderate calefacit, mollit, expurgat, discutit, renes purgat, vrinam mouet, atque optimum est in multiplices vsus accommodatum præsidium. Quibus polleat viribus eximiis, norunt satis, qui virulenta gonorrhœa laborarunt. *Vires.*

CAP. IV.

De Thure.

THVS arbusculæ cuiusdam in Arabia nascentis lacryma est resinosa, quæ ab incolis vernacula lingua modo *Conder*, modo *Louan* appellatur. Eius duo traduntur genera, vnum dicitur Olibanum, seu thus masculum, quod ex albo flauescit, limpidumque, pellucidum, pingue, ac siccum est, & resinæ Cedrinæ puritatem, atque succini nitorem æmulatur. Forsan Olibanum dicitur præposito & adnexo articulo Græco, ὁ, cum satis esset thus libanum enuntiare, quod è monte Libano deferatur. *Thus quid sit. Species eius quot. Olibanum.*

Alterum dicitur fœmininum, quod resinosum magis est, ac molle & cito ardens, quodque bonitate masculo cedit. Vtrumque ex planta manat, vix dum cognita, nisi de paucis notis, quia arbor est peregrina, Arabiæ indigena, pusilla, foliis lentiscinis: cuius duæ traduntur differentiæ; vna dicitur montana, quæ tantum in montibus confragosis & asperis fruticat, optimumque thus profert; altera in locis tantum planis viret lætius, ex qua copiosum quidem thus promanat, sed multo minus bonum. Vtrumque facile oleaginosis diluitur. *Fœmininū.*

Thuris cortex crassus est, pinguis, odoratus, *Thuris cortex.*

tus, leuis, minime scabet & sine membranis. Vis ei eadem, quæ thuri, sed calidior astringentiorque, & crassiorum est partium, quam thus.

Manna thuris. Mannam thuris vocant micas ipsius cõcussu elisas, quod dum conuehitur, euenit, vt alibi demonstrauimus. Intus & foris thus vsurpatur, & aduersus morbos multos magnæ est vtilitatis. Vires siquidem habet pene innumeras, quas recensere longum nimis foret. In primis qualitatibus calefacit ordine secundo, siccat tertio, & puris mouendi facultatem habet, sed non valde efficacem.

Vires. Manna thuris vim habet magis astringentem à portione thuris, quam habet admixtam, in eoque differt à thure, quod & minus astringit & coquit.

CAP. V.

De Beniuino.

BENIVINVM officinis Belzoinum dictum, nec Laserpitii, seu Cyrenaici succi, nec myrrhæ species est, vt nonnulli contendunt, nec Angelicæ vulgo dictæ, aut Imperatoriæ succus resinosus, vt innuere videtur Ruellius; Laser enim seu Asa ex Syria, Cyrene, & India in alias regiones; Beniuinum in Indiam ex aliis regionibus, vt *Samatra* & *Sian* aduehitur, nasciturque non in ferulacea stirpe, sed in arbore præcelsa, cuius caudex crassus & durus est, multis ramis brachiatus, ordine pulcherrimo dispositis, & in latum extensis: folia oblonga, citri æmula, mucronata, at non vsque adeo viretia, sed auersa parte candicantia. Ligni materia dura est, odorataque.

Sponte sæpe nascitur in multis syluis, tum Malacæ, tum aliarum regionum, quas ob Tygridum frequentiam sæpe periculosum est adire.

In quibus hæc animalia ferocissima rarius visuntur, vulnerantur arbores, quæ huius odoratissimæ resinæ copiam effundunt, quam Chinenses *Cominhan*, Arabes *Louaniaoy*, Guzaratæ & Decan incolæ *Vdo* vocant. *Garcias cap.5. lib.1.*

Beniuini species. Tria autem notantur Beniuini discrimina, vnum dicitur amygdaloides, quod maculas candidas amygdalarum delibratarum instar refert, quod maxime ab institoribus expetitur. Alia duo admodum nigra sunt, quorum alterum parum fragrat, & vilioris est pretii; alterum suauissime spirat, & è nouellis arboribus exudat; à Samatræ incolis *Benini de Boninas* nuncupatur. Omnium censetur optimum, pellucidum, globulis candidis refertum, thuris æmulum, & suauissime spirans.

Vires. Beniuinum cor, spiritus, & facultates omnes roborat & thymiamatis, antidotis & medicamentis ornatui dicatis vtiliter permiscetur. Oleaginosis autem perinde ac resinæ aliæ facile dissoluitur.

CAP. VI.

De Euphorbio.

Vnde suum habeat nomen. AB Euphorbo Iubæ regis Mauritaniæ Medico, Euphorbium primum nomen accepit, & hucusque seruauit. Est autem Euphorbium Dioscoridi, arbor ferulæ speciem gerens, acerrimo succo prægnans, cuius eximium feruorem expauescentes incolæ, ouillas pelles arbori circumligant, & eminus conto ramos eius vulnerant: E plaga rum copiosus succus in pelles defluit, qui postea concretus colligitur.

Dodoneo vero non arbor, sed herba potius est, foliis oblongis, crassis & virentibus, in rotunda figura angulosis, multis albicantibus spinis, ordine duplici armatis, ex quibus sauciatis liquor acerrimus, mordacissimus, facileque concrescens effluit. Est enim, vt scripsit Galenus *lib.7. simpl* causticæ & exulcerantis facultatis, & vsque adeo calefacit, extenuatque, vt in hoc cætera liquorum concretorum genera superet.

Ob tam vehementem acrimoniam & summam tenuitatem non nisi magna cum molestia puluerатur; cuius rei gnari Pharmacopolæ rusticis quibusdam, ac conditionis infimæ viris terendum committunt, monentque vt à pila, in qua teritur, vultum auer-

aucitant: nunquam tamen ab eius fetitate intacti redeunt; nam eius polline & vapore sursum elato tam importune feriuntur nares & cerebrum, vt sternutatio, acrimonia, calor, dolor confestim ac simul ingruant. Euphorbii planta primum videtur herba, sed quæ ætate arborescit.

Vires. Præter calorem eximium & acrimoniam insignem, purgandi quandam facultatem habet, qua non tantum pituitam, sed aquam ducit: per se tamen nunquam datur per os, nec cum aliis, nisi raro & parua quantitate.

CAP. VII.

De lacryma olea Æthiopica, improprie gummi Elemi dicta.

PINGVIS illa lacryma concreta, officinis gummi Elemi dicta, gummi non est, sed resina, vt quæ in igne facile flammam concipiat, & oleaginosis diluatur. Scammonio vtcunque similis est, ait Dioscorides *cap. 142. lib. 1.* sed magis flauescens, aut potius subrufa, minutis stillacidiis mammosa, nec linguam vellicans, aut gustum mordicans, vt scribit idem author; vnde forsan de alia lacryma loquitur, quam de hac vulgari, quam gummi Elemi Pharmacopœorum vulgus nominat, gustu quæ iners est, nec acrimonia notabili os & palatum ferit. Ex olea Æthiopica stillat, & vbi in glebas concreuerit, ad nos deuehitur.

Vires. Calefacit, emollit, digerit, resoluit, coquit, ad suppuratum ducit, dolorem sedat, & vnguentis atque emplastris vtilissime multis permiscetur.

Similem fere lacrymam oleæ nostrates & oleastri eructant, sed pariorem & minus commendatam: Ad oculorum tamen hebetudines & albugines valet illitu; & si sumatur, menses cit, & partus extrahit; sed sumendam non censeo, si inter venena scribatur, vt scribit Dioscorides.

Gummi Elemi vulgari, seu lacrymæ Æthiopicæ admodum simile est quoddam resinæ genus, ex noua Hispania delatum, quod Indi vernaeula lingua *Tacamahaca* nominant, apud quos vsus est plurimi ad tumores frigidos coquendos, digerendos, resoluendos, & dolores sedandos. Huius vires pluribus recenset Nic. Monard. *lib. de simpl. c.* ex orbe nouo delatis. *Tacamahaca, & eius vires.*

Ad Tacamahacam accedit alia resina, pinguis, oleaginosa, & tenax, Indis *Caranna* dicta, qui ea vtuntur in tumoribus, & omnis generis doloribus. Verum cum resinas omnes persequi non statuerimus, sed eas tantum, quæ in Antidotario nostro vsurpantur, huic sectioni finem imponemus. *Caranna.*

SECTIO IX.

DE GVMMI-RESINIS.

Concreti liquores, seu ex stirpibus ferulaceis, seu ex fruticibus, vel arboribus excelsis manarint, modo aqueis prompte diluantur, nominantur à Galeno speciali nomine gummi; vt qui eandem originem sortiti, oleis & pinguibus facilem admittunt dissolutionem, in resinarum ordinem reponuntur. Qui autem inter vtraque ambigunt, & aque aqueis & oleaginosis dilui patiuntur, Gummi resina à nobis dicuntur, cuiusmodi sunt Mastiche, Caphura, & Styrax, vt quadam alia, qua nonnulli gummi, alii resinas appellant. Ab his pauca quadam deflectunt, qua quod accurate cum oleis aut aqueis dilui non queant, Anomala gummi resina à nobis vocantur, de quibus in calce huius sectionis breuiter disseremus.

CAP. I.

De Mastiche.

MASTICHE gummi-resina est omnium optima, è Lentisco exudans. Præstantior censetur, quæ in insula Chio prouenit,

uenit,odorata,candida, splendens. friabilis, adulta.& retorrida. Deterior virescens & nigra, Ægyptia dicta,aut Pontica, & bitumini similis. Mastichem adhuc spinam Ixinam reddere, Theophrastus *cap.1. lib. 9.de hist. plant.* author est; sed Lentiscinam quauis alia (si quæ detur) præstantiorem artis medicæ proceres statuunt.

Lentiscus. Est autem Lentiscus mastichem eructās, arbor admodum procera, σχῖνος Græcis dicta, ex cuius radice multi stolones coryli modo concrescunt, ramis lentis & flexilibus brachiati. Folia ab vno pediculo fere octona cohærent, foliis glycyrrhizæ non multum dissimilia,sed duriora: flores muscosi plurimi pediculis longis adhærent; quibus baccæ succedunt Erui magnitudine, initio virides, & vbi maturuerint, nigræ, substantia quadam pingui & nucleo intus nigro & duro turgidæ.

Præter folia,flores,& fructus lentisco adnascuntur, velut vtriculi intorti, corniculorum ritu,in quibus initio liquor continetur, ex quo insecta quædam culicibus similia, velut in vlmi vesicis nascuntur.

Ex eius ligno dentiscalpia fiunt optima, quibus non modo repurgantur dentes, sed roborantur, gingiuæ constringuntur, & ori suauitas conciliatur. Ob vires eius eximias non male substituitur pro xylobalsamo.

Ægre lentisci fruticant Lutetiæ, duas tamen vidi in horto Ioan. Gonerii rei herbariæ studiosissimi, sed quæ sæuitiam hyemis ægre perferunt.

Vires. Mastiche ad multa commendatur, sed maxime ad stomachi & ventriculi affectus: nam sumpta, vel admota, dolores illius sedat,nauseam & cibi fastidium tollit, retinendi potentiam robotat, & coctionem iuuat. Prodest & hæmoptoicis in linctu eum syrupo conueniente, vt etiam veteri tussi: commanducata oris halitum emendat, & pituitam è cerebro blande attrahit. Vt optime pulueretur,debet & solet parum aquæ commisceri. Dissoluitur autem facile & aqueis & oleaginosis.

CAP. II.

De Caphura.

CAPHVRA nec bituminis genus est, nec medulla,nec medicamentum compositum,vt nimis oscitanter nonnulli crediderunt, sed Gummi-resina quædam pellucida, Dioscoridi & Græcis veteribus incognita,ex arbore peregrina manans, quam Garcias ab horto iuglandi nuci similem dicit, sed foliis magis candicantibus: Ligni materia cinerei est coloris, & interdum nigrioris, nec leuis, aut fungosa multum, sed mediocriter densa & solida.

Procera est hæc arbos,ramos quaquauersum fundens, & aspectu perpulchra; quæ non lacrymas vberius exudat cœlo coruscāte,aut crebro tonitru crepitante, quam placido ac sereno, vt inscienter putarunt multi.

Effluit autem ista lacryma per arboris rimas reliquorum gummi ritu,syncera, ac cādida,nec coctione ad conciliandum candorem egens. Si namque puluerem, sordes,aut lapidum vel ligni fragmenta simul habuerit admista, id fit eorum, qui colligunt oscitantia & errore. Seligenda autem crystalli modo splendens,syncera,odora.

Præcipuæ vero duæ eius agnoscuntur differentiæ; prima dicitur Caphura de *Burneo*, quæ præstantissima est, & ad nos nunquam aut raro defertur: altera cognomen habet à Chyna,vnde solet aduehi, nuncque in pharmacopoliis seruatur. Magnus est eius vsus in his regionibus, in quibus prouenit, adeo,vt inter cibos interdum admittatur. *Caphura di Burneo. Chynæa.*

Calidam multi asseruerunt, non modo manifeste,sed ad tertium vsque recessum: alii frigidam mordicus tenent: neque desunt his, nec illis rationes, quas breuitatis ergo subticemus, dicimusque, morbis calidis & frigidis multis prodesse. Est enim mistæ qualitatis,& odore, ac spirituum tenuitate videtur afficere caloris modo: Reliquis qualitatibus tanquam frigida lacessit. *Vires.*

Crediderunt multi Caphuram, *Capur* & *Caphur* Arabibus dictam, officinis Camphoram,Veneris stimulos arcere, & conce-

ptum impedire: fecit huius rei periculum non nimis credulus Scaliger, primæ notæ philosophus: omnia falsa deprehendit. Caphura facile pauca addita aqua pulueratur, & aqueis & oleaginosis ac pinguibus optime dissoluitur, accuratius tamen his, quam illis dissolui, contingit.

Cap. III.

De Styrace.

STYRAX Syriacæ cuiusdã arboris gummeus resinosusque est succus, concretus, aridus; nullus huius nominis liquidus, humidus, fluxilis, vt imperite multorum inhæsit animis, qui & liquidam & siccum storacem non modo constituerunt, sed ex eadem arbore vtrumque manare profitentur. Sed reuera arbor Styraciflua lacrymam tantum exstillat coagulabilem, quæ scilicet mox tota concrescit in molem densam, pinguem & resinosam: nullaque eius portio in liquorem fluxilem abit, vt iamptidem falsa verusque Arabum increbuit opinio: quam qui secti autur, vocum affinitate decepti Styracem pro Stacte nimis oscitanter vsurpant. Vtriusque enim vt diuersa consistentia, odor, sapor, qualitas, sic origo & natura: nam Stacte est *pinguitudo myrrha recentis, cum pauca aqua tusa & expressa, atq. in vnguenti liquidioris formam redacta*: aut si mauis, *pinguissimus est myrrha flos*: vel, *eiusdem recentis tusa & expressa propingue ferum*: vel, *tortiuum suis machinis quibusdam eductum*.

Stacte quid.

Melior iudicatur Stacte, quæ olei mistionem admiserit: qualitatem myrrhæ nõ modo calefactoriam habet, sed vitium quoque est compos plurimarum.

Storax vero, vt cum seplasiariis loquar, vel potius Styrax, quia stiriatim ex arbore extillat, vbi ex arbore prosilit, mox concrescit in glebam densam, solidam, resinosam, aliquot grumis albicantem, suauissime fragrantem. Laudatissimus Calamita, quod in calamis è Pamphilia ferebatur, nuncupatus, pinguis, lentus, fragmentis albicantibus, odore perseueranti. Improbatur furfurosus cano situ obductus, inodorus. Optimus quoque ex Cypro, Sidone, & Pisidia ad nos aduehitur.

Styrax. Calamita.

Ex arbore malo cotoneæ simili manat, cuius tamen folia minora sunt, minusque rigida, & auersa parte cana: flos albidus Arantiæ magnitudine, non odore: baccæ admodum paruæ ternis vngulis exceptæ, ac pediculis longis hærentes surculis adnascuntur. Eius autem arboris concretus liquor plurimum laudatur, qui præter dotes superius dictas, diutissime in sua odoris suauitate permanet.

Styrax omnis calefacit, emollit, concoquit, tussi medetur, grauedini, raucedini, vuluæ præclusæ, & mensibus ciendis extra & intra datus conuenit, vtiliter adhibetur antidotis cardiacis & lætificantibus: aduersatur venenis, quæ vi refrigeratoria nocent & interimunt, & illitu strumas & neruorum nodos discutit.

Vires.

APPENDIX

De Anomalis Gummi-resinis.

Discedunt à legibus statutis quidam liquores concreti, qui licet mediam inter gummi & resinas naturam sortiti, nec tamen facile & expedite aqueis, vt illa, nec perfecte oleaginosis, vt hæ dissoluuntur, sed vel subsidunt, vel grumescunt, vel nexum & commixtionem auersantur, cuiusmodi sunt bdellium & myrrha.

Cap. IV.

De Myrrha.

MYRRHA Græcis Smyrna dicta, concretus est gummeus succus cuiusdam arboris, quæ in multis Arabiæ regionibus & montosis & planis, vt circa *Sabe, Adramyta, Citibana* & *Mamali* nascitur. Est autem arbos hæc myrti hislua, mediocri magnitudine, caudice duro, contortoque iuxta terram, cortice læui ad portulacam accedente, folio aculeato, vlmeo simili. Dioscorides Ægyptiæ spinæ non dissimilem facit, alii terebintho, Diodorus lentisco æquat; Sic tamen, vt spinosior

Myrrha quid.

spinosiot fit & humilior: nam quiuis cubitis raro est altior.

Nascitur sæpe & læte in locis sabulosis & arescentibus, atque vt plurimum incultis, vberius tamen, & lætius viret ac fruticat in culto solo. Incidi solet à radice ad ramos adhuc satis conspicuos, & ex illato vulnere extillat myrrha: Sed ante corticem ferro solutum, sponte & sine plaga, sed veluti cutis hiantibus poris, quasi salinam quandam exudat, & stillatitium rorem, quem Stacten nominant, quam imperitè multi styracem liquidum dicunt, vtrumque ex eadem arbore manare mentientes. Verum ex arboribus diuersis effluere, & styracem liquidum dari nullum, aut si detur, Stactem non esse, nuper fusissime demonstrauimus.

Stacte.

Redeo igitur ad myrrham & arbusculam, è qua manat, quæ prorsus exotica est ac peregrina, scabra, spinosa, foliis asperis & aculeatis, sapore Iuniperi: in eodemque solo & cœlo, vbi thus nascitur, delectatur, & abunde fruticat. Ex eius vulnere lacryma coagulata, ipsiusmet nomine donatur; laudaturque fragilis, læuis, vndique concolor, minutis glebis, amara, acris, odorata, & quæ confracta venas vnguium modo candidas & læues ostendit.

Myrrha Troglodytica.

Quæ ex satiua arbore colligitur, semper præfertur ei, quæ ex syluestri: sed omnibus antefertur, quæ à loco, vnde conuehitur, nomen trahens, Troglodytica nuncupatur: quæ colore subuiridis est, splendens ac mordax.

Pediasimos. Gabi. Caucalis. Ergasima. Mynæa.

Quædam adhuc dicitur Pediasimos, alia Gabi: vtraque quoque bona & copiosam stactem emittens. Duæ sunt aliæ malæ, Caucalis, quæ nigra & retorrida est; & Ergasima, omnium deterrima, macra & cano situ obducta. Est & quædam Mynæa dicta, pessima.

Tanta est myrrhæ cum bdellio affinitas, vt multi non differre contenderint: male tamen, vt mox videbimus. Operosa est, nec accurata vtriusque cum in oleis, tum in aqueis dissolutio.

Vires.

Myrrha calefacit & siccat gradu secundo, vuluam præclusam aperit, menses cit, & partus celeriter extrahit; commanducata graues oris halitus emendat.

Vires Stactes.

Stacte mira suauitate & efficacia commendabilis, substituique potest pro opobalsamo, verum hoc illa rarior est. Stomachum & partes præcipuas roborat, putredinem arcet, spiritus recreat, morbis ab vtero & crebro multis conducit.

Cap. V.

De Bdellio.

Nomina.

IN Bactris arbor quędam est nigra, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu Caprifici, nec insuaui, ex qua manat lacryma, quam nonnulli Brochon, alii Malabram, alii Maldacon, & officinæ Bdellium nominant. *Plin. cap. 9 lib. 12.*

Bdellion optimum.

Id probatur gustu amarum, translucidũ cum frangitur, pingue cum fricatur & incenditur, odoratum, facile liquescens, simile ceræ, vel taurino glutini, mollescens, sordibus exutum. Galenus laudat Scythicum, Plinius Bactryanum, Dioscorides Sarracenicum, quod scilicet è Saraca felicis Arabiæ ciuitate deuehitur.

Adrobolon.

Est & quoddam Indicum, sordidum, nigrum, in offas conuolutum, omnium pessimum, quod *Adrobolon* nuncupatur. Laudatur, quod in Media nascitur, Parthicum medicamentariæ materiei scriptores nominãt.

Porro ex quanam stirpe bdellium habeatur, non satis inter viros graues & probatos constat; alii enim exudare dicunt ex arbore ei valde simili, quæ myrrham profert; alii ex multum dissimili. De hac autem doctorum tam ancipiti opinione non habeo, quod satis audacter possim afferere: forsan habetur vtrumque ex plantis parum dissimilibus, sed alterum ex agresti, alterum ex satiua depromptum; perinde ac varia pomorum, pyrorum, & prunorum, in facie, colore, odore, sapore discrimina, ex arboribus parum dissentaneis excerpuntur. Vtut sit, Bdellium Officinarum minime rarum est, & his conditionibus insignitum, quas illi veteres deferunt.

Vires. Calefacit, emollit, resoluit: duritias & tumores gutturosis & hernias humidas discutit: vuluæ spiracula laxat appositu & suffitu: Menses, fœtus & humiditates omnes extrahit, calculos potu comminuit, & pellit vrinam; atque vtiliter malagmatis inseritur, quæ contra duritates & neruorum nodos prosunt.

SECTIO X.

DE ALIIS STIRPIUM HVMORIBVS SEV SVCCIS.

Plantarum sanguis. *Plantarum sanguis is humor est, qui vsitatiore nomenclatura, ait Theophrastus, succus dicitur, quo deficiente, deficiunt ipsa, luxuriante & latius virent, & vegetius adolescunt. Is autem pro plantarum varietate, ex quibus habetur, varius est: in quibusdam enim crassus, lentus, viscidus, fuluus, rufus, friabilis, gummeus; in aliis pinguis, oleosus, odoratus, resinosus, in quibusdam melleus, lacteus, vinosus, salsuginosus, vt supra iam monuimus. De succis gummeis & resinosis, ac pinguibus supra satis: instat nunc vt de aliis quibusdam magis terrestribus & macris disseramus.*

CAP. I.

De Opio.

PAPAVER, aut satiuum est, aut syluestre; atque species vtriusque plures, vt supra docuimus. Ex singulis satiuis cōtusis expressus succus & concretus, *Meconium.* Meconium dicitur. Ex nigri tantum capitulis aut vulneratis, aut sponte effluens lacryma, seu *Opium.* succus, dignitate quadam ὀπὸς Græcis, Opiū Latinis dicitur.

Opij varietates. Eius variæ differentiæ agnoscuntur, pro regionum, in quibus colligitur, varietate. Quod Thebaicum est, & ex Cairo aduehi solitum, albicat, & præstantissimum est. Ex Syria, Alexandria, & aliis regionibus allatum, nigrum & minus bonū. Ex albo quoq; papauere vulnerato, optimum haberi opium recentiores asseuerant. Quod ex *Cambaia* affertur, ex prægrandi papauere, *Carcax* in- *Carcax.* ibi dicto, manat. Cuius scilicet capita singula oui struthiocameli magnitudinem æquant: vnde minime mirum, si ex his cultello læsis succi dimanet vbertas.

Opij eiusque qualitatis. De opii qualitatibus non vnus est omniū consensus, Dioscorides & alii plerique non modo frigidum, sed quarto recessu esse tale scripserunt. Mathiolus illis opponit odorem & acrimoniam. Ego mistæ qualitatis existimo, sed caliditatem leuiorem ac fugacem, frigiditatem validiorem ac contumacem.

Eius immodice sumpti incōmoda. Præter qualitates elementares alias habet, quæ ipsum commendāt, si opportune & iusta dosi exhibeatur; Et improbant, si indebite detur. Tremorem enim & paralysim non tantum inducit, sed ad somnum perpetuum, hoc est, interitum ducit.

Modice sumpti cōmoda. Bene paratum & datum, bene prodest: vigiliis namque perpetuis medetur, somnum conciliando, dolorum immanitatem sedat & fallit, sensum magis hebetem reddendo.

Magnus est eius vsus per vniuersam Mauritaniam & Asiam, vbi *Amfium*, & *Ofium*, quasi opium dicitur, ad animi, quod valde mirum, & corporis erigendas vires, & facultates exhilarandas: siquidem ipsius esui adeo assueuerunt, vt si prorsus abstineant, vitæ discrimen incurrunt, ac sæpe moriuntur.

Eo solent vti Turcæ castra sequentes, vt ad pugnam sint alacriores, & tāquam ebrii, vel amentes, ad pericula quæuis minus formidolose sese præcipitent.

Putarunt nonnulli, Venerem quoque excitare: ratio tamen id negat, & experientia docuit, libidinis œstrum potius arcere, atque ignauos carnis reddere motus.

CAP. II.

De Elaterio.

Mochlica. ELATERIVM inter medicamenta mochlica & turbatorio motu corpus agitantia numeratur, quo licet violento est olim vsus Hippocrates, *sect. 2 lib. de loc. in homin. Sect. 2. lib. de internis affectibus.* Nunc vero eius

eius fere desiit vsus, nisi in paucis regionibus Italiæ, in quibus aliquando vsurpatur, ad earum forsan ægritudinum curationem, quibus benigniora patrum profuerunt remedia.

Elaterium quid. Est autem Elaterium *fructus cucumeris agrestis inspissatus*, qui secundum Theophrastum mirabili virtute ducentis annis seruari potest. *Omnium medicamentorum*, inquit *cap. 14. lib. 9 de hist. plant. diuturnissimum est Elaterium, optimumq; quod vetustissimum.* Itaque Medicus quidam vir haud insolens, neque mendax. Elaterium ducentorum annorum, mirabili proprietate seruare apud se retulit, eo à quodam munere donatus. Causa, propter quam tam longo tempore seruari possit, humoris copia est; vnde ad quinquagesimum annum vsque lucernis admotum, lumen extinguit. Modus extrahendi & inspissandi facilis est, quem qui non nouit, ex Dioscor de noscat.

Est autem cucumer agrestis, quem anguinum & asininum appellant, satiuo valde similis, nisi quod folia minus angulosa sunt, & magis incana, fructus vero multo minores, ex pallido virescentes, vt & tota planta, seminibus & succo pleni, qui tacti protinus exiliunt, instar Persicariæ siliquosæ, quam ob id *noli me tangere* vocitant.

Vires. Cucumeris agrestis & fructus ipsius succus, quem Elaterium vocant, inquit Galen. *lib. 8. simpl.* ad medicationes accommodus est. Summe amarus, ordine secundo calidus, menses mouet, fœtum interimit, & aluum turbando aquas ducit.

CAP. III.

De Ladano.

Ladanum quid. LADANUM *liquor est ex foliis Cisti, in Cypro nascentis, cui Ledon nomē est, exudans.* Is capratum ope, si vera narrat Dioscorides, sic colligitur. Cum hirci & capræ Cisti frondes pascuntur, his pinguetudinem quādam verno tempore innatam, barba tergūt, excipiuntque; atque eam ipsam villosis cruribus adhærescentem reportant, quam postea depectentes incolæ, & colo traiicientes cogunt in offas, & ita seruant, vocantque Ladanum, Officinæ Labdanum.

Hunc Ladanum excipiendi modum, tanquam fabulosum nonnulli aspernantur, nec tamen alium faciliorem substituunt. Verum cum sit natura tenax & lentum, facileq; sequatur ad contactum, vt viscum funiculis attractis, & aliis pluribus modis excerpi potest.

Laudatur maxime Cyprium, odoratum, subuiride, facile mollescens, quod arenas & sordes non collegit, nec squalidum est. Arabicum vilius est, & minus bonum.

Vim habet calefaciendi, & molliendi: venarum osficia aperit, capillum fluentem cōtinet, addito vino nigro, myrrha & oleo myrtino. *Vires.*

Habetur non ex Cisso, hoc est, hedera, vt putauit Plinius, sed ex Cisto, quæ paruus est frutex, surculosus, lignosus, folia emittens longiora, nigricantia, tactu glutinosa, quæ pingue quoddam, odoratum, & resinosum vere exudant, quod arte qualibet collectum, Ladanum dicitur. Flores exiguos, albicantes, & paruis rosis similes gerit. *Ladanig Cisti descriptio.*

CAP. IV.

De Hypocistide.

PRÆTER Cistum Ledon, seu Ladanigetam, duæ traduntur aliæ varietates, vna mas dicitur, è cuius radicibus Hypocistis prosilit, quarum veluti spurium est germen, punici mali cytinis simile. Quibusdam Lunodorum, aliis Robethron, Fuschio fungus nominatum. Eius succus extrahitur, vt acaciæ, & concretus asseruatur. *Cistus m*

Altera Cistus fœmina dicitur: folia oblonga gerit, parum angusta: flores candidos & paruos, & semen in triquetro pericarpio pusillum: Ladanigeræ Cisto admodum similis est. *Cistus fœmina.*

Cistus mas paruus est frutex, maior thymo, foliis ozymi, sed rotundioribus, floribus rosaceis, qui fœminæ albæ sunt, & minores; radice lignosa, ac durissima, è cuius fere medio Hypocistis velut infixa pullulat, vt viscū è quercus vel alterius arboris ramo. *Cistus m*

Vires. Rara admodum est Hypocistis, cuius loco vtimur acacia, quæ vires habet illi analogas, sed imbecilliores. Vim habet astringendi potentissimam: prodest dysentericis, cœliacis, & sanguinem vndecunque excernentibus. Siccat quoque, & roborat, & ad fluxionum affectus omnes efficax est remedium.

Cap. V.

De Tartaro.

VT lactis, sic vini substantia prorsus homogenea non est, sed varia: illius enim portio quædam butyrosa & leuior, alia caseosa, & crassior, ac grauior, quædam serosa, quæ medio modo se habet. *Partes vini.* Huius vero tenuis quoque portio flos vini dicitur, alia minus leuis, quæ medium dolium occupat, alia crassissima, quæ subsidet, & dolio facile adhærescit, fæx vini dicta, quam recentiores. Tartarum nominant, forsan, quod multorum Empiricorum sit Idolum, vt Tarrac olim fuit Heuæorum, *4. Reg. cap. 17.* Magis tamen sic dictum puto, quod infimum vasis locum teneat.

Tartarum quid. Licet autem tartarum sit fæx vini, multis tamen dotibus commendatur; nam vt in corpore humano, humores aliqui, excrementa dicuntur benigna, & vtilia, vt semen, lac, & humores multi certis partibus ad certos vsus inclusi, sic etiam vini fæx vtilis est. Vinum enim, vt prouerbio fertur, non consistit sine fæce, diutiusque cum eiusmodi excremento sine corruptela conseruatur, vt ignis cum cineribus.

Oleum tartari. Ex eo manica incluso, in cella vinaria, aut alio vdo loco suspensa, oleosus educitur humor, quem oleum tartari vocant, quod è sacculo cannabino, & raro veluti per ephydrosim, & deliquium exudans, in subiectum vas guttatim delabitur, vt in nostra Officina demonstrauimus. Educitur quoque per ascensum, sed opere magis laborioso & minus vtili.

Grauellata. Ex vsto tartaro fit cinis ille Lutetiæ frequentissimus, linteis dealbandis expetitus, quem Grauellatam vulgus nominat, qui etiam ad Pyroticorum confectionem, aliosque quosdam vsus laudatur. Tartarum enim in detergendo compar non habet, ait Cardanus; ob id sordida ac duris nata locis, & carnis excrescentias purgat, ac viuam carnem ostendit.

Cap. VI.

De succo glycyrrhizæ.

SVccus glycyrrhizæ ad multos vsus expetitur. Est enim Bechicum eximium, quod & per se vtiliter ad pulmonum & thoracis affectus sumitur, & aliis medicamentis commiscetur. Galenus eum præfert, qui è Creta delatus est, *lib 7. compos. med. secund. loc.*

Dicitur autem Græcis Glycyrrhiza, Officinis Liquiritia, Celso iuxta Græcum idioma dulcis radix, vulgo rigolitia, Batauis, dulce lignum. Saporem enim dulcissimum & gratissimum succus eius exhibet, qui sic educitur.

Radices glycyrrhizæ recentes & perhumidæ, Iulio mense colliguntur, purgantur, & teruntur: dein ex aqua coquuntur, colantur, & exprimuntur. Expressus succus igni, vel sole siccatur, & seruatur. *Modus educendi succi glycyrrhizæ.* Optimus, qui dulcissimus, mollis, recens, purus, tenax, & qui confractus splendescit, quique nigerrimus est, & linguæ subditus, tandem totus liquescit.

Laudari solet, qui ex Hispania defertur, vbi copiosissimus & optimus dicitur præparari; nullibi tamen melior & gratior reperitur, quã in Officina Domini Larderii Pharmacopœi Parisiensis, qui non modo solennia quæuis medicamenta magna dexteritate, & solerti ingenio parat, sed etiam vulgaria & simpliciora non aspernatur, vt succum glycyrrhizæ, quem solo parandi artificio gustu suauem, & consistentia commendabilem reddit.

Est vero glycyrrhiza colore foris buxeo, intus croceo, ligno lento, & fractu contumaci, sapore dulci, quæ mansa sitim extinguit, vnde & adipsas dicta. Improbatur intus alba, vel nigra, exucca, vetus, fragilis raphani modo,

modo, & inter frangēdum puluerem edens. Cætera de hac dicta sunt *sectione quarta lib. 1. de medica materia.*

CAP. VII.

De Cera.

APIBVS mira est sagacitas, industria, & sedulitas in colligenda & conficienda cera, quæ nullibi reperitur citra horum animalculorum opem & laborem habetur. Solæ enim apiculæ faciunt, quæ nullus hominum potest. Solæ inter insecta homini & alimenta, & medicamenta suo opificio suppeditant.

Cera optima qua. Tot vero tantæque sunt ceræ commoditates, vt vix possint recenseri, inquit Plin. *cap. 14 lib 22.* Laudatur flaua, odorata, modice pinguis, pura, coacta, & alienæ omnis materiæ expers, mellis habitum quadantenus referens. Secundum locum obtinet candida, quæ vel suapte natura aliquando talis est, vt Pontica, sed sæpius artificio, nempe lotione, vt Tyrrhenica, *Galen. cap. 14 libr. 1. compos. med. gen.* Cæteri colores sunt acquisititii, vt viridis ab ærugine, rubeus ab anchusa vel minio, niger ab atramento, vel charta vsta, à quibus mistis vires mutat. Semper vero melior est recens & subflaua, quæ cera *Cera virginea.* virginea nominatur.

Medium autem quodammodo tenet calefacientium, refrigerantium, humectantium, & exsiccantium. Habet vero quiddam etiam essentiæ crassæ, atque emplasticæ. Quamobrem aliorum medicamentorum, tum calefacientium, tum refrigerantium materia est, *cap. 23. libr. 7. simplic.* Cera o-*Vires.* mnis mollit, inquit Dioscorides, calefacit, modice explet corpora: datur in sorbitione *Cera lotio & dealbatio.* dysentericis. Vt alba reddatur, liquatur primum ad ignem, deinde in aqua fontis pura demergitur, vbi permouetur, expurgaturq;. Galenus *cap. 14. lib. 1. compos. med. gen.* Aliū modum, quo candidissima fit, docet Dioscorides, apud quem videndus, *cap. 105. lib. 2.*

CAP. VIII.

De succis quibusdam aliis, alio loco aptius descriptis.

SVCCI seruantur consistentia, vel liquida, vt acetum, vinum, omphacium; vel solida, vt Aloe, Scammonium; vel media, vt Rob & sapæ, de quibus singulis suo ordine partim *in Officina nostra*, partim *in libro primo materia medica* differuimus.

Mihi autem cum decies, imo bis tantum repetita minime placeant, ad singulorum examen vix videbor denuo rediturus: libenter enim exoptassem hoc opusculum in molem minorem contractum fuisse.

De Aloe porro & Scammonio, cum purgantia sint, *sectione secunda huius libri de materia Medica* satis superq; disputauimus, in qua purgantium omnium simplicium naturam, & facultates accurate descripsimus.

Succi fructuum in Rob, seu mellis consistentiam inspissati *in sectione quinta* explicate enarrantur. De liquidis *prior primi libri sectio* copiose differit.

Opoponax à succo Panacis nomen habet, cum verius sit eiusdē gummeus liquor, qui vbi concreuit & aruit, colore foris est subflauo, intus candido, & odore graui, læuis, pinguis, friabilis, & in aqua facile liquescens.

Aliorum succorum, vt Glaucii & Licii meminit Galenus, sed quia nunc eorum exoleuit vsus, in Pharmacopoliis aut raro, aut nunquam inueniuntur.

FINIS LIBRI PRIMI.

DE MATERIA MEDICA

LIBER SECVNDVS.

SECTIO I.

De Mineralibus.

PRÆFATIO.

MEDICAMENTORVM materia cum multiplex sit, & à plãtis, mineralibus, & animalibus desumatur, de ea primum disseruimus, quam stirpium vniuersa propago suggerit: Sequitur nunc, vt mineralia perscrutemur, quæ fœcundissimam quotidie nobis medicam materiam suppeditant, ex qua, *melioris defectu*, eximia nonnunquam medicamenta paramus, quibus morbos contumacissimos, & qui aliorum præsidiorum vim eluserint, oppugnamus & expugnamus. Externos maxime medico, qui ferrum & ignem sæpius expostulant. Ad interiorum quoque sanationem non tantum conducunt, sed etiam ad partium, quæ principatum tenent, robur, & facultatum recreationem mineralia quædam dantur, vt terra lemnia, bolus orientalis, & lapilli pretiosi; de quibus ordine, dilucide, breuiterq; hoc in secundo libro sermo nobis erit. Licet autem mineralia seu fossilia dicantur, quæ è terræ fodinis & visceribus eruuntur, vt terrarum, lapidum, & metallorum genera multa, attamen eorum ampliore significato, ea quoque comprehenduntur, quæ sensus expertia è maris sinu, alueo & litore, & aquarum voragine leguntur, vt salis & bituminis genera multa, quorum censu Ambarum coarctatur. Omnia igitur mineralia non tantum sunt terræ, vel metalli quoddam genus, vt quidam ex Arist. colligunt, sed salis, bituminis & lapidum genera sub se complectuntur. De quibus ac singulis libenter differerem; Verum instituti mei ratio tantum expostulat, vt de his breuiter agam, quæ medicaminum confectiones in Officina, seu antidotario nostro descriptas ingrediuntur. Proinde mineralia tantum præstantiora & vsitatiora ad examen adducam,

quæ

quę quod triplici potissimum discrimine dignoscantur, librum hunc in tres sectiones disponam. In priore de terrarum, in secundo de lapidum, in tertio de metallorum natura & qualitatibus disputabo.

CAP. I.

De terra Lemnia.

TERRARVM medicarum præstantissima ea est, quam Officinæ nunc ab insula Lemno, ex qua defertur, Lemniam, nunc à sigillo illi impresso, terram sigillatam vocãt. Eius plures notantur differentiæ; sed præstantior olim erat ea, quam in placentulas efformatam, sigillo Dianæ, quod capram referebat, illius sacerdos obsignabat.

Vera autẽ Sphragis, seu sigillata Lemnia, ex Dioscoride & Galeno, fuluo, seu ruffo est colore, sicut & collis in Lemno, ex quo eruitur, & in quo nec arbor, nec herba, aut alia stirps, nisi ægre fruticat, nec saxum natum inuenitur, sed terra illiusmodi tãtum visitur.

Constantinopoli tamen eiusdem placentulæ cineritii coloris adferuntur, Turcarum Imperatoris sigillo, quod nullius animalis effigiem, sed varios tantum characteres refert, notatæ, quæ pro vera Lemnia habentur, emuntur & seruantur.

Nusquam vero caprinus sanguis ab incolis, qui ea[illegible] pastillos cogunt, aut ab institoribus, qui ab iisdem emunt, eidem permiscetur, vt grauissimi quidam viri existimarunt.

Isthæc terra adeo pinguis est, vt è seuo constare videatur, dum in ore contenta dentibus confringitur.

Vires. Vim habet Antidoti contra pestem & morbos contagiosos, & malignæ qualitatis participes. Magis tamen credo ceremonias & superstitiones vanas Barbatæ, seu Turcicæ gentis, quam virium præstantiam terram nobilitate; quam si quibuslibet fas esset, ac sine fastu è fodinis eruere, magnam suæ celebritatis iacturam pati verisimile est.

Varietas characterum, quibus notatur, à magnatum varietate, qui ei sexta Augusti iuxta morem eruendæ & sigillandæ præfuerunt. Omnes autem characteres illi duas tãtũ Arabicas dictiones continent, Tin imachton, quæ terram sigillatam significant. *Tin imachton.*

CAP. II.

De bolo Armena.

ALIA quædam terra viribus eximia, ex Armenia Cappadociæ finitima aduehitur, quam Medici bolum Armenam, & bolum Orientalem vocant. Temporibus Galeni multum venit in vsum aduersus eam pestem, cuius meminit *lib. 9. simplic. cap. 7. Liberum est autem*, inquit, *appellare, vel lapidem, vt is, qui mihi primus donauit, vel terram, vt ego, quandoquidem humidis rigari patitur.*

Non solum vero ex Armenia, sed multis aliis regionibus defertur. Laudatur, quæ calcis modo promptissime in summum læuorem soluitur, pistillo adhibito, aut liquore quodam affuso, nec quidpiam arenosum habet admixtum, atque commanducata butyri modo liquescere videtur, & in gustu manifestam relinquit adstrictionem.

Valde siccat, astringit, & roborat: sanguinem fluentem sistit, catarrhum cohibet, dysentericis prodest, & vlceribus oris. *Vires.*

Plurimum quoque valet ad pestẽ. *Quotquot enim hoc medicamentum sumpserunt*, inquit Galenus, *celeriter curati sunt*. At quibus non profuit, interierunt omnes, cum nec aliquo alio iuuarentur remedio. Vnde colligitur, his duntaxat auxilio non fuisse, qui erant incurabiles. Et, vt libere dicam, bolus Armena Lemnia non est inefficacior, facileque vt Turcarum peristromatis seu tapetis, sic ipsorum sphragide Lemnia carere possumus.

CAP. III.

De aliis quibusdam terris minus vsualibus.

ALIÆ multæ sunt terræ ad refrigerandum, & meatus occludendos ab antiquis commendatæ, & olim in vsu medendi

frequentissimæ, quas tamen posterior ætas nunc adeo despicit, vt à Pharmacopoliis prorsus excludantur, paucis exceptis, quæ ob candorem aut ruborem, aut alium colorem, seu flauum, seu alium insignem commendantur, & ab infectoribus expetuntur, & emuntur, vt Ocra, rubrica, terra Synopica, Creta, & aliæ multæ.

Nonnullæ tamen vires habent medicas, easque eximias, vt terra Melitea, sic à Melita insula, ex qua deportatur, dicta, quæ contra pestem vtiliter datur. Contra venena quoque valere, experiẽtia comprobauit, vnde multi pro terra Lemnia feliciter vsurpant. *[M]elitea.*

Samia terræ species est in insula Samo effossa, cuius ex Dioscoride duæ species notantur; Prior dicitur ei Collyrium, quod, vt arbitror, in collyriis oculorum misceatur. Altera Samius aster appellatur, quod in ipsa quædam micæ stellarum modo eniteant, estque crustacea, & cotis modo prædensa, quidpiam viscosum obtinens. Hæc vtitur & abluitur, vt terra Eretria, & vim habet consimilem; ob id sanguinis reiectionem cohibet. Illa Collyrium dicta, mollis est, candida, friabilis, & ore contenta linguæ adhærescit. Vtraque refrigerat, & fluxiones arcet. *[Sa]mia.* *[Sa]mius [as]ter.*

Chia terra è Chio insula delata, Samiæ vultu & viribus valde affinis est, candida nempe, mollis, refrigeratoria, & astrictoria. Contra ambusta optimum est remedium, ex Galen. *lib. 9. simpl.* faciem erugat, splendidam facit, & cicatrices delet. *[C]hia.*

Est alia Selinusia dicta, quam Galenus *lib. 9 simpl. ... cap.* 4. laudat ad Phlegmones mammarum, testium & inguinum incipientes. Est vero & colore, & consistentia, & viribus Chiæ finitima. Ambæ autem pulcherrima sunt ad ambusta remedia. *[Se]linusia.*

Cimoliæ adhuc meminit Dioscor. cuius duo constituit genera, vnam candidam dicit, alteram purpurascentem. *[C]imolia.*

Optima censetur pinguis & frigida, cum tangitur. Vtraque aceto diluta parotidas & tubercula discutit, inflammationes reprimit, & ambustis perbelle medetur.

Terra Eretria gleba est rubicunda, inquit Galenus *cap. 126. lib. simplic. cuius est optima, quæ sine sabulo est, ac sine lapillis.* Dioscorides duplicem Eretriam facit, vnam albam, & cinericiam alteram, nullam rubicũdam. Quæ ad cineteum colorem vergit, si mollis fuerit, optima est. Eretria porro vrbs est in Euboia prope Calcidem, in cuius agro dicta hæc terra effoditur, vnde nomen. Vim habet astringentem, refrigerantem, leuiter mollientem, caua explet, atque sanguinolenta conglutinat. *Eretria.*

Rubrica sic, quia rubet, dicta, vel Synopica est, ex Synope videlicet Cappadociæ vrbe delata, à qua nomen, vel fabrilis dicitur, quod ea sæpius vtantur fabri ad lineas ducendas, infectis in ea funiculis. Quędam rubrica dicitur maculata, alia vnicolor; quædam mollis, alia dura, & spissa, alia pinguis, alia media. Omnes autem picturis sunt accommodatæ. Quia tamen siccant & astringunt, medicis vsibus inseruire, & emplastris vulnerariis, & siccãtibus cõmisceri possunt. *Rubrica.*

Ochra species est terræ flauæ, quæ laudatur natione Attica, non lapidosa, friabilis, omnino lutea & læuissima. Vim habet astringendi, erodendi, collectiones discutiendi, & excrescentias reprimendi. *Ex ea paratur medicamentum*, inquit Aetius, *[quod] multum valet ad collisa & vibices.* *Ochra.*

A Creta insula terra quædam nomen habet, quæ & Creta & Cretica nuncupatur, in multis tamen aliis regionibus passim & copiosa inuenitur. Eius multæ sunt differentiæ. Prima dicitur candida, quæ reliquas terras omnes albedine vincit, qua vtuntur artifices in lineis protrahendis. Est alia virescens ad eosdem vsus celebrata, Theodosia solet appellari. Est alia nigra, qua & fabri, & pictores, & sartores vtuntur. Omnes habent vim abstergendi, vnde ad vasa stannea, aut argentea sordida valent multum. Viridis plus habet acrimoniæ, quam alba; & nigra, quam vtraque, ob id magis abstersoria. Galenus. *Creta.* *Theodosia.*

Inueniuntur adhuc apud Dioscoridem aliæ terræ, vt Pnigitis, Melia, & Ampelitis, quarum *Pnigitis.* *Melia.* *Ampelitis.*

quarum etiam meminit Galenus, sed tam ignaua est illarum virtus, aut certe tam parum commendatos pollicentur effectus, vt vix à iunioribus commendentur, qui glandibus relictis non imprudenter malunt tritico vesci. Quæ igitur inutilia sunt, non vtiliter describenda puto.

Alana. Tripolis. Luteriæ subrubra quædam terra Alana, vulgo Tripolis dicta, circumfertur, sed quæ tantum vasis æneis tergendis inseruit, quibus apte conuenit.

DE QVIBVSDAM FOSSILIBVS E MARI, TERRAQVE erutis, quæ inter metalla, lapides & terras ambigunt. Et primum,

CAP. IV. *De Chrysocolla, seu Borace.*

CHRYSOCOLLA, Officinis, quæ Mauritanorum id oma barbarum sæpe sequuntur, Borax dicta, in Armeniç, Macedoniæ, & Cypri fodinis aurariis, argenteisve & interdum ærariis inuenitur. Laudatissima censetur Armeniaca, porraceum quæ colorem refert, & saporem nitrosum, cum paululo amarore. Laudatiorem putat Plinius, quæ in fodinis ærariis habetur, ex limo quodam hybernis rigoribus concreto in pumicis duritiem: Huic proxima, quæ in argentariis colligitur: minus bona, quæ in aurariis. In plumbariis inuenitur omni alia deterior. *Capistrum auri.* Ab Auicenna capistrum auri, à Dioscoride *Auricolla.* & Galeno Chrysocolla, hoc est, auricolla, *Glutē auri.* seu gluten auri nuncupatur. A Plinio viride *Viride terræ.* terræ, quod segetis læte vitentis habeat colorem; Minime tamen ad tantam viriditatem accedit ea Chrysocolla, quæ in Pharmacopoliis habetur.

Species. Natiua. Eius autem duæ differētiæ traduntur; vna natiua est, ex vena putri in fodinis metallicis in duritiem pumicis coalescens, quæ varium colorem nanciscitur pro metallorum natura è quorum fodinis eruitur. Verum quæ viridis est, in arte medicamentaria cæteris præstat, vt flauescens auro ferruminando.

Factitia. Est quædam factitia ex vrina pueri in ardentissimis caloribus solis in ærea pila ac pistillo æreo tamdiu agitata, donec in mellis aut vnguenti consistentiam abierit, quod vlceribus sordidis, cadauerosis, & curatu difficillimis, tum per se, tum aliis commistum medicamentis conducit, ex Galeno *libr. 9. simplic.* Natiuam ac fossitiam tundit & abluit Dioscorides, donec pura, synceraque spectetur, dein siccat, & recondit ad vsus. Eam ipsam qui vtere voluerit, multo tenuiorem habebit, *Dioscor. cap. 104. lib. 5.*

Vires. Chrysocolla calefacit, excrescentem carnem cohibet, & modice mordendo exest; Multis propterea vlceribus ad sanitatem perducendis confert, sed per os si sumatur, periculosa est.

CAP. V. *De Vitriolo, seu Calchanto.*

CALCHANTVM Græci vocant, quod Latini modo ab atro colore, quo sutorum pelles inficiuntur, atramentum sutorium, modo à nitore vitri modo splendente, Vitriolum nominant.

Species. Eius tria Dioscorides perhibet esse genera; Natiua duo, & Factitium vnum. Prius *1.* ex natiuis in terræ cuniculis, ac visceribus, per se concretum reperitur. Alterum sub for- *2.* ma aquæ primum in quodam fodinarum lacu colligitur, quæ postea vase excepta cito concrescit in vitriolum.

3. Factitium vero fit ex gleba quadam, maculis pluribus ferri rubiginem & æruginem referentibus conspersa, aqua madefacta, transfusa, fermentata, solis ardoribus cocta, ex qua vitrioleus humor elicitur, qui postea calore, interdum solo Solis, interdum ignis in Calchantum abit. Plures alios idipsum faciēdi modos docuit. Plinius *cap. 13. lib. 34.* vteriam artis metallicæ periti, quos breuitatis gratia omitto.

Copparosa Atramentū sutoriū. Inter factitia Romanum cæteris præstat, olim Cyprium, Germanicum deterius, diciturque vulgo Copparosa, fetrinfectorium, vel atramentum sutorium, quod ad pelles inficiendas corrugatores vsurpant.

Natiuum, quod ex montibus Cypri eruitur, Stalacticum, hoc est, stillatitium, & pectum, id est, concretum nominatur. Tam naturale igitur, quam factitium Cyprium nuncupatur, quod ex eius monte vel iam cõcretum eruatur, vel exudet aqua in idipsum cito concrescens, vel arte ex eiusdem terra eliciatur.

Est vero natiuum, seu fossile calciteos, misyos & soryos particeps, præsertim Cyprium, quod concrementum capescit ex aqua virescente, quæ ex ipsius monte continuo stillicidio delabitur in speluncam, abluitque calcitim, misym & soryn, sponteque coagulata fit Calchantum: vnde facilis huius in illa transitus: hæc enim tempore omnia inter se commeant, & Galenus Calchantum tractu temporis consenescens in calcitin transire sæpe conspexit, *lib. 9. simpl.*

Præfertur autem ad medicos vsus album & natiuum, quod metallicolæ chymici ex suo sulphure & mercurio, tanquam spermate prognatum perhibent, & sæpe ad omnes affectus sine discrimine præbent. Ex eo liquorem quendam acidissimum eliciunt, acidulum vitreoli sæpe vocitant, cuius aliquot guttæ syrupo violato permixtæ, eundem rubellum, & elegantem colore, & sapore efficiunt. Idem præstat oleum sulphuris; & vtrumque rosarum infusioni pauculus quantitate commixtum, vel alterutrius tantum aliquot guttulæ ei ipsi dilutæ, liquorem totum efficiunt rubeum, quam tincturam rosarum nominant.

[O]leum sulphuris.

[T]inctura rosarum.

A calciti emplastrum quoddam Diacalciteos nomine in Pharmacopoliis paratur, quod Diapalma & emplastrum palmeum frequentius, nec melius appellatur, nec palmam enim, nec calcitim admittit, ob raritatem. Calcitis enim, misy, sory, melanteria, diphryges, & alia pleraque ab antiquis celebrata, nunc fere inuisa, incognitaque iacent, vnde pro calciti calchantum ei finit mum, & in quam vetustate commeat, ex Galeno substituitur. Recte quoque substitui poterit in misyos, soryos, & melanteriæ locum, hæc enim omnia magnam inter se cognationem habent, & vires ferme similes, sed colorem ac consistentiam dissimilem.

Vires.

Calchanti natura dotibus eximiis locupletauit, quas artis medicæ proceres agnorunt, & descripserunt. Dioscorides nempe, Galenus, Aetius, Paulus Ægineta, & Oribasius. Calefacit, astringit, siccat, latas ventris tineas necat, aduersus hausta fungorum venena prodest, carnes humidas seruat, & ferum absumendo contrahit, putredinem arcet, robur partibus intimis conciliat. Foris adhibitum astringit, expurgat vlcera, corrugat aluminis ei cognati modo, & aquæ Spadenses Pucensesque vitriolina qualitate refertæ, quasi miraculo quodam affectus deploratos perfecte sanant. Mutuantur aureſn aquæ dictæ vim illam insignem à calchanto, cuius energia omnes omnium partium helices & sinus peruadunt, quod obest, euertunt, quod prodest, non lædunt, nec tangunt, quod laxius est, stringunt, quod strictius, laxant, crassius incidunt, liquant, tenuant, expellunt. Præter tamen commoditates tot insignes sua quoque habet incommoda: Cacostomachum enim est, acre, erodens & vomitorium, ob id multi monachi & mulierculæ ad febrium circuitus quotidianos, & quartanos donant incerto pondere, quandoque vino, quandoque rosacea solutum, & sæpe vomitu vehementius citato febris soluitur: Sæpe quoque sic datum ab imperitis medicamentum morbo ipso magis formidolosum.

Aqua Spadenses.

Calchanti incõmoda.

Cap. VI.

De Alumine.

Alumen quid.

Eius species.

ALVMEN est veluti muria terræ, ait Plinius *cap. 15. lib 35.* cuius tria Dioscorides genera facit. Strongile seu rotundum, liquidum & scissile. Priora duo nunc vel raro, vel nunquam visuntur. Posterius nempe scissile à multis alumen plumeum vocatur: vtriusque enim adeo est facies similis, vt vix alterum ab altero distinguatur. Differunt tamen natura & qualitatibus: nam Scissile vim habet astringendi manifestissimam, vtiturque; Plumeum acre est, & à flamma tutum inui-

Scissile.

Plumeum.

inuictumque manet; videturque esse lapis Amiantus, qui ligni modo plurimis constat lineis intercursantibus, nec igni comburitur, quem multi pro illo Amento sumunt, quod vnguentum citrinum ingreditur.

Est aliud maxime vulgare & vsuale, glaciei, aut crystalli modo lucidum & spissum, ac durum, vnde alumen rupeum Medicis dicitur; hocque semper solet vsurpari, cum alumen absolute dicitur. Huius elaborandi & faciendi modus & longus, & laboriosus est, quem accurate Matthiolus describit. Est quoddam nigrum in Cypro, cuius meminit Plinius. *Alumen rupeum.*

Sunt, qui rotundum alumen esse dicunt, quod nonnulli alio nomine Zucharinum vocant, ex crudo alumine rupeo, ouorum albo & rosacea aqua confectum. Liquidum Matthiolus vidit, contrectauit, & gustauit, nec quicquam vnquam magis astrictorium percepit. *Rotundum. Sacharinū. Liquidum.*

Præter dicta quædam adhuc inueniuntur factitia, vt Catinum, ex cineribus plantæ Kali, seu Sodæ vulgaris; vt alumen squamosum, quod fit è lapide speculari, instar vitri pellucido, quem male nonnulli Talcum vocitant; vt alumen fæcum, quod è vini fæcibus vstis & albefactis paratur. Parandi modum describere duxi superfluum, quod eiusmodi aluminum nullus nunc fit vsus. *Catinum. Squamosum. Alumen fæcum.*

Omne alumen crassarum est partium, & multum astringit, vnde Stypterion, quasi stypticum dicitur: mediocriter calefacit, expurgat, vlcera putrida emendat, humida siccat, carnem supercrescentem absumit, pruritum tollit, scabiem sanat, ad multa medicamēta vlceribus destinata vtiliter accedit. *Vires.*

CAP. VII.

De Sale.

Vt nihil communius, nihil frequentius & vtilius, sic nihil notius sale, sine quo belluæ quidem viuunt, nos vero nequiuimus. Eius autem multæ differentiæ dantur, vt marinus, fossilis, lacustris, fluuiatilis.

Marinus communior est, præstantiorq;, quo tota Gallia vtitur. Fossilis, quem officinæ salem gemmæ vocant, in fodinis lapidum modo exciditur, ac frangitur, & instar crystalli splendens eruitur, vnde gemmeus dictus. Hic in ignem coniectus, non cæterorum modo crepitat, sed vt ferrum ignescit. *Marinus. Fossilis. Gemmeus.*

Est & sal Indus, quem Mesue ad pilularum de lapide lazuli confectionem accedere facit. Sed eum desit, gemmeum substituimus. Falluntur, qui putant, Mesuem salis Indi nomine sacharum tabarzet intelligere suum, aut nostrum candum, cum & Indi suū salem habeant, quem ex Oromeno monte glebis ingentibus effodiunt, cuius loco gemmeus valde conuenit, vt ad acuendam agarici aut polypodii vim pigriorem. *Sal Indus.*

Sal ammoniacus, seu armeniacus, vt nōnulli dicunt, non magno incommodo rarus est, vt qui sapore & colore sit ingratus, nec eximiis dotibus commendatus. Sub arena in Cyrenaica regione concrescit in laminas, exterius venis nigricantibus; colore ad alumen Schiston accedit, vt sal alkali ad catinum. *Ammoniacus. Sal alkali.*

A Dioscoride *cap. 126. lib. 5.* laudatur sal lacustris, tum & Phrygius, nomine tapeus, aut tritæus, aut gantæus. Nos nostrum præferimus. *Lacustris. Phrygius.*

Flos salis flumine Nilo defluens apud nos non visitur, nec expetitur, estque velut spuma fluminis huius, vt spuma salis, flos spumosi maris, de quibus videndus Dioscorides. *Flos salis. Spuma salis.*

Aliud salis genus dicitur nitrum duplici signatum discrimine, prius est nitrum Dioscoridis & antiquorum, leue, roseo colore, aut candido, in foramina dehiscens, perinde quasi spongiosum, quod ad nos deuehi desiit: alterum est vulgare, salnitrum, vulgare, seu litrum, aut sal petræ dictum, quod Pyrii huius pulueris confectionem ingreditur, qui ad tormenta bellica in multis Galliæ vrbibus ex aquis nitrosis paratur. *Nitrum. Salnitrum. Litrum. Sal petra.*

Dum multa coctione elaboratur, aphronitrum eructat, seu spumam nitri, ab ea diuersam, cuius veteres meminerunt, quæ non arte educta, sed natiua creditur, vt & lanugo quædam friabilis, alba & salsuginosa, *Aphronitrum.*

Flos nitri. quæ parietibus multis adnascitur, quæ flos nitri iudicatur. Nitri conficiendi modus, cũ ad Pharmacopœum minime spectet, de eo nunc silebo.

Vires. Salis flores magnæ quidem & multæ sunt, & vsibus humanis plurimum expetitæ. In arte tamen Pharmacaria non adeo necessariæ, vt multi putant, qui salem multorum mixtorum arte Spagyrica educentes, de eo mira & sæpe vana prædicant. Purgatoriam enim medicamentorum facultatem in sale consistere mordicus tenent, atque vbi eorum extractum quoddam habuerunt, salem se habere asseuerant. Insignem autem conseruandi vim habet: astringit, abstergit, expurgat, discutit, reprimit, extenuat, & à putredine vindicat. Alius autem alio præstantior est.

Muria. Muria cum sit illius velut liquamen, eosdem effectus exhibet; clysteribus vtiliter admiscetur ad pigriorem facultatem expultricem excitandam, qualis esse solet in catoche, lethargo, & apoplexia detentis.

Cap. VIII.

De Bitumine.

Bitumen quid. Bitumen Asphaltos Græcis dictum, est *veluti terra pinguitudo aquis supernatans, quæ ad littus disiecta concrescit, densatur, ac dura, tenacissimaq; redditur, & facile flammam concipit.* Quamdiu bitumen innatat aquis, molle est; vbi exemptum est, spissatur, fitque pice etiam sicca durius; sed facile adhibitum igni liquatur.

Sodomeus lacus. Bituminosi vero sunt lacus multi; sed maxime insignis & bituminosus est, qui in Iudæa cernitur; ob id Asphaltites dictus. Vocatur & mare mortuum, tum ob vastitatem, tum quia ipsius aqua fere manet immota, non procellosa, grauis, salsa, crassa, fœtida, in qua nec plantæ, nec animalia nascuntur, nec iniecta nutrit, nec in ipsius sinum admittit.

Carbo petræ. Inter bitumina solida numeratur à quibusdam aliud fossile & terrenum, nonnulli male terra ampelitis, aliis melius, carbo petræ dictum: cuius generis esse videtur gagates, seu obsidianus lapis, ex quo globuli precatii & imaguneulæ sæpe fiunt, quæ peregrinorum pileis gestantur. *Lapis obsidianus.*

Non est vero bitumen omne densum ac durum, sed quoddam datur liquidum perpetuo ac fluidum. Naphta nominatũ, quod bituminis Babylonii est colamen, colore candidum, ignis rapacissimum. Tanta enim est huic cum igne cognatio, vt protinus transiliat in ipsum, vndecunq; visum. Inuenitur etiam quoddam nigrum. *Naphta.*

Vt bitumen Iudaicum ac Sodomeum ad nos minime defertur verum & natiuum, sed eius loco pissaphaltum, aut quid factitium ex petroleo, pice, & aliis quibusdam; sic neque etiam naphta: cuius loco cognatum quoddam liquamen assumi potest, ex agro Mutinensi deciduum, quod Saxoleum, seu Petroleum, quasi oleum è petra eductum nominant. Vtriusque enim eadem consistentia, color, virtus. Est vero Pissaphaltos, de quo supra, *picis & bituminis commixtio*, vt nomen ipsum indicat, quam nonnulli pro Mumia vsurpant, de qua postea. *Petroleum. Pissaphaltos. Mumia.*

Vires. Bitumen omne discutit, emollit, glutinat, ab inflammatione tuetur, propter sim vteri, & strangulationes, olfactu, suffitu & impositu emendat: sed raro, nisi adulterinum inuenitur.

Naphta extenuat, incidit, digerit, penetrat; frigidos & crassos humores ex quauis parte corporis absumit: Neruorum resolutioni, tremori, & articulorum morbis à causa frigida medetur.

Inter bitumina recensetur adhuc quędam *velut pinguitudo furfurosa*, quæ à nonnullis sperma ceti, ab aliis ambra subalbida, à multis flos maris dicitur: colligitur enim in mari, cuius est *aliqua pinguis spuma, & tanquam flos innatans*, & à quibusdam putatur esse ἅλος ἄνθος, Dioscoridis. *Sperma ceti quid. Ambra subalbida. Flos maris.*

Cap. IX.

De Sulphure.

Species. Svlphvr vel natiuum est, ac fossile, apyron, seu viuum dictum; vel factitium. Illud *Natiuum unde.*

Illud ex quadam pingui terræ substantia sponte naturæ generatur; plurimum vero in Lipara & Melo, atque iisdem in locis, vbi factitii vena foditur. Laudatur nitedulæ modo splendens, pellucidum, nec lapidosum, exterius colore subcineritio, intus cum frangitur, subluteo.

Quodnam optimum.

Multi montes magna sui parte sulphure constant, inter quos nonnulli, vt Ætna, perpetuis flammis coruscant.

Factitium vnde.

Factitium ex pingui quadam gleba paratur, quæ in fodinis sulphureis eruitur. Modus conficiendi quibusdam rusticis eo in opere exercitatis & peritis relinquendus. Probatur virescens & præpingue.

Cum igne sulphur magnam habet cognationem; statim enim prunis adhibitum accenditur, nec vnquam extinguitur, donec prorsus oleosa ac pinguis eius substantia igni absumpta fuerit.

Color non idem omni sulphuri: aliud enim viridius, aliud magis luteum, aut cinereum, aut pallidum, aut lucidum; vnde plura duobus eius perhibentur esse genera. Nam Plinius quatuor enumerat, quorum nonnulla duriora sunt; alia pinguiora, alia citius flammam concipiunt.

Id autem sulphur vulgare non est, de quo Chymici multa futilia ridiculaque somniant, quod licet mixtum sit, mixtorum tamen esse principium asseuerant. Verum ea de re nunc non est disserendi locus.

Oleum sulphuris.

Ex sulphure pinguem quendam liquorem educunt ad multa efficacissimum, sed qui tantum debeat à peritis tractari, ne plus obsit, quam prosit. Paratur adhuc ex eo quidam puluis ad vitia pulmonum commendatus, cuius interdum vim eximiam euentus indicat.

Diasulphur.

Ab eo quoque nomen assumit medicamentum apud Mesuem Diasulphur nominatum.

Vires.

Sulphur calefacit, coquit, resoluit: Tussientibus & asthmaticis prodest, atque ouo sumptum, aut suffitum sputum mouet. Pruritum toto corpore erumpentem cum butyro vel axungia suilla mitigat & tollit, & terebinthinæ commixtum lichenas, scabros vngues, & psoram curat.

CAP. X.

De Ambaro griseo.

AMBARVM vulgo griseum dictum, veteribus vix cognitum, nec balenæ semen est, aut alterius ceti excrementum, nec quarundam auium herbis odoriferis in insula de Maldina educatorum stercus, quod maris allisionibus alluuionibusque è scopulis abraditur, vt quidam putauit; etiam fungi marini species, è fundo, vbi nascitur, agitatione maris eruta, vt multi scripserunt, *Ferd. de Lopez*. Nec quicquam factitium ex ladano, xylaloë, styrace, & zibetho, vt Fuchsius credidit, sed verissime *bituminis quoddam genus est, ex maris fontibus & alueu procellarum vi in littus eructatum, quod aëri expositum illico densatur*, vt solent pleraque alia in mari orta, quæ sub aquis adhuc tenella molliaque sunt: Aqua vero eruta exsiccantur & indurantur, vt Electrum.

Ambra grisea quid.

Forsan, vt narratur, in ventre cuiusdam balenæ quantitas ambræ multa reperta est, sed quam viua mediis in fluctibus attigerat & ingesserat: Nam absurdum est arbitrari illius excrementa, ac prauam illuuiem ambram esse, cum ea etiam optima à quouis cete ac Physetere deuorata, statim bonitatem ac suauitatem amittat.

Quod subolfecit Simeon Sethi, qui ambram bituminis modo è fontibus quibusdam manare asseruit, pessimamq; eam esse, quæ à piscibus deuoratur.

Garcias ab horto quandam odoratæ terræ speciem esse annuere videtur, cum non solum fragmentum trium fere millium pondo repertum sit, sed & insulæ ex puro ambaro visæ sint: hocque probabile astruit, cum terræ sint infinitæ varietates in colore & qualitatibus: atque ea generali acceptione, cum bitumen possit etiam dici terræ species, non illius verisimilitudinem impugno. Et re vera nonnulli terram pretiosam vocant.

Sic

Sic breuiter ambræ historiam refero: variam enim eorum, qui de ea scripserunt, sententiam discutere nec suscepi, nec breues nostræ perferre possunt annotationes.

Ambra optima quæ. Probatur ambarum, quod odoratissimũ est, à sordibus repurgatum, quodq; acu perfossum multum succi pinguis resudat, ac cinerei, non nigri est coloris. Improbatur enim nigrum & valde candidum.

Vires. Excalfacit, resoluit, cor, cerebrum, & partes principes recreat, spiritus reficit, lipothymiæ medetur, vires erigit, mentem exhilarat, & palmo conducit.

CAP. XI.

De Ambaro fuluo, seu Electro.

Nomina. AMBRA citrina vulgo dicta, varie à variis appellatur, vt à Græcis Electrum, à Persis & Mauritanis Charabe, hoc est, rapiens paleas. *Dioscor. Pl. in Brasauol.* à Germanis Glesum, id est, vitrum, quod vitri modo splendescat. A Romanis succinum, quod ex succo, ac velut bitumine marino concreto proueniat: Non autem ex succo pineæ arboris, aut populi nigræ, vt multi dixerunt. Nam inter vada & in ipso maris littore reperitur ex succo pingui terræ, marisq; concreto.

Illa autem materia cum lenta sit, viscida & pinguis, ante desiccationem & duritiem multa animalia, vt muscas, pulices, formicas, & similia insecta inuiscat & includit, quę illic commoriuntur, exsiccantur, & simul cum succino indurantur.

Species. Est vero succinum vel candidum, vel fuluum. Candidum, quod leuius sit & odoratius, optimum censetur. Optimum quoque & fuluum, quod pellucidum & attritu calefactum rorismarini refert odorem, paleasq; trahit.

Vires. Succinum pulueratum & liquore idoneo datum, valet ad album vteri fluorem, viscera roboranda, sanguinem fluentem cohibendum. Profluuio seminis dragmæ vnius pondere ex ouo sorbili datum conuenit, vt & tabidis, intestinorum difficultatibus, hæmoptoicis, & à longo tempore tussientibus.

CAP. XII.

De Corallio.

CORALLIVM ab effigie, duritie, & natali loco, sæpe, nec impioprie Lithodendron, quasi lapid-arbor, & aliquando frutex marinus dicitur: Nam, vt ait Macer, hoc velut arbusti ramusculus esse videtur. In Tyrrheno siquidem & Siculo mari prouenit, & fruticis instar assurgit, ac ramos emittit. Hinc à nonnullis inter frutices, ab aliis inter lapides, à quibusdam inter bitumina reponitur. Vere tamen nihil istorum est, sed inter omnia ambigit, aut omnia aliquo modo idipsum est. *Nomina.*

Triplici autem agnoscitur discrimine, vnum siquidem rubrum, aliud album, & tertium nigrum. Prius, vt aspectu iucundius, sic melius, medicatius, & ad armillas aliaque ornamenta aptius. Album, vt spongiosius, sic leuius, magisque refrigerans. Nigrum rarius visitur, minusque medicatum & expetitum. Laudatissimum rubeum, quod semper vsurpatur, cum absolute Corallium ponitur. Aliud insuper datur, mixtum, intermixtis nempe colorbus intercurrentibus, estque minus bonum Rubeum, vt cæteris præstet, debet esse colore floridum, vt alga odoratum, vt frutex ramosum, fractu facillimum, non scabrosum, nec concauum, aut lacunosum. *Species.*

Omne autem corallium refrigerat, siccat, & astringit: menstrua immodice fluentia, & omnem sanguinis fluorem cohibet; vnde dysentericis valde prodest: & in vitiis seminis profluuium, & in mulieribus albos vteri fluores reprimit. Hæmoptoicis plurimum confert, epilepticis, lienosis, & cardialgicis; nam cerebrum roborat, lienem minuit, cordi adfert hilaritatem. Ex eo Chymici parant oleum rubellum, ad sanguinis ex quauis parte reiectationes, & ad robur membris conciliandum vtilissimum, de quo alibi dictum est. *Vires.*

CAP.

CAP. XIII.

De Auripigmento.

AVRIPIGMENTVM, Arrhenicum, seu Arsenicum, Sandaracha, & Risagalum vix nisi nomine discrepant; omnia iisdem in fodinis eruta: omnia septica & summa caloris acrimonia principia vitæ dissoluentia, destruentia, depascentia. Et recentiorum nonnulli Arsenici nomine tria subintelligunt; Auripigmentum enim vocant Arsenicum croceum; Sandaracham Arsenicum rubrum, Risagalum Arsenicum album.

Auripigmentum & Sandaracha in iisdem metallis gignuntur, tantumque maiori & minori coctione distare videntur: ob id eadem gleba ambo sæpe mista videntur. Illius autem duo noscuntur discrimina; vnum aureo colore micat, *χρυσίζων, libr. 1. & 9. comp. med part. med.* Galeno dictum, crustosum, In squamas fissile, nulli materiei permixtum; alterum pallescẽs, glandis effigiem referens, & ad sandaracham proxime accedens. *Species.*

Affinitas sandaracha & arsenici. Sandaracha non solum natali solo, sed etiam natura tota Arsenico finitima est, & coctione tantum hæc videtur Arrhenicum superare. Id enim vstione transit in Sandaracham, vt Cerusa in Sandicem, quam Sandaracham pictoriam nominant. Meminit alterius Sandarachæ Plinius *cap. 7. lib.* 11. quam ad ceraginosi mellis genus refert.

Sandarax Arabum quid. Turpiter errant, qui vocum affinitate decepti Sandaracem Arabum, hoc est, *gummi Iuniperi*, seu vernicem, sandaracham mineralem esse putant & vsurpant, vt alibi, *nempe sect. 6. libr. 1.* pro rei exigentia notauimus; Multum enim inter se dissentiunt Sandarax & Sandaracha, origine, natura, viribus: alterum enim ex pallido flauet, leue est, & viribus naturæ amicis commendatur: alterum rubet, ponderosum est & deleterium.

Diuersorũ de risagalo opinio. De Risagalo pauci ac pauca loquuntur, vixque ex eorum monumentis, quid id sit, bene scitur. Bern. Dessennius arsenicum factitium album & crystallinum dicit esse Sed forsan in eius disquisitione & dignotione se se prudentiores gesserunt antiqui, quod adeo lethale venenum detegere noluerint. Risagalum scribit Sylvius in iisdem fodinis, in quibus arrhenicum, inueniri, quod nonnulli auripigmentum putant.

Omne autem arsenicum vim habet erodentem, malignam, partibus internis omnibus, humido radicali & calori primigenio inimicissimam: ob id malo consilio Athanasiæ magnæ confectionem à Nic. Alexand. descriptam ingreditur. Aliorum enim permixtione suam feritatem omnem minime deponit. Medicamentis quidem externis aliquando commiscetur, sed exigua tantum quantitate, atque dum carnem erodere superfluam consilium est. *Vires.*

Aura enim arsenicalis, quæ in quodam sale consistit, vt loquuntur Chymiatri, pessima, nec sita fixatione, & salis extractione ita deletur, vt secure possit intra corpus abire.

CAP. XIV.

De Minio.

CINNABARIS Dioscoridis, quæ *arboris cuiusdam in Aphrica nascentis succus est* qui pro sanguine Draconnis vsurpatur, multum distat à cinnabari recentiorum, quæ mineralis est; cuius duæ generales differentiæ, natiua vna, & altera artificialis. Illa rursus duplici notatur discrimine; alia enim ex multis argenti fodinis, vt quæ in Hydria est, eruitur, videturque esse gleba purpurascens hydrargyro multo referta, ex qua sæpe sponte prosilit; alia in venis fodinarum argenti reperitur, estque minium secundum, de quo postea. *Cinnabar. Dioscoridi quid. Cinnabar mineralis species.*

Est & cinnabaris artificialis ex sulphure & argento viuo simul igni coactis facta, quam Cynaprium Brasauolus vocat ad distinctionem cinnabaris natiuæ, quam ex Dioscoride lacrymam arboris Aphricæ solummodo tenet. *Cinnabar artificialis*

Re vera tamen Cinnabaris, Cynaprium, & minium præsertim apud recentiores, qui hæc omnia sedulo ad rationis examen adducunt,

ducunt, non discrepant: Et qui discrepare pertinacius contendunt, singulorum descriptionem accuratam exhibentes, omnia vnum esse concludunt. Nomenclationis enim varietas ita sæpe rem ipsam obscurat, vt aliquo modo veniat excusandus ille, qui Cinnabarim, Cynaprium, milton, & Vermillionem, sic enim Galli loquuntur, diuersa putarit.

Quatuor cinnabaris varietates. Sunt ergo Cinnabaris quatuor discrimina: Prior est cinnabaris Dioscoridea, quæ succus est arboris Aphricæ, cuius succus, vt etiam illa ipsa Draco vocatur. Secunda, mineralis est illa insigni rubore nitens, nec multum ponderosa, quæ in fodinis argenti viui reperitur; Ibique, cum flammeo & rutilo colore splendescat, Anthrax à fossotibus sæpe nominatur: *Anthrax.* vtraque rara admodum est. Tertia ex sulphure & argento viuo factitia, ponderosa, lineis velut argenteis & rubris intermixta. Quarta in venis fodinarum argenti reperitur, seruaturque in officinis in forma pulueris eximio rubore nitentis, quem alii cinnabarim, alii milton, alii minium, vulgus officinarum Vermillionem, nonnulli Sandicem nominant

Sandix quid. Est vero Sandix *cerusa vsta*, quam ob eximiam rubedinem Serapio minium nuncupauit; cuius opinioni recentiores omnino refragantur.

Recte autem puluis ille purpureus, quem officinæ pro vermillione seruant, à Plinio *cap. 7. libr. 33.* Minium secundum vocatur, quod in fodinis argenti reperitur, & artificiosa pluriesque repetita lotione pulchriorem rubedinem nanciscitur, adeo, vt tota minii ad minium differentia, inquit Plinius, ex sola lotione & arte petenda est. Primum autem minium, seu cinnabaris mineralis ista lotione non eget, & igne copiosum reddit hydrargyrum: Secundum seu vulgare, vermillio dictum, in igne rubet quidem, sed ne tantillum argenti viui eructat, nec nisi raro medicis vsibus inseruire.

Vires. Cinnabaris, multo quod sit referta mercurio, vires eius habet: quod cum sit etiam lippis & tonsoribus notum, à multis circulatoribus ad luis Indicæ curationem sæpe vsurpatur, qui ex illa tam imprudenter suffitus parant, vt multos statim in tremorem & paralysim incidisse, alios interisse viderim.

CAP. XV.

De Hydrargyro.

INTER magnifica Chymistarum Idola primas tenet Mercurius, seu Hydrargyrus, quasi argentum aquæ, vulgo argentum viuum, ob mobilitatem dictum, quod & rerum principium, & sperma metallorum illi vocitant: sed vtrumque æque verum, hoc est, falsissimum & ridiculum. Si quod enim habeant semen metalla, in seipsis habent, nec aliunde mutuatum: nec mixta vnquam resoluuntur naturaliter in Mercurium, talem & sulphur, sed tantum Vulcano Spagyricos, vt in eos docte disputauit Dom. Riolanus. *Mercurium non esse metallorum principium aut semen.*

Est autem Mercurius, seu argentum viuum velut naturæ monstrum, quod nullis videlicet naturæ legibus tenetur: Argento quouis est candidius, aqua fluxilius, aceto meabilius; nunquam tamen madefacit, sæpe refrigerat, sæpe calefacit, aliquando frigidos tantum affectus, aliquando tantum calidos sanat, & cum frigidius percipiatur, calidos interdum affectus inducit; cum calidum, frigidos: nonnunquam parua quantitate nocet, nonnunquam magna prodest, facileq; formam propriam amittit, facile eam denuo quasi resurgendo resumit. Et quod mirum est, sæpe per os sumptum insigniter prodest; foris adhibitum, tremorem, paralysim, & alios affectus prauos adducit. *Falop. c. 17. & 76 lib. de lue vener.* *Hydrargyrum esse monstrum naturæ.*

Quosdam vidit Traianus, ante obitum litu hydrargyrato inunctos, in quorum secto cadauere hydrargyrus copiosus repertus est, in cranio nempe, scapularum & brachiorum iuncturis.

Alium vidit, qui ter tantum hydrargyrosim passus, multos humores per vomitum exclusit,

exclusit, quibus multa hydrargyri quantitas erat confusa.

Alia historia narratur de quodam Antonio Gallo, qui pluries hydrargyrato medicamine inunctus, nec saliuationem (fluorem oris vocant) expertus, cum vrina hydrargyrum minxit, quo nummus aureus ad eo belle dealbatus est, vt pro argenteo sumeretur.

Alia historia. Per os vero sumendum exhibet Brasauolus ad tineas ventris enecandos. Quasdam mulieres asserit Fracastorius hydrargyri singulas sumpsisse ℔. j. ad perdendum fœtum, quæ ne tantillum molestiæ perceperunt, nec votorum compotes extiterunt, fœtibus nempe minime exclusis.

Idem tamen author postquam eius vsum modo probarit, modo improbarit, ingenue fatetur, se illius qualitates ignorare. Verum audacter asserit, luem veneream optime curare.

Quis primus vsus sit mercurio ad luem veneream. Omnium autem primus, qui ad huius morbi sanationem hydrargyrum præscripsit, fuit quidam Iacobus Carpensis, quo tam feliciter vsus est, vt breui ditissimus euaserit. Eum recentiores sunt secuti, & remediis tam externis, quam internis permiscent: vtroque enim modo prodesse deprehenditur, propter vim quandam alexiteriam, qua virus venereum in Italico morbo delitescens extinguit: *Mercurium luis venereæ esse alexiterium.* Est enim ipsius Alexipharmacum, licet non satis tutum, nisi optime tractetur, debite castigetur, & opportune detur. Multos enim vidimus, qui ab imperitis per hydrargyrosim tractati, vel interierunt, vel in deteriorem sanitatis conditionem inciderunt: tam fera enim est ista bellua, vix vt vlla arte queat cicurari. Propterea excusandus Galenus, qui *cap. 59. lib. 9. simpl* in illius vsu meticulosius fuit, nec ita ausus facere periculum, quandoquidem edidicerat à Dioscotide, vim illi esse pernicialem: *Perniciosa vis hydrargyro.* vnde plumbarii & aliorum metallorum, in quibus hydrargyri portio quantulacunque continetur, fusores facile in tremorem, paralysim, & neruorum corrugationem incidunt: Et fossores, qui argentum viuum ex fodinis eruunt, quantumuis rustici ac robusti, vix quadriennium in eo opere viuunt, sed misel li moriuntur. Est enim quasi indomitum medicamentum, cuius est anceps agendi virtus & effectus, quod licet liquidum sit, metalla tamen valide ponderosa ei supernatant, vt aquę lignum, auro excepto, quod fundum petit.

Est autem argentum viuum vel naturale, *Species.* vel artificiale: Naturale ex multarum fodinarum, vt quæ sunt in Hydria monte, glebis guttatim, ac sponte stillat; & aliquando ligone, aut aliis ferreis instrumentis mucronatis percussa quædam fodinarum vena, fonticuli instar prosilit in subiectam humum.

Artificiale fit, aut potius extrahitur ex cinnabari, de qua *capite superiori*. Nec facile assentior Brasauolo, qui etiam ex marmore mercurium fieri, ex Vitruuio scribit, nisi quoque dixerimus cum Chymistis, ex rebus omnibus mixtis elici posse, perinde ac sulphur & salem.

De qualitatibus autem hydrargyri adhuc *Hydrargyri qualitate.* certatur: alii enim calidum, alii frigidum ab effectis contendunt, vt dictum est; Auicenna, quem Palmarius Medicus Paris. atque alii multi sequuntur, frigidum & humidum asseuerant. Fracastorius, Tomitanus, atque plerique alii, qui qualitatem erodentem illi tribuunt, calidum perhibent. Ego cum Traiano qualitatis mixtæ contendo, in eoque qualitates quasdam esse subtiles & calefacientes, alias crassiores & refrigerantes: sed præterea multas adhuc alias dotes possidere. Incidit enim, attenuat, penetrat, liquat, *Hydrargyri vis inest attractiua & impulsiua.* resoluit, ventrem subducit, & quod mirum est, vi partim attractiua humores à superficie ad centrum, hoc est, ad ventriculum adducit, & per secessum educit, partim impulsiua à centro ad habitum impellit, & per saliuationem propellit.

Ad effectum vtrumque datur in morbo Italico; sæpeque datur ad saliuationem, cuius loco superuenit alui fluor, vt aliquando ad ventris fluorem, cuius loco superuenit saliuatio.

In pulverem aliquando reducitur album & valde ponderosum, de quo alibi egimus, qui sine molestia aluum deturbat visceribus tamen non parcit, quibus suæ & aquæ fortis, dictæ, in quam immergitur, malignitatis impressum sæpe relinquit vestigium, vt in multis obseruaui, qui in agyrtæ cuiusdam manus se commiserant.

SECTIO II.
DE LAPIDIBVS PRETIOSIS ET MEDICATIS.

Angulus terræ nullus est, qui homini non suggerat pabulum aut medicamentum, nullusq; eiusdem sinus, in quo quicquam non lateat humanis vsibus idoneum; atq; non tantum Arabia felix, sed Barbara quæuis regio ad nos plurima mittit, quibus & suauiter vescimur, & salubriter vtimur. Ex India enim vtraque, & regionibus exoticis multa quotidie, & gemmarum ditissima vbertas, & eximiarum stirpium ingens copia ad nos deuehitur. Vocantur autem gemmæ lapilli pretiosi propter raritatem, elegantiam, ac pulchritudinem & vires insignes: nulli enim dubium est, quin sua sit gemmis diuinitus insita virtus, ait poeta, vnde regum & principum coronas ornant, digitos illustrant, supellectilia ditant, à fascino tuentur, morbis medentur, sanitatem conseruant, oculos recreant, mentem exhilarant, tristitiam pellunt. Non est autem vt obiter dicam, omnino irridendus stultiloquus vir Fr. Rabelesius, qui suo ineptiarum libro, quem vel ignari, vel pseudocatholici doctrina multa refertum prædicant, molendinariam molam ex Pictorio Villigensi lapidum pretiosissimam enuntiauit, vt cuius vsus omnibus aliis preferendus sit: Sed præstat mimum relinquere, vt seria tractemus.

CAP. I.
De Smaragdo.

POST Adamantem fere sola duritie commendatum, ipsius enim nullus est in medicina vsus, Smaragdus, Arabibus *Zamarrut* dictus, elegantissima viriditate, eximia dignitate, efficacissima virtute cæteris præfertur lapidibus pretiosis. Smaragdo enim nihil iucundius, nihilque gratius oculis obiicitur: coloris siquidem lenitate fatigatos oculos reficit, quos aliorum fulgor sæpe lacessit.

Inueniuntur Smaragdi pluribus in locis, sed præstantissimi *apud Cyclopes*, seu Arimaspos, sic dictos, quod vnicum, eumque rotundum in media fronte habeant oculum. *Arima* enim apud eos vnum signat, *Spu* vero oculum. *Herodot.* *Smaragdi præstantissimi vbi inueniantur.*

Hi populi dicuntur assidue præliari cum Gryphis, vt liberius aurum & lapides pretiosos effodiant, quibus montes apud eos multi multum abundant, quos tamen frequentes habitant Gryphi alites ferocissimi, & mira rabie sæuientes. Visos enim homines discerpunt, & veluti custodes peruigiles nati ad plectendum summam auaritiæ temeritatem, in obuios quosque crudelissime rostro ruunt & vnguibus.

Duodecim autem à Plinio Smaragdorum differentiæ traduntur, quorum Scythici ex lucido viridiores, elegantiores & præstantiores iudicantur: deinde Bactriani, qui nonnunquam in saxorum commissuris inueniuntur: tertium locum tenent Niliaci seu Ægyptii, qui in collibus & cautibus circa Copton oppidum Thebaidis eruuntur. Reliqua genera in æratiis metallis inueniuntur, de quibus videndus est Plinius *c.6 lib.37.* *Species.*

Fere tamen tres solummodo varietates, maioris & minoris ratione distinctas institores venditant. Parui enim ducunt Calchosmaragdos, obscuros, variegatos, non translucidos, atque eos omnes, qui vel Iaspidem, vel Beryllum, vel alios lapides habent admixtos.

Optimus

Optimus est Smaragdus, vnicolor, splendens, ac perlucidus, & qui iucundam ex liquido viriditatem oculis obiicit.

Vires. Tam mira virtute pollet Smaragdus, vt annulo inclusus à comitiali præseruare dicatur. Memoriam quoque roborat, castitatem amat, & Veneris ludibria tam auersatur, vt

Historia. cum rex Hungariæ vxorem iniret, Smaragdus annulo conclusus, qui tum digitum ornaret, in tres partes disruptus est. Eximiæ cum sint eius dotes, recte Mesuei interpres, præter authoris mentem, in electuario de gemmis, Smaragdum pro *feruzegi*, vel potius *peruzegi*, id est, Erano, seu Turchesa

Turchesa, seu Eranum nullius esse vsus in medicina. substituit. Nam Turchesa, seu Eranus, nullius fere est virtutis & vsus in medicina; Smaragdus vero plurimi, & suo eleganti colore, & viribus multum commendatur, iuxta illud Marbodæi:

Omne virens superat forma viridante Smaragdus.
Collo suspensus dirum fugat hemitritaeum.
Et sanare potest ipsa ratione Caducos.
Fertur lasciuos etiam cõpescere motus.

Cap. II.

De Saphyro.

Saphyrus gemma est non pretiosissimi valoris, præsertim qui ab aqueo colore, quem æmulatur, aqueus Saphyrus vulgo nominatur; sed qui magis splendet, colore cyaneo, maximi solet æstimari, de quo sic Poeta:

Saphyri species digitis aptissima regũ.

Saphyrus aqueus seu albus. Aqueus, seu vt lapicidæ loquuntur, albus Saphyrus tam belle adamantem æmulatur, vt nonnullos interdum fefellerit. Vterque inuenitur in *Calecut*, sed præstantiores ex *Zeilan* & *Pegu* aduehuntur.

Vires. Saphyrorum virtutes nec tot, nec tales, quot qualesque recensentur à multis superstitiosis, atque describuntur in vulgatis lapidum libellis. Vana siquidem sunt, & mere falsa, quæ de Saphyro carmine Macer *cap. 5. lib. 5.* dicit hoc modo:

Quem, (inquit) natura potens tanto ditauit honore,
Vt sacer & merito gemmarum gemma vocetur.
Nam corpus vegetum conseruat, & integra membra,
Et qui portat eum, nequit vlla fraude noceri,
Inuidiam superat, nullo terrore mouetur.
Hic lapis, vt perhibent, educit carcere vinctos.
Obstructasque fores & vincula tacta resoluit.

Alia non persequor, ad fastidium vsque de Saphyro versibus conscripta, Poetis enim cum liceat mentiri, vt ait quidam *Comm. in Dant. Poet. Ital. Cant 20. sui purgat.* ab his rei cuiusdam veritas & fida historia non expectanda. Fides autem his est adhibenda, qui scribunt, Saphyrum cor recreare, venereos appetitus compescere, hilares pacificosque reddere gestatum. Venenis in potu resistit, & intestinorum vlcerationibus; oculis quoque adhibitus eorum sordes expurgat.

Cap. III.

De Rubinis.

Rubinus à flammeo colore ἄνθραξ, hoc est, carbunculus dictus, non noctu splendet, nec in tenebris accensæ candelæ vicem gerit, vt idiotæ putant, sed eius nitor quasi flammeus præ cæteris lapidibus rubeis fulget, vnde Poeta:

Ardentes gemmas superat carbunculus omnes.
Nam velut ignitus radios iacit vndique carbo.
Nominis vnde sui causam traxisse videtur.

Ab igne igitur Carbunculi nomen habent, vnde Græcis non modo Anthraces dicuntur, sed etiam Pyropi, vel, vt aliis placet Apyroti, quod vix ignem sentiant, aut igni incalescant.

Eorum autem tot sunt varietates, vt vix possint *Species.*

possint peculiari nomine signari; & inter se distingui, ait Plinius *cap.7.lib.37.* præstantiores, elegantiores, flammeis radiis fulgentiores sunt Carchedonii, omniumque pretiosissimi; dein Æthiopici; tum Alabandici; Quarto Sytites Carbunculi laudantur, vt etiam Indi; Lithizontes omnium minime boni & pulchri: sunt enim impuri, & fere marmorei; ob id obscuri; quemadmodum & multi alii, vel fusci, vel candicantes. Sunt, qui Carchedonios à Carthagine, non à pulchritudine & valore dignitatem mutuari contendunt.

Quinque autem Carbunculorum, seu Rubinorum genera tantum solent institores venditare, vnum eximie rutilum & splendentem, quem absolute Carbunculum vocant, alterum minus fulgidum, quem verum Rubinum dicunt: hic satis frequens est, ille vere rarissimus, & fere inuisus, nisi solis regibus.

Balasius. Tertius dignitatis gradus ei tribuitur, quem Balæsium corrupte nominant, cum Balaustium, à mali punicæ flore, quem refert, dicere deberent. Post hunc laudatur *Spinellus.* Rubith, quem subinde Spinellum appellitant. Quinto loco Granati recensentur, de quibus *capite sequenti*.

Plerique tenent Carbunculos vtriusque sexus esse, mares nempe, qui excitatius fulgent; alios vero crassius nitentes & pinguiores, fœminas.

Vires. Omnes rubini vim habent cardiacam & putredini, venenisque resistentem.

Cap. IV.

De Granatis.

Vnde habent nomẽ. GRANATVS sic dicitur, quod sit acino mali granati similis, estque species quædam Rubini à natura minus elaborati, & quasi imperfecti. Rubeus quidem est, sed admodum obscurus, veluti si vmbra, aut nubecula quædam rubino offundatur, vnde *Rubinus nigricans.* Rubinum nigricantem nonnulli vocitant.

Species. Eius duæ differentiæ agnoscuntur: alius enim est coloris viuacioris, flammam coruscantem cum quadam intermixta obscuritate æmulantis; alter obscurioris, qui minoris æstimatur. Vterque prouenit in Calecut, & quibusdam Hispaniæ locis.

Granatus suspensus, vel ebibitus tristitiæ multum resistit, & cor recreat. Cum tamen igneæ sit naturæ, cerebro nocet, sanguinem exagitat, & ad iracundiam excitat. *Vires.*

Cap. V.

De Sardio lapide.

ONIX, Sardonix, & Sarda, magnam inter se habent affinitatem, à Plinio tamen & aliis recte distinguuntur. Nam Onix *gemma est, vnguem humanum referens, eaque polita & nitens.* Onicem pulchrum habebat Polycrates, de quo vide Plinium *cap.1. lib.37.* *Onix quid.*

Sarda non perlucida est, sed rubedine quadam diluta, ac carnis colorem repræsentans, vnde & Carnalina, non Cornalina, cum quibusdam dicenda, nam cornu minime similis est. *Sarda.* *Carnalina.*

Sardonix tanquam vtriusque particeps, huius & illius habet colorem, hoc est, veluti vnguem hominis carnibus impositum, & vtcunque translucidum refert. *Sardonix.*

Dicitur vero Sarda, quod Sardibus primum fuerit inuenta. Laudatissima plurimum rubet, & perspicua cernitur. Minus probatur, cui obscurus, seu dilutus est rubor.

Gestata sarda recreat animum, somnia tristia cohibet, timorem pellit, à maleficiis gestantem seruat, hæmorrhagiam sistit, vtiliterque accedit ad confectionem electuarii de gemmis. *Vires.*

Cap. VI.

De Hyacintho.

HYACINTHVS gemma est, non maximi valoris; eius enim copia non modo è multis Indiæ locis, sed etiam ex Lusitania ad nos deuehitur. Electri fere colorem refert,

refert, magis tamen ex flauo splendet, & quasi fulgur aureum emittit.

Hyacinthos quosdam rubeos esse, alios cęruleos aut venetos nonnulli scribunt, multi tamen Granatos, aut Topazios, vel similes his lapillos potius, quam veros hyacinthos putant. Inueniuntur hyacinthi variegati, vnicolores tamen meliores sunt, ac pretiosiores, pręsertim Bactriani. Arabici omnium pessimi.

Plinius sæpe inculcat, hyacinthos citrinos esse, & quosdam venis quibusdam albis variegatos. Qui talis inuenitur, Leucochrysos Græcis dicitur. Datur quoddam succinum flauissimum, syncerum, fulgidum Græcorum idiomate Chryselectrum nominatum, quod ignari pro hyacintho vero sumunt.

Vires. Suæ autem non desunt hyacinthis vires, frigidæ enim cum sint naturæ, corpora densant, somnum conciliant, cor roborant, à pestis contagio tuentur, animi alacritatem excitant, & à fulgoribus defendunt.

CAP. VII.

De Topazio.

GIGNIT *& hunc Arabum gemmis ditissima tellus*, ait Marbodeus, de Topazio loquens, qui in nebulosa quadam nominis huius in rubro mari insula primum repertus est à prædonibus, qui in illam tempestate & procellis iniecti, ibique diutius sine victu commorantes ad herbas & radices confugerunt; quas effodientes simul Topazium eruerunt, sic à natali solo nuncupatum.

In alia quoque insula, cui nomen est Chitis, frequentes effodiuntur Topazii, pulchro splendore nitentes, & valde expetiti.

Species. Duo autem illorum tradunt esse discrimina; Prazoidem vocant vnum, siue Chrysoprasium, quem cum Chrysolito eundem esse, multi contendunt; alterum Chrysopteron, sic ab alatum aurearum, quibus micat, fulgore nuncupatum.

Chrysolitus Chrysolitus, seu Chrysoprasius veterum, succi porrorum viriditatem ex aureo fulgentem eleganter refert, vnde nomen.

Porro Topazius inter lapides facile limam admittit; cæteræ gemmæ cote aliisque saxis poliuntur.

Vires. Est vero mirum quod Topazius in aquam feruentem iniectus, non modo amplius bullire impedit, sed ipsius feruorem adeo temperat & æstum obscurat, vt absque læsione nuda manus statim in illam ipsam immitti queat.

Hęmorrhagiam à quacunque parte sistit, iram sedat, tristitiam vel tollit, vel minuit, phrenitidem impedit, & animum oblectat.

CAP. VIII.

De lapide Lazuli.

Nomina. QVEM Mesue & Arabes reliqui lapidem Lazuli vocant Græci κύανον, Latini Cyanum, & aliquando Cyaneum, lapidem stellantem, radiantem, & cęruleum nominant. A Gallis pręrogatiua quadam absolute, & sine adiuncto, lapis vocatur. Interdum ab Auicenna & Serapione Armenus & Armeniacus dicitur.

Discrimen inter lapidem Armenium & Lazulum. Dissident tamen inter se Armenus & Lazulus, hic siquidem aureis stellulis, & velut radiis micat cum cæruleo flauescentibus, ille maculis multis, & viridibus, & cæruleis, & quibusdam subnigris distinguitur: vnde Itali *Verdazuro*, quasi viride cæruleum appellant. Vtriusque tamen vires adeo affines sunt, vt alter alteri facile substitui possit: in iisdemque fodinis vterque fere reperitur, & maxime in ærariis venis & argentariis: potius tamen Lazulus in aurariis, à quibus maculas & puncta aurea mutuatur quamplurima.

Is vero vt pulcherrimus, sic & optimus, & multum expetitus, non modo ad mulierum armillas, & alia ornamenta, sed etiam medicamenta.

Vires. Gestatus Lazulus confert visui, & animum exhilarat. Preparatus & sumptus multa commoda pollicetur, nam tritus & lotus, vt decet, poten-

potenter & innoxie humorem melancholicum purgat. Vstus & ablutus interiora tecreat. Superstitiosum est nimis, quod de eo multi scripserunt, hominem quippe blandum, diuitem, & bene fortunatum asserentes, qui illum gestarint.

Cap. IX.

De Magnete, seu lapide Heraclio.

NIHIL in orbe toto natura mirandum magis creauit Magnete, quem D. Augustinus mirabilem ferri raptorem vocat; quem cum primum vidi, inquit, vehementer exhorrui: quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atque suspensum; deinque tanquam ferro, quod rapuerat, vim suam dedisset, communemque fecisset, idem annulus alteri admotus est, eumque suspendit; sic accessit & tertius, & quartus; iamque sibi per mutua circulis nexis, non implicatorum intrinsecus, sed adhærentium extrinsecus, quasi catena pependerat annulorum. Eadem scribuntur à Plinio *lib. 34 sua historia cap. 14.*

Cuinam virtus Magnetis primo innotuerit. Eius autem trahendi ferri virtus primum innotuit cuidam armentario, cuius calceis cum ferrei claui essent confixi, is armenta sequens in monte Inda, ad quendam locum venit, vbi Magnes copiosus latitabat, ex quo vix discessit, nisi clauis extractis, aut cespidis relictis, & baculo altera parte ferrea cuspide armato.

Magnes vnde habeat nomen. Vnde dicatur Heraclius. Syderites. Lapis nauticus. Ille autem pastor vocabatur Magnes, à quo & lapis hic hucusque nomen retinuit. *Nicander, Plin.* Dicitur & Heraclius, non ab Heraclio inuentore, vt credidit Taisnierius, sed ab Heraclia Lydiæ ciuitate, vbi laudatissimus gignitur. Syderiten adhuc alio nomine vocitant, quod ferrum alliciat, trahatque. Et aliquando lapidem nauticum, quod nautis plurimum inseruiat.

Magnetis species. Agnoscuntur vero quinque eius differentiæ; prior dicitur Æthiopicus, secundus Magnesiacus; ille ab Æthiopia regione, hic à Magnesia ciuitate defertur. Tertius inuenitur in Alexandria: quartus in Echio Bœotiæ, quintus omnium pessimus in Capo Verlychi Natoliæ. Est enim læuis & spongiosus instar pumicis. Æthiopici omnibus præstantiores iudicantur: atque omnes cuiuscunque generis sint eo meliores, quo magis cærulei. Laus quoque summa datur ponderosis, & potenter ferrum trahentibus.

Quidnam Magnetis vim attrahendi ferrum impediat. Adamas autem impedit, ne ferrum trahatur à Magnete, vt etiam allium eidem affrictum. Tam valida enim illius in trahendo ferro virtus non est, quin facile possit eludi, obscurari, superari. Vnde ridiculum credo, quod scripsit Taisnierius, quasdam naues clauis ferreis compactas, mare Æthiopicum oberrar... tempestate ad promontoria agitatas, in fundum à Magnete attractas fuisse, aut saltem clauis Magnetis virtute extractis, in mille partes dissolutas. Hæc enim vetularum sunt insomnia, viri docti calamo nimis indigna.

Quomodo Magnes ferrum trahat. Attrahit autem Magnes ferrum tanquam sibi simile, ad sui conseruationem & alimoniam: ob id eius scobs solet in pyxidibus asseruari: respicitque partem Aquiloniam tanquam matricem, vnde ad Antarcticum dirigi nautis dicitur.

Theamedes. Gignitur & in monte quodam Æthiopiæ lapis alius oppositæ virtutis, quem Theamedem nominant, qui nempe ferrum omne respuit, abigitque.

Sunt, qui Magnetem vstum pro Hæmatite vendunt, magnum tamen est inter vtrumque discrimen, vt ex singulorum descriptione patet. *Dioscor.*

Vires. Magnes, præter dotes enumeratas, quasdam adhuc medicas habet, vnde ad emplastrum diuinum, & alia medicamenta accedit. Sunt, qui putant, Magnetem per os parua quantitate sumptum adolescentiam conseruare: Ob id rex Zeilan fertur patinas ex Magnete iussisse confici, in quibus cibus eius coquatur. *Garcias ab horto.*

* *

CAP.

CAP. X.

De aliis quibusdam gemmis, in medicina rarius vsurpatis.

INFINITAE, pene dixerim, aliæ tradunt̃ur gemmæ, & aspectu perpulchræ, ac elegantes, & viribus non temnendis insignitæ, quarum quod rarissimus sit vsus, de singulis singula capita constituere non decreuimus: Sat enim est, si nostro satisfaciens instituto, eas tantum accurate describsero, quæ Officinæ à nobis instructæ confectiones ingrediuntur. Ne tamen Pharmaeopœus gemmas adeo paucas esse existimet, hoc vnico capite. velut in fasciculum & breuem epitomem, alias plures simul contraham.

Turchesa. Augites. Inter eas autem frequenter occurrit Etanus, Turchesa Gallis, *Peruzaa* Arabibus, Callais & Augites Plinio dicitur; cuius color ex cyaneo, & viridi eleganter videtur confuse mixtus. Nascitur in India, præcipue circa montem *Cokus*.

Iaspis. Iaspis viridis est lapis, aut magna sui parte viridi commixtus & elegans, cuius species omnes recensere nimis esset fastidiosum; nam Iaspidis esse decem species, septemque feruntur, ait Macer. Vim habet insignem ad sanguinis fluorem sistendum.

Hæmatites. *sumpsit Hæmatites græcum de sanguine nomen*; Gestatu enim & sumptu sanguinem vndecunque fluentem cohibet. E Iaspidum genere creditur: est enim lapis vitescens, variegatus, & guttis cruentis conspersus.

Achates. Achates sic dicitur à fluuio Achate, in quo reperitur. Eius multa dantur discrimina, sed vulgatior ex obscuro candicat, venis quibusdam modo rubellis, modo nigellis intercurfantibus. Pyrrhus rex elegantissimum fertur habuisse, in quo nouem musæ sola naturæ manu erant sculptæ. Visus est aliquando Achates, instar coralli rubeus, Corallochates ob id dictus. *Corallochates*

Amethystus. Amethystus lapis est ex India delatus, colore purpureus, violaceo permixtus, leniter quasdam flammulas emittens. Eius quinque species perhibentur: communior violacei est coloris, refertque eius species quædam vini colorem aqua multa diluti. Ebrietatem quidem impedire, sed insomnia excitare dicitur.

Vt adamas laudatur ex candido coruscans, Smaragdus viridis, Carbunculus flammeus ac rubeus, Saphyrus cæruleus, Chrysolitus aureus; sic Opalus varius, cui ignis Carbunculi micat, est, Amethysti purpurea fulgens, Smaragdi mare virens; atque cuncta pariter mixtura incredibili lucentia, nihilque inter gemmas pulchrius esse potest. A Plinio Pæderos vocatur. Nascitur in insula Zeilan, inque multis aliis Indiæ regionibus, in quibus *Argenon* nominatur. In Ægypto etiam inueniuntur quidam Senites nuncupati. *Opalus. Pæderos. Argenon. Senites.*

Est Opalus alius minus elegans & nitens, quem Pseudopalum & Oculum catti nominant. Vt verò vero Opalo minus pulcher, sic minus expetitus. Forsan is est lapis, qui ab Isidoro Ophtalmius nominatur. *Pseudopalus. Oculus catti.*

Ex Opalorum genere est alius lapis, qui à Pardalis, seu Pantheræ animalis variegato colore Panthera nominatur. Nam Pantheram patet esse feram diuersicolorem, ait Macer. Tot autem virtutes, quot colores habere creditur. *Panthera*

Selenites, quod imaginem Lunæ referat, sic dicitur. Lapis est ex candido, melleoque fulgore nitens, qui ad incrementum aut decrementum Lunæ, & crescere, & decrescere videtur. Eius quædam species pallidior, alia viridior deprehenditur. *Selenites.*

Girasola quibusdam lapis solaris, aliis Leucopetalos dicta, inter gemmas reponitur, quæ ex candido nitent, & aureum fulgur emittunt. *Girasola.*

Est quædam gemma non ignobilis Dionysia dicta, quæ trita & sumpta vini saporem vtcunque refert, ebrietati resistit: sic à Poeta describitur: *Dionysia*

Nigra micat rubeis Dionysia consita guttis.

Beryllus gemma est alias multas eiusdem *Beryllus.*

Sunt & marmorum genera à vitis & regionibus nobilitata, vt marmor nigrum Luculi, vt marmor Augusti, Tyberii; vt Ægyptium, Thebaicum, Ephesium, Lacedæmonium.

Alabastrites. E marmorum generibus est Alabastrites, sic ab Alabastro vrbe Ægyptiæ dictum, plerumque album & perspicuum, quo & imagines sculpuntur, & vasa excipiendis, & conseruandis vnguentis idonea fieri solent.

CAP. XII.

De Crystallo.

Crystallus quid. CRYSTALLVS non est aqua congelata, vt plerique existimant, sed *lapis mineralis, albus, pellucidus, aquæ clarissimæ modo nitens.* Ex humore aqueo & purissimo, non frigore, sed vt multi voluut, diuini cuiusdam caloris virtute concreto, ortum ducit. Neque etiam ex glacie fit, licet ea id illi nomen dederit, & inter niues soleat inueniri, sed ex humore sui generis. Nam glacies igni excalfacta facile liquescit; Crystallus vero non nisi ignibus circumdata, assidueque vento & flammis agitata liquatur.

Inter lapides autem, & sub terra crystallus cõcreta reperitur, etiam in regionibus æstuosissimis, in quibus humor crystallinus, tum à causa vniuersali dicta, cum potentia quadam terrestri lapidescit; non secus ac succinum & corallium, quæ primum fuerunt humor, dein in lapideam soliditatem, non frigore, sed materiæ aptitudine concreuerunt.

Vsus. Crystallus eligenda purissima, pellucidissima, ac eximie nitens. Ex ea non tantum calices, vasa, armillæ, & alia pleraque elegantissima fiunt opificia, sed etiam medicamenta quædam parantur. Eius puluis vnguenti Citrini compositionem ingreditur, ad dentifricia commendatur, & alia medicamenta ornatui inseruientia.

CAP. XIII.

De Gypso.

GYPSVM cuique notissimum, præsertim Lutetiæ, cuius mœnia, ædes, palatia, magna ex parte gypso cæmentantur: fodinæ siquidem illius suburbianæ totæ gypsatæ sunt, nec silicem, aut alterius generis lapidem in earum cuniculis inuenire facile est.

Gypsum quid. Est vero Gypsum *lapis candidus, vtcunque nitens, in laminas facile scissilis, ædificiis & muris struendis idoneus.* Crudum gypsum vix ad ædium fabricas vsurpatur; sed in furno coquitur, donec tabescat, plane albescat, & in puluerem citius reducatur; qui aqua dilutus, mox lapidescit. Antequam tamen indurerit, fidelia agitatur, subigitur, ducitur que, vt citius reddatur molle, & sequax ad alios lapides simul agglutinandos, & alia opera industriose fingenda. Præstantissimum est recens coctum, nam diutius asseruatum humidius est, & aquæ immixtum non ita solide lapidescit.

Species. Eius duo notantur discrimina; vulgatius vnum, quod obscure nitet, alterum rarius, quod in laminas finditur, fere specularis lapidis, aut talchi modo splendens, vnde multi Talkum, impropriè tamen nominant. Est enim Talkum magis & tenue, *Talkum.* & squamosum, & album, & lucidum. Sunt, qui Selenitem vocitent. Agyrtæ nonnulli ex talcho arte deceptoria oleum parant ad vetulas fucandas, erugandasque, & ad faciei nigredinem dealbandam, sicque imprudentes mulierculas, quæ deformitatem ægre ferunt, vanis pollicitationibus quotidie fallunt, caute, nec illicite (consentienti enim & volenti non fit iniuria, neque dolus) in illarum crumenas manus inicientes.

Vires. Gypsum vim habet astringendi & obstruendi, inquit Dioscor. Sanguinisque eruptiones & sudores cohibet. Ob id vtiliter ad emplastrum contra rupturam accedit, & ad alia medicamenta externa, quæ ad meatuum

laxitatem imperantur. Per os autem non sumendum, quia strangulationis modo interficit.

Cap. XIV.

De Calce.

Calx & gypsum, duo sunt lapidum simul agglutinandorum in ædificiis ditiorum construendis vincula, nam pauperum ædiculæ sola fere terra subacta, aut luto cæmentantur. Sed gypsum postquam semel aquam ebiberit, & coierit, eius est impatientissimum. Calx vero, & aqua nutritur, & diutius ac melius conseruatur. Calcem cum dico, coctam intelligo, quæ alba multum est, facile puluerabilis & friabilis, & aquæ affusione ignibilis.

Calx cruda. Cruda vero lapis est durus, ponderosus, aqua quæ nec diluitur, nec incandescit, ob id non calx absolute, sed lapis calcarius appellatur.

In quibus autem terris calx reperitur, in his gypsum nullum; vt in quibus gypsum, in his nullus lapis calcarius effoditur. Calx ea Calx optima qua. optima est, quæ superfusa maximos strepitus edit, & ignem concipit, eaque recens, & admodum cinerea, nam vetus albior est, & infirmior, quam scilicet aer ingressus est, & imminutus est ignis.

Fit quoque calx secundum Dioscorid. ex buccinorum marinorum, cochlearum & ostreorum testis, tamdiu igni combustis, vsquedum vehementer inalbuerint.

Ex calce viua & auripigmento eximium paratur psylothrum, quo partes hispidæ facile depilantur. Pyrotica quoque ex illa fiunt, paucis adhibitis, quæ partem, cui admouentur, inurunt, & eschatam relinquunt.

Pluries aqua pluuiali, aut fontana calx elota, vtiliter vnguentis permiscetur, quibus vlcera cadauerosa curantur. Aqua extin- Aqua cal. cta, & bis terve lota, si denuo in aquam proiecta abluatur, ea posterior aqua valde conuenit vlceribus pudendorum, & aliis aliarum partium phagedenicis, cadauerosis, & curatu difficillimis. Pluries enim lota mordacitatem omnem exuit, & acris esse desinit, calefacit tamen & siccat manifestissime; proinde vlceribus confert exsiccandis, & ad cicatricem perducendis.

Cap. XV.

De lapidibus Spongiarum.

Spongiæ proximam plantis, non animantibus, habent naturam; crescunt enim, augenturque, sed non sentiunt, contra multorum opinionem. Earum quasdam Dioscorides mares facit, tenui fistula spissas, quarum duriores tragos nominant, alias fœminas, quæ contrarias dotes habent. Aristoteles quatuor varietates earum agnoscit; aliæ, inquit, raræ, quæ amplissimæ sunt, aliæ spissæ, quæ mollissimæ, aliæ tenuissimæ, quæ duriores, aliæ spississimæ, & validissimæ, quas Achilleas nuncupant. Quæ summis saxis nascuntur, duriores sunt; quæ in tranquillis tractibus maris, molliores. *Spongiarum differentia.*

Nobis autem tres Spongiarum differentiæ notissimæ; prima, & vulgatissima, & mollissima raras, & patentissimas fistulas habet, magnitudine & forma hepar humanum referens Secunda densior & minor, duriorque, ac fistulis minoribus peruia. Tertia densissima, valida, cinerea, & Alcyonio similis. Omnis spongia fungus marinus solet vocari. *Fungus marinus.*

In spongiis aũt lapides vel concrescunt, vel aliunde appulsi stabulantur, inquit Plinius. Vtrique satis noti sunt, in omnibus enim fere spongiis inueniuntur. Seligendi vero, qui his innascuntur, quibus vis ad frangendum calculum datur. Eam tamen non adeo validam Galenus putat, vt eum, qui in vesica stabulatur, lapidem comminuere valeat. *Vires.*

***

Cap.

CAP. XVI.

De Lateribus.

NON ex gemmis solum & lapidibus, sed etiam lateribus, & fractis, & antiquatis, atque etiam ex solea detrita, sæpeque ex luto Medicus opem largitur ægrotis. Nihil enim est qualitatis expers, quæ qualiscunque fuerit, à perito & probato Medico opportune vsurpata prodesse potest.

Multa autem sunt, quæ recentia efficacissimas vires habent; inueterata vero exolescunt, & qualitatem amittunt, vt medicamenta vulgaria; alia vix nisi antiquata, medicata, vt lateres, qui de nouo cocti muris tantum ac ædibus construendis inseruiunt; veteres medicis vsibus optatissimi, & efficacissimi. Hoc ex oleo de lateribus constat: quod ad morborum multorum curationem eximiis viribus pollet, vt in Officina nostra docuimus.

SECTIO III.

DE METALLIS.

Metallum proprie dicitur corpus fossile, durum, malleo ductile, & igni liquabile, sed quod liquatum in pristinam formam redit. *Metalla vnde dicta.* *A μεταλλάω, id est, perscrutor, nomen habet, quod illud soleant fossores intra terræ venas scrutari; vel ἀπὸ τοῦ μετὰ τὰ ἄλλα [illegible], quod aliud, post aliud metallum fodiendo inueniatur. Nam vbicunque vna cuiusdam metalli vena detegitur, non procul inuenitur alia, vt in sterili solo, & montibus multis.*

De Metallorum materia opinio Aristotelis. *De eorum autem materia varij variè sentiunt; Aristoteles libr. 3. Meteor. c. vlt. omnium mixtorum, quæ intra terram fiunt, duplicem materiam constituit, halitum & vaporem, quorum mixtione in terræ visceribus fossilia fiunt, quæ scilicet effossa terra similia sunt, nec liquescunt, vt metallica, quorum nonnulla plus continent humidi, & facile liquantur, vt plumbum & stannum; alia ducuntur & liquantur quidem, sed difficilius, vt ferrum.* *Mathioli.* *Mathiolus scribit, esse substantiam elementarem, quæ tanto perfectius metallum efficit, quanto magis in æquali proportione, tum quantitatis, tum qualitatis impensè depurata est.* *Scaligeri.* *Paucis Scaliger exercit. 20. dixit, esse aquam terream;* *Spagyricorum.* *Spagyrici Mercurium, vt etiam sulphur, quod ex Albert. efficiunt, dum sic ait: Prima materia metallorum est humidum vnctuosum subtile, quod est incorporatum terrestri subtili fortiter commixto, ita, quod plurimum vtriusque, non tantum cum plurimo vtriusque, sed etiam in plurimo vtriusque. Sic vt aliquid scire videantur, sua insomnia enunciant.* *Metallorũ quot & quæ eorum nomina, secundum Spagyricos.* *Tot autem Metalla, quot Planetas esse perhibent, septem nempe, quorum nomen & characteres ad designanda metalla mutuantur: illis aurum dicitur Sol, argentum Luna, plumbum Saturnus, stannum Iupiter, ferrum Mars, cuprum Venus, argentum viuum Mercurius, quod tamen proprie metallum non est; neque enim ducitur, neque liquatur, sed aliquo modo, vt potentia tantum, metallum dici potest.*

At vero reprehendit Scaliger Exerc. 106. hanc metallorum cum Planetis affinitatem & nomenclationem, quam ridiculam ostendit, nec ex planetarum numero numerum metallorum esse designandum. Non solum autem metalla planetis, sed multa fossilia signis Zodiaci voce & characteribus respondere contendunt, vt aspalatum Tauro, auripigmentum Geminis, salem ammeniacum Cancro, arsenicum rubrum Virgini, vitriolum Romanum Libræ, sulphur Scorpioni, alumen rupeum Sagittario, alumen scissile Capricorno, salem nitrum Aquario; sicque sua arcana, vt loquuntur, inuolucris quibusdam ænigmaticis obtegentes, tanquam deliri mille ineptias effutiunt, quas satius est irridere, quam refellere: nunc enim ad nostrum institutum tantum spectat, vt ea tantum metalla, aut metallis adnata describam, quæ ad

nostram officinam necessaria dicuntur, initio à metallorum Sole ducto, quem Aurum nominant.

CAP. I.

De Auro.

AVRVM metallorum rex, omnium perfectissimum & temperatissimum, & veluti Solis tincturam in vultu gerens, summum in mortale genus habet imperium. Nam aurum omnes colunt, ***Aurum lex sequitur & auro venalia rura. Diphilus*** Auro enim puro nihil potentius; illi patent, illo fiunt omnia; ***quo qui destituitur, vel tanquam Elephanticus ab hominum consortio seiungitur, vel tanquam mortuus inter viuos vagatur.***

Aurum esse bonum & malum. Adiaphoron tamen cum sit, & pro ratione vtentis vel bonum, vel malum, si quis eo male vtatur, malorum maxime malum est. Est enim dux scelerum, vitæ pestis, rerumque ruina, & propter aurum fiunt raptus, lites, homicidia, pugnæ. Si vero quis eo bene vtatur, non solum ad vitæ subsidia, sed etiam sanitatis tutelam, intro sumptum valde prodesse creditur. Non de Chymistarum auro potabili, vel potius esculento loquor, plebeculam, quod mendaciis & vanis exspectationibus reficit, vel potius decipit. Demus enim licet liquorem quendam flauescentem, auri liquati æmulum arte chymica paratum, is tamen nullius est insignis in medicina vsus, tantum abest, vt elephantiasim, hydropem antiquatum, & alios morbos deploratos sanare, & senectutem tardare, & iuuentutem conseruare vegetam ac floridam valeat, vt ipsi iactitant: ***Natura siquidem auri cum longissime distet à nostra natura, neutiquam nostra per illam licebit instaurari***, ait Scaliger ***exercit.*** 272. Multa enim cum sint nostræ naturæ similiora, eidem reficiendæ conuenientiora; estque absurdum dicere, aurum alere, & substantiam nostri corporis teparare, atque in illam ipsam mutari: sic enim qui auro vesceretur, tandem fieret aurum.

Medici igitur aurum non destruunt, vt dissoluant, & bonitatem natiuam amittendo, alienam & inutilem, & sæpe noxiam inducant. Sed melius vel in tenues bracteolas, vel scobem, ac indiuidua corpuscula comminuunt, vt ad partes facilius sese valeat insinuare.

His apparatum modis vtiliter accedit ad confectionem electuarii de gemmis & pulueris lætificantis Galeni, optimeque permiscetur medicamentis corroborantibus. Soleo ego feliciter ditioribus puellis fœdis coloribus derentis, pro chalybe præparato limaturam auri, cum aliis quibusdam idoneis medicamentis in forma catapotiorum, & aliquando tabellarum præscribere.

Auri medicatæ vires multæ quidem sunt, non tamen tot ac tantæ, quantas Chymiatri prædicant. Laudantur potissimum ad melancholicos, & præter naturam tristes exhilarandos. *Vires.*

CAP. II.

De Argento.

EST quoque argentum & anima & sanguis mortalibus. Ab auro enim omnium metallorum est præstantissimum, quod nulla vetustate rubiginem contrahit, nec deterius euadit, sed semper nitidum, splendidum ac syncerum, quod facile ducitur & liquatur. *Argentum esse animā & sanguinem mortalibus.*

Fit in terræ visceribus ex hydrargyro mundo & candido, & ex sulphure puro, claro, firmo, & albo æqualiter simul contemperatis. Sicque candidum & fulgens redditur, propterea quod calor sulphuris bene mundati, vt loquuntur Chymistæ, dealbat & subtilius reddit, adeoque exsiccat, vt sonorum, durum & tinnulum euadat. *Argentum unde fiat.*

Solum autem inter metalla splendorem videtur emittere translucidum: Sua enim in fodina, quasi lux est in tenebris, veluti rudimenta stellarum refetens; magis tamen multo splendet purum, & igne examinatum, & septies repurgatum, cui connexa sunt, quæ Psalmista *Psalm.* 11. sic cecinit; ***eloquia Domini,***

mini, eloquia munda, argentum igne purgatum. A Chymiartis Lunæ comparatur, cuius nomen mutuatur, sed non qualitates æmulatur.

Vires. Auro censetur frigidius, cuius tamen vires & dignitatem quadantenus refert, secundum perfectionis & puritatis gradum obtinens: Sua naturali complexione frigidum & humidum est temperate, vnde membris spiritualibus auxiliari creditur. Multum quoque valet ad cordis palpitationem; ipsum namque roborat, & hæmarosim adiuuat; efficitque laudabiliorem. Ex eo arte Spagyrica oleum educitur morbis cerebri pluribus commendatum; Dogmatici tamen, seu veri Medici tantum solent in medicamentis eo vti, vel in scobem, vel in tenuissimas laminas redacto, perinde vt auro. Qui secus faciunt, in labore dolus.

Cap. III.

De Stanno.

STANNUM aliud metalli genus est in fodinis cum argento inuentum, quod Plinius plumbum candidum vocat ad differentiam plumbi nigri, quod velut argenti stannique quoddam purgamentum in fornace remanet. Qui Ioui sacrum faciunt stannum, id ex hydrargyro, puro, claro, & ex sulphure crasso & immundo generari dicunt. *Stannum vnde fiat.*

Stanni & plumbi communia quæ. Sunt porro multa plumbi & stanni inter se communia; neutrum enim rubiginem contrahit, sed potius squalorem & sordiciem quãdam, plus tamen plumbum, quam stannum: neutrum quoque valde sonorum est, nec valde durum. Plumbo tamen durius stannum & magis tinnulum.

Stannum duplex. Est vero stannum vel simplex & purum, ac prope defæcatum; vel impurum & ex aliis metallis compositum, quod natura, vel artificio tale redditur, cuius multæ sunt differentiæ pro rerum mixtarum ratione & diuersa earundem proportione. Eius autem vires rerum, ex quibus componitur, mixtioni respondent.

Multis vero vsibus humanis inseruit stannum: verum ex eo rarissime medicamenta parantur, sed vasa sæpissime, in quibus illa ipsa reponuntur & seruantur. Audio, Chymicos oleum ex Stanno parare, ad vulnerum & vlcerum curationem commẽdatum, sed alia prostant medicamina, & paratu faciliora & viliora, & ad id præstandum efficaciora.

Cap. IV.

De Plumbo.

Μόλυβδος seu plumbum secundum Chymistas & Saturno dicatur, & Saturnus dicitur, atque ex ipsorum indicio ex hydrargyro impuro & crasso & sulphure modico & impuro generatur. Non solum autem in terræ latibulis inclusum, sed sub dio positum crescere perhibetur, atque ideo tecta sua grauitate labefactare existimatur, inquit Cardanus, qui eius quatuor facit discrimina, vulgare, album, quod multi stannum appellant, Bisemutum hucusq; incognitum, & quod è Sribio paratur. *Plumbi species.*

Plinius agnouit tantum vulgare seu nigrum, & album. Nigro duplicem originem tribuit: aut ex sua, inquit, nascitur vena, nec quicquam aliud ex se parit; aut nascitur cum argento, mistisque venis conflatur. Primus liquor, qui in fornacibus fluit, album plumbum & stannum vocatur; secundus argentum, quod remansit, Galeno dicitur, & Latine plumbago, ex qua plumbum elicitur. *Plumbago.*

Extrahitur quoque è gleba quadam plumbaria, è fodinis eruta, quam lapidem Molibdoidem nominant. Secretum autem & liquatum plumbum, adhucque calens aqua frigida perfunditur, quousque scoriam quandam exuat, quam recrementum plumbi nuncupant. *Lapis Molibdoides.*

Ad vsum autem medendi ex plumbo fiunt mortaria & pistilli, necnon turundæ fistulosæ,

losæ, canulatas dicunt, internis & profundis vlceribus dicatæ, quæ aliis quibusvis etiam aureis æque sunt efficaces.

Paratur quoque puluis è plumbo ad vlcerum exsiccationem commendatissimus, de quo mentionem alibi fecimus.

Vires. Est autem plumbum refrigeratoriæ facultatis, ait Galenus; ipsumque Chironiis, quæ vocant, vlceribus & cancrosis & putredinosis, tum ipsum per se, tum quibusdam aliis permistum conuenit. Elotum vero, vt etiam vstum vires habet commendatirias. Abluendi & vtendi modum, & qualitates & effectus docet Dioscorides. Ex plumbi adhuc laminis cerusa fit, de qua mox agetur.

CAP. V.

De Ære.

ÆS Veneri dicatum, ab insula Cypro, in qua laudabile & copiosum eruitur, Cuprum vulgo dictum, vel aurei coloris est, ob id à multis Aurichalcum dictum, vel ad rubedinem accedit, & absolute æs dicitur: quod apud veteres magis fuit in vsu, quam aurum, vel argentum, vel ferrum: Nam prima hominibus moneta fuit ex ære, vnde ærarium publicum, vnde æs alienum, & quæstor ærarius. Itemque bellatorum arma olim non ex ferro, sed ex ære fuerunt, vt etiam statuæ & templorum valuæ. *Cuprum vnde dicatur. Aurichalcum vnde. Vnde æs.*

In Pharmacopoliis autem hæc passim occurrunt, Æs vstum, flos æris, squama æris, & ærugo, sed quæ singula sint, omnes lectionis Pharmaceuticæ studiosi non certo digno scunt. Æs vstum, inquit Dioscorides, fit è clauis solutarum nauium, fictili crudo compositis, subsperso sulphure, cum sale pari: Omnibus vicissim inspersis; fictile circumlito creta singulari spiramento, fornacibus inditur, donec percoquatur. *Æs vstum.*

Astringit, exsiccat, reprimit, extenuat, attrahit vlcera purgat, & ad cicatricem perducit, vitia oculorum emendat. *Dioscor.*

Flos æris. Flos æris fit, cum fornacibus æs fusum in receptacula delabitur per colla fistularum ad ea pertinentium. Et antequam coeat in massam duram super ipsum adhuc ignitum, aqua frigida infunditur: Tum siquidem repentino concretu ac densatione velut expuitur, & erumpit flos prædictus. Vapor quoq; conerescens delabitur granulis milio proximis ac rubidis, quæ pro flore æris habentur.

Squama vero seu Batitura æris fit, dum id malleis percutitur: Præstantior est ea, quæ ex ære, quo claui fiunt, excutitur, Helitis propriedicta. Omnium deterrima, quæ ex vili promiscuoque ære, aut candido habetur. *Squama seu Batitura æris.*

Astringit, extenuat, reprimit, erodit, nomas coercet, & vlcera ad cicatricem perducit. *Vires.*

CAP. VI.

De Ærugine.

ÆRVGO non tantum pictoribus inseruit, sed etiam Medicis, qui eam multis medicamentis permiscent, curandis vlceribus dicatis, cuiusmodi est, medicamentum Galeno, Lire dictum, atque alia multa, quæ ipse describit *lib. 2. comp. med. gener.*

Est autem ærugo, non quidem æris flos, vt putarunt nonnulli, sed quædam veluti rasura viridis, quæ illius laminis aceti vapore madidis effloruit. *Ærugo quid.*

Eius duæ traduntur à Dioscor. varietates; vna vulgaris, simpliciter ærugo dicta; altera Scolecia, seu in vermiculorum speciem effigiata. Eaque duplex, fossilis vna, & altera factitia. Vtraque autem rarissima; altera enim non quæritur aut quæsita non reperitur, altera non præparatur. *Species.*

Vulgaris autem copiosa est, & venalis vbiq; reperitur, & multis paratur modis, quorum vsitatior est, qui sic fit.

In dolium aut aliud vas satis amplum acetum acerrimum infunditur: vas æneum & inuersum superponitur, præsertim concameratum: Si id planum fuerit, ita obstruatur, vt nullum habeat spiraculum: post decem dies exempto operculo, insidens ei ærugo deradetur. *Æris praparandi modus.*

Hoc adhuc modo vsitatissimo habetur.

Æris

Æris lamina vna aut altera in dolio acetum continente ita suspenditur, vt acetum non attingat, & elapsis postea diebus adnata ærugo deraditur. Quin etiam ex laminis iisdem aceto maceratis haberi potest ærugo.

Vires. Qualitatem habet acrem, digerentem, attrahentem, & liquantem carnem, non modo teneram, sed etiam duram. *Galen. 9. simpl.* Non tantum vero gustum mordicat ærugo, sed ipsa etiam vlcera. Quod si eius pauculum cerato non pauco admiscueris, id quod ex ambobus erit mixtum, citra morsum exterget. Falluntur autem multi in multis compositionibus, quibus non recte sarcoticam, aut epuloticam facultatem asseribunt, vtpote, cum ipsa id præstare nequeant, verum ea, quæ ex ipsis composita sunt. Galen.

CAP. VII.

De Ferro.

FERRO vix quicquam communius, vixque aliquid & vtilius & nocentius. Neque enim ædicula aut stabulum, nec nauicula, neque quæ ad hominis vestitum & alimentum spectant, sine ferro fieri, aut haberi, aut parari queunt. Nullus siquidem labor suscipitur, nullum opus absoluitur sine ferri adiutu. Omnes enim artifices ferreo quodam instrumento, vt agant, opus habent. Omnia specialius nolo persequi, cum satis etiam rusticis innotescant.

Ex eo autem non solum vomer, serra, securis, falx, forfex & acus, sed & enses, hastæ, iacula, sagittæ, & bombardarum globi, quibus non tantum ciuium ædes, sed ciuitates & propugnacula ruunt, homines enecantur, & mille cædes perpetrantur. Quod ægre ferens Plinius; *Ferro*, inquit, *vtimur, non cominus solum, sed etiam missili volucrique, nunc tormentis excusso, nunc balistis, nunc vero pennato: vt ocyus enim mors ad hominem perueniat, alitem illam facit, & pennas ferro tribuit.*

Quid si vidisset Plinius Bombardas, seu tormenta bellica, quibus nunc non modo vrbium mœnia, sed montes & saxa ruunt, & dimouentur?

Ferrum autem tot malorum causa non est, sed humani fraus ingenii sceleratissima, quæ pessime ferro vtitur, quod ex se malum haudquaqam iudicandum. Ex eo enim abscessus seu vomica aperitur, sanguis putridus in venis educitur, empyematis purulenta sanies extra thoracem eiicitur, ossium fragmenta, aut aliæ res cerebro molestæ extra caluariam ducuntur, confecti earie dentes euelluntur, vlcerum cadauerosa caro tollitur, membrum putre, ne in consortium totum trahat, abscinditur. Quid plura? ferro vix vita, imo nullo modo carere potest, alioquin pro domibus speluncæ vnguibus effodiendæ, & belluarum more victandum. *Ferrum ex se minime malum.*

Sunt autem ferri duo genera; vnum generis nomen retinens, absolute ferrum dicitur, alterum quod magis defæcatum, chalybem, & ab acie, quam gladiis ex eo factis præbet, Acierum vulgus Gallorum nominat. Illud rursus duplici discrimine agnoscitur; vnum enim est, quod & liquescit & ducitur, ex quo nempe multa fiunt instrumenta rustica; aliud, quod liquescit quidem, sed non ducitur, & facile frangitur, ex quo fiunt lebetes fusiles, & alia multa ad vsum culinarum. Post id operis, non inutile est, vt credit Scaliger *exercit.* 88. denuo enim funditur, vt etiam alterum, quod ipse scripsit tantum mollescere: vtrumque enim ignis vi ardentissimi liquari vidimus. Suntque nonnulli Lutetiæ, qui ferrearum ollarum fragmenta quæritant & emunt, quæ ad fornaces denuo liquanda conuehunt. *Ferri species.* *Species chalybis.*

Chalybs autem à multis dicitur *ferrum accurate defæcatum*, multique ex eo illum efficere iactitant. A Chalybone oppido Assyriæ nomen habet. Laudatur omnium maxime Damascus: Gladii enim Damasceni etiam ferrum scindunt. *Chalybs quid.* *Vnde dicatur.*

Ex chalybis scobe paratur puluis, quem Chymiatri Crocum Martis vocitant. Verum scobs ferri vt decet apparata, æque valere competitur. De vtroque in Officina disseruimus. *Crocus Martis.*

Ferrugo. Vt autem ex ære fit ærugo, sic ex ferro ferrugo, quæ ipsius rubigo est, à qua velut in vindictam, quod sanguinem effundat humanum, eroditur & absumitur, & ferrum omne hominis cruore tinctum, quam mox rubiginem contrahit.

Scoria ferri. Eructat adhuc quoddam excrementum, quod modo scoriam, modo squamam, modo recrementum, modo stercus ferri nuncupant. Squama tamen seu batitura magis proprie dicitur, quæ è ferro, dum malleis percutitur, excutitur; recrementum siue stercus, quando tantum ignitur, expuitur.

Rubiginem ferri curandis vlceribus conferre assueuerant, eaque Telephum Mysinorum regem ab Achille sauciatum, sanatum scribunt: Ea enim, vt & scoria, stringit & siccat; vnde emplastris quibusdam exsiccatoriæ facultatis permiscetur.

Vires. Ferrum autem omne vim habet roborantem, atque ex eo aquæ quædam Normanæ, Forgenses vocant medicatas, & eximias vires mutuantur.

CAP. VIII.

De septimo metallo.

SEPTIMVM metallum nonnulli dicunt esse Mercurium, alii Electrum, neutrum tamen vere metallum est, nisi potentia tantum tale argentum viuum dixeris. Verius metallum dici videtur Stibium, alterum insigne Chymistarum idolum, vnicum Empiricorum Catharticum, quo omne morbi genus expugnare iactitant, sed aliis aluum susque deque mouendo anxie perturbant, alios hypercatharsi semper molesta misere lacessunt, nonnullos interimunt, paucos sanitati restituunt.

Historia memoranda de vsurpato antimonio. Medicus Anglus ex Paracelsistico genere, alioqui in arte Chymica valde insignis, inquit Louaniensis Medicus Corn. Gemma *libr. de diuin. natur. charact.* febre quadam detentus, vna cum vxore, tum huic, tum sibi ipsi porrexit antimonium præparatum, vt vocant. Illa quidem celeriter in maniam for tissimam versa vitam cum morte commutauit: hic autem primo conquestus insomnia, vigiliasque continuas à deiectione non pauca ante septimum diem in delirium venit, à d lirio statim factus est epilepticus: ex epilepsia in coma lethargicum incidit, cui quid apoplecticum miscebatur. Eo sopore detentus triduum rursus ad insaniam rediit, horrendoque furore agitatus, non multo post exspirauit, & à communi lecto communem vxori tumulum est ingressus.

A multis tamen tanto artificio præparatur antimonium, vt opportune datum miros effectus producat. Ex eo enim fit eximium quoddam sudorificum, quod nulli cedit. Nec improbandus est omnino puluis ille, quem Stibii florem appellitant, qui à peritis artificibus paratus, & à doctis exhibitus, *Flos Stibii.* sæpe mirum in modum prodest. Huius parandi modum & exhibendi consuetudinem veri Medici solent aspernari, quod alia multo præstantiora habeant medicamenta, quibus morbis quibuslibet medentur securius.

CAP. IX.

De Cerusa.

VT ferrum ferruginem, æs æruginem, sic plumbum plumbaginem quandam eructat, quam alii cerusam, alii plumbi florem, alii ex Galeno *9. simpl.* psymmithion nominant. *Cerusa quid.*

Licet autem cerusa aceti beneficio erumpat, sicut & ærugo, non tamen vt ea viridis est, sed albissima, vnde pictores, quibus inseruit frequentissime, album plumbi vocitant. Fit autem ad hunc vel similem modum:

Infunditur acetum acerrimum æstate in vrceum oris lati, aut aliud fictile vas idoneum: superponitur lamina plumbea; ita operitur vas, vt nihil exspiret: vbi lamina fuerit resoluta, vt decimo die, & aliquando citius, aliquando tardius contingere solet, & deciderit crassamentum in fundum vasis, colligendum & siccandum; mox trusatili mola teren- *Modi conficiendi cerusam.*

terendum, cribrandum, deinde in massam aut pastillos cum pauco aceto cogendum & seruandum.

2. Fit adhuc ex scobe plumbi in acetum perquam acerrimum decem dies immersa & resoluta. Aliquando etiam ex laminis eiusdem infusis & derasis, iterumque maceratis

3. & adhuc derasis. Atque hoc denuo repetito, donec laminæ sint resolutæ: tum colligitur rasura, teritur, cribratur, cum aceto cogitur.

Albissimam autem cerusam non modo pictores exoptant, sed & mulieres ad faciem fucandam, eius tamen indebito vsu dentes nigrescunt, carie eroduntur, & oris fœtura nascitur. Laudatissima est Rhodiaca, vel illi similis, quæ nunc Puteolis dicitur.

Torretur porro cerusa fictili nouo, prunis flagrantibus, & vstione colorem rubrum acquirit, fitque non quidem sandaracha, vt quidam male putarunt, sed sandix quæ minium quoddam artificiale est, de quo supra mentionem fecimus.

Antequam autem cerusa in emplastrorum, vnguentorum & collyriorum veniat compositionem, debet præparari, hoc est, ablui, vt mediocriter desiccet & astringat, sine aliqua mordicatione, in liquore conueniente, vt aqua interdum simplici, sæpe rosacea hoc modo:

Cerusæ præparatio. Cerusę quantitas idonea sumitur, in mortario lapideo cum pistillo ligneo teritur; dein aqua affunditur, agitatur; tum quiescere permittitur: vbi in pilæ fundo cerusa quieuerit, aqua abiicitur. Rursus alia affunditur, agitatur, residere crassamentum sinitur; aqua, vt ante, eiicitur, atque denuo noua immittitur: idque toties iteratur, donec aqua vltimo affusa & agitata, pura & clara, & sordis omnis expers appareat.

His rite peractis, cerusa super porphyrio læuiganda, siccanda, atque rursus terenda, cum aqua rosarum in pastillos fingenda, & ad futuros vsus reponenda. Sunt, qui aceto terunt, & subigunt in massam; alii alio liquore intentioni accommodato.

Vires. Cerusa refrigerat, siccat, astringit, extenuat, explet, excrescentia leniter reprimit, & ad cicatricem perducit. Per os autem non sumitur, nisi periculose.

CAP. X.

De Cadmia vtraque, factitia & fossili.

CADMIA, Climia Arabibus dicta, vel fossilis est, ac natiua, quæ lapis Calaminaris, vel Cadmia lapidosa, & ætate nuncupatur. Ea enim artifices vtuntur, ad efficiendum æs luteum, quod officinæ Aurichalcum & Orichalcum, vulgus Lethonem nominat.

Natiua autem reperitur sæpius in metallorum fodinis, licet eorum sit expers. Subflauus est lapis, admodum durus, luteum, dum accenditur, colorem eructans. Non accensus autem bicolor apparet, videturque is esse lapis, quem Albertus Didachon, seu Dęmonis lapidem vocat. Aliquando in tumulis Cypri & torrentibus inuenitur lapis Calaminaris, qui quod vnicolor non sit, à quibusdam Iris gemma vocatur, de qua superius. Re vera tamen nec Iris, nec Didachos est. *Cadmia fossilis quid.* *Lapis Calaminaris.* *Iris gemma.*

Cadmia vero factitia corpus est dense concretum ex fuligini æris liquati in fornacibus, egesta flatu, & lateribus, camerisque fornacum inhærente. At si non terram, sed lapidem, inquit Galen. *c.38.l.b 9. simpl.* nuncupare volueris, ex quo in fornacibus secernendo, partim fit æs, partim Cadmia, partim Diphryges, nihil sane retulerit. Quin & ex Pyrite lapide in fornacibus vsto fit Cadmia. *Cadmia factitia.*

Sunt autem Cadmiæ factitiæ quinque varietates: Prima dicitur Capnitis, quæ in ipso fornacum ore reperitur; estque tenuissima, exusta & nimia tenuitate similis fauillæ. Secunda est Ostracitis, quæ magna ex parte nigra est, testaceamque faciem habet, & grauitatem maiorem; ob id in terram & infimam partem fornacis, seu in pauimentum delabitur, omniumque sordidissima est, & spodos seu spodium Galeno dicitur, de quo *Capnitis.* *Ostracitis.* *Spodos.*

quo mox plura dicemus. Tertia & quarta in media fornacis parte reperiuntur, Placitis nempe & Botrytis. Placitis, seu Placodes, quasi crustosa est, & segmentis quasi zonis quibusdam cincta, quæ minus ponderosa est, & lateribus fornacis adhærescit. Sub hac onichitis comprehenditur. Botrytis, hoc est, racemosa, modice grauis est, facie & colore spodii, quæ fracta cinerulenta est, & æruginosa. In editiore fornacis parte, quam placodes coacta reperitur & colligitur. Quinta est velut æris liquati tenuior fuligo, quæ superiori parti fornacis adhærescit, de qua post fusius.

Placitis.

Onichitis.

Botrytis.

Omnis autem Cadmia in Cypri fornacibus optima & maxime, quæ ex eo lapide fit, quem dignitate quadam Cadmiam nominant. Fit quidem etiam in fornacibus argenti candidior, ac minus ponderosa, sed compa-randa nunquam ærariæ.

Cadmia leniter desiccat, abstergit, & vlcera humida & putrescentia adiuuat, & ad cicatricem ducit.

Vires.

Cap. XI.

De Spodio.

NIHIL tam frequenter inculcatur in pharmacopoliis, vel potius auditur, nihilque minus intelligitur, quam Spodium, quod omnes, quotquot nouerim, pharmacopœi duplex constituunt, vnum Græcorum, & Arabum aliud, atque vtrumque, vt idem nomine, sic re & natura longe diuersum. Sed vt libere dicam, Spodium nullum Arabicum, nisi fictitium, vt alibi docuimus, moxque docebitur.

Spodium Græcorum, quod vnicum est, in æris fornacibus inuenitur, vbi pompholix, cui congener est, ac consociale, fitque tum, cum fauillæ è metallo, dum coquitur, emicantes, sursum ascendunt, & propter grauitatem in terram, seu pauimentum delabuntur: Simul enim vt refrigerantur, sordibus commiscentur. Hinc concretus ex iisdem fauillis glomusculus, spurcitia quadam inquinatus, Spodium Græcorum dicitur, cuius tantum est vsus ad externos affectus.

Spodium Græcorum ibi & quando fiat.

Spodium Auicennæ & reliquorum Arabum, si quod sit, ex materia fit multum dissimili, ex cannæ videlicet radicibus tantum vstis: quibus tot ac tam eximias dotes tribuit Auicenna *cap. 617. tract. 1. libr. 2.* vt mirari subit nimiam hominis credulitatem, aut in scribendo simplicitatem. A ratione siquidem alienum est, eiusmodi radicem vstam, ipsi spodium dictam, cor recreare, animi deliquio prodesse, siti, inflammationi stomachi, tremori, melancholiæ, & aliis affectibus multis ab eo enumeratis conferre.

Spodium Arabum vnde fiat.

Demus autem Arabicum hoc spodium hæc omnia recensita præstare, attamen non debet præscribi, quia nondum ad nos est delatum. Eius vero loco nimis oscitanter pharmacopœi ebur vstum submittunt, spodiumque imperite nominant; cum potius sit antispodium, velut id ipsum, quod fit, frondibus ficulneis, myrtheis, & rebus aliis concrematis, de quibus plura dicit Dioscorides.

Ebur vstũ non esse spodium, sed antispodiũ.

Vt vero crudum ebur viribus & natura multum dissidet à cannis crudis, sic & illud vstum ab ipsis vstis. Crudum enim ebur præstantius est seipso concremato ac vsto.

Cum igitur spodium Arabicum non habeatur, nec si haberetur, viribus ab Auicenna enumeratis nequaquam est insignitum, neque analogum datur illi antiballomenon, seu substitutum, ex remediorum formulis expungendum, cum vere vnicum tantum sit spodium, Græcorum nempe, quod per os nec solet, nec debet assumi.

Spodium Arabicum nõ haberi.

Est autem in Barbaræ linguæ interprete reiiciendus error, qui pro *Tabaxir* Arabum, seu *Tratsir* Indorum spodium verterunt. Est vero *Tabaxir* Persica vox secundum Garciam, quæ lacteum humorem, seu liquorem aut succum dulcem signat, à Barbaris *Sacar mambu* dictum. Gignitur in arundinibus, vel potius arboribus adeo magnis, vt ex earum trunco cymbas multas faciant, quæ singulæ inter duo internodia tantum excauatæ duos viros admittere queant, in quibus Indi

Tabaxir.

Sacar mambu.

Indi vecti celeriter nauigant, & à crocodilis tuti sunt.

Succus porro earum arborum admodum niger ac cinereus *Tabaxir* est, quem non solum inepte Spodium dixerunt, sed & cineres earundem vstarum eodem nomine donarunt. Cum antispodium fiat ex cineribus, secundum Dioscorid. possunt quidem cineres cannarum antispodium dici, & spodii Græcorum defectu substitui, nunquam autem per os sumi. Ergo cum *Tabaxir* non detur, ex quo inique spodium quoddam fictitium detorserunt, & ridicule ebur pro illo vsserunt, vnicum tantum spodium, Græcorum videlicet, admittendum, quod cadmiæ factitiæ species est, vt etiam pompholix, cuius nunc susceptitur inquisitio.

Antispodium.

Cap. XII.

De Pompholige.

Pompholix quid.

POMPHOLIX tenuissima & volatilis est fauilla, quę, dum æs in fornacibus perficitur, in altum euolat, & supernæ earum parti adhærescit. In principio cum fit, velut in bullas prodit, aut glomusculos vellerum similes coit, & farinæ modo contacta dispergitur. Est enim veluti candidus cinis, & vsque adeo leuis, vt in sublime facile feratur, & farinæ volatilis ritu superiori fornacum tecto hæreat. Ea, dum propter leuitatem sursum effertur, alia propter grauitatem in pauimentum recidit, quæ spodos est, de quo supra, fiuntque simul ambo in eadem fornace, atq; tantam habent inter se cognationem, vt vnius defectus, alterius vice poterit facile suppleri.

Spodium Græcorum.

Pompholix à Seplasiariis quibusdam vocatur Nil, & aliquando Nihili, ab aliis bulla Cadmica, à Mauritanis Tuthia: cuius duas nonnulli tradunt varietates; vna subpinguis est, quæ ad æris colorem vergit; altera magnopere candida & leuitatem summam nacta, minus laudata: nam optima creditur Cypria, inquit Dioscorides *lib 5. cap. 85* quæ accepto aceto halitum æris præstat, colore aliquantum piceo, sapore cœni horrido.

Nil & Nihili. Tuthia.

Antequam autem in vsum veniat, solet præparari, hoc est, ablui, hoc modo: Pompholix linteolo modice raro excepta, & ligata in vase aqua limpida pluuiali aut fontana pleno, huc illuc ducitur & tribulatur, vt eius vtilior & tenuior pars in aquam effluat, impurior, & magis excrementosa atque inutilior in linteo remaneat: Residere permittitur, & aqua effunditur, atque alia denuo affusa, idem opus repetitur, donec in linteolo nihil vtile maneat. Alii multi sunt eius abluendæ modi, quos Dioscorides fusissime describit.

Tuthia præparatio.

Pompholix medicamentorum prope omnium, quæ citra morsum desiccant, præstantissima: ob id ad vlcera cancrosa & alia maligna, & oculorum fluxiones efficacissima. *Galen 9. simpl.*

Vires.

Cap. XIII.

De Lithargyro.

LITHARGYRVS, seu Lithargyrium, est *metallorum igni purgatorum velut spuma*: vel est *fax tenuior argenti à plumbagine repurgati, vi follium excussa & expulsa.* Licet autem eius materia multiplex sit, quam alii plumbum, alii argentum, alii aurum, alii Galenam dicunt, a plumbo tamen fere solo suam ducit originem, quod argenti recrementis commixtum, & igni liquatum ac excoctum, tandem secernitur. Omnia enim argenti recrementa facile per ignem secernuntur, quæ si fuerint plumbea, vt esse solent, vel ærea, coctione in lithargyrum vertuntur: qui vbi refrixit, nonnunquam aureus, nonnunquam argenteus apparet, pro coctionis breuitate aut diuturnitate.

Lithargyrus quid.

Vnde fiat.

Qui aureum colorem ementitur, modo Chrysitis, modo Celauritis nominatur; qui argenteum, Argyritis: non tamen quod hic argentum contineat, aut ille aurum, sed quia alteruter vel magis, vel minus fuerit excoctus, vel plus ærei, vel argenrei vaporis ab argento detracti, intra se receperit.

Chrysitis. Celauritis. Argyritis.

Fit enim potissimum lithargyrus in fornacibus,

Lithargyrus vbi fiat.

nacibus, in quibus repurgatur argentum è plumbo argenti recrementis admisto: vnde potius ab argento, quam auro, aut aliis metallis nomen habet; lithargyrus enim quasi lapidem argenteum portendit.

Omnis ergo lithargyrus argenti quædam est soboles, nec qui auri modo flauet, ab auro proficiscitur, vt putarunt nonnulli; licet ab eo cognomen sortitum, lithargyrus auri dicatur. Gradus enim & intentio caloris non modo colorem mutat, sed calorem sæpe intendit, aut minuit, & nomen variat. Sic Diphryges, quasi bis coctum, aut tostum dicitur, quod *æris perfecti veluti fæx est subsidens, & imæ fornacum parti cohærens*, tanquam vstorum in foco lignorum cinis: ablato ære visitur, post aquæ frigidæ affusionem. Acre est, vt æs vstum, vehementer siccat, vlcera rebellia sanat. Duobus aliis adhuc modis fit secundum Dioscoridem & Plinium.

Diphryges quid.

Eius vires.

Præter autem duas lithargyri differentias, quas Dioscorides pro vnica tantum vsurpat, alias adhuc duas recenset, nempe molybditin, quæ fit in fornacibus ex arena, donec perfecte igni incandescat: & præterea alteram, quæ fit ex plumbeis laminis, quæ omnium est vsitatissima, quia frequentissima.

Molybditis vbi & vnde fiat.

Omnibus autem præfertur Chrysitis, solet tamen à plumbo & scoria repurgari, priusquam medicamenti cuiusdam ingrediatur compositionem. Ex Dioscoride vritur & lauatur, vt Cadmia. Nunc vero tantũ tenuissime læuigatur in mortario, aqua desupèr limpidissima affunditur & agitatur; dein in aliud vas coniicitur: tum alia affunditur & agitatur, & vbi turbida fuerit, ad præcedentem adiungitur: idque toties iteratur, donec plumbum & fæces in mortario subsideant, & omnis substantia tenuior cum aqua fuerit educta, quæ quiescere permittitur, vt in fundo remaneat lithargyrus solus ac syncerus, qui aqua prius effusa, colligendus & super marmore ita læuigandus, vt nulla eius in lingua asperitas percipiatur.

Lithargyrus refrigerat, astringit, reprimit, occludit, caua explet, exterget, ad cicatricem ducit, & ad femorum intertrigines valet.

Vires.

* * *

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE MATERIA MEDICA

LIBER TERTIVS,

De medicamentis ex animalibus integris, aut eorum partibus sumptis.

PRÆFATIO.

ATVRA rerum mater optima nihil imperfectum aut frustraneum vnquam agens, plantas animalium gratia, & cætera cum plantis animalia produxit: Mansueta quidem propter alimoniam & aliam vtilitatem; fera, etsi non omnia, illorum tamen plurima propter cibum & alia adiumenta, vt medicamenta & indumenta. Propter victum alia aliis insidiantur, vt minoribus maiora, quæ quod à se grandioribus tuta non sint, solerter cauent. Muscas enim venatur, & vorat aranea, araneam lacerta, lacertam pauogallus, homo pauogallum, lupus hominem, lupum canis, canem interdum lupus. Omnia vero homini inseruiunt, & vsum aliquem præstant. Nullum siquidem est adeo putidum insectum, ex quo quandam sibi non vendicet vtilitatem. Sæpe autem ex imperfectis & intemperatis quæritat medicinam, ex perfectioribus & temperatis alimentum & medicamentum, ex quibus nunc vngues assumit, & cornua, nunc pilos & excrementa, nunc sanguinem, carnem, & medullas, nunc coagulum, testes, & ossa. Animalium porro quædam aliis medentur, vt vrsis formicæ, has siquidem illi ad famem explendam non ingerunt; Alia malis ab eis inflictis, vt scorpiones vulneribus ab iisdem illatis; Alia aliis etiam sui generis, atq; etiam sibiipsis, nam canis sauciatus plagam lambendo deterget, siccat, & ad cicatricem ducendo sanat, & mumia, sanguis, & axungia hominis homini sanando sæpe conducunt. Nam vt calor manus ad ventriculum *Animal animali medentur.*

admotæ

admotæ familiaritate quadam eius robur firmat, & coctionem iuuat, sic axungia hominis, parti cuipiam imbecillę adhibita eam roborat, & vi discussoria excrementitios humores resoluit. Vix tamen, vt libere dicam, ex humano cadauere modicam materiam soleo mutuari, cum tota tellus infinitis aliis medicamentis scateat, quæ viribus eximiis nobilitantur, quasque præstat ad vsum medendi vsurpare, quam ad hominis carnificinam confugiendo inefficaciores perquirere. Ne tamen quid huic posteriori libro desit, in quo medicamenta ex animalibus integris, vel eorum partibus sumpta describuntur. De sanguine humano, & Mumia, breuiter aliquid proferemus.

Cap. I.

De sanguine humano.

CHYMISTÆ ex sanguine hominis oleum educunt, & aquam stillatitiam, Dogmatici fere tantum vsurpant ad emplastrum entetocelæ dicatum. Cuius loco suillus recte consilio Galeni *lib. 3. de alimentis.* substitui potest; *Sanguis suillus*, inquit, *ad sanguinem humanum maxime accedit, ita vt quisquis humanum sanguinem alicui morbo vtilem esse ait, id in suillo comprobet.*

Est autem sanguis naturæ thesaurus, iecoris *αἱμοποιητικοῦ* primi organi, calore, ex putiore chyli portione, in maioribus venis genitus, per quas tanquam per tubos ad singulas partes corpori alendas defertur, in illisque quandiu continetur, liquidus est & ruber, extra effusus citissime concrescit; Damarum tamen & ceruorum sanguis, quod fibris careat, coitu firmo non concrescit, sed fluido, *c. 6. lib. 3. de hist. anim. Arist. lib. de carn.* instat lactis, nam *sanguis omnis non concrescit fibris ademptis*, inquit Hippocrates.

Materia corporis. Sanguis autem, cum totius corporis sit materia, ex Philosopho *cap. 5. lib. 3. de part.* in homine, qui regula est omnium viuentium, tenuis & syncerus est, calidus & humidus, & succorum optimus Non tamen simplex humor, sed pituitæ & vtriusque bilis est particeps: Ob id Hippocrates quatuor humores materiam esse generando homini tradidit, ait Galenus *lib. 2. de temp. lib. 2. de element.*

Sanguis quid. Sanguis igitur *humor est ex temperata chyli parte, in hepate genitus, substantia, & omnibus qualitatibus mediocris, rubeus colore dulcis sapore, in venis & arteriis naturaliter contentus, vt in partes omnes derigatur. lib. 3. de partib. animal.* Quemadmodum enim de vno fonte, & vna origine aqua riuis multis deducitur, alique ab aliis ductus excipiunt, quousque humor in omnes patres deueniat; sic natura sanguinem per totum corpus censuit deriuandum, cum is omnium materia sit.

Non est vero sanguis ægrotorum, aut cuiuslibet intemperati viri colligendus & seruandus in officinis ad emplastri dicti confecturam, sed è bene temperato & minime morboso homine, si fieri possit, habendus, velut ex his, quibus iudiciis statuto caput truncatur. Sic enim venis simul & arteriis sectis, promiscue sanguis arteriosus & venosus colligitur, qui statim grumescit.

Neque tamen sanguis hic, neq; alius animalis magni ducendus est ad emplastrorum astringentium confectionem, quod is siccatus & asseruatus, vix quicquam natiuæ bonitatis retineat, nec vllam qualitatem astrictoriam, aut aliam acquisititiā insignē assumat.

Cap. II.

De Mumia.

MVMIA Rhasi & Auicennæ vox Arabica est, Pissaphaltum indicans. Isaac Persicam esse dicit, quæ liquamen quoddam in sepulturis inuentum notat, in quibus hominum cadauera aromatis condita multos annos seruata fuere. Abs quodam dicta est Cerops, ratione mihi prorsus ignota, nisi forsan, ceræ quod habeat consistentiam: *Cerops.*

Num

Num enim Persis cera est, olim tamen erat liquidior.

Cur Ægyptij corpora condiebant. Repetiebatur tantum in regum & heroum Ægyptiorum sepulchris, qui quandam futuræ resurrectionis cognitionem habentes, vt humanum corpus diutissime sine corruptela seruarent, myrrha, cinnamomo, aloe, aliisq; pluribus aromatis condiebant.

Multos autem post annos, cum per bella milites omnia deuastarent, sepulchra funditus euertentes, in quorundam feretris, liquorem quendam mellaginis instar spissum, odoratum, nec insuauem inuenerunt; quem cum Ægyptii Medici ac Philosophi, probabilissima ratione fulti, eximiis pollere viribus arbitrarentur, ad quorundam affectuum curationem valere crediderunt, & dederunt; nec eos fefellit euentus. Multos siquidem sanitati illius vsu restituerunt.

Quapropter hac experientia facti audaciores, hanc condituram in aliorum, præsertim magnatum, sepulchris quæsierunt; quibus inuersis & exhaustis, sic enim sæuiebant in mortuos, tandem ad virorum infimæ sortis tumulos manus iniecerunt. In quibus licet multo deterius liquamen, cadauerosam nempe saniem inuenirent, eam ipsam tamen assumebant, Mumiam appellabant, & ægrotis dabant.

Sic ita huius inualuit vsus, vt multorum corpora seu peste, aut lue Indica, vel elephantiasi, aut psora mortuorum, sale & alumine conspersa fuerunt, è quibus post aliquot menses, sanies putris decidens pro Mumia habita & empta sit. Et quod mirum est, multi multorum in Arabiæ desertæ mediis arenis suffocatorum, & exsiccatorum cadauera Mumiam vocitant, & horrendum dictu, per os assumenda tradunt.

Inepta de Mumia quorundam opinio. In eoque multi sunt adhuc errore, vt Mumia tantum sic cadauerosa, ac putris caro corporis cuiusdam corrupti. Meminique vidisse doctum quendam virum, sed in re medicamentaria non satis versatum, qui cum in cœtu quodam clarissimorum virorum de Mumia sermo haberetur, qui nullam nunc veram haberi contenderent, dicerentque, hanc ipsam, quæ nunc circumfertur, tabum quoddam esse, seu illuuiem fœtidam potius, quum antiquorum Ægyptiorum regum, à multis annis conditorum in sepulchris liquamen, quod non modo suauiter fragrabat, sed eximiis pollebat viribus: *Imo*, respondit ille, ***mumia corporum est exsiccatorum caro, nuperque vidi eam exsiccatam adhuc costa inharescentem.***

Sic impia credulorum animis inhæsit opinio, qui ex hominis carnificina virus quoddam tetrum, olidumque colligentes, nefaria cõsuetudine à perditis viris introducta ægrotis exhibent. Tantum enim abest, vt Ægyptiorum antiquorum habeamus mumiam, quæ paucissima fuit, breuique desiit, cum ne quidem Auicennæ mumia, quæ ex sanie humana pissaphalto mixta, constabat, nobis suppetat, sed tantum expressus putridi cadaueris succus inspissatus; qui nunc magno mortalium damno, in Pharmacopoliis seruatur, quem periti ac prudentes viri nunquam ad medicum adducent vsum. Absurdum enim est dicere, Mumiam eiusmodi his prodesse, qui ex alto ceciderunt; Quin potius his obesse, atq; aliis omnibus, q ea sint vsuri, sit credibilius: Quibus enim veremur, ne ob casum, aut ictum sanguis grumescat, conducibilius est poscam, aut oxymel, aut aliud incidens medicamentum exhibere. *Mumiam antiquorum non amplius haberi.*

Cum autem nulla Officinæ nostræ composita medicamenta axungiam humanam excipiant, de ea fusius nihil.

CAP. III.

De sanguine hirci.

HIRCVS vel peregrinus est, ac cornutus, vt Æthiopicus, & Creticus, vel nostras seu nostra in regione natus, qui aliquando cornibus exultat, aliquando iisdem mutilus est. Vtriusque sanguis, vt docuimus in Officina, apparatus plurimum ad calculos atterendos valere creditur, estque basis eius eximiæ confectionis, quam Lithon tripticon vocauimus, ad cuius commentarium illius præparandi modum adiunximus.

Hircorum peregrinorum varietas.

Pazan.

Hircorum autem peregrinorum, vt obiter dicam, multæ sunt varietates, inter quos commendatur Persicus, *Pazan* lingua vernacula dictus, ex cuius ventre lapis Bezar, seu Bezoar, vt loquitur vulgus, cuius vsus commendatur plurimum, eruitur, aduersus virulentorum animalium morsus, venena & morbos omnes malignos, vt postea fusius dicetur.

Hircus Creticus.

Creticus sic à Creta insula, quæ vt Anglia, lupis caret, Gallis *bouceſtain* dictus, pilis breuibus & flauescentibus induitur, bina cornua, longaque gerens ad dorsum incurua; Tantæ agilitatis est animal, vt ex scopulo in scopulum desilire soleat, sex etiam passuum spatio distantem. *Bellonius.*

In rebus venereis socium facile admittentes, vnde dicantur cornuti.

Inter hircos seu capras syluestres numerantur Ibices, Rupicapræ, Oryges, Damæ, & Pygargi: hæc tamen animalia multum à se inuicem distant, & omnia ab hirco nostrate, qui solus inter animantia in rebus venereis socium patienter admittit, vnde qui non ægre idem patitur, Cornutus, hircorum instar, per Sarcasmum dicitur.

Strepsiceros.

Strepsiceros quibusdam hircus dicitur, verius tamen aries dicendus, cui duo sunt cornua, in gyrum canaliculata, vt vnicornu erecta, ad vsum medicum nusquam expetita.

Monocerotem non esse figmentum.

Strepsiceros in memoriam reuocat Monocerotem, quem in rerum natura dari multi dubitant, tam rarum enim est animal, vt vix viuat aliquis, qui id viderit. Dubium hinc nascitur, quod rarum sit, quod ignoretur illius natura quod inter se dissentiant authores, qui de illo scripserunt.

Datur tamen, etiam sacræ paginæ testimonio, eiusque cornu quotidie visitur, & à Medicis aduersus venena, venenatosque & malignos affectus præscribitur. Non minoris tamen, vt libere loquar, facio cornua cerui, aut rhinocerotis, quam monocerotis, de quo multi magis mira, quam vera prædicant. Quodnam autem sit animal, cuius naturæ, vbi delegat, & quibus dotibus polleat illius cornu, postea pluribus explicabitur.

CAP. IV.

De sanguine Leporis.

LEPORIS assatum sanguinem calculo comminuendo plurimum valere, grauissimi viri scripserunt, & experientia comprobauit. Est autem lepus animal notissimum, timidissimum, & velocissimum, cui soli pilos in ore, & sub pedibus Aristoteles annotauit. Sunt, qui candidos vidisse scribunt; Tales tamen non esse, sed apparere, certum est, nempe hyeme, dum niuibus, tanquam alba veste teguntur.

Lepus cornutus.

Venatu cepit vnum cornutum illustris heros D. de Vitri, cuius cornu Iacobo Anglorum regi dono obtulit. Fabulosum est, quod iamdiu plebeculæ mentibus inhæsit, leporibus scilicet, vtrumq; sexum, tanquam hermaphroditis esse, & vim vtramque gignendi, concipiendi ac pariendi habere.

Non solum autem sanguis leporis, sed & lepus integer, olla fictilli operculata impositus, & in clibano vstus calculos atterit, & expellit cum pauco vino albo aut aqua, vel decocto idoneo sumptus: ob id recte ad Lithontripticon accedit.

Lepus marinus.

Est & lepus marinus, sic dictus, quod in mari nascatur, & terrestris referat effigiem, pulmonibus & grauidis inimicissimus, de quo videndus Rondeletius.

CAP. V.

De pinguedinibus, & primo de Medulla Cerui.

Medullarum in genere vires.

MEDVLLA in quouis animali ossium est alimentum, calefacit, dolorem sedat, resoluit, emollitque scirrhos partium quarumuis, maxime ceruina, deinde vitulina. In aliis animalibus vel acrior & intemperantior. Ob id venatores studiose ceruorum medullas eximunt & seruant.

Est autem ceruus animal notissimum, quod reliqua cornigera siue formæ pulchritudo, siue cornuum amplitudo, siue ramorũ

varietas

Subulones quid, & vnde dicti. varietas spectetur, facile superat. Ceruæ tamen cornua natura denegauit, quæ mari primum oriuntur tecta subularum instar, vnde subulones tum vocantur. Dein bifida, postea trifida, primisque mensibus cute quasi vestita, & lanugine tenui ac molli hispida, sed vbi creuerint, & aeri ac soli fuerint exposita, aspera, dura, glabraque redduntur.

Omnia animalia cornigera caua cornua habent, solus ceruus solida, quæ quotannis decidunt, tuncque cerui tanquam inermes sese occultant interdiu, antequam noua renata sint. Illa priora cornicula æque laudantur ad corroborandum, & venenatos affectus oppugnandos, atque cornu Monocerotis. *Ceruorum genitalia.* Genitale cerui ad pleuritidem, colicum dolorem, necnon ad dysenteriam plurimum valere experientia comprobauit. In maiore oculorum cantho ceruorum antiquiorum concrescit liquor quidam gummi modo, *Lacryma cerui.* lacrymam cerui vocitant, qui mira proprietate sudorem mouet copiosum, & venenatam pestis, aliorumque malignorum affectuum qualitatem oppugnat.

Euryceros & Platyceros ex ceruino sunt genere, sed eorum omnium naturam his describendam relinquo, qui absolutam animalium historiam susceperunt.

CAP. VI.

De seuo caprino.

MEDVLLA, seuum, adeps, & axungia, valde cognata sunt, quæ in sanguine prææditis animalibus tantum reperiuntur, sed non in omnibus omnia, [*cap. 5. lib. 2. de part. anim.*] Aliis enim alia tantum sunt, vt cornigeris seuum, adeps bisulcis quibusdam, adeps cunctis auibus & quadrupedibus multis. Sic enim axungiam ab adipe distinguunt multi. Alii volunt, axungiam esse veterem, vt falsitam, quam Gallorum vulgus, *vieil oing*, vocitare solet, vt recentem, *saing doulx*, quæ scilicet salis est expers, nec à fibris purgata. [illegible]

Adipis & Differt autem seuum ab adipe, quod seuum vsquequaque fragile sit, & cum refrixit, concrescat: adeps liquidus sit, minimeque aptus indurari, ait Aristotel *cap. 17. lib. 3. de histor. animal.* *seui discrimen.* Locis etiam discrepant, quod adeps inter cutem, carnemque soleat consistere, seuum in omento, circa renes, ac in fine carnis semper est.

Quorum autem sanguis corpulentior est, hæc seuum potius habent. Seuum enim terrenum est, ait Philos. *cap. 5. lib. 2. de part. anim.* vnde fit, vt fibrosi sanguinis modo cogatur. Quamobrem, quæ non vtrinque dentata, sed cornigera sunt, quia natura sunt arida & terrena, hæc seuum habent. *Quænam animalia habeant seuum.* Sed quæ cornuum expertia sunt, & vtrinque dentata & multifida hæc vice seui adipem habent, *Et quæ adipem.* qui quod terrenam non habeat naturam, minus cogitur.

Seuum ergo cum adipe sit magis terrestre, potius sumitur ad vnguenti Citrini confectionem. Seligitur vero caprinum, seu hœdinum, sed arietinum minus idoneum non duco. Caper autem seu hœdus, cum animal sit notissimum, de eo plura verba facere frustraneum.

CAP. VII.

De axungia Suis.

AXVNGIA sic *ab axibus vngendis ad rotarum faciliorem circumactum* dicta, *Axungia vnde dicta.* multi est in medicina vsus; maxime vero suilla ad quorundam vnguentorum, vt rosati, & emplastrorum, vt Vigonii compositionem. Omnium est liquidissima, instarque olei sæpius effluit, magisque emollit, concoquit, & resoluit, quam oleum, haberque qualitatem lenientem, & anodynam. Propterea humorum acrimoniæ mitigandæ, dolori sedando, inflammationi contemperandæ, & humoribus resoluendis vtiliter adhibetur, & cataplasmatis ad eosdem effectis institutis perapte permiscetur. Quæ ex animalibus calidioribus, vt leone, detrahitur, resoluentem vim habet maiorem. *Suilli generis temper.* Suillum enim genus non est multum in

qualitatibus primis intemperatum: ob id facile & cito pinguescit: estque animal multiparum, quod ante exactum priorem ætatis annum venere stimulatur, & congressum appetit, exercetque. Rostrum habet repandum, collum breue & crassum, setis rigidis hispidum. Testes mari hærent retro, nec longi penduli prominent, omnium fere quadrupedum ritu. Dentes exerti & longi conspiciuntur, quibus fœmina caret, aut certe ei multo breuiores, & vix extra os apparent. Vtrique cauda intorta, vt etiam apro, quem porcum syluestrem nominant.

Cur sues facile pinguescant.

CAP. VIII.

De axungia Vrsi.

VRSI axungia calidior & siccior est suilla, & vtraque qualitate inferior leonina, velutique inter ambas media. Non tantum ad alopecias & perniones commendatur per se, sed vnguentis resoluentibus mista qualitatem eorum reddit efficaciorem.

Est autem vrsus animal aspectu horridum & mugitu, nam vox illius iracunda & minax est, *plenaque terroris rauco de gutture fertur.* Os illi valde patulum, dentes serrati, nares hiulcæ, aures decurtatæ, totum corpus prolixioribus pilis hispidum, & cauda tam breuis, vt vix queat agnosci.

Vrsus quod sit animal.

Vrsa veneris est appetentissima, maremque sæpius ad congressum solicitat, supinaque initur mulierum more, & similibus, ac mutuis complexibus. Informem autem molem non parit, quam postea lambendo effingat, vt plebecula hucusque credidit: quem errorem improbat Scaliger *exercit. 15. contra Cardan.*

CAP. IX.

De axungia Anseris.

INGRATI quid omnes habent axungiæ, quo ventriculum subuertunt: Anserina tamen suauitatem quandam præ se fert, quæ eam commendat in rusticorum culinis, à quibus auide expetitur. In Pharmacopoliis quoque celebratur ad medicinam; Nam & per se adhibetur meatui auditorio ad tinnitum, qui grauem auditum præcedere solet, atque pluribus aliis medicamentis externis, resoluentibus commiscetur.

Vires.

Est autem anser & carniuora, & frugiuora auis, quę tum in aquis & palustribus locis, tum in solo sicciore versatur, amphibiumque volucre perhibetur, tam domesticum, quam agreste ac ferum, quod sedem ac solum certis temporibus mutat, gregatimque volat, vt grues.

Anseres autem non minus solertem præbere custodiam, quam canes, superstitiosi credunt, quod semel atque ex euentu Romanis profuerint, quos à somno profundiore clangore suo excitantes, Capitolium seruauerunt. Illi enim excitati quosdam ac paucos milites Gallos conspexere, qui scalis ad ipsius muros erectis conscendebant, in quos vi & violentia quamplurimi irruentes suum Capitolium seruarunt. Cuius beneficentiæ memores Romani per tempora multa sacros habuerunt anseres. Postea tamen deposita ac spreta illa superstitione, inter suauiores epulas anseres transtulerunt. Satis enim laudabilem corpori præstant alimoniam, & odorem, dum assantur. Et saporem dum estur, satis gratum & suauem exhibet. Ad anserinum genus referunt multi onocrotalum, & olorem, seu cygnum. Sed de his coqui, quam Pharmocopœi, verius & vberius loquuntur.

De anseribus superstitio Romanorum.

CAP. X.

De axungia Anatis.

ANATIS axungia nec omittitur in arte medicamentaria, qua & per se vtimur in artuum dolore, neruorum frigida intemperie, & vnguentis quibusdam, vt resumptiuo, & emplastris multis permixta. Qualitatem enim habet emollientem, calefacientem, resoluentem, anodynam.

Vires.

E palmi-

E palmipedum autem genere est anas, quæ seu domestica, seu syluestris, locis aridis & aquaticis, vt lacubus æque viuit. Ex domesticis aliæ sunt omnino albæ, aliæ prorsus nigræ, quædam picarum ritu, partim albæ, partim nigræ, aliæ subcineritiæ, cuiusmodi omnes sunt syluestres.

Anas tam agrestis, quam domestica semper fœmina maior est, & colore magis vario, præsertim circa alas & collum, in quo plumulæ ex cæruleo viridi mixto nitent.

Caro anatum ferarum, seu syluestrium & pinguium vtcunque suauis est, licet dura, nec inutilem sanguinem gignit; Sed quæ in vrbibus versantur, carnem habent excrementosam, & minus suauem. Aluntur enim spurcissimis ac fœtidissimis eduliis, vt animalium interaneis, & sæpe bufonibus, quos nonnunquam integros vorant.

Anates autem Ponticas venenis educari multi credunt: vnde Mithridates earum sanguinem antidotis aduersus venena institutis permiscebat. In fluuiis, lacubus, & locis palustribus viuunt, aliæ aues multæ inter anates numeratæ, vt Querquedula, Boscas & Colymbis, quæ non in parua cibariorum gloria habentur.

CAP. XI.

De axungia Gallinarum.

Vires. AXVNGIA gallinarum mediæ est inter suillam & anserinam naturæ. Recens & salis expers affectibus vteri prodest. Confert adhuc labiorum scissuris, aurium doloribus, & pustulis erumpentibus in papillis.

Ea inueterata magis calefacit & resoluit.

Est autem gallina auis homini vtilissima, ob id fœcundissima, quæ non modo suas carnes edendas præbet, sed omni tempore fœturam exhibet commodissimam. Sunt enim quæ quotidie vel oua pariunt, vel incubant, vel pullos excludunt, qui vbi pipiones adhuc sunt, à quibusuis etiam delicatulis expetuntur. Adultiores facti omnium palato arrident. Castrati autem & saginati, vt Cœnomani capones etiam aulicorum mensas explent & ornant. *Capones Cænomani.*

Est enim gallinaceum omne genus optimi succi, & coctionis facilis, omnibus naturis & temperamentis idoneum. Non multum vero illorum sententiam probo, qui ius galli veteris potius, qui semper macilentus est, quam iunioris & pinguis exhibendum ægrotis statuunt. Ego capi aut pinguis gallinæ iusculum prætulerim, & vbi nitrosa quædam qualitas desideratur, aliunde quærerem. Gallinacei enim omnes excarnes fere & exucci sunt, præsertim veteres, quia quicquid habuere succi laudabilis, veneri impenderunt.

Tres autem gallinarum differentiæ apud nos visuntur; quædam magnitudine alias superant, quæ rostro & pedibus, vt plurimum sunt luteis, & oua maiora pariunt, sed minus fœcundæ sunt, vt Londunenses, quæ è Varrone Medicæ vocantur, quia à Media fuerint allatæ. *Gallinarum differentiæ.* *Gallina Medica.*

Aliæ paruæ, quibus crispæ sunt plumæ, quæ sæpius, quàm annis singulis decidunt, ita, vt nonnunquam implumes cernantur, hyemis rigiditatem ægre ferentes. Sunt & vulgares perpetuo plumis indutæ, quarum aliæ prorsus nigræ sunt, quæ putantur meliores, aliæ albæ, quæ deteriores, aliæ variegatæ quæ mediæ.

Sunt, qui stomachicis imperant tunicam interiorem secundi ventriculi gallinarum, ad augendam coquendi facultatem, quod lapillos conficiat, nullo tamen successu sumitur. Illius enim temperies vitiatur interitu & desiccatione, destruiturque vis coquendi. Multa siquidem viuis inesse comperimus, quæ mortuis non superesse certissimum est.

Præter Gallinas nostrates aliæ multæ sunt rusticæ, vt Attagen, gelinottam vocant, Fulica seu gallina aquatica, & Ascolaeus, seu Rusticula, & gallina syluatica, Septentrionalibus *vidcoq*, vel potius *wodcok*, secundum Anglos dicta, apud quos *wod* est sylua, & apud Germanos *wald* idem; Et *cok*, gallinaceus. *Vidcoq unde dicta.*

Sunt quæ pati gallinæ peregrinæ, vt Indicæ, & Numidicæ, quas Phasianos multi arbitrantur,

trantur, & Meleagtides, à quarum variegato colore, herba quædam florem multis veluti punctis maculatum gerens, apud nos Meleagris dicitur.

De ouis. Multarum autem auium color, vt variegatus est, sic & oua, è quibus illatum generatio pendet, variegata, vt meleagridum, perdicum, gallinarum Indicarum; Nostratium vero ac vulgarium gallinarum oua alba sunt, sicut & anserum, anatum, columbarum.

Porro sæpissime in re medicamentaria ouis vtimur, nam vitellos in clysmis soluimus, vixque sine eorum adiutu terebinthinam diluimus. Ex iisdem induratis oleum extrahimus: atque ab ouo eximium quoddam electuarium habemus denominatum, cuius vires aduersus pestem mirum in modum commendantur.

Vires. Sæpius vero in cibatu ouis vtimur: ***Habent enim quod robustum, & alunt, & inflant***, inquit Hippoc *lib. 2 de dieta*. Robustum quid habent, quia generatio est animalis: alunt, quia hoc est pulli lac; inflant, quia ex parua mole in multam diffunduntur.

Quæ autem tremula dicuntur, ad nutriendum sunt omnium præstantissima. Frixa, & in cineribus vsta, mala. Cæterum gallinarum, phasianorum, & perdicum omnibus sunt præstantiora, *Galen lib. 2. de aliment. & lib. de Euchy.*

Ouum vnam solum prauitatem admittit, inquit Galenus *lib. 11. de simplic.* quam adfert vetustas, quam facile effugies, si recentibus vtaris.

CAP. XII.

De Butyro.

E Lactis parte magis terrena caseus concrescit, è pinguiore, quam cremorem vocant, crebro agitatu in oblongo vase, Lactuburiam dicunt, butyrum cogitur, quod multæ nationes habent in deliciis, præsertim, quod suauitate palato plurimum arridet, vt *Butyrum Vanueum.* Vanueum, quod in agro Parisiensi fit, & Normanicum, quod eius prouinciæ, præsertim Constantiensis incolæ sale condiunt, in vasa fictilitia, prælonga demittunt, & ad cæteros Gallos mittunt, quibus olei vicem explet: facit enim, vt omnia fercula sapiant, & auidius commendantur.

Vtiliter admiscetur Eclegmati de Pineis & medicamentis pluribus externis, dum lenire, humectare, emollire, & dolorem sedare consilium est. Temperie enim cum sit calidum & oleosum bubones & parotidas iuuat. Humores in pectore latitantes litu & linctu coquit, & ventrem soluit. Maxime vero, quod ex lacte fit vaccino, tum quod copiosius habeatur, tum quia præstantius, suauius ac salubrius. Ex ouillo enim & caprino quibusdam in regionibus aliquando fit, sed quod in Gallia nec gustatur, nec visitur, nec probatur.

Est autem vaccinum, seu bubulum genus quatuor ætatis gradibus distinctum. Prior ætas est vitulorum: secunda iuuencorum; tertia boum nouellorum; quarta vetulorum, quæ ad extremum extenditur senium.

Quæ iam adulta, sterilis est, taura à bubulcis solet nominari. Quæ prægnans, horda, fordave dicitur. *Horda quid.*

Pro regionibus autem, & soli cœlique conditione, boues corporis habitum, pilorum colorem, mores, & naturam habent. Asiatici enim aliam formam, Epyrotici aliam, Gallici aliam habent. *Forda.*

In boum genere cornua gerunt tam mares, quam fœminæ. Apud Mysios tamen, & circa paludem Mæotim, boues sine cornibus viuunt. Et aliquando apud Indos nonnulli visuntur vnicornes, alii vero tricornes. Aonius bos vnicum tantum cornu gerit, in medio capite instar monocerotis. *Boues sine cornibus.*

Sunt aliæ boum, ac vaccarum varietates multæ, quas exactius disquirere nostri non est instituti. Sat est nunc, si dixero, ex bubulo genere lac & butyrum haberi, quibus nonnunquam in Pharmacopoliis opus habemus. Lac enim non tantum nutrit, est enim dealbatus sanguis, sed pluribus affectionibus medetur, vt dysenteriæ, phthisi ac pulmonum *Lac, & eius vires.*

num vitiis, quibus asininum, post muliebre maxime conuenit.

Homini autem tot, tantaque commoda bos suppeditat, vt vix possint numerari. Illius enim in labore & agricultura non tantum socius est, dum viuit, sed mactatus mensas opulentat, & alimoniam exhibet firmam & laudabilem.

Ad bubulli generis familiam spectant vri, bisontes, bubali, & tauri Æthiopici, quorum naturam illis describendam relinquo, qui perfectam animalium historiam explicandam susceperunt.

Cap. XIII.

De pulmone Vulpis.

Pulmo vulpis à Mesue commendatur ad vitia pulmonum, & ab eo quoddam Ecligma denominauit, quod phthisicis conducere asseruit. Vt libere tamen dicam, sapor eius acer, & ingratus, & teter odor efficiunt, vt minus, quam creditur, valere à doctioribus iudicetur.

Vulpes. Est autem vulpes animal astutum, caudam habens multum villosam, & genitale pene osseum, calculo atterendo, & expellendo idoneum. Insidiatur gallinis, & aliis auibus iuuenculis, nec non leporibus. Speluncam fodit altam, multos habentem anfractus & exitus, procul inter se dissitos, vt facilius venatorum eludat conatus.

Vires. Illius caro tempetie sicca est, & digerentis facultatis particeps. Vnde oleum, in quo fuerit elixata, oleum vulpinum dictum, humores ad extimam corporis superficiem euocat, & discutit: eaque ratione morbo articulari vtiliter datur. *Oleum vulpinum.*

Illius adeps liquatus, & auri infusus, dolorem ipsius sedat.

Cap. XIV.

De testiculis Castoris.

Castorevm Medici vocant fibri seu Castoris testes ad multos medicos vsus expetitos & aptos. Est autem fiber, seu Castor animal amphibium, ex albo cinereum, in dorso nigricans, quod partim in aqua, partim in terra victitat, & ex vtroque loco pabulum venatur, lutrarum modo, quibus valde simile est, cauda excepta, quæ Castori glabra est, & lata, & piscium modo squamosa, luttis longa, rotunda, hispida, rufa, & ad castaneam accedens, vt & totum corpus. *Castor.*

Circa fluuios Ponti Castores plurimi sunt, necnon in Hispaniæ paludibus: verum ex eis Castoreum, vt vocant, non eandem habet cum Pontico Galatiæ vim.

Est autem horrendi morsus Castor. Nam hominem dum mordet, partem comprehensam non desetit, antequam fracta concrepare ossa senserit & audierit. Eius testiculi potissimum appetuntur in vsum medicum, quos non propriis dentibus amputat, à venatoribus coactus, vt fabula de ipso narratur. *Morsus Castoris.*

Porro medicamenta seligi debent testes conuexi, ex vno ortu dependentes, liquore intus cetoso, odore graui, & viroso, gustu acri & amaro. Est vero Castoreum medicamentum, & celebre, & multi vsus, inquit Galenus, adeo, vt Archigenes de Castorei vsu totum conscripserit librum. *Testes castoris quomodo eligendi.*

Vires. Excalfacit autem manifesto, serpentum venenis medetur, menses & partus cies, lethargicis & veternosis prodest, & neruorum affectibus.

Cap. XV.

De excrementis animalium, & primum de Moscho.

Animalia quædam venatu coguntur, capiunturque propter esum, vt cerui, lepores, apri: Alia propter medicinam, vt viperæ, Alia propter odoramenta & voluptatem, vt Moschus, & catus zibethicus. Fiber etiam & Sebellina, vt ex his medicamenta & vestimenta fiant, expetuntur.

Moschus quid. Est autem moschus, & excrementi, & animalis,

malis, à quo idipsum habetur, nomen. Animal vero exoticum est, idque Indicum, in regno *Pegu*, ac potissimum in agro Tumbascorum admodum frequens, capræ non multum dissimile, ac corpore prægrandi, Dorcadem moschi, gazellam Indicam & capreolum moschi nominant, ex cuius inferiore maxilla æque dentes vtrinque singuli porcorum instar exeruntur.

Huic cum Veneris œstro percellitur, furoris vehementia vmbilici regio intumescit, ibique congesto sanguine multo & crasso fit apostema: atque tum ferum illud animal potum cibumque auersatur omnem, & humi sese prouoluens, atque lapidibus & arborum truncis turgentem partem quadam voluptate confricans, disrumpit, ac vomicam aperit, ex qua sanies quædam excernitur, quæ verus est moschus, omnium rerum odoratissimus & suauissimus, quique alias omnes moschi varietates, quæ nunc multæ circumferuntur, bonitate superat.

Moschus quis optimus.

Illa autem sanies super arborum truncis aut saxis relicta, calore solis ac cœli bonitate coquitur, elaboratur, & virosus ipsius odor, si quis sit, dissipatur, fitque præstantissimus ille moschus, quo reges & magnates donantur & vtuntur. Qui vero passim venditur, bonitate longe inferior est, & ab animalibus venatu captis carpitur. Capta enim fera venatores partem cum corio simul abscindunt, cruorem effluentem exprimunt, colligunt, exsiccant, & seruant cum vtriculis aut pellibus eorundem animalium, quorum sæpe sanguis exsiccatus, pauculæ recrementi dicti portioni commixtus, pro puro moscho ab institoribus seu adulteratoribus venditur.

Est quoddam genus mustellæ maioris, quæ quod martia sit & pugnax (gallinas enim etiam grandiores enecat) quibusdam Martes, aliis Marturella, vulgo Fouina dicitur, cuius excrementa moschum redolent, vt sæpe obseruaui.

Martes.

Sunt & quædam plantæ & fructus, qui huius aromatis suauitatem naribus & palato referunt, vt geranium moschatum, herba moschata dictum, rosæ moschatæ & pyra moschatellina.

Sunt autem moschi vires eximiæ: nam cor frigidum & tremulum roborat, exhilaratque, & omnibus ipsius affectibus confert, nec non cerebrum recreat, & spiritus omnes reficit. Calefacit ordine secundo, siccat tertio.

Moschi vires.

Cap. XVI.

De Zibetho.

ANIMALIA tria gratum odorem spirare perhibentur, Panthera, quam tamen brutis tantum, non hominibus suaueolentē multi credunt; Gazella, seu Capreolus moschi; & felis, seu Catus Zibethi, qui Græcis recentioribus Zapetion, vulgo Ciuetta nominatur, de cuius natura veteres non satis inter se conueniunt. Animal ferum est, dentibus ferox, feli non tam simile, vt multi scribunt. Maius enim est, sæpe vulpem excedens, caput, collum, pedes, atque alias partes habens illi valde dissimiles. Os ei oblongum est, vt meli, seu taxo animali, corpus longum, maxillæ inferius albæ, vt etiam barbitiū, pedes nigri, laterales ventris partes albicātes, dorsum ex obscuro cinereum, maculis nigris conspersum, cuius recrementum Zibethum dicitur, ob fragrantiam à ditioribus expetitum, ob vires insignes à Medicis celebratum.

Catus Zibethi. Zapetion. Ciuetta.

Zibethum ergo odoramentum est aliud à moscho diuersum, suauissimum, pingue, crassum ac nigricans, ex animali eiusdem nominis, cui est cati figura, vnde Catus zibethicus sæpius vocatur, desumptum. Illius enim strigmentum est, seu *sudor circum testes, ac pudēda concrescens, qui cochleari corneo, aut argenteo, aut alio quouis eradi solet.*

Zibethum quid, & quo modo colligatur. Catus Zibethicus.

Indicum quidem animal est, sed nūc apud Europeos valde frequens & cicuratum. Quotidie siquidem Lutetiæ in multorum ædibus visitur & contrectatur. Vt vero maiorem dicti recrementi copiam suggerat, irritari solet, fatigari, & ad iracundiam cieri; tunc enim genitalia multo sudore glutinoso madent, qui

Quomodo Zibethum in Catu augeatur.

qui postea eraditur. Derasus primis diebus grauis est, mollesq; nares ferit; sed postea concretus & aeri expositus, virus omne deponit, ac suauitatem acquirit gratissimam.

Vires. Vt odor illius moscho affinis est, sic & qualitas. Maxime autem confert vteri strangulationibus, si eius aliquot grana in vmbilici cauitatem indantur.

Animalium stercora propter fœtorem & ingratum saporem auersantur, & ægri, & Medici. Malunt enim ingenui viri alia perscrutari, contrectare, & exhibere medicamenta, quam putidorum animantium excrementa; *Muscerda. Stercus caninum.* Muscerda tamen multum prodest cum vino albo ad calculum atterendum & excludendum, & stercus caninum probatur à Galeno ad anginam: humanum vero laudatur à multis ad suppurandum. Epilepsiæ autem, quæ fit per partium infernarum consensum, & materiæ tenuis ad caput ascensum, nihil æque prodest, atque pauonis stercus. Verum de eiusmodi excrementis, cum medicamentorum nostrorum compositiones nō ingrediantur, agere non instituimus.

Cap. XVII.

De Ichthyocolla.

MVLTA glutinis in officinis Pharmacopœorum varietas inuenitur; vnum minerale est, quod auro coniungendo rite conuenit, & Chrysocolla dicitur; *Chrysocolla.* aliud, quod vulnera ac carnem glutinat, & oculorum fluxiones inhibet, atque arboris cuiusdam in Perside nascentis gummi est, quod Sarcocolla vocatur, *Sarcocolla.* de his duobus supra; tertium quoddam est, ex coriis bubulis factitium, quod Taurocollam nominant, *Taurocolla.* & à frequentiore, quem præstat, vsu, lignis videlicet arctissime simul firmandis, Xylocolla nonnullis dictum. *Xylocolla.* Est & Ichthyocolla, *Ichthyocolla.* seu gluten ex ventre cuiusdam piscis cōfectum: cui, quod vis insit opplere, siccare, atque etiam quadam tenus mollire, recte miscetur emplastris glutinantibus, & aliis, quæ lepras tollunt, & faciem erugant. Ab Arabibus *Alcanna* vocari solet. *Alkanna.*

Vt autem Taurocolla non tantum ex corio bubulo, sed ex omnium quadrupedum auribus, pedibusq; fit, sic & Ichthyocolla non tantum ex ventre vnius piscis, sed ex omnibus viscidis ac glutinosis fieri potest. Sæpius vero fit è quodam pisce, quem Rondeletius exossem, alii moluām, alii moronam, quidam Moruām appellant. *Morūa & molua.*

Est autem Exossis piscis cetaceus, cartilagineus, absque squamis, spinis, & ossibus, nisi paucissimis. *Exossis piscis.* Caput ei crassissimum est, est, latumque. os magnum, è cuius maxilla superiore molliusculæ & oblongæ apophyses deorsum pendulæ emergunt. Carne est prædulci & glutinosa, proinde male grata, nisi longe ante esu in sale condiatur.

Non solum vero ex corio, sed etiam intestinis, ventriculo, pinnis, & cauda piscis. Exossis Ichthyocolla cōficitur ad hunc modum. *Ichthyocollæ conficiendæ modus.* Partes dictæ in frustula tenuissima secantur, in nouo fictili ponuntur, aquæ calidæ quantitas idonea affunditur, sic diem vnum aut alterum macerantur: tum lento igne coquuntur, donec in cremorem aut pultis consistentiām abeant. Postea ab igne semouentur, antequam hæc confectura refrixerit, à fictili eximenda, & in partes diiungenda, ne in massam tenacissimam concrescat.

Cap. XVIII.

De OEsypo.

OESYPVS officinis Isopus humida, est *succidarum lanarum arte detracta & concreta pinguitudo*, à qua emplastrū quoddam à Philagrio descriptum, OEsypatum vocatur; *OEsypus seu Isopus humida quid.* quod ad lienis dolorem, stomachi & hepatis duritiem, & aliarum partium nodositates commendatur. Emollit enim OEsypus & explet, præsertim vlcera sedis ac vuluæ cum meliloto & butyro, sine excessu calefacit, & dolorem lenit. *Vires.*

Ss Con-

OEsypi conficiendi modus. Conficiendæ autem OEsypi ratio hæc est; lanæ succidæ è collo, feminibus & femoribus ouium sumuntur, aqua feruenti horas octo macerantur, commiscentur, & tudicula aut baculo agitantur: deinde feruefiunt, quousque in aquam deposuerint totam pinguitudinem.

Tum expressis & semotis lanis, aqua illa pinguis, ac sordida ex alto in aliud vas ita infunditur, vt multum spumescat. Spuma denuo accipitur, atque adhuc tamdiu agitatur in aqua, donec amplius nullam spumam emittat.

His ita peractis pinguedo collecta in aqua pura lauatur, & manibus agitatur, donec œsypus admota linguæ leuiter tantum astringat, nec mordeat, & candida spectetur: tum in fictili vase reponitur. Verum omnia subferuido Sole fieri debent. Nonnullis addunt ad lotionem aquam marinam, sed dictus modus vsitatior & melior iudicatur.

Ouillum autem genus nulli nationi non notissimum, homini infinita commoda suppeditat: illius enim lana tegitur, carne alitur, fimo pascua pinguescunt & fœcundantur.

Aries vnde dictus. Ouium iuniores pulli agni dicuntur; grandiores & integri, arietes, ab ara, in qua olim immolabantur; Castrati, veruecces, Italis *Castrones*. Sic enim veruex ab ariete differt, vt cantherius ab equo, capus à gallo, caper ab hirco Sectarius veruex vocitari solet, quem agni sequuntur.

Habitus arietis, quem Galli *Bellerinum*, à bellando, vt credibile est, nominant, commendatur, dum altus ac procerus est, ventre promisso, cauda longissima, velleris densi & candidi, fronte lata, cornibus intortis & patulis, rauis oculis, auribus amplis, pectore, scapulis, & clunibus amplis.

Arabia duo miranda arietum genera profert; vnum caudam adeo longam gerit, vt non sit tribus cubitis breuior; alterum cubitali latitudine eandem gerit.

Cætera de pecuino genere cuiq; vulgaria.

CAP. XIX.

De ossibus medicatis, & primum de osse cordis cerui.

SI animalium excrementa etiam fœtidissima vim habeant commendatitiam ad multos affectus curandos, vt ad anginam stercus caninum, quod faceti viri Album Græcum vocitant, multo magis partes illorum integrantes, vt alces vngula ad epilepsiam, captæ ad eos, qui noctu stragulas permingunt, & ossa multorum & piscium, & volatilium, & quadrupedum.

Os etiam hominis homini medicina est; nam cranium insepultum, vt decet apparatum & exhibitum, morbum comitialem sanat. Os de corde cerui, cornu rhinocerotis, dentes elephantis, apri, & lucii multis morbis conducere, experientia comprobauit. *Cranii humani facultas.*

Rem autem medicamentariam ceruus multum adauget: Etenim cornua suggerit, seuum, adipem, medullam, lacrymam, priapum, & ossiculum illud, quod ad basim cordis inuenitur. *Præstantia cerui ad medicinam.*

Est vero ceruus animal nobilissimum, quod pulchritudine, celeritate, dignitate & vtilitate reliqua fere animalia superat: vnde regibus solis, ac illorum ministris eos insectari ac venari fas est: eorũ caro lautiora etiã conuiuia ornat, & quæ mensis non congruunt, pharmacopœorum tabernas locupletant.

Maxime autem celebratur illud ossiculum, quod ad basim cordis ceruorum annosorum habet adhæsum, quod à figura crucis, quam non male refert, venatores Crucem cerui nuncupant, plurimumq; ad cordis affectus valere, non solum ipsi experientia ducti docuerunt, sed & Medici præter experimentum ratione docti confirmarunt. *Crux cerui.*

In ceruis iunioribus non os, sed cartilago tantum est.

In valde senibus concrescit aliquando in vtroque oculorum canto maiore lacryma quædam mira vi sudorem proliciens, & morbis venenatis conducens, vt ostendimus supra. *Lacryma oculorum in ceruis senibus.*

pra. Os autem de corde cerui ad diamoschi confectionem accedit, vt vim eius cardiacã iuuet & reddat efficaciorem.

CAP. XX.

De Ebore.

IN quadrupedum genere maximum & homini obsequiosissimum est Elephas: Dominum enim non modo suum, sed & vocem agnoscit, iussa capit, obsequitur, peragit. Visus est, qui domino iubenti responderit *heo, hoo*, hoc est, volo, volo, vt Barbarorũ idioma notat.

Elephas loquutus.

Alterum scripsisse viri fide digni asseruerunt: Ego, inquit Ælianus, *recte & ordine in tabula quadam latinas literas vidi Elephantum scribere: verumtamen manus docentis subiiciebatur ad literarum figuram & lineamentum instituens animal: cumq; Elephantus scriberet, eius oculos immotos & deiectos esse perspexi, vt quendam Grammaticum dixisses.*

Elephantũ ingenium admirandum.

Tritum est illud, ait Oppianus, *Elephantos inter se loqui; verum non omnibus, sed solis domitoribus illorum collocutionem notam esse.*

Tam prope accedunt Elephanti ad hominis ingenium, vt nonnulli prudentiores iudicentur, quam in locis quibusdam homines. Vartoman.

Obsequiosi sunt, gloriæ cupidi, beneficiorum, & iniuriarum memores, atque retributionis & vindictæ cupidissimi.

Notum est illud Æliani: *Qui elephanto*, inquit, *hordeum admetiendi procurationem habebat, partem hordei subtraxisset, & in eius locum lapidibus admixtis ac suppositis, ipsi tamen mensuram debitam ac solitam cumulate seruasset, vt dominum vtriusq; si quando vidisset, falleret: Elephantus videns eum, qui sibi debitum fraudabat, polentam coquere, promusci de sabulum collegit, & in ollam infudit, sicq; solerter iniuriis iniurias sibi illatas vlctus est.*

Descriptio.

Ei autem parui sunt oculi pro corporis magnitudine: proboscidem pro nare gerit, qua vtitur vt manu, ad quælibet contrectanda, & maxime ad esculenta, potulentaque assumenda, & in os ingerenda; linguam habet valde paruam: dentes vtrinq; quatuor, crassos & breues, alimentum aterit & mollit duos præterea longissimos & crassissimos, quos verius cornua dixeris, qui certo tempore decidunt, & postea renascuntur.

Eorum autem materia ebur est, vsib. humanis pene infinitis, sed potissimum medicis accommodum.

Ebur quid.

Atque idipsum est, quod magno errore pharmacopœorum vulgus vrit, vt pro spodio Arabum fictitio sumant.

Neque enim vstum, neque crudum recte pro spodio ponitur. Vis siquidem vsti perit; crudum vero nequaquam est spodio analogum: nam proprie loquendo, vn cum tantum est spodium, Græcorum nempe, quod pompholix nominatur.

Arabum vero quorundam falso creditum spodium est *Tabaxir*, quod cum ebore vsto conuenit, vt rhabarbarum cum sacharo; sed ea de re latius alib disseruimus.

Ebur autem crudum facultates habet eximias; nam viscera omnia roborat, moderate refrigerat & astringit, stomachi dolores abigit, vomitum cohibet, vermes enecat; diuturnis obstructionibus prodest, & huius potu mulieres ad concipiendum fœtum aptissimæ redduntur.

Vires.

CAP. XXI.

De cornu Monocerotis.

SI quæ animalia cornibus natura mutila voluit, aliquando cornuta visa sint, hæc inter raro contingentia reponuntur. Sic pro monstro habitus est rusticus quidam Cænomanus, cuius fronti cornu adnatum, crassissimum, duos palmos longum, ad occiput incuruum Lutetiæ anno Domini 1600. vidimus. Sic & petratum, imo nusquam, nisi forsan semel visum, alteri homini cornu in dorso prominulum, cuius meminit Philippus Ingrassias.

Homo cornutus.

Multa vero cornuta sunt, præsertim mascula, quorum maxima pars bicornis est; vt bos, vrus, capra; alia tricornia sunt, vt boum genera quædam in India, ex Solino; quędã quadricornia, vt in arietib. multis obseruaui.

Nonnulla tantum vnicum cornu gerunt, idque in fronte media, vt Onager Indicus, vaccæ quædam in Zeila vrbe Æthiopiæ. Camphur animal amphibiũ in insulis Moluccis frequens, vt aues quædam Æthiopicæ ex Æliano, & pisces nonnulli, cuiusmodi est, Vletif in Indico mari frequentissimus. *Ludouic. Roman.*

Omnibus his dignitate antecellit, literis non modo humanioribus, sed diuinis tantopere celebratum illud animal, quod Hebræi *Rem*, & *Reem*, Auicennas *Acharcheden*, ex Arabibus nonnulli *Barkaran*, Græci Monocerotem, Latini vnicornem, Indi *Carta Zonos*, Galli Licornam nominant.

Varia de monocerote opinio. De hoc animali varia varii authores scribunt: alii enim dicunt, esse procerum, nonnulli pumillum. Sunt, qui asserunt, esse perpetuo ferum & syluestre, alii non tantum arte cicurari, sed etiam visis puellis mansuescere, & aliquando iuxta eas in somnum delabi, earumq; amore & odore allici. Sunt & qui nitarum cornu nigrum, alii rufum, alii album pronuntiant.

Ex eorum autem opinione communi, qui nouum orbem lustratunt, monoceros elephanto humilior tenuiorque est, & magnitudinem equi tantum mediocris æquãs, colore mustellino, seu subrufo, & secundum quosdam cinereo, capite cerui, collo non oblongo, nec oblonga iuba, sed admodum rara, & altera colli parte pendula, hircina barba, sed breuiore: vngulas bifidas habet, tibias non valde crassas, caudam apri modo. *Solin. Plin. Ælian.*

In capitis summa & anteriore parte cornu gerit vnicum, rectum, crassum, velut in spiras intortum, quatuor aut quinque pedes, aut plus minusve pro ætatis ratione longũ, solidum, ac durum, nullis squamulis asperum, nullis rimis hiulcum, exterius subrufum, interius velut eburneum, sed nullis lineolis vndulatum, in ambitu tanquam crasso cortice linea circulati à reliqua parte dirempto obuallatum, quem *Laridum cornu vnicornis.* institores inepta, licet vsitata voce, Laridum vnicornis vocitant.

Cum igitur monoceros animal sit & rarũ & ferum, nunquam cicurabile, nisi forsan, cum adhuc pullus capitur, nec ei vt ceruis cornua quotannis decidant, non mirum, si illius cornu rarum sit & pretiosum: vnum tamen longissimum & hominis proceritatem æquans, tanquam thesaurus ditissimus seruatur in templo D. Dionysii iuxta Parisios, & multa segmina singuli pharmacopolæ Parisienses in officinis seruant, vt quoties vsus postulat, hoc insigni præsidio iuuentur. *Vires.*

Laudatur autem plurimum aduersus venena, & ad partes nobiles exhilarandas & roborandas. Proinde soler dari pesti, morbis contagiosis, & omnibus venenatis. Verum cum omnes ægroti æque non valeant opibus, debet tantum diuitibus exhiberi; aliis fortunæ tenuioris cornu rhinocerotis, vt etiam cerui præscribo, successu nõ minus felici.

CAP. XXII.

De lapide Bezaar.

Vnde habeat nomẽ. LAPIS Bezaar sic dicitur vel ab animali quodam orientali, ex quo habetur, quod Persica lingua *pasan*; aliquando *bazar*, & Indica *bezar* nominatur, vel à facultate bezardica, hoc est, alexiteria & eximia, qua pollet aduersus venena; & ea ratione lapis quidem metallicus & alexiterius, apud quosdã Arabes Bezaardicus dicitur, vt omnia virus expugnandi qualitate prædita ipsis bezaardica dicuntur. *Auicen.*

Bezoar. Lapis autem Bezaardicus nunc vulgatis & in vsu medico frequens, vulgo Bezoar dictus, è fodinis metallicis non eruitur, sed è ventre, ac partibus internis cuiusdam animalis eximitur, in Persia, Corasone, promontorio Comotim & multis aliis Indiæ locis & montibus Chynæ finitimis, frequentissimi; quod qui viderunt, hircum credunt & nominant; incolæ capram montanam: forma enim & magnitudine hircos Europeos refert, sed pilis breuioribus hispidos: magis quoq; proceros N. Monardus asserit, atque ceruorum æquare proceritatem, & recte Cerui capram nominari opinatur, quod partim cer- *Ceruicapra quid.* uorũ, partim caprarũ ideam gerat & naturã.

Ocyssimum & agile est animal è scopulo in sco-

in scopulum facile desiliens, ferocissimum, quod in venatores Indos irruens sæpe eos occidit, bisulcum; vngulas enim vt capra bifidas habet, tibias parum crassas, caudam prominulam ac breuem, corpus hispidum quidem, vt genus caprinum, sed breuipilum ex cinereo rufum & fere ceruinum, caput hircinum, binis armatum cornibus in obtusum mucronem desinentibus, ad dorsum multum incuruis, admodum nigris, crassiore & inferna parte cauis, tuberculis pluribus obsitis: duo vidi Couberti in castello Dom. de Vitry.

Lapis bezaar vbi generatur. In huius autem animalis ventre dictus lapis generatur, cuius non modo varia est magnitudo, sed etiam forma atque color: magnitudo quidem pro animalis natura & ætate; nam in seniore & maiore maiores lapides inueniuntur, in iuniore & minore minores. Omnes fere ouali figura cernuntur, sed alii aliis rotundiores sunt, alii magis quadrati.

Color vel obscurus ac nigricans, vel rufus aut magis pallidus pro animalium temperatura, quorum quæ lapides crassiores generant ac gerunt, minus agilia sunt, & ad cursum saltumque minus apta, & magis tristia viuunt, quod & venatores quasi primo intuitu agnoscunt. Forsan eiusmodi lapides illis animalibus infensi sunt & contra naturam, vt hominibus calculi.

Corticatim autem generantur ex paruulo rudimento, quod sæpe palea quædam est, aut puluis coagmentatus, cui nouus humor apponitur, adhærescit, agglutinatur, assimilatur: & in laminas multas crassas, aut tenues ceparum modo, pro lapidis magnitudine & appellentis humoris appositione.

Puluis bezaardicus naturalis. Signum verum lapidis ab adulterato distinguens. Puluis hic in centro contentus eiusdem est, imo maioris efficaciæ, quam aliæ lapidis partes, ac laminæ, quæ singulæ tam internæ, quam exteriores læues sunt, expolitæ & splendentes; quod in adulteratis lapidibus non ita est, in quibus nunquam puluis interius inuenitur, vt in veris & natiuis.

Lapides bezoardici præstantissimi qui. Ex bezaardicis lapidibus Persici omnium præstantissimi, dein orientales maxime vero qui ex animalibus eruuntur, quæ in montibus Persiæ degunt; nam quæ in campestribus & planis locis victitant, cum plantas bezaardicas & æque salutares minime depascantur, perinde ac ea, quæ excelsa loca incolunt, minus efficaces lapides gignunt.

Vires. Omnes multum commendantur aduersus virulentorum animalium morsus: nam eorum puluis sumptus, vel admotus vulnera à scorpionibus, viperis, aut aliis serpentibus inflicta sanat, atque iisdem animalibus viuis inspersus, eadem torpida & minime nocua reddit. *Historia.* Aiunt, Cordubæ regem à sumpto veneno quodam perniciosissimo huius lapidis vsu liberatum. *Nominis interpretatio.* Ob id nonnulli recte Bezaar ab Hebræis deducere videntur, apud quos Bel dominum notat, & Zaar venenum; vnde Bezaar, quasi dominus veneni.

Eadem ratione morbis omnibus venenatis, & contagiosis multum prodest, vt pesti, morbillis, exanthematis, variolis, & similibus. Animi quoque deliquiis, palmo, longis mœroribus, hystericis affectibus, & aliis pluribus malignis feliciter medetur, de quibus vide N. Monard. Christoph. à Costa, & Clusium.

CAP. XXIII.

De Margaritis ac vnionibus.

Margarit. & Vnion quomodo differant. MARGARITÆ ex conchis quibusdã, seu piscibus testaceis, ostreorum valde similibus, in Indico mari victitantibus sumuntur; quæ si paruæ fuerint, Margaritarum nomen seruant; si crassæ & ponderosæ, Vniones appellantur, quia scilicet singuli in singulis conchis inueniantur, iuxta illud poetæ Marbod.

Vniones e dicti. *Vnio dictus ob hoc, quod ab vna nascitur vnus,*
Nec duo vel plures vnquam simul inueniantur.

 Huic

Huic tamen opinioni refragatur Ælianus, & experientia docet in eadem & sola concha multos sæpius vniones generari & reperiri pro pisculi redundante excrementitio humore, puro & lucido, à quo generantur. Vniones igitur Latini vocant, non quod in vnica concha vnicus tantum reperiatur, sed *quod duo nunquam indiscreti in eadem inueniantur*, inquit Rondeletius. Probantur candore, rotunditate, magnitudine, pondere & læuore, quales reginæ in torquibus gerere solent.

Generatio autem margaritarum, est è conchis multis, sed præstantiores è quibusdam exoticis, quæ reperiuntur tum in mari Persico, quod in oriente est, vnde & orientales dicuntur, tum in Chynarum tractu & multis Indiæ regionibus, in quibus concha margaritifera ab incolis *Berberi* vocatur, & à quibusdam Barbaris *Cheripo*, ab aliis *Chanquo*, quod mater, seu vt vulgus loquitur, *Nacra perlarum* perhibetur.

Nacra perlarum.

Magna vero est illa concha spissa, modice caua, pectinum æmula, nō vtrinq; aurita, sed tantum altera parte, exterius minime striata, sed plana, & aliquantum flauescens, intus læuis, splendida & argentei coloris. In illius carne generatur margarita, vt in suilla grando, vel in vesica calculus, aut in aliis partibus lapilli. Vidi siquidem virum quendam, qui lapidum quantitatem per secessum excreuit, quorum singuli castaneam aut glandem æquabant.

Lapides in multis partibus generari.

In illustris viri cadauere secto tres lapides in hepate reperti sunt. Vidit quendam Fernelius, qui è thorace multos lapillos margaritis similes cum sputo eduxit.

Sed ad propositum redeam, conchæ, quas matres vnionum vocant, aeri expositæ hiant, vel ferro aperiuntur, atque intus vna cum carne margaritæ reperiuntur, quæ re vera nec ossa sunt, nec partes eorum pisciculorum, sed quid illis adnatum, & veluti excrementum, ad testarum instar, quibus teguntur, concretum & splendens. Verum exterius scabrum est & impolitū, interius læuissimum & aspectu pulcherrimum, videturq; esse vulgaris *Nacra perlarum*, seu mater margaritarum, quæ naturaliter nunquam, sed arte tantum perforantur.

Maiores sunt, quæ ex maioribus conchis, atque ex alto mari sumptis eruuntur.

A mulieribus tam studiose quæruntur, vt nulla etiam mediocris fortunæ se satis ornatam credat, præsertim Lutetiæ, si è collo suspensas margaritas, *Perlas* vocant, non gestarit.

Earum vero vsus plurimum ad rem medicamentariam commendatur; vno enim consensu recentiores cum veteribus margaritas valde cordiales asseuerant, & ad cor exhilarandum imperant. Ex his arte Chymica solutis, liquor perlarum, vt vocant, habetur, de quo Spagyrici multi multa, & sæpius ridicula prædicant & promittunt.

Historia cuiusdam mendacissimi Empirici.

Noui Lutetiæ chirurgulum empiricorum astutissimum, qui sex aureos postulabat, quod hyrudines duas ægroto admouisset; quod cum mirarentur multi, *maiorem*, inquit, *mercedem deberem efflagitare, quia mensem integrum illa duo animalcula liquore perlarum cibaui.*

De margaritis & conchis, in quibus generantur, deque illarum natura, præstantia, duratione & viribus, doctam apud Rondeletium lectionem habes, *lib. 1. de Testaceis, cap. 51.*

CAP. XXIV.

De Vmbilicis marinis.

VMBILICVS marinus vel integer pisciculus est, cuius meminit Rondeletius *lib. 2. testaceorum, cap. 38. & 39.* vel pars, & velut os, aut tegumentum alterius maioris. Prior turbinata ac parua quædam concha est, ita vmbilico similis, vt nullus, qui videret eam, vmbilicum non nominare possit.

Bellericus marinus.

Est alius vmbilicus, totus osseus, Bellericus & Belliculus marinus in officinis dictus, qui vel testa, vel os alterius putatur. Multis enim piscibus ossa quædam insunt, quæ vel ad spinarum, quibus vitam suam tuentur, inser-

insertionem natura tribuit, vel ad corporis firmamentum & morum. Sic Sepia suo stabilitur osse, sic Raiæ dorsum ossiculis pluribus spinosis armatur, quæ leui coctura facile à toto corpore seiungitur, nec male forma & magnitudine, spinam si exemeris, vmbilicum marinum repræsentant.

Vmbilicos ergo marinos in pharmacopoliis frequentissimos eum Bern. Dessennio suspicamur, à marinis animalibus desumi, & in littoribus cum reliquis lapidibus sæpius inueniri, non tamen lapides similis cum iisdem generis esse. A quibusdam gemmæ marinæ dicuntur, non tamen vires habent adeo eximias, vt inter gemmas debeant repo. i. Forma illorum notissima est, color in quibusdam albus, in aliis rubellus. Frequentes veneunt in celebribus totius Galliæ c u tatibus.

Gemmæ marinæ.

Cap. XXV.

De Dentalio.

DENTALIVM concha parua quædam est, oblonga, candida, exterius asperula, intus læuissima, tubuli modo concaua, & altera parte canini dentis instar acuminata, vnde Dentalii nomen. Testa enim dentis æmula, in quo vermis procreatur & viuit oblongus & tenuis pro conchæ concauo, qui foras interdum sese exerit hauriendæ æquæ & quæritandi victus causa. Nascitur cum suo tubulo, & veluti fistula testacea in saxis marinis, & super concharum vetustarum tectis. Eandem habet virtutem ac vmbilicus marinus, & reliquorum pisculorum conchæ, quæ vnguenti citrini æque possunt ingredi compositionem.

Dentalii nomen vnde.

Cap. XXVI.

De Antalio.

ALIVD quoddam testaceum marinum Antalium in pharmacopoliis dictum sequitur, cuius parum frequens est in arte medicamentaria vsus, vnguentum citreum si exceperimus.

Tubulus est testaceus, in mari prognatus, digitum minorem longus, foris striatus, intus læuis ac concauus, è cuius alueo eductus est pisciculus paris magnitudinis.

Antalium quid.

Videtur is esse paruulus piscis, quem Athenæus Solenem nominauit, nam Solen ex concharum longarum genere est, duplici constans testa, læui, tenui, arundinis modo caua, & extremis duobus semper apertis. A Plinio dactylus, seu digitus vocatur, quod is digiti humani longitudinem, vel vnguis similitudinem, vt maluat nonnulli, referat. Vtut sit, Antalium, quo officinæ vtuntur, satis est vulgare, & si deficeret, non valde pretiosum & eximium medicamentum deest; cuius loco conchylia quæuis, vt pectines marini, buccina & conchæ omnes, præsertim albæ & striatæ, quas peregrini è mari illius montis percelebris, qui D. Michaëli sacer est, aduehunt, possunt substitui. Omnium enim vis æque conuenit ad vnguenti dicti confecturam: ad quam accedit & aliud, ne quidem verbo tenus satis notum, quod alii Amentum, alii Amiantum vocant. Adhuc enim certatur, post grauissimorum virorum disquisitionem, an Amentum sit Amiantus lapis ille, qui ex albo virescit, & à multis alumen scissile vocatur; à quo tamen non parum distat.

Solen.

Dactylus.

Amentum Amiantus.

Alumen enim scissum vim habet astringendi manifestissimam, & prunis iniectum vritur. Plumeum vero acre est, & à flamma tutum, nec male vocatur Amiantus, vel forsan Amentum, aut Amiantum, quod vnguentum citreum admittit. Hoc tamen certo asserere non ausim, cum Amenti vox barbara sit, à paucis, imo nullis, vt credo, intellecta, vt ex varia authorum, qui de Amento locuti sunt, opinione constat. Theophrastus enim nomen arboris putat; Matthæus Syluaticus vitrum coctum; Manlius gypsum vstum; nonnulli sebum, seu axungiam vitri; alii talkum, seu lapidem specularem, qui re vera huic vnguento valde conuenit, vt etiam alumen plumbeum, quod non sine ratione Pharmacopœi pro Amento, sic Amiantho vsurpant.

Alumen scissum & plumeum qui differant.

***

Cap.

Blatta bizantia. In officinis quoque fit sæpe mentio de Blatta b zantia, quæ conchylii operculum est, ei simile, inquit Dioscorides, quo purpura piscis integitur. Illa tamen similitudo tantum est, penes substantiam & facultatem, non formam: nam tegumentum purpuræ rotundum est, ex Rondeletio, conchylii longum & strictum, quod in lacubus nardiferis inuenitur, suauem ideo spirans odorem, quod ibi conchylia nardo vescantur, diciturque Vnguis odoratus: halitum enim castorei quadam tenus spirat. Eius autem historiam non fusius describo, quod nulla medicamentorum ingrediatur, quæ in nostra officina congeruntur. *Vnguis odoratus.*

Cap. XXVII.

De Testudinibus.

Testudines vel aquaticæ sunt, quæ scilicet in mari aut aqua dulci viuunt; vel amphibiæ, quæ partim in terra, partim in aquis, aut locis palustribus ac lutosis. Vnde Plinius in genere eas omnes quaternario numero complectens, *ca.* 4 *lib.* 32. *nat. hist.* vocat marinas, Emydas, terrestres & lutarias. Emydas interpretantur, quę in aqua dulci viuunt. *Testudinũ genera. Emyda. Testudo quid.*

Est autem testudo *animal caudatum, quadrupes, squamatum, ingratum visu, cuius testa forma ouali, longa, lata, intus concaua, exterius instar scuti extuberans, sub qua collum, caput, pedes & caudam modo recondit, modo foras, prout vult, exerit.*

Sola inter squamata animalia renes & vesicam habet, ex Aristotele *cap.* 8. & 9. *lib.* 3. *de part animal.* Oua durioris testæ & bicolora edit, eaque in scrobe effossa, forma dolii reponit, atque cooperta, & complanata terra, postea incubat sicque fœtus excludit.

Mira testudinum magnitudo. Testudines tantæ magnitudinis esse in Indico mari Solinus refert, vt testis duabus superna parte iunctis inferna diductis, Indorum vulgus suas ædes constituat, in quibus numerosa familia non arcte recipiatur, & à quibusdam vsurpantur cymbarum loco, qui illis deuecti nauigant inter insulas rubri maris.

Apud Troglodytas cornigeræ, sed minores inueniuntur.

Sunt autem testudines & in re cibaria & medicamentaria vsus magni: decoctum phthisicis & attenuatis reficiendis valde conducit: ob id vtiliter ad syrupi resumptiui confectionem acced t. Caro à multis suauissime editur: animal tamen est adeo deforme capite, cauda, pedibus serpentes, forma, colore, maculis referens, vt natura ipsa ipsum nobis infensum esse, & insalubre notare videtur. Quod etiam fatentur hi, apud quos in deliciis est; verum apparatus & condimenta reddunt minus noxium, sine quibus innoxie vix ingeri possit. *Vires.*

Cap. XXVIII.

De Ranis.

Ranis viuntur integris Myropolæ ad emplastri Vigonii compositionem, quod author descripsit, ad gentis suæ morbi curationem. Probat earum decoctum Syluius ad dentium doloris sedationem, si eo os colluatur. Valet earum cinis cum pice, secundum Dioscoridem, vel potius cum melle, secundum Plinium, ad explendas inanitates Alopeciarum. Vnguenta & emplastra, quibus permiscentur, siccandi, discutiendique vim habent, præsertim in iuncturarum doloribus. Contra serpentum omnium venena pro antidoto sunt, inquit Dioscorides, si ex sale & oleo decoctæ edantur, iusque earum itidem sorbeatur.

Omnes autem Ranæ esculentæ minime sunt; earum enim multæ sunt varietates, nam quædam in aqua tantum delectantur, maioremque partem vitæ in illa transigunt; aliæ in solo arido; quædam amphibiæ, quæ æque in aqua & terra sicca degunt. *Ranarum varietates.*

Ex aquaticis, nonnullæ in aqua palustri ac cœnosa viuunt, & venenosæ sunt, ad bufonum enim naturam accedunt; aliæ in aqua limpida, vt fontium, & fluuiorum, quæ non insalubres sunt, & inter cibos referuntur.

Ex his, quæ in aridis locis victum quæritant,

tant aliæ, inter arundines, aliæ in rubis, ac vepribus & fruteris viuunt: illæ calamitæ, quæ omnium minimæ sunt, hæ Rubetæ Latinis, Phrynoi Græcis dicuntur, quæ palustribus non sunt minus perniciosæ, vt etiam Dryophites, quæ quercus scandunt, & in his, & sub his degunt, quæ sunt viridissimæ, & Diopetes, quæ per tempestates & imbres tepidos ex aere decidunt.

Aerites rana.

Quænam ranæ sint vocales.

Omnes autem hyeme mutæ sunt, atque inter eas vocales tantum sunt aquaticæ, quæ circa hyemis finem, & veris initium solummodo coaxare incipiunt, quando scilicet in aquis putrentibus secus vias gyrini procreantur, quos male ranarum sperma, aut ranarum pullos nonnulli vocitant. *Aristot.*

Gyrini quadam insecta.

Hinc Ghymiatri cuiusdam à multis irridetur medicina, qui aquam spermatis ranarum ad omnes oculorum, faciei, totiusque corporis phlegmonas imperat. Posset enim totius Galliæ ranas venari, exenterare, vasa seminalia perquirere, secare, exhaurire, nec vnquam suæ campanæ fundum illarum spermate oblinire.

Gyrinos autem sponte ex limo terræ nasci, nec in ranas abire experientia docet, & doctissimus Rondeletius notum fecit, *libro de palustribus.* Sunt vero ranæ omnes malignæ & esu perniciosæ, præter aquaticas, vt etiam, quæ inter eas punctis pluribus nigris sunt maculatæ, bufonum ritu, quorum naturæ sunt participes. Et qui esculentis sæpe vtuntur, ait fide dignus author, colore plumbeo inficiuntur, propterea non cibi, sed medicamenti ratione sumi debent: Reddunt enim corpus puttefactioni opportunum.

Ranæ quædam malignæ.

Ad emplastri autem Ioannis de Vigo confectuiam, alii ranas palustres, alii rubetas adiiciunt. Ego amphibias prætulerim.

Rubetæ enim, & quæ in vepribus, dumetis, locisq; siccis degunt, venenatæ cum sint, & acriores, qualitatem quandam medicamento impertiunt, qua idipsum cutim vellicat, & pustulas interdum excitat: aquaticæ vero inefficaciores. Quæ in aqua partim, & partim in solo victitãt, vt mediæ, sic eligẽdæ.

CAP. XXIX.

De Cancris.

CRVSTACEORVM piscium innumera pene est varietas, quorum alii lõgum habent corpus, vt Locustæ, Astaci, Squillæ; alii rotundum obtinent, vt Cancrorum omne genus, tam marinorum, qui quamplurimi agnoscuntur, quam fluuiatilium, qui multo pauciores & minores reperiuntur.

Vt Cancrorum marinorum alii sunt maiores, vt Mææ dicti, & Pagurii; alii minores, vt Pinnophylaces: sic fluuiatilium nonnulli magni sunt, cancris latipedibus marinis similes, sed maiores; alii parui, Astaci dicti, quos vulgus cancros fluuiatiles vocat, & in cibis, & in medicamentis vsurpat, vt ad hecticos Auicennæ consilio reficiendos, ad cane rabioso demorsos, & ad vnguenta quædam mundificatiua apparanda. *Astaci.*

Cancrorum autem multiplex genus abunde describitur à Rondeletio *lib. 18. de piscibus & libro particulari de fluuiatilibus*, vt etiam à Mathiolo *super Dioscoridem*.

Sat enim est nobis de his in genere mentionem fecisse, & de quibusdam paulo vberius, qui nonnunquam ad medicos adhibentur vsus.

CAP. XXX.

De Viperis.

VIPERARVM caro plurimum siccat & digerit, & moderate calefacit. Vis eius ad cutem properat, & corporis excrementa ad eam propellit, atque virus, si quod sit, oppugnat. Vnde ex illa, eo modo, quem in Officina docuimus, apparata fiunt trochisci Theriaci, & ex his percelebris illa confectio Theriaca ad venenatos affectus tantopere commendata. Vnde & medicamenta theriaca dicuntur, quæ venenis ab animalium morsu intro subeuntibus medentur; vel quibus noxa ab animalium venenatorum siue morsu, siue instratu, siue illitu aut suffitu illata curantur.

Vocantur etiam alexipharmaca, quod ex vene- *Alexipharmaca.*

veneno periculum arceant: alii tamen hæc tantum sic dici medicamenta, quæ veneno intro per os sumpto medentur, perhibent.

Theriaca vnde dicta. Dicitur autem Theriaca ἀπὸ τῶν θηρίων, id est, à feris & venenatis animalibus potius, quam à serpentum quadam specie certa, quanquam vipera, in cuius genere mas nomine proprio, ἔχις, fœmina ἔχιδνα vocatur, à Græcis aliquando θηρίον dicatur. Videtur omnium serpentum ac ferarum maxime insignis, & κατ' ἐξοχὴν nomen hoc interdum sibi vendicat: ob id Theriaca non tam sic dicitur, quod viperarum carnem recipiat, quam quod ferarum morsui conueniat.

Est autem vipera longitudine cubitali, & sæpe prolixiore, colore subflauo, pluribus *Vipera mas.* conspersa maculis rotundis. Mas Græcis dictus Echis, caput habet angustum, & acutum, collum crassius, & reliquum corpus tenuius, quam fœmina. Paulatim illi cauda gracilescit, aliarum serpentum ritu, non aceruatim, vt Echidnæ, seu fœminæ. Squamas habet ad extremum caudæ asperiores, quas ira percitus subrigit, non aliter, quam galli nocens iratis plumæ inter pugnandum rigent.

Dentes canini duo illi, fœminæ plures, iuxta illud Nicandri à Gorthæo traductum:

Huic gemini apparent dentes in carne, venenum
Fundentes, verubus sed fœmina pluribus atrox.

Huic adhuc meatus est in cauda, ventri propinquior, contra quam in fœmina, cui ille ad extrema caudæ propius accedit: incessus quoque mari alacrior.

Vipera fœmina. Viperæ fœminæ subrufæ sunt, elata ceruice, oculis subrubentibus, & lucentibus, inuerecundi atq; feri intuitus. Caput habent latiusculum, caudam breuem, & excarnem, & squamis durioribus asperam, nec paulatim gracilescentem, sed simul & vniuersim: meatumque suum habent ad caudam propius accedentem, & ventrem prominulum, & incessum tardiorem.

Vipera vnde dicta. Dicitur Latinis Vipera, quod vipariat, vel vt alii malunt, viuum pariat, contra serpentum aliorum morem, qui prius oua in lucem edunt. Vipera quidem ouum procreat piscium ouis simile, sed intra se tantum, tantumque viuos catulos parit membranis inuolutos.

Euenit autem aliquando, vt posteriores quærentes exitum & impatientes moræ diuturnioris, erodant matris vterum, & latera, sicque matricidæ prodeunt. Raro tamen id contingit; vt nunquam accidisse certum est, marem in coitu caput in os fœminæ inserere, illudq; eam voluptatis dulcedine vehementius commotam truncare.

Cum cæteri serpentes terræ latibula hyeme subeant, viperæ tamen sese tantum sub saxis occultant, & senectutem exuunt aliorum reptilium more.

Ad confectionem autem Theriaces viperæ omnibus serpentibus præferuntur, quod minus aliis salubricam vim obtineant, *Galen. cap. 10 lib. de Theriaca.*

Cur in præparatione viperarum cauda & caput abscindantur. Abscinduntur vero capita & caudæ, quod pessimum humorem nempe virus in se contineant, *cap. 11 lib. de Theriac.* Vipera enim inter feras omnes caput habet perniciosissimum. Certam vero mensuram, & capitum, & caudarum præscindere, ridiculum esse dicit Dioscorides.

Abiiciuntur quoque interanea, spina dorsi, & venter.

Porro non solum in Italia reperiuntur viperæ ad dictæ solennis Opiatæ condituram aptissimæ, sed etiam in Gallia, vt in agro Pictauiensi, ex quo numerosæ Lutetiam aduehuntur: ex quarum carne pastilli fiunt, & adeps ad emplastrum Vigonium seruatur: eius extrahendi & parandi modus facilis est.

Axungia viperæ parandæ modus. Adeps primum cum tunicis sumitur, & aqua limpida ac frigida pluries lauatur, donec ipsa syncera remaneat. Dein membranæ separantur. Tum adeps in duplici vase liquatur spatula lignea subinde agitando. Liquatus colo transmittatur in aquam frigidam, quæ postea abiicitur, & solus adeps seruatur, reponiturque in vase idoneo.

Non-

Nonnulli denuo abluunt, vt totum virus eximatur.

Vix autem eorum opinioni assentior, qui credant, eos longam senectutem agere, qui viperis vescuntur. Earum enim caro pessimi est succi, valenterque digerit & siccat, ita vt quidam, qui eam comederunt, vehementissima sint siti cruciati, ac proinde illas Dipsadas cognominant. *Sunt autem, qui dicant,* ait Galenus, *demorsos à viperis, sanari non posse potando, sed dirumpi citius, quam siti liberari.*

Historia notanda. Elephantiasi porro viperas multum conducere, pluribus historiis probat Galenus *cap.1 lib.11. simplic Homo quidam, ait, in Asia Elephanticus, cui fœdus erat aspectus & odoratus grauis, primo quidem cum sodalibus versabatur & conuiuebat: vbi vero ex consortio nonnulli inquinari cœpere, ipseque iam fœtore & horrenda forma detestandus esset, in tugurium quod iam iuxta fontem relegatus est, & illi quotidianum alimentum ministratum. Proxima æstate circa Canis ortum, cum vinum fragrans, messoribus allatū esset à famulo, qui vrnam vinariam circa marginem agri dimiserat, ecce, vbi bibendi tempus aduenisset, adolescens vinum in craterem fundens, vna cum vino excidit vipera exanimata. Coloni autem perterriti aqua sitim sedarunt, & vinum Elephantico dedere, misericordia quadam ducti, ac rati expedire illi potius mori, quam viuere in ea miseria. At ille nouo quodam, prorsu q; admirando euentu, ab ipso potu conualuit Excidit enim tota cutis, non secus ac si locustis testam, qua conteguntur, abscideris.*

Alia historia. Nec dissimile in Mysia Asiæ, non procul ab vrbe nostra accidit. Vir erat ditissimus & elephanticus: hic ancillam suam formosam deperibat; contra, fœdum hominem illa odio habebat, aliisque amatoribus clandestine miscebatur. Cum autem æger spe salutis resarciendæ ad quosdam calidarum aquarum fontes, quibus locus vicinus squalidus erat, & viperarum plenus esset profectus, ex illa vna in viceum vini irrepsit, quam cum suffocatam deprehendisset ancilla, gratum habēs, quod fors in manum dederat, domino vinū illud propinat, atque ille ebibit. Cui eadem euenere, atque præcedenti, & perfecte sanatus est.

Alias adhuc historias recenset Galenus, quibus probat, viperas Elephantiasi curandæ multum conferre. Quomodo autem earum caro sit apparanda, antequam accedat ad Theriacæ confectionem, in Officina documus.

Cap XXXI.

De Scincis.

Vires carnis renum Scincorum. Caro renum Scincorum optima est contra venena antidotus, & ad stimulandam in viris libidinem, iusto pigriorem efficacissima medicina; Tentiginem enim veretri facit, vnde non immerito Diasatyrii ingreditur confectionem.

Scincus quale animal. Est autem Scincus animal paruum, quadrupes, squamis exiguis, frequentibus, & subluteis tectum, capite longo, vix colli crassitudinem superante: ventre quadam tenus alato, cauda rotunda, lacertæ ritu, sed breuiore, & ad terram incurua, à capite ad eam cæsia d scurrente linea.

Alumnus est aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris, inquit Dioscorides, quamuis etiam inueniatur in Lydia Mauritaniæ. Pro eo perperam nonnulli Salamandram aquaticā vsurparunt. A Plinio Crocodilus terrestris vocatur: effigiem enim Crocodili Nili perbelle refert.

Crocodilus perpetuo crescit. Inter vtrumq; tamen nulla dimensionum proportio; Scincus enim semper est paruus, & raro cubitalis, Crocodilus non modo ad quindecim, aut duo deuiginti cubita excrescit, sed non vllus ei significatur crescendi terminus, licet ab ouo non maiore, quam anseris prodierit, vitamque habet terræ, amnique communem. Oculos habet suis, & visum in aqua hebetem, extra acerrimum.

Solum hoc animal, Psitacum si exceperis, maxillam supernam mouet. Linguam habet paruam maxillæ inferiori adhærentem; crura à latere adiuncta, pedes paruos pro corporis magnitudine; vngues robustos, cutem squamosam, crustaceam; &

Et item in sale.
Historia.

quotidie generantur, quorum scilicet corpus putridis humoribus scatet: ibi enim vermiũ generatio, vbi putredo, quæ illorum est mater. Vidi è vena brachii secta, vna cum sanguine vermem palmam longum prosilire. in intestinis adhuc, & aliis multis humani corporis partibus generantur, necnon in ceruorum capitibus, *capit.15. lib. 2. de histor. animal.*

Omnia autem insecta vermem generant, excepto quodam papilionum genere; vt qui ab insectis prodit, in aliud sępe insectum dissimile accrescit, iuxta illud poetæ, *&fio volucris, qui modo vermis eram.*

Porro cum latissimum sit vermium genus, de terrestribus nunc tantum loquor, qui in medicos admittuntur vsus. Ex his enim albo vino lotis, apparatis, in oleo maceratis, ac vase duplici, vt decet, elixatis, habetur oleum, ad neruorum affectus commendatissimum.

Per os quoque sumuntur aliquando, rite præparati, loti nempe, siccati, tenuissime læuigati, & aliis quibusdam pulueribus admixti, ad fœdos virginum colores sanandos.

Intestina terræ.

A multis intestina terræ vocantur; ab aliis vermes terreni, à quibusdam lumbrici terrestres. Corpus habent oblongum, rotundum, minime osseum, & oculos nullos, vt neque aures. Ita ingrediuntur, vt præcedente parte priore, reliquum corpus ad eam contrahant, sicque è loco vno in alium feruntur.

Procreantur è limo terræ, & ab eadem causa, atque cætera animalcula & insecta animantur. Oculis, auribus, pedibus, artubus, destituuntur, suntque velut oblongæ & crassiores fibræ, nullam partium discriminationem obtinentes, præter internodia quędam, & velut aponeuroses, quæ paulo vltra medium corpus conspiciuntur.

Hos pluuiæ vernales, aut hybernæ, nec glaciales, sed temperatiores eliciunt. In terra pedibus conculcata, nec libere, nec vbere gignuntur: in pingui, nec trita frequentes inueniuntur. Hi triti & appositi præcisos neruos, vt etiam vulnera recentia conglutinant.

CAP. XXXIV.

De Cantharidibus.

Cantharus & cantharis differũt

CANTHARIDES tantum nomine tenus, cantharis, seu scarabeis couueniunt: magnitudine enim, colore, & natura multũ inter se dissentiunt. In vsus enim medicos sæpe trahuntur cantharides, canthari nunquam. Illas siquidem probat Galenus ad psoras & lepras, & ad vretica sæpe Medici practici salubriter adiciunt.

Cantharides quando ad vsum medicum maxime probentur.

Sunt vero putrida animalcula quoniam ex tali materia constituta, inquit Arist. & in multis fruticibus, vt ligustro, & in arboribus proceris, vt fraxino numerosæ procreantur, aluntur, reperiuntur. Probantur & in frumento inuentæ, versicolores, & quę trãsuersas in alis lineas habent, oblongo corpore.

Quomodo ad eundem præparentur.

Aptiores vero sunt, si in vas fictile, aut aliud idoneum iniiciantur, cuius os raro linteo subligatum deorsum vertitur, vt excepto halitu aceti quam acerrimi feruentis æstu exanimentur, postea siccantur, & in pyxidibus ligneis, aut vasis vitreis, fictilibusve reponuntur, & per biennium seruantur.

Historia.

Parua quantitate nonnunquam medicamentis permiscentur, quæ vrinas mouent, etiam Galeni consilio; qui integras præscribit *lib.11. simplic. cap. 41.* Recentiores tamẽ alas & pedes abiiciunt. Cum nobilis matrona Lutetiæ febre continua renum æstu, aliisque grauibus comitata symptomatis laboraret, & suæ sanitatis curam Dom. Mattino doctissimo & clarissimo Medico Parisiensi commisisset, quorundam suasu Riuierium aulicum Medicum accersiuit; hic mox vbi pulsum ægre contrectauit: *si me*, inquit, *citius vocasset, dragmam vnam cantharidum regioni renis magis affecti adhibuissem, & statim conualuisset.* Sicque discedens anxiam reliquit matronam, & Medicum ordinariũ, hominis male sani humoribus motibus, dictis & factis attonitum; qui tantum abest, vt tantam cantharidum cateruam, vt ne quidem vnam adhibuerit, & sanitati suam ægram restituit. Nam cum cantharis siccissimam

mum leuissimumque sit insectum, vix quidem granum vnum pendere credibile est. At vero sexaginta cantharidas, tot enim dragma pendet, reni admouere æstuanti, quid nisi carnificium? hæc tamen obiter dicta sunto, non vt homini succenseam, sed ostendam cantharides vesicæ inimicissimas, & renibus, & partibus iisdem inflammationem inducendo multum aduersari; paucula tamen quantitate medicamentis aliis mixtas nonnunquam prodesse.

CAP. XXXV.

De Formicis.

NEC formicis adhuc Pharmacopœorũ tabernæ destituuntur, è quibus oleum paratur ad receptos vt lesque vsus commendatum. Partibus enim generationi dicatis iusto frigidioribus comperit calefaciendis, & ad statum meliorem ac vegetiorem reducendis.

Insectorum autem laboriosissimum, officiosissimumque genus formicarum, quæ nõ interdiu solum, sed etiam noctibus plena luna laborem exerceant, & eadem semper semita ambulantes, cibaria ad cellas promptuarias deferunt, & in annum recondunt. Animalia non venantur pusilla, vt araneæ, sed reperta & mortua degustant, grana congerunt, & onera morsu gerunt.

[Ole]um for[mic]arum. Sunt vero formicæ vel alatæ, è quibus infusis oleum formicarum dictum paratur; vel impennes, quæ frequentiores in locis siccis & minus cultis reperiuntur, quibus vsi ægrotantes sanitatem quærunt.

[For]mica [ma]gnitudi[ne v]ulpibus [par]s. Est in Indiæ quibusdam regionibus, in quibus aurum effoditur, quoddam formicarum genus, quod magnitudine vulpem æquat. Inuenio & quasdam paruulas Hippomyrmeces, seu Equites dictas, & alias quasdam Herculaneas; alias Solifugas & Solipugas, sed cum Pharmacopœus nusquam his opus habeat, pluribus illarum historiam describere nolo.

CAP. XXXVI.

De Serico.

EA nunc gloria datur vestibus bombycinis, quæ olim byssinis, quibus primi seculi reges tantum induebantur, & in Euangelio *Lucæ 16.* legimus, diuitem quendam bysso & purpura vestitum. Erat autem byssus tenuissimi lini genus, proximum ab Asbeto dignitatem obtinens, ex quo subtilissimæ fiunt vestes, quæ mulieribus præcipue olim in deliciis erant, inquit Plinius *capite 1. libr. 19 histor natural.* qui circa Elim Achaiæ nasci scripsit, Pollux vero in India & Ægypto, Pausanias in Græcia ex arbore, populo haud dissimili, foliis vero salicis. Seu autem herba, seu arbor sit byssus, nobis est prorsus incognita planta, quæ non solum frondes, sed lanam quoque tenuissimam profert, quam Seres Scythiæ Asiaticæ populi arris nendi peritissimi depectunt, & in fila exilia ducunt, ex quibus vestimenta ditioribus dicata conficiuntur, quæ à Seribus Serica dicuntur. *Byssus quid* Asbetum vocant, vel lapidem quendam ferrei coloris, in Arcadiæ montibus nascentem, qui semel accensus, extingui non potest; vel linum, aut stamen, ex quo mappæ texuntur, quæ flammam concipiunt quidem, sed non vruntur, cuiusmodi esse dicitur alumen plumeum, lapis Amiantus multis dictum. *Asbetus.*

Apud nos autem nec eiusmodi stirpes byssigeræ, nec vestimenta ex earundem lanugine contexta visuntur, sed tantum bombycina, quæ nunc, vt olim byssina, Serica nuncupantur, & ad eosdem dignitatis non modo gradus; sed præterea medicos vsus multos commendantur. Nam apud Pharmacopœos Arabum dogmata secutos, adeo inualuit de bombycino stamine opinio, vt credant, omnes bombycinum filum, sericũ vocant, sanguinem purgare, virtutem viralem roborare, cor recreare, spiritus illustrare, facultates omnes reficere, & spiritibus omnibus opem ferre. Hæc sunt encomia belIissima, quibus Barbari excrementum insectivi- *Serici vires secundum Barbaros.*

cti virosi nobilitatūr. Quia vero liberum est cuique philosophari, & de re qualibet proposita sententiam ferre, ingenue dico, me parui facere ad medicos vsus sericum bombycinum; Est enim siccum animalculi imperfecti recrementum, inodorum, exuccū, aranearum retibus, aut erucarum telis cognatum, homini sanando ineptissimum & inefficacissimum.

Sericum quid.

Forsan byssinum, quod ad bombycinum recentiores transtulerūt, vires quasdam habet non contemnendas, sed cum nullibi reperiatur, aut ad nos minime deferatur, de illo hic quidem per insomnium Pharmacopolæ loquuntur. Miror autem multum, qua ratione ducti crudum sericum nonnunquam ægrotis exhibeant: Cocco quidem tinctum vires quasdam promit eximias, sed mutuatas tantum, & ab infectione Kermes acceptas. Proinde mallem ego per se grana Baphica præscribere, quam eorum succum inficiendo serico frustra impendere. De hac autem re iudicent Apollineæ artis peritiores, qui nō nisi, quod ratione est stabilitum, pro lege habent.

Bombyces qualia animalcula.

Sunt vero bombyces animalcula, ex paruis seminibus rotundis & nigricantibus, quę oua nominant, leui calore fota, animata, & in minutos vermes primum conformata, qui frondibus vtriusque mori, sed potissimum albæ contecti & educati, paulo post cum adoleuerint, tenuissima nent stamina, seu fila serica ex se emittunt, quibus ad luxum panni pretiosi contexuntur.

Adhuc autem adultiores facti gignunt ex se eueullos, & folicula, in quibus sese recondunt, ibique post aliquot dies in papiliones candidulos abeunt, qui inuicem pariunt semina, seu oua paruula, è quibus denuo vermes alii generis eiusdem nascuntur. Hæc autem cum sint etiam pueris, & mulieribus notissima longiorem descriptionem minime postulant.

Felle multorum animalium, iecore & intestinis luporum, cerebellis passerum, testiculis gallorum, & asellis, qui sub vasis aquariis delitescunt, interdum Medici vtuntur, sed hæc cum descriptas in Officina nostra compositiones non ingrediantur, fusius describere nostri non est instituti. Sicque tribus libris Medicam materiam breuiter, & perspicue diuini numinis subsidio fulti perstrinximus, cui laus, honor, & gloria in omne æuum.

***

FINIS LIBRI TERTII.

OFFI-

OFFICINA PHARMACEVTICA, DVABVS PARTIBVS DISTINCTA;

PRIOR DE MEDICAMENTIS INternis, altera de externis agit.

Quibus breuis præmittitur Isagoge.

AVTHORE

IOAN. RENODÆO, Med. Parif.

PRÆFATIO.

EORVM, quæ natura rerum genitrix gibbo terræ vel exposuit, vel visceribus inclusit, cum maior portio homini inseruiat alendo, aut medicando, nec semper liceat, nec quauis hora, dum rei necessitas exigit, illius penetralia subire, aut cis maria confestim exotica simplicia perquirere, iustis rationibus artis Medicæ proceres statuerunt, vt in Pharmacopoliis ad futuros vsus selecta medicamenta, tanquam in penu quodam asseruarentur, perinde ac olim in Æsculapii templo eorundem formulæ à peritioribus magis probatæ & expertæ describebantur. [*Plinius capite 1. libr. 28. Hippoc. epist. ad Abderit. Herophil.*]

Cum enim Medicina sit donum DEI, & medicamenta Deorum manus,

nus, Officina Pharmaceutica, si non diuitiis, saltem dignitate gynæceo quouis est præstantior, in qua, quicquid totus complectitur orbis, quod sanitati tuendæ, aut resarciendæ conferre potest, tanquam in sacra pyxide coarctatur. Nihil enim Medicum è pelagi sinu, aut abyssi profundo eruitur, nec ab aere quicquam ad ima nutat, delabiturque, quo non luxuriet Pharmacopolium. Ex eo siquidem tot medicamenta depromuntur, quibus humani corporis hostes morbi, causæ, & symptomata dimicantur, expugnanturque, seu à Dietæ vitio exoriantur, seu extrinsecus aduenіant; Idque vel à causa manifesta, vt intemperie & solutione continui, quibus febres nascuntur, phlegmone, pterygium, polypus, hepatitis, lienteria, enterocele, œdema, scyrrhus, & alii pene innumeri; vel à causa latente, vt pestis, Indica lues, Hydrophobia.

Porro non vt vbiq; terrarum, sic locorum Officina Pharmacopœorum, in qua nempe medicamenta præparantur, reponuntur, & venduntur, extrui recte potest, sed certis in locis, vt melius asseruentur ipsa; aliis, vt citius ac pluris væneant, vtilius erigitur: Minime tamen ferendi sunt auari Seplasiarii, qui lucro nimis inhiantes, domum in vico sordibus conspurcato, insalubri, ac pene congestitio sitam, modo emptoribus & singulis transeuntibus obuiam, seligunt, in qua medicamenta non conficiunt, sed inficiunt. Velut Botanopolæ multi, qui varia simplicia, & adhuc viridia Lutetiæ vendũt ad statumẽ, aut stipitem, vel si mauis, paxillum ligneum, in triuio maioris fori olitorii defossum, *le pillier des hales*, vulgo dictum. Illic siquidem permulta simplicia venalia reperiuntur, sed quæ sæpe diu asseruata, inquinantur luto, vel putrent ac contabescunt.

Quanam in officina Pharmacopœorum spectanda.

Hæc autẽ potissimũ in Officina Pharmacopœorum spectanda sunt, situs, instrumenta necessaria, quibus scilic. medicamenta parantur; vasa in quibus reponuntur; simplicia, quibus constant; eorum facultates, & particularis ea medicamenta componendi modus, quæ ad futurarum ægritudinum præcautionem aut curationem asseruantur. In nostris vero institutionibus ea seligendi, parandi, vt & componendi præcepta generalia dedimus, remediorumq; formulas omnes, quæ in rem præsentem imperantur, accurate descripsimus, nec ad perfectum Pharmacopœum quicquam præter ea desideratur, quam vt his præceptionibus recte institutus, & in cognitione simplicium, atq; eorum maxime, quæ tribus libris de materia medica peruestigauimus, optime versatus, medicamenta in officinis asseruanda, vt & alia quæuis solerter componat. Quod in hoc opere secundo, iuuante Numine, exequi pollicemur, præmissis quibusdam in hac Isagoge, quæ ad Pharmacopolarum officinam spectare videntur.

Cap. I.

De domo & officina Pharmacopæi.

PRIMA omnium ætate fructus erant homini pro pane, aqua pro vino, & forsan idem alimentum atque boui & equo [*Hipp. lib. de veter. med.*] Sed cum illius nutritioni & sanitati fruges, & quæ ex terra sponte nascuntur, minus sufficerent, ex tritico macerato, à cortice purgato & trito primi patres panem confecerunt, vel potius pultem, qua etiam populum Romanum longo tempore vixisse certum est [*Ausonius.*] Nauseante tamen stomacho super eiusmodi cibo, nec solo pane contenti, aues quoq; cœperunt gustare, dein feras piscesq; venari. Sicq; luxuriante paulatim cupedia, vitis cultum & mille alia gulæ irritamenta adinuenerunt, cum olim communis pecori cibus, atque homini glans, inquit Ausonius, communis & vtriq; domus, arboris vmbra.

Isto siquidem æuo priore, latebræ erant pro ædibus, tecta syluarum pro tuguriis, rupes, & loca verrucosa pro vrbibus: atque longo postea tempore, Dardani sub fimo sordidas ædes habuerunt, & Baleares in saxis cõcauis, vt adhuc hodie Indi multi suas ædes ex ostreorum vel testudinum testis construunt; alii ex arundinibus, aut aliis palustribus herbis intertexunt. *Alexand. ab Alex. cap. 24. lib. 5.*

Nunc vero, vt hominum mores politiores sunt, & victus lautior, sic singulorum domus dissimili multum materia artificioque extruuntur. Sunt, qui in medio flumine ædificant; alii in montium cacumine; nonnulli in sylua; alii ad maris litus pro cuiusq; arbitrio & voluptate.

Vbi domus Pharmacopæo sit instruenda. Domus vero Pharmacopœi in nullo istorum loco extruenda, sed in vrbe potius, quã in oppido, in loco aeri exposito ac lucido, quam opaco & vmbroso, & in vico emaculato, vel ex se nitido, quam sordibus inquinato.

Quanta. Sit vero satis ampla, excelsaq;, vt in horreo, seu parte illius superna, simplicia reponantur, quæ non nisi arido in loco feliciter asseruantur; in inferiore, vt in cella vinaria, quæ locum vdum postulant, vt cassia & vinum.

Qualis. Inter vtramque multa cubicula sunto, vel saltem vnum, in quod Pharmacopœus sese recipiat. Subtus vero officina amplissima, quadrata, & lucida, ita tamen, vt neque Sol medicamenta nimis calefaciendo, liquando, vel siccando noceat, neque ventus vehementius irruens molestus sit.

In ea duæ ianuæ debent extrui, antica vna, quæ foras pateat, ad vestibulum scilicet officinæ; altera, quæ det ingressum ad popinam & aulam proximam; in qua Pharmacopœus non modo epulabitur, sed prudens obseruabit per fenestellam, in intermedio septo structam, quid in officina agatur, quid detur, quid accipiatur. Sic enim velut in excubiis positus aduertet in tyrones, ne vel in otio degant, aut minus accurate fideliter exequantur, quibus dominus opus habet.

In alterutro culinę angulo prope caminũ, constituatur velut æstuarium, seu hypocaustum, in quo sacharum, tragemata, & solidæ confectiones, ad tutiorem conseruationem reponantur. Etsi loci permiserit amplitudo, proxime taberna quædam posterior extruatur, in qua recondantur multa semina, fructus, atque illa simplicia, quæ non nisi magna quantitate à Pharmacopœo solent emi, vt oriza, pruna, amygdalæ, mel, semina quædam, radices, & ligna plurima.

In officina vero medicamenta potissimũ reponantur composita, vt & simplicia quædam, quæ vel rara sunt, & pretiosa, vel quæ non ita rara, sed ad frequentiorem vsum expetita, vt Tamar-Indi, passulæ, glycyrrhiza, polypodium, senna, &c.

Vt autem in Pharmacopolio medicamẽta optime disponantur, ab ima eius parte ad supernam asseres multi per classes eo ordine collocandi sunt, defixis ad parietes & septum medium, quo à popina dirimitur, mutulis, aut clauis ligneis, ferreisve, vt quædam eorum classis arculas suffulciat minores, alia maiores; quædam vasa fictilia, alia vitrea, alia stannea; alia pyxides. Ea tamen prudentia ac se-

ac sedulitate, vt quæ sunt in vsu frequenti & in raro, non in classe eadem collocentur, sed illa in propinquiore, quæ scilicet ad manum sæpe debent esse, hæc in remotiore, quæ videlicet rarius veniunt ad medicos vsus.

Singulis vero vasis, vt & sacculis, ad trabes & tigilla suspensis, medicamentorum inclusorum nomina inscribantur, vt citius medicamentum exhibendum seligatur, neve alterum pro altero sumatur.

CAP. II.

De instrumentis officinæ necessariis.

Instrumenta vtilia. INNVMERA supellex est officinæ vel vtilis tantum, vel prorsus necessaria. Vtilis est, quæ raro inseruit, vel quę ad apparatum maiorem, ornatumve expetitur: cuiusmodi sunt multa vasa argentea, quibus ignari quidam apud vulgus gloriam captant. Quod enim doctrina nequeunt, isto luxu externo comparare student, reprehenduntur q; ab Hippocrate *lib. de med.* qui talē ornatū, ac curiosam supellectilem odiosam & illiberalem vocant.

Necessaria. Necessaria est illa supellex, quæ inseruit medicamentis, vel reponendis, vt vasa multa terrea, vitrea, argentea, stannea, plumbea, cuprea, ænea, syrupis, sapis, eclegmatis, electuariis, pulueribus, oleis, ceratis, vnguentis destinata, de quibus postea: vel parandis, vt pilæ, mortaria, pistilla, lignea, lapidea, aut metallica, spatulæ, cacabi, lebetes, pelues, patinæ, patellæ, frixoria, sartagines, limæ, scalpra, cribra, colatoria, torcularia, manicę, trutinæ, forfices, cultri, marmoreæ tabellæ, alembici multiplices, canales refrigeratorii serpentini dicti, infundibula, & alia pleraq;, quibus aut raro, aut semel tantum in anno Pharmacopœum vti contingit.

Supellectilia Chymica fallaciæ instrumēta. Præter hæc Chymicis aliquot peculiaria supellectilia sunt, quæ facetus quidam non illepide fallaciæ, quam Pharmaciæ potius instrumenta vocauit, hoc tamen de abusu, quam de vsu dictum malo.

Multorum porro Pharmaceuticę officinę instrumentorum appellatio ac forma citius, quam vsus specialis agnoscitur; Scalprum enim, limam, malleum, cultrum quilibet facile dignoscit. His vero solum vtitur Pharmacopœus, vel ad dentes apri radendos, aut ebur vel guaiacum, in scobem attenuanda, atque ad ea omnia læuiganda, quæ attritu pulverati non possunt: reliqui vero artifices ad opera suæ artis industriose peragenda, vt faber ferrarius ad claues effingendas, aurarius ad annulos, monilia aut argentea vasa elegantius formanda: vtuntur & omnes malleis, incudibus, forficibus, ad singulorum opus peculiare destinatis.

Cultrorum varietas. Cultri autem officinæ necessarii non vniusmodi sunt, sed alii aliis maiores sunt, alii oblongi, alii breuiores, alii aliter formati. In frequentiore sunt vsu oblongi & mucronati, quibus radices raduntur, ac purgantur, lignorum rami minutiores finduntur & herbarum cauliculi scinduntur. Breuiores quidam sunt non acuminati, sed obtusi, & dorso seu parte aciei opposita valde crassi, quibus sacharum in frusta secatur. Alii breues quidem sunt, sed latissimi, figura lunari, ac his similes, quibus coria sutores diuidunt, quibus semina quædam oleagina, & cortices conditæ, quæ pistillo in puluerem attenuari non queunt, minutissime secantur.

Inseruiunt etiam glycyrrhizæ in paruula frusta diuidendæ, vt confusè accedat ad tragetæ communis confectionem.

Est & alius culter omnibus longior, cuius mucro ita reflectitur, vt hamulum efficiat, qui alio hamo in tabula defixo inuncatus, mira vi ligna aut radices diuidit, dum altera manu illius manubrium premitur.

Non omnes autem hæ cultrorum differentiæ in omnibus officinis habentur. In multis enim idem; qui cetam diuidit, in culina panem secat, & sæpe napos radit. Vafrum enim ancillarum genus, id sæpe mali molitur officinæ ministris, vt multa furentur ipsæ, vel malitiose occultent.

CAP. III.

De Mortariis & pistillis.

INTER instrumenta officinæ necessaria, nullū ęque desideratur, nec in vsu adeo frequenti est, atque mortarium. Vix enim quicquam apparatur, aut apparatum in

vsum venit absque illius ope. Nam cum materia omnis medica ex magna parte sit velut rudis quædam ac indigesta moles, quæ raro, imo nunquam talis exhibetur, qualis è sinu naturæ prosiliit, multa in mortario teritura d uidenda est, ducenda, læuiganda, & cum aliis admiscendis subigenda.

Cum autem illa materia vniusmodi non sit, sed varia ac multiplex, varia quoq; præparatione eget, non modo, quæ fit sola manuum industria, sed etiam instrumentorum adiutu, in quibus non tantum forma conueniens requiritur, & debita magnitudo, sed præter ea idonea materies, à qua medicamentum paratum nonnihil mutuatur. Idcirco pilæ seu mortaria ex varia materia fieri consueuerunt, vt ex marmore, achate, alabastro, aut alio lapide, ex stanno, plumbo, ferro, ære, in primis Cyprio, quod Cupreum vocatur, ex vitro, ebore, vt etiam ad ostentationem potius, quam necessitatem, ex argento, vel auro.

Sufficit vero vnum plumbeum, aut vitreũ, vt etiam lapideum, sed ænea debẽt esse multa, vnum valde amplum, his terendis, quæ vel duriora sunt, vel magna quantitate tundenda, accommodatum; vnum minimum, moscho, ambrę, Zibetho, bezahard co lapidi, & aromatis similibus læuigandis idoneũ.

Inter vtrumque multa sunt ac multiplicis magnitudinis, vt alia potioni tantum, alia clysteribus, dissoluendis, aut electuariis magna quantitate parandis, inseruiant.

Totidem vero pistilla, quot mortaria, & ex consimili materia solent haberi. Plumbeo enim mortario plumbeum pistillum magis aptatur, vitreo vitreum, æneo æneum; ferreum tamen omnibus metallicis etiam conuenit, vt ligneum semper lapideis, vt & aliis, in quibus herbæ recentes tundendæ recipiuntur. Dum arida teruntur, mortarium papyro, vel corio simplici, vel interdum duplici tegendum, ne vel puluis tenuior foras euolet, ac pereat, vel moleste nares tundentis feriat.

Ad multa terenda minutissime tabula marmorea, seu lapis porphytius vulgo dictus, mortarii vicem gerit, vt molula pistilli, quibus margaritæ & lapilli pretiosi tenuissime læuigantur, superaffusa pauca rosarum aqua, aut alia, pro Medici scopo.

Cap. IV.

De spatulis & cochlearibus.

Spatulæ & cochlearia sunt veluti secundæ Pharmacopœorum manus, quibus dum medicamenta in mortario terunt, vel patinis incoquunt, subinde versant, vt æquabilis fiat omnium partium pulueratio & coctio, atque ex ipsis med camenta apparata in vasis recondunt, & iisdem vsus tempore eximunt. Dicuntur spatulæ, *quod altera parte latissima sint, instar ossium scapularum, quæ à Barbaris spatula nominantur.*

Spatulæ vnde dicantur.

Est autem omnium spatularum figura ferme eadem, triquetra nempe, ac oblonga; sed materia diuersa. Quædam enim fiunt ex argento, vt paruulę, quibus vti solent chirurgi multi; aliæ ex ligno, vt palmæ ramo, cuiusmodi ea est rudicula, qua emplastrum palmeum versatur, inter coquendum; aliæ ex ferro, vt reliquæ fere omnes, vel magnæ, vel minores, quibus Pharmacopœi medicamenta molliuscula, vt mel, oleum hybernũ, electuaria liquida, & similes confectiones attingunt.

Spatularũ materia varia.

Cochlearia ex ferro & orichalco vt plurimum cuduntur ad officinam, ex argento ad mensas. E ligno quoque cauantur ad vsus rusticorum, & tenuioris census hominum, maxime in oppido degentium. Paruula adhuc fiunt ex ebore & cornu, vt quæ minutis speciebus, & quibusuis pulueribus inseruiunt assumendis, & ad trutinam committendis. Quædã præterea in multorum culinis sunt magna & foraminulẽta, quibus spumæ detrahuntur. Lignea vero & argentea in officinis sæpius expetuntur. Nõ item vitrea, quod facile frangantur, nec ferrea, quod cito rubiginem, vt ærea ærugin em contrahant; quibus tamen vti nihil vetat, modo officinæ ministri sedulo caueant, ne sordida diutius asseruentur, sed statim, vbi inquinata fuere, diligenter abstergantur.

Cochleariũ materia.

Cap.

Cap. V.
De Ahenis, & aliis quibusdam vasis metallicis.

Ahenum quid. AHENVM & cacabum multi pro eodem vsurpant, sed proprie ahenum vas est, ex ære ductum profundum, operculatum, atque altera parte tantum ansam habens, qua manibus teneri solet, & pro arbitrio claudi vel aperiri. Inseruit, vt plurimum aquæ elixandæ, quæ vel sola bibitur, vel vino permiscetur.

Ad eosdem vsus, diuites, quibus tuendæ sanitatis, & sæpe vanitatis magna cura est, habent eiusmodi formæ vasa argentea, vt aqua cocta minus nidorulenta sit, nec vllo modo cuprum redoleat.

Patina. Patina vas est aliud æneum, multo latius & amplius, in quo medicamenta simplicia coquuntur, composita parantur, fructus condiuntur. Huic confixæ sunt velut aures duæ, seu ansæ, vtrinque vna, vt igni adhiberi, & ab eo remoueri possit facilius. Super ferreo instrumento tripode ad ignem apponitur, suppositis prunis ardentibus, vt incalescat, & contentus liquor ferueat.

Patella. Patinæ vas aliud est affine, æneum & paruum, attamen paruulum, quod per diminutionem patella dicitur, cui velut cauda longus, seu manubrium ferreum configitur, vt commodius imponatur igni & altera tra manu absque noxa seu vstione teneatur.

In ea coqui solent medicamenta, quæ parua quantitate desiderantur, vt dosis vna vel duæ, medicamentorum, vt paruum quoddam electuarium tabulatum, vt zulapium rosaceum, & similia.

Sartago. Sartago aliud patellæ genus est, valde patulum, ferreum, ac in longum appendice protensa caudatum, quo in culina, carnes friguntur, in Pharmacopolio multa semina, vt coriandrum cum aceto, ad illius cuiusdam qualitatis castigationem, vt milium cum vino, aut alio liquore parti cuipiam admouendum.

Cacabus. Lebes. Cacabum Latini cum Græcis lebetem nominant, Barbari Caldarium, aliud quoddam vas æneum, quod crematiæ vnco prehensum supra focum pendet, vt quicquid in eius concauo retinetur, ebulliat, & coquatur. Popinaria autem cum sint hæc dicta vasa, vt & ollæ multæ figulinæ, in his describendis nolo diutius immorari, cum ea facile dignoscat Pharmacopœus, qui his sæpissime vtitur ad decocta simplicium paranda, & gelatinæ, syruporum, vnguentorum, aliarumque multarum confectionum præparationem.

Cap. VI.
De Torcularibus & prælis.

SVA sunt & Pharmacopœis parua quædam torcularia, quibus in officinis succos & olea quasi torquendo, exprimunt: Præla tamen magis proprie dici videntur, vel quod humore profluente prælauentur, seu madefiant, vel materiam, ex qua sunt educendi succi, validissime premant. *Præla vnde dicta.* Fit vero prælum eiusmodi ex duabus breuibus trabeculis, magnitudine & forma similibus, quarum singulæ foramina duo habent ita affabre excauata, vt intro sint velut insculpti circuli in seipsos non recurrentes instar spiratum, quibus introducuntur duæ cochleæ, quæ dum extrorsum vertuntur, trabeculas abducunt, aperiuntque, cum introrsum, adducunt & claudunt, atque materiam interpositam premunt, & succum exprimunt, vel aqueum, vel oleosum.

Quot præla in officinis requirantur. Proinde præla duo debent in officinis haberi; vnum, quod succis aqueis inseruiat exprimendis ex fructibus & virentibus herbis; alterum, quod oleis ex oliuis, & aliis pinguibus.

Ius carnis. Quæ autem exprimenda sunt, antequam prælo subiiciantur, vel coctione, vel tritura apparanda sunt. Coctione; vt carnes, à quibus succus exprimendus est, qui solet ægrotis longo morbo attenuatis exhiberi. Tritura, vt ligna quædam oleagina, fructus & semina multa. Ne vero diffluant aut diffiliant exprimenda, quodam sacco debent includi, aut forti panno inuolui, vt cannabino, aut setaceo, vt validior fiat

compressus, & substantia tenuior à crassiore & sicciore facilius, ac tota separetur. Sic oleum amygdalinum dulce, vel amarum educitur; Sic lentiscinum, balaninum, & quod è nucibus, vel nucleis persicis, vel semine lini, aut ricini exprimitur, vt pluribus postea demonstrabimus.

Cap. VII.

De cribris & incerniculis.

Iam vetus hæc increbuit apud Pharmacopœos consuetudo, cribra vocitare ea instrumenta, quibus purior ac tenuior tritorum medicamentorum portio à crassiore separatur. Licentiosa tamen nimis est, ac abusiua vocabuli enuntiatio, cum cribra vix Pharmacopœorum, sed rusticorum instrumenta sint ex pellibus, vt plurimum, arietinis, crebris foraminibus peruia, quibus frumenta purgantur, vnde & frumentaria solita nuncupari.

Sunt & alia cribra, è crinibus equorum in telæ modum contexta, farinæ à furfuribus secernendæ gratia, excogitata, farinaria ob id à pistoribus dicta, quibus nonnunquam vtuntur aromatarii, ad pulueres cernendos, & medullam prunorum vel cassiæ fistularis ab acinis repurgandam, atque ab ipsis Subcernicula setacea vocantur, & aliquando excussoria incernicula, quod inter manus agitata pollinem, seu puluerem tenuem excutiant. Fiunt interdum ex ligno, vt cortice tiliaceo, in fibras tenues & longas discerpto, & cancellatim connexo, ad puluerum crassiusculè tritorum cribrationem. *cerni- setaceo.*

Sunt autem communia multis dicta cribra incernicula, sed aliud quoddam peculiare relinquitur aromatariis, industrioso magis contextum artificio, quod Tamisum vulgus Pharmacopolarum nominat. Fit vero interdum ex tela equina, sæpe ex syndone, seu linteo tenui, vel panno sericeo, & inferne ac superne operculo exemptili, ex pelle arietina clauso, vt puluis superiore capsula exceptus arceatur, nec inter excutiendum euolet, sed per intermediam telam traiiciatur, & sine vlla iactura descendat in inferiorem. *nisiu.*

Ex his alia aliis minora sunt, pretiosis pulueribus cernendis magis idonea, quæ manibus tantum mollissime versantur, vt sine violentia solus puluis tenuior descendat. Alia non nisi numeroso percussu in mensam aut abacum Pharmacarium succussantur.

Aliud quoque frequenti est in vsu, forma pyxidis ligneæ grandiusculæ, in cuius medio tela quædam intenditur, per quam excepti pulueres superne transmittuntur inferius, superposito cum pulueribus pondere quodam stanneo, aut argenteo, vt id suo motu & grauitate, dum excussorium incerniculum vna tantum manu in corpus aliquod solidum, vt abacum, impellitur, puluerum traiectionem breuiorem reddat, ac faciliorem.

Omnia porro cribra & incernicula, dum siccis rebus cernendis inseruiunt, mouentur, versantur, impelluntur, agitantur; dum humidis, quiescunt, ac immota manent, sed iuuatur rerum cernendarum traiectio, cochleari, aut spatula: quo modo pulpa Tamar Indorum, cassiæ, aut prunorum transmittitur, vt & radices & herbæ ad putrilaginem coctæ ad cataplasmatum confecturam.

Cap. VIII.

De Colatoriis.

Nec carere quoque debet officina colatoriis multis, setaceis, lineis, cannabinis, laneis & stamineis vocatis, quorum alia rara sunt, alia densa, alia inter ambo media. Et quædam noua, alia pene detrita. Illa tamen frequentiore sunt in vsu, quod compressu validiore, totus succus rei colandæ, absque telæ crepatura traiiciatur.

At vero pro diuersa succorum consistentia modo hæc, modo illa sumuntur. Quæ ex se tenuia sunt, denso colo egent, vt quicquid inest sordium non transmeet, sed tantum succi pars tenuior. Quæ crassa sunt ac lenta, vix nisi

nisi colo raro traijci possunt. Quæ media sunt, mediocris texturæ colatorium postulãt.

Tria vero postulant crassa & viscida; vt probe colentur, vt humore ampliore diluantur, vt colo rariore, ac nouo traijciantur, & ante colaturam calefiant diutius: Sic enim illorum densitate magis rarefacta, multo facilius transmeant. Et multa vix nisi calidissima percolantur; alia facile etiam frigida: quædam tepida tantum;& nonnulla colatura tantum egent vnica; quædam duabus, alia pluribus, vt perfecte clarescant. Prima quidem in colo raro: secunda, in denso: tertia, in magis compacto, vt sordes omnis transitu prohibeatur. Quæ consistentiam habent valde liquidam, etiam si bis, aut ter colanda sint, eodem panno traduci queunt.

Manicæ seu caligæ Hippocratis. Inter colatoria numerantur lanea quædam cola oblonga, ac figura pyramidis, vel potius cuculli formata: quæ caligas vel Manicas Hippocratis appellant, quibus vinum hippocraticum vulgo dictum, ter quaterque colatur, donec clarum euaserit. Inseruiunt adhuc meliciato, gelatinis & decoctis pluribus percolandis, vt res quædam extranea, si quæ forsan admixta sit, per istam traiectionem separetur, ac liquor tantum syncerus remaneat, vt in nostris Institutionibus demonstrauimus.

C A P. IX.
De Fornacibus.

Fornacum vsus multiplex. FORNACVM aliæ decoctionibus tantum inseruiunt, excipiuntque cacabos, patinas, ahena, & alia vasa, in quibus simplicia coquuntur, parantur, & componuntur; Aliæ destillationibus & cucurbitas, retortas, vesicas, ollas, & alia vasa excipiunt, his accommodata destillationibus, quæ vel per ascensum vel per descensum suscipiuntur.

Fornax tripes ac metallica vulgaris officinarum. Quæ decoquendis medicamentis inseruiunt, non sunt vniusmodi: Aliæ enim portatiles sunt rotundæ, ex ferro vel fuso, vel cusso factæ. Quæq; vt inferne tribus validis pedibus innituntur, sic superne tribus velut auriculis oblongatis, ac extra fornacis labra prominentibus exasperantur, quibus vasa calefacienda superponuntur.

Pars illarum suprema patula est, ac instar mortarii cuiusdam hians, in qua carbones immittuntur, supposita crate, aut trabeculis ferreis, quæ cineres delabi sinunt in inferiorem cameram, ex qua per ianuam altera eius parte structam, postea eximuntur. Aliæ ex argilla & lateribus extruuntur, fere quadratæ, fixæ, ac immobiles, nec pedibus vllis fulcitæ, intus vero prioribus non multum dissimiles.

Quæ destillationibus inseruiunt, seu materiam, ex qua fiunt, seu formam spectemus, multifariam quoque extruuntur. Aliæ enim ex ferro, aliæ ex cupro, aliæ ex terra figulina, aliæ ex argilla vulgari, lateribus, & aliis rebus multis, quæ structuram connectunt, & firmant. Præterea, aliæ rotundæ sunt, vt metallicæ ansas vtrinque habentes, vt circumferri possint; aliæ quadrilateræ, pentagonæ, multiformes, fixæ ac immobiles, in quibus tria loculamenta extruuntur infernum, supernum, medium.

Cineritium seu consisterium quid. Infernum, quod cineres excipiat, cineritium, & vsitato Chymicis nomine, consisterium appellant, in quo ianua adaperitur, per quam accensi carbones aeris ingressu ventilantur, pabulum igni suppeditatur & cineres eximuntur. Media fornacis regio, in qua ignis fouetur, craticula quadam à consisterio diuisa, *Focus.* focus à recentioribus vocatur. In ea siquidem caloris fomes continetur, arcetúrque, vt supra positum vas calefiat in superna nempe fornacis camera, quæ pro varia excipiendi vasis magnitudine & figura varie formatur, iuxtaque eam partem tubi fumarii, seu ventilia quædam construuntur, per quæ fumus exit. Fornacis vsitatissimæ descriptio tradita est in nostris Institutionibus, nempe *cap. 31. lib. 2.*

Fornaces turritæ. Vt a varia, sic elegans fornacum multarũ, quæ destillationib. dicatæ sunt, constructio. Quædam n. sunt turritæ, testudineatæ & simplices, quæ vas tantũ vnicum sustulciunt, aliæ industrioso multũ artificio structæ & multiplices, vt q̃ quinq; vel plurib. turriculis assurgunt,

gunt, quarum singulæ suum, ac peculiare vas admittunt, vt vna vas aliquod aqua calida plenum ad distillationem per balneum Mariæ, alia cinerem, alia arenam, alia aliam materiam pro diuerso operantis scopo. Fornacibus vero Pharmacopolium obruere, non æquum putamus, cum medicamentis potius, quam similibus instrumentis præstet impleri.

Cap. X.

De Alembicis & Cucurbitis.

Alembici multiplex acceptio. ALEMBICI latior acceptio multa cōplectitur, cucurbitas nempe, retortas, ollas vitreas, & instrumentum quoddam cupreum ac tripes triplici instructū camera, in quarum infima cineres excipiuntur, in media prunæ ardentes, in superiore Boccia admittitur, capitello operta rostrato, coniforme, & aliquando rotundo cum refrigeratorio, instar paruæ cupæ efformato, vt copiosiorem aquæ quantitatem continere valeat, quæ dum paulo vehementius incaluit, per epistomium in eius parte decliui situm effunditur, & alia denuo frigida scilicet affunditur.

Alembici strictior significatio. Angustior vero illius significatio destillatorium tantum quoddam vas rostratum, ac alteri iunctum vasi, quod superna parte fornacis admittitur, enuntiat. Cuiusmodi sunt alembici vulgares plumbei, vel cuprei, stanno intus obducti, vel vitrei, aut figulini, coniformes seu in parte superna acuminati, in inferiore lati, campanarum instar, vnde & Campanæ subinde nominantur; *Campana.* nonnulli tamen capitati sunt & rotundi, & sæpe vase quodam refrigeratorio dicto obuallati, & modo capitella, modo pilei vocantur: *Capitella.* quia vt caput pileo regitur, sic alembico conceptaculum, seu vas illud materiam destillandam continens, quod pro varia figura variam appellationem sortitur. Quoddam enim dicitur Boccia, aliud cucurbita, aliud vesica, matratium, olla, matula, al a aliter nominantur.

Campana igitur vel sola, vel conceptaculo inserta alembicus vocatur, cuius duæ præcipuæ differentiæ dantur: vnus enim rostratus est, qui scilicet ex se longum canalem instar promuscidis propendentem emittit, per quem vapores condensati delabuntur in subrectum vas seu excipulum, *Alembicus rostratus.* alter hoc tubo caret, & cæcus nuncupatur, *Alembicus cæcus.* estque spagyricorum proprius, a quibus vsurpatur ad sublimandum, vt rostratus ad destillandum, cuius prominens tubus sæpe adeo longus est, vt per medium dolium frigida plenum traiiciatur, ad aquę prolectatæ, ac delabentis maiorem concretionem & contemperationem.

Serpentina. In multis rostrum flexuosum est, instar serpentis, à quo nomen habet, conuenitque maxime aquæ vini destillandæ, quæ vulgo aqua vitæ, & à Chymistis nonnullis Elixir vitæ nominatur.

Conceptaculorum varietas. Varia quoque est conceptaculorum magnitudo, vt & figura: quædam enim amplissima sunt & ventricosa, vt loquuntur, alia tam parua, vt nucem iuglandem mediocrem non excedant, quæ scilicet Chymicis operibus destinantur; alia mediocria, & quædam recta sunt, vt ampullæ, vesicæ, ollæ, matulæ, seu cucurbitæ maiores, seu cucurbitæ minores, seu separatoriæ, ac rectæ; alia inflexa, vt Retortæ; *Boccia quædam inflexa*, & quæ Cornumusæ vocantur. *Cornu-Musa.*

Rectis ea destillantur, quæ facile in altum subleuantur, vt radices, semina, folia, flores, aromata: Obliquis, quæ difficilius attolluntur, vt resinæ, lacrymæ, pinguedines, & gummi.

Cap. XI.

De Mensis & abaco officinæ necessariis.

NVLLA est adeo tenuis supellex, vel tam inops tugurium, in quo mensa quædam ad epulandum, aut aliud quippiam agendum non inueniatur. Non enim semper omnis mensa dapibus, sed aliis operibus multis inseruit, vt in officina simplicibus excipiendis, seligendis, cernendis, parandis, mēsurandis, ordine disponendis, antequam veniant in compositionem.

Proin-

Proinde cum solennis ac magna quædam compositio paranda est, vt Theriaca, Mithridatium, aurea Alexandrina, mensa quædam longior, non in loco communi, vt officina, sed in cubiculo quodam idoneo præparanda, vt liberius singula simplicia Pharmacopæus seligat, accuratius ponderet, tutius custodiat, & exactius misceat ac componat.

Abacus supputatorius. Abacus vero nummularius vnus, aut alter in Pharmacopolio perpetuo maneat, ad multa valde necessarius. Superponuntur enim fere cuncta, quæ emuntur aut venduntur, mensurantur aut trutinantur, paruo mortario teruntur, aut forficibus diuiduntur, vel integra exhibentur.

Forma eius quadrilatera est, in antiea parte multas exemptiles capsulas habens, & velut loculamenta, in quibus pleraque semina includuntur, & ad rei exigentias asseruantur: In altera parte subsellium versus, cui solet Pharmacopœus insidere, aliquot arculas maiusculas, seris ferreis obfirmatas, in quibus medicamenta quædam pretiosa continentur.

In parte vero superna hiat rima quædam seu scissura, qua datur aditus in cistulam subiectam, in quam nummi ex labore quotidiano lucrati & accepti demittuntur.

Rastrum suspensum in officinis quid conferat. Supra abacum pendet instrumentum quoddam trabeculis confixum literæ T. inuersæ, non multum dissimile, in cuius ima parte claui lignei vel ferrei configuntur, in quibus lances diuersæ magnitudinis, forfices, spatulæ, & alia quædam instrumenta suspenduntur, quæ vt ad manum sæpe esse debent, sic cito oculis obiiciuntur.

Tabula marmorea. Præter mensas ligneas tabulæ quædam marmoreæ, vel Porphyreticæ in officinis habentur, cum similis materiæ molulis, quibus margaritæ & lapilli pretiosi læuigantur, vt *lib. 2. cap. de tritura* notauimus.

Ad suffulciendum maiores pilas, seu mortaria in officina rectum stat quoddam paruum velut statumen, aut truncus breuis, cui ad ornatum variæ imagines insculptæ sæpe visuntur.

CAP. XII.

De arculis, pyxidibus, & aliis officinæ vasis.

OMNIA Pharmacopoliorum vasa medicamentis inseruiunt vel parandis, de quibus abunde supra; vel reponendis, de quibus nunc agendum. Ea autem sunt lagenæ, lecythi, ollæ, capruncula, vrceoli, arculæ, & pyxides.

Lagenæ omnibus notæ, aut vitreæ sunt, aut fictiles, in quibus aquæ destillatæ reponuntur, quæ imum in Pharmacopolio locum solent occupare, quod aquæ ipsis contentæ ceteris medicamentis grauiores sint, & maxima quantitate seruentur. Adueniente vero hyemis rigiditate, cum aquæ facile concrescant, vt à gelu tutæ sint, lagenæ in cella vinaria reconduntur, donec frigoris sæuitia desierit. *Lagenæ.*

Lecythi reponendis oleis dicantur, suntque nonnunquam figulini, sed frequentius & vtilius stannei, & operculo obducti, vt ad nutum claudi valeant & aperiri. In ipsis olea per infusionem parata conuenientissime reponuntur & seruantur. *Lecythi.*

Ollarum magnus est in officinis numerus, quarum maior portio ex stanno est, nonnullæ ex terra figulina, & paucæ quædam ex plumbo. Inseruiunt vnguentis recondendis, & secure conseruandis. *Ollæ.*

Capruncula fictilia sunt omnia, intus candore, læuoreque nitentia, altera tantum parte ansam, qua manu teneri queant; altera tubum habentia, quo liquorem admissum effundant. Os vero admodum superne patulum habent, vt commodius ipse liquor affundatur. Multis coloribus variegatis diuersisque figuris exornantur, & syrupis reponendis, ac tuto conseruandis destinantur. *Capruncula.*

Præter ista vasa, alia quædam admodum parua, vrceolorum instar, habentur, vitrea ac fictilia, in quibus pulueres cordiales vulgo dicti custodiuntur, peculiaremque in officina locum, ac artificio quodam magis exornatum tenent. *Vrceoli.*

Vrceoli. Sunt & alia parua quædam stannea, operculata, in quibus variæ pilularum massæ corio singulæ singulo inuolutæ reponuntur.

Sporta. Lignea quoque vasa sunt, quædam ad medicamentorum repositiones, vt sportæ, arculæ, pyxides. Sportæ ex ramulis vimineis, vel iunceis contextæ, fructibus multis reponendis dicantur; fereque in taberna reconduntur posteriore, aut altero officinę angulo. Cum tamen paruæ sunt ad huius contignationem sæpius suspendantur.

Arcula. Arculæ quadrilateræ sunt ex quinque tenuibus & breuibus asserculis præter operculum assabre iunctis constructæ, quibus reponuntur cortices, ligna, fungi, flores, tabellæ, ossa, cornua, vngues, & siccatæ partes animalium.

Pyxides. Pyxides rotundæ sunt, & profundæ, atque vel torno, vt olim, vel lato ac tenui asserculo in circulum adducto, vt nunc formam teretem assecutæ, in quibus succi sicci, lacrymæ, gummi, mineralia, & radices quædam exsiccatæ includuntur.

Arcularum & pyxidum pars illa anterior, quæ Officinæ vestibulum spectat, variis imaginibus, vt cercopithecis, sagittariis, anseribus loricatis, & similibus picturis exornatur, relicta tantum parte, in qua medicamenta intus contenta, literis vel aureis, vt sæpe fit, vel quibuslibet designantur.

Stirpes aridæ modo in arculis, modo in sacculis inclusis asseruantur, vt & radices multæ, præsertim tenues; nam crassiores filo traiiciuntur, ac sic suspensæ optime arescunt & custodiuntur.

Sic videor omnium Officinæ supellectilium descriptionem & vsum paucis dedisse, quæ si quis omnia ob fortunæ tenuitatem habere non queat, saltem magis necessaria habere debet.

***

CAP. XIII.

De simplicibus, vel integris, vel eorum partibus, in Pharmacopolio seruandis.

DEFINIRI vix potest certus simplicium numerus, quibus Pharmacopola nonnunquam opus habet. Cum enim omnia sata, genitaque, vel vetus, quæcunque homo calcare, contrectareque potest, in illius subsidium dirigi possint, qui breui quodam catalogo totam complecti materiam medicam tentaut, simile quid his aggrediuntur, qui vniuersi vastitatem parua quadam tabella depingunt. Nicolaus quidem Præpositus *initio sui antidotarij*, pluribus capitibus simplicia multa recensuit, quibus munitus, vt cum eo loquar, Pharmacopœus esse debet, sed qui ne proculdubio centesimam eorum, quæ medicis vsibus inseruiunt, partem attigerit. Nam tellus quæuis medicamentum quoduis non profert, sed forsan illa quædam Nicolao nota; hæc alia, quæ nec ipse vidit, nec eorum vnquam fecit periculum. Et quotidie ex India, & regionibus aduenis aliquot simplicia aduehuntur nostratibus inuisa, & prorsus incognita.

Vt vt sit, onerosum nimis videtur, ac superfluum omnia simplicia, quorum vsus celebratur, recensere, & singulorum nomen & faciem describere, cum primæ notæ Medici, qui ea in re desudarunt, animum etiam tyronum non ita expleuere, quin eorum multi, multa vel oblita esse, vel superflue dicta confiteantur. Sed valeant isti sycophantæ, quibus ne quidem Iupiter placet, nostrumque institutum persequamur, ac præcipua quædam simplicia, quæ in Officinis debent asseruari, recenseamus.

Ea autem in vsum veniunt, vel adhuc viridia, vel iam sicca. Viridia partim vicinum rus, partim hortus aliquis suppeditat, & cum vsus exigit, ex alterutro loco depromenda, vt hortensia ex hortis, syluestria ex syluis, & aliis locis agrestibus & incultis.

Quo-

Quocirca, & inutile foret, omnes herbas virides, quas quotidianus postulat vsus, ad Pharmacopolium deducere, sic supervacuum, his omnibus Pharmacopœum muniri; Cum satis sit, opportuno tempore pauca quædam habere, quæ rei exigenti satisfaciant.

Aceruus enim stirpium viridium diutius asseruatarum putrescit, & copia & qualitate non parum obest. Vnde prudenter Pharmacopœi virides herbas pro hebdomada tantum dimidia, vel integra colligunt, aut emunt. Imprudentis enim esse hominis officinam onerare maluis, violis, mercuriali vtraque, brancha vrsina, parietaria, fumaria, endiuia, taraxaco, portulaca, borragine, hyoscyamo, & aliis innumeris, quæ tantum virescentes vsurpantur, & parua quantitate colliguntur. Proinde eas sacculis includi, vel arculis, aut pyxidibus reponi ridiculum foret, cum facile ex hortis aut rure, cum tempus postulat, aut res depromi valeant, aut alia quædam pro Medici prudentia & consilio substitui.

Radices siccæ asseruandæ.

Sicca igitur tantum seruantur, vt inter radices, quinque aperientes, & aliæ multæ alterantes, & purgatoriæ, vt radices cyperi, angelicæ, enulæ campanæ, graminis, glycyrrhizæ, rubiæ maioris, tormentillæ, bistortæ, oinones, gentianæ, pæoniæ, iridis, acori, galangæ, zinziberis, calami aromatici, aristolochiæ vtriusque, azari, cyclaminis, dictamni, pyrethri, caryophillatæ, peucedani, osmundæ regalis, filicis, Scrophulariæ, eryngii, Satyrionum, buglossi, oxylapathi, chynæ, sarsaparillæ, altheæ, scillæ, alliorum, consolidæ maioris, bryoniæ, mechoacanæ, turpethi, polypodii, rhapontici, hermodactylorum, rhabarbari, ebuli, tapsiæ, ellebori vtriusque & aliæ multæ minus vsitatæ, præter eas, quæ adhuc virescentes vsurpantur.

Stirpes siccæ asseruandæ.

Inter caules & folia potissimum seruantur absynthium vtrumque, menta, balsamita, abrotonum, chamædris, chamepythis, hyssopus, calamentum, nepeta, marrubium, pulegium, satureia, thymus, origanum, anethum, ruta, lauendula, maiorana, ozymum, serpillum, horminum, scordium, chamæmelum, melilotus, centaurium minus, dictamnus, ceterach, cuscuta, cimbalaria, hypericum, centinodia, betonica, melissa, rosmarinus, clematitis, veronica vtraque, verbena, althea, petum, tapsus barbatus, saluia, stœchas, tamariscus, matricaria, polium, folia sennæ, laureolæ & lauri.

Flores adseruandi.

Pauci admodum flores seruantur, ii quod eorum facultas vix perduret. Max me autem tres cordiales vulgo dicti, custodiuntur, vt etiam flores rosarum, granatorum, saluiæ, anthos, chamæmeli, meliloti, genestæ, arantiorum, cedri, stœchados, keiri, iasmini, tunicis, betonicæ, hypericonis, nenupharis, & croci.

Semina, quo debeant seruari.

Semina necessaria sunt, quatuor frigida maiora, & totidem minora, semen altheæ, atriplicis, raphani, berberis, plantaginis, citoniorum, psyllii, lini, fenugræci, cumini, anethi, anisi, fœniculi, coriandri, agni casti, ameos, bardanæ, carthami, ebuli, ricini, petroselini, apii, rusci, asparagi nis, milii solis, nigellæ, papaueris, ozymi, portulacæ, pastinacæ, dauci, angelicæ, sinapi, nasturtii, thlaspi, seseleos, lenticis, erucæ, grana alkekengi, lauri, hederæ, iuniperi, cubebæ, cardamomum, & piperis omnes species.

Fructus in officina necessarii.

Fructus quoque multi in Officinis habendi sunt, vt amygdalæ dulces, & amaræ, auellanæ, nuces, arantia, mala citria, poma fragrantia, curripendula, colocynthis, sorbæ, corna, pruna, dactyli, mora omnia, ficus, mala, granata, iuiubæ, gallæ, oliuæ, cappares, nuces cupressi, glandes, tamarindi, myrobalani, persica, cerasa, passulæ, pistacia, sebesten, anacardi, poma mandragoræ, & pini, & siliquæ cassiæ.

Cortices qui adseruandi.

Cortices, vel ex radicibus plantarum exuuntur vt cortex capparis; vel ex trunco vt cinnamomum; vel ex fructibus, vt arantiis, granatis, citriis, & similibus. Paucæ autem seruantur, quia facile dum vsus postulat, ex fructib. aut radicib. ipsis possunt haberi.

Gummi quæ ser uanda. Gummi multa necessaria sunt, vt ammoniacum, galbanum, serapinum, bdellium, opoponax, asa vtraque, resina, colophonia, tragacanthum, storax, gummi cedri, hederæ, cerasi, pruni, iuniperi, gummi elemi vulgo dictum, Arabicum, mastix, lacca, myrrha, thus; vt & aliæ quædam lacrymæ, tam resinosæ, vt terebinthina, laricea, abietina, quam gummosæ, vt bdellium, cancamum.

Succi quidam ser uandi. Cæteri succi quidam seruantur, vel adhuc liquidi & lagenis excepti, superfuso oleo, vt succus limonum, Ribes, berberis, vel siccati, vt glycyrrhizæ, succus, vt Opium, Acatia, Elaterium, Aloe, Scammonium.

Aqua destillata. Adseruantur quoque plures aquæ destillatæ, quam quæ à Nicolao recensentur; Dici enim vix potest, quot, & quam variæ, tam simplices quam compositæ, nunc in Officinis destillentur, non modo ex stirpibus, sed etiam ex animalibus, vel integris, vel eorum partibus.

Maxime vero celebratur vsus aquarum cordialium, vt scabiosæ, morsus, cardui, vlmariæ, buglossi, borraginis, oxytriphilli, rosarum, calendulæ, acetosæ, scordii, & refrigerantium. vt endiuiæ, cichorii, nenupharis, portulacæ, plantaginis, solanç, lactucæ, vt & aliæ quædam, quæ caput, vel pulmonem, vel renes, aut aliam partem respiciunt, cuiusmodi sunt aquæ betonicæ, melissæ, euphrasiæ, veronicæ, tussilaginis, hepaticæ, agrimonii, scolopendrii, tamarisci, pimpinellæ, rhaphani, saxifragæ, parietariæ, hysopi, arthemisiæ, &c.

CAP. XIV.

De Mineralibus & Metallis in Officina seruandis.

ÆQVE errant, qui à medicamentorum censu mineralia prorsus ablegant, & qui sola ad morborum omnium expugnationem vsurpant: Morbis enim vt omnibus vix conferre, sic multis aliquando prodesse certum est; Nam ex mineralibus omne medicamentorum genus habemus, alterantium, roborantium, & catharticorum. Alterat calx, lithargyrus, vitriolum; roborat hyacinthus, terra Lemnia, smaragdus; purgat lapis cyaneus, Stibium & Mercurius. Ipsis quoque metallis vim inesse eximiam, præter virorum probatissimorum testimonia, effectus comprobat. Aurum enim in bracteolas redactum, & cum aliis idoneis medicamentis sumptum, multis affectibus medetur, [*Auicenna*] præsertim melancholicis, atque his omnibus, in quibus facultates roborandæ sunt, ac spiritus exhilarandi, vnde scobs illius ditioribus nonnunquam exhibetur, vel cardiacæ confectiones, quæ eius bracteolas excipiunt, vt aurea Alexandrina, Confectio alkermes, & Electuarium de gemmis.

Primum autem locum inter metalla tenet aurum, dein argentum, tum æs, stannum, plumbum & ferrum. Septimum addiderunt nonnulli, nempe mercurium, qui tamen potentia, quam actu potius metallum est. *Mercurium esse potentia potius, quã actu metallum.* Mineralia vero pene innumera sunt, vt terræ multæ species, inter quas Lemnia primas tenet, dein bolus orientalis, postea terra Erethria, Selinusia, Samia, Synopica, Ochra, & quæ ex pluribus fodinis ac terræ visceribus eruuntur, vt sales fossiles, gypsum, talchum, misi, sory, minium, calx, vitriolum, chrysocolla, auripigmentum, alumen, sulphur, crystallus, stibium, & quæ vel metallis adnascuntur, vel ex fornacibus, in quibus liquantur, colliguntur, vt flos æris, cadmia, cerusa, squama æris, plumbago, pompholix, spodium, lithargyrus, diphriges.

Inter Mineralia quoque plurimum celebrantur lapides multi, tum ob vires eximias, tum ob pulchritudinem, pretiosi dicti, vt Saphyrus, Rubinus, Carbunculus, Smaragdus, Hyacinthus, Granatus, Topasius, Berilius, Achates, Sarda, Carchedonius, Hæmatites, Iaspis, Selenites, Magnes, Pumex, Alumen. Quibus adduntur ea, quæ ex mari & aquis desumuntur, vt am-

vt ambra odorata, sal marinus, alcyonium, bitumen, corallium, succinum, gagates, antalium, dentalium, coralina, spongiæ, aliaque nonnulla, quæ, quod medicam vim habeant imbecilliorem, omittuntur.

C A P. XV.

De animalibus, aut eorum partibus in Pharmacopolio seruandis.

ANIMALIA nos vel incolumes alunt, vel morbidos sanant, vel vtroque in statu induunt, aut alio modo seu viuentia, seu interempta, in nostrum veniunt emolumẽtum, vt cum his integris, vel eorum partibus, aut excrementis, ad multorum morborum vtimur curtionem, aut corporis nutricatum, & virium instaurationem: Moschus enim & zibethum, licet excrementa sint, cordi tamen & spiritibus roborãdis mirum in modum conferunt.

Integra solent vsurpari insecta, vt cantharides, aselli, vermes, lacertæ, formicæ, viperæ, scorpiones, ranæ, cancri, hirundines, & quædam auiculæ.

Partes animalium multæ sunt medicis viribus insignitæ, vt os cranii humani insepulti, & de corde cerui, cerebella passerum, & leporum, dentes apri, & Elephantis, cor ranarum, pulmo vulpis, iecur hirci, intestina lupi, testiculi castoris, & gallorum, vesica suis, genitale cerui, cutis seu senecta serpentis; Axungia humana, suilla, anseris, ouis, anatis, taxi, cuniculi, capræ, anguillæ, colubri; Medulla ceruina, vitulina, & hircina; Sanguis humanus, columbinus, hircinus; Lac omne, & quæ ex lacte prodeunt, serũ, caseus, butyrũ; Oua gallinarũ perdicum, formicarũ; mel, cera, propolis; Cornua ceruorum, damarum; monocerotis; vngulæ alces, capræ, bubali; testæ ostrearum, margaritæ ex ipsis desumptæ, & conchæ multorum piscium.

Excrementis adhuc sua virtus cum non desit, ea ipsa quoque in Pharmacopolio haberi non dedecet, vt stercus caprinum, caninum, ciconiæ, pauonum, columbarum, œsypum, sericum, moschum, zibethum, & pilos quorundam animalium.

Atque vt omnia in pauca contraham, omnia simplicia medicamenta Pharmacopolæ maxime necessaria sunt, quæ in tribus libris de materia medica à nobis describuntur.

C A P. XVI.

De Medicamentis compositis in Officinis Pharmacopœorum seruandis.

CVM ars Pharmaceutica hucusque in artem minime redacta fuerit, nec medicamenta, nisi paucissima certa methodo descripta, nec ordine optimo digesta, vix dũ statui potuit, quænam compositiones in Pharmacopoliis parandæ, retinendæ, & seruandæ.

Nicol. Præpositus medicamenta quidem multa describit, sed eorum partem quãdam ipsemet improbat, aliam non fideliter trãscripsit, aliam, quidpiam immutando, deprauatam reliquit, adeo, vt ex eius scriptis, quænam medicamenta recipi, vel reiici debeant, non satis facile sit coniectare.

Nicol. Alexandrinus tantam medicaminum farraginem simul congessit, vt Pharmacopœorum ingenia potius obtuerit, quã iuuerit.

Actuarius quoque, Aetius, & Oribasius, multa descripserunt, quæ quod simplicibus, vel incognitis, vel nimium raris constent, vel inepte descripta comperiantur, vel nullis viribus eximiis commendata, negliguntur.

Inter recentiores Fernelius, Syluius, & Rondeletius medicamenta à veteribus inuenta, sedulo examinarunt, eorumque multa vt indebite concinnata despexerunt, alia meliori iudicio inuenta, & viribus insigniora probarunt, commentariis illustrarunt, & commendarunt.

Ex omnibus, quæ præstantiora à doctis viris, & probatiora à senioribus & expertis creduntur, selegi; Ex quibus eleganti ordine libris sex coactis, Officinam Pharmaceuticam extruxi, hoc est, Antidotarium eudi, in

quo medicamentorum omne genus optimorum & probatissimorum describitur, alterantium, purgantium, & roborantium. Quę cum vel intrinsecus assumantur, vel adhibeantur extrinsecus; Illa sub forma syrupi, vel sapæ, vel conseruæ, vel Eclegmatis, si alterantia sint; vel Electuarii liquidi, vel solidi, vel trochiscorum, vel pilularum, si purgatoria; vel pulueris aut confectionis opiatæ, aut pastillorum, si roboratiua sint, exhibentur: hæc vero olei tãtum forma, aut vnguenti, aut emplastri imperantur.

Quas omnes medicamentorum formulas distinctis libris, & sectionibus optima methodo descriptas exhibemus, in quibus omnia medicamenta continentur, quibus Pharmacopolia instructa esse debent, ac munita. Pluribus non opus est, nec multo paucioribus rite carebit, qui singulis humani corporis affectib. bene mederi cupit.

⁂

OFFICINÆ PHARMACOPOEORVM, SEV ANTIDOTARII

LIBER PRIMVS;

De medicamentis alterantibus & præparantibus, in octo sectiones distinctus, quarum prior selectos tantum syrupos, & vsu longo probatos describit.

PRÆFATIO.

VAM sit in tradendis disciplinis necessaria methodus, cuique vel mediocriter erudito notum est. Certa namque ratio docendi, discendique sine methodo nulla: hac duce quæuis artes firmius stabiliuntur, optabilius earum theoremata leguntur, facilius discuntur. Ex multis vero, qui Antidotaria scripserunt, vix duos reperies, qui eandem methodum sequantur in disponenda serie medicamētorū compositorum. Nicolaus quidam Præpositus aliis male præponitur, qui ad alius Nicolai Alexandrini, à quo, quæ sua vocat [*Ioan. Agricol. Ammonius, & M. Tatius Alpin.*] excerpsisse dicitur, imitationem, alphabeticum ordinem secutus est, primumque de medicamentis egit, quæ in principio dictionis habent literam A. Secundo de his, quæ incipiunt à litera B. Et sic de reliquis. Hocque pacto promiscue de Antidotis, aceto scyllitico & Amylo locutus. Inter recētiores Syluius, Fernelius, & Ioubertus, et certum ordinem seruandum, certis legibus firmare, & optima serie disponeretent-

Nic. Præpositus à Nic. Alexand. medicamēta transcripsit.

retent-

recentarunt; In multis tamen multum à se inuicem dissentiunt, nec quem vnus sequitur ordinem, alii probare videntur. Is autem maxime probandus, quem medendi ratio præscribit. Series enim verborum & præceptionum docet, & quasi loquendo demonstrat.

Hanc doctrinæ methodum hac in Officina tradimus, in qua cum ad omnium morborum expugnationem, omnia medicamenta, tanquam in locupletissimo penu contineantur, ea non defuse descripsimus, sed quæ intus sumuntur, Officinæ parte prima, quæ extrinsecus adhibentur, altera cōgessimus. Prior autem pars in tres libros distribuitur, quorum primus de medicamentis alterantibus & præparantibus agit: Secundus, de purgantibus: Tertius, de Cardiacis, seu roborantibus. Singuli denuo in multas sectiones distinguuntur; vt & sectiones adhuc in capita plurima. In priore autem agitur de Syrupis, atque primum de his, qui ex primis & vernis floribus parantur; Cuiusmodi est Syrupus Violatus, Syrupus de Tussilagine, & de floribus Persicorum.

CAP. I.

Syrupus Violatus.

℞. Florū violar. recēt. ac mūdatorū ℔. ij. Macerentur horis octo in ℔. v. aquæ tepidæ in vase vitreo stricti oris, & operculato: Postea colentur: Eidem aqua calfacta tantundem violarum horis adhuc octo maceretur, & percoletur, idque quinquies iteretur. Tum sumantur colatura clarificata, & sachari partes æquales, & fiat Syrupus perfecte coctus.

COMMENTARIVS.

Syrupum natura sola nullum vnquā confecit, sed ex arte mixtionem, coctionem, & consistentiam suam habet; Qui tamen ex solis violis, aqua, & sacharo conficitur, simplex dicitur, ad discrimen magis compositi, qui præter hæc, semina cotoniorum, maluarum, iuiubas, sebesten, & aquam cucurbitæ recipit, cuius author primus Mesue perhibetur, sed nullibi, quod sciam, sic confectus reperitur. Simplex vero in omnibus Pharmacopoliis inuenitur, sed non vbique, æque simplex paratus. Aliquando enim è violarū succo & sacharo tantum, aliquando ex illis bis, ter, vel etiam pluries infusis & expressis conficitur. Multi siquidem nouas violas septies infundunt & macerant, alii octies, & nonnulli nouies; Sed Fernelius inutilem putat toties iteratam infusionem. *Frustra*, inquit, *syrupo violaceo conficiendo violarum macerationem nouies renouant, cum tertia aut quarta infusione nihilo inefficaciter sit futurus syrupus.* Meliorem tamen existimo qui ex pluribus infusionibus conficitur.

Nonnulli succum ex violis expressum, alii conseruam syrupo coctione iam incrassato adiiciunt, vt magis violaceus reddatur. Alii malunt ex puro violarum succo & sacharo albissimo parare; quidam sacharum coquunt ad electuarii cōsistentiam, quod postea decoquunt in syrupi crassitudinem supradicto violarum infuso, aut succo expresso.

Syrupi violati & violacei differentia.

Discrimen vero constituunt multi inter violatum & violaceum; vt violatus dicatur syrupus ille, qui ex floribus mundatis conficitur; violaceus, qui ex integris, & non mundatis, hicque minus quidem violatus est, sed magis solutiuus; Pars enim herbacea qua-

cea qualitatem habet emollientem, perinde ac folia. Sunt, qui tantum sachari libras quatuor ad infusionis, aut succi libras quinque adiiciunt, & coquunt in syrupum, sicque Lutetiæ parati solet.

Qualitates. Syrupus violatus bilis acrimoniam frangit, calorem viscerum temperat, ventrem leniendo ac molliendo subducit, & vitiis thoracis confert. Præcipuo autem auxilio est pectoris, & lateris inflammationibus, & asperæ arteriæ scabritiei; & in febrium æstu, biliosis & acutis morbis præcordiorum ardoribus, & siti sedandæ commendatur.

CAP. II.

Syrupus de Tussilagine.

℞. Tussilaginis recentis m. vj.
Capilli veneris veri m. ij.
Hyssopi m. j.
Glycyrrhizæ rasæ ℥ ij.
Coquantur in ℔. iiij. aquæ pluuiæ vel fontis, ad quartæ partis consumptionem. Decoctio coletur & clarificetur; Cui adde sachari albissimi ℔. iij. fiat Syrupus perfecte coctus.

COMMENTARIVS.

Syrupus hic à Tussilagine, tanquam à basi nomen habet, cuius quantitas cæteris maior est. Illius author cum incertus sit, varie præparari solet. Verum optimam nunc descriptionem exhibemus, per quam simplicia quatuor præscripta in aquæ tantum libris quatuor incoquenda statuimus, quia longiorem coctionem non sustinent.

Qui primo vere syrupum hunc conficiunt, flores solummodo Tussilaginis assumunt: qui æstate, partes æquales foliorum viridium & florum siccorum adiiciunt. Sunt, qui æstate media ex solo foliorum succo depurato & sachato parare solent. Optime quoque fit ex solo florum decocto & sachato, diciturque Syrupus de Tussilagine simplex, & aliquando Syrupus florum Tussilaginis, seu vngulæ caballinæ, ad differentiam superioris magis compositi, qui præter cætera capillum veneris verum admittit, cuius penuria substituendum polytrichum statuo. *Syrupus de Tussilagine simplex.*

Facultates. Syrupus de Tussilagine tussi confert, OrthopnϾ, asthmati, tracheæ arteriæ asperdini, sputo coquendo, mouendo, & expectorando. Debet vero sensim assumi lambendo instar eclegmatis, vt diutius hæreat œsophago, & aliquid decrret inter lingendum, per asperæ arteriæ amplitudinem.

CAP. III.

Syrupus florum Persicorum.

℞. Florum Persicorum recentium ℔ j. Macerentur in ℔. iij. aqua tepida horas xij. Deinde bulliant parum, & exprimantur. Tum par florum quantitas infundatur, & exprimatur; idque quater, aut quinquies iteretur, vel etiam sexies, si florum suppetat vbertas. Postrema colatura ad ℔. iij. adde sachari ℔. ij. ß fiat Syrupus, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Syrupus, vel ex fructibus, vel ex floribus Persicorum conficitur. Qui ex fructibus, rato est in vsu, etiam teste *Christophoro Georgio*, commentatore in Mesuem, & primo tantum vere paratur, vt ille incipiente Autumno, antequam scilicet Persica absolute maturuerint. Tria vero syrupum hunc ex paucioribus infusionibus confici, vt quatuor, aut quinque tantum suadent, florum nempe iactura, penuria, & amaritudo. Iactura quidem, quæ arte quapiam reparari nequit; Euulsis enim floribus, noui eodem anno minime renascuntur, & arbor infrugifera manet. Penuria, quia non nisi sata viret, nec inculta dat poma colono, vt violæ & reliquæ plantæ agrestes. Amaritudo, quæ eo molestius toleratur, quo pluribus iteratis infusionibus conficitur. *Cur hic Syrupus non conficiatur ex pluribus infusionibus.*

Facultates. Syrupus è floribus Persicorum paratus vim habet aquas, & bilem ducendi, vermes enecandi, & infarctu mesenterium liberandi. Non solum enim meatus diducit, sed humores incidit, & educit.

CAP. IV.

Syrupus de Lupulo.

℞. *Succi depurati Lupuli* ℔. *iiij.*
Succi fumariæ depurati ℔. *ij.*
Sachari albissimi ℔. *vj.*
Coquantur simul ex arte, & fiat Syrupus.

COMMENTARIVS.

Non est omnibus vna syrupi huius descriptio: Alii enim ex solo succo lupuli & sacharo conficiunt, Mesuei consilio fulti, qui *capite de volubili*, sic præscripsisse videtur: Alii fumariæ siccum adiiciunt, quorum iudicio lubentius assentior. Sic enim vires nanciscitur præstantiores, sed non statim primo *Quo tempore hic syrupus parandus.* Vere aut hyemis fine, cum scilicet lupuli germina erumpere incipiunt, parandus est, sed expectanda paulo calidior cœli constitutio, quæ tenellam fumariam exhibeat, cuius succus desideratur, alioquin parandus simplicior ex solo lupuli succo depurato, & sacharo ad legitimam coctis spissitudinem.

Qualitates. Syrupus de lupulo præcordiorum æstus contemperat, humores frigidos & crassos attenuat, calidos ducit per aluum, & ictero, hydropi atque morbis omnibus ab obstructione natis conducit.

CAP. V.

Syrupus rosarum pallidarum.

℞. *Rosarum pallidarum recentium* ℔. *vj.*
Infunde horis octo, in vase vitreo stricti oris, cum aqua tepida ℔. *xv. Deinde colentur. Tum par quantitas aliarum rosarum recentium in aqua calefacta pari quantitate maceretur, & rursus coletur: idque iteretur nouies. Nonæ ac postremæ infusioni colatæ addatur æquum sachari pondus, & fiat Syrupus secundum artem.*

COMMENTARIVS.

Nonnulli minorem sachari quantitatem adiiciunt, & diutius coquunt, vt crassescat; tuncque magis purgatorius est, sed minus palato gratus. Multi Mesuei consilium secuti, infusionem primam, vel etiam bis iteratam seruant, vase stricti oris, ac rite operculato exceptam, superfuso oleo, & quadraginta dies insolatam. Mucharum rosarum vocant, vt mucharum violarum, eandem infusarum nec expressarum macerationem. *Mucharum rosarum.*

Ne quis autem nostri nos immemores putet, qui hoc *priore libro*, de medicamentis tantum alterantibus & præparantibus agere polliciti sumus, nunc vero ipsis adiungimus syrupum rosatum pallidarum vere purgatorium; Dicimus, nos omnes syrupos vsitatiores eadem serie & ordine, quem temporis conditio præbet, describere, non omissis, aut ad alium locum remissis purgantibus, qui re vera pauci sunt; Et qui inter eos purgant, id adeo præstant ignaue, vt verius præparatorii dicantur. Proinde non æquum visum est, eosdem, vt & bechicos, ab alterantibus separare.

Syrupus rosatum pallidarum inter hydragoga medicamenta & alterantia numeratur; Humores enim calidiores contemperat, & serosos educit, non modo à regione prima corporis, sed partibus remotioribus, si maiori quantitate sumatur. Recens paratus vim habet purgandi maiorem, vetus imbecilliorem, daturque tuto pueris & senibus. *Qualitates.*

* * *

CAP.

CAP. VI.

Syrupus de Hispidula, seu aluropô, vulgo de pede Cati.

℞. *Summitatum floridarum & recent. aluropi ℔.j.*
Infunde per noctem, aut diem integram in aqua calentis ℔.v. aut sufficienti quantitate: deinde bul. lento igne. In colatura ad ℔.iij. adde sachari ℔ iij. coquantur ex arte in syrupum.

COMMENTARIVS.

A paucis annis syrupũ hunc in vsum venisse certũ est; Recẽtiores enim inuenerũt, & experientia multa audaciores facti comprobatunt, primusque omnium Lutetiæ parauit Ioannes Gonetius Pharmacopœus insignis, & materiæ medicamentariæ peritissimus, qui, vbi plantam, ex qua conficitur, ex agro Turonensi & Andegauensi aduectam conspexit, eam in Parisiensi, ac vicino quæritans, inuenit copiosam, qua singulis annis suum conficit syrupum, alia aliunde non mutuata. Varie autem solet appellari, videlicet, hispidula, gnaphalium, pilosella, coronaria, ælutopus, seu pes cati, & à quibusdam, sed impropriè, lagopus, seu pes leporis, qui trifolii quædam species perhibetur.

Accidit autem syrupum hunc multifariam præparari, quod nullus adhuc typis excudendum commiserit: Alij enim tantum plantæ summitates, aut solam lanuginem in aqua macerant, alij flosculos & folia, quibus libenter assentior: Sic enim vim magis astringentem possidet, & sistendis fluxionibus conuenientiorem: Alii decocto parando adiiciunt glycyrrhizam, iuiubas, passulas, hordeum, & alia bechica; Sed vsitatior ea est descriptio, quam exhibemus, cui si libra dimidia sachari rosacei permisceatur, aut eius pars & penidiorum pondus, qualitatem assequetur magis bechicam & cardiacam, & saporem gratiorem.

Præparandi modus ita facilis est, vt minime egeat alia dilucidatione, quam quæ ex illius descriptione est conspicua satis. Si planta non nisi sicca habeatur, eius quantitas minor, aquæ maior ponatur.

Vis huius syrupi agnoscitur eximia ad multos pulmonis affectus, nam cum æluropus, seu hispidula planta sit vulneraria, & astrictoriæ facultatis, non modo vulnera curat, & vlcera impedit, sed alia multa illorum vitia sanat. Maxime vero his conuenit, quibus à capite, ac aliis partibus fit fluxio in thoracem, & quibus pulmones pituitoso humore multo infarciuntur. Humoris enim irruentis impetum cohibet, fluxum coquit, partem affectam roborat, & expectorationem mouet. *Qualitates.*

CAP. VII.

Syrupus de papauere, simplex. Des. Mes.

℞. *Capitum papauer. albi & nigri magnitudine mediocrium, ac recentium an. ℥.lx. hoc est, ℥.vij. & ß. Macerentur per diem naturalem in aqua pluuia ℔.iiij. donec tabescant. In colatura ad ℔.j. ß. adde sachari & penidiarum an. ℥.vj. seu ℔. ß. Coquantur in consistentiam syrupi.*

COMMENTARIVS.

Syrupus hic à Mesue dicitur simplex, ad alterius magis compositi discrimen, cuius confectionem ingrediuntur multa lenientia, vt semina lactucæ, maluæ, citoniorum, iuiubæ, capillus Veneris & glycyrrhiza; quibus si fuerit opus, in rem præsentem consulit Fernelius, vt syrupo simplici addatur violaceus, aut iuiubinus. Monet etiam, vt minus adiiciatur papaueris nigri, quod eius non sit tutus vsus, albi vero quantitas augeatur: cui assentitur Ioubertus contra Rondeletium; vultque vt nigri papaueris quadraginta tantum dragmæ, albi octoginta ponantur, vt amborum requisita-

quantitas habeatur, sed proportione diuersa.

Vulgus autem Pharmacopœorum hunc syrupum Diacodium nuncupat, sed imperite, cum Diacodium inter opiatas reponatur, vt videbimus suo loco: alterius tamen defectum ac vicem alterum facile supplet, cum somnus tantum est conciliandus.

Tamdiu autem consilio Galeni *cap. 2 lib. 7. comp. med. sec. loc.* capita papauerum post macerationem coquenda, vt non tertia, aut quarta, aut aliqua talis pars aquæ fiat reliqua, verum vbi primum in totum flaccida facta fuerint & marcida, ait Galenus: Nam cum succum ipsorum exprimere volumus, hoc vix assequimur, nisi ipsis flaccidis ac marcidis factis. Superuacaneum igitur coquere diutius. Aqua vero pluuia seligitur, qua deficiente, fontana quoque optima est, modo limpida, insipida, & omnis qualitatis expers. Ob eam rem, quæ per tubos plumbeos deriuatur, relinquenda, quod limus in ea contineatur; vnde qui aquæ eiusmodi fæcem combibunt, dysenterici euadunt, ex Galeno. Lutetiæ tamen similium aquarum vsus frequens est, nec insalubris.

Diacodium veterum. Diacodium autem veterum, vt Critonis, Heræ, Damocratis, Sorani, & Galeni, eum forma opiatæ pateret, multumque displiceat; sacharum enim non recipit, sed alia multa insuauia, & forsan inutilia, nunc minime paratur: cuius loco nunc prostat in officinis Syrupus, ex decocto capitum papauerum & sacharo confectus, qui impropie à multis practicis Diacodium vocitatur. *Diacodium exoleuit.*

Vires. Syrupus de papauere laudatur ad conciliandum somnum, biliosi humoris contemperationem & tussim mitigandam. Penidiorum accessu, vim habet magis bechicam, ac lenientem. Penidia vocant Arabes Alphenicum ob albedinem. Est enim confectio albissima ex sacharo in decoctione hordei tamdiu cocto, donec consistentiam ductilem acquirat, vt possit manibus trahi, duci, & varie in pastillos, vel bacillos intortos more chordarum effingi. *Penidia. Alphenicum.*

CAP. VIII.

Syrupus papaueris Erratici.

℞. Infusionis florum papaueris erratici bis aut ter iterata ℔. ij. sachari albissimi ℔ j. ß. sachari rosati ℥. iiij fiat syrupus perfecte coctus, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Non desunt, qui pluribus infusionibus syrupum hunc parari debere contendunt, sed bina aut trina ad summum sufficit: In soporiferis enim medicamentis virium intensa qualitas non expetitur. Adde, quod plures iterata infusio syrupum colore & sapore reddit magis ingratum. Eadem vero proportio florum ad aquam in hoc syrupo solet asseruari, atque in rosaceo. *Cur in hoc syrupo non requiratur multiplex infusio.*

De syrupo autem papaueris rhœadis antiquorum nemo locutus est, sed recentiores hunc adinuenerunt aduersus pleuritidem, cuius principio valde conuenit. Qualitatem enim habet astringentem, roborantem, bechicam & hypnoticam, impeditque, ne humor è capite ad thoracem defluat. Quod vt facilius præstet, portio sachari rosati communis adiicitur. Tuto datur ab ℥. ß. ad ℥. j. ß. & validioribus ad ℥. ij. Maxime vero incipienti, aut non multum progressæ pleuritidi, ne noua fluxio suborіatur, vel saltem vt prior sistatur. *Qualitates.*

CAP. IX.

Syrupus de Nymphea.

℞. Florum Nymphea albiss. ℔. ij. Infunde horis sex aut septem in aqua calida ℔. iij. Deinde bulliant parum. Colatura denuo adde parem florum recentium quantitatem, & par fiat maceratio & expressio. Idque ter repetatur. Colatura clarificata addatur æquum sachari pondus, & fiat syrupus secundum artem.

COM-

COMMENTARIVS.

Multi ex infusione vnica tantum syrupum hunc conficiunt, sed efficacior est, qui ex ea ter repetita paratur. Debet autem florum pars virescens ac herbacea, nec non flaua reiici, & albissima tantum retineri. Dicitur hic syrupus simplex ad differentiam alterius magis compositi, descriptione Francisci Pedemontani, qui raro habetur in vsu; quoniam simplex paratu facilior sit, nec vires habeat imbecilliores. Adde, quod compositionis descriptio à multis improbatur, à quibusdam immutatur, ab aliis simplicium, quibus constat, quantitas augetur, ab aliis imminuitur. Parandi ratio ex formula descriptionis satis nota.

Quanam florum partes ad hunc syrupum eligenda.

Facultates. Syrupus de Nymphea insigniter refrigerat, Veneris insomnia cohibet, semen immodice fluens retinet, somnum conciliat, viscerum æstus mitigat, sitim temperat, & febrium ardores compescit.

CAP. X.

Syrupus capillorum Veneris, communis.

℞. *Capilli Veneris veri,*
Adianti communis,
polytrichi,
ceterach,
saluia vita an. m j.
glycyrrhiza rasa & contusa ℥ ij.
Infunde duodecim horis in aqua calida quantitate sufficienti: dein bulliant semel atque iterum. Colatura clarificata ad ℔. v. adde sachari albiss. ℔. iiij. fiat Syrupus.

COMMENTARIVS.

Huius syrupi tradita descriptio vsitatissima est, cui iuiubas nonnulli adiiciunt, alii passulas & glycyrrhizam. Sed nihil ex istis arridet Fernelio, existimanti, horum permistione syrupum magis ignauum reddi ac imbecilliorem. Vtiliter tamen addi potest glycyrrhiza, quæ præter dulcedinem qualitates habet capillatibus affines. Nonnulli tamen eam relinquunt, quod syrupum magis flauum reddat; verum pluris æstimanda qualitas ac virtus, quam color. Vnde Parisienses Pharmacopœi syrupum hunc accurate iuxta simplicium definitorum quantitatem & legitimum apparatum conficiunt, viribus medicatis eximium. Qui secus faciunt, paruam capillarium quantitatem permiscentes, & leuiter tantum macerantes, syrupum quidem pellucidum, sed vt colore, sic virtute aqueum parant, quem ægrotis exhibentes, & eos suo voto, & Medicos scopo defraudant. Parabitur ergo iuxta formulam descriptam, omnium optimam & apparatu facillimam.

Præparantium syruporum hic omnium maxime est à vario & multiplici vsu commendatus. Ad partium enim quarumcunque, & præcipue thoracis, iecoris, lienis, renum, vieri quosuis affectus oppugnandos, & ad humores tenuandos & præparandos vtilissimus. Bilem namque temperat & concoquit, pituitam incidit, succum melancholicum ad expurgationem faciliorem reddit, & longo vsu sæpe ipse eosdem humores per aluum blande subducit, expectorationem quoque mouet, & humores bronchiis pulmonum contentos incidit & coquit, & per anacatharsim educit.

Qualitates.

CAP. XI.

Syrupus capilli Veneris Monspeliensis.

℞. *capilli Veneris veri recent. & parum incisi m ij.*
Infunde duodecim horas, vel diem integrum, in aqua calida sufficienti quantitate: deinde bulliant parum. Colatura clarificata ad ℔. v. adde sachari ℔. iiij. fiat Syrupus, vt decet, coctus.

COMMENTARIVS.

Syrupus hic in ciuitate Monspeliensi, à qua cognomen, vsitatissimus est, frequentissimus, & compositione simplicissimus, vt qui tantum fiat ex leui decocto foliis adianti vtri clarificato, & sacharo in consistentiam syrupi cocto.

Sic enim & colore, & sapore gratissimus est. Gratiam vero maiorem adhuc palato conciliat, qui simul aquam rosaceam admittit, quæ ab aulicis Pharmacopœis interdum adiicitur, vt astutia, quam scientia magis principum & magnatum gratiam aucupentur, & in illotum crumenas digitos subtilius iniiciant.

Vires habet ei, qui capillares omnes & glycyrrhizam excipit, affines, sed imbecilliores: Segnius enim humores incidit, attenuat, & meatus aperit. Omnium imbecillime, cui aqua rosata miscetur, cuius scilicet facultas subastrictoria incidenti & attenuanti reluctatur.

CAP. XII.

Syrupus de quinque radicibus.

℞ Radicum apij,
fœniculi,
petroselini,
rusci,
asparagi an. ℥.iiij.
Coquantur in aqua sufficienti quantitate. In colatura ad ℔.iij adde sachari tantundem, fiat Syrupus, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Radices primum à sordibus mundantur; dein abluuntur, in frusta secantur, à meditullio nerueo purgantur, contunduntur & coquuntur. Debet autem multorum iudicio, coctio fieri in libris octo aquæ tamdiu cocta, vt quinque tantum supersint; quibus colatis & clarificatis, sachari libræ quatuor adiiciuntur. Quem parandi modum, & aquę ad sacharum proportionem magis probo.

Nec desunt, qui acetum addant vt eius vim incidentem augeant, sed vsus tempore dilui potest in decocto idoneo, vel attenuante, vel magis, aut minus aperiente pro vario Medici scopo.

Paratur à quibusdam syrupus ex duabus tantum radicibus, petroselini nempe & fœniculi: Sed cum inefficacior sit, & reliquæ tres radices facile possint haberi, præstiterit cum quinque radicibus parare, nec opus erit alterum, qui duas tantum radices excipit, habere. Si quis tamen curiositatis, quam necessitatis magis studiosus, hunc quoque habere voluerit, conficiat ex radicum petroselini & fœniculi an. ℥ iiij. coctis in aquæ sufficienti quantitate. Et colaturæ ad ℔.ij. addatur sachari par pondus, aut paulo minus, & fiat syrupus secundum artem. *Syrupus de duabus radicibus.*

Syrupus de quinque radicibus humores crassos & glutinosos attenuat, incidit, meatus diducit, obstructiones tollit, vrinas pellit, menses mouet, arenulas eiicit. fœdis virginum coloribus & ictero prodest. *Qualitates.*

CAP. XIII.

Syrupus de Althea. Des. Fernelij.

℞. Radicis althea ℥ ij.
cicerum rubrorum ℥.j.
radicum graminis,
asparagi,
glycyrrhizæ rasæ,
passularum mundatar. an. ℥ß.
comarum althea,
maluæ,
helxines,
pimpinellæ,
plantaginis,
adianti vtriusque an. m j.
Sem quatuor frigidor. maior. & minor. an. ʒ. iij.
Coquantur in ℔ vj. aquæ, dum quatuor supersint, & cum ℔. iij. ß. sachari, fiat syrup.

COMMENTARIVS.

Plurimum Lutetiæ syrupi de althea cele bratur vsus, cum propter vires eius eximias, tum authoris dignitatem, cui posterior ætas ideo gratias referre debet, quod medicam artem mirum in modum illustrarit. Præter autem medicamenta multa, quibus Pharmacopœorum tabernas locupletauit, syrupum habemus de althea, Therapeutic s omnibus Medicis vsitatissimum: Ad cuius præparationem, radices primum purgatæ & lotæ diu concoquendæ, præter glycyrrhizam, quæ longiore coctione amarescit: dein herbæ; postea semina. Coctio vero facienda in aqua ad eius partis tantum tertiæ dissipationem; longior enim viscidiorem decoctionem efficit. Simplicia autem, quibus constat, omnia in libro primo materiæ medicæ dilucidè explicantur.

Glycyrrhiza cur non diu coquenda.

Laudatur syrupus de althea ad crassam, lentamque pituitam clementer expurgandam, obstructiones tollendas, saburram renum impellendam, & ardorem vrinæ demulcendum.

CAP. XIV.

Syrupus de cichorio compositus Rheo. D. Nic. Florent.

℞. *Radicum apij, fœniculi, asparagorum,*	*an.* ℥. ij.
hordei integri	
cichorii erratici, intybi latifolii, seu endiuia satiua, intybi angusti folii, seu scariola, taraxaconis	*an. m. ij*
cicerbita, lactuca vtriusque, hepatica, fumaria, lupuli	*an. m. j.*
capilli Veneris veri, adianti communis, polytrichi, ceterachi, glycyrrhizæ rasæ, alkekengi, seminis cuscutæ.	*an.* ℨ. vj.

Coquantur in aqua ℔. *xij aut quantitate sufficienti ad tertiæ partis consumptionem. In colatura clarificata dilue sacchari optimi* ℔. *vj. coquantur in syrupum. Cui perfecto, aut paulo plus cocto, adde ad singulas* ℔. *Rhabarbari* ℨ ß *& nardi Indicæ* ℈ *iiij. fiat syrupus.*

COMMENTARIVS.

Nicolaus Præpositus, quem tanquam ducem Pharmacopœorum turba sequitur, quantitatem rhabarbari præscriptam octuplicat, & pro quaque libra syrupi ponit vncias quatuor Rhei, adeo, vt in quaque vncia syrupi sint dragmæ duæ rhabarbari; hocque modo tenetur paratus Lutetiæ in omnibus officinis, vt in rem præsentem, absque mora possit exhiberi. Nonnulli solum quadruplicant, alii triplicant. Displicet tamen multis, vt Fernelio & Iouberto tanta Rhei quantitas, vt quæ nullius sit vtilitatis, sed dispendii plurimi, putantque vtilius esse rhabarbarum vtendi tempore, in decocto conueniente infundere, & syrupo permiscere, quod vis eius purgatoria coctione & asseruatione vanescat, vel plurimum imminuatur. Prudenter tamen faciunt, qui ex octuplicato rheo parant, qui sane vires alias habet, licet imbecilliores, atque simplex, cui re exigente, noua adiicitur rhei expressio.

Syrupus è cichorio compositus rhabarbaro alhoticus est, roboratiuus & purgatiuus: Præcordiorum namque æstum contemperat, bilis acrimoniam demulcet, venas aperit, obstructiones aufert, hepar roborat, stomachum & primam corporis regionem blande purgat, humores calidos educit, nec non pituitosos, si largius sumatur, con-

Facultates

conuenitque morbis omnibus biliosis, atque omni ætati, sexui & tempori: tutoque dari potest infanti bimo, atque etiam iuniori.

Syrupus de cichorio simplex. Qui paratur sine rheo, vocatur simplex, licet prædicta simplicia recipiat omnia, præter rhabarbarum & spicam Indicam.

Paratur tamen alius multo simplicior ex solo cichorii succo depurato, & sacharo, ad legitimam coctis spissitudinem.

Vires. Vterque valet æstuantibus stomacho & iecore, febricitantibus & viscerum incendio, & obstructione laborantibus.

Cap. XV.

Syrupus de Endiuia, simplex.

℞. Succi Endiuiæ depurati & clarificati ℔. viij.
Sachari albissimi ℔. v. misce, & ex arte coque in consistentiam Syrupi.

Commentarius.

Quidam ex syluestris cichorii succo & sacharo syrupum hunc conficiunt, vt supra notatum est: Alii ex intybo, seu ex endiuia malunt parare, quod magis refrigeret, & minorem amarorem præ se ferat, alioquin ambo viribus pares.

Cum autem intybus, seu intybum genus sit ad omnes satiui cichorii differentias, endiuiam nempe & scariolam, syrupus ex alterutrius succo paratus, sine discrimine, syrupus de endiuia, vel intybo simplex dici potest. Sunt & qui latiore significato syrupum de cichorio simplicem nominant. Tanta siquidem est inter cichoracea & intubacea non solum idea, sed virium affinitas, vt alia pro aliis sæpius vsurpentur, manifesto vix errore.

Vires. Est vero syrupus è succo endiuiæ paratus, ad iecoris æstus mitigandos accommodatissimus, vt etiam ad febrium ardores extinguendos, & bilem obtundendam efficacissimus.

Cap. XVI.

Syrupus de fumaria, simplex.

℞. Succi fumariæ depurati & clarificati ℔. ij. ß.
Sachari tabarzet ℔ ij.
Coquantur simul in Syrupum, vt artis est.

Commentarius.

Syrupi Capnitis, seu fumariæ duæ traduntur descriptiones; vna dicitur maior, seu magis composita, quæ ex pluribus componitur; altera minor, quæ succo tantum fumariæ constat & sacharo. Illa solet Lutetiæ dari tyronibus paranda ad ingenii specimen, quod paratu sit difficilis: Paratusque syrupus ex his simplicibus, quæ eius descriptio præscribit, non parum displiceat odore, colore, sapore. Halitum enim & insuauem spirat, & nigricat, & male sapit. Propterea nec tanquam medicamen alteratiuum præparandus est, quia ingratus & ignauus, nec tanquam purgatorium, quia inefficacissimus. Præstat igitur simplicem in Pharmacopoliis habere, qui vt rite paretur, in sole depurabitur fumariæ succus, cui postea, vt decet, clarificato par sachari pondus adiiciendum, si syrupi maior suauitas expetitur, aut paulo minus, si minor. Sed cum fumariæ amaritudo valde sit ingrata, maiore copia sachari dulcoranda.

Qualitates. Est autem fumaria planta vulgaris ac notissima, cuius duæ varietates agnoscuntur; vna hortensis est & bulbosa, quæ vix ad medicos vsus trahitur; altera æque in aruis cultis, & in hortis viret, ex cuius succo syrupus hic parandus.

Valet plurimum obstructionibus vtriusque hypochondrii, bili mitificandæ, succo melancholico præparando, & febribus, quæ ab hepatis intemperie calida nascuntur, curandis.

Cap.

CAP. XVII.

Syrupus de fumaria maior. D. Mes.

℞. Myrobalan. citreorum & chebulorum an ℥ xx.
florum buglossi,
borraginis,
violarum,
fol. absynthij,
cuscuta, an. ℥. j.
glycyrrhiza,
rosarum, an. ℥. ß.
epithymi,
polypodii querni, an. ℥. vij.
pruna num. centum,
vuarum passarum mundat. ℔. ß.
tamar Indorum,
pulpa cassia oriental. an. ℥. ij.
Coquantur primum coquenda in ℔. x. aqua ad septem librarum dissipationem. Colatura adde succi fumaria depurati, sachari albi an. ℔. iij. fiat syrupus ex arte.

COMMENTARIVS.

Ni paratum vidissem in multis officinis hunc syrupum, libenter omisissem, quod sapore, colore, viribus ab aliis multum diffideat, & inepte descriptus agnoscatur: In eius enim descriptione nullus ordo componendi seruatur, vt qui incipiat à myrobalanis, dein à floribus, mox à foliis plantarum, postea à radicibus; tum à fructibus.

Praparatio. Vt vero compositio hæc rite peragatur, incipi debet ab elixatione polypodii contusi; cui mediocriter cocto, addenda sunt pruna, passulæ, absynthium, epithymum, cuscuta, rosæ & glycyrrhiza: deinde bulliant omnia simul ad librarum septem aquæ deperditionem, additis paulo ante floribus. Colaturæ addatur sacharum, & coquantur omnia ad consistentiam syrupi. Inter tamen coquendum admiscendæ erunt expressiones cassiæ, tamar. Indorum & myrobalanorum, seorsim factæ, in tribus partibus distinctis succi fumariæ, & sic fiet syrupus præter cæteras dotes purgatiuus.

Blande aluum subducit, meatus aperit, obstructiones aufert, cutaneis affectibus tollendis confert, atque omnibus vitiis, qui ab humore salso vel vsto proficiscuntur. *Qualitates.*

CAP. XVIII.

Syrupus de succo buglossi.

℞. Succi buglossi depurati ℔. vj.
florum eiusdem ℔. j.
Bulliant parum: deinde colentur, & clarificentur, & cum sachari ℔. iij. coquantur in consistentiam Syrupi.

COMMENTARIVS.

Cum syrupus hic viribus sit eximius, & paratu facillimus, minime debet omitti. Vt rite paretur, tritum buglossum noctem, vel etiam diem integram in vdo ac frigido loco dimittendum, deinde calefaciendum, tum exprimendum. Succus enim ipsius cum viscidus sit, vix nisi hac arte educitur; eductus relinquitur, vt subsideat: nonnulli flores buglossi contusos in eodem succo depurato paro parum incoquunt, alii in aqua, & colaturam affundunt in succum & sacharum, & perfecte coquunt ad consistentiam syrupi. Sunt, qui buglossi tantum folia sumunt, alii radices, ego totum buglossum conuenire existimo.

Eodem modo paratur syrupus de succo borraginis, eosdemque effectus pollicetur; Ex qui alterum habebit, altero carere poterit. *Syrupus de succo borraginis.*

Valde conuenit his, qui longo mœrore confecti marcescunt, melancholia hypochondriaca laborantibus, lienosis, & palmo affectis. *Vires.*

CAP XIX.

Syrupus de succo acetosæ. D.M.

℞. Succi acetos. in sole depurati ℔. iij.

buglossi,
borraginis, an. ℔. *j.*
Bulliant parum, despumentur & depurentur. Colatura ad ℔. *iij. adde sacchari* ℔. *ij.* ß *fiat syrupus.*

Sin autem compositum magis volueris, sic facito:

℞. *Succorum dictorum rite depuratorum* ℔. *iij.*
infusionis rosarum ℥. *ij.*
glycyrrhiza rasa, ℥. ß.
seminum anisi,
fœniculi,
apij, an. ℨ. *iij.*
spicanardi ℨ *ij.*
Colatura clarificata adde aceti ℔. *ij.*
Sachari albissimi ℔ *ij.* ß. *aut* ℔. *iij.*
Coquantur secundum artem, vt fiat syrupus.

COMMENTARIVS.

Vterque syrupus parari solet, sed simplicem prætermittere poteſt, qui compositum habebit, vt etiam syrupum aceratum compositum, cuius vicem facile supplebit. Dicitur autem Dynari ab Arabibus, hoc eſt, diureticus, seu vreteres purgans; non autem à denario seu pecunia, vt multi putarunt. Nec fides eſt adhibenda Bern. Dessennio, qui hoc nomen scripserit, inuentum ab inepto & auaro quodam Italo, qui voce Dynari stipem quandam, seu nummum portendit. *Vnde vocatur Dynari.*

Dicitur & Byzantinus, à Byzantio, siue Constantinopoli, vbi valde fuit vsualis, vel vbi primum fuit inuentus, vel forsan quod Mesue à Medico quodam Byzantino seu Constantinopolitano illius descriptionem habuerit. *Cur Byzantinus.*

Syrupus Dynari qualitatem habet aperientem, incidentem, & attenuantem. Confert obstructionibus hepatis, lienis, & mesenterii, vtiliterque datur ictero curando, mensibus ciendis, & febribus sanandis, quæ è viscidorum humorum prouentu oriuntur. *Vires.*

CAP. XXII.

Syrupus de moris compositus.

℞. *Succi mororum domesticorum non omnino maturorum* ℔. ß.
Succi mororum rubi syluestris,
mellis albi, despumati an. ℔ *j.*
Sapa ℥. *iij.*
Coquantur, vt artis eſt, in syrupum.

COMMENTARIVS.

Vt diacodii loco, quod olim opiatæ forma parabatur, nunc syrupum de papauere simplicem habemus, sic pro diamoro, syrupum de moris: Ad cuius confectionem multi adiiciunt succum fructus rubi Idæi & fragarum: sicque ex tribus mororum generibus conficiunt. Alii vtrumque relinquunt, atque Sapam. Fit autem succorum simul cum melle coctio ad consiſtentiam tantum syrupi, qui dilutior eſt diamoro, seu Rob de moris, quod nunc vix paratum reperitur, sed eius loco syrupus mororum compositus capite superiore descriptus.

Multum quoque probarem syrupum de moris simplicem, ex eorum nempe succo & sacharo paratum; cui si portio aquæ rosaceæ adiiceretur, & gratiorem, & ad multa efficaciorem, præsertim ad roborandum, & fluxiones sistendas iudicarem. *Syrupus de moris simplex.*

Syrupus de moris compositus valet contra depascentia oris vlcera: Ad dentium quoque & gingiuarum affectus, ad columellam, seu vuulæ relaxationem, & ad omnia oris vitia, & per se sumptus ex cochleari, & dilutus in decocto conuenienti in formam gargarismatis. *Vires.*

CAP. XXIII.

Syrupus Ribes & Berberis.

℞. *Succi vel Ribes, vel Berberis* ℔. *iiij.*
sachari ℔ *ij.* ß.
Coquantur, vt artis eſt, in consiſtentiam syrupi.

Commentarivs.

Gallorum vulgus hos fructus Groſſula rubra nominat, quos Mauritani Riben, & officinæ Ribes vocitant. Fructus ſunt patui, rotundi, rubri, ſucco multo & acinis quibuſdam paruulis prægnantes, & racematim cohærentes: Ex quibus tuſis, & prælo commiſſis exprimitur ſuccus, cui optime depurato & colato ſaccharum adiicitur. Verum minori quantitate, quam cæteris frigidioribus & humidioribus ſuccis, *tum quia Ribeſius ſuccus melius & diutius ſine corruptela conſeruatur, tum quod maiore copia ſachari aciditas illius palato gratiſſima obtunditur, & magis hebeſcit vis ſyrupi.*

Cur huic ſyrupo minor adiiciatur ſachari quãtitas.

Idem eſt iudicium de Berberis fructibus, quorum ſuccus ſimiliter extrahitur, & ſimili modo cum ſacharo coquitur in ſyrupum. Fructum hunc vulgus Spini-vinetam nominat, officinæ Berberis, nomine forſan deducto ab Amyrberis Auicennæ, cui Dodoneus oxyacanthæ nomen dedit.

Vires.

Syrupi Ribes & Berberis valde proſunt vomitibus bilioſis, febribus æſtuoſis, cardialgiæ, ſiti vrgentiori, & ventris fluxionibus immodicis.

Cap. XXIV.

Syrupus de Agreſta, ſeu de Omphacio.

♃. *Succi vuæ acerbæ per reſidentiam depurati* ℔. *v.*
Sachari albiſſimi ℔. *iij.*
Coquantur ſimul ex arte in conſiſtentiam ſyrupi.

Commentarivs.

Patat Meſue vt ſyrupum de ſucco citriorum: Proinde conficit ex omphacio & Iulepo, hoc eſt, aqua & ſacharo: idque in vaſe figulino vel ſtanneo, minime æneo vel cupreo. Ad præparationem coquitur primum omphacium ad tertias, cui ſacharum poſtea additur, aqua tripla coctum & clarificatum; dein mixtura feruefit in conſiſtentiam ſyrupi. Quidam addunt, inquit Meſue, caryophyllos, ſed præſtat relinquere, & iuxta deſcriptionem datam parare. Non improbatur eorum conſuetudo, qui prius ſacharum coquunt in electuarii, aut penidiorum conſiſtentiam, cui ſuccum poſtea addunt, & leuiſſima coctura efficiunt ſyrupum, qui, vt fiat acidiſſimus, ex ſucco vuarum omnino immaturarum parandus.

Vires.

Syrupus de agreſta cordi benefacit, vomitiones ſiſtit, & ventris fluxiones bilioſas, ſitim ſedat, æſtus viſcerum temperat, ſtomachum calidis humoribus laceſſitum recreat, febribus bilioſis conuenit: & valet contra venena, ait Meſue.

Cap. XXV.

Syrupus limonum & granatorum.

♃. *Succi limonum, vel granatorum acidorum ſole depurati, & ſenſim colo laneo ſine expreſſione traiecti* ℔. *v.*
Sachari albiſſimi ℔. *iij.*
Lente coquantur in vaſe fictili ad conſiſtentiam Syrupi.

Commentarivs.

Hi duo ſyrupi coniunctim deſcribuntur, quod vtriuſque ſit idem parandi modus, & par ſachari ad ſuccum proportio, atque magna virium affinitas. Nonnulli ſacharum coquunt ad electuarii ſolidi craſſitiem, cui ſuccum lympidum affundunt, rudicula agitant, & leui coctura in ſyrupum reducunt; hæcque præparandi ratio, multum probatur, per quam ſcilicet ſuccorum vis, igne non hebeſcit, ſed integra retinetur. Alii ſuccos elixant ad tertiæ partis conſumptionem, deinde iulapium ſimplex affundunt, & denuo coquunt in ſyrupum.

Sunt & qui ſuccum ſumunt, & in duplo ſacharo diluunt, parumque ſimul calefaciunt, vt aptius vniantur in ſyrupum. Qui ſic paratur,

paratur, consistentiam habet idoneam, optimeque seruatur, modo ex acidis succis conficiatur. Potest etiam sine igne, sed tantum insolatu confici, addita maiore sachari quãtitate: Facilis tamen, breuis, optimaque est conficiendi præscripta methodus, quam permulti sequuntur.

Eodem modo paratur syrupus Arantiorum, & aliorum multorum fructuum.

Vires. Syrupus limonum febribus continuis, & pestilentibus, ac contagiosis conuenit, vt & morbis omnibus, quos ingens ardor comitatur, & humorum corruptela: nec non Cardialgiæ, & aliis cordis affectibus. Syrupus vero granatorum cor quoque recreat, putredinem arcet, choleræ morbo ac vomitu tientibus conuenit, & fluoribus ventris.

CAP. XXVI.

Syrupus citoniorum simplex.

℞. *Succi citoniorum* ℔.x.
Coque ad dimedias, & sine, vt duos dies residεant:
Atque vbi clarucrint, colato; Dein misce
Sachari ℔.iij.
Percoque, vt artis est, in consistentiam syrupi.

COMMENTARIVS.

Varius est multum huius syrupi conficiendi modus: Nam alii vinum adiiciunt; alii acetum; alii simul & vinum, & aromata multa, sicque compositissimum efficiunt.

Sunt, qui simpliciorem malunt, & sæpius citra cocturam succos residendo & insolando purgant; deinde eum succaro clarificant, colant, & percoquunt. Quidam in aqua sacharum diluunt, & probe concoquunt. Deinde succos commiscent, & rursus parum elixant in syrupum. Alij alio modo. Sed qui traditur à nobis, vsitatior est, paratu facilior & melior.

Vires. Syrupus citoniorum ventriculum roborat, vomitum sedat, alui fluores reprimit, dysentericis & cœliacis confert, vt etiam his, qui vel sanguinem spuunt, vel fluorem mensium, aut hæmorrhoidum perpetuum ur immoderatiorem, atque destillationes à capite in thoracem, & partes inferas irruentes compescit.

CAP. XXVII.

Syrupus de pomis simplex.

℞. *Succi pomorum dulcium,*
Succi pomorum acidorum an. ℔.v.
Coquantur ad medietatem, & reside re permittantur, vt clarescant. Dein percolentur, & cum sachari ℔.iij *fiat syrupus secundum artem.*

COMMENTARIVS.

Ad huius syrupi confectionem nonnulli seligunt succum pomorum redolentium, alij curtipendulorum, quibus facile assentior, Rondeletio refragante, qui infirma ratione improbat succum curtipendiorum, quod videlicet sint carne dura. Laudatur quoque eorum succus, quæ vulgus passipoma, & paradisiana vocitat, vt etiam Reginetea.

Sunt, qui in succo ante, vel etiam post depurationem, immergunt sericum cocco baphica recenti tinctum, donec rubeat, & eius tincturæ vim accipiat, hocque modo fit excellentior. Alij succum citri commiscent; Verum qui in Pharmacopoliis est asseruandus, modo præscripto parandus, iuxta Mesuei consilium.

Poma autem seliguntur, non modo fragrantia, seu redolentia, quæ propter suauitatem cor recreant, sed etiam subacida, quæ propter acidulum & iucundum saporem, non modo iucunde sumuntur, sed partes ad cordis œconomiam attinentes exhilarant, putredinem arcent, & melancholicos humores contemperant.

Non mirum igitur, si syrupus è pomorum *Vires.*

rum succo paratus, plurimum commendetur ad atterendum, imminuendumve succi melancholici prouentum, ad sudores mouendos, ad palpitationem cordis, ad illius tremorem & debilitatem, & si Mesueo creditur, ad syncopē, seu potius lipopsychiam. Quam salubet igitur perpetuus pomacii vsus?

CAP. XXVIII.

Syrupus regis Saboris. D. Mes.

℞. *Succi pomorum redolentium* ℔. *iij.*
Succorum depuratorum buglossi & borraginis an. ℔. *ij.*
folliculorum sennæ mundatorum ℥. *iiij.*
seminis anisi ℥. ß.
croci ʒ. *ij.*
sachari ℔. *iij.*
Percoque omnia ex arte, vt abeant in syrupum.

COMMENTARIVS.

Nullum Pharmacopolium hoc syrupo eximio carere debet, ad cuius confectionem senna primum parum trita maceretur per diem naturalem cum aniso in succis descriptis: postea semel, aut bis ferueflat, & coletur. Expressio colata & clarificata coquatur in syrupum. Crocus autem panno lineo ligatus inter coquendum inficietur. Cognomen autem desumpsit hic syrupus à Sabore rege Medorum, ad cuius sanitatis conseruationem inuentus fuit, & institutus.

Vires. Vitales spiritus recreat mentem exhilarat, melancholicum humorem contemperat, & purgat, crassos & lentos humores attenuat, flatus discutit, ventrem blande subducit, & sanguinem puriorem reddit.

CAP. XXIX.

Syrupus Myrtinus compositus.

℞. *Baccarum myrti* ℥ *ij.* ß.
Santali albi,
rhois culinaria,
balaustiorum,
berberis,
rosarum rubearum an. ℥. *j.* ß.
mespilorum ℔. ß.
Contusa omnia coquantur in aqua ℔ *viij. ad tertias.*
Expressioni adde succi cydoniorum & granatorum. an. ℔ *ij.*
Sachari ℔. *v. Ex arte coquantur in syrupum.*

COMMENTARIVS.

Syrupus hic veterem retinet compositionem, in qua simul astringenta mulia miscentur, vt baccarum myrti, quæ admodum raræ sunt, defectum suppleant, quarum si fœcundissima daretur vbertas, præstaret ex earundem succo & sacharo tantum syrupum conficere. Valerius Cordus succum pomorum agrestium commiscet, Fernelius granatorum acidorum, cui malo assentiri.

Syrupus Myrtinus ventriculum, & viscera robotat, antiquatum alui fluorem compescit, sanguinis eruptionem retinet, & omnem humoris à capite ad partes inferas defluxum cohibet. *Vires.*

CAP. XXX.

Syrupus de Mentha simplex, & compositus. Des. Mes.

℞. *Succorum depuratorum menthæ,*
granatorum dulcium &
granat acidorum. an. ℔. *j.*
Sachari, aut mellis tantundem, fiat syrupus.

Compositus sic parabitur.

℞. *Succor. cydoniorum dulcium,*
cydenior. muzorum, hoc est, acidodulcium,
granatorum dulcium,
granatorum acidorum,
granatorum muzorum an. ℔. *j.* ß.
In his

In hac macera horis xxiiij. mentha siccæ ℔ j ß.
rosarum rubearum ℥ ij.
Coquantur ad medias. Colaturæ adde sachari ℔. ij fiat syrupus, Galliæ moschatæ ʒ ij linteo raro inclusis, aromatizatus.

COMMENTARIVS.

Paratur vterque syrupus cum melle aut sacharo, authoris consensu, sed magis placet & prodest, qui cum sacharo conficitur, cuius duplum Fernelius commiscet. Vsitatior tamen parandi modus in composito sachari tantum libras duas admittit, iuxta Mesuei placitum, qui fructus acido-dulces, & semi maturos suo idiomate, muzos vocat, hoc est, suaues; Tunc enim eorum sapor magis arridet. Qui compositum habebit, simplici carere poterit.

Ad hoc autem cum mentha sicca accedat, eius quantitas maior videtur: Satis enim est, si libra vna aut vnciæ decem succis incoquantur, & his colatis tantundem sachari, aut paulo minus adiiciatur. Multum namque displicebit, si iuxta formulam à Mesue datam conficiatur.

Vires. Syrupus de mentha ventriculum roborat, cardialgiam impedit, vomitum, singultũ, & alui fluorem compescit, maxime vero id præstat, qui maiori compositione paratur.

SECTIO II.

DE SYRVPIS, QVI QVOVIS tempore queunt parari.

Prima sectione syrupos, qui Vere, Æstate & Autumno parari solent, continua serie descripsimus. Nam cum finis alicuius tempestatis anni, sit principio sequentis congener, qui Syrupi in fine Veris conficiuntur, iidem & in principio quoque æstatis, ita, vt sectionibus exacte distinctis, triginta priores syrupos dirimere non libuerit: Eo tamen ordine singulorum descriptionem dedimus, quo simplicia, quibus constant, optima colliguntur, vt priore loco, syrupos vernales, qui scilicet ex primis floribus Veris, posteriore Autumnales, qui ex fructibus; medio, nempe æstate, qui ex floribus, radicibus, succis & decoctis parantur. In hac vero sectione eos, qui non solum hyeme, sed alio tempore confici possunt, & solent, exhibemus.

CAP. I.

Syrupus rosarum siccarum. D. Fernel.

℞. Rosarum siccarum ℔. j.
infunde horis xx iiij. in
aqua tepida ℔. iiij.
In expresso dilue
sachari albissimi ℔. ij.
Coquantur ex arte in syrupum.

COMMENTARIVS.

Quisque ad libitum hunc syrupum conficit, nunc rosarum quantitatem augens, nunc minuens, & aliquando rosarum macerationem bis atque iterum renouans. Verum nulla est formula præstantior hacFerneliana, in qua debita proportio rosarum ad aquam, & vtriusque ad sacharum seruatur, atque hac sola maceratione confectus syrupus nihilo est inefficacior. Rosæ autem seligendæ sunt prærubræ, non albæ, aut pallidæ.

Syrupus rosarum siccarum ad omnem alui fluorem commendatur: ad roborandasque partes internas, vlcera blande detergenda, & agglutinanda, vomitum sedandum, & Rheumatismum cohibendum. *Vires.*

CAP. II.

Syrupus Regius, siue Alexandrinus, olim Iulepus Rosatus.

℞. Aqua rosarum odoratissimæ ℔. iij.
sachari tabarzet ℔. ij.
misce & coque igne lento, vt fiat syrup⁹.

COM-

COMMENTARIVS.

Qui huius syrupi perspicuitatem considerant, iulepum cum Mesueo nuncupant; qui consistentiam, syrupum; qui suauitatem, syrupum Regium, aut Alexandrinum, quasi Alexandro dignum. Eius enim vsum & reges, & delicatuli omnes minime respuunt. Paratu facilis est, & quouis tempore parabilis, eoque nullum Pharmacopolium iuste carere potest, etiam si prioris seculi patres illum non nouerint, qui rhodostagma, seu aquam rosarum non eliciebant.

Alterius Iulepi rosati descriptionem tradit Mesue, ex infusione rosarum parati: sed hoc modo syrupi duo parantur, vnus rosarum pallidarum purgatorius dictus; Alter de rosis siccis: Neuter vero Iulepi nomen sibi vendicat.

ires. Syrupus Alexandrinus cardiacus est, bechicus, roboratiuus, alteratiuus, & thoraci, ventriculo, hepati, siti, & omni calori prodest.

CAP. III.

Syrupus de absynthio. D. Mes.

℞. *Absynthii Pontici seu Romani sicci* ℔. ß.
rosarum ℥ *ij.*
nardi Indicæ ʒ *iij.*
vini albi & antiqui,
succi cotoniorum an. ℔ *ij. ß.*
Macerentur simul per diem naturalem super cineres calidos. Deinde coquantur ad dimidias.
Colaturæ clarificatæ adde
mellis despumati ℔. *ij. fiat syrupus.*

COMMENTARIVS.

Absynthium Ponticum seu Romanum debet assumi siccatum, & cum rosis & nardo minutim incisa infundi in vino generoso, vt moschatellino, in vase terreo, vitrato, super cineres calidos, per horas xxiiij. Tum semel, aut bis tantum ferueficant. Postea addetur mel, vel potius, vt multi suadent, saccharum. Sunt qui duplicem habent, vnum ex melle & absynthio vulgari Pontico: alterum ex saccharo & absynthio minore paratum.

Nonnulli parant syrupum absynthiacum ex absynthii viridis libra dimidia cocta in aquæ libris tribus ad tertias. Colaturæ addunt vini albi, clari, antiqui & generosi, mellis albi & optimi an. lib. j. Et coquunt in syrupi consistentiam. Quocunque modo ex prædictis paretur, ingratus est plurimum; Ob id recte multi quantitatem absynthii minuunt, & saccharum addunt: nam quæ roborando ventriculo dantur, si valde ingrata sint, eum subuertunt, nec iuuant.

Syrupus de absynthio dicitur roborare stomachum, iuuare concoctionem, excitare appetitum, flatus discutere, venas apetire, & vrinam mouere. *Vires.*

CAP. IV.

Syrupus de stœchade. D. Fernel.

℞ *Florum stœchados* ℥ *iiij.*
thymi,
calaminthes,
origani an. ℥ *j. ß.*
saluiæ,
betonicæ,
florum rorismarini an ℥ ß.
seminum rutæ,
pœoniæ,
fœniculi an. ʒ. *iij.*
Coquantur in aqua ℔. *x. ad dimidias.*
In colatura adde sacchari & mellis an. ℔. *ij. fiat syrupus aromatizatus cinnamomi, zinziberis, & calami odorati an.* ʒ. *ij. raro linteo illigatis, & in syrupum appensis.*

COMMENTARIVS.

Gemina syrupi huius descriptio, à Mesue tradita, ponit vtrumque piper, & pyrethrum: quæ quod calidiora sint, Fernelius deleuit: adiecit vero quædam cephalica,
saluiam

saluiam nempe, betonicam, pœoniam, & rorem marinum, vt effectus ab authore propositos consequatur. Cognomen vero sumit hic syrupus à sua basi, videlicet, à stœchade, cui cætera adiunguntur, vt vires nanciscatur magis cephalicas, & insigniores. Permittit Syluius, vt sine melle, & cum sacharo tantum delicatioribus conficiatur.

Vires. Syrupus de stœchade cerebri multis affectibus confert. Mesuei testimonio; quibus minime conferret, si iuxta ipsius descriptionem conficeretur: nam stœchas, quæ pro basi ponitur, magis hepatica, aut splenica, quã cephalica est: ob id Fernelius multa cephalica adiecit, quorum ratione, syrupus iuxta illius descriptionẽ paratus, epilepsiæ, spasmo, tremori, & omnibus frigidis affectibus celebri conuenit.

Cap. V.

Syrupus de glycyrrhiza. Des. Mes.

℞. *Glycyrrhizæ rasæ, & parũ contusæ ℥ ij.*
adianti albi, vel eius penuria, polytrichi ℥ j.
hyssopi siccæ ℥ ß.
Macerentur simul per diem integrum in aqua pluuia ℔. iiij. Tunc fiat decoctio ad consumptionem medietatis.
Colatura expressæ & clarificatæ adde mellis optimi,
penidiorum,
sachari an. ℥ viij.
aquæ rosarum ℥ vj.
Sic omnia coquantur, vt abeant in syrupum.

Commentarivs.

Multi recte glycyrrhizam siccam non diu elixant, quod amarescat, sed tantum in fine decoctionis ponunt. Colaturam eum penidiis, sacharo & melle clarificant, dein coquunt in syrupum, addita ante perfectam illius coctionem aqua rosarum; quam ideo nonnulli improbant, quod syrupus ad anacatharsim instituatur, quam rosacea propter astrictoriam vim impedit. Quorum opinioni subscribens Ioubertus, aquam infusionis rosarum substituit, vt minus astringentem. Verum aqua ideo commiscetur, vt syrupus hinc paratus, qualitatis magis astrictoriæ sit particeps, & morborum principiis sumptus fluentes humores compescat, & fluxos concoquat.

Aquæ defectu infusum sumi potest, nõn minus astrictorium.

Constat autem hic syrupus non modo medicamentis simplicibus, sed etiam compositis, nempe Penidiis, quæ fiunt ex aqua hordei, & sacharo, ea proportione & arte coctis, vt massa quædam exurgat, admodum solida, & ita tractabilis, vt digitis non adhæreat, & in fila ducatur tenuiora, crassiora, breuiora, aut longiora, & sæpius intorta; Semper vero alba, vnde Alphenici nomine designata. *Confectura Penidiorũ vnde fiat.* *Alphenicũ.*

Syrupus de glycyrrhiza humores è cerebro fluentes sistit, fluxos coquit, tussi conuenit, & coctos humores ad expectorationem perducit. *Vires.*

Cap. VI.

Syrupus Iuiubarum. D. M.

℞. *Iuiubas n. lx.*
violarum,
seminis maluæ an. ℥. v.
glycyrrhizæ rasæ & tusæ,
capilli veneris,
hordei mundati an. ℥ j.
sem. citoniorum,
papaueris albi,
melonum,
lactucæ,
gummi tragacanthi an. ℥ iij.
Coquantur in aqua fontana ℔. iiij.
Colatura adde sachari ℔. ij.
fiat syrupus.

Commentarivs.

In hoc parando syrupo, primum coquitur hordeum mundatum: cocto adduntur iuiubæ, dein glycyrrhiza; Postea capillus veneris, & semina melonis, lactucæ, & papaueris. Tandem flores violarum, Tragacanthum

thum quoque in fine ponitur, ne longiore coctura totum abeat in mucaginem.

Solet vero recte cum seminibus maluæ, & citoniorum linteo includi, & cum cæteris demum coqui in aquæ libr. iiij. aut v. vt volunt multi, ad tertiæ tantum partis absumptionem, & cum sachari dicta quantitate, secundum artem elixari in legitimam syrupi consistentiam. Male fit coctio ad medias, nisi sachari minuatur pondus.

Facultates. Syrupus iuiubinus confert ad vocis raucedinem, tussim, pleuritidem, sputum coquendum, mouendum, & educendum, estq; medius inter violaceum & papauerinum, & fluxiones omnes cohibet, & fluxos humores lenit & coquit.

Cap. VII.

Syrupus de Hyssopo. D. M.

℞. *Hyssopi sicci,*
radicum apij,
fœniculi,
glycyrrhizæ an. ʒ x.
hordei mundati ℥ ß.
seminum maluæ,
citoniorum,
tragacanthi an. ʒ iij.
capilli veneris ʒ vj.
iuiubas,
sebesten an. n. xxx.
passularum mundatarum ℥ j. ß.
ficuum siccarum,
dactylorum pinguium an. n. x.
Coquantur in aqua sufficienti. In colatura clarificata adde penidiorum ℔. ij fiat syrupus.

Commentarivs.

Syrupus hic ab hyssopo basim & cognomen habet, in quo conficiendo Mesue illius author, non modo aquæ quantitatem non definit, sed nec quidem aquæ meminit. Debent vero eius assumi lib. viij. in quibus primum horam circiter dimidiam hordeum coquetur: dein radices inijcientur incisæ, per quartam horæ partem elixandæ: postea fructus omnes: mox semina & tragacanthum linteo raro inclusa. Postremo hyssopus mediocriter siccus, & capillus veneris vetus, vel eius loco adiantum commune. Colaturæ coquendo ad libras tres redactæ, & clarificatæ addantur penidia sine amylo parata. Sunt, qui malunt sacharum syncerum permiscere: nonnulli aquam sapæ & sachari portionem. Præstat tamen iuxta Mesuei descriptionem, & voluntatem conficere.

Sunt adhuc aliæ syrupi huius vel parum dissimilis descriptiones, ab eodem authore exhibitæ, verum hæc sola, quam transcripsimus, retinetur vt optima, & vsitatissima.

Facultates. Syrupus de hyssopo confert plurimum asthmati, tussi, pectoris doloribus à causa frigida natis; valet quoque ad obstructiones tollendas, menses ciendos, & saburram à renibus & vesica detergendam.

Cap. VIII.

Syrupus de Artemisia. D. Fernel.

℞. *fol. Artemisiæ m. ij.*	*sabinæ,*
rad iridis,	*sampsuchi,*
helenij,	*hyssopi,*
rubiæ,	*prassij,*
pæoniæ,	*chamædryos,*
libistici,	*chamæpithyos,*
fœniculi an ℥ ß.	*hyperici,*
Fol. pulegij,	*parthenij,*
origani,	*betonicæ an. m. j.*
calaminthes,	*sem. anisi,*
nepetæ,	*petroselini,*
melissophylli,	*fœniculi,*
ozymi,	*rutæ,*
dauci,	*nigellæ an. ʒ iij.*

Contusa macerẽtur horis xxiiij. in hydromelitis ℔. viij. Coquãtur ad ℔. v. Et cum sachari ℔. v. percoquantur in syrupum, conditum cinamomi ℥ j. & spicæ ʒ iij.

Commentarivs.

Syrupus de Artemisia à Matthæo de Gradib. primum descriptus, quod simplicium farraginem perperam congestorum continetet, recte fuit à Fernelio castigatus, qui superuacanea, & male cõuenientia, aut parum cognita

cognita subtrahens, vtilia tantum reliquit, vt recte notauit Plantius. Nam cum frustra fiat per plura, quod bene fieri potest per pauciora; quid opus est, simul tot simplicia congerere, in quibus perquirendis & habendis, multum temporis & nummorum abit? Nulli tamen pecuniæ, aut diuitiis parcendum, cum de hominum sanitate res est, sed ita, vt labor non sit in damno, ne crescat mortalis egestas. Magna sane ac solennis quædam compositio, multis seculis recepta, longo vsu & ratione comprobata, nec mutanda, nec mutilanda; Sed quæ vix ratione probabili describitur, vel negligenda, vel castiganda. Sumitur autem huius syrupi denominatio ab Artemisia, quæ ipsius basis est. Parandi modus ex formula descripta satis patet.

Simplicior, & paratu facilior, nec inefficacior sic parari potest,

Syrupus de artemisia simplicior.

℞. *radicum œnones, rubia tinctorum, graminis, rusci, an.* ℥ *vj. seminum dauci & nigella Romana an.* ℥ j. *artemisia m. ij. Sabina, maiorana, nepeta, hyssopi an. m.* ß. *Coquantur in* ℔. *v. aqua ad medias. In colatura clarificata adde sachari* ℔. j. ß. *mellis Narbonensis optime despumati.* ℔. ß. *coquantur in syrupum.*

Vires.

Syrupus de Artemisia suppressos, aut parcius fluentes menses potenter mouet, vteri strangulatus & subuersiones sedat.

CAP. IX.

Syrupus resumptiuus.

℞. *Carnis testudinum* ℥ *iij.*
hordei mundati ℥ *ij.*
carnis dactylorum ℥ *j.*
passul. damascenar.
glycyrrhiza rasa an. ℨ. *vj.*
sebesten,
iuiubas an. n. xij.
seminum bombacis,
melonum,
cucumeris,
citruli an. ℨ. ß.
semin. lactuca,
papaueris albi an. ℨ *ij.*
vngula cabalina,
pulmonaria an m. j.
florum violarum,
nenupharis an. ℨ. ß.
Fiat decoctio, vt decet. In colatura clarificata ad ℔. *iij. adde sachari albissimi* ℔ *ij. sachari rosat. & diatragacanthi frigidi an.* ℔. ß. *fiat syrupus perfecte coctus.*

COMMENTARIVS.

Syrupi resumptiui generalis acceptio ad syrupos omnes analepticos, seu restauratiuos extenditur, quibus solent Medici practici carnem testudinum adhibere, ad illius, vt opinor, exemplum, cuius Ioannes Tornamyra perhibetur author; apud quem tamen, vt nec alium antidotariographum, mihi nondum videre contigit; Et, qui nunc à Medicis imperatur, modis tot diuersis paratur, quot officinæ sunt, in quibus habetur. Omnes siquidem eius, quotquot vidi descriptiones, (vidi autem multas) inter se discrepant, quarum nonnullæ nimis attenuantia, aliæ nimis viscida, aliæ inutilia admittunt; Aliæ iuxta formulam indebite præscriptam vix parari queunt.

Testudines nemorales ad hunc syrupum, vt & alias necessitates minus esse conuenientes.

Omnes vero testudines nemorales expetunt; quæ si dentur, deteriores sunt iudicandæ, vt inter ranas rubeæ, quod succum habeant acriorem, feruidiorem, minus albilem, & habitui resarciendo ineptiorem. Proinde vulgares salubriores credo, vt quæ partim in terra, partim in aqua victitent, amphibiorum more.

Et si vera scripsit Rondeletius *cap. 2. lib. de amphib.* non possunt testudines perpetuo aqua carere. Vnde per nemorales, terrestres, hoc est, quæ in loco minime cœnoso, & omnino palustri degunt, sed quæ partim in aqua limpida, partim in terra sicca victitant, intelligendæ sunt.

Debent vero rite præparari, antequam accedant ad confectionem syrupi. Ac primum quidem abscissis collo, cauda & artubus, ferro idoneo testa diuidenda, aut separanda, vt caro tota habeatur, quæ ab omni sorde repurgata, & frustratim incisa, in aqua coquenda simul cum simplicibus enumera-

tis: idque eo ordine, vt citius, quæ coctūram longiorem postulant, serius, quæ leuiorem, admisceantur.

Sicque melius est omnia simul concoquere, quam seorsim simplicia, dein carnem testudinum, vel hanc primum, dein illa, vt quibusdam placere video. Colaturæ addatur sacharum vtrumque cum Penidiis.

Facultates. Syrupus resumptiuus his confert, qui à morbo chronico resurgunt, macie cōfectis, tabidis, phthisicis, & his, qui praua quadam pulmonum diathesi laborant.

Cap. X.

Syrupus exhilarans D. Dom. Laurent.

℞ *Succorum bugloss. & borrag.* ℔ *j.* ß.
succi pomorum redolentium ℔ *j.*
succi melissæ ℥ ß.
granorum kermes. ℥ *iij.*
croci ʒ ß.
pulueris diamargariti frigid. ʒ ß.
diambra ℈ *iiij.*
sachari tabarzet ℔ *ij. fiat ex arte syrupus.*

Commentarivs.

Huius syrupi descriptionem dat clarissimus vir Dn Doct. Laurentius, Gallorum & Nauarrorum Regis Medicus primarius, in quodam opere doctissimo, quod de visu cōseruando, de morbis melancholicis, catarrho, & senio in lucem edidit. Ill.us autem authorem agnoscit affinem suum Dom. Castellanum, Galliæ quoque Regis Archiatrū, à quo se habuisse confitetur. Sic vero debet confici.

In succis depuratis grana kermes noctem integram, super cineres calidos infundentur: in forti expressione sacharum diluetur: deinde coquentur omnia in syrupum: in cuius medio suspendetur nodulus, qui suo sinu pulueres, & crocum continebit. Dosis erit ab ℥ *j. ad* ℥ *ij. idque mane ieiuno stomacho, & vesperi hora somni.*

Ratio cognominis. Cognominatur exhilarans, quia vim habet eximiam ad cor, & spiritus vitales exhilarandos, facultates erigendas, mœrorem abigendum, & qualitatem humoris melancholici malignam contemperandam. *Facultates.*

Syrupus hic substitui poterit eius penuria, qui ex succo granorum kermes parati solet his in terris, in quibus illex coccigera viret: cuius quidem non sumus obliti, sed tantum parandi modum; quod perfacilis sit, subticuimus, hisque reliquimus, quos eius percelebris succi fœcunditate natura donauit. *Syrupus kermes.*

Extant pene dixerim innumeræ aliorum syruporum apud authores varios descriptiones, sed cum eorum vsus vel improbetur, vel non satis probetur, antidotarium hoc nostrum his onerari, & velut inquinari nolumus. Syrupus enim mannæ acidus, granatorum dulcium, pomorum persicorum, prunorum acidorum, cucurbitæ, pyrorum, vuarum purgatarum, de thymo, & alii adhuc multi à Mesue descripti prorsus exoleuerunt.

Audio quosdam syrupos de centaurio minore, de hyperico, de hedera, de peto, de fenellis, & alios quosdam nondum vsu receptos edidisse, quos si probarit inclyta schola Parisiensis, & ego probabo. Negligitur syrupus poricatus Myrepsi, syrupus Diasereos Andernaci, syrupus de lilio, de acoro, de rubea, de pulegio, de turbith, de vua, Columbinus, Macedonicus, de myrobalanis, atque plures alii, quos Iacobus de Manliis, Andernacus, VVekerus, & quidam ex recentioribus describunt.

SECTIO III.
DE SYRVPIS MELLITIS.

Supersunt adhuc aliquot syrupi, hac in sectione describendi, qui non sacharo, sed melle dulcorantur. Nec reliquorum more ex radicum foliorum florum, seminum, & fructuū decocto, sed solis succis limpidis & aqueis parantur: Ad quos non incongrue refertur hydromel

dromel illud magis melleum, & coctum, quod vinosum nuncupatur. Sapore enim, viribus & consistentia est syrupis valde finitimum.

Cap. I.

Oxymel, seu acetum mulsum, Secaniabin Arabibus dictum.

℞. *Mellis optimi* ℔. *ij.*
aquæ fontanæ ℔. *iiij.*
aceti vini albi ℔. *j.*
Coquantur simul in vase fictili ad cõsistentiam syrupi liquidioris.

Commentarivs.

Compositionis illustratio. Mel primum in aqua coquitur & despumatur, dein acetum paulatim admiscetur, tum omnia simul coquuntur, donec syrupi liquidioris consistentiam acquirant. Non videtur autem certo definita à veteribus aceti quantitas; nam cum mel calidum sit ex Galeno *cap. 101. lib. 8. de simpl. med.* & in calidis naturis cito bilescat, tantum aceti addendum est, Oribasii consilio *cap. 24. lib. 5. coll.* quantum satis sit, vt facultas in bilem conuertendi corrigatur: sicque fiet oxymeli, omni ætati & naturæ ad tuendam valetudinem vtilissimũ. Est enim vt acidum, vt dulce, vt medium, debetq; fieri varie pro [*Gal. cap. 12. lib. 4. de sanit. tuend.*] gustu sumentis: Ita tamen, vt non noceat: nam quod valde acre est, intestina abradit, expectorationemque impedit, [*com. ad part. 31. 32 lib. 3. acut.*] sed quod mediocriter est acre, pulmonis, thoracisque affectionibus multo est vsui: Nam sputum educit, & facilem edit spirationem ex Hippocrate *lib. 3. de acut.* humores namque crassos incidit & attenuat, visceraque sine molestia expurgat, teste Oribasio *cap. 24. lib. 3. collect.* & ad victus attenuationem est accommodatissimum.

Varia igitur illius præparatio, variaque apud authores mellis ad acetum, & aceti ad aquam proportio. Licet enim aquosum, vt melius [*cap. 2. lib. 5. coll. Orib.*] laudetur, non tamen omnibus æque conuenit, neque arridet.

Oribasius vult, *cap. vlt. lib. vltimi de loc. affect. curat.* 1. vt aceti vni parti duplum mellis addatur, & aquę quadruplum, hæcque ad tertiam vel quartam partem decoquantur. Quæ descriptio eadem est, cum ea, quam tradit Mesue, *part. 3. disp. 6.* cui assentitur Serapio *tract. 7. de Antid.* qui alicubi oxymel parat ex æquis partibus mellis & aceti: verum hoc nimis est acetatum.

Inter vtrumq; medium est, quod ex parte vna & dimidia aceti ad duas mellis optimi fit, quod scilicet præter reliquas bonitatis notas, non multum aggerit spumæ: nam mel omne, quod multum spumescit, debet diutius concoqui & despumari; Sicque maior illius portio coquendo dissipatur. Tamdiu autem coqui debet, donec spumam amplius non efferat.

Augetur ergo vel minuitur aceti quantitas secundum voluntatem vtentis, cui magis conuenit, inquit Serapio, si ab eo magis expetatur, & ita debet fieri secundum omnem dispositionem, ait Auicenna *tract. 6. sect. 1. lib. 5.* Quod tamen in officinis seruatur, secundum Mesuei descriptionem parari solet, sed vsus tempore, magis aut acetatum, aut mulsum redditur, prout rei exigentia demonstrat.

Oxymel crassos & viscidos humores incidit, attenuat, & ad expurgationem apparat, & promiscue calidis affectibus & frigidis confert, atque ad ea omnia valet, quæ supra diximus. *Vires.*

Cap. II.

Oxymel scilliticum.

℞. *Mellis despumati* ℔. *iij.*
aceti scillitici ℔. *ij.*
Coquantur simul in vase figulino ad consistentiam syrupi liquidioris.

Commentarivs.

Marcellus Medicus alio modo parat, aquam superaddendo: *Accipit* enim *scillæ* ℔. *j. aquæ fontanæ* ℔. *iiij.* ß. *coquit ad libram vnam & mediam: Sic diem integrum relinquit in olla rite obturata; dein exprimit: Expressioni admiscet aceti tantũdem, mellis ex-* *Oxymel scillit. secundum Marcelli.*

pumati ℔. *iij. Rursus leuiter concoquit ad consistentiam syrupi.*

Manardus quoque & Bern. Dessennius putant, non posse fieri sine aqua, quorum opinioni quidam assentiuntur, aquæ duplum ad acetum miscentes, vt in simplici; verum ea non opus est, inquit Sylvius, cum mel nō nisi aqua despumatum & coctum sumatur, & acetum legitime cum scilla præparatum. Sic vero fit acetum illud scillites.

Acetū scilliticum vt fiat. *Segmentorum scillæ filo traiectorum, & in umbra siccatorum libra vna sumitur; In aceti vini albi libris octo maceratur, mixtura caloribus æstiuis per quadraginta dies in vase vel vitreo, vel fictili & vitrato oris angusti insolatur; dein colatur: Tum abiectis scillæ segmentis, transfusum acetum seruatur; cuius olim, quam nunc frequentior vsus, ob saporis insuauitatem.*

Alii sunt multi ac varii eiusdem parandi modi, sed qui nunc à nobis traditur, vsitatior est, & descriptioni congruit, quam de illo tradidit Paulus Æginet. *lib. 7. de re medica, cap. 11.*

Variæ adhuc oxymelitis scillitici dantur à variis authoribus descriptiones magis cōpositæ, cuiusmodi est oxymel scilliticum Democratis, Iuliani, & quod de radicibus cognominatur.

Hæ autem omnes oxymelitis scillitici magis compositi varietates negliguntur, nec vllibi paratæ reperiuntur: propterea neque à nobis describentur.

Vires. Oxymel scilliticum crassos humores incidit, obstructionem pulmonis ab humoribus valenter impactis tollit, epilepsiam, vertiginem, cephalalgiam & hemicraniam sanat.

Cap. III.

Oxymel compositum.

℞. *Radicum apij,*
fœniculi,
petroselini,
rusci,
asparagi an. ℥ *ij.*
seminum apij, &
fœniculi an. ℥ *j.*
Coquantur omnia in ℔. *xij. aquæ ad eius medietatem.*
In colatura clarificata adde
mellis optimi ℔. *iij. vel quod sufficit,*
aceti vini albi ℔ *j.*
Ex arte fiat liquidior syrupus.

Commentarius.

Paratur vt oxymel scilliticum compositum, substituto aceto simplici ac vulgari pro scillitico. Nic Præpositus quoddam oxymel compositum aromaticum parat, & aliud potenter diureticum: Illi aromata multa, huic radices graminis, ireos & raphani permiscet: Sed ea vtendi tempore, si sit opus, rectius poterunt admisceri, nec aliud compositius oxymel in officinis erit necesse seruare.

Quantitas autem mellis ab authoribus non definitur, quod modo dulcius, modo acrius desideretur: si tamen iuxta illius quantitatem à nobis definitam paretur, medii erit inter dulcedinem & acredinem saporis.

Oxymel compositum humores viscidos, lentos, & pituitosos incidit, attenuat, & abstergit: Obstructionibus hepar, lienem, & viscera liberat, renum & vesicæ saburram pellit, & vrinam mouet. *Vires.*

Cap. IV.

Hydromel vinosum simplex.

℞. *Mellis optimi* ℔. *xij.*
aquæ pluuiæ vel fluuiatilis ℔. *lx.*
Coque simul, donec ouum crudum iniectum innatet.
Tunc amoue, insola, & serua.

Commentarius.

Si cui hæc describendi & parandi forma displicuerit, liberum sit illi aquam decoquere ad tertiæ partis consumptionem, aut paulo plus, spumam accurate inter coquendum abiiciendo. Sic enim aquæ portione magis dissipabili vanescente, quod remanebit, consistentiam habebit syrupo liquidiori affinem, saporem gustui suauem, coctionem conseruationi idoneam.

Ex melle autem medicamenta multa basim & appellationem mutuantur, vt mulsa, hydromel tam aquosum, quam vinosum, oxymel, aliaque multa mella medicata ex plantarum succis, vt Rhodomeli, seu mel rosatum, violatum, mercuriale, passulatum, anthosatum, anacardinum.

Mulsa. Mulsa constat tantum aqua & melle, diuersa proportione inter se mistis. Dilutissima vero quædam mulsa dicitur, quæ ex plurima aqua, & pauco melle paratur. *Fit enim mulsa*, inquit Oribasius *cap. 14 lib. 5. collect. cum multum aquæ melli admiscemus, deinde coquimus tantisper, quoad spumare desinat.* Tunc enim spumam tollere oportet: pituitosis tamen mellis quantitas, tum ad humoris peccantis alterationem, tum ad saporis gratiam.

Mulsa quid Oribasio. Mulsa & Melicratũ idem. Fallitur Oribasius, qui mulsam putat fieri debere ex vino & melle: Melicratum vero ex melle & aqua. Nihil enim est inter vtrũq; discriminis, ex Galeno *part. 12 & 13. lib. 3. de vict. acut.* Mesueo tamen Melicratum est Oinomel, cuius duas exhibet descriptiones: priorem, quæ fit ex vino & melle: alteram, cui præter hæc duo adiiciuntur aromata quædam, vt caryophylli, cinamomum, spica aromatica, macis, & similia: & à nonnullis, eodem referente & consentiente, Conditum nominatur.

Oinomel. Illud autem potionis genus, quod ex melle & vino paratur, vocatur Oinomeli, quod aliquando fit ex duabus partibus vini veteris & vna mellis; aliquando ex partibus quinque, aut sex musti, & vna mellis: & vbi deferbuit, in dolia diffunditur, teste Oribasio *cap. 25. lib. 5. collect.*

Hydromel simplex ac vulgare eodem modo paratur, vt Melicratum, adeo, vt nomine tantum, non re inter se diffideant. Placet tamen Galeno *cap. 12. libr. 4. de sanit. tuend.* vt mulsa ex aqua pluuia potius paretur, cum hydromel sæpius ex fluuiatili, & aliquando fontana.

Apomeli. Apomeli vero non multum dissimili modo paratur. Fit enim ex aqua non pluuia tãtum, sed qualibet, inquit Galenus, modo pura, & melle à fauis expresso, tamdiu simul coctis, quoad spuma amplius non exurgat: Quæ cum primum emergit, eximenda: Sic enim acrimonia deponitur. Ab antiquioribus vocatur syrupus de fauis mellis. **Syrupus fauis mel.**

Apomeli optima à scriptio. Alia apomelitis præstantioris datur descriptio à Philagrio hoc modo: *Faui optimo melle pleni manibus fortiter exprimuntur, portioq; vna mellis expressi in quatuor partes aquæ purissimæ inijcitur, simulq; faui in aqua immersi lauantur, vt quicquid mellis inest, in eam deponant. Tum aqua colatur: dein igne luculento coquitur, & probe despumatur. Postea ab igne remouetur, & cum refrixerit, quicquid fluitat, abijcitur. Tum denuo coquitur & despumatur, idque ter repetitur. Tandem frigefactum, & ab excrementis repurgatum hoc Apomeli, in vas fictile aut ligneum inijcitur.*

Hydromelis vinosi vires. Aquosum autem hydromel vix vnquam in officinis seruatur, sed re exigente citissime paratur. Vinosum vero sæpe Medicorum consilio conficitur, & in multorum ciuium ædibus, tanquam nectar quoddam maluatico vino generosius asseruatur. Potenter enim frigidos humores coquit, expectoratum mouet, stomachum roborat, cruditatem impedit, coctionem iuuat, appetentiam excitat, flatus discutit, colicos dolores mitigat, vrinam mouet, & frigidis naturis mirum in modum conuenit.

Meteglin. Solent Angli vinosum quoddam hydromel magis compositum parare, *Meteglin*, & *Metegla*, illis dictum, quod minorem mellis quantitatem recipit, sed aromata multa & fermentum admittit. Sic vero solet parari.

℞. mellis optimi ℔. *x. aquæ limpidissimæ* ℔. *lx. bulliant simul ad tertiæ partis consumptionem spumam innatãtem abijciendo. Colatura refrigerata in dolium, aut aliud vas idoneum immittatur: cui suspendantur vnciæ tres fermenti nodulo inclusi: Addantur cinnamomi, granorum paradisi, piperis, Zinziberis, caryophyllorũ crassius cõtusorum an.* ℥ *j. Reponitur vas dies quadraginta in loco soli exposito, vigentibus cœli squaloribus; deinde recondatur in cella vinaria ad vsus.*

Genus

Vires. Genus hoc potionis suauissimũ est, quod biennium sæpe seruatur, & saporem ac virtutem vini maluatici æmulatur.

SECTIO IV.

DE SVCCIS MELLITIS.

Ex plantis vel infusis, vel earum succis & melle composita quædam mellita seruant officinæ, quæ à consistentia & melle, nonnulli syrupos melleos, nos à succis potius, qui confecturam ingrediuntur, & à melle, succos melleos, aut mellitos vocamus: Siue enim succus plantarum extractus melli adiungatur, siue ipsa planta cum melle tabescant, earum semper succus melli admixtus manet; vnde tota mixtura rite succus mellitus nuncupatur.

CAP. I.

Mel rosatum, Latine: Rhodomeli, Græce: Geleniabin, Arabice.

℞. *Rosarum rubear. in vmbra parum siccatarum* ℔. *ij mellis boni, nimis nec recentis, nec veteris* ℔. *vj.*
Misce, & coque clementer, ac lento igne: In vase vitreo, vel fictili vitrata recondε: Insola & serua. Et si volueris, percola, & sic serua.

COMMENTARIVS.

Non est vnus apud omnes mellis rosati parandi modus: & multi conficiendi modũ à Mesue, & Nic. Præposito datum aspernati, nunc igne solo, nunc insolatu, nunc vtroque modo, nunc istorum nullo, sed sola macetatione contenti parant. Quidam rosas integras & solum exungatas in mel coniiciunt, alii non nisi tritas. Sunt, qui succum tãtum: alii & succum eductum, & simul alias rosas. Vsitatior præparatio fit iuxta modum à nobis traditum, quo rosæ aliquantum siccatæ in melle macerantur, dein parum elixantur; postea soli exponũtur, & tertio quoque die mouentur, vt vndiquaque incalescant. Dum hoc modo paratum, non colatur, mel rosatum foliatum vocatur. Si calfactum linteo percoletur, vt fere fit, saltem ante vsum, mel rosatum colatum nominant, & maxime, quod ex tritis rosis & melle fit. *Mel rosatũ foliatum.* Quod ex duabus partibus succi rosarum exungatarum, & vna mellis simul coctis ad quatræ partis absumptionem paratur, amota sedulo inter coquendum spuma, id mel medicatum Rhodostactum, seu mel rosatum colatum dicitur, omni aliquo liquidius. *Rodostactũ quid.*

Mel rosatum fluxiones calidas cohibet, stomacho benefacit, deterget, & toborat tam sumptum, quam adhibitum. *Vires.*

CAP. II.

Mel violatum.

℞. *Flor. violarum recentium* ℔ *j.*
mellis optimi, mediæ ætatis ℔. *iij.*
Misce, & recondε in vase vitreo, aut fictili & vitrato, oris angusti. Insola, serua, & vsus tempore percola.

COMMENTARIVS.

Ad huius mellis præparationem, nonnulli violas terunt, alii integras, quod paruulæ sint admodum, melli calidiusculo, olla figulina, vitrata excepto, permiscent: Tum quindecim dies ollam soli, & optime quidem, exponunt, alternis diebus rudicula mixturam agitando: deinde reponunt, & vtendi tempore parum aquæ permiscent, parum elixant, probe percolant; sicque violatum mel tunc habent optimum, alii alio modo. Verum Mesuei testimonio recte parari potest vt rosatum. Debent autem violæ assumi parumper siccatæ, vel saltem omni acquisititia humiditate exhaustæ: Mel vero nec recens nimis, nec nimis antiquatum.

Mel violatum commendatur ad affectus thoracis, ad leniendum, abstergendum, refrigerandum, toborandum: ob id vtiliter & clysteribus multis, & gargarismatis permisce- *Vires.*

permiſcetur, & vlceribus detergendis adhibetur.

Cap. III.
Mel anthoſatum.

℞. *Florum roriſmarini* ℔.j.
mellis boni bene deſpumati ℔.iij.
Miſce in olla vitrea, aut vitratà, ore non valde patulo: Inſola & ſerua ad futuros vſus.

Commentarivs.

Eodem modo paratur mel anthoſatum, vt violatum, roſatumve Nonnulli mel præferunt vetuſtiſſimum, ego ætate medium, quod nec dilutum nimis eſt, nec nimis craſſum. Dicitur hoc mel anthoſatũ à libanotidis, ſeu roriſmarini flore, qui dignitatẽ quãdam præ cæteris anthos dicitur.

Cum roſmarinus bis in anno floreat, vere ſcilicet & autumno, bis quoque mel anthoſatum optime confici poterit, dictis nempe temporibus, quando flos illius recens eſt, & ſuauiſſime fragrat: Secus enim fere inodorus eſt, & vix vllius vſus.

Vires. Mel anthoſatum cephalicam vim habet & nerualem, vtiliterque miſcetur clyſmis ad lethargum, apoplexiam, & comatoſos affectus perſcriptis. Frigidas intemperies partium calore ſuo corrigit, & flatus diſſipat.

Cap. IV.
Mel Mercuriale.

℞. *Succi mercurialis* ℔.iij.
mellis optimi ℔.iij.
Miſce, elixa, deſpuma, & fac veluti ſyrupum.

Commentarivs.

Mel non omnes eadem quantitate menſurant, alii plus ſucci, minus mellis adiicientes, alii contra plus mellis, minus ſucci, & multi par vtriuſque pondus commiſcentes.

Nos mel præpollere iudicamus, cum non ex foliis, aut floribus maceratis condiatur, ſed ſucco commixto, à quo ſatis efficax redditur, etiamſi eius quantitas ſuccum exuperet. Nonnunquam ex foliorum decocto tantum paratur, non tamen mihi ſatis probatus hic conficiendi modus.

Æque vero parari poteſt ex ſucco mercurialis maris & fœminæ; vtraque enim vires habet affines, & huic melli conficiendo conuenientiſſimas.

Ad mercurialem marem refertur cynocrambe, ſeu braſſica canina, cuius tamen ſucco non ſolet hoc mel confici. Debet vero à medio vere ad finem æſtatis parari: tunc enim & plantę ſunt ſucculentiores, & earum qualitas vegetior & efficacior. *Quando debeat pr parari.*

Vix autem aliis vſibus inſeruit mel mercuriale, quam clyſteribus parandis, vt eorum vis ſit magis abſterſoria, & purgatoria. *Vires.*

Cap. V.
Mel paſſulatum.

℞. *Paſſularum ex acinis purgatarũ* ℔.ij.
Infunde xxiiij. horas in ℔. *vj. aquæ calentis:*
Deinde coquantur ad medietatem.
Colatura fortiter expreſſa denuo coquatur ad conſiſtentiam mellis.
Vel:
℞. *Colaturæ prædictæ* ℔.iij.
mellis deſpumati ℔.ij.
Miſce, & coque ad craſſitudinẽ ſyrupi.

Commentarivs.

Duos parandi modos dedimus: vnum, cum; alterum, ſine melle. Sic enim interdũ paratur, licet Matthæus de gradibus illius author primum deſcripſerit abſque mellis interuentu. Quocunque ex iſtis modo conficiatur, admodum palato gratum eſt, vimq; bechicam habet: proinde eclegmatum quorundam apte compoſitionem ingreditur, vt eclegmatis de Pino apud Meſuem.

Alia quædam ſunt mella medicata, vt myrtinum, ſcilliticum, anacardinũ, & quod ex myrobalanis emblicis paratur: quæ cum in medicina nullius aut rariſſimi ſint vſus, raro parata reperiuntur.

Anacardinum vero multas ob cauſas prætermiſimus: Primo, quod Anacardia fructus ſint exotici, qui rariſſime ad nos aduehuntur. *Mellis Anacardini varia pr paratio.*

tur. Secundo, quia deleteria quadam qualitate prædita notantur, vel saltem excessu multo intemperata. Tertio, propter multam in eo parando authorum ambiguitatem. Sunt enim, qui anacardiorum tantum decoctum cum melle feruefaciunt, donec mellis spissitudinem acquirat: alii eadem trita, in aceto dies septem macerant, deinde coquunt ad medias; postea cum melle coquunt adhuc in syrupum: alii tantum anacardia terunt & coquunt, donec aqua ex obscuro rubeat: spumam innatantem colligunt, tanquam mellaginem, eamque seruant pro melle anacardino. Denique mel anacardinum parari nolo ob eius vires, si non noxias, certe parum vtiles, aut vix sanitati tuendæ vel resarciendæ conuenientes.

SECTIO V.

DE ROB, SEV SAPA, ET ALIIS ROBVB.

Plantarum succi ad futuros vsus conseruantur, vel admixtione rei alicuius, vt melle, aut saccharo, quo modo confecti syrupi seruantur, vel artificio quodam immutati. cuiusmodi est Rob, id est, sapa, seu vinum coctū, vel Robub, hoc est, succus plantæ cuiusuis aliius, solis vel ignis calore incrassatus. Rob vero simpliciter dictum antonomasia quadam de sapa, seu defruto coctione inspissato intelligendum, de aliis cum additione plantæ, ex cuius sit succo, vt Rob berberis, Rob cornorum, & similium.

CAP. I.

Rob, seu Sapa.

℞. *Vini recenter ex vuis albis, generosis & maturis expressi ℔ xij.*
Coque igne luculento, donec libra tantum quatuor supersint; vel vt consistentiam mellis acquirant. Repone in vase idoneo & serua.

COMMENTARIVS.

Trifariam Sapa fieri consueuit. Nam muliercula suo modo conficiunt ex vuis quibuslibet, nigris & albis modo maturis, in lebete sine aqua coctis & expressis, & ad mellis consistentiam inspissatis; Solentque vocare Resinatum, quasi racematum, ex racemis scilicet conditum. *Resinatum plebeculæ.*

Pharmacopœi suo quoque modo, sed præstantiore conficiunt: Vinum namque recens ex vuis albis, maturis, selectis expressum assumunt: ad duarum eius partium absumptionem percoquunt: Tertia, quæ remanet, spissitudinem habet mellis, quæ Rob, seu sapa est officinarum, in quibus tamen nūc raro seruatur, cum fere illius desierit vsus.

Coci quoq; suam sapam habent, ex musto recenti ad crassitudinem mellis cocto paratam, qua vtuntur ad embamata, seu intinctus. Vtuntur adhuc sæpe defruto, quod ex vino dulci fit, ad tertias tantum elixato & despumato, vt liquidum adhuc maneat. *Defrutum qui fiat.*

Sapa potissimum commendatur ad morbos oris. Non modo enim stypticitate quadam roborat, & materiæ fluentis motum inhibet, sed etiam iam fluxum humorem abstergit, & digerit. De sapis fusius egimus in Institutionibus nostris *cap. 6. lib. 3.* *Sapa vires.*

CAP. II.

Rob Ribes.

℞. *Succi Ribes ℔. ix.*
Coque igne lento ad partis tertia consumptionem: Deinde colo traiice: Colaturam subsidere permitte, donec clarescat; qua postea lento igni denuo coquatur, aut insoletur ad eam consistentiam, vt seruare possit.

COMMENTARIVS.

Vocatur hæc sapa, Ribes simplex, ad differentiam alterius magis compositę, cui medium sachari pondus additur: Sed frequentius & melius iuxta præscriptum modum conficitur.

Debet autem parari mense Iunio, quando scilicet. *Tempus praparādi.*

scilicet ribesia omnino rubea sunt, matura, & succo multo prægnantia. Ex his enim tunc temporis tritis & expressis vbertas succi educitur.

Vires. Rob Ribes multiplicis est qualitatis: Refrigerat enim, astringit, roborat, & cor recreat: Proinde datur vtiliter calidæ intemperiei alterandæ, partium imbecillitati roborandæ, cordis morsibus propugnandis & vomiturientibus iuuandis. Sua enim elementi stypticitate & aciditate delectabili, quamcunque partem attingit, solatur.

Eodem modo fit Rob de Berberis. Vel sic.

Cap. III.

Rob Berberis.

℞ Succi berberis optime colati ℔. viij. Coquantur igne lento ad consistentiã mellis: Repone in vase vitreo aut fictili & vitrato.

Commentarivs.

Eo recte modo Rob berberis potest parari, quo Ribes: nam vt affines sunt fructus, colore, magnitudine, viribus, sic affinis, aut similis ex vtriusque succo, Rob conficiendi modus.

Vires. Datur ad refrigerandum & astringendũ. Sitim restinguit, tum à ventriculo calefacto, tum ab aliorum viscerum calida, & sicca intemperie ortam. Conuenit & choleræ morbo, & hepatico fluxu laborantibus, dysentericis, & alui frequenti proritatione diuexatis.

Cap. IV.

Rob de cornis.

℞. Succi cornorum colati, & in Sole aut igne depurati ℔. ix.

Coque igne clementi ad librarum sex dissipationem.

Quod remanebit, repone in vase idoneo, & serua.

Commentarivs.

Nonnulli portionem sachari permiscent, efficiuntque Myuam, vulgo gelatinam, sed tanto inefficaciorem quanto suauiorem, præstatque simplicem parare sapam, nec sacharo conditam, vt vires illius non refractæ, sed integræ maneant. Verum cum multos syrupos astringentes & refrigerantes habeamus, vt syrupum rosarum siccatum, citoniorum, myrtinum, Alexãdrinum, vix vnquam ad Rob cornorum confugimus, quod virtute adstrictoria potissimum commendatur: ob id præscribi solet ad fluorem quemlibet sistendum, dysenteriam, cœliacũ affectum, choleram morbum, & vomitum. *Vires*

Cap. V.

Rob citoniorum.

℞. Succi citoniorũ ex arte depurati ℔. ix. Coque ad duarũ partium absumptionem, vel quousq. mellis consistentiam acquirant, & repone in vase figulino vitrato, aut vitreo.

Commentarivs.

Vt probe succus depuretur, debet prius calefieri, dein residere, vt clarescat: tum lento igne coquendus: Sic enim spissitudinem idoneam comparabit.

Rob citoniorum astrictoriam qualitatem habet & roborantem; vnde ventrem sistit liquidiorem compescit, stomachum roborat, choleræ morbo confert, hæmorrhagiam retinet, omnemque alui fluorem. *Vires.*

Ex aliis fructibus multis olim veteres Robub sua parabant, quibus frequenter vtebantur, sed recentiores malunt ex iisdem syrupos, vel confetuas parare.

SECTIO VI.

DE CONSERVIS.

Condiuntur plantarum partes ad conseruationem & vsum feliciorem, suauioremq., vnde Conserua vulgo officinis dicuntur, de quibus agere has sectione, methodo breui ac facili instituimus. Qui enim planta alicuius

Adde sachari ℔.ij.
Misce terēdo, vt fiat massa molliuscula, quæ vase excepta idoneo insolatur.

COMMENTARIVS.

Vix probatur eorum sententia, qui flores buglossi, quorum virtus superficialis est, & cito dissipabilis, parum exsiccari volunt ante trituram, & mixtionem: Recentes enim & suæ omnis natiuæ humiditatis partic pes meliores sunt: humiditatem enim amittendo simul vires amittunt; Nam ex se humidiores non sunt, quam vsus postulat; Adde, quod per insolatum magis aquea, & excrementitia conseruæ recenter factæ portio facile dissipatur. Si tamen rore cœli, aut imbribus actis maduerint, tunc ante conseruæ confecturam debebunt parum in vmbra potius, quam in sole exsiccari.

Vires. Conserua Buglossi partes vitales exhilarat, præsertimque cor recreat, melancholicis apprime conuenit, palmo laborantibus & tussiculosis.

CAP. IV.

Conserua Borraginis.

℞. *Florum borraginis recent. & mundator.* ℔.ß.
Sachari albissimi ℔ j.ß.
Terantur in mortario lapideo, cum pistillo buxeo, aut ex alio ligno, & fiat conserua.

COMMENTARIVS.

Terendi sunt primum flores seorsim, donec læuigentur, dein sacharum; Tum rursus terendo miscentur, & fit massa molliuscula, quæ vase idoneo excepta insolatur; postea seruatur. Arabibus dicitur zuccarum *alchilil*, hoc est, sacharum borraginatum, Medicis recentioribus Conserua florum borraginis.

Vires. Ad eosdem affectus datur, ad quos conserua buglossi. Vtraque enim cor & spiritus vitales recreat, melancholicis passionibus succurrit, atque peculiari dote menses mulieribus creditur mouere, ex Holerio.

CAP. V.

Conserua Nenupharis.

℞. *Florum nymphea recentium, à parte herbosa purgatorum, & in vmbra dil vnum sic catorum* ℔.ß.
sachari ℔.j.
Tere, & fac conseruam, quæ vase idoneo excepta insolatur & conseruatur.

COMMENTARIVS.

Flores nenupharis, quod crassiores sint & humidiores, parum debent arefieri, deinde ita contundi, vt læuigentur: postea sacharum admiscetur, & cum floribus iam tusis teritur, subigitur, & concorporatur; tum massa probe subacta in vase fictili reponitur. Seligendi vero sunt flores nymphea albæ, quæ multis lilium aquaticum dicitur, cuius non modo pars herbida ac virescens abiici debet, sed etiam flaua, quæ in medio flore continetur. Nymphea lutea negligitur, & in hac cōserua, & in syrupo superius descripto, quod alba sit præstantior, & vbique fere reperiatur: præferenda vero, quæ in aqua minime cœnosa, sed limpida viret.

Conserua nenupharis præcordiorum æstum cōtemperat, sitim extinguit, cerebrum refrigerat, somnum conciliat, febricitantibus confert. Vires.

CAP. VI.

Conserua Anthos.

℞. *Florum rorismarini recent. in mortario lapideo minutissime tritorum* ℔.ß.
Sachari albissimi ℔.j.ß.
Probe terantur, subigantur, ac misceantur, & fiat cōserua, vase idoneo reponenda, insolanda & seruanda.

COMMENTARIVS.

Anthos, seu flos rorismarini, quod ex se sit admodum siccus, non est ante trituram soli exponendus, nec exsiccandus, maioremque sachari quantitatem postulat, vt omnes flores calidiores &ícciores, non tam ad cōseruationem, quam ad suauitatem: minus quoque insolari postulant.

Vires. Est vero conserua anthos vsus in medicina plurimi, nam ob vim, qua pollet, cephalicam & neruosam, cerebro roborando, & illius simul affectibus propugnandis conducit. Feliciter vero datur epilepticis, apoplecticis, lethargicis, paralyticis, tremori & palmo obnoxiis.

CAP. VII.

Conserua betonicæ.

℞. Florũ betonicæ recentium ac mundator. ℔. j.
sachari albissimi ℔. iij.
Contunde flores seorsim minutissime: adde postea sacharum, & fiat Conserua in vasi idoneo reponenda, inselanda, seruanda.

COMMENTARIVS.

Vniusmodi non est huius conseruæ præparandæ ratio: Alii enim iuxta modum præscriptum conficiunt: alii sacharum coquunt in aqua betonicæ ad consistentiam electuarii solidi; deinde flores tritos miscent; sicque conseruam efficiunt optimam, & sapore & viribus laudabilem, vtroque autem modo confici potest.

Conserua betonicæ tam sumpta, quam admota capiti robur conciliat, ventriculo benefacit, venena obtundit, & ad omnes affectus cerebri propugnandos commendatur.

CAP. VIII.

Conserua saluiæ, melissæ stœchados.

℞. Florum saluiæ, vel melissæ, vel stœchados ℔. ß.
sachari albissimi ℔. j. ß.
Tere primum flores tenuissime; dein sacharum; Tum omnia denuo simul tere, ac permisce, vt fiat pasta mollis, quæ vasi idoneo reposita inseletur.

COMMENTARIVS.

Florum medicatorum vbertas efficit, vt ex eis Conseruæ frequentius parentur; Stœchas, quod rarissima sit: Melissa, quod paruulos valde flores promat, ex eis vel raro, vel pauca conserua paratur. Saluia vero cum frequens sit, & eximiis prædita viribus, etiam Salernitano elogio, ex ea conserua fit ad vsus multos commendabilis. Speciali enim dote cerebrum, & neruos roborando, tremori, stupori, paralysi, & affectibus cerebri confert. Quæ ex melissa conficitur, memoriam iuuat; quæ ex stœchados flosculis, iecur obstructione liberat, & cerebrum recreat. [Vires.]

Quædam Officinæ plures forsan conseruas habent ex floribus conditas, sed multæ quoque pauciores. Si quis his non contentus, alias ex aliis floribus desiderant, est illi liberum parare, vt conseruam pœoniæ, tamarisci, primulæ veris, & cichorii.

Nonnulli conseruam florum maluæ parant, quam calculosis & vitiis renum mirum in modum prodesse testantur: vim namque habet leniendi, ardorem mitigandi, meatus diducendi, & saburram à partibus excernendo lotio dicatis expellendi. *Conserua florũ maluæ.*

SECTIO VII.

DE FRVCTIBVS, ET ALIIS PLANTARVM partibus conditis.

Fructus condiendi non teruntur, vt flores, sed vel integri cum paruuli sunt, vt Ribes, & Berberis, vel etiam maiusculi, vt cerasa; vel in frusta secti, vt citonia condiuntur. Radices quoque tantum concisa & purgata conficiuntur, præsertim tenellæ, & quæ coctura mollescunt. De his autem omnibus conditur is in hac sectione breuiter differemus.

CAP. I.

Cerasa condita.

℞. Cerasorum maturorum, ac selectorum, & à pediculis purgatorum ℔ ij.
Sachari albissimi ℔. j.
Coque igne primum luculẽto, dein clementiore, spumam innatantem abiiciendo, quousque fiat ex illorum succo & sacharo syrupus optime coctus.

COM-

COMMENTARIVS.

Quænam cerasa ad cõditurã eligenda.

Cerasorum multæ sunt varietates, quorum ea tantum seliguntur ad condituram, quæ rubra sunt, acido-dulcia, succo multo turgidula, breuiori pediculo inhærentia, vt & ea, quæ ex obscuro rubent, *agryota* vulgo dicta. Vt autem rite condiantur, aqua pauca debet commisceri; sic enim sacharum liquatur facilius, & cerasa citius ac melius concoquuntur. Perfecte autem cocta iudicantur, cum syrupi gutta in marmor effusa non diffluit; Tunc siquidem ab igne remouenda, & vbi parum refrixerint, in vasis idoneis reponenda & seruanda.

Cerasa condita propter suauitatem & salubritatem singulis ægrotis, morbo quouis laborantibus, & quouis tempore solent exhiberi.

CAP. II.

Ribes & Berberis condita.

℞ *Ribes, vel Berberis* ℔ j. ß.
sachari ℔ j.
aqua parum.
Coquantur ex arte, vt simul cum hu- coctu fiat syrupus cõsistentia legitima.

COMMENTARIVS.

Ex horum fructuum succo calore Solis, vel ignis inspissato fit sapa; ex eodem & sacharo simul, vt decet, coctis, syrupus. Vtriusque autem vires eximiæ sunt, & medicatæ, & ægrotis sanitati restituendis perutiles, vt supra monuimus. Sed & pro bellariis idem fructus non parum expetuntur: ob id integri condiuntur, vt etiam ad hyemem possint asseruari, & ægrotis quoq; exhiberi; quibus non modo sæpe arrident, sed & conducunt. Ad illorum condituram solet parum aquæ permisceri, sed melius eius loco, succus alterutrius commiscebitur. Sic enim conditura acidior erit; vt & dulcior, si par sachari & fructuum pondus, vt multi faciunt, adiungatur.

CAP. III.

Pyra condita.

℞. *Pyrorũ moschatellinorũ, decorticatorũ. sachari albissimi an.* ℔ ij.
aqua ℔ j.
Coque perfecte igne luculento, donec pyra fundant syrupum, consistentia legitimum.

COMMENTARIVS.

Eodem modo alia pyra condiuntur, vt rufula quædam suauissima, Rousseletti nomine notiora; vt & alia multa carne solidiore prædita. Nonnulli, vt palata reddant amiciora, caryophyllis configunt; sic namque cum dulcedine aromaticum quendam odorem, saporemque nanciscuntur delectabilem. Poma, quod carnem habeant molliorem, quæ coctura facile velut in pultẽ abit; integra non condiuntur, sed ex his in frusta sectis, & cum sacharo ex arte coctis fit pasta quædam, quæ in cylindros partita studiose exsiccatur & seruatur. *Pasta pomorum.*

CAP. IV.

Nuces condita.

℞. *Nuces virides & adhuc teneras. n I. A cortice externo purga. Acu vel stylo vtrinq; perfora: infunde nouem aut decem dies in aqua tepida, ea quotidie mutata; dein coque, dum mollescant. Tum singulas terge linteo, & siccas Caryophyllis, aut cinnamomo per bacillos secto confige: postea cum pari sachari pondere & aqua sufficienti quãtitate coque perfecte. Repone in vase idoneo & seruato.*

COMMENTARIVS.

Ægre ferunt multi, quod nuces conditæ nigrescant, quem ingratum colorem vt impediant, nuces primum coctas, dein aromatis confixas in vase recondunt, superfundunt syrupum exacte coctum, adhucque calentem. Diebus sequentibus, si syrupus recrudescat, denuo coquunt, & adhuc superfundunt, qui si rursus fluidior appareat, recoquunt, vt tandem in legitima remaneat consistentia. Sic enim conditæ nuces albidiores manent. Commendantur ad ventriculi imbecillitatem, flatuum dissipationem, colicum dolorem & coctionem iuuandam.

CAP.

Cap. V.
Pruna condita.

℞. *Prunorum nondum perfecte maturorũ & depellatorũ, Sachari optimi an.* ℔. j. *aqua limpidissima* ℔. ß.
Coquantur vt cerasa, eodemque modo seruentur.

Commentarivs.

Mira est vbique prunorum vbertas & varietas, inter quæ multum expetuntur damascena, alba, rubra, nigra, violacea: magis vero Brignolensia & Pardigonia; sed omnium maxime imperialia dicta, quæ omnia matura esui gratissima sunt.

Vt autem seruentur fructuum reliquorum more condiuntur; atque primum exterior eorum cortex detrahitur: & vbi singula decorticata fuerũt, è vestigio in aquam proiiciuntur, ne flauescant, nigrescantve. Sic enim omnia bene mundata coquuntur, quousque syrupus ex eorum succo & sacharo cõmixto legitimæ conficiatur consistentiæ.

Eodem modo mala persica & præcocia condiuntur.

Cortices arantiorum, limonum & citriorum. Cortices arantiorum, limonum, citriorũ, partim ob duritiem, partim ob insuauitatem ante conditurã semel atque iterum macerantur in aqua tepida, in quam nonnulli prima vice nodulum cinerum iniiciunt; secunda, in aqua simplici, in qua tandem cum æquali ad cortices pondere sachari coquuntur, vt artis est, sicque probe conseruantur cum syrupo perfecte cocto.

Confectura sicca qui fiant. Quibus vero non nisi confecturæ siccæ, vt vocant, arrident, sic illis parabuntur. Cortices dicti dicto modo conditi sumendi sunt; syrupus, quo exterius madent, vel linteo detergendus, vel aqua leuiter abluendus. Sic tersi & exsiccati cortices in aliud sacharum ad consistentiam electuarii solidi coctũ immergendi, & adhuc parum coquendi; dein amouendi, & Soli, vel loco calido, vt hypocausto exsiccandi; tum asseruandi. Verũ hæc nimis curiosa condiendorum fructuum ars ad aromatarios, quam pharmacopœos spectat magis. *Cerasum Cidoniatũ.*

Cap. VI.
Citonia condita.

℞. *Citonia decorticata, in quatuor aut sex partes diuisa, & à membranulis & seminibus purgata n. x. aut xij.*
Sachari pondus æquum:
Coquantur cum aqua sufficiẽti, vt artis est.

Commentarivs.

Citonia propter soliditatem multam cocturam patiuntur; maiore propterea aquæ quantitate est opus. Tamdiu vero coqui debent, non modo vt mollescant, sed vt syrupus crassior euadat, in quo sunt asseruanda integra, non discerpta, aut in pultẽ redacta.

Alio modo citonia cõdiuntur, cocta nempe cum sacharo, & inter coquendum subinde agitata, vt formam crassiusculæ pultis acquirant; Tunc enim ab igne remouendã, & in pyxidibus ligneis, ac abietinis reponenda. Si par citoniorum & sachari pondus commisceatur. Cidoniatum hinc factum suauius est, sed minus astrictorium. Vocatur autem crassum cidoniatum.

Aliud adhuc & magis rubellum, & lũcidum paratur, ex solo nempe decocto corticum, & seminis citoniorum, cui additur sachari æqualis portio, vel paulo minor, & coquitur supra consistentiam syrupi. Atque in piceas pyxides infunditur, & seruatur. Si inter coquendum peluis cooperiatur, Cidoniatum magis rubrum efficitur, quem colorem omni cidoniato expetitum, vt habeant multi, succum citoniorum adiiciunt, vulgus Cidoniatum clarum nominat: alii Aurelianense, quod Aureliæ fit frequentissimum.

Paratur & Myua ex citoniis, sed modo parum dissimili: nam succus ex his raspatis elicitur; magma coquitur, & colatur: Colaturæ miscetur sacharum duplum: coquitur ad consistentiam electuarii: Commiscetur succi pondus æquum ad sacharum, sicque fit Gelatina citoniorum, colore rubella, sapore grata, viribus commendata. *Myua citoniorum.* *Gelatina citoniorum.*

FOLIO-

FOLIORVM CONDITVRA.

CAP. VII.

Folia adianti condita.

℞. Adianti albi, selecti, & à stipulis exilibus mundati ℔. *j. Sachari boni* ℔. *ij.*
Tere seorsim foliola; tum sacharum: postea misce: denuo contunde, & habebis conseruam.

COMMENTARIVS.

Folia rarissime condiuntur, cum vel ex his siccatis decocta, & syrupi conficiantur illorum viribus dotata, vel etiam sicca feruentur, vix anno elapso priore exoleta: quædam tamē vires adeo habent euanidas, vt licet vix quicquam genuinæ qualitatis retineant: cuiusmodi est capillus veneris verus, seu Mompessulanus, qui propter eximias vires, ab his, quæ eo carent, regionibus expetitur, ad quas defertur forma conseruæ, modo præscripto paratæ, quo & alia quoque folia ficciora possunt conditi; humidiora vero sic:

CAP. VIII.

Folia tussilaginis condita.

℞. Succi foliorum tussilaginis ℔. *j.*
Sachari ℔. *ij.*
Coque in consistentiam electuarii, cui adhuc calidissimo, adde tussilaginem intritam, & fiat conserua.

COMMENTARIVS.

In huius conseruæ confectura tritorum foliorum quantitas non definitur, quam alii maiorem, alii minorem adiiciunt. Sat vero est tertiam, aut ad summum mediam illorum ad sacharum pondus permiscere. Debent autem conseruæ sic paratæ diutius insolari, & subinde rudicula moueri, vt quo versum calefiant, & aquea humiditas, quæ magis in istis exuperat, dissipetur. Simili modo aliæ foliorum conditura parantur.

Folia tussilaginis condita multum conferunt tussiculosis, pulmonicis, & quibus fit frequens delapsus humoris è cerebro ad thoracem & partes vitales. *Vires.*

CAVLIVM CONDITVRA.

CAP. IX.

Caules lactucæ conditi.

℞. Caulium lactucæ crispæ à pellicula exteriore purgatorum ℔. *j.*
Coquantur in aqua, donec mollescant; deinde linteo exsiccentur. Postea sume par sachari pondus, & cum a qua sufficienti quoque, donec syrupus aliquanto crassior euadat, & repone in vase idoneo.
Si forma ficciore magis arrideant, exterius tergeantur & siccentur: deinde cum sacharo ad electuarii spissitudinem cocto parum feruefiant: tandem amoueantur, & loco calido exiccentur.

COMMENTARIVS.

Pauci admodum plantarum caules condiuntur, vel ob duritiem, vel insuauitatem, aut qualitates inutiles & negligendas. Qui crassitud ne, dulcedine, teneritate, & virium præstantia commendantur, possunt recte conditi, vt caules lactucæ potissimum crispę, vt caules cinaræ, seu atticaulis, quem vulgus attichocum nominat. Ex vtriusque enim caulibus aromatarii solent confecturas siccas modo supra descripto facere.

Caules lactucæ conditi demulcendæ siti sunt idonei, stomacho æstuanti prosunt, & hepatis feruori. *Vires.*

CAP. X.

Caules Cynaræ conditi.

℞. *Caulium Cynaræ à pellicula externa, & fibris durioribus purgatorum* lb. j.
Coquantur in aqua donec tenerescãt: deinde linteo exiccentur. Tum cum sacharo pari pondere, & aqua sufficienti denuo coquantur, donec syrupus fiat crassior. Repone confecturam in vase idoneo: quæ si forma scciore magis expetatur, eodem modo paretur, quo lactucarum cauliculi.

COMMENTARIVS.

Cynaræ caules sumi debent albidi, qui scilicet nondum extra terram eruperunt; plebecula cardas appellat, quæ tota hyeme frequenti sunt in vsu Lutetiæ, vbi Cynaræ vberrime luxuriant, quibus nulla ratione multi vtuntur ad stimulos veneris prouitandos. Parum enim materiæ genitalis & flatulenti spiritus corpori præstant, succi vero melancholici plurimum, ex Galeno *lib. 2. de alim. facult.*

Seligendi autem sunt caules Cynaræ vulgaris, non Hispanicæ & spinosæ, quæ è genere carduorum est; Imo vtraque ex eorum sobole deprompta, sed illa cultu & arte læuiorem faciem, & saporem magis gratiosum sibi comparauit.

Vires. Caules Cynaræ conditi pro sanorum bellariis & comessationibus magis, quam pro ægrorum dieta celebrantur.

RADICES CONDITÆ.

CAP. XI.

Radix pœoniæ condita.

℞. *Radicum pœoniæ lotarum & purgatarum* lb. ij.
Bulliant in aqua, donec mollescant. Percocta super linteum extendantur in vmbra diem integrũ, aut biduum, vt humorem aqueum refundant: dein coque par sachari pondus cum pauca portione huius decoctionis ad consistentiam electuarij; Adde radices prædictas & denuo parumper coque. Tum aufer ab igne, & repone in vase idoneo.

COMMENTARIVS.

Radicum aliæ non nisi Vere conditi debent, antequam scilicet illarum succus in thyrsos, ramos & frondes fuerit absumptus, aliæ, cum primum plantæ suis foliis exuuntur, nempe Autumno, quo tempore vis multarum stirpium confugit ad radices; tunc enim magis est percoctus humor, quam alio tempore: Nonnullæ & Vere, & Æstate, & Autumno recte condiuntur, quæ scilicet perpetuo succulentæ sunt, licet caules nondum eruperint vel adoleuerint, vel aruerint. Colligendæ sunt igitur eo tempore, quo vis earum est melior, vt radix Satyrii & Ireos veræ; radix pœoniæ Augusto mense, Syluii iudicio, vel potius Martio; Enulæ, Bryoniæ & peucedani Autumno, vt *cap 13 lib. 1 Institut.* fusius docuimus. *Radices quando condiendæ.*

Earum autem nonnullæ amaræ sunt, vel acres, & insuaues, quæ ante conditurã pluries in aqua macerandæ: aliæ satis gratæ, quæ vbi diem vnum in aqua tepida fuerint infusæ, in eadem, aut semel mutata concoquendæ. vt radices pœoniæ, quæ iuxta formulam præscriptam optime condiuntur; vel aliam parum dissimilem, cum scilicet super eas cõctas affunditur sacharum, instar electuarii mollis coctum: quod vbi recruduerit, denuo coquendum: idque toties repetendum, quoties crudescere videbitur.

Radices pœoniæ conditæ vires magnas habent ad arcendam & curandam epilepsiam, si mane ieiunio stomacho, & hora somni modicum sumatur. *Vires.*

CAP. XII.

Radices eryngiorum conditæ.

℞. *Radicum eryngiorum frustatim incisarum,*

farum, & intus à parte lignosa purgatarum ℔. j.

Coquantur in aqua ad mollitudinem: exiccentur in vmbra suppositis linteis: tum misceantur sacharo earundem decoctione soluto, & ad electuarii spissitudinem cocto: atque rursus parum concoquantur, vt aquea quadam humiditas dissipetur. Tandem in cella conuenienti reponantur, & seruentur. Sic radices buglossi condiuntur.

COMMENTARIVS.

Radices Eryngiorum quod dulces sint, ante conditurani semel tantum sunt macerandæ & in eadem aqua coquendæ, donec mollescant: deinde cum sacharo condiendæ, vt dictum est. Addit Mesue aromata quædam, vt cinnamomum, & zinziber, quibus configi suadet, & coqui cum portione mellis & sachari, vel melle solo, sed triplo. Verum consuetior & melior parandi modus is est, quem exhibemus.

Secacul. Passim autem occurrit in Arabum paginis secacul, quod hucusque pro eryngio delumptum est: illius tamen descriptio ab Auicenna & Serapione tradita aliam plantam, si non viribus, saltem vultu dissimilem ostendit, quæ in India colitur & conditur; Ad res venereas custoditur & datur, vt & nostrum Eryngium, quod à nonnullis, sed male, secacul nominatur, licet vires habeant affines. vtrunque enim calidum & humidum est in fine primi, vel initio secundi recessus, & veneris ludibria mouet.

Recte igitur faciunt, qui Syluii consilium secuti, Secacul Indici penuria, eryngium nostras substituunt, vt postmodum amplius stomachari desinant, qui ægrius hanc ferunt sub sturnionem, donec ex Syria verum Secacul aduexerint.

Eryngium. Est autem eryngium ex aculeatarum stirpium genere, cuius tamen folia adhuc tenella, nec spinosa, nec rigida sunt, & in cibos recipiuntur. Lata vero sunt, vt Dioscorides *cap. 17. libr. 4.* & extremo ambitu aspera, gustui aromatica: & vbi adoleuerint, pluribus spinis horridis aculeantur; vt & capitula in fastigio rotunda, acutissimarum spinarum ambitu circumuallata: radix longa, exterius nigricans, intus alba, tenera, gustui dulcis ac grata. Eius autem historia fusius describitur *lib. 1 de materia Medica.*

Radix eryngii condita alit, semen auget, venerem stimulat, vrinam mouet, & sabulum renum ac vesicæ pellit. *Vires.*

CAP. XIII.

Radices Symphiti condita.

℞. *Radicum symphiti maioris per taleolas concisarum*, ℔. j.

Macera & coque sufficienter in aqua, donec mollescant: sic percocta, & diem vnum in vmbra siccata inijciantur in sacharum earundem decocto solutum, & ad crassitiem electuarii coctum; atque rursus parum coquantur, vsque dum aquea superfluitas absumatur tota. Sic apparatu sacharato condita in vase seruentur idoneo.

COMMENTARIVS.

Recte quidem radices symphiti iuxta modum descriptũ condiuntur, vt & aliæ multæ, quæ cocturæ facile mollescunt. Malunt tamen multi easdem sic præparare ac condire. Radices primum lotas & mundatas coquunt; deinde tundunt; postea cribro transmittunt; tum excipiunt duplo sacharo ad electuarii consistentiam cocto: tandem calefaciunt adhuc, & recondunt pyxidibus. Idem solet fieri de radicibus omnibus crassioribus: sic enim melius à suis fibris purgantur, & perfectius omni ex sui parte conficiuntur.

Valent plurimum ad sanguinem vndecunque fluentem, ad delapsum humorum cohibendum, & ad vulnera partium internarum agglutinanda.

C A P. XIV.

Radices Enulæ conditæ.

♃. *Radicum enulæ campanæ lotarum, purgatarum, & in frusta sectarum* ℔.*ij.*

Infunde in aqua tepida per quatriduum, aqua quotidie mutata, dein coquantur, quousque tenerescant. Sic cocta linteo duplicato excipiantur: in umbra exiccentur: postea sumatur æquale sachari pondus, cui ad consistentiam electuarii cocto addantur radices prædictæ, & simul denuo parum concoquantur: tum in vase reponantur.

C O M M E N T A R I V S.

Radices Enulæ plus vel minus macerandæ, & aqua mutanda pro illatum insuauitate, quæ si bina, trinave maceratione possit emendari, & amicior reddi, non diutius immergendæ, ne earum vis exoluatur, ac in aquam deponatur tota.

Helenii seu enulæ radices conditæ stomachum roborant, cor recreant, flatus discutiunt, coctionem iuuant, aduersus venena prosunt, & morbos pestilentes ac virulentos.

C A P. XV.

Radices Satyrii conditæ.

♃. *Radicum Satyriorum lotorum & mundatorum* ℔.*j.*

Coquantur in aqua quousque tenerescant; dein in umbra siccentur, suppositis linteis. Exsiccatæ misceantur cum pari portione sachari in earum decoctione clarificata ad electuarii consistentiam coctæ, & postea adhuc parum coquantur, ut humiditas aquea tota dissipetur.

C O M M E N T A R I V S.

Debent integræ Satyrionis radices condiri: earum enim moles non impedit, quominus totam sachari substantiam peruadat. Nulla aromata adiecimus, ut hecticis & febrientibus securius dentur. Vires habent Diasatyrio affines, sed imbecilliores, ut videbimus postea suo loco. *Vires.*

Aliæ radices multæ eo modo, quo superiores condiuntur, quas breuitatis gratia omitto. Zinziber recens non habemus, sed ex *Bengala* Indiæ regione, vbi copiosissimum & laudatissimum prouenit, ad nos conditum aduehitur.

SECTIO VIII.

DE ECLEGMATIS IN OFFICINA SERVANDIS.

Inter medicamenta præparantia Eclegmata merito locum habent, quod humores in thorace contentos ad expulsionem per Anacatharsim præparent, ut eosdem alio impactos per secessum. Nam cum acidula sint, aut dulcia, illa incidunt lentos & viscidos succos tenacius inhærentes, ut facilius à partibus separentur, & excernantur; hæc eosdem, atque alios concoquunt, & ad excludendum sputando reddunt aptiores. Si mixti saporis fuerint, ut dulcoacidi, simul & attenuant, & concoquunt. Eorum autem quæ veteres in Officinis asseruari iusserunt, usus fere exoleuit; atque nunc, cum thoracis, aut asperæ arteriæ praua quadam affectio loboch seu eclegma postulat, in rem præsentem ex rebus idoneis facile paratur, viribus præstans & sapore gratum, ita ut displicere nunc videantur veterum eclegmata, ut magis ingrata, nec magis utilia. Ne quid tamen nostra desit Officina, pauca quædam ac selectiora & paratu faciliora adamus, quorum usus ad effectus particulares magis commendantur, ut e

C A P.

CAP. I.

Eclegma scilliticum. D. Mes.

℞. *Succi scillæ.*
Mellis despumati an. ℔ ij.
Coquantur simul secundum artem ad consistentiam mellis.

COMMENTARIVS.

Paratu facillimum est istud eclegma, quia simplicissimum, huiusque solum constat, quibus & mel scilliticum, sed diuerso modo ac præparatione, & proportione mellis ad scillam confectum. Nam in melle scillitico folia cum melle confusa in idoneo vase insolantur, & vsus tempore percolantur: in eclegmate succus tantum cum melle coquitur supra consistentiam syrupi.

Vires. Lohoch de scilla crassos & viscidos humores partibus respiratoriis impactos potenter incidit, & ad expulsionem apparat; Asthmaticis valde congruit, difficile spirantibus, & quibus pituitæ viscidæ copia in pulmonibus, vel thoracis spatio continetur.

CAP. II.

Eclegma de caulibus. D. Gord.

℞. *Succi caulium* ℔ *j.*
bulliat parum, & despumetur. Dein adde croci ʒ. *iij.*
sachari,
mellis optimi an. ℔ ß.
Coquantur ex arte ad consistentiam linctus.

COMMENTARIVS.

Succus caulium hortensium primum educitur: eductus igne vel Sole depuratur: ei postea mel & sacharum adduntur, & perfecte coquuntur, tum crocus tenuissime puluerarus commiscetur, vel etiam ante perfectam eclegmatis cocturam, quam Gordonius illius author ad electuarii spissitudinem ducit. Credibile tamen est, per electuarium, linctum intelligere, qui Asthmati curando, cui præscribitur, magis conuenit. Solent vero folia caulium rubrorum aliis præferri, cum de morbis thoracis sanandis, & de aluo mouenda res est.

Lohoch de caulibus valde confert asthmati, antiquæ tussi, sputo coquendo, mouendo, & excludendo. *Vires.*

CAP. III.

Eclegma de pulmone vulpis. D. Mes.

℞. *Pulmonis vulpis, vt decet, preparati & siccati,*
succi glycyrrhizæ,
adianti albi,
seminis fœniculi,
anisi an. partes æquales.
Confice cum syrupo rosato, vel myrtino.

COMMENTARIVS.

Conficiunt nonnulli cum hydrosacharo simplici, alii cum sacharo in aqua pimpinellæ soluto & cocto, & qui magis roboratiuum postulant, cum Rob seu succo inspissato myrti, vt suadet Mesue. Nos cum syrupo rosato, seu Alexandrino nunc dicto, conficimus: sic enim gratius est, quod cum Rob myrtino vel hydrosacharo paratur, & in qualitate roborante inter vtrumque medium.

Recte quoq; parabitur cum syrupo myrti, cuius rob raro seruatur, imo nullo in pharmacopolio paratum reperitur.

Pulmo autem vulpis tantum sanæ, iuuenis, ac venatu captæ, si fieri possit, sumendus, aqua abluendus, secundum vasa, quibus adhæret, ac suspenditur, incidendus: ab iisdem vasis separandus, sanguis exprimendus, deinde vino albo modice calido lauandus: tum ollæ imponendus, & in clibano parum calido exsiccandus, & seruandus. *Pulmonis vulpis præparatio.*

Vsus tempore eius portio tenuissime læ-

 uigatur,

ligatur, & miscetur cum liquore idoneo, vt in hoc eclegmate, cum syrupo dicto, vna cum reliquis simplicibus puluератis.

ires. Lohoch de pulmone vulpis pro phthisicis à Mesue describitur. Sunt tamen, qui malunt pulmonem tritum & iulepo rosato commixtum exhibere: alii aliorum animalium salubriorum, vt suis, arietis, vituli pulmones esitandos non sine ratione præferunt, quibus in pastu phthisicus suauius & salubrius vti potest, ad vncias duas pluresve. Sic enim pulmonibus magis feliciusque consulet, quam vnciam integram eclegmatis præscripti sumendo, in qua vix scriptulus pulmonis vulpini continetur. Hoc tamen in pharmacopolio haberi non nefas duco, cum multa bechica contineat, quibus feliciter tabidus vti potest.

CAP. IV.

Eclegma sanum & expertum. D. Mes.

℞. *Passular. mundatar.*
caricarum,
dactylor. pinguium an ℥. ij.
iuiubarum,
sebesten, an num. xxx.
seminis fœnigraci ℨ. v.
seminum lini,
anisi,
fœniculi,
hyssopi sicci,
calaminthæ,
radicis ireos,
glycyrrhizæ,
cinnamomi an ℥ ß.
capilli Veneris m. j.
Coquantur omnia in ℔. iij. aquæ ad medias: adde colaturæ penidorum ℔ ij.
Coquantur denuo ad mellis crassitudinem. Tunc adde sequentia puluerata, nempe:
pineorum mundat. ℨ. v.
amygdalar. depellatar.
amyli an ℨ. iij.
glycyrrhizæ mund.
gummi tragacanthæ,
Arabi. an ℨ. ij. ß.
ireos ℨ ij.
Exacte omnia misce, & fac eclegma.

COMMENTARIVS.

Vt hic probe conficiatur linctus, radix ireos in taleolas secta, primum in aqua limpida bulliat per octauam horæ partem; deinde semina misceantur; tum fructus & folia; postremo glycyrrhiza & cinnamomum. In colatura, vt decet, cum penidiis cocta, pulueres seorsim primum læuigati, dein confuse mixti conĳciantur, vt ex his simul vnitis omnibus, & pistillo ligneo agitatis fiat eclegma, quod ab effectu sanum & expertum cognominatur. Continet enim fructus multos, semina, folia, & quædam gummi, quæ illius facultates eximias commonstrant; quibus additur amylum ad lentorem maiorem medicamento conciliandum.

Amylum autem ex multis cerealibus fieri potest, sed optimum, quod ex tritico quinquies aqua madefacto fit, quod vbi emolliri cœperit, inquit Dioscor. sensim aqua effundenda sine agitatione, ne quod vtile est, vna effluat. Vbi mollissimum fuerit, effusa aqua pedibus calcari ac confringi debet, dein alia aqua superfusa denuo calcari: tum enatantes ibi furfures cribro excipiendi; reliquumque qualo spongiisque siccatum è vestigio nouis tegulis torreatur in sole, & seruetur. Sic namque sine mola conteritur, vnde nomen Amyli. Partes exasperatas lenit, oculorum fluxiones & sanguinis reiectiones cohibet. *Amylum qui fiat.* *Vnde nomen habeat.*

Eclegma sanum & expertum valet ad tussim, raucedinem ab intemperie frigida contractam: multum incidit, tenuat, tergetque, & humores præsertim frigidos concoquit. *Amyli vires.*

CAP. V.

Eclegma de pineis. D. Mes.

℞. *Nucleorum pineorum mundatorum ℨ xxx.*
amygdalarum dulcium,
auellanarum assatarum,

gummi

gummi tragacanthi,
gummi Arabici,
glycyrrhizæ rasæ,
succi glycyrrhizæ,
amyli,
adianti albi,
radicis ireos an. ℥.iiij.
carnis dactylorum cheiron, id est, fuluorum ℥. xxxv.
amygdalarum amararum ℥.iij.
mellis passulati,
butyri recentis,
sachari albi an. ℥.iiij.
mellis optimi quod sufficit, ex arte fiat eclegma.

COMMENTARIVS.

Vt optime paretur id eclegma, radices siccæ primum sunt seorsim terendæ, postea adiantum, deinde fructus, tum gummi & amylum. Quæ autem aptius incidi postulant, vt amygdalæ, & auellanæ, minutim cultello incidantur. Omnibus probe læuigatis additur rob passularum, seu mel passulatum, dein bytyrum, tandem mellis albissimi & optimi quantitas idonea, vt legitimæ fiat eclegma consistentiæ.

Eclegma de pineis tussi conuenit antiquæ, asthmati, sputo viscido, respirationis difficultati, vocis asperitati, humorum coctioni & expectorationi; atque pulmonis & thoracis affectus, qui ab humorum copia vel noxia qualitate proficiscuntur, curat. *Vires.*

FINIS LIBRI PRIMI.

OFFI-

OFFICINÆ PHARMACOPOEORVM, SEV ANTIDOTARII

LIBER SECVNDVS;

De medicamentis purgantibus selectissimis, & vsu longo probatis.

PRÆFATIO.

COMPOSITORVM catharticorum innumera pene est multitudo, multiplex forma, multusque parandi modus. Ex his selectiora damus, præstantiora & probatiora; atque ea vel forma electuarii liquidi aut solidi, cuiusmodi sunt opiatę ac hierę, vel forma pilularum & trochiscorum. Raro enim sub forma pulueris aut potionis medicamenta purgantia in officinis seruantur. Addimus conficiendi modum & rationem, necnon confectionis qualitatem. Relinquimus autem multa à veteribus tradita, quorum nempe vsus nec salutaris est, nec debita ratio compositionis obseruatur, vt quæ multa inutilia contineant, aliqũando noxia & sæpe incognita. Despicimus adhuc alia multa à recentioribus inuenta & iactata, qui vt quandam nominis gloriam captarent, ea ipsa varie cognominarunt, non solum authorum titulo, sed effectu sæpe fictitio. Ea, inquam, despicimus, vel saltem relinquimus & selectiora, probatiora ac vtiliora damus, atque in sectiones quatuor partimur: in quarum priore de electuariis liquidis, in tertia de solidis, in quarta de pilulis agimus; secũda de his cõfectionibus amaris agit, quas Medici hieras nominant.

CAP.

CAP. I.

Diacassia D.N. Prapos.

℞. *Foliorum & florum violarum,*
malua,
beta,
parietaria,
absynthy Romani an m.ß.
Coque in aqua ℔. iiij. ad medias. In colatura adde mellis ℔. j.
Coque denuo ad consistentiam electuarij liquidi. Tum misce cassia mundata ℔. j.
fiat electuarium in vase idoneo reponendum & seruandum.

COMMENTARIVS.

Compositionis illustratio. Diacassia nō ab omnibus pari parati modo solet: alii enim succos plantarum cum melle coquunt ad crassitudinem idoneam, deinde cassiam permiscent: alii plantas ipsas elixant, & colaturæ diluunt cassiam & mel: tum rursus totam mixturam feruefaciunt ad consistentiam electuarii mollis. Verum improba est ea conficiendi ratio, in qua tamdiu cassia percoquitur. Optima est hæc, per quam factæ cannæ, ex quibus educta est medulla, lauantur in decocto colato; dein mellis integra libra (non quidem dimidia, parcior enim est, vt dupla, nimia) additur. Postea coquuntur ad spissitudinem legitimam, vt tandem adiecta cassiæ libra fiat electuarium.

Nonnulli loco mellis sacharum permiscent; alii vtrumque: quidam mannam; alii sennam, alii alia: sicque varia ex medulla cassiæ electuaria conficiunt, quibus minime assentior. Sat enim est, diacassiam iuxta præscriptum modum paratam pro enematis habere, & si quando per os cassiæ medulla sumenda sit, recens extrahenda, & simplex sumenda, aut ei committenda, quæ conuenient, & Medici scopo respondebunt.

Cassia optima qua. Debet autem seligi cassia Ægyptia seu orientalis, quæ extrinsecus ex subrufo nigricat, intus pinguis est ac medullosa & nigra, cuius vis commendatur ad calorem contemperandum, aluum eluendam, & corpus blande purgandum: ob id secure datur pueris, senibus, & grauidis: Sine enim molestia ventrem subducit: creditur tamen flatus concitare: ob id multi illius medullam educunt ad vaporem decocti anisi vel fœniculi: alii parum cinnamomi permiscent, & quibus intestina sunt debilia, aliquid granorum berberis addit Gorræus.

Cassia Brasiliana. Audio nouum genus cassiæ ex Brasilia nunc aduehi, cuius mella vncia dimidia magis aluum turbat, ac validius copiosiusq. humores educit, quam vncia integra vulgaris ac orientalis.

Diacassia vires. Diacassia medicamentum est benignum, ac clementer purgans, mesenterii æstum mitigat, aluum blande mouet, illius siccitatem humectat, & lubricando ac detergendo per secessum excrementa deponit.

CAP. II.

Electuarium lenitiuum.

℞. *Polypodij querni,*
senna mundata,
passularum mundatarum an. ℥. ij.
mercurialis m. j. ß.
hordei,
adianti,
violarum an. m. ß.
iniubarum,
sebesten an. num. xx.
prunorum enucleatorum,
tamarindorum pinguium an. ʒ. vj.
glycyrrhiza rasa ʒ. ß.
Coquantur in aqua sufficienti quantitate ad tertia partis dissipationem.
Colatura adde,
pulpa cassia fistularis,
tamarindorum, &
prunorum,
sachari albissimi, &
violati an ℥. vj.
senna puluerata ℥ iij. ß. fiat electuariū.

COMMENTARIVS.

Ad huius electuarii confectionem passulæ debent ab acinis repurgari: Si adiantum album, seu capillus Veneris verus non suppetat, eius loco polytrichum substituatur: Conserua violarum, vel sacharum violarum commisceatur pro arbitrio; conserua tamen electuariis minus idonea Anisum vel fœniculum dulce, vel cinnamomi parum poterit adiicere, qui voluerit; huc usque tamen sine istorum vllo paratum est hoc electuarium: quo qui sunt vsi, nullam à flatibus molestiam perpessi sunt.

In parte decoctionis paratæ fructus, ex quibus est educenda pulpa, erunt humectandi: in alia cum sacharo syrupus conficiendus, cui adhuc calenti pulpæ commiscebuntur & sacharum violatum: tandem senna tenuissime læuigata, cuius vncia vna cum dimidia, vel tantum cum dragmis tribus, vt vult Nicol. Præpositus, ponitur pro quaque libra compositionis, cuius Rhasis esse perhibetur author.

Facultates. Electuarium lenitiuum sic ab effectu dictum, vim habet leniendi, molliendi, & aluum subducendi. Humores obuios sine molestia ducit, præsertim pituitosos & melancholicos. Conuenit pleuritidi & aliis thoracis affectibus.

Aliud quoddam à Medicis Florentinis describitur sub nomine electuarii magistralis, quod turpethum, zinziber, & scammonium recipit: quo recte pharmacopolium nostrum carebit.

CAP. III.

Electuarium Catholicum.

℞. Polypodij querni contusi ℔.j.
aquæ purissimæ ℔ ix.
Bulliant simul ad tertiæ partis aquæ dissipationem.
In duabus partibus colaturæ coquantur sachari ℔. viij. in syrupum: cui adde pulpæ cassiæ, &
tamarindorum altera decocti parte madefactorum,
foliorum sennæ bene mundatæ an. ℥ viij.
rhabarbari optimi,
polypodij quercini,
fœniculi dulcis.
violarum an ℥ iiij.
seminum quatuor frigid. maior. an. ℥ j.
glycyrrhizæ rasæ.
penidiorum,
sachari cādi an. ℥ ß fiat electuarium.

COMMENTARIVS.

Compositionis illustratio. Vt antidotus hæc vniuersalis optime conficiatur, multa sunt seorsim terenda & apparanda, ac primum quidem polypodium, quod cum bis ponatur, bifariam præparatur. Prima vice tantum contunditur crassiuscule; secunda, tenuissime læuigatur. Quod contusum est, diutissime coquitur in aquæ quantitate dicta, vel sufficienti, & ex duabus partibus colaturæ & sacharo fit syrupus.

Ex altera humectantur tamarindi, vt eorum pulpa facilius cernatur, nec non cassiæ orientalis medulla.

Rhabarbarum per se teritur: senna, glycyrrhiza, fœniculum, violæ, & per se, & simul teruntur commode. Loco violarum duplum conseruæ illarum optime misceri potest. Quatuor semina frigida maiora, excorticata, scalpello minutim conciduntur: dein puluerantur penidia & sacharum: tum miscentur omnia ligneo pistillo, aut rudicula probe agitando, vt fiat electuarium consistentiæ legitimæ.

Catholici author incertus. Non modo autem varia est huius medicamenti solennis compositio, sed varia de huius authore opinio: Syluius enim videtur illius inuentionem adscribere Galeno, Ioubertus Nicolao Myrepsico; Bauderonius Nicolao Salernitato; Adolphus Occon Nicol. Præposito; Valer Cordus Nic. Alexandrino, apud quem extat illius descriptio, vsitatæ tamen valde dissimilis.

Qui

Qui autem certo non sciunt, cuinam istorum iuste debeatur illius inuentio, Catholicum Nicolai, sine expressa cognominis designatione vocitant. Manet ergo nomen authoris incertum & anceps.

Catholicum cur dictum.

Appellatur autem medicamentum hoc, Catholicum, & diacatholicon, hoc est, vniuersale, vel quia humores vniuersos expurget, vel quia eosdem ex corporis vniuersitate trahat & educat.

Iuxta vero formulam à nobis datam paratum, vocatur Catholicum simplex, ad differentiam alterius magis compositi, quod duplum pondus rhabarbari & sennæ recipit: neutrum tamen in hoc ponitur in substantia, seu pulueratum, vt in præcedenti, quod

Catholicum simplex.

Catholicum simplex vocatur, sed folia orientalia incoquuntur, & rheum infunditur, eiusque expressio miscetur: mixtura autem sic in formam electuarii dicta vocatur Catholicum duplicatum.

Multi polypodio decoquendo anisum aut fœniculum, alii coriandrum ad discutiendos flatus adiiciunt. Ad huius tamen effectus consecutionem fœniculi satis additur, nec est opus, tot medicamenta similia simul in massam congerere. Loco anisi, quod multi auersantur, fœniculum dulce substitui. Si quis malit coriandrum, vel vtriusque pondus æquum permiscere, non refragabor. Libenter adhuc ad gratiam maiorem, cinnamomum adiicerem; nec eos pigebit, qui commiscebunt. Cætera secundum veterem descriptionem relinquenda, quam cum primæ notæ Medici non modo probarint, sed aliis purgantibus multis prætulerint, illam peruertere, vt fecit Rondeletius, credidi nefas.

Catholicum pro clysteribus.

Nonnulli Catholicum quoddam in officinis seruant pro clysteribus, à communi tantum diuersum, quod rhabarbarum minus electum, & antiquatum recipiat, & cum melle sachari loco paretur.

Catholicum valde purgatorium.

Improbandum est illud valde purgatorium, cui pharmacopœorum nonnulli turpethum, colocynthida, & hermodactylos adiiciunt.

Audio, quosdam liquidiusculum catholiconem ex syrupo & pulpatum puluerumque infuso tantum paratum in officinis seruare; sed cum illius vis sit multum imbecilla, nec authoris, quisquis ille fuerit, scopo respondeat, rarissime paratur, nec parandum arbitror.

Catholica Fernelij.

Aliæ Catholici descriptiones traduntur à Fernelio, quarum prior inter cætera recipit calida quædam, vt helenium, hyssopum, zinziber, cinnamomum, nucem moschatam, & mel: altera inter purgantia turpethum admittit, agaricum & diacridium. Quæ sane compositiones, cum non nisi à perito veniant artifice, non improbantur, sed tanquam minus probatæ, nunquam aut raro in officinis paratæ reperiuntur.

Pro vero igitur electuario Catholico stet in pharmacopoliis perpetuo, quod iuxta veterum Doctorum placita descripsimus.

Catholici vires.

Catholicum blande ac clementer omnes humores purgat: conuenit febribus & aliis morbis acutis, maxime his, qui à lienis & iecoris praua quadam diathesi oriuntur.

Cap. IV.

Diaprunum, seu diadamascenum simplex, D. Nicol.

Myr.

℞. *Pruna damascena recentia & matura n.* 100.
Coquantur in aqua sufficienti, donec tabescant. Pulpa per cribrum traijciatur, relictis corticibus & nucleis. In percolato iure incoque parum.
florum violarum ℥. j.
In colatura dissolue sachari ℔ ij.
Coque in syrupum: cui adde
pulpa prunorum prædicta, & per se inspissata ℔ j.
medulla cassiæ & tamarindorum an. ℥. j.
Tum permisce pulueres sequentes; nempe
santalorum alborum,

santalorum rubeorum,
rhabarbari an. ℥.ij.
rosarum,
violarum,
seminum portulacæ,
scariolæ,
berberis,
succi glycyrrhizæ,
tragacanti an. ℥ ij.
quatuor seminum frigid. maiorum an. ℥ j.
Ex arte fiat electuarium.

COMMENTARIVS.

Huius electuarii descripta formula præ se fert suum conficiendi modum, eumque optimum, licet paulo aliter conficiant nonnulli, pulpam non modo prunorum & tamarindorum, sed etiam cassiæ diluentes & elixantes cum syrupo ad consistentiam mellis, vel electuarii liquidiusculi, cui postea puluetes addunt, vt simul cum expetita qualitate crassiorem & legitimam consistentiam sortiatur.

De violarum autem quantitate non inter omnes conuenit; alii enim vnciam tantum dimidiam ponunt, ex Nicol. Myrepsi decreto; alii sesquiunciam, seu vnciam vnam cum dimidia: nos medium inter vtrumque pondus, nempe vnciam ponimus, in decocto prunorum colato parum coquendam. Nonnulli præter intentionem authoris cinnamomum adiiciunt, sed auferendum putamus, lenienti & refrigeranti medicamento descripto minus idoneum.

De semine berberis possum idem iudicium ferre, non quod me lateat vires habere roborantes, sed quibus facile diaprunum carere possit, cum rheum & rosas admittat multo magis roborantes: adde quod virtus illius lenitiua potius, quam roboratiua desideratur.

Maxime autem spodium, vt vocant, expungendum duxi, tum quia Græcum noxium est, & Arabicum non datur, aut datum non conuenit, nec eius antispodium, ebur scilicet vstum, quod nullam cum radicibus cannæ vstis, quæ sunt spodium Auicennæ, affinitatem habet, vt abunde docuimus *lib. 2. de materia Medica, cap. 11. sect. 3.* vbi eius historiam accurate descripsimus.

Diaprunum simplex commendatur non modo ad febres continuas & alias intermittentes vehementiores, sed etiam ad morbos omnes calidos, & ad vitia pulmonum, thoracis, renum, vesicæ; & quouis tempore febrium acutarum tuto potest exhiberi: feruorem enim contemperando aluum blande subducit. *Vires.*

CAP. V.

Diaprunum compositum seu laxatiuum, D. Nicol. Myr.

℞. *Diapruni simplicis præscripti* ℔. j.
scammonij præparati ℥ ß.
Misce, & fiat electuarium.

COMMENTARIVS.

Vtrumque diaprunum compositum est atque laxatiuum, sed quod diacridium non recipit, aluum pigre subducendo, vix primam corporis regionem expurgat, diciturque simplex ad differentiam alterius diagrediati, quod potenter ventrem turbat, & ex vniuerso corpore humores deducit.

Singulis autem libris simplicis additur vncia dimidia tantum diacridii, vt eiusdem scrupulus in electuarii vncia contineatur. Male vero Nic. Salernitanus diacridii pondus auget, cuius dragmas septem singulis electuarii libris permiscet: sic enim magis efferata vis illius purgatoria redditur, nec tam tutus est illius vsus. Debet autem tenuissime diacridium læuigati, & electuario adhuc calenti commisceri.

Diaprunum laxatiuum præter eas vires, quas cum simplici communes habet, potenter ac sine molestia purgat, vtiliterque datur morbis renum & vesicæ, febribus, & aliis affectibus calidis. *Facultates.*

CAP.

CAP. VI.

Diaphœnicum seu Confectio de dactylis. *D. Mes.*

℞. *Dactylorum nondum perfecte maturorum tribus diebus in aceto maceratorum* ℥. C.
penidiorum ℥. l.
turbith optimi ℥ xxxv.
amygdalarum dulc. mundatarum ℥. xxx.
diacridij ℥ *xij.*
zinziberis,
piperis longi,
foliorum rutæ siccorum,
cinnamomi,
macis,
ligni aloes,
seminum anisi,
fœniculi,
dauci,
galangæ an ℥. *ij.* ß.
mellis despumati ℔. ß. *seu quantitatem sufficientem, fiat electuarium.*

COMMENTARIVS.

Compositionis illustratio. Cum dactyli perfectam magnitudinem adepti, necdum maturi, sint aliquantum flaui, non est opus in formula præscripta *kerron* addere, vt pharmacopœorum vulgus solet; quæ vox, si à Græcis detorqueatur, colorem flauum, si à Barbaris, qui *kheyron* scribunt, immaturum signat, vel potius, vt credibile est, Chayrum oppidum, seu agrum, vnde dactyli optimi aduehuntur. Quod inoue reuidetur Saladinus, nescio quis triobolaris scriptor, qui *Kerron* esse credit, prouinciam Sarracenorum. Non siquidem est opus dactylos immaturos propter adstrictionem quærere ad huius electuarii præparationem, cum etiam maturi valde conueniant, & satis habeant adstrictionis ad scammonii castigationem, ob quam immaturi desiderantur. Ego autem nec immaturos, nec maturos prorsus, sed velut medios expostulo.

Debent vero, antequam veniant in compositionem, externa cute & nucleis osseis repurgari, in frusta concidi, & in aceti parua quantitate, diem tantum, si molles sint, aut biduum, vel triduum; si duriores, in fictili vase macerari; deinde in pila marmorea teri; tum cerniculo traiici, & postea cum melle despumato parum elixari ad aceti dissipationem. *Præparatio.*

Sunt, qui dactylos in hydromelite, alii in vino albo macerant, sed ad aromatum temperationem & pituitæ viscidæ attenuationem, melius in aceto macerantur.

Penidia expetuntur hordeata dicta, quod fiant ex sacharo, & aqua hordei ad crassitudinem idoneam coctis.

Tenuissime autem puluerandа turpethũ, lignum aloes, galanga, zinziber, & alia simplicia, sed amygdalæ minutim cultello idoneo incidendæ, dein cum penidiis læuigandæ. Tum simul misti pulueres præter scammonium, quod seorsim terendum, & postremo miscendum, non melli triplo, vt voluit Cordus, sed eius tantum libræ dimidiæ probe commisceantur.

De mellis quantitate opiniones variæ. Hæc enim mellis quantitas sufficit; cuius vicem quoque subeunt dactyli, penidia & amygdalæ, quorum omnium pondus est ℔. *j.* ℥ *ix* & ʒ. *ij.* Reliquorum puluerum pondus est ℥ *viij.* & ʒ. *vj* Quæ omnia simul iuncta efficiunt ℔. *ij* ß. Quibus, si libra dimidia mellis despumati addatur, tota compositio erit ℔ *iij* seu ℥. *xxxvj.* ita vt singulæ compositionis vnciæ excipiant diagrydii scriptulum vnum.

Hæc mellis quantitas forsan multis non videbitur iusta, nec pulueribus excipiendis satis copiosa, nec electuario ad iustam consistentiam perducendo legitima: cum Baudeгonius artis pharmacariæ peritissimus, mellis ℥. *xiij* ß. apponat; Betn Dessennius ℔ *ij.* Ioan Costæ ℔. *ij* & ℥ *viij.* Rondeletius ℔. *vj.* Verum cum dactyli, penidia, & amygdalæ mellis suppleant vicem, vt dictum est, quantitas eius à nobis definita, aut paulo vberior sat esse potest; Quæ quo magis augebitur, eo compositi virtus erit imbecillior.

Sunt, qui dactylos tantum aceto maceratos ponderant, alii melius eosdem ante macerationem pondere à Mesue definito assumunt; deinde infundunt, postea terunt, & apparant eo, quo diximus, modo. Ab illis tanquam à basi totum medicamentum nomen habet, quod nonnulli quoque Diaturbith nominant, quod inter purgantia, quæ ipsius compositionem ingrediuntur, turbith maxime præpolleat, eiusque ratione medicamentum hoc phlegmagogum est.

Diaturbith

Vires. Diaphœnicum, siue Confectio de Dactylis, vt à multis vocatur, clementer & tuto pituitam & bilem ducit, dolori ventriculi, colico affectui, & omnibus malis, ab humore crudo & pituitoso natis succurrit. Item & febribus complexis, diuturnis & pituitosis.

Qui hoc electuarium habebit, facile vtroque Indo carere poterit.

CAP. VII.

Electuarium de psyllio, D.M.

℞. *Succorum depuratorum buglossi,*
borraginis,
endiuiæ &
apii an. ℔ *ij.*
succi fumariæ defæcati ℥. *iij.*
Misce, & per diem in his macera
foliorum sennæ ℥. *j.*
anisi,
cuscutæ,
asari an ℥. ß.
adianti m. j.
spicæ nardi ʒ *ij.*
Semel & simul ferueſiant omnia; quibus adde
violarum ℥. *iij.*
epithymi ℥. *ij.*
Parum denuo bulliant; postea colentur: Colaturæ infunde xxiiij. horis
Seminis psyllii integri ℥. *iij.*
Agitetur subinde mixtura; deinde coletur.
Huic adhuc colaturæ adde ℔. *iiij.* adde
Sachari ℔. *ij.* ß.
Coque paulo supra consistentiam syrupi, in cuius adhuc calentis ℔. *v.* & ℥. *v.* permisce
diacridii triti ℥. *iij.*
trochiscorum diarrhod.
de antispodio, &
de rhabarbaro an ℥. *j.*
trochiscorum de berberis,
conseruæ violarum an. ℥ ß. *fiat electuarium.*

COMMENTARIUS.

A multis quidem commendatur huius medicamenti materia simul congesta, sed à paucis laudatur simplicium, quibus constat, descripta proportio, & vix à duobus idem probatur conficiendi modus. Alii enim quidpiam augent, alii detrahunt; alii tantum pondus immutant. Nos autem in huius medicamenti examine & apparatu, nullius magistri verba pro certissima lege & oraculo habẽtes, fatemur quidem, mentẽ authoris, quantum fieri potuit, secutos esse; quædam tamen suadente rationis dictamine immutauisse. Nam pro succo buglossi syluestris, succum buglossi hortensis, vel potius borraginis, vt præstantioris, substituimus. Pro vncia dimidia sennæ, quæ vix quicquam notabile pollicetur, integram posuimus. Pro tribus vnciis cum dimidia scammonii præparati, vncias solum tres admisimus, vt tantum admittantur eius singuli scripuli in singulis vnciis compositionis. Sic enim satis validum & purgatorium iudicamus, nec diacridium in malo citonio iam coctum recoquendum putamus, ne vis eius aliquantum hebescat.

Adiecimus conseruam violarum, vt vim quandam magis lenientem adipiscatur. Asari tantum vnciam dimidiam, seu dragmas quatuor, sic ℥. ß. depictas posuimus; Mesue vncias quatuor. Sed credibile est, illius pondus bibliopolarum errore immutatum, qui pro ʒ. *iiij.* sic ℥. *iiij.* depinxerunt. Adianti veri penuria, polytrichum substituendum est. Parandi modus ex formula descripta satis patet.

Si

Si quis autem miretur, cur Mesue venenatam qualitatem psyllio dederit, quod tamen nulla quantitate medicamentum hoc ingreditur, eique nomen tribuit? Respondeo, id illi forsan accidisse, atque alijs authoribus multis, iisque grauissimis, quibus nonnunquam aliquid præcipitanter effluit, quod postea sapientiores ac doctiores facti castigant immutantque. Vtut sit, in psyllio nulla deleteria qualitas agnoscitur, proinde recte ad hoc electuarium accedit, quod ad multos vsus commendatur. *Nihil deleterii esse in psyllio.*

Facultates. Electuarium de psyllio bilem non modo temperat, sed purgat, febribus acutis, vt & morbis omnibus calidis, & curatu difficilibus conuenit: vertigini & his capitis doloribus, qui à calidorum humorum vel ascensu, vel congestione nascuntur, confert, vt etiam iecori æstuanti, vel obstructo, & alijs affectibus ex eadem origine natis.

CAP. VIII.

Benedicta laxatiua D.N. Salern.

℞. *Turpethi,*
rad. esulæ præparatæ an. ℥. x.
diacridii,
hermodactylorum,
rosarum an ℥. v.
zinziberis,
galangæ,
caryophyllorum,
cardamomi,
amomi, vel eius defectu, acori,
piperis longi,
macis,
spicæ nardi,
croci,
seminum apii,
carui,
fœniculi,
saxifragæ,
milii solis,
asparagorum,
rusci,
salis gemmei an ℥. j.
mellis despumati ℔. j. & ℥. vij. ß. *fiat electuarium.*

COMMENTARIVS.

Antequam Esulæ radix teratur, & in vsum veniat, est vt decet, præparanda: Maceranda nempe viginti quatuor horas in aceto; dein exsiccanda & puluerand cum turpetho, nardo minutim secta, zinzibere, galanga minore & hermodactylis. His ex dimidio tritis aromata miscenda, & simul læuiganda. Seorsim vero sal, crocus, sacharum, & scammonium præparatum. *Esula præparatio.*

Puluerum autem pondus est ℥. lij. Nam inter pulueres nec sal, nec sacharum numerandum, atque isti ponderi triplum mellis despumati, seu quantitas definita, aut quod sufficit, commiscetur, vt consistentiæ legitimæ fiat confectio, quæ quod benigne aluum subducat, Benedicta nominatur. *Vnde habeat nomẽ.*

Eorum autem recte neglecta fuit opinio, qui Diagridium minuendum vel subtrahendum iudicarunt, ne nimis cholagogum esset medicamentum. Nam cum tria in mixtione concurrant pituitam purgantia, scammonii definita quantitas apposite commixta est, tum vt lentam turpethi vim excitet, tum vt simul medicamentum cum pituita, nonnihil quoque biliosi succi ducat.

Non modo autem dictos humores à prima regione corporis, sed à renibus & partibus remotioribus expurgat, obstructiones soluit, & quosuis humores viscidos expellit, & pituitam ab articulis deturbat. *Facultates*

CAP. IX.

Electuarium, seu confectio Hamechi Des. Fernel.

℞. *Cortic. myrob. citr.* ℥. ij.
myrobal. Chebulorum,
myrobal. Indorum,
violarum,
colocynthidis,
polypodii querni an ℥. j. ß.

absyn-

absynthii,
thymi an ℥ ß.
sem. anisi,
fœniculi,
rosarum rubr. an ʒ *iij.*

Tusa omnia macerentur per diem in ℔. *ij.* seri lactis; Deinde coquantur ad ℔. *j.* Fricentur manibus & exprimantur. Colaturæ adde

Succi fumariæ,
pulpæ prunorum &
vuarum passar. an. ℔. ß.
sachari albi,
mellis despum. an. ℔ *j.*

Coquantur ad consistentiam mellis, inspergendo sub finem,

Agarici &
sennæ pulueratorum an ℥ *ij.*
Rhabarbari triti ℥. *j.* ß.
Epithymi ℥. *j.*
Diagridii ʒ *vj.*
cinnamomi ℥ ß.
Zinziberis ʒ *ij.*
sem. fumariæ,
anisi,
spicæ nardi an ʒ. *j. fiat electuarium.*

COMMENTARIVS.

Recte Fernelius electuarium hoc immutauit, castigauit, & seruata ipsius virtute, vel etiam in melius mutata, formam parandi faciliorem dedit. Nam, vt ait Plantius, frusta myrobalani geminantur in decocto primum: deinde rursum trit, & impositi: & præterea Rhabarbari cocti vis perit: Cassia & manna cum tamar-Indis coctæ corrumpuntur: Diagridii quoque cocti vis exolescit, nec aliis facile commiscetur. Sic autem in veteri descriptione à Mesue tradita, iubentur dicta medicamenta simplicia parari, & contra artis præcepta indebite & confuse misceri. Quapropter huius electuarii descriptionem ex Fernelio exhibemus multo meliorem, paratu faciliorem, & vsu feliciorem, quam prudentes Pharmacopolæ parari curabũt, & seruabunt in Officinis. Et licet hoc versificatoris cuiusdam rythmico monitu, *non erit illusus, teneas si quod tenet vsus.* Cum tamen vsus prauus est, immutandus: Optima namque est, quæ ad melius fit mutatio.

Porro ad huius electuarii confectionem Mesue requirit serum lactis caprilli, nec illius quantitatem definit. Verum eius loco serum lactis asinini poterit assumi: quod etiam si defuerit, vaccinum commode substituetur, in cuius libris duabus simplicia macerabuntur, & coquentur, in eisque vim suam deponent. In colatura dissoluentur pulpæ passularum, & prunorum, mel & sacharum, quibus addetur fumariæ succus, omniaque lento igne coquentur supra consistentiam syrupi, addenturque reliqua iuxta formulam descriptam, paratu satis facilem.

Confectio hamech purgat bilem vtramque & pituitam salsam: propterea morbis ab iisdem natis confert, cancro, elephantiasi, maniæ, melancholiæ, impetigini, psoræ, scabiei, & similibus affectibus cutis. *Facultates*

Barbitonsores solent omnes hoc electuarium expostulare, ad purgandos quosvis venerea lue infectos, perinde ac si vna omnium esset temperies, & in omnibus vnus noxius humor. Inter illos vero, qui gloriose magis exultant, Medicorum eloquio prudentiores & doctiores facti, materiam in hoc morbo peccantem, pro varia singulorum natura variam agnoscunt.

CAP. X.

Tryphera solutiua.

℞. *Diagridii Antiocheni* ʒ *x.*
turpethi optimi ℥. *j.* ß.
cardamomi minoris,
caryophyllorum,
cinnamomi,
macis an. ʒ. *iij.*
santali citrini,
glycyrrhizæ rasæ,
sem. fœniculi dulcis an ℥ ß.
acori,
schœnanthi an ʒ. *j.*

corticis

corticis citri conditi,
rosarum an. ℨ.*iij.*
violarum ℨ *ij.*
penidiorum ℨ.*iiij.*
sachari tabarzet ℔.ß.
mellis albissimi in succo pomorum bene despumati ℔.*j. fiat electuarium.*

COMMENTARIVS.

Trypheræ acceptio dicta videtur contrario, quam se habeat compositio apud Mesuem, sensu, cuius omnes Trypheræ minime sunt delicatæ, vt nominis intellectio portendit, sed & gustu, & colore ingratæ, nec viribus commendabiles. Nos exhibemus vnicam his omnibus dotibus insignem: Gratus enim admodum est illius sapor nec color displicet: Vires autem eximiæ, & toleratu, quibus conueniunt, faciles.

Porro zinziber. Turpetho addi solitum relinquimus, quia simul aromata multa suauiora, & magis cardiaca ad illius stimulum & castigationem congessimus, quæ & diagridii feritatem simul mitigant, præsertim rosæ, violæ, necnon santala, quæ & aromatum calorem contemperant. Penidia potius ad leniendum, sacharum ad suauitatem, & mel ad conseruationem adduntur.

Iuxta formulam descriptam fideliter, vt solet, parauit Anton. Landæus Pharmac. Parisiensis dignissimus, multisque meo consilio, ægrotis exhibuit, qui sine oris insuauitate, stomachi subuersione, ventris torsione feliciter fuerunt purgati, & secure à morbis, quibus detinebantur, liberati.

Vires. Tryphera solutiua his potissimum, ac commoda, qui multis excrementis biliosis, pituitosisque scatent & qui vix medicamenta purgantia, nisi grata, sumunt Hæc enim confectio parum insuauis est, & potenter aluum subducit, obstructiones tollit, crassos humores lentos, & viscidos incidēdo & attenuando purgat, febrib. cōpositis cōgruit, & his omnibus morbis, qui à pituita & bile proficiscuntur, vigentibus tamen æstatis ardoribus minus conuenit, nisi cum decocto quodam, aut alio liquore multum refrigerante propinetur.

CAP. XI.

Diabalzemer, seu electuarium Sennatum.

♃. *Rad. Cichorii,*
buglossi,
polypodii querni,
cortic. radicis capparis,
graminis,
glycyrrhizæ an ℥.ß.
passular. Corynthicar. ℥.*vj.*
adianti,
hemionitidis,
Ceterach,
cuscutæ,
artemisiæ,
fumariæ,
agrimonii,
betonicæ,
melissæ,
florum genestæ,
violarum an. m. ß.

Coquantur in aqua sufficienti. In colatura ad ℔.*iij* Infunde & coque
Folior. sennæ ℥.*iiij.*
sem. dauci,
coriandri an. ℥ *j.* ß.
ellebori nigri,
turpethi an. ℥.*j* ß.
caryophyllorum. ℨ *ij.*

Bulliant ad consumptionem tertiæ partis: colatur adde sachari ℔.*j.* ß. Coquantur supra consistentiam syrupi: cui permisce expressionem rhei electi in aqua chalybeata infusi ℥.ß.
Sennæ pulueratæ ℥.*ij.*
lapidis lazuli præparati,
cinnamomi an. ℥ ß.
sassafras ℥.*j.*
Radic. pæoniæ,
tamarisci,
epithymi,
cortic. mediæ fraxini an ℨ.*ij.*

fem in. agni casti,
nigellæ Romanæ,
spicæ Indicæ an. ℨ. ij.
anthos, stœchados an. ℨ. j fiat electuarium.

COMMENTARIVS.

Singulis morbis fingula debentur præsidia, quæ quod ex dispensariis vulgaribus non suppetant, nunc suppeditamus, & multis affectibus, quibus sanandis deerant auxilia, felicius auxiliamur, vt Hypochondriacæ affectioni hoc medicamento, ex hypochondriacis, histericis, melanagogis, & quibusdam Indicæ lui curandæ idoneis, concinnato, quod Diabalzemer, seu electuarium sennatum nominare libuit, vt cuius Senna Arabibus *Albazemer* dicta, non modo copia, sed viribus sit basis. Nullum enim familiarius melancholico humori ducendo medicamentum ipsa senna aptius, nullum toleratu facilius. Hanc vero partim puluerataın & mixtam, partim infusam & coctam permiscemus, cum his, quæ flatus discutiunt, humores attenuant, infarctus tollunt, lienem, iecur & viscera roborant, facultates recreant, vterum respiciunt, qualitatem quandam malignam obtundunt, & humores iamdiu congestos secure propellunt, non modo melancholicos & contumaces, sed & quosdam lentos, pituitosos, qui melancholicorum naturam interdum induunt, & quosdam assatos biliosos. Proinde turpethum & Rheum addidimus, vt simul cum humore melancholico, pituitosus, qui sæpius adest, & nonnihil ex bilioso, qui raro abest, educatur.

Et quia medicamentum hoc melancholico humori ducendo destinatur, elleborum nigrum selegimus, neglecto albo, pituitoso humori ducendo conuenientiore.

Modus parandi facilis est, cum & formula descriptionis illum satis demonstret. Antequam tamen omnia simul coeant in electuarii molem, lapis lazuli sic præparati debebit. *Lapidis lazuli præparatio.*

Quantitas eius sumatur idonea, teratur in mortario metallico, abluatur aqua communi, siccetur in Sole; vel cineribus calidiusculis: denuo abluatur, & siccetur: rursusque lauetur, vt ante, donec aqua limpida remaneat, & postea exsiccetur: idque non modo decies, sed vigesies iteretur, si fuerit opus: tandem abluatur in aquis cardiacis quater, quinquies aut pluries: tum exsiccatus seruetur ad vsum. Sic namque inimica quædam huius lapidis qualitas perit, & retinetur purgatoria. In confectione Alkermes vritur, vt pereat purgatoria, remanente cardiaca, qua tunc est opus.

Diabalzemer mirum in modum conuenit lienosis, melancholicis, hypochondriacis, maniacis, epilepticis, siue febre delitantibus, passionibus hystericis, fœdis viduarum coloribus, elephanticis, & Indica lue inueterata laborantibus. *Facultates.*

CAP. XII.

Hydragogum eximium.

℞. *radicum ireos nostratis,*
ebuli,
graminis,
cortic. radic. capparis,
asari,
carui an. ℨ vj.
pimpinellæ,
polytrichi,
agrimonii,
ceterach,
artemisiæ an. m. j.
florum Persicæ m. ß.

Coquantur in aqua sufficienti. In colatura infunde & coque parum
foliorum sennæ ℥. ij.
seminis dauci ℨ. ij.

In colatura ad ℔ j. adde
succi rosarum pallidarum ℔. ß.
sachari ℔. ß.
mellis in decocto ℥. ij. radicis ireos cœlestis despum. ℥. x.

Coquantur in syrupum. Cui permisce
mannæ Calabriensis ℥ ij.
turbith,

radicis

radicis esulæ præparatæ an ℥ j ß.
zinziberis ℥. j.
acori,
calami aromatici an. ℥. j.
mechoacanæ ℥ ij.
sem. ebuli ℥. ß.
seminis brassicæ marinæ ℥ iij.
cinnamomi ℥ ij fiat electuarium.

COMMENTARIVS.

Vt multæ medicamentorum compositiones sine arte à multis authoribus descriptæ traduntur, sic & quamplurimæ effectibus plane consimiles. Proinde multa electuaria liquida, vt indebite composita, vel parùm ad affectus curandos accommodata despeximus. Alia vero arte & ratione melius descripta, & morbis quibusdam frequentissimis recte curandis idonea adiunximus; vt præter duo superiora, Hydragogum hoc electuarium, quod ab agendi præstantia eximium nuncupauimus, in pharmacopoliis seruandum cupimus, vt præsto sit semper his auxilium, quibus venter aquis plenus est, aut alia corporis pars immersa sero. Sæpe enim accidit, vt hydropicus sine præsidio deseratur, optimi medicamenti aquas ducentis penuria. Quia vero hepatis, & interdum lienis errore hydropes fiunt, multa, quæ viscus vtrumque roborant, intemperiem emendant, & obstructiones tollunt, adiunximus; Nonnulla, quæ flatus discutiunt, & calorem natiuum excitant sopitum. Præterque multa hydragoga, vt decet, castigata & apparata. Ordo descriptionis formulæ modum parandi docet.

Vires. Hydragogum eximium hydropicis tuto datur: aquas enim ac serosos humores sine violentia ducit, & ad morbos omnes ab eisdem ortos accommodatissimum est medicamentum purgatorium.

Medicamenti similis inopia plebecula Parisiensis confugere solet ad quendam pseudopharmacopolam, virgini-mulierem interpolatorem, qui puluerem quendam laxatiuum ad hydropem curandum exhibet, quo vix vnus è multis millibus conualescit.

SECTIO II.

DE HIERIS.

Compositiones quædam purgatoriæ ab antiquis Græcis Hiera, hoc est, sacra, & propter insignes effectus, magna dicuntur: Magnis enim viribus pollent, & magnis in morbis sæpe feliciter dantur. Sunt autem sic denominatæ confectiones vulgatissima, & ad medicos vsus commendatissimæ, præsertim quæ à commendatissimo authore inuenta sunt, ac celebrata, vt.

CAP. I.

Hiera Picra, seu Dialoes Galeni.

℞. *Cinnamomi,*
macis,
asari,
spicæ nardi,
croci,
mastiches,
iunci odorati an. ℥. vj.
aloes non lotæ ℥. C. siue ℔. j & ℥. ß.
mellis optimi despumati triplum, seu ℔. iiij.
Misceantur simul in Electuarium.

COMMENTARIVS.

Hæc Hiera à Galeno eius authore, Picra, hoc est, amara dicitur, propter Aloen, à qua basim & purgatricem vim habet. Vetus autem compositio retinetur præter xylobalsamum, quod vix reperitur, cuius loco Macim, consilio Fernelii substituimus, & pro floribus iunci odorati, qui nobis non suppetunt, iuncum ipsum: Sicque quantitas à Galeno *ca. 2. lib. 8. comp. med. loc.* expetita habetur eorum, quæ cum aloe misceri iussit ipse, vel potius Andromachus, qui aloem etiam lotam expetiuit illotæ tamen nunc & recte ponitur.

Hæc fuit Hiera picra vsitatissima Romæ, præter alias duas, quibus interdum Galenus vtebatur *cap.14 libr.6.de san.tuend* sed quarum exoleuit vsus, & quibus pro re exigente aliquid detrahebat, vel adiiciebat, vel immutabat.

Remansit autem hæc hucusque integra, præter lignum balsami, quod multi auferunt, nihil substituentes; Alii surculos lentisci, alii carpobalsamum, quod æque rarum est, substituunt. Macis optime succedit illi, vel calamus aromaticus, atque alterutro parata Hiera, xylobalsami loco, nihilo erit inefficacior. Eius autem Galenus perhibetur author, quod eam potius celebrarit, quam inuenerit. Parandi modus facilis est. Seorsim primum terenda mastiche, aloe, crocus: deinde reliqua. Tum mixta, misceantur denuo exspumato melli, vt omnia coeant in electuarii spissitudinem.

Qualitates. Hiera picra à Galeno celebrata facultatibus multis insignibus efficax est: Calefacit enim, incidit, attenuat, siccat, terget, obstructiones tollit, humores biliosos, pituitosos que, crassos, & lentos expurgat: Affectibus ventriculi, mesenterii, hepatis, capitis & iuncturarum mire confert. In qualibet vncia compositionis ponuntur aloes ℈.ij *& gran. j.ß.* Et pulueris reliquorum simplicium grana quindecim.

CAP. II.

Hiera Picra cum Agarico.

℞. *Puluer. hieræ simplicis sine aloe,*
agarici trochiscati an. ℥.ß.
aloes non lotæ ℥ *j.*
mellis despumati triplum, seu ℥ *vj.*
Ex arte fiat electuarium.

COMMENTARIVS.

Duobus constat hæc hiera medicamentis purgantibus benignis, altero cholagogo, nempe aloe, altero phlegmagogo, videlicet agarico. Sat enim non est, vnicum humorem noxium foras propellere, cum duo obsunt, & morbum quendam committunt, vel fouent: Tunc enim ad intemperiem mixtam medicamento mixto, seu qualitatibus multis composito est opus. Quia vero sæpius Hiera picra Galeni datur affectibus ventriculi & cerebri, in quibus partibus raro solitaria bilis aggeritur, sed simul pituitæ plurimum vel crassæ, vel tenuioris; Proinde cum ex illis humorem vtrumque trahere consilium erit, optime hiera cum agarico imperabitur, à quo cognomen habet. Paratur vero vt præcedens, cuius sæpe puluis seruatur in Pharmacopoliis, eique opportuno tempore, vel aloe tantum cum melle additur, vel simul agaricus, prout hanc, vel illam parare consilium erit.

Vires. Quæ autem cum agarico paratur, ad multa vtilis est: pituitam enim quamlibet educit, sed præsertim crassam ac viscidam, & bilem putrem: humores adhuc incidit, infarctus tollit, mesenterium exonerat, ventriculum purgat, appetitum resarcit, coctionem iuuat, è cerebro noxios humores educit, & confert epilepsiæ, vertigini, & sopori vigilanti.

CAP. III.

Hiera Pacchii. D. Scribon.

℞. *Stœchados,*
marrubii,
chamædrios,
agarici,
colocynthidis an. ʒ.x.
opoponacis,
sagapeni,
sem. petroselini,
aristolochiæ rotundæ,
piperis alb. an ʒ.v.
cinnamomi,
spicæ nardi,
myrrhæ,
folii,
croci an. ʒ *iiij.*
mellis despumati triplum, seu ℔ *iij.*
Misce ex arte ost, & fiat electuarium.

COM-

COMMENTARIVS.

Hieram hanc Oribasius *lib.3. Synops.* tribuit Ruffo, Paulus *cap.7. lib 7. de re medic.* Archigeni, Scribonius Largus Pacchio. Is tamen non fuit primus author, sed prudens celebrator, qui cum ex ea plurimum lucri faceret, tanquam secretum quoddam nō reuelandum, eam apud se vsque ad interitum seruauit. Eo mortuo delata est iuxta formulam descriptam ad Tiberium Cæsarem, à quo Scribonius habuit, quam ante nulla arte extorquere potuerat. Aetius *cap.114 tet.1 ser.3.* modo hieram Archigenis, modo Antiochi nominat. Nos vero à præcipuo illius comprobatore Hieram Pacchii nominamus. Sic autem paratur.

Præparatio. Sagapenum, opoponax, & myrrha integra nocte macerantur in hydromelite, aut vino potius, quam aceto: Die colo forti traiiciuntur, vt sordes omnis, & pars impurior secernatur: Postea melli despumato commiscentur, vna cum reliquis simplicibus puluerатis. Seorsim vero teritur crocus, vt & agaricus, & colocynthis, cui inter puluerandum gutta quædam olei permiscenda, ne vis eius exhalet, & facilius teratur. Eius autem pulpa tantum sumenda, & prassium seu marrubium album potius, quam nigrum. Sunt, qui polium, non folium sumunt; folium tamen apud Scribonium legitur, non polium, quod sane illius defectu recte substitueretur.

Qualitates. Hiera Pacchii ad plura vitia efficaciter datur, inquit Scribonius *c. 23. ar. 92. li de comp. med.* Sanat n. epilepticos, furiosos, vertiginosos, cephalalgicos, suspiriosos, anhelosos, comatosos, incubo, & aliis diuersis oculorum, aurium & capitis affectibus obnoxios. Stomachū quoq; optime purgat, affectiones hepatis emendat, lienis saburram tollit, illiusq; duritiem minuit, intestinorum morbis auxiliatur, futuras aut iam factas in illis partibus vomicas aut discutit, aut celerius aperit, & menstrua his mulieribus mouet, quæ difficillime purgantur.

CAP. IV.

Hiera Diacolocynthidos magistralis

℞. *Pulpæ colocynt.* ℥. j.
agarici,
ellebori nigri an. ℥. ß.
aloes ʒ. x.
diagridij,
polypody,
mastiches,
opoponacis,
bdellij,
sagapeni an ʒ ij.
radix. enulæ campanæ,
cyperi,
angelicæ,
caryophillorum.
cinnamomi,
macis,
baccarum lauri,
granorum iuniperi,
cardamomi,
maioranæ,
stœchados,
croci,
spicæ Indicæ an. ʒ. j.
rosarum ʒ. iij.
mellis despum ℔. j. ß.
misce, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Nihil æque confusum est in Pharmacopœorum Dispensariis atque Hieratum descriptio, quas quisque ad libitum varie & nominat, & immutat. Eandem enim sæpe triplici nomenclatura designatam videmus, vt illam, quæ modo Hiera Pacchii, modo Archigenis, modo Ruffi, modo etiam Diacolocynthidos nominatur: Et aliquando tres multum inter se differentes, eadem voce designatas comperimus, vt Hieram Diacolocynthidos, quæ alio modo à Mesue, alio à Nicol. Myrepsio, alio à Fernelio describitur. His vero omnibus Hieram Pacchii præferimus, vt meliorem, quam magistralem nuncupamus. Sic enim ab illius basi, & virium

præstantia optima ratione nominatur. Et qui hanc habebit, aliis omnibus, quæ colocynthida capiunt, à veteribus descriptis carere facile poterit. Quæ tamen à Pacchio describitur, cum benignior sit, poterit quoque haberi. Parandi modus sic esto.

Opoponax, bdellium & sagapenum per noctem, aut diem integrum macerentur in aceto potius, quam vino, propter simplicium, quæ ad compositionem accedunt, calorem; Dein optime colentur. & super cineres calidos acetum resoluatur. Purgantia seorsim puluerentur, & olei amygdalini parum colocynthidi adhibendum, ne latescat inter terendum. Tum reliqua simplicia, primum duriora; postea aromata; Tandem omnia melli despumato permisceantur in legitimam, ac hieris debitam spissitudinem.

Hiera magistralis facultates. Hiera Diacolocynthidos magistralis eximiam habet vim, ad capitis, ventriculi, & abdominis morborum curationem, quos humor crudus, pituitosus, crassus, aut melancholicus committit Maxime autem apoplexiæ, comati, lethargo, paralysi, epilepsiæ, incubo, asthmati, colico dolori, & melancholiæ hypochondriacæ conuenit, atque omnibus ventris affectibus, qui à pituita vitrea, aut gypsea proficiscuntur, vel qui modo quocunque hebetem habent simul motum & sensum; vel alterutrum tantum.

SECTIO III.

DE ELECTVARIIS SOLIDIS ET TROCHISCIS PVRgantibus.

Qui Antidotaria, seu Dispensaria vulgo dicta componunt, vel verius transscribunt, multum sibi laudis deberi putant, si medicamentorum etiam nulla arte & ratione descriptorum farraginem, à quibusuis authoribus depromptam congerant. Nos vero non modo selectiora, sed ex selectissimis, quæ optima sunt, & vsu longo comprobata damus. Quibus nonnihil, prout suasit ratio, vel addidimus, vel etiam detraximus, vt nimis rara, aut inutilia, aut incognita, non modo recentioribus, sed etiam authoribus primis. Raro enim non contigit, vt viri grauissimi ex aliorum tantum relatu multa dicant & scribant. Et quæ male audierunt, vel non norunt, pro veris vt habeantur, in lucem edunt & defendunt. Pauciora autem medicamenta ideo hac in Officina describo, quod legitimam illorum compositionem, compositionis modum, illustrationem & facultates ostendam.

CAP. I.

Electuarium Diacarthami, seu Diacnicu. Desc. Arnaldi Villanouani.

℞. Medul. sem. carthami,
hermodactylorum,
pulu. diatragacanthi frig. an ℥. ß.
turbith ʒ. vj.
zin. ziberis,
mannæ granatæ an ʒ ij.
Diagridij ʒ iij.
sachari candi,
carnis citoniorum conditorum,
mellis rosati an ℥. j.
sachari albiss. ℥. viij. ß. fiat ex arte electuarium solidum tabulatum.

COMMENTARIVS.

Æque vt vsualis, sic controuersa Diacarthami descriptio, quam vix eandem apud duos authores inuenias, cum & trifariam à à Ioubetto descriptam habeas. Vnica tamen aliis melior, & certior, & tutior, quam scilicet ratione & vsu longo plures comprobarunt, cuiusmodi est, quam à N. Præposito mutuati sumus, licet paulo aliter ab Arnaldo Villanouano, primo illius authore descripta, comperiatur.

Nomen autem assumit à Carthamo, quod basis locum tenet, licet turpethum exuperet

exuperet copia & viribus, imbecillior namque vis carthami purgatoria, quam turpethi. Vtriusque qualitas intenditur zinziberis adiectione. Diagridium & hermodactyli simul in compositione non tantum pituitam, sed & bilem ab articulis detrahunt. Castigatur illorum efferа qualitas carne citoniorum condita. Manna, diatragacanthum & sacharum ponuntur ad leniendum, contemperandum, pituitam detergendam & mouendam: mel ad conseruandum.

Sic vero paratur Diacarthamum. A cortice primum purgatur semen carthami, deinde teritur; postea puluerantur zinziber, turbith, & hermodactylitum diagridium & sacharum candum: deinde citoniatum. Tandem sacharo ad electuarii solidi consistentiam cocto, & adhuc calenti, mel, manna, & cydoniarum permiscebuntur, & postea pulueres, vt fiat electuarium solidum, in tabellas, lozengias vulgo dictas, discissum.

Facultates. Electuarium diacarthami frequenti est in vsu, & fere in omnibus pharmacopoliis præparatum seruatur. Humores pituitosos valenter purgat, non solum à ventriculo & mesenterio, sed etiam è partibus remotioribus, si copia paulo maiore sumatur. Nonnihil quoque ex humoribus biliosis detrahit. Proinde non tantum febribus quotidianis, & mere pituitosis prodest, sed etiam complicatis, & quæ ab humorum diuersorum mixtura exoriuntur.

CAP. II.

Electuarium de succo rosarum.

℞. Succi depurati rosar. rubr. ℔. j.
sachari ℔. j. ß.
Percoque in electuarium solidum, cui adde
trium santalorum an. ℥. ß.
mastiches ʒ. ij & ℈. ij.
corticis citri sicci ʒ. j.
caphuræ ℈. j.
Diagridij triti ʒ. xj.
Ex arte fiat electuarium, in tabellas concinnatum, quarum singula pendeant ʒ. j. ß. aut ʒ. ij. tantum.

COMMENTARIVS.

Non is, qui ad ostentationem immutare vetera, aut noua promulgare desiderem, sed si quæ præter rationem acta recensentur, aut scripta leguntur. Is sum ego, qui meam de his libere sententiam feram: cuique enim philosophari concessum est, & de rebus cognitis sententiam ferre.

Cum autem electuarium de succo rosarum, à Nic. Myrepsio descriptum, à Nic. Salernitano discerptum, à recentioribus varie consutum, & male concinnatum compererim, quæ pondere maiore ponuntur, minuere, quæ minori augere, & quæ inepte, immutare non verebor. Omnium autem pondus consulto immutaui: Succi enim rosarum quantitas cum nulla ratione debeat esse par sacharo, recte quidem est imminuta, auctum vero sacharum; libra namque sachari citius & facilius coquetur in syrupum, vel electuarium, cum succi rosarum libra dimidia, quam cum integra, nec tamen vires habebit multo inefficaciores, aut minus roborantes.

De santalorum quoque pondere aliquid detractum est, & exigua corticis citri sicci portio substituta, partim ad odoris & saporis maiorem suauitatem, partim ad putredinem arcendam, & membra vitalia recreanda. Caphuram nonnulli relinquunt propter grauem odorem: ego multum probo, quod suo halitu & electuario gratiam conciliet, & qualitate permeante efficaciam maiorem.

Loco vero Spodii, quod non habetur, vel Antispodii vulgaris, seu eboris vsti, quod male substituitur; mastichem substitui ad ventriculi robur & Scammonii castigationem.

Male vero Ebur vstum Spodium vocatur, & inepte præfictitio Arabum spodio succenturiatur: quicquid enim pharmacopœorum familia credat, vnicum tantum est spodium, nempe pompholix, seu spodium Græcorum, quod neutiquam intra corpus sumitur: imperite siquidem Arabum interpretes pro Tabaxir spodium, pro spodio ebur vstum *Spodium Arabum fictitium est. Ebur vstum non esse spodium. Spodium esse saltem vnum & quonam sit-*

Tabaxir quid. vstum dederunt. Nam Tabaxir est succus, liquorve concretus arborum quarundam, siue arundinum crassissimarum & prægrandium, quæ aliquando flatibus ventis ex mutuo collisu conflagrant: Ex istoque incendio suum medicauit spodium Auicenna, vel potius ex Tabaxir, infidus illius interpres Clusius spodium fecit suum. Verum nec Tabaxir ad nos ex India defertur, nec cannarum vstarum cineres ex Arabia: nec si adueherentur, magni essent in medicina vsus. Nec præterea ebur prudenter substituitur crematum. Proinde vel relinquendum, vel medicamentum aliud substituendum, quod parando medicamento sit congruum.

In vulgari autem descriptione maior diagridii quantitas ponitur, vt ℈. xxxvj. aut paulo plus, pro singulis vnciis compositionis. In nostra vero emendatiore dragma tantum dimidia ad vncias quasque accedit, adhucque medicamentum satis validum ac potens remanet, vt solito more calcar purgantium queat nominari, quod scilicet parua mole vires habet efficacissimas.

Parandi modus idem est cum diacarthamo; atque is ex descriptionis formula satis innotescit. Sunt, qui succum rosarum tantummodo distillatum assumunt, in quo gummi tragacanthum macerant, mucaginemque extrahunt ad puluerum comprehensionem, & electuarii solidi concinnationem. Ego mallem in balneo Mar. succum inspissare in Rob spissitudinem, quo pulueres non male queunt concorporari. Si qui velint pro diagridio scammonium non præparatum ponere, quantitatem succi rosarum solitam poterunt ratione quadam relinquere.

Vires. Electuarium de succo rosarum mere cholagogon est, atque potenter flauam bilem educendo, his affectibus congruit, & vtiliter datur, qui ab eadem materia proficiscuntur.

CAP. III.

Electuarium de citro solutiuum.

℞. *Corticis citri conditi.*
conserua florum violarum,
conserua buglossi,
pul. diatragacanthi frigidi,
diagridij an. ℥ ß.
turbith ʒ. v.
zinziberis ʒ ß.
foliorum sennæ ʒ vj.
Sem fœniculi dulcis ʒ. j.
sachari albissimi in aqua rosarum soluti, & ex arte cocti ℥. x. *fiat electuarium solidum.*

Si cui minus arriserit hæc à nobis sic restituta descriptio, & antiquior à magistro Stephano Arnaldo primum inuenta, & à Guidone Cauliaco celebrata magis probetur, sic iuxta eorum mentem parabitur. *Antiqua descriptio.*

℞. *Conseruæ violarum,*
florum borraginis, an. ʒ ij.
rad. ciu buglossi,
corticis citri conditi an. ʒ j.
zinziberis ʒ ß.
pul. diatraga anthi frigid. ʒ. ij.
diagridij ʒ iij.
turbith ʒ iij.
sennæ ʒ. v.
pan.is sachari ℥. x. *fiat electuarium in tabulis, pondere* ℥ ß. *quæ est iusta dosis.*

COMMENTARIVS.

Electuarium de citro laxatiuum, catholicum, seu vniuersale catharticum est: Bilem enim vtrumque & pituitam satis potenter, ac sine molestia trahit, præsertim quod secundum priorem descriptionem a nobis emendatam paratur, in qua singula purgantia suum habent castigatorium: sennæ fœniculum; turpethum zinziber, diagridium corticem citri conditum, conseruas, & aquam rosaceam, in qua coquitur sacharum. Quæ omnia cor & facultates roborant, & simul dicta purgantia mitigant. Puluis diatragacanthi

canthi ponitur ad leniendum, sacharum ad detergendum, leniendum & conseruandum.

Porro quantitatem corticis citri quadruplo pondere posuimus, tum quia compositionis basis est, tum quia partes corporis principatum tenentes recreat. Diagridii quoque copiam augere fuit æquum ad rel quorum proportionem alioquin vis purgatoria, quę iam erat imbecilla, aut non satis potens, conseruarum incremento, & impotentior multo, & imbecillior remansisset. Recte ergo medicamenti basis, roborantia, purgantia & castigatoria, ea, qua sunt à nobis descripta, proportione, permiscentur huic electuario, cuius, vt vsus facilis, sic tutissimus & probatissimus.

Debet autem coqui sacharum paulo infra consistentiam electuarii solidi, propter nimiam puluerum quantitatem.

Vires. Electuarium de citro solutiuum ob multiplicem illius vim purgatoriam, multi est vsus. Febribus enim tertianis & hemitritæis valde confert, stomachum optime purgat, prauam colluuiem in vtroq; hypochondrio stabulantem expellit, cibi fastidium tollit, & malum corporis habitum emendat, cor & ventriculum roborat, & viscerum excrementitiam humiditatem absumit.

De Trochiscis libro sequenti differere proposuimus, vt qui roborantes fere sint, vel alteratici, seu alterantes, paucis quibusdam exceptis, iisque purgantibus, de quibus hac in sectione & serie breuiter nunc agere nostra methodi ratio suadet.

CAP. IV.

Trochisci de Rhabarbaro.

℞. *Rhabarbari boni* ʒ. x.
succi eupatorij,
amygdalar. amararum an. ʒ. ß.
rosarum ʒ. iij.
spica Indica,
anisi,
rubia tinctorum,
absynthij,
asari,
sem. apij an. ʒ. j.
formentur ex arte trochisci ʒ. j. *pondere.*

COMMENTARIVS.

Raro parati reperiuntur in officinis eiusmodi pastilli, quibus dum opus est, solent Medici rheum assumere, & aliis simplicibus proposito scopo idoneis permiscere. Prudentes tamen pharmacopœi, nec auaritiæ nimium dediti illis non carebunt, quorum scilicet optima est descriptio, & salutaris vsus.

Vt autem rectissime parentur, rheum & asarum tenuissime læuiganda sunt, vt facilius hepatis sinus, mesenterii anfractus, & vteri, renumque vias penuadere queant, reliqua quoque tenuiter puluerandа: deinde cum eupatorii succi quantitate sufficienti fiat massa molliuscula, de qua formentur trochisci cuiusuis figuræ. Si succus Eupatorii definita quantitate pulueribus excipiendis non sufficiat, augendus, vt omnia simul facilius subigantur. Concinnati trochisci exsiccandi, & seruandi ad futuros vsus. *Parandi modus.*

Trochisci rhei valent ad frigidos, biliososque iecoris affectus, ad eius obstructionem, dolorem, tumorem, & deprauatam actionem. Hydropi quoque vel præsenti, vel imminenti prosunt, & morbo regio, seu ictero. *Vires.*

CAP. V.

Trochisci de agarico D. Galeni.

℞. *Agarici albiss. scalpro tenuiter comminuti* ℥. ij. *aut quantum voles, macera in vini albi, in quo fuerit zinziber infusum, quantitate sufficienti & fac massam mollem, & ex ea trochiscos: qui exsiccati denuo puluerentur: eodem vino subigantur in pastam, ex qua rursus trochisci formentur, siccentur, seruentur.*

COMMENTARIVS.

Vario modo apud Mesuem præparatur agaricus, *libro de simplicibus*, cum mulsa, cum oxymelite scillitico, cum sale gemmeo, cum sero lactis, cum dauco, & aliis simplicibus.

Galenus minori, faciliori, & commodiori apparatu in trochiscos effingit, in arte pharmacaria vsitatissimos, quos hic describimus, & tanquam præstantiores magis probamus. Nonnulli salem gemmeum permiscent, vt suo, inquiunt, pondere, agaricum ad fundum ventriculi delabi cogat, vt sua abstersoria facultate purgationem iuuet, & vim illius tardam excitet; zinziber tamen sufficit cum vino, non modo ad vomitoriam qualitatem arcendam, sed ad pigram vim purgatricem excitandam, lentos & crassos humores attenuandos & incidendos, atque è partibus remotioribus attrahendos. Zinziber autem & sua partium tenuitate per structa viscera agaricum defert, & suo calore vim purgatoriam iuuat, & aromaticitate ventriculum, cor, & partes nobiles recreat, quemadmodum & vinum, quod sua adhuc ponderosa substantia agarici cohibet leuitatem; cuius ratione ad fundum ventriculi pigre delabitur, atque supernatans per vomitum aliquando solus, interdum cum humoribus excluditur.

Vires. Trochisci de agarico pituitosum humorem non tantum è prima regione corporis purgant, sed etiam è partibus longius dissitis, si maiore copia sumantur.

CAP. VI.

Trochisci Alhandal. D. Mes.

℞ *Pulpa colocynthidos à seminibus mundata* ℥.x.
incidantur & fricentur manibus cum olei rosati ℥ j.
gummi Arabici,
tragacanthi,
bdellij an. ʒ. vj.
macerentur tres aut quatuor dies in aqua rosarum, vt perfecte liquescant: deinde cum pulpa dicta, & parte istius mucaginis fiant trochisci; qui in vmbra siccati, denuo terantur, & cum reliqua mucagine rursus fiant trochisci, iterum siccandi & seruandi.

COMMENTARIVS.

Trochisci colocynthidos, seu Alhandal, vt loquuntur Arabes, vtiliter iniici possunt in omnes compositiones, quæ colocynthidem recipiunt: Eam enim simplicem, aut non castigatam sumere molestum est, præparatam & trochiscorum forma, vel alia concinnatam, vt consuetum, sic tutum. Sic enim præparata medicamentorum aliorum compositiones ingreditur, quorũ virtutem acuit; vnde validius pituitam, aut alios humores crassos, lentos, & viscidos educunt.

Vt autem recte prædicti trochisci fiant, eligenda primum pulpa colocynthidos albissima & leuis, quę non modo forficibus incidenda, sed etiam tenuissime puluerandæ: nam crassius trita & intro sumpta dysenteriam sæpe mouet, abrasis intestinis ab illius portiuncula ilei gyris & anfractibus stabulante. In veteri Mesues codice pulpæ colocynthidis ʒ. x. tantum ponuntur. Verum locus erroris suspectus est, & pro ʒ. x. ℥. x. ponendæ, alioquin olei rosati quantitas minuenda, nec non bdellii, & aliorum gummi, quorum singulorum ʒ. ij. tantum sufficiunt ad mucaginem, decem vnciis colocynthidos semel atque iterum excipiendis destinatam.

Trochisci Alhandal potenter viscidam pituitam, & succos omnes glutinosos purgant: Proinde multum conferunt colico dolori à pituita vitrea & lenta nato, apoplexiæ, vertigini, epilepsiæ, asthmati, morbis frigidis, & arthriticis, qui vix medicamentis communibus cedunt. *Facultates.*

De aliis trochiscis alterantibus & roborantibus *libro sequenti*, superest, vt alia purgantia solida, nẽpe catapotia describamus.

SECTIO

SECTIO IV.

DE PILVLIS.

Superioribus sectionibus electuaria tam liquida, quam solida omni & morbo & causa morbifica accommodata dedimus. Nunc vt idem præstemus in describendis catapotijs, seu pilulis, quas plerique medicamentis quibuslibet præponunt, methodi nostræ suadet ratio. Ab his autem auspicabor, quæ inter purgantia solam aloem recipiunt, dein quæ aloem & agaricum; tum quæ cum vtroque rheum, postea quæ sennam; tandem quæ turpethum, aut diagridium, aut colocynthidem, aut violentius aliquod catharticum admittunt, describam. Ab aloe verò ducitur initium, quod sit non solum basis fere omnium catapotiorum, sed quod viscera partesque nobiles recreet, & vix alio modo sumi possit: quæ enim valde amara sunt, vt aloe, & ingrata, cum difficillime forma liquida & potulenta hauriri queant, pilularum forma dari solent, vt facilius deuorentur, vt cap. 14. lib. 3. Institut. demonstrauimus.

CAP. I.

Pilulæ stomachicæ, vulgo ante cibum. D. Mes.

℞. *Aloes optimæ* ℥. vj.
mastiches,
rosarum, an. ℥. ij.
Cum syrupo rosato, vel absynthij, fiat massa molliuscula.

COMMENTARIVS.

Omnes pilulæ, quæ aloem, vel rheum tantum, aut vtrumque simul inter purgantia admittunt, & clementer purgant, quæque humores tantum è prima regione trahentes, stomacho prosunt, Stomachicæ vocantur, vel pilulæ ante cibum, quod quauis diei parte, paulo ante pastus, tuto sumi possint: cuiusmodi sunt pilulæ de aloe rosata, quæ fiunt ex eadem in succo rosatum nutrita, & cum vino in massam coacta. Vt etiam pilulæ Scaligeri, Ruffi & de hiera. Vsitatissimæ tamen cum sint, quas dedimus, & quouis tempore paratu facillimæ, hæ tanquam regula omnium stomachicarum debent in omnibus pharmacopoliis asseruari. Verum parua quantitate tantum parandæ sunt, vt recentes semper habeantur. Diutius enim asseruatæ nimium exsiccantur, earumque virtus hebescit. Debet vero Massa aluta quadam, oleo pauco delibuta, inuolui; deinde in vase stanneo optime clauso reponi.

Pilulæ omnes, & reliqua purgantia, dari minime debent, nisi ventre exinanito; præsertim vero, quæ ex partibus remotioribus humores noxios trahere debent. Quæ longe ante, & post pastum, vt post primū somnum commodius & vtilius sumuntur. Stomachicæ non item; sat enim est, si sumantur hora vna ante ientaculum, vel alium pastum, vt blande subducatur aluus, & pituita quędam, aut alia praua colluuies in ventriculo & vicinis partibus contenta expurgetur; quam quidem omnes stomachicæ blande educunt, stomachum roborant, & appetitum resarciunt, vel sopitum excitant. *Vires.*

CAP. II.

Pilulæ Ruffi, vulgo pestilentiales, seu communes.

℞. *Aloes optimæ* ℥. ij.
myrrhæ ℥. j.
croci ℥. ß.
cum oinomelite optimo, fiat massa mollis.

COMMENTARIVS.

Vix quoddam datur medicamentum à quodam præter authoris primi mentem non mutatum. Hæ pilulæ ex paucis componuntur, à multis varie mutantur. Sunt, qui myrrhę tertiam partem adiiciunt, alii tantum quar-

quartam; quidam octauam; nonnulli crocum & myrrham æquali pondere commiscent; alii mediam tantum partem croci ad myrrham adiiciunt, vt myrrhæ ad aloem, vt nos in hac descriptione, Medicorum celebriorum sententiam secuti, fecimus.

Horum autem catapotiorum inuentionem Rondeletius Ruffo denegat, quod potionem, inquit, quam pilulas potius tradiderit, vt ex Paulo Ægin. *c.36. lib.2. de morb. pop.* liquet. Hic sane medicamentum quoddam ex aloe, myrrha, & ammoniaco thymiamate in vino odorato tritis, describit, potumque nominat; fabæ tamen magnitudine exhibet, quæ rerum potulentarum mensuræ repugnat, solidarum conuenit: ideoque Ruffum posterior ætas illarum esse primum authorem non sine ratione credit. Pro vino aromatico oinomel generosum substituimus, pulueribus excipiendis maxime idoneum. Si enim solo vino recipiantur, massa hinc subacta, breui duritiem pene lapideam nanciscetur. Syrupus quoque de absynthio illis admittendis multum aptus erit.

Qualitates. Pilulæ Ruffi pestilentiales dicuntur, quod pesti conueniant, sed potius arcendæ & precauendæ, quam curandæ. Ratione enim aloes corpus ab excrementis liberatur, per myrrham à putredine vindicatur, à croco cor & facultates vitales recreantur. Pesti tamen facilæ parum prosunt, vt quæ medicamenta magis cardiaca, valentiora, & alexipharmaca ad sui curationem postulet.

Cap. III.

Pilulæ mastichinæ.

℞. *Mastiches* ℥.ß.
aloes ʒ.x.
agarici ʒ iij.
Confice cum hydromelita vinoso, & fiat massa mollis.

Commentarivs.

Pilulas omnes, quæ mastichem excipiunt, Mesue stomachicas appellat, quarum non ipse solum varias descriptiones exhibet, sed etiam qui post illum ea de re scripserunt, & Antidotaria promulgarunt, modo aloes, modo agarici, modo mastiches pondus augentes, vel minuentes, aut alia adiicientes.

Vsitatior & tutior est descriptio, quam hic damus, cui diamoschi parum addatur, erunt pilulæ de aloe lota iuxta vulgarem editionem. Parandi modus facilis est. Debet vero agaricus trochiscatus sumi, postea teri, vt & reliqua, nempe aloe & mastiche, atque cum hydromelite aptius, q̃ cum vino subigi, tum ad efficaciam, tum ad conseruationem. *Pilulæ de aloe lota.*

Petrus de Abano perhibetur earum author, quibus ab exuperante medicamento, nempe aloe nomen non dedit, ne simul eiusdem nominis catapotia multa ac diuersa describerentur.

Vires. Pilulæ mastichinæ stomachum blande purgant, optime roborant, totius abdominis excrementitios humores sine molestia detrahunt & expellunt, doloribus capitis prosunt, & vteri affectibus multis.

Cap. IV.

Pilulæ de tribus solutiuis.

℞. *Rhabarbari,*
aloes,
agarici an ʒ.iij.
Trita excipiantur syrupo rosarum pallidarum, & cogantur in massam.

Commentarivs.

Vocantur hæc catapotia de tribus solutiuis, quod tria tantum simplicia purgantia admittant: Syrupus rosarum pallidarum, quo illa excipiuntur, purgatorius quidem est, sed simplex medicamentum non dicitur. Stomachicæ quoque sunt hæ pilulæ, licet paulo validiores superioribus, propter agaricum; qui si trochiscatus ponatur, vt certe debet, vim incidendi & attenuandi maiorem habebunt, & minus vomitoriam. Parandi

Parandi modus facilior est, quam vt nos moretur.

Vires. Humores biliosos & pituitosos, crassos & lentos à ventriculo, cauis hepatis & lienis, & à mesenterio perbelle purgant, stomachum roborant, & appetitum reuocant. Sic paucis, quæ de his dicenda, complector.

CAP. V.

Pilulæ Imperiales D. Fernelii, seu Catholicæ.

℞. *Aloes optimæ* ℥. ij.
rhabarb. electi ℥. j. ß.
agarici trochiscati,
fol. sennæ mundator. an ℥. j.
cinnamomi ʒ iij.
zinziberis ʒ. ij.
nucis moschatæ,
caryophyllorum,
spicæ nardi,
mastiches an. ʒ. j.
Cum syrupo violato subactæ cogantur in massam.

COMMENTARIVS.

Egregiam his catapotiis non iniuste denominationem dedit author, vt quæ agendi benignitate & multiplici dote, præ cæteris egregium titulum mereantur. Possunt quoque dici pilulæ Catholicæ, vt quæ & vniuersos humores, & ab vniuersis partibus expurgent, ab hepate, liene, ventriculo, cerebro, & cum dosi paulo vberiore, à partibus quoque longius dissitis.

Quædam eiusdem nominis describuntur à Nic. Præposito, quæ quod pluribus constent, & efficaciæ sint minoris, raro parantur.

Vires. Pilulæ Imperiales Fernelii omnia viscera infarctu liberant, purgant, roborant, & humores quosuis noxios & obuios educunt, omniumque partium nutritiarum œconomiam iuuant.

CAP. VI.

Pilulæ de eupatorio maiores D. Mes.

℞. *Myrobalanorum citrinorum,*
succor. eupatorii,
absynthii an. ʒ iij.
rhabarbari ʒ. iij. ß.
mastiches ʒ. j.
croci ʒ ß.
aloes ʒ. v.
Succi, vel potius syrupi endiuiæ quantum sufficit, ex arte fiat massa.

COMMENTARIVS.

Catapotiorum ex eupatorio duas Mesue formulas describit; priora, maiora nominat, quæ hic inserumus; alia minora, quæ raro, imo rarissime ambo parari solent. Illa tamen cum valde commendentur ad icterum, & omnem iecoris obstructionem, ægrorum felicius res ibunt, si in pharmacopoliis habeantur. Deberent autem à rhabarbato potius denominari, quod in compositione cæteris præpolleat. Verum solent authores medicamentis à se compositis nonnunquam imponere nomina ad placitum magis, quam rationem validissimam.

Porro ad harum pilularum præparationem succi eupatorii veri, vel eius loco agrimonii, & absynthii per euaporationem inspissandi, exsiccandi, & postea puluerandi, deinde aliis simplicibus seorsim tritis commiscendi, tum omnia syrupo de endiuia, vel cichorio comprehendenda in massam idoneam. Perperam faciunt, qui Mesuei consilium secuti pulueres excipiunt aqua endiuiæ, & cogunt in massam.

Vires. Pilulæ de eupatorio maiores non solum ictero conducunt curando, sed etiam febribus periodicis ac circuitu repetentibus.

Cap. VII.

Pilulæ sine quibus esse nolo D.N.Prepos.

℞. *Aloes optimæ ℥.xiiij.*
quinque generum myrobalanorum,
rhabarbari,
sennæ,
agarici trochiscati,
mastiches,
absynthii,
cuscutæ,
rosarum,
violarum an. ℥.j.
diagridii ℥.vj.ß.
mellis succo fœniculi exspumati q. s.
fiat massa, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Vniuersales sunt hæ pilulæ, vt Imperiales, sed magis cholagogæ, & valentiores propter diagridium. Earum nomenclatio quadam circumlocutione designata efficaciam & vsus necessitatem notat, vt quibus vel paterfamilias, vel alius, qui optime suæ sanitati prospectum voluerit, minime carere debeat, quandoquidem ad earum compositionem accedunt, quæ à cunctis partibus præcipuis humores deducunt, & easdem roborant. Rheubarbarum basis erit, si à parte earum præstantiore sumi debeat, vt scammonium, si à valentiore & magis exuperante, vel myrobalani, si à fructuum pondere.

Vt recte parentur, scammonium, aloë, agaricus, & mastiche seorsim puluerãda. Reliqua partim seorsim, partim simul. Non sunt vero subigenda cum aqua, aut succo fœniculi, vt placuit authori, sed cum melle eodem succo depurato, ad syrupi consistentiam, aut paulo infra cocto, ne citius siccescant, aut marcescant.

Vires. Pilulæ, sine quibus pituitam & bilem vtramque vndique trahunt, sed præcipue ex capite, oculis, & sensibus. Proinde oculorum suffusiones minuunt, visum conseruant, aurium dolores tinnitusque soluunt.

Cap. VIII.

Pilulæ aureæ, D.N.Myr.

℞. *Aloes optimæ,*
diagridii an ℥.v.
rosarum rubr.
sem. apii an. ℥ ij.ß.
sem anisi,
fœniculi an ℥.j.ß.
pulpæ colocynthid.
croci,
mastiches an ℥.j.
Cum gummi tragacanthæ in aqua rosarum soluta, vel potius cum melle rosato concinnetur pasta, consistentia legitima.

COMMENTARIVS.

Non abs re insultat Nicol. Præpositus in Nic. Myrepsum harum pilularum authorem, quod diagridium quantitate maiore posuerit, nec locum mendo carere suspicatur, dum ait, *& credo, quod debuit dicere, diagridii ℈.v. non ℥ v. quod sane colligi potest ex eiusdem Myrepsi verbis, qui in fine c.107. dosim harum pilularum definiens sic habet, Informentur ad modum ciceris cum aqua infusionis tragacanthæ, & dentur ad eis vesperi nouem aut vndecim cum mulsa aut vino.* Hæc enim quantitas saltem ℥.j ß. est, aut ℥.ij quæ fere diagridii ℥.ß. admittit. Vtut sit, nunc is inualuit vsus, vt iuxta modum descriptum parentur; ea tamen lege, vt iusto ac idoneo pondere exhibeantur, pro Medici prudentia & ægrotantis viribus; cui purgando, si diagridii gr. iiij. aut v. sufficiant, ea tantum mole catapotia dentur, quę istam solum diagridii dosim receperit.

Optime vero mastichem adiecit Nicol. Præpositus ad ventriculi robur, ne tam violentorum purgantium attactu lædatur. Recte quoque tragacanthum permiscebitur ad scammonii feritatem mitigandam. Tutius vero Trochisci Alhandal ponentur, quam colocynthis ipsa non castigata: omnia tenuissime

nuissime puluerata cum melle rosato cogentur in pastam consistentiæ legitimæ; sic enim diutius molliuscula remanebit, quam gummi tragacanthæ dissoluto subacta & comprehensa.

Vnde dicantur aureæ. Dicuntur autem pilulæ aureæ magis ab aureo colore, ratione croci, quam ab effectu aureo, hoc est, præstanti, ac insigni: *Non enim omnia medicamenta, quæ aluum potentissime ducunt, & affatim humores purgant, aurea seu præstantissima sunt, sed quæ sine molestia tantum noxios, & cum facilitate extrahunt.*

Vires. Pilulæ aureæ plurimum cholagogæ sunt: Bilem enim valenter attrahunt, pariterque pituitam, non modo ex ventre inferiore, sed etiam superiore, videlicet capite: propterea sensus oculosque expurgant, iisque aciem restituunt.

CAP. IX.

Pilula de agarico D. Auic.

℞. *Agarici* ℨ.*iij.*
radic. ireos,
prassii an. ℨ.*j.*
turbith ℨ.*v.*
hiera picra ℨ *iiij.*
colocynthidos,
sarcocolla an. ℨ *ij.*
myrrha ℨ *j.*
Misce cum sapa, & fiat massa, vt artis est.

COMMENTARIVS.

His catapotiis Nicol. Præpositus mastichem addidit, damnant reuerendi patres censores Mesuei; probat Fernelius, quod similiter ex Præposito transscripserit; improbat Ioubertus, suæ tamen opinionis rationem subticens. Ego nec nocituram, nec valde profuturam puto; si enim defuerit, non deerunt ventriculo, quæ ipsum roborare queunt, nempe hiera, myrrha, sapa, iris; si adfuerit, neque aliorum vim obtundet, neque multo meliorem reddet.

Harum author primus est Auicenna, qui eas descripsit cum myrrha, quam Mesue non addidit, vt putat Bauderonius, vt ex illius *lib. 3. c. 40. tract. 1. fen.* 10. liquet, vbi agaricum & colocynthida sine vlla præparatione expressa describit. Melius est tamen vtrumque trochiscatum sumere, terere, & permiscere. Præterea puluis hieræ picræ Galeni tantum melle non solutus sumendus est; prassium album seligendum, & radix ireos nostratis flore cæruleo, quam Auicenna lilium cœleste vocat. Purgantia seorsim pulueranda; reliqua partim sic, partim simul; tum omnia miscenda cum sapa.

Pilulæ de agarico cum pituitam vndique potenter educant, conferunt plurimum capiti & thoraci: proinde comati, catartho, vertigini, & similibus affectibus ab humore frigido ortis, maximeque asthmati, ad cuius sanationem ab Auicenna fuerunt inuentæ & descriptæ, *c. 40. lib. 3.* *Vires.*

CAP. X.

Pilula cochia, D. Rhasis.

℞. *Pul. hiera simplicis* ℨ.*x.*
colocynthidos ℨ.*iij.* & ℈.*j.*
diagridii ℨ.*ij.* ß.
turpethi,
stœchados an. ℨ.*v.*
Cum syrupo de stœchade fiat massa.

COMMENTARIVS.

Pilulæ cochiæ non simpliciter à grano, quod κόκκος dicitur Græcis, nuncupantur, sed quod rotundæ sint & paruæ, veluti granum quoddam ciceris aut erui, cuiusmodi fieri solebant olim omnes pilulæ. Et licet nunc fere maiores concinnentur, vt propriam tamen ab authore datam descriptionem, sic appellationem retinemus, qui *cap. 1. lib. 9. ad Almansor.* iuxta formulam præscriptam tradidit. Nonulli supra modum purgātes iudicarunt; ratione diagridii maiore pondere commixti: Optimum tamē sit, in pharmacopoliis haberi blanda medicamenta pro delicatulis, validiora pro robustis & agrestibus viris. *Vnde habeant nomen.*

viris, iuxta Rhasis placitum parandas censeo. Adde, quod tam exigua quantitate dari possunt, quibus conueniunt, vt citra hypercatharsim aluum subducere, & humores noxios educere valeant.

De admiscendis autem in compositione nonnulli dubitant, an hiera picra Galeni sumenda sit, an alia paranda, vt voluit Cordus: Nos ob multas rationes, quas breuitatis causa relinquo, nullam validiorem, conuenientiorem, aut meliorem hiera dicta puto. Trochiscos vero Alhandal melius erit permiscere, quam colocynthida non præparatam. Quod si syrupus de stœchade defuerit, vt re vera paucis in officinis habetur, nec haberi multum est necesse, pulueres subigi recte poterunt melle cum decocto stœchados despumato, & ad consumptionem aqueæ humiditatis cocto. Parandi modus idem atque præcedentium.

Vires. Pilulæ cochiæ humores partim biliosos, partim pituitosos expurgant, non solum à capite propter stœchadem, quæ minus cephalica, quam hepatica est, sed etiam ab aliis partibus, in quibus dicti succi continentur: Eos enim à quacunque parte potenter deducunt.

Cap. XI.

Pilulæ de hermodactylis maiores, D. Mes.

℞. *Hermodactylorum,*
aloes,
myrobalanorum citrinor.
turbith,
colocynthidos,
bdellii,
sagapeni an. ʒ. *vj.*
castorei,
sarcocollæ,
euphorbii,
opoponacis,
Sem. rutæ agrestis, vel hortensis,
seminis apii an. ʒ. *iij.*
croci ʒ *j.* ß.
Cum succo caulium fiat massa.

Commentarius.

Multum sunt vsuales istæ pilulæ, quæ ab hermodactylis nomen habent, solæque sufficiunt inueteratis articulorum doloribus, adidque sunt efficaciores his, quæ arthriticæ vocantur, & securiores, quam quæ de sagapeno, aut opoponace, aut sarcocolla nuncupantur, vt ideo harum descriptionibus non sit opus.

Ad præparationem in caulium succo sagapenum & opoponax liquanda, idoneo linteo transmittenda, deinde parum coquenda. Tum pulueres reliquorum simplicium succo cum melle cocto permiscendi: atque omnia simul in mortario terenda, subigenda, & manibus oleo delibutis contrectanda, vt consistentiam nanciscantur idoneam. Possent & eclegmate de caulibus recte subigi.

Pilulæ de Hermodactylis crassos humores, simulque serosos potenter ab extremis partibus, præsertim ab articulis euellunt, conducuntque morbis frigidis capitis, neruorum & iuncturarum. *Vires.*

Cap. XII.

Pilulæ Agregatiuæ, seu polychrestæ, D. Mes.

℞. *Aloes,*
turbith an ʒ. *vj.*
diagridii ʒ *v.*
Rhabarbari,
myrobalanor flauarum an. ʒ. *iiij.*
agarici albissimi,
trochiscor. alhandal,
polypodii,
myrobalanor. Chebularum,
myrobal. Indarum an. ʒ. *ij.*
mastiches,
rosarum,
epithymi,
sem. anisi.
Zinziberis,
salis gemmei an ʒ *j.*
succorum eupatorii,
absyn-

abſynthii an ℥ ij.
Cum ſyrupo roſarum pallidarum fiat maſſa, ad vſus ſeruanda.

Commentarivs.

Veterem Meſuei deſcriptionem retinemus, ordinemque ſimplicium tantum mutauimus, & pro electuario roſato ſyrupum roſarum ſubſtituimus ad puluerum cōprehenſionem.

Sunt autem tres apud Meſuem pilularum huiuſce nominis deſcriptiones, quarū prior ſolum eſt vſualis, & in pharmacopoliis fere cunctis parata reperitur, relictis aliis duabus, agregatiuis maioribus & minoribus nuncupatis. Dicuntur vero Agregatiuæ, propter aggregationem dotum multarum, vt etiam Polychreſtæ, & à multis Catholicæ, quod ſint vſus multi, & vniuerſos expurgent humores.

Cur dicantur aggregatiuæ, cur polychreſtæ.

Compoſitionis ratio manifeſta eſt, vt & mixtionis modus. Radices primum terendę, dein fructus, ac ſemina: ſeorſim vero rheum & agaricus, qui trochiſcatus ſimplici præferendus. His addendi ſucci eupatorii & abſynthii prius exſiccati, & poſtea triti. Tum omnia, vt decet, puluerata, ſyrupo roſarum pallidarum excipienda, vt fiat maſſa, quæ inuoluenda corio oleo amygdalino delibuto. Nō vero ſine ratione pulueres ſyrupo roſarum pallidarum excipiendos arbitror, partim vt magis accedant ad mentem authoris, nam roſis nihil ſimilius, quam ipſæ roſæ, partim quod electuarium roſarum Meſuei, quo ipſe vult pulueres comprehendi, paratum non reperitur, nec parandum cenſeo, cum eius vt inepta eſt compoſitio, ſic fere nullus vſus.

Catapotia agregatiua ad multos affectus non modo capitis vtiles ſunt, ſed etiam ventriculi & hepatis. Ex his enim partibus & ſenſoriis pituitam, bilem, & melancholicum ſuccum detrahunt, purgantque: propterea febribus complexis, inueteratis, & morbis complicatis conducunt.

Facultates.

Pilulis de octo rebus, & de quinque myrobalanorum generibus carere poterit, qui agregatiuas habebit.

Cap. XIII.

Pilulæ de Fumaria D. Auic.

♃. *Myrobalanor. citrearum,*
chebularum,
Indarum,
diagridii an. ℥ v.
aloes Socotorinæ ℥ vij.
Cum ſucco fumariæ fiat maſſa, quæ exſiccata teratur, & rurſus eodem ſucco ſubigatur: tertio cum ſyrupo de fumaria fiat maſſa, vſui reponenda.

Commentarivs.

Hæc catapotia denominationem à fumaria ſumunt, cuius ſucco pulueres ter, aut ſaltem bis imbuuntur, & toties ſiccantur, vt iuſſit illorum author Auicen. *cap. 7 tr. 3 fen. 7. lib. 4.* Tandem excipiuntur, non eodem ſucco, vt multi ignoranter faciunt, ſed melle, cui ſuccus hic longiore coctione diſſipatus fuerit, vel potius ſyrupo de fumaria, vt præſtantiore & authoris menti conuenientiore. Niſi enim alterutro ſubigantur, aut ſimili liquore pulueres, maſſa hinc ſubacta & aſſeruata iāceſcet, & in ſoliditatem fere lapideam indureſcet. Parandi modus facilis eſt, atque ex deſcribendi formula ſatis notus.

Pilulæ de fumaria bilioſos humores, acres, pituitam ſalſam, & alios ſuccos aduſtos & melancholicos, à quibus vitia cutis plurima ſuboriuntur, vt ſcabies, pruritus, lichen, impetigo, purgant.

Vires.

Cap. XIV.

Pilulæ de lapide lazuli D. Meſ.

♃. *Lapid. lazuli præparati ℥ vj.*
polypodij,
epithymi,
agarici an. ℥ viij.
hellebori nigri,
ſcammonii,
ſalis gemmei an. ℥ ij. ß.
caryophyll. ſem. aniſi an. ℥ iiij.
hieræ picræ ℥ xv.
Cum ſyrupo regis Saboris fiat maſſa.

COMMENTARIVS.

Vt cuique humori noxio suum tribuatur peculiare catharticum, has pilulas ex Mesue descriptas ad melãcholicum humorem ducendum exhibemus. Nomen autem à lapide lazuli, qui pro basi ponitur, assumunt, sed quia inimicæ ac vomitoriæ cuiusdam qualitatis est particeps, præparatione quadam eget, vt *cap. 11. sect. 1, huius libri.* monuimus.

Lapidis lazuli præparatio. Non vero vtitur, vt in confectione Alkermes, ne pereat illius purgatoria qualitas, sed tenuissime tantum puluerattur, & decies, aut duodecies, vel etiam pluries lauatur, in aqua primum communi, dein alia medicata, vt buglossi, aut simili: semel lotus, exsiccatur; dein abluitur, vt ante, & rursus siccatur, idque adhuc iteratur, vt dictum est. Sic enim qualitas vomitoria deperditur, remanente deiectoria ac roborante, qua opus est.

Parandi modus idem cum superioribus. Salem gemmeum pro Indo, quo caremus, substituimus, & syrupum regis Saboris pro aqua intybi. Sic namque pulueres commodius & excipientur, & subigentur, atque massa hinc concinnata tutius seruabitur, consistentiamque meliorem habebit, & vires præstantiores, ac humori melancholico, cui ducendo destinantur, aptiores.

Vires. Catapotia de lapide lazuli Elephantiasi, Cancro, quartanæ febri, & omnibus morbis ex melancholico humore, & bile vsta conferunt, easdemque vires habent, sed præstantiores, atque pilulæ Indæ, quibus carere poterit, qui illas habebit.

CAP. XV.

Pilula Asaieret. D. Auic.

℞. *Mastiches,*
myrobalanor. citrinarum an ʒ ß.
hiera picra ʒ j.
aloes optima ʒ ij.
Cum syrupo ex stœchade fiat massa.

COMMENTARIVS.

Desumptæ sunt & hæ pilulæ ex Auicenna *cap. 29 tr. 1. fen. 1. lib. 3.* qui aliquando *Asabataret*, aliquando *Seiar* vocat, easque describit partim ad caput, partim ad ventriculum: parum tamen ex partibus longe dissitis detrahunt, cum nihil excipiant ex his, quæ potenter humores frigidos deducunt.

Ad earum confectionem puluis hieræ picræ Galeni sumendus, non Hiera forma electuarii composita. Myrobalani à nucleis purgandæ, & seorsim terendæ. Tum mastiche Chia, vt præstantior, dein aloe. Omnia autem syrupo de stœchade excipienda, & in massam vnienda.

Pilulæ Seiar, seu Asaieret cholagogæ quidem sunt, plurimumque ventriculo prosunt impuro & languido, & consecutione quadam capiti quoque benefaciunt, atque eius sanandis affectibus, qui per sympatheiam à stomacho & imo ventre proficiscuntur, cõgruunt. *Vires.*

Pilula de Hiera. Pilulæ de Hiera cum similes fere habeant facultates, & facile ex Hieræ puluere, qui omnib. in pharmacopoliis asseruatur, queant parari, addito mellis rosati, aut alius sufficienti pondere particularem descriptionem non exigunt: Vt neque quæ à Benedicta nomen & materiam habent. Benedictæ propterea pilulæ dictæ, quarum nullus aut rarus est vsus: Sunt enim nomine tenus tantum insignes; cuiusmodi sunt apud Chymicos multæ confectiones, vt Aqua benedicta Rulandi, Spiritus aureus, & Elixir vitæ, &c. *Pilula Benedicta.*

CAP. XVI.

Pilula de aromatibus, seu Alephangina.

℞. *Cinnamomi,*
Caryophyllorum,
cardamomi,
nucis moschata,
macis,
calami aromatici,
galanga,
santali citrini,
schœnanti,
rosarum, an. ʒ ß.

Hæc

Hæc crassiuscule tria macerentur per duodecim horas in aquæ libr. iiij. Deinde igne lento bulliant ad tertiæ partis absumptionem: In colatura nutriatur aloes libr. j. Tum absumpta aquea humiditate, super cineres calidos, aut in sole vel hypocausto, ad le

myrrha,
mastiches an. ℥ ß.
croci ʒ ij,
Syrupi de absynthio quod sufficit, fiat massa.

COMMENTARIVS.

Magnum materialium partem pilularum Alephanginarum Mesuei in his à nobis descriptis retinuimus, sed galangam adiunximus, vt conuenientissimam; Rarissima, & carissima detraximus, vt carpo-balsamum, xyloaloen, cubebas, & inutilia, vt asarum. Aloes in aqua pluuia lotionem, quod vim illius reddat imbecilliorem, damnamus; & aromatum, & aquæ, in qua ipsa decoquenda sunt, quantitatem à Mesue definitam nõ probamus. Nam cum aromata sine virium iactura coctionem longam sustinere non valeant, quid opus est ea cum aquæ lib. xij. incoquere ad duarum partium, hoc est, ad lib. viij. consumptionem? Hic enim labor non modo non vtilis, sed detrimentosus & noxius. Quod si parum coquenda, quorsum aquæ tantum pondus? Si præterea triplum aquæ tantum sufficit, aromatum quoq; triplum, vel etiam minus sat esse potest.

Hac autem nostra descriptione, & paran di modo, vires aromatum habemus præstantiores ex tertia tantum eorum parte, quam ex tota à Mesue definita, & conficiendi ritu ab eodem instituto, qui vna cum aquæ resolutione vires aromatum resoluit. Absynthium omisimus, cuius loco syrupum ex eo paratum subiunximus, ad coalitum massæ subactæ, ne siccitate nimis solidescat, vel interhiet, aut marcorem contrahat, sed intus probe conclusa fermentetur.

Sic Mesuei pilulas Alephanginas castigauimus, vel potius nostras exhibemus minore sumptu, & paratu faciliores, præstantiores que: Quibus si parum Opobalsami, seu liquoris Balsami quis voluerit permiscere, nunquam pilulas roborando stomacho inueniet pares.

Catapotia de aromatibus omnium maxime eustomachica sunt, & partium neruosarum roboratiua. Nam simul & humores crassos, putres, pituitosos, biliosos que è ventriculo & partibus vicinis purgant, & easdem recreant, calorem natiuum tuentur, coctionem iuuant, flatus discutiunt, cruditates tollunt, appetitum resarciunt, acido ructui & colico dolori conferunt. Senibus autem & frigidis omni tempore conueniunt, iuuenibus & biliosis raro, atque tantum hyeme. *Facultates.*

CAP. XVII.

Pilulæ de Nitro D. Alex. Tral.

♃. *Aloes,*
colocynthidos,
diagridii,
hellebori nigri,
bdellii,
gummi Arabici an. ʒ ij.
euphorbii,
nitri an ʒ j.
Cum succo brassicæ, vel potius cum Rhodomeli, hoc est, melle rosato, ex arte fiat massa.

COMMENTARIVS.

Recentiores veterem Alexand. Traliani descriptionem retinuerunt, sed non nomen. Hic enim pilulas de Colocynthide, illi de Nitro vocarunt; verum hic plus nitri, minus colocynthidis, illi plus colocynthidis, minus nitri posuerunt. Quia tamen simplicium pondus iuxta nouam descriptionem ratione & vsu magis inualuit, veteris authoris in materialibus, recentiorum, in materialium proportione mentem sequimur.

Ad illarum autem confectionem colocynthis præparata, hoc est, trochisci Albandal sumendi. Bdellium succo brassicæ, calefacto dissoluendum, colandum, & ad succi consumptionem coquendum;

Dein cætera misceantur, addita mellis rosati sufficienti quantitate. Euphorbium autem multorum iudicio non debet apponi, nisi prius hoc apparatum modo.

Euphorbii præparatio. Euphorbii quantitas quælibet primum sumitur, tenuiter pulueratur, cum pauco oleo amygdalino superlapide fricatur, collyriorum multorum ritu: postea colligitur & includitur pomo coroneo, exeauata, & pasta obuoluto. Tum in fu[r]no coquitur, scammonii modo. Sic decoctum, & apparatum seruari solet in Pharmacopoliis multis.

Vires. Catapotia de Nitro frigidos humores, crassos, lentos & viscidos ex partibus etiam longe dissitis deturbant: vnde neruorum affectibus succurrunt, & capitis contumacibus morbis, epilepsiæ, paralysi, vertigini, & articulorum affectibus. Vtramque bilem quod educant, hui Indicæ conferre creduntur, vnde quidem pilulas Indicas, sed nimis licentiose nominant.

Cap. XVIII.

Pilula Mechoacana.

℞. *Mechoacana* ℥ ß.
terbeth ʒ iij.
foliorum thymelea aceto maceratorũ & siccatorum,
seminis ebuli,
agarici trochiscati an ʒij.
radic esula praparata,
mastiches an. ʒ j. ß.
macis,
cinnamomi,
salis gemmei an. ℈ ij.

Fiat omnium puluis, qui cum vino albo subigatur in massam, ea siccata teratur, & cum succo ireos cœlestis denuo coagmentetur. Arida rursus teratur, & cum syrupo rosatum pallidarum fiat pasta, vsui reponenda.

COMMENTARIVS.

Ex singulis Antidotar. (vulgus Dispensaria vocat) tanquam ex horto fœcundissimo remediorum omne genus, ad morbos quos uis delendos practici Medici quæritant: maxima tamen illorum pars medicamenta sunt nulla arte, & ratione descripta, quæ paucis morbis conueniunt; Et sæpe decem medicamenta iisdem viribus prædita, & diuersis nominibus designata traduntur. Nos vero pro morborum & humorum diuersitate diuersa medicamenta damus, non modo ex Dispensariis vulgaribus, sed ex probatissimorum virorum lectione desumpta: præter quæ & alia exhibemus nonnulla, quæ & optima compositionis ratio, experientia, & felix euentus salutaria esse confirmarunt. Cuiusmodi sunt pilulæ descriptæ ad hydropem, quæ à Mechoacana illarum basi cognominantur; Hæc n. singulis aliis simplicibus præpollet, & efficaciter aquas per secessum educit. Huic addita sunt alia quinque hydragoga, quæ simul vnita cum aliquot cardiacis & stomachicis, sine ventriculi læsione potenter serosos, & aqueos humores non modo ex aluo, sed toto corpore ducunt. Semen Keruæ, seu ricini, nec Soldanellæ non libuit permiscere, cum illa sufficiant, nec parandi modum subiungere, cum hic sit perfacilis.

Pilulæ de Mechoacana quod aqueos & serosos humores efficaciter educant, hydropi, & omnibus his affectibus sanandis conueniunt, qui à pituita tenui originem sortiũtur. *Vires.*

Cap. XIX.

Pilulæ Fœtida D. Mes.

℞. *Sagapeni*
ammoniaci,
opoponacis,
bdellii,
colocynthidis,
sem. ruta agrestis
aloes,
epithymi an. ʒ v.
turpethi ʒ iiij.
scammonii ʒ iij.
esula praparata,
hermodactylorum an. ʒ ij.

zinzi-

Zinziberis ℥j. ß.
cinnamomi,
spicæ Indicæ,
croci,
castorei an ℥j.
euphorbij ℈ ij.
Dilue gummi succo porri, & finge massam.

COMMENTARIVS.

Fœtidæ pilulæ dicuntur, non quod fœtidos humores educant, vt quidam opinantur, sed quod medicamentis simplicibus fœtidis constent, vt castoreo, ruta syluestri, sagapeno, opoponace, & aliis multis. Earum plures descriptiones traduntur à Rhasi, & aliis Arabibus, hanc tamen solam, vt præstantiorem retinemus, quam Mesue maiorem nominat, ad differentiam alterius minoris descriptionis, quam vt inefficaciorem prætermisimus.

Nullos autem dubitasse credo, vt innuere videtur Rondeletius, an potius semen rutæ syluestris, quam cicutæ, aut contra, pilularum fœtidarum confectionem ingrediatur: Absurdum enim est semen cicutæ venenatum admittere, & improbatur Constantinus quidam, qui pro *harmeli*, aut, *harmela* semen cicutæ vertit, cùm his vocibus omnes Arabici sermonis interpretes, pyganum, seu rutam syluestrem semper intellexerunt: quæ si defuerit, in eius locum optime ruta vulgaris substitui potest.

Debet vero sumi hermodactylus Officinatum & exoticus, cuius radices tuberosæ sunt, crassæ, nec rugosæ, & quæ leui contusione in farinaceum puluerem reducuntur.

Perperam faciunt, qui Ephemerium, seu Colchicum, seu nostras sumunt: Hoc enim gerit radices vietas & flaccidas, nec qualitates vllas habet commendabiles, imo noxias: Illud quod breui suffocatu interimat, vnde strangulatorium nominatur, vt *libr. 1. de mat. Med.* notauimus. Optimus autem hermodactylus è Syria aduehitur, vnde Syriacus nominatur.

Alsebram, seu Esula præparari debet, antequam admittatur in vsum, eo, quo dictum est ante, modo. Gummi in succo porri liquanda, colanda, coquenda. His puluetes adiiciendi, commiscendi, subigendi. Omnia tandem in massam cogenda, quæ manibus oleo delibutis amygdalino contrectetur, corio inuoluatur, in vase stanneo reponatur, & vsui seruetur.

Vires. Pilulæ fœtidæ ad multa sunt vtiles: vacuant enim humorem frigidum, ac pituitosum & crudum, nec non biliosum: Ob id affectibus conueniunt sanandis, qui ab illis originem sortiuntur, vt iuncturarum morbis, podagræ, gonagræ, vertebrarum dolori, elephantiasi, alphis, psoræ, cutis infectionibus, & affectionibus cholicis.

CAP. XX.

Pilulæ de Hydrargyro.

℞. *Hydrarg. in succo limonum primum extincti, & postea in succo saluiæ nutriti* ℥ vj.
aloes optimæ ℥ v.
rhabarbari ℥ iij.
diagridii ℥ ij.
agarici ℥ j.
storacis calamitæ,
cinnamomi,
macis,
santali citrini,
sarsaparillæ,
sassafras,
moschi an. ℥ ß.
mellis in decocto guaiaci despumati, & ad aqueæ humiditatis exolutionem cocti, quan. suff. fiat massa digitis pauco oleo terebinthinæ delibutis contrectanda, ac ducenda; Tum vsui reponenda.

COMMENTARIVS.

Antidotario nostro quicquam deesse nolumus, & medicamenta non solum ex veterum monumentis omnia depromimus, sed etiam ex neotericorum taber-

nis nonnulla ratione inuenta, & euentu felici probata probamus & admittimus: Cuiusmodi sunt pilulæ de hydrargyro, quas recentiores ad recentis morbi expugnationem vsurpant. Æquum enim est, nouo morbo noua dare remedia, ex ratione inuenta, & debita arte parata, cum inutilia ea esse multa euentus indicet, quæ ab antiquis in lucem edita sunt.

Lues Indica ab Italis aducta. Nouum autem morbum lucem veneream esse it inficias nullus: Ante siquidem annum 1493. in Europa nunquam visa est; sed primum à Christophoro Columbo, eiusque sociis, vel seruis Italis ex India redeuntibus aducta, & Italis communicata mulieribus; Quæ cum in obsidione Neapolitana militibus Gallis copiam sui fecissent, sua simul & pudenda, & pudendum morbum communicarunt; Quem postea ipsi Galli ex exercitu vrbe scilicet capta, redeuntes, aliis mulieribus Italis, quas subierant innumeras, dedere: Ad quas postea mariti accedentes, ac debitum matrimonii persoluentes, à propriis vxoribus acceperunt, quæ ipsæ à Gallis, vt Galli ab aliis mulieribus Italis, & hæ à commilitonibus Christophori Columbi.

Cur Itali lucem Indicam Gallicam vocant. Hinc Itali in Gallos turgidi, & irati, suum morbum, in vindictam, Gallicum vocant; Atque ridiculam eorum libri præ se ferunt vltionem, cum maritos ignorantiæ, & vxores meretricii notent: Illos, quod venereæ luis originem nescierint: has, quod à Gallis iniri cupierint.

Ridiculus Brasauoli labor. Forsan huius iniuriæ in patentes illatæ memor Brasauolus, libellum quendam de suo morbo, quem Gallicum vocat, conscripsit, in quo eiusdem 234. differentias assignauit. Certe si eo loci ineptire non visus est bonus vir, credo tot eius affines aut vicinas, primo Italici morbi aduentu à militibus Gallis compressas: Atque vt harum nuptiarum signum aliquod in æternam memoriam relinqueret, eiusmodi hieroglyphica posteritati reliquit. Sed hæc obiter dicta sunto, & citra nationis, quæ viros per celebres alit, iniuriam. Nunc ad propositum redeo, & dico, varias esse pilularum de hydrargyro præparationes. Singuli enim fere Aromatarii, & Chirurgi peculiares habent descriptiones, quas velut arcana non reuelanda apud se seruant: Quarum nonnullæ bis tantum iteratæ salinationem mouent. Aliæ tantum aluum subducunt, quæ frequentius vsurpantur: Cuiusmodi sunt vulgares de Barbarossa vocatæ. Omnes tamen sæpius iteratæ sputationem creduntur mouere, neruos lædere, & strangulationem interdum adferre. Propterea non tutus est illarum frequens vsus, nisi hydrargyrus optime præparetur, & aliorum medicamentorum admixtione castigetur, vt oleo terebinthinæ: vel his, quæ in hac nostra descriptione continentur. Cuius parandi modus ex formula satis patet. Aliæ vero sunt hydrargyri præparationes, de quibus postea.

Pilulæ de hydrargyro, seu Mercurio Panchymagogæ sunt, seu Catholicæ, & simul alexiteriæ: Vniuersos siquidem humores vna purgant, & qualitatem luis Indicæ malignam euincunt, illiusque vestigium partibus impressum radicitus euellunt. *Vires.*

CAP. XXI.

Quibus Pilulis Officina Pharmaceutica carere possit.

VT in Iurisprudentia multæ veterum leges quasi deletæ silent, & nullius apud magistratum sunt vsus & vigoris: sic in Medicina multa antiquorum medicamenta, vel parum probantur, vel plane improbantur, tanquam nocitura, aut non satis profutura. Quædam ideo relinquuntur, quod eiusdem efficaciæ, & virtutis plura simul descripta sint, ex quibus vnicum, idque præstantissimum seligi sat est. Imprudentis enim hominis esset parare, & in pharmacopolio seruare cuncta, quæ describi Nic. Myrepsus medicamina, qui cum opus suum mille & centum capitulis absoluerit, in singulis non tantum singula medicamenta, sed aliquando duo aut tria simul descripta coniunxit.

Aetii

Aëtii quoque, Actuarii, Nic. Præpositi, aliorumque multorum singula medicamenta parare, & parata seruare Medici non imperant, nec morbi postulant, nec pharmacopolæ valent, sed tantum selectiora, securiora, probatiora.

Sic in hoc Antidotario tantum eximia damus; Quæ si ex authoribus non suppetant, vt certe multa multis morbis desunt, nostro labore & industria compensamus, & probatissima suggerimus.

Pilularum multarum suppressio. Ex pilularum autem numero eas expunximus, quas pilulas lucis maiores & minores vocant, quod nimium multa, & parum apta simplicium farragine constent, Quodque ad oculorum affectus satis efficaces sint pilulæ sine quibus. Imperiales iuxta veterem descriptionem, De quinque generibus Myrobalanorum, De octo rebus, & Arabicas prætermisimus, quod Aggregatiuæ præstantiores sint, & ad omnia vtiles, quibus prædictæ imperantur.

Pilulas Indas & de lapide Armeno reliquimus, quod illis affines sint, & efficaciores, quæ de lapide lazuli cognominantur.

Pilulas de Rhabarbaro parui facimus, vt ignauas: De Eupatorio damus, vt efficaciores & affines.

Pilulæ de Hermodactylis Arthriticas excludunt; Fœtidæ eas, quæ à Sagapeno, Euphorbio, & Sarcocolla nomen habent.

Pilulæ de Mechoacana eas reddunt inutiles, quæ de Mezereo & Esula vocantur.

Benedictæ & de Hiera pauculo tempore possunt confici, cum pulueres semper præsto sint, aut esse debeant in officinis, ex quibus vel Electuaria, vel Catapotia ad arbitrium queant dispensari.

Pilulæ de Bdellio omnes negliguntur, quod parum sint purgatoriæ, pro quibus alia medicamenta præstantiora ac magis roborantia, & in rem præsentem parata facilitora dari possunt.

Alias adhuc multas prætermitto, tanquam indignas nomine & vsu. Multa sane medicamenta multi authores describunt, non tam vt hominum sanitati consulant, quam vt sua Antidotaria in molem maiorem accrescant.

Pulueres cathartici, quod ingrati fere sint, solent in Electuarii mollis, aut solidi, vel pilularum formulam coagmentari: Empirici tamen Stibii puluerem sæpe exhibent cum pauco vino, aut alio liquore, vt etiam puluerem Mercurii, quo solo Lutetiæ circulator quidam veneficus omnium morborum sanationem pollicitus est, se palam prophetam naturæ prædicans. Miserrimus tamen aufugit, & vrbes circumit multas, quærens, quem deuoret. Indignus est, quem nominem.

Pulueris autem Mercurii præparatio non apud omnes vniusmodi est; Alii enim hydrargyrum in matratio cum aqua forti includunt, & sublimatione aquam exhalant; quod remanet in fundo vasis, puluis Mercurii dicitur; Vulgus non inepte præcipitatum vocitat, cuius color ex rufo rubet, habetque vim potius causticam, quam catharticam. *Puluis Mercurij.* *Præcipitatum.*

Alii alio meliore modo sic parant; Hydrargyrum in aquam fortem immergunt, in quem dilutum iniiciunt muriam, seu salem aquæ liquatum: tum residere finitur hydrargyrus, & per inclinationem aqua eiicitur; quod crassamentorum remanet, subalbum est, & puluis Mercurii nominatur. Qua autem proportione inter se misceantur, quomodo puluis perfecte dealbetur, & qua virtute doteur, minime opus est recensere, ne Empirici & Pseudopharmacopœi abutantur. Si ea vero arte paretur, quam nouit P. Piardus Medic. Paris. doctissimus, vires habet eximias, & curandis quibusdam morbis, qui vulgaribus remediis non cedunt, efficacissimas.

APPENDIX.

De Pilulis aliquot non solutiuis.

MIRA ingenii solertia & dexteritate in ægrotantium fauorem, quoduis medicamentum, in quauis forma solet effingi

effingi & formari. Datur enim medicamen tum purgans solidum, liquidum, medium. Dantur & singula, quæ vel tantum purgant, vel tantum roborant, vel alterant, & aliquando, quæ simul omnia præstant. Pilulæ autem purgatoriæ fere sunt; omnes siquidem paucis exceptis aluum ducunt, sæpiusque exhibentur, dum à parte remotiore superuacaneos succos educere consilium est. Tali enim forma, consistentiaque diutius stabulantur in ventriculo, faciliusque earum vis defertur ad partes morbidas, & excrementitiis humoribus oppressas. Proinde cum medicamentum diutius in ventriculo cupimus immorari, forma solidiore paramus; vt pilulas non solum descriptas ac purgantes, sed & quasdam hypnoticas & Artenacas, cuiusmodi sunt, quæ sequuntur.

CAP. XXII.

Pilulæ de Cynoglosso.

℞ *Myrrhæ optimæ, ʒ vj.*
thuris masculi ʒ v.
radic. Cynoglossi,
sem. hyoscyami,
opij an. ʒ iiij.
croci,
castorij, an. ʒ j ß.
cum syrupo de stœchade fiat massa, vsui reponenda.

COMMENTARIVS.

Recentiores harum pilularum descriptionem, sed non nomen retinuerunt; Nam Mesue illarum author ab effectu pilulas ad omnes morbos catarrhi vocat. Illi vero de Cynoglosso; quod tamen nec qualitate, nec quantitate in ipsarum confectione præpollet, nominant. Forsan pro Cynoglosso Arnoglossum melius poneretur, ab eoque nomen sumerent magis proprium. Nam cum ad sistendas fluxiones Mesue descripserit, Arnoglossum ob qualitatem astringentem huic scopo magis conuenit. Verum cum Fernelio nouum nomen admittimus, & castorium, ad dimus ad opii castigationem; Sed rhodostagma, seu aquam rosaceam pulueribus excipiendis minime conuenire putamus, si massam consistentiæ legitimæ, & diu seruare cupimus. Syrupum de Stœchade substituimus, cuius & qualitate caput aduersus opii nocumenta roborabitur, & lentore pulueres simul vniti in pastam cogentur idoneam; Ad cuius confectionem radix Cynoglossi sicca primum terenda, vna cum semine hyoscyami, tum reliqua simplicia seorsim. Opium tritum primo subigitur cum syrupo; Postea pulueres alii commisceantur, & cogantur in massam.

Pilulæ de Cynoglosso valent ad somnum conciliandum, ad catarrhum sistendum, coryzam, tussim, aliosque his succedentes affectus: Cohibent enim omnes destillationes, siue in thoracem & pulmones, siue in dentes, aut alio procumbant. *Vires.*

CAP. XXIII.

De Laudano.

A Paucis annis quædam pseudomedicorum cohors coorta est, qui pro pilulis de Cynoglosso vsitatissimis, confectionem quandam Opiatam, Laudanum illis dictam exhibent, quæ non tantum somnum conciliare, sed morbos quosuis abigere pollicentur. Agyrtam vidi, qui fere exanimes & semimortuos suo laudano reuocare iactabat. Huius pharmaci nunc apud circulatores adeo inualuit encomium, vt nullus sit Empiricus, nullus tam hebes medicaster, nullus vel plebeius tonsor, qui se Laudanistam non profiteatur.

A multis autem pretio, à quibusdam precibus, quid esset hoc medicamentum (arcanum nominant) resciui. Verum inter viginti eius descriptiones, ne quidem duas similes comperi; omniumque meliorem is se habere sæpe fatetur, omnium qui maxime ignarus est.

Nonnullos vero circumforaneos audiui

Cata-

Catapotia de Cynog'osso pro Laudano exhibere, & pro singulis pilulis dimidii scriptuli pondere aureum extorquere. Sic enim credula nimis plebecula, nouorum medicamentorum auida, verborum inusitatorum subdola subtilitate pellecta à vafris circulatoribus facile decipitur.

.. Quæ porro Laudani descriptiones à peritioribus dantur Spagyricis, raro, difficileque parantur, quod magisteriis constent, gemmatum, hyacinthorum, & corallorum, essentia croci & opii, oleo cinnamomi vel caryophyllorum, margaritarum liquore, puluere monocerotis, lapidis Bezar, ambra grisea, & aliis medicamentis pretiosis. Non est autem dubium, confectionem quandam hisce materialibus compositam vires eximias habere: nec inficior, doctos diuites spagyricos interdum parare, servare, & ægrotis exhibere. Sed, proh dolor, improbi tam frequenter imponunt, vt probis nunc bene & agentibus, & dicentibus vix fides adhibeatur. Felicissimos effectus præstitisse, vidi quoddam à viro docto Medico regio exhibitum.

Quod sequitur, viribus est eximium, & paratu facile satis.

Laudanum. ♃. Extracti Catapotiorum de Cynoglosso ℥ ij. extracti Philonii Romani & theriacæ an. ℥ j. ambræ, moschi an. ℈ ß. lapidis bezoardici, cornu monocerotis an. gr. vj. croci ℈ ß. cum oleo caryophillorum fiat Laudanum.

Possunt eius innumeræ descriptiones dari: quisque enim vel mediocriter eruditus aut addit, aut detrahit pro arbitrio, seu ad famam, seu ad imitationem aliorum medicaminum opiatorum, vt Philonii, cuius nomenclatione Crato Laudanum designabat, quod nil aliud esse tenebat, quam Philonium quoddam, quod multi, chymiatri pro basi laudani sumunt, & magisteria, essentias & tincturas adiicientes, vt loquuntur, hypnoticum medicamentum efficiunt, Philonio vulgari magis commendatum. Sed mirum est, vnumquemque formulam huius medicamenti immutare, nec dum inter illos constare, quænam sit genuina, vera, ac retinenda laudani descriptio, quam alii ex Paracelso, alii ex Keckio, nonnulli ex Andernaco, quidam ex Brunetio, alii ex aliis mutuantur, sed aliquid perpetuo immutant, vt authores primi credantur. Multas descriptiones potuissem huc adducere, sed pigeret laboris, vt inutilis. Non omittendum chymicos laudanum sic vocare, quasi medicamentum laudatissimum, quod & illis sæpe Nepenthe nuncupatur. *Laudanum vnde habeat nomē.*

De Pilulis Bechicis.

CAP. XXIV.

Pilula bechica nigra, D. Mes.

♃. *Succi glycyrrhizæ,*
sacchari an. ℥ *vj.*
amyli,
tragacanthi,
amygdalar. dulcium mūdat. an ℥ *iiij.*
cum mucagine seminis cotoniorum in aqua rosarum extracta fac massam.

COMMENTARIVS.

Non seruatur hæc massa integra reliquarum pilularum more, sed in minimas diuiditur particulas scriptuli dimidii, aut integri pondere, quæ postea finguntur ad arbitrium, nunc in trochiscos triangulos aut polysformes, nunc in formam rotundam, seu in pilulas: Vnde à quibusdā in pastillorum, ab aliis in catapotiorum ordinem referuntur. Cum tamen sub lingua debeant contineri, forma sphærica conuenientior est, vt facilius voluend lingua, huc illuc deferantur, & in diuersis partibus oris liquescāt; vnd ὑπογλωττίδες pilulæ, vulgo sublinguæ vocantur. Possunt quoque ad eundem vsum alii trochisci parari, vt in nostris Institutionibus *cap.* 20. *sect.* 1. *lib.* 5. docuimus. Parandi modus facilis est. Amygdalæ primum à cortice purgatæ cultello minutim incidendæ, deinde super marmore læuigandæ; Tum amylum & saccharum: Postea in alio mortario metallico parum calido succus glycyrrhizæ teren- *Hypoglottides pilulæ.*

dus, dein tragacanthum: Tandem cum mucagine commiscebuntur in pastam idoneam, ex qua pilulæ planæ formabuntur, exsiccandæ & seruandæ.

Pilulæ bechicæ nigræ plurimum valent ad tussim siccam ex materia acri, & calida, & ad vocis asperitatem, & raucedinem, difficilesque pectoris excreationes, vt docet Mesue *cap. de tussi, in sua praxi.*

CAP. XXV.

Pilulæ bechicæ albæ.

℞. *Pul. iridis Florentinæ,*
amyli an ℥ *j.* ß.
sacchari candi,
penidiorum an. ℥ *iiij.*
sacchari albiss. ℔ *j.*
Cum mucagine gummi tragacanthi in aqua rosarum extracta, fiat massa, ex qua formentur pilulæ Hypoglottides.

COMMENTARIVS.

Cum incertus sit harum pilularum author, quisque pro animi voto earum descriptionem immutat, nunc quidpiam addendo, nunc detrahendo. Vsitatior tamen formula ea est, quam exhibemus, per quam pilulæ paratæ & albæ sunt, iuxta cognomen, & gratæ & bechicæ iuxta mixtionem & compositionis rationem. Cuique autem notus est, etiam tyrunculo, parandi modus.

Bechicarum albarum vsus plurimum commendatur ad faucium asperitatem leniendam, ac tussim & raucedinem, atq; sputum mouendum. Vires

Sic igitur videor non tantum formulas omnes medicamentorum purgantium, sed & cuncta purgantia Officinæ necessaria descripsisse. Superest nunc, vt roborantia, alterantiaque sequenti libro describamus.

***

FINIS LIBRI SECVNDI.

OFFI.

OFFICINÆ PHARMACEVTICÆ, SIVE ANTIDOTARII

LIBER TERTIVS;

De medicamentis roborantibus, in tres sectiones distinctus, quarum prior de pulueribus cardiacis selectioribus agit.

PRÆFATIO.

Ix vllum medicamētum datur solitariæ facultatis, sed quod vel purgat, vel roborat, simul alterat: A præpollente tamē facultate denominatio sumitur. Et quod roborat magis, & minus alterat, Roboratiuum, quod magis alterat, & minus roborat, Alteratiuum dicitur. De vtroque vero non tantum simul in eadem confectione, quæ ambabus qualitatibus constat, sed seorsim, ac diuersis capitibus, hoc in tertio libro disserimus, quia inter vtrumq; magna cognatio aut per qualitates, aut consistentiam, aut parandi modum, Philonium Romanum & Confectio de hyacintho vix dissimilem apparatū & consistentiam habent, simulque cum roborantibus describuntur, illud tamen Alterans, hæc tantum Roborans perhibetur. Vt autem ordine iustissimo singula, præsertim roborantia describamus, à pulueribus cardiacis selectioribus ordiemur, partim à Medicis celebriotibus descriptis, partim nostra inuentione firmis & experientia longa probatis.

Quanti vero sint vsus in medicina pulueres, non tantum Aromatici, de quibus nunc disserimus, sed & alii, vel exterius admouendi, vel assumendi, vel in aliorum compositionem adducendi, in nostris Institutionibus *cap. 9. sect. 1. lib. 3.* abunde demonstrauimus.

CAP. I.

Diamargaritum frigidum D. Platearii.

℞. *Margaritarum splendidarum ʒ iij.*
quatuor sem. frigid. maiorum mundatorum.
seminum portulacæ &
papaueris albi,
santali albi,
santali citrini,
ligni aloes,
zinziberis,
rosarum rub.
florum nymphææ,
borraginis,
myrtillorum an. ʒ j.
Coralli albi,
coralli rubri an ʒ ß.
fiat omnium puluis, in vase angustioris reponendus, & seruandus.

COMMENTARIVS.

Pulueres aromatici, seu cordiales, vel per se seruantur in vase idoneo rite operculato, ne eorum vis expiret, vel cum melle soluuntur in Electuarium liquidum, aut cum sacharo perfecte cocto in Electuarium solidum, seu tabulatum coguntur. Per se vero solent in Officinis seruari, vt eorum portio vel epithematis dissoluatur adhibendis, vel aliis medicamentis permisceatur intro sumendis.

Huius autem pulueris, qui à margaritis nomen sumit, tam varia est descriptio, vt vix de ipsius authore constet. Quisque enim ad animi votum eam varie immutat: hanc tamen, quam exhibemus ex Plateario genuinam esse, doctorum scripta testantur.

Dicitur vero Diamargaritum frigidum ad differentiam alterius calidi, quod à paucis, imo nullis paratur. Dicitur & compositum ad Manus Christi perlatæ discrimen, quæ Diamargaritum quoque est, ex sacchato tantum rosato & margaritis constans. Verum aliud adhuc vulgati compositius est, quod pretiosos lapides multos, ambram & moschum recipit: Sed cum parum distet ab Electuario de gemmis, nisi quod magis refrigeret, vix paratum reperitur. *Manus Christi perlata.*

Præparatio Diamargariti penes solam triturationem est, de qua, & eius differentiis egimus *supra in nostris Institut.* Margaritæ seligendæ sunt Orientales & pellucidæ, quæ probantur candore, rotunditate, læuore, pondere & magnitudine; Verum quæ ponderosæ ac crassæ sunt, Vniones dictæ, raro propter raritatem & valorem medicas compositiones ingrediuntur. Debent autem, vt & corallia, super lapidem porphirium duci & læuigari. Semina quatuor frigida minutim incidenda, & tenuissime puluerанda. Deinde reliqua solito more. Tandem omnia confuse miscenda.

Diamargaritum efficacissimum est ad vitium robur resarciendum, syncopem tollendam, asthmaticos iuuandos, tussim coquendam, tabidos reficiendos, imbecillitate languentes recreandos, & ad statum priorem recuperandum. *Vires.*

CAP. II.

Electuarium de gemmis D. Mesue.

℞ *Margaritar pellucidarum ʒ ij.*
fragmentorum sapphiri,
hyacinthi,
Sardini,
granatorum,
smaragdi an. ʒ j. ß.
Zedoariæ,
doronici,
corticis citri,
macis,

sem. O-

sem Ozymi an. ℥ ij.
coralli rubri,
Electri,
limatura eboris an ℈ ij.
Been albi,
Been rubri,
caryophyllorum,
Zinziberis,
piperis longi,
spica nardi,
folii,
croci,
cardamomi an. j.
trochiscorum diarrhodon,
ligni aloes an. ℥ v.
cinnamomi,
galanga,
zurumbet an ℥ j ß.
foliorum auri &
argenti an, ℈ ij.
moschi ℥ ß.
fiat omnium puluis cõfuse miscendus.

COMMENTARIUS.

Hæc composit o vel forma pulueris seruatur, vel Electuarii, seu mollis, exceptis nempe pulueribus equis partibus mellis rosati & emblicati, vel iisdem commistis sacharo rosaro, si Electuarium solidum magis experatur. Commodius tamen puluis eius vase idoneo conclusus ad vsus futuros in Officinis custoditur.

A gemmis autem seu lapillis pretiosis, quos admittit multos, nomen assumit, quibus accedunt & alia multa cardiaca vulgaria & quædam adeo rara & incognita, vt ex veterum & recentiorum lectione vix cõstet, quænam ea ipsa sint, & quibus facultatibus polleant, vt ex Been examine patet, in cuius locum aptissime Elenium, quasi beennium substitui potest, cum vtriusque radix pastinacæ sit æmula, cardiaca, & calidior, quam buglossum & borrago, quæ à nonnullis pro vtroque been subrogantur, *c.* 8. *sect.* 3. *lib.* 1. *de mat. Med.* Recte quoque radix tormentillæ in vtriusque been locum succenturiari valebit; nec eos recte facturos puto, qui ad solemnis huius Electuarii compositionem radices illas exoticas been nomine notatas vsurpant, meliusque aut tormentilla sola, aut Elenium solum, aut potius vtriusque par pondus pro vtroque been assumi potest. Et si quis malit Angelicæ radicem pro Elenii radice sumere, non refragabor.

Præparatio pulueris huius in tritura idonea consistit. Gemmæ, & corallia super porphirium lapidem mola versatili læuigantur; radices, ligna, fructus in mortario metallico teruntur. Postremo simul omnia commiscentur. *Præparatio.*

Electuarium de Gemmis ad frigidos affectus cerebri, cordis, ventriculi, hepatis & vteri efficacissimum, inquit Mesue, nam melancholicos, tristes, solitarios, & timidos iuuat, cordis palmo medetur, lipothymiæ succurrit, ventriculum languidum roborat, & interanea omnia recreat. Sed rarissime parãt illud pharmacopœi, tum propter caritatem tum raritatem simplicium, quæ compositionem ingrediuntur. *Vires.*

CAP. III.

Diambra D. Mes.

℞. *Cinnamomi,*
doronici,
caryophyllorum,
macis,
nucis moschata,
folii,
galanga an. ℥ iij.
piperis longi,
santali citrini,
ligni aloes an ℥ ij.
Zinziberis ℥ j. ß.
cardamomi vtriusq;
spica nardi,
ambra an ℥ j.
moschi ℥ ß.
fiat omnium puluis, vsui reponendus.

COMMENTARIUS.

Hæc compositio multum aromatica est & suauis, tùm ratione ambræ, à qua denominatur, tum moschi & cęterorum aromatum. Seruatur sub triplici forma vel pulueris vel electua-

trumque omittunt, vt Val. Cordus; alii saccharum candum volunt, vt Rondeletius; alii violas, vt Fuchsius.

Eadem est varietas in Rheo, amylo & caphura, quorum singula à singulis modo auferuntur, modo adduntur. Ego formulam supra descriptam, doctorum consensu meliorem iudicaui, & psyllium apponendum duxi, scopo conuenientissimum: Amylum vero expũxi, vt minus aptum; suo enim lentore obstruit. Caphuram quidem reliqui ad crassa medicamenta sua tenuitate intro deducenda, sed de eius quantitate detraxi, ne suo odore graui aliorum aromatum, quæ pauca sunt, suauitatem, aut obtunderet, aut prorsus deleret.

Tragacanthum & ammoniacum relicta sunt; quæ si ante commixtionem paululum assentur, vel lentorem deponant, authoris intentioni magis conuenient, qui qualiscunque fuerit, siue N. Alexand. siue alius, (de eo enim non satis constat,) medicamentum hoc partim ad roborandum, partim ad obstructa soluenda imperauit.

Præparatio eius vt præcedentium fit, & à mitura debita pendet.

Vires. Diatrion-santalon mirifice confert iecoris obstructionibus liberandis, Ictericis, tabidis & immoderato viscerum calori: ventriculi quoque æstum contemperat, primam corporis regionem infarctu expedit, & humores à putredine vindicat.

CAP. VI.

Aromaticum rosatum D. Gabrielis.

℞. *Rosarum* ℥ *xv.*
glycyrrhizæ rasæ ʒ *vij.*
cinnamomi electi ʒ *v.*
ligni aloes,
santali macharari, id est, citrini an. ʒ *iij.*
gummi Arabici,
tragacanthi an. ʒ *ij* & ℈ *ij.*
caryophyllorum,
macis an ʒ *ij.* ß.
spicæ Indicæ ʒ *ij.*
nucis moschatæ,
cardamomi maioris,
galangæ minoris an. ʒ *j.*
ambræ ℈ *ij.*
moschi ℈ *j.*
fiat ex arte omnium puluis.

COMMENTARIVS.

Electuaria multa traduntur à Mesue cardiaca & suaueolentia, sed speciatim describuntur sex; quæ ipse aromatica appellat, ex quibus vnicum selegi, quod, qui habebit, reliquis facile poterit carere.

Vnde dicatur Aromaticum vnde Rosatum. Aromaticum autem dicitur ab aromatũ, quibus constat, fragrantia, Rosarum à rosis quantitate & qualitate præpollentibus. Cognominatur vero à Gabriele, nescio quo; forsan illius authore, aut Mesues amico: vtut sit, optima est eius descriptio, & eius salutaris vsus.

Seruatur vel forma pulueris, qui facile parari potest; vel cõsistentia Electuarii mollis, vt vult Mesue, si partibus æquis syrupi rosati & corticis citri excipiatur. Frequentior tamen est eius vsus sub electuarii tabulati forma, pulueribus nempe saccharo solutis & ex arte coctis.

Vires. Aromaticum rosatum ad multa efficacissimum est, nam cerebrum, cor, ventriculum, atque adeo totum ventrem inferiorem roborat, & earum partium excrementitiam humiditatem dissipat, putredinem omnem corrigit, appetitum excitat, coctionem iuuat, nauseam & vomitum sedat; proinde imbecillis & ex morbo conualescentibus subuenit.

CAP. VII.

Diarrhodon Abbatis D. N. Salern.

℞. *Rosarum,*
sacchari candi an ʒ *iij.*
santali albi,
santali rubri an. ʒ *ij* ß.
gummi tragacanthi,
gummi Arabici,
Scobis eboris an. ℈ *ij.*
macis,

spicæ,

spica,
mastiches,
cardamomi,
croci,
ligni a'oes,
caryophyllorum,
gallia moschata,
cinnamomi,
rhabarbari,
succi glycyrrhiza,
sem. anisi,
fœniculi
Ozymi,
berberis,
scariola,
portulaca,
papaueris albi,
Seminum iij. frigidor. maior. mund. an. ℈ j.
Ossis de corde cerui,
margaritarum pellucidarum an. ℈ ß.
moschi gr. iiij.
caphura gr. ij.
fiat omnium ex arte puluis.

COMMENTARIVS.

Nec suis caruit ista solemnis compositio castigatoribus: A prima siquidem descriptione à Nicol. Myrepso tradita Nicol. Salernitanus corallium, semen lactucæ & mandragoræ detraxit. Nicol. Præpositus castigationem Salernitani secutus, nec correctoris, nec authoris mentionem fecit. Candidus eius inuentionem collegii alicuius præsidi, quem Abbatem vocat, Nicol. Myrepsus tribuit. Et quia vix vllum datur medicamentum, diuersis in locis celebratum, in quo nonnihil non mutetur; Ob id non mirum, si apud omnes Diarrhodum Abbatis prorsus idem non sit, ad cuius compositionem, nec Syluius moschum probat, nec Rondeletius rhabarbarum, nec ego asarum, quia vomitorium & stomacho inimicum, cuius loco macim posui. Item nonnulli granula tantum seminis Berberis admittunt, alii semen integrum, & melius. Semina quatuor frigida, quod breui tempore rancescant, aptius vtendi tempore commiscebuntur. Si forma Electuarii solidi seruare consilium est, excipiendi pulueres erunt sacchato rosato perfecte cocto.

Diarrhodon ventriculum & hepar roborat, coctionem iuuat, appetitum excitat, flatus discutit, ructus compescit, halitum oris suauem reddit, calorem viscerum contemperat, & omnem corporis noxam à calore proficiscentem emendat. *Vires.*

CAP. VIII.

Puluis lætificans authoris incerti.

℞. *Sem. ozymi,*
croci.
Zedoaria,
santali citrini,
caryophyllorum,
corticis citri,
galanga,
macis,
nucis moschata,
Styracis calamita an. ʒ ij. ß.
rasura eboris,
sem. anisi,
Epithymi,
thymi an ʒ j.
ambra,
moschi,
margaritarum,
ossis de corde cerui an. ʒ ß.
foliorum auri,
foliorum argenti an ℈ ß.
fiat omnium puluis, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Duæ sunt huius nominis Confectiones, vna Rhasis, quæ raro paratur, altera incerti authoris, quam ex Nicol. Præposito damus, vt præstantiorem. Falluntur, qui Galeno eius inuentionem tribuunt, cum in eius operibus nec contineatur, nec multa norit ipse, vt moschum, caphuram, ambarum, & margaritas, quæ in illius descriptione continentur.

Ab insigni effectu dicitur Lætificans, seu puluis

puluis lætitiæ, quia spiritus & cor lætificat. Lignum autem balsami, quod rarissimum sit, & pretiosissimum, expunximus, in cuius locum optime santalum citrinum substituimus. Nec male quoque substituetur lentiscus & xyloaloe, vt etiam pro osse cordis cerui, cornu eius. Cætera, vt quotidie sunt ad manus, sic antiballomenis non egent. Præparatio vt præcedentium.

Vires. Electuarium Lætificans suas ex nomine vires designat. Cor enim, partes vitales & facultates omnes lætificat, viscera recreat, humores excrementitios absumit, flatus dissipat, & ventriculum roborat.

Cap. IX.

Puluis dianthos D. N. Myr.

℞. *Florum rorismarini* ℥ j.
rosarum,
violarum,
glycyrrhizæ an. ʒ vj.
caryophyllorum,
spicæ,
nucis moschatæ,
galangæ,
cinnamomi,
zinziberis,
zedoariæ,
macis,
xyloaloes,
cardamomi,
anisi,
anethi, an. ℈ iiij.
fiat puluis secundum artem.

COMMENTARIVS.

Desumpta est pulueris huius descriptio ex Nicolai Myrepsi *cap. 64 sect.* 1. *Antidot.* apud quem tamen singula simplicia præter rorem marinum minore quantitate ponuntur, quæ non modo ab Actuario aucta est, sed insuper zedoaria addita. Nomen vero sumit à sua basi, nempe à rorismarini coronarii flore, qui per antonomasiam anthos dicitur: vnde Electuarium Dianthos; in quo parando nihil est difficultatis, soletque forma pulueris in pharmacopoliis seruari. Si quis voluerit forma Electuarii mollis habere, pulueres melle comprehendat; si solidi, eodem sacchato rosato perfecte cocto excipiat, & in tabellas reducat.

Vires. Electuarium Dianthos cardiacis succurrit, epilepticis, animi defectionibus; atque in vniuersum omni imbecillitati corporis auxiliatur: Maxime vero capitis affectibus prodest.

Cap. X.

Puluis Dianisi D. Mes.

℞. *Sem. anisi* ʒ x.
glycyrrhizæ rasæ,
mastiches an. ʒ ß.
sem. carui,
fœniculi,
macis,
galangæ,
zinziberis,
cinnamomi an. ʒ ij. ß.
trium piperum,
cassiæ ligneæ,
sem libistici,
calaminthes montanæ an. ʒ j.
cardamomi maioris,
caryophyllorum,
cubebarum,
spicæ Indicæ,
croci an ℈ ij & *gr. v.*
sachari candi ʒ ij.
fiat ex omnibus puluis, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Hic puluis maxime vsualis est & ad multa vtilis, cuius descriptionem à Mesue traditam retinemus, pyrethro tantum deleto, in cuius locum semen libistici substituimus, & pro saccharo communi candum admisimus: Pyrethrum siquidem, quod acrius sit, nec aromaticum, omittere visum est, & saccharum candum asseruando pulueri magis idoneum vulgari præferre. Est autem *Cubebe quid.* cubebe fructus paruus, rotundus, longis pediculis adhærescẽs & racematim congestus,

quem nonnulli carpesium Galeni, alii myrtum sylvestrem Dioscoridis, quidam viticis granum putarunt: Nihil tamen istorum est, eique minime convenit singulorum prædictorum descriptio.

Cumuc. In *Iava* fructus hic *Cumuc* dicitur, ibique tanta est in existimatione, vt decoquatur ab incolis, antequam deuehatur, ne forsan alio satus germinet, & stirpis perfectam magnitudinem assequatur, vt *cap 14 sect. 3. lib. 1. de Mat Med.* ostendimus.

Vires. Dianison intemperiem ventriculi frigidã à pituita cruda, vel etiam à flatibus sanat, tussi diuturnæ ab humoribus frigidis natæ auxiliatur, & obstructione viceribus expediendis.

CAP. XI.

Diacinnamomum D. Mes.

℞. *Cinnamomi tenuis* ℥ xv.
cassia lignea, seu canella crassioris,
rad enula campana an. ℥ iij.
galanga ℥ vij.
caryophyllorum,
piperis longi,
cardamomi vtriusque,
Zinziberis,
macis,
nucis moschata,
ligni aloes an. ℥ iij.
croci ℥ j.
sacchari ℥ v.
moschi ℈ ij.
Ex omnibus fiat puluis secundum artem.

COMMENTARIVS.

Inter aromata, quæ multa recipit hic puluis, cinnamomum, à quo denominatur, valde præpollet, quod duplici agnoscitur discrimine, vnum tenuius est & plurimũ

Darcheni. fragtans, quod Arabes Darcheni nominant: alterum crassius, quasi ligneum & minus odoratum, quod Cassiam ligneam, seu vulgarem officinæ vocitant. Vtriusque historiam *cap. 9. sect. 3. libr. 1. de Mat. Med.* depinximus. Recentiores ad suauitatem maiorem & vitium efficaciam, raro Diacinnamomum parant absque moscho, quod & tempore Mesuei fieri solitum ipse testatur. Præparatio sola pulueratio est, & puluerum confusæ vnio.

Vires. Diacinnamomum quod calidis, aromaticisque omnibus constet, viribus reficiendis, spiritibus exhilarandis, & affectibus omnibus, quæ à causa frigida proficiscuntur, optime confert.

CAP. XII.

Lithontripticon.

℞. *Sanguinis hirci praparati* ℥ j.
Sanguinis leporis vsti ℥ ß.
radic. œnones,
cyclaminis,
eryngij,
rubia tinctorum,
cyperi,
ireos Florentina,
sem milij solis,
saxifraga,
alkekengi an. ℥ ij.
lapidis spongia,
putaminis oui vsti,
tunica interioris ventriculi gallina,
baccarum iuniperi,
cardamomi,
cinnamomi,
macis an ℥ j. ß.
sem. apij,
petroselini,
ammeos,
asparagi,
carui,
dauci,
seseleos,
coriandri,
citrii,
malua syluestris,
melonum,
poponum,
pimpinella an. ℥ j.

gum-

gummi cerasi ℥ ij.
Omnia terantur ex arte, & fiat puluis.

COMMENTARIVS.

Veterem pulueris huius, quem pharmacopœorum vulgus lithontribon nominat, descriptionem neglreximus, quod multa tũ astringentia recipiat, atque nonnulla, quæ atterendo calculo & arenulis extrahendis obsunt, tum & alia quædam, quæ vel nimis rara sunt, & pretiosiora, vel nusquam syncera possunt haberi. Illius loco aliud vere lithontripticon damus, aptissime compositũ ad confringendos calculos, saburram pellendam, atque ad cæteros renum & vesicæ affectus accommodatum, qui titulo designantur.

Sanguinis hirci præparatio. Antequam vero sanguis hirci compositionem illius ingrediatur, debet sic præparari. Hircus primum quadrimus, aut paulo senior, vel iunior seligendus & iugulandus; sanguis medius effluens olla fictili excipiendus, nam qui primus fluit, tenuior, qui vltimus, crassior esse solet: Tum linteo raro tectus Soli exponendus, vt coaguletur, & quod ichorosum est, abiiciatur. Sic crassior sanguis concretus siccatur, teritur, in vase vitreo seruatur. Nimis est superstitiosa illorum cõsuetudo, qui non nisi Sole Cancerum ingrediente, hircum longo ante tempore saxifragis, pimpinella, apio, & similibus alitum mactant, & solum sanguinem arteriosum colligunt. Hæc enim præparatio licet non inutilis, non tamen necessaria est, vixque dari potest dictarum stirpium vbertas, hirco, quæ longum tempus alendo satisfaciat; & præterea sanguis eius, qui consueto pabulo nutritur, vires habet ad atterendum & expellendum calculum nihilo inefficaciores.

Sanguinis leporis apparatus. Sanguis vero leporis recens iugulati & cõcreti ita assandus, vt non in cinerem prorsus, sed puluerem abeat. Quæ ad reliquam pulueris huius præparationem spectant, nihil habent difficilis, nec multum operosi.

Vires. Puluis hic cum pauco vino albo, aut aqua parietariæ, vel raphani, aut alia conuenienter sumptus calculos & arenulas à renibus, vreteribus & vesica expellit, & vrinam potenter mouet.

CAP. XIII.

Puluis diacalaminthes D. N. Myr.

℞. *Calaminthes montanæ,*
pulegij,
piperis nigri,
sem. seseleos massiliensis,
petroselini an. ℥ ij. & ℈ ij.
libistici ℥ ij. & ℈ j.
ameos,
anethi,
summitatum thymi,
cinnamomi,
zinziberis an. ℈ ij.
seminis apii ℈ j.
Ex omnibus fiat puluis secundum artem.

COMMENTARIVS.

Diacalamenti variæ sunt à variis authoribus traditæ descriptiones, sed quam ex Myrepso damus, vt meliorem & gratiorem omnes practici magis probant. Similem fere descriptionem tradit Galenus, sed calidiorem & acriorem, ob zinziberis & piperis maius pondus. Anethum pro aniso posuimus, ea tamen conditione, vt cuique fas sit alterum pro altero sine discrimine & compositionis iactura substituere: huius vt præcedentium idem est parandi modus.

Vires. Diacalaminthe crassos humores & lentos extenuat, flatus discutit, vrinam & menses mouet, tussi à frigidis humoribus natæ confert, alimenti ad hepar distributionem iuuat, ventriculum roborat, & appetitum auget. Datur sub forma Electuarii mollis, si cum melle, vel solidi, si cum sacchato coalescat.

CAP. XIV.

Puluis contra pestem, seu Bezoardicus.

℞. *Radicum tormentillæ,*
angelicæ,
enulæ campanæ,
gentianæ,
pæoniæ an. ℥ ij.
ligni aloes,

de morſ canis rab. qui ſeptem libros de morbis contagioſis edidit, cuius eximias dotes, & mirandos effectus non modo ipſe feliciter, ac multoties in multis expertus eſt, ſed etiam Dominus de Pyrou, à quo priorem illius fatetur habuiſſe deſcriptionem. Quotquot enim à rabidis canibus demorſi hoc puluere vſi ſunt, ab hydrophobia imminenti, vel iam incepta fuerunt immunes & omnino liberati, modo nulla capitis pars dentib. ſuperior, vt nec alia frigida abluta; Tunc enim in remediis exigua ſalutis expectatio.

Præparatio. Antilyſſum autem puluerem hunc nominauimus, quod inſigni virtute & nulli ſecunda rabiem arceat, vulnera à cane rabioſo inflicta ſanet, & terrificum illud ſymptoma, quo miſelli reformidant aquas, impediat.

Præparatio tam celebris antidoti perfacilis eſt, in qua hæc tria maxime obſeruanda, vt ſimplicia colligantur, quo tempore viribus pollent maximis, *medio* ſcilicet *aut fine veris*, vt nec in ſole æſtuante, nec in vdo loco ſiccanda reponantur, vt ſiccata ſeruentur, ſed ea lege, vt quotannis renouentur.

Quando hæc ſimplicia colligenda.

Porro minime datur opus magnam huius eximii pulueris quantitatem in pharmacopoliis ſeruare: Sat enim eſt in rem præſentem, ſi libra dimidia in vaſis idoneis recondatur: Materialia vero ſeu ſimplicia quibus conſtat, copioſa eſſe debent: Et artificioſe ſiccata, chartaceis ſacculis excipienda, ac loco idoneo reponenda, ne à muſcis & ſordibus conſpurcentur, vel à muribus erodantur. Vtendi autem tempore atque exigente neceſſitate, ſingulorum æquum pondus in tenuiſſimum puluerem læuigabitur, cuius ℨß. aut ℨj quotidie mane tribus horis ante cibum dabitur ex cochleari cum duplo ſaccharo, vel ex iuſculo, aut alio liquore idoneo, vt vino, pomaceo, vel etiam ex melle in formam Opiatæ.

Et licet ℨ integra aut ij. ſatis ſint pro doſi etiam homini robuſto, poterunt tamen aliquando ties, vel etiam maior quantitas exhiberi, cum maxime, qui iam diu fuit à cane demorſus, vel iã hydrophobia correptus.

Eximius quidem eſt hic puluis, ſed efficaciorem multo duceret, ſi pimpinellæ & cancrorum fluuiatilium vſtorum pulnis commiſceatur. *Cancrorum puluis.* Alyſſum quoque cæteris omnibus præferri illius nomenclatio portendit: Sic enim à Dioſcoride & Gal. vocatur, quod rabiei medeatur, ipſiuſq; venenum deleat & extinguat. *Alyſſum.*

Verum hæc planta non multum vulgaris eſt, & à paucis cognita, præſertim quæ hoc nomine à Galeno donatur, aſpectu Marrubio valde ſimilis, ſed in ſingulis genieulis, è quibus folia emergunt, bina admodum criſpa, incana & fere inodora, calices ſpinoſi caulicos verticillatim ambiunt. Hanc ſæpe vidi in horto ſcholæ Pariſienſis.

Aliud quoddam Germanicum Echioides dicitur facie Mollnginis, Apparine Plinio putatum, cui Galenicum, prætulerim. Qui altero caret, alterum ſolet ſubſtituere.

Cap. XVI.

Crocus Martis.

Crocvs Martis ſic dicitur partim à materia, ſeu ſcobe chalybis, vel ferri, quod Marti tribuitur, partim à colore, qui croceum ementitur. *Vnde habeat nomen.* Eius præparationem multiplicem agnoui; ſinguli enim ſuo modo parant, ac fere omnes in ea re diſſentiunt; vnde multi eiuſmodi apparatum tanquam inutilem vel neglexerunt, vel improbarunt; Et re vera pro Croco Martis ſolam ferri limaturam, nulla vſtione & ablutione alteratam Riuierius exhibebat, haneque illo efficaciorem, tutiorem & fœdis virginum coloribus ſanandis conuenientiorem aſſerebat. Eius tamen tanquam temerarii periclitatoris, qui de corio humano ſæpe luſit, methodum medendi, qui ſequeretur, morbis ipſis eſſet formidoloſior.

Duas autem præ cæteris vſitatas Croci Martis præparationes comperi: Prior ſatis vulga- *Vulgaris chalybis præparatio.*

vulgaris est, & pharmacopolis familiaris, qui limatuatam chalybis semel atque iterum, vel etiam pluries in crucibulo vrunt, & toties, abluunt, partim in aceto, partim in aqua rosacea, aut alio liquore idoneo: Postea exsiccant, efficiuntque puluerem subtussum & ponderosum, quem præparatum chalybem nuncupant.

Spagyrica chalybis praparatio. Secunda est Spagyricorum, qui puluerem ipsum ex se grauissimum arte sua volatilem efficiunt. Ad eius autem apparatum hoc procedunt modo; Ac primum quidem limaturam chalybis, & aliquando ferri; (vtriusq; enim qualitas vix dissimilis,) assumunt; in igne reuerberii diem vnum, aut alterum adurunt; Deinde vbi amouerint, in aquam conijciunt; quod supernatat assumunt & seruant: Tum abiecta aqua; quod in fundo remansit denuo ad ignem reuerberatorium inijciunt, aduruntque vt prius, & postea in aquam demittunt vt ante, cuius quod supernatat seruant. Et si quid eius fundum petierit, rursus cremant, donec aquæ demissum non subsidat, sed in ipsius superficie maneat, quod tandem colligendum, siccandum & seruandum pro Croco Martis optimo, & Chymiatris vsitatissimo.

Alius parandi modus. Hoc quoque modo nonnulli parant. Limaturam ferri catino exceptam igne validissimo excandescere permittunt: vbi refrixerit, in mortario ferreo laboriose terunt; Deinde abluunt, vt cum aqua pars subtilior separetur. Crassior iterum igne reuerberii vrgetur & calcinatur; Atque postea teritur prius. Idque iteratur septies, vel etiam amplius, donec tota limatura abierit in croceum læuorem.

Varij modi praparandi Crocum Martis. Nonnulli scobem ferri ante calcinationem muria pluries lauant, postea acetum affundunt; Alii vrina abluunt & macerant, quidam salem adijciunt; Alii tartarum; Multi cum sulphure adurunt; Sunt & qui scobem in rubiginem conuertunt: sed vt curiosæ nimis sunt illæ præparationes, sic & fere inutiles; Præstatque in optima quadam consistere, quam inter tot ancipites vagari.

Notandum vero est, scobem ferri non nisi tenuissime elimatam sumendam esse, quæ vbi igne reuerberii optime calcinata fuerit, deinde trita, post in aquam demersa & fortiter agitata, eius portio, quæ supernatabit colligetur, calore moderato siccabitur, nec rursus calcinabitur, sed talis seruabitur; Portio vero crassior ad ignem reuerberii denuo immittetur, quod tota volatilis fiat. Sic enim rite Crocus Martis paratur.

Ex aliis adhuc metallis Chymiatri Crocum parant, vt crocum stanni, & crocum veneris, sed magis vt artifices periti videantur, quam vt felicius medeantur.

Crocus Martis creditur iecur & lienem roborare, & viscerum obstructiones tollere, proinde fœdis virginum coloribus conducere. *Vires.*

Ex eo & aliis quibusdam pulueribus cardiacis pro Medici prudentia præscriptis paratur. Confectio quædam forma Electuarii mollis, aut tabulati, Diastomoma dicta obstructionibus expediendis efficacissima, cui puluerem lumbricorum permiscent. Ego mallem absque puluere isto conficere, vt hoc modo. *Diastomoma.*

℞. *Chalybis optime praparati ʒ ij. cinnamomi ʒ ß. specierum Electuarij tria sunt, & de gemmis an ℈ j. pul. dictamni ℈ ß. cum sacchari in aqua melissa soluti ℥ iiij. aut v. fiunt tabella pondere ʒ ij aut ʒ ß. qua dentur mane ieiuno stomacho.* Solet tabellis cardiacis maior sacchari quantitas adhiberi, sed tunc illarum virtus est inefficacior. *Tabella ad fœdos colores.*

PARS ALTERA PULVERUM OFFICINÆ NECESSARIORUM.

PRIORE *Sectionis huius parte selectissimos pulueres cardiacos dedimus, eosque solum omisimus, qui vel iisdem valde sunt affines aut prorsus similes, vel quorum descriptio nulla ratione fulcitur, & vsus non probatur aut damnatur. Hac vero secunda par-*

da parte de his agere consilium est, qui, quod frigidiores sint & dulciores, non quidem vt superiores, aromatici, sed bechici, aut thoracici solent vocari: Conueniunt enim tussi pulmonum & totius thoracis affectibus.

CAP. XVII.

Puluis Diaireos simplex.

℞. *Ireos florentinæ ℥ ß.*
sacchari candi,
puluer. diatragacanthi frigid. an. ℥ ij.
Fiat omnium puluis confuse miscendus & seruandus.

COMMENTARIVS.

Author huius pulueris incertissimus est, vsitatissimus tamen vsus. Solet autem conuenientissime excipi saccharo, albumine oui in aqua tussilaginis, aut rosarum, vel scabiosæ, aut alius similis clarificato, vt decet, cocto, & ad tabellarum seu lozengiarum, vt vocant, formam continnato. Libra vero sacchari pro quaque vncia pulueris ponenda est: Aliquando tamen vnciæ duæ sacchari singulis pulueris dragmis ponuntur: Sicque paratum Electuarium gratius quidem est, sed inefficacius, vt contra dum pro singulis pulueris dragmis sacchari tantum vnciam recipit.

Modus parandi ita facilis est, vt etiam ipsis tyronibus satis innotescat, nec opus est pluribus describere.

Vires. Diairis plurimum valet ad faucium destillationem, ad humorem crassorum attenuationem, coctionem, & expectorationem.

Est alia compositio Diaireos Solomonis nomine insignita, quæ quod parata sit difficilior, insuauior, nec efficacior, rarissime paratur.

CAP. XVIII.

Puluis Diatragacanthi frigidi D.N. Myrepsi.

℞. *Penidiorum ℥ iij.*
gummi tragacanthi ℥ ij.
gummi Arabici ʒ x.
amyli ʒ ß.
sem. papauer. albi ʒ iij.
quatuor sem frig. maior. mund.
glycyrrizæ ras. an ʒ ij.
caphura ℈ ß.
Fiat omnium puluis.

COMMENTARIVS.

Puluis hic à tragacantho nomen & basim habet, quod cæteris præpollet in compositione. Multa autem recipit bechica, lenta, refrigerantia & lenientia, quibus N. Myrepsus primus illius author, semen vrticæ attenuandis & expurgandis humoribus crassis valde accommodatum adiecit, quia tamen compositionem, & colore, & sapore multum efficit ingratam, à recentioribus recte omittitur, hanc ipsam alia multa reddunt satis commendabilem.

Seruatur sub forma vel pulueris reliquorum more, vel Electuarii tabulati, addita ad singulas pulueris vncias sacchari libra. *Vires.*

Omnibus pulmonum & thoracis affectibus calidis confert, maxime tabe confectis ac macilentis, pleuritidi linguæ & faucium asperitati, tussi, & sputo coquendo & expectorando.

CAP. XIX.

Puluis Diapenidii sine speciebus, D.N. Myrep.

℞. *Penidiorum ℥ ij.*
nucleorum pineorum,
amygdal. dulc. mund.
sem. papauer. alb an. ʒ iij.
succi glycyrrhizæ,
gummi tragacanthi,
gum. Arabici,
sem. iiij frigid. maior mund.
amyli an. ʒ j ß.
caphura gr. viij.
Fiat omnium puluis.

COMMENTARIVS.

Diapenidion vel paratur sine speciebus, vt formula descripta, vel cum specieb. additis cinna- *Diapenidion sine speciebus*

electuarii solidi, vel melis. Si eius consistentia requiritur dura, qualis est tabellarum, pulueres excipiuntur sacchato rosato perfecte cocto; si molliuscula, qualis opiatarum iidem admittuntur in melle rosato, seu syrupo Alexandrino.

Præparatio puluerario tantum est, quæ ea arte suscipienda, efficiendaque, quam *cap. 9. & 10. lib. 2. Institut.* demonstrauimus.

Vires. Diambra visceribus omnibus roborandis efficacissima est, præsertim si à causa frigida sint imbecilla, nam calefaciendo spiritus reficit, natiuum calorem fouet, affectibus vteri prodest, & valde senibus & mulieribus conuenit.

Cap. IV.

Puluis diamoschi.

℞. *Moschi* ʒ ß.
Ossis de corde cerui,
margarit. pellucidar.
Scobis eboris,
coralli albi,
coralli rubei,
santali citrini,
santali albi,
ligni aloes,
cinnamomi,
macis,
caryophyllorum an ʒ j.
rosarum,
nenupharis an. ʒ j ß.
corticis citri,
florum buglossi,
spicæ Indicæ an. ʒ ß.
caphuræ gr. ij.
fiat omnium puluis ex arte.

Commentarivs.

Vulgata pharmacopœorum Dispensaria quamplurimis pulueribus cardiacis scatent, iisque impense calefacientibus, paucis vero refrigerantibus, vt qui ex omnibus aromatum calidorum generibus promiscue confusis, ac fere nullo congestis delectu constet. Cuiusmodi sunt, tum duæ postremæ confectiones iuxta descriptionem à veteribus traditam, tum & aliæ multæ, quæ passim occurrunt in Antidotariis singulis. Nam Diacyminum, Dianisum, Diazinziber, Diatriũ pipereon, Diamargaritum calidum, Diamoschum dulce & amarum non nisi eosdem effectus proferunt, cum easdem facultates habeant, omnia nempe cum sint ex calidis composita. Quocirca veterem Diamoschi descriptionem non tantum castigaui, sed neglexi, & aliam substitui, quæ & nominis rationem apprime refert, & compositionis rationem profert, & virium imbecillitati à causa calida confert. Superfluum enim videtur antiquam Diamoschi præscriptionem retinere, cum Diambra, & Electuarium de gemmis pares sortiantur vires. Proinde aliud Diamoschum exhibemus & fragrantissimũ, & viribus effœtis à causa calida securissimũ & paratu facillimum.

Vires. Diamoschum dulce, multis quod constet cardiacis, partes nobiles exhilarat; maxime vero cor & vitales facultates à causa qualibet, sed præsertim calida languentes & imbecillas. Confert quoque multis vteri affectionibus.

Cap. V.

Puluis Electuarii triasantali.

℞. *Trium santalorum,*
rosarum.
sem. psyllii an. ʒ ij.
rhabarbari,
Scobis eboris,
succi glycyrrhizæ,
sem. portulacæ an ʒ j. ß.
amyli,
gummi Arabici,
tragacanthi,
sem. quatuor frigidor. maiorum,
sem. scariolæ, an. ʒ j.
caphuræ ℈ ß.
fiat ex arte omnium puluis.

Commentarivs.

Inter viginti compositionis huius descriptiones, vix duas similes comperi: Alii enim pro zuccaria semen cicutæ ponunt, vt Ioubertus; alii semen psyllii, vt Fœsius; alii vtrumque

trumque omittunt, vt Val. Cordus; alii saccharum candum volunt, vt Rondeletius; alii violas, vt Fuchsius.

Eadem est varietas in Rheo, amylo & caphura, quorum singula à singulis modo auferuntur, modo adduntur. Ego formulam supra descriptam, doctorum consensu meliorem iudicaui, & psyllium apponendum duxi, scopo conuenientissimum: Amylum vero expũxi, vt minus aptum; suo enim lentore obstruit. Caphuram quidem reliqui ad crassa medicamenta sua tenuitate intro deducenda, sed de eius quantitate detraxi, ne suo odore graui aliorum aromatum, quæ pauca sunt, suauitatem, aut obtunderet, aut prorsus deleret.

Tragacanthum & ammoniacum relicta sunt; quæ si ante commixtionem paululum assentur, vel lentorem deponant, authoris intentioni magis conuenient, qui qualiscunque fuerit, siue N. Alexand. siue alius, (de eo enim non satis constat,) medicamentum hoc partim ad roborandum, partim ad obstructa soluenda imperauit.

Præparatio eius vt præcedentium fit, & à mistura debita pendet.

Vires. Diatrion santalon mirifice confert iecoris obstructionibus liberandis, Ictericis, tabidis & immoderato viscerum calori: ventriculi quoque æstum contemperat, primam corporis regionem infarctu expedit, & humores à putredine vindicat.

CAP. VI.

Aromaticum rosatum D. Gabrielis.

℞. *Rosarum* ℥ *xv.*
glycyrrhizæ rasæ ℨ *vij.*
cinnamomi electi ℨ *v.*
ligni aloes,
santali macchazari, id est, citrini an. ℨ *iij.*
gummi Arabici,
tragacanthi an. ℨ *ij* & ℈ *ij.*
caryophyllorum,
macis an. ℨ *ij. ß.*
spicæ Indicæ ℨ *ij.*
nucis moschatæ,
cardamomi maioris,
galangæ minoris an. ℨ *j.*
ambræ ℈ *ij.*
moschi ℈ *j.*
fiat ex arte omnium puluis.

COMMENTARIVS.

Electuaria multa traduntur à Mesue cardiaca & suaueolentia, sed speciatim describuntur sex; quæ ipse aromatica appellat, ex quibus vnicum selegi, quod, qui habebit, reliquis facile poterit carere.

Vnde dicatur Aromaticum vnde Rosatum. Aromaticum autem dicitur ab aromatis, quibus constat, fragrantia, Rosatum à rosis quantitate & qualitate præpollentibus. Cognominatur vero à Gabriele, nescio quo, forsan illius authore, aut Mesues amico: vt vt sit, optima est eius descriptio, & eius salutaris vsus.

Seruatur vel forma pulueris, qui facile parari potest; vel cõsistentia Electuarii mollis, vt vult Mesue, si partibus æquis syrupi rosati & corticis citri excipiatur. Frequentior tamen est eius vsus sub electuarii tabulati forma, pulueribus nempe sacchato solutis & ex arte coctis.

Vires. Aromaticum rosatum ad multa efficacissimum est, nam cerebrum, cor, ventriculum, atque adeo totum ventrem inferiorem roborat, & earum partium excrementitiam humiditatem dissipat, putredinem omnem corrigit, appetitum excitat, coctionem iuuat, nauseam & vomitum sedat; proinde imbecillis & ex morbo conualescentibus subuenit.

CAP. VII.

Diarrhodon Abbatis D. N. Saler.

℞. *Rosarum,*
sacchari candi an ℨ *iij.*
santali albi,
santali rubri an. ℨ *ij. ß.*
gummi tragacanthi,
gummi Arabici,
Scobis eboris an. ℈ *ij.*
macis,

spica,
mastiches,
cardamomi,
croci,
ligni aloes,
caryophyllorum,
gallia moschata,
cinnamomi,
rhabarbari,
succi glycyrrhiza,
sem. anisi,
fœniculi
Ozymi,
berberis,
scariola,
portulaca,
papaueris albi,
Seminum iiij. frigidor. maior. mund. an. ℈ j.
Ossis de corde cerui,
margaritarum pellucidarum an. ℈ ß.
moschi gr. iiij.
caphura gr. ij.
fiat omnium ex arte puluis.

COMMENTARIUS.

Nec suis caruit ista solemnis compositio castigatoribus: A prima siquidem descriptione à Nicol. Myrepso tradita Nicol. Salernitanus corallium, semen lactucæ & mandragoræ detraxit. Nicol. Præpositus castigationem Salernitani secutus, nec correctoris, nec authoris mentionem fecit. Candidus eius inuentionem collegii alicuius præsidi, quem Abbatem vocat, Nicol Myrepsus tribuit. Et quia vix vllum datur medicamentum, diuersis in locis celebratum, in quo nonnihil non mutetur; Ob id non mirum, si apud omnes Diarrhodum Abbatis prorsus idem non sit, ad cuius compositionem, nec Sylvius moschum probat, nec Rondeletius rhabarbarum, nec ego asarum, quia vomitorium & stomacho inimicum, cuius loco macim posui. Item nonnulli granula tantum seminis Berberis admittunt, alii semen integrum, & melius. Semina quatuor frigida, quod breui tempore rancescant, aptius vtendi tempore commiscebuntur. Si forma Electuarii solidi seruare consilium est, excipiendi puluetes erunt sacchato rosato perfecte cocto.

Diarrhodon ventriculum & hepar roborat, coctionem iuuat, appetitum excitat, flatus discutit, ructus compescit, halitum oris suauem reddit, calorem viscerum contemperat, & omnem corporis noxam à calore proficiscentem emendat. *Vires.*

CAP. VIII.

Puluis latificans authoris incerti.

℞. *Sem. ozymi,*
croci.
Zedoaria,
santali citrini,
caryophyllorum,
corticis citri,
galanga,
macis,
nucis moschata,
Styracis calamita an. ℥ ij. ß.
rasura eboris,
sem. anisi,
Epithymi,
thymi an ℥ j.
ambra,
moschi,
margaritaram,
ossis de corde cerui an. ℥ ß.
foliorum auri,
foliorum argenti an ℈ ß.
fiat omnium puluis, vt artis est.

COMMENTARIUS.

Duæ sunt huius nominis Confectiones, vna Rhasis, quæ raro paratur, altera incerti authoris, quam ex Nicol. Præposito damus, vt præstantiorem. Falluntur, qui Galeno eius inuentionem tribuunt, cum in eius operibus nec contineatur, nec multa norit ipse, vt moschum, caphuram, ambarum, & margaritas, quæ in illius descriptione continentur.

Ab insigni effectu dicitur Lætificans, seu puluis

pulvis lætitiæ, quia ſpiritus & cor lætificat. Lignum autem balſami, quod rariſſimum ſit, & pretioſiſſimum, expunximus, in cuius locum optime ſantalum citrinum ſubſtituimus. Nec male quoque ſubſtituetur lentiſcus & xyloaloe, vt etiam pro oſſe cordis cerui, cornu eius. Cætera, vt quotidie ſunt ad manus, ſic antiballomenis non egent. Præparatio vt præcedentium.

Vires. Electuarium Lætificans ſuas ex nomine vires deſignat. Cor enim, partes vitales & facultates omnes lætificat, viſcera recreat, humores excrementitios abſumit, flatus diſſipat, & ventriculum roborat.

Cap. IX.

Puluis dianthos D. N. Myr.

℞. *Florum roriſmarini* ℥ *j.*
roſarum,
violarum,
glycyrrhizæ an. ʒ *vj.*
caryophyllorum,
ſpicæ,
nucis moſchatæ,
galangæ,
cinnamomi,
zinziberis,
zedoariæ,
macis,
xyloaloes,
cardamomi,
aniſi,
anethi, an. ℈ *iiij.*
fiat puluis ſecundum artem.

COMMENTARIVS.

Deſumpta eſt pulueris huius deſcriptio ex Nicolai Myrepſi *cap. 64 ſect.* 1. *Antidot.* apud quem tamen ſingula ſimplicia præter rorem marinum minore quantitate ponuntur, quæ non modo ab Actuario aucta eſt, ſed inſuper zedoaria addita. Nomen vero ſumit à ſua baſi, nempe à roriſmarini coronarii flore, qui per antonomaſiam anthos dicitur: vnde Electuarium Dianthos; in quo parando nihil eſt difficultatis, ſoletque forma pulueris in pharmacopoliis ſeruari. Si quis voluerit forma Electuarii mollis habere, pulueres melle comprehendat; ſi ſolidi, eodem ſacchato roſato perfecte cocto excipiat, & in tabellas reducat.

Vires. Electuarium Dianthos cardiacis ſuccurrit, epilepticis, animi defectionibus; atque in vniuerſum omni imbecillitati corporis auxiliatur: Maxime vero capitis affectibus prodeſt.

Cap. X.

Puluis Dianiſi D. Meſ.

℞. *Sem. aniſi* ʒ *x.*
glycyrrhizæ raſæ,
maſtiches an. ʒ ß.
ſem. carui,
fœniculi,
macis,
galangæ,
zinziberis,
cinnamomi an. ʒ *ij.* ß.
trium piperum,
caſſiæ ligneæ,
ſem libiſtici,
calaminthes montanæ an. ʒ *j.*
cardamomi maioris,
caryophyllorum,
cubebarum,
ſpicæ Indicæ,
croci an ℈ *ij & gr. v.*
ſachari candi ʒ *ij.*
fiat ex omnibus puluis, vt artis eſt.

COMMENTARIVS.

Hic puluis maxime vſualis eſt & ad multa vtilis, cuius deſcriptionem à Meſue traditam retinemus, pyrethro tantum deleto, in cuius locum ſemen libiſtici ſubſtituimus, & pro ſaccharo communi candum admiſimus: Pyrethrum ſiquidem, quod acrius ſit, nec aromaticum, omittere viſum eſt, & ſaccharum candum aſſeruando pulueri magis idoneum vulgari præferre. Eſt autem cubebe fructus paruus, rotundus, longis pediculis adhærelcẽs & racematim congeſtus, *Cubebe quid.*

quem nonnulli carpesium Galeni, alii myrtum sylvestrem Dioscoridis, quidam viticis granum putarunt: Nihil tamen istorum est, eique minime conuenit singulorum prædictorum descriptio.

Cumuc. In *Iaua* fructus hic *Cumuc* dicitur, ibique tanta est in existimatione, vt decoquatur ab incolis, antequam deuehatur, ne forsan alio satus germinet, & stirpis perfectam magnitudinem assequatur, vt *cap 14 sect.3.lib.1. de Mat Med.* ostendimus.

Vires. Dianison intemperiem ventriculi frigidã à pituita cruda, vel etiam à flatibus sanat, tussi diuturnæ ab humoribus frigidis natæ auxiliatur, & obstructione visceribus expediendis.

Cap. XI.

Diacinnamomum D. Mes.

℞. *Cinnamomi tenuis* ℥ *xv.*
cassia lignea, seu canella crassioris,
rad enula campana an. ℥ *iij.*
galanga ℥ *vij.*
caryophyllorum,
piperis longi,
cardamomi vtriusque,
zinziberis,
macis,
nucis moschata,
ligni aloes an. ℥ *iij.*
croci ℥ *j.*
sacchari ℥ *v.*
moschi ℈ *ij.*
Ex omnibus fiat puluis secundum artem.

Commentarius.

Inter aromata, quæ multa recipit hic puluis, cinnamomum, à quo denominatur, valde præpollet, quod duplici agnoscitur discrimine, vnum tenuius est & plurimũ

Darcheni. fragrans, quod Arabes Darcheni nominant: alterum crassius, quasi ligneum & minus odoratum, quod Cassiam ligneam, seu vulgarem officinæ vocitant. Vtriusque historiam *cap.9.sect.3.libr.1.de Mat. Med.* depinximus. Recentiores ad suauitatem maiorem & virium efficaciam, raro Diacinnamomum parant absque moscho, quod & tempore Mesuei fieri solitum ipse testatur. Præparatio sola pulueratio est, & puluerum confusa vnio.

Vires. Diacinnamomum quod calidis, aromaticisque omnibus constet, viribus reficiendis, spiritibus exhilarandis, & affectibus omnibus, qui à causa frigida proficiscuntur, optime confert.

Cap. XII.

Lithontripticon.

℞. *Sanguinis hirci preparati* ℥ *j.*
Sanguinis leporis vsti ℥ ß.
radic. œnones,
cyclaminis,
eryngij,
rubia tinctorum,
cyperi,
ireos Florentina,
sem milij solis,
saxifraga,
alkekengi an. ℥ *ij.*
lapidis spongia,
putaminis oui vsti,
tunica interioris ventriculi gallina,
baccarum iuniperi,
cardamomi,
cinnamomi,
macis an ℥ *j.ß.*
sem.apii,
petroselini,
ammeos,
asparagi,
carui,
dauci,
seseleos,
coriandri,
citrii,
malua sylvestris,
melonum,
poponum,
pimpinella an. ℥ *j.*

gum-

gummi cerasi ℥ ij.
Omnia terantur ex arte, & fiat pulnis.

COMMENTARIVS.

Veterem pulueris huius, quem pharmacopœorum vulgus lithontribon nominat, descriptionem negleximus, quod multa iũ astringentia recipiat, atque nonnulla, quæ atterendo calculo & arenulis extrahendis obsunt, tum & alia quædam, quæ vel nimis rara sunt, & pretiosiora, vel nusquam syncera possunt haberi. Illius loco aliud vere lithontripicon damus, aptissime compositũ ad confringendos calculos, saburram pellendam, atque ad cæteros renum & vesicæ affectus accommodatum, qui titulo designantur.

Sanguinis hirci preparatio.

Antequam vero sanguis hirci compositionem illius ingrediatur, debet sic præparari. Hircus primum quadrimus, aut paulo senior, vel iunior seligendus & iugulandus; sanguis medius effluens olla fictili excipiendus, nam qui primus fluit, tenuior, qui vltimus, crassior esse solet: Tum linteo raro tectus Soli exponendus, vt coaguletur, & quod ichorosum est, abiiciatur. Sic crassior sanguis concretus siccatur, teritur, in vase vitreo seruatur. Nimis est superstitiosa illorum cõsuetudo, qui non nisi Sole Cancrum ingrediente, hircum longo ante tempore saxifragis, pimpinella, apio, & similibus alitum mactant, & solum sanguinem arteriosum colligunt. Hæc enim præparatio licet non inutilis, non tamen necessaria est, vixque dari potest dictarum stirpium vbertas, hirco, quæ longum tempus alendo satisfaciat; & præterea sanguis eius, qui consueto pabulo nutritus, vires habet ad atterendum & expellendum calculum nihilo inefficaciores.

Sanguinis leporis apparatus.

Sanguis vero leporis recens iugulati & cõcreti ita assandus, vt non in cinerem prorsus, sed puluerem abeat. Quæ ad reliquam pulueris huius præparationem spectant, nihil habent difficilis, nec multum operosi.

Vires.

Puluis hic cum pauco vino albo, aut aqua parietariæ, vel raphani, aut alia conuenienter sumptus calculos & arenulas à renibus, vreteribus & vesica expellit, & vrinam potenter mouet.

CAP. XIII.

Puluis diacalaminthes D.N.Myr.

℞. *Calaminthes montanæ,*
pulegij,
piperis nigri,
sem. seseleos massiliensis,
petroselini an. ℥ ij. & ℈ ij.
libistici ℥ ij. & ℈ j.
ameos,
anethi,
summitatum thymi,
cinnamomi,
zinziberis an. ℈ ij.
seminis apii ℈ j.
Ex omnibus fiat puluis secundum artem.

COMMENTARIVS.

Diacalamenti variæ suntà variis authoribus traditæ descriptiones, sed quam ex Myrepso damus, vt meliorem & gratiorem omnes practici magis probant. Similem fere descriptionem tradit Galenus, sed calidiorem & acriorem, ob zinz beris & piperis maius pondus. Anethum pro aniso posuimus, ea tamen conditione, vt cuique fas sit alterum pro altero sine discrimine & compositionis iactura substituere: huius vt præcedentium idem est parandi modus.

Vires.

Diacalaminthe crassos humores & lentos extenuat, flatus discutit, vrinam & menses mouet, tussi à frigidis humoribus natæ confert, alimenti ad hepar distributionem iuuat, ventriculum roborat, & appetitum auget. Datur sub forma Electuarii mollis, si cum melle; vel solidi, si cum sacchato coalescat.

CAP. XIV.

Puluis contra pestem, seu Bezoardicus.

℞. *Radicum tormentillæ,*
angelicæ,
enulæ campanæ,
gentianæ,
pæoniæ an. ℥ ij.
ligni aloes,

santali citrini,
cornu cerui,
eboris,
ossis de corde cerui,
granorum iuniperi,
cardamomi,
seminum acetosa,
cardui benedicti,
caryophyllorum,
macis,
cinnamomi an. ʒ j.ß.
corticis citri,
arantiorum,
dictamni,
scordij,
schœnanthi,
calami aromatici,
rosarum,
croci an. ʒ j.
boli Armena in aqua rosarum lota,
terra Lemnia an. ʒ ij.
caphura gr. viij.
ambragrisea,
foliorum auri an. ℈ j.
fiat omnium puluis in vase idoneo reponendus.

COMMENTARIVS.

Medicamenta, quæ pestem oppugnant, venena expugnant, ab iisdem noxam tollũt, & vitam tuentur, Antidota Græcis, Bezaardica Arabibus nominantur, cuiusmodi sunt quædam simplicia, vt lapis Bezar, Zerumbet, Zedoaria, lapilli pretiosi, & compositiones quædam cardiacæ & Theriacales, quæ scilicet multis constant, cor, spiritus & partes vitales roborantibus, & virus, seu qualitatem venenatam extinguentibus: Mediā propterea dicuntur sortiti conditionem inter venena & nostram naturam, vt Theriaca, & Mithridatium; quorum tamen non tutus est vsus frequens, vbi nulla venenatæ qualitatis suspicio est. Si namque obiectum non inueniant, in quod agant, inimicæ qualitatis impressum in partibus relinquunt vestigium, humores accendunt, & calori natiuo ac spiritibus vim inferunt.

Quæ vero composita medicamenta solis cardiacis, roborantibus, & speciali dote venenis aduersantibus, constant omnibus temperaturis, & morbis, ac omni tempore conueniunt, vt puluis à nobis descriptus, cuius vires sunt insignes ad pestis & malignorum affectuum expugnationem & partium nobilium tutelam.

Datur vero vel cum aqua, vel cum decocto cordiali, aut conserua idonea: vel est excipiendus syrupo Kermes, vel limonum, vt in formam Opiatæ concinnetur. Poterit & cum melle in aquis cardiacis despumato, in Electuarii liquidi formam coagmentari, & in Officinis reliquarum confectionum more seruari. Vires habebit excellentiores, si lapides pretiosi, cornu monocerotis, & lapis Bezar addantur. Facile puluis hic parari potest, & simplicia, quibus constat, haberi.

Mirum in modum confert morbis venenatis contagiosis, & pestilentibus expugnandis, & principibus partibus recreandis, & tuendis. Vires.

CAP. XV.

Puluis antilyssos, seu contra rabiem Des. Iul. Palmarii.

℞. *Fol. rutæ,*
verbenæ,
saluiæ minoris,
plantaginis,
polypodii,
absynthii vulgaris,
menta,
artemisia,
melissophylli,
betonica,
hyperici,
centaurii minoris, an. m. j.
Omnia ex arte siccentur, & in tenuissimum puluerem reducantur.

COMMENTARIVS.

Alexiterium hunc puluerem desumpsi ex clarissimi viri Iul. Palmarii Med. Paris. c. 3. *lib. de morsu*

de morſ canis rab. qui ſeptem libros de morbis contagioſis edidit, cuius eximias dotes, & mirandos effectus non modo ipſe feliciter, ac multoties in multis expertus eſt, ſed etiam Dominus de Pyrou, à quo priorem illius fatetur habuiſſe deſcriptionem. Quotquot enim à rabidis canibus demorſi hoc puluere vſi ſunt, ab hydrophobia imminenti, vel iam incepta fuerunt immunes & omnino liberati, modo nulla capitis pars dentib. ſuperior, vt nec alia frigida abluta; Tunc enim in remediis exigua ſalutis expectatio.

Præparatio. Antilyſſum autem puluerem hunc nominauimus, quod inſigni virtute & nulli ſecunda rabiem arceat, vulnera à cane rabioſo inflicta ſanet, & terrificum illud ſymptoma, quo miſelli reformidant aquas, impediat.

Præparatio tam celebris antidoti perfacilis eſt, in qua hæc tria maxime obſeruanda, vt ſimplicia colligantur, quo tempore viribus pollent maximis, *medio* ſcilicet *aut fine veris*, vt nec in ſole æſtuante, nec in vdo loco ſiccanda reponantur, vt ſiccata ſeruentur, ſed ea lege, vt quotannis renouentur.

Quando hæc ſimplicia colligenda.

Porro minime datur opus magnam huius eximii pulueris quantitatem in pharmacopoliis ſeruare: Sat enim eſt in rem præſentem, ſi libra dimidia in vaſis idoneis recondatur: Materialia vero ſeu ſimplicia quibus conſtat, copioſa eſſe debent: Et artificioſe ſiccata, chartaceis ſacculis excipienda, ac loco idoneo reponenda, ne à muſcis & ſordibus conſpurcentur, vel à muribus erodantur. Vtendi autem tempore atque exigente neceſſitate, ſingulorum æquum pondus in tenuiſſimum puluerem læuigabitur, cuius ℨß. aut ℨj quotidie mane tribus horis ante cibum dabitur ex cochleari cum duplo ſacchato, vel ex iuſculo, aut alio liquore idoneo, vt vino, pomaceo, vel etiam ex melle in formam Opiatæ.

Et licet ℨ integra aut ij ſatis ſint pro doſi etiam homini robuſto, poterunt tamen aliquando tres, vel etiam maior quantitas exhiberi, et maxime, qui iam diu fuit à cane demorſus, vel iā hydrophobia correptus.

Eximius quidem eſt hic puluis, ſed efficaciorem multo ducetem, ſi pimpinellæ & cancrotum fluuiatilium vſtorum pulais commiſceatur. *Cancrori pulvis.* Alyſſum quoque cæteris omnibus præferri illius nomenclatio portendit: Sic enim à Dioſcoride & Gal. vocatur, quod rabiei medeatur, ipſiuſq; venenum deleat & extinguat. *Alyſſum.*

Verum hæc planta non multum vulgaris eſt, & à paucis cognita, præſertim quæ hoc nomine à Galeno donatur, aſpectu Marrubio valde ſimilis, ſed in ſingulis geniculis, è quibus folia emergunt, bina admodum criſpa, incana & fere inodora, calices ſpinoſi caulicos verticillatim ambiunt. Hanc ſæpe vidi in horto ſcholæ Pariſienſis.

Aliud quoddam Germanicum Echioides dicitur facie Molluginis, Apparine Plinio putatum, cui Galenicum prætulerim. Qui altero caret, alterum ſolet ſubſtituere.

Cap. XVI.

Crocus Martis.

Crocvs Martis ſic dicitur partim à materia, ſeu ſcobe chalybis, vel ferri, quod Marti tribuitur, partim à colore, qui croceum ementitur. *Vnde habeat nomen.* Eius præparationem multiplicem agnoui; ſinguli enim ſuo modo parant, ac fere omnes in ea re diſſentiunt; vnde multi eiuſmodi apparatum tanquam inutilem vel neglexerunt, vel improbarunt; Et re vera pro Croco Martis ſolam ferri limaturam, nulla vſtione & ablutione alteratam Riuierius exhibebat, hancque illo efficaciorem, tutiorem & fœdis virginum coloribus ſanandis conuenientiorem aſſerebat. Eius tamen tanquam temerarii periclitatoris, qui de corio humano ſæpe luſit, methodum medendi, qui ſequeretur, morbis ipſis eſſet formidoloſior.

Duas autem præ ceteris vſitatas Croci Martis præparationes comperi: Prior ſatis vulga- *Vulgaris chalybis præparati*

da parte de his agere consilium est, qui, quod frigidiores sint & dulciores, non quidem vt superiores, aromatici, sed bechici, aut thoracici solent vocari: Conueniunt enim tussi pulmonum & totius thoracis affectibus.

CAP. XVII.

Puluis Diaireos simplex.

℞. *Ireos florentinæ* ℥ ß.
sacchari candi,
puluer. diatragacanthi frigid. an. ʒ ij.
Fiat omnium puluis confuse miscendus & seruandus.

COMMENTARIVS.

Author huius puluetis incertissimus est, vsitatissimus tamen vsus. Solet autem conuenientissime excipi sacchato, albumine oui in aqua tussilaginis, aut rosarum, vel scabiosæ, aut alius similis clarificato, vt decet, cocto, & ad tabellarum seu lozengiarum, vt vocant, formam concinnato. Libra vero sacchari pro quaque vncia puluetis ponenda est: Aliquando tamen vnciæ duæ sacchari singulis puluetis dragmis ponuntur: Sicque paratum Electuarium gratius quidem est, sed inefficacius, vt contra dum pro singulis puluetis dragmis sacchari tantum vnciam recipit.

Modus parandi ita facilis est, vt etiam ipsis tyronibus satis innotescat, nec opus est pluribus describere.

Vires. Diairis plurimum valet ad faucium destillationem, ad humorem crassorum attenuationem, coctionem, & expectorationem.

Est alia compositio Diaireos Solomonis nomine insignita, quæ quod parata sit difficilior, insuauior, nec efficacior, rarissime paratur.

CAP. XVIII.

Puluis Diatragacanthi frigidi D.N. Myrepsi.

℞. *Penidiorum* ℥ iij.
gummi tragacanthi ℥ ij.
gummi Arabici ʒ x.
amyli ℥ ß.
sem. papauer. albi ʒ iij.
quatuor sem frig. maior. mund.
glycyrrizæ ras. an ʒ ij.
caphuræ ℈ ß.
Fiat omnium puluis.

COMMENTARIVS.

Puluis hic à tragacantho nomen & basim habet, quod cæteris præpollet in compositione. Multa autem recipit bechica, lenta, refrigerantia & lenientia, quibus N. Myrepsus primus illius author, semen vrticæ attenuandis & expurgandis humoribus crassis valde accommodatum adiecit, quia tamen compositionem, & colore, & sapore nimium efficit ingratam, à recentioribus recte omittitur, hanc ipsam alia multa reddunt satis commendabilem.

Seruatur sub forma vel puluetis reliquorum more, vel Electuarii tabulati, addita ad singulas puluetis vncias sacchari libra.

Vires. Omnibus pulmonum & thoracis affectibus calidis confert, maxime tabe confectis ac macilentis, pleuritidi linguæ & faucium asperitati, tussi, & sputo coquendo & expectorando.

CAP. XIX.

Puluis Diapenidii sine speciebus, D.N. Myrep.

℞. *Penidiorum* ℥ ij.
nucleorum pineorum,
amygdal. dulc. mund.
sem. papauer. alb an. ʒ iij.
succi glycyrrhizæ,
gummi tragacanthi,
gum. Arabici,
sem. iiij frigid. maior mund.
amyli an. ʒ j ß.
caphuræ gr. viij.
Fiat omnium puluis.

COMMENTARIVS.

Diapenidion sine speciebus. Diapenidion vel paratur sine speciebus, vt formula descripta, vel cum specieb. additis cinna-

cinnamomo, caryophyllis & zinzibere, quo modo describitur à Myrepso primo eius authore. Sicque paratum Diapenidion cum speciebus nominatur. Æquali vero pondere dictæ species, amygdalæ, semen papaueris, & glycyrrhizæ succus ponuntur.

Electuarii de speciebus diapenidii. Seruatur vel forma pulueris, vel Electuarii solidi, quod authoris decreto sic conficietur. In aquæ libra, violarum vnciæ tres macerandæ & coquendæ, donec violaceum aqua colorem nanciscatur; In colatura coquenda sacchari libra vna ad consistentiam Electuarii solidi, cui adhuc calenti, penidia & reliqua simplicia læuigata, ita permiscenda & subigenda, vt formam solidam ac idoneam acquirant, ex qua tesseræ, seu tabellæ quadratæ, vel rhomboides concinnentur, & vsui reponantur. Sic omnes vno fere consensu Diapenidion conficiunt, pauci tamen in simplicium proportione conueniunt: Singuli enim singulorum pondus immutant, vsitatissima tamen hæc est formula quam exhibemus.

Diapenidij cum & sine speciebus vires. Valet tussiculosis, pleuriticis, peripneumonicis, asperitati faucium, & asperæ arteriæ, raucedini, & vitiis pulmonum multis. Si cum speciebus paretur, præter enumeratos effectus, incidit, attenuat, & humores lentos, crassos, frigidos coquit, & ad expectorationem apparat.

CAP. XX.

Confectio de Rebecha.

℞. *Puluer. Diaireos,*
diatragacanth. frigid an. ℥ ij.
pul. liquiritiæ ℥ ß.
sacchari candi ℥ iij.
sacchari albiss. ℔ j ß.
Cum gummi tragacantho in aqua rosarum soluto fiat pasta, ex qua formentur bacilli vsui reponendi.

COMMENTARIVS.

Hæc licet confectio sit authoris incerti, vsitatissima tamen est, sapore gratissima, & effectu commendatissima. Pulueres, quibus constat, seorsim quidem seruantur, sed vbi miscentur simul, vel tragacantho aqua rosarum, vel alio conueniente soluto, vel sacchato humore quodam idoneo liquato & cocto coguntur in massam, ex qua vel tesseræ, vel pastilli, vel bacilli formantur. Inter autem pulueres bechicos annumerauimus, quod ex iisdem constet, & ad eadem vsurpetur. Quidam putant, hanc Confectionem dici Rebecham, quasi bechicam; Est enim Bechicum insigne, quod cum olim imperarent Medici, sicque præscriberent: ℞ *bechi*: Ignari coniunctim dixerunt *Rebechi*, dein *Rebecha*, vnde Confectionis huius nomen. *Vnde habeat nom.*

Vires. Optime medetur tussientibus, asthmaticis, Empyicis, pleuriticis, linguæ & faucium asperitati, raucedini, & difficulter spirantib.

CAP. XXI.

De Penidiis.

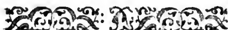
INTER Bechica & Arteriaca multum commendantur Penidia, quæ medicamentum sunt ex paucioribus compositum. Constat enim tantum sacchato, & aqua hordei ea proportione & arte coctis, vt massa quædam exurgat admodum solida, & ita tractabilis, vt digitis non adhæreat, & facile in fila ducatur tenuiora, crassiora, breuiora, aut longiora: Quod vt probe fiat, adhuc calens massa vnco ferreo trabeculæ affixo adducitur, reducitur, trahiturque denuo, quousque dealbetur, & ex filis dictis variæ figuræ ducantur.

Bulcasis eius compositionis author ex aqua pura, sacchato & melle parabat, cum tantillo olei amygdalarum amararum commisto. Nunc vero aqua hordei sumitur, mel relinquitur, & marmor tantum, super quod medicamentum adhuc calens proiicitur; & manus, quæ idipsum contrectant ac subigunt, oleo liniuntur, vt minus adhærescat.

Ab albedine, quam medicamentum hoc inter subigendum, & ducendum, acquirit, Alphenicum in Officinis nominatur. *Alphenicū.*

Pluri-

Vires. Plurimum confert tussi, raucedini, arteriæ asperitati, sputo mouendo, coquendo, excludendo, & omnibus affectibus pulmonum & thoracis.

SECTIO II.

DE ANTIDOTIS HVMIDIS.

EX pulueribus descriptis, vel aliis cardiacis & venenis resistentibus, aliquo liquore idoneo dilutis Confectiones quædam fiunt molles, quæ nunc Antidota humida, nunc Opiata, nunc Confectiones cardiales vocantur. Earum vero aliæ cordiacæ sunt tantum, quæ spiritus & partes vitales recreant, aliæ alexiteriæ & hypnoticæ, quæ simul alterant, & somnum conciliant. Aliæ vere thericales, quæ dictos quidem effectus præstant, & virus, si quod sit, oppugnant & expugnant. A veris autem cordialibus auspicari docuimus, cuiusmodi est.

Confectio Alkermes. D. M.

CAP. I.

℞. *Succi pomorum fragrantium,*
aquæ rosar. odoratis. an. ℔.j.ß.
Infunde per diem integrum
serici crudi ℔.j.
In expressione forti adde
succi granorum kermes ℔.j.
sacchari ℔.ij.
Coque ad consistentiam mellis, aut paulo minus Mixturæ ab igne sepositæ, & adhuc calenti addito
ambræ crudæ minutim incisæ ℥ ij.
quibus optime liquatis inicito.
puluerum cinnamomi,
ligni aloes an ℨ.vj.
lapidis lazuli, vsti & loti,
margaritarum pellucidarum an. ℨ ij.
foliorum auri ℨj.
moschi ℈j.

Fiat Electuarium molle, vase vitreo obturato seruandum.

COMMENTARIVS.

Pharmacopoliarum maior numerus sericum, succo granorum infectoriorum, seu Kermes recens tinctum in aqua rosacea pomorum infundunt: Mauult tamen Ioubertus, in cuius sententiam descendo, crudum sericum in dictis liquoribus ante infundere: Dein expressioni factæ succum Kermes adiicere. Sic enim minor fit iactura, & facilius setæ virtus, si quæ sit, seorsim, ac ante tincturam, per infusionem elicitur. Etsi cet Mesue primus eius author aliter statuerit, ab eo tamen, vt alio quouis authore discedere fas est, dum nihil peccatur, aut susceptæ rei executio melius, vtiliusque perficitur. Magis igitur his assentior, qui sericum crudum, nec infectum in aqua rosarum, & succo pomorum macerant, & expressioni postea Kermes succum adiiciunt.

Prudenter vero in Antidotario Romano vnciæ tantum quatuor setæ macerantur, cum & ipsa nullo compositionis dispendio possit omitti. Vt enim testactarii, sic nimium creduli nomen odi, nec quicquid dicitur aut scribitur, menti præcipitanter adhuc inhæsit: Nam vt libere fatear; sericum cum sit excrementum sordidi cuiusdam insecti, vix eo adduci possum, vt credam, tot ipsum pollere dotibus, quot illi antiquior ætas tribuit. Scio quidem nec lutum viribus destitutum; nec cymices & animalium pilos, vngues, stercora à pharmacopoliis ableganda, sed quibus cardiaca virtus iners est, acris & molesta qualitas efficacissima sæpe. Sed de Serico postea fusius & aptius suo loco. Redeo nunc ad nostram Confectionem, in qua lapis Lazuli ponitur, sed non eo modo, quo in pilulis, quæ ab ipso nomen habent. Illic enim crudus ponitur, vt remanet purgatoria facultas; Hic vstus, vt ipsa pereat: In vtroque puluerатus, pluriesque lotus, vt vomitoria vanescat, remaneat cardiaca ac roborans.

Kkk Vritur

galangæ,
nucis moschatæ,
zedoariæ,
styracis calamit.
cardamomi,
apii an. ℈ *j.*

Fiat omnium puluis, cui addatur mellis despumati quantum sufficit, ad Opiatæ, seu Electuarii consistentiam.

COMMENTARIVS.

Paraphrasis. Hæc confectio rosas admittit pro basi & nomenclatura, & aromata multa, tum ad crassos & frigidos humores tenuandos & concoquendos, cum ad spiritus recreandos, & calorem roborandum. Bechica quoque nonnulla ad sputum mouendum, & promouendum. Seruatur aliquando sub forma pulueris, sed frequentius Electuarii mollis seu Opiatæ. Omisimus aliquot & scrupulos, & grana ponderibus maioribus vix probabili ratione addita, quæ si quis voluerit superaddere, nihil vt compositioni adferret detrimenti, sic nec vtilitatis.

Rosata nouella vires. Rosata nouella imbecillum ventriculum roborat, nauseam sedat, flatus discutit, appetentiam excitat, coctionem iuuat, humores lentos incidit, colico dolori medetur, vomitum compescit, stomachi & cordis imbecillitati succurrit, inquit Myrepsus *cap.* 214. *sect.* 1.

CAP. IV.

Confectio de Baccis Lauri.

℞. *Fol rutæ siccorum* ʒ *x.*
sagapeni ʒ *iiij.*
opoponacis ʒ *iij.*
baccarum lauri,
sem ammeos,
cumini,
ligustici
nigellæ Romanæ,
dauci,
carui,
piperis longi,
piper. nigri,
acori,
amygdalar. amar.
origani.
mentastri,
castorii an. ʒ *ij.*
mellis despumati q. s. fiat Opiata.

COMMENTARIVS.

In hac confectione ponuntur baccæ lauri, à quibus denominatur, folia rutæ, origani & mentastri ad basim constituendam: Semina calida multa & incidentia ad lentos humores attenuandos, frigidiores calefaciendos, & ad flatus dissipandos: gummi ad detersionem & discussionem: mel ad pulnerum exceptionem, conseruationem, actionem compositionis efficaciorem & suauiorem.

Gummi nullo liquore soluenda, quod pauca sint, ac exigua quantitate præscripta, sed minutim incidenda, & cum reliquis pulueranda: dein omnia melle despumato, & adhuc calente excipienda, atque in opiatæ spissitudinem cogenda.

Conuenit colico dolori ab humoribus crudis, & à flatibus orto, tympaniti, borborygmo, acidum ructantibus, & frigidis naturis. *Vires.*

CAP. V.

Antidotus Diasatyrion.

℞. *Radicum Satyrii recentium & succulentorum* ℥ *ij.*
radic. pastinacæ satiuæ,
eryngii,
nucis Indicæ an. ℥ *j.*
pinearum,
pistachiorum an. ℥ *j.* ß.
caryophyllorum,
zinziberis,
anisi,
seminis erucæ,
linguæ auis, i. seminis fraxini an. ʒ *v.*
cinnamomi,
lumborum Scincorum,
seminis bulbi, aut vrticæ an ʒ *ij.* ß.
moschi gr. vij.

mellis in decocto radicum præscriptar. despum ℔.ij.
Fiat ex arte conditura, Opiata consistentia.

COMMENTARIVS.

Multæ Diasatyrii traduntur descriptiones, quarum hæc vt præstantissima, sic vsitatissima est, & ad effectus, quos pollicetur, vtilissima. Cum autem Satyrii multa sint genera, Monorchis, seu quod vnicum habet testiculum, debet seligi, atque primo Vere dum multo succo turget.

Siseris, quam Eryngii potius radicem nonnulli ponunt, sed parum refert, an hæc, vel illa ponatur, cum affines habeant vires, quas sane non tanti facio, quanti practicantium vulgus: Rustici enim diebus fere singulis vtramque esitant, etiam ad satuitatem, nec propterea salaciores fiunt. Eruca pluris ducitur, quæ etiam valde pigros ad Venerem excitat maritos. Scinci tamen omnium potentissime œstrum Veneris accendunt, sed lumborum carnem caudæ proximam. De bulbi vero semine dubitatio est, cum nondum quispiam Medicus explicite docuerit, cuiusnam bulbi semen inter tot ipsius varietates sumendum sit. Proinde semen vricæ, quod proposito apprime congruit, in illius locum substituo.

vires scincorum.

Paratur vero sic: Coquantur primum radices in aqua sufficienti, donec tabescant; deinde pistentur, & per setaceum transmittantur: Tum melli despumato ac cocto permisceantur, atque denuo parum ferueant igne lentissimo, ad aqueæ humiditatis absumptionem: Postea addantur strobili & pistachia primum minutim incisa, dein vt cætera læuigata, ita tamen, vt moschus seorsim teratur, & vltimo vel confuse cum cinnamomo misceatur. Vetus descriptio inique pondus æquum radicis pastinacæ & Satyrionis habet: illa enim cum sit insuauior, & scopo minus apta, minore quoque copia sumenda.

Diasatyrii vires.

Diasatyrion semen auget, Venerem stimulat, veretri tentiginem excitat, ac libidinis motu sopitos & languidiores mouet: Contra vesicæ & renum imbecillitatem valet, & vires reficit.

CAP. VI.

Antidotus Analeptica D. Fernel.

♃. *Rosarum,*
glycyrrhizæ an. ℥ ij *gr.* v.
gummi Arabici,
tragacanthi an ℥ ij. & ℈ ij.
santali albi,
santali rub. an ℈ iiij.
succi glycyrrhizæ,
amyli,
sem. papaueris albi,
portulacæ,
lactucæ,
scariolæ an. ℥ iij.
quatuor seminum frigid. maior.
sem. citoniorum,
maluæ
bombacis
violarum,
pistaciorum,
strobiliorum,
Amygdalarum dulcium,
pulpæ sebesten,
storacis calamitæ,
caryophillorum,
cinnamomi,
scobis eboris an. ℥ ij.
croci gr. v.
penidiorum ℥ ß.
Trita, vt decet, omnia excipiantur triplo Syrupi violati.

COMMENTARIVS.

Antidotus hæc analeptica, seu Electuarium restauratiuum, vt vocat Nic. Præpositus, à Fernelio celebratur, in eiusque descriptione nihil immutandum censuit, præter simplicium ordinem, & berberis grana, quorum loco pistacea reposuit, Omisit tamen stiracem calamitam, viribus commendatissimum & huic confectioni vtilissimum.

ſimum; Cuius parandi modus facilior eſt, quam vt pluribus in eo declarando ſit opus.

Vires. Antidotus analeptica vires exolutas reſtaurat, inquit Fernelius, animi deliquium & ſyncopem impedit, optimum corporis habitum longo ſanguinis fluxu, aut alia quauis immoderata vacuatione extenuatum reficit, macilentis & conſumptis ſuccurrit; humectando nempe, nutriēdo & corroborando.

C A P. VII.

Antidotum Aſyncritum D. Actuar.

℞. *Myrrhæ* ℥ ij. & ℈ ij.
opii ℥ v ſ.
piperis nigri,
ſem. petroſelini an. ℥ v.
apii,
ſinapeos an. ℥ ß.
iunci odorati ℥ iij.
amomi,
ſtyracis calamit. an. ℥ ij.
hedychroi magmatis ℥ j. & ℈ ij.
caſſia lignea, ſeu canella,
piperis albi,
ſeſeleos an. ℥ j. & ℈ j.
mellis deſpumati q. ſ. fiat opiata.

COMMENTARIVS.

Vocatur hoc Antidotum ab Actuario *ca. 6. lib. 5. method. med.* Aſyncritum, hoc eſt, incomparabile, quod virium præſtantia nulli cedat, aut poſtponendum veniat. Vt ex mēte authoris rite paretur, Opium in ſapa dulci macerandum, donec mellis conſiſtentiam habuerit: Styrax melle diducendus: dein reliqua arida puluerata commiſcenda. Pro caſſia Ægyptia, quam ponit author, caſſiam ligneam ſeu canellam vulgatem optima ratione, & Doctorum conſenſu poſuimus, non fiſtulam ac purgatoriam, quam paſſim Actuarius nigram appellat, nulla in re Antidoto præſcripto conuenientem & accommodatam.

Antidot. Hoc Antidotum veteres capitis dolores ſedant, inquit Actuarius, vertiginoſos & comitiales affectus mitigat, peruigilias ſopit, & *Aſyncritis vera vire.* furorem ac deſipientiam conſtringit, magnū oculorum dolorem mulcet defluxioni, dentium dolori, difficultati reſpirationis, & omni cauſæ ſuſpirii auxiliatur; Veterem tuſſim ſedat, pulmonis latenſque inflammationi, & ſiccæ & humidę medetur, omnem pulmonis humiditatem exhaurit, ſputa tenuia denſat, excretuque faciliora reddit.

Stomacho præſenti ex auxilio, huius ſiquidem humidam laxitatem aſtringit, cibi faſtidia leuat, ſingultum tollit, non retentos cibos ob vomitionum impetus ſiſtit, omnem ſtomachi & ventris inflationem in ructus ſoluit, ictero prodeſt, melancholiæ morbo conuenit, & eius triſtia ærumnoſaque ſymptomata leuat, lienis grauitatē ſubmouet, faciei colorem reddit, obſtructiones tollit, vrinam mouet, arenulas deturbat, veteri calamitatibus & colico dolori medetur atque aliis pluribus affectionibus, ſi modo verum ſit, quod clariſſimus vir Actuarius, literis de hac Opiata, mandauit.

C A P. VIII.

Philonium magnum, ſeu Romanum.

℞. *Piperis albi,*
caſſia lignea,
cinnamomi an. ℥ ij.
croci,
euphorbii,
pyrethri an ℥ ß.
zedoariæ,
ſpica nardi an ℈ ij.
ſem. hyoſcyami ℥ ß.
opii ℥ ij ß.
caſtorii,
myrrhæ an. ℥ j. ß.
ſem. apii,
fœniculi,
dauci,
petroſelini an. ℥ j.
mellis optimi deſpumati quantum ſufficit fiat Opiata.

COMMENTARIVS.

Nil tam anceps ac varium in medicamentorum familia atque Philonii Philosophi Antidotum, cui simile accidit atque vino, quod è vase in vas transfusum, non paruam prioris conditionis iacturam facit. Quotquot enim extiterunt pharmacariæ artis authores, nomen quidem Philonii retinuerunt, sed nihil fere præterea. Vnus Gal. *cap. 4 lib 9. compos. Medic loc.* probauit quidem, sed alia multo celebriora & præstantiora, vt ipse loquitur, subscripsit. Myrepsius quatuor eiusdem nominis antidota dedit, quorum alia opium admittunt, alia dimittunt; De cæteris vix inter se similia, & parum Philonii Tarsensis medicamento conuenientia. Nicolaus Præpositus pauca quædam ex priore descriptione dettaxit, alia multa adiecit, & simplicium ordinem, & pondus immutauit. Nonnulli costum, alii castorium, quidam semen papaueris addiderunt. Nos vero Præpositi descriptionem magis probamus, sed pro Costo, Castorium, opii verum castigatorium ponimus, simplicium ordinem aliter disponimus, & piperis, euphorbii & pyrethri quantitatem minuimus. Sic enim tutius & felicius dari poterit, absque inflammationis metu. Nonnullos enim aliquando vidimus, conqueri de ingenti ardore ad imum ventrem, & intestinum rectum, ex iniecto clystere, in cuius sesquidrachma tantum Philonii vulgaris fuerat dissoluta. Quod minime mirum videtur, cum xvij constet simplicibus, calidis omnibus, præter Opium, quod à multis calidum perhibetur, & hyoscyamum: proinde vix potest deglutiri, quin fauces ardore & acrimonia plurimum afficiantur & lædantur. Sic vero à nobis emendatum tuto per os sumi potest, absque ventriculi, œsophagi & faucium oblæsione. Vocatur Romanum, quod multum fuerit Romæ celebratum.

Philonij Romani vires.

Datur pleuriticis, Colicis, vnde & Antidotus Colica à nonnullis dicta, & in omni dolore interno: Somnum conciliat, sanguinem ab internis fluentem sistit, nauseabundis mirifice prodest; dolores ventris, lienis, hepatis & renum ab intemperie frigida, flatibus & crudis humoribus obortos sedat, & singultum tollit.

Per os autem datur quantitate exigua, vt ciceris magnitudine, aut paulo maiore, pro sumentis ætate & viribus atque pro scopis variis varie dissoluitur, aliquando in Oxymelite, aliquando in plantarum decocto, nonnunquam in vino. Actuarius dabat stomachicis cum hypocistidis succo & vino pauco.

Sæpius vero per anum iniicitur in aluum, dilutum in decoctione enematum, quæ ad sæuissimos colici doloris cruciatus sopiendos ac patandos præscribuntur, quibus peculiari virtute mirum in modum confert.

CAP. IX.

Opiata Salomonis D. Iouberti.

℞. *Cortic. citri conditi* ℔.ß.
conserua rosarum veteris,
acetosæ an. ℥j ß.
helenij,
buglossi.
mithridatij an. ʒvj.
conserua anthos ℥ ß.
sem. contra vermes,
sem. citri mund. an ʒiij.
cinnamomi ʒij.
caryophyllorum ʒ j.
radic. dictamni albi,
cardui benedicti,
cortic. citri sicci an. ʒ j & *gr. xv.*
ligni aloes, optimi ʒ j.
cardamomi,
macis an. ℈ij & *gr xv.*
radic gentianæ ʒ ß.
ossa è corde ceruorum n. iiij.
grana iuniperi in aceto scillitico per noctem infusa n. xxv.
sacchari solidi ℔.ß.
Syrupi acetositatis citri quantum est satis fiat Opiata.

COM-

COMMENTARIVS.

Hanc Opiatam sub nomine cuiusdam Salomonis, nullius in Medicina notæ describit & ad multa commendat Ioubertus. Illius tamen authorem ἀδέσποτον, seu incertum dicit. Cum illa velut per manus à mulierculis tradita ad eum peruenerit, sed non parum deprauata; vt solet in his fieri, quæ calamo non typis exarãtur. Potius ergo Ioubertum, quam mulierculas aut Salomonem, nescio quem, authorem voco, qui eam castigarit & ad meliorem formã reduxerit. Si quis tamen voluerit ad ostentationẽ, & maius opiatę encomiũ, magni illius regis, qui Dei populo imperauit, nomine designare, non refragabor, cum & alia nomina sæpe ficititia, & vix ratione probabili inuenta medicamẽtis pluribus imponantur. Parãdi modus facilis est. Xyloaloes penuria santalum citrinum sumi poterit, & pro radicibus cardui & dictamni, huius folia & illius semina. Reliqua, nec rara, nec inuentu difficilia.

Opiata Salomon. vires. Morbis medetur pestilentibus & contagiosis, partes, quæ principatum tenent, roborat, putredinem arcet, vermes enecat, vomiturientibus confert, & quauis ex causa languidis & imbecillis auxiliatur.

CAP. X.

Electuarium de Ouo.

♃. *Croci* ℨ *j.* ß. *aut* ℨ *ij.*

Includantur cum vitello in oui putamine altera tantum parte, per quam eductum est albumen, aperto, & postea alio putamine aut pasta occluso: Deinde assentur in clibano.

Ablata è testa materia tenuissime pulueretur; cui adde

Dictamni,
Tormentillæ an. ℨ *ij.*
cornu cerui.
nucis vomicæ an. ℨ *j.*
angelicæ,
zedoariæ,
granorum iuniperi,
helenii an. ℨ *ij.* ß.
cinnamomi,
macis an ℨ *j.* ß.
caphuræ ℨ *j.*
theriacæ ℥ *iij.*

Misce omnia; contunde fortiter, & adde syrupi limonum, quod satis erit, fiat Electuarium.

COMMENTARIVS.

Non minus est incerta huius Electuarii descriptio, quam authoris primi nomẽ: Nullibi enim satis constat de vtroque. Nec adeo rudis est Seplasiarius qui non glorietur, optimam illius descriptionem tenere. Multas quidem vidi, nusquam tamen duas consimiles. Omnium maxime probanda, quæ à Medicis Augustanis euulgatur: Nonnulla tamen vix toleranda. Nam cum ingredientia, vt loquitur vulgus, pauca sint, & pauca quantitate præscripta, illis tamen caphuræ vncia dimidia commiscetur, & sinapi ad pondus croci & vitelli oui, simul vstorum ponitur. Neutrum autem ea proportione tolerandum, cum hoc calidissimum sit, & neutiquam cardiacum: illa cardiaca quidem, sed odoris grauis, nec nisi parua quantitate suauis. Præterea, iubent illi clarissimi viri pulueres, & theriacam simul permisceri sine intermedio melle, aut syrupo: sicque non opiatã, sed pastam quauis catapotiorũ mãssa solidiorem. Ex ea autem sinapi vt noxium, & pimpinellam vt inutilem detraximus, helenium, macim & cinnamomum, vt cardiaca & bezoardica adiecimus, caphuræ dosim legitimam posuimus, theriacæ quantitatem idoneam, & syrupum omnibus excipiendis, & subigendis aptissimum docuimus. Debet vero sumi gallinæ ouum recens, magnitudinis mediocris, per cuius apicem alterum perforatum educatur albumen, intus remanente vitello. Quod vacuum erit, croco orientali non puluerisato impleatur, dein superposito alio putamine, aut pasta, vt fere fit, occluditur, ne quid transpiret: tum vel in furno vel in

vel in fornace igne lento assetur ad testæ nigredinem, vt quæ intus conclusa sunt, abiectis putaminibus, facile queant puluerari.

Nonnulli nucem vomicam reformidant & improbant, quod felibus & canibus deleteria sit, ac præsens venenum, hominibus ventriculum subuertat. Sed huic dubitationi multoties satisfecimus, nam brutorum natura longe distat ab hominis conditione, cui sæpe venenum est, quod illis pabulum familiare, & contra: Coturnices vescuntur Elleboro, & Sturni cicuta, à quibus homo enecatur: aloe & amygdalæ amaræ enecant vulpes, homo illis vtitur ad salutem. Præterea nux vomica, cum vim habeat alexiteriam, & vomitum proritantem, magis confert, nam morbis contagiosis vomitus mirifice prodest, maxime vero his, quibus prima regio corporis prauis humoribus scatet; Sic enim partibus præcipuis maligna colluuie liberatis, facultates sunt vegetiores, & ad virus oppugnandum alacriores.

Rarus autem hucusque fuit in Gallia huius Electuarii vsus; sed posthac frequentiorem speró, si nostræ emendationis ratio agnoscatur, & iuxta descriptionem à nobis traditam conficiatur, quæ sic efficacissimas vires habet, & ad pestis curationem commẽdatissimas. Est enim quædam velut parua Theriaca, quam recentiorum inuenit sedulitas.

Vires. Electuarium de ouo plurimum laudatur ad præcautionem & curationem pestis, & morborum pestilentium. Datur vel per se, vel cum aliqua conserua, aut aqua vel decocto cordiali.

CAP. XII.

Mithridatium Damocratis ex Galeno.

℞. Myrrhæ optimæ,
croci,
agarici,
Zinziberis,
cinnamomi,
spicæ nardi Ind.
thuris masculi,
sem. thlaspeos an ℥ x.
seseleos Massiliens.
opobalsami, vel olei
nucis moschatæ,
schœnanthi,
stœchad. Arabicæ,
costi candidi,
galbani,
terebinthinæ,
piperis longi,
castorii,
succi hypocistidis,
styracis calamitæ,
opoponacis,
folii an. ℥ j.
cassiæ ligneæ,
polii montani,
piperis albi,
scordii,
sem. dauci Cret.
carpobalsami, aut
eius loco cubebarum,
trochiscorum Cypheos,
bdellii an. ℥ vij.
nardi Celticæ,
sem petroselini Maced.
gummi Arabici,
Opii.
cardamomi minoris,
sem. fœniculi,
radicis gentianæ,
rosarum,
dictamni Cret. an. ℥ v.
anisi,
aristolochiæ rotundæ,
acori,
ireos Florentinæ,
phu,
sagapeni an. ℥ iij.
meu Athamantici,
acaciæ,
sem. Hyperici,
ventris scinci an. ℥ ij. ß.

Vini

Vini maluatici, vel alterius generosi ℔. j. ß. *vel q. s. gummis, liquoribus & succis diluendis. mellis optimi despumati triplum, seu* ℔. *ix. &* ℥. *viij fiat Opiata in vase idoneo reponenda.*

COMMENTARIVS.

Solemnis hæc Antidotus à Mithridate rege Ponti & Bithyniæ, eius inuentore cognominatur: hic enim simul & generosissimus erat monarcha & doctissimus, qui duarum & viginti nationum idiomata varia intelligeret & exprimeret, & medicamentariæ materiæ cognitionem haberet, ex qua nobilissimam confecit Antidotum aduersus venena, à quibus maxime sibi metuebat. Eius autem longo vsu, ab omni virulenta & deleteria qualitate vixit immunis: Nam superatus à Pompeio, & veritus, ne ab eo viuus Romam duceretur in triumphum, venenum sumpsit, à quo, cum ne quidem minimum molestiæ sensum sensisset, ac vitæ pertæsus diuturnioris, quendam vocauit militem nomine Bituitum, rogauitque, vt ipsum interficeret. Atque cum id ægre & segniter peragere tentaret, eius trepidantem manum in suam cædem adiuuit sicque seipsum traiecisse dicitur, *teste Appiano*: Porro inter illius thesauros & spolia, scrinium erat commentationum medicarum, quas ipse rex, arcanorum curiosissimus, accurate seruabat. Eas aũt Pompeius Romam detulit, deditq; Medicis Romanis, vt Damocrati & Andromacho, qui singula remedia probarunt, maxime vero Mithridatium, q; versibus Latinis reddidit Damocrates, ne immutaretur, ab eoque nunc cognomen habet, vocaturque Mithridatium Damocratis, licet eius non fuerit author, sed transcriptor aut celebrator. Aliud non multum dissimile sub nomine Andromachi à Gal. *cap. 1. lib. 2. de Antidot.* traditur, sed mitius eleganti ordine dispositum, & nonnihil deprauatum. Incertam namque, dosim habet folii, gentianæ, meu & cardamomi: atque bis repetit nardum sub duabus appellationibus, quæ idem significant. Præterea omittuntur alia quædam simplicia huic Antidoto conuenientissima, vt carpobalsamum, aut succedaneum eius idoneum, dictamnus, piper album & longum, & bdellium. Verisimile est, Andromachum ad nominis gloriam, priorum descriptionem immutasse, vel sibi vendicasse, vel similem inter Mithridatis secreta inuenisse, aut à Pompeio habuisse. Vtut sit, potius celebratur, & paratur ea, quam exhibuit Damocrates.

Mithridatium Andromachi quale.

Nec minus gloriæ cupidus fuit Nic. Præpositus, qui pseudomithridatium ex simplicium farragine congestum, à Nic. tamen Myrepso mutuatum, descripsit *cap. 412.* quæ magna ex parte, & idiomate barbaro enuntiauit, confuse miscuit, & indebita proportione & ratione disposuit. In summa, multum difficultatis in præparatione, parum vtilitatis in vsu Antidotus illa pollicetur. Proinde illis relinquenda, qui in Nicol. Præpositi verba iurarunt, illumque non raro cæcutientem, tanquam cæci perpetuo sequuntur.

Mithridatium Nic. Præpositi quale.

Præcipua parandi difficultas ex peruestigatione, & electione simplicium pendet, quibus sæpe caremus, præsertim exoticis, raris & pretiosis, quorum loco plerumque succedanea cogimur subrogare, vt pro opobalsamo, oleum caryophyllorum, aut nucis moschatæ, pro carpoballsamo cubebas aut semen lentisci, pro vino falerno, aliud generosum, pro melle Attico, nostras. Ex Antidoto Romano radicem ireos Florentinæ addidimus, & pro Aro, quod nonnulli ponunt, alii omittunt, aristolochiam rotundam posuimus. Succi, lacrymæ, gummi præter Arabicum, & thus, quæ teri debent, in vino maceranda sunt: Interea radices terendæ, dein reliqua eo ordine, quem centies docuimus. Gummi in acerata parum ferueſient, vt vinum absumatur. Tum & hæc, & pulueres læuigati, & per incerniculum transmissi despumato melli commiscebuntur. Sicque fiet Opiata, in vase idoneo reponenda quotidie semel

mel primo mense rudicula mouenda: secundo mense, bis in hebdomada: tertio semel: quarto ter tantum in mense: Sicque relinquenda, nisi sexto mense, quo denuo semel agitanda.

Vires. Mithridatium aduersus venena & morbos contagiosos tutissimum ac securissimum est præsidium. Aliæ sunt eiusdem pene innumeræ vires, quæ cum sint lippis & tonsoribus notæ, in his recensendis non diutius immorabor.

CAP. XII.

Theriaca Androm. Iunioris, ex Gal. à quo γαλήνη dicitur.

℞. Trochisc. scillit. ℥. xlviij.
trochiscor. de viperis,
magmatis hedychroi,
piperis longi,
opii an. ℥ xxiiij.
rosarum siccarum,
iridis Illyricæ,
succi glycyrrhizæ,
sem. buniados dulcis,
scordii,
opobalsami,
cinnamomi,
agarici an. ℥. xij.
myrrhæ,
costi odorati,
croci Corycii,
cassiæ ligneæ,
nardi Indicæ,
schœnanthi,
thuris masculi,
aglia s. piperis albi,
piperis nigri,
foliorum dictamni,
marrubii virentis,
Rhabarbari, vel Rhei pontici,
stœchados,
semen petrosel. Maced.
calaminthes montanæ,
terebinthinæ Chiæ,
radic. pentaphyli,
Zinziberis an. ℥. vj.
polii Cretens.
chamæpithyos,
styracis calamintha,
meu Athamantici,
nardi Celticæ,
amomi,
phu pontici
sem chamædryos Cretic.
foliorum malabathri,
chalcitidis vstæ,
terræ Lemniæ,
radicis gentianæ,
sem. anisi,
succi hypocistidis,
carpobalsami,
gummi Arabici,
seminum fœniculi,
cardamomi Idæi,
seseleos, thlaspi,
ammeos,
comarum hyperici,
acaciæ,
Sagapeni an. ℥. iiij.
castorei,
radicis Aristoloc. tenuis,
sem. dauci Cretici,
bituminis Iudaici,
comæ centaurii minoris,
opoponacis,
galbani optimi, an. ℥ ij.
vini generosi, q. s. succis liquorib. & gum. diluen. mellis Narbon. aut alius optimi triplum, seu ℔. xiij. ß. vel q. s. fiat Opiata ex arte in vase idoneo reponenda & seruatur ad futuros vsus.

COMMENTARIVS.

Non inepte quidam Mithridatium medicamentorum patrem, & Theriacam matrem appellant, quæ scilicet dignitate & efficacia reliquis medicamentis antecellant, & vires omnium complectantur: Vix enim affectio præter naturam datur aliqua

qua, cui alterutrum, vt decet paratum, exhibitum non conferat.

Vtriusque non immerito perhibetur author Mithridates, quod materiam inuenerit & congesserit, ex qua conficiuntur ambo. Andromachus & Damocrates eandem solum in meliorem ordinem disposuerunt, & pauca quædam adiecerunt, sicque vt ex Adamo Eua, ex Mithridatio Theriaca habuit originem. Sic vero primum à Critone nominata est, à vipera, quam Græci θηρίον vocant, cuius carnem ex arte præparatam, quam postea docebimus. Andromachus imperatoris Neronis archiatros Mithridatio addidit, vt eius virtutem, quæ ante hanc commixtionem ad ferarum & serpentum morsus venenatos erat iners & imbecilla, redderet efficacissimam, sicque ex Mithridatio Theriaca facta est, præsentissima venenis medicina, à qua medicamina, quæ virus quoddam extinguunt, seu venenis obsistunt, theriaca, seu theriacalia nominantur. Laudanda autem plurimum Andromachi sedulitas, qui hæc duo Antidota quasi informia exornarit, in optimam formam digesserit & celebrarit: Ad cuius imitationem posterior ætas multas eiusdem nominis compositiones seu theriacas descripsit, quibus officinæ pharmacopœorum quorundam non ornantur, sed onerantur ipsi.

Andromachus quis fuerit & illius laus.

Omnes autem Theriacæ à Rhasi, Auicenna, Mesue, Serapione, Paulo, Oribasio, Actio, Myrepso & à posterioribus descriptæ, non modo inter se, sed antiquæ & veræ ab Andromacho traditæ sunt dissimiles, proinde raro parantur, & tanquam inutiles negliguntur.

Licet autem Theriaca Andromachi senioris minus peruerti potuerit, quod versibus conscripta sit, minus tamen celebratur ea, quæ ab Andromacho eius filio oratione soluta describitur, quam hic damus: parum tamen est inter vtramque discriminis, & fere nullius momenti.

Porro ad eius confectionem accedunt nonnulla, quæ semper & omnibus non suppetunt, quorum loco succedanea, si non genere, saltem qualitatibus primis, aut secundis consimilia ponuntur, vt cum herba pro herba, semen pro semine, metallum pro metallo subrogatur. Optimorum tamen substitutorum inopia fere vsurpamus, quæ desiderata qualitate prædita sunt: Sic Galenus pro amygdalis amaris, absynthium: pro Euphorbio Stercus columbæ, pro pipere zinziber substituit. Nunc autem Parisienses Pharmacopœi nullis sumptibus parcunt, ad simplicia quæuis pretiosissima conquirenda; Atque ex eorum ordine multi, etiam qui vix secundas tenent, omnia aromatum, lapillorum pretiosorum, & simplicium rarissimorum genera in suis pharmacopoliis habent, nullumque simplex ipsis ignotum est, quod medicamentorum compositionem ingreditur.

Si quis tamen nulla arte, labore aut pretio, nonnulla Theriacæ conficiendæ necessaria, præsertim rariora assequi potuerit, vt accidit plerumque, pro opobalsamo, oleum è caryophyllis, vel nuce moschata expressum subrogabit: pro Costo, zedoariam, pro schœnanto, calamum aromaticum, pro dictamno Cretico, nostras, pro Amomo, acorum, pro carpobalsamo, cubebas, aut semen lentisci, pro vino Falerno, muscatellinum, aut aliud generosum. Nihil vero substituendum pro pastillis, qui iuxta modum sectione sequenti descriptum parabuntur. Defectu autem aristolochiæ tenuis, longa sumenda, iridis Illyricæ, Florentina, calcithidis, calcanthum seu vitriolum: Illam tamen multi sentiunt omittendam, cum nihil faciat, inquiunt, ad Theriacæ virtutem, sed solum ad colorem nigrum illi impertiendum, qua tinctura suam qui non infecerit Theriacam, à multis irridetur. Alii contra, non præter rationem calcithidem admitti debere tenent, quod sua stypticitate intestanea roboret, & siccitate putredinem arceat, adde, quod parua quantitate permisceatur, atque semiusta,

 vel

vel eius loco, calcanthum perfecte vstum, vt acrimoniæ minoris sit particeps. Antiquitus vero aliter, quam nunc, parabatur, sed verus conficiendi modus is est, quem de Mithridatio parando dedimus.

Θηρίον animalia omnia venenata signat. ἔχις, ἔχιδνα γαλήνη. Theriacæ vires.

Vt autem θηρίον de feris & venenatis animalibus dicitur, & peculiari significato de vipera, in cuius genere, mas ἔχις, fœmina ἔχιδνα vocatur, sic Theriaca Antidotos omnes complectitur; Quæ quod sumpta, vel admota morbis tranquillitatem adferat, à Galeno γαλήνη dicitur. Nam aduersus maxima mala securissimum & expertissimum est alexiterium. Non solum autem morbis venenatis feliciter medetur, sed aliis quoque communibus: nam capitis dolores diuturnos, vertigines, graues auditus, hebetudines oculorum, comitiales & orthopnoicos cum mulsa data sanat. Stomachi vitia, difficilem coctionem, & ventriculi imbecillitatem emendat. Ventriculi & intestinorum inflationibus & doloribus medetur, nec non colicis & ileosis: Lumbricorum genus omne mirifice interficit: animi deliquio & virium imbecillitati succurrit. Cum aqua raphani, aut parietariæ exhibita deterit calculos renum, & vesicæ, & difficilem mixtionem sanat. Vtiliter præbetur in febrium, maxime quartanarum rigoribus & incipientibus, & inclinantibus. Flatus dissipat, humores in ventriculo, & aliis visceribus putresabsumit, obstructionem tollit, colorem commendat, cordis palpitationi multum opitulatur. Mulieribus menstrua mouet; fœtus mortuos eiicit, hydrophobiam & canis rabidi morsum opportune data sanat.

C A P. XIII.

Opiata Neapolitana.

℞. *Foliorum sennæ Orient.* ℥.j.ß.
hermodactylorum,
turpethi an. ʒ.vj.
scobis ligni sancti,
sarsaparillæ,
sassafras, an. ℥.ß.
mellis optimi in decocto radicis Chynæ despumati & ad aqueæ humiditatis absumptionem cocti lb.j.
fiat opiata.

C O M M E N T A R I V S.

Nullus est tam nouellus pharmacopœolus etiam in suburbiorum quodam angulo degens, qui vel ad gonorrhœam virulentam, vel venereum aliquod vlcus non glorietur quoddam habere secretum remedium. De hoc autem affectu, eiusque medicatione Empirici omnium maxime mira promittunt, ad quos sæpe Parisiorum vulgus suo damno confugit. Hæc enim gens nouitatis semper auida, credulaque nimis, errores quosuis etiam capite damnatos, modo Medicos simulent, colit & amplectitur, & ab his intrepide deleteria quæque pharmaca sumit. Miserum hoc quidem est, quod nolentibus perire, imo sic volentibus tam liberum pateat ad necem iter. In tam nefarios homines, vos hortor, pharmacopœi dignissimi, bellum vt commoueatis, indicatis, viriliter inferatis, atque optima tantum, & à probatis authoribus tradita remedia accipiatis.

Opiata cur Neapolitana dicta.

In gratiam autem iuuenum, quos Venus momordit, hanc Opiatam damus, optima & ratione inuentam, & arte descriptam, & effectu probatissimam; data enim quando, & quibus conuenit, feliciter Indicæ lui, quam Neapolitanum morbum appellant, medetur; vnde Opiatam Neapolitanam cognominare minime nefas putauimus. Aliam eiusdem nominis sæpe inter multorum Chirurgorum manus Lutetiæ vidimus, sed quæ male primum descripta, à singulis tyronibus quotidie immutatur & deprauatur. Alii enim tantum ponunt guaiacum, sennam, mel & aquam vitæ: alibi baccas lauri adiiciunt: sunt, qui auferunt guaiacum, & sarsaparillam substituunt. Quidam hermodactylos probant; alii turphetum; alii vtrumque; nonnulli neutrum. Nos iuxta formam descriptam lege & ratione:

tione stabilitam & probatam exhibemus. Adiiciunt nonnulli aquam vitæ paucam, sed aquam cinnamomi libentius & vtilius prætuletim. In calidioribus naturis neutram, in frigidioribus alterutram addere nihil vetat.

Vires. Valet plurimum ad luis veneteæ curationem. Datur alternis diebus, & sæpe quotidie mane ieiuno stomacho à ℨ. ij. ad ℥. ß. His potissimum conuenit, qui pluribus negotiis implicitti decumbere non valent, & diutius in cubiculo manere.

Plures alias antidotos à Mesue, Actuario, Myrepso, & Præposito datas omisimus, quarum vel compositio non probatur, vel vsus non laudatur, aut his præstantiores præferuntur. Nam Zazenea, Atanasia, vtraque Requies Nicolai, diasulphur, Acarikum, Adrianum, & confectio de styrace nusquam aut rarissime parantur, quod vnum Asyncritum virtute & parandi facilitate illis omnibus sit anteponendum. Nam cum illorum præcipua virtus in somno conciliando posita sit, sat erit vnicum aut alterum habere medicamentum, vt pilulas de Cynoglosso, aut Philonium Romanum, quod id feliciter præstare valeat.

Idem esto iudicium de Alsessera, de Esdra, de Antidotæ hæmagoga, & aliis confectionibus pene innumeris ab authoribus, vel potius trascriptoribus sine iudicio collectis, quas recensere nauseam mouere est.

SECTIO III.

DE TROCHISCIS ALTERANTIBVS & roborantibus.

Hucusque medicamenta roborantia forma pulueris, & Electuarii mollis, seu Opiata, optima methodo descripta exhibuimus: superest nunc, antequam huic libro finem imponamus, vt omnes Trochiscos, viribus consimiles, & officina necessarios explicemus, & pharmacopœis dispensandos porrigamus, qui vel aliorum medicamentorum, quorum compositionem ingrediuntur, causa parantur, vel qui etiam ex sese ipsis dantur, nec aliis, vt bene sint, famulantur. Ne autem confuse de purgantibus & roborantibus simul ageremus, vt multi perperam faciunt, ad finem sect. 3. libr. secundi, in quo genus omne Catharticorum describitur, Trochiscos de Rhabarbaro, de Agarico, & Albandal adiunximus. Nunc vero ad roborantium & alterantium explicationem accedentes, incipiemus ab his, qui partem Theriaces & Mithridatii constituunt.

CAP. I.

Trochisci de vipera.

℞. *Carnis viperarum cum anetho, sale & aqua cocta* ℥. viij.
medullæ panis tritici, albissimi exsiccati, & tenuissime puluerati ℥. ij.
Tere omnia simul & manibus opobalsamo, aut eius succedaneo inunctis, fac pastillos ℨ. j. *pondere, in vmbra siccandos.*

COMMENTARIVS.

Vocantur hi pastilii viperini, theriaci, de thyro seu de vipera, ad quorum Confectionem captandæ sunt viperæ circa finem Veris aut principium æstatis, quo tempore consueto cibo & aere aliquandiu fuerunt recreatæ: atque deligendæ potius feminæ, quam mares, non prægnantes, admodum agiles, collum gracile multum porrigentes, aspectu fero, oculis aliquantum rubentibus, ac rutilis, capite latiore ac compresso, & rostro nonnihil ad superiora reflexo, ventre amplo, cauda non inuoluta, affatim gracilescente, carnis experte, gressu circa eam firmato, eoque tardo. *Quando vipera captanda.* Maris vero sensim in tenuitatem abit, nec carne destituitur, corporis truncus tenuior est, collum crassius, angustius caput, duos tantum dentes caninos habet. *Viperarum delectus.*

Viperarum præparatio. habet, femina quatuor. Quæ loco mariti ma & falsa incolunt, relinquendæ. Recens captæ meliores, quam afferuatæ. Vt autem rite præparentur, primum virgis cæduntur, sic namque ira percitæ virus euomunt, vapulatis cauda & caput abscinduntur, vtrobique ad quatuor digitorum mensuram; quod etiam in viperis maioribus satis erit. Quæ post harum partium amputationem, irrequieto motu non agitantur, aut sanguinem non effundunt, sed statim immotæ iacent, atque exangues, reiiciendæ vt inutiles. Vtiles ac modo dicto mutilatæ excoriantur, euiscerantur, pinguedine mundantur, probe in aqua limpida ter, quaterque mutata abluuntur, dein in olla idonea ac nitida coquuntur cum aqua sufficienti, pauco sale, & anethi viridis quantitate paulo maiore aut minore pro numero viperarum, vt prudens pharmacopœus facile poterit diiudicare, puta ad m. j ß. aut m. ij. anethi, pro quatuor aut quinque viperis: qui numerus satisfacere poterit parandis tribus vnciis trochiscorum, ad Theriacæ confectionem requisitis. Sic vero igne luculento, non tamen violento, & fumi experte coquuntur, vt à carnibus facillime spina detrahatur. Tum caro separata in pila lapidea, cum pistillo ligneo exacte terenda, cui interterendum, panis albi, sicci & puluerati tertia aut quarta pars adiicienda, vt pro carnis viperæ vnciis quatuor, panis dragmæ sex, aut vncia integra. Qui maiorem panis quantitatem commiscebunt, pastillorum vires efficient imbecilliores, qui minorem, efficaciores.

Sic per trituram carne pani commixta & subacta fiet pasta, ex qua pastilli seu orbiculi formabuntur. Perperam faciunt, qui dum caro viperina & panis simul teruntur, parum iusculi, in quo viperæ fuerint incoctæ, adiiciunt: sic enim humidior est, & trochisci ex ea confecti rancescunt, situm contrahunt, & difficilius exsiccantur. Paruuli autem conficiendi atque manibus opobalsamo aut oleo è caryophyllis, vel nuce moschata educto inunctis, & quotidie in loco sicco, sed non Soli exposito versandi, exsiccandi, & postea seruandi.

Vires. Pastillis viperinis summa virtus inest ad morsus animalium venenatorum, ab eisque Theriaca talem vim mutuatur; prosuntque mirifice, si quid aliud, Elephanticis, & à cane rabioso demorsis.

CAP. II.

Trochisci Hedychroi D. Andromachi ex Galeno.

℞. *Aspalthi,*
asari,
mari,
amaraci an. ℨ. *ij.*
calami aromatici,
schœnanthi,
costi,
phu Pontici,
opobalsami,
xylobalsami, an. ℨ. *iij.*
folii Indici,
spica nardi,
cassia lignea,
myrrha,
croci an. ℨ. *vj.*
amomi ℨ. *xij.*
mastiches ℨ. *j.*
Cum vino quodam generoso fiat pasta, ex qua formentur pastilli.

COMMENTARIVS.

Prudenter egit Andromachus, qui horum pastillorum descriptionem versibus descripsit; nisi enim id fecisset, nihil aut parum illa pristinæ integritatis retinuisset, cum etiam Galenus in illis describendis, præsertim in singulorum simplicium definienda dosi, comperiatur. Rhases & Auicenna non sunt excusandi, qui potius nouitatis aut vanitatis studio, quam simplicium optimorum inopia hos trochiscos immutarunt, Europæi Medici non tam per-

peruertunt, quam substituunt, in his potissimum compositionibus, quæ certa lege, optima ratione & debita methodo describuntur. Facilius est autem remediorum formas seu à Græcis, seu Arabibus descriptas, quam medicamenta simplicia, ex quibus constant, habere. Valde tamen rarum est, quod nostri pharmacopœi Parisienses non consequuntur. Qui opportune omnia non habuerit, pro Aspalatho reponet santalum citrinum, pro maro maioranam veram aut dictamnum, pro Amaraco matricariam, pro costo Angelicam, pro Xylobalsamo lignum Aloes, aut lentisci, pro cassia cinnamomum, pro amomo Acorum.

A Rhasi & Auic. additur cortex radicis *Darsisahan*, sed quænam sit illa planta, nec nomine, nec vultu, nec viribus dignoscitur. Ab iisdem vocantur hi Trochisci Andaracari, ab Andromacho & Galeno Hedychroi, à quibusdam, vt *Gilib. de Angl. cap. de cura arthrit & Iacob. Maulins*, Idiocry, ab authore, qui primus composuit Idiocrius & Ilioc ytus dictus. Ad confectionem feruntur primum radices & ligna, dein aromata, postea reliqua. Sed seorsim crocus, mastiche, myrrha, quæ postrema, primo loco miscenda sunt cum vino, tum alii pulueres, tandem oleum balsami, aut eius inopia, caryophyllorum. Ex hisque omnibus tritis, & simul subactis fiet massa, de qua formabuntur trochisci, in vmbra siccandi.

Parandi modus.

Non solent vero parari, nisi Theriaces conficiendæ causa, propterea parua tantum quantitate solent dispensari, multis tamen, quod simplicibus constent medicamentis efficacissimis, per se dati poterunt ad malorum multorum curationem; & in diuite quodam, qui odoratum pharmacum expectebat, ad Ozænæ curationem, his pastillis vsus est Aetius *cap. 92 tetr. 2. ser. 2.* quos subegit cum vino veteri odorato, & mirum est, inquit, quam breui affectio curata fuerit.

Vires.

Historia.

CAP. III.

Trochisci Scillitici, D. Andromachi.

℞ Scillæ assatæ ℔. ß.
farinæ erobi albi & non rufi ℥ viij.
Tere in mortario, & fiat pasta, ex qua formentur Trochisci, in vmbra siccandi.

COMMENTARIVS.

Theriaces adhuc gratia pastilli fiunt Scillini, sic dicti à Scilla, quæ ipsorum basis est. Ad hunc vero consilio Galeni debent parari modum. Scilla mediæ magnitudinis Iulio mense colligenda, cortice exteriore spolianda, pars inferior & durior, cui fibrosæ radiculæ adhærent, secanda, separanda, abiicienda que; pasta triticea probe subacta, non luto, vt perperam nonnulli faciunt, inuoluenda; dein sub cineribus calidis, vel potius in furno coquenda, donec pasta indurueri, & scilla mollis ac tenera euaserit, tum exteriore crusta & interiore medullio ablatis in mortario terenda: tum demum tertia pars erui albi farinæ tenuissimæ & cribratæ commiscenda, vt octo vnciæ erui singulis scillæ libris. Atque ex omnibus probe subactis fiat massa, ex qua formentur trochisci in vmbra siccandi.

Est autem deligenda Scilla vera & optima, vt Hispanica, non pancratium, atque euellenda Iulio ante messis tempore, vel paulo serius, aut celerius, modo iam folia penitus & scapus aruerint.

Eruum quoque candidum, non rufum, seligendum, quod minus amarum est, & magis alexiterium. Sunt qui loco erui candidi radicem dictamni albi sumunt; quia tamen eruum non valde rarum est, præstat cum Andromacho & Galeno genuinam descriptionem admittere, quam sine necessitate aliquid substituere, & mentem authoris defraudare.

Tro-

Vires. Trochisci scillitici crassos & lentos humores incidunt, infarctus tollunt, putredinem impediunt, epilepsiæ conferunt, & morbis venenatis.

CAP. IV.

Trochisci Cypheos D. Andromachi.

℞. *Carnis vua passæ pinguissimæ, probe ab acinis & cortice mundata,*
terebinthina pura an. ℥. *xxiiij.*
myrrha,
schœnanthi an. ℥ *xij.*
cinnamomi ℥ *iiij.*
bdellii lacryma,
spica nardi,
cassia lignea,
cyperi,
baccarum iuniperi grandium & pinguium an. ℥. *iij.*
calami aromatici ℥. *jx.*
aspalathi ℥. *ij.* ß.
croci ℥. *j.*
vini parum,
mellis optimi quantum sufficit, formentur pastilli.

COMMENTARIVS.

Cyphi antiquum est vocabuli genus, quo suffimenta, odoramentaque olim significabantur, *teste Galen. cap. 75. de simp med.* Ab eo Mithridates hos trochiscos cognominauit, quos postea Democrates carmine descripsit. Constant vero multis odoratis, quæ mixturam nomini conuenientem, & ad multa commendabilem efficiunt. Quod optime nouit Ponti rex, dum eosdem antidoto permiscuit, quam suo nomine voluit donari.

Præparatio. Præparatio multum nec difficilis, nec laboriosa. Myrrha & bdellium in vino generoso primum diducenda, quibus addenda terebinthina, dein pulpa passulatum mun datarum, tum pulueres. Omnia tandem melle despumato, & probe cocto excipienda, & in massam cogenda, ex qua formentur trochisci, in vmbra siccandi, in olla vitrea, aut fictili reponendi & seruandi.

Hunc vsum non modo præstant, quod Mithridatio inseruiant perficiundo, sed & dantur per se ad vlcera, & internos affectus multos iecoris & pulmonum. *Vires.*

CAP. V.

Trochisci Galliæ moschatæ D. Mes.

℞. *Ligni aloes crudi & electi* ℥. *ij.* ß.
ambra ℥. *j.*
moschi boni ℥. ß.
gummi tragacanthi in aqua rosarum soluti quantum sufficit ad ea comprehendenda & cogenda, fiant pastilli.

Nonnulli ambram in vase vitreo dissoluunt oleo Balanino pauco, eoque cætera comprehendunt.

COMMENTARIVS.

Vox Gallia non parum Iac. Manlii exercuit ingenium, vt qui rationem eius nominis ad pastillos descriptos accommodati quærens, nunc ex Placentino ad Galliam herbam odoriferam, nunc ex aliorum opinione ad quandam Galliæ prouinciam refert, herbam tamen illam fictitiam, & Galliam ne quidem per somnium vidit Mesue, nec Galliæ nomine compositionem istam, ni fallor, designauit. Confectiones enim aromaticæ, Arabibus Alephanginæ, vt quæ calidioribus aromatis constant dicuntur; aliquando *vt apud Rhasin Ramich*, & specialius *Such*, quando moscho, ambra, zibetho, & similibus suauem odorem spirantibus componuntur. Rectius autem trochisci de xyloaloe moschata, quam de Gallia moschata vocari possent, minime tamen mutandum nomen censeo, quod integrum fere seculum recepit & probauit, in cuius peruestigatione non laborandum, modo res ipsa satis innotescat. *Ratio nominis nulla.*

Porro ad præparationem teruntur singula *Præparatio.*

seor-

ſeorſim, ac primum quidem lignum aloes, dein ambra, poſtremo moſchus, tum omnia excipiuntur glutine tragacanthi aqua roſacea diluto & fiunt trochiſci, ad delitias maxime ſuo halitu accommodati; potius tamen ad ſanitatem, quam voluptatem in pharmacopoliis ſeruati. Horum mentio frequenter occurrit in compoſitionibus multis, quas hinc inde ingrediuntur.

Vires. Cerebrum, cor & ſpiritus recreant, corporis totius odorem commendant, ventriculum puerorum imbecillum & vomiturientem roborant, & vires longo morbo fractas reſarciunt.

Cap. VI.

Trochiſci Aliptæ moſchatæ D.N.Sal.

℞. *Ladani* ℥. iij.
ſtyracis calamitæ ℥. j. ß.
ſtyracis rubræ ℥. j.
ligni aloes ʒ. ij.
ambræ ʒ. j.
caphuræ ℈. ß.
moſchi ℈. j.
Cum aqua roſarum formentur paſtilli.

Commentarivs.

Minus frequenter parantur hi paſtilli, quam præcedentes, licet affines ſint halitu, ſuauitate, odore. Laborioſe conficiuntur iuxta modum à Nic. Salernitano deſcriptũ, facile vero ſic: Ladanum in mortario cupreo & piſtillo ferreo, vtroque calente, cum pauca aqua roſarum diu terendum, ducendum, & agitandum donec vnguenti vndique læuis, nec aſperi aut grummoſi conſiſtentiam naneiſcatur. Addatur poſtea vtraque ſtyrax piſtillo rurſus multum diducenda, dein xyloaloe, tum caphura, moſchus & ambra, cum pauca roſacea ſeorſim in alio vaſe diluta. Ex omnibus confuſe mixtis tritis, ſubactis trochiſci fient paruuli, in vmbra ſiccandi, in olla reponendi, in officina ſeruandi.

Celebrantur vt efficaciſſimi ad cerebrum cor, hepar, ventriculum, & cæteras partes nutritorias corroborandas, & reficiendos ſpiritus. *Vires.*

Cap. VII.

Paſtilli Neræ D.N.

℞. *Ambræ optimæ* ℥ j.
ligni aloes ʒ. iij.
moſchi boni ℈. ß.
caphuræ gr. ij.
Subigantur omnia ſimul, & fiat maſſa, ex qua formentur Trochiſci.

Commentarivs.

Trochiſci Neræ ſic ab inuentore multorum iudicio nuncupati precioſiſſimi ſunt, rariſſimeque conficiuntur, niſi pro regibus & principibus. Nec magna quantitate parãdos cenſeo, & in Officinis diu aſſeruandos, cum vſus tempore ſtatim quantitate requiſita poſſint confici. A Gallia moſchata tantum diſſident ſimplicium doſibus & ſuperaddita caphura. Vt rite parentur, emollienda, ambra in mortario calente cum paſtillo quoque calido, cui deinde lignum aloes tenuiſſime pulueratum commiſceatur: tum moſchus ſeorſim tritus, poſtremo camphora. Omnia vero probe ducantur, ſubigantur, malaxentur ſuperaddito pauco oleo liquidambar, aut opobalſamo, vt in maſſam cogantur conuenientiorem, ex qua rotulæ aut paſtilli formabuntur. *Præparatio.*

Iiſdem viribus pollent, quibus Gallia moſchata, ſed efficacioribus, & à magnatibus frequenter vſurpantur ad ſuffitus. *Vires.*

Cap. VIII.

Trochiſci de Caphura D.Myrep.

℞. *Caphuræ* ʒ. ß.
croci ʒ. ij
amyli ʒ iij.
roſarum rub.
gummi Arabici,

tragacanthi,
scobis eboris an. ℥.ß.
sem. cucumeris mundati,
sem. portulacæ,
glycyrrhizæ rasæ an. ℥.j.
cum mucagine semin. psyllii, in aqua rosacea extracta, fiant pastilli.

COMMENTARIVS.

Ex variis Trochiscorum de Camphora descriptionibus à veteribus traditis, sola fere paratur, quam Mesue *Sect. sui Antidot.* describit ad febres ardentes, ad bilis & sanguinis æstum, hepatis & ventriculi calidam intemperiem & sitim inexpletam. Multis tamen quod constet calidis, vt nardo, xyloaloe, croco, cardamomo, quomodo id præstare valeat, non facile coniecto. Alios eiusdem nominis multo præstantiores, & ad id munus obeundum efficaciores, ac paratu faciliores, ex Myrepso exhibeo, in cuius descriptione nihil est immutatum, præter simplicium ordinem. Pro spodio autem, (si quod aliud sit, præter pompholiga, seu spodium Græcorum) malo assumere ebur crudum, quam vstum, ob rationes multas superius adductas. Præparatio nec molesta, nec laboriosa multum est. Scobs eboris seorsim tenuissime læuiganda, vt & reliqua simplicia, crocus, caphura, amylum, rosæ & glycyrrhiza. Gummi in mortario calido terenda: semen cucumeris decorticandum, dein minutim secandum, & læuigandum, tum demum omnia cremore psyllii comprehendenda, & in pastam ad trochiscos formandos cogenda. *Præparatio.*

Vires. Valent ad iecoris & aliorum viscerum ardores mitigandos, ad acrimoniam bilis temperandam, & ad humorum, qui ad thoracem delabuntur fluorem compescendum.

CAP. IX.

Trochisci Diarrhodon D. Mes.

℞. *Rosarum rub.* ℥.j.
glycyrrhizæ ℥.ß.
ligni aloes,
spicæ aromaticæ an. ʒ.ij & ℈.ij.
mastiches ʒ ij.
antispodii ℈.iiij.
croci ℈ ij.
Tritis omnibus fiant trochisci ex vino albo.

COMMENTARIVS.

Variæ sunt pastillorum huius nominis apud authores varios descriptiones: quisque enim ad animi votum addit, detrahit, peruertit, immutat, & plerumque vnum & idem medicamentum diuersis nominibus designat, sæpe & duo, triave eadem vocum acceptione nuncupat. Patet hoc ex trochiscis Diarrhodon, & de Rosis à Mesue traditis, quorum alii aliorum significatione includuntur. Futiles sunt rationes, quæ huius nomenclaturæ in voce & significatione diuersitatem quærunt. Si tamen cum viro probato sic loqui liceat pastillos descriptos vocabimus Diarrhodon, non de rosis, quorum præparationem pluribus demonstrare superfluum videtur, cum ipsa per se facilis sit, nec quicquam difficultatis secum ferat. Pro Spodio, Antispodium Officinarum & vulgare diximus, quod ebur vstum est non spodium. *Præparatio.*

Valent ad febres pituitosas, inueteratas, & aliis implexas. Ad ventriculi quoque dolorem leniendum, & humores ipsi adhærentes detergendos, commiscentur in multis compositionibus magnis à Mesue descriptis. *Vires.*

Alii sunt Trochisci Diarrhodon N. Myrepsi, quos ipse suis confectionibus miscet. Parantur *ex rosar. rubr. recen.* ʒ *iij spodii* ʒ. ij. *santal. rub.* ʒ. j. ß. *gr. vij. santal alb.* ʒ j *gr. x. croci* ℈. ij. ß *caphuræ* ℈ ß. Ex omnibus aqua rosacea coactis fiunt pastilli. *Troch. Diarrhodon Myrepsi.*

CAP. X.

Trochisci de Carabe D. Mes.

℞. *Karabes* ℥.j.
cornu cerui vsti,
gummi Arabici vsti,

tragacanthi,
coralli vsti,
acaciæ,
hypocistidis,
balaustiorum,
mastiches,
laccæ,
sem. papaueris nigri, assi an. ℥. ij & ℈ ij.
thuris,
croci,
opii an. ℥. ij.
Cum mucagine seminis psyllii forma Trochiscos, & repon. vsui.

COMMENTARIVS.

Hos Mesuei pastillos, vt insigniter efficaces, inter quindecim eiusdem nominis, à tot authoribus descriptos selegi, quorum magna pars illis solum nomine tenus, simi lis, vel certe multum dissimilis est. A succino, seu Karabe Arabibus, & Electro Græcis dicto, nuncupantur, quod mirifice commendatur ad viscera roboranda, sanguinis fluorem cohibendum, & rheumatismum vteri sistendum: augetur illius vis incrassans, gummi & opii interiectu, astrictoria, superaddita hypocistide & acacia. Opium croco castigatur, ventriculus mastiche roboratur, psyllio omnia comprehenduntur, & partium asperitas lenitur. Ad præparationem iubet Mesue mulia aduri, quæ tamen si cruda ponantur, medicamen nihilo deterius, imo forsan præstantius erit: si quid enim eximiæ virtutis habet cornu cerui aut corallium, hæc ipsa potius habere cruda, quam vsta credibile est. Quid vstio medicamentis conferat, quid ab his auferat, quid adferat, minime sum nescius, sed multa vix hunc patiuntur apparatum sine magno virium dispẽdio. Vrat tamen, qui voluerit, modo expertas cum cineribus retineat vires. Acacia & hypocistis debebunt minutim primum incidi, dein cum balaustiis puluerari, tum & reliqua. Ex omnibus arte & ordine tritis, & pauca psyllii mucagine formabuntur trochisci.

Præparatio.

Vim habent roborantem & astrictoriam. Omnem hæmorrhagiam, præsertim a thorace, pulmone, hepate, renibus, vtero, hæmorrhoidibus ℥. j. pondere cum aqua plantaginis, aut rosacea vel simili sistunt. In dysenteria prosunt, & per os sumpti, & per enemata iniecti. *Vires.*

CAP. XI.

Trochisci de Antispodio D. Mes.

℞ *Rosarum ℥. vij.*
antispodii ℥. iiij.
sem. portulacæ,
succi glycyrrhizæ an. ℥. ij.
cum mucagine seminis psyllii,
fiant Trochisci.

COMMENTARIVS.

Si aliquando fas sit balbutire cum balbutientibus, hos pastillos ad electuarii de psyllio condituram accommodatos, de spodio vocabimus; sed inuiti quidem, quod illorum basis spodium non sit, sed potius antispodium, vel verius, ebur vstum, quod hucusque pharmacorum familia pro cannæ seu Tabaxir radicibus vstis vsurpauit. Valeat tamen istud pseudospodium, vel imaginarium. Arabicæ gentis spodium, quod valere poterit, ex eo antispodio à nobis vocato, parandi & nominandi sunt trochisci descripti, additis rosis, semine portulacæ, & succo glycyrrhizæ, psylli glutine comprehensis.

Si autem parati non modo in electuarii dicti veniunt compositionem, sed & per se dantur ad febres acutas, ventriculi & hepatis inflammationem, & sitim vehementiorem. *Vires.*

Alii dantur adhuc à Mesue magis compositi, cum semine videlicet acetosæ, pulpa sumach, amylo, coriandro, balaustiis, berberis, & gummi Arabico, omphacii succo exceptis. Minus tamen vsuales sunt, nec probe congruunt electuario nominato. *Trochisci de spodio cum sem. acetosa.*

⁂

Cap. XII.

Trochisci de Berberis.

℞. *Baccarum berberis, aut succi earum,*
succi glycyrrhizæ,
semin. portulacæ,
antispodii an. ℥ iij.
rosarum rubrarum ℥ vj.
spicæ,
croci,
amyli,
tragacanthi an ℥ ʃ.
seminis citrulli ℥. iij. ß.
caphuræ ℥ ß.
Cum manna succo berberis diluta, fiant Trochisci.

Commentarius.

Extat huius nominis apud Mesuem alia descriptio, sed exoleta. Extant & aliæ multæ apud Serapionem, Auicennam, & alios, qui antidotaria conscripserunt: sed hæc vna vice omnium sit, & sola tanquam cæteris præstãtior vsurpanda & celebranda. Hac autem arte optime parabitur: Incidentur primum nardus, succus glycyrrhizæ & semen citrulli, dein terentur simul cum rosis. Seorsim vero spodium, amylum, caphura, crocus & tragacanthum. Trita omnia excipientur manna in succo berberorum liquata, & fiet massa, ex qua formabuntur Trochisci.

Modus praparandi.

Vires.

Commendantur ad febres prægalidas, ad intemperiem iecoris & ventriculi feruidam, ad sitim inexhaustam, & alui fluorem. Expetuntur quoque ad electuarii de psyllio compositionem, descriptione Mesuei, apud quem vocantur iuxta interpretum traductionem, pastilli de oxyacantha; non autem ingrediuntur electuarium rosarum ab eodem principe traditum, vt putat Foesius.

Parua quantitate erunt parandi, quod fere solum vsurpentur ad aliorum medicamentorum compositionem.

Cap. XIII.

Trochisci Gordonii.

℞. *Seminum quatuor frigid. maiorum mundator.*
seminis papaueris albi,
maluarum,
bombacis,
portulacæ,
cotoneorum,
myrtillorum,
gummi Arabici,
tragacanthi,
strobilorum,
pistachiorum,
sacchari candi,
penidiorum,
glycyrrhizæ rasæ,
hordei mundati,
mucaginis sem. psyllii,
amygdalar. dulciũ mundatar. an. ℥. ij.
boli armenæ,
sanguinis draconis,
antispodii,
rosarum,
myrrhæ an ℥. ß.
Excipiantur hydromelite, & fiant pastilli pondere ℈ ij. aut ℥. j.

Commentarius.

A Bauderonio artis pharmacariæ studiosissimo fideliter, à Iouberto deprauate hi pastilli describuntur: hic enim non tantum simplicium pondus immutauit, sed alia adiunxit, & nimis pretiosa & parum necessaria. Est autem multiplex illorum compositio: Constant enim refrigerantibus, detergentibus, astringentibus & roborantibus, lenientibus & quibusdam aperientibus. Ad præparationem quædam tritura vulgari, pistilli nempe solo percussu puluerantur, vt radices, ligna, semina duriora, gummi, bolus armena & myrrha. Hæc tamen duo non confuse, sed seorsim debent læuigari. Nonnulla minutim prius secantur, dein teruntur, & aliis admixta tenuissime comminuuntur. Ex omnibus

Praparatio.

bus optime tritis, & confuse mucagini psylli mixtis, atque hydromelite comprehensis & coactis finguntur trochisci.

Porro pro sanguine draconis nec cinnabaris cum Dioscoride sumenda, nec serpentis, aut alius animalis sanguis cum Plinio quæritandus, nec aliud quicquam factitium ex terra synopica, bolo armena, sorbis & lateribus tritis simul subactis admittendum, sed lacryma cuiusdam arboris peregrinæ ab indigenis, Draco nominatæ, vt fusius docuimus *libro de simplicibus*.

Vires. Imperantur à Gordonio ad vlcera renum. Vtiliter quoque vsurpantur ad alia partium internarum vlcera: leniunt enim, detergent, acrimoniam contemperant & roborant.

Ad internas vlcerationes ʒ.j. cum lacte exhibita plurimum prodest: & si fuerit vlceratio in vesica, distemperetur cum lacte, inquit Gordonius, & proiiciatur per syringam.

Cap. XIV.

Trochisci de capparibus. D. Mes.

℞. *Corticum radicis capparis,*
seminis vitices an. ʒ. *vj.*
gummi ammoniaci ʒ. ß.
nigellæ,
calaminta,
acori,
amygdalarum amararum,
seminis nasturtii,
foliorum rutæ,
aristolochiæ rotundæ,
succi eupatorii inspissati an. ʒ. *ij.*
cyperi,
scolopendrii an. ʒ *j.*
Omnia trità ammoniaco dissoluto comprehendantur, & fiant Trochisci.

Commentarivs.

Veterem Mesues descriptionem integram, nec aliqua in re immutatam admisimus, vt quæ optime ea præstet, quæ pollicetur. Trochiscorum enim omnium incidentium & obstructiones referantium hi sunt efficacissimi: quandoquidem multis constant, quæ crassos, melancholicos, ac terrestres succos tenuant & incidunt, infarctus tollunt, & duritiem emolliunt. Quibus si præterea addere quis voluerit gummi laccæ & rubiæ tinctorum an. ʒ j. efficaciores reddentur, nec trochiscis de lacca erit opus, quod hi è cappatibus satis sint, inquit Plantius, ad lienis obstructionem & veteres affectus. Eorum ac superiorum eadem est parandi ratio, ac methodus facilis. Ammoniacum dissoluetur aceto, coquetur ad consistentiam mellis, eoque pulueres subigentur, & formabuntur Trochisci.

Commendantur plurimum ad omnem lienis & hepatis obstructionem, duritiem, inflationem, & tumorem præter naturam. *Vires.* Morbo regio & hydropi incipienti succurrunt, infarctus tollunt, & flatus discutiunt. Dosis est ʒ. j. cum vino tenui, vel aqua decoctionis radicis capparis, corticum fraxini aut tamarisci. Sunt, qui valentiores efficiunt, inquit Mesue, duplicato Ammoniaco.

Cap. XV.

Trochisci de myrrha D. Rhas.

℞. *Myrrhæ* ʒ. *iij.*
lupinorum ʒ. *v.*
foliorum rutæ,
mentastri,
pulegii,
cumini,
rubiæ tinctorum,
assæ fœtidæ,
sagapeni,
opoponacis an. ʒ. *ij.*
Cum succo artemisiæ, fiant pastilli pondere ʒ. *ij.*

Commentarivs.

Nusquam omittendi sunt hi trochisci à Rhasi descripti; à myrrha, quæ illorum basis est, nun-

vel eius loco, calcanthum perfecte vstum, vt actimoniæ minoris sit particeps. Antiquitus vero aliter, quam nunc, parabatur, sed verus conficiendi modus is est, quem de Mithridatio parando dedimus.

Θηρίον animalia omnia venenata signat. ἔχις, ἔχιδνα. γαλήνη. Theriacæ vires.

Vt autem θηρίον de feris & venenatis animalibus dicitur, & peculiari significato de vipera, in cuius genere, mas ἔχις, fœmina ἔχιδνα vocatur, sic Theriaca Antidotos omnes complectitur; Quæ quod sumpta, vel admota morbis tranquillitatem adferat, à Galeno γαλήνη dicitur. Nam aduersus maxima mala securissimum & expertissimum est alexiterium. Non solum autem morbis venenatis feliciter medetur, sed aliis quoque communibus: nam capitis dolores diuturnos, vertigines, graues auditus, hebetudines oculorum, comitiales & orthopnoicos cum mulsa data sanat. Stomachi vitia, difficilem coctionem, & ventriculi imbecillitatem emendat. Ventriculi & intestinorum inflationibus & doloribus medetur, nec non coliсis & ileosis: Lumbricorum genus omne mirifice interficit: animi deliquio & virium imbecillitati succurrit. Cum aqua raphani, aut parietariæ exhibita deterit calculos renum, & vesicæ, & difficilem mixtionem sanat. Vtiliter præbetur in febrium, maxime quartanarum rigoribus & incipientibus, & inclinantibus. Flatus dissipat, humores in ventriculo, & aliis visceribus putres absumit, obstructionem tollit, colorem commendat, cordis palpitationi multum opitulatur. Mulieribus menstrua mouet; fœtus mortuos eiicit, hydrophobiam & canis tabidi morsum opportune data sanat.

C A P. XIII.

Opiata Neapolitana.

℞. *Foliorum sennæ Orient.* ℥.j.ß.
hermodactylorum,
turpethi an ʒ.vj.
scobis ligni sancti,
sarsaparillæ,
sassafras, an. ℥.ß.
mellis optimi in decocto radicis Chynæ despumati & ad aqueæ humiditatis absumptionem cocti lb.j.
fiat opiata.

COMMENTARIVS.

Nullus est tam nouellus pharmacopœolus etiam in suburbiorum quodam angulo degens, qui vel ad gonorrhœam virulentam, vel venereum aliquod vlcus non glorietur quoddam habere secretum remedium. De hoc autem affectu, eiusque medicatione Empirici omnium maxime mira promittunt, ad quos sæpe Parisiorum vulgus suo damno confugit. Hæc enim gens nouitatis semper auida, credulaque nimis, errores quosuis etiam capite damnatos, modo Medicos simulent, colit & amplectitur, & ab his intrepide deleteria quæque pharmaca sumit. Miserum hoc quidem est, quod nolentibus perire, imo sic volentibus tam liberum pateat ad necem iter. In tam nefarios homines, vos hortor, pharmacopœi dignissimi, bellum vt commoueatis, indicatis, viriliter inferatis, atque optima tantum, & à probatis authoribus tradita remedia accipiatis.

In grauam autem iuuenum, quos Venus momordit, hanc Opiatam damus, optima & ratione inuentam, & arte descriptam, & effectu probatissimam; data enim quando, & quibus conuenit, feliciter Indicæ lui, quam Neapolitanum morbum appellant, medetur; vnde Opiatam Neapolitanam cognominare minime nefas putauimus. Aliam eiusdem nominis sæpe inter multorum Chirurgorum manus Lutetiæ vidimus, sed quæ male primum descripta, à singulis tyronibus quotidie immutatur & deprauatur. Alii enim tantum ponunt guaiacum, sennam, mel & aquam vitæ: alibi baccas lauri adiiciunt: sunt, qui auferunt guaiacum, & sarsaparillam substituunt. Quidam hermodactylos probant; alii turphetum; alii vtrumque; nonnulli neutrum. Nos iuxta formam descriptam lege & ratione

Opiata cur Neapolitana dicta.

tione stabilitam & probatam exhibemus. Adiiciunt nonnulli aquam vitæ paucam, sed aquam cinnamomi libentius & vtilius prætulerim. In calidioribus naturis neutram, in frigidioribus alterutram addere nihil vetat.

Vires. Valet plurimum ad luis veneteæ curationem. Datur alternis diebus, & sæpe quotidie mane ieiuno stomacho à ʒ. ij. ad ℥. ß. His potissimum conuenit, qui pluribus negotiis implicitis decumbere non valent, & diutius in cubiculo manere.

Plures alias antidotos à Mesue, Actuario, Myrepso, & Præposito datas omisimus, quarum vel compositio non probatur, vel vsus non laudatur, aut his præstantiores præferuntur. Nam Zazenea, Atanasia, vtraque Requies Nicolai, diasulphur, Acarisium, Adrianum, & confectio de styrace nusquam aut rarissime parantur, quod vnum Asyneritum virtute & parandi facilitate illis omnibus sit anteponendum. Nam cum illorum præcipua virtus in somno conciliando posita sit, sat erit vnicum aut alterum habere medicamentum, vt pilulas de Cynoglosso, aut Philonium Romanum, quod id feliciter præstare valeat.

Idem est iudicium de Alsessera, de Esdra, de Antidota hæmagoga, & aliis confectionibus pene innumeris ab authoribus, vel potius trāscriptoribus sine iudicio collectis, quas recensere nauseam mouere est.

SECTIO III.

DE TROCHISCIS ALTERANTIBVS & roborantibus.

Hucusque medicamenta roborantia forma pulueris, & Electuarii mollis, seu Opiata, optima methodo descripta exhibuimus: superest nunc, antequam huic libro finem imponamus, vt omnes Trochiscos, viribus consimiles, & officina necessarios explicemus, & pharmacopœis dispensandos porrigamus, qui vel aliorum medicamentorum, quorum compositionem ingrediuntur, causa parantur, vel qui etiam ex seipsis dantur, nec aliis, vt bene sint, famulantur. Ne autem confuse de purgantibus & roborantibus simul ageremus, vt multi perperam faciunt, ad finem sect. 3. libr. secundi, in quo genus omne Catharticorum describitur, Trochiscos de Rhabarbaro, de Agarico, & Albandal adiunximus. Nunc vero ad roborantium & alterantium explicationem accedentes, incipiemus ab his, qui partem Theriacæ & Mithridatii constituunt.

CAP. I.

Trochisci de vipera.

℞. Carnis viperarum cum anetho, sale & aqua cocta ʒ. viij.
medullæ panis tritici, albissimi exsiccati, & tenuissime puluerati ℥. ij.
Tere omnia simul & manibus opobalsamo, aut eius succedaneo inunctis, fac pastillos ʒ. j. pondere, in vmbra siccandos.

COMMENTARIVS.

Vocantur hi pastilii viperini, theriaci, de thyro seu de vipera, ad quorum Confectionem capiendæ sunt viperæ circa finem Veris aut principium æstatis, quo tempore consueto cibo & aere aliquandiu fuerunt recreatæ: atque deligendæ potius feminæ, quam mares, non prægnantes, admodum agiles, collum gracile multum porrigentes, aspectu ferino, oculis aliquantum rubentibus, ac rutilis, capite latiore ac compresso, & rostro nonnihil ad superiora reflexo, ventre amplo, cauda non inuoluta, affatim gracilescente, carnis experte, gressu circa eam firmato, eoque tardo. Maris vero sensim in tenuitatem abit, nec carne destituitur, corporis truncus tenuior est, collum crassius, angustius caput, duos tantum dentes caninos

Quando vipera capienda.

Viperarum delectus.

 habet,

Viperarum præparatio. habet, femina quatuor. Quæ loco mariti ma & falsa incolunt, relinquendæ. Recens captæ meliores, quam asseruatæ. Vt autem rite præparentur, primum virgis cæduntur, sic namque ira percitæ virus euomunt, vapulatis cauda & caput abscinduntur, vtrobique ad quatuor digitorum mensuram; quod etiam in viperis maioribus satis erit. Quæ post harum partium amputationem, irrequieto motu non agitantur, aut sanguinem non effundunt, sed statim immotæ iacent, atque exangues, reiiciendæ vt inutiles. Vtiles ac modo dicto mutilatæ excoriantur, euiscerantur, pinguedine mundantur, probe in aqua limpida ter, quaterque mutata abluuntur, dein in olla idonea ac nitida coquuntur cum aqua sufficienti, pauco sale, & anethi viridis quantitate paulo maiore aut minore pro numero viperarum, vt prudens pharmacopœus facile poterit diiudicare, puta ad m. j ß. aut m. ij. anethi, pro quatuor aut quinque viperis: qui numerus satisfacere poterit parandis tribus vnciis trochiscorum, ad Theriacæ confectionem requisitis. Sic vero igne luculento, non tamen violento, & fumi experte coquuntur, vt à carnibus facillime spina detrahatur. Tum caro separata in pila lapidea, cum pistillo ligneo exacte terenda, cui inter terendum, panis albi, sicci & puluerati tertia aut quarta pars adiicienda, vt pro carnis viperæ vnciis quatuor, panis dragmæ sex, aut vncia integra. Qui maiorem panis quantitatem commiscebunt, pastillorum vires efficient imbecilliores, qui minorem, efficaciores.

Sic per trituram carne pani commixta & subacta fiet pasta, ex qua pastilli seu orbiculi formabuntur. Perperam faciunt, qui dum caro viperina & panis simul teruntur, parum iusculi, in quo viperæ fuerint incoctæ, adiiciunt: sic enim humidior est, & trochisci ex ea confecti rancescunt, situm contrahunt, & difficilius exsiccantur. Paruuli autem conficiendi atque manibus opobalsamo aut oleo è caryophyllis, vel nuce moschata educto inunctis, & quotidie in loco sicco, sed non Soli exposito versandi, exsiccandi, & postea seruandi.

Pastillis viperinis summa virtus inest ad morsus animalium venenatorum, ab eisque Theriaca talem vim mutuatur; prosuntque mirifice, si quid aliud, Elephanticis, & à cane rabioso demorsis. *Vires.*

CAP. II.

Trochisci Hedychroi D. Andromachi ex Galeno.

℞. *Aspalthi,*
asari,
mari,
amaraci an. ℥.ij.
calami aromatici,
schœnanthi,
costi,
phu Pontici,
opobalsami,
xylobalsami, an. ℥.iij.
folii Indici,
spicæ nardi,
cassiæ ligneæ,
myrrhæ,
croci an. ℥.vj.
amomi ℥.xij.
mastiches ℥.j.
Cum vino quodam generoso fiat pasta, ex qua formentur pastilli.

COMMENTARIVS.

Prudenter egit Andromachus, qui horum pastillorum descriptionem versibus descripsit; nisi enim id fecisset, nihil aut parum illa pristinæ integritatis retinuisset, cum etiam Galenus in illis describendis, præsertim in singulorum simplicium definienda dosi, comperiatur. Rhases & Auicenna non sunt excusandi, qui potius nouitatis aut vanitatis studio, quam simplicium optimorum inopia hos trochiscos immutarunt. Europæi Medici non tam per-

peruertunt, quam substituunt, in his potissimum compositionibus, quæ certa lege, optima ratione & debita methodo describuntur. Facilius est autem remediorum formas seu à Græcis, seu Arabibus descriptas, quam medicamenta simplicia, ex quibus constant, habere. Valde tamen rarum est, quod nostri pharmacopœi Parisienses non consequuntur. Qui opportune omnia non habuerit, pro Aspalatho reponet santalum citrinum, pro maro maioranam veram aut dictamnum, pro Amaraco matricariam, pro costo Angelicam, pro Xylobalsamo lignum Aloes, aut lentisci, pro cassia cinnamomum, pro amomo Acorum.

A Rhasi & Auic. additur cortex radicis *Darsisahan*, sed quænam sit illa planta, nec nomine, nec vultu, nec viribus dignoscitur. Ab iisdem vocantur hi Trochisci Andatacari, ab Andromacho & Galeno Hedychroi, à quibusdam, vt *Gilib. de Angl. cap. de cura arthrit & Iacob. Maulins*, Idiociy, ab authore, qui primus composuit Idiocrius & Idiocrytus dictus. Ad confectionem feruntur primum radices & ligna, dein aromata, postea reliqua. Sed seorsim crocus, mastiche, myrrha, quæ postrema, primo loco miscenda sunt cum vino, tum alii pulueres, tandem oleum balsami, aut eius inopia, caryophyllorum. Ex hisque omnibus tritis, & simul subactis fiet massa, de qua formabuntur trochisci, in vmbra siccandi.

Parandi modus.

Non solent vero parari, nisi Theriaces conficiendæ causa, propterea parua tantum quantitate solent dispensari, multis tamen, quod simplicibus constent medicamentis efficacissimis, per se dati potuerunt ad malorum multorum curationem; & in diuite quodam, qui odoratum pharmacum expetebat, ad Ozænæ curationem, his pastillis vsus est Aetius *cap. 92 tetr. 2. ser. 2.* quos subegit cum vino veteri odorato, & mirum est, inquit, quam breui affectio curata fuerit.

Vires.

Historia.

C A P. III.

Trochisci Scillitici, D. Andromachi.

℞ *Scillæ assatæ* ℔. *j.*
farinæ erobi albi & non rufi ℥ *viij.*
Tere in mortario, & fiat pasta, ex qua formentur Trochisci, in vmbra siccandi.

COMMENTARIVS.

Theriaces adhuc gratia pastilli fiunt Scillini, sic dicti à Scilla, quæ ipsorum basis est. Ad hunc vero consilio Galeni debent parari modum. Scilla mediæ magnitudinis Iulio mense colligenda, cortice exteriore spolianda, pars inferior & durior, cui fibrosæ radiculæ adhærent, secanda, separanda, abiicien- daque; pasta triticea probe subacta, non luto, vt perperam nonnulli faciunt, inuoluenda; dein sub cineribus calidis, vel potius in furno coquenda, donec pasta indurauerit, & scilla mollis ac tenera euaserit, tum exteriore crusta & interiore medullio ablatis in mortario terenda: tum demum tertia pars erui albi farinæ tenuissimæ & cribratæ commiscenda, vt octo vnciæ erui singulis scillæ libris. Atque ex omnibus probe subactis fiat massa, ex qua formentur trochisci in vmbra siccandi.

Est autem deligenda Scilla vera & optima, vt Hispanica, non pancratium, atque euellenda Iulio aut messis tempore, vel paulo serius, aut celerius, modo iam folia penitus & scapus aruerint.

Eruum quoque candidum, non rufum, seligendum, quod minus amarum est, & magis alexiterium. Sunt qui loco erui candidi radicem dictamni albi sumunt; quia tamen eruum non valde rarum est, præstat cum Andromacho & Galeno genuinam descriptionem admittere, quam sine necessitate aliquid substituere, & mentem authoris defraudare.

Tro-

Vires. Trochisci scillitici crassos & lentos humores incidunt, infarctus tollunt, putredinem impediunt, epilepsiæ conferunt, & morbis venenatis.

CAP. IV.

Trochisci Cypheos D. Andromachi.

℞. *Carnis uuæ passæ pinguissimæ, probe ab acinis & cortice mundata,*
terebinthinæ puræ an. ℨ. *xxiiij.*
myrrhæ,
schœnanthi an. ℨ *xij.*
cinnamomi ℨ *iiij.*
bdellii lacrymæ,
spicæ nardi,
cassiæ ligneæ,
cyperi,
baccarum iuniperi grandium & pinguium an. ℨ. *iij.*
calami aromatici ℨ. *jx.*
aspalathi ℨ. *ij.* ß.
croci ℨ. *j.*
vini parum,
mellis optimi quantum sufficit, formentur pastilli.

COMMENTARIVS.

Cyphi antiquum est vocabuli genus, quo suffimenta, odoramentaque olim significabantur, *teste Galen. cap. 75. de simp. med.* Ab eo Mithridates hos trochiscos cognominauit, quos postea Democrates carmine descripsit. Constant vero multis odoratis, quæ mixturam nomini conuenientem, & ad multa commendabilem efficiunt. Quod optime nouit Ponti rex, dum eosdem antidoto permiscuit, quam suo nomine voluit donari.

Præparatio. Præparatio multum nec difficilis, nec laboriosa. Myrrha & bdellium in vino generoso primum diducenda, quibus addenda terebinthina, dein pulpa passularum mun datarum, tum puluetes. Omnia tandem melle despumato, & probe cocto excipienda, & in massam cogenda, ex qua formentur trochisci, in vmbra siccandi, in olla vitrea, aut fictili reponendi & seruandi.

Hunc vsum non modo præstant, quod *Vires.* Mithridatio inseruiant perficiundo, sed & dantur per se ad vlcera, & internos affectus multos iecoris & pulmonum.

CAP. V.

Trochisci Galliæ moschatæ D. Mes.

℞. *Ligni aloes crudi & electi* ℨ. *ij.* ß.
ambræ ℨ. *j.*
moschi boni ℨ. ß.
gummi tragacanthi in aqua rosarum soluti quantum sufficit ad ea comprehendenda & cogenda, fiant pastilli.

Nonnulli ambram in vase vitreo dissoluunt oleo Balanino pauco, eoque cætera comprehendunt.

COMMENTARIVS.

Vox Galliæ non parum Iac. Manlii exercuit ingenium, vt qui rationem eius nominis ad pastillos descriptos accommodati quærens, nunc ex Placentino ad Galliam herbam odoriferam, nunc ex aliorum opinione ad quandam Galliæ prouinciam refert, herbam tamen illam fictitiam, & Galliam ne quidem per somnium vidit Mesue, nec Galliæ nomine compositionem istam, ni fallor, designauit. Confectiones enim *Ratio nominis nulla.* aromaticæ, Arabibus Alephanginæ, vt quæ calidioribus aromatis constant dicuntur; aliquando *vt apud Rhasin Ramich,* & specialius *Such,* quando moscho, ambra, zibetho, & similibus suauem odorem spirantibus componuntur. Rectius autem trochisci de xyloaloe moschata, quam de Gallia moschata vocari possent, minime tamen mutandum nomen censeo, quod integrum fere seculum recepit & probauit, in cuius peruestigatione non laborandum, modo res ipsa satis innotescat.

Præparatio. Porro ad præparationem teruntur singula seor-

seorsim, ac primum quidem lignum aloes, dein ambra, postremo moschus, tum omnia excipiuntur glutine tragacanthi aqua rosacea diluto & fiunt trochisci, ad delitias maxime suo halitu accommodati, potius tamen ad sanitatem, quam voluptatem in pharmacopoliis seruati. Horum mentio frequenter occurrit in compositionibus multis, quas hinc inde ingrediuntur.

Vires. Cerebrum, cor & spiritus recreant, corporis totius odorem commendant, ventriculum puerorum imbecillum & vomiturientem roborant, & vires longo morbo fractas resarciunt.

Cap. VI.

Trochisci Alipta moschata D.N.Sal.

℞. Ladani ℥. iij.
styracis calamita ℥. j. ß.
styracis rubra ℥. j.
ligni aloes ʒ. ij.
ambra ʒ. j.
caphura ℈. ß.
moschi ℈. j.
Cum aqua rosarum formentur pastilli.

Commentarivs.

Minus frequenter parantur hi pastilli, quam præcedentes, licet affines sint halitu, suauitate, odore. Laboriose conficiuntur iuxta modum à Nic. Salernitano descriptũ, facile vero sic: Ladanum in mortario cupreo & pistillo ferreo, vtroque calente, cum pauca aqua rosarum diu terendum, ducendum, & agitandum donec vnguenti vndique læuis, nec aspeti aut grummosi consistentiam nanciscatur. Addatur postea vtraque styrax pistillo rursus multum diducenda, dein xyloaloe, tum caphura, moschus & ambra, cum pauca rosacea seorsim in alio vase diluta. Ex omnibus confuse mixtis tritis, subactis trochisci fient paruuli, in vmbra siccandi, in olla reponendi, in officina seruandi.

Vires. Celebrantur vt efficacissimi ad cerebrum cor, hepar, ventriculum, & cæteras partes nutritorias corroborandas, & reficiendos spiritus.

Cap. VII.

Pastilli Neræ D.N.

℞. Ambra optima ℥ j.
ligni aloes ʒ. iij.
moschi boni ℈. ß.
caphura gr. ij.
Subigantur omnia simul, & fiat massa, ex qua formentur Trochisci.

Commentarivs.

Trochisci Neræ sic ab inuentore multorum iudicio nuncupati pretiosissimi sunt, rarissimeque conficiuntur, nisi pro regibus & principibus. Nec magna quantitate parãdos censeo, & in Officinis diu asseruandos, cum vsus tempore statim quantitate requisita possint confici. A Gallia moschata tantum diffident simplicium dosibus & superaddita caphura. Vt rite parentur, emolliendam, ambra in mortario calente cum pastillo quoque calido, cui deinde lignum aloes tenuissime puluerarum commisceatur: tum moschus seorsim tritus, postremo camphora. Omnia vero probe ducantur, subigantur, malaxentur superaddito pauco oleo liquidambar, aut opobalsamo, vt in massam cogantur conuenientiorem, ex qua rotulæ aut pastilli formabuntur. *Præparatio.*

Vires. Iisdem viribus pollent, quibus Gallia moschata, sed efficacioribus, & à magnatibus frequenter vsurpantur ad suffitus.

Cap. VIII.

Trochisci de Caphura D.Myrep.

℞. Caphura ʒ. ß.
croci ʒ. ij
amyli ʒ iij.
rosarum rub.
gummi Arabici,

tragacanthi,
scobis eboris an. ℥. ß.
sem. cucumeris mundati,
sem. portulacæ,
glycyrrhizæ rasæ an. ℥. j.
cum mucagine semin psyllii, in aqua rosacea extracta, fiant pastilli.

COMMENTARIUS.

Ex variis Trochiscorum de Camphora descriptionibus à veteribus traditis, sola fere paratur, quam Mesue *Sect. sui Antidot.* describit ad febres ardentes, ad bilis & sanguinis æstum, hepatis & ventriculi calidam intemperiem & sitim inexpletam. Multis tamen quod constet calidis, vt nardo, xyloaloe, croco, cardamomo, quomodo id præstare valeat, non facile coniecto. Alios eiusdem nominis multo præstantiores, & ad id munus obeundum efficaciores, ac paratu faciliores, ex Myrepso exhibeo, in cuius descriptione nihil est immutatum, præter simplicium ordinem. Pro spodio autem, (si quod aliud sit, præter pompholiga, seu spodium Græcorum) malo assumere ebur crudum, quam vstum, ob rationes multas superius adductas. *Præparatio.* Præparatio nec molesta, nec laboriosa multum est. Scobs eboris seorsim tenuissime læuiganda, vt & reliqua simplicia, crocus, caphura, amylum, rosæ & glycyrrhiza. Gummi in mortario calido terenda: semen cucumeris decorticandum, dein minutim secandum, & læuigandum, tum demum omnia cremore psyllii comprehendenda, & in pastam ad trochiscos formandos cogenda.

Vires. Valent ad iecoris & aliorum viscerum ardores mitigandos, ad acrimoniam bilis temperandam, & ad humorum, qui ad thoracem delabuntur fluorem compescendum.

CAP. IX.

Trochisci Diarrhodon D. Mes.

℞. *Rosarum rub. ℥. j.*
glycyrrhizæ ℥. ß.
ligni aloes,
spicæ aromaticæ an. ʒ. ij & ℈. ij.
mastiches ʒ. ij.
antispodii ℈. iiij.
croci ℈ ij.
Tritis omnibus fiant trochisci ex vino albo.

COMMENTARIUS.

Variæ sunt pastillorum huius nominis apud authores varios descriptiones: quisque enim ad animi votum addit, detrahit, peruertit, immutat, & plerumque vnum & idem medicamentum diuersis nominibus designat, sæpe & duo, triave eadem vocum acceptione nuncupat. Patet hoc ex trochiscis Diarrhodon, & de Rosis à Mesue traditis, quorum alii aliorum significato includuntur. Futiles sunt rationes, quæ huius nomenclaturæ in voce & significatione diuersitatem quærunt. Si tamen cum viro probato sic loqui liceat pastillos descriptos vocabimus Diarrhodon, non de rosis, quorum præparationem pluribus demonstrare superfluum videtur, cum ipsa per se facilis sit, nec quicquam difficultatis secum ferat. *Præparatio.* Pro Spodio, Antispodium Officinarum & vulgare diximus, quod ebur vstum est non spodium.

Vires. Valent ad febres pituitosas, inueteratas, & aliis implexas. Ad ventriculi quoque dolorem leniendum, & humores ipsi adhærentes detergendos, commiscentur in multis compositionibus magnis à Mesue descriptis.

Troch. Diarrhodon Myrepsi. Alii sunt Trochisci Diarrhodon N. Myrepsi, quos ipse suis confectionibus miscet. Parantur *ex rosar. rubr. recen. ʒ iij spodii ʒ. ij. santal. rub. ʒ. j. ß. gr. vij. santal. alb. ʒ j gr. xij. croci ℈. ij. ß caphuræ ℈ ß.* Ex omnibus aqua rosacea coactis fiunt pastilli.

CAP. X.

Trochisci de Carabe D. Mes.

℞. *Karabes ℥. j.*
cornu cerui vsti,
gummi Arabici vsti,

mar-

tragacanthi,
coralli vsti,
acacia,
hypocistidis,
balaustiorum,
mastiches,
lacca,
sem. papaueris nigri, assi an. ʒ. ij & ℈ ij.
thuris,
croci,
opii an. ʒ. ij.
Cum mucagine seminis psyllii forma Trochiscos, & repon. vsui.

COMMENTARIVS.

Hos Mesuei pastillos, vt insigniter efficaces, inter quindecim eiusdem nominis, à tot authoribus descriptos selegi, quorum magna pars illis solum nomine tenus, similis, vel certe multum dissimilis est. A succino, seu Karabe Arabibus, & Electro Græcis dicto, nuncupantur, quod mirifice commendatur ad viscera roboranda, sanguinis fluorem cohibendum, & rheumatismum vteri sistendum: augetur illius vis incrassans, gummi & opii interiectu, astrictoria, super addita hypocistide & acacia. Opium croco castigatur, ventriculus mastiche roboratur, psyllio omnia comprehenduntur, & partium asperitas lenitur. Ad præparationem iubet Mesue multa aduri, quæ tamen si cruda ponantur, medicamen nihilo deterius, imo forsan præstantius erit: si quid enim eximiæ virtutis habet cornu cerui aut corallium, hæc ipsa potius habere cruda, quam vsta credibile est. Quid vstio medicamentis conferat, quid ab his auferat, quid adferat, minime sum nescius, sed multa vix hunc patiuntur apparatum sine magno virium dispendio. Vrat tamen, qui voluerit, modo expetitas cum cineribus retineat vires. Acacia & hypocistis debebunt minutim primum incidi, dein cum balaustiis puluerari, tum & reliqua. Ex omnibus arte & ordine tritis, & pauca psyllii mucagine formabuntur trochisci. *Præparatio.*

Vim habent roborantem & astrictoriam. Omnem hæmorrhagiam, præsertim à thorace, pulmone, hepate, renibus, vtero, hæmorrhoidibus ʒ. j. pondere cum aqua plantaginis, aut rosacea vel simili sistunt. In dysenteria prosunt, & per os sumpti, & per enemata iniecti. *Vires.*

CAP. XI.

Trochisci de Antispodio D. Mes.

℞ *Rosarum ʒ. vij.*
antispodii ʒ. iiij.
sem. portulacæ,
succi glycyrrhizæ an. ʒ. ij.
cum mucagine seminis psyllii,
fiant Trochisci.

COMMENTARIVS.

Si aliquando fas sit balbutire cum balbutientibus, hos pastillos ad electuarii de psyllio conditurum accommodatos, de spodio vocabimus; sed inuiti quidem, quod illorum basis spodium non sit, sed potius antispodium, vel verius, ebur vstum, quod hucusque pharmacorum familia pro cannæ seu Tabaxir radicibus vstis vsurpauit. Valeat tamen istud pseudospodium, vel imaginarium. Arabicæ gentis spodium, quod valere poterit, ex eo antispodio à nobis vocato, parandi & nominandi sunt trochisci descripti, additis rosis, semine portulacæ, & succo glycyrrhizæ, psylli glutine comprehensis.

Si autem parati non modo in electuarii dicti veniunt compositionem, sed & per se dantur ad febres acutas, ventriculi & hepatis inflammationem, & sitim vehementiorem. *Vires.*

Alii dantur adhuc à Mesue magis compositi, cum semine videlicet acetosæ, pulpa sumach, amylo, coriandro, balaustiis, berberis, & gummi Arabico, omphacii succo exceptis. Minus tamen vsuales sunt, nec probe congruunt electuario nominato. *Trochisci de spodio cum sem. acetosæ.*

***

bus optime tritis, & confuse mucagini psyllii mixtis, atque hydromelite comprehensis & coactis finguntur trochisci.

Porro pro sanguine draconis nec cinnabaris cum Dioscoride sumenda, nec serpentis, aut alius animalis sanguis cum Plinio quæritandus, nec aliud quicquam factitium ex terra synopica, bolo armena, sorbis & lateribus tritis simul subactis admittendum, sed lacryma cuiusdam arboris peregrinæ ab indigenis, Draco nominatæ, vt fusius docuimus *libro de simplicibus*.

Vires. Imperantur à Gordonio ad vlcera renum. Vtiliter quoque vsurpantur ad alia partium internarum vlcera: leniunt enim, detergent, acrimoniam contemperant & roborant.

Ad internas vlcerationes ʒ.j. cum lacte exhibita plurimum prodest: & si fuerit vlceratio in vesica, distemperetur cum lacte, inquit Gordonius, & proiiciatur per syringam.

CAP. XIV.

Trochisci de capparibus. D. Mes.

℞. *Corticum radicis capparis,*
seminis vitteis an. ʒ.vj.
gummi ammoniaci ℥.ß.
nigella,
calaminta,
acori,
amygdalarum amararum,
seminis nasturtii,
foliorum ruta,
aristolochia rotunda,
succi eupatorii inspissati an. ʒ.ij.
cyperi,
scolopendrii an. ʒ j.
Omnia trita ammoniaco dissoluto comprehendantur, & fiant Trochisci.

COMMENTARIVS.

Veterem Mesues descriptionem integram, nec aliqua in re immutatam admisimus, vt quæ optime ea præstet, quæ pollicetur. Trochiscorum enim omnium incidentium & obstructiones reserantium hi sunt efficacissimi: quandoquidem multis constant, quæ crassos, melancholicos, ac terrestres succos tenuant & incidunt, infarctus tollunt, & duritiem emolliunt. Quibus si præterea addere quis voluerit gummi laccæ & rubiæ tinctorum an. ʒ j. efficaciores reddentur, nec trochiscis de lacca erit opus, quod hi è capparibus satis sint, inquit Plantius, ad lienis obstructionem & veteres affectus. Eorum ac superiorum eadem est parandi ratio, ac methodus facilis. Ammoniacum dissoluetur aceto, coquetur ad consistentiam mellis, eoque pulueres subigentur, & formabuntur Trochisci.

Commendantur plurimum ad omnem lienis & hepatis obstructionem, duritiem, inflationem, & tumorem præter naturam. Morbo regio & hydropi incipienti succurrunt, infarctus tollunt, & flatus discutiunt. Dosis est ʒ.j. cum vino tenui, vel aqua decoctionis radicis capparis, corticum fraxini aut tamarisci. Sunt, qui valentiores efficiunt, inquit Mesue, duplicato Ammoniaco. *Vires.*

CAP. XV.

Trochisci de myrrha D. Rhas.

℞. *Myrrha* ʒ.iij.
lupinorum ʒ. v.
foliorum ruta,
mentastri,
pulegii,
cumini,
rubia tinctorum,
assa fœtida,
sagapeni,
opoponacis an. ʒ.ij.
Cum succo artemisia, fiant pastilli pondere ʒ. ij.

COMMENTARIVS.

Nusquam omittendi sunt hi trochisci à Rhasi descripti; à myrrha, quæ illorum basis est, nun-

est, nuncupati, ab omnibus Medicis vsurpati: ad quorum compositionem accedunt multa, quæ mesenterium obstructione liberant, meatus diducunt, infarctus tollunt, & potenter humores, qui vel copia grauant, vel qualitate lædunt, deturbant. Vt rite componantur, gummi sunt liquanda in decocto, vel succo artemisiæ calido, dein linteo forti traiicienda ad aquæ humiditatis dissipationem & consistentiam mellis.

His postea addenda reliqua simplicia tenuissime, vt artis est, puluerata. Nam quæ ad infarctus expediendos, occlusionem viarum reserandam, & materiam quandam foras protrudendam imperantur, debent tenuissime læuigari. Sic enim asarum & alia multa simplicia in pollinem subtilissimum trita vrinas mouent copiosas, crassiuscule puluerata diutius immorantur, & segniter suas vires exerunt.

Vires. Frequens est horum pastillorum vsus in nimia cunctatione menstruorum, in partu remorante, secundis retentis & lochiis suppressis. Dantur à ʒ.j. ad ʒ.ij. ß. & aliquando ad ʒ.iij. cum aqua, aut decocto idoneo.

CAP. XVI.

Trochisci Alexiterii, seu contra pestem.

℞. *Radicum gentianæ,*
tormentillæ,
ireos Florentiæ,
zedoariæ an. ʒ.*ij.*
cinnamomi,
caryophyllorum,
macis an. ʒ.ß.
zinziberis ʒ *j.*
radicis angelicæ ʒ *iij.*
coriandri præparati,
rosarum an. ʒ *j.*
corticis citri sicci ʒ.*ij.*
Fiat omnium puluis subtilissimus, & cum succi glycyrrhizæ ℥. vj. fiat pasta mollis, de qua formentur trochisci, vel potius bacilli oblongi.

COMMENTARIVS.

Pesti præcauendæ multum conueniunt hi trochisci: Eorum enim tantillum in ore detentum saporem quendam non ingratum relinquit, & odorem, qui aeris inquinati qualitatem malignam arcet & emendat, atque impedit, ne is intro subiens spiritus inficiat. Quæ enim insipida sunt & inodora, vt cornu monocerotis, lapis Bezaar, margaritæ, lapilli pretiosi, & alia multa venenis obsistentia, suas tantum vires exerunt in corpus ingesta, vel saltem eorum infusa: in ore enim contenta fere inefficacia sunt, vt quæ vix saporem vllum emittant, aut halitum efflent, à quibus aeris feritas queat domari.

Hi autem trochisci seu in ore tantum detenti, seu inferius ad ventriculum delapsi vires habent eximias, & ad virus pestilens euincendum efficacissimas. Vt rite parentur, succus glycyrrhizæ, quo pulueres excipiendi sunt, in balneo Mar. seu diplomate emolliendus erit, donec facile duci possit, & cum eo quantitas pulueris tota concorporari; quod artifici perito difficile non erit. Inexperto si videatur nimis operosum, liceat illi parum hypocratici vini, aut alius liquoris conuenientis superaddere, vt ad libitum pastam habeat mollem, ex qua formabit bacillos in vmbra siccandos, & vsui reponendos. Quid autem sit vinum hypocraticum, satis notum est. Parari solet ex *vini nigricantis* ℔.*ij. sachari* ℔.ß. *cinnamomi* ℥.ß. quidam addunt ad stimulum maiorem *zinziberis* ʒ.ß. *& caryophyllorum* ℈.*j.* *Vinum hypocraticum.*

CAP. XVII.

Trochisci hysterici.

℞ *Assæ fœtidæ,*
galbani an. ʒ.*ij.* ß.
myrrhæ ʒ.*ij.*
castorii ʒ *j.*ß.
asari,
sabinæ,
aristolochiæ,
nepetæ,
matricariæ an. ʒ.*j.*

dicta-

diɫtamni ℥.ß.
Cum ſucco aut decocto rutæ fiant Trochiſci.

COMMENTARIVS.

Hos noſtros paſtillos, hyſtericos nuncupamus, quod aberrationi vteri & aliis affectibus hyſtericis mirifice proſint. Aſſumpti enim vterum vel ex eo vapores ad partes ſupernas aſcendentes cogunt, ſiſtunt, & grauiſſima ſymptomata, hinc naſci ſolita impediunt. Nam cum vterus rebus odoratis delectetur, licet non ſub ſpecie odoris, trochiſci autem deſcripti, admodum fœtidi ſint, illius aſcenſum ad præcordia, dum per os ſumuntur, ſiſtunt. Et præterea colluuiem quandam prauam, ſi quæ in locis muliebribus contineatur, meatus aperiendo, obſtructiones ſoluendo, foras protrudunt.

Præparatio. Facillime autem parabuntur, ſi pulueranda tenuiſſime terantur, & gummis decocto, aut ſucco rutæ macetatis, colatis, & ad mellis craſſitiem elixatis comprehendantur.

Vires. Medentur fœdis virginum & viduarum coloribus, & his omnibus ſymptomatis, quæ à tetris vaporibus è ſemine, vel menſtruo ſanguine corrupto, & ab vtero ſurſum ad præcordia perreptante prodeunt, auxiliantur.

CAP. XVIII.

Trochiſci ad Gonorrhœam.

℞. *Seminis viticis, ſeu agni caſti,*
lactucæ,
roſarum,
balauſtiorum an. ℥ *j.*
ſcobis eboris,
electri an. ℨ.*j.*ß.
boli armenæ in aqua centinodia lotæ ℥ *ij.*
ſeminis plantaginis ℈. *iiij.*
ſaſſafras ℈. *ij.*
Cum mucagine ſeminis citoniorum in aqua nenupharis extracta, fiant Trochiſci.

COMMENTARIVS.

Gonorrhœæ differentia. Gonorrhœa vel eſt voluntaria, vt cum ſemen per coitum & cum voluptate excernitur; vel inuita, vt cum citra Venerem effluit; atque ea vel ſimplex eſt, & nullius qualitatis malignæ particeps, quæ aut à ſeminis plenitudine, aut qualitate, aut labore, curſu, equitatione, & piperatorum vſu nimio oritur: vel fœda & virulenta, quæ ex impuro concubitu, cum lue Indica affectis contrahitur, in qua virus albicans, aut ex virore flaueſcens è vaſis ſeminalibus ſiue ſenſu excidit vigilanti pariter atque dormienti. Frequens quidem malum eſt, mulieribus perinde atque viris commune, quod tempore nonnunquam tantas vires acquirit, vt per totum corpus ſerpat, & partes ſingulas afficiat.

Vires. Ad vtramque vero vtiliter noſtri paſtilli vſurpantur. Ad ſimplicem quidem, ſola ſanguinis eductione præmiſſa; ad virulentam, incipientem, vel nondum inueteratam, corpore ſemel atque iterum repurgato & ſanguine imminuto, dantur cum decoctione ſeminum papaueris & melonum, vel cum aqua roſarum. Doſis eſt à ℨ j. ad ℨ. ij. ß. aut ℨ. iij. ad ſummum. Horum vt præcedentium eadem eſt, ac facilis præparatio.

DE DVOBVS TROCHISCIS exterius adhibendis.

CAP. XIX.

Trochiſci narcotici D. Fernel.

℞. *Gummi Arabici,*
tragacanthi,
amyli an. ℨ.ß.
ceruſæ lotæ aqua roſarum ℨ.*vij.*
ſtyracis calamitæ,
myrrhæ,
caſtoris,
opii ſapa ſoluti an. ℈.*iiij.*
croci ℨ.ß.
Trita omnia excipiantur mucagine ſeminis pſyllii in aqua roſarum deprompta, & fiant Trochiſci.

COMMENTARIVS.

Superſunt duo paſtilli vſuales tantum exterius

tenus adhibendi, quos eadem serie describere, nec ad posteriorem officinæ partem, quæ de medicamentis tantum externis agit, differre non libuit, quorum priores vocantur à Fernelio narcotici, quod parti cuipiam admoti sensum stupefaciendo dolorem illius consopiunt. Horum autem apta est cópositio & vsus pernecessarius, neque vlli ante extant ad similes affectus accommodati. Ad præparationem singula primum seorsim terenda, dein confuse mixta, mucagine seminis psyllii excipienda, & in massam cogenda.

Vires. Trochisci narcotici debite admoti, capitis dentiumque dolorem consopiunt, in febriū ardoribus somnum accersunt, erysipelata, inflammationes extinguunt, partium omnium externarum dolores aliis medicamentis soluti compescunt.

CAP. XX.

Trochisci Albi D. Rhasis.

℞. *Cerusæ aqua rosar. lotæ* ℨ. *x.*
sarcocollæ crassioris ℨ *iij.*
amyli ℨ. *ij.*
gummi Arabici,
tragacanthi an. ℨ. *j.*
caphuræ ℨ. ß.

Lacte muliebri excipiantur singula per se trita, & fiant parui Trochisci.

COMMENTARIUS.

Inter Sief, seu collyria numerantur ab Arabibus hi trochisci, à Rhasi descripti *lib. 9. ad Almansorem cap. 15.* Verum eius descriptionem recentiores valde immutarunt: Alii enim gummi Arabicum addiderunt, alii amylum, alii opium reiiciunt, & caphuram substituunt; sic enim pastilli fiunt candidiores, nec minus oculorum affectibus efficaces, imo in multis vtiliores. In dolore tamen illorum acerbissimo poterit opium addi, vel, vt censet Ioubertus, duobus modis parandi sunt, cum & sine opio, vt pro rei exigentia, vel hi, vel illi felicius vsurpentur, nisi quis maluerit, vt fere fit, vtendi tempore, opii pauxillum permiscere. Præparatio facilior est, quam vt longiore indigeat explicatione.

Valde conducunt oculorum affectibus multis. Eorum enim dolores mitigant, inflammationes temperant, fluxiones sistunt, materiam detergunt, exsiccant, digerunt, & partem roborant. *Vires.*

Sic videor præcipuos & vsitatiores pastillos in pharmacopoliis omnibus præparandos & asseruandos recensuisse. Alii enim, qui passim in vulgatis Antidotariis occurrunt, vel nullius, vel improbati sunt vsus, vel facile sub illis comprehenduntur.

FINIS LIBRI TERTII.

OFFI-

OFFICINÆ

PHARMACEVTICÆ SIVE ANTIDOTARII PARS ALTERA,

DE MEDICAMENTIS EXTERNIS, TRIbus adhuc libris distincta;

In quorum priore de omni oleorum genere differitur: quibus Appendix additur de Balsamis.

PRÆFATIO.

EDICAMENTA topica, seu quæ exterius adhibentur, multa sunt, vt fotus, epithema, litus, collyrium, lotio, frontale, cataplasma, synapismus, dropax, vesicatorium, scutum, sacculi, cucufa, & pleraque alia, quæ in rem præsentem parantur, nec diu sine alteratione & corruptela seruantur, de quibus abunde *lib. 5. nostrarum Institutionum* egimus. Alia multos menses, & aliquando annum integrum bienniumve ad futuros vsus sine virium iactura in officinis possunt asseruari, vt olea, cerata, vnguenta, & emplastra, de quibus hac secunda parte officinæ à nobis instructæ differere statuimus; quorum vsus & gratior & toleratu facilior est, quam eorum, quæ per os ingeruntur. Hæc enim sæpius morbum oppugnando ventriculum subuertunt, appetitum tollunt, tormina excitant, & totam natu ræ œconomiam turbant: vnde medicamenta & potiones tarissime dari iussit Cornel. Cels. *cap. 3. lib 3. de re medic.* Nam cum vix iustissima dosi exhibeantur: exhibita ad arbitrium sua munia non exequantur, cum sæpe moueant, nec promoueant, aut humorem laudabilem foras propellant, noxium deferant, aut malam internis partibus intemperiem relinquant, interdum periculosa sunt. Nouit enim quendam Medicũ non satis prudentem Actius *cap. 84. ser. 1. tet. 2.* qui à male exhibito medicamento hominem peremit. Topica vero tutiora sunt, quæ non tantum ad vitia externa, sed etiam interna vsurpantur. Nam quemadmodum ob ea, quæ foris apparent, interdum purgatoriis ac reliquis medicamentis, quo exuperantem humorem coerceamus, vtimur: ita & ob ea, quæ intus infe-

Nnn stant,

ſtant, foris emplaſtra, olea, vnguenta & illitiones plerumque damus. *Actuar. cap.7.lib.6.meth.med.* Siue enim ſtomachus laboret, aut iecur, renes, aut aliud quodpiam viſcus ex interioribus afficiatur, non parum opis ex iſtis medicaminibus foris adhibitis accedit. Prima ſiquidem omnium medicamenta externa fuerunt, quibus ſola duce natura, ac citra experientiam olim veteres vſi ſunt; atque nunc adhuc viri agreſtes ictu, aut caſu, aut alia re ſcindente vel contundente læſi, ſine delectu, obuiam quamlibet plantam aſſumunt, & affectæ parti admouent: ſed felicem exitum, qui robore naturæ nonnunquam accidit, medicamenta interdum noxio tribuunt. Quæ autem externa medicamenta optima ſint, quæ in pharmacopoliis aſſeruanda, & quo modo paranda, in his tribus libris oſtendimus. Atque vt in tribus ſuperioribus, à liquidioribus, nempe ſyrupis orſi, mox craſſiora, vt eclegmata, dein craſſiſſima, vt electuaria, poſtea ſolidiſſima vt pilulas & trochiſcos optima methodo deſcripſimus; ſic in his poſterioribus ab oleis auſpicati, ſtatim vnguenta ſpiſſiora, dein emplaſtra craſſiſſima ſubiungemus. Ab oleis igitur initium ſumentes, à quibus cerata, vnguenta, & emplaſtra magnam ſuæ compoſitionis partem mutuantur; primum loquemur de his, quæ per impreſſionem ſeu infuſionem parantur; dein ea examinabimus, quæ per expreſſionem trahuntur; poſtremo ea attingam, quæ per aſcenſum & deſcenſum eliciuntur.

OFFI-

OFFICINÆ

PHARMACEVTICÆ, SIVE ANTIDOTARII

LIBER QVARTVS;

De Topicis seu externis Medicamentis:

ET PRIMVM

De oleis ex infusione medicatis.

LEA, quorum est in Medicina frequens usus, vel simplicia sunt, vel cõposita. Simplicia dicuntur; quæ nihil habent ab arte præter eductionem, quæ sine rerum aliarum mixtura peragitur, vt olea, quæ expressione trahuntur, cuiusmodi est oleum simpliciter dictum, quod scilicet ex oliuis maturis, omphacinum, quod ex iisdem immaturis exprimitur: vt etiam amygdalinum, caryinum, & alia pleraque ex fructibus aut seminibus expressa, quæ pro varietate seminum, à quibus educuntur, variam habent qualitatem, vt à calidis calidam, à frigidis frigidam, ab aliis qualitatibus aliam. Cum tamen oleum absolute dicitur, idipsum tantum, quod ex oleæ maturis fructibus extrahitur, intelligendum est; cuius extrahendi ratio non magis ad Pharmacopœos attinet, quam vini exprimendi, aut panis conficiendi modus. Quod negotium & laboriosum opus rusticis, & in his operibus exercitatis merito committitur, cum illa omnia alimenta sint, atque in mensam potius, quam officinam trahantur. Propterea de oleo communi exprimendo sollicitus esse non debet Pharmacopœus, sed de aliis omnibus quauis arte probata elicitis. De quibus omnibus hoc libro agimus, in cuius sectione priore, ea, quæ per impressionem & infusionem rerum medicarum parātur, examinabimus, initio ducto à violato, quod scilicet primos veris flores admittit.

CAP. I.

Oleum violatum.

℞. Olei loti ℔. v.

florum violar. martiarum, recent. ac tritarum,

succi vel aquæ infusionis violarum an. ℔ *ij.*

Confuse omnia misce, & integram hebdomadam insola: Exemptas violas fortiter exprime, & nouas impone: atque sic ita ter. Postea coque in vase duplici, dum aquea humiditas absumpta sit.

COMMENTARIVS.

Omnes artis Pharmaceuticæ studiosi vnum Mesuem, tanquam optimum ducem vno consensu agnoscunt, miris laudibus efferunt ac venerantur: illius tamen leges & præcepta ad medicamentorum compositio-

nem spectantia, perpetuo non seruant, sed modo probant, modo improbant. Nec imprudenter ab eo, & aliis antiquis, quibus tamen prima laus semper debetur, aliquando recedunt, dum longo vsu doctiores facti, ac magis experti, quæ melius aut deterius, hoc vel illo modo posse fieri norunt, immutant. Sic de medicamentorum compositione aliquid sæpe detrahunt aut addunt aut methodum ab inuentore traditam non sequuntur. Sic in his oleis medicatis ex infusis ac maceratis rebus parandis dissentiunt, vt in oleo violato; ad cuius confectionem iubet Mesue oleum ex oliuis immaturis expressum, aut amygdalinum, aut sesaminum assumi & ablui, deinde flores diebus septem in oleo macerari, insolari & exprimi; postea tribus horis in vase duplici coqui: idque ter iterari, abiectis semper floribus expressis, & recentibus immissis: tum demum lento igne coqui ad humiditatis aquosæ deperditionem, & in vase idoneo seruari.

Præparatio ex Mesue.

Hanc parandi rationem multi Pharmacopœi sequuntur, vt Tholosani, qui Mesuei præceptiones ac methodum vix vnquam negligunt: alii non ita in ipsius verba iurarunt quin pro rationis dictamine nonnulla interdum immutent. Facile enim est inuentis addere, aut ad perfectionem maiorem, quæ superflua sunt, detrahere, aut minus bene disposita, castigare.

Consuetus parandi modus.

Sic autem fere vbique locorum oleum violatum paratur. Primo olei communis synceri quantitas quædam ad libitum assumitur; aqua fontana verberatur, abluiturq; : In vase vitreo, aut fictili vitrato imponitur: Flores violarum martialium recentium simul infunduntur: hebdomadam integram macerantur, & si tempus permiserit, insolantur: dein parum ac lento igne feruefiunt, vt exprimantur: postea noui flores, vt ante, immerguntur, & exprimuntur: idque ter iteratur. Tandem abiectis post vltimam infusionem floribus, oleum blando igni feruefit, ad aqueæ humiditatis dissipationem; tuncque in vase idoneo reponitur & seruatur.

Oleum violatum inflammationem extinguit, pleuriticos iuuat, asperitatem arteriæ & pulmonis lenit, apostemata calida contemperat, phlegmonas omnes remittit, & dolores mitigat. *Vires.*

Cap. II.

Oleum keirinum D. Mes.

℞. Florum keiri, seu leucoij lutei ℥ vij.
olei optimi ℔. j ß
aquæ decocti onis florum keiri ℥ iij. ß.
Simul permisce, insola, exprime; idque ter; parum coque & serua.

Commentarius.

Occurrunt secundo loco flores copiosissimi leucoii lutei, seu keiri, ab Arabibus dicti, ex quibus suadet Mesue eo modo per impressionem oleum parari, quo chamemelinum, & hoc, quo rosaceum; hoc est, ex tribus infusionibus insolatis & expressis, addita certa quantitate succi, vel decocti eorundem florum; qua post vltimam macerationem lento igne absumpta, oleum tandem expressum, colatum, ac limpidum in vase reponitur idoneo, & seruatur. Vt plurimum tamen paratur nunc ex vna, aut altera infusione, absque decocti alicuius aut succi commixtione, atque confuse flores oleo immersi multos menses relinquuntur ante colaturam. Improba tamen est isthæc parandi ratio, per quam & olei corpus magis turbidum est, & vires imbecilliores. *Præparatio.*

Rite paratum moderate calefacit, tenuat, lenit, digerit, dolores vel à flatibus, vel materia frigida ac pituitosa mitigat, arthriticis & resolutis prodest, & neruorum & iuncturarum doloribus auxiliatur. *Vires.*

Cap. III.

Oleum Irinum.

℞. Radicis ireos ℔ j.
florum eiusdem ℔. ij.
Macerentur in decoctione aliarum radicum ireos sufficienti quantitate: adde olei dulcis aut sesamini ℔. v.
Coque in vase duplici, & percola; atq; tertio

tertio fac similiter, nouos flores & radices addendo, macerando, & exprimendo, oleumque postremo expressum serua.

COMMENTARIVS.

Iridis multæ sunt varietates, quas *lib. de simplicibus* enumerauimus: Omnium prima floret cœlestis dicta, dein alba, seu Florentiana: Ex vtraque, sed potissimum ex illa oleum per infusionem paratur, radicibus & floribus explicato modo maceratis & expressis. Sunt, qui tantum in diplomate seu vase duplici radices tritas, simulque flores parum tusos cum succo aliarum radicum coquunt, dein oleum superfundunt, atque denuo elixant ad seri deperditionem. Sic paratum oleum & odoratum, & efficacissimum est; efficacius tamen, si bis, aut ter, vt fieri solet, idem repetatur. *Præparatio.*

De florum autem ad radices proportione inter authores nulla dissensio, cum illorum ad has, duplum pondus definiant: sed de aliis radicibus in aqua elixandis, & de aqua ipsa non conueniunt, vt neque etiam de oleo illis commiscendo. At vero relictis, breuitatis gratia, opinionum varietatibus, dicimus libram vnam radicum assumendam, & in aquæ ℔. iiij. aut v. ad summum, ad medias incoquendam. Nonnulli definito radicum, florum & aquæ ponderi, ℔. ij. tantum olei permiscent, alii ℔. vij. ß. aut ℔. viij. Ego medium pondus, nempe ℔. v. permisceo, & blando igne simul omnia percoquo ad humiditatis serosæ resolutionem.

Vires. Oleum Irinum calefacit, emollit, tenuat, potenter digerit ac resoluit, concoquit, penetrat, aperit, maturat, aurium sonitus tollit, strumas discutit, aliosque tumores duros, spasmum, & narium fœtorem emendat, & dolores à frigida materia natos sedat.

CAP. IV.

Oleum rosatum completum D. Mes.

℞. *Olei communis loti* ℔. *iiij.*
rosarum recentium, completarũ ℔. j. ß.
aquæ infusionis rosarum ℔. j.

In vase idoneo ac vite operculato imposita, diebus septem insolentur, dein blando igne horam dimidiam coquãtur in vase duplici. Expressis & abiectis foliis noua imponantur, atque tertio immutentur, tot dies insolentur, coquantur, exprimantur. Expressum oleum seruetur.

COMMENTARIVS.

Oleum rosatum completum sic à Mesue nuncupatur, quod fit ex oleo, maturis ex oliuis expresso & pluries loto, & foliis rosarum rubearum explicatis seu expansis, integram hebdomadam insolatis, atque ter mutatis, vt dictum est in formula præscripta, in qua iustum pondus singulorum definimus, à Mesueo cuiusque voluntati, & arbitrio relictum præter aquam infusionis rosarum, quam oleo æqualem statuit. Nos tertiam aut quartam tantum illius partem ad oleum sufficere credimus. Dum enim maiore quãtitate ponitur, vix potest insolatu resolui: coctione vero longiore oleum alienum calorem contrahit, & natiuam odoris suauitatem amittit. Tres aliæ descriptiones à Mesue traditæ negliguntur. *Ratio nominis.*

Oleum autem multifariam ablui solet, vel enim olla quadam, aut alio vase idoneo simul cum aqua excipitur, & diu verberatur; Ita tamen, vt postquam quieuerit, facile possit separari: vel in ampula vitrea in fundo perforata diutius agitatur, occluso foramine, nec non orificio superiore. Tum intermissa per horam agitatione, ac foramine inferiore aperto, quæ subsidebat, aqua fluere permittitur, eodem recluso, quod innatabat oleum, in ampula relinquitur, cui nonnunquam alia aqua superfunditur. Sed de præparatione medicamentorum satis abunde in nostris Institutionibus differuimus. *Oleũ quomodo lauetur.*

Oleum rosatum completum inflammationes extinguit, roborat, cogit, densat, ventriculum æstuantem temperat, & recreat, renum ardores temperat, dolorem capitis à causa calida sedat, fluxiones sistit, & humorum impetum cohibet. *Olei rosati vires.*

CAP. V.

Ol. rosatum Omphacinum, vulgo incompletum.

℞. Olei Omphacini loti ℔. ij.
rosarum nondum penitus expansarũ & exungulatar. ℔. j.
Misce in vase idoneo, & septem dies insola: Terque repete. Et fac, vt dictũ est de oleo rosato completo, & serua.

COMMENTARIVS.

Ratio nominis. Oleum hoc incompletum dicitur, quod fiat ex rosis incomplete explicatis, & ex oleo *Omotribes.* ex oliuis incomplete maturis expresso, quod Omotribes, seu crudum, viride & Omphacinum nuncupatur, quodque solum extrahitur ob medicos vsus, cuius inopia oleum commune ac maturum abluitur in Omphacio, vt aciditatem acquirat, & vim magis te- *Praeparatio.* frigeratoriam. Deligendæ autem sunt rosæ rubræ, recentes, nondum plane explicatæ: postea ab vngulis, seu partibus albidis purgandæ, & in mortario lapideo cum pistillo ligneo tundendæ, in oleo macerandæ, & hebdomadam integram sol. exponendæ; tum exprimendæ. Expressis & abiectis rosis prioribus, aliæ nouellæ immittendæ, insolandæ, & exprimendæ: atque tertio iterandæ, & quadraginta dies soli exponendæ: Postremo oleum expressum vsui reponendum.

Vires. Oleum Omphacinum multum refrigerat & roborat; ob id doloribus à causa calida confert, Erysipelata extinguit, ardores plurimum mitigat, humorum fluxus cohibet, & ventriculi ac viscerum æstus temperat.

CAP. VI.

Ol. rosatum simplex, ac vulgare.

℞. Olei communis loti ℔. ij ß.
rosarum exungulatarum tusarum ℔. j.
Misceantur, insolentur dies quadraginta, dein in vase duplici coquantur ad humiditatis excrementitiæ deperditionem: postea fortiter exprimantur. Expressum oleum seruetur.

COMMENTARIVS.

Isthæc olei rosati descriptio, quod simplicissima sit, & paratu facillima, omnium vsitatissima est. Quin magis rebus suis, quam ægrotorum sanitati consulunt, vix vnquam medicamentum quantumuis euporistum, *Praeparatio.* seu paratu facile, ex arte & ratione conficiunt. Nam hodie multi pharmacopœi rosas recentes quasuis modo rubras, non exungulatas assumunt; In oleo communi illoto macerant: in sole duos menses, aut plures exponunt vase vitreo aut figulino. Postea vel hyeme, vel alio vtendi tempore, pauco decocto, aut succo rosarum adiecto, in diplomate coquunt & exprimunt: Sicque reponunt.

Oleum rosatum simplex similes habet *Vires.* vires, atque omphacium, sed imbecilliores. Eo tamen maior pharmacopœorum pars vtitur, & per se, & aliis medicamentis commixto. Et cum à Medicis ad inflammationem quandam Oxyrrhodinum præscribi- *Oxyrrhodinum.* tur, huius olei tres partes assumunt, quibus quartam aceti portionem adiiciunt, & efficiunt oxyrrhodinum.

CAP. VII.

Oleum liliorum simplex D. Mes.

℞. Olei maturi ℔. ij ß.
florum liliorum detractis filamentis croceis ℔. j.
aquæ decoctionis liliorum ℔. ß. aut ℥ vij ß.
Macerentur simul, insolenturq́ꝫ: atq; per macerationes, insolationes & expressiones iteratas paretur hoc oleum, quo modo rosatum completum.

COMMENTARIVS.

Duplex à Mesue datur huius olei descriptio; vna simplex, quam hic exhibemus, vt præstantiorem & vsitatiorem; altera magis composita, quam subticemus, vt inutilem & nullibi parari solitam.

Illius autem parandi methodus non o- *Praeparatio.* mnibus vna: Alii enim simplicissima præparatione contenti flores tantum semel infundunt, insolant & exprimunt. Alii ter hæc omnia

omnia repetunt, adduntque quartam aquæ decoctionis liliorum ad oleum partem, quã lenta ebullitione exhalant: hocque modo paratum oleum efficacissimum habetur, & magis vsui reponendum: Trina enim maceratione, insolatione & expressione vires maiores acquirit.

Vires. Oleum liliorum moderate calefacit, resoluit, dolores à quacunque causa subortos sedat, omnem acrimoniam mitigat: thoracis, ventriculi, renum, vteri, vesicæ ardores & dolores contemperat.

Cap. VIII.

Oleum Nenupharinum.

♃. *Olei loti* ℔. *v.*
florũ nymphea, à quibus exterior pars herbacea, & interior crocea detracta est, ℔ *ij.*
aqua decoctionis florum prædictorum ℔. j. & ℥ *iij.*
Omnia in vase idoneo reponantur, insolentur, exprimantur, atq; ter iterentur, vt in oleo rosato completo.

Commentarivs.

Compositionis illustratio. Idem est huius olei parandi modus, atq; violacei. Abluitur primum oleum, vel maturum, vel omphacinum. De neutro enim Mesue loquitur definite, crudum tamen seu omphacinum maturo conuenientius est, & accommodatius, in quod flores nenupharis albi, non lutei à partibus dictis repurgati

Præparatio. macerentur, & dies septem infundantur, parum ferueſiant & exprimantur; ante superfusis ℔. j. & ℥ iij. aquæ decoctionis florum nymphææ alborum. Atque vbi cuncta hæc iterata fuere, & aquea humiditas, lenta ad blandum ignem ebullitione, deperdita, expressum tandem oleum, vt rite paratum, vsui reponendum est. Vt autem rite paretur decoctio admiscenda; florum nenupharis ℥ iiij. assumendæ sunt; in aquæ fontanæ ℔. j. ß. ad ℥ iij. aut iiij. deperditionem incoquendæ. Hinc colatura macerationi commiscenda.

Vires. Oleum nenupharinum refrigerat magis, quam violatum, somnum conciliat, ardores hepatis, renum & iecoris contemperat, veneris motus arcet, tentiginem impedit, & dolores capitis à causa calida sedat.

Cap. IX.

Oleum de Mentha.

♃. *Olei* ℔. *ij. ß.*
menthæ satiuæ ℔. *j.*
succi eiusdem ℥ *vij. ß.*
confusa permisceantur: dies septem Soli exhibeantur: Dein per horam in duplici vase coquantur: postea exprimantur: atq; bis, terq; omnia iterentur. Postremo oleum expressum seruetur.

Commentarivs.

Sunt, qui ad huius olei confectionem Omphacinum assumunt, quod sua stypticitate ventriculum roboret: alii maturum & completum, quod eundem magis calefaciat, & coctionem iuuet; vnde oleum stomachicum à nonnullis dicitur. Debet autem seligi mentha satiua, crispa, ac viridis, cuius folia tusa oleo macerabuntur, atque ter mutabuntur, præscripto modo.

Oleum de mentha ventriculum frigiditem calefacit, imbecillum roborat, coctionem iuuat, vomitum sistit, appetentiam reuocat, nauseabundo stomacho succurrit, & flatus discutit. *Vires.*

Cap. X.

Oleum de Absynthio.

♃. *Olei communis* ℔. *v.*
comarum absynthii ℔. *ij.*
succi eiusdem ℔. *j.* & ℥ *iij.*
misce & confice eodem modo, quo superius descriptum.

Commentarivs.

Hoc oleum authoris est incerti, licet à multis describatur, sed diuersa semper absynthii ad oleũ proportione. Alii siquidem illius quantitatem valde exiguam ponunt, alii maximam. Nos Parisiensium pharmacopœorum optimam methodum secuti,

ex olei partibus quinque, absynthii duabus, & succi eiusdem tantum quarta ad oleum proportione. Nonnulli ad maiorem astrictionem & robur rosas permisceri debere suadent, satius tamen est, descripto modo parare, nam absynthium stypticitate non caret, præsertim Ponticum & vulgare. Si quis maiorem astrictionem expetierit, illi licebit vtendi tempore nonnihil ex oleo myrtino, aut rosaceo commiscere.

Vires. Oleum de absynthio calefacit & roborat, præsertim ventriculum, appetitum excitat, humores crudos coquit, flatus dissipat, vermes enecat, & obstructiones à causa frigida tollit.

CAP. XI.

Oleum anethinum, & chamæmelinum.

℞. *Olei communis* ℔.ij.
florum chamameli, vel summitatum anethi ℔ j.
aquæ decoctionis alterutrius ℔.ß.
Permisceto, septem dies insolato, ad serosa humiditatis exhaustionem coquito. Hoc bis, terve iterato, & vsui reponito.

COMMENTARIVS.

Hæc duo olea similes vt habent vires, sic simili modo parantur. Nonnulli [*Auic. Villanouanus*] flores chamæmeli diem integrũ siccant in loco Soli non exposito, nec dosim illorum, vt neque olei definiunt. Multi par pondus & florum, & decocti eorundem sumunt; olei vero quantitatem sufficientem, in qua nempe flores queant rite macerari. *Compositionis illustratio.* Sunt, qui ℔.j. tantum florum immergunt in olei ℔.v. & sesquimensem circa caniculam Soli exhibent, tum exprimunt & seruant.

Si autem à medicamenti virtute aut imbecillitate, sumitur mixtionis & præparationis bonæ vel malæ indicatio, descripto parandi modo hæc oleo confecta erunt efficaciora.

Vires olei chamamelini. Oleum chamæmelinum calefacit & resoluit moderate, dolores à causa frigida sedat, & neruis roborandis prodest.

Vires anethini. Anethinum quoque resoluit, calefacit, flatus discutit, neruos confortat, lassitudines tollit, dolores articulorum mitigat, venarum spiracula laxat, & conuulsionibus confert.

Oleũ rutac. Oleum rutaceum eodem modo parari solet & debet. Aliud magis compositum describitur à Nic. Alexandrino, quod præter folia rutæ tusa recipit sampsuchum & cuminum; raro tamen præparatum inuenitur. *Vires.* Nam quod à Mesue datur, satis potenter ea præstat, quæ pollicetur. Calefacit, tenuat, digerit, vteri dolores à causa frigida sedat, & flatus discutit, atque doloribus omnium corporis partium, quæ calefieri postulant, accommodatur, inquit Actuarius.

Oleũ sampsuchinum. Oleum sampsuchinum vel simplex est, ex huius foliis & succo, vel decocto & oleo à Mesue confectum, vel magis compositum ex Dioscoride *cap. 10. lib. 0. de re medic.* quod præter ea folia myrthi, serpillum, abrotonũ, sisymbrium, & cassiam ligneam admittit. Hoc vix vnquàm paratur, illud rarissime, nisi ob emplastri è meliloto confectionem. Paratur autem Mesuei decreto, vt Oleum myrtinum; hoc vero vt melinum, siue cydoniorum, hoc est, ex sampsuchi foliis, & eorum succo confuse oleo maceratis, insolatis & expressis, atque ter mutatis. Quid vero sit sampsuchus, & an à maiorana dissideat, *lib. de simplic.* demonstrauimus.

Vires. Oleum sampsuchinum calfacit, & roborat caput, & neruorum genus omne.

Oleũ Sambacinum. Oleum de Iasmino, quod Arabes Sambacinum vocant, Medicorum decreto in pharmacopoliis multis paratum seruatur. Viribus enim pollet efficacissimis, tum ad dolores à causa frigida sedandos, tum ad resoluendum & digerendum. *Vires.* Maximè autem commendatur ad ventris dolores & tormina, quæ sæpe pueros lacessunt, mitiganda ac sedanda. Conficitur eodem modo, quo rosatum completum, aut keirinum.

CAP. XII.

Oleum Hypericonis simplex.

℞. *Summitatum Hypericinondum maturescentis* ℔.j.
Olei communis ℔.ij.

aqua

aqua decoctionis florum & foliorum hyperici ℔ ß.
Misce, & insola per hebdomadam: dein coque ad seri dissipationem: tum exprime: idq; ter repete. Et postremo expressum oleum usui recondes.

Oleum Hyperici magis compositum D. Iacob. de Manl.

℞. *Comarum hypericonis* ℥ iij.
Infunde biduum aut triduum in vini odoriferi ℥ x.
Dein coque in vase duplici ad ℥ *iij. exhalationem. Postea exprime, & parem hyperici quantitatem impone, macera, coque, & percola ut ante. Adde olei* ℥ vj.
terebinthina clara ℥ iij.
croci ℈ j.
Coquantur simul ad vini consumptionem. Tum exprime, & in vase idoneo repone.

COMMENTARIUS.

Tres olei hypericonis differentiæ notantur. Prima simplicior & usitatior, ex hyperici foliis, & floribus, & oleo parata: Alia magis composita, quæ præter dicta, terebinthinã, vinum & crocum admittit.

Tertia maxime composita Ioan. Vigonii, quæ alia adhuc olea, lacrymas, succos, radices, folia & vermes terrestres excipit. Prior in pharmacopœorum Officinis, posterior in Chirurgorum tabernis haberi solet: alia modo in his, modo in illis pro Medicorum imperio.

Simplicius autem oleũ hypericonis præstantius habetur, si ex solis floribus ter in oleo maceratis, insolatis, & expressis conficiatur. Illius tamen summitates cum foliculis & granulis sæpius sumuntur: atque utroq; modo confectum oleum prærubrum est, quasi cruentum, & velut Myrelæum, seu quid medium, inter unguentum & oleum.

Vires. Mirum in modum neruos roborat, ecchymosin delet, humores digerit ac resoluit, dolores mitigat, & iuncturas recreat.

Quod à Iacobo Manlio describitur, videtur potius esse balsamum quoddam, aut unguentum vulneribus agglutinandis accommodatum, quam oleum. Quia tamen eximium est, non negligendum. Si dum paratur, vinum per priorem ebullitionem citius exhalarit, aliud denuo affundendum, quod per ultimam dissipabitur. *Ol. hyperici magis compositum.*

Vires. Calefacit & siccat, neruorum puncturis & vulneribus plurimum confert, ambustis medetur: Ischiadicis utiliter adhibetur, & ad omnes dolores à frigido contractos feliciter usurpatur.

Oleum Cyprinum seu Ligustrinum, quod Arabes de Alcanna nuncupant, & Oleum Sambucinum, parantur ut Rutaceum, rarissime tamen parantur, ut & oleum de Enula, de Meliloto, de Carthamo, de Santalo citrino, & alia pleraque ab authoribus ad ostentationem potius, quam necessitatem descripta. *Ol. Cyprin. Sambucinum. De Enula. De Melilo. De cartha mo. De Santa citrino.*

CAP. XIII.

Oleum de pomis mandragoræ D. Mes.

℞. *Succi pomorum mandragoræ maturorum,*
olei sesamini, vel communis an partes æquales.
Coque in diplomate ad succi euaporationem. Dein succi tantundem adhuc superfunde & coque, ut prius: idẽ ter fac, & usui repone.

COMMENTARIUS.

Duæ sunt huius olei descriptiones, una Mesues, quam nunc exhibemus, ut paratu faciliorem & tutiorem: Alia Nic. Præpositi, quam improbamus, ut nimis stupefactiuam & narcoticam. Non solum enim succum mandragoræ admittit, sed etiam hyoscyami, papaueris & cicutæ, simulque opium. Nam cum narcotica etiam benigna, nisi rite præparata & prudenter exhibita, sensus consopiunt, & calorem insitum extinguunt, non opus est, tot eiusdem inimicæ qualitatis medicamẽta in unum aggerere: Adde, quod ex medicamentorum stupefactiuorum usu

non summa sensuum requiritur stupefactio & necrosis, sed tantum inflammationis vel doloris sedatio. Si tamen ad Olei de pomis mandragoræ confectionem, parua tantum pomorum quantitas suppetat, poterit radicum succus extrahi & permisceri. Nullum enim est mandragoræ parti magis affine substitutum, quam pars alia mandragoræ. Præparatio ex formula descriptionis satis patet.

Vires. Inflammationem omnem extinguit, dolores sedat, sensus stupefacit, cephalalgiæ & phrenitidi confert, & renum ardores illitum temperat.

Cap. XIV.

Oleum myrtinum D. Mes.

℞. Foliorum myrti viridium ℥ v.
olei omphacini ℔. j.
Misce & insola dies octo: in balneo Mariæ parum coquito: expressa folia eiicito: recentia iniicito: idq; ter iterato: postremo oleum expressum seruato.

Oleum myrtillorum.

℞. Baccarum myrti ℔. j.
olei Omphacini ℔. ij ß.
aquæ decoctionis foliorum, & baccarum myrti ℥ vij.
Macerentur & coquantur ad aquæ deperditionem. Expressis & abiectis baccis, aliæ recentes, vt priores macerentur, & coquantur, donec tabescãt. Idq; iteretur tertio, si efficacius oleum requiratur. Expressum tandem oleum seruetur.

COMMENTARIVS.

Differentia inter oleum myrtinum & myrtillorum. Oleum myrtinum dicitur, quod fit ex myrti foliis maceratis & expressis: oleum myrtillorum, quod ex eiusdem baccis seu myrtillis conficitur. Vtrumque vsuale & viribus est eximium: sed baccatum inopia, alterum solummodo, quod ex foliis maceratis paratur, in officinis asseruatur. Qui myrtillos tantum aridos habent, ex hisque oleũ parare concupiscunt, vino odorato humidiores & tumidiores efficiunt, dein oleo miscent, coquunt, & exprimunt, & vsui reponunt.

Aliquando oleum myrtinum paratur ex succo foliorum myrti & oleo, quibus additur ladanum. Est tamen vsitatius & melius, quod modo à nobis descripto conficitur.

Vtrumque refrigerat, densat, astringit, cerebrum, neruos & ventriculum roborat, capillos retinet, eorumque defluuium sistit, gingiuis medetur, dentium dolori, laxatos artus firmat, pustulas erumpentes illitu emendat. *Vires.*

Cap. XV.

Oleum cydoniorum D. Mes.

℞. Carnis cydoniorum integrorum tritorum,
succi eorum an. ℔. ß.
olei omphacini ℔. j. & ℥ iij.
Vase vitreo, aut saltem vitrato excepta dies quindecim insolentur; dein coquantur in vase duplici ad succi consumptionẽ. Expresso fortiter oleo, alia caro trita, & succus addantur, insolẽtur, concoquãtur, exprimantur bis aut ter: postremo colatum oleum seruetur.

COMMENTARIVS.

Autumno paratur hoc oleum, Melinum *μήλινον, Melinum.* Græce dictum, quo tempore mala cotonea magnitudinem perfectam adepta maturescunt: antequam tamen plane maturuerint, assumenda, nec depellanda, sed à lanugine tantum spolianda, dein raspanda, vt cum aromatariis loquar, seu ferramento segmentis quibusdam exasperato, deradenda. Postea pondus æquum succi colati & carnis tritæ aut derasæ, nec expressæ sumitur, & oleo confuse permixtum ter insolatur, coquitur, exprimitur modo explicato. Narrat Syluius succum cydoniorum ita crepitare & agitari, dum oleo incoquitur, visu mirabile, vt oleũ omne tandem vase excutiat: Ob id, inquit, vase duplici, hoc oleum coquendum est simul, ne ab Empyreumate oleo impresso, vires cydoniorum aut deteriores aut imbecilliores euadant. *Praeparatio.*

Oleum id refrigerat, astringit, ventriculi & inte- *Vires.*

& intestinorum retentricem facultatem roborat, coctionem iuuat, vomitum sistit: Ob id cholerae morbo, lienteriae, dysenteriae confert, & partem quamuis laxiorem & imbecillam firmat ac roborat.

CAP. XVI.

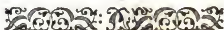
Myrelaeum, seu oleum pigmentatum.

℞ Summitatum botryos herbae granulis onustarum m iij.
baccarum botryos fruticis ℥ viij.
vini albi optimi ℔ ß.
olei boni ℔ j.ß.
Misce, & septem dies insola: dein in balneo Mar. simul tamdiu totum incalescat, vt vinum vanescat. Expressum oleum seruandum.

COMMENTARIVS.

Ratio nominis. Parari debet circa principium autumni hoc oleum, quod Myrelaeum, quasi vnguẽto-laeum, seu oleum pigmentatum vocauimus. Vtraque enim planta, ex qua conficitur, pymentum Gallis, quasi pigmentum dicitur, & à nonnullis Ambrosia. Halitus enim fragrantia odoratum exhilarat, & lentore quodam aromatico, & velut vnguentario, quo extrinsecus percipitur admodum glutinosa, contrectantium digitos inuiseat.

Naturam vtriusque cum accurate perspexisset honorandus vir Dn. Claud. Gonerius, doctrina & morum integritate commendatissimus, cuius in hoc toto opere saepe, videlicet *cap. 10. sect. 1. lib. 1. de mat. med. cap. 22. sect. 6. eiusdem lib. & cap 6. lib 1. Antid.* meminimus; Is enim est, qui non modo simplicium varietates, sed & facultates diligenter perquirens, aegre tulit tam eximias stirpes, quas etiã ipsa natura odore, sapore, pinguitudine, multum insignes designat, à Medicis nec celebrari, nec vnquam vsurpari. Sed hinc forsan harum plantarum contemptus subortus est, quod valde frequentes sint. Nam quae inter herbacea continetur, in omnibus hortis cultioribus inuenitur: Quae vero fruticum modo assurgit, & ramulos ligneos erigit, in solo Parisiensi, aut longe non dissito, laete ac sponte prouenit; atque circa Septembris initium copiosa Lutetiam deuehitur, & ibi fere tantum à mulierculis emitur ob fragrantiam & odoris suauitatem vestibus cõciliandam. Cum autem qualitates vtriusque saepe explorarim, & efficacissimas competerim, ex eis Oleum parari iuxta descriptionem traditam, quod sane viribus multis Balsamis respondet. Nam paralysi, tremori, & neruorum imbecillitati valde confert, dolores articulorum frigidos aufert, oedematosos tumores digerit, dolores à pituita natos tollit, humores crudos coquit & resoluit, cerebrum & genus neruosum roborat, & cum pauca terebinthina vlcera dyspulotica ad sanitatem perducit.

SECTIO II.

DE OLEIS, QVAE QVOVIS TEMPORE conficiuntur.

Priore libri huius sectione omnia olea vsitatiora & pharmacopolio magis necessaria perstrinximus, Vere, Aestate, & Autumno per infusionem parari solita, pro medicamentorum vbertate & bonitate, qua natura istis temporibus recentia, & viribus eximia, libera manu ad tyronum manus suppeditat: Sequitur nunc, vt alia, quae quouis tempore parari queunt, eadem arte describamus.

CAP. I.

Oleum Mastichinum D. Mes.

℞ Mastiches ℥ iij.
olei rosati ℥ xij.
vini generosi ℥ iiij.
Coque in vase duplici ad vini cõsumptionem. Eo consumpto, percoletur oleum, & vsui reponatur.

COMMENTARIVS.

Duas tradit Mesue olei mastichini descriptio-

ptiones, vnam ex mastiche & oleo sesamino compositam, quæ nullibi parata reperitur; alteram ex vino, mastiche, & oleo rosato, quæ frequenti est in vsu. N. Præpositus tertiam proponit, quæ ab omnibus improbatur. Myrepsus præter priorem à Mesue datam, alias adhuc duas subiisigit, vix vnquam celebratas. Sola ig tur ea est huius olei admittenda descriptio, quam ex Auicenna & Mesue damus: ad cuius confectionem mastiche crassiuscule terenda; dein cum oleo rosato & vino rubro in diplomate tamdiu coquenda, & inter coquendum spatula mouenda, donec vinum penitus fuerit absumptum.

Praeparatio.

Vires.

Oleum mastichinum cerebrum, neruos, ventriculum, hepar & articulos roborat, duros tumores emollit, & dolores sedat.

Cap. II.

Oleum nardinum D. Mes. simplex.

℞ Nardi Indicæ ℥ iij
vini & aquæ an. ℥ ij. ß.
olei sesamini ℔. j. ß.
Coquantur in duplici vase, igne lento, & frequenter mouendo, ad humoris aquei dissipationem.

COMMENTARIVS.

Multus est nimis aliquãdo Mesue in medicamento eodem variando, quadtuplex enim oleum rosatum descripsit, triplex nardinum, sed quæ tantum inter illa priore loco describuntur, vsurpantur. Alia nunquam aut rarissime, vt & alia duo à Myrepso descripta, quæ nimis sumptuosa sunt, & verius balsama aut vnguenta, quam olea.

Ad nardini autem simplicis confectionẽ, olei sesamini defectu, oleum dulce substitui tur, nullo aut exiguo errore Nam Mesue aliquando imperat oleum sesaminum, vel dulce ad libitum assumi. Spica vero minutim incidenda, tres aut quatuor horas in vase fictili, aut vitreo cum vino, aqua & oleo maceranda. Dein omnia vase duplici feruefacienda ad aquæ & vini dissipationem. Sunt, qui nardum in aqua & vino tantum macerant, idque diem integrum. Sic tamen cum illius vites magis dissipentur, præstat breuiore temporis spatio, oleo simul, aqua & vino super cineres parum calidos infundere. Olei autem libra dimidia cum parcior videtur ad ℥ iij. nardi, quæ magna mole admodum leuis est, ex Fernelio & Medicis Romanis aucta est, & pro ℔. ß. ℔ j ß. posita.

Oleum Benedictum.

Vires.

Oleum nardinum ob insignes virtutes benedictum appellatur, calfacit, tenuat, digerit, modice astringit: ob id affectibus omnibus frigidis, flatulentis, cerebri, ventriculi, iecotis, lienis, & vteri plurimum confert, & corporis odorem & colorem commendat.

Cap. III.

Oleum croci D. Mes.

℞ Croci,
calami aromatici an. ℥ j.
myrrhæ ℥ ß.
Macera dies quinque in aceto; sexto die toto infunde.
Cardumeni, i. carui, vel eius loco cardamomi ʒ ix.
Septimo coquantur simul lento igne ad aceti consumptionem, cum
olei ℔. j. ß.
Percolatum oleum in idoneo vase reponito, & seruato.

COMMENTARIVS.

Morbus vix datur vllus frequentior Neapolitano, nec medicamentum ad ipsius expugnationem vsitatius emplastro de ranis à Ioanne Vigonio *cap. 2 lib. 5.* descripto: nullus est enim adeo misellus barbitonsor oppidulanus, qui hoc medicamentum saltem odore, colore, & nomine, si non viribus, non norit, & periculum simul & lucrum fecerit. Ad illius autem compositionem cum accedat oleum de croco, in pharmacopoliis paratum debet asseruari, alioquin male & præter authoris intentionem conficitur: ob eum tamen vsum à Mesue inuentum non arbitror, qui vel luem veneream non vidit, vt credibile est, aut subticuit: Sed ad vterum & neruos roborandos, amborum dolores sedandos,

Vires.

dandos, duritates emolliendas & discutiendas, & colorem conciliandum. Quid vero sit cordumeni, *lib. de simplicib.* demonstratur.

CAP. IV.

Oleum de capparibus.

℞. *Cortic. radic. capparis* ℥ j.
cortic. mediæ tamarisci,
foliorum tamarisci,
sem. agni casti,
ceterach,
cyperi, an. ℥ ij.
rutæ ℥ j.
aceti,
vini albi generosi an. ℥ ij.
olei maturi ℔. j.
Coquantur omnia in vase duplici ad aceti & vini deperditionem. Percolatum oleum vsui reponendum.

COMMENTARIVS.

Huius olei inuentio recentioribus tribuitur: De eo namque veterum nullus, quod sciam, locutus est: author tamen incertus perhibetur: sed quicunque is fuerit, hoc oleũ medicatum methodice ac legitime compositum, & viribus eximium descripsit: quod ideo fere vbique locorum paratur iuxta descriptionem à nobis traditam, & ab omnibus probatam, vno Brasauolo dempto, qui rerum nouarum cupidus illam immutauit. Sed ex his ipse est, credo, qui malunt videri, quam æstimari.

Præparatio. Vt autem rite paretur id oleum, primo radices cyperi minutim incidendæ; dein simul cum corticibus capparum & tamarisci terendæ. Reliqua quoque simplicia, tamariscus, scolopendrium, seu ceterach & ruta simul tundenda, seorsim vero semen agni casti seu viticis. Tum omnia simul miscenda, diebus quindecim maceranda vino, aceto, oleo; postea in diplomate coquenda ad vini & aceti dissipationem: tandem percolatum oleum seruandum.

Vires. Affectibus lienis magnopere prodest: eius enim duritiei, scirrho, obstructioni & dolori medetur: meatus & poros cutis aperit, humores resoluit, & flatus discutit.

CAP. V.

Oleum ex Euphorbio D. Mes.

℞. *Euphorbij* ℥ ß.
olei keyrini,
vini odoriferi an. ℥. v.
Coquantur simul ad vini consumptionem.

COMMENTARIVS.

Vt aqua arte frigidior, vel calidior efficitur, sic quoque oleum, *teste Galen. cap. 7. lib. 1. de simpl. med. fac.* quod multum refrigerans, si sedum, seu semperuiua, aut refrigerans & stupefactiuum, si mandragora in eo maceretur; calidissimũ, si piper aut euphorbium. Ab his omnibus legitime adhibitis olea nonnunquam per impressionem medicata fiunt, medicis vsibus accommodatissima. Licet enim euphorbium acerrimum & calidissimum sit, ad multa tamen commendatur à Galeno *cap. vlt. lib. 2. comp. med. loc.* seu permistum ceræ, ad coxendicum affectus; seu oleo liquatum ad hemicraniam à causa frigida: ex cuius lectione doctior & audacior factus à Mesue, hoc oleum primũ ab illo inuentum, in ordinem aliorum à seipso descriptorum retulit. Aliud adhuc subiungit ex Auicenna, cui pauca quædam adiicit. Sed nullius vnquam fuit vsus, vel penitus exoleuit. Ad superius autem descripti præparationem, Euphorbium seligendum album & recens, cuius penuria, vetus dupla portione Galeni consilio sumendum: in pulueremque tenuem læuigandum, superfuso pauco vino, aut oleo keyrino, ne acriter, vt solet, nares & cerebrum feriat. Tritum oleo & vino permiscendum, & vase duplici spatula subinde mouendum; lente, ac tamdiu coquendum, donec vinum exhalarit: Postea oleum percolatum vsui reponendum. *Præparatio*

Oleum de Euphorbio multũ prodest frigidis cerebri, & neruorum affectibus, cephalalgiæ, hemicraniæ, lethargo, naribus immissum. Valet quoq. ad dolores frigidos iuncturarum, hepatis & lienis. *Vires.*

CAP. VI.

Oleum Moschellinum at Moschatellinum.

℞ *Nuces moschatas N. ij.*
moschi ʒ ß.
folij,
spica nard.
costi,
mastiches an. ʒ vj.
styracis calamita,
xylocassia,
myrrha,
croci,
caryophyllorum,
carpobalsami, vel cubebarum,
bdellij an. ʒ ij.
olei puri ℔. iij.
vini generosi ℥ iij.

Terenda ex arte trita, atq; confuse mista bulliant ad vini dissipationẽ. Percolatum tandem oleum vsui reponendum.

COMMENTARIVS.

Dissidium est inter peritos de huius olei authore, descriptione, nomine, & simpliciũ dosi. Quotquot enim de eo sunt locuti, cum aliquid vel addiderint, vel detraxerint, priorem illius originem obscurarunt, & antiquam simul descriptionem immutarunt. Eam autem turpiter depravatam Ioubertus castigavit, & ad meliorem formam redegit, quam hic non tantum sub olei moschellini aut muscellini, sed etiam moscatellini nomine exhibemus. Basim enim cum duplicem habeat, atque vtramque eximiam, & voce & viribus coniugatam & affinem, ab alterutra denominari potest. Siue enim muscellinum, vel potius moschellinum à moscho, seu moschatellinum à nucibus moschatis, vtraque nomenclatio, vt legitima, ferenda est. Inepte vero à quibusdam oleum Balaninum, quod simplex est, inodorum, & ex balano myrepsica, seu glande vnguentaria, trita & expressa elicitur.

Praparatio. Vt autem rite paretur, omnia seorsim trita, & simul mista praeter styracem & moschum, macerentur in oleo & vino super cineres calidos diem integrum, aut biduum, in vase obturato; deinde coquantur in duplici vase ad vini evaporationem. Postea oleo percolato, adhucque calenti addatur styrax pulveratus, adhuc parum igne blando ferveat: postremo moschus misceatur, mixtura servetur. Sunt, qui moschi ʒ j. alii ʒ iij. adiiciunt; quod divitibus si arrideat, & mihi quoque ipsi; sed deterioris fortunae viris non tolerabile duco.

Oleum punicum. Apud Alexandrinum *cap. 712.* ponitur oleum pumicum: Nonnulli interpretantur purum; alii punicum dicunt, & oleum in Aphrica natum contendunt. Nos cum Iouberto ponimus oleum dulce & syncerum; pro aqua, vinum: pro *Neregil*, hoc est, nuce Indica, vt in quibusdam codicibus legimus, nucem moschatam: pro costo, si defuerit, radicem angelicae, pro xylocassia, cinnamomum crassum; pro carpobalsamo, cubebas, aut semen lentisci, vel terebinthi, caetera sunt facilia.

Vires. Valet oleum moschelinum ad omnem frigiditatem corporis, praesertim ventriculi, quem roborat, calefacit, & coctionem iuvat. Stranguriosis, colicis & nervorum omnibus prope vitiis succurrit.

SECTIO III.

DE OLEIS, QVAE EX ANIMALIBVS INTEGRIS, AUT EORUM PARTIBUS CONFICIUNTUR.

Nec solum, nec semper ex stirpibus, sed etiã animalibus integris, vel eorum partibus infusis & expressis, olea medicata conficiuntur. Nam cum animantia cuncta in vsum & favorem hominis creata sint, à quibusdam victum habet, ab aliis vestitum, à nonnullis famulatum, ab aliis medicamentum: alit enim ovis, induit bombix, famulatur equus, lumbrici medentur. Plura autem homini sanando, quam

de, quam alendo conueniunt, qua scilicet vires habent medicamentosas, quas multis modis extrahunt, parant, & salubriter exhibent Medici. Ex his vero frequentissime olea medicamentosa conficiunt, cuiusmodi est;

Oleum lumbricorum.

CAP. I.

℞. Lumbricorum terrestrium in vino albo lotorum,
vini rub generosi an. ℔. ß.
olei veteris & clari ℔. ij.
Coquantur omnia simul ad vini iacturã. Percolatum oleum vsui reponatur.

COMMENTARIVS.

Medicamentorum descriptiones nullius probati viri testimonio fulcitæ, vix ad multorum manus perueniunt integræ, cum singuli singula libere immutent, authore nullo refragante. Hoc tamen oleum ἄδηλον, seu incerti authoris ab omnibus similiter describitur, nihilque discriminis notatur, nisi forsan in vini & vermium dosi, quæ in nonnullis exemplaribus par, in aliis dispar habetur: in quibusdam vini exigua est quantitas, quę vermibus coquendis non sufficiat, in aliis liberalior, quæ diuturniorem coctionem requirat. Nos legitimam & vini ad vermes, & olei ad vtrumque proportionem dedimus.

Praparatio. Proinde sic recte parabitur: primum lumbrici terrestres aqua sæpius mutata abluentur; dein vino albo, in quo per horam stagnare relinquentur. Peracta lotione & abiecto vino albo, vermes duplici vase excipientur, oleum affundetur, & vinum rubrum aut etiam album: tum omnia coquentur ad vini euaporationem. Tandem oleum per telam cannabinam traiectum vsui reponetur. Nõ nulli coctos lumbricos terunt, & eidem oleo permiscent in formam vnguenti, cuius tamen perquam rarus est vsus.

Vires. Oleum lumbricorum articulorum doloribus confert, & neruis à causa frigida imbecillioribus roborandis, neruosumque genus omne illitum recreat.

CAP. II.

Oleum de scorpionibus simplex D. Mes.

℞. Scorpiones num. xx. aut paulo plures, vel pauciores pro eorum magnitudine.
olei amygdalar amararum ℔. ij.
Macerentur in vase vitreo, oris angusti, probe obturati diebus triginta, in Sole æstiuo, percolatum oleum, seruandum.

Oleum de scorpionibus compositum D. Mes.

℞. Radic. aristolochia rotunda,
gentiana,
cyperi,
cortic. radic capparis an ℥ j.
olei amygdalarum amararum ℔. j ß.
Omnia insolentur mixta in vase vitreo operculato, diebus xx. Dein scorpiones à decem ad quindecim oleo iniice: obtura, insola mense integro. Postremo colatum oleum serua.

COMMENTARIVS.

Natura hominem, vt proprium filium alit, tuetur, & à morbis liberat, quos vel contrariorum oppositione abigit, vel alexiteriorum partim similium, partim dissimilium vsu curat. Sic theriaca inter nostram naturam & venenum media pesti & morbis contagiosis ac malignis prodest. Sic scorpiones nobis semper infensi, non solum vulnera ab eisdem inflicta sanant, sed aliis morbis venenatis qualitatem malignam foras euocando, medentur. Ex his autem infusis & expressis parat Mes. oleum quoddam simplex, quod scorpionibus tantum & amygdalino amaro constat; aliud magis compositum, quod præter dicta cyperum, aristolochiam, gentianam & corticem radicis capparis admittit. Si quis Manardi consilium secutus, alia adhuc alexiteria miscuerit, laboris non pœnitebit; oleum siquidem habebit mirandæ virtutis, contra omnia venena, & pestilentiam. Talis olei compositionis & alexipharmaci formulam subtexui, quod eiusdem medicamenti multiplex descriptio nauseam sæpe moueat. Desumpsit autem

Mesue

Præparatio. Mesue hoc oleum compositum ex Rhasi, debetque potius parari, quam simplex, quia medicatius & efficacius, ad cuius confectionem radices primum cyperi minutim incisæ contundendæ, vt & aristolochia, gentiana, & radix capparis. Postea oleo macerandæ, & insolandæ, atque omnia peragenda, iuxta formulam datam. Per Kist vnum olei à Mesue definitum, Sylvius intelligit sextarium vnum. Nos certiorem dosim arbitrati ℔.j.ß. olei ponimus.

Vires. Oleum scorpionum morbis venenatis illitum prodest. Vesicæ & renum calculos atterit, meatus diducit, dolores lenit, & saburram expellit, maxime vero id præstat calculoso, si ab egressu balnei liniatur. Vtrumque viribus iisdem præditum est, sed compositum calidioribus & præstantioribus.

CAP. III.

Oleum de Castorio.

♃. *Testium castorij à membranis mundatorum ℥ j.*
vini albi odoriferi ℥ iij.
olei ℔.j.
Omnia simul coquãtur ad exhalationem vini. Oleum postea vsui reponendum.

COMMENTARIVS.

Nic. Præpositi multiplex furtũ. Non omnino iniuste Nic. Præpositus accusatur latrocinii, quod multorum medicamentorum descriptiones à se antiquioribus furatus, eorum nomen subticuit, & prioris authoris gloriam sibi vendicauit. Hoc satis ex medicamentorum, quæ transcripsit, farragine patet: inter quæ si forsan aliquod occurrat à seipso descriptum, nec Medici solertiam, nec Pharmacopœi dexteritatem sapit. *Olea sine vino, aqua aut alio decocto non esse coquenda.* Huiusce rei fidem facit olei castorei descriptio, ad cuius confectionem iubet ℥ j castorii in olei ℔.j. decoqui, ad tertiæ partis olei dissipationem, absque intermedio vino, aut aqua vel decocto idoneo. Sed quam imprudenter, ipsis tyronibus notius est, quam vt pluribus sit opus demonstrare. Quis enim non scit, oleum diem integrum, posse ignem sustinere citra iacturam, aut certe paucu-lam, nisi cum vritur? propterea quæ oleo coquuntur, non mollescunt, sed friguntur, & indurantur. Potest quidem hoc oleum sine alio liquore parari, modo castorium oleo tantum maceretur, insoletur, & sic relinquatur. Assolet enim oleum Castorinum non percolatum seruari. Fernelius aquæ vitæ ℥ j. adiicit, sed hæc tantilla portio, vim ignis nõ patitur, nisi momentaneam. Alia descriptio magis composita datur à Iacobo de Manliis, quæ paratu difficilior, & multo sumptuosior est, rarissimeque paratur.

Castigatam igitur Præpositi descriptionẽ seruabimus, quæ satis efficaciter ea præstat, quæ Manlii descriptio pollicetur.

Confert enim tremori, neruorum & articulorum doloribus, conuulsioni & paralysi. *Vires.*

Ad psoram, impetigines, & alia cutis vitia Mesue parat oleum ex viperis nigris integris, igni lento ad carnium dissolutionem coctis, in vase terreo, vitrato oris angusti. *Oleum de viperis Mes.*

Fallopius viperas cuiusuis coloris duas assumit, in frusta secat, oleo immergit, in vase orificii stricti, circa Canem æstiuo Soli exponit: postea exprimi & seruari, ad vlcera ex Indica lue contracta, quibus sanandis apprime conuenit, præscribit. *Oleũ de viperis Fallopij.*

CAP. IV.

Oleum vulpinum.

♃. *Vulpem adultam non strigosam, exenteratam, pelle nudatam, & in partes sectam.*
salis communis ℥ iij.
summitatum anethi,
thymi,
chamæpiteos an.m.j.
Coquantur simul in aquis partibus, & quantitate sufficienti aquæ & vini albi, ad artuum & ossium separationem. Colatura ℔.ij. adde
olei ℔.iiij.
saluiæ,
rorismarini an.m.j.
Bulliant rursus ad aqueæ humiditatis dissipationem. Tum oleũ percolato, & seruato.

COM-

COMMENTARIVS.

Non sat est, medicamenta simplicia optima esse, sed quæ componuntur ex ipsis, optime præparari, ex ratione describi, debite misceri, & exacte vniri est necesse, nulla singulorum, si fieri possit, deperdita & reiecta vtili portione. Sed quam male olei vulpini communis descriptio his legibus fulciatur, ex eius formula satis patet. Mesue enim iubet vulpem integram, cum pelle, pilis, pedibus, solumque exenteratam incoqui in aqua fontana, marina, oleo & sale, ad artuum dissolutionem, additis inter coquendum hyssopo & anetho, & superfusa aqua, in qua vtriusque lb. j ante incoxerit. Sicque ollam videre videor, pilis, ossibus, carne, & stirpibus aliquot ad putrilaginem coctis, cuius expressa pinguitudo, oleum vulpinum Mesuei est. Paulus suadet vulpem viuam simul & exenteratam, ad ossium separationem elixari. Sed quo modo viua & euiscerata possit concoqui, non coniecto. Rondeletius vult cum corio & lactibus coqui, abiectis tantum alui excrementis: sed intestinis remanentibus, foras excerni recrementa in cadauere non video. Illius collega Ioubertus mauult pellem, quã viscera abiici: interanea vero bene lota simul cum carne elixari. Nos pellem, caudam, & interanea, vt inutilia reiicimus: postea corporis truncum & artus secamus; aqua, vino, & sale coquimus, cum herbis nerualibus & digerentibus. Colaturæ addimus oleum, saluiam, & rorem marinum, & sic denuo coquimus ad aqueæ & vinosæ humiditatis resolutionem. Hoc autem modo paratum oleum viribus eximium est, & ad ea, quæ expetit & promittit Mesue, efficacissimum. Potenter enim digerit ac resoluit, neruos roborat, & à frigidis iniuriis tuetur, & articulorum morbis opitulatur.

Optima olei vulpini praparatio.

Vires.

C A P. V.

Oleum formicarum.

℞. *Formicarum alatarum* ℥. *ij.*
olei maturi ℥. *viij.*
Macera quadraginta dies vase optime clauso, æstiuo soli exposito: Postea oleum exprime, & vsui repone.

COMMENTARIVS.

Rarissime paratur hoc oleum, fereque solum expetitur ad genitalia frigidiora calefacienda, & stimulum Veneris excitandum. Cum facile & paruis sumptibus confici possit, & à quibusdam natura frigidis expetatur, eo pharmacopolium minime carere debet, sed parua quantitate parandum.

SECTIO IV.

DE OLEIS EXPRESSIONE EDVCTIS.

Olei genera sunt quatuor: Primum absolute & proprie dictum, quod ex oliuis maturis educitur. Secundum minus proprie, quod oleo quidem dicto constat, sed cui plantarum vel animalium partes infusa, ac insolata, vel cocta sunt. Tertium cum adiuncto rei, ex qua elicitur, cognomen habet, vt quod ex amygdalis exprimitur amygdalinum, ex sesamine sesaminum, ex baccis lauri laurinum. Quartum genus Chymistis familiare, quod per ascensum, vt vocant, elicitur. Prioris extractio, quod sit cuiuis nota, operosa tamen, quibusdam rusticis tantum committitur, vt ante notaui. De secundo genere superioribus sectionibus egimus abunde. Superest nunc, vt de aliis differamus. Ac primum quidem de his, quæ ex seminibus oleaginis, tritis & expressis extrahuntur, quæ abusiue olea vocat Syluius. Illud autem prius occurrit, quod ex amygdalis dulcibus elicitur.

 C A P.

Cap. I.

Oleum amygdalarum dulcium.

℞. Amygdalarum dulcium, siccarum, non rancidarum, vtreque cortice mundatarum, quantum volueris: contunde in mortario lapideo minutissime, tela cannabina, aut sacculo inuolue, & prælo exprime, dum oleum emanet.

Commentarivs.

Amygdalæ vel dulces sunt, vel amaræ: Ex his & illis, modo sine, modo cum cortice membranoso tritis & expressis oleum educitur, nunc ignis adiutu, nunc nullo iuuante externo calore. Quod ex depellatis sine igne elicitur, præstantius semper habetur. Proinde multorum pharmacopolarum est improbanda ignauia, qui malunt tyronum & famulorum manus desides videre, quam in simplicibus rite parandis occupari: vnde mirum non est, si de amygdalini rancore, acrimonia, & insuauitate ægroti sæpe conqueruntur. Vt autem rite paretur, amygdalæ recentes, siccæ, non rancidæ assumantur: à cortice duplici purgentur, vt purius syncerìusque fit oleum: in mortario lapideo diutius terantur, vt oleosa intus inclusa humiditas promptius in apertum sese proferat: sacculo aut stamine, vel cilicio, (vt fieri solet) è seta equina contexto excipiantur; dein vel torculari, *Zaynari*, Mesue dicto, vel prælo vulgari, illis simili, quibus bibliopolæ vtuntur, dum libros colligatos resecant, excipiantur.

Præparatio.

Zaynari.

Debet vero paulatim exprimi, vt purius fit, pellucidius & dulcius: nam quod affatim & accelerata violentia trahitur, turbidum & fœculentum esse solet. Promptius autem fluit, si amygdalæ ante expressionem igne aut sole incaluerint. Sic enim oleosa humiditas, calore tenuata, liquata, & fluxilior reddita, facilius erumpit foras, & promptius, largiusque exprimitur, atque tanto citius, quanto calor hic est valentior, modo tamen oleum non absumat vtendo. Verum quod per os sumitur, absque ignis ope elici solet, & debet.

Duobus autem modis amygdalæ purgantur: primo, in aqua tepida, aut paulo calidiore parum, aut in frigida diutius macerantur, & postea digitis comprimuntur, vt cortex dissiliat: secundo, in sartagine, cum quadam furfuris macri quantitate, igne lento manu agitantur, donec inuolucrum disrumpatur, quo postea fricando exuuntur facillime: qui posterior modus altero præstantior est. Amygdalæ enim maceratæ, nisi ante trituram probe siccentur, magis aqueum fundunt oleum. Ex libra autem vna amygdalarum olei solent extrahi vnciæ duæ, atque tantundem aliquando ex magmate trito, aqua irigato, super cineres ad aquæ exhalationem calefacto, & torculari commisso. Hoc tamen postremo emissum fœculentum est, & litibus, vnguentis, & aliis medicamentis externis inseruit.

Oleum amygdalinum multa commendatur. Phthisicis enim ac tabidis multum confert; nam alimentum humidum & lentum, pingue, & aliquantum aereum præstando, macilentum corpus reficit, gutturis asperitatem, bronchiorum pulmonis, & cæterarum partium lenit. Vteri & vesicæ ardores iniectum mitigat: illitum cutem erugat, scabra & aspera ad æqualitatem perducit & complanat, tensa & dura emollit, & siccitatem omnem iuncturarum & aliarum partium emendat.

Amygdalini vires.

Cap. II.

Oleum amygdalarum amararum.

Oleum extrahitur tantum per expressionem ex amygdalis amaris, vt ex dulcibus: Alexandrinus tamen per infusionem quoque parat: In libris enim quinque olei, ℔. ij. amygdalarum purgatarum tritarum tres dies maceras, ad medias coquit, & exprimit. Neque tamen præparationis modus hic, neque sic præparatum oleum probatur.

Præparatio.

Falli-

Fallitur enim Alexandrinus, oleum coqui ad medias imperando, quod igne potius vritur, quam per exhalationem instar aquæ resoluatur, vt ante monuimus. Præterea oleum sic ex amygdalis infusis tractum, vix nisi forsan media sui parte amygdalinum est, nec ita gratum, nec viribus eximium. Præstat igitur ex illis tantum tritis & expressis oleum trahere, purum, ac syncerum, dulce ex dulcibus, de quo *capite superiori*, ex amaris amarum, quod ad multa quoque à multis commendatur, vt ad obstructiones soluendas, flatus discutiendos, ad neruorum dolorem mulcendum, duritiem emolliendam, panum faciei delendum, aurium tinnitus dissipandos.

Vires.

Calefacit enim, incidit, tenuat, digerit, potenter terget: proinde calculosos, difficulter meientes, asthmaticos, lienososque iuuat, vitia cutis multa sanat, lumbricos enecat, sumptum & iniectũ frigidis vteris prodest, vt & asthmati linctum, & illitum, si à frigida causa oriatur, & duritiei ac dolori neruorum opitulatur.

Oleum Persicorum.

Oleum ex nucleis malorum Persicorum simili modo paratur, habetque vires easdem, aut parum dissimiles, propterea rarissime conficitur.

CAP. III.

Oleum nucum.

QVÆ tantum vires habent medicamentosas, nec aliis vsibus, quam morbis præcauendis aut curandis inseruiunt, à solis pharmacopolis solent & debent tractari. Sed quæ præter has dotes, alias adhuc ob esum, aut vsum alium commendatitias habent, raro à pharmacopœis, sed rusticis quibusdam expertus, ad rei domesticæ subsidium, magna quantitate parantur. Sic vinum vinitoribus, panificium pistor bus, vt dictum est, committitur. Sic oleum, vel commune, vel caryinum, aut sesaminum aliis relinquitur ministris exprimendum, qui & molas versatiles, quibus fructus aut semina moluntur, ac teruntur, habent & torcularia idonea, quibus oleum magna copia exprimunt, vel ad lucernarum, vel corporis pabulum, vel sanitatis custodiam, aut morborum curationem. Idcoque raro contingit, olea dicta in officinis parari: quia tamen turbidum est & insuaue, quod è iuglandibus seu nucibus regiis à rusticis extrahi consueuit, melius esset, si quod à pharmacopœis vsurpatur, ab iisdem traheretur. Sic enim limpidius & suauius esset, atque effectus præstaret efficaciores.

Vires.

Eius autem vsus ad multa requiritur: flatus enim etiam crassos resoluit, tumores dissipat, per habitum digerit, colico dolori vel à flatibus, vel frigidis humoribus nato feliciter medetur: vi digerente & siccante sine morsu, puncturas neruorum & attrita sanat: Ambustis quoque mira proprietate succurrit, atque vim habet eandem, atque Balaninum. Nam tenuitate substantiæ, vi resolutrice & calore flatulentam materiam resoluit. Propterea qui oleum καρύινον habebit, Balanino facile poterit carere.

Quod ex nouellis nucibus & adhuc tenellis extrahitur, plurimum valet ad arcendam lentiginum eruptionem, si eo puellorum recens natorum facies illinatur.

CAP. IV.

Olea quædam raro parari solita, & eorum vires.

VT apud omnes non vna viuendi lex & ratio, sic nec eorundem medicamentorum vsus: nam vt antiquo versiculo fertur; *Vtitur ingenio patria quæque suo.* Alii namque medicamentum quoddam admittunt, alii respuunt: alii non nisi veterum, alii non nisi recentiorum inuenta probant. At vero sint hi, & illi amici, amicior tamen ratio, quam vel in scribendo, vel in agendo præponimus. In multis Mesuem colo, in nonnullis enim suis colendum relinquo, quibus nempe primum scripsit, & medicamenta quædam reliquit, quæ nos etiã illis relinquimus,

contexto excipiendi, & prælo committendi, vt oleum effluat, vsui reponendum.

Potest etiam ex his oleum trahi tantum coctis, tritis & expressis sine frixione præcedente, instar amygdalini; tuncque oleum elicitum, purius, dulcius, & minus ruffum habetur, sed parcius, & ad multa cutis vitia, ad quæ commendatur, inefficacius. Solent vero sumi oua recentia circiter 20. aut 30. Coquuntur, vt durescant; albumina à vitellis separantur, qui postea prælo commissi & pressi oleum fundunt, cuius eæ vires agnoscuntur.

Vires. Cutem expurgando fœditatem eius tollit, cicatrices delet, aut plurimum minuit, ambustis medetur, impetiginem & serpiginem sanat, atq; omnibus cutaneis affectibus prodest, & pedum, ani, manuum fissuris, & malignis vlceribus valde confert.

CAP. VIII.

Oleum laurinum.

AD conficiendum oleum laurinum; recentes & maturæ baccæ lauri seliguntur: in pila teruntur: ex aqua in lebete coquuntur: Post; torculari cauo non plano exprimuntur in vas subditum, in quo oleum supernatans aquæ colligitur. Magma denuo contritum & aqua affusa madidum, consilio Mesue exprimitur cauato torculari; & pinguedo oleosa secernitur.

Dioscorides *cap.50. lib.1.* paulo aliter conficit. In aqua enim elixat baccas maturas, quæ ex obducto cortice pinguetudinem reddunt, quam manibus subactam, concha excipit. Prior autem modus vsitatior est, quo tamen pharmacopœi hoc oleum non conficiunt, sed confectum emunt ab aliis, qui congesta baccarũ magna quantitate, ipsam eliciendi artem exercent. Sunt; qui baccas recentes ac maturas terunt, citra aliam mistionem, & torculari fortiter oleum exprimunt.

Simili arte trahuntur olea ex baccis lentisci, terebinthi, hederæ, iuniperi, & similium baccarum odoratarum.

Prior autem modus vsitatior est, quo tamen oleum vix vnquam in officinis conficitur, sed à pharmacopœis emitur confectum ab aliis, qui baccarum magna quantitate congesta, ipsum eliciendi artem exercent.

Vim habet calefactoriam, & emollientem, apertientem, & discutientem: ob hæc intemperiem omnem frigidam, & simplicem, & cum pituita, vel flatibus sanat, & ab his colico dolori nato, si cum decocto conueniente iniiciatur in intestina, mirifice prodest. Item cerebri, neruorum, articulorum, & lumborum affectibus frigidis præsens est auxilium. Lassitudines quoque tollit, venarum spiracula aperit, paralysi medetur, spinæ dorsi illitum, & horrori febrili. *Olei laurini vires.*

CAP. VIII.

De oleo balsami, liquidambar, & petroleo.

HVIC oleorum generi proximum Balsamelæon, id est, oleum balsami, & liquidambar: vtrumque ex peregrinis arboribus defluens. Primum ob mirandas vires balsamum nuncupatur. Elicitur ex arbore pumila, nec elegante, colore subcinericio, flore lutei Iasmini simili. Folia ei circa finem autumni decidunt, vere renascuntur. In Arabia felici, & Ægypto; atque tractu Babylonico læte fruticat. In frigidioribus plagis non nisi ægre cicuratur. Ad eius succi pinguis eductionem aliquando tenuiores surculi præscinduntur, quibus lagenulæ appenduntur cera oblitæ, in quas stillatim defluit. Sæpius rami crassiores vulnerantur, & ex hiatu corticis pretiosa ista lachrima stillat; cuius vsus intus & foris celebratur. *Balsamum.*

Aliquot enim guttæ subinde ieiuno stomacho exhibitæ asthmaticis valde conferunt; iecoris obstructiones soluunt, menses mouent, stomachi dolores sedant, phthisicos iuuant; appetitum excitant. *Opobalsami vires.*

SECTIO V.

DE OLEIS DESTILLATIONE TRACTIS, AC PRIMVM DE his, quæ per descensum eliciuntur.

Præter dictos olea conficiendi modos, alios adhuc multos subiungit Mesue, quibus vno verbo per resolutionem illa fieri scribit: Chymista per descensum & ascensum, de quibus postrema huius libri sectione, vt aliquid dicamus, liberum Mesue nobis aperuit iter, & occasio sese obtulit opportuna. De his autem pauca quædam tantum subiungam, tum quia ad oleorum his artibus eductionem, operoso labore, diuturno tempore, & magno sumptu opus est, tum quia nunc à quibusdam malæ sortis hominibus, vt plurimum ignaris, sæpe vafris circulatoribus, qui vanis pollicitationibus plebeculam fallunt; atque in arcanis perquirendis & magisterijs conficiendis, vt loquuntur, tempus conterunt, illa ipsa parari videamus. De multis pietate & doctrina probatis viris non loquor, qui rerũ abstrusarum studio pellecti, naturæ secretiores thesauros, ac mirandas rerum à se creatarum vires rimantur, medicamenta varijs modis parant, diuersis formis immutant, ac pro diuerso apparatu diuersas qualitates vel mistas seiungunt vel inutili seiuncta, vtilem & expetitã retinent, atq; ita solerter cogunt, vt parua sub mole vires habeat efficacissimas. Verum Medicis tantum peritis his vti medicamentis fas est, quæ ab Idiotis exhibita, periculi plena sunt, & multos in discrimen vitæ præcipitant. Licet vero Medicis & Pharmacopœis probatis, qui sunt tanquam illorum manus, olea quædam Mesuei consilio, more Chymicorum parare, vt destillatione, quæ fit, vel per descensum, ad quem refertur descensio, per transudationem & per deliquium; vel per ascensum, ad quem refertur destillatio per inclinationem.

Eductio olei per descensum fit, vbi absque eleuatione prolectatus humor deorsum stillat in vas subditum, neque datur illi via sursum ascendendi, sed colliquefactus forma vaporis intus prodit, dein cogitur, & per inferiora stillat. Eliciuntur autem olea per descensum, non ex omnibus aque mixtis, sed ex quibusdam tantum lignis & resinis, atque ex his, quæ à calore ascensorio destruuntur. Quæ vero sic educuntur, cum sint crassiora, nigriora, sapore & odore magis ingrata, frequentius ad externos affectus vsurpantur. Per os etiam aliquando sumuntur, & effectus proferunt eximios. Vnius autem vel duorum exemplo multa poterunt parari: vt; *Eductio olei per descensum quid.*

CAP. I.

Oleum Guaiaci.

GVAIACVM comminutum in cucurbita ponatur vitrea, vel fictili, angusti orificii, quod lamina foraminulenta tanquam septo obducatur, & in alterius cucurbitæ orificium patentius immittatur, & simul ambo rite iungantur, argilla tenaci, vel pasta, aut luto quodam conueniente circumlito. Dein ex vasis sic coaptatis quod vacuum est, in foueam demittatur, & terra sepeliatur, supra vtriusque commissuram, & ad illius vsque medium, quod lignum guaiacinum continet. Postea igne circumquaque accenso ex superiore cucurbita oleum stillabit in inferiorem.

Hoc modo educuntur olea iuniperi, hederæ, fraxini, lignorum multorum, baccarum & resinarum.

Oleum guaiacinum luis Indicæ verum est alexiterium: Eius enim aliquot guttæ singulis matutinis ieiuno stomacho sumptæ, cum aqua vel decocto idoneo, pustulas venereas delent, dolores noctu ingrauescentes sedant, vlcera ad sanitatem accelerant, qualitatem huius affectionis malignam extingunt. *Olei guaiaci vires.*

CAP.

Cap. II.

Oleum Tamarisci.

LIGNO & corticibus Tamarisci contusis impleatur boccia: Eius orificium craticula seu lamina foraminulenta occludatur: Ipsa inuersa in superna cuiusdam fornacis parte ita locetur, vt illius venter sursum spectans, luto optime cum fornace coniungatur; orificium vero deorsum vergens, ac cameram fornacis traiiciens, alteri bocciæ inferiori committatur, ita vt sit boccia contra bocciam, vt loquuntur, alteraque excipiat alteram diuerso situ: His peractis, firmetur inferior, quæ recipientis vicem gerit, regula, vel circulo stramineo, vt moris est, vt stet immobilis: ignis vero accendatur in superna fornacis parte, & circum bocciam superiorem, vt materia intus calefacta oleum exudet in inferiorem.

Hic modus superiori similis est, nisi quod boccia inferior terra non sepelitur, sed sub fornace instar tripodis subtus peruia collocetur. Superior vero quasi suspendatur, eiusque collum vltra cameram fornacis deorsum promineat, ventre sursum spectante, ex quo vi ignis circumquaque accensi incalescente, oleum emanat, delabiturque in excipulum inferiorem. Idoneam huiusce modi effigiem dedit VVekerus *lib. 5. Antidotarij generalis*, ad cuius similitudinem aliæ poterunt formari.

Vires. Oleum Tamarisci valde conuenit affectionibus lienis; proprietate enim ipsum respicit & roborat: Humorem melancholicum ad excretionem apparat, illius qualitatem mitigat, aperit, tenuat, dissoluit, obstructiones tollit, & flatus resoluit.

Alia quoque multa solent educi, vt Iuniperinum, modo sequenti, tractu facillimu *c*.

Cap. III.

Oleum Iuniperi.

BACCARVM Iuniperi quantitas idonea ponatur in vas figulinum, in fundo pertusum: aliud ei supponatur cuius orificium illius fundo foraminulento optime coniungatur, & lutetur argilla tenaci, aut pasta glutinosa circumposita: atque ita disponantur ambo, vt quod vacuum est, in fouea quadam latitet, terra obrutum; Superius, quod iuniperum continet, extra terram promineat, circum quod, dum accenditur ignis, oleosam liquat pinguitudinem, intus latentem, quæ congregata delabitur in ollam defossam.

Ex ligno quoque iuniperi oleum hac arte subducitur, atque etiam gagatis, & quarundam resinarum.

Oleum iuniperinum ad vitia cutis commendatur, vt Serpiginem morpheam, & alias affectiones quasdam profundiores. Renum quoque morbis conuenit, vtero frigidiori prodest, eumq; ad conceptionem reddit magis idoneum. *Vires.*

Porro, vt laboriosum, sic superfluum esset alia olea recensere, quæ simili modo educuntur. Nunc igitur pauca quædam subiungamus, quæ velut per transudationem, aut deliquium, vt nonnulli volunt, in vdo loco eliciuntur.

Cap. IV.

Oleum Tartari.

TARTARVM olla fictili exceptum in fornace, vel furno calcinetur, vt albescat: dein teratur: post in manica Hipocratis, aut simili conceptaculo pyramidali imponatur, & in loco vdo suspendatur: Supponatur vas idoneum ad liquorem, qui sensim destillabit, excipiendum.

Tartarum fæx quædam est vini dolii lateribus adhærescens, quæ ex vino quouis vel albo, vel rubro, modo generoso semper optima est. *Tartarum quid.*

ma est. Ex ea oleum, vel potiu liquor salsugineus educitur, si idoneo vase excepta, igne luculento vratur, donec albescat: refrigerata ac trita, sacculo cannabino, aut panno lineo inuoluatur, & in aere vapido, vt in cella vinaria tres, aut quatuor dies, vel plures, si opus sit, appendatur. Sic enim tabescens liquorem quendam, velut sudorem emittet in subditum exceptulum; vocatur sæpe tartarum, petra vini. *Petra vini.*

Nonnulli fæculas vini, seu tartarum aceto macerant, dein calidis sub cineribus coquunt, vruntque, dum nigrescat: Postea denuo terunt, seruantque in vase inclinato dies octo, aut plures in loco vdo, quousque in oleum aqueum resoluatur. Sed præstat fæculas in olla calcinatas ad albedinem, in sacculo reponere, atque in loco humidiore seruare, donec oleum in subditum quoddam vas effluxerit.

Vires. Valet hic liquor ad cutem erugandam, scabiem tollendam, & vlcera capitis manantia curanda. Confert etiam ad pustulas Indicæ luis sanandas. Obstructionibus quoque soluendis, mensibus mouendis, & meatibus reserandis prodest, si ex aqua, vel decocto idoneo debite sumatur.

Extrahitur quoque tartari liquor ascensoria destillatione, de qua mox loquemur.

CAP. V.

Oleum myrrhæ.

ALIQVOT oua recentia coquantur, donec indurucrint: per mediam vel longitudinem, vel latitudinem incidantur: vitelli eximantur: cauitates myrrha pingui, ac trita impleantur: albuminum partes incisæ iungantur: filo parum constringantur, & craticulæ inter duas paropsides collocandę superponantur. Tum in loco subterraneo, vt cella vinaria, vel alio humidiore ponantur. Sic enim myrrhæ liquatus humor sensim in paropsidem inferiorem destillabit.

Solent aliquando bacili craticulæ loco, super patina quadam, aut paropside adaptari, & albumina indurata myrrham tritam continentia superponi: Sed quorum acetabula non ita stricte simul iungenda, vt negetur exitus liquori è myrrha defluenti. Nisi enim pateat vel rimula quædam subterlabendi, vix in subditum vas aliquid stillabit. Bacilli nonnunquam super sartagine aut alio vase idoneo collocantur, quibus oua superponuntur myrrha grauidata. Dein vas in puteo pedem vnum aut alterum supra aquam suspenditur, illicque relinquitur diem integrum aut biduum, vt ex myrrha transudet liquor in vas subiectum. Oleum de myrrha adhuc educitur arte ascensoria.

Vtroque modo eductum ad multa commendatur, & maxime ad cutaneos affectus multos est efficacissimum. Falluntur, qui alterutrum pro stacte vsurpant, de cuius natura & viribus postea agemus *li. de simplicibus.* *Vires.*

CAP. VI.

De oleis ascensoria destillatione tractis.

PROLECTATIO liquoris oleosi vel descensoria est, de qua breuiter locuti sumus, vel ascensoria, quam paucis quoque perstringere intendimus. Ea autem fit dupliciter, vel per alembicum, vel retortam, seu inclinationem: quæ tamen hoc postremo fit, recte loquendo, nec descensoria, nec ascensoria est, sed media, vel vtriusque particeps: quæ vero fit per alembicum destillatio, rectam postulat cucurbitam, aut vesicam, cui rostratus alembicus imponendus est. Aliquando rostri loco alembicus è vertice veluti fistulam quandam promit, incuruam, quæ canali longo, in gyros, more serpentum, à quibus sæpe nomen habet, intorto, committitur. *Serpentin.* Debet autem collum cucurbitæ esse gracile & longum, si materia destillanda tenuis est; si crassior, & illud breuius & patentius: atque cum illa sæpius immutanda est & renouanda, matula quauis cucurbita aptior erit.

Nonnunquam arena, aut sal, aut aliud

Præparatio. Mesue hoc oleum compositum ex Rhasi, debetque potius parari, quam simplex, quia medicatius & efficacius, ad cuius confectionem radices primum cyperi minutim incisæ contundendæ, vt & aristolochia, gentiana, & radix capparis. Postea oleo macerandæ, & insolandæ, atque omnia peragenda, iuxta formulam datam. Per Kist vnum olei à Mesue definitum, Sylvius intelligit sextarium vnum. Nos certiorem dosim arbitrati ℔.j.ß. olei ponimus.

Vires. Oleum scorpionum morbis venenatis illitum prodest. Vesicæ & renum calculos atterit, meatus diducit, dolores lenit, & sabuttam expellit, maxime vero id præstat calculoso, si ab egressu balnei liniatur. Vtrumque viribus iisdem præditum est, sed compositum calidioribus & præstantioribus.

Cap. III.

Oleum de Castorio.

℞. *Testium castorij à membranis mundatorum* ℥ *j.*
vini albi odoriferi ℥ *iij.*
olei ℔ *.j.*
Omnia simul coquãtur ad exhalationem vini. Oleum postea vsui repenendum.

Commentarivs.

Nic. Præpositi multiplex furtũ. Non omnino iniuste Nic. Præpositus accusatur latrocinii, quod multorum medicamentorum descriptiones à se antiquioribus furatus, eorum nomen subticuit, & prioris authoris gloriam sibi vendicauit. Hoc satis ex medicamentorum, quæ transcripsit, farragine patet: inter quæ si forsan aliquod occurrat à seipso descriptum, nec Medici solertiam, nec Pharmacopœi dexteritatem sapit. Huiusce rei fidem facit olei castorei descriptio, ad cuius confectionem iubet ℥ j castorii in olei ℔.j. decoqui, ad tertiæ partis olei dissipationem, absque intermedio vino, aut aqua vel decocto idoneo. Sed quam imprudenter, ipsis tyronibus notius est, quam vt pluribus sit opus demonstrare. Quis enim non scit, oleum diem integrum, posse ignem sustinere citra iacturam, aut certe paucu- *Olea fine vino, aqua aut alio decocto non esse coquenda.* lam, nisi cum vritur? propterea quæ oleo coquuntur, non mollescunt, sed friguntur, & indurantur. Potest quidem hoc oleum sine alio liquore parari, modo castorium oleo tantum maceretur, insoletur, & sic relinquatur. Assolet enim oleum Castorinum non percolatum seruari. Fernelius aquæ vitæ ℥ j. adiicit, sed hæc tantilla portio, vim ignis nõ patitur, nisi momentaneam. Alia descriptio magis composita datur à Iacobo de Manliis, quæ paratu difficilior, & multo sumptuosior est, rarissimeque paratur.

Castigatam igitur Præpositi descriptionẽ seruabimus, quæ satis efficaciter ea præstat, quæ Manlii descriptio pollicetur.

Vires. Confert enim tremori, neruorum & articulorum doloribus, conuulsioni & paralysi.

Oleum de viperis Mes. Ad psoram, impetigines, & alia cutis vitia Mesue parat oleum ex viperis nigris integris, igni lento ad carnium dissolutionem coctis, in vase terreo, vitrato oris angusti.

Oleũ de viperis Fallopij. Fallopius viperas cuiusuis coloris duas assumit, in frusta secat, oleo immergit, in vase orificii stricti, circa Canem æstiuo Soli exponit: postea exprimi & seruari, ad vlcera ex Indica lue contracta, quibus sanandis apprime conuenit, præscribit.

Cap. IV.

Oleum vulpinum.

℞. *Vulpem adultam non strigosam, exenteratam, pelle nudatam, & in partes sectam.*
salis communis ℥ *iij.*
summitatum anethi,
thymi,
chamæpiteos an. m. j.
Coquantur simul in aquis partibus, & quantitate sufficienti aquæ & vini albi, ad artuum & ossium separationem. Colatura ℔ *.ij. adde*
olei ℔ *. iiij.*
saluiæ,
rorismarini an. m. j.
Bulliant rursus ad aqueæ humiditatis dissipationem. Tum oleũ percolato, & seruato.

Com-

COMMENTARIVS.

Non sat est, medicamenta simplicia optima esse, sed quæ componuntur ex ipsis, optime præparati, ex ratione describi, debite misceri, & exacte vniri est necesse, nulla singulorum, si fieri possit, deperdita & reiecta vtili portione. Sed quam male olei vulpini communis descriptio his legibus fulciatur, ex eius formula satis patet. Mesue enim iubet vulpem integram, cum pelle, pilis, pedibus, solumque exenteratam incoqui in aqua fontana, marina, oleo & sale, ad artuum dissolutionem, additis inter coquendum hyssopo & anetho, & superfusa aqua, in qua vtriusque ℔.j. ante incoxerit. Sicque ollam videre videor, pilis, ossibus, carne, & stirpibus aliquot ad putrilaginem coctis, cuius expressa pinguitudo, oleum vulpinum Mesues est. Paulus suadet vulpem viuam simul & exenteratam, ad ossium separationem elixari. Sed quo modo viua & exsecta possit concoqui, non coniecto. Rondeletius vult cum corio & lactibus coqui, abiectis tantum alui excrementis: sed intestinis remanentibus, foras excerni recrementa in cadauere non video. Illius collega Ioubertus mauult pellem, quã viscera abiici: interanea vero bene lota simul cum carne elixari. Nos pellem, caudam, & interanea, vt inutilia reiicimus: postea corporis truncum & artus secamus; aqua, vino, & sale coquimus, cum herbis nerualibus & digerentibus. Colaturæ addimus oleum, saluiam, & rorem marinum, & sic denuo coquimus ad aqueæ & vinosæ humiditatis resolutionem. Hoc autem modo paratum oleum viribus eximium est, & ad ea, quæ expetit & promittit Mesue, efficacissimum. Potenter enim digerit ac resoluit, neruos roborat, & à frigidis iniuriis tuetur, & articulorum morbis opitulatur.

Optima olei vulpini præparatio.

Vires.

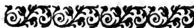
C A P. V.

Oleum formicarum.

℞. *Formicarum alatarum* ℥.ij.
olei maturi ℥.viij.
Macera quadraginta dies vase optime clauso, æstiuo soli exposito: Postea oleum exprime, & vsui repone.

COMMENTARIVS.

Rarissime paratur hoc oleum, fereque solum expetitur ad genitalia frigidiora calefacienda, & stimulum Veneris excitandum. Cum facile & paruis sumptibus confici possit, & à quibusdam natura frigidis expetatur, eo pharmacopolium minime carere debet, sed parua quantitate parandum.

SECTIO IV.

DE OLEIS EXPRESSIONE EDVCTIS.

Olei genera sunt quatuor: Primum absolute & proprie dictum, quod ex oliuis maturis educitur. Secundum minus proprie, quod oleo quidem dicto constat, sed cui plantarum vel animalium partes infusa, ac insolata, vel cocta sunt. Tertium cum adiuncto rei, ex qua elicitur, cognomen habet, vt quod ex amygdalis exprimitur amygdalinum, ex sesamine sesaminum, ex baccis lauri laurinum. Quartum genus Chymistis familiare, quod per ascensum, vt vocant, elicitur. Prioris extractio, quod sit cuiuis nota, operosa tamen, quibusdam rusticis tantum committitur, vt ante notaui. De secundo genere superioribus sectionibus egimus abunde. Superest nunc, vt de aliis disseramus. Ac primum quidem de his, quæ ex seminibus oleaginis, tritis & expressis extrahuntur, quæ abusiue olea vocat Syluius. Illud autem prius occurrit, quod ex amygdalis dulcibus elicitur.

CAP. I.

Oleum amygdalarum dulcium.

℞. Amygdalarum dulcium, ſiccarum, non rancidarum, vtroque cortice mundatarum, quantum volueris: contunde in mortario lapideo minutiſſime, tela cannabina, aut ſacculo inuolue, & prælo exprime, dum oleum emanet.

COMMENTARIVS.

Amygdalæ vel dulces ſunt, vel amaræ: Ex his & illis, modo ſine, modo cum cortice membranoſo tritis & expreſſis oleum educitur, nunc ignis adiutu, nunc nullo iuuante externo calore. Quod ex depellatis ſine igne elicitur, præſtantius ſemper habetur. Proinde multorum pharmacopolarum eſt improbanda ignauia, qui malunt tyronum & famulorum manus deſides videre, quam in ſimplicibus rite parandis occupari: vnde mirum non eſt, ſi de amygdalini rancore, acrimonia, & inſuauitate ægroti ſæpe conqueruntur. *Præparatio.* Vt autem rite paretur, amygdalæ recentes, ſiccæ, non rancidæ aſſumantur: à cortice duplici purgentur, vt purius ſynceriuſque ſit oleum: in mortario lapideo diutius terantur, vt oleoſa intus incluſa humiditas promptius in apertum ſeſe proferat: ſacculo aut ſtamine, vel cilicio, (vt fieri ſolet) è ſeta equina contexto excipiantur; dein vel torculari, *Zaynari*, Meſue dicto, vel prælo vulgari, illis ſimili, quibus bibliopolæ vtuntur, dum libros colligatos reſecant, excipiantur. *Zaynari.*

Debet vero paulatim exprimi, vt purius ſit, pellucidius & dulcius: nam quod affatim & accelerata violentia trahitur, turbidum & fœculentum eſſe ſolet. Promptius autem fluit, ſi amygdalæ ante expreſſionem igne aut ſole incaluerint. Sic enim oleoſa humiditas, calore tenuata, liquata, & fluxilior reddita, facilius erumpit foras, & promptius, largiuſque exprimitur, atque tanto citius, quanto calor hic eſt valentior, modo tamen oleum non abſumat vrendo. Verum quod per os ſumitur, abſque ignis ope elici ſolet, & debet.

Duobus autem modis amygdalæ purgantur: primo, in aqua tepida, aut paulo calidiore parum, aut in frigida diutius macerantur, & poſtea digitis comprimuntur, vt cortex diſſiliat: ſecundo, in ſartagine, cum quadam furfuris macri quantitate, igne lento manu agitantur, donec inuolucrum diſrumpatur, quo poſtea fricando exuuntur facillime: qui poſterior modus altero præſtantior eſt. Amygdalæ enim maceratæ, niſi ante trituram probe ſiccentur, magis aqueum fundunt oleum. Ex libra autem vna amygdalarum olei ſolent extrahi vnciæ duæ, atque tantundem aliquando ex magmate trito, aqua irigato, ſuper cineres ad aquæ exhalationem calefacto, & torculari commiſſo. Hoc tamen poſtremo emiſſum fœculentum eſt, & litibus, vnguentis, & aliis medicamentis externis inſeruit.

Oleum amygdalinum multa commendatur. *Amygdalini vires.* Phthiſicis enim ac tabidis multum confert; nam alimentum humidum & lentum, pingue, & aliquantum aereum præſtando, macilentum corpus reficit, gutturis aſperitatem, bronchiorum pulmonis, & cæterarum partium lenit. Vteri & veſicæ ardores iniectum mitigat: illitum cutem erugat, ſcabra & aſpera ad æqualitatem perducit & complanat, tenſa & dura emollit, & ſiccitatem omnem iuncturarum & aliarum partium emendat.

CAP. II.

Oleum amygdalarum amararum.

OLEVM extrahitur tantum per expreſſionem ex amygdalis amaris, vt ex dulcibus: Alexandrinus tamen per infuſionem quoque parat: In libris enim quinque olei, *Præparatio.* ℔. ij. amygdalarum purgatarum tritarum tres dies maceras, ad medias coquit, & exprimit. Neque tamen præparationis modus hic, neque ſic præparatum oleum probatur.

Falli-

Fallitur enim Alexandrinus, oleum coqui ad medias imperando, quod igne potius vritur, quam per exhalationem instar aquæ resoluatur, vt ante monuimus. Præterea oleum sic ex amygdalis infusis tractum, vix nisi forsan media sui parte amygdalinum est, nec ita gratum, nec viribus eximium. Præstat igitur ex illis tantum tritis & expressis oleum trahere, putum, ac syncerum, dulce ex dulcibus, de quo *capite superiori*, ex amaris amarum, quod ad multa quoque à multis commendatur, vt ad obstructiones soluendas, flatus discutiendos, ad neruorum dolorem mulcendum, duritiem emolliendam, panum faciei delendum, autium tinnitus dissipandos.

Vires.

Calefacit enim, incidit, tenuat, digerit, potenter terget: proinde calculosos, difficulter meientes, asthmaticos, lienososque iuuat, vitia cutis multa sanat, lumbricos enecat, sumptum & iniectũ frigidis veteris prodest, vt & asthmati linctum, & illitum, si à frigida causa oriatur, & duritiei ac dolori neruorum opitulatur.

Oleum Persicorum.

Oleum ex nucleis malorum Persicorum simili modo paratur, habetque vires easdem, aut parum dissimiles, propterea rarissime conficitur.

Cap. III.

Oleum nucum.

Quæ tantum vires habent medicamentosas, nec aliis vsibus, quam morbis præcauendis aut curandis inseruiunt, à solis pharmacopolis solent & debent tractari. Sed quæ præter has dotes, alias adhuc ob esum, aut vsum alium commendatitias habent, raro à pharmacopœis, sed rusticis quibusdam expertis, ad rei domesticæ subsidium magna quantitate parantur. Sic vinum vinitoribus, panificium pistoribus, vt dictum est, committitur. Sic oleum, vel commune, vel caryinum, aut sesaminum aliis relinquitur ministris exprimendum, qui & molas versatiles, quibus fructus aut semina moluntur, ac teruntur, habent & torcularia idonea, quibus oleum magna copia exprimunt, vel ad lucernarum, vel corporis pabulum, vel sanitatis custodiam, aut morborum curationem. Idcoque raro contingit, olea dicta in officinis parari: quia tamen turbidum est & insuaue, quod è iuglandibus seu nucibus regiis à rusticis extrahi consueuit, melius esset, si quod à pharmacopœis vsurpatur, ab iisdem trahetur. Sic enim limpidius & suauius esset, atque effectus præstaret efficaciores.

Vires.

Eius autem vsus ad multa requiritur: flatus enim etiam crassos resoluit, tumores dissipat, per habitum digerit, colico dolori vel à flatibus, vel frigidis humoribus nato feliciter medetur: vi digerente & siccante fine morsu, puncturas neruorum & attrita sanat: Ambustis quoque mira proprietate succurrit, atque vim habet eandem, atque Balaninum. Nam tenuitate substantiæ, vi resolutrice & calore flatulentam materiam resoluit. Propterea qui oleum καρύινον habebit, Balanino facile poterit carere.

Quod ex nouellis nucibus & adhuc tenellis extrahitur, plurimum valet ad arcendam lentiginum eruptionem, si eo puellorum recens natorum facies illinatur.

Cap. IV.

Olea quædam raro parari solita, & eorum vires.

Vt apud omnes non vna viuendi lex & ratio, sic nec eorundem medicamentorum vsus: nam vt antiquo versiculo fertur, *Vtitur ingenio patria quæque suo.* Alii namque medicamentum quoddam admittunt, alii respuunt: alii non nisi veterum, alii non nisi recentiorum inuenta probant. At vero sint hi, & illi amici, amicior tamen ratio, quam vel in scribendo, vel in agendo præponimus. In multis Mesuem colo, in nonnullis enim suis colendum relinquo, quibus nempe primum scripsit, & medicamenta quædam reliquit, quæ nos etiã illis relinquimus,

contexto excipiendi, & prælo committendi, vt oleum effluat, vsui reponendum.

Potest etiam ex his oleum trahi tantum coctis, tritis & expressis siue frixione præcedente, instar amygdalini; tuncque oleum elicitum, purius, dulcius, & minus russum habetur, sed parcius, & ad multa cutis vitia, ad quæ commendatur, inefficacius. Solent vero sumi oua recentia circiter 20. aut 30. Coquuntur, vt durescant; albumina à vitellis separantur, qui postea prælo commissi & pressi oleum fundunt, cuius eæ vires agnoscuntur.

Vires. Cutem expurgando fœditatem eius tollit, cicatrices delet, aut plurimum minuit, ambustis medetur, impetiginem & serpiginem sanat, atq; omnibus cutaneis affectibus prodest, & pedum, ani, manuum fissuris, & malignis vlceribus valde confert.

CAP. VIII.

Oleum laurinum.

AD conficiendum oleum laurinum, recentes & maturæ baccæ lauri seliguntur: in pila teruntur: ex aqua in lebete coquuntur: Post, torculari cauo non plano exprimuntur in vas subditum, in quo oleum supernatans aquæ colligitur. Magma denuo contritum & aqua affusa madidum, consilio Mesue exprimitur cauato torculari, & pinguedo oleosa secernitur.

Dioscorides *cap.50.lib.1.* paulo aliter conficit. In aqua enim elixat baccas maturas, quæ ex obducto cortice pinguetudinem reddunt, quam manibus subactam, concha excipit. Prior autem modus vsitatior est, quo tamen pharmacopœi hoc oleum non conficiunt, sed confectum emunt ab aliis, qui congesta baccarũ magna quantitate, ipsam eliciendi artem exercent. Sunt, qui baccas recentes ac maturas terunt, citra aliam mistionem, & torculari fortiter oleum exprimunt.

Simili arte trahuntur olea ex baccis lentisci, terebinthi, hederæ, iuniperi, & similium baccarum odoratarum.

Prior autem modus vsitatior est, quo tamen oleum vix vnquam in officinis conficitur, sed à pharmacopœis emitur confectum ab aliis, qui baccarum magna quantitate congesta, ipsum eliciendi artem exercent.

Olei laurini vires. Vim habet calefactoriam, & emollientem, aperientem, & discutientem: ob hæc intemperiem omnem frigidam, & simplicem, & cum pituita, vel flatibus sanat, & ab his colico dolori nato, si cum decocto conueniente iniiciatur in intestina, mirifice prodest. Item cerebri, neruorum, articulorum, & lumborum affectibus frigidis præsens est auxilium. Lassitudines quoque tollit, venarum spiracula aperit, paralysi medetur, spinæ dorsi illitum, & horrori febrili.

CAP. VIII.

De oleo balsami, liquidambar, & petroleo.

HVIC oleorum generi proximum Balsamelæon, id est, oleum balsami, & liquidambar: vtrumque ex peregrinis arboribus defluens. Primum ob mirandas vires *Balsamum.* balsamum nuncupatur. Elicitur ex arbore pumila, nec elegante, colore subcineritio, flore lutei Iasmini simili. Folia ei circa finem autumni decidunt, vere renascuntur. In Arabia felici, & Ægypto, atque tractu Babylonico læte fruticat. In frigidioribus plagis non nisi ægre cicuratur. Ad eius succi pinguis eductionem aliquando tenuiores surculi præscinduntur, quibus lagenulæ appenduntur cera oblitæ, in quas stillatim defluit. Sæpius rami crassiores vulnerantur, & ex hiatu corticis pretiosa ista lachrima stillat, cuius vsus intus & foris celebratur.

Opobalsami vires. Aliquot enim guttæ subinde ieiuno stomacho exhibitæ asthmaticis valde conferunt, iecoris obstructiones soluunt, menses mouent, stomachi dolores sedant, phthisicos iuuant; appetitum excitant.

***

SECTIO V.

DE OLEIS DESTILLATIONE TRACTIS, AC PRIMVM DE his, quæ per descensum eliciuntur.

Præter dictos olea conficiendi modos, alios adhuc multos subiungit Mesue, quibus vno verbo per resolutionem illa fieri scribit: Chymistæ per descensum & ascensum, de quibus postrema huius libri sectione, vt aliquid dicamus, liberum Mesue nobis aperuit iter, & occasio sese obtulit opportuna. De his autem pauca quædam tantum subiungam, tum quia ad oleorum his artibus eductionem, operoso labore, diuturno tempore, & magno sumptu opus est, tum quia nunc à quibusdam malæ sortis hominibus, vt plurimum ignaris, sæpe vafris circulatoribus, qui vanis pollicitationibus plebeculam fallunt; atque in arcanis perquirendis & magisterijs conficiendis, vt loquuntur, tempus conterunt, illa ipsa parari videamus. De multis pietate & doctrina probatis viris non loquor, qui rerũ abstrusarum studio pellecti, naturæ secretiores thesauros, ac mirandas rerum à secreatarum vires rimantur, medicamenta varijs modis parant, diuersis formis immutant, ac pro diuerso apparatu diuersas qualitates vel mistas seiungunt vel inutili seiuncta, vtilem & expetitã retinent, atq; ita solerter cogunt, vt parua sub mole vires habeat efficacissimas. Verum Medicis tantum peritis his vti medicamentis fas est, quæ ab Idiotis exhibita, periculi plena sunt, & multos in discrimen vitæ præcipitant. Licet vero Medicis & Pharmacopœis probatis, qui sunt tanquam illorum manus, olea quædam Mesuei consilio, more Chymicorum parare, vt destillatione, quæ fit, vel per descensum, ad quem refertur descensio, per transudationem & per deliquium; vel per ascensum, ad quem refertur destillatio per inclinationem.

Eductio olei per descensum fit, vbi absque eleuatione prolectatus humor deorsum stillat in vas subditum, neque datur illi via sursum ascendendi, sed colliquefactus forma vaporis intus prodit, dein cogitur, & per inferiora stillat. Eliciuntur autem olea per descensum, non ex omnibus æque mixtis, sed ex quibusdam tantum lignis & resinis, atque ex his, quæ à calore ascensorio destruuntur. Quæ vero sic educuntur, cum sint crassiora, nigriora, sapore & odore magis ingrata, frequentius ad externos affectus vsurpantur. Per os etiam aliquando sumuntur, & effectus proferunt eximios. Vnius autem vel duorum exemplo multa poterunt parari: vt, *Eductio olei per descensum quid.*

CAP. I.

Oleum Guaiaci.

GVAIACVM comminutum in cucurbita ponatur vitrea, vel fictili, angusti orificii, quod lamina foraminulenta tanquam septo obducatur, & in alterius cucurbitæ orificium patentius immittatur, & simul ambo rite iungantur, argilla tenaci, vel pasta, aut luto quodam conueniente circumlito. Dein ex vasis sic coaptatis quod vacuum est, in foueam demittatur, & terra sepeliatur, supra vtriusque commissuram, & ad illius vsque medium, quod lignum guaiacinum continet. Postea igne circumquaque accenso ex superiore cucurbita oleum stillabit in inferiorem.

Hoc modo educuntur olea iuniperi, hederæ, fraxini, lignorum multorum, baccarum & resinarum.

Oleum guaiacinum luis Indicæ verum est alexiterium. Eius enim aliquot guttæ singulis matutinis ieiuno stomacho sumptæ, cum aqua vel decocto idoneo, pustulas venereas delent, dolores noctu ingrauescentes sedant, vlcera ad sanitatem accelerant, qualitatem huius affectionis malignam extingunt. *Olei guaiaci vires.*

CAP.

ma est. Ex ea oleum, vel potius liquor salsugineus educitur, si idoneo vase excepta, igne luculento vratur, donec albescat: refrigerata ac trita, sacculo cannabino, aut panno lineo inuoluatur, & in aere vapido, vt in cella vinaria tres, aut quatuor dies, vel plures, si opus sit, appendatur. Sic enim tabescens liquorem quendam, velut sudorem emittet in subditum excipulum; vocatur sæpe tartarum, petra vini. *Petra vini.*

Nonnulli fæculas vini, seu tartarum aceto macerant, dein calidis sub cineribus coquunt, vruntque, dum nigrescat: Postea denuo terunt, seruantque in vase inclinato dies octo, aut plures in loco vdo, quousque in oleum aqueum resoluatur. Sed præstat fæculas in olla calcinatas ad albedinem, in sacculo reponere, atque in loco humidiore seruare, donec oleum in subditum quoddam vas effluxerit.

Vires. Valet hic liquor ad cutem erugandam, scabiem tollendam, & vlcera capitis manantia curanda. Confert etiam ad pustulas Indicæ luis sanandas. Obstructionibus quoque soluendis, mensibus mouendis, & meatibus reserandis prodest, si ex aqua, vel decocto idoneo debite sumatur.

Extrahitur quoque tartari liquor ascensoria destillatione, de qua mox loquemur.

Cap. V.

Oleum myrrhæ.

Aliqvot oua recentia coquantur, donec indurerint: per mediam vel longitudinem, vel latitudinem incidantur: vitelli eximantur: cauitates myrrha pingui, ac trita impleantur: albuminum partes incisæ iungantur: filo parum constringantur, & craticulæ inter duas paropsides collocandæ superponantur. Tum in loco subterraneo, vt cella vinaria, vel alio humidiore ponantur. Sic enim myrrhæ liquatus humor sensim in paropsidem inferiorem destillabit.

Solent aliquando bacili craticulæ loco, super patina quadam, aut paropside adaptari, & albumina indurata myrrham tritam continentia superponi: Sed quorum acetabula non ita stricte simul iungenda, vt negetur exitus liquori è myrrha defluenti. Nisi enim pateat vel rimula quædam subterlabendi, vix in subditum vas aliquid stillabit. Bacilli nonnunquam super sartagine aut alio vase idoneo collocantur, quibus oua superponuntur myrrha grauidata. Dein vas in puteo pedem vnum aut alterum supra aquam suspenditur, illicque relinquitur diem integrum aut biduum, vt ex myrrha transudet liquor in vas subiectum. Oleum de myrrha adhuc educitur arte ascensoria.

Vtroque modo eductum ad multa commendatur, & maxime ad cutaneos affectus multos est efficacissimum. Falluntur, qui alterutrum pro stacte vsurpant, de cuius natura & viribus postea agemus *li. de simplicibus*. *Vires.*

Cap. VI.

De oleis ascensoria destillatione tractis.

Prolectatio liquoris oleosi vel descensoria est, de qua breuiter locuti sumus, vel ascensoria, quam paucis quoque perstringere intendimus. Ea autem fit dupliciter, vel per alembicum, vel retortam, seu inclinationem: quæ tamen hoc postremo fit, recte loquendo, nec descensoria, nec ascensoria est, sed media, vel vtriusque particeps: quæ vero fit per alembicum destillatio, rectam postulat cucurbitam, aut vesicam, cui rostratus alembicus imponendus est. Aliquando rostri loco alembicus è vertice veluti fistulam quandam promit, incuruam, quæ canali longo, in gyros, more serpentum, à quibus sæpe nomen habet, intorto, committitur. Debet autem collum cucurbitæ esse gracile & longum, si materia destillanda tenuis est; si crassior, & illud breuius & patentius: atque cum illa sæpius immutanda est & renouanda, matula quauis cucurbita aptior erit. *Serpentin*

Nonnunquam arena, aut sal, aut aliud

piam destillandæ materiæ commiscetur, dum facile feruefit, & ad summum perrepat.

Porro vas materiam destillandam continens ita aptari debet, vt subtus calor administretur, sitque via sursum spiritibus, quibus condensatis pateat exitus per rostrum, cui tubus longior inseritur, versus ima propendens, & medium dolium, frigida plenum (refrigeratorium vocant) traiiciens, qui materiam defluentem defert in excipulum illi commissum. Est vero destillatio vel sicca, vel humida. Illa fit in fornace, nunc solis carbonibus accensis, nunc arenæ, aut cinerum calidorum interuentu. Humida fit per balneum Mariæ, & balneum roris. Istius vero balnei & fornacis tot sunt varietates ac diuersi destillationis modi, vt vix possint omnes legibus comprehendi. Quomodo vero hac arte olea vsitatiora eliciantur, nunc breuiter explicare instituimus.

CAP. VII.

Oleum de lateribus.

LATERES antiquatos in frustula comminutos, prunis accensis tamdiu vrito, donec igniti rubeant: Tum in oleum vetus & clarum iniicito & dimittito, donec oleo se impleuerint: postea in tenuissimum puluerem terito, & in cucurbitam vitream indito: Alembicum rostratum imponito, & in fornace, vt decet, structa, collocato: Ignem subtus accendito, & oleum, quod emanabit, seruato.

Paraphrasis. Lateres ex terra rubente confecti, vt præstantiores seligendi sunt, & in frustula crassiora, vt ℥.vj aut ℥.j. comminuendi: Tum oleo antiquo & claro, vel oleo rorismarini, si suppetat, extinguendi & insuccandi: Postea læuissime puluerandi, & in cucurbita vitrea, rite fornaci accommodata, & luto oblita reponenda, atque igne supposito ita calefaciendi, vt ex his oleum emanet; Quod diuersis nominibus insignitur: A quibusdam enim Medicis recte oleum de lateribus nuncupatur, ab aliis, non improprie, petrolæum artificiale, ad differentiam naturalis, quod è saxis sponte naturæ distillat. *Petrolæum artificiale.* Nonnulli speciosiore nomenclatura, oleum sanctum, diuinum, & benedictum appellant. *Oleum benedictum.* Spagyrici multo arrogantius, oleum magisterii, & oleum philosophorum nominant: quos ideo irridet Syluius, quod se philosophos vbique, & quotidiano sermone, & scriptis appellent; *Oleum philosophorum.* Et quod mireris, inquit, solos se philosophos affirmant. Sed quod re non consequuntur, id nomine quærunt.

Vires. Oleum philosophorum extenuat, in altum penetrat, materiam omnem excrementitiam digerit & absumit: frigidis affectibus lienis, renum, vesicæ, neruorum, vteri & articulorum conducit. Lethargo quoque, paralysi & epilepsiæ prodest. Calidum est in 3. recessu; & quanto antiquius, tanto ad omnia efficacius existit.

CAP. VIII.

Oleum Vitrioli.

VITRIOLI lib.x aut xij pro arbitrio, in vas vitreum luto obductum conii ciuntur, & igne subtus accenso, phlegma extillatur: Dein exemptum vitriolum contunditur, & extillato phlegmate perfunditur: Idque denuo iteratur, vt ante, vsque dum phlegma nullum amplius emanet, sed spiritus prosiliant: Postea remouetur ab igne, & calx rubicunda sumitur; quæ puluerata cucurbitæ vel incuruæ, vel potius rectæ imponitur, & amplo recipiente adaptato, atque commissuris diligentissime obseratis, nocte dieque luculentissimo igne, vrgendo oleum destillatur. Vbi omnia refrixerint, totus liquor eximitur, imponiturque in ampulla vitrea, & ex arena calida, primum aqua insipida, dein acida & acris, quam oleum appellant, separatur, purgaturque à sedimento. Hoc oleum si sæpius phlegmate perfusum distilletur, dulce redditur: vt etiam *Oleum vitrioli dulce.*

iam circulatione cum vini spiritu. Huius enim & olei prædicti pondus æquum Chimici miscent, digerunt, & ex ampulla singulari euocant, donec alumine à chalchanti sulphure separato, oleum dulce remaneat.

Paraphrasis. Ex vitriolo multa habentur seorsim elicita remedia, spiritus, oleum acidum & subdulce, sal, colchotar & balsamum quoddam chymiatris dictum. *Spiritus vitrioli. Quinta essentia vitrioli.* Spiritus vitrioli ab oleo, præparatione, tenuitate, & agendi virtute multum distat: Est enim subtilior chalchanti liquor, seu quinta essentia, vt cum Chymicis de Chymico remedio loquar, quæ fit multis modis, vt ex chalchanto igne vehementi in erecta ampulla nouies agitato, adeo vt, quod destillauit, super terram ipsam (colchotar vocant) pulueratam, semper refundatur, tandemque igne vehementissimo per ampullam incuruam propellatur. *Spiritus vitrioli eductio multis fit modis.* Sic enim spiritus vitrioli efficacissimus habetur. Nonnulli ex præstantissimo vitriolo aquam, & oleum, seu spiritus crassiores simul extillant, quos dein à fæcibus repurgant, donec in subtiliores spiritus attenuentur. Melius tamen eliciuntur, dum ii pelluntur per nouum alembicum, effundendo semper extillatitium liquorem super caput mortuum, atque postea ipsum circulando integram hebdomadam.

Vulgare autem oleum vitrioli modo hoc vulgari solet educi. Sumitur primo quantitas quædam idonea vitrioli naturalis & optimi, vt Cyprii; In vase cupreo calcinatur ad ipsius rubedinem & plegmatis dissipationem; *Oleum vitrioli educendi modus vsitatus.* Dein teritur & in cucurbita luto obducta includitur: aqua vitæ irrigatur, & diem integrum sic relinquitur, vt dicto liquore madeat: Tum in fornace, vt decet, instructa, vt plurimum quadrata collocatur & lutatur: Postea subtus ignis primum moderatus, dein vehementissimus accenditur, quoad totus liquor extillarit, qui postquam refrixerit, cucurbita parua excipitur, capitello superposito coarctatur, & sic in balneo Mariæ igne blando aqueus liquor stillat, remanetque in fundo vasis oleum purum & acidum. Id postea alia cucurbita exceptum, igne circumquaque accenso magis purgatur, atque pro illius efficacia & moderato, aut violento calore, calorem acquirit, magis, aut minus rubrum vel album. Ex lib. 1. vitrioli rubificati ℥. iij. olei sæpius eliciuntur.

Oleum vitrioli qualitates habet omnes adeo intensas, vt per se solum non assumatur, sed vel aquis, vel decoctis, vel conseruis ante permixtum. *Vires.* Et licet sit calidissimum, eius tamen aliquod guttæ, multa aqua confusæ, eam reddunt acidulam, & febrientibus vt gratam, sic sæpe vidi. *Ol. vitrioli esse calidissimum.* Tenuitate enim partium cito penetrat, aquam ad partes remotas defert, & obstructa liberat, acidate putredinem arcet, viscera recreat, atque pesti, epilepsiæ, paralysi & vrinæ suppressioni plurimum confert. *Et cur aqua permixtum potumque refrigeret.* Non tantum decoctum simplex rosarum, sed syrupum violatum, colore purpureo, & eleganti mira vi inficit, & acidulo sapore gratissimum vtrumque reddit. Illius enim aliquot guttæ in dicti syrupi vnciam iniectæ, eum ex violaceo rubeum efficiunt.

Cap. IX.

Oleum Sulphuris.

CAMPANÆ suspensæ ita supponatur patina aliquanto latior, vt labra vtriusque circiter duos, aut tres digitos à se inuicem distent. Fundo patinæ admodum elato superponitur vasculum sulphuris ignem non experti quandam continens, quod ferro ignito accenditur & agitatur. Eo absumpto, aliud ponitur, & similiter ignitur, vt ex eius copioso vapore sursum ad campanam rapto, concretus liquor oleosus descendat in subditam paropsidem.

Alii sulphuris & pumicis, vel silicis tritorum partes æquas sumunt: mixturam in cruda cucurbita exceptam, ad moderatum ignem adhibent, & oleum educunt optimum.

Non tantum his duobus modis, sed aliis pluribus, oleum è sulphure educitur. *Paraphrasis.* Nonnulli enim

enim spiritum vini sulphuri puluerato adiiciunt & accendunt: Absumpta aqua sulphur terunt, eique arenam commiscent, & ampulla includunt, atq; igne lento oleum eliciunt. Quidam addunt calcem, alii tartarum, nonnulli salem: verum id melius habetur, quod ex solo sulphure, dein quod sine his educitur.

Vires. Oleum sulphuris non tantum vtiliter adhibetur externus ad dentes dealbandos, cutis fœditates delendas, & vlcera venerea sananda, sed etiam interius sumitur ad eorum morborum expulsionem, qui à flatibus, aut materia frigida crassa, & putri oriuntur. Pesti quoque non parum confert, epilepsiæ, asthmati, & multis aliis pulmonum affectibus, si ex aqua vel decocto idoneo sumatur. Odontalgiæ etiam proficit, si eo dens affectus, vel leniter attingatur. Inficit quoque prærubro colore rosarum infusum, si in id illius aliquot guttæ iniiciantur.

CAP. X.

Oleum mellis.

Mellis boni quantitas idonea sumitur, in bocciam amplam cum tertia aut quarta arenæ parte iniicitur, & superposito pileo rostrato, & inferne igne accenso, aut cineribus, vel arenis calidioribus circumpositis oleum elicitur.

Paraphrasis. Ad huius olei eductionem arena aut silices triti commiscentur, quod ignis vi mel facile ferueat, & totum ascendat, maxime si ignis luculentus, quo opus est, accendatur. Proinde cucurbita luto quodam incrustanda est, & vas recipiens, vna cum pileo rostrato subinde pannis frigida madentibus tegendum. Qui vero postea liquor effluit, vniusmodi non est; Primum enim aqua quædam effluit alba, dein magis colorata ac rubescens & oleosa, quæ seorsim aliquando seruantur ad dissimiles vsus. Simul vero mixtæ in balneo separantur: Nam aquosiore parte extillata pinguior remanet & seruatur.

Vires. Oleum mellis valet ad dolorem podagræ sedandum, vulnera curanda, capillos renascendos, producendos, & rusfo colore inficiendos.

CAP. XI.

Oleum Ceræ.

Ceræ virginis & odoratæ quantitas quædam sumitur, cui liquatæ silicum tritorum, aut arenæ à sordibus purgatæ tertia pars commiscetur. Vbi mixtura refrixerit, ampullæ erectæ imponitur. Superponitur capitellum cum rostro; Substernitur ignis primum lentus, dein auctior, vt oleum extillet.

Paraphrasis. Ex multiplici huius olei trahendi modo, selegimus hunc, vt breuiorem & faciliorem, per quem oleum eductum ad multa est efficacissimum. Si quis malit alio modo parare, nec laboris pœniteat, ceram odoram & liquatam in aquam proiiciat, idque octies, aut decies repetat, manibus semper agitando, dein in retortam ponat, & lento igne sine cineribus oleum educat: quod si cui propter spissitudinem displiceat (butyri namque instar crassum est) bis, terve destillationem iteret, & oleum habebit liquidum & fluxile.

Oleum gummi elemi. Ex gummi Elemi, oleum modo simili, quo ex cera educitur optimum, & ad vulnera sananda accommodatissimum. Eodem quoque modo trahitur ex pinguedinibus animalium, additis silicibus tritis, vel arena, aut lateribus comminutis.

CAP. XII.

Oleum Terebinthinæ.

Oleum ex Terebinthina trahitur in curbita tam recta, quam incurua, addita arena à puluere, & sordibus mundata, & substructo igne; primum blando, dein paulo validiore. Primum exit oleum clarum & tenue, dein crassius, & aurei coloris. Vnumquodque seorsim reponendum.

Non-

Paraphrasis. Nonnulli ad terebinthinæ ℔.iij. salis m j. & aquæ vitæ parum adiiciunt. Ista sic confuse mixta & matratio inclusa, igne vrgent, vt oleum emanet.

Vires. Oleum terebinthinæ intro sumitur ad asthma, Empyema, anhelitus difficultatem, ad calculum, colicum dolorem, & frigidos, flatuosósque affectus. Exterius adhibetur ad neruos sauciatos, vel intemperie quadam laborantes, & ad vulnera carne implenda, agglutinanda, & ad cicatricem perducenda.

Plurimum valet ad extinctionem hydrargyri, cuius ad luem venereã celebratur vsus.

Cap. XIII.

Oleum Caryophyllorum.

CARYOPHYLLORVM quantitas idonea sumitur; in aqua pluuia horas duodecim, vel diem integrum maceratur, in boccia recta, vel, vt alii malunt, retorta, bene obturata, vt nihil expiret; dein superposito capitello, per cineres calidos ita vrgetur, vt oleum extillet, ab aqua postea seiungendum.

Paraphrasis. Per alembicum quoque cupreum affabre constructum, oleum hoc facile educitur, atque etiam per descensum, vt oleum iuniperi & guaiaci. Nonnulli parum vini stillatitii commiscent.

Vires. Ob vires eius insignes pro opobalsamo substitui solet, nam intus necus, partes quæ principatum tenent, & spiritus recreat, putredinem arcet, flatus discutit, meatus aperit, frigidos humores digerit, melancholicos dissipat. Externis admotum vulnera recentia & vlcera antiqua sanat, cariem ossium emendat, & dolorem dentium à causa frigida sedat.

Ol. macis. Oleum Macis simili modo extillatur. Calefacit & digerit humores frigidos, ventriculum roborat, coctionem iuuat, appetitum excitat, atque aliis commodis multis ventrem beat.

Ol. cinnamomi. Oleum cinnamomi operosius & carius educitur: ex eius enim ℔.j. vix olei ℥ j. extillatur. Sed ob eius præstantiam balsamo naturali comparatur.

Oleum nucis moschatæ. Oleum nucis moschatæ vt macis destillatur, & ad eosdem vsus exhibetur. Vt etiam illud, quod ex nucibus moschatis exprimitur, de quo supra.

Cap. XIV.

Oleum anisi.

ANISI ℔.j aut maior vel minor quantitas sumatur, contundatur, in octupla, aut decupla aqua per horas aliquot macetetur; in vesica cuprea, seu alembico, refrigeratorio quodam comitato ponatur; dein igne primum moderato, postea valentiore destilletur. Tum demum ab aqua oleum separetur.

Paraphrasis. Cum hoc modo oleum & aqua simul ascendant, & descendant postea in excipulum, hæc ab illo seiungenda est: quod rite fiet instrumento quodam instar infundibuli formato, in quod totum destillatum coniicietur, & ita collocabitur, vt acuminata & angustior infundibuli pars, cera obturata, versus ima propendeat. Tunc namq; locum imum aqua, supernum oleum occupabit: ablata cera, & reserato foramine, illa effluet, hoc remanebit & seruabitur.

Vires. Valet ad colicum dolorem à flatibus & frigore natum, ad Tympaniam, ventriculi inflationem, cruditatem, acidum ructum & intestinorum rugitum.

Ol. cumini. Eadem arte parantur olea ex seminibus petroselini, fœniculi, dauci & cumini, quæ vt ex plantis prouenniunt cognatis, sic cognatas habent vires.

Cap. XV.

Oleum de spica.

SPICA maior, seu lauendula latifolia alba sumitur, in vino albo odorato maceratur, & per alembicum destillatur: dein

serosus liquor separatur ab oleo vsui reponendo.

Vix vnquam per se hoc oleum vsurpatur, sed aliis ante permixtum medicamentis maxime topicis, vt emplastro Vigonio. Ad alios quoque multos, præter medicos, adhibetur vsus.

Ol. Thymi. Thymi oleum eodem artificio trahitur, valet ad affectus quosuis frigidos, si debite tam intra, quam extra vsurpetur.

Ol. perlarum. Ex margaritis tritis, succo limonum, vel aceto distillato maceratis, solutis, in calcem redactis, aqua pluuia irroratis, & artificiose destillatis, liquor quidam trahitur, sed cum materia superet opus, opus virium præstantiam, hoc remedio sumptuosiore, pharmacopolam carere censemus.

Cap. XVI.

Olea Metallorum.

NON tantum ex vegetantibus & mineralibus, sed etiam metallis Chymiatri multiplici arte, labore, & mixtione olea quædam exhibent, sed quæ non adeo sunt eximiis dotibus insignita, vt ipsi prædicant. Nam omnia metalla nostræ naturæ vix amica sunt, aurum & argentum si exceperimus, ex quibus oleum vix vnquam prostat eductum. Sed demus salis nitri, aut aceti distillati, aut vini spiritus, aut aquæ fortis, vel omnium, vel horum tantum aliquot, vel etiam succi limonum, aut blandiorum auxiliorum interuentu, tincturam quandam elici, aut liquorem seu eductum seu adquisitum haberi; huic tamen vires eximias tribuere videtur iniquum: Qualescunque vero sint, intro si sumantur, infelices vt plurimum, producunt effectus, vt sæpe ancipites, dum foris adhibentur. Hoc non tantum videtur innuere Hieronymus Rubeus artis Chymicæ peritissimus, sed illa etiam remedia improbare, dum scribit, *extrinsecus à perito Medico admota posse iuuare: sed interius præbere*, inquit, *vix auderem, quod ab acutis aquis, & ignis vi, inimicam visceribus qualitatem & admodum perniciosam adipiscantur.* Quo nomine Paracelsi remedia complura mihi admodum suspecta sunt; & plerique scribunt, Basileæ ad vnum omnes, licet initio præclare adiuti viderentur, tamen intra anni spatium mortuos esse quicunque Chymica eius pharmaca, ex metallis confecta in corpus assumpserunt.

In metallis igitur in calcem, reducendis, aceto macerandis, soluendis, sale tartari aut nitri elaborandis, aut alia mixtura, artificioque tractandis, nec res suas frustra, nec tempus conteret prudens pharmacopœus; Cum quæ in Officinis solent consueto modo parari, ad medicinam recte faciendam, sat esse possunt. Non tamen improbo quorundam oleorum per destillationem eductorum vsum, his in morbis, qui ordinariis medicaminibus non cedunt Nam cum malo nodo malus cuneus sit adhibendus, si consuetum remedium sæpe datum non profuit, ad aliud transire ex arte inuentum & datum non nefas. Propterea vsitatiorum quorundam oleorum & minus violentorum descriptionem dedimus, quibus aliquando Medicus prudens poterit vti. Vt autem multa alia per destillationem educi solita neglex imus: sic alia quoque non pauca per expressionem & impressionem elicita omisimus, tanquam superflua, & fere nunquam vsitata, vt oleum Costinum, balaninum, nucis Indicæ, hyoscyami, de ranis, de piperibus, de torpedine, & alia quędam potius ad ostentationem, quam necessitatem inuenta.

APPENDIX AD OLEA.

De Balsamis.

B*Alsamum, seu Balsamon Syris dictum, in officinis generali significato lignum, succum & fructum euiusdam arbusculæ peregrinæ notat: specialius eiusdem tantum succum, Opobalsamum, Græcis nominatum indigitat: Abusiue Chimici Balsamum vocant suas tincturas,*

tincturas, olea, liquores, quintas essentias & extracta. Licentiose quoque, sed non improprie Medici quosdam liquores crassiusculos & rubentes, multa arte, mixturaque confectos, & eximiis viribus insignitos balsama nominant. Cum tamen Antibalsama potius, vel balsamelaa rectius debent appellari. Id vero nominis mutuantur, ob terebinthina, quæ velut omnium basis est, resinarum & aromatum mixturam, quæ corpus, colorem, odorem & vires tribuunt omnia balsamo naturali analoga. Fiunt autem per destillationem, vt plurimum inclinatoriam, in retorta, per quam liquor aqueus primum extollitur, deinde ad latus per incuruatum retortæ collum in excipulum delabitur: Qui secundus emanat, oleosus: qui tertius, mellis instar crassius est.

Balsamum paratu facile & optimum. *Nonnunquam balsama quædam parantur citra destillationem, inclusis nempe idonea ampulla, simplicibus medicamentis & mensem integrum, aut alterum, in equi fimo, quem ventrem dicunt, aut alio loco idoneo maceratis, dilutis & putrefactis. Sic ex ea aqua, quæ è folliculis vlmi colligitur, abiectis, qui intus reconduntur, vermiculis, terebinthina, oleo hypericonis, & pauco gummi elemi phiala inclusis, diutissime concorporatis & insolatu, vel alius caloris adiutu fotu, balsamum quoddam habetur ad multa commendatissimum, efficacissimumque. Nam vlceribus quantumuis dysepuloticis & malignis mirifice prodest, & quæ nullam cacoethiam habent, vt & vulnera, citissime persanat.*

Balsamum primum D. Mes. falso Guidoni tributum.

℞. Myrrhæ electæ,
aloes hepaticæ,
spicænardi,
sanguinis draconis,
thuris,
mumiæ,
opoponacis,
bdellii,
carpobalsami,
ammoniaci,
sarcocollæ,
croci,
mastiches,
gummi Arabici,
styracis liquid. an ℥ ij.
ladani,
castorii an. ʒ. j ß.
moschi ʒ. ß.
terebinthinæ ad pondus omnium.

Arida terantur, vino macerentur & percolentur: cum simul omnia terebinthinæ commisceantur. Tota mixtura in alembico ponatur, qua vi ignis subinstructi calefacta primum exibit liquor tenuis, deinde crassius & ex rubro flauescens, qui Balsamum optimum est.

Huius balsami descriptio desumitur à Mesue, illius authoris *lib. de passion. cordis*, qui vires illius pene mirandas recenset: nam *subuenit*, inquit, *ad omnia, quæ oportet. & si vngatur corpus mortuum, non putret, & confortat animam & naturam.* *Vires insignes.*

Eius tamen vsus potissimum celebratur ad neruosum genus roborandum, intemperiem frigidam tollendam, natiuum partis calorem excitandum & fouendum, & robur membris conciliandum. Eo dum illinitur dorsi spina, mira celeritate paralysi & stupori succurrit. In his affectibus, qui coniunctam habent loquendi impotentiam, si parum in aures & nares immittatur, aut aliquot guttæ sub infirmi lingua contineantur, mirifice iuuant. Vocatur hoc Balsamum à Petro Apponensi, medicamentum omnium medicamentorum, in celeri cordis roboratione, & virium restitutione.

Balsamum 2. D. Hollerii.

℞. Thuris albiss.
mastiches an. ℥ ij.
ligni aloes ℥. j.
caryophyllorum,
galangæ,
cinnamomi,
zedoariæ,

nucis

nucis moschata,
cubebarum an. ʒ.vj.
myrrha,
aloes,
ladani,
sarcocolla,
castorii an ℥.ß.
baccarum lauri,
nucleorum pini an ʒ.vj.
ireos,
aristolochia rotunda,
dictamni,
consolida maioris an.℥.j.
resina elemi,
opoponacis,
benioini an ℥.ij.
succi chamapitheos,
succ. herba paralysis an ℥.ij
terebinthina ad pondus omnium.

Omnia concorporabis & destillabis in alembico. Extillabit primum aqua; deinde veluti oleosum quid; postremo quasi mel.

Vires. Commendatur hoc balsamum ab illius authore Hollerio ad neruorum debilitatem, stuporem & resolutionem. Valet quoque ad omnem intemperiem frigidam & natiuum calorem excitandum.

Balsamum 3. vulnerarium.

℞. *Terebinthina Veneta, &*
abietina an.℥.iij.
resina elemi,
thuris alb an.℥.ij.
aloes hepatica,
myrrha,
mastiches,
benioin:
boli Armena,
sanguinis draconis an ℥.ß.
aqua vita ℥.iiij.

Ex his confuse mixtis, & simul retorta inclusis balsamum extilletur.

Vires. Nulli medicamento cedit hoc balsamum ad vulnera implenda carne & agglutinanda. Neruos quoque roborat, calorem partis insitum fouet, cicatricem minime nodosam facit, & intemperiem emendat.

Balsamum 4. D. Fallopij, quod etiam est vulnerarium.

℞. *Terebinthina clara* ℔.*ij.*
olei lini ℔ *j.*
resina pini ℥.vj.
thuris.
myrrha,
aloes,
mastiches,
sarcocolla ℥.ij.
macis,
croci,
ligni aloes an.℥.ij.

Ponantur omnia in retorta, & moderato calore, primum educes aquam claram, dein illo aucto, habebis oleum rubicundum. Vtrumque seorsim seruabis, & optima medicamenta vulneraria habebis.

Balsamum 5. Medicor. Florent.

℞. *Terebinthina* ℔.*j.*
olei veteris ℥.vj.
olei lauri ℥.iiij.
cinnamomi,
spica nardi an.℥.ij.
tegularum bene coctarum & recentium ℥.viij.

Tritis terendis per alembicum distilla.

Vires. Vrinam mouet, calculos atterit, lumbricos enecat, aurium sibilo, paralysi, spasmo, arthridi & omnibus iuncturarum doloribus prodest, vel potum, vel inunctum: sed parua eius portio aquæ affectioni accommodatæ mixta bibatur.

Balsamum 6. D. Euonymi, itidem vulnerarium.

℞. *Terebinthina ℥ ß.*
olibani ℥ vj.
aloes socotorina,

masti-

mastiches,
galangæ,
cinnamomi,
croci,
nucis moschatæ,
caryophyllorum,
cubebarum an. ℥.*j.*
gummi hederæ ℥ *ij.*

Pulverisentur & misceantur cum terebinthina: Exponantur in alembico vitreo, addanturque:

caphuræ,
ambræ grisea an. ʒ.*ij.*

Destillentur lento igne: prima aqua alba est & clara, & vinum balsami: secunda, flaua, & vocatur Oleum: tertia crocea, & est balsamum certissimum.

Vires. Ob virium præstantiam, ad multos vsus commendatur hoc balsamum: Vulneribus enim præsentissimum est collecticum, vlceribus cauis sarcoticum, singulis tutum epuloticum: paralysi & neruorum imbecillitati securum auxilium.

Balsamum 7. & vulgare.

℞. *Terebinthinæ Venetæ* ℔.*j.*
resinæ elemi ℥.*v.*
resinæ communis ℥.*iij.*
liquefiant simul: dein addito puluer. aristolochiæ longæ ℥ *ij.*
Sanguinis draconis ʒ. *iij.*
repone in vase idoneo, & seruato.

Nulli secundum est hoc Balsamum vlceribus & antiquis, & recentibus ad sanitatem perducendis. Maxime vero capitis ægritudinibus externis benefacit. Paratu facillimum est.

Balsamum 8. & mirabile.

℞. *Foliorum & florum, vel granorum Androsæmi,*
foliorum & florum, vel summitatum hyperici,
summitatum botryos vtriusque,
foliorum hederæ terrestris an.m.ij.
saluiæ vtriusque,
*chamæpitheos an.m.*ß.

In vase fictili macerentur per duos dies in
vini albi & generosi ℔.*ij* Adde
olei veteris ℔.*ij* ß.

Bulliant lento igne ad vini dissipationem. *Præparatio.* In colatura permisce

Terebinthinæ ℔ *j.*
mannæ thuris ℥ *iij.*
myrrhæ ℥.*iij.*
mastiches,
sanguinis draconis an. ℥ *ij.*
styracis calamitæ ℥ *j.*

Feruefiant parum ac lento igne, deinde reponantur dies septem in Sole, & seruentur in vase fictili aut vitreo ad vsum. *Vires.*

Non immerito hoc Balsamum mirabile vocaui: multos enim affectus qui aliorum præsidiorum vim neglexerunt, ipsius adiutu, quasi miraculo fuerunt sanati. Vulnera quæuis, vt & vlcera non inueterata cito percurat; antiquata etiam dysepulotica sanat, neruorum debilitati, tremori, & paralysi efficacissime prodest, capitis omnibus morbis externis præsertim frigidis confert, calorem natiuum reficit, dolores frigidos aufert, & partes roborat.

POSSEM alia multa describere, sed cum affinia sint, & vere vulneraria, plura in Officinis habere nihil est necesse.

FINIS LIBRI QVARTI.

OFFICINÆ PHARMACEVTICÆ, SIVE ANTIDOTARII

De medicamentis externis,

LIBER QVINTVS;

De Vnguentis & ceratis.

PRÆFATIO.

ANTIQVITVS vnguenta tanto fuerunt in vsu & nomine, vt qui ea non solum pararet, aut venderet, sed alia quæuis medicamenta tractaret & vsurparet, Vnguentarius & Myropola diceretur: & Arabes cerata & emplastra sæpius vnguenta nominant, vt Dioscorides olea pleraque odorata, iuxta illud Hippocratis, Medicus esse debet vnguentatus, hoc est, odoratus, vt qui halitu ex vestimentis suauiter fragrante, gloriam quandam apud vulgus captare debeat. Nunc vero angustiore acceptione, vnguenta dicuntur illa medicamenta, quæ tantum externis adhibita & illita partibus his auxilium ferre creduntur, quę alia remedia non facile ferunt; seu ipsorum pondere grauentur, inquit Oribasius c.27.lib.19.collect.& Actuarius c.1 lib.5.meth.seu humiditate lædantur; quæque oleagina sunt, & med æ inter cerata & linimenta, vt cerata inter vnguenta & emplastra, consistentiæ. Ad vnguentorum autem confectionem, ea seruatur olei proportio, vt huius singulis vnciis, pulueris drachmæ singulæ & ceræ drachmæ binæ commisceantur, vel, vt loquitur Gal.c.2.lib.4.comp.med.gen.ceræ quadruplum oleum adiiciatur, pulueribus *Vnguenta quid.*

ueribus octuplum. Quia tamen calor vnguentorum consistentiam reddit molliorem, frigus spissiorem, hyeme plus, æstate minus olei Myropolæ solent permiscere. Cum autem magna sit inter ceratum & vnguentum conformitas; Vtrumque enim ex iisdem, sed paulo diuersa proportione mixtis, componitur, vt vnguentum plus olei, minus ceræ recipiat, sitque medium inter ceratum & linimentum, hoc nempe spissius, & liquidius illo, de vtroque in hoc libro agere statuimus; in cuius priore sectione vnguenta in altera cerata vsitatoria & probatiora describemus. Fiunt vero vnguenta vel cum igne, vt quæ ceram, resinas & decocta simplicium admittunt; vel absq; igne, vt sola nutritione & subactione, vt vnguentum crudum, seu de lithargyro, vulgo nutritum dictum; de quibus in particulari hoc toto libro disseremus; initio sumpto à refrigerantibus, inter quę primum occurrit Rosaceũ. *Vnguentorum & ceratorum affinitas & differentia.*

CAP. I.

Vnguentum rosatum D. Mes.

℞. *Axungiæ porci nouies aqua calente, & toties frigida lotæ,*
rosar. rubear. recent. an. ℔. iij.

Misceantur & dimittantur marcescere dies septem: deinde coquantur lento igne & colentur. Rursus tantundem rosarum recent. contusarum totidem dies marcescere dimittantur: tum coquantur & colentur, vt ante; tandem affunde

succi rosar rub. ℔. j. ß.
olei amygdal. dulc. ℔. ß.

Coque igni lento ad succi consumptionem, & repone vsui. Si inter coquendum parum opii in aqua rosatum iniicias, erit eximium, & mitum ad vigiliarum leuamen.

COMMENTARIVS.

Paraphrasis. Vt hoc rite paretur vnguentum, axungia suilla debet accurate à membranis repurgari, nouies aqua parum calida, dein frigida lauari, vt sit omnis expers odoris: sic enim ad quemlibet odorem excipiendum aptior reddita, facillime rosarum fragrantiam admittit. Debet vero earum maceratio ad maiorem efficaciam iterari, & colaturæ media illarum succi pars, & olei amygdalini sexta ad axungiam, ex Mesuei decreto adiungi. Sed pro ℔ iij. adipis porcini ponimus ℔ j. ß. succi rosarum, & ℔. ß. amygdalini. Nonnulli pro amygdalino, rosaceum aut omphacinũ. At sic paratum, cutis meatus minus reserat, nec intro ita prompte permeat. Potest absque oleo prorsus bene parari, cum ex se sit liquidum satis; quo modo tota fere myropolarum familia parat. Præstat tamen liquidiusculum cum amygdalino, quam crassiusculum sine ipso confectum habere. Sed vt totam olei quantitatem à Mesueo statutam permiscere, non ex arte, sic omnino nullam, non ex ratione est.

Plerique ad ruborem maiorem & coloris elegantiam, cuius studiosissimi sunt aromatarii, anchusam inter coquendum permiscet, sed melius est multo, illum colorem roseum ex rosis, quam aliis simplicibus dissociatis mutuari.

Imperat adhuc Mesue, ad somnum præ vigiliis immoderatis interruptum, reuocandum, opium rhodostagmate dilutum accedere ad confecturam. Cuius sententiæ lubens assentior, hortorque pharmacopœos, si non totam, saltem quandam huius vnguenti quantitatem cum opio compositam in Officinis asseruare.

Vnguentum rosatum calorem immoderatum extinguendo, phlegmonas omnes, Erysipelata, & herpetas sedat, dolorem capitis à causa calida, & ventriculi, renum ac hepatis incen- *Facultates*

fermentatæ concorporantur; atque rursus in loco tepido aut paulo calidiore, integram hebdomadam, vel etiam diutius fermententur: postea in cacabo ponuntur cum ℔.j. vini, vel aceti, vt nonnullis placet, quod scopo magis conueniat. Nihil tamen obstat, quo minus vinum hac moderata quantitate frigidis multis permisceatur, cum nonnulli bardanam calidiorem adiungant: sunt, qui solani succum ponunt, vt colorem nanciscatur viridiorem.

Vires. Somnum conciliat, & febricitantibus ac caput dolentibus propter calorem inunctum fronti & temporibus, aut plantis pedum, aut manuum carpis prodest.

CAP. IV.

Vnguentum Nutritum, seu crudum, vel de Lithargyro, & Triapharmacum dictum D. Mes.

♃. *Olei rosati* ℔ *j.*
lithargyri tenuissime lauigati ℔.ß.
aceti ℥.*iiij.*

Affunde vicissim ad lithargyrum, modo oleum, modo acetum, & agita in mortario, donec ipse liquorem ebiberit vniuersum, & fiat vnguentum consistentiæ legitimæ.

COMMENTARIVS.

Ex his est hoc vnguentum, quæ à singulis artificibus solent deprauari, ob simplicium, quibus constat, dosim ab authoribus indefinite traditam. Nam Mesue ad huius vnguenti apparatum imperat tantum, vt modo oleum, modo acetum ac lithargyrum accedat, & iugiter in mortario agitentur; adhucque multi quotidie, nec olei, nec aceti quantitatem limitant, sed solum, quantum sufficit, imperant: alii vtriusque partes æquales, & tantundem lithargyri: Alii contra, & melius, olei ℔.j. lithargyri ℔ ß. aceti ℥.iij. Nos debitam singulorum proportionem dedimus, si tamen inter agitandum, myropola norit, quantulaque huius, vel illius mensura, præter definitam, opus esse, vel non esse, illi liberum esto, quicquam vel addere, vel detrahere Continua vero agitatione pistilli debet hoc vnguentum nutriri, donec spissitudinem sibi comparet idoneam. *Præparatio* Nec initio multum olei & aceti affatim super lithargyrum affundere fas est, alioquin submergetur, nec postea vnquam in vnguenti consistentiam debitam coibit. Nonnulli in plumbea pila nutriunt cum pistillo plumbeo, vt magis deficcet, sed multis displicet in vnguentis, hæc obscurior & nigricans tinctura: alii lithargyrum abluunt aqua rosacea: quidam addunt succum solani, vel plantaginis & cerusam; sed melius est parare iuxta formulam datam, quam sequuntur Parisienses pharmacopœi; non tamen omnes & semper oleum rosatum, sed aliquando commune sumunt, nec peccant Dicitur autem vnguentum Crudum, quia absq; igne paratur; nonnunquam Nutritum, quod nutritione longa vnguenti formam acquirat: interdum Triapharmacum, à trium simplicium, quibus constat, vnione; ex quibus vt decet coctis, fit emplastrum, in omnibus Officinis seruandum, quia vsitatissimum. *Vnde dicatur crudum, vnde nutritũ, triapharmacũ.*

Vires. Vim habet reprimendi desiccandi, carnem in vlceribus cauis generandi, eaque ad cicatricem perducendi.

CAP. V.

Vnguentum de Bolo.

♃. *Bol. Armena* ℔. ß.
succorum solani, & plantaginis an. ℥.*iij.*
aceti ℥.*ij.*
olei rosati ℔.*j.*

Sensim agitentur in mortario, donec vnguenti spissitudinem acquirant.

COMMENTARIVS.

Eandem aut parum dissimilem descriptionem tradit Guido Cauliacus *cap.5. doct.1.tract.7.* quam ex Gal. *lib.9. simplic.* accepisse fatetur: eum tamen librum euoluens, minime tale quid inueni. A quocunque vero authore prodeat, vt optimum medicamentum à Chirurgis plurimum expetitur. Eadem est huius atque præcedentis præparatio, & vtrumque, cum fiat absque igne, crudum nominari potest.

Vires. Vim habet refrigeratoriam, astringentem & roborantem optimeque conuenit initio fluxionum calidarum, proinde incipienti phlegmonæ, Erysipelati, & similibus affectionibus valde prodest.

CAP. VI.

Vnguentum Stypticum D. Fern.

℞. *Olei rosati sæpius in aqua aluminosa loti* ℔.j.ß.
ceræ albæ ℥.iij.
gallarum immaturarum,
nucum cupressi,
baccarum myrthi,
balaustiorum,
malicorii,
corticum glandium,
acaciæ.
rhois,
mastiches an ℥.j.
Cum succis mespillorum & sorborum immaturorum fiat vnguentum.

COMMENTARIVS.

Vnguentum hoc astringens, quod validissimum sit, ac paratu facile, inquit Planti9, vsurpandum erit pro vnguento Comitissæ & *Præparatio.* alio quouis astringente. Vt rite paretur, omnia tenuissime puluerãda, & dies circiter quatuor maceranda in succis sorborum & mespillorum, vel horum tantum alterutro; deinde lento igne siccanda: Tum ceræ oleo rosato liquatæ commescenda, spatula agitanda, & accurate commiscenda.

Vires. Inter astringentia primum locum obtinet: Ob id admouetur partibus imbecillis roborandis, ab humorum irruentium tuendis & laxioribus constringendis & angustandis. Nam fluxiones omnes intercipit, vuluæ, vteri, sedis, intestinique prolapsum cohibet, & profluentem sanguinem admotum sistit, mammillas pendentes retrahit, minores efficit, & ventris rugas à partu tollit.

CAP. VII.

Desiccatiuum rubrum.

℞. *Olei omphacini* ℔.j.
ceræ albæ ℥.v.
terræ Lemniæ, vel boli Armenæ,
lapidis calaminaris an ℥ *iij.*
lithargyri auri,
cerusæ an. ℥.*ij.*
caphuræ ʒ *j.*
fiat vnguentum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Desiccatiuum sic ab effectu dictum, vt rubeum à colore, omnibus in Officinis prostat, vt topicum vsu frequenti & felici probatissimum. Et licet de huius authore non satis constet, iuxta tamen formulam à nobis traditam, fere apud omnes describitur, & sic paratur: Cerusa, caphura, lithargyrus *Præparatio.* primum seorsim terenda & læuiganda; Cera moderato calore oleo liquanda: his ab igne semotis pulueres permiscendi, ita tamen, vt caphura postremo loco iniiciatur. Omnia sic confuse mixta sedulo spatula lignea agitanda, vt in debitam coeant vnguenti spissitudinem.

Poterit quoque cum Siluio parari, igne lithargyro prius nutrito, dein pulueris vna commixtis. Sed sic coadunatum, vt magis desiccat, sic refrigerat minus. Sunt, qui cum terra

terrra Lemnia conficiunt; cum bolo tamen confectum nihilo est inefficacius.

Vires. Refrigerat, robotat, fluxionem sistit, partem affectam tuetur, humiditates excrementitias digerit, absumit, siccat, & vlcera ac vulnera ad cicatricem perducit.

CAP. VIII.

Vnguentum Diapompholygos D. N. Alex.

℞. *Ol. rosat.* ℥ x.
succi granorum solani ℥ iiij.
bulliant lento igne ad succi dissipationem: addde
ceræ alb. ℥ v.
psimmythii, seu cerusæ lotæ ℥. iij.
pulueris plumbi,
pompholygis an. ℥ ij.
thuris ℥ j.
Coquantur & cogantur in vnguenti formam.

COMMENTARIVS.

Desumptum est hoc vnguentum ex Nic. Alexand. sed immutata simplicium singulorum dosi & ad meliorem formam redacta, iuxta Sylui castigationem *cap.* 1038. *sui antid.* Illius basis pompholyx est, à qua nomen habet. Quid autem sit Pompholyx, & quid differat à Tutia, postea dicetur. Iubet porro Alexandrinus *lib. de simplic.* vsti plumbi puluerem assumi & ablui, ego tamen malim idipsum, crudum, & ex arte in pollinem redactum, vt præstantius assumere; quibus tamen vstum magis arridet, his Dioscorides *capit. 96. libro* 5. sic iubet *Plumbi vstio.* vrendum. Super quam minutissimas plumbi laminas, inquit, fictili nouo indicas sulphur inspargito, additisque rursus aliis laminis, interiecto semper sulphure, vsque dum vas expleueris, succendito: flagrante autem plumbo, ferrea rude versato, donec perfecte redigatur in cinerem, nihilque è plumbo vstum hæserit: tum obturatis naribus, ne plumbi halitus noceat, eximito. *Alius modus.* Elimata quoque plumbi scobs cum sulphure vti facile potest: vt etiam absque eo, si tenuissimæ *Tertius modus.* illius laminæ igni actu imponantur, & rudicula ferrea perpetuo moueantur, dum soluantur in cineres.

Quartus modus. Vrunt nonnulli sine sulphure melius hoc modo. In fictili nouo reponunt, & prunis circumcirca accensis liquant, atque ferrea spatula agitant, ignem semper augendo, vt spumam non modo multam eructet, sed vt totum in spumam abeat, quæ velut cinis est, qui denuo igni adhibitus non difficile pulueratur. Vstum autem & puluerarum lauatur vt cadmia. *Puluis plumbi crudi qui fiat.* Crudum vero facile in pollinem reducitur, si eius laminæ tenues, minutissime incidantur, aceto acerrimo tres dies immergantur, quotidie immutato, si videtur, aceto, & postea exemptæ & siccatæ citra vstionem terantur. *Præparatio.* Ad præparationem coquitur primum solani succus in rosaceo ad succi deperditionem: Deinde cera eodem oleo liquatur: Tum adduntur pulueres tenuissimi, & continua agitatione rudicula lignea mouentur, donec tota mixtura refrixerit, in vnguentum abitura.

Vires. Præstantissimum est ad vlcerum sanationem: Eorum enim calorem mitigat, humiditatem siccat, malignitatem cancerosam domat, dolorem lenit, cauitatem carne implet, & ad cicatricem perducit. Maxime autem tibiarum vlceribus prodest.

CAP. IX.

Vnguentum ad pruritum Scabiosum.

℞. *Axungiæ suillæ in succo scabiosæ sæpius lotæ* ℔. ß.
radic. oxylapathi in aceto ad putrilaginem coctæ, & per setaceum traiectæ.

sulphu-

sulphuris in succo limonum abluti an. ℥ j. ß.
vnguenti populei in succo enulæ nutriti ℥. ß.
omnibus in mortario probe subactis fiat vnguentum.

COMMENTARIVS.

Dum hæc scriberem, venit ad me rusticus quidam opem efflagitans pro quodam amico & affine, qui cum nocte, dieque pustuloso pruritu importune stimularetur, à barbitonsore idoneum postulauit remedium. Ille vnguine sibi familiari, ex mercurio, sulphure & axungia suilla parato, partes prurientes semel atque iterum obliniuit, & tanto impetu prauam totius corporis colluuiem mouit, & ad ceruicem & collum promouit, vt suborta sputatione violenta, pene misellum suffocarit. Nolo plures alias simi les historias recensere, cum ex dicta satis eorum innotescat error, qui vt imperite, sic infeliciter ad leuem scabiem, & pruritum linimentum ex hydargyro, adipe, vel butyro & sulphure confectum, imperant. Ne autem posthac ad vomitum redeant, vel aliis vt ita faciant, medicamentorum optimorum inopia consilium dent, hoc vnguentum damus, paratu facillimum, & ad scabiem pruriginosim efficacissimum. Serum enim biliosum & pituitam acrem, & salsam mitigat, humores quosuis calidos contemperat, & scabiem & pruritum sanat.

CAP. X.

Vnguentum Ophthalmicum.

℞. Bol. armen in aqua rosar. lota ℥ j.
lapid. calaminaris in aqua euphras. abluti,
tuthiæ praeparat. an. ʒ ij.
margaritarum tenuissime læuigatar. ʒ ß.
caphuræ ℈ ß.
opii gr. v.
butyr. recent. aqua plantag sæpius abluti ℥. v.
Fiat vnguentum secundum artem.

COMMENTARIVS.

Vix dici potest, quot, quantisque morbis & symptomatis obnoxius sit oculus, quibus oppugnandis omnia quidem medicamentorum genera debentur, sed non omnes eorum formulæ adhibentur: Præter enim collyria & vnguenta, quædam oculi non nisi difficillime ferunt. Nam cataplasmata, emplastra, & similia, vt super palpetas, & extra oculorum aliquando profusa, sic intra admouere, excæcare est. Ad multos autem illorum morbos curandos vnguendum quoddam ophthalmicum, ab effectu dictum exhibemus, quod humorum fluxiones arcet, calorem temperat, acrimoniam mitigat, lachrymas & sistit, & siccat, dolorem sedat, ruborem aufert, & oculum roborat, si illius tantillum post vniuersalia remedia, purgationem, & sanguinis eductionem ad angulos, & palpebrarum oras adhibeatur. **Vires.**

CAP. XI.

Vnguentum de Minio, seu vnguentum rubrum, caphuratum.

℞. Minii triti ℥. iij.
lithargyri ℥. ij.
cerusæ ℥ j. ß.
tuthiæ, ʒ. iij.
caphuræ ʒ ij.
olei rosati ℔ j. ß.
ceræ alb ℥. ij.
fiat vnguentum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Duplex huius vnguenti datur descriptio, vna simplicior, quæ sine camphora, altera magis

magis composita, quæ cum ipsa paratur. Vocatur autem rubeum à colore & de minio, à sua basi. Vtilissime datur ad vlcera mala, inueterata, & quæ vix integram curationem admittunt, & ad cicatricem perducuntur.

DE VNGVENTIS CALIDIS.

Cap. XII.

Vnguentum Resumptiuum, D.Prap.

℞. *Butyr. recentis* ℔ j.
ceræ flauæ ℔ ß.
axungiæ porci quart. j.
axungiarum anseris,
anatis,
gallinæ,
olei amygdalini,
anethini,
chamæmelini an. ℥ ij.
mucaginum radicis altheæ,
sem lini an. ℥ j ß.
mucaginis fenugræci,
œsypi humidæ an. ℥ ß.
fiat vnguentum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

In hoc vnguento, in Antidotario Præpositi descripto, cum multa reprehendenda inuenisset Rondeletius, quædam detrahendo, nonnulla substituendo, alia prorsus, vt inutilia, nec scopo accommodata, improbando, illius compositionem non parum immutauit: Nam pro cera alba, flauam; pro oleo violato, amygdalinum subdidit: Mucilagines vero tragacanthi, gummi Arabici & seminis citoniorum expunxit, quod sua virtute astringentiore digerendis humoribus minime conueniant. Quod si vna cum resoluentibus in morborum principiis roborantia debeant aliquando vsurpari, facile erit, vtendi tempore, vnguento iuxta formam datam confecto, parum olei citoniorum, aut omphacini, vel similis, quando postulabit occasio, commiscere. Vt vim digerendi maiorem habeat, addita est adhuc fenugræci mucago, sed quantitate parua, quod odoris insuauitate displiceat; Si medulla ossium vituli adiiciatur, virtutem habebit magis emollientem & relaxantem, vt voluit Fernel.

Præparatio. Vt ex arte paretur, cera frustulatim diuisa cum oleis primum liquanda, dein butyrum & axungiæ. Liquefactis simul omnibus œsypus addenda, & spatula agitanda. Ab igne semotis & accurate vnitis mucagines in aqua communi, vel, vt aliis placet, in rosacea ad maius robur extractæ, commiscendæ, & lignea spatula mouendæ, vt vnguenti spissitudinem idoneam acquirant.

Vires. Totius thoracis dolores lenit, humores tussim committentes coquit, sputum mouet, pleuritidi auxiliatur, & succos inutiles musculis thoracis impactos resoluit, & partes relaxat, lenit, emollit.

Cap. XIII.

Vnguentum de Althea, D.Myrepf.

℞ *Rad. altheæ,*
sem. lini, &
fenugræci an. ℔. ß.
Scillæ ℥. iij.
Lota, tritaque macerentur triduum in *aquæ* ℔. v.
Dein bulliant, donec inspissentur: His ad ℔. i. expressis, misce *olei* ℔. ij.
Ferueflant denuo ad mucaginum exhalationem. Oleo superstiti adde
ceræ flauæ ℔. ß.
colophoniæ,
resinæ an. ℥. iij.
terebinthinæ,
galbani,
gummi hederæ an. ℥. j.
Omnia simul in cac. bo liquescant, agitentur, & ab igne remoueantur, vt refrigera-

 ta in

ta in vnguenti spissitudinem idoneam concrescant.

COMMENTARIVS.

Fernelius huius vnguenti descriptionem multo simpliciorem exhibet, omissis scilla, colophonia, galbano & hederæ gummi, quod sordidum nimis vnguentum efficiant, ne his sit opus, ad digerentem vnguenti vim augendam, ex aliis simplicibus formula comprehensis, satis efficacem. Ea tamen vtilia credo, quæ si quis expunxerit, vt medicamenti odorem, sic virtutem immutabit. Si desit gummi hederæ, eius succus substituendus. Aquæ quantitas nempe lib.iij ß. quod minor esset, nec mucaginibus eliciendis, & postea coquendis sufficeret, aucta est ad lib.v.

Cætera sunt facilia, vt & conficiendi modus, ex vnguenti formula artificiose descripta satis notus.

Vires. Vnguentum de althea calefacit, emollit, lenit, humectat & digerit: Ob id intemperiem frigidam tollit, neruorum duritiei prodest, siccitatem nimiam emendat, pleuritidi & aliis affectibus ab humore crudo musculis adhærente natis, medetur.

CAP. XIV.

Tetrapharmacum, seu Basilicum minus, D. Mes.

℞ *Ceræ flauæ,*
resinæ,
picis nigræ an. ℥.iij.ß.
olei dulc. ℔.j.
fiat vnguentum secundum artem.

Basilicum maius, D. Mes.

℞. *Ceræ,*
resinæ pini,
seui vaccini,
picis naualis,
thuris,
myrrhæ an. ℥.j.
olei ℔.j.
fiat vnguentum.

COMMENTARIVS.

Vnguentum hoc à viribus, quibus pollet maximis, ad humores coquendos, seu suppurandos, Basilicum, seu Regium dicitur. *Ratio nominis.* Constat autem vel quatuor tantum simplicibus, ob id Tetrapharmacum dictum, seu Basilicum minus, vel pluribus, & Basilicum maius appellatur. Vtrumque diapyeticum est, seu pus mouens, aut suppuratiuum; Simplex tamen imbecillius est magis composito, & minus calidum, ac velut temperatum, propterea pepasmo, seu coquendis, & in pus vertendis humoribus magis idoneum; Nam verum pepasticum seu maturatiuum medicamentum temperatum est, & calori nostro natiuo cognatum, vnde sua qualitate potius agit, inquit Galenus *c.7.lib.5. de simpl.med. fac.* quam quantitate, vt remollientia potius qualitate, quam quantitate, cum sunt validiora, non ita tamen superfluum humorem absumere. Cum ergo Tetrapharmacum sit quasi symmetrum, optimum suppuratorium est, & humores coquendo in pus rite conuertit, perinde ac vola manus temperatissima parti cuipiam prauis humoribus scatenti diutissime admota *c.2. lib.5 simpl.*

Præparatio. Ad Basilici confecturam resina, & pix nigra, quæ nondum picandis nauibus inseruiit, cum oleo primum liquanda, & vbi parum refrixerint, pistillo agitanda, vt vnguenti consistentiam nanciscantur.

Vires. Tetrapharmacum seu Basilicum dolorem mitigat, humorem noxium parti impactum coquit, illius acrimoniam lenit, & carne vlcera implet.

* *
*

CAP.

Cap. XV.

Mundificatiuum expertum.

℞. Absynthii,
centaurii minoris,
agrimon.
veronica,
hormini,
plantaginis an. m j.
macerentur in ℔. ij. aqua, & coquantur lento igne, donec marcescant. In ℔. ß. colatura expressa, iniice
Mellis communis ℔. ß. Bulliant rursus ad aqua fere dissipationem. Tum adde
olei rosat. ℔. j.
cera in eodem liquata ℥. iij.
pul. cancrorum vstorum ʒ. iiij.
farina lupinorum,
pul radic. gentiana an. ʒ ij.
myrrha,
aloes an. ʒ j. ß.
ireos,
viridis aris an. ʒ j.
fiat vnguentum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Cum nullum extaret in vulgatis Dispensatiis mundificatiuum eximium, de cuius efficacitate Chirurgi ad vlcerum detersionem possent sibi felices satis effectus polliceri, in illorum gratiam hoc thyptieum seu medicamentum extergens (mundificatiuum nominant) concinnauimus, his præditum viribus, quas Galenus *cap. 11 lib. 5 simpl.* requirit, ratio postulat, & probat vsus. Nam cum eiusmodi medicamentum tenuitate substantiæ mediocriter exsiccantis vlcus extergeat, seu sordes à parte, cui adhibetur, separet, & foras amandet, præter eam substantiæ tenuitatem, & qualitatem exsiccantem, & sæpius nitrosam, ab emplastico, & viscido, quod in parte cohibet, excrementa & sordes aggerit, longe distare videtur. At vero mundificatiua vulgaria, magna sui parte, ex sarco colla, thure, & mastiche componuntur: nonnunquam ex resinis, symphito toto, & semperuiuo, quæ tantum abest, vt effectus præstet, quos illa promittunt, cum sæpius vlcera sordidiora reddant. Pro in illis relictis, felicius in ægrorum salutem hoc nostrum thypticum, seu extergens medicamentum in Officinis seruabitur.

Cancros autem fluuiatiles vstos excipit, quibus vis est ad extergendum, & exsiccandum insignis. Seligendi vero sunt fluuiatiles quorum tamen defectu marini poterunt assumi. Vrendi vero in patella ignita eousque, dum facile redigi possint in læuorem, qui miscebitur vna cum pulueribus reliquorum simplicium seorsum tritorum. Tum omnia incorporata agitabuntur, vt in vnguenti crassitiem vniantur idoneam. *Cancrorum vstio.*

Vim habet excrementa setosa ab vlceribus absumendi, crassiora separandi, & extergendi: Sed quæ sordibus crassissimis, vel cadauerosa carne conspurcantur, validius detergens, & sæpe cathereticum postulant. Insigni autem virtute, eaque peculiari prodest vulneribus à cane rabido inflictis. Eorum enim virus specifica proprietate extinguit, & humores infectos veneno exterget, siccat, absumit. *Vires.*

Cap. XVI.

Vnguentum Aureum, D. Mes.

℞. Olei ℔. ij.
cera citrina ℔. ß.
terebinthina clara ℥. ij.
resina,
colophonia an. ℥. j. ß.
olibani,
mastiches an ℥ j.
croci ʒ j.
fiat vnguentum, secundum artem.

COMMENTARIVS.

Vocatur hoc vnguentum Aureum & Regium

 vtroque

vtroque nomine à colore & virtute deprompto: Nam vt aurum flauum est, vt rege dignum medicamentum, quod vix vnquam infeliciter adhibetur. Eius adeo facilis est apparatus, vt ne quidem iuniores tyrunculos lateat. Perperam faciunt, qui lucri, quam nominis auidiores, absque croco & mastiche parant: Sic enim immutata illius virtute, & colore negato, nec amplius aureum, nec regium est. *Ratio nominis.*

Vires. Rite paratum aureum vulnera salubriter agglutinat, vlcera caua & mundata carne implet, dolorem, si quis in his sit, mitigat, & ad cicatricem accelerat.

Vnguentum fuscum. Vires. Easdem aut parum dissimiles vires habet vnguentum Fuscum, quod fit ex *olei* ℔ *j. ß. ceræ nouæ* ℥ *iiij. picis nigræ, sagapeni an.* ℥ *ij. mastiches, galbani, thuris, terebinthinæ an.* ℥ *j.* Vtrumque enim sarcoticum est, seu vlcera implens, & ad perfectam curationem ducit.

Cap. XVII.

Enulatum cum Mercurio.

℞. *Radic. enulæ in aceto coctæ, tritæ & cretæ* ℔ *j.*
axungiæ porci veteris, & salitæ,
olei communis an. ℥ *iij.*
ceræ nouæ ℥ *j.*
hydrargyri extincti,
terebinthinæ claræ an. ℥ *ij.*
salis vulgaris ℥ *ß.*
fiat vnguentum, legitimæ consistentiæ.

Commentarivs.

Excerpsit hoc vnguentum Præpositus ex Myrepso, apud quem fere simile legitur in fine tertiæ sectionis, sed vt illius videretur primus author, oleum, ceram, salem, & terebinthinam addidit, & efficacius reddidit: Ante tamen istud incrementum, ob miras eius dotes, Mirabile vocauit Myrepsus.

Paratur autem in Pharmacopoliis iuxta maiorem descriptionem simplici securiorem, licet vtriusque vsum auersentur multi propter hydrargyrum; Eius tamen per saliuam, aut succum limonum extinctio metum omnem ex illotum animis excutere debet: Adde, quod terebinthina, & adeps suillus commiscentur, quæ illius feritatem, si quæ remansit, obscurant. Sunt, qui loco hydrargyri Sulphur ponunt, alii succum fumariæ, vel limonum. Ad huius vnguenti apparatum nonnulli radicem enulæ tantum in aceto terunt, & per cribrum traiiciunt, sed melius est, eas ad putrilaginem coqui, idque in aceti lib ij. & aquæ lib. j potius, quam in aceto solo: Nam quæ simplici concoquuntur aceto, acerrimam qualitatem adipiscuntur. *Paraphrasis.*

Ceræ igitur oleo liquatæ axungia additur, dein enulæ pulpa, post argentum viuum & sal, tandem terebinthina; Quæ omnia confuse mixta, probe agitata abeunt in vnguentum. *Præparatio.*

Ad pruritum, scabiem siccam, humidam, & à quacunque causa ortam, atque ad alias cutis fœditates mire est efficax. *Vires.*

Cap. XVIII.

Vnguentum ad Vermes.

℞. *Centaurii minoris,*
absynthii,
farinæ lupinorum an. ʒ *j.*
pulpæ colocynthid. tritæ, aceto maceratæ, & postea siccatæ ℈ *ij.*
olei amygdalarum amararum ℔ *ß.*
ceræ ℥ *j. ß.*
fiat vnguentum, consistentiæ idoneum.

Commentarivs.

Vermes in multis corporis partibus generantur, atque in his potissimum, in quibus materia quædam excrementitia corrumpitur, vt in intestinis, ex quibus tria vermium genera reiiciuntur; Ex superioribus

teretes

teretes & longi, ex colo lati, ex recto ascarides, seu breues cucurbitui dicti: Omnes enecantur acribus, salsis, acidis & amaris; vel interius assumptis, vt aloe, santonico, rhabarbaro, vel exterius adhibitis, vt vnguento à nobis descripto, ad cuius præparationem, Colocynthis primum terenda, & aceto macerata, dein insolatu, vel in cineribus calidis exsiccanda: Post, oleo ceræ liquatæ miscenda, vna cum reliquis simplicibus in pollinem redactis: Tum omnia simul agitanda, & accurate vnienda in vnguenti concretionem.

Præparatio.

Vires.

Plurimum valet ad lumbricos interficiendos, si eo vmbilici regio liniatur, vel totum abdomen, aut eius portio cum decocto enematis communis per sedem in aluum iniiciatur.

CAP. XIX.

Vnguentum ad Achoras, vulgo tineam, D. Gordion.

℞. *Ellebori alb.*
ellebori nigri,
sulphuris viui,
auripigmenti,
lithargyri,
calcis viua,
aluminis,
gallarum,
fuliginis,
cinerum clauellatarum an. ℥. ß.
hydrargyri extincti,
virid. aris, an. ʒ ij.

Fiat omnium puluis, qui bulliat lento igne in

Succorum boraginis,
scabiosa,
fumaria,
oxylapathi, &
aceti an. ℥. iij. ad succorum consumptionem: Adde
olei veteris ℔. j.
picis liquida ℥. ß. *cera parum, fiat vnguentum.*

COMMENTARIVS.

Huius vnguenti Gordonius perhibetur author primus, licet cuiusdam Ioannes de Concoregio meminerit, qui in ellebori vtriusque dosi limitanda ab ipso dissentit; vt etiam Guido Cauliacus, qui de hydrargyri & viridis æris quantitate non parum detraxit, cuius castigationem sequimur. Extinguitur autem argentum viuum multis modis, sed vsitatior modus fit per saliuam ieiuni, aut succum limonum, & aliquando hyoscyami. Cætera, quæ ad apparatum attinent, facilia sunt, eaque medicamenti formula descripta satis indicat.

Vires.

Istud vnguentum, inquit Gordonius, proculdubio tantæ virtutis est, vt in corpore mundificato, seu purgato, omnem infectionem per scientiam humanam curabilem curet, siue fuerit tinea, seu scabies, malum mortuum, morphea, aut aliud quodcunque infectionis genus. Quare in honore, vt loquitur bonus vir, & reuerentia habeatur.

CAP. XX.

Vnguentum Apostolorum, D. Auicen.

℞. *Olei communis* ℔. ij.
cera flaua,
terebinthina,
resina,
ammoniaci an ʒ xiiij.
lithargyr. auri ʒ ix.
aristolochia rotunda,
thuris masculi,
bdellii an ʒ. vj.
myrrha,
galbani an. ʒ. iiij.
opoponacis,
aruginis an. ʒ ij.
fiat vnguentum.

COMMENTARIVS.

Auicennam vnguentum hoc inuenisse, & sic

CAP. XXII.

Vnguentum Agrippæ, D.Myr.

℞. *Radic. bryoniæ* ℔.ij.
cucumeris asinini ℔ j.
scyllæ ℔.ß.
ireos ℥.iij.
filicis,
ebuli,
tribulorum aquaticorum an. ℥ ij.
olei veteris ℔.iiij.
ceræ citrinæ ℥ xv.
fiat vnguentum ex arte.

COMMENTARIVS.

Ratio nominis. A Myrepso vocatur vnguentum γρύππη. Latini codices de Agrippa, & ratione vix probabili ad regem Agrippam retulerunt. Sic forsitan dicitur, quod fiat ex simplicium agrestium succis per macerationem in oleo relictis, vnde ἀγρεππη, quasi succus agrestis, à quo detorta est de Agrippa nomenclatio. Sed de nominum ratione non disserendum, modo res ipsa probe dignoscatur. Huius autem vnguenti descriptionem à Myrepso data Salernitan parum immutauit, pro radice altheæ syluestris, cucumeris asinini radicem ponendo, scopo conuenientiorem, serosis humoribus educendis, & hydropi curando, iuxta Myrepsi institutum accommo-*Preparatio.* datiorem. Sic vero illius præparatio suscipitur. Radices recentes primum seligendæ, abluendæ, diligenterque à sordibus purgandæ, & terendæ: Deinde oleo super cineres calidos quinque aut sex dies, in vase fictili macerandæ; Postea coquendæ, donec contabuerint, & aquea humiditas exhalarit. Tum percolandæ. Percolato liquori denuo ad ignem adhibito, & feruere incipienti, addenda cera, & ex arte conficiendum vnguentum: quod ventri illitum hydropicis prodest, vt & lienosis, si hypochondrium sinistrum inun-*Vires.* gatur. Aluum quoque non raro subducit, licet tantum extrinsecus adhibeatur. Maxime vero pueris & habitu mollioribus. Aliis adhuc multis qualitatibus pollet, quas breuitatis causa prætereo.

CAP. XXIII.

Vnguentum Aregon, D.Myreps.

℞. *Laureolæ* ℥.ix.
calamenti ℔.ß.
radicis cucumer. agrest.
ireos recent.
maioranæ,
cimarum rorismarini,
serpilli,
rutæ an. ℥.iiij.ß.
foliorum lauri,
saluiæ,
sabinæ an. ℥.iij.
zinziberis,
piperis an. ℥.ß.
pyrethri,
euphorbii,
petrolai, an. ℥.j.
mastiches,
thuris an ʒ.vj.
olei moschatellini ℥.ß.
laurini,
adipis vrsi an. ℥.iij.
butyri ℥.iiij.
ceræ puræ ℥ xv.
olei communis ℔.v.

Herbis & radicibus vino maceratis, coctis cum oleo, colatis; & additis pinguibus & pulueribus, fiat vnguentum vt artis est.

COMMENTARIVS.

Qui ad huius vnguenti apparatum Medicorum commentarios euoluunt, tot varietates, quot authores in descriptione eius agnoscunt: Nam Salernitanus addidit radicem bryoniæ, iari, cucumeris asinini, & folia vtriusque Conyzæ: Fernelius additionem illam admittit, omittit radicem iridis, & dosim immutat: Alii alia vel detrahunt, vel adiiciunt. Ioubertum authoris mentem

mentem fidelius secutum, magis sequimur, & descriptionem, quam ipse in meliorem ordinem redegit, exhibemus. Eius autem apparatus sic instituendus. Radices & herbæ tritæ, & à sordibus purgatæ diem integrum macerentur: postridie eximantur, & probe terantur; In oleum immergantur, & sic dies septem dimittantur: Tum coquantur & percolentur. Expresso liquori addantur butyrum, adeps & cera: His liquatis affundantur olea: Tum pulueres permiscendi. Omnia sic rite permixta, & subacta vnguentum efficiunt consistentiæ legitimæ, quod ab effectu ἀρηγὸν, id est, auxiliare, à quibusdam, Adiutorium, à Nicolao Præposito inepte Aragon dicitur.

Præparatio.

ἀρηγὸν. Vng. Adiutorium.

Valet ad affectus corporis frigides, conuulsiones, resolutiones, colicum dolorem & articularem. Ante inuasionem quartanæ prodest spinam dorsi, & scapulas eo inungi.

CAP. XXIV.

Vnguentum Martiatum, D. Myrepſ.

℞. *Olei antiqui* ℔. ij.
ceræ ℔. j.
rorismarini,
foliorum lauri,
rutæ an ℥. iiij.
maioranæ ℥. iij.
ebuli,
Sabinæ,
balsamitæ,
ozymi,
elelisphaci,
polii montani,
calaminthes,
arthemisiæ,
enulæ,
betonicæ,
acanthi,
spargulæ,
herbæ venti,
pimpinellæ,
agrimonii,
absynthii,
herbæ paralysis,
costi nostratis hortensis
cymarum sambuci,
vermicularis,
semperuiui maioris,
millefolii,
chamædryos,
quinque neruiæ,
centaurii minoris,
fragariæ,
pentaphylli an. ℥. ij ʒ. ß.
radicis altheæ,
cumini,
myrrhæ an. ℥. j. ß.
fenugræci,
butyri an. ʒ. vj.
seminis vrticæ,
violarum,
papaueris albi,
mentæ satiuæ, &
mentæ agrestis,
rubiæ tinctorum,
oxylapathi,
polytrichi,
cardiobatani,
periclymeni,
herbæ moschatæ,
florum chamameli,
scolopendrii,
crispulæ,
herbæ camphoratæ,
styracis calamitæ,
thuris,
medullæ cerui an ℥ ij.
axungiarum vrsi,
Gallinæ, &
anseris,
mastiches an ℥ ß.
olei nardini ℥. j.

Radices & herbæ tritæ vino macerentur, coquantur, oleum affunditur, & rursus coquantur, donec marcescant. Colato liquore & calente cera liquetur, dein butyrum & axungiæ: Tum pulueres addantur, & fiat vnguentum.

COM-

COMMENTARIVS.

Ratio nominis. Putat Salernitanus, hoc vnguẽtum debere vocari Martianum à Martiano; Manlius. Martiatum à Martiatone Medico petitissimo illius inuentore. Sed is quicunque fuerit, vnguentum sane ad multa efficacissimum, & vsitatissimum descripsit. Multis autem quod constet simplicibus, ad differentiam alterius minoris descriptionis ab Alexandrino *c.994.* traditi magnum vocatur.

Compositionis illustratio. Verum ne quis in eius dispensatione admittat errorem simplicium aliquot obscurior appellatio sic elucidanda, vt per acanthum, brancha vrsina intelligenda, per balsamitam menta aquatica, per Elelisphacum, saluia, per spargulam apatine Græcorum, per herbam venti, non parietaria, sic quoque dicta, sed anemone syluestris; alterutra tamen nullo errore sumi potest, per herbam paralysis, primula veris, per costum nostratem, menta Græca, herba sanctæ Mariæ vulgo dicta, per sempetuiuum, sedum, seu aizoon maius, per quinque-neruiam, plantago minor, per cardiobotanum, carduus benedictus, vel potius cardiaca, per periclymenum matrisylua seu captifolium, per herbam moschatam, prima geranii species, per crispulam cotula non fœtida, quã buphthalmum, seu oculum bouis appellant, per herbam camphoratam, abrotonum mas. Reliqua facilia sunt.

Pro tamarisco autem non amaracum cum Ioubetto posuimus, sed maioranam scopo conuenientiorem. Ad præparationem

Praparatio. radices, & herbæ medio Vere collectæ, abluendæ, purgandæ, terendæ, vini generosi sufficienti quantitate, in vase idoneo, super cineres calidos macerandæ & coquendæ ad mediæ partis vini dissipationem: Deinde oleum affundendum, atq; omnia rursus coquenda simul ad vini perfectam exhalationem. Post hæc ab igne remoueantur, & facculo excepta exprimantur, & rursus igni reddantur. Tum addenda cera, liquandaque; Dein butyrum, axungiæ, medulla, & reliqua puluerabilia, in tenuem pollinem redacta. Omnia sic dissoluta, probe mixta & agitatione continenti vnita, igni subtrahantur, vt coeant in vnguenti formam.

Vires. Efficacissimum est ad frigidos cerebri, neruorum & articulorum affectus. Tremori paralysi, conuulsioni & arthritidi plurimum confert, & prædutis lienis tumoribus, atque omnibus doloribus à crudis humoribus natis.

CAP. XXV.

Vnguentum citrinum D. Myr.

℞. *Boracis,*
marmoris albi an. ℥ ij.
caphuræ ʒ j.
coralli albi ℥ ß.
amianti,
vmbilici marini,
antalii,
dentalii,
crystalli,
nitri,
tragacanthi,
amyli,
thuris albi an. ʒ iij.
gersæ ℥ j.
cerusæ ℥ vj.
adipis suilli recentis, nec saliti ℔. j. ß.
seui caprini ℥ j. ß.
adipis gallinæ ℥ j.
mala citria n. ij.

Ea minutim incisa adipibus liquatis misceantur, coquantur & percolentur. Expresso liquori reliqua ex arte puluerata cõmiscebuntur, & fiet vnguentum.

COMMENTARIVS.

Cum hoc vnguentum nomen tãtum habeat à citro, non colorem (album enim est) rectius citreum, quam citrinũm dic potest: sed effecit vocum affinitas, vt nullo aut exiguo errore, modo hoc, modo illo nomine designetur. Ex his vero est, quæ ad artem cosmeticam, seu exornatoriã potius, quam

morborum curatricem spectant. Constat namque multis, quæ cutem erugant & detergunt, prauum illius colorem emendant, meliorem conciliant, & ad laudabilem statum reducunt. Verùm cum multa ex his, barbaris vocibus enuntientur, explicationeque indigeant, ne vocum ambiguitate, ac multiplici acceptione tyrones decipiantur hanc illis subiungimus interpretationem, vt pro amianto, seu amento dulci, alumen scissum, vulgo plumeum, non gypsum coctum cum Manlio sumatur; pro vmbilicis marinis intelligantur belliculi marini, figuram vmbilici humani referentes, satis noti ac vulgares. Pro Antalio, tubus quidam marinus intelligendus est, longitudine digiti minoris, foris striatus & inter buccina numeratus. Pro Dentalio, conchula, parua longa, rotunda, candida, intus læuissima, incurua, altera parte acuminata, in qua vermis marinus viuit, & aliquando exit. Et cum antalia & dentalia conchilia sint, & velut buccina, non male ipsorum defectu, turbines marini & cochleæ vsurpantur.

Gersæ præparatio. Per Gersam autem velut Cerusa quędam intelligenda est, ex radice Drachontræ seu Serpentariæ, vel eius penuria, ex radice Iairi & aqua rosarum confecta, cuius præparatio sic se habet. Radices Drachōteæ seu Serpentariæ maioris vere collectæ, abluendæ à sordibus purgandæ & siccandæ; deinde in mortario lapideo tenuissime puluerandæ; & fictili aut vitreo vase idoneo exceptæ, aqua rosarum insuccandæ: tum linteo tecto ad Solem siccandæ; postea rursus terendæ, rosacea irrorandæ, & vt ante insolandæ & exsiccandæ. His omnibus ter, quaterque iteratis, tandem pulvis vino odoro madefaciēdus, & in pastillos cogendus; qui in vmbra siccati, vsui reponendi sunt, & pro Garsa vsurpandi.

Præparatio. Porro huius vnguenti sic suscipitur præparatio. Axungiæ primum simul in vase fictili liquantur; quibus duo mala citria per taleolas secta noctem integram macerantur: mane sequenti coquuntur & percolantur. Inter ea marmor, crystallus, corallium, vmbilici, antalia, & dentalia tenuissime puluerabuntur, vt etiam reliqua, sed seorsim, maxime vero caphura, amylū, thus, amiantum, & borax. Gersa autem, quod friabilis sit, leui ad cribrum inuersum attactu comminui solet. Omnia vt decet læuigata, adipibus liquatis, colatis & adhuc calētibus commiscebuntur & agitabuntur, vt concrescant in vnguentum. Minor autem videtur quantitas adipis ad pulueres, qui propterea minuendi, vel ille augendus: Nam pro libra pulueris sæpius requirunt pharmacopœi axungiæ, vel adipis ℔. vj. aut viij. fere autem puluis seruatur, & recte, atque vtendi tempore axungiis commiscetur.

Vires. Vnguentum Citrinum papulas ex bile, aut salsa pituita, in cute, præsertimque faciei erumpentes reprimit, impetigines, liuores & lentigines extergit, fœdas cicatrices delet, oculorum rubores aufert, & cutaneos affectus sanat.

Cap. XXVI.

Vnguentum splenieticum.

℞. *Olei de capparibus.*
Olei de Iasmino an. ℥ ix.
Butyri æstiui & insulsi ac recētis ℔. ß.
succorum bryoniæ & cyclaminis an. ℥ vij.
Gummi ammoniaci aceto dissoluti ℥ij.
Puluerum corticis tamarisci,
Fraxini,
Ceterach,
Seminis agni casti an ℥ j.
Cumini ℥ ij.
Ceræ nouæ & odoratæ q. s.
Fiat vnguentum; cui adde olei de spica ℥ ij.

Commentarivs.

Multis lien tumet, aliis induratur sine incremento insigni, aliis simul insigniter & augescit & indurescit. Omnibus grauitas adest & circumscriptus in hypochondrio, sinistro tumor, spiritibus difficultas, prauus color, ad

ad plumbeum vergens, decubitus in finistrū latus grauis, venæ ad lienem nigricantes & turgidæ, & pedum sæpe inflatio.

Illis post generalium præsidiorum opem confert regioni lienis hoc vnguentum adhibere, quod vim habet malacticam seu emollientem, resoluentem, aperientem, roborantem ac spleniticam, vnde nomen. Non debet igitur omitti, & cum eius vsus sæpe sit vtilissimus, in pharmacopoliis omnibus debet haberi.

Vt rite pareetur, olea, & butyrum, igne lento bulliant cum succis ad eorum dissipationem. Commisceatur ammoniacum dilutū: Addantur pulueres: tum demum cera, & fiat vnguentum, cui parum olei de spica addatur, quod sua tenuitate efficit, vel reliquorum vis melius ad partem deferatur, & suo halitu vnguenti odor minus sit ingratus.

CAP. XXVII.

Vnguentum Neapolitanum.

℞. Axungiæ suillæ in succo saluiæ lotæ ℔ j.
argenti viui extincti ℥ iiij.
olei laurini,
chamameli,
lumbricorum an. ℥ ij.
de spica ℥ j. ß.
aquæ vitæ ℥ j.
ceræ flauæ ℥ ij.
terebinthinæ in succo enulæ lotæ ℥ iij.
pulueris chamæpytheos & saluiæ an. ʒ ij.
fiat vnguentum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Vellem citra nationis alicuius iniuriam de morbo venereo & eius curatione Medici loquerentur; sed cum multi istius luis originem, causam & naturam primo sui aduentu ignorarent, in eos, à quibus vel iuste, vel iniuste se læsos putarent, retulerunt: hinc alii Hispanicum, alii Italicum, alii Gallicum, vt Itali nuncupant. Galli vero cum homines sint, nec iniuriam illatam facile ferētes, morbum, quem antea Indicum, aut venereum recte vocabant, audito Gallici morbi nomine ab Italis imposito, non modo morbum sed etiam remedium Italicum & sæpe Indicum nominant. Ex India enim primum ab Hispanis delatus est in Italiam, vnde Galli post captam Neapolim domum redeuntes hunc fructum Neapolitanum detulerunt. Sed hæc ridendi, quam rodendi gratia, potius dicta sunto: Redeo nunc ad vnguentum à nobis ad Indicæ luis curationem descriptum, quod aliorum eiusdem nominis multorum loco erit; quæ velut per manus pharmacopœorum: & chirurgorum tradita, in quibusdam Officinis ex solo adipe suis & hydrargyro, aut simul paucis quibusdam aliis simplicibus indebite paratis & vnitis conficiuntur. Ob id ægroti sæpe ab ipsorum vnguentorum litu incidunt in tremorem, stuporem & paralysim. Hoc autem à nobis descriptum multis constat, quę dictos affectus impediunt, neruosum genus roborant, qualitatem malignam humorum peccantium extinguunt, & humores ipsos partim resoluunt, partim propellunt, & sputando per os educunt. Sunt, qui petroleum & Euphorbium adiiciunt; quæ licet propter partium tenuitatem, & calorem excedentem aliquādo frigidioribus naturis prosint, biliosis tamen & temperatis sæpius obsunt. Mithridatium & Theriacam alii permiscent, nos tamen omisimus, quod non sint huius luis efficax alexiterium: argentum autem viuum, vt decet, vsurpatum, efficacissimum est, vt alibi demonstrauimus.

Morbus Gallicus vnde primo venerit.

Ad huius autem vnguenti apparatum, primum cera igni moderato cum oleis liquanda, & addita aqua vitæ agitanda & calefacienda ad eius ipsius aquæ exhalationē: dein adeps & terebinthina vna cum hydrargyro illis incorporato: Tum demum pulueres: sicque omnia probe subacta concrescūt in vnguentum. *Præparatio.*

Vt vero rite præparetur hydrargyrus, debet primum per laneum pannum traiici, vt tollatur illius plumbago, deinde saliua hominis ieiuni ac sani extin- *Hydrargyri extinctio.*

gui. Sic enim domitus aptior est ad huius vnguenti confectionem, quam succo limonum aut hyoscyami extinctus, licet axungiæ & terebinthinæ mixtus multum de sua feritate amittat. Illius malefica vis adhuc optime castigatur oleo terebinthinæ, vt decet, parato.

Vires. Plurimum valet hoc vnguentum ad otis fluorem, vt vocant, seu humoris virulenti per os exputationem, si eo post reputgatū corpus partes bis atque iterum liniantur.

Vnguenta porro multa spatiim in Antidotariis vulgaribus descripta neglleximus, quod eorum vsus vel non satis probetur, vel improbetur, vel quia vires habent his affines, quæ *in hoc libro* describuntur. Qui enim habebit, exempli loco, Srypticum Fernelii & Aregon, nihil erit ei necesse vnguentum Comitissæ & de Arthanita parare.

SECTIO II. DE CERATIS.

Cerata vnde dicantur. *VT cerata media sunt inter vnguenta & emplastra, sic inter hæc & illa à nobis describuntur. Dicuntur cerata, quod ceram admittant; vt etiam Ceronea, quæ nunc ab emplastri soliditate & compositione non differre videntur, ita vt chirurgis emplastra & ceronea idem sint: Et qui inter ipsos tantum ossa fracta aut luxata reponunt, omnia emplastra ceronea nominant.* *Ceratum quid.* *At vero cerata molliora cum sint, angustiore acceptione designantur pro medicamento, nempe externo, ex oleo, cera, & stirpium, animaliumque partibus, atq; metallis & mineralibus aggregato, consistentia inter vnguentum & emplastrū media: nam plus ceræ recipiunt, quam vnguenta, hinc duriora minus, quam emplastra, ideo molliora. Ea proportio ceræ in vnguentis seruatur, vt vnciæ olei singulis ponātur ceræ drachmæ duæ aut paulo minus; In ceratis huius drachmæ duæ cum dimidia aut paulo plus: In emplastris sæpe duplum, sæpius triplum, & aliquando quadruplum ceræ ad oleum pondus. Variat tamen ista proportio pro diuersa rerum aliarum mixtione & tempore, nam vbi puluerum maior quantitas adhibetur, ibi plus olei, vbi minor, ibi minus: vt etiam æstate, (quod omnia pinguia facile liquescant) minor quam hyeme olei dosis ponitur, adeo, vt sæpius penes artificem peritum sit, oleum vel ceram augere vel minuere. Vt autem ceroneum pro emplastro si ceratum pro vnguento fere vsurpatur: Eadem enim est simplicium commixtio, præparatio & spissitudo, & nonnunquam ceratum vnguento mollius efficitur.*

CAP. I.

Ceratum refrigerans Galeni.

℞ *Ceræ albæ ℥ j.*
Olei rosati Omphacini ℥ iiij.

Liquentur simul in vase duplici. Refrigeratis affundatur paulatim in mortario aquæ frigidissimæ, quantum absorbere poterunt, percutiendo & agitando: postremo addatur aceti ℥ ß. Fiat ceratum.

COMMENTARIVS.

Inter medicamenta composita & euporista, nullum est frequentius & simplicius hoc cerato à Galeno multis in locis, *vt c. 6. lib. 1. simp. l. 10. meth. & l. 6. sanit. tuend.* descripto & celebrato, quod à nōnullis modo vnguentum, modo Ceratum album, & aliquando ceratum refrigerans Galeni nuncupatur in Officinis.

Sic vero eius suscipitur præparatio: Cera in frustula diuisa oleo rosaceo omphacino in diplomate liquatur: dein ab igne remouetur, & in aliud vas transfunditur: atq; vbi refrixerit, & modice concreuerit; aqua frigidissima subinde affunditur & agitatione continua subigitur: Et rursus noua frigidæ affusio & agitatio iteratur, donec ipsā mixtura respuat; cui si parū aceti albi & tenuis adiiciatur, magis humectans & refrigerans vnguētum parabitur. Vbi magis refrigerate cō- *Præparatio.*

filium

filium est, etiam Galeni authoritate, ſucci lactucæ, ſolani, ſemperuiui, aut ſimilium refrigerantium nonnunquam adduntur. Sed hoc raro, niſi viendi tempore, fieri ſolet, atque in pharmacopoliis tantum quod ſimplicius eſt, aſſeruatur.

Vires. Valet ad phlegmonas, Eryſipelata, herpeias, carbunculos, phygethla, omnemque intemperiem calidam. Febrientibus quoque multum conducit, ſi hypochondriis ſuperponatur.

CAP. II.

Ceratum ſantalinum D. Meſ.

℞. Roſarum ℥ xij.
ſantal. rubri ℥x.
albi,
citrini an. ℥ vj.
boli Armenæ ℥ vij.
ceræ albæ lotæ ℥ xxx.
eboris ℥ vij.
caphuræ ℥ ij.
olei roſat. ℔. j.
fiat Ceratum, vt artis eſt.

COMMENTARIVS.

Minus eſt irridendus pharmacopola, qui ſaccharo, quam qui hoc cerato caret, cuius perennis & felix vſus nobilitatem oſtendit. A cera ceratum dicitur, à ſantalis ſantalinum, paratur ſic:

Præparatio. Santala primum omnia ſimul puluerantur; ſeorſim roſæ, bolus armena, ebur, & caphura: deinde cera igni blando, vt cineribus calidis, aut balneo maris, cum oleo adhibetur, vt liqueſcat: vbi aliquantum refrixerint ambo, confuſe liquata, aqua roſacea ter quaterque lauanda: poſtea dicti pulueres commiſcendi, ita tamen, vt caphura poſtremo loco ponatur. Tum omnia ſimul agitanda, ſubigendaque, vt coeant in idoneam conſiſtentiam cerati. Porro ebur crudum pro ſpodio poſuimus, non vſtum, vt perperam, aromatariorum vulgus. Cur vero id egerim, pluribus in locis ſuperius, vbi ſpodium occurrit, fuſiſſime demonſtrauimus.

Vires. Ceratum ſantalinum phlegmonas & omnes intemperaturas calidas ventriculi, hepatis, & partium aliarum exuſtiones efficaciſſime compeſcit.

CAP. III.

Ceratum ſtomachicum Galeno aſcriptum D. Meſ.

℞. Roſarum,
maſtiches an. ℥ x.
foliorum abſynthij ſicci ℥ vij. ß.
ſpicæ nardi ℥ v.
ceræ ℥ ij.
olei roſati ℥ ix.
Fiat ex arte ceratum.

COMMENTARIVS.

Præparatio. Ceratum hoc à Meſue traditum efficacius cum ſit duobus aliis à Galeno deſcriptis, vſitatius eſt, & in officinis pluribus aſſeruatur. Ad eius apparatum cera & oleum liquantur: refrigerata ſæpius aqua roſarum abluuntur: poſtea ruſus liquata lauantur æquis partibus ſucci citoniorum & vini nigri & auſteri, addito pauco aceto; quod tamen multi non ſine ratione omittunt. Interea roſæ & abſynthium ſimul pulueranda: ſeorſim vero maſtiche & ſpica Indica: tum omnium pulvis confuſe mixtus, cerulæo, ſeu ceræ oleo liquatæ & lotæ, permiſcendus, & ita ſubigendus, vt in cerati craſſitudinem abeat legitimam. Hoc autem non ſimiliter deſcribitur à Galeno, licet ei tribuatur à Meſue, cui potius debetur illius inuentio, vel ſaltem amplior & melior deſcriptio. Dicitur ſtomachicum à parte, cui confert & adhibetur: Calorem enim ſtomachi & totius ventriculi fouet, coctionem iuuat, flatus abſumit, crudos humores coquit, appetitum excitat & vomitum compeſcit.

Vires. Solet autem & debet extendi ſuper aluta & ſuperiori regioni ſtomachi, & aliquando etiam toti ventriculo admoueri. Eum enim roborat, & ad munia perfectius obeunda vegetiorem. reddit.

* * *

CAP. IV.

Ceratum œsypatum, Galeno tributum, D. Mes.

℞. Oesypi ℥ x.
oleorum chamæmeli,
irini an. ℔ ß.
ceræ flauæ ℥ iij.
mastiches,
terebinthinæ an ℥ j.
resinæ ℥ ß.
spicæ nardi ʒ ij. ß.
croci ʒ j. ß.
ammoniaci ℥ j.
styracis calamitæ ℥ ß.
Fiat ceratum secundum artem.

COMMENTARIVS.

Tria describit cerata Mesue, quorum hoc selegimus Galeno ascriptum, vt efficax & vsu frequentiore celebratum; efficacius tamen redditum, Rondeletii consilio, ammoniaci & styracis calamitæ incremento: sic enim effectus feliciter præstat, quos alia Philagrii & Pauli cerata à Mes. conscripta pollicentur. Propterea qui hoc habebit, aliis dictis carere facile poterit. Dicitur autem œsypatum à sua basi œsypo, quæ sic extrahitur. Lanæ succidæ ex ouium collo, ventre & feminibus eulsæ quantitas quædam idonea sumitur, aqua calida horas octo maceratur, & subinde baculo agitatur; deinde igni feruescere dimittitur, donec pinguedinem in aquam deposuerit. Extractis & fortiter expressis lanis, aqua è vase in aliud vas magno impetu sæpius transfunditur, vt spumam multam eructet, quæ colligenda & in alio vase seorsim reponenda: tum aqua denuo agitatur ad spumam, quæ adhuc collecta cum præcedente ponenda. Idque toties iteratur sub æstiuo Sole, dum tota spumescens pinguitudo colligatur: Collecta, aqua pura sæpe lauatur, manibus agitando, quousque sordes mixtæ auferantur, & aqua pura effluat, atque pinguedo linguæ admota, nullum acrimoniæ sensum inferat. Postea vase fictili denso excepta, in loco frigido seruanda. Vim habet emolliendi, resoluendi, calefaciendi, & dolores sedandi.

Oesypi eductio & apparatus.

Sic autem paratur ceratum descriptum; primo seorsim puluerantur crocus, mastiche, spica & styrax: dein omnium pollen commiscetur: ammoniacum in aceto maceratur, liquatur & coquitur ad mellis consistentiam: postea cera in oleis liquabitur. His igni substractis, miscebitur œsypus; tum ammoniacum solutum, & terebinthina simul; tandem pulueres semper agitando, vt abeant cuncta in cerati spissitudinem legitimam.

Praparatio.

Vim habet emolliendi, resoluendi, ac digerendi, & dolores sedandi: proinde duris tumoribus hepatis, lienis, vteri, neruorum, articulorum, & aliarum partium conducit.

Vires.

Alia quædam externa medicamenta, ceratorum nomine descripta ab authoribus traduntur, quæ quod duriore consistentia frequentius parentur, de his sub emplastris *libro seq.* loquemur. Alia autem molliora, qualia à Mesue describuntur, aut numquam, aut rarissime parantur.

FINIS LIBRI QVINTI.

OFFICINÆ PHARMACEVTICÆ, SIVE ANTIDOTARII

De medicamentis externis,

LIBER SEXTVS;

De Emplastris.

PRÆFATIO.

MATERIES vnguentorum & emplastrorum eadem est, vt & virtus, sed consistentia diuersa; in illis quippe molliuscula, in his valde crassa ac solida; ob id non in vasculis vnguentorum more reconduntur, sed in magdalias seu bacillos digiti crassitudine & longitudine formantur; qui charta inuoluti in officinis seruantur. Vt eam spissitudinem acquirant, plus ceræ, quam vnguenta, & minus olei ad sui confecturam admittunt, vt sæpe duplum ceræ ad olei pondus; interdum triplum, atque etiam aliquando quadruplum. Augetur tamē vel minuitur cera pro resinarum & succorum concretorum copia, vt etiam oleum, prout medullæ, adipes & axungiæ maiore aut minore dosi veniunt in confectionem. Ex stirpium autem & animalium partibus, mineralibus & metallis emplastra conficiuntur, quorum nonnulla velut corpus & consistentiam tantum præbent; virtutem vero nullam aut exiguam, cera nempe, oleum commune, lithargyrus, & interdum resinæ; alia simul cum materie virtutem & efficaciam, vt mineralia, plantæ, & reliqua omnia, quæ accedunt ad cōpositionē. Non omnia tamen emplastra cerā aut resinas admittūt, quæ sc. aliunde materiam illis proportionatam, vt ladanū, thus copiosum, aut qd simile excipiunt. Fiūt & quædā absq; cera & ignis auxilio, quoniā ēpe materialia melle aut mucaginib. vel viscido quodam cremore subacta in emplastri

plastri spissitudinem concrescunt, vt emplastrum de crusta panis, & de baccis lauri, aliaq; multa, quæ inter emplastra & cataplasmata ambigunt. Porro, in emplastris conficiendis ordo seruandus, vt primum cera oleo liquetur dein liquores, succi, & mucagines permiscentur, & lente coquuntur ad aqueæ humiditatis exhalationem: tum resinæ & adipes induntur, vt & gũmi genera, ex quibus nonnulla commiscentur syncera, alia, non nisi vino, aceto, aut alio liquore diluta, colata, & cocta. Si terebinthina desideretur, ea addatur emplastro iam percocto & igni substracto. Tandem pulueres cribrati inspargantur, seduloque versantur, agitantur, & subiguntur, vt in massam concrescant, nec mollem, nec duram, sed mediam & lentam, quæ tamen digitos contrectantium non inquinet. Si succi liquidi, vinum, acetum, aqua medicamentosa, vel decocta quædam emplastri confectionem ingrediantur, ea coquenda ad serosæ humiditatis dissipationem. Succi inspissati & recentes aliquo soluuntur liquore, qui etiam coctione absumitur. Dum sicciores sunt & friabiles, solum pulnerantur & miscentur. Et vt magni refert, quæ prius, & quæ posterius in dispensandis emplastris ponuntur, sic quæ minus a[illegible]t diutius coquuntur; nam lithargyri leuis coctio emplastrum album facit, longior nigrum: ærugo modo melinum, modo viride, modo fuscum reddit: pro vario ignis calore: sæpeque coloris mutatio qualitatis arguit mutationem; nam lithargyrium diutius coctum, emplastrum efficit simul & nigrius & exsiccantius. Et licet consistentia & facultas in emplastris potissimum expetantur, attamen color & odor multum commendantur. Cum autem de præceptis generalibus in emplastrorum compositione seruandis abunde in nostris Institutionibus. nempe cap. 4. lib. 5. egerimus, superest nunc, vt de particulari singulorum præparatione & confectione agamus.

CAP. I.

Diachylon album, seu simplex D. Mes.

℞. *Olei veteris* ℔. j.
lithargyri puri tenuissime triti ℔. j. ß
mucaginum radic. althææ,
sem. lini, &
fœnugræci an ℥ iiij.
Fiat emplastrum, consistentia legitimum.

COMMENTARIVS.

Multiplex est huius emplastri denominatio: a succis enim mucaginis, quibus magna sui parte constat, & virtutem assumit, diachylon vocatur, à colore, album; à communi eius vsu, commune, à quinque simplicibus ipsius confectionem ingredientibus pentapharmacum, & sæpe diachylon simplex ad differentiam minus compositi. Eius inuentorem tota myropolarum familia Mesuem agnoscit, ante eum tamen Serapio & Auicennas illius descriptionem dederunt. Omnes autem iuxta formulam superiorem exhibent, in qua oleum & lithargyrus potius materiam & corpus, mucagines efficaciam [illegible]ppetitant, ex quibus diuersa prop[illegible]tione [illegible], & præparatione vnitis, Paulus cap. 17 lib. 7. emplastrum suum de succo conficit. Melius tamen fit, iuxta descriptionem

Præparatio. nem traditam paratur; Lithargyrus à scoria, plūbo, & fordib. repurgatus tenuissime læuigatur; in mortario metallico diutissime, vt duodecim horas, cum oleo agitatur, subigiturque: post igni lento coquitur, semper versando, donec lithargyrus crassescat, & consistentiam mellis nanciscatur, atque fundo pilæ non adhærescat. Tum igni eximatur, vt paulatim frigescat: postea seorsim mucilagines in aqua extractæ parum feruefiant, ad aquosioris partis exhalationem; dein earum pars circiter tertia primum lithargyro misceatur, & accurate misceatur, atque rursus igni redditur, vt crassescat: tandem residuum addatur, agitetur, & blando igne ita feruefiat, vt ex omnibus sic vnitis & con corporatis fiat emplastrum consistentiæ legitimæ: in cuius libris singulis, si pulueris *Diachylon Ireatum.* ireos vncia vna commisceatur, diachylon ireatum habebitur. Signum emplastri perfecte cocti habetur, cum ipsius portio marmori adhibita non adhæret, aut digitos, dum contrectatur, non inquinat: illius enim compages sequax esse debet, lenta & viscida, vt ex formentur magdaliæ, alba papyro inuoluendæ, & in pharmacopolio seruandæ.

Vires. Emplastrum diachylon, malacticum optimum est: heparis enim, lienis, ventriculi, & aliarum partium duros tumores emollit, & humores coquit. Quod Iridim admisit, magis attrahit, incidit, & resoluit.

Cap. II.

Diachylon magnum D. Mes.

℞. Lithargyri auri tenuissime puluerati lib. 1.
oleor. irini,
anethini,
Chamamelini an. ℥ viij.
mucaginis radic. althea.
caricarum,
sem. lini &
fœnugraci,
ichthyocolla,
succorum ireos,
scylla,
œsypi an. ℥ xij. ß.
terebinthina ℥ iij.
resina pini,
cera flaua an ℥ ij.
Fiat emplastrum, vt artis est.

Diachylon magnum cum gummis.

℞. Bdellij,
sagapeni,
ammoniaci an. ℥ ij.
Vino dissoluantur, colentur, & coquantur ad mellis crassitudinem, addantur massæ diachyli magni fiat emplastrū.

Commentarius.

Vt diachylon simplex & ireatum, sic magnum & gummatum coniunguntur, atque omnia eadem serie describuntur, quod inter se viribus & nomine plurimum conueniant. In magni descriptione & apparatu Paul. Ægin. multum à Mesue dissentit, Oribasius à Paulo, ab vtroque vulgaris vsus, Mesuei doctrinæ accommodatus, quem hoc in emplastro sequimur, neglectis tamen vuis passis, in quarum locum ex Guidone radicem altheæ substituimus. Sic autem paratur: Lithargyrus purgatus, & subtilissime tritus, in mortario cupreo diutissime cum oleo agitandus & nutriendus: deinde igni lento coquendus, assidue mouendo & versando, donec crassescat: tum mucilagines adduntur, atque lente coquuntur ad seri euapotarionem. Postea *alkanach*, seu *ichthyocolla* ponitur succis ireos & scillæ diluta, coquiturque ad succorum absumptionem. *Alkanach* loco, *alkam*, seu viscum illud, quo capiuntur aues, poni potest, quod huic emplastro non minus, imo magis conuenit. His omnibus adhuc igni stratis cera liquanda, vt etiam resina: igni substractis, terebinthina diluenda, nec non œsypus, assidue mouendo, vt tota mixtura in emplastri coëat massam idoneam. Nonnulli industriosa sedulitate, paruam quandam mucaginum portionem in principio vna cum oleis & lithargyro commiscent: coquunt & agitant, & postea reliquam earundem partem: sic enim lithargyrum impediunt, ne ad vasis

fundum decidat, & albius emplastrum efficiunt. Quid sit autem ichtycolla, *lib. 3. de mater. medic.* dictum est, *cap. 17.*

Facultates. Eadem præstat hoc emplastrum, quæ superius, sed efficacius: magis enim duritiem quamlibet mollit, coquit, & digerit. Gummatum potenter attrahit, emollit, & resoluit.

Cap. III.

Emplastrum de mucaginibus, seu diachylon compositum.

♃. *Mucaginum sem. althea,*
lini,
fœnugraci,
corticis mediani vlmi an ℥ iij.
ol. chamameli,
liliorum,
anethi an. ℥ j.
ammoniaci,
galbani,
opoponacis,
sagapeni an. ℥ ß.
cera noua ℥ xx.
terebinthina ℥ ij.
croci ʒ ij.
Fiat emplastrum arte iam prascripta.

Commentarius.

Licet de emplastri huius authore non satis constet, fere tamen ab omnibus pharmacopolis paratur iuxta descriptionem hanc, quam ex Fernelio eius transcriptore exhibemus: ad cuius apparatum primo mucagines

Praparatio. in aqua extrahuntur: extractæ cum oleis lento igne coquuntur ad aqueæ humiditatis resolutionem. His cera frustulatim secta liquatur, & spatha agitatur. Postea gummi dicta, aceto diluta, colata & cocta ad aceti dissipationem adduntur, & rudicula agitantur. Omnib. ab igne semotis terebinthina commiscetur. Tandem crocus, atque sic accurate versando massa idonea conficitur, ex qua formantur magdaleones pondere vnciæ dimidiæ, & ailquando integræ.

Vires. Emplastrum de mucilaginibus partim emollit, partim coquit, ac maturat: ob id tumoribus præter naturam duris, vtroque dicto modo sanandis, confert. Enumeratur enim inter emollientia & suppurantia, eiusque frequens est vsus.

Cap. IV.

Emplastrum de meliloto D. Mes.

♃. *Meliloti ℥ vj.*
florum chamameli,
comarum absynthij,
samsuchi,
fœnugraci,
baccarum lauri,
radic. althea an. ℥ iij.
sem. apij.
ameos,
cordumeni,
ireos,
cyperi,
spica,
cassia lignea an. ʒ j. ß.
ammoniaci ʒ x.
styracis calamita.
bdellij an. ʒ v.
terebinthina ℥ j. ß.
ficus pingues n. xij.
seuis caprini,
resina an ℥ ij ß.
cera ℥ vj.
olei sampsuchini;
ol. de spica an. ʒ vj. vel singulorum ℥ j.
Aqua decoctionis meliloti, chamameli, & fœnugraci q. s. fiat emplastrum.

Commentarius.

Multis constat hoc emplastrum, quæ seorsim & artificiose debent præparari, antequam accedant ad illius confecturam: ac primo quidem loco radices terendæ; secundo, semina; tertio, herbæ & flores: tum cinnamomum & styrax, sed seorsim vtrumque: deinde miscentur omnia. Inter ea macerantur bdellium & ammoniacum in aceto potius, quam in decocto meliloti, chamæmeli, & fœnugræci, vt nonnulli volunt, in quo non nisi ægre dissoluuntur. In eo tamen mucagi-

cagines radices althææ & fœnugræci optime possunt & debent extrahi, quibus colatis adiiciuntur ficus tusæ, eodem decocto maceratæ, & per cribrum traiectæ. Ex his autem sic apparatis conficitur emplastrum hoc modo: Cera, resina, & seuum hircinum simul liquanda: his igni substractis addenda gummi macerata, colata, & ad mellis crassitiem cocta: tum terebinthina, dein puluere simul vniri. Quibus omnibus probe subactis adduntur olei sampsuchini & de spica an. ℥ vj. vel ℥ j. ad summum. Qui enim singulorum ℥ vj. ex Bauderonio adiiciunt, vnguentum, quam emplastrum potius efficerent. Si ficus ficciores sint, poterunt teri, & cum reliquis puluerari, vt etiam bdellium: præstat tamen ea macerari & percolari. Pro cordumeni carui semen ponendum est, non cardamomum, vt multi faciunt, vocum affinitate decepti: cætera facilia sunt.

Vires. Emplastrum è meliloto inueteratas duritiės iecoris, lienis, ventriculi, & reliquarum partium emollit, coquit, & resoluit, hypochondriorum tensionem laxat, & flatus discutit.

Emplastrũ triapharmacum. In emollientium & resoluentium classe describitur à Ioubetto emplastrum, triapharmacum, cuius vt simplex est compositio, si qualitas imbecillior, propterea rarus admodum vsus. Illius materia est eadem prorsus atque vnguenti crudi siue de lithargyro: Cõstat enim oleo, lithargyro & aceto coctis ad emplastri consistentiam.

CAP. V.

Emplastrum oxycroceum D. Myr.

℞. Croci,
picis naualis,
colophoniæ,
ceræ an. ℥ iij.
terebinthinæ,
galbani,
ammoniaci,
myrrhæ,
thuris,
mastiches an ℥ j ʒ iij.
Fiat emplastrum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Ad duritias quoque emolliendas, digerendasque emplastrum hoc fuit institutum, inuentumque à Myrepso, qui nomen illi dedit ab aceto, in quo gummi macerantur & dissoluuntur, & à croco, cuius colore tota mixtura inficitur. Ad hunc autem modum componitur: Ammoniacum & galbanum parum contusa macerantur noctem integram in aceto, vt diluantur, deinde coquuntur ad aceti deperditionem. Interea cera in vase idoneo liquanda, liquatæ addenda zopissa, seu pix naualis; tum colophonia. His admiscentur gummi dicto apparatu liquata: quibus ab igne semotis terebinthina commiscenda; deinde myrrha, thus, crocus, & mastiche seorsim trita & vnita, semper agitando, vt fiat massa idonea, quæ in marmor oleo mastichino inunctum, & puluere croci conspersum iniicitur, & formantur magdaliæ solitæ magnitudinis. Nonnulli croci quantitatem minuunt, nullo aut exiguo virium dispendio, quibus assentior.

Emplastrum hoc virtutem habet emolliendi, digerendi, articulorum & neruosarum partium dolores sedandi, & ossa fracta iuuandi. *Vires.*

Ceroneum parare non tenebitur, qui oxycroceum habebit, propter multã virtutis, quæ inter vtrumque est, affinitatem. *Ceroneum.*

CAP. VI.

Emplastrum de ianua D. Pr.

℞. Succorum betonicæ,
plantaginis,
apij an. ℔ j.
ceræ flauæ,
resinæ,
terebinthinæ,
picis an. ℔ ß.
Ex arte fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Duo sunt emplastra de betonica; vnum minoris descriptionis, quod in officinis vulgo,

Emplastrum de ianua nominatur; alterum maioris compositionis, de betonica simpliciter dictum, quod propter vitium præstantiam à multis nunc paratur, huiusque Andernacus author perhibetur, illius vero N. Præpositus, ex cuius descriptione sic debet confici. In succis betonicæ, plantaginis, & apii colatis nec depuratis liquanda cera, pix & resina, & cum terebinthinæ portione coquenda, semper mouendo, ad succorum resolutionem; deinde reliqua terebinthina addenda, & adhuc parumper feruefacienda, vt cuncta vniantur in idoneam emplastri consistentiam, ex qua formentur magdaliæ digiti crassitudine & longitudine, in pharmacopolio ad vsus futuros asseruandæ. *Præparatio.*

Emplastrum de ianua vim habet maturandi & digerendi: peculiari autem dote caput roborat, eiusque vulneribus vlceribusque prodest.

CAP. VII.

Emplastrum de betonica D. Andern.

℞. *Betonicæ viridis,*
pimpinellæ,
agrimoniæ,
saluiæ,
pulegij,
millefolij,
consolidæ maioris,
callitrichi an. ℥ *vj.*
thuris,
mastiches an. ʒ *iij.*
ireos,
aristolochiæ rotundæ an. ʒ *vj.*
ceræ albæ,
terebinth. an ℥ *viij.*
gummi olei Æthiopicæ ℥ *ij.*
resinæ pini ℥ *vj.*
ol. abietini,
vini alb. an q. s.
Fiat emplastrum secundum artem.

COMMENTARIVS.

Cum morbi capitis quamplurimi sint, qui præter chirurgorum manus topica medicamenta desiderant, eorum tamen pauci quibusdam tantum, cum emplastrum de ianua auxilietur, recte ab Andernaco maius hoc & efficacius emplastrum de betonica descriptum est, vt quod pluribus præter naturam affectionibus capitis optime & salubriter medeatur. Paratur vero sic: Herbæ in mortario probe contusæ hebdomadam integram in vino albo macerantur, agitantur, & coquuntur. Vino expresso colatoque, & lento igne cocto ad tertiæ partis consumptionem oleum abietinum adiicitur; dein cera liquata; mox resina & gummi; postea terebinthina. His paulatim refrigeratis reliqua trita, & creta adduntur, & manibus assidue subiguntur, dum totus humor exhalet. Postremo lac caprinum, aut aliud, vel vaccinum, additur ad magdaleones formandos. *Præparatio.*

Commendatur plurimum ad fracturas vniendas, ossaque carne contegenda, squamas ossium detrahendas, & ad ea, quæ in alto latent, foras euocanda efficax existit; carnes amissas durasque restituit, valde abstergit, digerit, & siccat. *Vires.*

CAP. VIII.

Emplastrum de baccis lauri D. Mes.

℞. *Baccarum lauri* ℥ *ij.*
thuris,
mastiches,
myrrhæ an. ℥ *j.*
cyperi,
costi an ℥ ß.
mellis despumati q. s. fiat ex arte emplastrum,

COMMENTARIVS.

Huic emplastro conficiendo præter aliorum conditionem, neque ceram, neque oleum, aut axungiam addidit Mesue, sed solum mel ad excipienda reliqua, cuius dosim non definit, sed artificis relinquit arbitrio. Illius vero ℥ j. ß. aut ℥ ij. tantum pulueribus comprehendentis satis esse censentur, ad idoneum corpus emplastro impertiendū, quod efficacissimum & mirabile ad hydropem,

pem Mesue scribit, si cyperi quantitas triplicetur, & addatur stercus capræ, aut vaccæ siccum ad pondus omnium; sed præstat simplicius habere, aut cyperum tantum triplicare, & vsus tempore alterutrius animalis dicti stercus permiscere.

Præparatio. Ad præparationem omnia præter mel separatim pulueratur, & melli despumato, nec cocto, sed adhuc calenti, cyperus & costus adiiciuntur: Refrigerato thus, mastiche & myrrha permiscentur, & magdaleones formantur, qui quod citius indurescant, nonnulli malunt totam massam in vase fictili recondere, & seruare; sic enim reposita non facile exsiccatur, & diutissime custoditur, nulla aut exigua virium iactura.

Vires. Dolorem ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vteri & vesicæ à flatibus, vel à causa frigida ortum sedat, & materiam tenuiorem, & flatulentam discutiendo hydropi sicco confert.

Cap. IX.

Emplastrum Tonsoris D. Aetii.

℞. *Picis siccæ* ℔ ij.
ceræ ℔. j.
resinæ pini ℔. ß.
farinæ fœnugræci,
pollinis radicis chamæleonis nigri ana ℥ iij.
cumini tenuissime triti ℥ ij.
Fiat emplastrum.

Commentarius.

Medici quotidie multa in rem præsentem medicamenta præscribunt his præstantiora, quæ in vulgaribus dispensatiis continentur; illorumque effectus vt pharmacopœi obseruarunt, descriptiones quoque seruant, & postea singulis audacter exhibent. Sic mulierculæ quasdam receptas, vt nominant, magnifaciunt sæpissime, & in gynæceis custodiunt, à quibus leuamen aliquod senserunt. Sic Tonsor quidam ex Bithynia à Medicis sibi coætaneis emplastrum habuit, quo solo cum sæpe & feliciter vteretur, emplastrum Tonsoris vocatum est: Sic adhuc Textor quidam Parisinus à viginti annis, vnguentum quoddam nigricans basiliconi vulgari simile habuit, ad omnesque plagas exhibuit: Eo mortuo, filius eius similiter parat & dat, vix q. semestre quispiam Lutetiæ degit, qui non viderit, aut expertus fuerit vnguentum Textoris.

Licet autem Medici sæpius improbent, quæ ab ignaris probantur, attamen Aetius plurimi ducit hoc emplastrum Tonsoris ad splenicos, & hydropicos, & ischiadicos: Multos enim, inquit, à coxendicum dolore liberauit: nam humores serosos, & flatus attrahit, digerit, & resoluit. Hæc autem facilius præstat, si cum oleo irino, aut axungia quadam conficiatur. Vix enim sine pinguibus confici potest; proinde olei dicti libram dimidiam adiiciendam censeo. *Vires.*

Si radix chameleontis desit, pondus æquum radicis bryoniæ vulgaris, quam vitem albam nominant, poterit assumi, præsertim cum hydropicis & splenicis mederi cõsilium erit. Ischiadicis vero proderit magis, vt & aliis doloribus arthriticis, si substituatur radix alterius bryoniæ syluestris, quæ officinis sigillum B. Mariæ vocatur, Dioscoridi cyssophillos, & cyclaminos altera, Mauritanis *Bothormaritin*, id est, tuber terræ, quibusdam rapum terræ, aliis *Thamus*, Plinio cissanthemos, Democrito malacocissos. *Bryonia syluestris nomina varia.*

Est enim velut quædam mollis hedera, in arundineis ac iuxta aquas nascens, quarum est adeo amans, vt earum scaturigines perpetuo quærit, atque ibi aquam subesse, vbi reperitur, botanici experientia multa fulti contendunt.

Ab Arnaldo Villanouano sigillum cœleste vocatur, plurimumque valere arthriticis doloribus sanandis sic scribit; Cœleste sigillum dolores pedum sanat in æternum. *Vires.*

Cap. X.

Emplastrum Palmeum, seu Diachalciteos.

℞. *Olei veteris,*
lithargyri auri an. ℔. iij.

gui. Sic enim domitus aptior est ad huius vnguenti confectionem, quam succo limonum aut hyoscyami extinctus, licet axungiç & terebinthinæ mixtus multum de sua feritate amittat. Illius maleficavis adhuc optime castigatur oleo terebinthinæ, vt decet, parato.

Vires. Plurimum valet hoc vnguentum ad oris fluorem, vt vocant, seu humoris virulenti per os exputationem, si eo post repurgatũ corpus partes bis atque iterum liniautur.

Vnguenta porro multa sparsim in Antidotariis vulgaribus descripta neglexinius, quod eorum vsus vel non satis probetur, vel improbetur, vel quia vires habent his affines, quæ *in hoc libro* describuntur. Qui enim habebit, exempli loco, Stypticum Fernelii & Aregon, nihil erit ei necesse vnguentum Comitissæ & de Arthanita parare.

SECTIO II.
DE CERATIS.

Cerata vnde dicantur. *VT cerata media sunt inter vnguenta & emplastra, sic inter hæc & illa à nobis describuntur. Dicuntur cerata, quod ceram admittant; vt etiam Cеronea, quæ nunc ab emplastri soliditate & compositione non differre videntur, ita vt chirurgi emplastra & ceronea idem sint: Et qui inter ipsos tantum ossa fracta aut luxata reponunt, omnia emplastra ceronea nominant.* *Ceratum quid.* *At vero cerata molliora cum sint, angustiore acceptione designantur pro medicamento, nempe externe, ex oleo, cera, & stirpium, animaliumque partibus, atq; metallis & mineralibus aggregato, consistentia inter vnguentum & emplastrũ media: nam plus cera recipiunt, quam vnguenta, hinc duriora minus, quam emplastra, ideo molliora. Ea proportio cera in vnguentis seruatur, vt vnciis olei singulis ponãtur cera drachma dua aut paulo minus; In ceratis huius drachma dua cum dimidia aut paulo plus: In emplastris sape duplum, sapius triplum, & aliquando quadruplum cera ad oleum pondus. Variat tamen ista proportio pro diuersa rerum aliarum mixtione & tempore, nam vbi puluerum maior quantitas adhibetur, ibi plus olei, vbi minor, ibi minus: vt etiam astate, (quod omnia pinguia facile liquescant) minor quam hyeme olei dosis ponitur, adeo, vt sapius penes artificem peritum sit, oleum vel ceram augere vel minuere. Vt autem ceroneum pro emplastro si ceratum pro vnguento fere vsurpatur: Eadem enim est simplicium commixtio, praparatio & spissitudo, & nonnunquam ceratum vnguento mollius efficitur.*

CAP. I.

Ceratum refrigerans Galeni.

℞ *Cera alba* ℥ j.
Olei rosati Omphacini ℥ iiij.

Liquentur simul in vase duplici. Refrigeratis affundatur paulatim in mortario aquæ frigidissimæ, quantum absorbere poterunt, percutiendo & agitando: postremo addatur aceti ℥ ß. Fiat ceratum.

COMMENTARIVS.

Inter medicamenta composita & euporista, nullum est frequentius & simplicius hoc cerato à Galeno multis in locis, *vt c. 6. lib. 1. simp. l. 10. meth. & l. 6. sanit. tuend.* descripto & celebrato, quod à nõnullis modo vnguentum, modo Ceratum album, & aliquando ceratum refrigerans Galeni nuncupatur in Officinis.

Sic vero eius suscipitur præparatio: Cera in frustula diuisa oleo rosaceo omphacino in diplomate liquatur: dein ab igne remouetur, & in aliud vas transfunditur: atq; vbi refrixerit, & modice concreuerit, aqua frigidissima subinde affunditur & agitatione continua subigitur: Et rursus noua frigidæ affusio & agitatio iteratur, donec ipsã mixtura respuat; cui si parũ aceti albi & tenuis adiiciatur, magis humectans & refrigerans vnguẽtum parabitur. Vbi magis refrigerate cõ- *Praparatio.*

silium

filium est, etiam Galeni authoritate, fucci lactucæ, solani, semperuiui, aut similium refrigerantium nonnunquam adduntur. Sed hoc raro, nisi vtendi tempore, fieri solet, atque in pharmacopoliis tantum quod simplicius est, asseruatur.

Vires. Valet ad phlegmonas, Erysipelata, herpetas, carbunculos, phygethla, omnemque intemperiem calidam. Febrientibus quoque multum conducit, si hypochondriis superponatur.

CAP. II.

Ceratum santalinum D. Mes.

℞. Rosarum ℥ xij.
santal. rubri ʒ x.
albi,
citrini an. ʒ vj.
boli Armenæ ʒ vij.
ceræ albæ lotæ ʒ xxx.
eboris ʒ vij.
caphuræ ʒ ij.
olei rosat. ℔. j.
fiat Ceratum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Minus est irridendus pharmacopola, qui saccharo, quam qui hoc cerato caret, cuius perennis & felix vsus nobilitatem ostendit. A cera cerarum dicitur, à santalis santalinum, paratur sic:

Præparatio. Santala primum omnia simul puluerantur; seorsim rosæ, bolus armena, ebur, & caphura: deinde cera igni blando, vt cineribus calidis, aut balneo maris, cum oleo adhibetur, vt liquescat: vbi aliquantum refrixerint ambo, confuse liquata, aqua rosacea ter quaterque lauanda: postea dicti pulueres commiscendi, ita tamen, vt caphura postremo loco ponatur. Tum omnia simul agitanda, subigendaque, vt coeant in idoneam consistentiam cerati. Porro ebur crudum pro spodio posuimus, non vstum, vt perperam, aromatariorum vulgus. Cur vero id egerim, pluribus in locis superius, vbi spodium occurrit, fusissime demonstrauimus.

Vires. Ceratum santalinum phlegmonas & omnes intemperaturas calidas ventriculi, hepatis, & partium aliarum exustiones efficacissime compescit.

CAP. III.

Ceratum stomachicum Galeno ascriptum D. Mes.

℞. Rosarum,
mastiches an. ʒ x.
foliorum absynthij sicci ʒ vij. ß.
spicæ nardi ʒ v.
ceræ ℥ ij.
olei rosati ℥ ix.
Fiat ex arte ceratum.

COMMENTARIVS.

Præparatio. Ceratum hoc à Mesue traditum efficacius cum sit duobus aliis à Galeno descriptis, vsitatius est, & in officinis pluribus asseruatur. Ad eius apparatum cera & oleum liquantur: refrigerata sæpius aqua rosatum abluuntur: postea rursus liquata lauantur æquis partibus succi citoniorum & vini nigri & austeri, addito pauco aceto; quod tamen multi non sine ratione omittunt. Interea rosæ & absynthium simul pulueranda: seorsim vero mastiche & spica Indica: tum omnium puluis confuse mixtus, cerulæo, seu ceræ oleo liquatæ & lotæ, permiscendus, & ita subigendus, vt in cerati crassitudinem abeat legitimam. Hoc autem non similiter describitur à Galeno, licet ei tribuatur à Mesue, cui potius debetur illius inuentio, vel saltem amplior & melior descriptio. Dicitur stomachicum à parte, cui confert & adhibetur: Calorem enim stomachi & totius ventriculi fouet, coctionem iuuat, flatus absumit, crudos humores coquit, appetitum excitat & vomitum compescit.

Vires. Solet autem & debet extendi super aluta & superiori regioni stomachi, & aliquando etiam toti ventriculo admoueri. Eum enim roborat, & ad munia perfectius obeunda vegetiorem reddit.

***

CAP. IV.

Ceratum œsypatum, Galeno tributum, D. Mes.

℞. Oesypi ℥ x.
oleorum chamameli,
irini an. ℔ ß.
ceræ flauæ ℥ iiij.
mastiches,
terebinthinæ an ℥ j.
resinæ ℥ ß.
spicæ nardi ʒ ij. ß.
croci ʒ j. ß.
ammoniaci ℥ j.
styracis calamitæ ℥ ß.
Fiat ceratum secundum artem.

COMMENTARIVS.

Tria describit cerata Mesue, quorum hoc selegimus Galeno ascriptum, vt efficax & vsu frequentiore celebratum; efficacius tamen redditum, Rondeletii consilio, ammoniaci & styracis calamitæ incremento: sic enim effectus feliciter præstat, quos alia Philagrii & Pauli cerata à Mes. conscripta pollicentur. Propterea qui hoc habebit, aliis dictis carere facile poterit. Dicitur autem œsypatum à sua basi œsypo, quæ sic extrahitur. Lanæ succidæ ex ouium collo, ventre & feminibus euulsæ quantitas quædam idonea sumitur, aqua calida horas octo maceratur, & subinde baculo agitatur; deinde igni feruescere dimittitur, donec pinguedinem in aquam deposuerit. Extractis & fortiter expressis lanis, aqua è vase in aliud vas magno impetu sæpius transfunditur, vt spumam multam eructet, quæ colligenda & in alio vase seorsim reponenda: tum aqua denuo agitatur ad spumam, quæ adhuc collecta cum præcedente ponenda. Idque toties iteratur sub æstiuo Sole, dum tota spumescens pinguitudo colligatur: Collecta, aqua pura sæpe lauatur, manibus agitando, quousque sordes mixtæ auferantur, & aqua pura effluat, atque pinguedo linguæ admota, nullum acrimoniæ sensum inferat. Postea vase fictili denso excepta, in loco frigido seruanda. Vim habet emolliendi, resoluendi, calefaciendi, & dolores sedandi.

Oesypi eductio & apparatus.

Sic autem paratur ceratum descriptum; primo seorsim puluerantur crocus, mastiche, spica & styrax: dein omnium pollen commiscetur: ammoniacum in aceto maceratur, liquatur & coquitur ad mellis consistentiam: postea cera in oleis liquabitur. His igni substractis, miscebitur œsypus; tum ammoniacum solutum, & terebinthina simul; tandem pulueres semper agitando, vt abeant cuncta in cerati spissitudinem legitimam. *Preparatio.*

Vim habet emolliendi, resoluendi, ac digerendi, & dolores sedandi: proinde duris tumoribus hepatis, lienis, vteri, neruorum, articulorum, & aliarum partium conducit. *Vires.*

Alia quædam externa medicamenta, ceratorum nomine descripta ab authoribus traduntur, quæ quod duriore consistentia frequentius parentur, de his sub emplastris *libro seq.* loquemur. Alia autem molliora, qualia à Mesue describuntur, aut nunquam, aut rarissime parantur.

FINIS LIBRI QVINTI.

OFFICINÆ PHARMACEVTICÆ, SIVE ANTIDOTARII

De medicamentis externis,

LIBER SEXTVS;

De Emplastris.

PRÆFATIO.

MATERIES vnguentorum & emplastrorum eadem est, vt & virtus, sed consistentia diuersa; in illis quippe molliuscula, in his valde crassa ac solida; ob id non in vasculis vnguentorum more reconduntur, sed in magdalias seu bacillos digiti crassitudine & longitudine formantur; qui charta inuoluti in officinis seruantur. Vt eam spissitudinem acquirant, plus ceræ, quam vnguenta, & minus olei ad sui confecturam admittunt, vt sæpe duplum ceræ ad olei pondus; interdum triplum, atque etiam aliquando quadruplum. Augetur tamē vel minuitur cera pro resinarum & succorum concretorum copia, vt etiam oleum, prout medullæ, adipes & axungiæ maiore aut minore dosi veniunt in confectionem. Ex stirpium autem & animalium partibus, mineralibus & metallis emplastra conficiuntur, quorum nonnulla velut corpus & consistentiam tantum præbent; virtutem vero nullam aut exiguam, cera nempe, oleum commune, lithargyrus, & interdum resinæ; alia simul cum materie virtutem & efficaciam, vt mineralia, plantæ, & reliqua omnia, quæ accedunt ad cōpositionē. Non omnia tamen emplastra cerā aut resinas admittūt, quæ sc. aliunde materiam ill s proportionatam, vt lad. nū, hus copiosum, aut qd simile excipiunt. Fiūt & quædā absq; cera & ignis auxilio, quo tūnē pe materialia melle aut mucaginib. vel viscido quodam cremore subacta in em-

plastri

Præparatio. nem traditam paratur; Lithargyrus à scoria, plũbo, & fordib. repurgatus tenuissime læuigatur; in mortario metallico diutissime, vt duodecim horas, cum oleo agitatur, subigiturque: post igni lento coquitur, semper versando, donec lithargyrus crassescat, & consistentiam mellis nanciscatur, atque fundo pilæ non adhærescat. Tum igni eximatur, vt paulatim frigescat: postea seorsim mucilagines in aqua extractæ parum feruefiant, ad aquosioris partis exhalationem; dein earum pars circiter tertia primum lithargyro misceatur, & accurate misceatur, atque rursus igni redditur, vt crassescat: randem residuum addatur, agitetur, & blando igne ita feruefiat, vt ex omnibus sic vnitis & concorporatis fiat emplastrum consistentiæ legitimæ: in cuius libris singulis, si pulueris ireos vncia vna commisceatur, diachylon ireatum habebitur. Signum emplastri perfecte cocti habetur, cum ipsius portio marmori adhibita non adhæret, aut digitos, dum contrectatur, non inquinat: illius enim compages sequax esse debet, lenta & viscida, vt ex formentur magdaliæ, alba papyro inuoluendæ, & in pharmacopolio seruandæ.

Diachylon Ireatum.

Vires. Emplastrum diachylon, malacticum optimum est: hepatis enim, lienis, ventriculi, & aliarum partium duros tumores emollit, & humores coquit. Quod Iridim admissi, magis attrahit, incidit, & resoluit.

CAP. II.

Diachylon magnum D. Mes.

℞. Lithargyri auri tenuissime puluerati lib. i.
oleor. irini,
anethini,
Chamamelini an. ℥ viij.
mucaginis radic. althea.
caricarum,
sem. lini &
fœnugraci,
ichthyocolla,
succorum ireos,
scylla,
œsypi an. ʒ xij. ß.
terebinthina ℥ ij.
resina pini,
cera flaua an ℥ ij.
Fiat emplastrum, vt artis est.

Diachylon magnum cum gummis.

℞. Bdellij,
sagapeni,
ammoniaci an. ℥ ij.
Vino dissoluantur, colentur, & coquantur ad mellis crassitudinem, addantur massæ diachyli magni fiat emplastrũ.

COMMENTARIVS.

Vt diachylon simplex & ireatum, sic magnum & gummatum coniunguntur, atque omnia eadem serie describuntur, quod inter se viribus & nomine plurimum conueniant. In magni descriptione & apparatu Paul. Ægin. multum à Mesue dissentit, Oribasius à Paulo, ab vtroque vulgaris vsus, Mesuei doctrinæ accommodatus, quem hoc in emplastro sequimur, neglectis tamen vuis passis, in quarum locum ex Guidone radicem altheæ substituimus. Sic autem paratur: Lithargyrus purgatus, & subtilissime tritus, in mortario cupreo diutissime cum oleo agitandus & nutriendus: deinde igni lento coquendus, assidue mouendo & versando, donec crassescat: tum mucilagines adduntur, atque lente coquuntur ad feri euaporationem. Postea *alkanach*, seu *ichthyocolla* ponitur succis ireos & scillæ diluta, coquiturque ad succorum absumptionem. *Alkanach* loco, *alkam*, seu viscum illud, quo capiuntur aues, poni potest, quod huic emplastro non minus, imo magis conuenit. His omnibus adhuc igni stratis cera liquanda, vt etiam resina: igni substractis, terebinthina diluenda, nec non œsypus, assidue mouendo, vt tota mixtura in emplastri coëat massam idoneam. Nonnulli industriosa sedulitate, paruam quandam mucaginum portionem in principio vna cum oleis & lithargyro commiscent: coquunt & agitant, & postea reliquam earundem partem: sic enim lithargyrum impediunt, ne ad vasis

fundum decidat, & albius emplastrum efficiunt. Quid sit autem ichtycolla, *lib.3. de mater. medic.* dictum est, *cap.17.*

Facultates. Eadem præstat hoc emplastrum, quæ superius, sed efficacius: magis enim duritiem quamlibet mollit, coquit, & digerit. Gummatum potenter attrahit, emollit, & resoluit.

Cap. III.

Emplastrum de mucaginibus, seu diachylon compositum.

℞. *Mucaginum sem. althea,*
lini,
fœnugraci,
corticis mediani vlmi an ℥ *iiij.*
ol. chamameli,
liliorum,
anethi an. ℥ *j.*
ammoniaci,
galbani,
opoponacis,
sagapeni an. ℥ ß.
cera noua ℥ *xx.*
terebinthina ℥ *ij.*
croci ʒ *ij.*
Fiat emplastrum arte iam præscripta.

Commentarivs.

Licet de emplastri huius authore non satis constet, fere tamen ab omnibus pharmacopolis paratur iuxta descriptionem hanc, quam ex Fernelio eius transcriptore exhibemus: ad cuius apparatum primo mucagines in aqua extrahuntur: extractæ cum oleis lento igne coquuntur ad aqueæ humiditatis resolutionem. His cera frustulatim secta liquatur, & spatha agitatur. Postea gummi dicta, aceto diluta, colata & cocta ad aceti dissipationem adduntur, & rudicula agitantur. Omnib. ab igne semotis terebinthina commiscetur. Tandem crocus, atque sic accurate versando massa idonea conficitur, ex qua formantur magdaleones pondere vnciæ dimidiæ, & ailquando integræ.

Praeparatio.

Vires. Emplastrum de mucilaginibus partim emollit, partim coquit, ac maturat: ob id tumoribus præter naturam duris, vtroque dicto modo sanandis, confert. Enumeratur enim inter emollientia & suppurantia, eiusq; frequens est vsus.

Cap. IV.

Emplastrum de meliloto D. Mes.

℞. *Meliloti* ℥ *vj.*
florum chamameli,
comarum absynthij,
samsuchi,
fœnugraci,
baccarum lauri,
radic. althea an. ʒ *iij.*
sem. apij.
ameos,
cordumeni,
ireos,
cyperi,
spica,
cassia lignea an. ʒ *j.* ß.
ammoniaci ʒ *x.*
styracis calamita.
bdellij an. ʒ *v.*
terebinthina ℥ *j.* ß.
ficus pingues n. xij.
seui caprini,
resina an ℥ *ij* ß.
cera ℥ *vj.*
olei sampsuchini,
ol. de spica an. ʒ *vj. vel singulorum* ℥ *j.*
Aqua decoctionis meliloti, chamameli, & fœnugraci q. s. fiat emplastrum.

Commentarivs.

Multis constat hoc emplastrum, quæ seorsim & artificiose debent præparari, antequam accedant ad illius confecturam: ac primo quidem loco radices terendæ; secundo, semina; tertio, herbæ & flores: tum cinnamomum & styrax, sed seorsim vtrumque: deinde miscentur omnia. Interea macerantur bdellium & ammoniacum in aceto potius, quam in decocto meliloti, chamæmeli, & fœnugræci, vt nonnulli volunt, in quo non nisi ægre dissoluuntur. In eo tamen mucagi-

cagines radices althææ & fœnugræci optime possunt & debent extrahi, quibus colatis adiiciuntur ficus tusæ, eodem decocto macerata, & per cribrum traiectæ. Ex his autem sic apparatis conficitur emplastrum hoc modo: Cera, resina, & seuum hircinum simul liquanda: his igni subtractis addenda gummi macerata, colata, & ad mellis crassitiem cocta: tum terebinthina, dein pulueres simul vniti. Quibus omnibus probe subactis adduntur olei sampsuchini & de spica an. ℨ vj. vel ℥ j. ad summum. Qui enim singulorum ℥ vj. ex Bauderonio adiiderit, vnguentum, quam emplastrum potius effecerit. Si ficus sicciores sint, poterunt teri, & cum reliquis puluerari, vt etiam bdellium: præstat tamen ea macerari & percolari. Pro cordumeni carui semen ponendum est, non cardamomum, vt multi faciunt, vocum affinitate decepti: cætera facilia sunt.

Vires. Emplastrum è meliloto inueteratas durities iecoris, lienis, ventriculi, & reliquarum partium emollit, coquit, & resoluit, hypochondriorum tensionem laxat, & flatus discutit.

Emplastrũ triapharmacum. In emollientium & resoluentium classe describitur à Ioubertio emplastrum, triapharmacum, cuius vt simplex est compositio, si qualitas imbecillior, propterea rarus admodum vsus. Illius materia est eadem prorsus atque vnguenti crudi siue de lithargyro: Cõstat enim oleo, lithargyro & aceto coctis ad emplastri consistentiam.

CAP. V.

Emplastrum oxycroceum D. Myr.

℞. Croci,
picis naualis,
colophoniæ,
ceræ an. ℥ ij.
terebinthinæ,
galbani,
ammoniaci,
myrrhæ,
thuris,
masliches an. ℥ j ʒ iij.
Fiat emplastrum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Ad duritiess quoque emolliendas, digerendasque emplastrum hoc fuit institutum, inuentumque à Myrepso, qui nomen illi dedit ab aceto, in quo gummi macerantur & dissoluuntur, & à croco, cuius colore tota mixtura inficitur. Ad hunc autem modum componitur: Ammoniacum & galbanum parum contusa macerantur noctem integram in aceto, vt diluantur, deinde coquuntur ad aceti deperditionem. Inter ea, cera in vase idoneo liquanda; liquatæ addenda zopissa, seu pix naualis; tum colophonia. His admiscentur gummi dicto apparatu liquata: quibus ab igne semotis terebinthina commiscenda; deinde myrrha, thus, crocus, & mastiche seorsim trita & vnita, semper agitando, vt fiat massa idonea, quæ in marmor oleo mastichino inunctum, & puluere croci conspersum inicitur, & formantur magdaliæ solitæ magnitudinis. Nonnulli croci quantitatem minuunt, nullo aut exiguo vitium dispendio, quibus assentior.

Emplastrum hoc virtutem habet emolliendi, digerendi, articulorum & neruosarum partium dolores sedandi, & ossa fracta iuuandi. *Vires.*

Ceroneum parare non tenebitur, qui oxycroceum habebit, propter multã virtutis, quæ inter vtrumque est, affinitatem. *Ceroneum.*

CAP. VI.

Emplastrum de ianua D. Pr.

℞. Succorum betonicæ,
plantaginis,
apij an. ℔ j.
ceræ flauæ,
resinæ,
terebinthinæ,
picis an. ℔ ß.
Ex arte fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Duo sunt emplastra de betonica: vnum minoris descriptionis, quod in officinis vulgo,

prem Mesue scribit, si cyperi quantitas tripliceitur, & addatur stercus capræ, aut vaccæ siccum ad pondus omnium; sed præstat simplicius habere, aut cyperum tantum triplicare, & usus tempore alterutrius animalis dicti stercus permiscere.

Præparatio. Ad præparationem omnia præter mel separatim pulueranṫur, & melli despumato, nec cocto, sed adhuc calenti, cyperus & costus adiiciuntur: Refrigerato thus, mastiche & myrrha permiscentur, & magdaleones formantur, qui quod citius indurescant, nonnulli malunt totam massam in vase fictili recondere, & seruare; sic enim reposita non facile exsiccatur, & diutissime custoditur, nulla aut exigua virium iactura.

Vires. Dolorem ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vteri & vesicę à flatibus, vel à causa frigida ortum sedat, & materiam tenuiorem, & flatulentam discutiendo hydropi sicco confert.

CAP. IX.

Emplastrum Tonsoris D. Aetii.

℞. *Picis siccæ* ℔ ij.
ceræ ℔. j.
resinæ pini ℔ ß.
farinæ fœnugræci,
pollinis radicis chamæleonis nigri an. ℥ iij.
cumini tenuissime triti ℥ ij.
Fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Medici quotidie multa in rem præsentē medicamenta præscribunt his præstantiora, quæ in vulgaribus dispensariis continentur; illotumque effectus vt pharmacopœi obseruarunt, descriptiones quoque seruant, & postea singulis audacter exhibent. Sic mulierculæ quasdam receptas, vt nominant, magnifaciunt sæpissime, & in gynæceis custodiunt, à quibus leuamen aliquod senserunt: Sic Tonsor quidam ex Bithynia à Medicis sibi coætaneis emplastrum habuit, quo solo cum sæpe & feliciter vteretur, emplastrum Tonsoris vocatum est: Sic adhuc Textor quidam Parisinus à viginti annis, vnguentum quoddam nigritas basilicone vulgari simile habuit, ad omnesque plagas exhibuit: Eo mortuo, filius eius similiter parat & dat, vix q; semestre quispiam Lutetiæ degit, qui non viderit, aut expertus fuerit vnguentum Textoris.

Licet autem Medici sæpius improbent, quæ ab ignaris probantur, attamen Aetius plurimi ducit hoc emplastrum Tonsoris ad splenicos, & hydropicos, & ischiadicos: Multos enim, inquit, à coxendicum dolore liberauit: nam humores serosos, & flatus attrahit, digerit, & resoluit. Hæc autem facilius præstat, si cum oleo irino, aut axungia quadam conficiatur. Vix enim sine pinguibus confici potest; proinde olei dicti libram dimidiam adiiciendam censeo. *Vires.*

Si radix chameleontis desit, pondus æquum radicis bryoniæ vulgaris, quam vitem albam nominant, poterit assumi, præsertim cum hydropicis & splenicis mederi cōsilium erit. Ischiadicis vero proderit magis, vt & aliis doloribus arthriticis, si substituatur radix alterius bryoniæ syluestris, quæ officinis sigillum B. Mariæ vocatur, Dioscoridi cyssophillos, & cyclaminos altera, Mauritanis *Bothormarien*, id est, tuber terræ, quibusdam tapum terræ, aliis *Thamus*, Plinio cissanthemos, Democrito malacocissos. *Bryonia syluestris nomina varia.*

Est enim velut quædam mollis hedera, in arundineis ac iuxta aquas nascens, quarum est adeo amans, vt earum scaturigines perpetuo quæritet, atque ibi aquam subesse, vbi reperitur, botanici experientia multa fulti contendunt.

Ab Arnaldo Villanouano sigillum cœleste vocatur, plurimumque valere arthriticis doloribus sanandis sic scribit; Cœleste sigillum dolores pedum sanat in æternum. *Vires.*

CAP. X.

Emplastrum Palmeum, seu Diachaliteos.

℞. *Olei veteris,*
lithargyri auri an. ℔. iij.

axungia suilla, veteris & insulsæ ℔. ij.
vitrioli alb. ℥ iiij.

Coque igne lento, assidue mouendo spatula palmea, & fac emplastrum.

COMMENTARIVS.

Vsu magis, quam ratione hoc emplastrũ à tota Myropolanorum & chirurgorum turba vocatur Palmeum & vulgo Diapalma, vt quod palmea tantum spatha inter coquendum agitetur, versetur, subigatur. Nonnulli à sua basi nomen mutuati, rectius emplastrũ Diachalcitheos nuncuparunt: sed qui discrimen inter vitriolum & chalcitim constituũt, ex hac emplastrum Diachalciteos, ex illo Palmeum fieri dicunt; in reliquis vtrun que simile est, vnde alterum alterius nomine sine discrimine donatur. Multi tamen ambo non similiter parant; nam ad confectionem Diachalciteos, sumunt Chalcitim vstam, cuiusq; tantum ℥ j sumunt, & inter coquendum tenellos ramulos palmæ minutim incisos, consilio Galeni, iniciunt; Palmeum vero iuxta formulam præscriptam conficiunt, spatha palmea assidue mouendo: Ac primum quidem lithargyrum tenuissime læuigatum, lento igne, cum oleo & axungia diutissime coquunt ac nutriunt semper agitando rudicula, seu ramo palmæ, vt dictum est, vel alius arboris astringentis, vt quercus, vel mespili, qui recens sit incisus: atque vt spatulæ vis medicamentosa melius emplastro cõmunicetur, eius extremitatem subinde præscindunt, & superficiem abradunt, ad humiditatem vsque natiuam. Mixturæ sic costrone & agitatione incrassatæ, & igni subtractæ vitriolum Romanum, seu album, chalcitidis veræ penuria, pulueratum iniciunt & subigunt: sicq; massam habent consistẽtia laudabilem, ex qua magdaleones formãt. Multi ratione optima vitriolum simul cum reliquis emplastri compositionem ingredientibus coquunt, vt partem acrimoniæ deponat.

Diachalciteos.

Præparatio.

Vires. Valet ad cruenta vulnera, tumores pestilentes, & exituras. Ad vlcera quoque, & contusas, diuulsasq; partes & ecchymomata.

CAP. XI.

Emplastrum de gratia Dei.

℞ *Resinæ* ℔ j.
terebinthinæ ℔. ß.
ceræ albæ ℥ iiij.
mastich. ℥ j.
verbenæ,
betonicæ,
pimpinellæ an. m. j.

Tusis & coctis ex vino albo plantis, & reliquis simplicibus in illarum decocto colato, & ad ipsius absumptionem coctis, fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Ex his est hoc emplastrum, quæ ad ostentationem specioso nomine designantur, cuiusmodi est Isotheos Antidotus apud Aetiũ. *cap 55. tet. 2. ser* 4. Emplastrum Isis apud Paulum *cap. 17. lib. 7* & aliud emplastrum *Homo* appellatum, ex sandice & oleo paratum, cuius meminit Aetius. Audita enim eiusmodi nomenclatione, non modo rustici, sed qui inter vrbanos sese putant sapientiores, ad emendum medicamentum alliciuntur. Vocemus ergo cum tota aromatariorum familia hoc emplastrum, de gratia Dei, & sic conficiendum imperemus. Herbæ recens collectæ, ac virides minutim incidantur, in pila lapidea comminuantur, in vini albi generosi sufficienti quantitate per diem macerentur, dein coquantur ad mediæ partis vini absumptionem: Expressis herbis, abiectisq;, incolato liquore cera minutim fracta, vel secta liquanda coquendaq; assidue spatha mouendo, ad liquoris exhalationem: tum resina trita permiscenda & liquanda: his ab igne semotis terebinthina vntenda: refrigeratis mastiche concorporanda in legitimam consistentiam emplastri. Sic namq; melius conficitur, quam methodo à Præposito proposita.

Emplastrũ homo dictũ.

Præparatio.

Vires. Laudatur ad vulnera, vlceraq; repurganda & coalescenda, & ad partes, quibus adhibetur roboranda. Efficacius tamen hæc cũcta præstaret, si ex vino rubro pararetur.

CAP.

CAP. XII.

Emplastrum diuinum.

℞. *Lapidis Heraclii, id est, magnetis* ℥ iiij.
ammoniaci ℥ iij. & ʒ ij.
bdellii ℥ ij.
galbani,
myrrhæ an ℥ j. ʒ ij.
olibani ℥ j ʒ j.
opoponacis,
mastiches,
aristolochiæ longæ,
viridis æris an. ℥ j.
lithargyri auri
olei communis an. ℔. ß.
ceræ nouæ ℥ viij.
Misce omnia, vt decet, & fac emplastrum.

COMMENTARIVS.

Dum speciosa hæc medicamentorum nomina vel lego, vel audio, in mẽtem simul, & rursum veniunt bellissima chymicorum remedia, qui cum viderint, suum Elixir vitæ iam nunc nimis tritum, potiones quasdam modo liquores cœlestes, modo potiones angelicas nominant. Sed tolerabile nomen est, cui medicamenti vires vtcunque respondẽt, quæ cũ in hoc emplastro efficacissimæ sint, licet non diuinæ, idipsum cum authore, diuinum nominabimus.

Præparatio. Sic autem paratur: Lithargyrus subtilissime tritus horas duodecim cum oleo ducendus, agitandus, & nutriendus, ac lento igne semper mouendo coquendus ad mellis crassitudinem; dein cera in frustula diuisa, miscenda & liquanda. Interea gummi in aceto, vel vino tenui maceranda, diluenda, colanda, & ad humiditatis aquosæ discussionem, & euaporationem coquenda: tum terebinthina commiscenda. Post hæc omnia in lithargyrum cum oleo nutritum, & ceræ vnitum coniicienda & incorporanda. His omnibus pulueres myrrhæ, mastiches, thuris, aristolochiæ, amyentis, hoc est, magnetis, seorsim tritorum commiscendi, tum demum ærugo trita, ne cocta diutius emplastrum faciat rubrum. Ex omnium sic probe mixtorum vnione fit legitimæ spissitudinis emplastrum. Pro puluere amyentis, vt eum vulgo loquar, quidam Amenti dulcis, id est, Saginis vitri puluerem sumunt, melius tamen cum magnete vbique paratur.

Emplastrum diuinum vim habet, partes, quibus adhibetur, emolliendi, dolorem sedandi, humores attrahendi, digerendi, ac resoluendi. *Vires.*

CAP. XIII.

Emplastrum de cerusa.

℞. *Olei rosati* ℔. ij.
cerusæ ℔. j ß.
ceræ albæ ℥ iiij.

Coquantur in vase terreo vel stanneo, fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Incertus quidem est emplastri huius author, sed incertior multo descriptio, simplicium dosis, & parandi modus: alii enim forma vnguenti conficiunt, vt Præpositus; alii forma emplastri, ad cuius compositionem nonnulli lithargyrum, amylum, & ouorum albumina ponunt, vt Paul. & Myreps. alii ex cera tantum & oleo parant; alii ex cera, cerusa & oleo. Præterea sunt, qui duplum olei ad cerusam pondus assumunt; alii partes vtriusque pares. Sunt, qui plus ceræ; sunt, qui plus olei adiiciunt. Vsitatior descriptio est, quam damus, facilior confectio, quam docemus, efficacior compositio, quã probamus, in qua olei rosati, & omphacini potius, quam communis libræ duæ sumuntur, cerusæ libra vna cum dimidia, & ceræ tantum vnciæ quatuor ponuntur. Antequã vero cerusa emplastri confectionem ingrediatur, lauari pluries debet in aqua communi, vel potius rosacea, illam ducendo in pila marmorea cum pistillo ligneo: dein residere permittitur, & vbi in fundo quieuerit, aqua effunditur, aliaque rursus affunditur, cum qua denuo versatur: idque teratur, quousque aqua nitida, & omnis impuritatis expers apparuerit; qua electa, ex ceru- *Cerusæ lotio.* *Præparatio.*

CAP. IV.

Ceratum œsypatum, Galeno tributum, D. Mes.

℞. Oesypi ℥ x.
oleorum chamameli,
irini an. ℔ ß.
cera flaua ℥ iij.
mastiches,
terebinthina an ℥ j.
resina ℥ ß.
spica nardi ʒ ij. ß.
croci ʒ j. ß.
ammoniaci ℥ j.
styracis calamita ℥ ß.
Fiat ceratum secundum artem.

COMMENTARIVS.

Tria describit cerata Mesue, quorum hoc selegimus Galeno ascriptum, vt efficax & vsu frequentiore celebratum; efficacius tamen redditum, Rondeletii consilio, ammoniaci & styracis calamitæ incremento: sic enim effectus feliciter præstat, quos alia Philagrii & Pauli cerata à Mes. conscripta pollicentur. Propterea qui hoc habebit, aliis dictis carere facile poterit. Dicitur autem œsypatum à sua basi œsypo, quæ sic extrahitur. Lanæ succidæ ex ouium collo, ventre & feminibus euulsæ quantitas quædam idonea sumitur, aqua calida horas octo maceratur, & subinde baculo agitatur; deinde igni feruescere dimittitur, donec pinguedinem in aquam deposuerit. Extractis & fortiter expressis lanis, aqua è vase in aliud vas magno impetu sæpius tansfunditur, vt spumam multam eructet, quæ colligenda & in alio vase seorsim reponenda: tum aqua denuo agitatur ad spumam, quæ adhuc collecta cum præcedente ponenda. Idque toties iteratur sub æstiuo Sole, dum tota spumescens pinguitudo colligatur: Collecta, aqua pura sæpe lauatur, manibus agitando, quousque sordes mixtæ auferantur, & aqua pura effluat, atque pinguedo linguæ admota, nullum acrimoniæ sensum inferat. Postea vase fictili denso excepta, in loco frigido seruanda. Vim habet emolliendi, resoluendi, calefaciendi, & dolores sedandi.

Œsypi eductio & apparatus.

Praparatio.

Sic autem paratur ceratum descriptum; primo seorsim puluerantur crocus, mastiche, spica & styrax: dein omnium pollen commiscetur: ammoniacum in aceto maceratur, liquatur & coquitur ad mellis consistentiam: postea cera in oleis liquabitur. His igni substractis, miscebitur œsypus; tum ammoniacum solutum, & terebinthina simul; tandem puluetes semper agitando, vt abeant cuncta in cerati spissitudinem legitimam.

Vires.

Vim habet emolliendi, resoluendi, ac digerendi, & dolores sedandi: proinde duris tumoribus hepatis, lienis, vteri, neruorum, articulorum, & aliarum partium conducit.

Alia quædam externa medicamenta, ceratorum nomine descripta ab authoribus traduntur, quæ quod duriore consistentia frequentius parentur, de his sub emplastris *libro seq.* loquemur. Alia autem molliora, qualia à Mesue describuntur, aut nunquam, aut rarissime parantur.

FINIS LIBRI QVINTI.

OFFICINÆ PHARMACEUTICÆ, SIVE ANTIDOTARII

De medicamentis externis,

LIBER SEXTUS;

De Emplastris.

PRÆFATIO.

MATERIES vnguentorum & emplastrorum eadem est, vt & virtus, sed consistentia diuersa; in illis quippe molliuscula, in his valde crassa ac solida; ob id non in vasculis vnguentorum more reconduntur, sed in magdalias seu bacillos digiti crassitudine & longitudine formantur; qui charta inuoluti in officinis seruantur. Vt eam spissitudinem acquirant, plus ceræ, quam vnguenta, & minus olei ad sui confecturam admittunt, vt sæpe duplum ceræ ad olei pondus; interdum triplum, atque etiam aliquando quadruplum. Augetur tamẽ vel minuitur cera pro resinarum & succorum concretorum copia, vt etiam oleum, prout medullæ, adipes & axungiæ maiore aut minore dosi veniunt in confectionem. Ex stirpium autem & animalium partibus, mineralibus & metallis emplastra conficiuntur, quorum nonnulla velut corpus & consistentiam tantum præbent; virtutem vero nullam aut exiguam, cera nempe, oleum commune, lithargyrus, & interdum resinæ; alia simul cum materie virtutem & efficaciam, vt mineralia, plantæ, & reliqua omnia, quæ accedunt ad cõpositionẽ. Non omnia tamen emplastra cerã aut resinas admittũt, quæ sc. aliunde materiam illis proportionatam, vt ladanũ, thus copiosum, aut qd simile excipiunt. Fiũt & quædã absq; cera & ignis adiutu, quoniãẽ pe materialia melle aut mucaginib. vel viscido quodam cremore subacta in emplastri

Praparatio. nem traditam paratur; Lithargyrus à scoria, plũbo, & sordib. repurgatus tenuissime læuigatur; in mortario metallico diutissime, vt duodecim horas, cum oleo agitatur, subigiturque: post igni lento coquitur, semper versando, donec lithargyrus crassescat, & consistentiam mellis nanciscatur, atque fundo pilæ non adhærescat. Tum igni eximatur, vt paulatim frigescat: postea seorsim mucilagines in aqua extractæ parum ferueſiant, ad aquosioris partis exhalationem; dein earum pars circiter tertia primum lithargyro misceatur, & accurate misceatur, atque rursus igni redditur, vt crassescat: tandem residuum addatur, agitetur, & blando igne ita ferueſiat, vt ex omnibus sic vnitis & concorporatis fiat emplastrum consistentiæ legitimæ: in cuius libris singulis, si pulueris ireos vncia vna commisceatur, diachylon ireatum habebitur. Signum emplastri perfecte cocti habetur, cum ipsius portio marmori adhibita non adhæret, aut digitos, dum contrectatur, non inquinat: illius enim compages sequax esse debet, lenta & viscida, vt ex formentur magdaliæ, alba papyro inuoluendæ, & in pharmacopolio seruandæ.

Diachylon Ireatum.

Vires. Emplastrum diachylon, malacticum optimum est: hepatis enim, lienis, ventriculi, & aliarum partium duros tumores emollit, & humores coquit. Quod Iridim admisit, magis attrahit, incidit, & resoluit.

CAP. II.

Diachylon magnum D. Mes.

℞. *Lithargyri auri tenuissime puluerati lib. I.*
oleor. irini,
anethini,
Chamamelini an. ℥ viij.
mucaginis radic. althea.
caricarum,
sem. lini &
fœnugraci,
ichthyocolla,
succorum ireos,
scylla,
œsypi an. ℥ xij. ß.
terebinthina ℥ iij.
resina pini,
cera flaua an ℥ ij.
Fiat emplastrum, vt artis est.

Diachylon magnum cum gummis.

℞. *Bdellij,*
sagapeni,
ammoniaci an. ℥ ij.
Vino dissoluantur, colentur, & coquantur ad mellis crassitudinem, addantur massæ diachyli magni fiat emplastrũ.

COMMENTARIVS.

Vt diachylon simplex & ireatum, sic magnum & gummatum coniunguntur, atque omnia eadem serie describuntur, quod inter se viribus & nomine plurimum conueniant. In magni descriptione & apparatu Paul. Ægin. multum à Mesue dissentit, Oribasius à Paulo, ab vtroque vulgaris vsus, Mesuei doctrinæ accommodatus, quem hoc in emplastro sequimur, neglectis tamen vuis passis, in quarum locum ex Guidone radicem altheæ substituimus. Sic autem paratur: Lithargyrus purgatus, & subtilissime tritus, in mortario cupreo diutissime cum oleo agitandus & nutriendus: deinde igni lento coquendus, assidue mouendo & versando, donec crassescat: tum mucilagines adduntur, atque lente coquuntur ad seri euapotationem. Postea *alkanach*, seu *ichthyocolla* ponitur succis ireos & scillæ diluta, coquiturque ad succorum absumptionem. *Alkanach* loco, *alkam*, seu viscum illud, quo capiuntur aues, poni potest, quod huic emplastro non minus, imo magis conuenit. His omnibus adhuc igni stratis cera liquanda, vt etiam resina: igni substractis, terebinthina diluenda, nec non œsypus, assidue mouendo, vt tota mixtura in emplastri coëat massam idoneam. Nonnulli industriosa sedulitate, paruam quandam mucaginum portionem in principio vna cum oleis & lithargyro commiscent: coquunt & agitant, & postea reliquam earundem partem; sic enim lithargyrum impediunt, ne ad vasis

Vuu fundum

fundum decidat, & albius emplastrum efficiunt. Quid sit autem ichtycolla, *lib. 3. de mater. medic.* dictum est, *cap. 17.*

Facultates. Eadem præstat hoc emplastrum, quæ superius, sed efficacius: magis enim duritiem quamlibet mollit, coquit, & digerit. Gummatum potenter attrahit, emollit, & resoluit.

CAP. III.

Emplastrum de mucaginibus, seu diachylon compositum.

℞. *Mucaginum sem altheæ,*
lini,
fœnugraci,
corticis mediani vlmi
an ℥ iiij.
ol. chamameli,
liliorum,
anethi an. ℥ j.
ammoniaci,
galbani,
opoponacis,
sagapeni an. ℥ ß.
cera noua ℥ xx.
terebinthina ℥ ij.
croci ʒ ij.
Fiat emplastrum arte iam præscripta.

COMMENTARIVS.

Licet de emplastri huius authore non satis constet, fere tamen ab omnibus pharmacopolis paratur iuxta descriptionem hanc, quam ex Fernelio eius transcriptore exhibemus: ad cuius apparatum primo mucagines

Præparatio. in aqua extrahuntur: extractæ cum oleis lento igne coquuntur ad aqueæ humiditatis resolutionem. His cera frustulatim secta liquatur, & spatha agitatur. Postea gummi dicta, aceto diluta, colata & cocta ad aceti dissipationem adduntur, & rudicula agitantur. Omnib. ab igne semotis terebinthina commiscetur. Tandem crocus, atque sic accurate versando massa idonea conficitur, ex qua formantur magdaleones pondere vnciæ dimidiæ, & ailquando integræ.

Vires. Emplastrum de mucilaginibus partim emollit, partim coquit, ac maturat: ob id tumoribus præter naturam duris, vtroque dicto modo sanandis, confert. Enumeratur enim inter emollientia & suppurantia, eiusque frequens est vsus.

CAP. IV.

Emplastrum de meliloto D. Mes.

℞. *Meliloti ℥ vj.*
florum chamameli,
comarum absynthij,
samsuchi,
fœnugraci,
baccarum lauri,
radic. altheæ an. ʒ iij.
sem. apij.
ameos,
cordumeni,
ireos,
cyperi,
spica,
cassia lignea an. ʒ j. ß.
ammoniaci ʒ x.
styracis calamita.
bdellij an. ʒ v.
terebinthina ℥ j. ß.
ficus pingues n. xij.
fimi caprini,
resina an ℥ ij ß.
cera ℥ vj.
olei sampsuchini,
ol. de spica an. ʒ vj. vel singulorum ℥ j.
Aqua decoctionis meliloti, chamameli, & fœnugraci q. s. fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Multis constat hoc emplastrum, quæ seorsim & artificiose debent præparati, antequam accedant ad illius confecturam: ac primo quidem loco radices terendæ; secundo, semina; tertio, herbæ & flores: tum cinnamomum & styrax, sed seorsim vtrumque: deinde miscentur omnia. Inter ea macerantur bdellium & ammoniacum in aceto potius, quam in decocto meliloti, chamæmeli, & fœnugræci, vt nonnulli volunt, in quo non nisi ægre dissoluuntur. In eo tamen mucagi-

cagines radices althex & fœnugræci optime possunt & debent extrahi, quibus colatis adiiciuntur ficus tusæ, eodem decocto maceratæ, & per cribrum traiectæ. Ex his autem sic apparatis conficitur emplastrum hoc modo: Cera, resina, & seuum hircinum simul liquanda: his igni substractis addenda gummi macerata, colata, & ad mellis crassitiem cocta: tum terebinthina, dein pulueres simul vniti. Quibus omnibus probe subactis adduntur olei sampsuchini & de spica an. ʒ vj. vel ℥ j. ad summum. Qui enim singulorum ℥ vj. ex Bauderonio adiiceret, vnguentum, quam emplastrum potius effeceerit. Si ficus sicciores sint, poterunt teri, & cum reliquis pulueratis vt etiam bdellium: præstat tamen ea macerari & percolari. Pro cordumeni carui semen ponendum est, non cardamomum, vt multi faciunt, vocum affinitate decepti: cætera facilia sunt.

Vires. Emplastrum è meliloto inueteratas duritiei iecoris, lienis, ventriculi, & reliquarum partium emollit, coquit, & resoluit, hypochondriorum tensionem laxat, & flatus discutit.

Emplastrũ triapharmacum. In emollientium & resoluentium classe describitur à Ioubetto emplastrum, triapharmacum, cuius vt simplex est compositio, si qualitas imbecillior; propterea rarus admodum vsus. Illius materia est eadem prorsus atque vnguenti crudi siue de lithargyro: Cõstat enim oleo, lithargyro & aceto coctis ad emplastri consistentiam.

CAP. V.

Emplastrum oxycroceum D. Myr.

℞. *Croci,*
picis naualis,
colophoniæ,
ceræ an. ℥ *iij.*
terebinthinæ,
galbani,
ammoniaci,
myrrhæ,
thuris,
mastiches an ℥ *j* ʒ *iij.*
Fiat emplastrum, vt artis est.

COMMENTARIVS.

Ad duritiés quoque emolliendas, digerendasque emplastrum hoc fuit institutum, inuentumque à Myrepso, qui nomen illi dedit ab aceto, in quo gummi macerantur & dissoluuntur, & à croco, cuius colore tota mixtura inficitur. Ad hunc autem modum componitur: Ammoniacum & galbanum parum contusa macerantur noctem integram in aceto, vt diluantur; deinde coquuntur ad aceti deperditionem. Inter ea. cera in vase idoneo liquanda; liquatæ addenda zopissa, seu pix naualis; tum colophonia. His admiscentur gummi dicto apparatu liquata: quibus ab igne semotis terebinthina commiscenda; deinde myrrha, thus, crocus, & mastiche seorsim trita & vnita, semper agitando, vt fiat massa idonea, quæ in marmor oleo mastichino inunctum, & puluere croci conspersum inicitur, & formantur magdalæ solitæ magnitudinis. Nonnulli croci quantitatem minuunt, nullo aut exiguo virium dispendio, quibus assentior.

Emplastrum hoc virtutem habet emolliendi, digerendi, articulorum & neruosarum partium dolores sedandi, & ossa fracta iuuandi. *Vires.*

Ceroneum parare non tenebitur, qui oxycroceum habebit, propter multã virtutis, quæ inter vtrumque est, affinitatem. *Ceroneum.*

CAP. VI.

Emplastrum de ianua D. Pr.

℞. *Succorum betonicæ,*
plantaginis,
apij an. ℔ *j.*
ceræ flauæ,
resinæ,
terebinthinæ,
picis an. ℔ ß.
Ex arte fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Duo sunt emplastra de betonica: vnum minoris descriptionis, quod in officinis vulgo,

prem Mesue scribit, si cyperi quantitas triplicetur, & addatur stercus capræ, aut vaccæ siccum ad pondus omnium; sed præstat simplicius habere, aut cyperum tantum triplicare, & vsus tempore alterutrius animalis dicti stercus permiscere.

Præparatio. Ad præparationem omnia præter mel separatim puluerantur, & melli despumato, nec cocto, sed adhuc calenti, cyperus & costus adiiciuntur: Refrigerato thus, mastiche & myrrha permiscentur, & magdaleones formantur, qui quod citius indurescant, nonnulli malunt totam massam in vase fictili recondere, & seruare; sic enim repolita non facile exsiccatur, & diutissime custoditur, nulla aut exigua virium iactura.

Vires. Dolorem ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vteri & vesicæ à flatibus, vel à causa frigida ortum sedat, & materiam tenuiorem, & flatulentam discutiendo hydropi sicco confert.

Cap. IX.

Emplastrum Tonsoris D. Aetii.

℞. *Picis siccæ* ℔ ij.
ceræ ℔. j.
resinæ pini ℔. ß.
farinæ fœnugræci,
pollinis radicis chamaleonis nigri ana ℥ iij.
cumini tenuissime triti ℥ ij.
Fiat emplastrum.

Commentarivs.

Medici quotidie multa in rem præsentẽ medicamenta præscribunt his præstantiora, quæ in vulgaribus dispensariis continentur; illorumque effectus vt pharmacopœi obseruant, descriptiones quoque seruant, & postea singulis audacter exhibent. Sic muliercula quasdam receptas, vt nominant, magnifaciunt sæpissime, & in gynæceis custodiunt, à quibus leuamen aliquod senserunt. Sic Tonsor quidam ex Bithynia à Medicis sibi coætaneis emplastrum habuit, quo solo cum sæpe & feliciter vteretur, emplastrum Tonsoris vocatum est: Sic adhuc Textor quidam Parisinus à viginti annis, vnguentum quoddam nigricãs basilicon vulgari simile habuit, ad omnesque plagas exhibuit: Eo mortuo, filius eius similiter parat & dat, vixque semestre quispiam Lutetiæ degit, qui non viderit, aut expertus fuerit vnguentum Textoris.

Vires. Licet autem Medici sæpius improbent, quæ ab ignaris probantur, attamen Aetius plurimi ducit hoc emplastrum Tonsoris ad splenicos, & hydropicos, & ischiadicos: Multos enim, inquit, à coxendicum dolore liberauit: nam humores serosos, & flatus attrahit, digerit, & resoluit. Hæc autem facilius præstat, si cum oleo irino, aut axungia quadam conficiatur. Vix enim sine pinguibus confici potest; proinde olei dicti libram dimidiam adiiciendam censeo.

Bryoniæ syluestris nomina varia. Si radix chameleontis desit, pondus æquum radicis bryoniæ vulgaris, quam vitem albam nominant, poterit assumi, præsertim cum hydropicis & splenicis mederi cõsilium erit. Ischiadicis vero proderit magis, vt & aliis doloribus arthriticis, si substituatur radix alterius bryoniæ syluestris, quæ officinis sigillum B. Mariæ vocatur, Dioscoridi cyssophillos, & cyclaminos altera, Mauritanis *Bothormarien*, id est, tuber terræ, quibusdam rapum terræ, aliis *Thamus*, Plinio cissanthemos, Democrito malacocissos.

Est enim velut quædam mollis hedera, in arundineis ac iuxta aquas nascens, quarum est adeo amans, vt earum scaturigines perpetuo quærites, atque ibi aquam subesse, vbi reperitur, botanici experientia multa fulti contendunt.

Vires. Ab Arnaldo Villanouano sigillum cœleste vocatur, plurimumque valere arthriticis doloribus sanandis sic scribit; Cœleste sigillum dolores pedum sanat in æternum.

Cap. X.

Emplastrum Palmeum, seu Diachalciteos.

℞. *Olei veteris,*
lithargyri auri an. ℔. iij.

CAP. XII.

Emplastrum diuinum.

℞. Lapidis Heraclii, id est, magnetis ℥ iiij.
ammoniaci ℥ iij. & ʒ ij.
bdellii ℥ ij.
galbani,
myrrhæ an ℥ j. ʒ ij.
olibani ℥ j ʒ j.
opoponacis,
mastiches,
aristolochiæ longæ,
viridis æris an. ℥ j.
lithargyri auri
olei communis an. ℔. ß.
ceræ nouæ ℥ viij.
Misce omnia, vt decet, & fac emplastrum.

COMMENTARIVS.

Dum speciosa hæc medicamentorum nomina vel lego, vel audio, in mētem simul, & rursum veniunt bellissima chymicorum remedia, qui cum viderent, suum Elixir vitæ iam nunc nimis tritum, potiones quasdam modo liquores cœlestes, modo potiones angelicas nominant. Sed tolerabile nomen est, cui medicamenti vires vtcunque respondēt, quæ cū in hoc emplastro efficacissimæ sint, licet non diuinæ, idipsum eum authore, diuinum nominabimus.

Præparatio. Sic autem paratur: Lithargyrus subtilissime tritus horas duodecim cum oleo ducendus, agitandus, & nutriendus, ac lento igne semper mouendo coquendus ad mellis crassitudinem; dein cera in frustula diuisa, miscenda & liquanda. Interea gummi in aceto, vel vino tenui maceranda, diluenda, colanda, & ad humiditatis aquosæ discussionem, & euaporationem coquenda: tum terebinthina commiscenda. Post hæc omnia in lithargyrum cum oleo nutritum, & ceræ vnitum conijcienda & incorporanda. His omnibus pulueres myrrhæ, mastiches, thuris, aristolochiæ, amyentis, hoc est, magnetis, seorsim tritorum commiscendi, tum demum ærugo trita, ne cocta diutius emplastrum faciat rubrum. Ex omnium sic probe mixtorum vnione fit legitimæ spissitudinis emplastrum. Pro puluere amyentis, vt eum vulgo loquar, quidam Amenti dulcis, id est, Saginminis vitri puluerem sumunt, melius tamen cum magnete vbique paratur.

Emplastrum diuinum vim habet, partes, quibus adhibetur, emolliendi, dolorem sedandi, humores attrahendi, digerendi, ac resoluendi. *Vires.*

CAP. XIII.

Emplastrum de cerusa.

℞. Olei rosati ℔ ij.
cerusæ ℔. j ß.
ceræ albæ ℥ iiij.

Coquantur in vase terreo vel stanneo, fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Incertus quidem est emplastri huius author, sed incertior multo descriptio, simplicium dosis, & parandi modus: alii enim forma vnguenti conficiunt, vt Præpositus; alii forma emplastri, ad cuius compositionem nonnulli lithargyrum, amylum, & ouorum albumina ponunt, vt Paul. & Myreps. alii ex cera tantum & oleo parant; alii ex cera, cerusa & oleo. Præterea sunt, qui duplum olei ad cerusam pondus assumunt; alii partes vtriusque pares. Sunt, qui plus ceræ; sunt, qui plus olei adiiciunt. Vsitatior descriptio est, quam damus, facilior confectio, quam docemus, efficacior compositio, quā probamus, in qua olei rosati, & omphacini potius, quam communis libræ duæ sumuntur, cerusæ libra vna cum dimidia, & ceræ tantum vnciæ quatuor ponuntur. Antequā vero cerusa emplastri confectionem ingrediatur, lauari pluries debet in aqua communi, vel potius rosacea, illam ducendo in pila marmorea cum pistillo ligneo: dein residere permittitur, & vbi in fundo quieuerit, aqua effunditur, aliaque rursus affunditur, cum qua denuo versatur: idque iteratur, quousque aqua nitida, & omnis impuritatis expers appareat: qua eiecta, ex ceru- *Cerusa lotio.* *Præparatio.*

Lo te-

sa remanente albissima, trochisci formātur, in sole siccantur, & vsui reponuntur. Eorum autem quantitas descripta ad nostrum emplastrum parandum sumitur, & tenuissime læuigatur, dein cum oleo lento igne subradiante sole coquitur, iugiter spathia versando, simulq; cera liquatur & agitatur, vt subeant cuncta spissitudinem emplastro conuenientem.

Vires. Plurimi vsus est non modo ad vitia cutis, & superficiarias exulcerationes siccandas, sed ad vlcera maiora coalescenda, inflammationes sedandas, & intertrigines sanandas. Ambustis quoque plurimum prodesse certum est.

CAP. XIV.

Emplastrum pro stomacho.

℞. *Absynthii,*
menthæ,
maioranæ,
rosarum,
balaustiorum,
nucum cupressi an. ℥ *ij.*
zinziberis,
nucis moschat.
caryophillorum,
sem. anethi,
dauci an. ℥ *ij.*
benjoin,
styracis calamit. an. ℥ *ß.*
oleorum mastiches,
citoniorum an ℥ *iij.*
ceræ flauæ ℔. *ß. Fiat emplastrum.*

COMMENTARIVS.

Quæcunque pharmaca forinsecus stomacho imponuntur, siue astringendo condensent, siue indurent, impropriè & licentiose nimis Asclepiades, & Andromachus malagmata vocarunt. Rectius illa Galenus *cap.3.lib.8 comp.med.loc.* stomachica; quod stomachum; vt splenica, quod splenem roborent, nuncupauit. Apte siquidem à partibus, quibus maxime congruunt, nomē mutuantur, licet aliis quoque prodesse comperiantur. Vnde emplastra stomachica optime dicuntur quæ stomachum roborare, & vires ipsius imbecilliores resarcire valent. Cuiusmodi sunt medicamenta multa simplicia, quæ & primis qualitatibus ipsum calefaciendo recreant, & affinitate quadam respiciendo iuuant, ex quibus pauca quædam selegimus, ad nostrum hoc emplastrum concinnandum. Vix namq; farraginem immensam simplicium inutilium probo, ex quibus emplastra stomachica vulgaria, parata video, quæ pharmacopœo tantum sunt sumptui, labori, oneri. Paucioribus itaque, sed præstantioribus eustomachicis, emplastrum hoc constabit, ad cuius apparatum cera primum cum oleis liquanda & versanda: dein styrax & bentoin trita commiscenda, tum & reliqua tenuissime læuigata: atque omnia mouenda, subigendaq;, vt in legitimam abeant emplastri crassitudinem. *Præparatio.*

CAP. XV.

Emplastrum de mastiche.

℞. *Mastiches* ℥ *iij.*
boli armen. in vino nigro lota ℥ *j. ß.*
rosarum ℨ *vj.*
scobis eboris,
coralli rub. an ℥ *ß.*
terebinthinæ ℥ *ij.*
ceræ flauæ ℔ *ß.*
olei myrtillor. ℥ *ij aut q. s. fiat emplastrum.*

COMMENTARIVS.

Stomachicum quoq; est hoc emplastrū, sed non perinde calidum, ac superius descriptum. Nam cum stomachi omnis imbecillitas à frigida causa non semper proficiscatur, vt neque subuersio, quæ sæpius ab intēperie frigida ortum ducit, aut supinitas, quę iuxta intemperiem quamcunque, etiam citra vitiatos humores contingit, ait Galenus *cap.3.lib.8. comp.med.loc.* non est æquum, illi roborando, medicamentum perpetuo calidissimum adhibere, sed pro causæ affectionem committentis varietate idipsum variare, & immutare ratio suadet. Impossibi-

le enim est, pharmacum inuenire ad multas affectiones optimum, & quod vni efficaciter, alteri imbecille prodest: Sæpeq; accidit, vt emplastrum calidum stomacho adhibitum, feruido hepati plurimum officiat. Hinc prouerbium: *Stomachicum iuuat, & occidit hepaticum.* Calidiori igitur, & imbecillo ventriculo tutissime hoc imperabitur emplastrum.

Præparatio. Ad cuius præparationem omnia pulueranda separatim erunt terenda. Deinde cera in oleo liquanda, liquatæ & igni substractæ terebinthina vnienda: tum bolus, rosæ, ebur, & corallium tenuissime læuigata permiscenda, tandem mastiche accurate subigẽda in emplastri crassitiem legitimam.

Vires. Commendatur illius virtus ad robur toto ventriculo conciliandũ, feruorem illius contemperandum, supinitatem ac subuersionẽ cohibendam, vomitum compescendum, & imbecillitatem firmandam.

CAP. XVI.

Emplastrum pro matrice D. Prepos.

℞. *Radicis bistortæ* ℔. ß.
ligni aloes,
santali moschatellini,
nucis moschatæ,
berberis,
antheræ an ℥ ß.
cinnamomi,
caryophyllorum,
schœnanthi,
florum chamæmeli an. ʒ ij.
thuris,
mastiches,
Alipta moschata,
Gallia moschata.
styracis rubei an ʒ ß.
moschi gr. xv.
ceræ citrinæ ℥ ix.
terebinthinæ ℥ iij.
ladani ℔. ij.
picis naualis ℔ j ß.
olei moschatellini ℥ ij.
Fiat emplastrum secundum artem.

COMMENTARIVS.

Matrix seu vterus morbis quamplurimis non tantum scatet, sed & morborum muliebrium pars maxima vel ab vtero, vel in vtero est. Eo enim male affecto, totum, pene dixerim, afficitur corpus; recreato, totum & recreatur ipsum. Ob id medicamenta multa in illius solamen à Medicis imperantur, vt priapiscora, fotus, incessus, litus, vnguenta & emplastra, quibus aromata & suaueolentia permiscentur, quorum vel interius immissorum, vel exterius adhibitorum fragrantia, & odoris iucunditate plurimum delectatur, licet non sub odoris specie, vt in nostris institutionibus annotauimus. Visitatius autem Topicum illi dicatum est emplastrum ab illiusmet nomine, pro matrice, nuncupatum; ad cuius confectionem, cera & laudanum in frustula secta, cum oleo liquanda, & simul agitanda; mox pix naualis: Sic promiscue liquatis, & ab igne semotis, adhuc tamen calentibus terebinthina addenda, nec non styrax calamita. Omnibus ita vnitis & refrigeratis, reliqui pulueres permiscendi, spathula diligenter agitandi, versandi, & subigendi, vt ex omnium concursu fiat emplastrum, vt decet spissum & odoratum. Præpositus nec adipes, nec olea ponit. Recte tamen parari non quit absque horum alterutro. Ob id oleum moschatellinum adiunximus, vt scopo & parti conuenientissimum. Hinc colligitur, Nicolaum Præpositum non modo ineptum scriptorem esse, vt qui sæpius barbare loquatur, sed imperitum pharmacopœum, vt qui compositionem medicamentorum non sciat legitimam, nec parandi modum, nec consistentiam idoneam: miror; posterioris huius ætatis primates authoris adeo stolidi nomen patienter tulisse, aut eius paginas tam præcipitanter euoluisse, vt eius ineptias non aduerterint. Verũ hæc obiter dicta sunto; Nolo enim sæuire in mortuum. *Acerbiùs tamen sæuiunt in viuos, qui medicamina periculi plena recipiunt.* Ad rem vero vt redeam, putant quidam oleum gagatis, aut aliud fœtidum debere permisceri, vt strangulationi ab vtero magis conueniat;

Præparatio.

gentia superaddit, vt vis insit emplastro magis agglutinatoria. Arnaldus inepte sanguinem hominis ruffi postulat: Melior siquidem est, qui ex alio, modo sano & polyhæmo habetur: Æque aptus & suillus. Præpositus ceram rubram exigit, id est, recentem, quæ ita flauescit, vt subrub a appareat, sed alba est accommodatior. Vult quoque marmor, in quod massa inijcitur, oleo violato madere, nos mastichinum præferimus.

Vires. Efficacissimum est ad laxiores partes cōstringendas & roborandas, ad fluxiones cohibendas, ad dilatationem productionis peritonei, per quam intestinum delabitur, coarctandam. Ob id ad ramicem, seu enterocelem, vulgo herniam, valde confert, vnde emplastrum ad herniam à Pharmacopœis dicitur, à quibusdam de pelle arietina, à Mā lio emplastrum pro Crepatis.

CAP. XVIII.

Emplastrum catagmaticum, seu ad fracturas ossium.

℞. Radicum symphiti maioris.
althea,
visci querni an ℥ ij.
plantaginis,
chamapytheos,
hypericonis an. m. j.
Fiat decoctio in æquis partibus vini nigri, & aquæ fabrorum ad medias. Colaturæ adde
mucaginis seminis citoniorum in decocto omazorum extracta,
olei mastich.
ol. rosar. an. ℥ iiij.
cera virginis ℔ j.
lithargyr. auri ℥ ij.
terebinthina ℥ iij.
balaustiorum,
rosarum,
myrtillor.
acacia an. ℥ ß,
mumia,
granorum androsami,
colophonia,
mastiches,
succini an. ℥ vj.
picis naualis ℥ j. ß.
bol. armena,
farina volatilis,
thuris an ℥ j. ß.
sanguinis draconis ℥ ij.
Ex arte fiat emplastrum.

COMMENTARIVS.

Vt partes corporis inter se forma, temperie, & actione sunt dissimiles, sic dissimilibus opus habent medicamentis, quibus vel conseruantur, vel curantur, alia enim oculus, alia pulmo, alia vterus, alia ossa male affecta postulant; & sæpe diuersis medicamentis eadem pars eget, pro affectionis, qua lacessitur, diuersitate; nam quæ ossium cariei, seu teredini conducunt, raro aut nunquam in ipsorum fracturis vsurpantur; quibus sanandis chirurgorum maxima pars astringentia sola perperam adhibet: quidam oxyceroceū; alii emplastrum de pelle arietina, seu contra rupturam: alii vulgare ceroneum; à quo forsan detorta est illius emplastri nomenclatura, quod Lutetiæ tanti nominis est, & singulis opem efflagitantibus, abs quodam sine discrimine datur, & promiscue morbis omnibus & partibus adhibetur: vnde ab occlusis meatibus & retentis humoribus excrementitiis sæpe dolores ingrauescunt, nonnunquam pruritus ingens oritur, sed sæpius vlcera nascuntur, vt in multis obseruaui.

Peculiare igitur debet in pharmacopoliis catagmaticum optimum haberi, quod non solum vim habeat adstringendi & roborandi, sed partis temperiem conseruandi, pori sarcoidis, *Alrosboth* Arabes vocant, generationem & incrementum accelerandi: Cuiusmodi est, quod nunc exhibemus, cuius præparatio, licet ex formula descriptionis satis pateat, in tyrunculorum tamen subsidium apertius declarabitur. Primum igitur radices mundatæ, & in frustula sectæ, *Præparatio.*

 & het-

sum traiectū, & saliua hominis ieiuni extinctum exacte permiscent, terūt, sub gūt, & in formā emplastri idoneam reducunt, ex quo magdaleones formant, & vsui reponunt.

Optima est hoc emplastrum parandi ratio, quam petitiores Pharmacopœi sequuntur, inter quos nonnulli pondus hydrargyri duplicant, alii triplicant, vt vires nanciscatur efficaciores ad Italici morbi expugnationem. Quidam illius extinctionem cum saliua ieiuni damnant, maluntque cum terebin hinæ & axungiæ porci aliqua portione extinguere; nec quidem male istis omnibus modis castigatur. Mallem tamen saliuam assumere; illius enim succo castigatus hydrargyrus neruis minus obest.

Quærunt multi, quodnam oleum sumendum sit pro oleo de spica, cuius multæ perhibentur varietates? quibus, vt paucis respondeam, dico Vigonem illud oleum intelligere, quod per destillationem trahitur, ex lauandula maiore latifolia, quam vulgus *Aspicam* nominat: non vero aliud, quod per infusionem educitur ex spica Indica, quod idem author cum Mesue semper vocat oleum Nardinum, *vt lib. 8 Antidotar. capit. 4.* Olei vero de spica alibi meminit, nempe *libr. 4. capit. de auxiliis ad dolorem dorsi.*

Differentia inter oleum nardinum & oleum de spica.

De ranis quoque non conuenit inter omnes, alii namque aquaticas, alii syluaticas, seu rubetas venantur, sed palustres, seu aquaticas rubetis sæpe venenatis prætulerim: verum aliæ aliarum defectum sine magno discrimine facile supplebunt; atque has vel illas quisque seligat pro animi arbitrio, cum æque fere huic externo medicamento conueniant.

Vires. Vires autem huius emplastri, quod forma cerati, vel vnguenti multi parant, non modo Medicis, Pharmacopœis, & Chirurgis notissimæ sunt, sed omnibus, qui Venetis calcitratu fuerunt oblæsi.

***

CAP. XX.

Tela Galteri, vulgo Sparadrap.

℞. *Olei rosati* ℔ ß.
seu artetini ℥ iiij.
ceræ ℥ x.
lithargyri,
resinæ pini,
thuris,
mastiches an. ℥ ij.
bol. armen.
farinæ volatil. an. ℥ j.

Ex arte fiat emplastrum, in quod adhuc liquatum, & calidum immergatur tela parum attrita.

COMMENTARIVS.

Ad emplastrorum cateruam refertur quædam tela vtrinque emplastica, quam recentiores modo Sparadrapum, modo telam Galteri nominant, cuius multæ varietates dantur, à varietate emplastrorum, quibus inficitur tela, sumptæ: alia enim vulneraria, alia catagmatica dicitur: Illa vulneribus magis, hæc ossibus agglutinandis dicatur, vtraque tamen vtrique affectioni proficua. Sed nullis in morbis Sparadrapi frequentior est vsus, quam in vlceribus antiquatis, & in ipsis fonticulis à pyrotico relictis. Ad hæc autem omnia valet, quod hic exhibemus, ad cuius confectionem seuum & cera primum liquanda cum oleo: liquatis lithargyrus subtilissime tritus, commiscendus, ducendus, nutriendus, & spatha assidue mouendus, coquendus. Post hæc reliqui puluetes addendi, & ita versandi, permiscendi, & vniendi, vt in legitimum abeant emplastrum, in quod adhuc calidum & liquidum tela quodam modo vetustate iam attrita demergenda, & sæpe inculcanda, quousque infecta plane, & vndiquaque inquinata, & quasi incrustata fuerit. Tuncque extrahenda, & exponenda aëri, vt refrigerata obdurescat, & ad futuros vsus seruetur.

Parandi modus.

Vires. Tela hæc partim sarcotica est, partim col-

lectica & epulotica, hoc est, vim habet nouam carnem generandi, vulnera glutinandi, & eadem, vt & vlcera, exsiccandi, & ad cicatricem ducendi. Fluxiones quoque sistit, & partes, quibus adhibetur, roborat.

Qui alias Sparadrapotum descriptiones desiderarit, legat *caput vlt. sectionis 1. libr. 3. nostrarum Institutionum.*

Porro ex aliis emplastris liquatis tot sparadrap, quot illa sunt, possunt hac arte parari.

Alia quædam emplastra, pauca tamen omisimus, quorum vsus vel improbatur, vel non satis probatur, vel affinis sit eorum qualitati, quæ superius à nobis describuntur. Exoleuit enim emplastri vtriusque Barbari & Diaphœnici vsus: Apostolicum vero rarissime paratur, eoque facile carere poterit, qui Diuinum habebit, vt Geroneo, qui oxycroceum. Præstantiora autem, vsitatioraque dedimus non modo emplastra, sed alia medicamenta, tam quæ exterius adhibentur, quam intro sumuntur; quæ omnia, si parare voluerit Pharmacopœus, & in officina seruare, nihil illi deerit morbis omnibus expugnandis.

***

FINIS LIBRI SEXTI.

APPEN-

APPENDIX.

De quibusdam aquis medicatis, arte paratis.

PRÆTER aquas simplices destillatas, aliæ quædam in Pharmacopoliis seruantur compositissimæ, quarum vsus plurimum commendatur, non modo ad externos corporis affectus, dum adhibentur, sed etiam, ad interiores, vt intemperiem partium corrigendam, robur iisdem conciliandum, & facultates erigendas, dum assumuntur; Cuiusmodi sunt vsuales quædam & eximiæ virtutis, quas ad calcem huius operis, ne quid ei deesset, adiunximus, initio ab his sumpto, quæ intus sumuntur.

Aqua Theriacalis.

♃. *Radic. gentianæ, enulæ campanæ, tormentillæ, angelicæ, imperatoriæ an.* ℥ *j. cyperi, ireos florent. an* ʒ *vj. zedoariæ, cortic. citri sicci. & arantiorum, cinnamomi, caryophyllorum. sem. cardui bened. corymborum hederæ, granorum Iuniperi an.* ℥. ß. *dictamni, scordij, melissæ, calendulæ an. m.* ß.

Macerentur diem integrum super cineres calidos in vase oris non multum patuli & rite obturati, cum vini albi lib. vj.

Die sequenti adde decoctionis vlmariæ, betonicæ & nenupharis lib. ij.

Deinde bulliant parum, ac lento igne: Tum fiat expressio, in qua dissolue & infunde per noctem theriacæ ℥ *iij.*

Postea ponantur in alembico vitreo, & fiat destillatio in balneo Mariæ. Aqua hinc destillata seruetur.

Vires. Inter aquas Theriacales, & Alexiterias nulla est hac præstantior & efficacior: Facultates enim non modo recreat, sed qualitatem omnem pestilentem, & venenatam oppugnat & extinguit. Syncopæ, palmo, ac omni animi deliquio prodest, vertigini, lethargo, Epilepsiæ, Apoplexiæ & paralysi.

Aqua Theriacalis alia, paratu facilior.

♃. *Rad. enulæ campan. angelicæ an.* ℥ *iij. sem. cardui bened. caryophyllorum. granorum iuniperi an* ℥ *j.*

Scordij, echij vlmariæ, maioranæ, melissæ, betonicæ an m. j.

Fiat decoctio, in qua colata ad ℔. *iiij.*

Infunde diem integrũ, vel etiam biduum,

Mithridatij & Theriacæ an. ℥ *ij.*

Ponantur in alembico & destillentur, vt artis est.

Vires habet superiori affines, sed imbecilliores. *Vires.* Parari facile poterit non solum in Pharmacopoliis, sed etiam in singulis ciuium ædibus. Paucis enim constat, quæ vbique fere reperiuntur.

Aqua Cinnamomi.

♃. *Cinnamomi optimi, crassiusculè triti* ℔. ß.

aquæ rosarum fragrantissimæ & vini albi generosi an ℔ *j.*

misceto, ac biduum simul relinquito in vase rite operculato, ne quid expiret.

Deinde super cineres calidos destillato, & aquam seruato.

De cinnamomi ad vinum & rosaceam proportione non vnus est omnium consensus. Alii enim partem vnam cinnamomi ponunt, vini partes duas, aquæ rosarum partes quatuor. Alii vinum & aquam eadem mensura permiscent, in quibus cinnamomum maceratur, & totum destillatur: hicque parandi

parandi modus vsitatior est, & melior perhibetur.

Vires. Huius aquæ facultas valde commendatur ad partum celerandum, secundinas expellendas, menses ciendos, facultates recreandas, & flatus discutiendos.

Aqua vulgo Claretà dicta.

℞. Macis, caryophyllorum, cinnamomi an. ℥ j galangæ ℥ ß. cardamomi minoris, schœnanthi an. ʒ ij. zinziberis ʒ ß.

Infunde in balneo M. viginti quatuor horis in aqua vitæ ℔. j aquarum absynthij & rosarum an. ℔ ß adde sacchari ℥ viij.

Traiciantur ter, quaterque per manicam Hippocratis, fit Claretà, in vase idoneo reponenda, & seruanda.

Vires. Valet plurimum ad robur stomachi, coctionem iuuandam, flatus discutiendos, intemperiem frigidam partium nutritiarum corrigendam, ad vires cordis restituendas, & facultates erigendas.

Claretà alia.

℞. Radic. pæoniæ vtriusque, visci querni an ℥ ij ligni Lauri, lentisci. an. ℥ ß. florum bethonicæ, saluiæ, anthos, an. p. ij.

Macerentur per diem integrum, in vase strictioris & bene cooperculato, in vini albi optimi ℔ j ß aquæ melissæ ℔. ß. Postea destillentur. Et in aqua destillata macera cinnamomi ℥ ß sacchari Candi. ℥ v.

Tum coelentur & bis atque iterum transmittantur per colum laneum: Colatura seruetur.

Vires. Mirum in modum confert Epilepsiæ, Lethargo, Paralysi, Apoplexiæ, & aliis frigidis affectibus cerebri, & totius neruosi generis.

Claretà alia.

℞. Aquar. melissæ & tussilaginis an. ℔. ß.

Infunde per noctem super cineres calidos rad. Enulæ Campanæ ℈ ij Ireos Florentinæ ʒ j cinnamomi ℈ iiij.

Facta expressioni, & his, terque colata adde Syrupi ardentis, seu oleisacchari, vt vocant ℥ iij. Fiat Claretà, parum insolanda, si seruanda.

Facultates habet eximias ad Asthma, tussim ab humore frigido natam, & expectorationem. Incidit enim, attenuat, coquit, & sputum mouet. *Vires.*

Syrupus autem ardens fit ex saccharo diluto in aqua vitæ, quæ accenditur: Nam post eius conflagrationem liquor relinquitur, quasi oleosus & crassitie syrupi. *Syrupus ardens vnde fiat.*

Claretà vulgaris.

℞. Aquæ vitæ optimæ ℔. ß. aquæ rosarum rubrarum ℥ iiij. sacchari ℥ iij. cinnamomi ℥ j.

Traiciantur per manicam Hippocratis, bis atque iterum, & fiat Claretà.

Gratissima est hæc Claretà, & cor atque reliquas partes, quæ principatum tenent, recreat, calorem natiuum fouet, & materiam flatulentam discutit. *Vires.*

Aqua contra calculum.

℞. radicum apij, ononis, eryngij & raphanorum per taleolas incisarum an. ℥ ij. siliquarum virid fabarum ℥ iij. saxifragarum omnium, crista marina, pimpinellæ, ameos, summitatum althææ an. m. ij granorum alkekengi, ciceorum rubror. sem. milij solis an. ℥ ij. mala citria in orbiculos secta m. iij.

Macerentur diem integram in vino albo: Postea destillentur. Aqua reponatur vase idoneo, cui si parum olei vitrioli admisceatur, vt acescat vires habebit efficaciores.

Mira est huius aquæ vis ad calculum atterendum, & expellendum, vrinam ciendam, menses mouendos, partum accelerandum, viscidos humores attenuandos, & obstructiones tollendas. Debent vero illius sumi duo cochlearia aut paulo plus, pro sumendis ætate & viribus; Idque mane ieiuno stomacho, vel longe post pastus. *Vires.*

Aqua

Aqua ad Gonorrheam.

℞. *Foliorum acanthi, & lapathi hortensis concisorum, summitatum althea an. m. ij florum nenupharis m. iij sem. lini, Senelorum an ℥ j ß. seminũ quatuor frigid. maiorum an. ℥ j. macerentur per diem in lacte asinino, aut vaccino, postea destillentur in balneo.*

Vires. Facultatem habet leniendi, acrimoniam auferendi, sordes renum, & partium, per quas & lotium & semen excernuntur, expurgandi, & intemperiem corrigendi.

DE AQVIS TOPICIS SEV exterius adhibendis.

Aqua Ophthalmica.

℞. *Succorum chelidonij fœniculi, rutæ apij & hormini an. ℔. ß. mellis ℥ iij. fellis hircini ℥ j. fellis caponum & gallinarum an. ℥ ß. aloes ʒ vj. caryophyllorum, nucis moschatæ, sarcocollæ ana ʒ ij.*

Ponantur omnia simul in alembico: Destillentur: vase vitreo excipiantur, & aqua destillata seruetur.

Vires. Multis oculorum affectibus prodest, vt Ambliopiæ, caligini, visus debilitati & hebetudini.

Aqua communitatis.

℞. *Euphras. m ij chelidonij, verbenæ betonicæ, chamæpytheos, anethi, summitatũ hormini, anagallidis flore rubro ameos, caryophyllatæ an m. j. anthos m. ß. piperis longi ʒ ij.*

Macerentur in vini albi sufficienti quantitate per diem integrum, & destillentur.

Ratio nominis. Vocatur aqua communitatis, quod communis sit, nec vlla domus ea carere debet. *Vires.* Plurimum valet ad omnem visus imbecillitatem, sordes oculorum detergendas, maculas auferendas, vlcera sananda, suffusionem impediendam, claritatem oculis augendam, & robur conciliandum.

Aqua ad Epiphoram, & oculorum ruborem.

℞. *Vini alb. aquæ rosarum an. ℔. ß. tuthiæ præparatæ ℥ j. macis puluerata ℥ ß. Omnia misceantur in phiala bene obturata, & insolentur per tres hebdomadas.*

Efficacissima est ad oculorum ruborem delendum, lachrymas ipsorum exsiccandas, tunicas roborandas, & vlcera sananda. *Vires.*

Aqua Calcis.

Aqua, in qua pluries calx extincta fuerit, aqua calcis ob id dicta, multis vlceribus phagedenicis ac disepuloticis mirũ in modum confert, quia tamen facile quouis tempore parari potest, in eius descriptione non immorandum. *Vires.*

Aqua Fortis.

Aqua fortis vulgo dicta, ad aurifabros potius, quam Pharmacopœos spectat, qua vtuntur ad separandum argentum ab auro: ob id, aquam separationis vocitant Gall. *eau de depart.* Liquat enim argentum, auro integro. Quæ autem illorum operibus inseruiuit, & portionem aquæ admisit, vel per se ignaua iam facta colorem cyaneum acquisiuit, aqua secunda vulgo dicitur, qua nihil communius in Chirurgorum tabernis, ad illorum subsidium, qui Veneris Mephitim attigerunt.

Paratur autem aqua fortis ex vitriolo, & sale petræ in matratio inclusis, & adhibito excipulo, seu vase idoneo, optime lutato, in quod vi ignis spiritus velut accensi perrepant. *Vnde paretur.*

Alia fit adhuc ex auripigmento, flore æris, sale nitro & alumine rupeo: Verum hæc relinquenda, quibus inseruiunt.

De aquis comptoriis seu fucatoriis.

Corporis pulchritudinem aut deformitatem magni quicquam ad morũ probitatem, aut improbitatem adferre, non autumo; Multi enim Thersite deformiores clarissimi floruerunt, & nonnulli Adonide

formosiores inter sceleratos computati sunt. Fere tamen mulieres deformes impias esse noui, quibus, vt nec edentulis senioribus, nullum fucum, aut aquam comptorium ad faciem erugandam exhibeo: In hoc Galeni, licet pagani prudentiam secutus, qui *cap. 3. lib. 1. compos. medic. secund. loc.* non modo vultus, sed capillorum fucum, seu tincturam improbat: *Quacunque*, inquiens, *pro deliciis seipsas ornant, nihil tale quippiam à me petenti exhibui.*

Carebit igitur Antidotarium nostrum his nefariis medicaminibus, quibus pellices solent iuuenes irretire, & incautos fallere: Hanc enim fucatoriam artem videmus tantum exerceri à quibusdam circulatoribus, & vafris lenonibus, qui vt cautè ad meretricum nummos perueniant, illis oleum de Talko, quod nusquam viderunt, pollicentur, quo non tantum faciem erugare, sed iuuenescere prorsus asserunt. Duo autem vnguenta solent exhibere; Vnum rubellum, & candidum alterum: Vtrumque Hispanicum cognominant, nec malignæ qualitatis expers vllum: Nam quod Album Hispaniæ vocitatur, ad sui confecturam Sublimatum admittit, quod licet ex partibus æquis hydrargyri, & vitrioli, & ex sale communi potius, quam ammoniaco constet, quæ seorsim lethalia non sunt, simul tamen, vt decet, mixta, in vitreo vase sublimatorio indita, cui per gradus datur ignis duodecim horarum spatio, fit puluis ita causticus, & deleterius, vt eius malignitas vix possit vlla arte deleri. Hinc accidit, mulieribus, quæ fucis Sublimatis vtuntur, dentes nigrescere, teredine absumi, & faciem corrugari, ac citius senescere. *Melior ergo color is est, quem sola natura pinxit*, cuius opera imitabilia dum miramur, opificem summum laudemus in æternum.

Sublimatũ quibus cõstet.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM PRÆCIPVE MEMORABILIVM IN HOC OPERE contentorum.

Chi-

Empl.

F.

Zzz 5 Flos.

Graue.

Hydro-

Myrrha.

Origa-

Pecta-

Rostrum

Spinellus

T.

V.

X.

Z.

FINIS.

